QVARTVM VOLVMEN.

ARISTOTELIS
STAGIRITÆ
DE PHYSICO AVDITV
LIBRI OCTO,
CVM
AVERROIS
CORDVBENSIS
VARIIS IN EOSDEM
COMMENTARIIS.

Quæ omnia, vel nuperrime translata esse, vel ex antiquis, ac doctissimorum virorum codicibus ad maximum candorem redacta, versa pagina declarat.

Cum summi Pontificis, Gallorum Regis, Senatusq; Veneti decretis.

VENETIIS APVD IVNTAS .M D L.

IN HOC QVARTO VOLVMINE HÆC CONTINENTVR.

ARISTOTELIS de Physico auditu libri Octo, ex optimis codicibus castigati: ac in summas, & capita diuisi. fo. 4.

Quibus addita nuper fuit Simplicij lectio in libro Septimo a textu decimo vsq; ad vigesimum primũ, diuersa ab ea, quæ passim legit. 147.

AVERROIS in eos Proœmium, antea quidem difficillimum, nunc aũt ad maximam redactum facilitatem, tum ex Iacob Mantini noua translatione, tum ex antiqua castigatissima. .z.

Cõmentaria in eosdem magna, simul cum ipsius textu, ex plurium, antiquorum, doctissimorumq; virorum collatione exemplariũ emendata, ac non parum claritatis adepta. .4.

Expositio media super Tres primos libros, Iacob Mantino interprete: super reliquos vero Quinque morte præreptus eam intactam reliquit. .197.

Quamplurimæ figuræ, ꝓprijs insertæ locis, mirabili confectæ artificio.

Summarum ac Capitum Index.

Præfationem autem legens hæc omnia copiosius intelliges.

INDEX SVMMARVM AC CAPITVM LIBRORVM, QVI IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Summæ ac Capita Primi libri de Physico auditu.

AVerrois Proœmiũ, duplici illustratum translatione, antiqua scilicet, & Iacob Mantini. fo. 2.

Sũma Prima, in qua agitur de rebus, quibus præfatus est Aristoteles hũc suum librum. 4.&.197.

Caput Primum, huius scientiæ propositum declarans. .4.&.197.

Caput Secundum, de generibus demõstrationum, quæ in hac scientia fiunt. .4.&.197.

Caput Tertium, de modo ordinis doctrinæ. 4.&.197.

Summa Secunda, Antiquorum opiniones de principijs naturalibus examinãs, easq; destruẽs. 5.&.197.

Pars Prima, opiniones enumerans, usq;, qui in hac scientia errorem non proprium commiserunt, contradicens. .5.et.197.

Caput Primum, opiniones de principijs, & earum authores complectens. .5.&.197.

Caput Secundum, declarans quæ nam ex dictis opinionibus à Physico destrui, uel non destrui debeant. .5.&.198.

Caput Tertium, opiniones non naturaliter loquentium destruens. .6.&.198.

Caput Quartum, antedictarum opinionum syllogismos confutans. .8.&.198.

Pars Secunda, in qua fit sermo cum illis, qui circa principia proprium commiserunt errorem. 10. &199.

Caput Primum, in quo Antiquorum de principio materiali narrantur opiniones, eorumq; opinionis redditur causa. .10.&.199.

Caput Secundum, in quo afferuntur rationes contra asserentes principia esse infinita. .11.&.199.

Summa Tertia, in qua declarat principia rerum naturalium, præcipue uero principium materiale. .13.&.199.

Caput Primum, in quo adducuntur rationes famosæ, principia contraria esse, atque plura, quàm unum affirmantes. .13.et.199.

Caput Secundum, non sufficere esse prima principia duo contraria probans, sed dari tertium oportere naturam: neque oportere principia esse plura tribus. .15.et.199.

Caput Tertium, in quo duo duntaxat esse principia probatur, Materiam s. & Formam. Priuationem autem principium esse per accidens. .16.&.200.

Caput Quartum, in quo Antiquorum dubitationes soluuntur per ea, quæ de primæ materiæ essentia probantur. .20.&.200.

Caput Quintum, Materiam ingenitam, incorruptibilemq; esse ostendens. .22.&.200.

Summæ ac Capita Secundi libri de Physico auditu.

SVmma Prima, in qua tractatur de ipsa Natura, & de quocunque, quod ad eam refertur, & quot modis dicatur. fo. 23.

Caput Primum, in quo habetur quid sit Natura. 23. &.201.

Caput Secundum, in quo declaratur quid sit id, quod habet Naturam. .24.et.201.

Caput Tertium, & Quartum, in quo determinatur quid sint res secundum Naturam, & quæ Naturales. .24.&.201.

Caput Quintum, declarans Naturam esse quid per se notum esse. .25.&.201.

Caput Sextum, & Septimum, in quo determinatur quot modis dicatur Natura, & quid naturæ nomine potius dignum sit, materia ne an forma. 24. &.201.

Summa Secunda, qualis sit huius scientiæ professoris consyderatio declarans. .25.&.201.

Caput Primum, & Secundum, de differentia inter Physici & Mathematici contemplationem de eadem re: & quòd magis peccant, qui ponunt formas naturales à materia expoliatas, q̃ Mathematici, qui tantummodo intellectione separant. 25.et.201.

Caput Tertium, probans Naturalem non consyderare formam sine materia. .26.&.201.

Summa Tertia, in qua agitur de Causis, & earum in plura membra diuisione. .28.et.202.

Caput Primum, in quo quot, quæ ue sint causæ determinatur. .28.&.202.

Caput Secundum, in quo de Casu & Fortuna tractatur. .30.&.202.

Caput Tertium, in quo soluuntur dubia de causa Finali. .36.&.203.

Caput Quartũ, ad quam causam necessitas in rebus naturalibus referatur determinans. .30.&.203.

Summæ ac Capita Tertij libri de Physico auditu.

SVmma Prima, in qua probatur ad professorem huius scientiæ necessario attinere tractare de accidentibus communibus rerum naturalium. fo. 40.&.204.

Summa Secunda, in qua notificatur quid sit Motus, & traditur eius definitio. .41.&.204.

Caput Primum, de suppositis ante Motus definitionem præintelligendis. .41.&.204.

*

Caput Secundum, In quo traditur Motus definitio ex rebus propriis. .41.&.204.
Caput Tertium, in quo traditur Motus definitio ex rebus communibus. .41.&.204.
Caput Quartum, in quo declaratur quo pacto una & eadem res dicatur esse in potentia, & in actu. .42.&.204.
Caput Quintum, in quo destruitur Antiquorum opinio de Motus definitione, et traditur eius definitionis difficultas. .42.&.204.
Caput Sextum, in quo sit magis ipse Motus in mouente, an in mobili. .43.&.205.
Summa Tertia, tractans de Infinito. .45.&.205.
Caput Primum, de Antiquorum opinionibus circa ipsum Infinitum. .45.&.205.
Caput Secũdum de rationibus, quæ Infinitum esse apparenter concludunt. .46.&.205.
Caput Tertium, quot modis dicatur Infinitum. 47. &.205.
Caput Quartum probans non dari Infinitum. .47. &.205.
Pars Prima, in qua argumentatur contra ponẽtes infinitum esse quid per se existens. .47.&.205.
Pars Secunda, in qua probatur non dari magnitudinem infinitam actu, rationibus communibus, & propris. .48.et.205.
Caput Quintum, in quo probatur dari Infinitum in potentia. .52.&.206.
Caput Sextum, ubi datur definitio Infiniti, & refellitur ea, quæ Antiquorum. .54.&.207.
Caput Septimum, in quo redditur causa, propter quã non potest reperiri infinitum in actu, sed in potentia. .54.&.207.
Caput Octauũ, in quo destruuntur rationes, quæ probare uidentur dari Infinitũ in actu. .56.&.207.

Summæ ac Capita Quarti libri de Physico auditu.

Summa Prima. De Loco. fo.56.
Caput Primum, in quo famosæ afferuntur rationes, tum affirmantes, tum negantes Locum esse. .56.
Caput Secundum, in quo afferuntur ea, quæ faciunt dubitare de essentia, ac quiditate Loci. .59.
Caput Tertium. Quot modis dicatur aliquid esse in aliquo. .60.
Caput Quartum, quòd non potest dici aliquid existere in seipso. .61.
Caput Quintum, in quo soluitur dubium Zenonis de ipso Loco. .62.
Caput Sextum, in quo narrantur propositiones proportionatæ, ex quibus deuenimus in cognitionem ipsius Loci. .62
Caput Septimum, in quo traditur definitio Loci, & ex dictis propositionibus notificatur quid sit. .63.
Caput Octauum, in quo declaratur per aliam uiam, quòd definitio tradita, est definitio Loci. .65.
Caput Nonũ. Quòd definitio assignata cõueniat cunctis corporibus simplicibus mobilibus. .65.
Caput Decimum, in quo soluuntur dubia circa esse Loci, et notificatur q; per eius definitionem ipsorum secundum naturam mobilium causa haberi potest eorum motus, & quietis. .67.
In antecedentium librorum diuisionibus, usq; ad hunc locum, Auerroem, cui hoc dicatum est opus in media eius expositione, tãquam ducem secuti sumus: in posterũ uero, cùm ea nobis desit cõmentatio, ut rectius uidebitur partitiones accomodabimus.
Summa Secunda. De Vacuo. .68.
Caput Primum. Quòd ad Naturalem spectet consyderare de Vacuo, & quo ordine: negantiumq; atque asserentium uacuum rationes. .68.
Caput Secundum. Nonnullarum opinionũ Vacuum esse asserentium confutatio. .70.
Caput Tertium, in quo destruitur sermo probantium Vacuum per motum ex ipso motu. .71.
Caput Quartum, ostendens Vacuum non esse separatum quid à corporibus. .76.
Caput Quintum. Quòd non sit Vacuum corporibus imbibitum. .77.
Caput Sextum. Quòd non absq; ratione dubitent ponentes Vacuum esse, earumq; dubitationum solutio. .78.
Summa Tertia. De Tempore .80.
Caput Primum, in quo dubitat an Tempus sit, uel nè. .80.
Caput Secundum, in quo quæritur quid sit Tempus probaturq; ipsum non esse motum. .81.
Caput Tertium, ostendens Tempus, quamuis non sit motus, non tamen esse sine motu, et declarans quid sit ipsius motus: ubi datur etiam ipsius Temporis definitio. .82.
Caput Quartum. Quam rationem habeat ipsum Nunc ad ipsum tempus. .84.
Caput Quintum. Quis numerus sit, qui in definitione temporis accipitur: ex quo nõnullorum in ipso tempore redditur causa. .86.
Caput Sextum. Quid sit in Tempore esse. Quæ sint ea, quæ sunt in Tempore, & quæ non sunt in tempore. Tempusq; ut motum, ita & quietẽ mensurare. 87.
Caput Septimum. Quo pacto ipsum Nunc continuat tempus. Decq; alio significato ipsius Nunc. Et quid hæc significent, ſ. Aliquãdo, Iam, Nuper, Quondã, & Repẽte. Et q tempus corruptionis per se magis, generationis autẽ magis per accidens est causa. 90.
Caput Octauum, Omnem Mutationem esse in tempore. .92.
Caput Nonũ, in quo quædã adducuntur dubitationes circa ipsum Tempus, & earum solutiones. .92.

Summæ

Summæ ac Capita Quinti libri de Physico auditu.

Summa Prima, in qua agitur de diuisione Motus in suas species. fo.95.
Summæ Primæ Caput Primum, in quo distinguitur Motus per se à motu per Accidens & à motu secundum Partem. .95.
Caput Secundũ. Quot modis aliquid dicatur in aliud mutari. .96.
Caput Tertium. In quot, & quibus prædicamentis reperiatur proprie Motus. Et quot modis dicatur Immobile. .98.
Summa Secunda, in qua agitur de Vnitate, & Pluralitate motus. .102.
Caput Primum, in quo declarat quid sit simul, quid Separatim, quid Tangere, quid Inter, quid Consequenter, quid Contiguum, & quid Continuũ. 102.
Caput Secũdum. Quotupliciter dicatur Motus unus. Et qui proprie unus, qui uerò plures. .104.
Summa Tertia. de Contrarietate motuũ, & quietum. .108.
Caput Primum. Quis motus cui motui opponatur. .108.
Caput Secũdum. Quæ Quies cui motui, & cui quieti opponatur. .110.
Caput Tertium. Proponuntur nonnullæ circa prædicta dubitationes, soluunturq;. .111.

Summæ ac Capita Sexti libri de Physico auditu.

Summa Prima. Declarat motum non componi ex indiuisibilibus. fo.113.
Summæ Primæ Caput Primum. Nullum continuum ex indiuisibilibus componi. .113.
Caput Secundum. Ad diuisionem magnitudinis sequi diuisionem temporis, et è contra. .116.
Caput Tertium. Finitum & Infinitum eodem pacto inueniri in magnitudine, & tempore. .118.
Summa Secunda. Motum non momento, sed tempore mensurari: similiter et quietem. .120.
Caput Primum. Ipsum Nunc indiuisibile esse. .120.
Caput Secundũ. Quòd in ipso Nunc nihil nec mouetur, nec quiescat. .121.
Summa Tertia. In ea agitur de Diuisione ipsius motus. .121.
Caput Primum. Indiuisibile moueri non posse. .121.
Caput Secundum. Quotupliciter diuidatur ipse motus. .122.
Caput Tertium. Easdem esse Diuisiones ipsius temporis, ipsius motus, ipsius moueri, eius quod mouetur, & eius in quo fit motus. .123.
Summa Quarta. In ea tractatur de Ordine partium motus. .124.
Caput Primum. Non dari Primum, sed ultimum motus. .124.
Caput Secundum. Ea quæ sunt in motu, sese præcedere. .127.
Caput Tertium. De Finito, et Infinito in motu. .30.
Caput Quartũ. Eodem pacto esse in eo, quod in Quiete tendit, & in Quiete, ut etiam in motu, q; scilicet non detur in eis Primum. .133.
Summa Quinta. Confutat errores quosdam circa ipsum motum. .134.
Caput Primum. Soluit rationes Zenonis, motum auferentes. .134.
Caput Secundum. Excludit errorem, quòd Impartibile moueatur. .137.
Caput Tertium. Nullam magnitudinem esse infinitam. .138.

Summæ ac Capita libri Septimi de Physico auditu.

Summa Prima. Declarat, omne, quod mouetur, habere motorem. fo.139.
Summa Secunda. Omnia mota in loco reduci ad Primum, quod mouetur, quod à motore, qui est in eo, mouetur: nec esse processum in infinitum in mouentibus, & motis. .140.
Summa Tertia. Primum Mouens simul esse cum eo, quod ab eo mouetur. .142.
Caput Primum. In Lationis, Alterationis, & Augmenti motu monstratur mouens simul esse cum eo, quod mouetur. .142.
Caput Secundum. Probat quòd ea, quæ patiuntur, à sensibilibus patiuntur, cùm prius sine probatione acceptum fuerit: quòdq; in parte animæ sensitiua est alteratio, in alijs autem minime. .145.
Summa Quarta. Vtrum omnis motus habeat cum omni motu comparationem. .148.
Caput Primum. Quis motus cui motui sit comparabilis, .148.
Caput Secundum. Quo pacto mouentia, & quæ mouentur proportionem inter se habeant in motu. .152.

Summæ ac Capita Octaui libri de Physico auditu.

Summa Prima. Demonstrat motum ante, retroq; sempiternum fore. fo.153.
Summæ Primæ Caput Primum. Propriam de sempiternitate motus sententiam comprobat: ubi multa de Antiquorum interserit opinionibus. .153.
Caput Secundum. Soluit rationum apparentiam, motum non esse construentium. .160.
Summa Secunda. Quòd primus motor sit penitus immobilis, perpetuus, & unus. .161.

Caput Primum. Diuisionem examinat rerũ omnium quod motum, & quietem: probatq; nec omnia quiescere, nec omnia moueri continue. .161.
Caput Secundum. Omne, quod mouetur, ab aliquo moueri. .165.
Caput Tertium. Quód necesse sit deuenire ad primum aliquod, quod uel sit immobile, uel moueat seipsum. .169.
Caput Quartum. Quòd, & si perueniamus ad primum seipsum mouens, necesse tamen sit deuenire ad mouens penitus immobile. .172.
Caput Quintum. Primum mouens esse perpetuum & unũ, ipsumq; nec per se, nec per accidens moueri. fo. 175.
Summa Tertia. An detur motus continuus: & quis motuum sit primus. .179.
Caput Primum. Lationem esse cæteris motibus priorem. .179.
Caput Secundum. Quòd motus alij à latione non sint continui. .182.
Caput Tertium. Nullam lationem, nec rectam nec etiam reflexam aliquam, siue rectam, siue circularem posse esse perpetuo continuam. .183.
Caput Quartum. Quòd motus solus circularis possit esse continuus. .189.
Caput Quintum. Quòd circulatio primus sit motuum. .190.
Summa Quarta. Primum motorem indiuisibilem esse, & impartibilem, nullamq; prorsus habere magnitudinem. .192.

Finis.

ACVTISSIMI INTERPRETIS
AVERROIS CORDVBENSIS
IN LIBROS PHYSICORVM ARISTOTELIS
PROOEMIVM,

Duplici illustratum translatione, antiqua scilicet castigata, & aucta, necnon Iacob Mantini Hebræi, uiri doctissimi nunc primum in lucem ædita.

ANTIQVA TRANSLATIO.

INtentio mea in hoc sermone est glossare librũ Arist. qui dicitur auditus naturalis: quia à nullo exposi torũ ædita est glossa cõpleta super singulis verborum Aristo. nec ab Alexandro verbor̃ explanatio cognita est, nisi sup partem primi, & sup secundum, quartum, quintum, sextum, & septimum: & quod habetur super partem octaui non est Alexandri.

Vide I com. 1. primi phy si. in fine.

Primum vero secundum vsum glossatorum, dicentium in principio libri octo capitula, scilicet Intentionẽ libri, Vtilitatem, Ordinẽ, Diuisionem, Proportionem, Viam doctrinę, Nomen libri, Nomen authoris, dicã & ego: licet plura ex istis possint intelligi ex prœmio libri: sicut in subsequentibus ostendemus.

Intentio scię naturalis.

Dico itaq; q̃ intentio scientiæ naturalis in summa, cuius iste liber est pars, est cognoscere causas speciẽrũ sensibilium, & causas eorũ, quæ sunt in eis, accidentium: quia subiectum istius artis non sunt nisi res sensibiles, [a] quæ transmutantur de se, idest secundum quòd habent de se principium motus, & quietis.

a a.1. subiectum dico, secundũ qd trãsmutãt de se.
b Idẽ in cõ. 4. primi physico.
c a.1. vltima Forma pria, primus finis
a Metaphysico cõsyderantur.
Idẽ. 1. Meta. c. 3. & 12. c. 6.
d a.1. accidẽtibus.
e a.1. addit & vacuo.
Vtilitas.
f a.1. et subaius ẽ perfecto p scíam. Ex hoc vẽ com. ponere felicitatẽ in scientijs speculatiuis. sed vide oppositũ. 3. de aia cõ. 36. vide con. Zim.
g Vid. p hoc primo cœ. cõ. 2. in fine.

[b] Et intentio huius libri est cognoscere de istis causas cões oĩbus rebus naturalib⁹, s. Materiã, Formã, Finẽ, & Efficiẽtem, & cognoscere causas primas, fecũdũ q̃ est possibile sciri in hac scientia, sicut materiã primã, & mouens primũ: forma autẽ prima, & finis primus [c] à Metaphysico cõsyderanť: & consyderatio in consequentibus [d] cõibus omnibus rebus naturalibus, sicut loco [e] & tpe, & his similibus est inquisitio naturalis.

Vtilitas eius est pars vtilitatis scientiæ speculatiuę. & declaratum est in scietia cõsyderante in operationibus voluntarijs q̃ esse hominis secundũ vltimam pfectionem ipsius, [f] & substãtia eius pfecta est ipsum esse perfectum per scientiã speculatiuam: & ista dispositio est sibi fœlicitas, & sempiterna vita. Et in hac scia manifestum est quod prædicatio nominis hominis pfecti à scientia speculatiua, & non perfecti, siue non habẽtis aptitudinem q̃ perfici possit est æquiuoca: sicut nomen hominis, quod p̃dicatur de homine viuo, et de homine mortuo: siue prædicatio hominis de rationali, & lapideo.

[g] Et cum hoc consequit cognitionẽ scientiæ speculatiuæ scientia de moralitate virtuosa. quoniam scientes istam scientiam, cum erunt secundum ordinem naturalem, oportet eos de necessitate esse virtuosos in omnibus spẽbus virtutũ moralũ, quæ sunt Iustitia, Temperãtia, Fortitudo, Magnanimitas, Liberalitas, Veritas, Fiducia, Mãsuetudo, & aliæ de virtutibus hoĩum.

Et declarauit Alexander in prooemio huius libri qũo sequat scientia harum virtutum ad scientiã speculatiuam

MANTINI TRANSLATIO.

VIus libri propositum est exponere librũ de physico auditu: cũ nulla adhuc integra expositio alicuius expositoris ad literã visa nobis fuerit, quod vero hucusq; vidimus ex Alexandri expositione sunt aliquid in primum, secũdum, & quartum, quintũ, sextum, atq; septimũ librum: immo quædam pars in sextum librum non sunt verba Alexandri.

Consentaneum tñ esse videt vt præponamus quædam, quæ solent ipsi expositores in initio suorũ librorum præfari: quæ quidem summatim sunt octo. Primum est propositum libri: Secundum eius vsus: Tertium ordo ipsius: Quartum eius partes: Quintum eius ratio ex proportione: Sextum est modus doctrinæ: Septimum qd nomen libri significet: Octauũ quis eũ q̃ dederit: & si maior pars horũ sint virtute in p̃fatione ipsius libri: vt nos exponemus, cum illuc puenerimus.

Dicamus itaq; p̃positum ipsius scientiæ naturalis in vniuersum, cuius iste liber est vna pars, esse scire causas specierũ sensibilium, & causas accidentium, in eis existentiũ: q̃m subiectum, de quo hæc ars consyderat, sunt res sensu cognitæ, quæ sunt ex se transmutabiles: nempe quæ hñt in se principiũ motus, & quietis.

Propositum vero huius libri est scire causas cões cunctis rebus naturalibus, quæ sunt Materia, Forma, Agens, atq; Finis, notificareq; huius rei primas causas, vt p̃sint in hac scientia notificari, vt est ipsa materia pria, & primus motor: de prima vero forma, ac primo fine ad pfectorem scięiæ Diuinæ cõsyderare spectat: necnõ tractare de cõsequẽtibus cõibus cunctis rebus naturalibus, vt est tp̃s, locus, & reliqua his similia.

Vsus aũt eius est pars finiamẽti ipsius scientię speculatiuæ. in scientia aũt voluntaria, quæ, s. tractat de actionibus voluntarijs, iam fuit oñsum qđ id, quod ducit hoĩem ad suam vltimã perfectionem, & integrã essentiã, est vt pfecte obtineat scientias contẽplatiuas. Qđ aũt hoc sit hoĩs vltima fœlicitas, & vita perpetua per hãc sciam satis apparet, cũ nomen hoĩs, quod dr̃ de eo, qui est in scięnijs speculatiuis cõsumatior, & de eo, qui nõ est in eis pfectus, aut nõ est habilis vt in eis perficiatur, profecto æquiuoce dicatur de ipsis: quemadmodũ quoq; dicitur homo de viuente, & de mortuo: & vt dicitur etiam de homine rationali, & picto in lapide.

Adde ẽt q̃ ad cognitionẽ sciarum speculatiuarũ se quunt p̃stantissimi, ac nobilissimi affect⁹, vel mores. nã qui has, pficiẽt scias, fiẽ nãlem cõsuetudine se hẽant, pfecto oportet vt reddãt, pbi in oĩ genere virtutũ moralũ nobilitũ, quę sunt Iustitia, Temperantia, Fortitudo, Magnitudo aĩ, ac Liberalitas, et Veritas, et Fides, atq; Humilitas, et reliquę virtutes mor des humanę.

Alexãder vero in sua p̃fatione huius libri pbat quo pacto sit necessarũ vt ex cognitione sciarũ contẽplatiuarũ

ANTIQVA TRANSLATIO.

latiuam. quia, cum nouerit sapiens paruitatem vitæ suæ, & perpetuitatem sempiternam, & motum continuum, & ꝙ proportio suæ vitæ ad tempus sempiternum est sicut puncti ad lineam, vel sicut minimum finitorum ad infinitum, non procurabit propriam vitam, & tunc erit sortis ex necessitate. & similiter, cum nouerit sapiens quòd mors est ex necessitate materiæ, & propriè cum habet perfectionem humanam, & dubitauerit quòd à perfectione expolietur, tunc non est mirum, si aliquando eligit mortem præ vita: sicut fecit Socrates cum Athenienſibus: quamuis opinetur J: Socrate, quòd non fuerint ei declararæ vitæ disciplinæ communes, & propriæ: quia voluit ambulare in vita propria cum populo.

Et similiter, cũ sciuerit ꝙ perfectionem habere non põt, erit ei mors præeligenda super vitam. & manifestum est, cum dubitauerit sapiens se non esse perfectũ, *quod eius tristitia non erit, nisi propter defici hanc perfectionem ab ipso.

Iterum oportet sapientes esse iustos, & temperantes. Iustum cum sciuerint naturam iustitiæ existentẽ in substantia rerum, tunc amant similari illi naturæ, & acquirere illam formam.

Temperantes: cum sciuerint indignitatem voluptatum, quæ non sunt de dispositionibus necessarijs in esse hoium, nedum de perfectionibus ipsorum, sed sunt consequentia ex necessitate materiæ, de seipsis ejcient voluptates omnino, & erunt tẽperantes, & manluett, & manutenebunt leges diuinas, & imitabuntur ordines naturales.

Et manifestum est ꝙ debẽt esse Liberales, cũ sciant essentiæ pecuniæ vilitatem, & quod studiositas in ea est vnum de deſy derijs præter naturam.

Similiter debent esse Magnanimi, & amantes veritatem in operationibus, & dictionibus ipsorum, cum alijs consequentibus eis ex virtute humana.

Dubium. Si autem dicatur quod esse non testatur super hoc, quia plures, qui gloriantur in his scientijs hoc tempore, non sunt tales.

Soluto. Dicatur qđ hoc accidit eis propter dispositionem innaturalem, quæ eos ad talem consensum deduxit: & ista dispositio est declarata exercitantibus in disciplina practicæ.

Et signum super hoc, quod accidit eis extra naturã, est ꝙ inuenimus Alexã. & alios, dicentes ꝙ sapientes virtuosi fuerunt in tempore suo.* &, cum aliquis perscrutatus fuerit de hac dispositione, inueniet nullam aliam huius rei causam esse, nisi quod illa perfectio, cui subijciuntur assuetudine hominum, in qua nutrieban tur, valde est remota ab hac perfectione. sed nõ solum hoc accidit eis, sed etiam quod ex cõsuetudine, in qua nutriebãtur, credunt ꝙ hæc pfectio est valde vilis: & hoc non accidit eis ex lege, sed ex corrũpentibus eam.

Accidit igit istis hominibus, cum incipiunt speculari illum modum perfectionis, cui subiecti erant. sed cũ desperauerunt peruenire ad hanc perfectionem, & viderunt omnes homines cõtemnere eam, & credere ꝙ expectantes eam non debẽt esse pars ciuitatis: aut credunt cum hoc ꝙ omnia dicta de hac perfectione forte sunt similia dictis de illa prima perfectione, quam expulerunt, scilicet illam, in qua nutriebañ: & tales sunt plures istius temporis, scilicet illi, qui modice speculationem attingunt: tunc omnino declinabunt ad appetitus, & accedit eis dispositio innaturalis, adeo ꝙ non dicentur esse pars ciuitatis omnino: qm̃ cum eis nõ potest fieri eõtractus ciuilis, neq; amicitia humana, neq; vtilitas

* a l sapientes: & opus huius quia a [illegible] genti vides habent, & principes existimant qđ nõ sint ligna vere similitudine, nec digni sunt esse eorũ secreta ei, et proximi: ſapientes tũc existimãt ꝙ hæc vilitas ex ſcit accidere eis & pp hoc defectu esse naturaliter a scia ſpõne optimõs ibus: & ſe ſtimant vſi ad voluptates & hæc dispoſitio plures

ciuitatũ sequant huiuscemodi virtutes. nã cum sapiens norit breuitatem suæ vitæ in relatione ad pſens esse assiduũ, ac ad motum continuũ, & ꝙ eadem est ratio vitæ eius ad ipsum tps ẽternũ, quæ est ipsius puncti ad lineã, & vt verbo dicã impfectissimarũ rerũ finitarũ ad eas, q̃ sine carẽt, is in q̃ maxia vteſ solertia vt viuat, & sic efficieſ oino sortis. cumq; nouerit insup ꝙ mors, peuenit ex necessitate materię, pſertim cũ fuerit adeptus humanã pfectionẽ, tũc nõ timebit mortẽ: imo hoc tm̃ preelegit eũ, nempe ꝙ caret sua pfectione: quã, cũ adipiscẽ, nihil, phibet quin aliqñ existimet pẽligendã esse ei mortẽ vita: vt Socrates se gessit cũ Athenienſibus: licet posset quis opinari ꝙ Socrates erat expers viarũ doctrinæ, tum cõium, tum, ppriarũ: nã studebat, pfite ri ea, q̃ sunt, ppria vulgo. Adhęc, cũ sapiẽs ipse norit quoq; se esse priuatũ pfectione, tunc nihil interest siue uiuat, siue moriat: imo pligenda est ei mors. notũ aũt est ꝙ, cũ ipse moleste ferat se carere huiuscemodi perfectiõe, tũc nullus alius erit finis suę fortitudinis, q̃ quærere huiuscemodi pfectionẽ. Neminẽ pterea latet ꝙ pfessores huius scię debẽt esse iusti, ac tẽperati. Iusti quidem: qa, cum cognouerint naturã æqtatis, quæ in substantia entiũ reperiẽ, quærent assimilari illi naturæ, & sequenẽ illam formã. Temperati vero: qm̃, cum nouerint impfectionem ipsarũ cupiditatum voluptuosarum, easq; nõ esse necessarias ad hois ppetuitatem, lõgęq; minus ad ipsas pfectiones, imo esse res, quæ sequuñ ex necessitate naturę, ipsius materiæ, tunc, pcul eas projcient, atq; depellent, maximoq; eas odio, & abominatione, pſequenẽ. & sic efficient tẽperati, amplectẽtes diuinas leges, sequẽtesq; naturalia instituta.

Constatq; eos reddi meliores, ac Liberaliores alijs, cum despiciant pecuniarum quæstum, cognoscantq; eius ignobilitatem, & ꝙ vtì solertia ad eam acqrendũ est quid egrediens limites naturæ. Constatq; insup eos esse Magnanimos, diligẽtes veritatem in suis verbis, & actionibus, & in reliquis alijs, pbitatibus, & virtutibus humanis, quæ natura debenẽ eis. At, si quis quam dixerit hoc dictũ nõ correspõdere veritati: qm̃ nos videmus his nris tpibus oppositum huius in his, qui se tractant obtinere hmõi scientias. Ad hoc scire debes ꝙ hoc contingit pp quendam affectum non naturalẽ, qui induxit eos ad huiuscemodi delibaertionẽ: qui qdem est notus illi, qui fuerit tantisper exercitatus in scientia practica, seu actiua, atq; de ea fuerit perscrutatus. Qđ aũt hoc, qđ accidit eis, sit res nõ naturalis, indicio est id, qđ Alexander, atq; alij dicũt, nẽpe sapiẽtes esse viros, pbos, virtutibusq; pditos: qa erat sua erat hoc sapiẽtibus cõsuetũ. qđ, si hoc diligẽter inuestigaueris, nihil, pfecto aliud iuenies, nisi ꝙ illa pfectio le gũ, cui à pueris, atq; ab ipsa cõsuetudine sunt inclinati, est de se remota ab hac pfectione. neq; hoc tm̃ eis accidit: sed sunt opinati ex ipsa educatione qđ hæc dignitas, & pfectio sit vilissima, & impfecta, ac eius quoq; pfessores sunt impfecti: hoc aũt accidit eis nõ pp legẽ, sed pp eos, q eã vtuperãt, & accusant. Hunc igit generi hoium cõtingit, cũ aggrediunt ipsam speculationẽ, vt vituperẽt illud genus pfectionis, cui erant inclinati. sed, cũ ipsi remaneant in ea re, in qua fuerunt educati, nẽpe pars sunt, pnt illi pfectioni: et putãt se impfectos esse, ꝓterea qa hoies vituperãt eos, et ipsos nõ eẽ dignos, vt ciuiles vocenẽ, existimant, neq; dignos eẽ, vt inter minimos eoꝝ vnus ipsoꝝ connumereẽ, vt cũ eis associeẽ. &, cũ nõ sperẽt amplius attingere huiuscemodi pfectionẽ, opinanẽ ꝙ id, qđ dr̃ de hac, non sit ab sisse et, qđ dicebaẽ de illa pria pfectione, quã expulerũt, posteaq̃ erant in ea educati. & hoc fit vt plurimũ nro tpe: vꝫ ꝙ plures eorũ tradiũt se hoc tpe arti logicæ, qui tantum

ANTIQVA TRANSLATIO.

dialecticis ac ciuit. ergo ſe cundũ naturã ſequuntur eos ꝓtes, & ſecundum accſus ſequũtur eos vitia pp ſocietatẽ hoium tẽporis huius.

Ordo. Idẽ prio Meta. t. 8. & 4. ca. com. 25.

vtilitas alterius, sed omnes actiones eorũ sunt ad seipsos: & ideo philosophia in hoc abhorreẽ. & tam exiguus à nostra intentione, ad quam reuertimur.

Ordo autem huius libri est ꝙ iste liber est primus librorum positorum ab Arist. in scięntia naturali. qa res naturales diuiduntur ad diuersas naturas: &, cum diuersantur in eo, quod est proprium vnicuiq; eorũm, communicant tamen in rebus communibus existentibus in eis. & propter hoc diuiditur consyderatio huius artis in duas partes. Prima est consyderatio in rebus communibus omnibus rebus naturalibus: Secunda est consyderatio in rebus proprijs vnicuiq; generi naturarum diuersarum. & ista pars secunda diuiditur secundum numerum diuersorum generum. & propter hoc fuerunt libri positi in hac arte plures, sicut accidit in Logica, & alijs artibus speculatiuis.

Idẽ prio physic. & claruis. 57. & 2. de aia prio. & 3. 40.

Causæ autem, quare pars communis est prior partibus proprijs, sunt tres in his artibus. Prima est qđ cõmune est notius naturaliter proprio apud nos: Secũda quòd idem in disciplina non erit pluries iteratum: Tertia quòd propositiones vſitatæ in hac scięntia erunt primæ, & propriæ, verbi gratia, qui demonstrat in triangulo angulos esse æquales duobus rectis demonstrat hoc per propositiones primas: qui autem demonstrat hoc in triangulo diuersorum laterum, vel æqualium laterum, tunc propositiones, quibus vtitur, non erunt primæ. similiter qui demonstrat essentiam primæ materiæ homini, vel aĩali, vel alijs rebus particularibus. propter hoc oportet ꝓponere partẽ cõem, ppriæ, sicut librum Priorum, & librum Perihermenias ante Posteriora, & Dialecticam, & alias.

Diuiſio. Diuisiones autem huius libri sunt [illegible] sermones: et quilibet sermo partitur in partes maiores, & minores, & maiores in minores partiuntur. & nos narabimus istas partes in procemio cuiuslibet sermonis.

Proportio. Proportio eius omnibus scientijs speculatiuis, scilicet comparatio scientiæ naturalis est secundum ꝓportionem partis ad totum. quia scientiæ speculatiuę sunt duobus modis: † ſ vnus est, ꝓpter exercitiũ, sicut Mathematica: } alius propter pfectionẽ, propter quam ipsum exercitium est: & est scientia Naturalis, & Diuina.

A.1. vtius iuuat pp finẽ ad exercitiũ, & sunt Mathematicæ scięnæ. Vide. 2. cœ. c. 55.

Proportio autem istius libri ad scięriam naturalem est sicut proportio elementorum rei ad rem: quia iste liber comprehendit res, quæ sunt principia, & radices vniuersales illorum, de quibus vult alloqui naturalis.

Via doctrinæ huius libri sunt species doctrinæ vſitatę in hac scientia: & sunt modi omnium disciplinarũ, scilicet signi, & demonstratio causæ, & demonstratio simpliciter: quamuis signum, & causa sint plus vſitata in hac scientia; & aliquando est vſitata demonstratio simpliciter.

Et maneries

tũ sunt ad voluptates inclinati: ac accidit eis res maxime ꝓternaturalis ita, vt non sint digni esse pars Reip. vllo pacto: quia nulla actio ciuilis omnino vere procedit ab eis: neq; vlla humana amicitia, nullaq; vtilitas alteri ab eis prouenit: sed eoꝝ actiones oẽs videntur esse probę in animo eoꝝ. hinc sit vt hac tempestate nostra ĩ), qui scientiam, pfitenẽ, sint in opprobrium, & maximo vitio affecti iudicentur. sed iam reuertẽdum est ad id, vnde digressi sumus. Quod vero ad ordinẽ libri attinet, is qdẽ liber est primus librorũ ab Aristotele positorum, qui in scięntia naturali leguntˇ. qm̃, cum res naturales diuidant in varias naturas, quæ qdem naturæ, licet differant inter se per ea, quæ sunt propria vnicuiq; earum, tm̃ adhuc communicant inter se in rebus vniuersalibus, quas obtinent. Ideo oportet vt primo diuidaẽ consideratio huius artis in duas partes. in Prima cõsyderaẽ de his rebus vniuersalibus cũctis rebus naturalibus: in Secũda verò tractaẽ de rebus, pprijs vnicuiq; generi naturarũ diuersarũ, & hæc pars adhuc secunda diuidit in numerum generum diuersorum. & ob hanc causam in hac arte reperiunt plures libri positi, qbus accidit velut id, qđ accidit arti Logicę, et alijs artibus. Verum pars cõis in his artibus imponi in hac doctrina partibus proprijs pp tres causas. Prima est, quia cõe notius est natura apud nos, q̃ proprium: Secunda, ne in ipsa doctrina accidit repetitio: nempe vt eadem res cõis pluries repetaĩ: Tertia, vt propositiones, quæ fiunt circa hoc, sint primæ, atq; propriæ. vt, exempli gra, qui demonstrat triangulum simpliciter habere angulos æquales duobus rectis, in professio vtetur demonstratione, quæ constat ex propositionibus primis: sed qui demonstrat hoc de iniquilatero, vel æquilatero triągulo, tunc ꝓpositiones eius non erunt oino primæ. pari ꝺq; ratione si quis demonstrat hoiem, vel animal, vel aliquod aliud particulariũ obtinere primam materiã. his vtiq; rebus oportet vt pars cõis, & vniuersalis ꝓcedat propriàs, & particulares, vt ꝓcedit liber Priorum, & liber Perihermenias librum Posteriorẽ, & librum Topicorum, & reliquos quinq; libros. Partes vero eius sunt octo, quę in octo libris ponitę sunt: & qlibet liber diuidi in magnas partes: & illæ magnæ in minores: & qñq; minores in exiguores: & qñq; non diuiduntur primę partes: & quandoq; definet diuisio in plures q̃ tres partes: & hoc totũ iuxta naturam rei, de qua tractaẽ, & qñq; aliquæ res expoſcunt vt ingrediant suas diuisiones propter ordinem doctrinæ: quas qdem partes nos enumerabimus in pfatione vnuſcuiusq; libri. Ratio vero eius, seu proportio, scilicet scientiæ naturalis ad reliquas scięntias speculatiuas, est ratio partis ad totum. quia duplex est genus scięntiarũ speculatiuarũ: vnũ est, qđ vt plurimũ ponit ad vſum, & sunt ipsę scięæ Mathematicæ: alterum vero, qđ inter ipsas pfectiones cõnumeraĩ ob quas, scilicet ipse vſus: quę, et qdem est ipsa scientia Naturalis, & Diuina. At rõ huius libri ad ipsam naturalẽ scięam est ratio, vel, proportio elementorũ rei ad ipsam rem: nã hic liber cõtinet ea, quæ se hñt velut principia, & vniuersales radices ad ea, quæ profeſſor huius scięnæ vult tractare. Modus aũt doctrinæ, qui in eo fit, est ex generibus doctrinæ, quæ in hac scientia fieri soleant: quidam sunt modi oium doctrinarum trium generum demonstrationũ, nempe signorũ, seu demonstrationũ quod est, & demonstrationũ pp quid, necnõ demonstrationũ absolutarum, vel simpliciter: licet in hac arte maior pars demonstrationũ, quæ in ea fiũt, sint de mõstrationes qđ est, & pp quid: raro enim fiunt in ea demonstrationes absolutæ: contra id, qđ fit in ipsis Mathematicis, in qbus scilicet fiunt vt plurimũ demonstratio-

ANTIQVA TRANSLATIO.

Et maneries disciplinæ, quæ fit in definitione diuisionis, & inductiõis, & exempli: quia vnoquoq; istorum trium vtitur ars [2] demonstratiua secundum modum datũ in Posterioribus: sed [2] vsus, quo vtitur exẽplo, & inductione, est alius ab vsu, quo vtitur Rhetorica, & Dialectica.

Nomen huius libri est auditus naturalis, siue sermo naturalis: sed, cum acciderit sermoni q̃ auchatur, mutatum est loco sermonis auditus, fm trãsumptionẽ, & alternationem, propter delectationem, & extraneitatẽ existentem in verbis mutatis, secundum quod declaratum est in Rhetoricis. & appropriatur hoc nomine, quamuis sit commune toti huic arti: quia iste liber est principium, & radix totius istius artis. & vocatur pars nomine totius: quia est in potẽtia omnes partes: sicut elementũ est in potentia omnia generata ex eo.

Nomen authoris est Aristoteles, filius Nichomachi, sapientissimus Græcorum, qui composuit alios libros in hac arte, & in Logica, & in Metaphysica, & ipse inuenit, & compleuit has tres artes.

Inuenit. quia quicquid inuenitur scriptum ab antiquis in hac scientia non est dignum, quòd sit pars huius artis, nec ambiguitas etiam, nedũ q̃ principia essent.

Compleuit. quia nullus eorũ, qui secuti sunt eum vsq; ad hoc tempus, quod est mille et quingentorum annorum, nihil addidit, nec inuenit in eius verbis errorem alicuius quantitatis.

Et talem virtutem esse in indiuiduo vno miraculosum, & extraneũ existit. & hæc dispositio, cum in vno homine reperit, dignus est esse diuinus magis, quàm humanus.

Et quoniam nos compleuimus capitula præcedentia ad hunc librum, & compendiosè exposuimus illi, qui vult intelligere verba libri huius, ad exponenda verba libri iãm transire debemus.

MANTINI TRANSLATIO.

nes simpliciter, & absolutæ. Vtitur insup eo modo doctrinæ, qui fit per definitionem, & eo, qui per diuisionẽ, & eo, q̃ per enthymema, et eo, qui per inductionem, & eo, qui p exemplum. his etenim quinq; modis oĩbus vtunt ipsæ artes demonstratiuæ, eo pacto, quo in libro Posteriorũ traditum fuit. sed hę alio modo vtũtur exẽplo, & inductione, q̃ vtat ars Dialectica, & ars Rhetorica: vtit enim ars Dialectica inductione, & ars Rhetorica exemplo. Quid aũt nomen eius significet, intelligit q̃dem ipse per auscultationem physicã, orationem physicam: sed, cum contingat oĩonem fieri per auscultationem, ideo vsus est vocabulo auscultationis, vice orationis, per modũ metaphoræ, & transmutationis, pp cõsonantiam, & dissonãtiam, quæ fieri solet in primis dictionibus, vt in libro Rhetorico rũ explicatum fuit. at indidit ei hoc pprium nomen, licet sit cõis toti huic arti: quia hic liber est fundamentũ, & principalis radix huius artis: ideo pars vocat̃ nomine totius: quia virtute est oĩs partes: quemadmodũ elementũ est virtute oĩs res, quæ ex ipso oriuntur.

Author vero huius libri est Aristoteles, filius Nichomachi, manifestissimæ scientę apud græcos, notus, qui fuit quoq; author reliquorũ librorũ, qui in hac arte habent̃, ac eorum, qui in arte Logica reperiuntur, nec non tractatuum, qui in scientia Diuina inueniũtur. ipseq; fuit inuentor harũ trium artium, nempè artis Logicæ, & scientiæ Diuinę, ac Naturalis scientiæ, easq; ipse pfecit. Qđ aũt ipse eas adinuenerit patet. quia, si q̃d fuit dictum de his rebus ab aliquo alio p̃ter ipm, nõ debet recipi pro aliquo principio harum artiũ, neq; pro aliqua parte: imo, si quid reperit̃ ab alijs dictum de hoc, nõ debet pro dubio, pduci in his artibus, iõgeq; [illegible] patet in suis libris, vbi facit verba de ipsis, p- [illegible] eos: verba in his tribus: necnõ ex libris, qui [illegible] eruntꝝ ei ascripti, licet sint admodum pauci, [illegible] cõstat. nã post̃q̃ notuere libri huius viri, libri [illegible] sorum eius fuerunt abnegati, & aboliti. Inter verò, qui fuerunt ante ipsum ẽditi in his rebus p doctrinæ, pximiores sunt libri Platonis: & si pauca admodũ sint ea, quæ in eis cõtinent̃, in relatione ad illa, quę in libris huius sapiẽtis cõtinent̃: quę ẽt sunt pauciora in vna scientia, q̃ in alia. Quòd aũt ipse perfecerit ipsos satis cõstat: cum nullus posteriorum eius vsq; ad pśens tempus, q̃ sunt ferè mille & quingenti anni, potuit quicq̃ addere his, quæ ipse tractauit: neq; aliqd impugnare, quod sit alicuius momenti, vel cõsiderationis. Inuenirt autẽ hoc in vnico indiuiduo est ãlienum, ac maximè miraculum. Hæc autem, cum reperiuntur in aliquo viro, debent potius ascribi diuino statui, q̃ humano: & ideo antiqui vocabant eum diuinum. Et posteaq̃ fuerunt q̃ breuiter expositæ hæ octo intentiones, quæ sunt veluti præludia illi, qui desyderat intelligere id, quod ipse dicit in hoc suo libro, consentaneum est aggredi expositionem vniuscuiusq; librorum eius. In hoc primo libro physicę auscultationis primum eius propositum est inuestigare quid sit prima causa materialis, cõmunis cunctis entibus naturalibus: & cõtinet tres summas.

In Prima summa agitur de rebus, quibus præfatus est hunc suum librum. In Secũda tractat̃ de opinionibus antiquorũ, quas habebãt de hoc principio, earumq; destructionib[illegible]. In Tertia ponit opinionẽ suam de hoc principio. Primã summa cõtinet tria capita. In Primo capite ponitur, ppositũ huius scięt̃iæ. In Secundo de generibus demonstrationum, quæ in hoc libro fiunt, agitur. In Tertio de modo ordinis doctrinæ, quo procedit in hoc libro, & in sequentibus.

Aristotelis

1. I. Et maneries disciplię diuisiõis & definitionis, & enthymemats, & exempli, & inductionis: q̃a usu istorũ quinq; utit ars.

a Quomodo differat inductio dialectica, & demonstratiua. vide. 2. priorũ c. 21. & in. 8. phy. c. 33.

Nomen authoris.

Cõmune. 1. cœ. cõ. 68.

Laudes Aristo. vide. 2. cœli. c. 1. & primo de generatione. c. 58. & 1. mete. vltimo in expõne media, &. 1. de aĩa. c. 4. & 11. metã. c. 14.

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS

DE PHYSICO AVDITV

LIBER PRIMVS,

cum Auerrois Cordubensis Commentarijs.

Summa Prima, ex continens, quæ ut libri exordium se habent.

Caput Primum huius scientiæ propositum declarans.

QVoniam cognoscere, ac scire cõtingit circa omnes methodos, quarum sunt principia, aut causæ, aut elemẽta, ex horum cognitiõe: tũc enim putamus cognoscere vnumquodq;, cum causas primas cognouerimus, & **principia prima**, & vsq; ad elementa: **manifestum est** q̃ **&** ea, quæ sunt circa principia **scientiæ** [illegible] tura est, primũ determinare ten[illegible]

QVoniam dispos[illegible] nis, & **scientiæ** [illegible] vijs, **habentibus** [illegible] aut causas, **aut** ele[illegible] acquiritur **nisi ex** cõ[illegible] ne istorum: **credimus** ẽ[illegible] in vnaquaq; rerũ ipsam scire, cum sciuerimus causas eius simplices, & prima principia eius, donec perueniamus ad elementa eius: manifestum est q̃ in scientia naturali etiam oportet primo quærere determinationem principiorum eius.

I Nœpit hunc librum à causa, propter quam fuit consyderatio huius scientiæ in cognitione causarũ rerum naturalium, & dixit Quoniam dispositio. 1. quia declaratum est in posterioribus q̃ dispositio scientiæ certæ in omnibus artibus demõstratiuis, cõsyderantibus de rebus habentibus causas, vel vnã quatuor causarũ, aut plures vna, aut oẽs, non acquiritur nisi ex cognitione causarũ. Et non intendebat per scięt̃iã, & certitudinẽ synonyma: [a] q̃m nomina synonyma non vsitant̃ in scientia, & doctrina demonstratiua: sed intẽdebat dispõnem scientię certę: scientia. n. certa est scientia perfecta. [b] Scientia enim alia est perfecta, & est illa, quę est per causam, alia est imperfecta, & est illa, quæ est sine causa. Et intendebat per vias artes speculatiuas, quæ dicunt̃ vię: quia cõsyderans in eis vadit ex determinatis rebus ad res idetermina-

a Nota synonyma nõ vsitant̃ i doctrina demõstratiua. Idem. 4. ph. c. 129. & prio cœli. c. primo. Quomodo omnia synonyma vsitari queãt in doctrina demonstratiua vide pulchre Auer. i c. 45. quarti phy.

b Distinctio scientiæ.

tas per res determinatas. Et dixit habentibus principia, aut causas, aut elemẽta. q̃a artium speculatiuarũ, aut suarũ partium sunt q̃dam, quę cõsyderant de rebus simplicibus carentibus principijs: & hęc est dispositio scięt̃iæ cõsyderãtis de ꝓpriꝭ principijs, et primis cuiuslibet artis, vel entis. Et dixit principia, aut causas, aut elementa, ꝓpter diuersitatẽ modorũ quatuor causarum. & intendebat per principia in hoc loco causas agẽtes, & mouẽtes, et per causas fines, & p elementa causas, quæ sunt partes rei, s. materiã, & formam, et vtitur hoc noĩe principium proprie, & similr hoc nomine causa, quia sunt noĩa synonyma, cũ vsitẽtur cõter. & sic, vt mihi videtur, exposuit Alex. Et intendebat Arist. per hunc sermonem docere q̃ non oẽs artes cõsyderant de oĩbus causis, sed quædã cõsyderant de causa formali tantum, s. Mathematicę, & quædam de tribus causis, s. efficiente, formali, et fine, & est scientia Diuina, et quędam de quatuor causis, & est scięt̃ia Naturalis. et, quia hoc nõ fuit manifestum in hoc loco, induxit sermonẽ in formã dubitationis, & d. habẽtibus principia, aut causas, aut elemẽta. t. qũ idem sequit, si ponatur q̃ illæ res habeant principia agentia, aut finalia, aut elementaria, aut oĩa. & impossibile est vt hæc cõiunctio, aut, fit sicut copulata: nam dispositio certæ scięt̃ię inuentur in rebus habentibus causas quasdam per scientiã illarum causarũ, sicut inuenitur in habentibus omnes causas. Et, cũ posuit hãc ꝓpositionem, induxit testimonũ ad verificandum illam, q̃ ferè induxit in posterioribus Analyticis, & d. credimus. n. in vnaquaq; rerũ, &c. t. & signum eius, q̃d diximus, q̃ dispositio scientię certę de aliquo non acquirit̃ nisi **ex cognitione** causæ eius: qũ omnis, qui dicit se scire **aliquid, non** dicit hoc nisi qũ scĩt illud per suas omnes causas ꝓpinquas, & remotas: & hoc inuenitur in [illegible] **am, qui aliquid** scit in veritate, aut fm existimatio- [illegible] & q̃ in ista ꝓpositione cõueniunt omnes cõsy- [illegible] **ntes, adeo** q̃ etiam Sophistę, vt dixit in posterio- [illegible] s. **D.d.** cum sciuerimus causas eius simplices. & [illegible] **dit, vt mihi** videt, causas existentes in re, primas, [illegible] **n** cõpositas, & sunt prima materia, & vltima forma: quę enim sunt prꝫter primam materiã, & vltimã **formã** cuiuslibet rerum naturalium sunt materiæ cõpositæ, & formę cõpositæ. D.d. et prima principia, & **intendit**, vt videtur, per prima principia primas causas, quę sunt extra rem, s. primum agens, & vltimũ finem oium rerum. D.d. donec peruenĩamus ad elemẽta eius, & intendit hic per elementa causas existẽtes in re, propinquas, & essentiales. Et [a] innuit per hoc, qđ dixit, q̃ doctrina ordinata est incipere à cognitione causarũ primarum rei cognoscendę perfectæ, deinde intendere ad cognitionẽ aliarũ causarum remotarũ fm ordinem, donec peruenĩamus ad causas propinquas. & fm hoc vtit̃ hoc nomine causa, et elementum alio modo ab eo, quo vsus est illic prius, fm sutũ morem in habẽdo modicam solicitudinem de nominibus. Et, cum posuit hanc maiorẽ propositionem in hoc sermone dicentem q̃ scientia certa de rebus habẽtibus causas, & elemẽta nõ acquiritur nisi ex cognitione causarũ, & elementorũ eorum, dimisit minorem, ꝓpositionẽ, & induxit cõclusionẽ, quam intendit per hunc sermonem, & dixit manifestum est q̃ in scięt̃ia naturali, &c. i. manifestum est: qm̃ ex hoc sequitur q̃ qui vult largiri scięt̃iam de natura, oportet ipm prius quærere determinationẽ causarũ rerum naturalũ habẽtiũ causas, & elemẽta. Et iste sermo cõponi sic. Oĩa naturalia hũt principia, causas, & elemẽta: sed habẽtia causas, principia, & elemẽta a nõ sciunt̃ nisi ex cognitione causarũ, & elementorũ: ergo oĩa naturalia non sciunt̃ nisi ex cognitione suarum causarum, & elementorũ.

Phy, cũ com. Auer. a in Caput

Vide con. Zim.

Vide cõ. 11. t. eiusdẽ.

Vide ꝓ hoc 2. met. cõ. 2. & 12. meta. cõ. 22. vt ex pręhibi contradicere.

Scia diuina d tribus causis cõsyderat. Vide oppositũ in. 2. meta. t. 6. & 12. metaph. c. 6. vbi dicit q̃ duas. Vide 2. met. cõ. 6. vbi dicit q̃ cotrarietas ꝓpriũ generis causarũ &c.

Idem. 1. cœli tex. cõ. 30.

Primo posteriorum t. 1. c.

Vide cõtra 2. phy. c. 10. & prio cœ. t. 1. & 2. me [illegible] phy. c. 83. [illegible] Oppo [illegible] meta. 6. [illegible] meta. [illegible] vbi hꝫ [illegible] tio. his [illegible] um rerum a metaphysico cõsyderatur. Vide con. Zim.

a Vide cõmode 8. met. t. 12. & 2. ph cõ. 21. & 58.

Q ão hęc sit vtilis ad [illegible] vbi dicit q̃ [illegible] de ista cõ. 20.

ANTIQVA TRANSLATIO.

Et maneries disciplinæ, quæ fit in definitione diuisionis, & inductiõis, & exempli: quia vnoquoq; istorum trium vtitur ars [2] demonstratiua secundum modum datũ in Posterioribus: sed [2] vsus, quo vtitur exẽplo, & inductione, est alius ab vsu, quo vtitur Rhetorica, & Dialectica.

Nomen huius libri est auditus naturalis, siue sermo naturalis: sed, cum acciderit sermoni q̃ audiatur, mutatum est loco sermonis auditus, fm trãsumptionẽ, & alternationem, propter delectationem, & extraneitatẽ existentem in verbis mutatis, secundum quod declaratum est in Rhetoricis. & appropriatur hoc nomine, quamuis sit commune toti huic arti: quia iste liber est principium, & radix totius istius ãrtis. & vocatur pars nomine totius: quia est in potẽtia omnes partes: sicut elementũ est in potentia omnia generata ex eo.

Nomen authoris est Aristoteles, filius Nichomachi, sapientissimus Græcorum, qui composuit alios libros in hac arte, & in Logica, & in Metaphysica, & ipse inuenit, & compleuit has tres artes.

Inuenit, quia quicquid inuenitur scriptum ab antiquis in hac scientia non est dignum, quòd sit pars huius artis, nec ambiguitas etiam, nedũ q̃ principia essent.

Compleuit, quia nullus eorũ, qui secuti sunt eum vsq; ad hoc tempus, quod est mille et quingentorum annorum, nihil addidit, nec inuenit in eius verbis errorem alicuius quantitatis.

Et talem virtutem esse in indiuiduo vno miraculosum, & extraneũ existit, & hæc dispositio, cum in vno homine reperit, dignus est esse diuinus magis, quàm humanus.

Et quoniam nos compleuimus capitula præcedentia ad hunc librum, & compendiosè exposuimus illi, qui vult intelligere verba libri huius, ad exponenda verba libri iam transire debemus.

MANTINI TRANSLATIO.

nes simpliciter, & absolutæ. Vtitur insup eo modo doctrinæ, qui fit per definitionem, & eo, qui per diuisionẽ, & eo, q̃ per enthymema, et eo, qui per inductionem, & eo, qui p exemplum. his etenim quinq; modis oĩbus vtunt ipsæ artes demonstratiuæ, eo pacto, quo in libro Posteriorũ traditum fuit. sed hę alio modo vtũtur exẽplo, & inductione, q̃ vtat ars Dialectica, & ars Rhetorica: vtit enim ars Dialectica inductione, & ars Rhetorica exemplo. Quid aũt nomen eius significet, intelligit q̃dem ipse per auscultationem physicã, orationem physicam: sed, cum contingat or̃onem fieri per auscultationem, ideo vsus est vocabulo auscultationis, vice orationis, per modũ metaphoræ, & transmutationis, pp cõsonantiam, & dissonãtiam, quæ fieri solet in primis dictionibus, vt in libro Rhetorico rũ explicatum fuit. at indidit ei hoc, pprium nomen, licet sit cõis toti huic arti: quia hic liber est fundamentũ, & principalis radix huius artis: ideo pars vocat̃ nomine totius: quia virtute est oẽs partes: quemadmodũ elementũ est virtute oẽs res, quæ ex ipso oriuntur.

Author vero huius libri est Aristoteles, filius Nichomachi, manifestissimæ scientię apud græcos, notus, qui fuit quoq; author reliquorũ librorũ, qui in hac arte habent̃, ac eorum, qui in arte Logica reperiuntur, nec non tractatuum, qui in scientia Diuina inueniũtur. ipse q; fuit inuentor harũ trium artium, nempè artis Logicæ, & scientiæ Diuinę, ac Naturalis scientiæ, easq; ipse pfecit. Qđ aũt ipse eas adinuenerit patet. quia, si q̃d fuit dictum de his rebus ab aliquo alio p̃ter ipm, nõ debet recipi pro aliquo principio harum artiũ, neq; pro aliqua parte: imo, si quid reperit ab alijs dictum de hoc, nõ debet pro dubio pduci in his artibus, iõgeq; minus dignum est vt recipiat̃ pro principio earum. & hoc satis patet in suis libris, vbi facit verba de ipsis, p̃ponendo eor̃ verba in his tribus: necnõ ex libris, qui nunc reperiunt̃ ei ascripti, licet sint admodum pauci, maxim̃e cõstat, nã post q̃ notuere libri huius viri, libri prędecessorum eius fuerunt abnegati, & aboliti. Inter libros verò, qui fuerunt ante ipsum ęditi in his rebus p̃ vtã doctrinæ, p̃eminiores sunt libri Platonis: & ſt pauca admodũ sint ea, quæ in eis cõtinent̃, in relatione ad illa, quę in libris huius sapiẽtis cõtinent̃: quę ẽt sunt pauciora in vna scientia, q̃ in alia. Quòd aũt ipse perfecerit ipsos fatis cõstat: cum nullus posteriorum eius vsq; ad p̃sens tempus, q̃ sunt ferè mille & quingenti anni, potuit quicq̃ addere his, quæ ipse tractauit: neq; aliqd impugnare, quod sit alicuius momenti, vel cõsyderationis. Inueniri autẽ hoc in vnico indiuiduo est alienum, ac maxim̃e miraculum. Hæc autem, cum reperiuntur in aliquo viro, debent potius ascribi diuino statui, q̃ humano: & ideo antiqui vocabant eum diuinum. Et posteaq̃ fuerunt q̃ breuiter expositæ hæ octo intentiones, quæ sunt veluti præludia illi, qui desyderat intelligere id, quod ipse dicit in hoc suo libro, consentaneum est aggredi expositionem vniuscuiusq; librorum eius. In hoc primo libro physicę auscultationis primum eius propositum est inuestigare quid sit prima causa materialis, cõmunis cunctis entibus naturalibus: & cõtinet tres summas.

In Prima summa agitur de rebus, quibus præfatus est hunc suum librum. In Secũda tractat̃ de opinionibus antiquorũ, quas habebãt de hoc principio, earumq; destructionibus[b]. In Tertia ponit opinionẽ suam de hoc principio. Primã summa cõtinet tria capitа. In Primo capite ponitur, ppositũ huius scięti̇æ. In Secundo de generibus demonstrationum, quæ in hoc libro fiunt, agitur. In Tertio de modo ordinis doctrinæ, quo procedit in hoc libro, & in sequentibus.

Aristotelis

1. 1. Et maneries disciplię diuisiõis & definitionis, & enthymematis, & exempli, & inductionis: q̃a usu istorũ quinq; utit ars.
2 Quomodo differat inductio dialectica, & demonstratiua. vide 2. priorũ c 23. & in. 8. phy. c. 33.

Nomen authoris.

Cõmitte 1. cor cõ. 68.

Laudes Arist. vide 2. cœli. c. 1. & primo de generatione. c. 18. & 1. mete. vltimo in expõne media, & 3. de aia. c. 4. & 12. meta. c. 14.

a Nota synonyma nõ vsitanter i doctrina demõstratiua. Idem. 4. ph. c. 129. & prio cœli. c. primo. Quomodo nomina synonima vsitari quærãt in doctrina demonstratiua vide pulchre Auer. i c. 45. quarti phy.
b Distinctio scientiæ.

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS

DE PHYSICO AVDITV

LIBER PRIMVS,

cum Auerrois Cordubensis Commentarijs.

Summa Prima, et continens, quæ ut libri exordium se habent.

Caput Primum huius scientiæ propositum declarans.

QVoniam cognoscere, ac scire cõtingit circa omnes methodos, quarum sunt principia, aut causæ, aut elemẽta, ex horum cognitiõe: tũc enim putamus cognoscere vnumquodq;, cum causas primas cognouerimus, & principia prima, & vsq; ad elementa: manifestum est q̃ & ea, quæ sunt circa principia scientiæ, quæ de natura est, primũ determinare tentandum.

QVoniam dispositio certitudinis, & scientiæ in omnibus vijs, habentibus principia, aut causas, aut elemẽta, non acquiritur nisi ex cognitione istorum: credimus enim in vnaquaq; rerũ ipsam scire, cum sciuerimus causas eius simplices, & prima principia eius, donec perueniamus ad elementa eius: manifestum est q̃ in scientia naturali etiam oportet primo quærere determinationem principiorum eius.

INcœpit hunc librum à causa, propter quam fuit consyderatio huius scientiæ in cognitione causarũ rerum naturalium, & dixit Quoniam dispositio. 1. quia declaratum est in posterioribus q̃ dispositio scientiæ certæ in omnibus artibus demõstratiuis, cõsyderantibus de rebus habentibus causas, vel vnã quatuor causarũ, aut plures vna, aut oẽs, non acquiritur nisi ex cognitione causarũ. Et non intendebat per sciẽtiã, & certitudinẽ synonyma: [a] qm̃ nomina synonyma non vsitanter in scientia, & doctrina demonstratiua: sed intẽdebat dispõnem scientię certę: scientia. n. certa est scientia perfecta. [b] Scientia enim alia est perfecta, & est illa, quę est per causam, alia est imperfecta, & est illa, quæ est sine causa. Et intendebat per vias artes speculatiuas, quæ dicunt̃ vię: quia cõsyderans in eis vadit ex determinatis rebus ad res indeterminatas. Et dixit habentibus principia, aut causas, aut elemẽta. qa artium speculatiuarũ, aut suarũ partium sunt q̃dam, quę cõsyderant de rebus simplicibus carentibus principijs: & hęc est dispositio scię cõsyderãtis de ppr̃is pricipijs, et primis cuiushbet artis, vel entis. Et dixit principia, aut causas, aut elementa, ppter diuersitatẽ modorũ quatuor causarum. & intendebat per principia in hoc loco causas agẽtes, & mouẽtes, et per causas fines, & p̃ elementa causas, quæ sunt partes rei, s. materiã, & formam. et vtitur hoc noĩe principium proprie, & similr hoc nomine causa, quia sunt noĩa tynonyma, cũ vsitẽtur cõiter. & sic, vt mihi videtur, exposuit Alex. Et intendebat Arist. per hunc sermonem docere q̃ non oẽs artes cõsyderant de oĩbus causis, sed quædã cõsyderant de causa formali tantum, s. Mathematicę, & quædam de tribus causis, s. efficiente, formali, et fine, & est scientia Diuina, et quędam de quatuor causis, & est sciẽtia Naturalis. et, quia hoc nõ fuit manifestum in hoc loco, induxit sermonẽ in formã dubitationis, & d. habẽtibus principia, aut causas, aut elemẽta. i. qm̃ idem sequi, si ponatur q̃ illæ res habeant principia agenția, aut finalia, aut elementaria, aut oĩa. & impossibile est p̃t hæc cõiunctio, aut, sit sicut copulata: nam dispositio certæ sciẽtię inuenitur in rebus habentibus causas quasdam per scientiã illarum causarũ, sicut inuenitur in habentibus omnes causas. Et, cũ posuit hãc p̃positionem, induxit testimoniũ ad verificandum illam, q̃ ferè induxit in posterioribus Analyticis, & d. credimus. n. in vnaquaq; rerũ, &c. i. & signum eius, qđ diximus, q̃ dispositio scientię certę de aliquo non acquirit nisi ex cognitione causæ eius: qm̃ omnis, qui dicit se scire aliquid, non dicit hoc nisi qm̃ scivit illud per suas omnes causas p̃pinquas, & remotas: & hoc inuenitur in omni, qui aliquid scit in veritate, aut fm existimationem: & q̃ in ista, p̃positione cõueniunt omnes cõsyderantes, adeo q̃ etiam Sophistę, vt dixit in posterioribus. D. d. cum sciuerimus causas eius simplices. & intẽdit, vt mihi videt, causas existentes in re, primas, non cõpositas, & sunt prima materia, & vltima forma: quę enim sunt p̃ter primam materiã, & vltimã formã cuiuslibet rerum naturalium sunt materiæ cõpositæ, & formę cõpositæ. D. d. et prima principia, & intendit, vt videtur, per prima principia primas causas, quę sunt extra rem, s. primum agens, & vltimũ finem oĩum rerum. D. d. donec perueniamus ad elemẽta eius. & intendit hic per elementa causas existẽtes in re, propinquas, & essentiales. Et [a] innuit per hoc, qđ dixit, q̃ doctrina ordinata est incipere à cognitione causarũ primarum rei cognoscendę perfectæ, deinde intendere ad cognitionẽ aliarũ causarum remotarũ fm ordinem, donec perueniamus ad causas propinquas, & fm hoc vtit hoc nomine causa, et elementum alio modo ab eo, quo vsus est ille prius, fm suũ morem in habẽdo moderam solicitudinem de nominibus. Et, cum posuit hanc maiorẽ propositionem in hoc sermone dicentem q̃ scientia certa de rebus habẽtibus causas, & elemẽta nõ acquiritur nisi ex cognitione causarũ, & elementorũ eorum, dimisit minorem p̃positionẽ, & induxit cõclusionẽ, quam intendit per hunc sermonem, & dixit manifestum est q̃ in scientia naturali, &c. i. manifestum est: qm̃ ex hoc sequitur q̃ qui vult largiri scięttam de natura, oportet ipm̃ prius quærere determinationẽ causarũ rerum naturalium habẽtium causas, & elemẽta. Et iste sermo cõponi sic. Oĩa naturalia hñt principia, causas, & elemẽta: sed habẽtia causas, principia, & elemẽta non scĩunt nisi ex cognitione causarũ, & elementorũ: ergo oĩa naturalia non scĩunt nisi ex cognitione suarum causarum, & elementorũ.

Phy. cũ com. Auer. a im Caput

Vide con. Zim.

Vide c. 8. 1. c. 11.

Vide q̃ hoc e mutuo s. 8. c. 12. meta. cõ. 22. vi ex pre libri contradicere. Scit diuina d tribus causis cum fis contemplet. Vide oppositũ 1. mete. c. 2. & 12. metaph. c. 6 vbi dicit q̃ dias. Vide 2. met. c. 6 vbi dicit q̃ cognoscere quę sunt genera causarũ &c.

Idem 1. cœli tex. cõ. 30.

Primo posteriorum t. c. 2.

Vide cõtra 2 phy. c. 10. & primo cœli. c. 1. & 6 me. tex. cõ. 8. & 1 phy. c. 82. Oppositũ mete. 6. & 1 mete. c. 1. vbi hĩ q̃ vltimũ finem rerum a metaphysico cõsyderari. Vide con. Zim.

a Vide cõtra mile 8. me. c. 12. & 2. ph cõ. 82. & 18.

Q̃o hoc est vt vbi eq̃ nitas in medio ibi & finis. & vbi finis ibi & equalitas.

Caput Secundum de generibus demonstrationum, quæ in hac scientia fiunt.

INnata aũt est ex notioribus nobis via, & manifestioribus ad manifestiora naturæ, & notiora: nõ. n. sunt eadẽ & nobis nota, & simpliciter. Quapropter necesse est ad hũc modum procedere ex immanifestioribus quidem naturæ, nobis autem manifestioribus ad manifestiora naturæ, & notiora.

Et via ad illa est de rebus notioribus, & manifestioribus apud nos ad res, quæ sunt manifestiores in natura: illa enim, quæ sunt cognita apud nos, nõ sunt illa, q̃ sunt cognita simplr. Et ideo oportet nos ire p hãc viam, & venire de rebus, q̃ latẽtiores sunt apud naturã, & manifestiores apud nos, ad res, quæ sunt manifestiores, & notiores apũ naturã.

Dicit & illa, quę sunt cognita apud nos primò de rebus naturalibus, sunt composita causata ab elemẽtis, & illa, quæ sunt ignota apud nos naturaliter, sunt causæ compositorum, sed possibile est ex rebus compositis, i. ex consequẽtibus earum cognoscere causas: adeo ꝙ ex hoc erunt notæ illæ causæ, ex quibus componũtur. causæ autem sunt notiores apud naturam: quia natura facit composita ex causis. vnde videtur ꝙ causæ sunt notiores apud illã: sicut est dispositio in rebus artificialibus cum artifice, s. quoniam causæ sunt cognitiores apud illum. si igit nos ageremus res naturales, tunc causę essent notiores apud nos: sed, qa nos nõ habemus agere eas, ideo dispositio in eis apud nos est cõtraria dispositioni in rebus artificialibus.

3 Cõposita sũt notiora apũd nos q̃ suæ causæ. Idem 3. cœ. cõ. 61. Quare causę naturę notiores.

Caput Tertium de modo ordinis doctrinæ.

Vide cõtradictionẽ Zimarræ. Vide opp. 2. poste. 21. vbi d. ꝙ a singularibus ad vlta oportet procedere.

QVapropter ex vniuersalibus ad singularia procedere oportet. totum enim sm sensum notius est: vniuersale autem totum quoddam est: multa enim comprehendit, vt partes, vniuersale.

Et ideo oportet procedere de rebus notis uniuersalibus ad particulares. vniuersum enim notius est in sensu: & vniuersale est aliquod vniuersum: vniuersale enim continet res plures, tanquam partes.

Idẽ 1. de ala. c. 12. & 11. Mẽsura hoc prio. t. c. 17. & 2. meta. t. 10 & 3. cœ. c. 61.

4 Cum declarauit ꝙ oportet Naturalẽ largiri cognitionem causarũ, & elementorũ, incœpit declarare viã inducẽtem ad cognitionem causarũ rerum naturaliũ, & naturam demonstrationum largientium causas rerum naturalium, et d. Et via ad illa. i. via, inducens ad cognitionem causarũ rerum naturalium, est de propositionibus acceptis ex rebus posterioribus in esse, quę sunt notiores, et manifestiores apud nos, ad cõclusiones priores in esse, quę sunt notiores, & manifestiores apud naturam, et latẽtiores apud nos: et est modus demonstrationũ, qui dicitur signum. Et, cum declarauit naturam demonstrationis, qua vtẽ hic, reddit causam, & dixit illa enim, q̃ sunt cognita apud nos, &c. i. & cã in hoc ꝙ via, p quã itur in hac scięcia, debet eẽ à reb⁹ posteriorib⁹ in eẽ ad res priores in eẽ, est qa illa, q̃ sunt cognita apud nos in rebus nãlibus, nõ sunt illa, q̃ sunt cognita apud nos in rebus nãlibus, nõ sunt illa, q̃ sunt cognita simplr. i. naturalr: qđ est cõtrariũ in Mathematicis: illa. n. q̃ sunt cognita in illis simplr, & sunt causę priores in esse, sunt cognita apud nos. Quia igit tur naturalr procedimus de scito apud nos ad ignotũ, si contigerit vt notum apud nos sit notum apud naturam, tunc demonstrationes datæ in hac scientia erunt demonstrationes causæ, & esse: &, si cõtigerit vt nota apud nos non sint nota apud naturam, quæ non sunt priora in esse, sed posteriora, tunc demõstrationes datæ in hac scientia erunt de numero signorũ, nõ demonstrationes simplr. Et, cum notificauit ꝙ via in hac scientia est incipere à rebus notioribus apud nos, & intẽdere ad res notas apud naturam, & ignotas apud nos, & ꝙ impossibile est aliter in hac scientia, incœpit declarare ꝙ per hanc viam oportet in hoc libro ire, s. ꝙ oportet ipsum consyderare de hoc, quod est de rebus cognitis apud nos, procedendo ad res cognitas apud naturam, quę sunt causæ quæsitæ, & d. Et ideo oportet nos, &c. Deinde demonstrauit quæ sint illa, quæ sunt cognita apud nos, & latentiora apud naturam, & quæ sunt illa, quæ sunt cognitiora apud naturam, & ignotiora apud nos.

Idẽ 1. meta. c. 10. & 1. c. 2 com. 61. & primo de aia com. 10. Documẽtũ.

Hic pr qđ sit dmẽtro simplr, & qđ signũ dmẽtro. Vide consc. 2. & 3. & alibi & hic quid sit dmẽtro cãę rm, seu pp qđ. Vide ꝙ hoc etiã. 8. physic. c. 61. & ẽptũ Suetens de demõstratione causæ tũ.

Sunt autẽ primũ nobis dilucida, ac manifesta cõfusa magis: posterius aũt ex his nota fiũt elemẽta, & principia ijs, qui diuidũt hęc.

Et illa, quæ primo sunt apud nos euidentia, & manifesta sunt mixta, s. cõposita proprię: deinde in postremo efficiuntur nobis ex istis elementa, & principia manifesta.

partes eius, & vsę est notius apud intellectum q̃ proprium. Et, cum declarauit ꝙ vsę assimilatur vniuerso composito demonstrato, dedit modum similitudinis, & dixit vniuersum enim cõtinet multas res, sicut partes. i. vsę enim continet multas spẽs, quę sunt sub eo, sicut partes rerũ cõpositarum individualium.

Patiuntur autẽ hoc idem quodãmodo & nomina ad rõnem: totum enim qđdam, & indistincte significant, vt circulus: definitio aũt ipsius diuidit in singula. Ac pueri primũ qdẽ oẽs viros pres appellãt, & matres fœminas: posterius aũt determinãt horũ vtrũq;.

Et iam accidit hoc idẽ quoquomodo omnibus apud definitiones: signãnt enim aliqđ vniuersum non determinatum: v. g. hoc nomen circulus, definitio eius distinguitur per particularia. Et puer existimat in principio oẽm virũ, quẽ videt, esse patrẽ eius, & oẽm mulierem esse matrẽ eius: deinde in postremo distinguit, & determinat vtrunq;.

5 Cum declarauit causam, propter quã vsę est notius particulari, qđ est sub eo, incœpit docere ꝙ pp hanc causam illud, qđ signãt nomen, est notius apud nos q̃ illud, qđ signãt definitio apud intellectũ. & d. Et accidit sitr hoc idem, &c. i. et pp hanc cãm accidit similiter eis, quæ signant nomina apud illa, quæ significant definitiones, s. qm̃ illa, quę signant noĩa, sunt notiora eis, quæ signant definitiones. D. d. signãt enim aliqđ vniuersum, &c. i. et cã in hoc, ꝙ illa, quę signant noĩa, sunt notiora definitionibus, est, qm̃ nomen est aliqđ vniuersum, & est spẽs noĩata: & illud vniuersum nõ est distinctum: ut hoc nomẽ circulus, qđ signãt vniuersum indistinctum, definitio vero eius, quę est figura plana, intra quã est punctus, à qua oẽs linęæ exeuntes ad circunferẽtiam sunt æquales, est vniuersum distinctum, & determinatum p elementa, ex qbus constituit circulus, s. genus, & differentia. & hoc intendebat, cum dixit distinguitur per particularia. vocat enim elemẽta species, & particularia causas individui vniuersi. Et dicit quoquomodo. qm̃ illa, quæ significant, s. nomina specierum, assimilant vsi inquantum continet causas, ex quibus constituit species, & differunt ab eo, in eo ꝙ vsę continet spẽs. vsę ergo est aliquod vniuersum specierũ: & illud, quod signãnt nomina, est aliqđ vniuersum, diuisum autem in causas, ex quibus constituitur species. vniuersum vero in rei veritate est indiuiduum, cõpositum, demonstratum: & sĩr partes in rei veritate, q̃ sunt partes individui: & sunt illę, de quibus dixit ꝙ sunt notiores in sensu q̃ causæ. et ex hoc, ꝙ istud vniuersum est notius apud sensum causis, est causa in hoc, ꝙ vsia intellecta sunt notiora apud intellectũ q̃ suæ partes intellectæ: siue illę partes sint spẽs, aut causæ: & simiłr est causa in hoc, ꝙ res posteriores in esse sunt notiores apud nos q̃ causæ. Et q̃ret aliqs ꝙ hoc, qđ dixit, ꝙ illa; q̃ sunt prio euidẽtiora apud nos, &c. & hoc, quod dixit post, & accidit hoc idem in nobis apud definitiones, nõ sunt idem: qm̃ possibile est ipm intelligere p res mistas cõpositas individua demõstrata: cum ex istis non procedatur ad elementa, & principia intellecta: non enĩ sunt partes *syllogismi: sed ꝑcedit ad illud ex specie cõposita nõ ex individuo. ergo ista est dispositio speciei apud suas causas, & dispositio eius, qđ significant noĩa apud illud, qđ significant definitiones. qũo igit ponit hic alium modum? Ad hoc aũt dicamus ꝙ in primo sermone fecit comparationẽ inter spẽs, & suas causas sm fidem, & dixit ꝙ spẽs cõpositæ apud nos sunt notiores suis causis, & ꝙ ex istis speciebus, ꝑcedimus ad cognitionem causarũ mediantibus accidentibus existentibus in eis; in hoc aũt sermone fecit comparationem inter spẽs, & causas suas sm imaginationem, & dixit ꝙ illud, qđ significant nomina, sunt notiora apud nos, q̃ illud, qđ significant definitiones. Sunt igitur tres modi cõpositionis, s. compositio spẽi ex suis causis: & compositio generis ex speciebus: & vtraq; istarum cõpositionũ est notior apud intellectum q̃ suæ partes: tertia aũt cõpositio est compositio individui ex suis partibus, s. quæ sunt sm suã *qualitatẽ: & ista cõpositio est notior apud sensum q̃ suæ partes: & eo ꝙ ista compositio est notior apud sensum, ideo illi duo modi cõpositionis sunt notiores apud intellectum. Et ideo non est remotum ipsum intelligere per hoc, qđ dicit & illa, quæ sunt apud nos manifesta, sunt mista composita sm duos modos compositionis, s. compõnem individui, & compõnem spẽi: individuum. n. compositum, licet non sit principium in doctrina demonstrativa, tñ est principium acquisitionis *vlis, qđ est principiũ demõstrativæ. Et, cũ declarauit ꝙ cõe est notius apud nos q̃ proprium, quẽadmodum cõpositum est notius simplicibus suis, dedit testimonium super hoc, & dixit Et puer existimat, &c. i. signum eius, qđ cõe est notius apud nos, q̃ proprium, est, quia videmus cõprehensionem cõem præcedere propriam cõprehensionem. infans enim in principio comprehensionis existimat oẽm virum esse patrẽ, & oẽm mulierem esse matrem: & cum vigoratur intellectus suus, cognoscit patrem inter cęteros viros, & matrem inter cæteras mulieres. Iste igitur est prologus libri: & continet intentionem, & ordinem eius, & modum doctrinæ demonstrativæ.

Tres modi compõnis. 2 Quæ sunt pres tertia qualitatẽ Vide. 4 phy c. 20. & 1. cœli. cõ. 12. *i. l. qnitatẽ.

Sed falſ.

Vide ꝙ hoc in tedio pertentorum in fine.

*A. l. albus.

Summa Secunda antiquorum opiniones de principijs naturalibus examinans, easq; destruens.

Pars Prima opiniones enumerans, ijsq;, qui in hac scientia errorẽ non proprium cõmiserunt, contradicens.

Caput Primum opiniones de principijs, & earum authores complectens.

Idẽ 12. met. cõ. 27. & 2. de generatione com. 59.

Quæstio.

Idem ifra. c. 6. & 2. de aia. c. 1. et. 14. & 2. de generatõe tex. com. 51.

* A. l. similes.

Prima solu.

NEcesse est autem aut vnum esse principiũ, aut plura. Et, si vnũ, aut immobile, vt dicunt Parmenides, ac Melissus, aut mobile; vt Physici, hi qdem aerem asserẽtes esse, alij verò aquã primum principiũ. Si verò plura, aut finita, aut infinita. Et, si finita, plura autẽ vno, aut duo, aut tria, aut quatuor, aut sm aliũ quẽpiã numerũ. Et, si infinita, aut sic vt Democritus, genere qdẽ vnũ, figura verò, vel specie dria, aut ẽt contraria.

Et oportet necessario vt principium sit vnũ, aut plura vno. Si vnũ, aut immobile, vt dicũt Parmenides, & Melissus, aut mobile, vt dicunt Naturales: quidam enim dicunt ꝙ primum principium est aer: quidã aũt aqua. Si verò principia fuerint plura vno, aut erũt finita, aut infinita. Si igit fuerint plura vno, & finita, aut erũt duo, aut erunt tria, aut q̃tuor, aut alterius numeri necessario, qcunq; sit. Si aũt infinita, aut erũt, sicut dixit Democritus, eadẽ in genere, sed in figura, & in forma diuersa, aut erunt cum hoc contraria.

Finito

6 Finito prologo incœpit pſcrutari de principijs cõibus oĩum rerum naturalium, & dixit Et oportet necessario, &c.i. et oportet ſm naturã diuiſionis vt principiũ existens in re ſit vnũ, aut plura vno: et, ſi aliqs posuerit principiũ esse vnũ, tũc illud vnũ aut erit nõ trãſmutabile, vt dicũt Parmenides, & Meliſſus, q dicunt nõ naturaliʒ, qa negant tranſmutationem, et motũ: aut tranſmutabile, vt dicunt Naturales, qui naturaliter loquũtur. & ſm naturam diuiſionis deberent dicere & ſi vnum, aut erit finitum, aut infinitum: vt dicunt Parmenides, & Meliſſus. ſed innuit hãc diuiſionem per diuiſionem plurium principiorum, finita, & infinita. Et dixit vt dicunt Parmenides, & Meliſſus. i. ſi imaginati fuerimus cp Parmenides, & Meliſſus vtani hoc nomine ens pro principio: iſti enim non dixerunt principium esse vnum imobile, ſed ens vnum imobile. & ſic põt quis intelligere per hoc nomen ens non principiũ entis. et est cõuenientius, vt dicet poſt. qm̃, ſi vtunt hoc nomine ens pro principio, tunc non põt dicere ens esse vnum: qm̃ principium habet in ſe duo, principiũ, & illud, cuius est principium. Et, cũ induxit modos, quos põt dicere qui dicit principium esse vnũ, reuertitur ad etiam ad numerandum oẽs modos, quos põt dicere de oẽs principia esse plura vno, ſ. principia, quę ſunt in re, & dixit Et, ſi principia fuerint plura vno, &c. qm̃, ſi fuerint finita, neceſſario hñt numerum determinatũ. D.d. Et, ſi infinita, &c.i. &, ſi infinita, aut erunt eadem in genere, diuerſa in forma, & figura, aut diuerſitate contraria, aut non contraria, ſ. infinita: aut erũt eadẽ in ſpecie, diuerſa in quantitate, vt dicebat Democritus. ſed innuit hoc conduindens hoc per primũ, vt eſt ſuus mos in abbreuiatiõe. et in iſto modo eſt multitudo rerum: multitudo enim aut eſt ſm formã, aut ſm quantitatem. & has duas multitudines dixerunt antiqui de principijs. & tacuit diuiſionem plurium principiorum in motum, & in quietem: nullus enim dixit plura principia quieſcentia eſſe: aut quia cõtentus eſt hac diuiſione in primo principio.

Multitudo aut eſt rerũ ſecundũ formã, aut ſecundũ quantitatem. Idẽ. i. metaphy. x. xj.

Similiter aũt quærunt & quærẽtes quot ſunt ea, quæ ſunt. ex qbus enim ſunt ea, quæ ſunt, quærũt primum vtrum hæc vnum, an multa ſint. &, ſi multa, finita, an infinita. quare principium, ac elementum quærunt vtrũ ſit vnum, an multa.

Et eodẽ modo quærunt illi, qui quærunt de entibus quot ſunt. prius enim q̃ pſcrutentur de illis, ex quibus ſunt entia, pſcrutantur de eis vtrum ſint plura, aut vnum. &, ſi plura, vtrũ finita, aut infinita. & ſic erit perſcrutatio eorum, & de principio, & de elementis, vtrum ſint vnum, aut plura.

7 Dixit Et in hunc modum inquiſitionis diuiditur perſcrutatio eorum, qui perſcrutant de entibus quot ſunt: & ſunt illi, qui vtuntur hoc noĩe ens pro hoc nomine principium: exiſtimãt enim principia esse entia: quia ſolũmodo perceperunt materiale principium, & non formale: quare non fecerunt differentiã inter principium, et ens. iſti enim pſcrutantur de entibus vtrum ſint vnum, aut plura: quia intendunt p hoc nomen ens principium: & ſic pſcrutatio eorum in nihilo differt à perſcrutatione de elementis vtrum ſint vnum, aut plura: cum non differant niſi in voce tm̃. Deinde dixit prius enim q̃ pſcrutent de illis, ex qbus, &c.i. qm̃ iſti ex pſcrutatione ſua de rebus, quę ſunt principia entiũ, pſcrutant primo de entibus vtrũ ſint vnũ, aut plura, &, ſi plura, vtrũ finita, aut infinita. & ſic pſcrutatio de ente, vtrũ ſit vnũ aut plura, eadẽ est cum pſcrutatione de principio, aut elemẽto, vtrũ ſit vnum, aut plura.

Antiqui perſcrutati ſunt materiale principium, & formale. Idẽ infra. t. com. 22.

Caput Secundum declarans quæ nã ex dictis opinionibus à Phyſico deſtrui, uel non deſtrui debeant.

I Taq; ſi vnũ, atq; immobile ſit id, qđ est, conſyderare, non est de natura ſpeculari. Vt enim & Geometræ non amplius est ratio ad eum, qui deſtruit principia, ſed aut alterius est ſcientiæ, aut omnium cõis, ſic neq; ei, qui de principijs. nõ enim amplius principium est, ſi vnum ſolum, & ita vnum est. aut. n. principiũ cuiuſdã, aut aliquorũ est.

Et dico nunc cp cõſyderatio de ente, vtrũ ſit vnũ immobile, non est cõſyderatio naturalis. Quẽadmodũ igiť Geometra nõ hẽt diſputationẽ cũ eo, q negat principia Geometriæ: ſed loqui de hoc ſpectat ad aliã ſcientiã à Geometria, aut ad ſcientiã cõem omnibus ſcientijs: ſimiſr Naturalis nõ hẽt loq de principijs an ſint. nõ. n. erit hic principiũ omnino, ſi fuerit vnũ tm̃, & fuerit hmõi vnũ. principiũ. n. est alicuius principiũ, aut aliquorũ.

8 Cum dixit cp illi, qui vtuntur hoc noĩe ens pro principio, non differt perſcrutatio eoꝝ, vtrum ens ſit vnũ, aut plura à pſcrutatione eorum, qui perſcrutanť, vtrũ principium ſit vnũ aut plura, incœpit dicere cp illi, qui vtuntur hoc noĩe ens pro ipſo ente, & non pro principio, dicentes ipſum esse vnum, & immobile, multum diſtant ab eis, qui vtunť hoc noĩe ens pro principio. cõſyderatio. n. iſtoꝝ est naturalis, illoꝝ vero nõ naturalis. Et dixit Et dico nunc, &c.i. & cõſyderatio nunc de ente, vtrꝫ ſit vnũ, aut plura, & mobile, aut imobile, qm̃ hoc nomẽ ens nõ ſignificat ipſum principiũ, est pſcrutatio innaturalis. Deinde dedit cauſam, & dixit quẽadmodũ igitur Geometra, &c.i. qui dicit ens vnũ esse, et imobile, negat principia, quæ ponit Naturalis, ſ. entia naturalia plura esse, & mobilia, & hñtia principia. i. cõpoſita. nam poſito ente esse vnũ, non erit illic principium oĩno: & ſimiliter motu ablato non erit illic principium mouendi, ſ. natura. et quicunq; hoc ponit negat principia poſita à Naturali: et rectũ est vt cũ eo non fiat diſputatio: quemadmodũ Geometra nõ diſputat cum negãtibus principia Geometriæ: ſed loqui cum hmõi hominibus pertinet ad aliam ſcĩam, aut ppriam, aut cõem oĩbus ſcĩẽtijs, ſ. primam philoſophiã, aut artem diſputandi. Et dixit ſimiliter Naturalis non habet loqui de principijs. i. ſimiliter aũt de principijs notis per ſe nõ oportet loqui in hac ſcientia: aut, ſi fuerit, erit alterius à Naturali. D.d. non. n. erit hic, &c. i. ſm enim ſermonem dicẽtis ens esse vnum immobile non erit hoc principium oĩno, videlicet cauſa rerum naturalium, ſi enim est principium, est illud, cuius est principium: quare ens nõ erit vnũ, ſed plura vno. Qui igitur dicit ens esse vnum, & imobile, negat principia cognitionis, entia enĩ esse plura, & mobilia est de principijs cognitionis in hac ſcientia: entia aũt naturalia habere principia, quæ ſunt cauſa motus, & quietis in eis, & est principium cognitionis, & esse. hoc igitur nomen principium vſitatur pro ambobus. Et expoſuit hic modum, ex quo ſequit cp dicens ens esse vnum negat principium eſſentię, & cognitionis, & tacuit modum, ex quo contingit dicenti ens esse vnum negare principia

Motu ablato aufertur natura. Idem 2. phy. 71. & infra hoc primo. xj. & 8. phyſi. 22. & 23.

Quæ ſit ſcĩa cõia oĩbus ſcĩẽtijs, quæ diſputare habet cõtra negãtes principia ſcĩẽtiarum partĩcularium. Vide. 1. ęſti c. 4. & 8. phy. cõ. 22.

Qui negat principia negat pluralitatẽ, & motũ: principiũ. n. ẽ cãvtruſcp. Quo principiũ ſit cãpotus, vide. 5. met. t. c. 1. ex diſtinctõe ſua: ſed est cauſa pticipans pp ſuã relationẽ apud principiatum, &c.

ępia cognitionis, & est pluralitas & motus. nam qui negat principium, negat pluralitatem, & motum: principiũ enim est cauſa vtriuſcp. Et dixit non erit hic, &c. ſm. n. dicẽtem cp ens est vnum, intẽdendo ſimplex, nõ erit hic principiũ oĩno, qa principiũ exigit cõpoſitionem, & pluralitatem, & dicere ens esse vnũ exigit cõtrariũ, non igitur erit hic principium, ſi ens fuerit vnũ hoc modo, ſ. ſimplex. & hoc intendebat, cum dixit & fuerit vnum huiuſmodi. i. fuerit ſimplex.

Símile itaq; est cõſyderare an ſic vnũ est, & ad aliam quamlibet poſitionem ſermonis gratia dictam diſputare, vt Heracliteam, aut ſi quis dicat hominẽ vnum, id, qđ est, esse.

Et perſcrutari de vno, ſi fuerit hmõi, est ſi mile alloqui in contradictione alterius poſitionis, quæcunq; ſit poſitionum, quæ ſolũmodo ſunt ex eis, quæ ſimpliciter dicuntur verbis, vt ſermo Heraclíti, aut ſermo dicentis ens vnum hominem.

9 Hæc perſcrutatio de ente, vtrũ ſit vnũ, aut nõ vnũ, & loq. de hoc est ſimile alloqui, & pſcrutari de aliqua poſitione falſa, quæ nullã habet rõnem, ſed ſolũmodo dĩ verbis: vt ſermo Heraclíti cp oĩa ſũt mobilia: aut ſermo dicentis oĩa entia esse vnum hoíem demonſtratũ. non enim est differẽtia inter ſermonẽ dicentis oĩa esse vnũ, & dicẽtis oĩa eẽ vnũ equũ, aut oĩa eẽ vnũ hoíem.

Vno incõuenięnte dato alia cõtingũt. Idẽ infra. t. com. 22.

Aut ſoluere litigioſam rationẽ. qđ vtræq; quídem hñt rationes & Meliſſi, & Parmenídis: etenim falſa accipiunt, & non ſyllogizãtes ſunt. magis autẽ Meliſſi oneroſa est, & nõ hñs dubitationem. ſed vno incõuenienti dato alia cõtingunt. hoc aũt nihil difficile est.

Et aſſimilat cuidam ſermoni ſophiſtico. & hoc inuenitur in vtroq; ſermone, ſ. Meliſſi, & Parmenídis: accipiunt enim falſa, & qđ non ſequit ex ſyllogiſmo. ſed ſermo Meliſſi est magis vanus: & nõ est in hoc dubiũ: conceſſit enim in eo improbabile, & induxit ſuper ipſum reſiduos ſermones.

10 Cum dixit cp ſermo dicentium ens esſe vnum est de genere ſermonum fictorum ſophiſticorũ, incœpit declarare primam naturam ſermonis, à quo acceperunt ſignum dicentes ens eẽ vnum, ſ. Parmenides, & Meliſſus, & dixit Et aſſimilat, &c.i. ſermo eorum, per quẽ ratiocinant ſuper hoc cp ens est vnũ, ſimilis est qbuſdã ſermonibus ſophiſticis: & hoc ſophiſma inuenitur in vtroq; ſermone, p quem rõcinantur ambo. D. dixit accipiunt enim falſa, &c.i. ponunt enim in ſuis ſyllogiſmis falſas propoſitiones, quæ faciunt ſyllogiſmum non concludere, aut ſimpliciter, aut illud, quod intẽdit cõcluderc: & talis est ſermo vanus, vt dictum est in ſophiſtica, ſ. quia est ex falſis, ppoſitionibus, & ex mala forma. Deinde dixit ſed ſermo Meliſſi, &c.i. ſed ſermo Meliſſi est magis vanus q̃ ſermo Parmenidis: & non facit aliquam dubitationem: quia conceſſit in eo propoſitionem improbabilem falſam: & est cp, ſi ens non generat, non habet principium: ſyllogiſmus enim eius est cp, ſi ens generatur, habet principium. Deinde deſtruxit antecedens, & concluſit cp non habet principium, & peccauit in deſtructione cum hoc, cp, ppoſitio dicens cp ens non generatur, est falſa. Syllogiſmus aũt Parmenidis est, cp quiçqd est p̃ter ens est non ens: & cp non ens nihil est: ergo ens est vnum. Iſte ẽt non concluſit illud, qđ intendebat cõcludere, cum hoc, cp, ppoſitiones eius ẽt nõ ſunt veræ, quia ſunt duplices ex æquiuocatione. conuenit igitur cum ſyllogiſmo Meliſſi in hoc, cp est malus in materia, & forma. ſed dixit in eo cp est minus vanus: quia propoſitio minor in eo non est negatiua, ſed est infinita: [a] & tunc, propoſitio minor in pruma figura erit concludens. ſed non est ita de negatiua: ſyllogiſmus enim non concludit. & intelligo per priuatiuã hoc, qđ dixit quicqd est præter ens est nõ ens, [b] & qcquid est non ens est nihil. & ipſe loquẽs poſt in hoc, cp iſti ſyllogiſmi ſunt ſophiſtici, & declarabit corruptionem eorum, ſicut diximus.

a Quãdo .p. põ minor eſt infinita i pma figura, ſyllſ erit cõcludẽs: minime ãt quando negatiua fuerit. Idem primo priorum. t. c. 1.

b In hoc primo. t. 5. 23. 24. & 25.

Nobis aũt ſupponãtur ea, quæ ſunt natura, aut omnia, aut quædam moueri. manifeſtum est autem ex inductione. Simul autem neq; conuenit omnia ſoluere, ſed quæcunq; ex principijs aliquis demõſtrans mentitur, quęcunq; verò non, minimè. vt Tetragoniſmum, eum quidem, qui per ſectiones Geometrici est diſſoluere: illum autem, qui Antiphontis, non Geometrici eſt.

Nos autem ponamus cp omnia naturaliter, aut quædam ſunt mobilia. & hoc manifeſtum est ex inductione, Vnde circa hoc non oportet contradicere omnibus: ſed ſolũmodo oportet contradicere eis, quorum declaratio fundata est ſuper principia, ſed ſunt falſa: eis autem, quę nõ ſunt talia, nõ. v. g. Quadratura circuli, quę est ſm abſciſſionẽ, Geometer habet ei contradicere: quæ autem fit ſm Antiphontem, non habet Geometer.

Hippocratis Chĩ Tetragoniſmus.

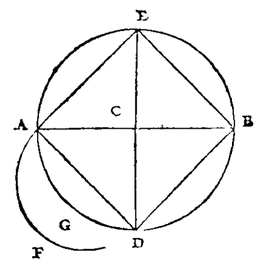

Briſſonis Tetragoniſmus.

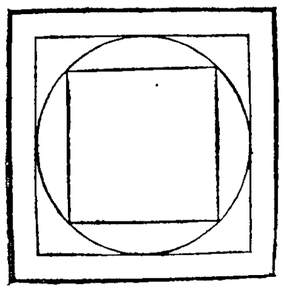

Tetragonismus Antiphontis.

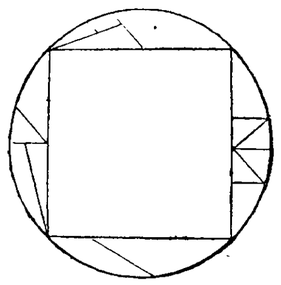

Sed quia accidit ꝙ ſermo eorum eſt de natura, & ſi dubitationes eorum non ſint naturales, rectũ eſt incipere parum loquí de eis. conſyderatio. n. de hoc eſt philoſophiæ.

Cum declarauit quòd nõ oportet naturalem loqui de dubitationibus non naturalibus, & voluit loqui cũ eis ſm diſputationem, ꝓpter vtilitatem prouenientem ex hoc ei, qui incipit in hac arte, incœpit declarare causam cogentem ipſum ad loquendum de hoc, & dixit Sed quia accidit, &c. i. ſed quia accidit iſtis duobus viris loqui de naturis, vt de vacuo, & infinito, & alijs, recium eſt loqui cum eis in iſtis quęſtionibus diſputatiuè, licet non ſint naturales: qm̃ & ſi loqui cum eis non oportet naturalem, tamen oportet philoſophum.

Caput Tertium opiniones non naturaliter loquentium deſtruens.

PRincipium aũt maximè omniũ ꝓpriũ. qm̃ multipliciter dr̃ id, quod eſt, quõ dicunt dicentes vnum eſſe omnia: vtrum ſubſtantiam omnia, an quanta, aut qualia? & itẽ rum vtrum ſubſtãtiã vnam omnia, vt hominem vnum, aut equum vnum, aut animam vnam: an quale, vnum aũt hoc, vt albũ, aut calidũ, aut aliquid talium: hæc enim omnia differunt multũ, & ſunt impoſſibilia dictu.

Et illud, quod eſt principiũ omniũ iſtorũ, eſt iſtud, quia ens dr̃ multipliciter. quõ igit̃ dicunt illi, qui dicũt omnia eſſe vnũ: vtrum ſm ꝙ omnia ſunt ſubſtantiæ, aut quãtitates: & hoc dico in vniuerſum, aut qualitates: & etiam vtrum omnia ſint vna ſubſtãtia: v. g. vnus homo, aut vnus equus, aut vna anima: aut omnia ſint q̃le ſm. v. g. albũ, aut calidũ, aut aliud pluriũ: omnia. n. iſta multum differunt: & dicere eadem eſſe impoſſibile eſt.

13 Notũ eſt ꝙ ens dr̃ multiplr̃ de decẽ ꝓdicamẽtis. Idẽ. 4. meta. te. cõ. 2. Id in ꝓdicamentis.

Dicit Et illud, quod oportet poni in loquẽdo de iſtis opinionibus non naturalibus, eſt iſtud. qm̃, cum ſit notum ꝙ ens dr̃ multipliciter de decem ꝓdicamẽtis, qđ igitur ꝓdicamẽtum ſignificat hoc nomen ens apud dicentes oĩa entia eſſe vnum? vtrum ſit hoc, ꝙ oĩa entia ſunt ſubſtantiæ, aut quantitates, aut qualitates: i. vnũ in ſubſtantia, aut vnum in quantitate, aut vnũ in qualitate? & ſic vnum ſm genus, & plura ſm ſpeciem. aut intendũt per hoc, quod dicunt, ꝙ oĩa entia ſunt vnum individuum, verbi gr̃a vnus hõ, aut vnus equus: & ꝙ omnes quantitates ſunt vna quantitas ſm individuũ: & ꝙ oẽs qualitates ſunt vna qualitas ſm individuum, verbi gratia hoc calidum, & hoc album, aut aliorum individuorum aliorum prædicamentorum. illa enim, quæ ſignificãt hoc nomen ens, multum diſtant: & oĩa ſunt impoſſibilia: hoc enim nomen ens aut ſignificat genus, aut vnũ individuũ numero: et quõcũq; ſit, ens erit multa. Et, cum dixit iſta enim diſtant multũ, &c.

b Intẽtiones iſtę, de qbus dr̃ hoc nomẽ ens, ſ. vię, & individuum, multũ dr̃nt. ꝙ hoc vide 7. meta. cõ. 57. quõ opponanẽ vię, et pu. ul re. vide ẽt. 12. meta. cõ. 27

b intendit intẽtiones, de quibus dr̃ hoc nomen ens ex iſtis, quæ numeramus, ſ. vię, & individuũ. illæ enĩ multũ differunt: & vnaquæq; earum eſt impoſſibilis.

Si enim erunt & ſubſtantia, & quale, & quantũ, & hæc ſiue ſeparata adinuicem, ſiue nõ, multa ſunt q̃ ſunt. Si verò omnia quale, aut quantum, ſiue cum ſit ſuba, ſiue cum nõ ſit, inconueniens eſt, ſi oportet inconueniẽs

dicere

11 Vide 2. cæli com. 84.

Cum declarauit ꝙ ſermo dicens ꝙ ens eſt vnum, & immobile, non eſt ſermo naturalis, & ꝙ naturalis non debet contradicere ei, dixit Nos aũt ponamus, &c. i. Nos aũt, cum intẽdimus loqui naturaliter, ponamus primo ꝙ oĩa naturalia, aut quædam ſunt mobilia. & hoc manifeſtum eſt ex inductione rerum naturalium.

Et dixit aut quædam, ꝓſeruando ſe ab aſa, & formis. eſt enim dubium vtrum ſint mobiles aut nõ: ſed, licet non moueanr̃, tñ ſunt naturales ſm ꝙ ſunt in mobili. aut dixit hoc, quia dubitaf̃ de partibus, quæ ſunt apud centrum terrę, vtrum poſſint mouerí, aut non. Et, cũ dedit cauſam, ꝓpter quã poſuit iſta, & eſt ꝙ cõſyderatio eius eſt naturalis, & ꝙ intẽtio eius prima non eſt contradicere opinionibus falſis in hac ſcientia, ſed determinare ſubſtãtias, et quidtates rerum naturalium, dedit etiam ſecundam cauſam ad hoc, & dixit & cũ hoc non oportet contradicere oĩbus, i. et cũ hoc, ſi poſuerimus ꝙ oportet artificem contradicere opinionibus falſis ſuæ artis, tñ non oĩbus: ſed ſolũmodo debet contradicere eis, quæ concluduntur à primis, ꝓpoſitionibus illius artis, ſed cum cõcluſione falſa: eis aũt, in quibus eſt peccatum in ipſis principijs, nõ oportet cõtradicere. v. g. qm̃ ſermo eius, qui exiſtimauit ſe quadrare circulum, cũ quadrauit lunares figuras, quę ſunt portiones circulorum, oportet Geometram contradicere ei: ꝙa peccauit in eis, quæ ſunt poſt principia. portiones enĩ cadentes in circulo, licet poſſint facere quadrata ęqualia eis, tñ nõ ſequitur ex hoc facere quadrata ęqualia circulo: nam illæ portiones non cõſumunt circulum ꝙ diuiſionem. iſtud enim peccatum eſt eſſentiale Geometrę, & Geometer debet deſtruere ipſum. Antiphonti aũt nõ debet contradicere, qm̃, cum ille teciit in circulo figuram æqualium laterum, & angulorũ, & fecit ſup quodlibet laterũ triangulum Iſoſcelem, diuidendo arcus ĩſpicientes latera in duo media, deducendo lineas ad extrema lateris: & ſic fecit in circulo figuram æqualium laterum, & angulorum maiorẽ prima, cuius numerus laterum eſt duplus ad numerum laterum primæ figurę: & cum fecit ẽt in hac figura illud, quod fecit in prima, intuiemt etiam in circulo figuram aliam maiorem ſecunda: & ſic exiſtimauit, cum fecerit ſic, ꝙ diuiſio non procedit in infinitum, ſed peruenit ad figuram ęqualem circulo: &, cũ fecit quadratũ æquale huic figurę, exiſtimauit ꝙ illud quadratũ erat ęquale circulo. ſed iſtud peccatũ erat eſſentiale Geometriæ, qa Geometer habet principium, ſ. ꝙ diuiſio procedit in infinitũ: & ideo non debet ei contradicere.

Formæ naturales, ita ẽt ſi manẽt, tñ ſunt naturales ſm ꝙ ſũt in mobili.

Vtrũ de motu naturę ꝓtinuo, vel diſcreto, a ſuccẽſ. ꝓtia Ariſt. nõ ẽ cõtradicendũ opinionibus falſis in hac ſcia, ſed declarãdũ ſubtus, & qualiter ſcia naturalis. Ex q̃ patet metaphyſicũ nõ cõſyderare ꝓbtates rerũ naturaliũ. Cõſimile vide 6. phyſ. cõ. 2. & 2. phyſ. cõ. 26. & ꝓmo de anĩa. cõ. 4. meta. cõ. 12.

Geometer hãt ꝓ principio ꝙ diuiſio ꝙ ẽt in infinitũ. Idẽ 1 phyſ. com. 6.

Sed, qm̃ de natura quidem, non aũt naturales dubitationes cõtingit dicere ipſos, forſitan qdẽ bene ſe habet aliquãtulũ diſputare de ipſis, hẽt. n. philoſophiã hęc cõſyderatio.

dicere quod impoſſibile. nullum enim aliorum ſeparabile eſt præter ſubſtantiam: omnia nãq; de ſubiecto dicuntur, ipſa ſuba.

Quoniam, ſi fuerit hoc ſubſtantia, & quale, & quãtum: ſiue iſta fuerint diſtincta abinuicem, aut non fuerint: entia erunt plura. &, ſi omnia fuerint quale, aut quantũ, ſiue ſuba fuerit, aut non fuerit, hoc erit improbabile: ſi impoſſibile poſſit dici improbabile. nullũ enim cæterorum ſeparatur à ſubſtãtia, ſ. exiſtens p ſe ſingularis, & diſtincta: omnia. n. dicuntur in ſubiecto, quod eſt ſubſtantia.

14 In capitulo de ſubſtãtia.

Dicit ſi enim conceſſerint hoc eſſe ſubam, aut quale, aut quãtum, cõtingit eis entia eſſe plura, aut ſm individuum, ſi non cõceſſerint vłe eſſe, aut ſm genus, et individuum, ſi conceſſerint ipſum eſſe: et ſiue ponant iſta ꝓdicamenta ſeparari ab inuicem, aut non, ſed quędam exiſtere in qbuſdam, vt eſt verum, & hoc intendebat, cũ dixit ſiue fuerint diſtincta abinuicem, aut nõ fuerint diſtincta ab inuicem. Et, cum declarauit hoc, et dixit ſi conceſſerint hoc eſſe ſubſtantiã, et quãtũ, & quale, & vłr pluſq̃ vnum ꝓdicamentum, cõtinget eis entia eſſe plura, incœpit ẽt dicere impoſſibile cõtingẽs eis, ſi hoc non cõceſſerint, & poſuerint eſſe aliquod cæterorũ ꝓdicamentorum ꝓter ſubſtantiam: nam, ſi poſuerint ens eſſe in vno ꝓdicamento, aut ponẽt illud eẽ ſubſtantiam, aut in alio à ſubſtantia. Et dixit &, ſi oĩa fuerint quale, &c. i. &, ſi poſuerint ꝙ ꝓ hoc nomen ens intendunt aliquod ꝓdicamentorum poſt ſubſtãtiam, aut quale, aut quantum: ſiue cõceſſerint ſubſtantiam eſſe, aut nõ: hoc erit impoſſibile, & improbabile: ſi impoſſibile poſſit dici improbabile: cõtingit enim eis omnino entia eſſe plura. nã, ſi poſuerint ꝙ oĩa ſunt qualitates tm̃, aut quantitates, aut vnum cæterorũ ꝓdicamentorum, tunc aut concedent ſubſtantiam eſſe, aut nõ cõcedent. ſi concedent, tunc entia erunt plura: &, ſi non concedent illam eſſe, continget illud ꝓdicamẽtum exiſtere per ſe, & ſeparari: & nullum cæterorum ꝓdicamẽtorum ꝓter ſubſtantiam poteſt ſeparari per ſe: ſed omnia dicuntur in ſubiecto: vt declaratum eſt in categoriis. &, cum prædicamentum, quod intẽdunt per hoc nomen ens, ſit in ſubiecto, ergo entia erunt plura.

Ens qũo infinitum.

Meliſſus autem quod eſt infinitũ eſſe dicit. quãtum itaq; aliquid eſt quod eſt, infinitum enim in quãto eſt. ſubſtãtiã autem infinitam, aut qualitatem, aut paſſionem eſſe non cõtingit, niſi ſm accidens, ſi ſimul & quanta aliqua ſint. Infiniti enim rõ quãto vtitur, ſed nõ ſubſtãtia, neq; quali. Si igit̃ & ſuba eſt, & quãtum, duo, & nõ vnum eſt qđ eſt. ſi verò ſuba ſolũ ſit, non infinitũ eſt, neq; magnitudinẽ habebit vllã. quãtum enim qđdam erit.

Meliſſus verò dicit ens eẽ infinitũ: & ſm hoc ens erit aliquod quantũ. infinitum enim eſt aliquod collocatũ in quãto. ſubſtantia autẽ infinita, aut qualitas, aut vbi, impoſſibile ẽ vt ſit, niſi per accidẽs: ſi aliqua ex eis cũ eis, q̃ ſunt, habuerint quantitatem. definitio enim Infiniti exigit quãtitatem, & nõ ſubſtantiã, neq; qualitatem. Si igitur ens fuerit ſubſtantia, & quãtum, erunt duo, & nõ vnum, &, ſi fuerit ſubſtãtia tm̃, tunc ens nõ erit infinitũ, neq; habebit mẽſuram omnino. nam, ſi habuerit, erit aliquod quantum.

15 Ex hoc patet ſm Co. individuum ſubæ diſtinctum eſſe ab individuis cæterorũ ꝓdicamentorũ. Idẽ. metaph. com. 2.

Cum declarauit ꝙ hoc nomen ens dr̃ de intentione vñ, et particulari, ſ. individuo: & ꝙ, ſi intenderit per illud intentionem vłem, tunc non erit vnum, ſed plura: &, ſi intenderit per illud intentionẽ particularem, tunc aut erit de ꝓdicamẽto ſubſtantiæ, aut de cæteris ꝓdicamẽtis: & manifeſtũ qm̃ impoſſibile eſt vt ens ſit vnũ, ſi intendunt aliquod individuum cæterorũ ꝓdicamentorum ꝓter ſubſtãtiam, vt quantũ, aut quale: nam individua cæterorum ꝓdicamentorũ exiſtunt in individuis ſubſtantiæ: & ſic ens ſaltem erunt duo, individuũ accidentis, & individuum ſubſtantiæ: incœpit deſtruere reliquũ cõtradiuidẽs, & eſt ipſum eſſe individuum ſubſtantiæ, & dixit Meliſſus verò dicit &c. i. &, ſi dixerint ꝙ intẽdunt per hoc, quod dicũt, ꝙ ens eſt vnũ, individuum ſubſtantiæ, tunc ſermo eor̃ deſtruitur ex hoc, quod ponũt, qm̃ alter eor̃ dicit ens eẽ infinitum, ſ. Meliſſus, & alter dixit finitum, ſ. Parmenides: & ſm vtrũq; cõtingit, ſi ens fuerit vnum, vt ſit quantũ vnũ. infinitum enim, & finitũ ſunt de differentijs quantitatis. & hoc intendebat, cum dixit infinitũ enim eſt collocatum in quanto. D. d. ſubſtãtia verò infinita, &c. i. ſubſtãtiam dici infinitam, aut qualitatem, aut vbi, aut aliqđ aliorũ ꝓdicamentor̃: impoſſ eſt per ſe, aut ſm qđ eſt ſubſtãtia, aut vbi: ſed eſt poſſibile per accidens, cũ fuerit poſitum hic eſſe aliquod ꝓdicamentorũ, quæ cũ ſuo eſſe proprio hñt quantitatem, ita, ſ. ꝙ quantitas accidit eis. ſm hunc modum igitur dr̃ ꝙ ſubſtantia eſt infinita, aut finita, i. ſm ꝙ accidit ei, ꝙ fuerit quanta: & ſimiliter de alijs ꝓdicamentis. Et, cum poſuit ꝙ infinitũ eſt, ꝓprium quantitati, dedit rõnem ſuper hoc, et dixit definitio. n. Infiniti, &c. i. qm̃ definitio Infiniti ẽ quantum non terminatum. quantum igitur eſt genus infiniti, qa nõ dr̃ in definitione ſubę, vel eius, ꝙ eſt ſuba, aut vbi. & hoc, qđ dixit de ifinito, intelligẽdũ eſt de finito. D. d. ſi igitur ens, &c. et, cum declaratum ſit ꝙ infinitũ ꝓdicatur de quanto eſſentialiter, & de alijs ꝓdicamentis per accidens: ſi intendunt, cum dicũt ꝙ ens eſt vnũ, ſubſtantiã, & quantum: ſubſtantia enim non dr̃ infinita, niſi ſm ꝙ eſt quanta: tunc ens erit duo, non vnũ, ſ. ſubſtantia, & quãtum, ſm ꝙ dr̃ ipſa eſſe finita, aut infinita. et, ſi intendũt ſubam tm̃, tunc nõ dr̃ infinita, neq; hẽre menſurã oĩno. ſi. n. haberet mẽſurã eſſet quãta nec eſſario. & iſta cõtradictio eſt ſm ſermonẽ, nõ ſm rẽ.

Vnũ multipliciter dr̃.

Amplius, qm̃ & ipſum vnum multipliciter dicitur, quemadmodum & quod eſt, cõſyderandũ eſt quomodo dñt vnum eſſe oẽ. dr̃ enim Vnũ, aut cõtinuum, aut indiuiſibile, aut quorũ rõ eadem, & vna eſt ipſius qđ quid erat eſſe: quẽadmodũ merũ, & vinũ.

Et etiam, cũ vnum dicatur multipliciter, ſicut ens dr̃, conſyderandum eſt quõ dicunt totum eſſe vnum. dicitur enim Vnũ aut de continuo, aut de indiuiſibili, aut de eis, quorum ratio, quæ ſignificat quiditatẽ eſt vna, vt vinum, & merum.

16 Cum deſtruxit ꝓpoſitionem dicẽtẽ ꝙ ens eſt unũ, dicendo omnes intentiones, de quibus dicitur ens ſm famoſitatem, quod eſt ſubiectum propoſitionis, incœpit deſtruere eã diuidendo intentiones, de quibus dr̃ vnum, qđ eſt ꝓdicatum in ꝓpoſitione, & dixit Et cũ, cum vnũ dicaf, &c. i. & quẽadmodũ nobis apparuit ex diuiſione intentionum, de qbus dr̃ hoc nomen ens,

ꝙ iſta

ꝙ ista propositio nō est vera ſm aliquam earū, ſimiliꝫ apparebit nobis, ſi diuiſerimus intētiones, de q̄bus dicit̄ hoc nomē vnū. Et, cum dixit: hoc, incœpit diuidere ſm quot modos dr̄ vnum in numero, & dixit ꝙ dicit tribus modis, quorū vnus est continuum. v.g. vna linea, & vnum corpus, &, vna ſuperficies: ſecundus est indiuiſibile, vt punctus: tertius vero noia, q̄ ſignificāt idē ſm definitionē, verbi grā, vnū & merum. & intēdit p rōnem, quę ſignāt quiditates, rerū definitiones.

Si igitur cōtinuū est, multa est id, qđ est: infiniſtū. n. diuiſibile est cōtinuū. Habet aūt dubitationē de parte, & toto. fortaſſis aūt nihil ad oīonem, ſed ipſam ſm ſeipſam, vtrū vnū, an plura ſint pars, & totum. Et qūo vnum, aut plura. Et ſi pl̄a, qūo plura. Et de ptibus nō cōtinuis eadē est rō. Et ſi toti vnū vtraq; est, velut indiuiſibile, qm̄ & ipſæ ſibiipſis.

Et ſi per cōtinuum ens est vnū, et multum: continuum. n. diuidit̄ in infinitum. Sed est quæſtio de parte, & toto: & ſi non huius ſermonis videt̄ exiſtere per ſe. & est, vtrū pars, & totū ſit vnū, aut plura vno. Et ſm quem modum ſūt vnū, aut plura vno. Et partes ēt nō cōtinuę, ſi q̄libet est totius, & vnaquæq; est idē: quia non ſeparaī ab eo: ergo neceſſe est vt quędam conueniant cum quibuſdam.

17 Cum diuiſit intentiones, de quibus dicit̄ hoc nomen vnum, incœpit declarare, & cōſyderare de vnaquaq; earū, vtrum p̄dicetur de ente, et dixit. Et ſi per continuum ens est vnum, etc. i. &, ſi non inrēdunt p hoc, quod dicunt, ꝙ ens est vnum, quod est continuū, oportet eōs concedere ipſum eſſe vnū quodāmodo, & plura alio mō: continuū. n. pōt diuidi in infinitum: & ſic ens non erit vnum ſimplicit̄: eſt. n. vnū actu, & plura potentia. ſ. ſm diuiſibilitatem. Et, quia accidit in cōtinuo, & in oi hūte partes, vt multitudo eius nō ſit ſm diuerſitatem partiū à ſeinuicem, ſed etiam ſm diuerſitatē partis à toto, incœpit etiam q̄rere hanc diuerſitatem, et induxit qōnem cōtingentē Antiquis in hoc, et dixit Sed est qō, &c. i. & est hic q̄ſtio de parte, & toto pendens ex hoc ſermone: & viſum est, ꝙ, ſi nō pendet de hoc ſermone neċio, tū est queſtio perſcrutanda per ſe. Deinde induxit qōnem, & dixit & est vtrum pars, & totum ſit idem. &, ſi idem quomodo poſſunt dici eſſe idem. totum. n. videtur eſſe aliud à parte. et etiā, ſi partes dr̄nt à toto, qūo dicuntur eſſe aliq. totum. n. nihil aliud est q̄ congregatio partiū. Et, cū induxit hanc qōnem in cōtinuo, dixit Et partes ēt nō continuę, &c. idest & etiā in partibus rerum continuarū, & non continuarum. v.g. manu, & pede, & aliarū partium cōpoſitarū accidit hæc queſtio: qm̄, ſi vnaquęq; partium est idē cum toto, qa est totius i. non ſeparata à toto, tunc vnaquęq; partium erit idē toti: & ſic oēs partes erunt inter ſe eędem: ergo & caput, & manus, & collū erunt idē: ergo pars non est in toto. & iſtud ipoſſibile, qđ ſequit̄, ſi totum, & pars fuerit idē, ſequtur neċio. & ſermo oppoſitus iſti non exprimit̄, ꝓpter ſuam famoſitatē, et est ꝙ oīs pars est alia à toto: & totum nihil aliud est q̄ congregatio partium: ergo totum est aliud à ſe. Et iſtud Sophiſma est compoſitiōis, & diuiſiōis: quoniā vnaquæq; partium dicit̄ eſſe aliud à toto: ſed omnes inſimul non poſſunt dici eſſe aliud à toto.

Totum. n. nihil aliud ē q congregatio ꝑtiū. Oppoſitum hūte. Met 17. & 60. & 1. de aīa cō. et ſolutione ſ. dr̄ qōnis. tuxit dimidium cōm. Sec 4. phyſ. com. 41. habet continuū. vt hic. & ſr. 3. orit cō 8. Vide con. Zim

At v̄ò, ſi velut indiuiſibile, nullū erit quātum, neq; quale. Neq; itaq; infinitum est id, quod est, ſicut Meliſſus dicit, neq; finitum, ſicut Parmenides. terminus enim indiuiſibilis est, neq; finitus est.

Et, ſi totum fuerit vnum, ita ꝙ ſit indiuiſibile, tunc non erit quantū, aut quale. Et etiā ens non erit infinitū, vt dicit Meliſſus, neq; finitum, vt dicit Parmenides. indiuiſibile. n. est finis, non finitum.

Cum induxit illud, quod contingit eis, ſi intenderint ꝓ vnum continuum, induxit ēt impoſſibile contingēs eis, ſi intenderint ꝓ hoc nomen vnum indiuiſibile, & dixit Et, ſi totum fuerit vnum, &c. i. ſi aliquis dixit ꝙ, cum dixerit ens eſſe vnum, intendebat eſſe indiuiſibile, tunc non erit quātum, neq; quale, neq; ſubſtantia, neq; aliud aliquod prædicamentorum: qm̄ omnia iſta ſunt diuiſibilia, aut per ſe, vt est quantum, aut per accidens, vt ſunt reliqua. Et, cum declarauit ꝙ dicens hoc nō potest concedere hoc eſſe ſubſtantiā, aut quale, aut quātum, quod est valde īprobabile, incœpit declarare īpoſſibile, quod contingit his duobus viris ſm hoc quod ponunt, non ſm rem in ſe, & dixit Et ens ēt non erit infinitum, &c. i. & contingit Parmenidi, & Meliſſo ſm hoc ꝙ dicunt ꝙ ens non ſit infinitum, vt Meliſſus dicit, neq; finitū, vt Parmenides. nā finitū, & infinitū non dicunt̄ niſi de quanto, nō de ſine quāti.

At verò, ſi omnia, q̄ ſunt, rōne vnum ſunt, vt indumētum, & tunica, Heracliti oīonem contingit ipſos dicere. idē. n. erit & bono, & malo, et nō bono eē, et bono. quare idē erit bonū, & non bonum, et hō & equus. et non de eo, ꝙ vnum ſunt, quæ ſunt, rō erit, ſed de eo, ꝙ nihil ſunt. & tali eſſe, & tanto idem.

Et, ſi omnia entia fuerint vnū ſm rōnem, vt veſtis, & tunica, cōtinget eis dicere ꝙ Heraclitus dicit. eſſe. n. erit boni, et mali vnum, et boni, & nō boni. ex quo ſequit̄ ꝙ bonum, & non bonum erunt idē, et homo, et equus. & tunc ſermo eorum non erit in hoc, ꝙ entia ſunt vnum, ſed in hoc, ꝙ nullum eorū est: & erit intentio quiditatis talis diſpoſitionis, ideſt qualitatis: & intentio eius talis menſuræ, ideſt quantitatis eadem intentio.

Cum deſtruxit duos modos illorum trium, ſm quos dicitur hoc nomen vnum, incœpit deſtruere tertium, &. d. Et, ſi oīa entia, &c. i. &, ſi intenderint per hoc quod dr̄, ꝙ entia diuerſorum nominum omnia ſunt idem ſm definitionem: adeo ꝙ ſignificatio horum nominum, homo, equus, & aſinus, ſit ſicut ſignificatio horum nominum, veſtis, & tunica, contingeret eis dicere, quod dixit Heraclitus ſophiſta, ſ. contraria eſſe idē. D. d. eſſe enim erit boni, &c. i. &, cum ſignificationes nominum ſint eędem rerum contrariarum, et oppoſitarum: ſicut vinum, & merum ſignificant idem, & veſtis, & tunica: tunc eſſe proprium bono, & malo erit vnum eſſe. Et hoc non ſolummodo inuenitur in bono & malo, quæ ſunt contraria, ſed in bono, & nō bono, quæ ſunt contradictoria: adeo ꝙ eſſe erit non eſſe.

D. d. ex quo ſequitur vt bonum, & non bonum ſint idem, & homo, & equus i. &, cum eſſe proprium oppoſitis ſit idem eſſe, contingeret ꝙ oppoſita. v.g. bonū, & non bonum ſint idem, & non ſolum oppoſita, ſed & ſpecies diuerſę, verbi gratia homo, & equus. Deinde induxit improbabile contingens hūic ſermoni, et dixit

Oīa prædicamēta ſunt diſibilia, aut per ſe, aut p accidens: ex quo vī velle Auer. q. nullum indiuiſibile ſit in p̄dicamento reponibile. Vide tū oppoſitū de habitib⁹ intelle dualibus, q ſunt prima ſpē qualitatis in 5. phyſ. &c. vīi ꝑtio ad aliqd. Et idē patet 5. met. cō. 20. Idē ī p̄dicamentis i ſermone de q̄ſitate. Vide con. Zi. a Fimrū, et infinitum nō dicūt niſi de q̄to, non de ſine quanti.

Primū incōuenies q̄rum ad oppoſita contrarie.

Secūm incōuenies q̄rū ad contradictiōna. Tertium incōuenies q̄tum ad diſperata ſpē. Quartū incōuenies ſtum ad privative oppoſita.

dixit & tunc ſermo eorū, &c. i. &, cū poſuerint ꝙ oppoſita, q̄ ſignant eſſe, & non eſſe, ſint idē, tunc ponunt ꝙ illud, quod est non est: & ſm hoc priuāt entia eſſentia, cū dicant ea eſſe vnū: et ſm hoc, qa voluerunt dare entibus aliquam diſpōnem, deſtruxerunt ea eē. hoc igitur est vnum improbabilū contingentium huic poſitioni. D. induxit aliud improbabile, & d. & erit etiā intentio q̄ditatis, &c. i. & contingit hunc pōni ut aliqd eſſe in aliq̄ diſpōne, t. in aliqua q̄litate, v.g. album, aut calidum, & ipſum eſſe in aliqua quantitate, verbi gratia longum, & breue, ſint idem. & ſm hoc omnia prædicamenta erunt vnum prædicamentum.

Cōturbabātur aūt & poſteriores, quemadmodū & Antiqui, ne forte accidat ipſis idē ſimul vnū eſſe, & multa. Quapropter & alij quidē ipſum est auferebant, quēadmodū Lycophron: alij autem mūtabāt dictionem, qm̄ homo, non albus est, ſed albatur, neq; ambulans est, ſed ambulat: ne ipſum est adijcientes, multa faciant eſſe vnum.

Et poſteriores Antiquorum timuerunt ne contingeret eis idem eſſe vnum, & plura inſimul. Quare quidam dimiſerunt hoc nomen eſſe, vt Lycophronus: & quidam quidem rectificauit dictionem, & dixit non oportet dicere hominem eſſe album, ſed hominem albe fieri, et non eſſe hoīem ambulantē, ſed hoīem ambulare: ne, cùm imponūt in ſermone hoc verbum eſſe, faciant de aliquo vno plura.

20 Dicit Et, quia Antiqui cōſenſerūt eis, ſ. Parmenidi, & Meliſſo ens eſſe vnum, quod est ſubſtātia, timuerunt exprimere in propoſitionibus hoc verbum eſſe, ne contingeret eis aliqd eſſe vnū & multa, quia nō intelligebant ꝙ hoc nomen ens, niſi vnā intentionē, ſ. ſubſtantiā. Quapropter dimiſerunt qdam dictiones, quæ ſignāt eſſe in propōnibus, quas prædicata ſunt accidentia, vt fecit Lycophronus. dicebat. n. qm̄ non oportet dicere hoīem eſſe ambulantem, ſed hoīem ambulare, quia ens tunc eſſet plusq̄ vnum. & totū hoc fuit, qa timebat, ſi in propōne, cuius ſubiectū est ſubſtātia, & prædicatū aliud ſdicamentum, ſ. accūtis, iterponeret hoc verbum eſſe, ꝙ tunc ens eſſet plusq̄ vnum. & hoc intendebat, cū dixit imponunt in ſermone, &c.

Tanq̄ ſingulariter dicto vno, aut ente. Sed multa ſunt quę ſunt: aut ratione, vt aliud est albo eſſe, & mulico, eidem vero vtraq;. multa itaq; vnū: aut diuiſione, quemadmodum totum, & partes. Hic aūt iam dubitabant, & confitebantur vnum multa eſſe, tanq̄ non contingeret idē vnum, & multa eſſe, non autem oppoſita. est enim vnum & potentia, & actu.

Quaſi hoc nomen vnū, & hoc nomen ens dicereī ſingulr. Sed entia ſunt plura: aut ſm rōnem, qm̄ eſſe albi est aliud ab eſſe muſici, et vnū erit vtriuſq;. et tunc vnū erit multum: aut ſm diuiſionem, vt totum, & partes. Sed non potuerunt ſe excuſare in hoc modo, & conceſſerunt vnum eſſe plura. quaſi eſſet impoſſibile aliquid eſſe vnum & plura ſine contradictione. vnum. n. est potentia, & actu.

Dicit Et, quia Antiqui cōſenſerūt eis, ſ. Parmenidi, & Meliſſo ens eſſe vnum, quod est ſubſtātia, timuerunt exprimere in propoſitionibus hoc verbum eſſe, ne contingeret eis aliqd eſſe vnū & multa, quia nō intelligebant ꝙ hoc nomen ens, niſi vnā intentionē, ſ. ſubſtantiā. Quapropter dimiſerunt qdam dictiones, quæ ſignāt eſſe in propōnibus, quas prædicata ſunt accidentia, vt fecit Lycophronus. dicebat. n. qm̄ non oportet dicere hoīem eſſe ambulantem, ſed hoīem ambulare, quia ens tunc eſſet plusq̄ vnum. & totū hoc fuit, qa timebat, ſi in propōne, cuius ſubiectū est ſubſtātia, & prædicatū aliud ſdicamentum, ſ. accūtis, iterponeret hoc verbum eſſe, ꝙ tunc ens eſſet plusq̄ vnum. & hoc intendebat, cū dixit imponunt in ſermone, &c.

Tanq̄ ſingulariter dicto vno, aut ente. Sed multa ſunt quę ſunt: aut ratione, vt aliud est albo eſſe, & mulico, eidem vero vtraq;. multa itaq; vnū: aut diuiſione, quemadmodum totum, & partes. Hic aūt iam dubitabant, & confitebantur vnum multa eſſe, tanq̄ non contingeret idē vnum, & multa eſſe, non autem oppoſita. est enim vnum & potentia, & actu.

Quaſi hoc nomen vnū, & hoc nomen ens dicereī ſingulr. Sed entia ſunt plura: aut ſm rōnem, qm̄ eſſe albi est aliud ab eſſe muſici, et vnū erit vtriuſq;. et tunc vnū erit multum: aut ſm diuiſionem, vt totum, & partes. Sed non potuerunt ſe excuſare in hoc modo, & conceſſerunt vnum eſſe plura. quaſi eſſet impoſſibile aliquid eſſe vnum & plura ſine contradictione. vnum. n. est potentia, & actu.

Dicit, Et iſte ſermo eorū fundatur ſuper hoc, ꝙ hoc nomen vnum, & hoc nomen ens ſemp̄ ſignant idem: quod non est verū, qm̄ hoc nomen ens dr̄ de pluribus ſm definitionem, & vno ſm ſubiectum. v.g. qm̄ vnus hō est albus, & muſicus, & eſſe eius ſm albedinem est aliud ab eſſe eius ſm muſicam, & est ſubiectū vtriuſq; ſm humanitatem: & ſic aliquid erit vnū, & plura duobus modis diuerſis, vnum ſm ſubiectum, plura vero paccūs. Et ſiſr̄ pōt eſſe aliqd vnū ſm cōpoſitionē, ſm aūt diuiſionē plura. v.g. totū, & partes. D. d. Sed non potuerūt excuſare ſe, &c. t. illi, q non cōceſſerunt plura litatem ex pluralitate accidētium in ſubiecto, potuerunt in multitudine accidētium dicere aliquid. ſ. quia non hūt verum eſſe, & nō potuerunt hoc dicere in partibus & toto. totum. n. est ſubſtātia, & ſiſr̄ partes ſunt ſubſtātię. & ideo non potuerunt excuſare ſe in hac qōne. D. d. quaſi eſſet impoſſe, &c. t. & dicēs hoc vī opinari idē eſſe vnum, & plura duobus modis diuerſis cē impoſſibile. D. incœpit dare iſtos duos modos i toto, & parte, & dixit vnum. n. est potētia, & actu. t. totum enim est vnum actu, & plura potentia. quemadmodum est poſſibile in pluribus actu vt ſint unum in poſſe, quoniam hoc non est impoſſibile.

Hoc igitur modo dicentibus impoſſibile videtur quæ ſunt vnum eſſe. Et ex quibus oſtendunt ſoluere non difficile est. vtriq;. n. contentioſe ſyllogizant, & Meliſſus, & Parmenides. nam & falſa accipiunt, & non ſyllogizantes ſunt. Eſt autem Meliſſi magis oneroſa ratio, & non habens dubitationem. ſed vno inconuenienti dato, alia contingunt. hoc autem nihil difficile est.

Cùm igit̄ proceſſerint ꝓ hanc viā, apparebit impoſſe eis entia eſſe vnū. Et non est ēt difficile cōtradicere eis ex illo, ex quo nituntī declarare hoc. vterque enim vtitur ſyllogiſmo ſophiſtico, Meliſſus ſcilicet, & Parmenides. accipiunt. n. falſa, & non ſequitur ex ſyllogiſmo. Sed ſermo Meliſſi est magis vanus, & in eo non est dubium. cōceſſit. n. vnum improbabile, & ſuper ipſum fundauit ſuum ſermonem. & in eo non est difficultas.

Dicit. Cùm igitur conſyderantes proceſſerint per hanc viā conſyderationis, ꝓ quā nos proceſſimus, apparebit eis, qm̄ impoſſe est entia eſſe vnum, vt iſti dixerunt, &, cū cōtradixit cōcluſioni eor⁹ p ſe, incœpit contradicere argumentis: hæc. n. duo exigit diſputatio: & dixit. Et non est ēt difficile, &c. t. & nō est difficile contradicere ſyllo, quo vtunt in cōfirmādo ſuā opinionē. Et, cū notificauit ꝙ facile contradicit ſyllo eor⁹, dedit cām, & dixit. vterq;. n. vtitur ſyllo ſophiſtico. t. & causa in hoc, ꝙ facile contradicit eis, & est, qa argumentationes eor⁹ ſunt ſophiſticæ, & ſermones ſophiſtici contradicunt tacitus, q̄ diſputatur. D. demōſtrauit modum, ſm quē ſunt ſophiſtici, & d. accipiunt. n. & c. t. ponunt. n. propōnes falſas, et cōponunt eas compōne nō concludente. & ſermones, q̄ ſunt hmōi, dr̄ vani. ſ. qui peccāt i materia, & forma. Et ideo d. Sed ſermo Meliſſi est magis vanus: quia oīno non concludit. ſermo autem Parmenidis concludit, ſed nō quæ ſunt ad propoſitum ſuum. D. d. & in eo non est dubium. t. & cum eo, quod est magis vanus, nullam facit dubitationem. propoſitiones enim poſitæ in eo ſunt falſæ, & improbabiles, vt cum dixit ꝙ ens non generatur.

Caput

20 Cā opiōnis.

Opīo illorū.

In hoc cōm. deficit cōmentator, quæ ſuppleatur.

Prima inſtantia.

Vno inconuenienti dato alia contingunt. Idem in pratex. 10.

Secunda inſtantia. Dicta q̄nus.

Vltima inſtantia.

Totū ē vnū i actu, & plura ē potētia, quēadmodū ē poſſe ē pluribus actu, vt ſint vnum in potentia.

Vno inconuenienti dato alia contingūt. Idem in pratex. 10.

21 Cōmunatio.

Diſputatio exigit vtrū cluſioni contradici. & argumentis.

Sermōes ſophiſtici facile contradicūt. Et ē ratio quare ſint ſophiſtici.

Q̄ in hoc ē vanus. Vt dicit Auer. ſermo vanus. ſ. ſophiſticus.

Caput ſermonis.

Caput Quartum, antedictarum opinionum syllogismos confutans.

QVòd igitur paralogizat Melissus manifestum est. opinatur. n. accipere, si quod factũ est, oẽ habet principiũ, ꝙ & id, qd̃ non factũ est, nõ habet. Postea et hoc incõueniens oĩs *esse principiũ rei, & non tpis, & generationis non simplicis, sed & alterationis, tanꝫ non momentanea facta mutatione.

* a. l. existimare esse.

Qm̃ autem Melissus peccat in syllogismo manifestum est. existimat enim quod acceptum est ꝙ, si omne, quod generatur, habet principium, & omne, quod non generatur, non habet principium. Deinde hoc etiam est magis improbabile, s. existimare ꝙ oẽ, quod habet principium, est intentio substantiæ. & nonne tempus habet principium, & principium etiam necesse est esse in alteratione? & non contiget ei, quod generatur simpliciter, ac si transmutatio non fieret subito.

Hic deficit cõtinuatio.

Dicit. Quoniam aũt Melissus peccat in syllogismo manifestum est. quia opinatur ꝙ, si fuerit cõcessum ꝙ oẽ, quod non generatur, habet principium, sequitur ꝙ oẽ, quod non generatur, non habet principium. & hoc nõ sequitur. qm̃, si predicatũ affirmatur de eo, de quo affirmatur subiectum, non sequitur vt negetur ab eo, à quo negatur subiectũ. Si enim ponatur hoc, habet ꝙ, destructo antecedente in oĩ materia, sequitur oppositũ consequentis. et, cùm Melissus habuerit hoc pro vero, & concedebat ꝙ oẽ, quod generatur, habet principiũ, existimauit ꝙ oẽ, quod non gn̄atur, non habet principium. deinde cõiungit huic ꝙ ens non gn̄atur, & conclusit ꝙ ens nõ habet principiũ. Et hæc propositio dicens ꝙ ens non gn̄atur, declarabat ex eis, vt dicit Arist. post sic. & est ꝙ, si ens gn̄atur, aut gn̄atur ex ente, aut ex non ente. ꝙ si ex non ente, tunc non ens mutatur in naturam entis: & si ex ente, tunc ens fuit ante q̃m generaret: ergo non generatur: ergo non habet principium.

Modus arguẽdi Melissi.

Infra in hoc t. tex. cõ. 71.

Deinde ex hoc, ꝙ ens non habet principium, concluſit ipsum esse vnũ, & immobile. principiũ. n. quod est extremũ magnitudinis, cùm fuerit non ens, magnitudo erit infinita, & erit vna: quia cũ ea nõ erit aliud. ipsa. n. est infinita: ergo totũ locum occupat. & erit ĩmobilis, qa non habebit locũ, in quo moueat. & ista dubitatio induxit Antiquos ante Aristo. in maximum errorem, vt dicet post Aristo. Et, cũ declarauit corruptionem

* a l. figurã. Ptũm ſm materiam.

sermonis Melissi ſm * formam eius, incœpit declarare corruptionem eius ſm suam materiã, & dixit. Deinde hoc ẽt est magis improbabile. t. & est magis improbabile hoc, quod existimauit, ꝙ hoc nomen principium dr̃ vno modo, s. de principio substãtiæ tm̃. principium enim est tpis, & ẽt alterationis. Si igit vtitur hoc noĩe principiũ pro principio tpali, tunc hoc, quod dixit, ꝙ qcquid non gn̄atur non habet principium, t. tpale, est verum, sed nõ est vtile in hoc, quod intendebat cõcludere, s. ꝙ ens est vnum, & ĩmobile, et infinitũ. si autem vtitur eo pro principio alterationis, nõ est verum. qm̃ non oĩs alteratio habet principium, vt alteratio subita. si vero vtitur eo pro principio magnitudinis, non est necesse vt omne, quod non generaī, non habet principium, quod est in substãtia. corpus. n. cœleste habet principium, quod est in substãtia, & non gn̄atur, ut post declarabitur. Sed Art. contentus est in cõtradictione ũstius propõnis, dicentis ꝙ oẽ, quod generatur, habet

N3 oĩs alteratio habet principiũ tẽporale, sicut ĩ alterationes subitæ. idem. 6. ſh. cõ. 52.

principiũ ab alteratiõe, quę fit subito, quo gn̄atur: sed non habet extremũ, à quo incipiet gn̄atio. Et hoc itendebat, cũ d. & non contingeret ei, quod gn̄atur simpl̃r. t., & non cõtingit apud istum virũ, vt principium gn̄ationis sit illud, quod est in substãtia tm̃, vt ipse voluit, sed & in alio, cũ simpliciter induxit hoc nomen generatio in ꝓpositione, & non determinauit ipsum. & hoc est quasi qui opinatur ꝙ alteratio non fit subito.

Vt esse ſc. expõ.

Deinde &, ꝓpter quid est immobile, si vnũ est? sicut. n. & pars vna cùm sit, hæc aqua mouetur in seipsa, quare non & totum? Postea alteratio propter quid nõ erit? At vero nec specie possibile est vnum esse, nisi eo, ex quo. Sic autẽ & Physicorum quidam dicunt vnũ, illo autem modo non. homo nanꝫ ab equo alterum est specie, & contraria inuicem.

Deinde quare est necesse cum fuerit vnũ, vt sit ĩmobile? & quemadmodum pars, v. g. istius aquæ & pars vna mouetur in suo loco, quare & totum non mouetur, vel nõ est huiusmodi? Et postea quare non est alteratio? Et ẽt impoſe est vt sit vnum ſm formam, nisi sit ſm illud, à quo ẽ. hoc qdẽ dixerũt qdã Naturales, alio mõ impoſe ẽ. hõ. n. alius ẽ ab equo. i forma, & silr cõtraria diuersa sunt adinuicẽ.

A. oppositi habet. 4. ph. c. 21. contra Themistiũ. Vide cõtra. Zim.

Cũ declarauit corruptionem syllogismi Melissi, & ꝙ ex eo non sequitur conclusio, quam nitebat̃ concludere dicit. & si concesserimus conclusionẽ eorũ, & est ꝙ ens est vnum, & infinitũ, tũ non sequit̃ ex hoc vt sit ĩmobile. qm̃ qũeadmodũ videm⁹ ꝙ pars totius, quod est infinitũ, vt dicunt, v. g. aer mouetur ſm suas partes toto pmanẽte in suo loco. Silr poſe est vt hoc accidat ĩ infinito, s. vt totũ moueatur ſm partes, non ſm totum.

Prima ĩstantia.

Deinde, si cõcesserimus ꝙ non habet motum in loco, quare non habet motũ, q est alteratio? & hoc intendebat, cũ dixit. Deinde, quare non est alteratio? i. deinde post hunc sermonẽ, si cõcesserimus ꝙ nõ habet motũ trãslationis, quare nõ habet motũ alteratiõis? D. d. Et ẽt impoſe est vt sit vnum in forma, &c. i. impoſe est vt aliquis existimet ꝙ ens est vnũ in substantia, nisi ſm illud, ex quo gn̄atur, s. materia, vt plures Antiqui opinabant, ꝙ entia sunt ignis, aut terra, aut aer: qa apud eos componebant ex vno istor̃. ꝙ autem entia sint vnũ in forma impossibile est opinari. homo. n. manifestũ est ꝙ est altus ab equo in forma, & manifestius est hoc ꝙ contraria differunt à seinuicem ſm formam.

Secunda ĩstantia.

Et ad Parmenidem aũt idem modus rationũ est, & si aliqui alĩ sunt proprij. Et soło est, partim qdẽ, quia falsa est: partim aũt, quia nõ cõcludit. Falsa qdem, quia quod ẽ accipit simpliciter dici, cùm multipl̃r dicatur. Non concludit autem, quia, si sola alba capiãtur, significãte vnũ albo, nihilo minus multa alba sunt, & non vnũ. non. n. cõtinuatione erit album vnũ, neqꝫ rõne. aliud. n. erit esse albo, & fuscipieti, & nõ erit ꝑter albũ nihil sepabile. nõ. n. quatenus sepabile ẽ, sed eẽ alterũ ẽ albo, & ei cui iest. Sed hoc Parmenides nondũ videbat.

Et hoc mõ sermonũ ẽ cõtradicere sermõib⁹ Parmenidis, et alĩs modis, q forte sũt ei, pprij. Qm̃ manifestũ est ꝙ sermo eius est falsus, &

non

Corruptio ſm materiã.

In materia ẽtia vñr posse cõcipere, minime tñ in forma. Oppositum. 8. Phys. 46. & 8. Me. t. cõ. xj. &. 12. Vide cõ. Zim.

Ens, & non ens dñr de decẽ prædicamentis.

Corruptio ſm formã.

non concludens, quia vtitur ente, ac si non diceret̃ simpliciter, & dicitur multis modis. Est autem non concludens, quia, si posuerimus sola alba, & dixerimus ꝙ alba in eis significãt unum, hoc nõ erit sufficiens in hoc, ꝙ album non sit plura, sed unum. albũ enim non est unum, neqꝫ ſm continuationẽ, neqꝫ ſm rationẽ. ratio enim albi alia est ab ea, quæ est recipientis. & etiã non intendimus ꝙ possibile est, ut album sit separatũ. qm̃ nos diximus hoc, quod diximus, non quia albũ separatur, sed quia est aliud ab eo, cuius est, s. à recipiẽte. Sed hoc in tempore Parmenidis nõdum erat terminatum.

Cùm cõtradixit syllogismo Melissi, reuersus est ad cõtradicendũ Parmenidi, & dixit Et hoc modo, &c. i. ſm illum modum, quo cõtradiximus Melisso contradicemus Parmenidi, & alijs modis proprijs. est enim cõe eis, quia vtuntur, ꝓpositionibus falsis ſm æquiuocationem, quia vterꝫ non cõcludit illud, qd̃ intendebat concludere. sed syllogismus Melissi est nõ concludens oĩno, & ideo dixit ꝙ est magis vanus. Et intendit per hoc, quod dixit, & alĩs modis, &c. vt mihi vt hoc, ex quo contradixit cõclusioni ex ipsis ꝓpositionibus, ex qbus Parmenides cõposuit syllogismũ, & tõ forte intendit p hoc, ꝙ dixit & hoc modo sermonũ. i. sermones, qbus vsus est in destructione conclusionis absq; sermonibus, ex qbus cõcluserũt eã. videmus. n. ꝙ sermonũ, quibus vsus est in destructiõe cõclusiõis, eorũ qdam sunt fundati sup. ꝓpones. ꝓbabiles, & con tradictio est cõis eis, & qdam sunt sermones, ex qbus concluditur ĩprobabile, et ĩpossibile à Parmenide, et est, ꝓpria Parmenidi. In cõtradictiõe verò Melissi nulla, ꝓpositione earũ vtur, quas ponit in suo syllogismo, quia oẽs sunt æquocæ. Et, cũ narrauit ꝙ ista cõuertit in hoc, ꝙ corruptio syllogismi corũ est ſm materiam, & formã, & iam notificauit hoc in syllo Melissi, incœpit notificare hoc in syllogismo Parmenidis, et dixit et Manifestum est ꝙ est falsus, et non cõcludens. t. & manifestum est ꝙ ꝓpositiones sui syllogismi sunt falsæ, & ꝙ syllogism⁹ est nõ cõcludens illud, qd̃ intẽdebat cõcludere, qm̃, ꝓpositiones eius sunt falsæ: qa vtitur hoc noĩe ens, ita ꝙ dr̃ de vna intentione, sed dcm̃ est de pluribus, s. in hoc, quod dixit, ꝙ quicquid est ꝑter ens est non ens, & qcquid est non ens est nihil: qm̃ hoc nomẽ ens, & non ens dicuntur de decem ꝑdicamentis. Cum igitur intendimus ꝙ hoc nomen ens vnum decem ꝑdicamentorũ. v. g. Substantia, aut Quantũ, tunc nõ erit verum dicere ꝙ quicquid est non ens est nihil: qm̃ nõ sequitur vt illud, quod est non quantum, neqꝫ substantia, sit nihil. ergo, ꝓpositiones eius nõ sunt verę, nisi, cũ intenderimus ꝙ hoc nomen ens oĩa decem ꝑdicamenta, sed tunc non concluderet illud, quod nitebatur cõcludere, s. ꝙ ens est vnum. sed, cum istę ꝓpositiones ponẽtur illo modo, quo sunt veræ, sequetur vt ens sit multum. Et, cum narrauit corruptionẽ existentem in syllogismo eius ex propositionibus, reuersus est ad declarandum corruptionem eius ex figura, & dixit Est autem non concludens, &c. i. dest est autem non concludens illud, quod intendebat cõcludere, s. quòd ens est vnum in numero. qm̃ manifestum est ex hoc, quòd, si posuerimus loco huius nominis ens hoc nomen albũ, & acceperimus quòd hoc nomen albũ significet idem de albis, sicut ipse accepit ꝙ hoc nomen ens significet idem de entibus, & posuerimus quòd nihil est ꝑter

album, et composuerimus syllogismum sic. Quicquid est ꝑter album est non album: & quicquid est non album est nihil: ergo quicquid est ꝑter album est nihil: aut solum album est ens, si cõiunxerimus huic conclusioni aliam, ꝓpositionem, et est ꝙ quicquid est ꝑter ꝙ nihil est, solum est ens. & manifestum est ꝙ ex hoc enunciabili album solum esse non sequitur album esse vnum numero, nisi contingat vt album sit vnum ſm continuationem, aut ſm definitionem, & hoc per accidens. &, quia manifestum est quòd album non est vnum ſm continuationem, neqꝫ ſm definitionem, declaratum est ex hoc exemplo, quòd iste sermo non est concludens illud, quod intẽdebat concludere. album enim non est vnum ſm continuationem, neqꝫ ſm rationem. t. ſm definitionem. sermo enim cõcludens per se debet concludere in omni materia. & est manifestũ quòd sermo, qui concludit aliquid esse solum, non sequitur ex eo, vt illud sit vnum numero, nisi contingat vt illud sit vnum numero: neqꝫ cõcluditur ꝙ sit unum ſm definitionem etiam. t. simpliciter, vnum enim simpliciter debet habere has duas dispositiones. Et, cum narrauit ꝙ ex hac materia, in qua vsus est syllogismo, oportet quòd illud, quod accipitur in eo, quod est album, non est vnum numero, neqꝫ ſm continuationẽ, neqꝫ ſm definitionem, dedit modum, ſm quem nõ est vnum ſm definitionem, et dixit ratio enim albi, &c. t. illud, quod significat hoc nomen albũ, non est vnũ ſm definitionem, quia album significat albedinẽ, & recipiens albedinem, definitio aũt albi est alia à definitione recipientis albedinem. Et, cum narrauit ꝙ definitio albedinis differt à definitione recipientis albedinem, narrauit ꝙ nõ sequitur vt illud, quod differt in definitione differat in esse: ne aliquis existimet hoc sequi: & d. & non intendimus, &c. t. non sequitur ex hoc, quod diximus, ꝙ definitio albi est alia à definitione recipientis albedinem, vt albedo sit separata à re recipiẽte. intendimus enim per hoc albedinem esse aliam à substãtia, idest essentiam non aliam separatam. Et, quia istę intentiones inuentæ in hoc exemplo, quo demonstrauit, ꝙ iste syllogismus non concludit illud, quod intendebat cõcludere, necesse est vt sint probabiles, et vt sint concessę ab Aduersario, si cõtradictio fuerit disputatiua, & istæ intentiones non erant famosæ in tempore Parmenidis, s. vt aliquid sit vnum, & diuersum ſm definitionem, excusauit ipsum, et. d. Sed hoc in tempore Parmenidis non erat terminatum. t. sed ista, quæ diximus in hoc exemplo, per quæ intendimus contradicere syllogismo Parmenidis, & declarauit ipsum esse non concludentem per se illud, quod intendebat concludere, nondum erãt terminata in tempore Parmenidis. & sic intelligitur iste sermo, & non ſm quòd exponit Themistius, & alĩ.

Sermo concludens per se debet concludere in omni materia.

Albũ ſignificat albedinẽ & recipiẽs albedinem. vide. t. 14. Vide cõmentum. 14. ij.

Ex sermone Parmenidis.

Necesse est igit̃ accipere ĩs, q dicũt qd̃ est unum esse, nõ solum unũ significare qd̃ est, de quo utiqꝫ ꝑdicet̃, sed & qd̃ uerè est, & qd̃ uerè unũ est. accidens. n. de subiecto quodã dr̃. quare cui accidit qd̃ est, non erit: alterum enim est ab eo, qd̃ est: erit itaqꝫ aliquid, quod nõ est. nõ itaqꝫ erit alĩ inexistẽs qd̃ uerè est. *non. n. erit enti ipsi esse, nisi multa qd̃ est significet, sic, ut sit aliquid unũquodqꝫ, sed ponitur quod est significare unum.

* non. n. erit enti ipsi esse, nisi multa qd̃ est significet, sic, ut sit aliquid unũquodqꝫ, sed ponitur quod est significare unum.

Contingit igitur dicenti ꝙ ens est unum opinari ꝙ ens non significat unũ tm̃. de quocunqꝫ dicatur, sed significat illud etiam. quod

est ens, & illud, quod est vnũ. accidens enim dr̃ de subiecto aliquo: ergo erit illud, cui accidit ens, nõ ens: est enim aliud ab ente: erit ergo quod non est ens aliqd. ergo necesse est vt illud, qđ est ens, non sit aliqđ accidens alteri. impoſſe. n. est aliqd esse, si ens non significat multas intentiones, adeo ꝙ substantia, & accidẽs sit vtrũq; aliqua intentio. sed positũ est ꝙ ens significat vnam intentionem.

26 Cum contradixit syllogismo Parmenidis, incepit contradicere conclusioni eius ex ꝓpositionibus, quas posuit in syllogismo: & est contradictio, quæ dr̃ redargutio. & dixit Contingit igitur, &c. t. & qui dicit ens esse vnum, non debet opinari ipsum esse quodcunq; vnũ sit, sed ens, quod est vnũ in re veritate, et est substantia. Deinde dedit causam in hoc, & dixit accidẽs enim dicit de subie ̃to. t. qñ, si fuerit opinatus ipsum dici de non subſtantia, necessario dr̃ de accidẽte: & accidens indiget subiecto. sunt igit duo, accidẽs, & subiectum accidentis: accidens enim dr̃ de subie ̃to aliquo. Deinde dixit erit igitur illud, cui accidit, &c. t. illud igitur, quod est subie ̃ctum entis, quod ens est et accides, erit nõ ens. nic enim posuit ꝙ quicquid est præter ens est nõ ens. Cõtingit igitur et vt illud, qđ est nõ ens, sit aliquod ens. D.d. ergo necesse est, &c. t. &, est illud impoſſibile sequitur *{ex hoc, quod posuimus} ꝙ ens significat accidens, necesse est vt ens non significet accidens. D.d. impoſſibile est vt aliquid sit, &c. t. & causa in hoc est. qñ, cu posuerimus ꝙ ens significet accidẽs, impoſſibile est vt accidens sit aliquod ens: nisi ponamus ꝙ hoc nomen ens significet saltem duo, accidens, & subie ̃ctum accidẽtis. sed quia Parmenides posuit ꝙ ens significet vnũ, ideo accidit et impoſſibile. hoc igit nomẽ ens apud ip̃m ſm hanc positionem nõ põt significare accidens, si cũ hoc significat vnum.

*a I. causa in hoc est, qm̃ ipm posuerimus.

Quia vere ẽ [illegible] ratex. 12.

Si igitur quod vere est nulli accidit, sed illi aliquid, magis qđ vere est significat qđ est, ꝙ quod nõ est. Si enim erit quod verè est idẽ & album, albo autẽ esse non est qđ vere est: (neq; enim accidere ipsi possibile est qđ est: nihil. n. quod est est, quod non verè sit:) nõ ergo qđ est album est. nõ sic autem vt aliqđ non sit, sed omninò non sit, erit. quod verè itaq; est nõ est. verum. n. est dicere quod vere est quod albũ, hoc aũt non qđ est significabat. quare, si & album significat qđ verè est, multa ergo significat quod est.

Et, si illud, qđ est ens, nõ accidit alicui omnino, sed ei dignius accidit illud, qđ accidit: ergo ens significat illud, quod est ens, aut significat non ens. qm̃, si illud, quod est ens, sit album, quia intentio albi non est illud, quod est ens: nam impoſſibile est vt ens accidat ei: & quia nõ est ens nisi illud, quod est ens: ergo album non est ens. non ita quòd sit illud, quod est ens, sed ita ꝙ est non ens omninò. ergo necesse est vt illud, quod est ens, sit non ens. dicere enim ipsum esse album est verũ: sed dicere hoc, significat nõ ens: ergo necesse est ex hoc vt album ẽt significet ens: ergo ens significat plures intentiones.

27 Cùm redarguit Parmenidem in hoc, ꝙ posuit ꝙ ens significat vnum, quod est accidens, incepit etiam redarguere ipm̃, si posuerit ipsum ens significare vnum, quod est substãtia, & dixit Et, si illud, qđ est ens, &c. t. &, si intendit, cum dixit ꝙ ens est vnum, quod est illud, quod nulli accidit omnino, sed oĩa, quæ accidunt, et accidunt, tunc ens apud ipsum significat illud, quod est ens in re veritate, & ens significat non ens. Deinde incepit declarare quõ sequitur hoc, & dixit qm̃, si illud, quod est ens, &c. t. qm̃ illud, quod est ens, dicitur esse album: quia intentio albi est alia ab intentione entis: nã impoſſibile est vt ens accidat sibi. Et in alia trãslatione d. nã impoſſibile est vt accidat et vt sit ens. qm̃ dicere aliquid esse non est prædicatio per accidens, sicut prædicatio albedinis. D.d. & quia nõ est ens, &c. idest, quia positum est ꝙ non est ens, nisi subiectum albi, ergo album nõ est ens: non ita ꝙ sit non ens, qđ ponit Parmenides esse ens, et ens aliquod, sed ita quòd sit non ens omninò. D.d. ergo necesse est vt illud, qđ est ens, sit non ens. t. contingit igitur vt sit ens illud, quod nõ est ens. Deinde declarauit hanc consecutionem, & dixit dicere enim ipsum esse album, & verum, &c. t. dicere enim quòd ens est album, est ponere album esse ens: quia ita ꝓpositio est veraret tam declaratũ est ꝙ hoc nomen album significat nõ ens ſm positionẽ Aduersarii. ex quo sequitur vt ens significet illud, quod ipse posuit non ens. D. dixit ergo ens, &c. i. ergo ens significat illud, quod ipse posuit ens, & est illud, quod recipit albedinem, & illud, quod posuit nõ ens, scilicet album, ergo ens significat plura.

Neq; igitur magnitudinẽ habebit quod est, si qdem qđ vere est, est, quod est. vtriq; enim partium aliud est eẽ. Quòd aũt diuidit quod verè est in quod verè est aliquid aliud etiã rõne manifestum est. vt homo, si est qđ verè est aliqd, necesse est & animal, qđ verè aliquid est esse, & bipes. si. n. nõ quod verè est, est, accidẽtia erunt. aut igitur homini, aut alicui alij subiecto. sed impoſſe est. accidens etenim dr̃ hoc, aut qđ contingit esse, & non eẽ, aut cuius est in rõne hoc, cui accidit. vt sedere qdem, velut separabile. in simo autem est ratio naris, cui dicimus accidere simũ. Accidẽs qđ.

Et etiam ens non est magnitudo, si ens est illud quod est ens. intẽtio enim vtriusq; partis est alia ab altera. Et manifestũ est quòd illud, quod est ens, diuidit rõne & in aliquas partes, quæ sunt ẽt illud, qđ est ens. v. g. hõ, si sit illud, quod est ens, necesse est vt animal ẽt sit illud, quod est ens, & bipes. nã si non fuerint illud, quod est ens, ergo sunt accidentia. aut ergo homini accidũt, aut alteri subiecto. accidẽs enim dicitur aut de illo, quod potest esse alicuius, aut non esse, aut de illo, in cuius ratione accipitur illud, cui accidit. v. g. sessio, aut quasi separatum. simitas vero ratio nasi accipitur in eo, de quo dicimus quòd simitas accidit ei.

Cùm

28 Cùm redarguerit Parmenidẽ propriè, incœpit contradicere eis ambobus cõiter, & dixit Et ens non est magnitudo, &c. t. & etiam ens ſm hanc opinionẽ impoſſibile est vt dicatur esse corpus. cùm ens apud eos sit ens principaliter: & corpus dr̃ de substãtia, & quantitate: erit igitur cõmune ad esse substantiæ, & ad esse quantitatis. Et fortè intendit ꝙ, si ens fuerit vnũ, impoſſibile est vt sit corpus. nam corpus est diuisibile. & hoc est manifestius, vt mihi videtur. Deinde incœpit cõtradicere eis alio modo, & dixit manifestũ est, &c. idest & vẽr sive crediderint ipsum esse corpus, sive nõ, necesse est vt habeat definitionem, ex qua intelligatur eius substantia, s. vt habeat aliquid quasi genus, & aliquid quasi differentiam. Deinde induxit exemplũ, & dixit. v. g. homo, &c. idest. v. g. quoniam, si posuerint ꝙ ens, quod est vnum apud eos, sit homo, necesse est vt animal, quod est genus hominis, & bipes, quod est eius differentia, sint entia in re veritate: nã partes rei, quæ sunt ſm definitionẽ, p̃cedunt rem m esse. Deinde dedit rõnem ſup. hoc & dixit, nã si non fuerint, &c. t. aĩal enim, et bipes, si non fuerint de natura illius, qđ est ens, ergo erũt accidẽtia in eo: & tũc, aut erũt accidẽtia hoĩ, aut alteri subiecto: sed impoſſe est vt aĩal bipes sint accidentia homĩ. [a] accidens enim mutatur duobus modis, aut separatum quod qñq; est in re, & qñq; nõ, vt sessio, aut non separatum, & est illud, in cuius definitione accipitur illud, cuius est accidẽs. v. g. simitas, quę accidit naso: nasus enim accipitur in eius definitione. Deinde induxit impoſſibile, qđ sequitur, si aĩal, & bipes fuerint alterius duorũ modorũ accidentis.

Partes rei ſm definitionẽ p̃cedũt rẽ in eẽ. Idẽ. 2. physi. 28. & prio de aĩa cõ 5. ex quo patet ꝓtes definitionis eẽ reales. Sed vide oppositũ. 7. met. 33. & 41. cõ. & 1. physi. cõ. 5. &c. vide com. Zim.

[a] Accĩs reperiri duobꝰ modis, aut separatum, aut nõ separatũ.

29 Dicit & manifestum est etiam ꝙ illa, quę accipiuntur in definitione, vel rõne definiente rem, impoſse est vt in definitionibus illoꝝ accipiãtur illę res quarum partes definitionis p̃cedunt definitum, non definitum p̃cedit definitionem. v. g. vt homo, qui est posterior bipede, & animali, accipiatur in definitione bipedis, & animalis, quia si bipes, & aĩal, quæ accipiuntur in definitione eius, accidũt alicui subiecto alterius ab hoĩe, ex eo, q̃d accidit hoĩe, quem posuimus ſm̃ eum esse apud eos, accipiuntur in definitione hominis, manifestum est ex hoc sequitur vt homo, qui est ſm̃ eos esse apud eos, sit accidens: et sic vnum ens apud eos erit accidens alteri subſtantia, quod est contra positum. [illegible] definitione entis, aut etiam dẽ [illegible] cidentia, quia accidentia, aut [illegible] aut aliud prædicabile de [illegible] erit ens, non erunt accidentia rei eo, quia accidit [illegible] sunt eis extranea, ad quorum tamen [illegible] punctu, in definitionibus, impoſſibile est [illegible] patentur in separabilia, aũt definiantur per subiectum, sed non subiectum per illa. Vnde impoſſibile est [illegible] quæ accipiantur in definitione entis, sint accidentia in eo, & impoſſibile est vt sint accidentia alterius, nam, si fuerint accidentia alterius, & sunt accepta in definitione entis, contingeret vt ens fit de natura eorũ & non sit ens apud eos erit accidens. & hoc est cõtra id, quod dicunt. etiam si dixerunt ipsum esse accidens, sequitur impoſsibile prædictum. Et etiam destructo tantum eo modo, ſm quos possibile est dicere quidditatem, quę ponitur in definitione entis, non tamen de natura accidentis, remanet vt sint de natura entis, ergo ens est magis vnum. & hic est abbreviatio illius sex modi.

Sed quod verè aliquid est sit accidens alicui, et de quo ambo, & vtriq;. & quod est ex his, dicatur. ex indubitabilibus ita [illegible] ne. Quidã aũt rõnibus vtriq; acquisitis, [illegible] huic qdem, ꝙ omnia vnum sunt, [illegible] quod est

vnum significat, ꝙ id est etiam quod nō est, ei autem, quæ ex dilectione, indiuiduas facientes magnitudines.

Ponamus ergo ꝙ illud, quod est ens, nulli accidat, & vlr dicatur illud de vtroq;, & de illo, qd est ex eis, sequitur ex hoc, vt totū sit ex rebus indiuisibilibus. Et videmus quosdā, qui obediūt vtriq; sermoni. obediunt. n. sermoni dicenti ꝙ omnia sunt vnū, si ens significat vnum: quia dicūt quòd non est ens habet essentiam. obediunt autem alteri sermoni: quia cōcedūt magnitudines esse indiuisibiles ſm diuisionē in duas medietates.

30 Hoc ponatur igit' ꝙ ratiocinatio Parmenidis secūd' super hos, quod ens est vnum, sit talis. Ens, quod est, tan est corpus deinens accidentia, non accidens. ergo corpus est vnum, & indiuisibile, quū fiunt diuisiones, procedet diuisio tandem in duas medietates, & per diuisionem in medietates deuenietur ad hoc, quod corpus sit compositum ex puncti's. & sic corpus erit compositum ex nō magnitudine, & ex non corpore. quod est impossibile. ergo corpus est vnum indiuisibile. Hoc intendebat, cum dixit ex vlr, & c.t. si ponamus quod corpus diuidi in duas medietates, & ens dicitur de vtroq; medietate, & congregatio, quod est corpus, ex quo sequitur vt corpus sit compositum ex non corpore, cum tunc duæ medietates diuidantur ad tactū, & nō ad tactum duas alias, & procedet hoc ideo, quod hoc corpore non remanebit magnitudo, & diuidetur tm totum & deficiet, aut dissoluetur in puncta, & omnino tunc non corpus: quod est impossibile.

D.d Et videmus quosdam, &c. & intendit per illos duos termones istum termonem, & primā rationem, in qua dixit, quòd quod est p̄ter ens nō dicitur ens, &c.

D.d. obediunt autem, &c.t. obediunt aūt huic, quod dixit, ꝙ q nequid est p̄ter ens, non dicitur ens. quia exiit tm in opinionem simplo dicere vno modo, & ideo vsi fuerunt dicere hanc sermonem, dicentes ꝙ quod est, tg̃et ens, habet aliquā essentiam, et si non dicitur ens, intelligitur per hoc Parmenides. D.d. obediunt vero, &c. addit, & non obediunt istī rationi, qui cōtradicit imponendo corpora indiuisibilia. addit qui Parmenides cū dixit ꝙ, si corpus diuiditur in duas medietates, oportet ponere tandem ad tactū, & non ad tactum. sed peruenit ad corpus compositum ex non corpore, & fingierunt vnum tactum, et ecce [illegible]

Id manifestum aūt est & ꝙ non verū est ꝙ, si vnū significat qd est, & nō possibile est tm̄ul contradictionē esse, nihil erit qd nō est. nihil. n. phibet non simplr esse, sed non ens aliquid esse quod non est. Dicere quoq; nisi p̄ter ipm quod est, aliqd erit aliud, vnū omnia fore. inconueniens est. quis enim adiscit ipsum quod est, nisi quod verè est aliqd esse? si autem hoc, nihil hic prohibet multa quod est esse. sicut dictum est. Quod igit hic vnū cē qd est impossibile sit manifestū est.

Et manifestum est ꝙ dicere quòd ens significat vnum, & quod contradictoria non possunt esse insimul, impossibile est vt non ens habeat essentiam rationis, & non est verum. nihil enim prohibet vt non sit simpliciter, sed non ens erit nō aliquod ens. ex quo sequitur vt dicere quòd, si hoc non fuerit aliquod habens essentiam præter ipsum ens, omnia erunt vnum, sit impossibile. nullus enim intelligit per hoc nomen ens, nisi illud, quod est ens. et sic nihil prohibet, vt reputo, vt entia sint plura, vt p̄dictū est. Quoniam autem impossibile est vt ens sit vnum hoc modo manifestum est.

Dicit Et manifestum est, &c. id est et manifestum est quòd, si aliquis posuerit quòd ens significat vnū, et quòd impossibile est vt cōtradictoria cōgregentur insimul, s. esse, et non esse, & existimauerit qđ ex istis propositionibus sequitur ꝙ illud, quod non est illud ens, non habet essentiam, manifestum est quòd existimatio eius nō est vera. Deinde dedit causam in hoc, et dixit nihil enim, phibet, &c.t. nihil, phibet vt illud, quod est non ens, quod dictum est, vno modo non sit non ens simpliciter, sed non illud, quod significat per hoc nomen ens. s. non simile et. D.d. ergo necesse est vt dicitur, &c.t. ergo necesse est vt termo dicentis ꝙ, si nō fuerit hic aliquod ens habens essentiam in rei veritate. s. hic: essentiam entis, omnia erūt vnū, sit termo impossibilis: possibile est enim vt aliqua sint, quæ non habent essentiam similem essentiæ entis. D.d. nullus enim intelligit, &c.t. nullus enim intelligit ꝙ hoc nomē ens, nisi ens, quod est ens principaliter, et verè, s. substantia. et, cum illud ens verum sit vnum, possibile est vt entia, quæ sunt sub eo, in esse sint plura. D.d. Quoniam autem impossibile, est &c.

Pars Secunda, in qua fit sermo cum illis, qui circa principia proprium commiserunt errorem.

Caput Primum, in quo Antiquorum de principio Materiali narrantur opiniones, eorumq. opinionis reddatur causa.

VT aūt Physici dicūt, duo modi sunt. Hi etiam vnū facientes qđ est corpus subiectum, aut trū aliquid, aut aliud, qđ cīgne qdē densius, aere verò subtilius, alia generant densitate, & raritate, multa facientes: hæc aūt sunt cōtraria. Vniuersaliter aūt excellus, et defectus, sicut magnum dicit Plato, & paruū: nisi ꝙ hic qdem hæc facit materiam, vnum aūt formā. Alij verò vnum qdem subiectum, materiam, contraria aūt differētias, & formas. Quidā aūt ex vno inexistentes cōtrarietates segregant, quemadmodum Anaximāder dicit. Et quicunq; etiam vnū, & multa dicunt esse, quæ sunt, sicut Empedocles, & Anaxagoras. ex commixtione nāq; & hi segregant alia. differūt aūt abinuicē, eo ꝙ ille circulationē facit horū, hic aūt semel: & hic qdē infinita, & similes ptes hūtia, & cōtraria, ille verò vocata elemēta solū.

Quod autem dicunt Naturales ens, duobus modis. Quidam enim posuerūt ens vnū genus subiectum, aut vnum trium, aut aliud densius igne, & subtilius aere: attribuunt alia densitati, & raritati, & posuerunt ea multa: & hæc duo sunt cōtraria: & vniuersaliter additio, & diminutio ſm sententiam Platonis in magno, & paruo: sed Plato ponit hęc duo loco materiæ, & ponit vnum loco formæ: isti autem ponunt istud vnum subiectū materiam, & ponunt duo cōtraria, differentias, & species. Et quidam dixerunt ꝙ contraria sunt existētia in vno, & ex eo resoluūtur, & exeunt, vt dicit Anaximander. Et similiter etiam qui dixerunt ꝙ entia sunt vnū, & plura, vt Empedocles, & Anaxagoras. isti enim attribuunt exitum aliarum rerum dissolutioni, quæ fit ex mixto. sed differunt: qm̄ ille dicit hoc esse reciprocē, iste autē dicit hoc esse semel: amplius ille dixit ꝙ partes consimiles sunt infinitæ, & cōtrariæ, iste autem dicit contraria in eis, quę apud ipsum dicuntur, elementa tantum.

32 Cùm contradixit opinionibus non naturalibus in hac arte ſm disputationem, reuersus est ad contradicendum opinionibus naturalibus dictis ab eis, qui concedunt principia esse, & vtuntur hoc nomine ens pro principio: & qui istorum dicit, quòd ens est vnū, intendit quòd principium est vnum: & qui dicit entia esse plura, intendit principia esse plura: & incepit Aristote. in opinionibus istorum ab opinione dictis principium esse unum, et dixit Quod autem dicunt Naturales, et c.t. Naturales autem, qui vtuntur hoc nomine ens pro principio, & dicūt quòd ens est vnum in qualitate generationis, sunt bipartiti: isti enim conueniūt in hoc, quod dicunt, quòd ens, scilicet principium, est vnum, aut trium elementorum: quoniā quidam dicūt ꝙ illud principiū est ignis, & qdā aer, & qdam aqua, aut aliquid medium inter ignē & aerem, densius igne, & subtilius aere. sed diuisi sunt in modo generationis rerum ex hoc principio vno in duas sectas. Quidam enim ponūt generationes rerum ex hoc principio ſm raritatem, & densitatem: & isti quoquomodo ponūt principia plura: ponūt enim vnum subiectum, & duo contraria, scilicet raritatem, & densitatem, & vniuersaliter additionem, & diminutionem, sub quibus collocantur magnum & paruum, quę dicit Plato. Sed isti differunt à Platone in hoc: quoniam Plato ponit hæc duo contraria loco materiæ, & ponit vnum, quod est subiectum eorum loco formæ: isti verò ponunt vnū, quod est subiectum, materiam, & ponunt contrarias differentias, & species materiæ, scilicet quomā vnum ponunt pro materia, & contraria pro forma. Et Cùm notificauit vnam istarum sententiam dicentium, principiū esse vnum in modo generationis rerum ab illo principio, reuersus est ad secundam sententiam, & dixit Et quidam dicunt ꝙ cōtraria, &c.t. & qdam eorum, qui dicunt, ꝙ principium est vnum, non ponunt modum generationis ſm densitatem, & raritatem: sed dicunt ꝙ contraria, & vlr oīa diuersarum specierum, et formarū sunt existentia in actu in illo vno principio ſm latentiam: & generatio nihil aliud est q̄ exitus illarum rerum latentium. ex illo vno: vt dixit Anaximander naturalis. D.d. quō cōueniunt qdam eorū, q dicūt principia esse plura vno cum istis in hac opinione. s. in hoc, ꝙ generatio ex principijs est ſm dissolutionem, & exitum, & dixit & similiter illi, qui dicūt, &c.t. talem opinionem de modis generationis opinantur illi, qui dicunt quòd principium est vnum, & qui dicunt principia esse plura, vt Anaxagoras, & Empedocles: isti enī attribuunt generationem rerum exitui earum à mixto. Et, cum narrauit quòd isti duo viri conueniunt in modo generationis, incepit narrare in quo differunt, & dixit & differunt in hoc: quoniā, &c. idest Empedocles, & Anaxagoras differunt: quoniam Empedocles opinat quòd mixtio, & cōgregatio rerum habet tempus, quod est tēpus corruptionis mundi, & segregatio earum habet aliud tempus, & est tempus generationis mundi: & ꝙ ista congregatio & segregatio temper est reciprocè in infinitum. Anaxagoras verò opinat res esse mixtas tempore infinito: deinde intellectus incœpit distinguere eas, & extrahere eas à mixto. & ꝙ hoc erit in infinitum. Mundus igitur apud Empedoclem est quandoq;, & corrumpitur quandoq;: apud Anaxagoram verò est ens tactū à principio, sed permanebit in infinitum. Deinde induxit alias differentias inter eos, & dixit & iste tacti semel, &c.t. & non differunt in hoc tantū, s. quòd Anaxagoras ponit generationem mūdi semel, & Empedocles infinities, sed ēt in hoc, quòd Anaxagoras dicit, ꝙ omnia, quæ dissoluuntur, sunt partes consimiles, & contraria & ideo accidet mundo remanere in infinitum, eo ꝙ istæ partes sunt infinitæ: quare nunquam cessant exire. Empedocles autem dicit congregationem, & segregationē elementorum quatuor esse reciprocē: quia apud ipsum sunt elementa eorum, quæ sunt consimilium partium: sed apud Anaxagoram ē cōtrarium, s. qm̄ omnia illa, quę sunt consimilium partium, sunt apud ipsum elementa elementorum quatuor.

Istorū opiniones reqrem in ꝓœmio metaphy. ca. 2.

Cōuenientia inter Empedoclē, & Anaxagorā.

Dña prima.

Alia diuisio inter Anaxagoram, & Empedoclem.

Zim.

Videtur aūt Anaxagoras sic infinita opinari, qm̄ putabat cōtrarium opinionem Physicorum esse veram, ꝙ nihil fit ex eo, quod non est. propter hoc enim sic dicunt, et ait simul omnia, & fieri huiusmodi statuerunt alterari, Alij autem congregationem, & segregationem.

Et fortè Anaxagoras existimauit ea esse infinita: quia opinabatur quòd illud, quod erat famosum inter Naturales, est verum, s. ꝙ nihil omnino generat ex non ente. quoniam propter hoc dixerūt. s. quòd omnia erant insimul in illo principio. & ꝙ generatio rei demōstrat ꝙ est alteratio. Et quidam dixerūt ꝙ est mixtio, & distinctio.

Cùm numerauit opiniones istorum de principijs, et de modo generationis, incepit notificare illud, quod mouit eos ad ponendum hoc, & dixit Et fortè Anaxagoras &c. idest putat elementa infinita contineri in partibus: quia existimauit ꝙ propositio cōclusa apud Naturales est vera omnibus modis. & est, quod impossibile est vt aliquid fit ex non ente omnino. Deinde propter hoc dixerunt, &c.t. propter hoc, quòd esse rum hanc propositionem, dixerunt isti quę dominata erant insimul, & ꝙ generatio est cōgregatio, & corruptio est segregatio: licet quidam vocent generationem rei nō distinctionē: ꝙ alterationē: qui apud ipsum generatio est veritate nō est alteratio: & est Anaxagoras & quidam vocant eam mixtionem, & distinctionem. & utrumq; conseruant nominationem ſm intentionem eorum.

Amplius autem ex eo ꝙ fiunt ex alterutris contraria, inerant ergo. Si.n. omne, qđ fit, necesse est fieri aut ex ijs, quæ sunt, aut ex ijs, quæ non sunt, horum aũt id, quod est, ex ijs, quę nõ sunt, fieri impossibile est: (de hac enim cõueniunt opinione oẽs, qui de Natura:) reliquũ iam cõtingere ex necessitate putauerunt ex ijs quidem, quæ sunt, & insunt, fieri, sed ꝓpter paruitatem magnitudinũ ex insensibilibus nobis, vnde dicunt oĩ in omni miſceri, propterea ꝙ omne ex omni videbant fieri: apparere autem differentia, & appellari altera ab inuicem, ex eo quod maxime superabundat propter multitudinem in mistura infinitorum. ſyncere enim totum album, aut nigrum, aut dulce, aut carnẽ, aut os non esse, sed, cuius plurimum vnumquodq; habet, hoc videri esse naturam rei.

Et ẽt, si alterum cõtrariorũ generatur ex reliquo. Qm̃, quia oĩ generatum necesse est vt generatio eius sit ex rebus entibus, aut ex nõ entibus: & est impossibile aliquid generari ex nõ ente: Naturales. n. oẽs cõueniunt in hoc, & existimauerunt ꝙ sequitur necessario ꝙ generatio sit ex rebus existẽtibus in se ꝓp paruitatem corporis eorũ, erit generatio ex rebus insensibilibus apud nos: et ideo dicunt ꝙ quodlibet est mixtum cum quolibet. opinabantur enim ꝙ quodlibet generatur ex quolibet: & ꝙ illa, quæ videnť diuersa, & dicuntur alia à seinuicem, videntur ita propter illud, quod habet dominium in mixto. quoniam, vt dicunt, nihil est quod sit totum purum album, aut nigrum, aut dulce. aut caro, aut os: sed in vnaquaq; rerum illud, quod vincit in ea, existimať quòd natura eius est illius.

34 Hoc, quod dicit, Et etiam, si alterũ contrariorũ, &c. est dubium, qui induxit eos dicere ꝙ entia erant insimul, quoniã, quia opinabantur quòd generatio est ex contrarijs: & quod contraria sunt, quæ sunt principia, oportet vt non sint generabilia, neq; corruptibilia. & ideo oportet apud eos contraria esse infinita: & quæd im exeũ: cq ubudam. Et, cum induxit illud primũ ne labaturabu- quod mouit eos ad opinãdum entia esse infinita, & quod genera tio est exitus, & resolutio, incepit declarare illam ambiguitatem, & quoquomodo euadat Anaxagoras eos, qui dicunt esse impossibile, qđ generatio est aliquid esse, quod non erat, & d. Quoniã, cum omne generatum, &c. & termo eius in hoc manifestus est per se. D.d. & ꝓp paruitatẽ, &c. deest exemplum de re in hoc, quòd sensus contradicit huic opinioni, dicentes quòd hoc, quod apparet sentiri, scilicet quòd generatio sit ex non ente, est propter paruitatem partium, nõ quod in rei veritate est generatio ex non ente. D.d. & ideo dicunt, & c. deest, & quia contingit nos credendum ꝙ eius quod generatur ex ente, & quod hoc, quod apparet sentiri, est peccatũ sensus ex paruitate partium ex quibus est generatio, dixerunt ꝙ est mixtum cũ omni, licet non appareat sensui & quòd necesse est omne generari ex omni, non vt aliqua terminata generarẽtur ex aliquibus generatis terminatis. Deinde d. & illa, quę videnť esse diuersa, &c. ideest & Anaxagoras, qui est coactus ad credendum omne generari ex omni, excusat se ex hoc, quod apparet sensui, scilicet quia res videntur diuersæ, dicendo et hoc, quòd res uidentur diuersę, est propter illud, quod dominatur in illa re mixta ex partibus infinitis. verbi gratia, quoniã tũc existimatur hoc esse aqua, quando partes aquosæ fuerint in eo plures quàm aliæ partes infinitæ mixtæ in eo: & tunc existimatur quòd hæc est caro, quando partes carnosæ fuerint in eo plures aliȝ partibus infinitis commixtis in eo: non quia in carne non sint nisi partes carnosæ tantum, sicut existimatur: neque in aqua nisi partes aquosæ: sed in aqua, & aere, & in omni, quod distinguitur, nõ distinguitur nisi propter illud, quod habet dominium in eo ex partibus consimilibus infinitis in numero, non in forma. dicunt igitur quòd nihil est hic, quod totum sit album purum, aut nigrum purum, aut dulce purum, aut caro pura, aut os purum, sed vnaquęq; res existimatur esse de natura illius, quod magis est in ea: & ꝙ illud est de natura eius puræ: & ꝙ non est nisi illa natura puræ: & hoc est falsum.

Caput Secundum, in quo afferuntur rõnes contra asserentes principia esse infinita.

Infinitũ ſm ꝙ infinitũ, est ignotũ. Idem 2. metaꝓ. t. 11.

Si igitur infinitũ, ſm ꝙ infinitum, ignotũ est, ſm multitudinẽ qdẽ, aut magnitudinẽ infinitum ignotũ quãtum quoddã est: ſm formã quoq; infinitũ ignotũ quale quoddã est. principijs autẽ existentibus infinitis ſm multitudinẽ, & ſm ſpeciem, impossibile est ea, quæ sunt ex his, cognoscere: sic enim cognoscere compositum arbitramur, cum cognoscimus ex quibus, & quot sit.

Dicamus igitur ꝙ, si infinitum, ſm ꝙ est infinitum, nõ scitur, ergo illud, quod est infinitũ in numero, aut in magnitudine est quãtum non scibile, & illud, quod est infinitũ in forma est quale non scibile. &, cum principia sint infinita in numero, & in forma, ergo nulla est via ad sciendũ illa, quæ sunt ex eis: nos enim non existimamus scire compositum, nisi cum sciuerimus illa, ex quibus, & ex quot est compositum.

Cùm numerauerit opiniones Naturalium in numero principiorum, & in modo generationis, incœpit primo destruere sermonem dicentium ea esse infinita. Et, cum hoc destruxerit, incœpit perscrutari vtrum sint vnum, aut plura: &, si sint plura, quot sint: & posuit suum sermonem in hoc contra Anaxagoram, & si fit etiam contra Democritum, qui dicit partes esse indiuisibiles modo communi, & non proprio: cum in hoc libro, & in alio dicetur de modo proprio. Et incœpit contradicere huic opinioni rationi logica. et dicit hic Logicam. i. argumentationem, cuius propositiones sunt declaratæ in Logica, & sunt acceptæ illic pro declaratis per se. Logica enim vtitur in scientijs duobus modis: aut ſm quòd est instrumentum distinguens verũ à falso: & hic est modus proprius: aut ſm ꝙ illa, quæ sunt declarata in ea, accipiuntur pro maximis in destruendo, aut cõstruendo aliquid, & ista cõsideratio

35

Quæ rõ logica appellatur hic, & alibi significatio nẽ regre primo cæ. 70 Logica vtitur duobus modis. Idem 8. phys cõ. 70. et 12. meta. cõ. 18 idẽ, metaphy. com. 2.

deratio, cum vsitatur in artibus particularibus, est nõ propria, in arte autem vniuersali, scilicet prima philosophia est propria. Et iste sermo est syllogismus in se cũda figura, cuiꝰ altera ꝓpositio est posita sine medio, et secunda est cum medio, qđ cõponitur in prima figura, & altera propositio eius est manifesta per se. altera verò duarum ꝓpositionum, quæ ponunť in secunda figura est, Omne cõpositum ex principijs infinitis in quantitate, & forma est cõpositum, quod nõ scitur ex quibus componitur, & ex quot: secunda verò est, Et omne cõpositum notum est cõpositũ, quod scitur ex quot componť, & ex quibus: ergo in secunda figura, Omne cõpositum ex principijs infinitis est compositum ignotum. i. quod non põt sciri. Propositio aũt dicens ꝙ omne cõpositum notum est compositum ex principijs, quorum quantitas, & qualitas est nota, est posita sine medio: & est illa, quam expressit, cũ dixit nos enim nõ existimamus scire, &c. Propositio verò posita cum medio in hoc syllogismo est, cum dicimus, ꝙ omne compositũ ex principijs infinitis in quãtitate, & forma est cõpositum ex principijs ignotis. & medium est, ꝙ omne, qđ est infinitum in numero, aut in magnitudine est quantum non scibile, et omne, qđ est infinitũ in forma est quale non scibile, & hic iste termo componit in prima figura. Omne infinitum in numero, aut in magnitudine est quantũ nõ scibile, & omne, quod est infinitũ in forma, est quale nõ scibile. Omne cõpositũ ex principijs infinitis in quantitate, aut qualitate est cõpositum ex magnitudinibus, aut numeris, aut qualitatibus non scibilibus. ergo in prima figura, Omne cõpositum ex principijs infinitis in quãtitate, & in forma est compositũ ex principijs nõ scibilibus. Et propositio minor istius syllogismi declarat etiam per medium, s. propositio dicens, ꝙ omne cõpositum ex principijs infinitis in quantitate, & qualitate est cõpositum ex magnitudinibus, aut numeris, aut qualitatibus nõ scibilibus: & medium, per qđ declaratur ꝓpositio, est propositio dicẽs, Infinitum ſm ꝙ est infinitũ est non scibile. & syllogismus componitur sic in prima figura. Omne, quod est infinitum, est non scibile. Sed omne, qđ est infinitum in magnitudine, aut numero, aut qualitate, est ifinitum. ergo Omne, quod est infinitũ in numero, aut magnitudine, aut qualitate, est non scibile. Sunt igitur tres syllogismi, & sex propositiones: & duo syllogismi sunt in prima figura, & vnꝰ in secunda, propositionum aũt duæ sunt manifestæ declaratæ cum medio, & quatuor sine medio. & Aristo te. expressit ex istis duas propositiones terũ syllogismi, quæ sunt manifestæ sine medio, cum dixit ꝙ infinitum ſm quòd est infinitum, &c. deinde induxit vltimã conclusionem, puenientem ex istis tribus syllogismis, & dixit &, cum principia sint infinita in numero, &c. deinde expressit alterã duarum ꝓpositionum primi syllogismi, qui est in secunda figura, quæ est declarata sine medio. nos enim nõ existimamꝰ scire, &c. Aristo. igitur expressit ex istis sex ꝓpositionibus tres manifestas sine medio: & tacuit duas manifestas cum medio: cum sint in potentia in suo sermone, ſm quòd sunt conclusiones: & vnam manifestam sine medio.

Epilogus.

Consile prio de generatione cõ. 38.

Et vide quõ est sermo huius boni hominis breuis. & forte est ita de quolibet verbo eius.

Nota de maximo, & minimo.

Amplius autem, si necesse est cuius partẽ contingit quãtulamcunq; esse ſm magnitudinem, & paruitatem, & ipsum contingere. (dico autẽ talium aliquam partium, in quã, cum insit, diuiditur totum.) si autem impossibile est animal, aut plantam quantamcunq; esse ſm magnitudinem, & paruitatem, manifestũ est ꝙ magnitudinem, & paruitatem, manifestũ est ꝙ neq; partium quãlibet. erit enim & totum similiter. caro autem, et os, et hmõi partes sunt animalis, & fructus plãtarũ. manifestũ est igitur ꝙ impossibile est carnem, aut os, aut aliquid aliud quãtumcũq; esse magnitudine, aut in maius, aut in minus.

Et etiam illud, cuius pars põt esse cuiuslibet mensuræ positæ in magnitudine, aut in paruitate, necesse est vt illud etiã possit hoc. & intelligo aliquam partem ex talibus partibus, in quas diuidit vniuersum, & est vnũ. si igitur impossibile est vt animal, aut plãta sit cuiuslibet quãtitatis in magnitudine, aut paruitate, manifestum est ꝙ impossibile est hoc etiam in alia parte eius. quoniam necesse est vt vniuersum sit tale: & caro, & os, & si milia sunt ptes animalis, & fructus sunt partes plãtarum. ergo manifestum est ꝙ impossibile est vt caro, aut os, aut alia, quæcunq; pars sit cuiuslibet mensuræ positæ in magnitudine, aut in paruitate.

36 Iste est alius sermo, per quem destruat corpora esse composita ex partibus infinitis ſm quantitatẽ, & abbreuiatio istius sermonis est, qđ totum sequatur partes, quæ sunt ſm quantitatem in paruitate, & magnitudine, & finitate, & infinitate, & vltã terminatione, & indeterminatione: ergo, si cõpositũ fuerit finitum, & terminatæ quãtitatis, necesse est vt partes, ex quibus componitur, sint finitæ in mensura, & in numero. sed composita sunt finitæ quãtitatis, & terminata ergo & partes eius sunt terminatæ, & finitæ. & iste termꝰ cõponi in. 2. figura syllogismoꝝ hypotheticoꝝ. Cũ igitur dixit illud, cuius pars, &c. est quasi præcedens, & intendit ꝙ compositum, cuius partes sunt non terminatæ in quantitate, sed possibile est vt sint in quacunq; mensura, ponatur in magnitudine aut paruitate. D.d. necesse esse vt illud possit: & hoc est cõsequens: & intendit qđ necesse est vt aliud compositum ex illis partibus, quæ possunt esse cuiuscunq; mensuræ in magnitudine, & paruitate, cõsit etiam terminatũ. si sit possibile ꝙ cum esse cuiuslibet mensuræ positæ in magnitudine, & paruitate. D.d. & intelligo partem, &c. i. & distinguitur illud, quod intẽdebat per hoc nomen pars, cum partes dicantur quãdoq; ſm quãtitatem, & quãdoq; ſm quantitatem & hoc duobꝰ modis: aut partes, quæ sunt in potentia in toto aut partes, quæ sunt in actu in toto. Et, quia non consequitur vt totum sequatur partes in mensura, nisi in partibus, quæ sunt ſm quantitatẽ, quæ sunt in toto in actu, declarauit ꝙ illud intendebat hic per partem, & dixit & intelligo hic partem, &c. ideest & intelligo hic per partem, quæ est de specie partium, in quas totum diuiditur ſm quantitatem, & non ſm quãtitatem: sicut corpus diuiditur in materiam, & formam. neq; partes, quæ sunt in toto in potentia, sed partes, in quas vniuersum diuiditur & sunt sic quæ sunt in toto in actu. Et, cũ induxit præcedens, et * cõsequens, & dixit ſtigit esse ꝙ manifesta ꝓpter destructionẽ sequentis, & dixit ſtigit esse vt animal, &c. i. & hoc intendebat concludere. Deinde dedit exemplum de partibus compositorum, & dixit necesse est cuiuslibet, vt vniuersum sit tale: & caro & os, & ea, necesse est ea in vt totum sit in dispositione partium: vt caro, & os, & fi-

milia sunt partes aiahs: & fructus, & similia sunt partes plantarum. Deinde dixit & manifestum est, qñ impossibile est, &c.t. &, cũ horum in compositis sequantur partes in hoc, ꝙ sunt terminatę: & totũ, quod est animal, aut planta est terminatũ: necesse est vt partes eius. s. caro, & os, & fructus sint terminata. & manifestum est ꝙ qui dicit ꝙ in carne sunt partes infinitæ: & ꝙ exitus earum est in infinitum: opinatur quod partes ex quibus aĝal componi, aut pĝta, sunt nõ terminatę: ex quo sequitur, vt totũ ẽt sit non terminatum.

Amplius, si omnia insunt ꝙdem hmõi in inuicem, & non fiunt, sed segregantur cum insint, dicuntur autem à pluri: fit autem ex quolibet quodlibet, vt ex carne aqua, segregata, & caro ex aqua: omne autem corpus finitum consumitur a corpore finito: manifestum est ꝙ non contingit in vnoquoq; vnũquodq; ꝙ esse. remota enim ex aqua carne, & iterum alia facta ex reliqua, segregatione, quamuis semper minor erit segregata, attamen non excedit magnitudinẽ aliquam paruitate. Quare, si quidem stabit segregatio, non oĩ in omni inerit. in reliqua enim aqua non inerit caro. Si verò nõ stabit, sed habebit semper remotionem, in finita magnitudine, æqualia finita inerunt, infinita fm multitudinem. hoc autem impossibile est.

Et etiã, si omnia ista genera, et similia sunt omnia existẽtia, aut quædã in qbusdã, & nõ generãtur, sed dissoluũtur, & exeunt, & nõ nominantur, nisi fm illud, qđ vincit in eis: & oĩ generat ex omni. v.g. ex carne aqua, ꝙ resoluit, & ex aqua caro: & oĩ corpus finitũ cõsumit a corpore finito: manifestũ est qm impossibile est vt vnaquæq; rerũ existat in vnaquaq; re. qm, qñ exit caro ex aqua: deinde ex aqua residua generat alia caro fm resolutionem. tunc. & si illud, qđ exit ex carne, sit semp minus, tñ caro pertransit in paruitate magnitudinem determinatam. Ex quo sequitur, aut vt cesset resolutio: & sic non erit omne existẽs in omni: quoniam in aqua resideri nõ erit caro: aut nõ cessabit: sed in ea erit ꝙ semper resoluit: et sic in magnitudine terminata nõ erunt magnitudines æquales finitæ, sed infinitæ in numero: qđ est impossibile.

37 Ire ẽim ꝓ posset esse contradictio tertia, qua destruit ꝙ generatio fit semper fm exitum, & vt quod libet in quolibet, vt dicunt: & põt fundari super illa. Et quod prædictum est, i. quod hic sunt partes terminatæ in paruitate, sed est alia ratiocinatio. Et abbreuiatio huius sic erit: omnes in inuicem: & nihil generatur ab aliquo, sed exeunt ex inuicem, vt dicunt: quia quodlibet est in quolibet. sed vnumquodq; eorum nominatur fm illud, quod vincit in eo. & ideo quodlibet generatur ex quolibet. Verbi gratia qñ ex carne generatur aqua, quæ resolutur, & exit semper: & ex aqua

Est regula, ꝙ etiam caro. Et est regula, quod omne corpus finitum, quando ex eo exit corpus finitum multoties, necessario cõsumet illud. Quare impossibile est, vt quodlibet sit in quolibet: generatio enim fm hunc modum necessario cessabit. quoniã quando ex aqua exit caro, deinde ab ea exit alia caro, & sic in infinitũ, necesse est, aut vt exitus cesset, aut vt in corpore finito sint corpora æqualia infinita. qm non potest aliquis dicere ꝙ, cum ex aqua exuerit prima caro, deinde exuit alia caro, quòd ista caro secunda erit minor prima fm minorationem aquæ per exitum primæ carnis: & similiter tertia caro erit minor secunda fm minorationem aquæ ꝑ exitum secundæ carnis: & quod hic procedit in infinitum, scilicet paruitas aquæ, & paruitas carnis exeũtis. caro enim habet magnitudinem, & paruitatem terminatam, quam nõ pertransit, scilicet quòd non inuenitur caro habens magnitudinem minorem ista. illa igit magnitudo terminata, quæ est carnis, quãdo exit ex aqua, semper necesse est alterum duorũ: aut vt cesset generatio: aut in magnitudine finita, & terminata, scilicet in aqua erunt magnitudines æquales infinitæ: & est minor magnitudo carnis minima: quod est impossibile. Ergo ponere ꝙ qđlibet est in quolibet, & quodlibet generatur ex quolibet fm exitum semper, nõ fm alterationem est impossibile. Deinde dixit Et etiam, si ista omnia genera, & c.t. species corporũ consimilium, quas ponit Anaxagoras pro elementis, verbi gratia, caro, & os, & vt omnia corpora, quorũ desinitio eorum, & partis est eadem. Deinde dixit & non generantur, idest & illæ partes non generãtur ex inuicem fm transmutationem, sed fm ꝙ exeunt à semuicem, & ante exitum erãt in semuicem: sed vnumqđq; eorũ vocatur diuersum ab altero fm illud, quod dominatur in tempo. Deinde dixit qñ &, si illud qđ erit &c. i. qñ, cum posuerimus, ꝙ illud, quod ex carne secunda exit, est minus primo, & tertium est minus secundo, et quartũ est minus tertio: et manifestũ est ꝑ se, et declaratũ est ꝙ caro habet mensurã terminatã in paruitate, quã non pertransit: necesse est alterũ duorũ: aut vt generatio cesset: aut vt in corpore finito sint corpa æqualia infinita. Et iste sermo est in forma syllogismi hypothetici: cuius præcedens est, & ẽt si ista generatio &c. consequens aũt est, ꝙ impossibile est, vt quodlibet sit in qlibet, & c. termo reliduus declarat cõsecutionẽ.

Ad hæc autem, si omne quidem corpus, remoto quodam, minus necesse est fieri: carnis autem determinata est quãtitas et magnitudine, & paruitate: manifestum est ꝙ ex minima carne nullũ segregabitur corpus. erit enim minor minima. Amplius autem in infinitis corporibus inesset vtiq; tã caro infinita, & sanguis, & cerebrum, separata tamẽ ab inuicem, nihil autem minus entia, et infinitũ vnumquodq;. hoc aũt irrationabile est.

Et cum hoc, si oĩ corpus, qñ ex eo diminuit aliqua pars, necessario sit minus: & ĝtitas carnis est terminata in magnitudine, & paruitate: manifestum est. qm impossibile est, vt ex minima carne exeat corpus omnino. qm, si ex ea diminuit aliqđ, erit minor minima. Et ẽt necesse ẽ, vt in corporibus infinitis sit caro infinita, & sanguis infinitus, et medulla infinita: et vnũqđq; eorũ nõ ẽ minus illo in hoc, qđ est infinitũ: & hoc est extra rõnem.

Et hæc

38 Et hæc est etiam quarta ratiocinatio, qua contradixit, vt generatio sit fm exitum corporum in infinitum, & dicit Et, cum sit manifestum per se, ꝙ oĩ corpus, qñ ex eo diminuit aliquid fit minus: et etiã est manifestum per se ꝙ quantitas carnis est terminata in magnitudine, & paruitate: manifestum est ꝙ ex minima carne, s. qua nulla caro est minor, impossibile est exire corpus cõsimile oĩno. nam qñ exitus procedit semper, & minoratio corporis, ex quo est exitus: & si procedit semper, necesse est vt illud corpus, à quo exeunt hæc corpora, perueniat ad minimam quãtitatem illius speciei corporis: et tunc erit impossibile vt ex eo exeat aliqd: qñ tunc fieret minus ĝ̃ deberet esse: quod est contra positum: ergo necesse est vt cesset exitus. Et, cũ compleuit hanc contradictionem, induxit etiam quintam rõnem, qua cõtradicit etiam, vt quodlibet sit in quolibet, & vt exitus à quolibet sit in infinitum, & dixit Et etiam necesse est, & c.t. et etiam necesse est, si exitus ab vnoquoq; corpore consimilium infinitorie fuerit infinitus, necesse est vt in vnoquoq; istorum corporis infinitorum sint corpora infinita, etiã in quantitate, & qualitate: & erunt hic corpora infinita necessario distincta abinuicẽ in loco: & in vnoquoq; infinitorũ istorum existentium in vnoquoq; infinitorie, erunt etiam corpora infinita in quãtitate, & qualitate, distincta etiã in loco: et similiter etiam in vnoquoq; istorũ erit corpora infinita: & sic infinita erunt in infinitis infinitie: quod est contra rõnem, s. infinita multiplicari per infinita.

Contra rõnẽ ꝙ infinita multiplicari per infinita.

Nunquam autem segregatum iri nõ sciẽter quidem dicitur, recte autem dicitur: passiones. n. inseparabiles sunt. Si igitur mixti sunt colores, & habitus, si segregentur, erit aliquid album, vel sanum, nõ alterum aliqđ existens, neq; de subiecto. Quare inconueniens est, impossibilia quærens intellectus, si velit quidem segregare, hoc autem facere sit impossibile, & secundum quãtum, & fm quale. secundum quantum quidem, quia non est minima magnitudo: secũdum quale autem, quia inseparabiles sunt passiones.

Hoc autem, quod dixit, ꝙ res nunq; distinguentur, est sermo sine discretione, sed est verus: passiones. n. sunt inseparabiles. Et ꝙa corpora, & formę sunt mixta, si distinguant, tunc albedo erit existens, & sanitas erit existens per se sine indigentia alicuius alterius exñtis, & absq; eo, ꝙ sint in subiecto. Et tõ intelligentia erit vilis, quæ ĝrit impossibile, cum vult distinguere quod non põt neq; in quantitate, neq; in qualitate. in quantitate quidem, quoniam impossibile est, vt sit magnitudo, qua nulla est minor: in qualitate verò, quia passiones sunt inseparabiles.

39 Cum compleuit contradictionem contra Anaxag. & notificauit quid collocet in eo de falso, incepit notificare quid est in eo de veritate, et dixit Hoc autem, quod dixit, &c. idest, qñ est sermo verus fm partem, non fm totum, i. hoc, quod dixit, ꝙ res nõ distinguuntur, neq; separãtur. & dixit ꝙ est sermo sine discretione: quia non distinguebat accidentia à subiectis, & corporibus. hoc. n. quod dixit, quodlibet est mixtum cum quolibet, exigit mixtionem corporum adinuicem, & mixtionẽ corporũ cum accidentibus: cũ corpora, et accidentia sint duo. & ideo sermo eius, in quo dixit, ꝙ res non distinguntur, est verus fm partem. s. ꝙ accidentia, & substantiæ nõ possunt separari abinuicem. & fm hoc, quod existimatur, ꝙ cautã in hoc est, quia qualitates multum fortiter sunt mixtę cum corporibus: nõ quia apud ipsum sunt corpora: sed quia qualitates sunt accidentia non separabilia. & intendit hic per passiones oĩa accidentia. Et, cum notificauit ꝙ sermo eius est verus in accidentibus, & corporibus, incepit declarare hoc, & quo sequitur hoc ex termõe eius, & dixit Et ꝙ corpora, &c.t. & quia corpora, & qualitates in opinione illius viri, aut fm ꝙ sequitur ex suo sermone, sunt mixta: sicut mixtio corporũ consistium partium est i temuicem. cũ nõ dum distinguebat mixtionẽ, cum existimabat ꝙ mixtio corporum i temuicem est mixtio accidentium cum corporibus. Et manifestum est ꝙ non est ita: & ꝙ continuatio accidentium cum corporibus, si dicatur mixtio, tũ impossibile est vt mixta separentur in eo, qm, si separentur, erunt accidentia existentia per se: & sic arbedo erit existẽs per se. & sic albedo, & sanitas, sine indigentia ad hoc vt sint in corpore & accidentia vilr non erunt in subiecto. quod est impossibile. Et, cum declarauit veritatem illius termini, in quo dixit, ꝙ res nunq; distinguuntur, declarauit etiam impossibile contingens, si concedatur fm totum, & dixit Et nõ intelligẽtia erit vilis, etc. i. cõsequens Anaxago. in hoc, quod dixit, ꝙ oĩa sunt mixta adinuicem tempore infinito: deinde intelligentia, ꝙ apud ipsum est generans, diuidit, & separat ea abinuicem. Scilicet diuisio, & separatio nunq; cõpletur: vt actio illius intelligentiæ nũq; cõpleatur, & fit octosa, quam ego possum distinguere, quod nunq; complebitur. & tale agens est valde vile, s. quia nititur agere, quod nunq; cõplebit. & dixit ꝙ nõ põt distinguere, nec in quantitate, nec in qualitate, in quantitate quidem, quia passiones sunt inseparabiles, quas intelligentia diuidit absque medio, sunt apud ipsum mixtę mixtione ita una in oĩ. n. parte, quam diuidit, sunt partes infinitæ: & hoc modo potest distinguere secundum quantitatem, quod nunq; distinguet. distinguere aũt qualitatem, aut qualitates à corporibus est impossibile: sicut dicit ꝙ passiones sunt inseparabiles.

Non recte autem neq; generationem accipit eorum, quæ sunt similium partium. est enim, vt lutum in luta diuidit: est autem, vt non. et non idem modus est, vt lateres ex domo, & domus ex lateribus. sic aũt aqua, & aer ex alterutris & sunt. & fiunt.

Neq; etiam recte dixit in hoc, quod attribuit generationẽ conuenientibus in forma. est. n. generatio fm modum, fm quem vnũ frustum luti diuiditur in frusta lutea. & est alio modo. & est alius, & non est vnus modus. verbi gratia generatio laterum ex luto, & generatio domus ex lateribus. et similiter aqua, & aer, vterq; videt gñari ex reliquo.

Dicit & Anaxago, non bene dixit in hoc, ꝙ potuit gñationem ex elementis conuenientibus in forma ei gnatio, i. vt caro sit ex multis carnibꝰ, & os ex multis ossibus, neq; induxit determinationem illius hoc est, ꝙ gnatio ex partibus conuenientibus in forma est corruptio est diuisio, & reso'utio in partes corpo es tes in forma: vt gnatio frusti luti ex frustis p corruptio eius in illa parta. est ex rebus non conuenientibus in forma

vt generatio luti ex aqua, & terra, & eius resolutio in aquam, & terram. Et hoc intendebat, qñ dixit & est alio modo. Deinde dixit & iste alius modus, &c. i. & iste modus generationis non est vnus. est. n. modus q est vt gñatio laterum ex luto, & idolī ex cupro: est aũt alius, vt generatio domus ex lateribus, & lapidibus, & hois ex mẽbris consiſtibus, & diuerſis: est aũt alius, vt generatio aquæ ex aere, & aeris ex aqua: & est ꝑ priam huic modo gñationis vtrũq, quod generatur ex reliquo. Et intendit in toto hoc ſermone declarare ꝙ oẽ, quod Anaxa. iduxit in hoc, est ſine demſtratione.

Summa Tertia, in qua declarat principia rerũ naturalium, præcipuè uerò principium materiale.

Caput Primum, in quo adducuntur rõnes famoſe, principia cõtraria eẽ, atq; plura q̃ unũ affirmãtes.

MElius autem est pauciora, & finita recipere, quod quidem facit Empedocles. Omnes igit̃ contraria principia faciunt, & q dicunt ꝙ sit vnum oẽ, & immobile etenim Parmenides calidum, & frigidum principia facit: hæc aũt appellat ignẽ & terram) & qui rarum, & denſum. & Democritus ſolidum, & inane, quorum aliud quidem, vt quod est, aliud autẽ, vt quod nõ est, esse dicit. Adhuc poſitione, figura, et ordine. hæc aũt genera contrariorũ ſunt: poſitionis ſurſum & deorſum, ante & retro: figuræ angulare, inangulare, rectum, rotũdum.

Et melius est accipere principia finita, ſicut fecit Empedocles. Et oẽs ponunt principia contraria, qui dicunt ꝙ totum est vnum, & immobile. qm̃ Parmenides ponit calidũ, & frigidum principia, et vocat hęc duo ignẽ & terram: & quidam dicũt raritatem, et dẽſitatẽ. & Democritus, cum induxit plenũ, & vacuũ, primũ verò ꝑ ente, ſecundũ aũt pro non ente. & cum hoc dicit ꝙ in pleno est poſitio, aut alietas, qua entia diuerſant̃ ſm poſitionẽ, & figuram, & ordinẽ, & ſunt cõtrariorum gña iſta: poſitio verò est genus ſuperioris, & inferioris, & poſterioris, et anterioris: figura vero est genus habentium angulos, & carentium angulis, & recti, & rotundi.

41 Cum deſtruxit principia esſe infinita, cœpit ponere esse finita, & declarare ꝙ iſta poſitio non ſolũmodo esset vera, ſed et melior etiam. deinde q̃rit quot ſunt, & dixit Et melius est &c. i. melius in hac ſcia est ponere principia finita: qm̃ cum poſuerit ea hmõi, quis potest cõtradicere naturam oium entium, q̃ ſunt ex principijs & nulla cogit vt ſint infinita & dare causas entium hmõi finitarum est melius: vt fecit Empedocles, cũ poſuit ex principijs quatuor elementa, et amicitiam, & litem. Et, cum declarauit, ꝙ non ſolũmodo est necesse ponere principia finita, ſed & melius, incœpit q̃rere quot ſunt & poſuit principium conſyderationis in hoc, ex hoc, ꝙ oes Naturales tuerũt eoꝝ cõtrà naturam entis ad ponendum principia esſe contraria, non ſolũmodo qui eoꝝ concedunt entia esſe plura tm, ſed etiã qui non concedunt hoc, i. qui dicit totum esse vnum,

Parmenides autẽ dicebãt hoc, quia opinabãt ꝙ entia Oppoſitum primo met. 1. &c. 1 4. cõ. ibi. n. hĩ q. oĩa entia intellecta accepe rũt ꝑter terram: & nullus terram poſuit principium ꝑter ponentes ignem. Vide con. Zim.
sunt duobus modis, vera, & exiſtimabilia: & ꝙ vera sunt intelligibilia, & sunt vnũ: & ꝙ exiſtimabilia sunt ſenſibilia, & sunt plura: et ponebat principia iſtorũ plurium duo cõtraria, ſ. ignem, & terram. Deinde dixit & quidam dicunt denſitatem, et raritatem, i. eoꝝ, qui dicunt principium esse vnum, aut vnum elemẽtorum quatuor, aut medium inter duo coꝝ. D.d. & Democritus, &c. idest et etiam ponit principia esse contraria in hoc, quod dixit, ꝙ vacuum est mu olutum cũ pleno in oĩbus rebus: adeo ꝙ principia rerũ apud ipſum sunt vacuum & plenum. vacuum. n. apud ipſum est contrariũ pleno ſm contrarietatem, q̃ est inter esſe, et non esſe. plenum. n. est ens: & vacuum est non ens. Et hoc intendebat, cum dixit primum verò pro ente, i. plenũ verò, quod est primum in eſſe, est contrarium vacuo, ſm ꝙ est ens: & vacuum, quod est ſecundum in esſe, contrarium est pleno, ſm ꝙ est non ens. D.d. & cum hoc dicit, ꝙ in pleno, &c. idest, & cum hoc, ꝙ dicit vacuum, & plenum esſe, quæ ſunt cõtraria ſm eſſe, & nõ esſe, ponit etiam i pleno alietatem, & diuerſitatem, cuius vis est ſicut vis contrariorum: & illa alietas est poſitio, figura, et ordo: entia. n. qa apud ipſum ſunt vnius naturæ, ſ. partis indiuiſibilis, indiget ponere aliam rẽ, qua entia compoſita ex partibus diuerſentur. & dixit q̃r diuerſantur his tribus dris. Ariſto. igitur dicit ꝙ Democritus dixit principia esſe contraria duobꝰ modis, ſ. ſm ꝙ ponit plenum, & vacuum: & ſm ꝙ ponit ãrias entium ſm poſitionem, & figuram, & ordinem.

Deinde incœpit declarare ꝙ iſta ſunt genera rerum contrariarum, & dixit poſitio aũt est genus, &c. i. qm̃ poſitio diuiditur per drias contrarias, q̃ ſunt ſuperius, & inferius, & anterius & poſterius, et iſte figura diuiditur per contraria ſm esſe et nõ esſe, ſ. in hĩs angulos, & carens angulis, et iſte diuiditur in contrarias drias ſm famoſitatem, i. in rectam & rotundam: rectum. n. non est contrarium rotundo: qm̃ rotundo nihil est cõtrarium, cum in perfectio figurarum i veritate, ſed in ꝑmo aſpectu. & iſte ordo diuidit̃ ꝑ drias cõtrarias, ſ. prius & poſterius: & tacuit ipſum, quia intelligitur ex illis. Et notandum est, ꝙ hoc nomẽ contrarium vſitatur hic largè, ꝑ contrario, & priuatione & habitu: ſive ſit in rei veritate, ſive ſm tm. am: quod cõtrarium, ſm ꝙ ego credo nos appellamus diſperatum.

Quod igitur cõtraria quodammodo omnes facit̃ principia manifeſtum est. Et hoc rationabiliter. Oportet enim principia neq; ex alterutris esſe, neq; ex alijs, & ex his omnia. contrarijs autẽ primis inſunt hæc. ob id quidem ꝙ prima ſunt non ſunt ex alijs: ob id verò ꝙ ſunt cõtraria, non ſunt ex alterutris.

Manifeſtum est igitur ꝙ oẽs ponunt principia cõtraria quoquomodo. Neceſſe est. n. vt principia non generentur ex inuicẽ, neq; ex alijs, & vt omnia gñentur ex eis. & hæc exñtia ſunt in principijs cõtrarijs. ſm qdem ꝙ ſunt principia, non gñant̃ ex alijs: ſm verò ꝙ ſunt contraria, non ſunt ex inuicem.

42 Qua apparet ex ſermonibus oĩum, ꝙ ponunt principia contraria, licet non cõueniant in eadẽ contrarietate, tñ vſi conueniunt in hoc, ꝙ ſunt contraria. & intendit notificare ꝙ Antiqui cõueniunt in hoc, ꝙ ſunt contraria principia, aut cum contrarietate, ꝓpter duo, ſcilicet vt demonſtret ꝙ oẽs concedunt principia esſe plura vno, & etiam perſeuerat de hoc, quod dicunt, & ponat

Rotundo nihil eſt contrarium. i. non dum hr nec tam eſt. rentes ſic i dum famoſitatẽ. ex quo tolit cõtradicto. ſ. ſ. Vbi hũ q. figuræ nihil contrarium. Vide con. Zim.

Cõtrarietas q̃q dr de oppoſitis ſecundum ꝓximũ genẽ, & habitum. Id. est ſ. x. met. c. 1. Prius q̃ tã cõdicit &c. Vide con. Zimar.

ponat principium perſeruationis de illo. deinde perſeruabitur poſt de hac contrarietate quid ſit: & vtrũ est neceſſe ponere aliam naturam à contrarietate, aut non. Dixit manifeſtum est igit̃, &c. i. manifeſtum est igit̃ ex hoc, quod narrauimus, ꝙ oẽs ponunt ꝑn̄ contraria aliquo modo contradictionis, aut cõtrarietatis: licet nõ conueniant in hoc, quis, ſ. ſit iſte modus. Deinde incœpit notificare ꝙ bñ fecerunt, & inducere rationes, q̃ mouerunt eos ad dicendum hoc, & dixit Neceſſe est, i. neceſſe est. n. vt principia, &c. i. q̃n, ſi generantur ex mutuem, tunc erit idem ꝑncipium, & nõ ꝑncipium inſimul: ſive ſint prin̄ adinuicem ſm reciprocationem, ſive non. Deinde dixit neq; ex alijs. & hoc manifeſtum est per ſe etiã, ſ. ꝙ principia nõ debent generari ex alijs, qa ſic eſſent prima, & non prima. Deinde induxit tertium proprium, & dixit & vt oĩa generentur ex eis, & hoc manifeſtum est etiã ſm ꝙ prin̄ debẽt esſe cõia oĩbus entib⁹, quæ ſunt ex principijs. Et, cum demonſtrauit iſta propria in principijs, incœpit etiam demonſtrare, & declarare illa eſſe in contrarijs, & dixit & hęc ſunt exiſtentia in primis contrarijs, etc. idest neceſſe est. n. vt non generentur ex alijs, qa ſunt * principia: et ut non generent̃ ex inuicem, qua ſunt cõtraria. contrarium enim non generatur ex contrario, ideſt non mutatur in illud.

Cõtrariũ nõ mutat̃ i ſuũ contrarium. Idem infra. Cõ ſt. * a, i. prima.

Sed oportet hoc & in ratione conſyderare qualiter contingat. Accipiendum igit̃ est primùm ꝙ omnium, quæ ſunt, nihil neq; facere natum est, neq; pati contingens à contingenti. neq; fit quodlibet ex quolibet, niſi quis accipiat ſm accidens. qualiter. n. fiet album ex muſico, niſi accidens ſit albo, aut nigro muſicũ? ſed albũ quidem fit ex non albo: & hoc nõ ex omni, ſed ex nigro, aut medijs. & muſicũ ex nõ muſico, ſed nõ ex omni, ſed ex immuſico, aut ſi aliqd ipſis mediũ.

Non quo libet fit ex quolibet.

Sed oportet conſyderare in hoc ſm rationem quomodo ſequitur. Dicamus igitur ꝙ omnium entium non quodlibet agit, aut patitur à quolibet, nec generat̃ à quolibet, niſi aliquis accipiat hoc per accidens: album. n. non fit album ex muſico, niſi accidat nigro, aut albo vt ſit muſicus, ſed album ex non albo, & non ex omni non albo, ſed ex nigro, aut ex medio, & muſicus ex non muſico, & nõ ex omni nõ muſico, ſed ex illo, quod nullã habet dignitatẽ in muſica, aut ex eo, quod est alterius diſpoſitiõis: ſi ſit aliqua hic diſpoſitio inter has duas diſpoſitiones.

43 Quia illę tres proprietates in principijs ſunt manifeſtę: in contrarijs verò duæ tñ ſunt manifeſtę: tertia verò, ſ. ꝙ oĩa gñentur ex eis, nõ est manifeſta per ſe: ideo incœpit declarare hoc per inductionem, et d. ſed oportet conſyderare, &c. i. ſed oportet conſyderare in tertio proprio per inductionem, ſ. ꝙ oẽ, quod generatur, generatur ex contrario. D.d. Dicamus igitur, &c. i. qm̃, cum induximus oĩa entia, non inuenimus qd̃libet agere i quodlibet, neq; pati à quolibet: ſed aliqd notum terminatum agit in aliquod terminatum, et patitur ab aliquo terminato: & iſte in generatione, et vtr in oĩbus tranſmutationibus, quarũ actio, & paſſio est quaſi genus. D.d. niſi aliquis accipiat, i. niſi aliqs accipiat illud, quod est per ſe per accidens: qm̃ tunc poſ-

fet peccare in hoc. Apparet. n. ꝙ impoſſe est album fieri ex muſico, aut ex grammatico: niſi accidat nigro, ex quo fit album per ſe, vt ſit muſicus, aut grammaticus. et hoc intẽdebat, cum dixit niſi accidat, &c. Deinde dixit ſed album, &c. ideſt oẽ, ꝙ fit ex aliquo alio, generatur ex illo, quod est aliud, & non ex oĩ alio ſimpliciter: qm̃ rũe quodlibet eſſet ex quolibet: ſed ex aliquo alio, aut contrario, aut medio inter contraria, cum contraria fuerint mediata: vt cum album fit ex nigro, aut colore medio inter album & nigrum. Et intendit hic ꝑ contrarium, vt diximus illud, quod est cõe contrarijs, & priuationi, & habitui. Et ideo, cum induxit exemplum de contrarijs, ſ. albo & nigro, induxit aliud exẽplum de priuatione & habitu, & dixit & muſicus ex non muſico. i. et muſicus non gñatur etiã ex oĩ, de quo dicitur non muſicus, ſed ex illo, quod est non muſicus, & est natum recipere muſicam, quod est homo agnoſcãs muſicam, qua nullam habet dignitatem in ea, ſed habet poſſe ad illam. D.d. aut ex eo, qd est alterius, etc. i. aut ex medio, quod eſt inter muſicum, & priuationem muſicæ, ſi ſit poſſe vt ſit medium inter priuationem, & habitum. Et dixit hoc, non qua inter habitum, et priuationem inuenitur medium, ſed ad veritẽ andum propoſitionem minorem dicentem, ꝙ oe, quod generatur, aut generat̃ ex contrarijs, aut ex medio, ſ. in contrarijs mediatis. & in hoc loco non curat quo unq; mõ ſit, ſive aliquis ponat, ꝙ inter habitũ & priuationẽ ſit medium, aut non. Et, cum notaſſet aut ꝙ oẽ generatum est aut ex contrario, aut ex medio, incœpit declarare hoc in corruptione, & dixit.

Neq; igitur corrũpitur in contingẽs primùm. vt album non in muſicũ, niſi forte ſm accidens, ſed in non album, & in non albũ, non in cõtingens, ſed in nigrum, aut mediũ. ſimiliter autem & muſicum in nõ muſicum: & hoc non in cõtingens, ſed in immuſicum, aut ſi ꝑ ſe aliquid medium est.

Neq; aliquid etiã corrumpitur primitus in quodlibet. verbi gratia album in muſicũ: niſi hoc cadat in aliqua diſpõne per accidẽs, ſed corrumpitur in non album. & nõ in qdlibet non album, ſed in nigrum, aut in medium. & ſimiliter muſicus corrumpitur in non muſicum, et non in quodlibet non muſicum, ſed in illud, quod non habet dignitatem in muſica, aut in aliquam diſpoſitionem inter has duas diſpoſitiones.

44 Neq; etiam corrumpitur aliquid principaliter, & per ſe in quodlibet, ſed principaliter, et per ſe corrumpitur in aliquod terminatum. nam: ſed ad hoc vero, & per accidens nihil prohibet vt aliquod corrumpatur in quodlibet. Dicit. n. in quæ fit corruptio, aliud est primum, & aliud est ſecundum. & est illud, i. qd fit corruptio mediante primo, et aliud est per accidens et est illud, quod fit in quodlibet. Illud autem, quod est per accidens, dr à ſecundo: qm̃ ſecundum quoquomõdo est terminatum, & illud, quod est per accidens, est non terminatum. Artiſt. igitur exigit poſitatem in corruptione, vt illud, in quod fit corruptio, ſit vnum, et exigit eſſentialitatem, vt ſit terminatum: et hoc idem intendebat in generatione. Alia autem dicta in corruptione in hoc capitulo manifeſta tunt ex eis, quæ dicit in generatione, & dicit vtr ꝙ corruptio etiam primitus est ex ꝑ te est aut de contrario in contrarium, aut de habi-

tum

tu in priuationē, aut ad medium, ſicut eſt diſpoſitio in gñatione, et ꝙ hoc manifeſtū eſt per inductionem. Et, cum notificat hoc i gñatione ſimplici, in qua vnum fit ex vno, notificat etiam, ꝙ ita eſt in generatione compoſita, in qua vnum fit ex pluribus vno.

Sil'r aūt his & in alijs. qm̄ & nō ſimplicia eorum, quę ſunt, ſed compoſita ſm̄ candē ſe hñt rōnem: ſed, propterea ꝙ oppoſitę diſpoſitiones non denominatæ ſunt, latet hoc cōtingens. neceſſe eſt. n. oē cōſonans ex incōſonanti fieri, & incōſonans ex cōſonanti, & corrumpi cōſonans in conſonantiam, et hāc non contingentem, ſed in oppoſitam.

Et ita eſt de alijs. videmus. n. ꝙ illa, quæ nō ſunt ſimplicia ex entibus, ſed compoſita eodē modo hñt diſpōnem: ſed, qa diſpōnes in cōpoſitis nō hñt nominationē, ideo non 20 pcipiunt: & ſi ſit neceſſariū. neceſſe eſt. n. vt oē cōpoſitū, ſit compoſitū ex non cōpoſito, & vt cōpoſitum corrūpat in nō hñs cōpōnē, ſed nō in qlibet nō hñs compōnem, ſed in illud, qđ eſt oppoſitum illi compoſitioni.

45 Dicit Et ſimiliter eſt de oībus ſpēbus generabilium, & corruptibilium, ſ. qm̄ gñantur ex contrario, & corrumpuntur in contrarium. videmus. n. ꝙ illa, q̄ generantur ex pluribus vno, & ſunt illa, quæ non ſunt ſimplicia, ſed compoſita, talem diſpōnem hñt in generatione, et corruptione. ſed, quia diſpōnes oppoſitę exiſtentes in iſtis rebus inter illud, quod generatur, & illud ex quo generat̄, et inter illud, quod corrūpitur, et illud, in quod corrumpitur, non habent nomina, ideo latet contrarietas exiſtens in iſtis rebus, & non percipitur, ſed, cum ſpicitur, videtur neceſſario exiſtere in eis. neceſſe eſt. n. vt omne compoſitum fiat ex non cōpoſito, & non ex quolibet nō cōpoſito, ſed ex non cōpoſito terminato, & eſt illud, in quo eſt priuatio, ppria illi compoſitioni: & ſimr inter compoſitum corrumpit in non compoſitum, & non in quodlibet non compoſitum, ſed in illud, in quo eſt priuatio illius compoſitionis. manifeſtum eſt igitur etiam in hoc modo generationis, & corruptionis, quod fit ex oppoſitis ſecundum habitum, & priuationem.

Differt aūt nihil in conſonantia dicere, aut ordine, aut compoſitione: manifeſtū. n. eſt ꝙ eadē ſit rō. At verò & domus, & ſtatua, & qlibet aliud fit ſil'r. domus. n. fit ex eo, ꝙ nō compoſita, ſed diuiſa ſunt hęc ſic: & ſtatua, et figuratorū aliquod ex infigurato: & vnumquodq; horū ſecundū alia qdem ordo, ſecundum alia verò compoſitio quædam eſt.

Et non eſt dīa inter hoc, ꝙ iſte ſermo ſit in compōne, aut in ordine, aut cōpōne: manifeſtum eſt. n. ꝙ eſt idem ſermo. Et ſil'r domus, & idolū, et alia gñantur hoc modo. domus. n. gñatur ex non compoſito, ſed ſeparato, & ſunt talia in tali diſpoſitione: & ſil'r idōlum, & vnumquodq; habentium figuram fit ex non habente illam figuram: & vnumquodq; iſtorum quidem eſt ordo aliquis, & quidem aliqua compoſitio.

Dicit ꝙ non eſt dīa in hoc ſermone inter hoc, ꝙ ali 46
quis ponat, ꝙ generatio iſtor̄, ſ. quæ generantur ex plurib⁹ vno, ſit ſm̄ compoſitionem, aut ſm̄ ordinem, aut alijs modis: eadem. n. eſt cōſyderatio in hoc. Et ita eſt in artificialibus, ſicut in naturalibus. domus. n. generatur ex aliquo non compoſito cōpoſitione dom⁹, ſed ſeparato, ſed illa ſeparata ſunt terminata, & i diſpoſitionibus terminatis: non. n. componitur domus ex quolibet, neq; ex illis, ex quibus innata eſt componi, niſi ſint i diſpoſitionibus terminatis, et hoc intēdebat, cùm dixit & ſunt talia in tali diſpōne. & ſimiliter idōlum, et vnumquodq; artificialium, quorum generatio eſt in figura, generantur ex non habente illam figuram, ita ꝙ iſta priuatio ſit propria. Deide. d. & vnūquodq; iſtorum, &c. i. vt mihi videtur, et vnūquodq; eorum, ex quibus generatur compoſitum quoddam, habet ordinem, ppriū in eſſe cōpoſiti, & qđdam habet compōnem, ppriā in eſſe eius. & dixit hoc demonſtrando ꝙ cōpoſitum cōponit̄ ex rebus terminatis.

Ita eſt in artificialibus, ſicut in naturalibus, q. id, qd ſit, ſit ex oppoſito terminato ad oppoſitū terminatum.

Si ergo hoc verū ē, oē utiq;, quod fit, fiet, & corrumpet̄ qđ corrumpitur aut ex cōtrarijs, aut in contraria, & horum media: media autem ex contrarijs ſunt, vt colores ex albo, & nigro: quare omnia vtiq; erunt, quæ natura fiunt, aut contraria, aut ex contrarijs.

Si igit ſit hoc verum, qđ oē, quod gñatur, & oē, quod corrūpitur, gñatur, & corrumpitur, aut ex cōtrarijs, aut in cōtraria, aut inter cōtraria: illa aūt, quæ ſunt inter cōtraria, ſunt ex contrarijs. v. g. aliquis color ex albo, et nigro: ex quo neceſſe ē, vt illa, quæ gñant̄ per naturā, ſint aut contraria, aut ex contrarijs.

Dicit & cum iſta inductio ſit vera, apparet ꝙ iſta 47
propoſitio vniuerſalis eſt vera, i. dicēs, ꝙ oē, quod generatur, generatur ex contrario, aut ex eis, quæ ſunt inter contraria: & oē, quod corrumpitur, corrumpitur, aut in contrarium, aut in illa, quæ ſunt inter contraria.

Deinde dixit illa autē, quæ ſunt inter contraria, etc. ideſt &, cum iniunximus huic propoſitioni aliam manifeſtam per ſe, & eſt, ꝙ omnia, quæ ſunt inter cōtraria, ſunt ex contrarijs, vt aliquis medius color ex albo, & nigro, ſequitur ꝙ omne, quod generatur in natura, generatur aut ex contrarijs, aut ex generatis ex contrarijs. & hoc eſt in prima figura.

Hucuſq; igitur ferè ſecuti ſunt & aliorum plurimi, quēadmodum diximus prius. Omnes. n. elemēta, & ab ipſis vocata principia, quamuis ſine ratione ponentes, tñ contraria dicunt, tanq̄ ab ipſa veritate coacti. Differūt aūt ab inuicem, ex eo ꝙ alij quidem priora, alij poſteriora accipiunt: et ꝙ hi quidem notiora ſm̄ rationem, illi autem ſm̄ ſenſum. Hi. n. Calidum, & Frig. illi autē Hu. & Siccū, alij aūt Impar, & Par, qdam aūt Lītē & Amicitiam cās ponunt gñationis. hæc aūt ab inuicem differunt ſecundum dictum modum.

In hoc igitur ferè plures reſiduorum conueniunt cum iſtis, vt prius diximus. Oēs. n. ponunt el'nta contraria, & illa, quæ vocant principia, licet ſint ſine rōne cōtraria, quaſi compellant̄ ad hoc ex ipſa veritate. Sed differunt in hoc: qm̄ quidam accipit ex eis illud,

quod

quod eſt prius in ſcientia, & quidam accipit ex eis illud, quod eſt poſterius in ſcientia, & qdam accipit ex eis illud, quod eſt notius in intellectu, & quidā aliud, quod eſt notius in ſenſu. quidam. n. ponunt cauſas generationis Calidum, & Frigidū, & quidam, Humidum, & Siccum, et quidam Par, et Impar, aut Amicitiam, et Litem, et iſta differunt ſecundum modum, quem diximus.

48 Dixit In hoc igitur tm̄ de cognitione principioꝝ, ſ. ea eſſe contraria, ferè oēs Antiqui conueniunt cū iſtis, quos diximus. oēs. n. ponunt principia, et elemēta eſſe contraria, & ſi ſint ſine ratione quoquomodo. ſed natura veritatis compellit eos ad hoc. et, ſi conueniunt in hoc, ꝙ principia ſunt contraria, tñ differunt etiam in hac contrarietate, quid ſit ſm̄ ordinem eorum in priori, & poſteriori in contrarijs. Quidam. n. accipiunt illud, quod eſt prius in ſcia. i. in cognitione per collationem, & quidam accipiunt prius apud intellectū in cognitione, & eſt illud, quod eſt magis vniuerſale, & qdam accipiunt illud, quod eſt prius apud ſenſum, et eſt illud, quod eſt magis particulare. & eſt hoc ſm̄ quod apparet vnicuiq; eorum. Et dixit. hoc igitur tm̄, e. i. ideſt & intēdit per plures reſiduorum, illos, quos non numerauit. Deinde. d. licet ſit ſine rōne, i. ſine ratione perfecta. nam inductio induxit eos ad dicēdum hoc, ſcilicet inductio, in qua non inducuntur oīa particularia. Deinde dixit quaſi compellantur, &c. i. quaſi veritas, q̄ eſt in inductione, compellat ad hoc eos. Deinde dixit ſed differunt, &c. & intēdit per prius in ſcia, vt mihi vr̄, illud, quod eſt notum per argumētationē, aut illud, cuius cognitio indiget argumentatione magis: iſti. n. vt mihi vr̄, dicebant ꝙ illud, quod eſt huiuſmodi, eſt prius in eſſe. D.d. & quidam accipiunt illud, quod eſt notius in intellectu, & eſt illud, quod eſt magis vniuerſale. & comparatio inter comprehenſibilia ab intellectu, & à ſenſu non verificat̄, niſi qñ accipiē in reſpectu cōis comprehenſionis. Deinde dixit & iſta etiam differunt, &c. i. & iſta, q̄ diximus, differunt ſm̄ tres modos prioritatis, quos diximus, qui. n. ponebant Calidum, & Frig. & Humidum, & Siccum principia contraria, opinabātur ꝙ prius eſt illud, quod eſt notius in ſenſu: qui aūt ponebāt ꝑ⁹ Par, & Impar, ere debāt ꝙ prius in eſſe eſt illud, qđ eſt notius apud intellectū, & eſt illud, qđ eſt magis vſit: alii aūt, q̄ ponebant prin⁹ Amicitiā, & Litem, opinabant ꝙ prius i eſſe eſt notū, per argumētationem autem notius. D.d. Ariſt.

Prius cognitū apud intellectū eſt illud, qđ eſt magis vle, et prius cognitū apd ſenſum ē illud, quod eſt magis particulare. Idem in ſequenti. Inductio, in qua nō inducunt oīa particularia, eſt ſ. i, ſecta. pro hoc vide. 2. priorū c. 23. & quæ ibi.

Quare eſt eadem dicere quodāmodo, & altera ab inuicem, altera quidem, quemadmodum & videtur plurimis. eadem autem ſecūdum analogiam. accipiunt enim ex eadem coordinatione. hæc enim cōtinent, alia autem continentur cōtrariorum. Sic igitur ſimiliter dicunt, & aliter, & peius, & melius. Et hi quidem notiora ſecundum rationem, ſicut dictum eſt prius, illi autem ſecundū ſenſum: vniuerſale enim ſecundum rationē notum eſt, ſingulare autem ſecundum ſenſum: ratio. n. vlis eſt, ſenſus autem particularis. vt magnum, & paruum ſecundum rationem, rarum autem, & denſum ſecundum ſenſum.

Vſe notū ſecundū rōnē, ſingulare ſecundū ſenſū.

Et ſic iſti homines conueniunt quodammodo, & differunt. differunt enim ſm̄ ꝙ vident in eis plures homines. conueniūt autē ſm̄ ꝙ ſequunt̄ eandem rationē. accipiunt. n. ex eadem coniunctione. contrariorum. n. quędam ſunt determinātia, & quædā determinata. Sunt igit hoc modo conuenientes in ſermone, & alio modo dīnt. qm̄ quædā ſunt viliora, & quædā nobiliora, & quædam notiora apud intell'um, vt prius diximus, & q̄dam notiora apud ſenſum. & vl'e eſt notius apud intell'm, & particulare eſt notius apud ſenſum: intelligere. n. ē vl'e, ſentire verò particulare. v. g. quoniam magnum, & paruum ſunt in intellectu, & rarū, & dēſum in ſenſu.

Cùm dixit ꝙ Antiqui cōueniunt in hoc, ꝙ principia 49
ſunt contraria quodāmodo, & dīnt alio modo. incepit numerare modos, ſ. in qbus conueniunt, et in qbus differunt, et dixit dīnt. n. ſm̄, &c. i. differunt diuerſitate, quā plures hoīes ſciunt, i. famoſa diuerſitate, & conueniunt, qa procedunt in cōſyderatione p eandem argumentationē in gñe: oēs. n. vtuntur inductione. eſt. n. cōe oībus contrarijs hoc, qm̄ quædā ſunt determinantia, & quædā determinata, & conueniunt in hoc, ꝙ reducunt terminata ad terminantia per inductionem. v. g. qui q̄ dicit ꝙ principia ſunt Calidū, & Frig. et Hu. & Siccum nitur p inductionem reducere oīa contraria ad illa, & ſil'r qui dicit ꝙ prin⁹ ſunt Par, & Impar, aut Addatio, & Diminutio. Sed in igit hunc modū conueniunt in hoc, ꝙ vtunt̄ eadem argumentatione in forma, ſed differunt ſm̄ illud, in quo arguunt. D.d. & alio modo, &c. i. & conueniunt et alio modo. i. la. n. q̄ dicunt eſſe principia conueniunt in hoc, ꝙ alterū contrariorū eſt vilius, & reliquum nobilius, & in hoc, ꝙ ſunt pportionalia, qa quædā ſunt notiora apud ſenſum: & ſic contraria, q̄ ſunt notiora apud intellectum, hñt inter ſe, pportionem apud intellectum, ſicut pportio contrariorū, q̄ ſunt notiora apud ſenſum, inter ſe ſm̄ ſenſum. D. declarat quod eſt notius apud intellectum, & qđ apud ſenſum, & dixit vle. n. &c. i. & ſm̄ hoc, pportio Calidi, & Frigidi apud ſenſum eſt ſicut pportio Paris, & Imparis apud intellectū, & ſil'r pportio Additionis, & Diminutionis apud intellectū. Et, cum declarauit ꝙ vle eſt notius apud intellectum, & particulare apud ſenſum, dedit cām hoc, & dixit intelligere. n. &c. i. & cauſa in hoc eſt, qm̄ comprehenſibile ab intellectu eſt vniuerſale, & coprehenſibile à ſenſu eſt particulare. D.d. v. g. &c. i. verbigra. qm̄ magnum & paruum ſunt magis vſita q̄ rarū, & denſum: & ideo attribuunt magnū, & paruū intellectui, et rare, & denſum magis ſenſui. Et hoc ita eſt, quia rarū, et denſum cōprehenduntur in corporibus ſenſibilibus naturalibus, magnū aūt, & paruum cōprehenduntur in corporibus naturalibus, & mathematicis.

Caput Secundum nō ſufficere eſſe prima principia duo contraria probans, ſed dari tertium oportere naturam, neq. oportere principia eſſe plura tribus.

QVòd igit contraria oportet eſſe principia manifeſtum eſt. Conſequens autem erit dicere vtrū duo, aut tria, aut plura ſint. Vnum. n. impoſſibile eſt, qm̄ non vnum * contraria. infinita aūt non, qm̄ neq; ſcibile quod eſt erit. Et vna contrarietas in omni genere vno, ſubſtātia aūt vnum

quoddam

quoddam genus est. Et, quia contingit ex finitis: melius autē ex finitis, quemadmodum Empedocles, q̄ ex infinitis. omnia nāq; alligare opinatur, quēadmodum Anaxag. ex infinitis. Amplius sunt alia aliis priora contraria. & fiūt altera ex aliis, vt dulce, & amarum, & album, & nigrum. principia autem semper oportet manerę.

Apparet igitur, ꝙ necesse ē vt principia sint contraria. Et sequitur hoc dicere, vtrum sint duo, aut plura. Impoſe. n. est vt sint vnū, contraria. n. non sunt vnū. neq; etiā infinita, qm̄ tūc ens nō scirēt, Quia igitur in omni genere est vnum contrariū, et suba est vnū genus. Et, qa impoſe est vt gn̄atio sit ex principijs infinitis: & est melius vt sint finita, vt dicit Empedocles, q̄ infinita. potest. n. cōplere omnia, quæ affirmauit Anaxagoras, cum posint gn̄ationem cē ex infinitis. Et ēt, quia contrariorum sunt quędā priora aliis contrarijs, & quædā contraria, quæ gn̄antur ex aliis, contrarijs, vt dulce & amarum, & albū & nigrum. principia verò necesse est vt sint permanentia æterna.

Dicit Manifestum igitur vlr ꝙ necesse est, ꝙ sint principia contraria, sed perscrutandum est primo, verum sint duo, vel plura duobus. impoſsibile. n. est vt sint vnum principium, qa principia sunt contraria, & contraria sunt duo duo. & impoſe etiam est vt sint finita, qm̄ tunc ens nō scibile, vt prius dixim⁹. Et cē in vnoquoq; gn̄e. x. prędicamētorū est vna contrarietas: & suba est vnum genus eorū, cum ꝑdicta prius quæsita, cum suba sit subm aliorū entium. vñ nec de esse vt sint contrarietates exūs in principijs non sit plura principia, & etiam contrarietas exūs in suba, nedum vt sint infinita. Et hoc non debebat, cum dixit et suba est vnum genus, sed hæc est conclusionem, et est, ꝙ contrarietas exūs in ea est principium aliorū entiū.

Dicit Frequenter impoſse est, ꝙ dicit et ēt, si consideremus de rebus ꝑticularibus, quæ est infinita hoc esse possibile, & ꝙ gn̄atio posset fieri ex infinitis, tunc dicemus hoc posse concedere, ꝙ gn̄atio posset fieri ex ꝑticularibus infinitis, cum hoc sit impoſsibile. melius est, vt sint ex finitis, vt dicit Empedocles, q̄ ex infinitis, vt dicit Anaxagoras. licens principia finita esse, potest complere casus infinitarum ꝑticularium. Et pōt complere dicēs ea esse infinita, vt dicit Empedocles cū Anaxag. Et, cū concesserimus ꝙ gn̄atio posset fieri ex principijs finitis, dicam⁹ ꝙ impoſsibile est, & falsum, vt dicit hoc ex finitis & [illegible] ociosē. quia pōt [illegible] dicere ꝙ gn̄atio ociosē fit ex finitis, et tūc habebim⁹ ꝙ ex finitis gn̄atur infinita. D.d. et ēt contrarium [illegible] dicere ꝙ oīa contraria [illegible] quædam sint priora quibusdam, & quędā gn̄antur ex quibusdam, vt vapores ex humido & dulci, & colores ex albo & nigro, quia [illegible] ꝙ oīa contraria, ex quibus gn̄antur, sint principia. [illegible] principia. Debet esse permanentia nō transmutationi, neq; generabilia ex aliis.

Quod igitur neq; vnum, neq; infinita sint manifestum est ex his. Quoniam autem finita, non facere duo tm̄ habet quandā rationē. Dubitabit. n. aliquis, qualr densitas raritatē facere apta nata sit, aut hæc densitatem, sicut autem & alia quæcūq; contrarietas. nō enim amicitia litem congregat, & facit aliqd ex ipsa, neq; lis ex illa, sed vtraq; alterū qdam tertiū. Quidā aūt & plura recipiunt, ex quibus conficiunt eorum, quæ sunt, naturā.

Declaratum est igitur ex istis sermonibus, ꝙ principia non sunt vnum, neq; infinita. Et quia sunt finita, tunc in hoc sermone, dicente ꝙ sola duo non agunt, est locus dicendi. Hō. n. ambigit, et nescit quomodo densitas agit raritatem, aut raritas densitatē, et sicut in aliis contrarijs. impoſe. n. est vt amicitia ducat secum litē, & faciat ex ea aliqd, neq; lis facit ex amicitia, sed oēs faciunt aliud tertiū. Videmus. n. quosdā, qui acceperunt aliqua plura vno, et posuerūt ex eis naturā entium.

Cùm declarauit ꝙ principia sunt finita, incœpit perscrutari, vtrum sint plura duobus, & dixit Et quia sunt finita, &c. n. & quia apparet ꝙ principia sunt finita, & ꝙ non sunt pauciora duobus, ideo i sermone dicente ꝙ duo non sufficiunt in hoc, ꝙ alterū patiatur à reliquo, est locus rōnis: contrarium. n. non recipit suū contrarium, s. non alteratur in eius formā ꝙ qm̄ † calm non recipit ex frigido calidū sibi simile: ꝫ frigus. n. fm̄ ꝙ est frigus, non recipit caliditatem, neq; alteratur in eā, &, cum sit impoſsibile vt calidū faciat ex frigore calidum sibi simile, ipoſsibile est vt ex eo faciat illud vniuersaliter. et similr densitas nihil facit ex raritate, neq; amicitia ex lite fm̄ Empedoclē, sed vnūquodq; contrarium agit in tertium, et ex tertio. Et, cū declarauit ꝙ contrarij non sufficiunt ī hoc ꝙ sint principia, quia alterum nihil facit ex reliquo, dixit Videmus. n. quosdam, &c. n. & ideo videmus quosdā ponere aliq̄ principia ꝑtura vno, ex quibus componi natura vniuscuiusq; entis entium tranſmutabilium, & ꝙ corpus demūm est cōpositum, non simplex. Et dicit hoc, qm̄, si principia essent contraria tm̄, tunc gn̄atum esset simplex nō cōpositū. & dixit hoc, qa est ex materia, & forma. Alteratio igit contrariorū inuicem cogit oēs credere ꝙ oīa corpora sunt cōposita, nō simplicia, & ꝙ eis sunt aqua plura vno, & maximè prima corpora, s. quatuor elementa: ista. n. principia, de quibus perscrutat, sunt cōmunia simplicibus, & compositis corporibus.

Ad hęc autem adhuc & hoc aliqs dubitauerit, nisi qs aliā suppoſuerit contrarijs naturā. Nullus. n. videmus eorum, quæ sunt, substantiā, contrariā. principium autem nō de subiecto oportet dici aliquo: erit. n. principium principij. subiectum. n. principium, & prius videt esse prædicato. Amplius non esse dicimus subam contrariā subæ. Quō igitur ex nō substantijs suba vtiq; erit? aut quo modo prius non substantia q̄ substātia erit?

Et, cum hoc etiam ambigit homo in hoc, narrabo, si non posuerit cōtrariorum aliam naturā. Non. n. videmus contrariā esse substantiā alicuius rei. & principium non oportet vt dicatur in subiecto aliquo: debet. n. cē principium principij. subiectum. n. est aliqd principium, & existimaꝫ ꝙ est prius ꝑdicato de illo. Et etiam non dicimus ꝙ substātia est contraria substātię. Quomodo igitur potest esse substantia ex non substantia? & quō potest esse non substantia prior substantia?

Quia ratio coegit ꝓncipia esse contraria, induxit fm̄ sermonem cōtradicentē illi, vt cōtradictio istoꝝ duorum sermonum cogat nos ad ponendum aliquod tertiū aliud à cōtrarijs, vt est, ꝓprium sermonibus disputatiuis dicentibus, s. qm̄ illud, quod accipit simpliciter, in vtroq; terminatur fm̄ partē veram. et iste sermo disputatiuus est ꝙ contraria non sunt suba alicuius. cōtraria. n. dñr in subto: suba autem non dr̄ in subto: ergo contraria non sunt subę. sed prim⁹ debent esse subę, quia prim⁹ subę est suba: ergo contraria non sunt principia: sed ista consecutio non est recta, cū apparuerit ꝙ prima contraria sunt priuatio, & forma. Deinde induxit secundā rōnem istius gn̄is, & est, ꝙ contraria non sunt subę, cum suba non sit contraria substantię, & prim⁹ sunt subę, qm̄ principia subę sunt subę. Et modus cōuenientię inter has duas rōnes est, qm̄, cùm posuerimus subiectam istoꝝ prīcipioꝝ, quod est substātia, & ꝙ alterum contrariorū est priuatio, & ꝙ hoc est subiectum illi, & formæ, diffoluentur oēs rōnes, & verificabitur ꝙ principia oīa sunt contraria. et similiter ēt nihil phibet vt subę sint contrariæ fm̄ formas, non contrariæ fm̄ subiectum. & sic dicere ꝙ suba non est contraria substātiæ, est verum fm̄ subiectum, & ꝙ suba est contraria subæ fm̄ formam est verum. Et hoc aduuat Alexādrum, cum dicit ꝙ in substātijs simplicibus pōt esse contrarietas, non in compositis. Et Alexander intelligit hoc, quod Arist. dicit in prædicamētis, ꝙ proprium est substantiæ non habere contrariū, de subjs compositis, nō de simplicibus. Arist. n. dicit in lib. de gn̄atione, ꝙ corpora simplicia sunt cōtraria.

Quocirca, si quis et priorem veram putabit esse rationem, & hanc, necessarium est, si debet saluare vtrasq; rationes, subijcere qdam tertium, quemadmodum dicunt vnam quandam naturam dicētes esse vniuersum, vt aquam, aut ignem, aut medium horum.

Et ideo q̄ credit ꝙ primus sermo ē verus, & iste sermo cōtinget ei necessario, si voluerit ꝙ isti duo sermones concedant, ponere tertium, sicut dixerūt ponētes totum vnius naturæ aquæ, aut ignis, aut medij horum.

Dicit & propter hoc necesse est, vt qui opinatur ꝙ primus sermo, dicens ꝙ principia sunt cōtraria, est verus fm̄ partem, & ꝙ iste sermo, dicens ꝙ principia nō sunt contraria, est etiā verus fm̄ partem, & ꝙ isti duo sermones nō sunt falsi simpliciter, si ponat hic tertiam materiā: & est alteratio contrariorū inuicem. qm̄ ponendo istam naturam poterit soluere dubitationē accidentem ex istis duobus sermonibus oppositis. D.d. sicut dixerunt, &c. n. sicut dixerunt quidam, ꝙ oīa entia facta sunt ex eadem natura, & ꝙ subæ rerum diuersaꝝ sunt in rei veritate ista natura vna, ex quibus sunt factę. Quidā. n. opinant, ꝙ ista natura cōis oībus entibus est vnum elementum quatuor, quidam autē ipsam esse medium inter contraria eorum.

Vidē autem medium magis. ignis. n. & terra, & aer, & aqua, contrarietatibus cōplexa sunt. Ideo non irrationabilr faciunt, subiectum alterum ab his faciētes, aliorū aūt quidā aerē: aer. n. minimè aliorum habet dr̄ias sensibiles. consequens autem est aqua.

Et existimatur quòd medium est dignius. ignis. n. & terra, & aqua, & aer sunt mixta ꝙ contrarietatem. Et ideo q̄ ponit subiectum aliud à contrarijs, non facit non rectum. et post illum in rectitudine est q̄ ponit ipsum aerē. aer. n. est minimus aliorum in diuersitate sensibili, & sequitur aqua.

Dicit Et apparet ꝙ qui ponunt istud subiectū aliquod medium inter aerem, & ignē, & vniuersaliter inter duo vicinantium dicunt rectius, qm̄ illud subiectū oportet vt non habeat aliquā contrarietatem in sua suba, cùm contrarium non recipiat suum contrariū, & aqua, & ignis, & aer, & terra, vtrūq; habet contrariū in sua suba, medium autem nullā habet contrarietatē in suba sua, quare medium est ꝓpinquius naturę istius subiecti, q̄ quatuor elementa. Et hoc nō debebat, cum dixit Et ideo qui ponit, etc. D.d. & post illum, &c. n. & qui ponit ipsuꝫ aerē rectius facit, q̄ qui ponit ipsum vnum aliorum, & post illum in rectitudine est, qui ponit ipsum aquā. Et dixit hoc, nā q̄ ponit ipsum vnū mediorum, s. aquæ & aeris, rectius facit, q̄ qui ponit vnum extremorum: contrarietas. n. minus est in medijs q̄m̄ extremis. Et qui ponit aerē rectiꝰ facit, q̄ qui ponit aquā, qm̄ dr̄iæ sensibiles contrariæ pauciores sunt in eo. & ideo dixit et sequitur qui ponit ipsum aquā, quia aqua ē est medium, sicut aer: sed aer excedit aquam in hoc, qa dr̄iæ aquæ sunt manifestiꝰ magis sensui, & differentiæ aeris sunt latentiores. Et intendit per diuersitates sensibiles dr̄ias cōtrarias sensibiles, & dixit ꝙ ꝙ ponit subm̄ his dr̄ias latentes, ponit rectius, q̄ subm̄ in rei veritate est materia, cuius esse est in potentia.

Sed oēs vnum hoc contrarijs figurant, vt densitate, & raritate, & eo, qd̄ magis, & minus. hæc autē omnino sunt superabundātia, videlicet, & defectus, sicut dictum est prius. Et vr̄ antiqua cē ēt hæc opinio, ꝙ Vnum. & Superabundātia, & defectus principia entium sint. verum non eodē modo. sed Antiq duo quidem agere, vnum autē pati, posteriorum autē quida è contrario, vnum quidem agere, duo autem pati dicunt magis.

Sed oēs figurant istud vnum ꝙ contraria, vt densitatem & raritatē et magis et minus. et manifestum est ꝙ ista vtr̄ sunt in Additione, et Diminutiōe, vt diximus prius. Et fortallē est opinio antiquaꝝ. s. vt principia entiū sunt Vnū, et Additio, et Diminutio. sed non eodem modo. Antiqui. n. dicunt, ꝙ illa duo agunt, et vnum patitur, alij autem, qui post venerunt, dixerunt è contrario, s. ꝙ vnum agit. et duo patiuntur tantum.

Cùm narrauit, ꝙ benè fecerunt Antiqui in hoc, ꝙ cū cōtrarijs posuerunt subiectū, incœpit ēt narrare qualiter ponebant dispōnem contrariorū ex hoc subiecto, et dixit Sed oēs figurant, &c. n. sed oēs conueniunt in hoc, ꝙ faciunt subiectum figurari ꝙ hæc duo contraria. s. ꝙ ponunt subiectum materiam, et duo contraria formā, fm̄ ꝙ vnusquisq; opinabatur in cōtrarijs. q. n. opinabantur ꝙ densitas, & raritas sunt prima cōtraria, ponebāt illa, dr̄ias subiecti: & similiter q opinabā-

tur, ꝙ

52 Rō coegit principia cē cōtraria. sed oppositū hr̄ supra. te. cō. 48. Vide cō. Zim.

Principium substātiæ est substātia. Id xij metaph. cō. xxij.

* a. l. vlr. Nihil prohibet vt subæ sint contrariæ fm̄ formas. oppositum. 5. phy. cō. 10. & 8. met. c. 1. Vide con. Zim.

Sedo d gn̄atione. text. com. 49.

Vide contra dictū. Zim.

Cōtrarietas minimā in medijs q̄m̄ in extremis. Idē. c. phy. cō. 84. Vide contr. Zim.

Subm̄ in rei veritate ē materia cuius esse ē in potentia. Idē. c. 2. dicta oībus.

53

54

55

tur q̄ hæc contraria sunt magis, & minus, ponebant hæc duo dñas ūtias subiecti. D. d. & manifestum est, &c. n. q̄ raritas, & densitas, & magis, & minus oīa sunt sub Additione, & Diminutiõe. D. d. & forte est optimo antiqua. & intendebat, q̄ non est inuenta à Platone. Oēs. n. et Plato opinabant, q̄ principia sunt vnū et mc. ũ, & Additio, & Diminutio. sed opinio eorū in ordinatione ūtius vnius, & contrariorum non est eadem. Antiqui. n. dicebãt, q̄ cõtraria sunt forma agēs, et subiectum est materia patiens. Posteriores vero, & Plato dicebãt q̄ contraria sunt materia passiua, i. Magnum & Paruum, & q̄ vnum est forma agens.

Tria igitur dicere elemẽta esse, & ex his, et ex huiusmodi alijs consyderantibus videbitur vtiq; habere quandam rationem, sicut prædiximus. plura autẽ tribus non amplius. ad p̄ tiendum. n. sufficiens est vnum. Si aũt quatuor existentibus duæ erunt contrarietates, oportebit eorsum ab vtraq; esse alteram quandã naturam mediam. Si autem ex semiuicem possint generare, ociosa vtiq; altera contrarietatum erit. simul autẽ & impossibile est plures esse contrarietates primas. substantia. n. vnum quoddã genus est entis. quare eò qd prius, & posterius differẽt solũ abinuicẽ principia, sed non gñe. semper. n. in vno gñe contrarietas vna est. oēs aũt contrarietates reduci videntur ad vnam.

Semp. i mo yes. est vna contrarietas, Et. capit. i. 10. 3. t. Met. t. 11.

Dicere igitur elementa esse tria est ſm rationẽ quoquomodo, cùm cõsyderatum fuerit hoc de ūtis rebus, ppriè, & silibus, vt dixi mus. plura aũt tribus non. in passione. n. sufficit vnũ. Si igit̄ fuerint quatuor, ita q̄ cõtrarietates sint duæ, & indiget vtraq; cõtrarietas p̄ alia natura exñte sub illa. Si igit̄ possè est vt vnum cõtrariorum sufficiat, tunc reliquũ erit superfluum. & cum hoc impossibile est vt prima cõtraria sint plura. suba. n. est vnũ genus. & principia dñt abinuicem ſm prius, et posterius tñ, non ſm genus. in vno enim genere vna est contrarietas, & omnes contrarietates uidentur reduci ad unam.

56 Dicit quoquomodo, qa propõnes, quibus vtitur in hac [illegible] famosæ. Et, cũ declarauit q̄ principia non sunt, cũ ex apparuit ex disputatiõe ea esse tria, incœpit declarare q̄ non sunt plura tribus. deinde perscrutabitur demratione, vtrum sint duo, aut plura. D. d. p̄ara aũt tribus tm, i. quia in passione, quæ est ſm genesim, ſm [illegible] contrarietas: patiens aũt debet esse contrariũ eius a quo patitur ergo duo contraria cũm ſm se ſo subsistunt in transmutatione, qa patiens quo ſm modi velit contrariũ, & quodammodo ſile, & est modus, q̄ to recipit a tiõne agentis, & hoc non est nisi ex duobus. D. d. Si igit̄ fuerit q̄tuor, &c. i. si igitur contrarietates fuerint duæ tantũ, tunc vtrũq; par indiget suo subiecto, & terminantur tm, & hoc intendebat, cũ dixit exñte inter hos, q̄ subiecto. Sum est medium inter cõtraria. Et q̄ dixit q̄ subiectum est in * similitudine medij. est. n. simile ei quoquomodo, qa est i potentia vtrũq; extremum, sed tñ subiectum est vtrũq; extremi potentia pura, medium vero est vtrũq; extremum non pura potentia, sed alia potẽtia. [a] in medio. n. est vtrũq; extremũ in actu, sed tñ non in vltima pfectione. est igitur in potẽtia vtrũq; extremum quodammodo, & in actu alio modo. subiectũ verò pura potẽtia est vtrũq; extremum. D. d. si igitur alterum contrariorũ sufficit, reliquum est superfluum, i. si posuerimus q̄ prin[a] essent tres, & quatuor contraria, & * duo subiecta, tunc, si alterum par contrariorum cum suo subiecto sufficiunt in hoc, q̄ ex eis generentur oīa, tunc reliquum par erit superfluum: & natura nihil agit superfluum. alterum autem par contrariorum sufficit in gñatione oīum entium: quia dictum est q̄ prima principia debent esse cõia oibus entibus. & signum eius est hoc q̄ oīa entia alterant in inuicẽ. Deinde induxit [2am] rationem, & dixit Et cum hoc impossibile est. i. ipossibile est vt prima contraria sint plura, quia prima cõtraria necesse est vt sint primi gñs, i. sub. æ, & cõtraria in quolibet genere sunt vnum par, vñ necesse est vt prima cõtraria sint vnum Par. [b] D. d. & prima p̄n[a] dñt, &c. põt intelligi q̄ prima principia cõtraria, quæ sunt in vnoquoq; gñe. x. prædicamentoꝝ, non dñt abinuicẽ ſm genus, sed ſm q̄ quædã sunt priora quibusdam, & causæ quorundam, & oīa sunt in vno genere, & reducuntur ad prima contraria, quæ sunt causæ aliorũ contrariorũ. v. g. qñ, si prima cõtraria in vnoquoq; gñe sint opposita ſm esse, & non esse, tunc opposita in substantia ſm esse, & non esse sunt causæ aliorũ oppositorũ existentium in alijs prædicamentis. & illa debent dici prima contraria, qñ hoc nomẽ prima cõtraria exñtia in vnoquoq; genere non dñ æquoce, neq; vniuocè, sed ſm prius & posterius, & est unius modoꝝ nois ambiguitatis. Et potest intelligi alio modo, & est q̄ prima contraria, quæ sunt in suba, hoc est sunt plura, tñ non differunt à semiuicem, nisi ſm prius, & posterius, non qa sunt in generibus diuersis, & talia contraria reducuntur ad vnam cõtrarietatem, quæ est prior oibus. D. d. in vno. n. genere, &c. forte intendit dare cãm, ppter quam q̄dam contraria plura, quæ sunt in eodem gñe, sunt priora q̄busdam ſm secundã expõnem. Et forte ista est maior ppositio, per quã intendebat declarare q̄ necesse est vt contrarietas, quæ est in primis principijs est vna. & syllogismus sic componi. Prima prin[a] contraria sunt illa, quæ sunt in genere subg: & prima contrarietas, quę est i uno genere est una: ergo prima p̄n[a] cõtraria sunt vnũ. et ſm hoc erit iste sermo ꝓposterus, & tunc sic debet legi. suba. n. est vnum genus. & i vno genere est vna contrarietas. prin[a]. n. non dñt abinuicem nisi ſm prius, & posterius. ſm verò aliam expõnem debet legi vt in textu: sed debet intelligi in eo maior ppositio, dicens q̄ in uno gñe est vna contrarietas, qñ p illam cõplebitur conclusio. D. d. & oīa contraria vñr reduci, etc. põt intelligi q̄ oīa cõtraria, q̄ sunt in eodẽ genere, cum reducunt̄ in vnã contrarietatẽ, sunt in potẽtia in p̄ncipio vno. Vel sic, q̄ oīa cõtraria, quę sunt in eodem gñe ſm vnum quodq; genus p̄dicamentoꝝ, cùm reducuntur ad cõtraria, quæ sunt in suba, oīa erunt vnum in potentia, & ſm respectum.

Caput Tertium, in quo duo dumtaxat esse principia probatur, Materiam, s. et Formã, Priuationem autem principium esse per accidens.

QVoòd igitur neq; unum sit ens tm, neq; plura duobus, uel tribus, manifestum est. Horum autem utrũ quẽadmodum diximus dubitationẽ habet multam. Sic igitur nos dicamus primùm de omni generatione aggrediẽtes, est enim, secundum

cõmen. 82. Vide com. Zimar.

* al. liter sibi tudinem.

a In medio vtrumq; extremũ i actu, sed nõ i vltima pfectione. Idem. 6 phyli. 6. 15. Et. 82. cõm sed tñ oppino de elmi medijs. in, b[a] extremi. nflo mõ i in actu fi. patet ex. de gñatiõe et ex qui coeli &c. Vide com. Zim.

* al. duæ febilitanæ.

b Prima expõ.

Ex hoc patet q̄ prima tas cãe ad cantum to lus vniuocationem.

Hoc nomen prima contraria exñtia in vnoquoq; gñe non dñ æquoce neq; vniuocè, ſm prius & posterius. Prima expõ.

Secunda.

Prima expõ.

Secunda.

Sed natura cõia primis positis principijs vniuersalibus, cõsequitur. Secunda lectio tex. 2.

Doctrina, quę incipit a rebꝰ vltibus cõsideratę naturaliter, tũ qa ꝓponẽs accepta sunt manifesto res, tũ etiam qa ñ accidit ei contrariũ. Idẽ Cõmẽ. i ꝓœmio sue sup. 2. phy.

Libri de Mineris nõ hẽmꝰ, neq; de Plantis, nisi duos tractatus.

Dicimus enim fieri ex alio aliud, & ex altero alterum, aut simplicia dicentes, aut composita. dico autem hoc sic. est. n. fieri hominem musicũ, est autem & non musicũ quippiam fieri musicum, aut non musicum homi nem, hominem musicum. Simplex igit̄ dico quod factum est, hominẽ, & nõ musicum, & quod fit simplex, musicum: compositũ autẽ & quod fit, et quod factũ est, cum non musicum hominem dicimus fieri musicum homi nem. Horum aũt hoc qdem non solum dicitur hoc aliqd fieri, sed etiam ex hoc, vt ex

dum naturam cõmunia primum dicẽtes, sic circa unumquodq; propria speculari.

Manifestum est igitur q̄ ens tm non est vnũ, et q̄ elementa non sunt plura duobus, aut tribus. Vtrum aũt sit verum habet maximam quæstionẽ. Ponamus igitur sermonẽ nostrum hoc modo. primo incipiamus, et consyderemus de omni generatione, quoniam tunc procedemus cursu naturali: & prius dicamus vniuersalia communia, deinde consyderemus post de proprijs existentibus in particularibus.

57 Intendit hic per elementum principia, quæ sunt in re. & dixit q̄ habet maximam qõnem, licet iam apparuerit ex disputatione principia esse tria, quia necesse est ponere illud, quod recipit esse gñatum, ipsum esse subiectum, aut contrariũ. Si igit̄ fuerit contrariũ, continget contrarium alterari in suũ contrarium, ita q̄ nõ esse alteretur in esse, & mutetur in illud, quod est valde improbabile. Et, si posuerimus q̄ subiectum est recipiẽs, & q̄ contrariũ recedit, cõtinget vt in substãtia non fit gñatio oīno. subiectũ. n. est aliqd demratum in substantia. & vlr contingit vt aliquid sit, anteq̄ sit, qm̃, si non fit nisi ex substantia, quæ est subiectum, & ista substantia sit cõis oibus entibus, & ens non generatur nisi ex ente, ergo ens est anteq̄ generetur. & ista quæstio coegit plures Antiquos ad negandum generationem. D. d. tunc. n. procedimus, &c. et in via doctrinę. & q. d. & intendimus consyderare prius de rebus vlibus cõibus, quia ista doctrina est naturalis. est enim doctrina, cuius propositiones acceptæ in ea sunt maximę, & sine mediis, & cum hoc manifestiores, & non accidit in ea iteratio. Et intẽdit per communem generationem, generationem, quæ sit in substantia, & in oibus prædicamentis, & de substantia generationẽ cõem quatuor corporibus, i. ligni, & aquæ, & aeris, & terrę, & corporibus compositis, et vlr generationem, quæ est vnius ex vno. ista. n. generatio est quatuor elementorum, & compositorum. generatio autem, quæ est vnius ex pluribus, perscrutanda est in libro de Generatione. & hoc intendebat, cùm dixit deinde consyderabimus post de proprijs, i. de proprijs existẽtibus in generatione vniuscuiusq; generum generabilium, & hoc est in omnibus partibus istius scientiæ. de generatione autem, & corruptione corporũ simplicium, & compositoꝝ loquit̄ in libro peri Geneseos, & m. 4. Meteoroꝝ: & de ꝓprijs vniuscuiusq; compositorum loquitur in libro de Mineris, & in lib. de Plantis, & in lib. de Animalibus. sed librum de Mineris non habemus, neq; de Plantis, nisi duos tractatus.

non musico musicus. hoc autem non dicitur in omnibus. nõ. n. ex homine factus est musicus, sed homo factus est musicus.

Dicamus igitur q̄, cum dicimus aliqd generari ex aliquo alio, & q̄ vlr generabile generatur ex aliquo, forte intendimus simplicia, & forte cõpositа. & intelligo hoc, quod narrabo. homo fit musicus, & non musicus fit musicus, & homo non musicus fit homo musicus. intelligo hic, cum dico generatum simplex, hominem, & non musicum: et intelligo, cùm dico generatum simplex, hominẽ musicum: & intelligo etiam per generatum compositum, hominem non musicum fieri hominem musicũ. Sed alterũ duorum illorũ dicitur fieri ex hoc, et fieri hoc. dicimus. n. q̄ ex non musico fit musicus, aut non musicus fit musicus. reliquum verò non in omni dicitur vtrũq;. non enim dicimus q̄ ex homine fit musicus, sed homo fit musicus.

Et est manifestum q̄ aliq̄ gñatur ex aliquo, aut ab aliquo. & intendimus alterã duarũ intentionũ, qm̃ aut intendimus q̄ hanc propõnem rem simplicẽ, aut compositam. v. g. cùm dicimus q̄ hõ fit musicus, intendimus q̄ musicus fit ex simplici, quod est hõ, qui est subiectum musici. & silr, cũ dicimus q̄ non musicus fit musicus, intẽdimus q̄ musicus ẽt fit ex re simplici, quæ est non musicę, quæ est priuatio musici. & silr, cùm dicimus q̄ hõ non musicus fit musicus, intendimus q̄ musicus fit ex duobus, i. ex homine, & non musico. & hoc intendebat, cùm dixit forte intẽdimus simplicia, &c. Et, cùm dixit hõ musicus fit musicus, intẽdit gñationem, quę attribuitur subiecto, in quo est generatũ. Et, cùm dixit & musicus fit musicus, intendit generationẽ, quæ attribuitur oppositio, siue sit contrariũ, siue sit priuatio. Et, cùm dixit & hõ non musicus fit musicus, intendit gñationẽ, quę attribuitur vtrique, s. subiecto, & opposito. Deinde exposuit hæc tria, & dixit & intelligo, cùm dico generatum simplex, &c. i. & intelligo, cùm dico q̄ generatio generati attribuitur rei simplici, subiectũ, quod est homo in hoc exemplo, et oppositum, quod est non musicum: & intelligo per illud, cuius generatio attribuitur rei compositę, illud, quod attribuit vtrique, s. opposito, & subiecto, quod est homo non musicus: & vlr dicit q̄ generatio attribuit oppositо, & subiecto, & amborbus. & per oppositũ intellige contrarium, & priuationem: & hoc est cõe, siue generatio sit in substantia, aut in alijs prædicamentis. Et, cùm notificauit q̄ generatio attribuitur his duobus simplicibus, dedit differentiam inter illam ſm vocem, & ſm rem, & dixit Sed alterum duorũ, &c. i. sed oppositum potest proferri duobꝰ modis, dicit. n. ipsum fieri hoc, & ex ipso fieri hoc. & hoc est ſm idioma eorum. & ideo dixit dicimus. n. q̄ non ex musico, &c. reliquum verò, s. subiectum non profertur nisi uno modo, s. ipsum fieri hoc, nõ ex ipso fieri hoc. nõ. n. dicimus q̄ ex homine fit musicus, sed dicimus hoẽm fieri musicum. Et notandum est q̄ hoc est ſm idioma eorum, et quoddam accidit in hoc tempore. hęc. n. ꝓpositio Ex, in Arabico est communis. quandoq; igitur notat oppositum, & quãdoq; subiectum, hęc autem ꝓpositio Ab, notat cãm efficientem,

Dicit ſm eos esse inter primum, & materiam.

Documẽtũ.

poti⁹ q̄ ſubie.tum, & oppoſitū. oppoſitū vero i nr̄o idiomate non dicitur fieri hoc, ſed tm̄ dicitur in ſubiecto. hæc vero præpoſitio, Poſt, in noſtro idiomate dicitur propriè de oppoſito, & non de ſubiecto. dicimus enim poſt non muſicum fit muſicum, & non dicimus q̄ poſt hoiem fit muſicus. &, cùm dedit differētiam ſm̄ cundum vocem, dedit differentiam ſm̄ rem, &c.

Eorum autem, quæ vt ſimplicia dicimus fieri, aliud quidem permanens fit, aliud vero non permanens. homo enim permanet factus muſicus homo, nō muſicū aūt, & immuſicum, neq; ſimplex, neq; cōpoſitū pmanet.

Et illa, quæ dicimus, ſecundum quòd ſunt ſimplicia, generari, quædam generantur pmanendo, & quæda non permanēdo. hō. n. permanens ho fit muſicus, nō muſicus vero nō pmanet, neq; ſimplex, neq; q̄n cōponit.

59 Et illa, quæ dicuntur generari, & fieri aliquid, aliud ſm̄ q̄ ſunt ſimplicia, & ſunt illa duo, quæ prædixim⁹, differunt in hoc, q̄n alterum permanet, q̄n̄ gnatur illud ex eo, alterum vero non permanet, ſed deſtruit, & nō eſt pars gnāti, alterum vero pmanet, & eſt pars gnāti. v.g. muſicus, qui gnātur ex hoie, & ex non muſico. homo. n. pmanet, q̄n̄ fit muſicus, nō muſicus aūt non pmanet, cùm ſit oppoſitus muſico, & ſi oppoſitū acciperatur ſingulariter, aut oppoſitū cū ſubiecto, &c.

Determinatis autē his, ex omnibus, quæ fiunt, hoc eſt accipere, ſi aliquis inſpexerit, ſicut dicimus oportet ſemper aliquid ſubijci, quod fit, & hoc eſt numero eſt verum, at forma quidem nō vnum. formā enim dico, et ratione idem. non. n. idem eſt homini, & immuſico eſſe: & illud quidē pmanet, hoc vero non permanet, etenim nō oppoſitum permanet. hō. n. permanet, muſicum aut, & immuſicum non permanet: neq; ex amborbus compoſitum, vt immuſicus homo.

Et cum determinauimus ita, ex omni, quod generatur, poteſt homo accipere hoc, ſi poſuerit ſuam conſyderationem ex hoc, quod dico, ſ. quoniam ſemper indigetur aliquo, quod ſit ſubiectum illorum omnium, et eſt illud, quod eſt generabile. et illud, licet ſit vnum numero, tñ ſm̄ formā non eſt vnū. & inde o per formam rationem. ratio enim hominis non eſt ratio non muſici: ſed illud permanet, & hoc non, illud autē, quod non habet oppoſitum, permanet. homo. n. permanet, non muſicus vero non: neq; compoſitum ex eis, vt homo non muſicus.

Et, cum declarata ſunt hæc duo ſimplicia, quib⁹ attribuitur generatio, poteſt homo accipere hæc duo ex neceſſaria in omni generatione, ſi conſyderauerit in hoc, ex hoc, quod dico. ap̄ paret enim bene q̄ omne generatum ſemper indiget aliquo ſubiecto, & eſt illud, quod in rei veritate dicitur generari, ſ. in tēp⁹, ore, in quo generatur ma tu, generatum. n. complerum fuit generatū, & nō eſt in a tu. generatio igitur, ſm̄ q̄ eſt motus, neceſſario habet ſubiectum, & eſt illud, quod dr̄ gnari in actu. & hoc, quod dixit, manifeſtum eſt in ſubſtantia, & alijs. generatum. n. eſt gnātum p̄ motū, quem habet apud gnationem. D. d. & iſtud, licet ſit vnum, &c. n. & iſtud, quod eſt gnātum in actu, licet ſit vnum[a] numerò, ſ. ſubiecto, tñ nō eſt vnum ſm̄ rationem, ſ. ſm̄ definitionem: apparent. n. in eo duo, quorū vnum eſt oppoſitum rei, quod eſt principium gnātionis, & aliud recipiens illam rem. [b] & Oppoſitū æquiuocatur in Arabico cū eo, quod eſt finis generationis. ratio. n. hoīs, qui fit muſicus, non eſt ratio non muſici, qui fit muſicus: homo. n. permanet, muſica generata in ipſo, non muſica vero nō permanet, ſed deſtruitur, quando muſica generāt in ſubiecto. Et vīr illud, quod erat oppoſito ex iſtis duobus permanet, vt homo, ſi fit muſicus: muſica. n. non eſt oppoſita hoī, non muſico. ſed oppoſita eſt in hoie eſt oppoſita muſicæ, vt non eſſe. Addidi et ideo dicitur q̄n̄ fit muſicus. Et hoc, quod dixit, intelligendum eſt cōiter in oībus prædicamētis, & in prædicamento ſubſtantiæ. in ſpermate. n. quod fit homo, neceſſe eſt vt ſit aliquid, & eſt illud, p̄ quod dicitur ſperma tō. n. hoīs, qui fit, eſt oppoſita rōni ſpermatis: & etiam vt in eo ſit aliquid recipiens formam hoīs, [d] & eſt rei veritate illud, q̄d dicitur generari, ſ. illud, in quo muentur iſte motus. motus. n. debet eſſe in ſubiecto, ſicut diximus, & impoſſibile eſt vt ſit in illo, cuius partes ſucceſſiuè deſtruūtur per gnationem partium illius, & eſt illud, quod eſt oppoſitum generato, ſed iſte motus eſt in ſubiecto. &, ſi non eſſet ſubiectū, non aliquid deferens ſit tā motum, nec aliquid, quod diceretur moueri, neq; aliquid, quod eſſet imperfectum vel aliq̄d, & auferretur natura poſſibilitatis. Sic Hoc ignorant Moderni propter conſuetudinem. [e] Conſuetudo. n. ſicut dixit Ari. i. 2. metaphyſicę, eſt maxima cā impediens à pluribus rebus manifeſtis per ſe, quem. n. hominem enim, cum homo fuerit aſſuetus ad aliquas actiones, licet non ſint, erunt faciles illi, et credit q̄ ſint vtiles, ſimiliter cum fuerit aſſuetus credere ſermones falſos à p̄ncipio, erit illa conſuetudo causa ad negādum verum manifeſtum: ſicut quidam cum vſitati ſunt comedere venenum in tantum, quòd erat eis cibus, ſic accidit Modernis dicentibus quòd generatio fuit ex non ente, & cauſa iſtius exiſtimationis fuit conſuetudo. Et tu potes ſcire hoc ex hoc, quod dixit [f] Ari. q̄ omnes Antiqui cōueniunt i hoc, quod nihil generatur ex nihilo. & tam vidi quoſdam ſocios dubitantes in hac q̄ſtione, tamen obtinuit hutic aliquantulum in tractatu de ſubſtantia orbis. Et iſta mala conſuetudo auferri poteſt per habere conſuetudinem audiendi contraria ſua. quemadmodum enim in ſcientiæ acquiſitæ per malam conſuetudinem obtinuimus per conſuetudinem habituum bonorum oppoſitorum: ſic credere res falſas per malam conſuetudinem deſtruitur per habere conſuetudinē rerum verarum, & iſta conſuetudo eſt impediens multos intellectus perfectos recipere veritatem. Et ideo videmus Modernos loquentes dicere q̄ q̄ in principio addiſcit philoſophiam, non pōt poſtea addiſcere leges, & q̄ primo addiſcit leges, erubeſcendent poſt aliæ ſcīæ. & bene dixerunt. in quo. n. congregat conſuetudo, & comprehenſibilitas veritatis, ille nō habet impedimentū à veritate, ſed impedimentū ſemp̄ a falſitate, vel ſaltem ab eo, in quo nō eſt veritas, neq; falſitas, vt in legib⁹. ſed qui habet conſuetudinē recipiēdi falſum, aptus eſt vt impediat à veritate, quēadmodū in quo congregat cū nutrimēto panis, q̄ eſt cibus temp⁹tus, cōſuetudo nutrimenti, recīū eſt vt nō impediat in aliq̄ hora ab hoc, q̄n nutriat ab eo, & q̄n non accidat et nutrimentū: ſed q̄ aſſuetus eſt ad aliq̄d aliud, q̄ panē, bene pōt unpedire a nutrimento illius. Et ex hoc mō, ſ. p cōſuetudinē ęſtimatur q̄ Apologi propoſiti fuit tantum corrūpunt

a Ex hoc p aliq̄d eſt idē ſm̄ ſubſm̄, & plā ſm̄ definitionē Idē ſ. phyſi. 49. & 2. de aia. cō. 14. & quæ ibi. Idē etiam i phyſicis 2. Idē. 8. de aia. cō. 1. b Oppoſitū apd arabes æquiuocatur. quod. p. 1. dixit, qa oppoſitū dicit rī de termino a quo, q̄ de termino ad quē ex quo hūt oppōni adiunctē, et. c Docuim⁹ d illud, q̄d rei veritate dr̄ gnāri, ē illud, in quo i uenitur iſte motus, ex quo pt mate riā vere gnā ri. ſed oppoſitū vide. 2. meta. cō. 25. vbi dicit, ō poſitum ex materia & foꝛa eſt vere gnābile, nō materiā ne q̄ foꝛm ſi li p accēs. vide idē 1. meta. cō. 6. Vide contr. Zimarā. e Pars hæc, Proœmij lo com. 3 ph legi ſolebat cui tamen Duſi ſtrabo tā in do ctiſſimi ſuiſſe fatebat. Cōſtringunt pars ideo q̄ nos, et ſcīa tio ſit nē, ex eo ad hum. tranſlatiuus locum. q̄d ē i Cod. Anniquo, apud Premiranos ffes Bononigata ſcriptū reperies. f Arī. 2. me ta. cō. 14. Idē 1. phy. cō. 71. g Prio phy. te. cō. 14. Vide con. Zim.

Illud, quod i rei ꝛitate dr̄ fieri hoc, apud Græcos eſt ſubiectū. Idē 7. meta. cō. 26.

Vide contra dicta. Zim.

multa principia naturæ, & hoc eſt per aſſuetudinem. Et ideo fides vulgi eſt fortior q̄ fides Philoſophorum. q̄n vulgus non aſſueuit audire aliud, Philoſophi autē audiunt multa. et ideo, q̄n diſputatio, et conſyderatio cōis eſt oībus, corrumpit fides vulgi: & ideo quædam leges, phibent diſputare. Et pōt bñ videri q̄tum operat audire res extraneas in opinione, q̄ eſt p conſuetudinē in hoc tpe. hoies. n. multi, cū intrauerunt res ſpeculatiuas, et audierunt res extraneas eis, cū fuerint aſſueti, ſtatim corrūpitur opinio, quā habuerunt ex aſſuetudine: & non fuerunt tm̄ aſſueti ad iſtas res extraneas, vt poſſint recipere, et fuit deſtructa apud eos maior pars legum, & multiplicati ſunt hoies apud eos, q̄ dicebantur Zenodic, et Algaçel fuit maior cauſa huius cum ſuis compoſitionibus mixtis.

Sed ex aliquo fieri aliq̄d, & non hoc fieri, magis q̄dem dr̄ in non pmanentibus. vt ex immuſico muſicū fieri, ex homine autē non. At verò & in pmanentibus aliq̄n dr̄ ſil'r. ex ære. n. ſtatuam dicimus fieri, nō æs ſtatuam. Hoc tñ ex oppoſito, & non pmanēte vtroq; modo dr̄, & ex hoc, hoc, & hoc, hoc. nāq; ex immuſico, et immuſicus fit muſicus. quocirca & in compoſito ſil'r, etenim ex immuſico homine, & immuſicus hō fieri dr̄ muſicus.

Dicere vero aliq̄d gnāri ex aliquo, nō ipſum gnāri, hoc dr̄ ꝓprie in rebus, quæ nō pmanent. vt cū dicimus q̄ muſicus fit ex non muſico, ex homine aūt nō. Et rariſſime dicīt eodē modo in rebus, quę pmanent. dicimus enim q̄ ex cupro fit idolū, & non dicimus q̄ cuprū fit idolū. In oppoſito vero, quod non permanet, vtimur ſermone vtroq; mō. dicimus. n. ex hoc fieri hoc, & hoc fieri hoc. v. g. ex non muſico fieri muſicum, & nō muſicū fieri muſicū. & ſil'r dicimus in cōpoſito, v. g. ex homine nō muſico fieri muſicum, & hominem non muſicum fieri muſicum.

61 Cùm dedit dr̄iam inter illa duo, ex quibus eſt generatio ſm̄ vocem, & ſm̄ rem, vult hic diſtinguere quo vſitatæ ſunt iſtæ propoſitiones apud eos, & dixit Dicere verò, &c. & intendit per illud, quod non permanet, oppoſitum. Et apparet ex ſermone eius, q̄ oppoſitum non dicitur fieri hoc, ſed ex ipſo fieri hoc. Et tam dixit q̄ dicitur vtroq; modo, ſ. ex ipſo fieri hoc, & ipſum fieri hoc. Videtur igitur q̄ ex ipſo eius exemplo, quod dixit, non ipſum fieri hoc, non ſit in rei veritate, ſed large: quoniam illud, quod in rei veritate dicitur apud eos fieri hoc, eſt ſubiectum. D. d. ex homine verò non, ſ. ex ſubiecto verò non dicitur fieri hoc. v. g. ex homine fieri muſicum. D. d. ſed rariſſime, &c. i. ſed rariſſime, & trāſumptiuè dicimus has præpoſitiones, Ex, & Ab, in rebus pmanentibus, ſ. ſubiectis. dicimus. n. ex cupro fieri idolum, ſed non dicimus q̄ cuprum fit idolum. & hoc eſt proprium idiomatis corū. D. d. in oppoſito verò, &c. i. in oppoſito verò vtimur vtraq; præpoſitione, dicimus. n. q̄ ex non muſico fit muſicus, & non muſicus fit muſicus, & ſil'r faciunt in cōpoſito, ſicut dixit. & ſermo eius eſt manifeſtus p ſe.

Multipl'r autem cum dicaī fieri, & horum q̄dem non ſimpl'r fieri, ſed hoc aliquid fieri, ſimpliciter aūt fieri ſubſtantiarum ſolū, ma-

Dicit de ſubiecto hic ſumi ꝓ eſſe in ſubiecto.

Semp eſt aliq̄d quod ſubijcitur, ex quo fit quod fit.

62 Generatio ſimpl. ꝓprie eſt ſubſtantiæ. de generatione cō. xxi.

a In ſpermate apud gnāmos hoīs non eſſe partes hoīs, & ꝓtes ſperma tis hoīs eſſe, donec ſcīa hūana perficiat & hoc, ſi forma recipit partitionem. ſi autem nō, illud neceſſario accidit in accidentibus propꝛijs formæ generatæ. vnde neceſſario generatio ſequitur alteratio nem. Et, quia ſubiectum eſſe neceſſariū in ſubſtantia apparet ēt inductione, ſcripſit notificare hoc, & dixit.

Fiunt aũt quę fiunt ſimpl'r, alia quidẽ trãsfiguratione, vt ſtatua, ex ære: alia verò appoſitione, vt quę augmẽtant: alia verò ſubtractione, vt ex lapide mercurius: cõpoſitione autem alia, vt domus: alia verò alteratione, vt quæ vertuntur ſecundum materiam. omnia autem, quæ ſic fiunt, manifeſtũ eſt quòd ex ſubiectis fiunt.

Et illa, quæ gñantur vl'r gñant, quædam p trãſumtationẽ figurę, vt idolum ex cupro: et q̃dã p additionẽ, vt illa, quę augmentant: & quędã p diminutionẽ, vt ex lapide humus: et quędam p compõnem, vt domus: & quędam per alterationem, vt illa, quæ mutantur ſ'm materiam. manifeſtum eſt igitur q̃ generatio ſ'm iſtos modos eſt ex ſubiectis.

63 Dicit Et apparet per inductionem q̃ generatio indiget neceſſario ſubiecto, non ſolummodo in naturalibus, ſed & in artificialibus. generatio. n. aut eſt i qualitate, vt idolum ex cupro, aut in quantitate, vt augmentum, & diminutio, aut ſecũdum compoſitionem, vt domus ex lateribus, et lapidibus, aut ſecundũ trãſmutationem, quæ eſt in ipſa ſubſtantia. & hoc intendebat, cùm dixit & quædam per alterationem, vt illa, quæ mutantur ſecundum materiam, t. quorum materia trãſmutatur. & omnia iſta videntur eſſe in ſubiecto: & neceſſarium eſt vt omne generatũ ſit ex ſubiecto, & in ſubiecto, & verificat hoc inductione. Et hę duæ trãſmutationes, ſ. quæ eſt in accidentibus rei, & quæ ẽ in ſubſtantia, conueniunt in hoc, quoniam ſunt alteratio eiuſdem rei de vna qualitate in aliam, & de vna diſpoſitione in aliam. ſed quia viderunt q̃, quãdo res trãſmutatur in quibuſdam iſtis diſpoſitionibus, ſtatim nomen, & definitio eius trãſmutabuntur, & i quibuſdam non, vocauerunt primum modum trãſmutationem in ſubſtantiam, & alterationem ſubſtantialem, & vocauerunt iſtas diſpõnes ſubſtantiales: ſecundam vero trãſmutationem, in qua neq; nomẽ rei, neq; eius definitio trãſmutatur, vocauerunt alterationem accidentalem. Et, cũ conſyderauerũt illud, quod defert vtrãq; trãſmutationem, inueniũt ipſum idem numero, & eſt corpus demõſtratum. videmus enim idem corpus in eodem ioco transferri de carnealitate in terreſtreitatem, & de terreſtreitate in vegetabilitatẽ, & mutabitur nomen eius, & definitio: & videmus ẽt ipſum transferri de albedine in nigredinem, ſed non amittit nomen, & definitionem. et ex hoc ſcitur, q̃ corpus, quod eſt ſubiectum iſti trãſmutationi, permanet in noie, & definitione, & q̃ eſt eius diſpoſitio ſubſtantialis, qua fit vnũ numero. corpus aũt, cuius nomen, et definitio mutantur per trãſmutationem diſpõnum, non eſt vnum per diſpõnem exiſtem in ipſo, dantẽ et nomen, & definitionem propriã. vnde neceſſe eſt vt iſtud ſubiectum ſit vnũ, quia non habet formam dantem nomẽ, & definitionẽ vnam. Et eſt neceſſe etiam vt tres dimenſiones, quæ vñr inſeparabiles ab ipſo, et eædem numero, quæ dñr corpus, ſint accidentia, & vnum, quia ſubiectũ eor̃ non habet nomen, neq; definitionem vnã numero, non. n. eſt ſubiectum hñs formam ſubſtantialem: qm̃, ſi eſſent de diſpõnibus ſubſtantię, nõ mutaretur nomen iſtius ſubiectũ, neq; eius definitio p mutationem alicuius diſpõnis eius, & eſſet tota trãſmutatio in accẽtibus. Et, cùm ita ſit, eſt igitur vnum ſubiectum numero, non habens diſpõnem ſubſtantialem, ſed habens naturam recipiendi iſtas diſpo-

Digreſſio.

Trãſmutatio ... ſubſtantialis ... ſecundum ... ſubſtantiam ... ſubſtantialis ... ſecundum ... accidentalis ... phy. 60.

* Iſtud ſubiectum, ſ. materia prima eſt vnũ, qa non hẽt formam dantẽ nomẽ, & definitionem vnam. Idẽ. 1. met. com. 14.

ſitiones ſubſtantiales. eſt igitur in potentia ens oẽs diſpõnes ſubſtantiales, & accidentales, & hæc dicit̃ prima materia, & prima hyle. Et manifeſtũ eſt q̃ iſta materia * non denudat̃ à corporeitate, qm̃ tunc haberet diſpõnem ſubſtantialem, & haberet nomen, et definitionem. Et ex hoc patet q̃ qui ponit hanc naturã eſſe corpus peccat: & ſil'r q̃ ponit illud, quod defert dimenſiones, ſubiectum habẽs formam in actu, vt exiſtimat Auic. Et hoc quidem verificato, dicamus q̃ generatio, & corruptio aut eſt alteratio in ſubſtantia, aut cõgregatio, & ſegregatio: & q̃ũcunq; fuerit nõ erit niſi ex aliquo. & ideo Antiqui conuenerunt in hac propoſitione. & quia non intelligebant naturam iſtius ſubiecti, negauerũt quidam gñationem, & corruptionem, & quidam poſuerunt oẽm tranſmutationem de genere alterationis, & quidam appropriauit generationẽ, & corruptionem, & congregationem, & ſegregationem. Q. aũt indiuiduum ſubſtantię, ſ. cõpoſitum ex materia, & forma fiat, & tranſmutet ſ'm totum de nõ eſſe in eſſe ſine aliquo deferente tranſmutationem, impoſſibile eſt oĩno, niſi non eſſe idiuidui compoſiti mutaretur in eſſe indiuidui ſubſtantiæ compoſiti. & morari in hoc eſt ſupfluum. Et, quia corpus cœleſte caret potẽtia ad aliquam diſpõnem, niſi potẽtia ad vbi, ideo iſtud ſubiectum caret potentijs: et quia caret hoc ſubiecto, ideo caret forma, quę ſuſtentatur per hoc ſubiectum, & ſunt neceſſe vt forma eius eſſet liberata ab hoc ſubiecto, & vt nõ hr̃et conſtõnem p corpus cœleſte, ſed corpus cœleſte conſtituit̃ per illã, vt ſcies alibi.

Idẽ. 1. cap. de ſubſtãtia orbis, & 7. meta. tex. cõ. 8.

* Cod. Ant. delet illud non.

Cõtra Auic.

Contra tres leges.

Corp° cœleſte caret potẽtia ad aliq̃ diſpõnẽ, niſi potentia ad vbi. Idem. 8. meta. cõ. 12. & 12. met. c. x. & 2. cap. de ſubſtantia orbis.

Quare manifeſtũ eſt ex dictis q̃ oẽ, quod fit, ſemp compoſitum eſt. & eſt q̃dem aliq̃d, quod fit, eſt aũt aliquid, quod hoc fit: & hoc duplex: aut. n. ſubiectũ, aut oppoſitum. Dicit autem opponi immuſicum, homínem aut tẽ ſubijci: & infigurationem q̃dem, & informitatem, vl' inordinationem oppoſitum, æs autem, vel lapidem, vel aurum ſubiectum.

Declaratum eſt igit̃ ex dictis q̃ oẽ generatum ſemp eſt compoſitũ ex aliquo, quod generat̃, & ex aliquo, quod eſt gñatum: & hoc duobus modis, aut ſubiectũ, aut oppoſitum. Et p oppoſitum intelligo nõ muſicum, & p ſubiectum hominẽ: & ſil't etiã non figura, & nõ idolum, & non ordo eſt oppoſitum, cuprum verò, & lapis, & aurum eſt ſubiectum.

Intendit per illud, quod generatur formam. Et, cùm dixit & hoc duobus modis, innuit illud, quod generatur. dicimus. n. ſubiectum fieri hoc, & ſil'r oppoſitum, ſ'm q̃ prædixit. Sed generatum in rei veritate eſt cõpoſitum ex forma, & ſubiecto: oppoſitum verò, quod eſt nõ eſſe, eſt de neceſſitate gñationis, qm̃ neceſſe eſt vt non eſſe præcedat generatum: &, ſi non, non eſſet gñatum: ſed non eſſe recedit à forma, et remanet ſubiectum, & ſic gñatum in rei veritate eſt compoſitũ ex materia, & forma. ² Qño igit̃ dixit q̃ omne generatũ eſt ſemper, &c. deinde diuiſit illud, quod dicitur generari in duo, in non eſſe, & in ſubiectum, & non eſſe recedit à generato, quod eſt forma? Forte igit̃ intendit p gñatum, non illud, quod eſt cõpletum iam, ſed illud, quod eſt in via generationis. in hoc. n. tria exiguntur, ſubiectum, ſ. & pars de non eſſe, & pars de forma: & ſic gñatum ſ'm hoc erit compoſitum ex tribus. generatũ verò cõpletum eſt compoſitũ ex duobus tm̃, ſ. ſubiecto, & forma: & ſi iſtud ſubiectũ nunq̃ eſt extra non eſſe;

64

Gñatũ in rei veritate ẽ cõpoſitũ ex ſubiecto, et forma. Idem. 7. meta. c. 23. 26. 27. 31. 11 Idem. 8. meta. t. c. 8. & 12. me. c. 18. 2 Dubium. Solo.

eſſe: ſed nón eſſe, quod ſemp eſt cõiunctũ cũ forma, eſt priuatio formæ oppoſitæ illi formæ. Aut ſermo eius ex aliquo, quod gñatur ex eo, erit de diſpõne generati, non quia eſt cõpoſitum ex aliquo, quod generat̃, & ex aliquo, quod eſt gñatum. & eſt euidentius. D. d. & intelligo p ſubiectũ, t. ſubiectũ muſicæ. D. d. cuprũ verò, & lapis, & aurum ſunt ſubiectum, t. hũrium figuram, & idolum, & ordinem, quibus ſunt oppoſita, nõ figura, & non idolum, & non ordo, quæ ſunt in eis ante figuram, & idolum, & ordinem.

Ex hoc tex. hab̃ q̃ oẽ cõpoſitũ reſolui't i ſua cõponentia. Idẽ. 1. Met. 15. & 3. cœl. 18.

Manifeſtum igitur q̃, ſi quidem ſunt cauſæ, & principia eorum, quæ natura ſunt, ex quibus primis ſunt, & facta ſunt, non ſecundum accidens, ſed vnumquodq; quod dicitur ſecundum ſubſtantiam, q̃ omne et ex ſubiecto, & forma fit. componitur. n. muſicus homo ex homine, & muſico quodã modo. diſſolues. n. rationes in rationes eorum.

Manifeſtum eſt igit̃ q̃, ſi cauſæ, & principia exiſtẽtia naturaliter ſunt illa, ex quibus primo, ſunt, aut generant̃ non accidẽtaliter, ſed ſ'm intentionem, quam intendimus p vnũquodq; eorum in ſua ſubſtantia, tunc generatio cuiuslibet eſt ex ſubiecto, et creatione. dicere enim hominẽ muſicum eſt compoſitum ex homine, & muſico quodam modo compoſitionis. potes enim reſoluere vtrũq; ſermonem in ſuas definitiones.

65 Cùm declarauit q̃ principia ſunt tria, Forma, & Priuatio, & Subiectum, & q̃ hæc tria exiguntur in generatione, incepit notificare quæ eor̃ ſint per ſe, & quę per accidens, & dixit Manifeſtum eſt igitur q̃, ſi cauſæ, & principia exiſtentia naturaliter ſunt illa, ex quibus primò fiunt illa, quorum ſunt principia, aut generantur, ſi ſint innata generari, & hoc non per accidẽs, ſed per ſe, & eſt vt vnumquodq; eorum habeat eſſe in ſubſtantia compoſiti. et hoc intendebat, cùm dixit ſed per intentionem, &c. ideſt, ſed ſunt principia ſ'm intentionem, quam intelligimus ex principijs, quæ ſunt pars ſubſtantiæ rei. Et, cùm induxit ſermonem, qui eſt quaſi præcedens, induxit illum, qui eſt quaſi conſequens, & eſt, q̃ omne eſt ex ſubiecto, & forma tantũ, non ex priuatione, & tacuit de præcedente illud, per quod apparet conſecutio cõſequentis, & eſt, q̃ ex ſubiecto, & forma fit generatio rei p ſe. Et ſyllogiſmus componit̃ ſic. Si principia naturalia ſunt illa, ex quibus generatur generabile per ſe, & principaliter: & talis eſt diſpoſitio formæ, & ſubiecti: neceſſe eſt vt omne generabile generetur ex forma, et ſubiecto. Deinde dedit exẽplum, & dixit dicere. n. hoiem muſicũ, &c. i. ex ſubiecto, & forma. & hoc, quod dixit de qualitate, intelligendũ eſt in ſubſtantia, ſed induxit exemplum in qualitate, quia eſt notius. D. d. põt. n. &c. t. poteſt enim diſſoluere rationem materiæ, & formæ, et diſtinguere eas ſ'm definitionem, licet non in eſſe: non. n. ſeparantur à ſemuicem in eſſe, licet ſeparentur ratione.

Manifeſtum igitur eſt q̃ quę fiunt, fiẽt ex his. eſt aũt ſubiectum numero qdem vnum, forma verò duo: homo. n. & aurum, & omnino materia numerabilis. nam hoc aliquid magis, & quod fit non ſecundũ accidens ex ipſo fit. priuatio autem, & cõtrarietas accñs,

vnum autem forma, vt ordo, aut muſica, aut aliorum aliquid ſic prædicantium.

Declaratũ eſt igit̃ q̃ generatio cuiuslibet, quod generat̃, eſt ex iſtis duobus. ſed ſubiectum in numero vero eſt vnũ, in forma aũt duo: homo. n. & aurum, & vl'r materia eſt numerabilis: et poteſt n[illegible]erari, quia eſt dignior vt ſit demonſtrata, & quod generatur ex ea, non generatur per accidens. priuatio aũt, & contrarietas eſt per accidens, forma verò eſt aliud, vt ordo, et muſica, aut alia eorum, quæ prædicantur hoc modo.

Cùm declarauit q̃ omne generabile generatur per ſe ex ſubiecto, & forma, incepit declarare quomodo accidit ſubiecto priuatio, & dat dñam inter illã, quam ignorauit Plato, quare non diſtinxit inter materiam, & priuationem, & dixit: Eſt ex iſtis duobus ſ'm rationem duo, licet ſit vnum ſecũdum ſubiectum: eſt enim ens, & priuatio. D. d. homo. n. & aurum. &c. t. & prima materia eſt aliud à priuatione, quia ita ſe habet ad res ſicut homo ad muſicam, & aurum ad annulum, & homo, & aurum. & vl'r materia, ſ'm q̃ eſt materia, nũmeratur in entibus, quod non eſt in priuatione. et licet materia non ſit aliquid in actu ſ'm q̃ eſt materia, tñ dignior eſt vt ſit aliquod demõſtratum, quàm priuatio. t. ſi propinquior eſt dici eſſe in actu, quàm priuatio. et dixit hoc, quia prima materia multum admiſcetur cum priuatione. D. induxit ſecundam dñam, & dixit & quod generat̃ ex ea, &c. t. & priuatio etiã differt à materia, qm̃ generatum eſt ex materia per ſe, cùm ſit pars eius, ex priuatione autem eſt aliquid per accidens, cùm non remanet priuatio, ita q̃ ſit pars generati. Et intelligendum eſt hic per accidens, & nec̃ium. Illud. n. quod eſt per Accidens, aliud eſt neceſſarium, aliud rariſſimum, quia eſt priuatio neceſſaria gñationi, quia neceſſario præcedit generatum: ſed, cùm attribuit ſubſtantiæ gñatæ inuenet principium p accidens, ſed vl'r non ſeparatur à materia, ſed quandocunq; materia admiſcetur cum aliqua forma tñ, admiſcebitur cum priuatione formæ oppoſitæ illi. & ipſa etiam non habet in ſe formam propriam, neq; priuationem propriam, nã, ſi haberet formam, ppriam non reciperet oẽm formam, & ſil'r, ſi haberet priuationem propriam.

Per accidẽs Neceſſarium Rarißimum

Materia nõ habet formã propriã, neq; priuationem propriam. Idem ſupra t. 6. Idẽ infra t. 69. Idẽ 1. cœl. t. 6. Idem. Meta. 10. 8. Idẽ 1. cœl. t. 3. Idẽ habetur hoc. ſ'm 1. phy. 69.

Quocirca eſt quidem vt duo dicẽda ſint principia, eſt autem vt tria, & eſt quidem vt cõtraria, vt ſi aliquis dicat muſicũ & immuſicum, aut calidum & frigidũ, aut congruens & incongruens, eſt autẽ vt non. à ſeinuicem enim contraria pati impoſſe. Soluitur autem & hoc, ppterea q̃ aliud eſt ſubiectũ, hoc. n. non eſt contrarium. Quare neq; plura contrarijs principia quodammodo, ſed duo, vt ſic dicam numero. neq; iterũ penitus duo, propterea q̃ alterum eſt eſſe ipſis, ſed tria: alterum enim eſt homini, & non muſico eſſe, & inſigurato, & ære.

Et ideo põt qs dicere principia eſſe duo, & põt dicere eſſe tria, & poteſt dicere ea eẽ contraria. v. g. muſicum & non muſicũ, aut calidum & frigidum, aut cõpoſitum & non compoſitum, & poteſt dicere q̃ non eſt ita. nam impoſſibile eſt contrariorũ vnũ pati à

reliquo. Sed ista quęstio dissoluit̃, quia subiectum est aliud, hoc. n. non est contrariũ. Ergo principia non sunt plura numero cõtrariorũ quodãmodo, sed quasi in numero sunt duo. sed tñ non sunt duo omnibus modis: accident. n. esse eorũ aliud, sed tria: dicere. n. in homine ipsum esse nõ musicũ est aliud ab ipso eẽ hominẽ, & dicere in cupro ipsum eẽ sine figura tali est aliud ab ipso esse cuprum.

67 Cũm declarauit ꝙ principia p̃ se sunt duo, materia, f. & forma, & ꝙ, si priuatio dicatur principium, est p̃ accidens, dicit ꝙ ex hoc modo dissoluẽtur qõnes prędict̃. & dixit Et ideo potest quis dicere principia esse duo, s. cùm intenderit illa, quæ sunt principia per se, & potest dicere illa eẽ tria, cùm nõ fecerit distinctionem iter illa, quæ sunt per se, & per accidens, & põt dicere illa esse contraria, i. cùm solummodo consyderauit inductionem, p̃ quam supra probauit principia esse contraria, aut fm ꝙ principia, & contraria conueniunt in illis tribus propriꝭ prędictis, s. qm̃ non sunt ex inuicẽ, neq; ex alijs, & ꝙ oĩa sunt ex eis. D. d. & potest dicere, ꝙ non est ita, i. põ: dicere ꝙ prin² non solummodo sunt contraria: cõtraria. n. non patiunt̃ abinuicem: patiens. n. debet esse siſe, & non contrariũ. D. d. sed ista quæstio. etc. i. sed hoc non phibet vt prin² sint contraria. & non notificat ꝙ priuatio nõ est principium nisi p̃ accẽs, sed addit tertium, quod non est cõtrarium, & est subiectum. D. d. Ergo principia, &c. i. ergo fm ꝙ diximus prius, principia non sunt plura numero cõtrariorũ, quæ sunt duo, cùm principia accipiãtur per se. et hoc intẽdebat cum dixit quodãmodo. D. d. sed quasi in numero sunt duo, &c. i. sunt duo per se, & non duo, cùm accipientur secundum quòd sunt principia simpliciter, non distinguendo illa, quæ sunt per se, ab illis, quę sunt per accidens. accidit. n. principijs, quę sunt p̃ se, aliud, & est priuatio: & sic erunt tria, cùm priuatio sit de necessitate gñationis. D. d. sed sunt tria, i. sed fm hunc modũ sunt tria. dicere. n. in homine ipsum esse non musicum, quod est priuatio musicæ, est aliud a subiecto, quod ẽ hõ, & hõ, et non musicus sunt. d. i. a musico. sunt igitur tria, Forma, & Subiectum, & Priuatio.

Quot igitur principia sint rerum naturalium, quæ cẽca generationem, & quomodo tot dictum est. Et manifestum est ꝙ oportet subesse aliqd contrarijs, & cõtraria duo esse, quodã autem modo alio nõ necessarium est. sufficiens. n. erit alterum contrariorum absentia, & præsentia facere mutationem.

Iam igit̃ diximus quot sunt principia rerũ gñibilium, & vnde sunt tot. Et est declaratũ ꝙ contraria debent hr̃e subiectum, & ꝙ contraria sunt duo, alio verò mõ nõ est necesse. sufficit enim alterum contrariorũ in hoc, ꝙ agat transmutationẽ ipso p̃sente, & absente.

68 Cum demonstrauit numerum principiorũ, incœpit facere summã de illis, quæ declarauit, & dixit Iam igit̃ diximus, i. declarauit est igit̃ quot sunt principia rerũ naturalium, cùm numeràt per se, aut cùm numerantur per se, & p̃ accidens, &c. i. propter quã sunt tali numero, & cum hoc declaratum est ꝙ necesse est vt in gñatione in substantia sit aliquod subiectum, & est prima materia, sicut est dupõ in gñationibus aliorũ prædicamentorũ. D. d. & ꝙ contraria sunt duo, i. cùm non distinguatur illud, quod est per se, ab illo, quod est p̃ accidens, cùm aũt accipiuntur fm ꝙ sunt p̃ se, sufficiunt in hoc subiectum, et forma. et hoc intendebat cùm dixit, alio verò modo non est necesse. Et dicit hoc, quia sufficit in generatione esse formæ, & in corruptione non esse eius & hoc intendebat, cùm dixit sufficit alterum, idest forma.

Subiecta autẽ natura scibilis est fm analogiam. vt. n. ad statuã æs, aut ad lectum lignũ, aut ad aliud aliquid habentium formam materia, & informe se habet, priusq̃ accipiat formam, sic hæc ad substantiam, & hoc aliquid, & quod est se habet. Vnum igitur principium hæc, non sic vnũ existens, neq; sic ens, vt hoc aliquid: vnum autem Ratio: amplius autem contrarium huic Priuatio.

Hoc a Pythagoreo Timæo sumpsit Aristo.

Vide contr. Zimarę.

Natura autem subiecta cognoscitur per comparationem. sicut est comparatio cupri ad idolum, aut ligni ad scãnum, et, sicut comparatur ad aliud habentium creationem materia eius, & priuatio illius creationis anteq̃ creatur, ita est comparatio istius naturæ ad istam substantiam, aut cõgregatam ex vtroque, aut formam, & demonstratum: sed dispositio eius apud ens vniuersaliter. Ista igitur natura est vnum principium, & non est vna, neque vnum, vt demonstratum: & est aliud principium, quod est Ratio: et contrarium isti, & est Priuatio.

Et ista natura, quæ est subiecta substantiæ, non potest intelligi per se, cùm non sit aliquid in actu habens quiditatem, sed intelligitur fm comparationem propter latentiam suæ substãtiæ. et ideo, cùm voluerimus dare substantiam eius, dicimus ipsam esse illud, cuius proportio ad substantiam est sicut proportio cupri ad idolum, aut ligni ad scãnum. D. d. et, sicut comparatur. i. et vlr sicut cõparatur ad aliud habens creationem, & formam materia eius, & priuatio creationis eius, ita ista natura comparatur ad substantiam, i. fm quod est subiecta substantiæ, & recipiẽs illam. D. d. aut congregatã ex vtroq;. hic exposuit substãtiam, cui comparatur ista natura. substantia. n. dicitur de cõgregato ex hac materia, & forma, & dicitur de forma etiam. & dicit quòd ista natura dicitur in respectu substantiæ, aut substantiæ aggregatæ ex vtroq;, s. indiui dui demonstrati, aut formæ, & est illud, per quod substantia est demonstrata in actu. D. d. ista igitur natura est vnum principium, &c. i. & ista natura, quæ est prima materia, est vnum principium cõe oĩbus entibus transmutabilibus, quæ alterantur in inuicem, sed non est vna m se, i. a quòd sit substantia simplex existens actu, neq; ita quòd sit aliquod cõpositum ex materia, & forma. nam, si haberet formam propriam, nullam aliam reciperet ipsa permanente, sed statim corrumperetur q̃ cito alia forma generaret. & ² etiam quicquid recipit aliquid non recipit ipsum fm quòd est in actu, sed fm quòd est in potentia. si igitur prima materia innata est recipere omnes formas, necesse est vt sit in potẽtia omnes formæ, & vt non habeat in sua substantia formam propriam, qua est materia. & etiam, si eẽt aliquod ex ijs in actu, i. habens formam, tunc generatio in substãtia esset alteratio, & formę essent accidentia,

69 Materia nõ pt intelligi p se, sed fit cõparatiõem. Idẽ. i. ca. de subi orbis, & 2. met. t. c 16. 4. ph. 16. 2. ph. 26

2 Forma est principiũ per se, & priuatio p̃ accẽs. Item supra 64. & 67. b Nota quòd materia est cã formæ, & forma materiæ. vide cõtra. 2. phy. cõ 10. 8. ph. 60 &. 2. de aia cõ. 4. c Mod⁹ eẽndi materiæ ẽ ꝙ non ẽ in actu, sed est quasi mediũ inter non ẽ simplr, & ẽ in actu. Item 12. meta. xt. & 14. c. Idẽ 8 phy. c. 7. & ibi. d Potentia nõ ẽ de substãtia materiæ Oppositũ 1. ca. de subst̃ia orbis. Vide contr. Zimarræ. e Pars subsistẽs ẽ substãtia. Idẽ 2. de aia cõ. 2.

* 2. l. res naturales. Primum principiũ in hoc gñe non potuit scirι in hac scia, sicut primum subm. sed vide oppositum infra cõ. 8. 5. & 8. phy. cõ. 3. Vide contra di. Zim.

Hęc autem qũo duo, & qũo plura dictum est in præcedentibus. Primùm igit̃ dictũ est ꝙ contraria solum principia sunt, posterius autem ꝙ necesse est & aliud quippiã subijci, & esse tria. Ex ijs autem, quæ nunc, manifestum est quę sit dr̃ia contrariorum, & qũo se hñt principia ad inuicẽ, & quid subiectum. vtrum aũt suba forma, aut subm sit, nõdum manifestũ ẽ: sed ꝙ principia tria sint, & qũo tria, & quis modus eorum manifestum est.

Et iam diximus prius qũo ista sunt duo, et qũo plura. Diximus. n. primò ꝙ principia sunt contraria tm̃. et diximus post ꝙ necesse est vt sit hic aliquod aliud subiectum. Et iam apparuit ex dictis nunc dr̃ia inter contraria, & qũo se hñt principia adinuicẽ, & quid est subiectũ. vtrum verò forma sit substãtia, & subiectum nondum est declaratum: sed declaratum est ꝙ principia sunt tria, & quomodo sunt tria: & declaratus est modus, super quem fundatur quis modus sit.

70 Et iam diximus prius, i. cùm consyderantur per se, f. materia, & forma. D. d. & qũo plura, i. cùm consyderantur fm necessitatẽ gñationis tm̃, & non distinguat illud, quod est per se, ab illo, quod est per accidens: apparet. n. ꝙ fm hoc sunt tria, forma, & subiectũ, & priuatio. D. d. diximus. n. &c. & innuit sermonẽ, in quo probauit ꝙ principia sunt contraria. & ideo dixit Diximus. n. ꝙ principia tm̃ sunt contraria. D. d. & diximus post. & innuit sermonem, in quo declarauit post ꝙ est necesse vt eũ cõtrarijs sit aliquod subiectũ, non in prædicamentis accñtium tm̃, sed in prędicamẽto substantię. D. d. et apparuit ex dictis dr̃ia inter contraria, i. ª qm̃ forma est principium per se, & priuatio est principiũ per accidens. D. d. & qũo se habent, &c. i. qm̃ subiectum sustentat formam fm ꝙ forma ᵇ non potest esse sine subiecto, forma autem sustentat subiectũ fm ꝙ est complementum eius, et fm ꝙ subiectum nõ potest denudari à forma. D. d. & quid est subiectũ, i. ᶜ & modus essentiæ eius est, ꝙ non est demẽtatum in actu, sed est quasi medium inter non esse simpli, & esse in actu. Et accidit substantiæ eius vt sit in potentia oẽs formæ: non ꝙ potentia eius est in substantia, ita ꝙ sit pars definitionis: ᵈ qm̃, si potentia esset in substantia eius, tunc esse eius destrueretur ablatione potentiæ, et p̃nita formæ in actu, s. formę, ad quam habebat potẽtiam vt reciperet: & vlr, si potentia esset in substantia eius, tunc substãtia eius corrumperet apud gñationẽ, & esset in prædicamẽto ad aliquid, non i prædicamento substantiæ. Ex his igit̃ patet ꝙ istud subiectum est substantia non potẽtia, neq; ẽ actus: ᵉ pars. n. substantiæ ẽ substãtia. & fortè hoc intẽdebat, cũ dixit et quod est subiectũ. & ideo dixit post, vtrũ verò, &c. & fortè innit oĩa, quæ diximus, & est melius. Et intẽdebat, cùm dixit vtrũ verò forma, i. vtrũ verò forma est magis substãtia q̃ subiectũ, aut subiectũ magis q̃ forma, nondum declarat̃ est, sed in 2° declarabitur. Et fortè intendit ꝙ hoc non est declarandũ in hac scia, & est melius. D. d. sed est declaratum ꝙ prin² sunt tria, etc. i. & est declaratũ quot sunt prin², & qũo sunt, i. qm̃ duo

eoꝝ sunt substantiæ, & tertium priuatio: & declaratus est modus, fm quem vnumquodq; eoꝝ est necessarium in esse generati, qm̃ super hoc sunt fundata.

Caput Quartũ, in quo Antiquorum dubões soluuntur p ea, quæ de primæ materiæ essentia phantur.

QVot igitur, & quæ sint principia ex his consyderet. Quod autem vnico modo sic soluitur & Antiquorũ dubitatio, dicamus post hæc. quærentes. n. Philosophi primi veritatem, & naturam entium conuersi sunt veluti in viam quandam aliam, depulsi ob inexperientiam. dicuntq; neq; fieri eorũ, q̃ sunt vllum, neq; corrũpi, ꝓpterea ꝙ necessarium est fieri qd̃ fit, aut ex eo, qd̃ est, aut ex eo, qd̃ non est: ex his autem vtrisq; impoſe eẽ. neq;. n. quod ẽ fieri, eẽ. n. iam: & ex eo, quod non est, nihil vtiq; fieri, subijci enim quippiam oportet.

Ex his igit̃ consyderat, & scit quod sunt principia, & quæ sunt. Et declãndum ẽ post ꝙ hoc solũmõ dissoluet etiam qõ, quã Antiqui quęrebãt. Antiquissimi. n. in philosophia, cùm fuerãt pscrutati de veritate, & na entiũ, reflexi sunt ab ea, & quasi expulsi ad aliã viã ꝓp paucitatẽ exercitij. & dixerunt ꝙ nullum entiũ recipit gñationẽ, & corruptionẽ, nam quicqd gñatur necesse est vt gñetur, aut ex ente, aut ex non ente: sed impoſe est aliquid gñari ex aliquo istorum, ens. n. non gñatur, qm̃ iam est: & ex non ente nihil gñatur. indigeſ. n. in gñatione alio, quod sit subiectum.

Cum declarauit quot sunt prin², & quę eorum sunt per se, & quæ per accidens, & quæ actu, & quæ potentia, incœpit declarare ꝙ ex istis rebus dissoluetur qõ, quam quærebant Antiqui naturalũ, ita ꝙ coegit eos negare prin², & gñationem, et transmutationẽ, et multitudinẽ, et dixit Ex istis igit̃, &c. i. ex istis igit̃, q̃ diximus, põ: qs̃ eẽ numerũ, & naturã eoꝝ. D. d. Et declarandum est positum, quia termo demonstratiuus innatus est soluere oẽs qõnes accẽtes in re, & hoc figit̃ ẽ, et ꝙ ipse inuenit hanc cãm, i. primã materiam, & istam numerũ principiorũ. & intẽdebat ꝓ Antiquos, Parmenidem, & Melissum. D. incœpit dicere qũo accidit Antiquis ista qõ, & quæ opiniones acciderunt eis ꝓp hoc, & dixit Antiquissimi. n. &c. i. Antiquissimi eni, cùm intendebant pscrutari de entibus, accidit eis ista qõ. & non potuerũt soluere eã, ꝓpter paucitatem exercitij in Dialectica, & ideo reuersi sunt à via pscrutationis naturalis, declinãtes ad res extrinsecas, dicentes nihil gñari, & corrũpi, qm̃ gnatio aut est ex ente, aut ex non ente, sed non est ex ente neq; ex nõ ente, ergo gnatio non est. D. in destructione vtriusq; conduidentiũ vtuntur duobus tyllogismis in 2ª figura. per Primũ. n. declarant ꝙ impoſe est vt gñatio sit ex ente sic. gnatum est illud, quod non est, dũ gñatur. ens autẽ est aliud, quod ẽ: ergo ens nõ gñat. In hoc aũt, ꝙ quod declarant ꝙ non ens non gñatur, vtuntur etiam dualibus propõnibus, quarũ vna est, ꝙ quicqd gñatur ẽ aliqd, dum generatur: et non ens nõ est aliquid. ergo ꝙ quod est non ens non gñatur. & hoc intendebat, cùm dixit & ex non ente, &c. i. illud, quod dr̃ gñari, dum generatur, gñatum. n. cõpletum dr̃ generatum, quia ante ge-

Sermo de impõssibilitate quòd ens ex non ente fiat, vel ens ex ente non ente, &c. ens accidens etc.

Contra tres leges.

nerabatur. Et ideo qui ponit aliquid generari ex nõ ente, dicit, aliqd hñe dispõnem, quam nunq̃ habebat, neq; simplr incipiat ibi o, qñ, qñ non ens est generatum, & est mata, habet hanc dispõnem, & anteq̃ generar nõ habuit. Aqui igr dicet q̃ gñatum est ex non ente, contingit eodem tempore alter in diuorum, aut q̃ est mutatum sine trãsmutatione, aut q̃ transmutatio est impossibile. Idem recipiunt tale impossibile propter hoc, q̃ dicãt materiã aquerita addire ipsum. consuetudinem materiæ naturæ.

Et hoc non quod consequenter accidit antes, neq; esse multa dicunt, sed tantum ipsum quod est. Illi ergo talem acceperunt opinionem propter ea, quæ dicta sunt.

Et cum viderunt quid sequitur hanc positionem, & copulatur cum illa, dixerũt quòd res non sunt plures, sed solum ens. Illi. n. opinati sunt hãc opinionẽ ex hoc, qđ diximus.

72 Et cum consyderauerunt quid sequitur ex hoc, qđ dicũt q̃ gñatio & corruptio nõ sunt, cõtingit apud eos vt ois sit vnũ. qm, cum nõ fuerit hæ gnatio, nec corruptio, nõ erit materia, neq; forma. & cùm non fuerit forma, neq; materia, qb⁹ res cõmutent, ois erit vnũ simplex. iste igit termo coegit eos opinari cõtra illud, qđ apparet. Et ideo dixit Parmenides, si ens gignitur habet principiũ. sed non gñatur. ergo non habet principium. sed iste termo est vanus, vt declaratum est.

Nos autem dicimus q̃ ex eo, quod est, aut ex eo, quod non est, fieri, aut quod non est, aut quod est, facere aliquid, aut pati, aut qdcunq; hoc fieri, vno quidem modo nihil differt, aut Medicũ facere aliquid, aut pati, aut ex medico esse, aut fieri.

Nos autẽ vtemur in sermone alio modo à primo. dicere. n. q̃ generatio est ex ente, aut ex non ente. aut q̃ non ens, aut ens agit aliqd, aut patit, aut q̃ hoc fit aliqd ex quolibet non hẽt drĩam. non. n. est drĩa inter hoc, quod dicamus, q̃ Medicus agit aliqd aut patit, aut dicamus quòd medicus ẽ aliquid, aut fit aliquid, quodcunq; sit simpliciter.

73 Cum induxit cõnem Antiquor⁹, incœpit dissoluere eo dixit Nos aũt, &c. i. & locus deceptionis istorum hoium est, qui vtunt eo, quod dr multipliciter. modo. & sic mendum est eis verum cũ falso. nos autem debemus distinguere propositiones eor⁹, & demirare modum fm quem verificant, & fm quem non verificantur. D. incœpit declarare hoc, & dixit dicere. n. et incepit ab hoc, q̃ non est drĩa inter hoc, q̃ aliquis dicat, q̃ gñatio est ex ente, & non ente, & inter hoc, quod dicat q̃ non ens aut ens agant aliquid, aut patiantur.

Et dixit hoc, qñ, cum dicim⁹ q̃ generatio est ex ente, aut non ente intendimus q̃ gñatum sit ex pathione non entis aut entis, a tractione eorum. & hoc manifestum est. D. induxit exemplum, quod declarat hoc in gñatione, & dixit non. n. est drĩa, i. & quemadmodum nõ est drĩa inter hoc, q̃ aliquis dicat q̃ Medicus agit aliquid, aut patit. & quidicit q̃ à medico mouentur, aut gñatur aliquid, sic non est drĩa inter hoc, q̃ aliquis dicat q̃ ex ente generatur aliquid, aut ens fit aliquid, aut dicat q̃ ex non ente generatur aliquid, aut non ens fit aliquid. Et, cum declarauit differentiam

* al. medicum.

inter ista, incœpit declarare secũdum quot modos dicitur aliquid agere hoc, aut pati, aut generari ex hoc.

Quare, cum hoc dupl'r dicat manifestum est q̃ ex eo, qđ est, & id, quod est, aut facere aliqd, aut pati. ædificat igit Medicus, nõ fm q̃ medicus, sed fm q̃ ædificator: & albus fit, nõ quatenus medicus, sed quatenus niger: medicat aũt, & nõ medicus fit, quatenus est medicus. cũ aũt maxime ,ppriẽ dicamus medicũ facere aliqd, aut pati, aut fieri ex medico, si fm q̃ medicus hęc patiat, aut faciat, manifestũ q̃ ex nõ ente fieri, & hoc signãt, quatenus nõ est. qđ illi quidẽ, nõ partiẽtes, aberrauerũt, & ppter hãc ignorantiã tm insuper ignorauerunt, q̃ nihil aliorũ opinati sunt fieri, aut esse, sed auferebãt oẽm generationẽ.

Et, cùm hoc dr dupl'r, aut multipl'r, manifestum est q̃ ita est in hoc, q̃ diximus ex ente, aut ens agit, aut patitur. Medicus igit ædificat, non fm q̃ est medicus, sed fm q̃ est ædificator: & medicus fit albus, non fm q̃ medicus, sed fm q̃ niger: medicinare autem, & non medicinare est fm q̃ est medicus. &, qa non dicimus proprie, et principaliter medicũ agere, aut pati, aut aliquid generari à medico, nisi quãdo illud, quod agit, aut recipit, fuerit fm q̃ est medicus, manifestum est q̃, cùm dicimus q̃ gñatio est ex non ente, intẽdimus hoc etiam, s. fm quòd est non ens. &, quia illi non distinxerunt hoc, errauerunt, &, quia ignorauerunt hoc, peccauerũt, adeo q̃ existimauerunt q̃ nihil gñat, & q̃ nihil fit omninò, sed negauerũt gñationẽ omninẽ.

Dixit Et, cùm hoc dr, &c. i. dicere q̃ à medico fit aliqd, aut q̃ medicus agit, aut patitur aliqd. qñ, cùm dicere q̃ ex medico fit aliquid, aut medic⁹ agit aliqd, aut patitur, fuerit sicut dicere q̃ ex non ente fit aliqd, aut q̃ non ens patitur, et sicut dicere etiã q̃ ex non ente generatur aliquid, aut q̃ non ens patit, manifestum est q̃ fm numeros modos, fm quos dr q̃ medic⁹ agit, aut patitur, aut fit ex eo aliquid. dr q̃ nõ ens, agit hoc, aut patitur, aut fit ex eo hoc. D. incœpit numerare modos, fm quos dr q̃ medicus agit hoc, aut patiẽ, et notificat q̃ sunt duo modi, vnus per se, & alius per accidens, & dixit Medicus igitur ædificat, &c. i. & eidẽ attribuuntur plures actiones, aut passiones, quædam per se, quædã per accidens. v. g. qñ medico attribuit actio ædificandi, & dr q̃ medicus ædificat, aut q̃ ex medico fit ædificatio. & hoc est per accñs. non. n. ędificat fm q̃ est medicus. sed fm q̃ accidit ei q̃ fuerit ędificator: & sic attribuit ei pari ab albedine, sed non fm q̃ est medic⁹, sed fm q̃ accidit medico q̃ fuerit niger.

D. d. medicinare aũt, &c. i. medicinare aũt, & nõ medicinare est ei per se, & fm q̃ est medicus, dicere igitur medicũ curare, aut à medico fieri curationẽ est aliud à dicere medicum ędificare, aut albefieri, aut à medico fieri ędificationem, aut albedinem. D. d. manifestum est, &c. i. & cùm passio, & actio non attribuit rei per se, nisi fm q̃ illud, cui attribuit, nõ fz q̃ accidit ei aliud, & intẽtio est prædicatio, q̃ est per se, manifestũ ẽ q̃ dicere q̃ nõ ens fit ens, et q̃ ex nõ ente fit ens, intelligendũ ẽ q̃ non

Medic⁹ ædificat, nõ inquãtum medic⁹, sed inquãtum ædificator.

non ens, fm q̃ est nõ ens, fit ens, quod est impossibile. q̃ aũt non ens fit ens, non fm q̃ est non ens, sed fm q̃ est aliquod ens, nõ est impossibile. illi igit Antiqui nõ distinxerunt inter illud, quod est per se, & illud, quod est per accidens. illud enim quod est per accidens, est possibile, immo necessarium, & illud, quod est per se, est impossibile. ideo existimauerunt q̃ illud, quod est per accidens est impossibile. & sic destruxerunt generationes omnino, vnde dixerunt quòd totum ens sensibile est vnum. Et declaratum est quòd priuatio est principium generationis per accidens, et q̃ est necessarium in generatione, s. fm q̃ accidit subiecto, ex quo est generatio, ergo necesse est vt generatio fit ex non ente per accidens, & est impossibile per se.

Priuatio est principiũ generationis p accñs. & est necessariũ in generatiõe. Idẽ sup cõ. 64. 65. 66. & 67.

Nos autem & ipsi dicimus fieri qdem nihil simpliciter ex eo, quod non est, sed tamẽ fieri ex eo, quod non est, vt secundum accidens. ex priuatione enim, quæ est per se non ens, non ex eo, quod inest, fit. Mirabile autem est hoc, et impossibile sic videtur fieri aliquid ex eo, quod non est.

Et nos ẽt dicimus q̃ nihil fit omnino ex non ente simpliciter, sed dicimus q̃ aliqd generaẽ ex nõ ente. v. g. per accidens. generaẽ enim aliquod ex priuatione, & est aliqd nõ ens per se absq; eo, quod fit in eo. Et hoc tenẽt pro improbabili, & existimatur esse impossibile aliquid generari ex non ente.

75 Et nos cõuenimus cum his in hoc, q̃ nihil omnino fit ex simplici priuatione. qñ, si ita esset, tunc ens inueniretur per se ex priuatione, & sic priuatio posset alterari, sed dicimus aliquid generari ex non ente per accidens. i. ex subiecto, cui accidit, q̃ in eo fuerit priuatio rei, ex qua generat. &, si hoc nõ esset, s. si priuatio formæ nõ præderet in subiecto, nõ generaret ex eo. D. d. generatur enim aliquid ex priuatione, &c. i. necesse est enim aliquid esse ex priuatione, cùm impossibile est ut generatum inueniatur per se absq; eo, quod priuatio eius sit in subiecto, ex quo generatur per se. D. d. & est nõ ens per se, i. & priuatio est non ens per se, & materia est nõ ens per accidẽs. D. d. absq; eo q̃ sit ens, i. ps* generati. Et, cùm declarauit quòd priuatio necessaria est in generatione, dixit Et hoc tenetur pro improbabili. i. generationem fieri ex priuatione. & hoc non est possibile cũ fieri, sed necessarium, cũ p accidẽs. D. incœpit etiam declarare q̃ similiter accidit in hoc, q̃ generatio attribuitur enti. s. quoniã est necessarium per accidens, & impossibile per se.

Priuatio est nõ ens p se, nisi aũt ẽ nõ ens p accñs. idem ifra. c. 79.
* al. priuatio.

Similiter autem neq; ex eo quod est, neq; id, quod est, fieri, nisi secundum accidens. sic autem & hoc fieri eodem modo, ut si ex animali animal vtiq; fiat, &, si ex quodã animali quoddam animal, vt si canis ex equo fiat. fiet enim non solũ ex quodam animali canis, sed etiã ex animali, at nõ quatenus ẽ animal, est enim iã hõc. si ãt aliqd debet fieri animal, nõ secundũ accidens, non ex animali erit.

Et fm hunc modum nõ generatur etiam ens ex ente, nisi per accidens. hoc enim etiã erit fm illum eundem modũ. v. g. qñ generatur animal ex animali, & ex aliquo animali animal. si igitur canis generatur ex equo, tũc generatio canis est ab aliquo animali, & ab animali simpliciter, sed generatio eius ex eo, nõ est fm q̃ est animal cùm habet rationem animalis. quod igitur innatum est fieri animal, nõ per accidens, necesse est vt generatio eius sit ex non animali.

Hoc enim etiam fit illo eodẽ modo, i. quo generatũ 76
fit ex non ente, s. per accidens, impossibile enim est vt
generatum sit ens, aut non ens, anteqũ generari, nisi per
accidẽs. D. d. v. g. &c. i. v. g. si aliquis dicat q̃ nos videmus animal generari ex anima'i tibi simili. & aliqd animal ex animali diuerso in specie, v. g. canem ex equo, & q̃ propter hoc possibile est vt aĩal generetur ex animali. adhuc aũt dicemus q̃, si canis generet ex equo p se, continget vt aĩal generetur ex aĩa'i simpliciter, sed generatio animalis ex aĩali, & entis ex ente nõ pot esse simpliciter, generabile enim transmutat ad illud, quod non habet, & aĩalitas est in generato. si igitur animal generaretur, fm q̃ est aĩal', & animal ex animali, fm q̃ est animal, contingeret aliqd transmutari in ipsum eius, quod habet in actu, quod est impossibile. & ideo necesse est vt oẽ, quod innatum est fieri animal per se, transferatur ex non animali. ergo, si generatio esset possibilis aĩalis simpliciter, tunc ec. necesse vt ex non animali simpliciter generaretur sed, quia generatio est anima lis demonstrati, contingeret vt fi. ex non animali demõstrato per accidens, & ex anima'i demõstrato per accidens. Causa eius, quod est per accidens hęc est, qñ prima materia nõ pot denudari a forma, quemadmodum ea eius, quod est per accidens in generatione a privatione est, q̃ illud, quod generãdum est debet esse privatũ.

Impoſſ. fit aliquid innatum fieri ad ſenſum.

Et si aliquid fit, non ex eo, quod est, neq; ex eo, quod non est. quod enim ex eo, quod non est, dictum est nobis quid significet, q̃ quatenus nõ est. Amplius autem & esse omne, aut non esse non removemus.

Si igitur aliquid fuerit ens non est ex non ente. neq; ex ente. iam. n. diximus qđ intendimus, cùm dicimus ex nõ ente. Et nõ auferemus per hoc totũ ens, neq; totũ nõ ens.

Si igitur aliquid generatur, non generat ex ente *m 77
pliciter, neq; ex non ente simpliciter, vt exitus materiæ. Antiquitatem enim declaramus quid intendimus, cùm dicimus aliquid generari ex non ente, & ex ente. & q̃ quodam modo generatur ex nõ ente, & alio modo ex ente. Et, cùm dicimus aliquid generari ex nõ ente, nõ intendimus negationem totius entis. &, cùm dicimus aliquid generari ex ente, non intendimus affirmationẽ totius entis. & hoc intendebat, cùm dixit Et non negamus p hoc. i. quia, cùm dicimus aliqd generari ex non ente, nõ intendimus negationẽ oĩum modoꝝ essendi, qñ hoc impossibile est. neq;, cùm dicimus aliqd generari ex ente, affirmamus oes modos essendi.

Vnus igitur modus hic est: Alius autẽ q̃ contingit eadem dicere secũdum potentiã, & actum. hoc autem in alijs determinatum est cum diligẽtia magis. Quare, quod qdem dicebamus, dubitationes soluũtur, propter quas coacti removent dictorum quædam. propter hoc enim tãtum auersi sunt Priores à via in generationem, & corruptionem, &

* al. mate-

In 9 meta.

omnino

omnino mutationem. hæc enim visa natura omnem soluit hanc ipsorum ignorantiã.

Hic igitur est vnus modorũ, quibus vti-
mur. Est alias, qñ possibile est dicere ista esse in potentia, & possibile est dicere in actu. & hos determinauimus hoc pfectius in alio loco. Nunc igitur habemus illud, quod promisimus de dissolutione qõnum, quibus Antiqui coacti sunt ad negandũ quæda dicta. qñ hi causa declinauerunt Antiqui hac declinatione a via ducente ad generationẽ, & corruptionẽ, & vltra ẽ transmutationẽ. si enim cõsyderassent hanc ipsam naturã, tũc recessissent oõ, quod ignorauerunt in hac intentione.

78 Habẽtes igitur est vnus modorum, qbus dissoluẽ
ist qstõ. Deinde induxit secundũ modum, & dixit Et
etiã hoc, &c.ñ ista qõ prædicta dissoluitur. qñ dicere ens esse aliquid aliud, aut ex eo fieri aliqd, dr duob⁹ modis, quorũ vnus est de ente in actu, & alius de ente in potentia. ens igit generari ex ente in actu est falsum, & impossibile, sequitur enim ex eo vt generatũ sit anteq̃ generetur, ens aũt generari ex ente in potentia est necessarium. ens enim in potentia non est priuatio pura: ex quo sequitur vt ens sit ex non ente, neq; actio pura: ex quo sequitur vt generatum sit anteq̃ generetur: & hæc sunt extrema contradictorię, ex qbus sequi qõ.

Antiqui enim ignorauerũt qp inter non esse purum, & esse purum est medium, aut aliqua natura. D.d. Iam igit habemus illud, quod promisimus, &c.t. qõ igit, quę coegit priores Naturales nõ cõcedere quędã illorũ, quę sequuntur generationẽ, tã dissoluta est. oês. n. concedit subiectũ, & nõ cõcedit nõ ee, quia apud eos ens non generatur ex nõ ente, & ẽ expulsi sunt à natura generationis pp hoc, adeo qp posuerũt generationẽ esse congregationem, aut segregationem, aut exitum a mixto. D.d.S. hic causa, &c.t. Antiqui verò pter hãc quæstionem negauerunt generationem oinò, posteriores ver Naturales, pter hanc causam ẽt negauerũt quędam de quarta generationem, sed ẽt negauerunt verã generationem, & hic quodãmodo cõcedũt illam. D.d. &, si intelligerent hanc naturã, &c. dicit, &, si Naturales comprehendissent ellentiam illius naturæ, i. materiæ, tunc autem scirent omne, quod ignorauerunt in generatione. ✱ Et hoc significat ipsum inuenire hanc causam, & scire eam principaliter.

Tangentes igitur & alij quidam fuerunt ipsam. sed nõ sufficienter. Primũ enim consi tetur simpliciter fieri aliquid ex eo, quod nõ est, quo Parmenides rectè dicere. postea vi detur ipsis, si quidem est numero vna, & potentia tãtum esse. hoc autem differt plurimũ. Nos enim materiam, & priuationem alterũ esse dicimus: et horum, materiam quidẽ non ens esse secũdum accidens, priuationẽ aũt p se: & materiam quidẽ prope, et quodãmodo substãtiã, priuationẽ autem nequaquam.

Et inuenimus alios, qui aliquantulũ inspexerunt eam, sed non quantũ sufficit. Primò verò, quia dñt simpliciter aliqd generari ex non ente, qa sermo Parmenidis apud eos est uerus deinde qa dũt qp, cũ sit una numero, est etiã in potẽtia, & rõne vna: & in hoc est differentia magna. Nos aũt dicimus qp materia, & priuatio differũt: & qp altera, s. materia nõ est per accidens, priuatio aũt nõ est per se: & qp materia est aliquod propinquũ, & substantia quodã modo, priuatio aũt nõ omnino.

Idest Et videmus quosdam alios accedere cõprehen 79
sioni naturæ istius materiæ, sed non qp pertingant sufficienter: & innuit Platonẽ. D. incepit notificare in quo deficiunt, & dixit Primo vero, &c.t. deficiunt enim in cognitione naturæ eius in hoc, qa non distinguunt inter illam, et priuationem. primo enim cõcedunt ipsam non esse, quia cõcedunt argumentationẽ Parmenidis, s. qp quicquid est pter ens est nõ ens, & qp ens est vnũ.

D.d. quia dicunt, &c.t. secundo vero, quia dicunt ipsam esse vnum numero, & qp propter hoc est vna definitione, & rõne: & ex hoc sequitur vt sit aliquod entũ, s. qp, si est vna numero fm subiectum, est vna fm rõnẽ. fm igitur primũ sermonem cõcesserunt priuationem esse in substantia eius, & fm hunc sermonem secundũ negauerunt priuationem ee in substantia eius: & hoc demonstrat qp isti non distinxerunt naturam eius à natura priuationis. Et, cũ notificauit qp Plato solus fuit propinquus videre verum in hac natura, sed tũ non distinxit eam bene, incepit dicere differentias veras inter materiã primã, & priuationẽ & dixit Nos aũt dicimus, &c. & intẽdit p. ppinquũ. i. ppinquũ et, quod est in actu. & dixit & quodãmodo substantia, quia nõ est substantia in actu, & oppositę istis differentijs sunt differentiæ priuationis. D.d. priuatio aũt non oinò, i. priuatio aũt non est, neq; propinq; neq; remotè, neq; est accidens, nedũ vt sit substantia. & dixit qp materia non est per accidens, & qp priuatio nõ est per se, diutiẽ do priuationem ab eo, quod est in potentia. ens enim in potẽtia ẽ aliquid, cui accidit priuatio nõ in sua substantia, priuatio aũt fm qp est priuatio, est non ens per se. Et ex hoc apparet qp oẽ habens materiam est generabile, & corruptibile, nam in natura materiæ est priuatio formæ: & si in sua natura esset formata, non reciperet formas, nisi ens generaretur ex ente: quẽadmodum, si in sua natura eẽt priuatio simpliciter, tunc omnino nihil generaretur ex ea. est igitur quasi cõposita ex esse, & non esse. †{Et hoc declarabit}- in de substãtia orbis qp corpora cœlestia non habent materiã omnino, qñ tunc essent generabilia, & corruptibilia propter mixtionem priuationis cum * natura cog.² nihil aliud enim est causa generatiõis, & corruptionis q̃ prima materia pp nõ esse, qđ mixtũ est in substãtia eius.

Quidã aũt quod non est magnũ, & paruũ similr, aut simul vtrũq;, aut seorsum vtrũq;, quare penitus alter est modus hic trinitatis, & ille. hucusq;. n. pcesserũt, qp oportet quãdã supponi naturã: hãc tn vnã faciũt. etenim, si aliquis dualitatem facit, dicẽs magnum, & parvum ipsam, non minus idem facit. alterã enim despexit. permanens enim cum forma causa est eorum, quę fiunt, sicut mater: altera verò pars contrarietatis, sæpe per imaginationem videbitur ad maleficium ipsius intẽdenti intellectum, neq; esse penitus.

Illi autem ponunt non ens magnum, & paruum eodẽ modo, siue per ambo demonstrent illud, siue per vtrunq; per se, & sic erit

ista

ista sententia trinitatis alia ab illa. vsq; aũt ad hunc locum bene dixerũt, qm̃ necesse est vt sit hic aliqua natura subiecta: sed posuerunt istam naturam vnam. quia igit, si aliquis dixerit in ea dualitatem, dicendo ipsam eẽ magnum, & paruum, nihil dicet diuersum à dicto. negat enim aliam naturam, qm̃ illa natura permanet, & est amplexa cum creatione, qua creantur generabilia, vt mater: ista autẽ alia natura, quæ est altera partium contrarietatis, multoties facit existimare consyderantem per suam mẽtem malitiam actionis eius, ipsam non esse omnino.

80 Inducit etiam alium modum indistinctionis priua-
Plato non distinxit inter priuationẽ, & materiã. tionis à materia, & dicit. Illi aũt ponũtnõ ens magnũ, et paruum, & c.t. Plato autem non distinguit inter priuationem, & materiam, . cùm per non ens demonstret quod demonstrat per magnum, & paruum, & indifferenter, siue demonstret illud per ambo insimul, aut per vtrunq; per se. D.d. & sic erit ista sententia, &c.t. & sic iste modus trinitatis in principijs, si concedatur ipsum esse trinum, cùm magnum, & paruum reducantur in materiã, erit alius à modo trinitatis, quẽ diximus, scilicet qp trinitas eorum de principijs, quæ est vnum, & magnum, & paruum erit alia à nostra trinitate, quę est priuatio, & materia & forma. & accidit error iste modus erroris, quia dimisit consyderare de priuatione. D.d. vsq; aũt ad hunc locum, &c.t. in hoc autem, ad qp peruenit consyderatio eorum in istis rebus, s. in hoc, quod dicunt, qp necesse vt sit hic aliqua natura subiecta generabilium, benè dixerunt, in illis aũt, quæ sunt pter hoc, nihil recte dixerũt. D.d. quapropter, si aliquis, &c.t. isti enim peccant post istum locum, qa non numerauerunt priuationẽ secundũ principium cũ materia, neq; per se, neq; per accidens, neq; posuerũt dualitatem in principijs, ex qbus est generatio, s. materialibus. si igitur aliquis dixerit eos dicere dualitatẽ, cùm dicunt qp materia est magnum, & paruum, nihil dicit diuersum ab eo, quod dixerãt primò: magnum enim, & paruum reducuntur in vnum, vt dictum est in fidecta qõne, non in duas naturas diuersas. et ẽt per hoc, qp ponunt dualitatem in magno, & paruo, & si concesserimus illa significare dualitatem, negãt altam naturã, s. priuationem esse de numero principiorum, & habere introitum in generationem, neq; per se, neq; per accidens. D. incepit dare causam, quare latuit Platonẽ priuationem habere principium in generatione, & nõ latuit ipsum hoc in materia, & dixit illa enim natura permanet, &c. idest & fuit manifesta eis dispositio istius naturæ, s. materiæ, & latuit eos secũda natura, s. priuatio mixta cum materia, pter quam materia est parata ad recipiendum formas: qm̃ ista natura, s. materia pmanet in generato, & forma non põt esse sine ea: & ista se habet ad generata sicut mater ad filios: & propter ista non latuit eos hanc naturam esse necessariam in generatione: alia aũt natura, s. priuatio propter malitiã suę actionis in generabilib⁹ latuit eos, nã, cùm accidit generabilibus, priuat illa. & multoties q inspexerit illã hoc modo, credet ipsam magis destruere generationẽ, q̃ esse necessariam in generatione. Et hoc intendebat, cùm dixit multoties, &c.t. quoniã nõ facit generari, sed destruit generationem.

Vide cõtradictionem Zim.

Existẽte enim quodam diuino, & bono, & appetibili, aliud quidem contrarium ipsi dicimus esse, aliud autem, quod natura aptũ est appetere, & desyderare ipsum secundum suam ipsius naturam. quibusdam aũt accidit contrarium appetere suam ipsius corruptionem. attamen neq; ipsum suam ipsius possibile est appetere formã, propterea qp nõ est indigens, neq; contrarium, corruptiua enim sunt suiinuicem contraria: sed hoc est materia, sicut si fœmina masculum, & turpe pulchrum: verum non per se turpe, sed fm accidens: neq; fœmina, sed fm accidens. Materia appetit formã, sicut turpe bonũ, & fœmina marẽ.

Quoniam, quia est hic aliquid diuinum, quod est bonũ & appetibile, dicimus qp hoc est cõtrarium eius, & est illud, quod est innatum, i. naturaliter appetere, & assimilari ipsi illi. aut contingit eis, vt contrarium appetat corruptionẽ suiipsius. & impossibile est vt forma appetat se, qm̃ non est diminuta, neq; appetit suum cõtrarium, quia contraria corrumpũt seinuicẽ: sed materia appetit formã, sicut fœmina marẽ, & turpe pulchrum: non quia in se est turpis, sed per accidẽs: neq; qa est fœmina, sed per accidens.

Cùm declarauit qũo apparet consyderanti primo 81
aspectu, quod priuatio non habet dignitatem in generatione cum materia, incepit declarare ipsam habere introitum in generationem, & qũo, & quod mixtio eius cũ materia est causa in hoc, qp desyderium naturale est in materia ad formam, & hæc est causa in hoc, qp res materiales sunt generabiles, & corruptibiles. & dixit Qm̃, quia est hic aliquod diuinum, &c.t. s, quia priuatio accidit materiæ de necessitate, & est hæc perfectio diuina maxima, cui oia entia appetunt assimilari, et ex qua appetunt acquirere, fm qp natura eorum põt recipere, dicimus nos qp materia, fm qp accidit ei priuatio, est innata appetere te assimilari primo principio fm qp potest, & hoc est appetere receptionem formæ. Et intelligit hic per appetitum illud, quod materia habet de motu ad recipiẽdum formam. appetitus enim alius est naturalis sine sensu, vt in plantis ad nutrimentum, & alius est cum sensu, vt appetitus animalium ad nutrimẽtum, in materia igitur est appetitus naturalis ad recipiendum oês formas, recipit igitur eas alternatim, qñ forma agens est ptens. D.d. ille aũt, &c.t. qui autẽ non concedit priuationem comungi cũ materia, non põt dicere quare ille appetitus naturalis est i entibus ad recipiendum formam post formam. qm̃, cùm non concedunt priuationem esse mixtam cũ materia, quapropter non est in actu, contingeret eis dicere qp istud desyderiũ naturale est in entibus naturalibus, fm qp sunt completa existentia in actu ex quo contingeret eis aliquid appetere suum cõtrarium corrumpens ipsum: & sic aliquid appeteret se corrũpi. Et hoc, quod dixit, manifestum est. qm̃, si non esset: hic aliquid nõ habens formam, non esset hic aliquod appetens formam post formam: & si esset, tunc natura ageret ociosè, quia poneret in entibus potentiam ad corruptionem eorum, fm qp sunt in actu: & totũ hoc est impossibile, oẽ enim, vt dictum est, diligit se permanere, sed materia diligit inducere formam post aliam propter diminutionẽ contingentem sibi. D.d. sed materia appetit formam sicut femina marem. & licet non vtatur comparatione in doctrina demonstratiua, tñ vtatur in rebus nõ ten

Appetitus Naturalis, & Alius.

Perfectio vltima appetibilis est ipsa forma. Explanat. Aristotelis de ista perfectione.

Obiectio

Praua, ſſi in rebus nō ſem per, ſed quæ plurimū, quæ no delit, quā, mo p̄ opoſi tū, ſm id al ſera ſunt ſecun pter ſecū tur. & phy. c. 8. & 1 dā. 6. & 14. & 2. de ala. 49.

sibilibus, quæ non intelliguntur niſi per comparationem. D.d. non quia eſt in ſe, ſed per accidēs. quia tur priuatio accidit ei ex priuatione mixta cū ipſa materia, & in te non eſt priuatio, eſt igitur turpis p̄ accidens. & ſimiliter eſt fœmina per accidēs: qa fœmina eſt hō imperfectus: fœmineitas enī accidit ei ex priuatione.

Caput Quintum, Materiam ingenitam, incorruptibilemq. eſſe oſtendens.

Vide Auer. in primum Ztm.

COrrumpitur autem, & fit, eſt quidē vt fic, eſt autē, vt non. quatenus enim eſt, id in quo, ſm ſe corrumpitur, quod enim corrumpitur in hoc eſt priuatio: quatenus autē ſm potentiam, non per ſe, ſed incorruptibilem, & ingenitam, neceſſe eſt ipſam eſſe. ſi enim fiat, ſubijci aliquid oportet primū, ex quo inexiſtente fiat: hoc autē eſt ipſius naturæ: quare erit, antequàm fiat. dico enim Materiam, primū ſubiectū vniuſcuiuſq;, ex quo fit aliqd, cum inſit, non ſm accidens, &, ſi corrumpit aliquid, in hoc abibit vltimū: quare corrupta erit, antequàm corrumpatur.

Materia ſyl. 1. 2. ph. t. 1. 2. & c. metaſ. 2.

Et corrumpi, & generatur quodāmodo, & aliomodo non. ſm enim illud, quod eſt in ea, per ſe corrumpi, illud enim, quod corrūpitur per ſe, in ea eſt priuatio: ſm aūt potentiam non corrumpitur per ſe, immo neceſſe eſt vt ſit non corruptibilis, neq; generabilis. qm̄, ſi fuerit generata, indiget ſubiecto, ex quo generetur: & iſtud eſt ipſa natura: ergo erat, anteq̄ generaretur. dico enim Materiam, primum ſubiectum, illud, ex quo generatur res, & eſt in ea nō p̄accidēs, &, ſi fuerit corrupta ad hoc veniet in poſtremo: ergo erat corrupta, anteq̄ corrumperetur.

82 Cum notū ſit aut naturam primę materiæ, & in quo differt a priuatione, & diſſoluit cōnes cōtingēres Antiq̄s in generatione, incepit declarare ipſam eſſe neq; generabilem, neq; corruptibilem. & quia generabile, & corruptibile dr duobꝰ modis, per ſe, et per accidēs, dixit Et corrumpitur, &c. t. qm̄ eſt generabilis, & corruptibilis per accidens, & non generabilis, neq; corruptibilis per ſe. D. expoſuit hoc, et dixit ſm enim, &c. t. &. Si eſſe corruptibilis, quia priuatio, quæ eſt in ea, eſt corruptibilis per ſe, & ideo eē eius eſt causa corruptionis, & non eſſe eius eſt cauſa eſſendi, & ep̄ non attribuitur corruptela, niſi ſm rem corruptibilem, quę eſt in ipſo, attribuatur per accidens, & tranſumptiue, vt dicimus doctum &c. qđ vnum, quod eſt in pio, accidit. D.d. ſm aūt potentiam, &c. t. et ſm ſſentiam priuationis formæ in ea ſit ipſa corruptionem, nō ſm præſentiam potentiæ in ea, quia potentia nō eſt corruptibilis per ſe, & materia eſt et generabilis per accidens, p̄ter p̄ſentiam eius, quod eſt per ſe in ea, & eſt actus.

I Cum notū ſit ipſum eſſe non generabilem, neq; corruptibilem inducit ſuper hoc demonſtrationē, & dixit qm̄, ſi fuerit generata &c. t. & hic ſermo eſt inducens ad inconueniens &c. Omne generatum habet ſubiectum, in quo eſt exiſtentia in potētia, et hoc declaratum fuit ſuperius. ergo primum materia habet ſubiectū exiſtens in potentia de ſubiectum, quod eſt in potētia, eſt vnum oīum generabilium: ergo prima materia, & ſitū ſubiectum ſunt vnū numero, ſ. vnum ſubiectū: & oē, quod cum ſuo ſubiecto, ex quo generatur, eſt vnū numero, eſt, anteq̄ ſit: ergo prima materia eſt anteq̄ ſit, quod eſt impoſſibile. & hoc impoſſibile ſequitur ex hoc, quod poſuimus ep̄ prima materia eſt generabilis. & hoc modo argumētationis declarauit ipſam eſſe nō corruptibilem per ſe: ſequitur enim vt ſit corrupta, anteq̄ corrumpatur. D.d. dico enim Materiam, &c. intelligo enim materiam, primum ſubiectū, quod eſt in potentia, non ſubiectū, ex quo generatur res, & eſt in actu, & generatum ex eo eſt exiſtens per ſe, nō per accidens. hoc enim ſecundū ſubiectum, & primū conueniunt in hoc, ep̄ generatum inuenit ex eis per ſe, & differunt in hoc, ep̄ primum eſt in potentia, & ſecundū in actu, aut mō medio iter potētiā, & actū, ſicut eſt diſpoſitio in illo, quod generatur, ex pluribus vno ſubiecto.

Et dixit hoc, quia, ſi ponatur in generatione materię primū ſubiectum, ſ. in potentia, non contingit vt ſit cū materia vnum numero: & ſic non accidit impoſſibile prædictum. & ideo excitauit audientem ad intelligendum ex hoc, quod dixit, ep̄, ſi prima materia generaī indiget ſubiecto, ſ. primo ſubiecto.

De principio autem ſm Formam, vtrum vnum, an plura, & quot, aut quæ ſunt cū diligentia primę Philoſophiæ opus eſt determinare. quapropter in illud tēpus reponatur. de Phyſicis autē, et corruptibilibus formis in poſterius demonſtrādis dicemus. Quod igitur ſunt principia, & quę, & quot numero determinatum ſit à nobis ſit. Rurſus autem, aliud principium capientes, dicamus.

Cōſyderare aūt de principio ſm Formā, vtrum ſit vnum aut plura, & quid ſit, & quę ſunt perfectę, eſt de opę primę Philoſophiæ. vñ oportet nos expectare ad ipſam. de forma aūt Naturali, & corruptibili nos incipiemus declarare, & dicere, qđ iam determinauimus p̄ hunc ſermonē, quē cōpleuimus nūc, principia eē, & quę, & quot ſunt. Et nos intendimus in hoc ſermone aliud principiū.

Nulla eſt via ad ꝓbādum corpa eē cōpoſita ex materia, & forma, & ferme oēs viæ tractationis. Idē ſupra. c. 61. Idē 12. meta. c. & 8. phy. c. 18. Idē 1. ca. de ſuba orbis.

Nota diuam iter ſubiectū primū, & ſecūdū. ꝓ qđ vide. ſ. coeli c. 67. &. 2. de ala cō.

Oē, de quo loquit i hoc libro, princ palr ẽ pp primū principiū mouens. Idē 8. phy. cō. 1.

83 a Formarū alię ſūt materijs, alię n. Conſide. 12. meta. c. 25. & 2. phy. n. 26.

b Scia cōe dit ſuū ſubm eē, aut qa eſt manifeſtū p ſe, aut qa eſt mōſtratū ē i alia ſcia. Idē 2. phy. 22. et 26. c. & 12. meta. c. 5. Idē 2. de ala 27. & 29. c. Idē 6. meta. cō. c. Idē. c. cœli. c. 4.

c Vide cōſimile contra Aut i. 8. ph. c. 1. et. 12. meta. cō. 5. vide 2. phyſi cō. 1. & q̄ibi.

Vide duas cōtradictiones Zim.

uina, per viam, quam exiſtimauit eſſe neceſſariam, & eſſentialem in illa ſcientia, & peccauit peccato manifeſto. certum enim illorum ſermonum, ybus vſus eſt in hoc, non pertranſit ordinem ſermonū, ꝓbabilium: & tam cauſam innuimus huius alibi. Et prius eſt hoc, qđ dicit, ep̄ iſta ſcientia accepit à primo Philoſopho corpora componi ex materia, & forma. Negligens, eſt ne alia via ad ſciendum hoc niſi ex tranſmutatione exiſtē te in ſubſtantia: Sed ſicut dicet Ariſt. Philoſophus declarat ſubſtantiā materiæ, quæ ſit, perfectè, per comparationem eius ad oēs differētias entium, ſm ep̄ ſunt entia, ergo impoſſibile eſt declarare ipſam eſſe, niſi in hac ſcientia. D.d. qñ tam determinauimus per hunc ſermonem, &c. t. & intēdit, cùm dixit & quę ſint, formā, & materiam. &, cùm dixit & quot ſint, intendit duo p̄ ſe, & tertium per accidens. D.d. & nos intendimus aliud, &c. & inuenit hoc, quod vult incipe in ſecūdo tractatu de nā qđ ſit, deīde de numeratiōe ſpēs causarū.

Et forte inuenit primū ſm mouēs, quod declaratum eſt in fine iſtius libri. oē enī, de quo loquit in hoc libro, principaliter eſt pp illud ſm: & iſte eſt primus locus, in quo Naturalis inſpicit aliū modū eſſendi ab illo, de quo cōſyderat, & apud illū eſt alt. & diuiſit cōſyderationē de eo vſq; ad ſciam nobiliorē, quæ cōſyderat de ente, ſm ep̄ eſt ens. Et totū hoc eſt quaſi cōtrariū eius, quod exiſtimauit Auicē. qm̄, ſi hic non demonſtraret iſte modus entiū, ſ. ſeparabilium, nō eſſet niſi ſcia Naturalis, et Doctrinalis: & ideo Antiqui Naturales exiſtimabant ꝓ ſcia naturalis eſt prior oībus ſcientijs, dicentes ep̄ ſubiecta eius ſunt priora oībus entibus. Et forte intendit p̄ aliud ſm, aliud initium doctrinæ, qm̄ principiū docti mæ in hoc libro debet eſſe à ſecūdo tractatu. & hoc etiam euidentius eſt apud me.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV
LIBER SECVNDVS,
cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima tractatur de ipſa Natura, et de quocunq; quod ad eam refertur, & quot modis dicatur.
In Secunda de contemplatione ipſius Naturalis, & quomodo differat ab ea, quæ eſt Mathematici.
In Tertia de Cauſis, & earundem diuiſione.
Summæ Primæ Caput Primum, in quo habetur quid ſit Natura.

Orum, quæ ſunt, alia quidē ſunt natura, alia verò propter alias cauſas. Natura qdem ſunt & animalia, & partes ipſorum, & plātæ, & ſimplicia corpora, vt terra, & ignis, & aer, & aqua. hæc. n. et huiuſmodi natura eē dicimus. Omnia aūt, quæ dicta ſunt, videnī differentia ab ijs, quæ non natura exiſtunt. quæ enim natura ſunt omnia videnī habere in ſeipſis principium motus, et ſtatus, hæc qdem ſm locum, illa vero ſm augmentum, & decremētum, quædā autem ſecundum alterationem.

Dicamus ep̄ entium quædam ſunt natura, & quædam ex alijs cauſis. illa autē, quæ ſunt ſm Naturam ſunt ſpēs animalium, & partes eorum, & ſpecies vegetabilium, & corpora ſimplicia, vt terra, ignis, aqua, & aer, & iſta n. et ſimilia dicimus natura eē. Et videmus ep̄ omnia iſta differunt ab eis, quę nō cōſtituūtur p̄ naturā. qm̄ in vnoquoq; iſtorū eſt principiū motus, & getis cumiſdā in loco, et cuiuſdā in augmēto, & cuiuſdā in alteratione.

1 Vide Auer. in primum Ztm.

Vita, cùm intēdit in hoc tractatu loqui de his, quæ ſunt quaſi fundamenta, & principia iſtius ſcientiæ, incepit notificare naturam quid ſit, & potuit principium conſyderationis in hoc à rebus naturalibus, cùm ſint manifeſtiora ei̯ natura, & dixit Dicamus igitur, &c. t. & intendit per alias cauſas voluntatem, & casam, &, q.d. quòd entium quædam ſunt ex natura, & quæda fiunt ex alijs cauſis, deīde numerauit illa, quæ fiunt ex natura, & dedit modū, quo iſta corpora naturalia differunt à corporibus innaturalibus, & ſm quę modum dicūtur naturalia, & dixit Et videmus, &c. t. & Vnumquodq; entium naturalium differt ab artificialibus in hoc, qm̄ vnumquodq; entiū naturalium habet in ſe principium, quo qñq; tranſmutatur, & quoq; quiescit, quod non videmus in rebus artificialibus. Vnde naturalia dicuntur naturalia ſm hoc ſm. Deīde numerauit modos tranſmutationis, & dixit quædam in loco, & in hoc collocauit quatuor elementa. & habent alias, & corpora cœleſtia. & principium motus iſtis dicit terę æquinoce: ſed tū in talibus de ſuperioribus non pōt quis facere plus iſto. Deīde ex quibusdam in augmento, & minui principium tranſmutationis ſpecialis in vegetabilibus, & animalibus. Et cōſyderat quædam in alteratione, intendit tranſmutationē in ſubſtantia, quæ dr generatio, & corruptio, & tranſmutatione in qualitate, quæ dr alteratio. & ex hac tranſmutatione alteratio dr ange. & iſtud principium, qđ dicit alteratio ſimplex, et tranſmutatio ſimplex eſt illud à principio, quod eſt in mobile loco alterei, & in augmento generis, & in generabilibus, & alterabilibus cōpoſitis, qđ iſtud principium, quod eſt in cōpoſitis, eſt ſm formam, & in ſimplicibus eſt ſm materiā. ad hoc nomen principiū dicit hic æquinoce ep̄ materia, & formā.

Et hoc eſt quia quidam inuenitur * corpus ſimplex, quod alteret ex ſe, aut quod generetur ex ſe, ſicut inuenitur corpus ſimplex, quod tranſeat in loco ex ſe, & principium aut alterationis, quæ eſt in cōpoſitis, pōt inueniri in ipſo alterato, ſ. principium mouens, & in alteratione, quæ eſt in animalibus eſt ab eis, quæ aduenīt corpori tuo, & ſimiliter plantis, & tam expreſſit hoc Auiſo, in libro de Generatione, & Corruptione.

Lectus autem, & indumentum, & ſi quid hmōi aliud genus eſt, ſm ep̄ quidē fortuitum eſt prædicationem vnāquamq;, et quatenus eſt ab arte, ne vnum quidem habet * impetū mutationis innatum, quatenus autem accidit ipſis lapidea, aut terrea eſſe, aut mixta ex his, eatenus habent.

Scamnum aūt, & veſtes, & alia hmōi generis, ſm ep̄ vnūquodq; eorū habet nomen, inquantū eſt ex artificio, nō habet in ſe principiū tranſmutationis omnino, ſed ſm ep̄ accidit

cidit eis vt sint ex lapide, aut terra, aut aliquo mixto ex istis, & in hoc tantum habent dignitatem in natura.

2 Et non debet aliquis dicere ꝙ scamnũ, & idolum, et vnumquodꝙ artificialiũ habet in se principium, quo mouẽ, et quiescit. qm̃ vnumquodꝙ artificialium, ſm ꝙ habet nomen, quo significatur, ſm ꝙ est artificiale, nullum habet omnino principiũ, quo mouetur, ſm vero ꝙ accidit corpori artificiali, ꝙ suũ subiectũ sunt naturale habet principiũ in se. ut lapis, ex quo fit idolum, habet potentiam, qua mouetur ad inferius: sed hoc est ſm ꝙ est naturale, non ſm ꝙ est artificiale. idolum aũt ſm ꝙ est idolum non habet potentiã, qua moueatur, sicut habet homo, ſm ꝙ est homo, & vſr omnia naturalia, ſm. ꝙ sunt naturalia. Naturalia ergo differũt ab Artificialibus in hoc, qm̃ in naturalibus est principium p se, in artificialibus uero nõ est principium p se. Et, cùm declarauit ꝙ naturalia sunt illa, in quibus est principiũ per se, quo trantmutantur, & cessant à trãsmutatione, demonstrauit ex hoc naturam, quid sit.

Diff-rentia inter naturalia. & artificialia.

Tanquam Natura sit principium aliquod et causa mouendi, et quiescẽdi, in quo est primum, p se, et non ſm accidens. Dico aũtẽ nõ ſm accns, qm̃ het vtiq; sibi ipsi aliquis causa sanitatis, cum sit medicus: attamen non, quatenus sanatur, medicinam habet, sed accidit eũdem medicum esse, et sanari. quapropter et separantur aliquando abinuicem. Similiter autẽ et aliorũ, quæ fiunt, vnumquodq;. nullum enim ipsorum habet in seipso factionis principium, sed alia quidem in alijs, et ab exteriori, vt domus, et aliorum manufactorum vnumquodq;: alia autem in seipsis quidem, sed non ſm seipsa, quęcunq; secundum accidens causæ fieri possunt ipsis, est igitur Natura quod dictum est.

Et sic Natura erit principium aliquod, & causa vt moueatur, & gescat illud, in quo est primò, & per se, non p accidens. Et dico non per accidẽs, qm̃ homo põt esse causa suipsius in sanari ab infirmitate, cùm fuerit medicus: sed non, ſm ꝙ recipit sanitatem, habet artem sanandi, sed accidit ei eidem ꝙ sunt medicus, et recipiens sanitatẽ, et ideo fortè hæc duo differũt vnũ ab altero. Et similiter est in omnibus alijs rebus, quæ factæ sunt, qm̃ nulla earum est, cuius principium factura est in se, sed in qbusdã est in alijs ab extrinseco, vt in domo, et in vnoquoq; corũ, quæ fiunt manu: in qbusdã aũt est in eis, sed non per se, et sunt causæ, quas habet per accidens.

3 Quia manifestum est per se ꝙ naturalia sunt illa, quę habent principium, quo transmutanti, & cessant a trãsmutatione p se, & ſm ꝙ sunt naturalia, & ꝙ p naturã mouentur, & ea quæ generãtur, & corrumpuntur, fuit manifestum ex hoc ꝙ Natura est principiũ, & cã, quo trãsmutaẽ illud, in quo est, & quiescit primo, & p se, non per accidens. Et ista definitio naturę est manifesta hic. & naturam esse est manifestum per se, vt post dicet Arist. et est vnum principiorum istius scientiæ. & non est declarandum à primo Philosopho, neq; est ex eis, quæ non sunt nota per se, vt apparet ex verbis Auicennæ: nisi intendat ꝙ primus Philosophus debet cõtradicere eis, qui negãt illud principium esse, vt contradicit falsis opinionibus inductis de primis principijs. Et iste homo inducit signũ, ꝙ ista definitio nõ est nota hic, quia iam declarauit in septimo, & octauo ꝙ oẽ motum habet motorem, & dixit illic ꝙ nõ est dubium in hoc, nisi de corporibus sinspicitibus. Et põt ẽt rõcinari super hoc ex hoc, ꝙ dixit Arist. in. 2. cœli, & mundi, qm̃ elementa habẽt grauitatem, & leuitatem.

Et hoc non est sicut existimauit. qm̃ non dubitamus ꝙ ista moueni ex se, & nõ ex motore extrinseco, s. quatuor elementa, & oĩa corpora mota ex se. vtrũ aũt motor in eis sit alius à moto, perscrutatus est in illo libro. et causa in hoc est hæc, ꝙ Plato opinabaꝫ, quòd hic est aliquid, quod mouet se. & manifestum est ꝙ, si hic eẽt aliquid, quod moueret se, ꝙ illud esset dignius habere hoc nomen natura ſm hanc descriptionẽ, s. ſm ꝙ dicitur hic, ꝙ naturalia sunt illa, quæ nõ mouentur ex extrinseco. & manifestũ est ꝙ q̃quid non mouetur ex extrinseco, mouetur ex se. sed vtrum iste motor in eis sit motum, aut nõ motũ, qm̃ mouet, aut est ipsum motũ, indiget declaratione. Et, cum notificauit quæ sunt naturalia, dixit Et sic Natura erit principiũ, &c. et. q. d. si naturalia sunt illa, quæ hñt principium, quo mouentur, & quiescunt ex se, & per se, nõ per accidens, & natura est illa, qua mouentur, & quiescunt, necesse est vt Natura sit principium, quo moueꝫ, & quiescit illud in quo est, per se, & primo, non per accidens. & ãcedẽs in hoc syllogismo est manifestum per se, & similiter consequens. Et non debet aliquis dicere ꝙ ista definitio, propter hoc est conclusio demonstrationis. qm̃ est dẽstũ in prioribus Analyticis ꝙ per hmõi syllogismos hypothetícos nullum ignotum declaraẽ omnino, sed vtuntur ad confirmandũ illud, quod est manifestũ p se, q̃n indiget modicula ymaginatione, sicut vtitur diuisio, & inductio. Et dixit primo & per se. qm̃ illud, qđ est per se, est magis vere q̃ illud, quod est primũ. omne enim primum est per se, & non omne, quod est per se, est primũ, vt dictum est in Posterioribus. v.g. qm̃ natus mouetur ex principio in ipsa, sed nõ primò, sed mediante homine. Et addit non per accidens, propter illud, quod dixit & accidit in quibusdam artificialibus vt principium sit in ipso facto ſm hoc, ꝙ accidit qbusdam vt subiectum artificij, in quo agit, est subiectũ artificij, in quo inuenitur scientia artificij, vt ars Medicinæ. qm̃ subiectum eius, in quod agit, est corpus hois ſm ꝙ est homo, et ipse est subiectũ, in quo inuenitur. † & hoc non est per accidens necessarium: ⟩ qm̃ non omnis homo est aptus vt sit medicus, ita ꝙ medicus agit in se. ergo ars Medicinæ, & aliæ artes sunt paraꝫ primo, et p se, vt agant in alia à subiecto, in quo sunt.

[a] Artes igitur, sicut diximus, sunt duobus modis, aut ars, cuius principium est extrinsecũ necessario, vt ars Ædificatoria, & aliæ artes, quorũ subiectum, in quod agit, est aliud à subiecto, in quo inuenitur: ars autem Medicinæ agit in se ꝙ accidens. Et dixit quæ fiunt manu, quia pars Medicinæ, cui accidit agere in suũ subiectum, est pars Theorica, non Practica: qm̃ nullus philosophat in suo corpore. Sed est dubium de arte Saltandi. Sed iste sermo nõ est nisi de artibus, ex qbus prouenit̃ actæ, non solũmodo actiones. et similiter est de arte Musicæ, quæ est sine instrumento. Vtrum aũt in istis principijs existentibus in rebus naturalibus est aliquid, quod non sustentaẽ per naturã perscrutãdum est de eo. sed in hac scientia nõ cõsyderaẽ nisi in vnoquoq; generũ istorum principiorũ, & in eis, quæ accidunt illis. Et tam diximus ꝙ ista definitio non dr vnuoce,

Digressio in qua reprehendit Auicennã

Natura est, demõstrari posse. p hoc vide cõ. 5. qnti metaphy.

Fũdamentũ Auic.

Alia rõ pro Auic.

Impugnatio eiusdem.

Non dubitamus an ebita moueant ex se, nõ ex motore extrinseco, sed vtrũ motor in eis sit aliꝰ a moto. ex q̃ patet ebita ab istrinseco moueri. Idẽ sup cõ. 1. Idẽ. 4. physi. tex. 18 & 28 Idẽ 4 cœli 22 & 24. & 1 cœli cõ. 81. & 80 & 85. phy 18.

O. urrit exiꝰ ꝓbatio ni Pro hoc vide q̃ primo meta. refert Auic. apparet de se. His hypothesibus vide. 6. phy tex. 41. & 1. cœli cõ. 2.

† a I. & hoc est p accns, non necessarium.

Ars Medicinę, & alię artes sũt paratę prio. & p se, vt ingãt in alia a subiecto, in q̃ sũt. Idẽ sup cõ. 1. & 2. Idem phy. cõ. 2.

a Artes sunt duobus modis.

Definitio naturæ non dr vniuoce, neque equoce, sed ſm prius & posterius. 2. meta. tex. 8. & 1. de cœlo. cõ. 5. Subalterius libri est natura, & principia talia.

Vide cõtradictio. Zim.

4 a Fofa est i subito, vt aut accidit. Idẽ 2. de aia cõ. 4.

b Cõfederat. subiunctę ꝓ principium hui⁹ rei. Idẽ prio meta. 15. & 18 Idẽ. 7. meta. 5. & 8. 9. & 10. idem. 12. meta. 1. c. 6. c. Idẽ 6. meta. cõ. 1. Idẽ, 4. meta. 1. cõ. 1. Idẽ 8. meta. cõ. 4. Idẽ ibi in hoc se cũdo. cõ. 21.

c Cõpositũ dignꝰ hñe nomen Ibi q̃ materia, & forma ꝓ cõposito. Idẽ 7. meta. 5. & 8. meta. 1. cõ. 5. Idẽ 2. de aia. c. 7.

Consule. 8. phy. t. 22. &

5 Dicit Illa ãt, quę sunt ſm cursum naturalẽ, sunt actiones, & passiones, quæ sunt in rebꝰ naturalibus p se, vt motus ignis sursius, & terræ inferius. actiões. n. ex naturalibꝰ nõ sunt nã, neq; nãlia, sed ſm cursum nãlem.

Caput Quintum declarans Naturam esse quid per se notum esse.

QVid igitur est natura dictum est, & qd quod à natura, & ſm naturã. Qđ aũt sit Natura tentare demonstrare

groce, neq; ẽt æquiuoce, sed ſm prius & posterius. & in talibus incipiendum est à cõmunior, & veniẽdum ad propria, sicut fecit in definitiõe motus, & loci. Et scitẽ dũ est ꝙ subiectũ istius libri est natura, & principia naturalia, cùm sint cõia oĩbus rebus naturalibus. & ideo in hoc libro nõ definit corpus, neq; alia, de qbus cõsyderat Naturalis, sicut fecit in pnõ Cœli, & Mũdi.

Caput Secundum, in quo declaratur quid sit id, quod habet Naturam.

NAturam autem habent quæcunq; huiusmodi habent principium, & sunt hęc omnia substantia. Subiectũ enim quoddam, & in subiecto est natura semper.

Quòd autem habent Naturam est illud, quod habet tale principiũ, & hoc omne est substantia. natura enim semper est subiectũ aliquod, et in subiecto semper.

Cùm descripsit naturam, incępit describere habẽs naturam, & dicit Quod aũt habet naturã est illud, qđ habet principium in se, quo transmutatur ex se, & cessat à transmutatione. D. d. & omne hoc est substantia, &c. t. & natura, & habens naturam. t. materia, & forma, vtrumq; est substãtia. natura enĩ, quæ dr demanens, est substãtia, qa est subiecta. natura aũt, quæ est forma, est substãtia, quæ est in subiecto, quod tuetẽtaꝫ p illã. & hoc intendebat, cùm dixit semp. non qa est in subiecto, p qđ tuetẽtaꝫ, sicut accidẽtia, et ex hoc declarabit ꝙ vtrumq; natura est substãtia. Sed videt ꝙ hoc cõcedendũ est à Naturali, & accipit à Philosopho. i. ꝙ natura, quæ dr de forma, est substãtia, & vſr [b] cõsyderare de substãtia nõ est, ꝓprũ huic scię: substantia enĩ, & accidens sunt dręe entis ſm ꝙ est ens. & apparet ibi hic ꝙ materia est substãtia in potẽtia, & ꝙ forma est illa, pp quã ens est substãtia in actu. [c] cõpositũ igit̃ est dignius hñe hoc nomen substãtia q̃ materia, quia est in actu, & materia est in potẽtia. & forma est dignior habere hoc nomen substãtia q̃ cõpositũ, qm̃ per illam est cõpositum in actu: & cã est dignior causato. & oes istæ, ppones sunt cões, & essentiales entꝫ: & ideo ponẽdum hoc est in hac scientia positum.

Caput Tertium, & Quartũ, in quo determinatur quid sint res secundum Naturã, & quæ Naturales.

SEcundũ aũt Naturã sunt & hæc, & quęcunq; his insunt ſm se, vt ignis ferri sursum. hoc. n. natura qdem nõ est, neq; habet naturam, sed à natura, & ſm naturam est.

Quòd autẽ est ſm cursum Naturalem est illud, et illa, quę inueniunt̃ in istis per se. v. g. qm̃ ignis habet ascẽdere superius. hoc enim non est natura, neq; habens naturam, sed est pre natura, & ſm cursum naturalem.

Vide 4. me tex. com 8. Modus hominis potest philosophari.

Prę. . . de . . . tex. . .

Cę. . . t. . . t. . . ꝙ . . . hñt . . . mãs, & . . . mini . . . hñt . . . hñt . . . intelligit.

6 Cõgregat illa, quę declarauit, & dicit ꝙ descripto, qua descripsit naturam, est descriptio rei manifestæ p se, non concessę in hac scientia, sicut quidam existimauerunt. & dixit est enim manifestum, &c. t. & naturã esse est manifestum per se, qm̃ plura entia videnti habere ꝓprium in se, quo mouẽi, & quiescunt ex se. Et dixit plura, vt mihi videtur, quia dubiũ est de aliquibus vtrũ moueant ex se, aut ex cã extrinseca. & fortè immut per hoc ꝙ existimat ꝙ motor in qbusdam rebus est ipsum motũ, sed ista, sicut diximus, nõ est dubiũ, ꝙ moueni ex se, et vſr nõ est dubiũ, ꝙ plura naturalia sunt hmõi: & si non oĩa. D. d. & declarare manifestum, &c. t. & quærere declarare illud, quod est manifestum per se, quod accidit eis, qui minuti declarare illud, quod est manifestũ per se p illud, quod est latens, cũ nihil sit manifestius illo, quod est manifestũ p se. est mos eius, qui nõ põt per suam naturã distinguere inter illud, quod ẽ manifestum per se, & illud, quod est manifestum per aliud. & iste modus hominum nunq; potuit philosophari, nec põt. D. d. & non latet, & c. t. & non latet, qm̃ possibile est inuenire in hoibus aliquos, quorũ natura sit talis. & sic rõ vſr ita cum istis in declaratione rerũ manifestarum similis est rationi, qua vſr atur cum cæco in declaratione colorũ esse. D. d. & sic sermo eius, qui talem habet intentionem, & c. t. & audiens tales ratiões, q. cæcus est oculo, vel corde, nihil cõprehẽdit nisi verba. cùm vtrq; careat virtute, qua põt comprehendere illud, quod intendit declarare ratione. cæcus enĩ caret vtr. quare impossibile est ipsum comprehendere colores. & ille, qui diminutur in natura, caret virtute intellectiua naturalis, quare impossibile est ipsum apprehendere ꝙtas primas propositiones.

Caput Sextum, & Septimum, in quo determinatur quot modis dicatur Natura, & quid naturæ nomine potius dignum sit, materia ne, an forma.

VIdetur autẽ nonnullis Natura, & substantia eorum, quæ naturalia sunt, esse quod primum inest vnicuiq;, non formam per seipsum. vt lecti natura lignum. statuæ autem æs. signum aũt, dixit Antiphon,

Antiphon.

quoniam

qm̃,si aliquis defoderit lectũ, & accipiat potentiam putredo vt sit germen, non vtiq; fiet lectum,sed lignum: tanquàm quod ſm accidẽs est, esse disp̃ositionem ſm legem, et artem, ſubſtantiam autem esse illam, quæ etiã permanet,hæc patiens continue.

Et qdã existimauerũt ꝙ natura,& subſtãtia eorũ, q̃ sunt p̃ naturã, est illud primũ, ſ. qđ est in quolibet, qđ est non formatũ p̃ se. v. g. qm̃ natura ſcamni est lignũ, & natura idoli ẽ cuprũ, vtrunq; n. est ſubiectum in materia. Dixit Antiphon & ſignum eius est, qm̃, ſi in terra plãtaretur ſcamnũ, & fieret in eo ex putrefactione virtus, & creſceret ex eo ramus, tunc illud, quod generatur, non erit ſcamnũ ſed lignum: quare illud, ſ. disp̃ositio, qua est ſcamnum, & ars est ei per accidens, ſubſtantia aũt eius est illud, quod permanet.

7 Cùm declarauit quid ſit natura, & naturale, & naturaliter, incœpit quærere ſm quot modos dr̃ natura, quam prius definiuit, et dixit Et quidam existimauerunt, &c. i. & qdam opinati sunt ꝙ natura, quę est ſubſtantia eorũ, quæ sunt p̃ naturam, est illud primum ex istis in vnaquaq; rerũ naturalium, quod est nõ formatum p̃ se, ſ. materia. v. g. qm̃ natura ſcãni est lignũ, non figura, et natura idoli est cuprũ, nõ forma, qm̃ hęc duo sunt materia. D.d. Antiphon, &c. i. & natura debet permanere, ſed ſcamnũ non p̃manet, & potentia iſtius ſermonis est potentia duorũ ſyllogiſmorum, quorum vnus est in ſecũda figura, & cõcludit ꝙ ſcamnũ, quod est ſimile formæ ſentibus naturalibus, non est natura rei, ex duabus ꝓpoſitionibus, quarũ vna est ꝙ natura permanet: & ſcamnum non p̃manet: ergo illud, quod est ſimile ſcamno in rebus naturalibus, nõ permanet, ſ. forma: ergo forma nõ est natura rei. D.d. ergo illud, ſcilicet diſpoſitio, &c. i. dicunt ergo quòd iſta diſpoſitio, quæ est in ligno, qua est ſcamnum, est ei per accidens, quia non p̃manet: ſubſtantia aũt ſcamni est lignum permanens apud generationẽ. Et intendebat per hoc. qm̃, cum ſubſtantia ſcamni apud generationẽ est lignum, non figura, & figura in ſcamno est ſimilis formę in rebus naturalibus, & lignum est ſimile materiæ, ergo ſubſtantia rerum naturalũ est materia. et, qa figura nõ generat ſibi ſimile, ergo forma naturalis non generat ſibi ſimile. & intendebat cõcludere ex hoc, ꝙ formæ rerũ naturalũ sunt accidentia, quia mutanti, & ꝙ materia est natura, qa nõ mutat, & permanet.

Si aũt & horũ vnũqdq; ad aliud aliqd idem hoc paſſum ẽ ꝙ vt ęs qdẽ, et aurũ ad aquã, oſſa aũt, et ligna ad terrã, ſimiſr aũt & aliorum quodlibet) illa naturã eẽ, et ſubſtãtiã ipſorũ.

Et, ſi diſpoſitio vtriuſq; iſtorũ apud aliud ſit iſta eadem diſpoſitio: & est ſicut diſpoſitio cupri, & auri apud aquã, & diſpõ oſſis, & ligni apud terram, & ſimiliter de alijs: neceſſe est vt illud ſit natura, & ſubſtantia eorũ.

8 Idest, et, ſi diſpoſitio ligni, & cupri apud aliud fuerit ſicut diſpoſitio eorum apud formam idoli, & formam ſcamni. v. g. ſicut ẽ diſpoſitio cupri, & auri apud aquã, & oſſis, & ligni reſpectu terræ, neceſſe est vt victima materia iſtorum, & ſimilium ſit natura, & ſubſtantia eorum. D.d. & ſimiliter de alijs, &c. & ſimiliter primum ſubiectũ in omnibus alijs rebus ſicut in cupro, & in ligno, est illud, quod p̃manet, & non tranſmutatur. D.d. neceſſe est vt illud, &c. i.[2] ſubiectum vltimũ, commune omnibus rebus naturalibus: & est illud, de quo dicimus ipſum eſſe non formatum per ſe, vel non formatum in reſpectu vniuſcuiuſq; ſpeciei, & ſunt materiæ proprię vnicuiq; ſpeciei.

Quocirca ſanè hi qdẽ terrã, alij vero ignẽ, alij aerẽ dicunt, qdã aũt aquã, qdã vero quędã horum, qdam ãt omnia hęc naturã eẽ eorum, quæ sunt. quod. n. aliqs ipſorum exiſtimauit hmõi, ſiue vnũ, ſiue plura, hoc, & ꝓpt dicit esse oẽm ſubſtãtiam, alia aũt omnia paſſiones iſtorũ, & habitus, & diſpoſitiones.

Et ideo dixerunt qdã ꝙ natura entiũ est ignis, et qdã terra, et qdam aer, et qdã aqua, et qdam plures eorum, et qdam omnia. illud enim, quod exiſtimauit vnuſquiſq; eorũ eẽ hmõi, ſiue vnum, ſiue plura, illud, vel illa posuerũt totã ſubſtantiã, et ꝙ alia sunt paſſiões accñtes iſtis, et diſpoſitiones, et formæ.

9 Et, quia Antiqui opinabant ꝙ ſubſtantia, et natura entium est vltimũ ſubiectũ, ideo ſatis eos in natura entium ſequtur ſniam eorum in natura cauſæ iſtius, qui. n. eos dicit ꝙ materia entium est ignis, dicit quod natura oium entiũ est ignis: & ſiſr qui dicit aquã aut aerẽ, aut aliud elemẽtos, aut plura, aut oĩa ipſa. vnuſquiſq; enim eorum poſuit naturam entium illud, quod exiſtimauit esse hmõi. & opinati sunt ꝙ formæ, & alia exiſtentia in iſta natura sunt paſſiones, & accidẽtia, & ꝙ nulla est hic ſubſtantia, niſi iſta natura. D.d. illud enĩ, quod exiſtimauit, &c. i. illud enim, quod vnuſquiſq; Antiquorum exiſtimauit esse primũ ſubiectũ, & primam materiã oium entium, ſiue vnũ fuerit illud ſubiectum, ſiue plura, illud, vel illa ſubiecta dicunt esse ſubſtãtias oium rerũ, & ꝙ ola alia ꝑter illa sunt accidentia.

Et dixit hoc, qa tunc nõdum ſciebant cãm formalẽ: neq; erat diſtincta ab alijs accidẽtibus, ſicut dixit Alexã. Et, cũ dixit & qdã terrã. intendebat cum alijs elementis, vt dixit Parmenides, terram, & ignem. nullus enim dixit ſolam terram esse principium.

Et horũ qdẽ quodlibet eẽ ꝓpetuũ, non. n. esse mutationẽ ipſis ex ſeipſis, alia ãt fieri, et corrũpi infinities. Vno igit̃ modo natura ſic dr̃, prima vnicuiq; ſubiecta materia hñtiũ in ſeipſis motus principiũ, et mutationis: Alio aũt modo forma, et ſpẽs, quæ ſm rõnem.

Et quodcũq; iſtorũ ſit est ętternũ, nõ. n. habet trãſmutationẽ ex ſe, & alia generant, & corrũpunt infinities. Itẽ igit̃ ẽ vnus modus, ſm quem dr̃ natura, ſ. prima materia ſubiecta vnicuiq; eorũ, in ꝙbus est, principiũ motus, et trãſmutatiõis: Et dr̃ alio modo de creatione, et forma, quæ est ſm rationem.

Dicit Quicunq; iſtorum dixerunt ipſum esse ſubiectum, oẽs conueniunt in hoc, ꝙ neceſſe est vt ſit ætternum. nõ hẽt. n. trãſmutationem ex ſe: quia non habet ſubiectum, vt poſitum est, ſcilicet ipſum esse primum, in tractatu ꝓcedenti: et alia, quæ sunt in iſto, generãt, & corrumpuntur

a Subm vltmũ, cõe oĩb⁹ reb⁹ naturalibus ẽ illud, qđ dicim⁹ eẽ non formatũ p̃ se. ſed ſubiectũ ꝓpriũ vnicuiq; ſpẽi illd, qđ ẽ forma rũ reſpectu vniuſcuiuſq; ſpeciei, vide ſile. 3. coe. 6⁹. &. 8. ex. 2. x). 12 & 14. c. Idẽ. in meta. cõ. x. Idẽ infra hoc. 2. c. ſequen. 11. &. 12. phy. cõ. 1.

9 Antiqui opinabãt ꝙ ſubſtãtia, et natura entium est vltimũ ſubiectũ, &c. i. natura entium ſubiectum. Idẽ. in meta. c. 7. &. 8. & 4. cor. 2. & 3. de generatione text. 61.

Antiq nõ. ſciebant cãm formalẽ: neq; erat diſtincta apud eos ab alijs accidẽtibus. Idẽ ſic in com. 12.

a Materia ſm priã ẽ cõpoſita ex forã, & ma. cõite phy. cõ. 1. Idẽ ſup cõ. 5. & dẽ, & vi de quę ibi. b Forã cõp hendit p̃ intellectũ. Idẽ. 1. cor. c. 92. & 11. met. c. 14. Sed vide oppoſitũ. 2 de aĩa c. 2. vbi hẽ ꝙ ana est forã, quæ est ſubſtãtia cõpoſitũ. Vide contr. Zim. Ex hoc textu ſumit ꝙ dr̃ nomi ttio fit ab actu.

& corrumpuntur infinities ſucceſſiuè. &, quia iſti crediderunt quòd ens debet esſe permanens, nõ tranſmutabile, & inuenerunt materiam esſe talem, crediderũt eam esſe ſolam naturã entis. D.d. iſte igitur est vnus modus eorũ, ſm quos dr̃ natura, ſ. prima materia ſubiecta oĩbus formis: qm̃ [2] non prima est compoſita ex forma & materia: qm̃, quia vnũquodq; entium quod habet ſm[m] motus proprium, neceſſe est ipſum hr̃e ſubiectum, ꝓprium ꝑter primũ ſubiectũ cõe: ſed iſta non est materia pura, ſed cõpoſita: est igitur hñs nam, nõ nã.

D.d. Et dr̃ alio mõ, &c. & in hẽdit p̃ rõnẽ definitionẽ. & dixit hoc, [b] qa forma cõprehendit̃ per intellectũ.

Vt enim ars dicitur quod ſm artem, et artificiale, & hic & natura quod ſm naturã dr̃, & qđ naturale, neq; aũt illud adhuc dicimus habere ſm artẽ aliqd, ſi potẽtia tm̃ est lectus, nõ dũ autẽ habet formã lecti, neq; esſe ſm artẽ, neq; in ijs, quæ natura ſubſiſtunt. potẽtia enim caro, aut os, neq; habet adhuc ſumplius naturã, priuſq; accipiat formã, quæ ſm rationem, quam deſinientes dicimus quid est caro, aut os, neq; natura est.

Quemadmodum artificiale, & artificium dicitur arte, ſimiliter naturale, & naturatum dicitur natura. Et non dicimus in hoc, quòd habet aliquod artificiale omnino, dum fuerit ſcamnũ in potentia tm̃, et non habeat formã ſcamni, neq; ꝙ est hic ars. & nõ dicimus etiã naturam in aliqua rerum, quarum conſtitutio est per naturam, cùm est in potentia, vt caro, aut os, non habet aliquam naturam, donec recipiat illam formam, quæ est ſm rationem, per quam definitur, & dicitur caro qđ ſit, & os quid ſit, neq; est naturaliter.

11 Cùm poſuit ꝙ natura non ſolũmodo dr̃ de materia, vt Antiqui opinabant, ſed & de forma, incœpit declarare hoc, & dixit Quẽadmodum igitur, &c. i. qm̃ ſm ꝙ ars attribuitur artificiali, & artificiato, ſimiliter natura attribuitur naturali, & naturato, i. qm̃ quẽadmodum quidditas artificij est in arte, ſimiliter quidditas naturati est in natura. D. incœpit declarare hoc in eis, et dixit & non dicimus, &c. i. & ſignũ eius, quod eſſe artificij in actu est per artem, et naturati p̃natura est, qm̃ nihil dicimus eẽ artificiale, donec habeat artẽ in actu, vt ſcamnum: non enim dicimus ipſum tam esſe artificiale, aut ipſum habere artem, dum fuerit ſcamnum in potentia, & non habuerit formam ſcamni. cùm igitur acqſierit formã ſcãni, tunc dicet hr̃e artem & esſe artificiũ. & ſimiſr nihil dicimus hẽre nãm, aut esſe naturale, dum fuerit in potentia, et non habuerit in actu illã naturam. v. g. qm̃ quicquid est in potentia caro, aut os, non dicitur habere naturam oſſis, aut carnis, donec recipiat formam carnis, aut oſſis, per quam reſpondetur ad quid, & ex quo fit definitio.

c vide con. Zim. d Forã ẽ magis natura, q̃ materia. e Vnũquodq; ꝙ dr̃, cũ actu ſit, & magis q̃ in potẽtia.

Quare alio modo natura vtiq; erit habentiũ in ſeipſis motus principiũ, forma, & ſpẽs, [c] non ſeparabilis exiſtens, niſi ſm rationem. Quod aũt est ex his natura quidem non est, ſed à natura, vt homo. [d] & magis natura hæc est, q̃ materia. [e] vnũquodq; enim tũc dicitur, cum actu ſit magis, quàm cum potẽtia.

Iſte igit̃ modus, ſm quem dicimus naturã esſe creationem, & formã eius, in quo est ꝑ ſe principium motus, est alius ab illo modo: & iſta forma est inſeparabilis niſi ratione. Compoſitum autem ex iſtis non est natura, ſed per naturam. v. g. homo. illa aũt est dignior materia vt ſit natura. oẽ. n. dr̃ eẽ illud, qđ est, cũ fuerit in ſua ꝑfectione. & illud tunc est dignius ei, q̃ cum fuerit potentia.

12 Secundũ igit̃ hoc nomen natura, quod dr̃ de forma, dr̃ alio mõ ab eo, ſm quẽ dr̃ de materia. D.d. et iſta forma, &c. i. non ſeparat à materia in eſſe, ita ꝙ poſit esſe ſine materia, ſed ẽ ſeparata à mã ſm definitionem tm̃: mã aũt differt à forma, ſed nũq denudat à forma: immò cùm ſeparat à forma induit aliã: qm̃, ſi denudaretur ab oĩbus formis, ſ. prima materia, tunc quod non est in actu esſet in actu. Et, cùm notificant ꝙ natura dr̃ de forma, incœpit etiã declarare ſ formã esſe dignorem hoc q̃ materiam, & dixit illa autem, &c. i. forma. D. induxit rõnem ſup hoc, & dixit omne enim, &c. i. oẽ enim non dr̃ esſe [h] ſimpliciter, niſi cùm fuerit in ſua vltima ꝑfectione, quod est habere formã: & tunc esſe est dignius ei, q̃ cùm fuerit in potentia.

Amplius fit ex homine homo, ſed non lectus ex lecto. quapropter etiam dicunt figuram non esſe naturam. ſed lignum, quoniam fiet vtique ſi germinabit, non lectus, ſed lignum. ſi ergo hoc est ars, & forma est natura. fit enim, ex homine homo.

Et ẽt ex homine generat̃ hõ, ſed non ex ſcamno ſcãnum. & ſ̃ dicũt ꝙ figura non est natura ſed lignum. nã illud, quod generat̃ ex eo apud ramificationem, nõ est ſcamnũ, ſed lignum. ſi igitur hoc est. forma etiam est natura. ex homine enim generatur homo.

13 Cùm induxit rationem Antiphontis ſuper hoc, ꝙ materia est natura, incœpit declarare ꝙ illud, ex quo existimauerunt materiã eſſe naturam est, ꝙ natura est illud, qđ generat ſibi ſimile, & permanet. Et dixit, &c. i. & ẽt videmus formã generari ex forma, vt hoiem ex hoie. ſed hoc licet inueniatur in formis naturalibus, cũ non inueniũt in formis artificialibus: nõ enim generat̃ ſcãnum ex ſcãno. D.d. & ſ̃ dicũt, &c. i. &, cùm viderũt ꝙ formæ artificiales non generantur ex ſemine, & crediderunt ꝓp hoc eas non esſe [*] naturales, et existimauerũt ꝙ formæ naturales nõ generari ex ſemine, opinati sunt vſi nullã formã esſe naturã, & ꝙ natura ita ſe habet ad res ſicut lignũ ad ſcãnum, qm̃ ipſum ſolũ p̃manet: quod enim generat̃ ex ipſo ſcãno apud ramificationẽ, non est ſcãnum, ſed lignum. D.d. ſi igitur hoc est, &c. i. ſi igit̃ hoc est verum, ꝙ natura est illa, q̃ generat ſibi ſile, forma ẽt erit nã. hõ. n. generat ex hoie, ſed non ſcãnũ ex ſcãno. Ex cã in hoc, quod dixit, est, qm̃ formæ artificiales ſunt accidentia in ſubiectis naturalibus, & formæ naturales ſunt ſubę. Idẽ. 7. meta. c. 17. Formæ artificiales, licet ſint accũta in corpore, tamẽ cõſtituunt res artificiales, ſm ꝙ ſunt artificiales, quemadmodum formæ naturales conſtituunt res naturales.

[*] 1 natura les.

turales. si igitur naturalia sunt substantiæ, necesse est vt formę naturales sint substātię: quemadmodum, qa artificialia, fm q sunt artificialia, sunt accidentia, ideo formæ artificiales sunt accidentia.

Formę artifi [illegible]

Amplius autem natura, dicta vt [a] generatio via est ad naturam. nō. n. ut medicatio dr̃ nō ad medicinā via, sed ad sanitatē (necesse .n. est, a medicina, nō ad medicina eē medicationē) sic natura se hēt ad naturā. sed qd̃ nascit̃ ex qddā in qddā venit, q̃tenus nascit̃. ad qd igit̃ nascit̃? nō ad id ex quo, sed ad qd̃.

Et ēt natura, quæ dr̃ de generatione, ē via ad naturā. qm̃ nō est in hoc, sicut est, cum dicimus q via, p quā imus in medicinādo, non inducit ad medicinā, sed ad sanitatē: necesse enim ē vt initiū medicinādi sit ex medicina, et nō inducit ad medicinā. & nō ē talis dispō naturæ apud naturā: sed naturatū ab aliquo ad aliquid venit, & naturat̃ aliqd. ipsum igitur naturati aliquid non est illud, ex quo incipit, sed illud, ad quod venit.

14 Ista enim est [illegible] ratiocinatio, ex qua declarat etiā q natura dicitur de forma. qm̃ hoc nomen natura dicitur de generatione, quæ est via ad hoc, q forma fiat, [illegible] forma est [illegible] hoc enim nomen trāsmutatur de [illegible] in rebus [illegible] ab eo, ad quod est trāsmutatio. [illegible] enim, quod [illegible] mutatur de nigredine in albedinem, dicitur [illegible], non [illegible]: & similiter dicimus [illegible] quod [illegible] de frigore in calorem, [illegible]. D. notificauit q natur [illegible] differt [illegible] artificialibus, & dixit non enim est [illegible] &c. i. non enim est in generabilibus per naturam, sicut est in generabilibus per artem: qm̃ in quibusdam generabilibus per artem deriuatur hoc verbum ab eo, ex quo fit transmutatio: & si transmutatio non [illegible]. [illegible] in hoc est, quia trāsmutatio [illegible] est de genere eius, ex quo fit trāsmutatio, [illegible] de genere eius, ad quod est transmutatio: aut [illegible] esse de genere eius, ex quo fit trāsmutatio, est [illegible] ipsum esse de genere eius, ad quod est transmutatio [illegible] per curationem ad sanitatem [illegible] dicitur [illegible], et medicinari, quod deriuatur ab [illegible] vocabulo medici [illegible] et curator, non dicitur [illegible] non inducit ad medicinam, sed ad sanitatem. [illegible] q. d. dispositio eaiu in hoc non est sicut dispositio [illegible] hoc quod dicimus, quod via pertransieun [illegible] ratione medicinæ, nō inducit ad medicinam, sed ad sanitatem [illegible] sed nomen eius deriuatur ab eo, ex quo fit, scilicet medicina, nō ab eo, ad quod est, et hoc debet intelligi ex suis verbis. D. d. & non est talis dispositio naturæ [illegible] & dispositio viæ actionis medicinæ [illegible] sanitatem non est dispositio naturæ, quæ est via [illegible] ad formam apud illud, ad quod inducit, scilicet [illegible] in rebus generabilibus per naturam est de [illegible] ad quod venit: sed differūt fm magis, et minus [illegible] nomen natura deriuat̃ à noīe eius, quod [illegible] ipsum esse naturatum. & hoc intendebat [illegible] dixit sed naturatū, &c. i. sed naturatum [illegible] generatur, ad aliquid venit, & dicitur ipsum [illegible] illud nō est illud, ex quo est prin[m] generationis, sed illud, ad qd̃ venit generatio.

Forma itaq; natura est. sed forma, et natura dupliciter dicit. & enim priuatio forma quodāmodo est. si autem est priuatio, & cōtrarium aliquod circa simplicem generationē, aut non est, posterius cōsyderandum.

Natura igitur est creatio. & creatio dicitur duobus modis. priuatio enim quodammodo est forma. vtrum vero in generatiōe simplici est priuatio, & aliquod contrarium, aut non est, perscrutandum est post.

15 Cùm declarauit q natura dicitur de forma, incœpit diuidere fm quot modos dicitur forma, & dixit eam dici duobus modis. dicitur enim de formis perfectis in esse, cum quibus non coniungitur priuatio, & dicitur de diminutis, cum quibus coniungitur aliqua priuatio, vt quando fit motus de nigredine & in albedinē. albedo enim est forma, cum qua non coniungitur priuatio omnino, nigredo vero est forma, cum qua coniungitur priuatio albedinis. & similiter videtur in omnibus contrarijs. [a] contrarium igitur, cum quo coniungitur aliqua priuatio, est unum eorum, de quibus dicitur forma. forma igitur dicitur de contrario, cui non coniungitur priuatio: & dicitur de alio contrario, cui coniungitur priuatio. Et forte intendit quòd forma dicitur duobus modis, de habitu, & priuatione existē te in prima materia. ista enim [b] priuatio quodammodo non est priuatio simplex: immo est sicut forma materiæ. Et quia hoc manifestum est in contrarijs, quæ sunt in qualitate, & non est manifestum quomodo est de generatione in substantia, i. vtrum cum priuatione formæ substantialis coniungatur cōtrarium aut non, dixit vtrū autem in generatione, &c. i. vtrum autem in generatione simplici inueniatur coniunctum cum priuatione aliquod contrarium, ita quòd dicatur hoc nomen forma etiam de isto contrario, cui cōiungitur ista priuatio, & de priuatione coniuncta cum hoc contrario, fm q est coniuncta, aut nō, perscrutandum est post, i. in libro de Generatione et Corruptione. illic .n. declarabit q priuatio, quæ est in prima materia, nō denudatur a primis contrarijs, quæ sunt quatuor qualitates, & quod ista contraria sunt prima omnium, quę generantur, & corrumpuntur.

Formarum alia pfecta, alia diminuta.

a Semp vnū cōtrariorũ [illegible] priuatio alterius. [illegible]

Summa Secunda, qualis sit huius scientiæ professoris consyderatio declarans.

Caput Primum, & Secundum de differentia inter Physici, & Mathematici cōtemplationem de eadem re, & quod magis peccant qui ponunt formas naturales, à materia expoliatas, q Mathematici, qui tantummodo intellectione separant.

QVoniam aūt determinatum est quot modis natura dr̃, post hoc speculandū est quo differt Mathematicus à Physico. etenim plana, & solida habent physica corpora, & longitudines, & puncta, de quibus consyderat Mathematicus.

Et, cū determinauimus modos, fm quos dicitur natura, oportet nos consyderare in differētia inter Mathematicum, & Naturalem, quæ sit. corpora enim naturalia habent supficies, soliditates, et lōgitudines, et pūcta, & sūt illa, de qbus cōsyderat Mathematicus.

Dicit

16 Dicit Et, cùm declarauimus natura quid sit, & fm quot modos dr̃, oportet nos loqui de alio principio ēt naturali, & est dare differentiam inter consyderationē Naturalis, & Mathematici. conueniunt enim in cōsyderatione de eodem. quoniam corpora naturalia, quia habent soliditates, & superficies, & lineas, & puncta, oportet vt consyderatio de eis sit pars scientiæ naturalis: & quia ista sunt subiecta Geometrię, necesse est vt, si Geometria sit alia à scientia Naturali, vt ambæ consyderent in eis duobus modis diuersis, aut Geometria sit pars scientiæ Naturalis. Et ista pscrutatio licet pertineat ad logicam, tamē mos est vt illud, quod est cōmune oībus artibus, dicatur in Logica, & illud, quod est proprium vnicuiq; arti dicatur in illa arte. Et, cùm quæsiuit differentiam inter consyderatiōem Naturalem, et Geometricam ī corporibus, et superficiebus, lineis & punctis, incœpit quærere differentiam etiā inter consyderatiōem Naturalem & Astrologicam. cōueniunt enim in hoc, q consyderant de figura lunæ & solis, & terræ, & corporum cœlestium.

Mos ē, vt illud qd ē cōe oib[9] artib[9], dicat̃ in logica, et illud, qd est pprium vnicuiq; arti, dicat̃ in illa arte.

Amplius aūt si Astrologia alia est, an pars Physicæ. si. n. Physici est qd sit sol, aut luna scire, accidentiū aūt p se nullū, inconueniens est. & pſertim, cū videant̃ dicere qcirca naturā uersant̃, & de figura solis, et lunæ: et vtrū sphærica sit terra, & mundus, an non.

Et ēt vtrū Astrologia sit alia à sciētia Naturali, aut est pars eius. qm̃, si oportet Naturalē scire solē, & lunā, quæ sunt, & non oportet ipm scire cōsequentia corū, hoc est inopinabile omni modo. & maxime, qa videmus illos, qui loquuntur de natura, loqui ēt de figura lunæ, & solis: & perscrutari de mundo & terra, vtrum sint sphærica, aut non.

17 Et quærendum est ēt, vtrū Astrologia sit alia à sciā Naturali, aut sit pars eius. consyderant enim de eisdē, scilicet de figuris corporum cœlestium, & stellarū. consyderatio enim Mathematici in hoc manifesta est: cōsyderatio vero Naturalis est, quia, cùm consyderauerit de natura & solis, & lunæ, & vniuersaliter de corporibus cœlestibus continget consyderare de accidentibus eorum: figuræ autem sunt accidentia in eis. & ideo dixit qm̃, si oportet Naturalē scire, &c. & hoc est inopinabile. quia probabile est q qui perscrutatur de natura alicuius debet perscrutari de accidētibus eius: & cum hoc, quod est probabile, est verum. & dixit & maxime, quia probabile est oppositum improbabilis. Et, cùm narrauit ipsum esse improbabile, induxit opinionem famosam oppositam illi: & est hæc, q omnes Naturales cōueniunt in cōsyderatione de istis rebus: & dictum est q vnus modus probabilium est ille, in quo conueniunt Artifices: & sic famositas congregatur hic duobus modis, quorum vnus est in ipsa re, et secundus est in propositione continente ipsam rem: & est, q omnis Artifex debet consyderare de accidentibus sui subiecti. Et, cùm induxit testimonium commune, & dixit et maximè. & quia sequitur ex hoc, aut vt Astrologia sit pars scientiæ Naturalis, aut vt consyderatio diuersetur in eis: sed ipsam esse partem eius est impossibile: ergo necesse est vt diuersentur in consyderatione. & ideo incœpit notificare modum consyderationis eorum.

Oīs Artifex debet cōsyderare de accidentib[9] sui subiecti. Idē .1. poste. t. c. 4 [illegible] de aia com. 4.

De his igit̃ negociatur & Mathematicus, sed nō quatenus physici corporis terminus est vnumquodq;, neq; accidētia speculatur, quatenus talibus existentibus accidūt. quapropter & abstrahit. abstracta enim sunt intellectu à motu: & nihil refert: neq; fit mendacium abstrahentium.

Abstrahēntiū nō ē mendaciū. vide .1. d[illegible] [illegible]. tex. 15.

Et Mathematicus etiā cōsyderat de istis, sed consyderatio eius de eis nō est, fm quòd vnumquodq; eorum est vltimum corporū naturaliū, neq; consyderatio eius etiā de accidentibus eorum est, fm quòd accidunt istis corporibus, quæ sunt hmōi. & ideo abstrahit & separat ea ab eis. separātur enim in mēte à motu: & in hoc non est differentia: neq; accidit, cùm separantur, falsum.

18 Intendit hic per Mathematicum Geometram, & Astrologum, & intendit per ista, in quibus conueniūt Geometra, & Naturalis corpa, & supficies, & lineas, & puncta. & dixit q Geometer non cōsyderat de eis, fm q sunt vltima corporis naturalis, quia vltimū exigit subiectum, cuius est vltimum, & ista consyderatio est fm q sunt in materia, & est propria Naturali, cùm sit declaratum ipsum consyderare de rebus, fm q sunt in materijs, & mobiles. Geometer igitur consyderat de corpore, fm q habet tres dimensiones tantum, Naturalis vero consyderat de eo, fm quòd istę dimensiones sunt vltima existentia in corpore transmutabili: & similiter consyderat Geometer de superficie, fm quòd est supficies tm̃, Naturalis vero fm quòd est finis corporis naturalis: & similiter etiam cōsyderat de lineis, & punctis. D. d. neque consyderat etiam de accidentibus eorum. i. Astrologus, qui cōsyderat de pluribus accidētibus corporum cœlestium, de quibus Naturalis cōsyderat. & dixit quòd Astrologus non consyderat de istis accidentibus, fm quòd accidunt naturæ istius corporis, sicut Naturalis cōsyderat de eis, i. quoniam non consyderat de figura lunæ, & solis, fm quod natura illorum exigit illam figurā, sed fm quod mens abstrahit eas à motu, & trāsmutatione, scilicet qm̃ consyderat de figuris eorum, fm q sunt figuræ tm̃, nō fm q sunt corpa cœlestia mobilia: & qa esse istarū rerū est alio modo ab eo, quo Astrologus cōsyderat de eis. cōsyderat enī de eis, fm q sunt abstractæ à materijs, sed extra animā sunt in materijs. D. d. non accidit falsum .i. qm̃ natura istorum exigit illa separari ratione, nullo modo falso accidente. & non est ita de formis naturalibus. Sunt igitur aliqua, de quibus possibile est consyderare, fm quòd sunt in materijs, & fm quod extrahūtur à materijs: & sunt illa in quibus cōueniunt Mathematicus, & Naturalis: & sunt aliqua, de quibus impossibile est consyderare, nisi cum materia: & ista proprie sunt Naturalis. D. d. & non est in hoc differentia. & non debes intelligere quòd consyderatio in eis vtroq; modo inducit ad idem in omni loco, immo inducit ad dispositiones diuersas: sed intelligendum est quòd nō est differentia in hoc, quòd vtraque consyderatio de eis inducit ad veritatem. Deinde dicit &, cùm abstrahuntur non accidit falsum. idest licet consyderatio de eis sit alio modo, ab eo, quo sunt extra mentem, scilicet quia sunt in materia: & consyderatio de eis est secūdum quòd nō sunt in materia: & hoc cōmune est Geometrę et Astrologo: sed cōsyderatio Geometrę est magis abstracta, & magis remota à materia [illegible] consyderat enim de figura simplici: Astrologus vero de figura terminata, s. corpore cœlesti.

Mathematicus abstrahit à mā sensibili. Idē 6 met[illegible]

Astrologus [illegible]

Geometre [illegible] magis abstracta [illegible]

Latent aũt qui hoc faciunt, & qui ideas dicunt.[a] phylica enim abstrahũt, cũ minus sint abstracta mathematicis. Fiet autem hoc manifestum, si aliquis vtrorũq; tentauerit dicere terminos, & ipsorum & accidentium. impar enim erit & par, et rectũ & curuum, adhuc autem & numerus, & linea, & figura sine motu. caro autem, & os, & homo nõ amplius. sed hæc, licet naris sima, sed non sicut curuum, dicuntur.

Et dicentes formas faciunt hoc absq; eo q̃ percipiunt, separant enim formas naturales & in respectu mathematicorum minus separatur. Et hoc potes scire, si inceperis definire vtrũq; modum, scilicet naturam, & accidẽtia. inuenies enim definitionẽ paris, & imparis, & recti, et curui, & etiam numeri, et lineæ, et figuræ extra motũ, quod non inuenies in definitione carnis, aut ossis, aut hominis. sed ista dicuntur sicut dicitur simus, non sicut dicitur curuus.

19 Intendit per licentes formas Platonem. & contingit istis separare formas naturales ratione, quia sunt separate in esse apud eos & manifestum est quod quicquid separatur in esse, separatur ratione, & non couertitur, vt existimat. dicentes res mathematicas separari. & dixit de istis formis, & c.t. & contingit dicentibus formas esse, declarare formas naturales abstractas à materia. vt ita Geometer in superficie, & linea. & non per ipsum hos, quod contingit eis. D.d. separant enim formas naturales, ideſt contingit eis hoc, quia separant formas naturales in esse a materia: quare continget eis facere similiter hoc in definitionibus, & non per ipsũ. D.d. & in respectu mathematicorũ, & c.t. & ꝙ non comparantur ista & mathematica, inuenietur, aut non separari omnino, aut separari minus q̃ illa. & dixit hoc, quia quędam formæ sunt magis separabiles a materia q̃ quædã. Deinde certificauit hoc ex definitionibus, & dixit Et hoc potes scire, & c. & intendit per accidentia, illa, de quibus Geometer considerat. & hoc, quod dixit, manifestum est per se. quoniã, cum definiuerimus pũ, & impar, sicut dixit, & vniuersaliter numerum, & accidentia numeri, & similiter magnitudines, et accidentia earum, non apparebit materia in definitione earum, quæ est causa trãsmutationis. Iam aũt definiuerimus carnem, & os, & alia naturalia, tertium quod erit materia in definitione eorum. & ideo dixit naturales q̃ definiuntur, sicut definitur simitas, & similiter de accidẽtia naturalia, nõ mathematica, sicut curuitas, & alia. Et induxit exemplum de simitate, quia in manifestum est, q̃ in definitione eius accipitur nasus, cum dicitur, q̃ simitas est nasus cauus. in cuius definitione non apparet materia. cauitas enim est de passionibus superficiei.

Demonstrant aũt & quæ ex Mathematicis magis Phylica sũt, vt Perspectiua, & Harmonica, & Astrologia. è cõtrario enim quodãmodo se habẽt ad Geometriam. Geometria enim de phylica linea cõsyderat, sed nõ quatenus est phylica. Perspectiua aũt mathematicam q̃dem lineã, sed non quatenus mathematica, sed quatenus phylica est.

Et demonstrant hoc etiam q̃ de Mathematicis est propinquius scẽtiæ Naturali, vt scientia de Aspectibus, & Musica, et Astronomia. habent enim dispositionem quodammodo conuersam dispositioni Geometriæ. Geometer enim consyderat de linea naturali, sed nõ fm quòd est naturalis: Aspectiuus autẽ consyderat de linea mathematica, non secundum quòd est mathematica, sed fm q̃ est naturalis.

Et declarabitur q̃ in definitionibus naturalibus apparet materia ex hoc, qm̃ quod de mathematicis est, propinquius scientiæ naturali magis pertinet ad materiã, & magis apparet materia in definitionibus eius: licet minus appareat q̃ in scientia Naturali: vt in scientia de Aspectibus, et Musica, et Astrologia. Et dixit quodã modo, quoniam illa, quæ sunt in hoc in cõuersa dispositione Geometriæ simpliciter sunt definitiones scientiæ naturalis. Geometria enim consyderat de magnitudinibus abstractis à materia, Naturalis vero consyderat de eis fm q̃ sunt in materia, Aspectiuus autem consyderat de lineis in dispositione media inter illas duas consyderationes: non enim consyderat de linea fm q̃ est linea simpliciter vt Geometer: neq; fm q̃ est linea ignea, aut aerea vt Naturalis: sed fm q̃ visualis: illud enim esse est quasi medium inter naturale, et mathematicum. & similiter Musicus consyderat de proportionibus numerabilibus, nõ fm q̃ sunt proportiones numerabiles, sed fm q̃ sunt sonorum sensibilium.

Et ideo, cùm dixit Aspectiuus autem consyderat de linea mathematica non fm q̃ est mathematica, sed fm q̃ est naturalis, non debes intelligere q̃ consyderatio eius est consyderatio naturalis, sed intendebat q̃ consyderatio eius est propinquior cõsyderationi naturali.

Caput Tertium probans Naturalem non consyderare formam sine materia.

CVm autem natura duplex sit, & forma & materia, vt si de limitate quid sit consyderemus, sic contemplandum est. quare neq; sine materia, neque fm materiam quæ huiusmodi sunt. Etenim iam & de hoc dupliciter dubitabit quis, cum duæ naturę sint, de vtra ẽ Phylici, an de eo, q̃d est ex vtrisq;. sed, si de eo, quod est ex vtrisq;, & de vtraq;.

Et, cùm natura dicitur duobus modis, scilicet de forma, & de materia, oportet nos ponere consyderationem de illa, sicut de simo quid sit, si pserutaremur de eo, & non ponamus consyderationem de rebus naturalibus sine materia, neq; de materia fm materiam tm̃. Hõ enim dubitat in hoc ẽt, et dicit, cùm naturæ sint duæ, de qbus oportet Naturalẽ pserutari, & cùm necesse est ipsum perserutari de composito ex eis. sed, si necesse est ei ipsum perserutari de composito, ergo necesse est ipsum perserutari de vtroq;. vtrum igitur scientia vtriusq; est eadem, aut scientia vtriusq; est separata ab alia.

Et, cùm

21 Ex fundamẽtis, quæ põnãtis ꝙ plures formæ sũt naturales sunt materiales. Idẽ 1. phy. c. 2. t.

Æt, cũ natura dicat̃, de forma, & materia: & forma nõ iuenit̃ nisi in materia: oportet Naturalẽ cõsyderare de forma, sicut de simo, s. fm q̃ est in materia, & hoc est ita. quia ex fundamẽtis, quę ponit Naturalis est, q̃ plures formæ naturales sunt in materia: & hoc manifestũ est per se. de forma aũt Naturali, in qua hoc nõ est manifestũ per se, ista scia pserutat̃ vtrũ sit in materia vel nõ. & in hoc nõ est dubiũ nisi de aia tm̃. Et, cùm declarauit ꝙ oportet Naturalẽ cõsyderare de forma, fm q̃ est in materia, incepit declarare q̃ hoc necesse ẽ in oĩb⁹ rebus naturalibus: siue forma fuerit substantia, siue accidens. & dixit & non ponamus consyderationem de rebus naturalib⁹ sine materia. D.d. neq; de materia. t. tm̃. figut fecerunt Naturales, cùm consyderauerunt de illa, fm q̃ est vnum entium: sed debemus cõsyderare de illa, fm q̃ est materia formæ. consyderatio enim de materia in respectu formæ est consyderatio naturalis: & consyderatio de illa, fm q̃ est vnum entium, est consyderatio primi Philosophi. Et, cùm narrauit q̃ oportet Naturalẽ cõsyderare de forma, fm q̃ est i materia, nõ fm q̃ est tm̃, sicut existimauerunt q̃dam Antiqui, et cõsyderare de materia, fm q̃ est subiectũ formæ, nõ ens per se, incepit inducere qõnes accidẽtes in hoc, & dixit Homo enim dubitat, et c.t. et hoc, quod diximus de consyderatione naturali de forma, & materia, quia natura dicitur de vtroq;, quærendum est de eo ab aliquo. qm̃, si natura dicatur duobus modis, de qua igit̃ oportet Naturalem pserutari: vtrum de forma, aut de materia: si oportet ipsum perserutari de altera earum tm̃, aut nõ oportet ipsum perserutari de altera illarum, sed de composito ex eis. sed, si fuerit concessum q̃ necesse est ei perserutari de composito, necesse erit ei pserutari de vtroq;. sed, si positum fuerit q̃ necesse est ei pserutari de vtroq;, non de altero, accidet quæstio, s. vtrum scientia vtriusq; sit eadem, aut diuersa. Et dixit hoc, quia existimatur q̃ de rebus diuersis consyderant scientiæ diuersæ. Deinde incepit demonstrare illa, quæ faciunt dubitare in eis, & perserutari quo est vnius scientiæ consyderare de materia, & forma, & quãta est consyderatio istius scientiæ de vtroq;.

Cõsyderatio d mã i respectu formæ cõsyderatio naturalis: & cõsyderatio de illa, vt ẽ vnum entiũ ẽ cõsyderatio primi Philosophi. Idem 1. met. cõ. 9. et 10. & 2. met. cõ. vitio. vide cõsimet. cõ. 15. & 18. 4. met. cõ. 1. & 6. met. c. 1. & 8. met. c. 4. Idẽ 13. meta. t. 5. & 6. cõ. Idẽ supi hoc. 2. com. 40

Fmsdẽ scię est cõsyderare formã, & materiã vsq; ad aliquid.

Vtrum igitur eiusdem, aut alterius vtrãq; cognoscere? Ad Antiquos enim aspicienti videbitur utiq; esse materię. ad exiguã enim partem quãdam Empedocles, et Democritus formã, & quod quid erat esse tetigerũt. si autem ars imitatur naturam: eiusdem autem est scientiæ cognoscere formã, & materiam vsq; ad aliquid vt Medici sanitatem, & choleram, & phlegma, in quibus est sanitas: similiter autem & Aedificatoris formã domus, & materiam, lateres scilicet, & ligna: similiter autem & in alijs: & Physicę vtiq; erit cognoscere vtrasq; naturas.

Quoniam, si tu posueris tuam consyderationem fm q̃ Antiqui fecerũt, videbis q̃ pserutatio est de materia. Empedocles enim, & Democritus incœperunt de forma, & q̃ditate modicum. &, si ars sequitur naturam: & scire formã, & materiã vsq; ad aliquem locũ est vnius scięt̃ę. v.g. qm̃ Medicus habet scire sanitatẽ, & colerã, & phlegma: & similiter Aedificator habet scire quiditatẽ domus, & materiã eius, quæ est lateres, & ligna: & silr de alijs artificijs: necesse est vt scientia naturalis notificet has duas naturas.

22 Et, cũ homo cõsyderauit in hoc ex testimonio Antiquor, & fuerit sustentatus in modo consyderationis eorum de entibus, necesse est vt maxima cõsyderatio istius scię sit de materia, maxime enim core, de quibus Antiqui reddiderunt causas de rebus naturalibus, fm materiã sunt. Empedocles vero, & Democritus inter eos reddiderunt causas quarũdam rerũ fm formam in paucis rebus: nõ enim peeperunt formã vltimã. & ideo dixit incœperunt de forma. t. dederunt causas rerũ fm formã. cum aũt hõ cõsyderauerit in hoc fm q̃ vna ars consyderat de forma, & cõsyderat de illis vsq; ad aliquem terminum: & ars assimilatur naturæ in hoc: & consyderatio naturalis debet comunire actuum naturæ, adeo, q̃ illud, quod est notum apud ipsum, sit illud, quod est notum apud naturã, quæ est artifex rerum naturalium: manifestum est q̃ vnius scientiæ est scire has duas naturas. D.d. & scire formam, & materiã, & c.t. & scięt̃ia de forma, & de materia est in eadem arte: sed eadem ars non peruenit ad vltimam materiam, sed ad aliquem locum terminatum, & est propria formæ, s. p. punqua ei, v.g. qm̃ scientia medicinæ est sanitatem, & peruenit de scientia materiæ finitatis ad materiã propinquam sanitati, & est cholerica, & phlegmatica. & similiter ædificatoris est domũ, et est materiam, ppinquã illi. D.d. oportet igitur Naturalem, & c.t. non debes intelligere q̃ debet scire formã simpliciter, et materiã ad aliquẽ termuum: sicut accidit hoc in aliquibus artificijs aliꝰ: qm̃ hoc accidit artifici, quia sunt rerũ particularium. si aũt est hic aliqua ars cõs oĩbus artificijs, necesse est ut ista ars puenat ad vltima subiecta earũ: quẽadmodum, si est hic scientia naturalis cõs oĩbus naturalibus, necesse est ipsam puenire ad subiectũ vltimũ entium naturalium, & formam earum vltimam. Aut cẽna aũt dicit q̃ Naturalis nõ loquitur nisi de materia ppinqua unicuiq; entiũ: de prima aũt nõ cõsyderat nisi primumus Philosophus. Et peccauit, cum. n. audiuit in Posterioribus q̃ nullus artifex demõstrat causas sui subiecti, de quo cõsyderat: qm̃, si demõstraret eas per res priores illis causis, tunc erit de genere suppon. quare illa declaratio erit de alia arte superiori, quæ consyderat de genere continente subiectum illius artis. &, cũ hoc audiuit, existimauit hoc esse impossibile in tribus modis demonstrationũ, s. in demõstratione simpli, & demonstratione qa, & demõstratione pp quid. Et nõ est ita. hoc enim non est impossibile, nisi in demonstratione simpli, & demonstratione pp qd. in demõstratione aũt qa, nõ est impossibile: sicut fecit Aristo. in demonstratione primæ materiæ, & primi motoris in hoc libro: quæ, si fuerit de accidẽtibus, ppriis entis, erit demõstratio Naturalis: &, si fuerit de accidẽtibus, ppriis entis simpliciter, erit demonstratio Metaphylica. & ideo p̃ Materia nõ põt declarari esse, ppriæ nisi p signũ naturale primus aũt Motor impossibile est vt declarari ẽ nisi p signũ naturale. Vta aũt, qua processit Auicẽ. in probando primũ p̃m, est vta loquentium: et semper inuenimus quasi medius inter Peripateticos, & Loquentes. Cum autem causæ subiecti artis habuerint causas priores, tunc demonstratio illarum cautarum erit per demonstrationem simpli in arte cõtinente illam artẽ. & erit etiam per signa in illa arte: et hoc totum erit, qm̃ causæ subiecti artis latuerint.

Insuper eiusdem est id cuius gratia, & finem, & quæcunq; sunt horum gratia. natura autem finis est, & id, cuius causa. quoniã. n. contiunomotu exñte, est aliquis finis ipsius

motus,hic vltimū eſt,& id,cuius cauſa. quocirca et Poeta deriſorie adductus ē vt diceret. Habet finem,cuius quidem cauſa factus eſt. uult enim non omne vltimum eſſe finē, ſed optimum.

Defende Homerū ex t. 2. 2. meta. Finis hēt rōnē optimi vide infra t.cō. & 2. met. t.c.3. & 5. meta.t.c.3.

Et etiam illud,ꝓpter quod eſt illud,quod eſt. & finis intenta, et quod eſt cauſa iſtius, ē vnius ſcientiæ. natura aūt eſt finis, et ꝓpter quid eſt quod eſt. quod.n. de rebus hñtibus motū cōtinuū hēt aliquē finē, ille finis eſt vltimū eius, & pp quod eſt. & ideo ſermo Verificatoris, cū dixit ipſum ire ad mortē, & eſt illud, ꝓpter quod fuit, eſt deriſibilis. nō enim oē vltimum eſt finis, ſed vltimū nobilius.

23 Hæc eſt alia rōcinatio, qua declarat ꝙ Naturalis cōſyderat de natura, quæ eſt forma, & de materia inſimul. & compoſitio iſtius ſermonis eſt ex duabus propoſitionibus, quarum vna eſt, ꝙ omne, pp quid eſt aliquid cum illo, eſt vnius ſcientię: ſecūda aūt ꝙ natura, quę eſt forma, eſt illud, propter quod ſunt aliæ res, quę ſunt ſubiectæ ei. & concludit ex hoc ꝙ ſcire naturā, & res ſubiectas naturæ eſt vnius ſcientiæ: ſed tacuit concluſionem, quia eſt manifeſta. D.d. quod eni de rebus, &c. hæc eſt propoſitio maior alterius ſyllogiſmi, quo declarat maiorem propoſitionem, dicētem ꝙ natura eſt finis, & componitur ſic. Natura eſt illud, apud quod ceſſant motus rerum generatarum, & vltimum ſuorum motuum, & omne ex rebus habentibus motum continuum, & habētibus finem, finis eſt vltimum illius motus: ergo natura eſt finis in generatione. Sed eſt ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura, & Ariſt. vtitur hoc, qñ maior ꝓpoſitio cōuertitur vſr, & qñ hoc eſt manifeſtum per ſe: qñ tunc cōpoſitio erit quaſi in prima figura. Et ideo notificauit qñ conuertitur iſta ꝓpoſitio, & qñ non, ſ. ꝙ oē, quod eſt vltimum motuū cōtinuorum eſt finis, & dixit & ideo ſermo Verificatoris, &c.1. & non cōuertitur ita, ꝙ oē, quod eſt vltimum motuum ſit finis: niſi dicamus vltimum nobile, nō vltimū prouenīens ex neceſſitate materię, vt mors. et, cum Verificator exiſtimauit hoc cōuerti, ſ. ꝙ omne, quod eſt vltimū, eſt finis, ideo ſermo eius fuit deriſibilis. quod igitur conuertitur eſt ꝙ omne vltimū nobilius priori eſt finis: & vltimū, quod eſt in motu generationis rerum eſt nobilius prioribus: ergo eſt finis. Et ſyllogiſmus componitur ſic in prima figura. Natura eſt vltimum motuum generationis, ſ. eſt nobilius præcedentibus: & oē, quod eſt tale eſt finis: ergo natura eſt finis. & mors, quæ eſt vltimum, diſtinguitur ab vltimo, quod eſt finis in hoc: qm̄ vltimū, qđ eſt finis, eſt ꝑ̄ qs, ad quā veniūt generata: mors āt eſt poſt illud vltimū, quod ē finis: ergo primū vltimū, ad quod peruenit motus generationis, eſt finis.

Ariſto. qñ ꝙ [illegible]

Quoniam & faciunt artes materiam, aliæ quidem ſimpliciter, aliæ vero operi accōmodam. et vtimur, tāquam propter nos, omnibus, quę ſunt. ſumus enim quodammodo et nos finis. dupliciter enim eſt id, cuius cauſa. dictum eſt aūt in ijs, qui de Philoſophia.

Nos ſumus quodammodo finis omnium.

Et ēt artes faciunt materiā, quędā ſimpl'r, et quędā ſm ꝑ̄parationem, vt ſit apta in operatione. nos autem vtimur illis, ſm ꝙ omnes ſunt propter nos. nos enim ipſi etiam ſumus finis quodammodo. illud enim, quod eſt ꝓpter quid, dr̄ duobus modis. et hoc dictum eſt in noſtris ſermonibus de Philoſophia.

24 Hæc eſt ratiocinatio, qua declarat ꝙ oportet naturalem cōſyderare de materia, & intendit ꝙ artes operatiuę hñt ſolicitudinē circa materiā, quædā, quia faciunt illam, ſicut faciūt formam, vt ars Ædificatoria: qm̄, ſicut facit domum, quæ eſt forma, ita facit lateres, quæ ſunt materia domus. quędā aūt, quia ꝑ̄parant materiā ad recipiendū formā, vt ars Nauificatiua: qm̄ cū hoc ꝙ facit formā nauis, ꝑ̄parat ligna ad recipiēdā formā nauis, &c. qa ſcia in ente naturali ē ſil'is operationi in rebus artificialib⁹, neceſſe ē, ſi opatio artiū pēdet de materia, aut ſm ꝙ faciunt illā, aut ſm ꝙ ꝑ̄parāt illā, vt cōſyderatio ſciæ naturalis pēdeat de materia cum hoc, ꝙ cōſyderat de forma. ſed tacuit cōſequens, qa intelligit ex hoc, quod dixit Et ēt artes, &c.1. & qa oēs artes faciunt materiam, aut ſimpliciter, aut ſm ꝑ̄parationē, neceſſe eſt vt Naturalis cōſyderet de materia. ſcia.n. hæc eſt ſil'is operationi illi. D.d. nos autē vtimur, &c.1. & ideo, quia nos ſumus finis oīum rerū factarū ab artibus quodāmo, iō vtimur omnibus. Et intendebat ꝙ finis dr̄ duobus modis, aut ſicut dicimus, ꝙ forma eſt finis materiæ, & illud, ad quod peruenit res, eſt finis rei, aut ſicut dicimus, ꝙ illud, cui⁹ eſt res, eſt finis rei: & ſm hoc dicimus, ꝙ homo eſt finis rerum creatarū propter ipſum. Et, cum notificauit ꝙ illud, quod eſt ante finē ſm primū modum, eſt notū cum fine, declarauit ꝙ ita eſt in ſecundo modo, & ꝙ eadem eſt cauſa in hoc.

Pro hoc vide cōmē. 37. 2. de aia.

Duę igitur * ſunt artes, quæ dominantur ipſi materię, et quę ſunt cognoſcētes, ea, quę vtitur, et Factiua, quę Architectonica eſt. quapropter et quæ vtitur Architectonica quodāmodo eſt. differt autem, quatenus hęc qdē, q̄ formā cognoſcit, Architectonica ē, alia autē vt effectrix materię. gubernator.n. qualis ſit forma aliqua temonis cognoſcit, et pręcipit, alius āt ex quo ligno, et qbus ex motibus ē. In ijs igitur, quæ ſunt ſm artē, nos facimus materiam propter opus, ſed in Phyſicis eſt.

* 2.1. duę ſt. Vide contr. Zim.

Et artes cōtinētes materiā, et cognoſcētes illā ſunt duę: et de arte opationis eſt Geometria operatiua: et iō ars opatiua attribuitur ēt quodāmodo Geometrię opatiuę. ſed tñ differunt: illa.n. attribuit Geometrię opatiuæ, ſm ꝙ cognoſcit formā, iſta aūt ſm ꝙ ſcit materiam. gubernator enim ſcit formam remi, qūo debet eē, et ꝑ̄cipit fieri hmōi, et iſta alia ſcit de qbus lignis, et qbus motibus ꝑficitur. Quod aūt fit ꝑ artem, nos facimus materiā in illa propter illud, quod intendimus, in rebus autem Naturalibus eſt exiſtens.

25 Artes operatiuæ ſunt duobus modis, aut facientes artificium, aut vtētes illo. & ſunt principales, ſ. quia ꝑ̄cipiunt eis, quæ ſunt ſub eis operari. &, cum ars, quæ eſt ſub eis, perficit operationem, tunc principalis vtitur eo, quod fecit. Et, qa pōt aliquis dicere ꝙ iſtę artes nō ſciūt materiam, incœpit declarare ꝙ iſtæ etiam ſciunt materiam: & iſtā vocat Geometriam opatiuam: et dixit Et artes cōtinētes, et c.1. cognoſcētes materiā, nō facientes eam, ſunt duæ, vna aūt eſt, quæ vtitur, q̄ nō facit formam, neq; materiā, ſed ꝑ̄cipit illi, quæ eſt ſub operari: et iſta dr̄ Geometria opationum ſimpl'r, & principalis ſimpl'r. Secunda vero eſt quodāmodo vtens. 1. ꝑ̄cipit, & quodāmodo facit. & hoc intēdebat, cum dixit & de arte opatiua eſt Geometria opatiua. & q.d. & de arte operatiua eſt ars, quæ vtitur. 1. ꝑ̄cipit. D.d. & ideo ars, quæ vtitur, &c. & ſi ſit operans, tñ attribuitur Geometriæ operationū ſm ꝙ vtitur, non ſm ꝙ facit. Et, quia vtraq; ars eſt Geometria operationū, incœpit facere drias inter illas, & dixit ſed differunt, &c.1. ſed hæ duæ artes differūt. qm̄ prima principalis nouit formā, & ꝑ̄cipit iuxta illam, & ſil'r materiā: alia aūt nouit materiam, & præcipit circa illam tm̄, formam autē facit. Deinde induxit exemplū de duabus artibus, & dixit gubernator enim, &c.1. & ars, quæ vtitur ſimpliciter, quæ ſcit vtrunq;, eſt ſicut ars gubernandi nauē: ſcit enim formā remi, quæ debet eſſe, & ꝑ̄cipit ipm fieri ſm illā formā. iſta aūt alia ars, quę vtitur quodāmodo, & facit alio modo, eſt ſicut ars faciendi naues. iſta.n. facit formā, & ſcit materiā. ſcit.n. ex qbus lignis erit melior forma nauis, & qūo debent abſcindi, & ꝑ̄cipit artifici, quæ eſt ſub ea facere hoc, quæ non vtitur omnino.

Artes opatiuæ ſunt duobus modis 1. 6. Ethicorum cap. 1.

Documētū.

Et intēdebat per totum hoc declarare ꝙ materia eſt nota in oībus artibus principalibus, & nō principalibus, cum artes ſint tribus modis, aut operans ſimpl'r, aut vtens ſimpliciter, aut vtens quodāmodo, & operans alio modo, & oēs ſciunt materiā. D.d. in hoc āt, quod fit ꝑ artem, &c.1. & nō eſt dria in hoc inter artem, & naturā, ſed ars, ſicut facit formā, facit materiā: natura aūt facit formā, non materiā, cū ſit exiſtens, qa eſt æterna. & ſil'r inuenit in quibuſdam artibus, ſ. quarum materia eſt naturalis, qm̄ ars non facit illam.

Materia eorū ē, quæ ad aliquid.

Amplius, eorū, quæ ad aliqd, materia eſt. ad aliā.n. formā alia materia. Quouſq; ergo Phyſicū oportet cognoſcere formā, & ipm quid eſt? An quēadmodū Medicū neruum, aut Fabrū æs, vſq; ad aliquid: alicuius enim gratia vnūquodq;. & circa ea, quæ ſunt, ſeparabilia qdem forma, in materia autem: * hō enim hominē generat, & ſol. quomodo autē ſe habeat hæc ſeparabilis, & quid ſit, Philoſophiæ primæ eſt officium determinare.

*2.1. hō qdē. & 1. et hō generāt hoiēs.

Et ēt materia eſt de caplo relationis. diuerſa.n. in forma diuerſant in materia. Vſquequo igitur oportet Naturalē puenire in ſciētia formę & qditatis? dicamus, qm̄ quēadmodū Medicus puenit in ſciētia neruorū, et Opās cuprū in ſciētia cupri puenit ad illud, pp qđ ē vtrūq;, ſil'r eſt de iſtis ēt. oportet.n. ipm ſcire eam eſſe formā abſtractam: ſed eſſe eius eſt in materia: homo enim generat ab homine, & ſole. diſpoſitio autē in abſtracto quæ ſit, & quid ſit, eſt primæ Philoſophiæ.

26 Intendit ēt declarare ꝙ oportet Naturalē cōſyderare de forma, qa cōſyderat de materia. qm̄ materia eſt de genere relationis: dr̄.n. in reſpectu formæ. & ſil'r vr̄ eſſe de forma. oportet igitur cōſyderātē de materia cōſyderare de forma, & cōſyderātē de forma conſyderare de materia. & ēt materia eſt pp formā: et oportet cōſyderantē de aliquo cōſyderare de illo, pp qđ eſt. Et dixit diuerſa.n. in forma diuerſant in materia. Hæc ē rōcinatio, qua declarat ꝙ materia dr̄ in reſpectu formæ, & q.d. et iō diuerſat materia ꝑ diuerſitatē formarum, adeo ꝙ materia aīaliū eſt alia à materia vegetabilium, et materia hoīs eſt alia à materia aliarū ſpecierū. Et, cū declarauit ꝙ naturalis cōſyderat de forma per ſe, & de materia pp formā, incœpit q̄rere quouſq; debet cōſyderare de forma. & dixit Quouſq; igitur, &c.1. ad quē igitur ordinē oportet Naturalē puenire in ſcia formarū, & nō pertranſire illū. ſ. in ſcia qditatis, nō in ſcia eius, quod ē eē: ſed ſunt hic multi ordines formarū, ſ. abſtractę à materia, & nō abſtractæ. D.d. dicamus igitur, qm̄ quēadmodū Medicus, &c.1. & eſt manifeſtū, qm̄ quēadmodū Medicus oportet ipm puenire de cognitiōe formarū exiſtentiū in ſuo ſubiecto, de quo cōſyderat, vt neruis, & carne, ad cognitionem quiditatis vltimarū formarum exiſtētiū in ſua materia non ſeparabiliū ab ea, ſil'r oportet Naturalē puenire in cōſyderatione de formis ad vltimā formā, pp quā fuit materia. v.g. ad formā hoīs. D.d. oportet.n. ipm ſcire, &c.1. oportet Naturalē puenire ꝑ ſuā cōſyderationē ad formā abſtractā, ſ. vltimā, ſi eſſe eius eſt in materia, antēq̄ perueniat apud cōſyderationē de forma hoīs: ſed hō generat ab hoīe, & à ſole, & vtrūq; eſt forma in materia. Et dixit hic quaſi cōtradicēdo dicētibus formas ſeparari, & inueniendo ꝙ formæ naturales ſunt in materia. D.d. diſpoſitio aūt in abſtracto, &c.1. cōſyderatio aūt de diſpōnibus formarū abſtractarū, ſm ꝙ ſunt abſtractæ, & de qditatibus earū, eſt ꝓprie Primę Philoſophiæ, nō ſciētię Naturalis. Et notandū ꝙ cōſyderatio in eſſe iſtarum formarū eſt in ſcia Naturali, nō in pͣ Philoſophia: ſicut exiſtimat Auic. qm̄ in hac ſcia apparet iſtud genus formarū eē, deīde pͣ Philoſophia cōſyderat de qditatib⁹, & diſpōnibus earū. & hoc ē rectū. impoſſi.n. eſt aliquā ſciam vlem, & particularē declarare ſubiectū eē, ſiue ꝑ ſignū, ſiue per demōſtrationē: quod nō eſt ita in cauſis ſui ſubiecti: qm̄ declarat eas per ſignum, non per demonſtrationem ſimpl'r. ſcientia igitur Naturalis cōſyderat de eſſe formarū, quouſq; perueniat ad vltimam formarū materialiū, & primam abſtractarum, aut ad formas formarū, quæ ſunt mediæ in eſſe inter illas: ſicut exiſtimatur de forma hominis vltima.

Materia diuerſat ꝑ diuerſitatē formarum.

[illegible] 12. [illegible] & 3. de aia cō.60.

Documentū [illegible]

Forma [illegible] abſtractam et materiale. Vide com. Zim.

Summa Tertia, in qua agitur de Cauſis, & earum in plura membra diuiſione.

Caput Primum, in quo, quot, quǽue ſint cauſæ determinatur.

Determinatis aūt his, cōſyderandū eſt de cauſis, & quæ, & quot numero ſunt. Cū.n. ſciendi grā hoc negociū ſit: ſcire aūt nō prius opinamur vnūquodq;, q̄ vtiq; cœperimus pp qđ circa vnūquodq;, hoc aūt eſt accipere primā cauſam: manifeſtum ꝙ & nobis hoc faciendū eſt & de generatione, & corruptiōe, & de omni phyſica mutatione: vt ſcientes ipſorum principia, reducere ad ipſa tentemus quæſitorum vnumquodq;.

His igitur determinatis cōſyderandū eſt de cauſis, quę, et quot ſunt. Intētio.n. iſtius cōſyderationis, qa eſt ſciētia: & nos nō credimus aliqd ſcire abſq; eo, ꝙ prius determinemus illa, ex quibus eſt, & hoc eſt ſcire ſuas cauſas primas: manifeſtum eſt ꝙ oportet nos etiā facere hoc in generatione, & corruptione,

& in omni trāsmutatione naturali: ita quòd, cum sciuerimus principia eorū, quæremus reddere ad illa vnumquodq; eorum, de quibus erimus perscrutati.

27 Et, cum determinauimus ista, quæ debent p̄cedere hanc scientiam, oportet ēt perscrutari de causis rerum naturalium, quæ sunt, & quot. Et hoc est necesse. qm̄ inuestratio istius cōsyderationis de scia rerū naturaliū, est scientia certificata perfecta: & nos non credimus scire aliquid perfecte, nisi cum sciamus ipsum cum suis causis primis, donec perueniamus ad suas causas propinquas & hoc erit, cum prius determinauimus numerū causarum quærendarum in illo genere, quæ sunt, & quot sunt: ergo manifestum est quod similiter debemus facere in hac consyderatione naturali: ita quod, cum prius scierimus causas cōmunes omnibus rebus naturalibus, & numerum earum, quæremus in vnoquoq; eorum, de quibus loquimur illas causas esse. Et cum dixit & hoc est determinare suas primas causas. intendit q̄ ista scientia perfecta acquiritur ab aliquo, quando prius scierit causas rei primas, donec perueniat ad causas eius propinquas.

Vno igitur modo causa dicitur, ex quo fit aliquid cum insit: vt æs statuæ, & argentum phialę, & horum genera. Alio aūt modo forma, et exemplum. hæc autem est ratio ipsius quod quid erat esse, et huius genera, vt ipsius diapason duo ad vnum, et omnino numerus, & partes, quæ in ratione.

Dicamus igitur q̄ causa dr̄ vno modo de illo, ex quo fit res, & est in ea. v.g. cuprū idoli hominis, & argentum idoli anuli, & genera istorū. Et dicitur alio modo de forma, & imagine. & est ratio significans qditatem rei, & genera istius. v.g. quòd genus eius, quod est diapason, est proportio binarij ad vnum, & vniuersaliter numerus, & partes conclusæ in toto.

28 Et ā fr̄ multis modis, dr̄. n. causa materialis, vt cuprum idoli, & argentū anuli. & dixit & est in ea, vt faciat dr̄iam inter materia, & priuationē, Et dr̄ alio modo fm formā, vt figura, & imago in cupro. & hæc est causa, quam dat ratio significans qditatem rei, t. definitio. & dixit hoc, quia definitiones cōponunt ex forma vel quæ est genus, & ppria, quæ est dr̄ia. D.d. & genera istius. t. & ista forma cōis, quæ ponit in definitione, ita se habet ad ppriam differentiā, sicut cōe ad proprium v.g. qm̄ forma cōis, quæ est quasi genus propinquum ad diapason, est ꝓportio duorū ad vnū. & genus concludens, & proprium ei q̄uocat in Arabico: & vnū est numerus proprius, & vltimum est forma.

Amplius vnde principiū mutationis primum, aut quietis: vt consultor causa, & pater filij, & omnino faciens facti, & mutans mutati. Præterea, vt finis. hic autem est id, cuius gratia, vt ambulandi sanitas. propter quid enim ambulat? dicimus, vt sanus sit: &, ita loquti, opinamur assignasse causam. & quæcunq; tam mouente alio, intermedia fiūt ipsius finis: vt sanitatis macies, aut purgatio, aut medicamenta, aut organa. omnia nanq; hæc finis gratia sunt: differūt tm̄ abinuicē, qa alia qdem sunt opera, alia vero organa.

Et dicit etiam illud, ex quo est principiū primū trāsmutationis, & quietis. v.g. qm̄ cōsulens alicui est cā, sil'r pr̄ filij, & vniuersal'r agens acti, & transmutans trāsmutati. Et dr̄ ēt fm finē intētū. & hoc est illud, ꝓpter quid: v.g. sanitas apud ambulationē. cū enim dr̄ q̄re ambulat Sortes? dicemus propter hoc, q̄ suū corpus saneē: & hoc dicto reddimus cām. & sil'r illa, quæ sunt apud motū alterius inter illud, & finē intētū. v.g. sanitas ex dimi nutione, & purgatione, & potatione medicinæ, & instrumentis. qm̄ omnia ista intēdunt propter finem: sed differunt, qm̄ quædam sunt actiones, & quædam instrumenta.

Cum induxit causam materialem, & formalem, induxit etiam causam agentem, & finalē, & dixit Et dr̄ etiam de fine intento. t. & dr̄ causa etiam de causa finali: vt sanitas, quę est causa exercitij. & signum eius est, qm̄, cum aliquis interrogat nos, q̄re ambulat Sortes? dicimus respondendo, propter hoc q̄ sit sanus. D.d. & similiter illa, &c. t. & similiter omnia, quorum vnumquodq; est vltimum motus eius, quod est ante ipsum, ex illis multis, quæ sunt inter primū agens, et vltimum finē, s. qm̄ vnūquodq; eorū est finis eius, quod est ante, & ofa sunt ꝓp vltimum finem. v.g. ambulatio, quæ est ꝓp extenuationem, & extenuatio ꝓp sanitatem. & similiter potio medicinæ, & phlebotomia est propter extenuationem humoris vmectis in corpore, & hoc est, ꝓpter sanitatē. D.d. qm̄ omnia ista intenduntur propter finē. t. qm̄ oē, quod est ante finem, est propter finē v.g. qm̄ ista, quæ diximus, intenduntur propter sanitatem: sed differunt, qm̄ quædā sunt actiones, vt ambulatio, & quædam instrumēta, vt phlebotomia.

Causæ igitur ferè tot modis dicuntur. Accidit aūt, cum multipliciter dicant causæ, & multas eiusdem causas esse, non fm accidēs: vt statuæ, & ars statuaria, & æs, non fm alterum quid, sed quatenus est statua: sed nō eodem modo: sed hoc qdem vt materia, illud aūt vt vnde est motus. Sunt aūt quædam & adinuicem causæ: vt laborare causa est bonę habitudinis, et hæc laborādi: sed non eodem modo: sed hoc qdē vt finis, illud aūt vt principium motus. Amplius aūt eadem causa cōtrariorum est. quod enim p̄sens causa huius est, hoc et absens facimus aliquando causam contrarij. vt absentiam gubernatoris nauis subuertiōis, cuius erat p̄sentia causa salutis.

Isti igit̄ sunt modi, fm quos ferè dicuntur causæ. Et accidit, si causæ sint multis modis, vt plures causæ sint vnius rei, et non per accidens. v.g. quoniam causa idoli hominis est ars statuandi, et causa eius est cuprum, et hoc nō est alio modo, sed fm quòd est statua: sed non eodē modo sunt causæ: sed hoc fm materiam, hoc autē fm q̄ est principium motus.

Et

Et sunt aliqua, quę sunt causę sui adinuicem. v.g. quoniam labor est causa bonæ cōsistentiæ corporis, & bona consistentia est causa laboris: sed non eodem modo: bona. n. existentia corporis est causa fm finem, labor autem fm q̄ est principium motus. Et etiam idē est causa duorum contrariorum. absentia. n. eius, cuius præsentia est causa alicuius rei, est causa sui contrarij. v.g. quoniam absentia gubernatoris est causa submersionis nauis, eius præsentia erat causa salutis.

30 Cum numerauit modos quatuor causarum, incœpit dicere dispositiones earum, et quomodo se habent ad causata, et ad seinuicem, & dixit q̄ accidit q̄ plures istarum causarum q̄ vna sunt causæ vnius rei. v.g. qm̄ causa statuæ est cuprum, & agens: sed duobus modis diuersis: cuprum. n. fm materiam, artifex vero, vt ars fm agēs. et sil'r figura statuæ est causa fm formam, & illud, propter quod sunt facta est causa fm finē. Et contingit etiam q̄ eadem causa est causa duoꝝ cōtrariorum, sed duabus dispositionibus diuersis. v. g. qm̄ gubernator est causa saluationis nauis, & submersionis: saluationis qdē ipso p̄sente: submersionis aūt ipso absente. Causæ etiam habent se adinuicem, ita q̄ vtraq; duarum causarum in specie diuersarum est causa reliquæ, sed duobus modis diuersis. v. g. qm̄ labor est causa sanitatis fm agens, sanitas autem est causa laboris fm finem. & sil'r materia est causa formæ, fm q̄ forma non potest inueniri nisi per illam, forma autem est causa materiæ, fm q̄ materia nō potest esse in actu & demonstrata, nisi per illam, & præcipue prima materia. Ad. D.d. sic igitur sunt modi, &c. et dixit ferè. quia possibile est inuenire aliqua, quæ collocantur in numero istorum quatuor modorum, vt illa, quæ assimilant istis, & inueniuntur in eis. et ideo dixit ferè. quia notat dubitationem, quousq; declaretur hoc per inductionem, cum fuerit declaratum fm quot modos dicitur vnumquodq; eorum. & dixit. Alexan. q̄ dixit hoc ad excipiendum causas, quæ sunt per accidens.

Omnes autem nunc dictæ causæ in quatuor cadūt modos manifestissimos. Elemēta. n. syllabarum, & materia factibilium, & ignis, & huiusmodi corporum, & partes totius, & suppositiones conclusionis, vt id, ex quo, causæ sunt. Harum autem aliæ quidem sunt vt subiectum, vt partes, aliæ autem, vt quod quid erat eē, & totum, & compositio, & species. Semen autem, & medicus, & consultor, & omnino ipsum faciens omnia sunt vnde principium mutationis, aut status, aut motus. Aliq autem vt finis, et bōum aliorū. id. n. cuius gratia, optimum, & finis aliorum vult esse. differat autem nihil idem dicere bonum, vel apparens bonum.

Et istę causæ, quas diximus, omnes collocantur in quatuor modis, q̄ sunt valde manifesti. Literæ. n. dictionum, & materia artificiorum, et ignis, et similia corporum, et partes totius, et propositiones cōclusionis sunt causę fm illud, ex quo ē generatio. Sed quędam sunt quasi subiectum, vt partes, et quædam quasi quiditas, s. vniuersum, creatio, et compositio, et forma. Sperma autem, et semē, et medicus, et sol, et vniuersaliter agens, omnia sunt illud, ex quo est principium trāsmutationis, et quietis. Et quędā sunt quasi finis intenta per alias res, et bonum. illud. n. propter quid debet esse nobilius cæterorū, et causæ eorum. et non est differētia in hoc, quòd dicamus ipsum esse bonum, aut dicamus ipsum existimari bonum.

31 Cum numerauit genera causarum fm exemplum, incœpit notificare quomodo vnaquęq; causarū cōcausatum subsistus quatuor generibus, & dixit Et illæ causæ. &c. t. & omnis causa, aut est fm materiam, aut fm formam, aut fm agens, aut fm finē. D.d. Literæ. n. et c. idest, omnia. n. ista sunt causæ fm illud, ex quo fit generatum. syllabę. n. generātur ex literis, & similiter corpora partium consimilium composita generani ex igne, & ex alijs elmtis, & hoc intendebat, cum dixit et ignis, & sil'r corpora. t. & ignis, & alia elementa sunt materia corporum cōsimilium, quæ generatur ex eis. D.d. & partes totius. t. & partes sunt totius quasi materia. D.d. & propositiones conclusionis. t. & qm̄ conclusio generatur ex propositionibus, assimilantur igitur materiæ. Et omnia ista conueniunt in hoc q̄ sunt materia, & differunt in hoc, qm̄ quædam sunt materia fm compositionem, vt literę syllabarum, & lapides domus, & quædam sunt fm alterationem, vt panis tangibilis, & quędam fm alterationem, & compositionem, vt cuprum, & meloximellis, & quatuor elementa omnium compositorū. & hæc duo sunt fundamenta materiæ. t. compositio, & alteratio, & tertium, compositi ex eis. partes autem, & totū potuit aium modis à compositione, vt reputo, fm q̄ intendebat partes, quæ sunt in potentia, non quæ sunt in actu, aut fm q̄ intendebat vniuersum congregatum tm̄, compositio. n. est congregatio propria partium: fit. n. ex qualitate, & ordine, & positione, propositiones autem assimilantur materiæ, quia sunt in potentia conclusio, & conclusio est eis quasi forma. D.d. sed quædam sunt quasi quiditas. t. sed istarum causarum quędam sunt quasi demōstrantes quiditatem rei, & istæ inueniuntur fm numerum differentiarum, quibus differt quid, quod accipit in qditate, et sunt tria, vt forma vniuersi in partium, et forma compositionis partiū, & forma oximellis, mellis & aceti. & ideo dixit vniuersum, & compositio, & forma. Et intendit per formam, quę est fm alterationem, & aut sine compositione, aut cum compositiōe. & intendit per vniuersum congregationem partium tm̄, & intendit per compositionem congregationē totalium trium dispositionum in partibus, t. figura, ordinis, & positionis. Et, cum numerauit causas, quæ collocantur sub causa materiali, & formali, dixit Sperma autem, & semen, & c. t. sperma autem animalū, & semen vegetabilium, & medicus sanitatis, & vt agens actiū, omnia collocantur sub causa, quæ est principium transmutationis, & tuæ cessationis. Deinde induxit genus, quod est fm finem, & dixit Et quædam fm finem. t. & sunt quædam causæ, quæ sunt quasi fines intenti per operationes, & quasi bonum intentū. Deinde induxit ratiocinationes super hoc, & dixit illud enim propter quid, &c. t. quoniam illud propter quid, quia est nobilius illis, quæ quęruntur propter ipsum bonum intentum per illas res, & ideo est [illegible] illaæ agens. n. & materia non sunt nisi propter [illegible] fm: ex [illegible] materi

& ſimiliter formæ nõ ſunt niſi propter vltimum finẽ. D.d.& non eſt dꝛia,etc.i.non eſt dꝛia inter hoc,ꝙ deſcribemus iſtam cauſam,quod eſt bonum intentum ꝓ illa,quæ ſunt ante illam in rei veritate, aut illud, quod exiſtimatur eſſe bonum,licet non ſit bonum in rei veritate.& dixit hoc, vt deſcriptio ſit communis rebus voluntarijs,& naturalibus.quoniam vltimum intentum in rebus voluntarijs multotiens videtur bonum, & non eſt in rei veritate,intentum vero in rebus naturalibus eſt bonum verum.

Vltimũ intentũ in rebꝰ voluntarijs multotiẽs vꝛ bonũ, & nõ eſt in rei veritate, intentum ✳ in rebꝰ naturalibus eſt bonũ verũ, vꝛ ꝓ 2. ethicorũ.

Cauſæ igitur tales,et tot ſunt ſpecie. Modi autem cauſarum numero quidẽ ſunt multi,in capita vero contracti et hi pauciores. dicuntur.n. cauſæ multipliciter. et ipſarum, quæ ſimilium ſpecierum ſunt,prior ac poſterior alia,alia,vt ſanitate medicus, et artifex, et ipſo diapaſon duplum,et numerus,et ſemper quę continent ad ſingulares.

ꝓ ſpm ar. poſterior.

Iſtæ igitur ſunt cauſæ, et tot ſunt ſpẽs earum. Modi autem cauſarum ſunt multi, ſed cum adunantur ſunt pauciores. cauſæ.n. ẽt dicuntur multipl'r. dicitur. n. in cauſis, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei,ꝙ vna cauſa eſt prior, aut poſterior alia. v.g.qm̃ cauſa ſanitatis eſt medicus, & cauſa eius eſt ars,& cauſa eius, quod eſt diapaſon,eſt duplum, & cauſa eius eſt numerus,& ſimiliter ſemper in reſpectu comparatio continentis ad particularia.

32 Intendit per modos cauſas,quæ diuiduntur per accidentia.Et,cum notificauit ꝙ modi cauſarum concludũtur ſm genera eoꝝ,incœpit numerare eos,& dixit dicitur.n.in cauſis,&c.i.cauſæ enim,quę ſunt eiuſdem ſpeciei quatuor ſpecierum dr̃ cauſæ ſm prius,et poſterius.v.g.in cauſis agẽtibus,medicus,& ars: medicus.n.eſt poſterior,ars autem eſt prior. Et ſ'r in cauſis formalibus.v.g.qm̃ forma diapaſon eſt duplũ, & forma dupli eſt numerus,& forma numeri eſt quãtitas. & ſ'r inuenitur ſemper proportio inter v'r, & partic ipare.& hoc intendebat, cum dixit & ſ'r ſemper,&c.i.& ſ'r temper inuenitur comparatio cõis ad proprium,i.qm̃ cõe eſt prius ſm formam, aut ſm genus proprio.& hoc accidit priori,& poſteriori ſ vnaquæq; ſpeciem cauſaꝝ,i.ꝙ prius eſt quaſi cõe ad poſterius. Et prius,& poſterius in materijs manifeſta ſunt.et ſ'r in finibus.extenuatio enim eſt finis exercitꝛ,& finis extenuationis eſt ſanitas.

Amplius autem vt accidens,& horum genera:vt ſtatuæ aliter Polycletus,& aliter ſtatuarius:quoniam accidit ſtatuario Polycletum eſſe.& continentes etiam accidens: vt ſi homo cauſa ſit ſtatuæ,aut omnino animal. ſunt autem accidentium alia aliꝭ remotius, & propinquius:vt ſi albus,& muſicus cauſa dicantur ſtatuæ.

Cſ p ſe,per accidens.

Vide contr. Zim.

Et etiam ſm accidens,& genera iſtorum. v.g.qm̃ ea ſtatuæ eſt Polycletus quodãmõ, et alio modo faciens ſtatuas:accidit.n.artifici ſtatuarum ꝙ ſunt Polycletus. & continentia ſunt per illud, quod eſt accidens. ver. g. quoniam homo eſt cauſa ſtatuæ, & v'r antmal.& accidentia **quædam ſunt remotiora,** quædam propinquiora.v. g. quoniã albus, & muſicus ſunt cauſa ſtatuæ.

Cum declarauit ꝙ in oĩbus ſpẽbus cauſarum inueniũt duo modi,ſ.prius & poſterius,ſcœpit etiam declarare alios duos modos cauſarũ,ſ.per ſe,& per accidens,& dixit Et etiam ſm accidens,i.& iſtæ cauſę diuiduntur ſm accidens:& genera iſtarum collocant in hoc modo.v.g.cum dicitur ꝙ Polycletus fecit ſtatuã, & ꝙ artifex ſtatuaꝝ fecit ſtatuã.hoc.n.ẽ ꝓ ſe,illud aũt ꝓ accñs.accidit.n. artifici ſtatuaꝝ ꝙ fuit Polycletus, quoniam non fecit ſtatuam ſecundum quòd eſt Polycletus,ſed ſecundum hoc ꝙ habet de arte ſtatuarum. D.d.& continentia,&c.i. & illa, quæ continent cauſas,& ſunt genera cauſarum,ſunt cauſæ per accidens. v.g.qm̃ homo eſt cauſa ſtatuæ per accidens,et v'r animal:homo aũt eſt cauſa ſtatuæ per accidens, quia accidit artifici,qui eſt cauſa per ſe,ꝙ tunt hõ,aut aĩal. Et, cum narrauit ꝙ in illo,quod eſt per accidẽs,inuenitur propinquum,& remotum,dedit exemplũ,& dixit.v. g.dicere ꝙ albus,& muſicus ſunt cauſa ſtatuæ. albus enim eſt remotior,q̃ muſicus:licet vterq; ſit cauſa per accidens:quia album eſt commun' homine: ergo eſt remotius quàm muſicum.

Cãſ potẽtia, in actu.

Præter omnes autem, & proprie dictas, & ſecundum accidens, aliæ quidem vt potentes dicuntur, alię vero vt operantes:veluti ædificandæ domus ædificator, aut ædificans ædificator.

Et omnes cauſæ,quæ dicuntur cõuenienter,& quæ dicuntur per accidens,quædã dicuntur cauſæ,quia poſſunt, & quædam dicuntur cauſæ,quia agunt.v.g.quoniam cauſa domus eſt ædificator,dum ædificat.

Et omnes cauſæ,quæ dr̃ per ſe,& quæ dr̃ per accidens,& propinquæ,aut remotæ dr̃ eſſe, aut actu, aut potentia.v.g.qm̃ ædificator eſt cauſa domus: ſed, cum ædificat,eſt cauſa in actu, &, cum non ædificat, eſt cauſa in potentia.& hoc intẽdebat cum dixit. v.g. qm̃ cauſa domus eſt ædificator,&c.i.qm̃ cauſa domus eſt ædificator:ſed dum ædificat eſt ædificator in actu, & dum non ædificat eſt ædificator in potentia. ſed tacuit hoc,quia intelligitur per oppoſitum.

Perinde autem dicetur & in ijs, quorum cauſæ ſunt ipſæ cauſæ,atque in ijs,quæ dicta ſunt. vt huius ſtatuæ,aut ſtatuę,aut ẽt omnino imaginis,& æris huius, aut æris, aut omnino materiæ,& in accidentibus ſimiliter.

Et,ſm ꝙ narrauimus,dicitur etiam in rebus,quarum cauſę ſunt cauſę.v.g. cauſa ſtatuæ iſtius hominis,aut cauſa ſtatuę hominis, aut cauſa ſtatuę v'r,& etiã cauſa iſtius cupri, aut cauſa cupri,aut cauſa materię vniuerſaliter,& ſimiliter eſt de accidentibus.

Et ſ cut hoc dicitur in cauſis, ſ'r dicitur ĩ cauſatis,ſ. ꝙ quædam propinqua ſunt, & quædam remota, & quædam per ſe,& quædam per accñs. et hoc intendebat,cum dixit Et,ſm ꝙ narrauim', dicitur etiam,&c. i.&,ſicut iſta inueniuntur in cauſis, inueniuntur ĩ eis, quorum ſunt illæ cauſæ,ſ.in cauſatis. D.induxit exẽplum in propinquo,& remoto in cauſatis, & dixit. v. g.cauſa ſtatuæ,&c,i.quoniam faciens ſtatuam iſtius hois

hominis, & faciens ſtatuam dicitur faciens ſtatuam hominis,& dicitur faciens ſtatuam vniuerſaliter. ſtatua igitur hominis huius eſt cauſatum propinquum, ſtatua vero ſimpliciter eſt cauſatum remotum. Et ſimiliter,cum dicitur quòd hoc eſt cauſa cupri,aut cauſa materiæ. cuprum enim eſt cauſatum propinquum, materia autem eſt cauſatum remotum. D.d. & ſ'r de accidentibus,i.quoniam in cauſatis accidẽtibus inuenitur propinquum, & remotum:ſed ſicut inuenitur in eis per ſe. & hoc capitulum inuenitur in libro Alex. manifeſtius q̃ hic ſit.& eodem modo dicitur ĩ rebus, quarum cauſæ ſunt cauſæ,etiã ſicut iſta narrata. v. g. huius ſtatuæ dicitur in rebꝰ pluribus q̃ dicitur ſtatuæ v'r,& huius cupri magis q̃ cupri,& v'r materiæ, & in accidentibus etiam eodem modo.

Amplius aũt cõnexæ & hæ,& illę dicent: vt nõ Polycletus, neq; ſtatuartus,ſed Polycletus ſtatuarius. Attamen oẽs hæ ſunt multitudine qdem Sex:dictæ aũt dupliciter. aut ,n. vt ſingl'are,aut vt genus,aut vt quod ſm accñs,aut vt accñtis genus, aut vt connexæ hæ,aut vt ſimpl'r dictæ: oẽs autem, aut actu exiſtentes,aut ſecundum potentiam.

Et dicunt etiam cõpolitè iſti cũ illis, v. g. nõ dicere Polycletum, neq; dicere artificem ſtatuarũ,ſed Polycletũ artificẽ ſtatuarũ. Sed omniũ iſtorũ numerus eſt Sex: modi vero, ſm quos dr̃,ſũt Duo. ſunt.n. aut quaſi pars, aut quaſi genus,aut quaſi accñs,aut quaſi genus accñtis,aut dicit cõpoſite,aut ſigillatim, & omnia dicentur,aut actu,aut potentia.

36 **Induxit hic tertium modum cauſarum, & eſt, quoniam quidam iſtorũ modorum dicuntur ſigillatim,& quidam compoſitè.& hoc intẽdebat,cum dixit Et dicuntur etiam,&c. D.induxit exemplum compoſiti ex eo,quod eſt per ſe,& ex eo,quod eſt per accidẽs,et dixit.v.g.non dicitur,&c.i. v. g. compoſitum ex eo, quod eſt per ſe,& ex eo,quod eſt per accidens non ita ꝙ dicatur ꝙ homo eſt factor ſtatuarum, ſed ꝙ Polycletus artifex ſtatuarum fecit ſtatuam. Et, cum numeraut ſecundũ exemplum modos cauſarũ,fecit ſummam de numero eorum,& dixit Sed oĩum iſtorũ,&c. i.ſed iſta,quæ numeraumus ſm dr̃as,qbus diuiduntur,ſunt ſex,i.ſm propinquitatem,& remotionem:& per ſe,& p accidens:& compoſitionem, & diuiſionẽ. ſm dr̃as,in quibus conuenũt,et ſunt duæ,ſ.potentia, & actu:qm̃ vnuſquiſq; eorum ſex eſt potẽtia, & actu. erunt igitur oẽs modi cauſarum duodecim. D. d. aut ſunt quaſi pars,aut quaſi genus.& intendit ꝓ partem quaſi cauſam proqnquam,& per genus quaſi remotam:propinquum.n.eſt quaſi pars,i.propria, remotũ autem eſt quaſi genus: & maxume cauſæ,quę ſunt ſm formam,& ſm materiam.D.d.aut quaſi accidẽs, aut quaſi genus accidentis. i. aut quaſi cauſa, quæ eſt per accidens propinquum,aut quaſi cauſa,quę eſt per accidens remotum:& hoc vocauit genus accidentis.**

Differunt aũt tm̃,ꝙ actu qdem exiſtẽtes, et ſingulares,et ea, quorum ſũt cauſę, ſimul, ſunt,& nõ ſunt. vt hic medens cũ hoc,qui ſanat,& hic ędificator cum hoc,quod ędificat. quæ aũt ſunt ſm potentiam, non ſemp: corrumpit',n.non ſimul domus,& ędificator.

Et differentia inter hęc duo eſt, quoniam cauſę,quę agunt particularia,ſunt,et nõ ſunt cum eis illa,quorum ſunt cauſę.v.g.quoniã iſte medicus,cum hoc curato, & iſte ędificator cum hoc ędificato. in potẽtia vero nõ ſemper ſunt ita:corruptio enim domus non eſt cum corruptione ędificatoris.

Vult dare dr̃iam inter cauſas,quę ſunt in potentia, & quæ ſunt in actu,& dixit Et dr̃ia inter hęc duo,etc. & dr̃ia inter cauſas,quæ ſunt a'tu,& quæ ſunt potentia,eſt, qm̃ quæ ſũt actu,mutuantur cum illis,quorũ ſunt cauſæ,& deficiunt cum illis.v.g.qm̃ iſte medicus nõ eſt curator in actu,niſi cum hoc curato in actu. cauſæ autem in potentia ſunt,licet cauſata non ſint. nõ.n. corrumpitur domus inſimul cum ędificatore. Et hoc capitulum inuenitur in libro Alexan. manifeſtius ſic. & differunt in hoc,quoniam cauſæ,quæ agunt particularia,ſunt,aut non ſunt inſimul cum illis, quorum ſunt cauſę.v.g.quoniam iſte curator cum hoc curato, & iſte ædificator cum hoc ædificato. in potentia aute nõ ſemp:non.n.corrũpit domus,& ędificator ſimul.

Cãſ actu ſit ſcũ effectũ ſũ effecta. i.ſũ.

Oportet autem ſemper cauſam vnuſcuiuſq; ſummã quęrere, vt & in aliꝭ. vt homo ędificat,qm̃ ędificator eſt: ędificator autem eſt ſm ędificandi artem.hęc igit' prior cauſa eſt:& ſic in omnibus. Amplius aliæ quidem genera ſunt generum,alię autem ſingularia ſingularium:vt ſtatuarius qdem ſtatuę, hic autem huiuſce.Et potentię qdem poſſibilium,actu autem exiſtes ad actu exiſtia.

Vñs ſcũ ſpm vñs ſcũ ſpm ſcũ genꝰ.

Et oportet quęrere in vnaquaq; rerũ causam eius,quę eſt extremum vltimum, ſicut quęritur in aliꝭ rebus. v.g.qm̃ homo ędificat,quia eſt ędificator:& eſt ędificator, quia habet artem ędificandi. hęc igitur cauſa eſt prior:& ſ'r de eis omnibus. Et etiam genera ſunt cauſę generum,& particularia cauſę particularium. v.g.qm̃ artifex ẽ cauſa ſtatuę,& iſte artifex eſt cauſa huius artificiati. Et potentię ſunt cauſę potentiarum, & quę agunt ſunt in reſpectu actorum.

38 Cum notificauit numerum modorum cauſarũ, incepit narrare qui iſtorum modorum ſunt quærendi principaliter,& dixit Et oportet quærere,&c.i. oportet intendere, principaliter de cauſis cauſam vltimam in quæſtione, non vltimam in eſſe:& illa eſt cauſa propinqua:vltima.n.in eſſe eſt cauſa remota.v. g. qm̃ aliquis interrogat, quare ædificat aliquis homo & dicetur, quia eſt ædificator:& ,cũ dicitur,& quare eſt ædificator dicetur quia habet artem ædificandi:& hic eſt ſat quæſtio. D.d.& ſ'r de aliꝭ,i.de ipſis cauſarũ. ſ. qm̃ oportet quærere ſemper cauſam priorem. Cum dedit iſtud præceptum, notificauit etiam aliam diſpoſitionem de cauſis:& eſt, qm̃ aliæ ſunt v'tes, aliæ particulares quemadmodum cauſatorum alia v'ta, alia particularia:& ꝙ opinandũ eſt ꝙ particulare eſt cauſa particularis,& v'r cauſa v'tis. Et dixit hoc, prætermittendo a Platonica opinione,ſcꝑ v'ta ſunt cauſæ particularium,v.g.qm̃ artifex ſimplex eſt cauſa ſtatuæ ſimpl'r, & iſte artifex demonſtratus eſt cauſa iſtius ſtatuę de monſtratę.D.induxit aliam diſpõnem de cauſis,et di-

xit

xit Et potentiæ ſunt cauſæ potentiarum, i. & cauſæ, quæ ſunt in potentia, ſunt cauſæ eorum, quę ſunt in potentia, & quæ ſunt in actu ſunt cauſæ eorum, quæ ſunt in actu. & hoc intendebat, cum dixit & quæ agunt in reſpectu actorum, i. & cauſæ, quæ ſunt in actu, dicuntur in reſpectu actorum, quæ ſunt in actu.

Caput Secundum, in quo de Caſu, & Fortuna tractatur.

QVot igitur cauſæ, & quomodo cauſæ ſunt, ſint nobis determinata ſufficiẽter. Dicitur autem & Fortuna, & Caſus de numero cauſarum eſſe: & multa & eſſe, & fieri propter fortunã, & caſum. Quo igitur modo in his cauſis eſt fortuna, & caſus, & vtrum idem ſint fortuna, & caſus, aut diuerſum, & omnino quid ſit fortuna, & caſus, conſyderandum eſt.

Iam igitur determinauimus cauſas quot ſunt, & ſm quot modos ſunt ſufficienter. Et in numero cauſarũ eſt Caſus, et Ex ſe. dicitur enim in pluribus fieri, & eſſe caſu, & ex ſe. Oportet igitur conſyderare ſm quot modos collocantur caſus, & ex ſe in iſtis cauſis, & vtrum caſus, et ex ſe ſint idem, aut diuerſa, et vniuerſal'r qd ſit ex ſe, et quid caſus.

39 Intendit per quot ſunt numerũ ſpẽrum. D. d. Et in numero cauſarũ, &c. t. & quia apparet de Caſu, et de illo quod dicitur fieri Ex ſe, ꝙ collocant in numero cauſarum, oportet nos perſcrutari de eis conſyderãdo ſm quot modos poſſunt collocari in cauſis, & vtrum ſint idem ſm definitionem, aut diuerſa. & hoc ſciemus, ſi ſciuerimus ſubſtantiã vtriuſq; perſcrutatio. n. de ſubſtantia vtriuſq; perſcrutationem continet in ſe de eis, vtrum ſint diuerſa, aut idem. & ideo dixit & vſq; quid ſit ex ſe, & quid ſit caſus. Et, quia iſta præſcrutatio non poteſt fieri niſi concedendo caſum, & ex ſe eſſe, ꝙ pures Antiqui negabãt, incœpit prius dicere opiniones eorum, & contradicere eis. quemadmodum multi etiam Antiqui attribuebant omnia caſui, & ei, quod eſt ex ſe. Et hoc capitulũ ſic debet legi. quia & in numero cauſarum eſt caſus vſq; ad finem capituli.

Multi Antiq. attribuebant omnia caſui.

Quidam. n. et ſi ſint, an non, dubitant. nihil. n. fieri à fortuna dicunt, ſed omnium eſſe aliquam cauſam determinatam, quęcũq; dicimus à caſu fieri, aut à fortuna. vt veniendi à fortuna in forum, et reperiendi quem volebat quidem, non autem putabat, cauſa eſt velle, cum venerit, emere. ſimiliter autem et in aliis, quę à fortuna dicũtur, ſemp aliquam eſſe accipere cauſam, ſed non fortunam.

Quidam. n. dubitauerunt in eis vtrũ ſint, aut non. et dixerunt ꝙ nihil fit caſu, ſed omne, quod dicitur fieri ex ſe, aut caſu, habet aliquã cauſam terminatam. v. g. qm̃ iuit cauſa emendi aliquid ad forum, ita ꝙ inueniat aliquem hominem, quem diligebat inuenire, ſed non cogitabat ipſum inuenire illic, eſt ipſum velle ire ad forũ dicunt, et ſimiliter omnia, quę dicuntur fieri caſu, habent cauſam exiſtentem, quę non eſt caſus.

Et pſcrutatio de caſu, & de eo, quod eſt ex ſe, eſt neceſſaria. quidam. n. negabant ea eſſe, et dicebant ꝙ nõ ſunt niſi noia tm̃. habet. n. vnumquodq; eorum, quæ dñr fieri casu, aut ex ſe, cãm notam, cui poſſit attribui. v. g. qui uadit ad forum, & inuenit illic hoiem, quẽ diligebat inuenire, ſed non iuit, vt inueniret ipſum, cauſa inueniendi eum non eſt niſi exitus à foro, aut voluntas eundi alibi. et ſiſr eſt de omnibus aliis, quę dñr fieri caſu, i. quia habent cauſam terminatam. Et ſermo eius ſic debet legi. v. g. qm̃ cauſa eundi aliquem ad forum, ita ꝙ inueniat aliquem hoiem, quẽ diligebat, ſed non cogitabat ipſum inuenire illic, i. quia non cogitabat inuenire ipſum illic eſt propter ipſum velle ire ad forum. Et ille ſyllogiſmus componitur ſic. Si caſus eſt, cauſa eſt: ſed non eſt cauſa, quia non eſt terminatus, & cauſæ ſunt terminatæ: ergo caſus non eſt.

Qm̃, ſi aliquid eſſet fortuna, inconueniẽs vtiq; perq̃ vere videbitur, et dubitabit vtiq; aliqs propter qd nullus Antiquorum ſapiẽtum cauſas de gñatione, et corruptione dicens, de fortuna quicq̃ determinauit, ſed (vt videt) nihil opinabantur illi eſſe à fortuna.

Et dicunt et etiam, ſi caſus haberet rationem, eſſet inopinabile, & locus ambiguus, quomodo Philoſophi Antiqui, loquẽtes de cauſis generatiõis, & corruptionis, nihil dixerunt de caſu. vr̃ igitur ꝙ illi non tacuerũt, niſi quia non opinabantur aliquid fieri caſu.

Inducit teſtimonium ſup̃ hoc ꝙ caſus nihil eſt. qm̃, ſi eſſet, aliqs Antiquor̃ locutus fuiſſet de natura illius: ſed nullus eor̃ fuit locutus de eo: ergo nõ eſt. Et cum, induxit has duas rõnes deſtruẽtes caſum eẽ, & ex ſe, incœpit contradicere, & primo primæ rationi.

Sed et hoc mirabile. multa. n. et fiunt, et ſunt à fortuna, et caſu, quę non ignorãtes ꝙ licet referre ad aliquam cauſam unũquodq; eorũ, q̃ fiũt, ut Antiquus ſm̃o dixit, deſtruẽs fortunam, horum tm̃ alia quidem eſſe dicunt oẽs à fortuna, alia uero non à fortuna.

Sed hoc eſt mirabile, ſ. ꝙ plura fiunt caſu, & ex ſe. & licet non ignoremus quomodo reducitur vnumquodq; iſtorum ad aliq̃ cauſam gñationis, vt Antiqui dixerunt negantes caſum, tm̃ oẽs dicimus ꝙ rerum quędam fiunt caſu, & quædam non fiunt caſu.

Dicit mirabile eſt quòd oẽs homines conueniunt quòd hic ſunt aliqua, quæ fiunt caſu, cũ hoc, quòd nullus ignorat ea reduci ad cauſas generationis. nos enim, & illi conuenimus in hac diuiſione entium, ſcilicet qm̃ quædam fiunt caſu, quædam non fiunt caſu.

Quocirca & quodammodo erat facienda ipſis mentio. At vero neq; illorum quidem aliquid opinabantur eſſe fortunam, vt amicitiam, aut litem, aut ignem, aut intellectum, aut aliquid aliud taliũ. Inconueniens eſt igitur, ſiue non putauerunt eſſe, ſiue putantes

reliquerũt,

reliquerunt, præſertim aliquando vtentes: vt Empedocles non ſemper aerem ſegregari ſuperius dicit, ſed vt accidit. dicit enim in mundi fabrica. Sæpe alias aliter, ſed tunc ſic forte cucurrit. & partes animalium à fortuna fieri plurimas ait.

Empedocles.

Κοσμος ποιεῖ.

Oportet igitur omnino ꝙ illi dixiſſent aliqd de eo. Et non viderunt etiã ꝙ caſus ſit aliqd illarum rerum, ſ. amicitiæ, aut litis, aut intelligentiæ, aut ignis, aut aliorũ ſiſſium. Et malum eſt, ſi non opinabantur ipſum eſſe aliqd exiſtens, & malũ eſt etiã, ſi opinabant ipſum eſſe, & nihil dixerũt de eo, licet fortaſſe vtantur illis in verbis ſuis, vt fecit Empedocles, cum dixit ꝙ aer non ſemper excutitur ad ſurſum, ſed quomodocũq; ſit. dicit. n. cum loquitur de factura mundi, hæc verba ſic. Accidit caſu, vt creuit in illo tempore, & forte eſt alio modo. & dicit in membris animalium plura accidunt caſu.

43 Cum declarauit ꝙ illud, quod Antiqui induxerunt in negãdo caſum ipſum eſſe vnũ ſuper hoc, ꝙ ſit caſus, incœpit dicere etiã ꝙ ratio, quam induxerunt de hoc ꝙ Antiqui nihil locuti fuerunt de caſu, non eſt rõcinatio, neq; demonſtratiua, neq; probabilis, ſed ſolũmodo accuſatio Antiquorum, quia debebant loqui de illo, & dicere aut ꝙ nihil aliud eſt à cauſis notis, aut ꝙ eſt aliquid aliud ab eis. Et hoc intendebat, cũ dixit Oportet igit omnino, &c. t. & hoc, ꝙ Antiqui dimiſerunt loqui de illo, nõ eſt rõcinatio ſuper hoc, ꝙ nõ ſit, ſed eſt accuſatio eorum, qui debebãt dicere aliquid de eo. D. d. & non viderunt etiam, &c. t. cum hoc, quod apparet, ꝙ apud eos non eſt vna illarũ cãrum, quas dicunt, vt amicitiæ & litis apud Empedoclem, & intelligentiæ apud Anaxagoram, aut ignis, aut aliorũ corporum apud eos, q non cõcedunt niſi cauſas materiales tm̃. & hoc intẽdebat cum dixit, ſ. amicitiæ, &c. D. d. & malum eſt, &c. t. & malum eſt eos non opinatos fuiſſe ipſum eſſe aliquid exiſtens, ſed eſt vna illarũ cauſarum, & non notificare hoc: ſicut etiã eſt malũ opinari ipſum eſſe aliquid aliud ab eis, & nihil dicere de eo omnino. D. d. ꝙ apparet ex Empedocle, & aliis ꝙ apud eos eſt aliquod additum illis cauſis. & rationinat̃ ſuper hoc ex eo, ꝙ Empedocles attribuit aliqua caſui. dixit. n. ꝙ congregatio mundi, & eius ſegregatio fiunt ex amicitia, & lite: ſed hoc, ꝙ congregatio fit in aliquo tpe proprie, & ſegregatio in alio dicit eẽ caſu. et ſiſr attribuit motũ aeris ſuperius in quibuſdã tpibus, et nõ in quibuſdã caſui. & dicit etiam ꝙ eã cõgregationis, ex qua fit caput, pprie, et cõgregationis, ex qua fit man⁹, eſt caſus. & coactus eſt ad hoc, qm̃, cũ poſuit cauſam congregationis amicitiam ſimpliciter, non potuit dare cauſam, propter quam accidit aliqua congregatio, & non alia. & ideo attribuit hoc caſui. apparet igitur ex Empedo. ipſum ponere caſum eſſe aliud à ſuis principiis: ergo oportet ipſum dicere quid ſit caſus.

Cõgregatio mundi fit ſm Empedo. ex amicitia, & ſegregatio ex lite. Idē 8. phy. c. 8.

Sunt aũt quidam, q & cœli huius, & mundanorũ omniũ cauſam eſſe ponũt Caſum. à caſu. n. fieri dicũt revolutionẽ. et motũ, q diſcreuit, et cõſtituit in hunc ordinẽ vniverſũ.

Et quidam alij poſuerũt cauſam iſtius cœli, & omnium mundanorum Ex ſe. dixerũt enim ꝙ ex ſe fuit ex circulo motus, q diſtinxit, & conſtituit totũ ſm hunc ordinem.

Vult deſtruere ſermonem dicentiũ ꝙ Caſus eſt cauſa vniuſcuiuſq; eorum, & incœpit inducere modum, quo contingens iſtus, & eſt hoc, ꝙ ponunt cauſas caſuales, & omnium entium caſum, & ex ſe, & dixit Et quidam d'n, &c. D. d. uxit illud, ex quo cõtingit hoc, & dixit dicit. n. &c. t. quñ, cum poſuerunt ꝙ ex ſe, & casu fiunt reuolutio corporis cœleſtis, & motus, qui largitur aliis entibus ordinem contingit eis, vt oẽs cãe inueniant eis ex caſu, qđ. n. fuerit ex illo, quod fuerit ex caſu, fuerit ex caſu.

Et valde hoc ipſum admirationẽ dignum eſt, ꝙ dicant ipſi quidem animalia, ac plantas à fortuna nec eſſe, nec fieri, ſed aut naturam, aut intellectum, aut quippiam tale aliud eſſe cauſam. nõ. n. quoduis ex ſemine vnoquoq; fit, ſed ex tali quidem olea, ex tali autem homo: cœlum autem, & diuinora ſenſibilium à caſu fieri: talem autem cauſam nullam eſſe, qualem animalium, & plantarum.

Et hoc ipſum eſt mirabile, ſ. dicere in animalibus, & vegetabilibus ea non fieri, nec moueri caſu, ſed hñt cauſam, aut naturã, aut intelligentiã, aut aliud tll'r. non. n. generatur quodlibet ex quolibet ſemine, aut ex ſpermate, ſed ex hoc ſemine gñatur oliua, & ex hoc ſpermate gñatur hõ. & dicunt de cœlo, & de corporibus, q̃ ſunt de genere aliorum corporum diuinorũ, ea fieri ex ſe, et non hñre cãm omnino vt animalia, et vegetabilia.

Cum induxit primum inopinabile eorum, quæ dicuntur, induxit aliud, & dixit Et hoc, quod dicunt. vade ex mirabile, i. opinari ꝙ animalia, & vegetabilia, & alia, quę ſunt vtilia à corporibus cœleſtibus, non fieri inter. nec corrumpunt caſu, ſed ex cauſis terminatis, aut naturã, aut intelligentia, aut aliis cauſis, cum appareat ꝙ non quodlibet generetur ex quolibet, & opinati ſunt hoc de corporibus cœleſtibus, quę ſunt principia aliorum, & quæ eis largiuntur ordinẽ, ea fieri ex ſe, & non habere cauſam oino, quam animalia, & vegetabilia habent.

Atqui ſi hic ſe habeat hoc ipſum, dignum eſt conſyderatione, & bene ſcire habet dici aliquid de hoc ipſo. Nam preterq̃ ꝙ et aliqꝙ abſurdũ eſt quod dr̃, adhuc abſurdius eſt dicere hæc, cũ videãt in cœlo nihil a caſu factũ, in iis aũt, quę non à fortuna, multa contingere à fortuna. attamẽ par erat contrariũ fieri.

Et ſi hoc eſt ita, exigit per ſe cõſyderationem, et rectum eſt loqui de illo aliqꝙantulũ. Iſte. n. ſermo, licet ſit irrõnabilis omni modo, tñ maximum inopinabile cõtingit etiã eis ex hoc loco, ſ. ex hoc, ꝙ nõ inueniunt in cœlo aliqd, quod ſit ex ſe, et inueniũt in eis, quorum gñatio non eſt caſu, pl'a, quæ accidunt caſu. et neceſſe eſſet contrarium.

46 Qua iſte ſermo deſtruit primum principium eſſe, ideo induxit ſermonem in totum dicens Et ſcire oportet ſe eſt perſcrutari de hoc, & dixit Et hoc, quod dicunt. vade ex mirabile, notificat ꝙ perſcrutari de hoc magis eſt

q̄ perſcrutari de natura cauſæ. & dixit et rectum eſt loqui aliquantulum. quia iſta conſyderatio non eſt propria huic ſcientiæ, ſicut dixit fingens q̄ ens eſt vnum. Et, quia iſte ſermo eſt iopinabilis, dixit Iſte. n. ſermo, licet ſit, &c. 1. & rectum eſt loqui cum iſtis. qm̄, et ſi ſermo eorum eſt irrationabilis, tm̄ maxima inopinabilia accidunt eis, ſ. qm̄ attribuunt oia, quę apparent in cœlo, caſui, & eū hoc q̄ nunq̄ ſenſerunt, neq̄ ſentient aliquid in eis fieri caſu: & attribuunt quæ apparent i omnibus, quæ ſunt ſub cœlo, ordini, & non caſui, cū hoc q̄ plura eorum ſunt, quæ fiunt caſu. et oportet ponentem caſum eſſe principium ponere contrarium.

Sunt autem quidam, qbus Fortuna videt̄ qdem eſſe cauſa, immanifeſta autē humano intellectui, tanq̄ diuinum quiddam exiſtēs, & fœlicius. Quare conſyderandū eſt & qd ſit vtrūq;, & ſi idem, an aliud & caſus, & fortuna, & qūo in determinatas cās incidunt.

Et alį exiſtimauerunt q̄ Caſus eſt aliqua cauſa, ſed eſt ſubtilior q̄ vt apprehendatur à mente hominis, quia eſt res diuina nobilis. Oportet igitur piſcrutari de vtroq; qd ſit, et vtrū caſus, et ex ſe ſint idē, aut diuerſa, et qūo reducuntur ad cauſas, quas diſtinguimus.

47 Cum notificauit q̄ quidam negant ipſum eſſe, & quidam nimium extollunt ipſum, ita q̄ attribuūt cœlos et, incœpit inducere tertiam ſectam, & ſunt illi, qui concedunt ipſum eſſe, & dicunt q̄ nullus ſcit quiditatem eius, ſed eſt res diuina. & tacuit iſtos, quia iſte ſermo eſt irrationabilis, ſ. vt ſit hic cauſa ignorata naturaliter. & etiam cōtradictio eorū eſt demſrando eis qd ſit caſus. & ſermo eius reſiduus manifeſtus eſt per ſe.

Primum igitur, cum videamus alia quidē ſemper ſiſr fieri, alia autem frequenter, manifeſtum eſt q̄ neutri horum cauſa fortuna dicitur. id. n. quod à fortuna, neq; eius eſt, quod ex neceſſitate, et ſemp, neq; eius, quod eſt frequenter. ſed qm̄ quædam ſi unt & p̄ter hæc, & oēs hęc dicūt eſſe à fortuna, manifeſtum q̄ aliqd eſt Fortuna, & Caſus. talia. n. à fortuna, & quæ à fortuna talia eſſe ſcimus.

Dicamus igit̄ primo, q̄ nos videmus res quaſdam eſſe ſemp eodem modo, & quaſdā in maiori parte. manifeſtum eſt igitur q̄ caſus non dicitur eſſe cauſa alicuius iſtorum duorum modorum, et q̄ caſus non eſt illud, quod eſt neceſſarium, & ſemp, nec illud, qđ ẽ in maiori parte: ſed, qa ſunt hic aliqua, quæ fiūt extra iſtos duos modos, & homines dicunt iſta fieri caſu, manifeſtū eſt q̄ Caſus ẽ aliquid, quod ẽ Ex ſe. ſcimus. n. q̄ quicquid eſt tale fit caſu, & quicquid fit caſu eſt tale.

48 Primo perſcrutatur de natura, quę inuenitur ex caſu. qm̄, cum fuerit declaratum hic eſſe naturam propriam et, declarabitur ipſum eſſe, & declarabitur poſt quæ cauſa eſt: cauſata. n. ſunt notiora apud nos cauſis. Et incœpit diuidere res in aliqua, quæ ſunt ſemper, & alia, quæ ſunt in maiori parte, & poſuit q̄ neuter iſtorum duorum modorum ſit caſu. Et hoc, quod poſuit, manifeſtum eſt per ſe. qm̄, cum poſuerimus q̄ non oēs nia ſunt neceſſaria, ſequitur vt quædā ſint poſſibilia: & poſſibile diuiditur in illud, quod eſt poſſibile ī maiori parte, & in illud, quod non eſt poſſibile in maiori parte. et ſimiliter etiam manifeſtum eſt q̄ illa, quę fiūt in maiori parte, non dicuntur fieri caſu. ſi igitur caſus, & ex ſe ſit aliquid, neceſſe eſt vt ſit in rebus, quæ non ſunt poſſibiles in maiori parte. Et poſitio iſtius ſermonis eſt poſitio ſyllſi hypo. & cōponit ſic. Caſus aut eſt in rebus neč̄ſ, aut poſſibus in maiori parte, aut i illis, q̄ fiunt in minori pte, ſed non inuenit in neč̄ſ, neq; in poſſibus in maiori pte, ergo neč̄io inuenit in eis, q̄ ſunt in minori parte. Deinde iduxit teſtimonium hominum, & dixit & hoīes dicunt, &c. & rōcinatur ſuper hoc etiam ex conuerſione exiſtente etiam inter iſta. manifeſtum eſt. n. per ſe, q̄ illud, quod non eſt neceſſarių, neq; poſſibile in maiori parte fit caſu, & quod fit caſu non eſt neceſſarium, neq; poſſibile in maiori parte. ſed iſta, quæ non ſunt neceſſaria, neq; poſſibilia in maiori parte, quædā ſunt poſſibilia æqualiter, & quędam in minori parte, Quærendum igitur, vtrum caſus inueniatur in vtroq;. Sed, ſi exiſtimauerimus q̄ potētia iſtius ſermonis eſt potentia ſyllogiſmi hypothetici diuiſiui, neceſſe eſt ſm Ari. vt caſus ſit in vtroq;. Sed Poſteriores Peripatetici, vt narrauit Auicē. dicunt q̄ caſus inuenit in eis, quæ ſunt poſſibilia in minori parte, non in eis, quæ ſunt æqualiter. & hæc eſt ſnia Themiſtij. Auicēna aūt dicit q̄ caſus ẽ in vtroq;. & narrauit q̄ illi ratiocinantur ſuper hoc, dicētes q̄ illa, quæ ſunt & non ſunt æqualiter, cum attribuuntur potentiæ actiuæ, ſunt vt ambulatio, et quies. cum. n. aliquis ambulat, non dicimus q̄ ambulatio eius fuerit caſu, neque, ſi quieuerit, quòd quies eius fuerit caſu. Auicenna autem contradixit huic ſic. Non eſt impoſſibile inuenire vnum, quod dicatur eſſe neceſſarium in reſpectu alicuius, & caſuale in reſpectu alterius: & ſiſr erit poſſibile in maiori parte in reſpectu alicuius, & in minori parte in reſpectu alterius. Et quaſi intēdit q̄ ambulatio, ſi attribuitur potentiæ motiuę in loco, erit caſualis, quia non eſt in natura iſtius potentiæ mouere pluſq̄ quieſcere: &, ſi attribuitur ad appetitum, qui facit motum, non erit caſualis. Sed, ſi hoc fuerit, non erit hoc contingens vt ī paucioribus naturaliter, neq; vt in pluribus, neq; neceſſarium, quod eſt inopinabile. Et manifeſtum eſt q̄, qñ dicimus q̄ contingit mihi q̄ comedi cum ſacietate, & hoc eſt caſu, & dicitur ſine caſu, vt me comedere per appetitum. ergo contingens æquale impoſſibile eſt vt inueniatur ex eo altera duarum actionum, niſi ex altera cauſa coniuncta cum eo: qm̄ neutra actio eſt dignior vt ſit reliqua. &, cū ita ſit, actio nō inuenitur ex eo, quod eſt contingēs æqualiter, niſi ex aliqua cauſa extrinſeca coniuncta cum eo. Iſta igitur cauſa, ſi fuerit vt in pluribus, tunc illa actio non dicetur fieri caſu, ſ. ſi prouentus illius actionis ab eo fuerit in maiori parte, erit in pluribus, & ſi fuerit in minori parte, erit i pauciorib. cum igitur actio prouenit ab aliquo contingente per ſe, & primo, neceſſario aut eſt in minori parte, aut in maiori. à contingente autem æqualiter nulla actio prouenit, ſm quòd eſt contingens æqualiter, qm̄ natura eius eſt natura materię, non natura formæ. Actiones igitur, quæ nō ſunt neceſſariæ, neq; contingentes vt in pluribus, neceſſario prouenient in minore parte. & ſm hoc caſus non erit in contingenti æqualiter, neq; etiam Ariſt. dimiſit vnum modum actionum, in quibus inuenit caſus.

Et debes ſcire q̄ dīa inter cōtingens vt ī pluribus, & neceſſarium non eſt q̄ cōtingens vt in pluribus habet impedimentum vt in pauciorib., & neč̄ium non habet impedimentū, vt dicit Aui, ſm, n, hoc ſequitur, vt omnia ſint naturaliter neceſſario: immo contingēs vt in pluribus eſt illud, in cuius natura eſt poſſibilitas vt actio eius deficiat in minori parte: et ideo inuenitur illic impedimentum extrinſecum. neceſſarium vero, quia non habet hoc in ſua natura, ideo non inuenitur impedimentum illi extrinſecum. ſi ergo non inuenitur impedimentum extrinſecum ei, quod eſt contingens vt in pluribus, contingeret tunc vt poſſibilitas in illo eſſet octoſa: &, ſi inuenitur ei, quod eſt neceſſarių impedimentum, tunc eſſet impedimentum octoſum: & natura nihil agit octoſe. Et, cum contingentia dr̄ de cauſa agente, & recipiente, perſcrutandum eſt de iſtis perfecte. Dicamus igitur q̄ prima materia eſt parata ad recipiendum duo contraria æqualiter, & ideo receptio vtriuſq; contrariorum eſt ei naturalis. & ſiſr apparet de aīa concupiſcibili, ſ. ipſam eſſe pręparatam ad actiones contrarias æqualiter. Iſtud igitur contingens non habet cauſas agentes contraria æqualiter in omni tempore, ſ. illud, quod eſt naturale, & ſi nō, tunc natura ageret octoſe. vnde neceſſe eſt vt illæ actiones attribuantur agenti, ſ. quod facit alterum contrariorum ita, ſm q̄ in pluribus, non caſu. &, ſi eſſet hic aliquid, quod agit, & non agit æqualiter, tunc natura ageret octoſe: potentia. n. ad eſſe, & non eſſe eſſet æqualis in eo p ſe. Et, cū dicimus q̄ potētia ad eſſe in prima materia eſt æqualis potentiæ ad non eſſe, intendimus quòd duo contraria inueniuntur in ea in temporibus ęqualibus oppoſitis, vt pluuiam eſſe, & non eſſe æqualiter, ſed hic in hyeme, & hic in æſtate. et cauſarum alternatio agentium hæc duo contingentia æqualiter eſt neceſſe in temporibus æqualibus, & actio earum in cauſatis eſt in maiori parte, & ſunt corpa cœleſtia, & ideo ſunt cāæ eorū, quæ ſunt, & nō ſunt æqualr. Apparet igr̄ ex hoc, q̄ contingens æqualr non inuenit in potentijs agētibus p ſe, ſed in potētijs paſſiuis, & in eis, quarum pparatio ad receptionem duorum contrariorū eſt ęqualis, ſiue ſit aīa, aut non aīa. in potētijs aūt paſſiuis, q̄ dignius recipiunt alterum contrariorū q̄ reliquum, non eſt contingentia æqualiter: & tamen contingens æqualiter inuenitur in paſſione, non in actione. nō. n. inueniuntur actiones, quę ſunt ęqualiter. paſſiuum. n. non exit ad actum niſi à potentia actiua. & hęc eſt cauſa, quare Ariſt. dimiſit in hoc capitulo contingens ęqualiter. ſermo autem dicens q̄ omnia ſunt neceſſaria nullus eſt, & in Metaphyſica cōtradicitur.

Eorum autem, quæ fiunt, alia quidē propter aliquid fiunt, alia vero non. horum aūt, alia quidem ſm electionem, alia vero nō ſm electionem. ambo autē ſunt in rjs, quæ propter aliquid. Quare manifeſtum eſt q̄ in rjs, quæ ſunt præter neceſſarium, & quod frequenter, ſunt quædam, circa quæ contingit eſſe id, quod eſt propter aliquid. Sunt autem propter aliquid, & quæcunq; ab intellectu vtiq; aguntur, & quæcunq; à natura.

Et poſtea illa, quæ ſunt, quædam propter aliquid, & quædam non. quædam. n. ſunt p cognitionem, vel voluntatem, & electionē, & quædam non. ſed hæc duo collocantur in eis, quæ ſunt propter aliqd. Declaratum eſt igitur q̄ in eis, quæ ſunt extra neceſſarium, & extra illud, quod eſt in maiori parte, ſunt aliqua, in quibus poſſibile ẽ inuenire aliqd, quod eſt propter aliud. Et illa, quę ſunt propter aliquid, ſunt omnia, quæ facta ſunt per cognitionē, & omnia, quæ ſunt à natura.

Cum declarauit q̄ caſus, & ex ſe ſunt in rebus, quæ ſunt in minori parte, & illa, quæ ſunt in minori parte, quædam ſunt à rebus, quæ non ſunt propter aliquid, vt actiones, quæ fiunt ſine cognitione, vt caſus capillorum à contrectatione barbæ, hoc. n. fit in minori parte, & quædam fiunt in minori parte, ſed à rebus, quæ ſunt propter aliquem finem, ſed ſequitur ex eis aliud ab illo fine, vt inuento debitoris in toro, hoc. n. eſt in minori parte, ſed fit ex itinere ad lorum, quod fuit propter aliquem finem. Et, cum hoc fecit, incœpit in hoc ſermone declarare quod caſus, & ex ſe ſunt in rebus, q̄ ſunt in minori parte, quæ fiunt à rebus, quæ ſunt propter aliquam cauſam. ſed errauerūt in illa cauſa, & fuit inuenta ab eis alia cauſa, & dixit Et poſtea, &c. i. poſtea illa, ex quibus ſunt res, quæ ſunt in minori parte, quædam ſunt propter aliud, & ſunt actiones, quę ſunt à cognitione, & voluntate, & quædam ſunt non propter aliud, et ſunt actiōes octoſę. D. d. ſed hęc duo, &c. i. ſed caſu, & ex ſe fiunt ex rebus, quæ ſunt propter aliquid, ex quibus inuentur aliud in minori parte. D. d. Declaratum eſt igitur, &c. i. &, cum ſit declaratum de rebus, quæ ſunt in minori parte, q̄ quædam fiunt ex rebus, quę ſunt propter aliud, & quędam fiunt à rebus, quæ non ſunt propter aliquem finem, manifeſtum eſt q̄ in illis, quæ non ſunt neceſſaria, neq; cōtingentia in maiori parte, inueniuntur aliqua, quæ ſunt in minori parte, quæ fiunt à rebus, quæ ſunt propter aliquā cauſam, ſ. propter aliquem finem. Et, cum declarauit q̄ illa, quæ ſunt in minori parte, ſunt duobus modis, modo ſ. qui fit ex aliquo, quod eſt propter aliquem finē, & modo, qui fit non per aliquem finem, & q̄ illa, quæ fiunt ppter aliud, ſunt res perfecte à natura, & à cognitione, incœpit declarare q̄ in primo modo eſt caſus.

Huiuſcemodi igr̄, cū ſm accīs hunt, à fortuna dicimus eſſe. vt. n. & quod eſt, aliud q̄dem per ſeipſum eſt, aliud autē ſm accidens, ſic & cauſam contingit eſſe. vt ipſius domus per ſe quidem cauſa eſt ædificatiuum. ſm accidens autem album, aut muſicum. itaq; per ſe cauſa definita eſt, quæ vero ſm accidēs indefinita. infinita. n. vni accident. ſicut igitur dictum eſt, cū in rjs, quę propter aliqd fiunt, hoc fiat, tunc dicitur a caſu, & à fortuna.

Quod igitur eſt tale, cum fuerit per accidens, dicemus ipſum fieri caſu. & quemadmodum ens quoddam eſt per ſe, & quoddā per accidens, ſiſr poteſt eſſe cauſa. v. g. qm̄ cauſa eſſentialis domus eſt ædificator, accidentalis vero muſicus. et cauſa eſſentialis eſt terminata, accidentalis vero non terminata. eidem. n. poſſunt accidere infinita. & eſt, ſicut diximus, qm̄, quando in rebus, quæ ſunt propter aliqd fuerit hoc, quod narrauimus, tam dicitur eſſe tunc ex ſe, & caſu.

Et illa, quæ ſunt talia ex rebus, quæ ſunt propter aliquid, qñ ex eis fit aliud per accidens, dicitur q̄ illud fit caſu. Deinde dixit & quemadmodum ens quoddam eſt per ſe, &c. i. & quemadmodum ens quoddam eſt per ſe, & eſt ſubſtantia, & quoddam eſt accidens et & eſt accidēs, ſiſr eſt de cauſa, ſ. quoniam cauſa, quædam dicitur

Prima materia ẽ parata ad recipiendum duo cōtraria æqualiter. Idē. 9. meta. 17. &. 4. cæ. c. 35. & 2. de gñatione. 51.

Caſus nō ẽ neceſſarius, neq; in his, quæ ſ. vt in 8°. idem 2. Gen. t. c. 59. Digreſſio

Oſi. Themiſtij, et rō opinionis.

Auicēna cōtra Themiſtium.

Auerrois contra Auicennam.

Sermo dicēs q̄ oia ſūt neceſſaria nullus eſt. a In Cod. An. addita ſūt hęc verba, & hoc ẽ contra ponētes fideſtinationē. Ideſt oib°. ſed forte eſt gloſſa.

A cōtingēte æqualr nulla actio, ꝓcedit, ſm q̄ ẽ cōtingēs æqualr. Nota q̄ ex hoc ſoluitur rō Auicen.

Recapitulo

Cōtinuatio. 49

Expoſitor

dicitur causa per se, vt ædificator domus, & quædam per accidens, vt ædificator, cui accidit q̃ fuit musicus, in eo q̃ musicus. dicitur. n. q̃ musicus est causa domus per accidens, i. quia inuenitur in causa, quæ est per se.

Et dr̃ia inter illud, quod agit casu, & iter causam, quę est per accidens, vt dixerunt expositores, est, qm̃ causa, quæ est per accidens, vt Musica, aut Medicina, nō operatur in domum sīno, neq; agit illam, sed dicitur causa per accidens, quia accidit causæ agenti, & dicit
* a.l. casus. * illud agens p̃ accidens, quia ex eo fit aliquid per accidens, non illud propter quod est, & est illud, quod fit ex eo per se. D.d. causa autem per accidens, &c. causa, quæ est per accidens, non est terminata, cum possibile est vt accidant causæ, quæ est per se, infinita per accidens. Et prædixit hoc, vt notificet post q̃ cū agēs per accidens illud, quod fit ex ipsa, est etiam causa non terminata: qm̃ illa acta, facta per accidens possunt fieri ā pluribus causis diuersis. inuenire. n. debitorem potest ee abire ad forum, & ire ad scholas, & à pluribus.

Cū p̃ accīs nō determinatū sit. 1. phy. cō. 44. & 8. phys. & 46

D.d. & est sicut diximus, & c. et, cū declarata sunt ista, & exposita, manifestum est q̃, cum à rebus agentib⁹, quæ sunt ꝓpter aliquam actionem, fuerit iste modus actionis, fit ex eis p̃ accīs, & sunt causæ eius agentes p̃ accīs, & dr̃ fm̃ hunc modum fieri casu, et ex se.

Ipsa autem adinuicem horum differentia posterius determinanda est. nunc vero hoc sit manifestum, q̃ vtraq; sunt in ijs, quę propter aliquid sunt. vt causa recipiendi argentum venisset, reportaturus pecuniam, si sciuisset: venit autem non huius gratia, sed accidit venisse, & fecisse hoc reportādi gratia: hoc autem neq; vt frequenter veniente ad locum, neq; ex necessitate. Est autē hmōi reportatio, non causarum, quæ in ipso, sed eligibilium, & ab intellectu, & dicit tunc à fortuna quidem venisse. si autem proponens, & huius gratia, aut semper veniens, aut frequenter reportans, non a fortuna.

Differentia autem, quæ est inter hæc duo in se, determinanda est post. sed in hoc loco manifestum est q̃ ambo collocantur in eo, quod est propter aliquid. v. g. qm̃ iste homo iret ad talem locum, vt acciperet à debitore suam pecuniam, si sciret hoc: sed nō propter hoc iuit ad illum locū, itio eius ad illum locū propter hoc, quod accipiet suam pecuniam, fuit accidens ei: & hoc erit, quando itio eius ad illum locum non fuerit consueta ei, neq; necessaria. Et finis, i. accipere pecuniam nō est ex causis, quæ sunt in ipsa natura rei, sed ex causis, quæ sunt sine voluntate, & sine cognitione, & tunc dicitur q̃ contingunt casu. si igitur fuerit per voluntatē, & itio illic fuerit propter hoc semper, aut in maiori parte, tunc accipere pecuniam non erit casu.

51 Differentia aūt inter hęc duo, &c. i. inter casum, & ex se. D.d. i hoc autem loco. i. quod declaratum est ex eis est, qm̃ collocantur in causis, quæ sunt propter aliquid, s. agētibus. hoc. n. ita se habet ad illa, sicut genus, & illud, quod habet se ad illā, sicut dr̃ia est, vt sint causæ agentes per accidens. D. induxit exemplū, & duxit v. g. &c. i. & causæ agentes, quę sunt propter aliqd esse causas alicuius per accidens, & sunt illa, quę dicuntur casu, & sunt, sicut, si aliquis homo habet debitorē, & est in aliquo loco, quem nescit esse ibi: &, si sciret, tunc iret ad illum. accidit igitur illi homini tendere ad illum locum ad faciendum aliud, cuius cōsuetudo fuit vt fieret in illo loco. iste igitur homo, qm̃ tenderit ad illum locum, & inuenerit suum debitorem in illo, & acceperit pecuniam ab eo, dicetur q̃ inuētio eius fuit casu: et manifestum est q̃, cum exiuit ad illum locum, nō intēdebat accipere pecuniam. exitus igitur eius ad illum locum fuit causa acceptionis pecuniæ per accidēs, cum voluntas eius non intendebat accipere illam pecuniam. Et hoc intendebat, cum dixit non est ex causis, quæ sunt in ipsa natura rei, i. in natura exitus ad illum locum, cum non sit consuetudo ad inueniendum debitorem illic: sed est causa per accidens, cum non cogitabat, neq; intendebat illud: & tunc dicitur q̃ acceptio pecuniæ est per accidens. si autem itio eius ad illū locum fuit ad hoc, vt mueniret suum debitorem in illo loco, quia debitor est assuetus inueniri illic, aut semper, aut in maiori parte, & inuenit illum, tunc itio erit causa acceptiōis pecuniæ per se, & nullus dicit q̃ acceptio pecuniæ fuit per accidens. Et hoc intendebat, cum dixit si igitur fuerit per voluntatem, &c. i. si igitur itio eius ad illum locum fuit p̃ voluntatē ad accipiendū illic pecuniam à debitore, quia consuetudo est vt illic accipiatur pecunia ab eo semper, aut in maiori parte, & inuenit, & acceperit pecuniam ab eo, tunc non dicetur quòd acceptio pecuniæ fuit per accidens. & causa vtriusq; est vna, & est itio. causæ igit agētes collocant in casu, & ex aīa, cū fuerint causæ alicuius per accīs.

Quid sit fortuna.

Manifestum itaq; q̃ fortuna causa est fm̃ accidens in ijs, quæ secundum electionem, eorum, quæ propter aliquid sunt. quapropter circa idem & intellectus, & fortuna est. electio. n. non sine intellectu est.

Circa ea q̃ fiunt ex electis, & in quibus fortuna versatur.

Declaratum est igitur quòd casus est causa per accidens in rebus, quæ sunt voluntariæ, & ex eis, quę sunt ꝓpter aliquid. & ideo cognitio, & casus sunt in eodem. voluntas enim non est sine cognitione.

52 Hæc est definitio casus, fm̃ q̃ apparuit ex sermone prædicto. & dixit q̃ est causa per accidens, vt distinguat inter illud, & causam essentialem. Et cum dixit in rebus, quæ sunt voluntariæ, intendit in rebus paucioribus, quæ sunt voluntariæ, & est dr̃ia, qua distinguit subiectum casus ab eo, in quo non contingit casus. Et, cum dixit ex eis, quæ sunt propter aliquid, distinguit inter ipsum, et actiones otiosas. per has igitur tres differentias perficitur definitio casus, & contentus est ad dicendum illa, quæ sunt voluntariè, vt distinguat casum ab eo, quod fit ex se. & forte tacuit hoc, quia notum est quod illud, quod fit ex natura, in hoc est, sicut illud, quod fit ex voluntate. Deinde d. & ideo cognitio, & casus sunt in eodem. id est &, quia casus est causa per accidens in rebus, quæ sunt à voluntate, & propter aliquid, ideo subiectum casus, & cognitionis est idem: quoniam subiectum casus, & voluntatis est idē: & voluntas non est extra cognitionem. & similiter intelligendum de natura, s. quòd subiectum casus, & rerum intentarum in eis est idem.

Volūtas fit extra cognitionē. Idem 12 meta cōmen. 19.

Indefinitas igitur causas necesse est esse, à quibus fiat quod est à fortuna. vnde videtur fortuna indefiniti esse, & immanifesta homini.

mini. Et est, vt nihil à fortuna videatur vtiq; fieri. omnia enim hæc recte dicuntur, quoniam rationabiliter. est enim vt fiat à fortuna, secundum accidens enim fit.

Et causæ, ex quibus est illud, quod est casu, necesse est vt sint non terminatæ, & ideo existimat q̃ casus etiam est non terminatus, neq; manifestus homini. Et quodammodo rectum est existimari q̃ nihil fit casu. qm̃ oēs isti sermones, quia sunt recti, sunt necessarij in illo. est. n. hic modus latens eius, quod fit casu, & quoniam non fit, nisi per accidens.

53 Et causæ, quæ sunt casu, non sunt terminatæ, quia sunt causæ per accidens, & vt in paucioribus. Et intendebat per hoc notificare quòd cognitio non continet casum, & quòd nulla scientia speculatiua perscrutatur de illo, cum nullum ens intentum naturaliter proueniat ex eo, & entia, quæ sunt ab eo, non possunt habere causas terminatas. D.d. necesse est vt sint non terminatę. s. in se. i. extra mentem, cum non sint causæ vt in pluribus, sed in paucioribus eorum, quæ fiūt ex eis.

Nulla scia speculatiua p̃ scrutatur de eare p̃ accidēs. Idem 6 met. te. 4.

D.d. & ideo existimatur, &c. i. quòd scientia eius est non terminata apud nos: quoniā ex eo, q̃ in se est causa, s. non terminata, ideo scientia eius est non terminata. D.d. & rectum est quodammodo existimare, &c. i. propter latentiam suæ naturæ existimatur ipsum nō esse, & causa latentiæ eius est, quia est per accidens, & quod est per accidens est in minori parte, & quod est in minori parte existimatur non esse. & hoc intendebat, cum dixit est enim hic modus, &c.

Et est causa, vt accīs, fortuna, vt autē simplr nullus. vt domus ædificator quidē causa est, fm̃ accidens aūt tibicen. et vt veniens referat argentū, non huius causa veniens, infinitæ sunt multitudine: etenim videre aliquē volens, & persequens, & visurus, & fugiēs.

Casus igitur est causa fm̃ q̃ est accidēs, simpliciter autē non est causa alicuius omnino. v. g. quoniam causa domus est ædificator p̃ se, per accidens vero musicus. & hominem ire ad aliquem locum, donec apprehendat pecuniā, absq; eo, q̃ propter illam pecuniā iuit ad illum locum, habet causas infinitas. v. g. velle inuenire illic aliquem amicum, aut quærere fugientem, aut fugere quærentem.

54 Dicit q̃ casus est causa agens per accidens, & non simpliciter. causa enim essentialis est vna eius, cuius est causa, causæ autem per accidens sunt infinitæ, verbi gratia quoniam causa domus per se est ædificator, per accidens vero sunt infinitæ, verbi gratia musicus, & medicus, & similiter causæ casus sunt infinitæ. ire enim ad aliquem locum, vbi contingit inuenire debitorem, à quo apprehenditur pecunia, habet causas infinitas. vadit enim illuc propter causas diuersas, verbi gratia ad quærendum aliquem amicum, aut fugiendum aliquem inimicum. Et iste sermo est quasi prima figura. & vna propositio eius est, quòd illud, quod est casu habet causas infinitas: secunda autem, q̃ causę infinitæ collocantur in causis, quæ sunt per accidens: & concluditur quòd casus est causa per accidens. exēp'um igitur, quod induxit de domo, & ędificatore, induxit ad verificandum maiorem propositionem, & exemplum, quod induxit de debitore, induxit ad verificandum minorem).

Et dicere esse aliqd p̃ter rationem fortunā recte est. ratio. n. est aut eorum, quę semp sunt, aut eorū, quæ frequenter: fortuna autē est in ijs, quæ fiunt p̃ter hæc. quare, cū indefinitæ sint quæ sic sunt causæ, & fortuna indefinita est. Attamen etiā in qbusdā dubitabit vtiq; aliqs, nunquid quæuis sint fortunæ causæ, vt sanitatis, aut spiritus, aut æstus, sed non detonderi. sunt. n. aliæ aliis proximiores earum, quæ fm̃ accidens, causarum.

Cum igit causæ, quę sunt fm̃ hunc modū, sunt non terminatę, casus etiā est non terminatus. Sed hō dubitat in vnaquaq; earum, vtrū causæ casus sunt quæcūq; causæ sint ex eis, ex quibus fit aliquid casu. v. g. q̃ causa sanitatis fuit aduentus venti, & solis, non euacuatio. causę. n. quę sunt p̃ accidens, quędam sunt propinquiores quibusdam rebus.

55 Hoc, quod dicit, manifestū est per se. qm̃, cum causæ fuerint non terminatæ, casuatum etiam erit non terminatum, sed, licet homo concedat q̃ causæ casus sunt non terminatæ, dubitat in causis vnaquæq; earum, quæ fiunt, quæ earum attribuatur casui, & quæ non, quoniam quia causæ casus sunt causæ per accidens, & causæ, quæ sunt per accidens, quædā sunt propinquæ, & quædam remotæ, remotæ autem magis sunt de capi. accidentis, q̃ propinquæ, & propinquę magis sunt de eo, quod est per se, ideo conuiderans reuoluit se in istis causis. cum autem differentia fuerit manifesta in eis, non reuoluetur, inter causam essentialem, & accidentalem. vt cum dicimus q̃ causa sanitatis casualis est aduentus venti, & solis, nō euacuatio: manifestum est enim quòd aduentus venti est causa sanitatis per accidens, euacuatio autem per se. exemp'um igitur, quod induxit, non est de causis, quæ faciunt dubitare de casu, sed de eis, quę non faciunt dubitare, et induxit exemplum loco secundi modi, & quasi dicat & causarum in quibusdam dubitatur, & nō possunt distingui illæ, quæ sunt casu ab illis, quæ sunt per se, & quædam nō, vt cum dicitur q̃ causa sanitatis fuit aduentus venti, & solis, non euacuatio. Deinde induxit causam dubitationis accidēs in istis causis, & dixit causę enim, quæ sunt per accidens, &c. & hoc est ita, quoniam, cū in quo'libet genere sunt aliqua nota naturaliter, & alia quæ ignota, & casus est vnum generum entium, accidit in eo etiam tale accidens. s. quoniam in eo est, quod est manifestum per se ipsum esse causam, & quod non est manifestum per se. Themistius vero exponit hoc e ipsu'um ita, q̃ intendebat notificare q̃ causæ casus quædam sunt propinquæ, & quædam remotæ, & q̃ hoc intendebat per exemplum, cum dicit quòd causa sanitatis fuit aduentus venti, &c. quasi intendit q̃ alterum istorum est propinquius reliquo. Et in quibusdam libris inuenimus non abradere caput. & secundum hoc intendit, quod causæ remotæ, quæ sunt per accidens, non numerantur in causis casus. abradere enim caput est causa, causalis remota: tol autem, & vnius est causa propinqua.

Fortuna autem Bona quidem dicitur, cū bonum aliquid euenit. Mala autem, cū ma-

Quod parū, tanq̄ nihil differe vī.

ſum aliquid. Proſperitas vero fortunę, et Infortuniū, cum magnitudinem hñt hęc. Quo circa, & cum parum abeſt, vt qs malum, aut bonū capiat magnum, eſt vel infortunatum eẽ, vel bene fortunatum: qm̃, tanq̄ exiſteret, dicit intellectus. quod. n. parum, tanq̄ nihil differe vī. Amplius autem incerta eſt ꝓſpera fortuna rōnabiliter. fortuna. n. incerta ẽ. neq; n. ſemper, neq; frequẽter poſſibile eſt eſſe eorum, quæ ſunt à fortuna quicquam.

Et dicit ꝙ Caſus eſt Bonus, cum finis eius fuerit laudabilis, & dr̃ ꝙ eſt Malus, qñ finis eius fuit illaudabilis, & dr̃ Bonitas caſus, & Malitia caſus, qñ iſti fines fuerint maximi. Et iō q ferè venit ad maximū malū, aut maximū bonū, dr̃ fortunati caſus, aut infortunati: intellectus. n. profert res ſm ꝙ ſunt, aut ferè. illud. n. quod diminuit quaſi nihil eſt. Sed fortunitas caſus eſt res non certa. quod. n. fit caſu non eſt ſemper, neq; in maiori parte.

56 Et dicitur ꝙ caſus eſt Bonus, cum finis eius fuerit laudabilis, & econtra. Bonitas autem caſus eſt, quando illud laudabile fuerit maximum. & ſimiliter Malitia caſus dicitur, quando illud illaudabile fuerit maximum. Et quaſi intendit ꝙ bonitas, & malitia caſus vſitãtur, quando caſus ſunt maximus, magis q̄ vſitantur bonus caſus, & malus caſus. & forte hoc eſt in vſu hominum. D.d. & ideo qui ferè venit, &c. i. & propter hoc, quod diximus ꝙ malitia, & bonitas caſus dicitur in maximis caſibus, ideo dicuntur in eo, qui ferè venit ad maximum malum, & euadit ab ipſo, quod eſt Fortunati caſus, & qui ferè venit ad maximum bonum, et non attingit ipſum, dicitur ꝙ eſt Mali caſus. illud. n. quod eſt propinquum ad habendum, & exiſtimatur oīno haberi, eſt apud intellectum quaſi habitū. & hoc intendebat, cum dixit intelle ctus. n. &c. i. & homines tenent illa, quæ ſunt propinqua ad habendū, quaſi habita, quia itellectus profert res, ſm ꝙ ſunt in ſe. ſed forte diminuit in aliquo modico, & exiſtimatur ꝙ nō diminuit in aliquo, ſicut accidit in iſtis rebus, quæ ſunt propinquæ ad eſſe, deinde impediuntur à caſu. intellectus enim ponit eas quaſi exiſtentes. Et induxit totum hoc ad demonſtrādum ꝙ non dicunt malitiam, & bonitatem caſus, niſi de finibus exiſtentibus i actu, aut de illis, quæ ſunt quaſi exiſtentes in actu. Deinde dixit Sed fortunitas caſus eſt nō certa res. et dixit hoc, ne homo deciptatur in ſua vita humana ex hoc, quod accidit ei de bonitate caſus.

Sunt igitur ambo cauſæ, quemadmodum dictum eſt, ſecundum accidens, & fortuna, & caſus, in ijs, quæ poſſunt fieri non ſimpliciter, neq; frequenter. & horum, quæcunq; vtiq; fient in ijs, quæ propter aliquid. Differunt autẽ, quoniam caſus in plus eſt. quod enim eſt a fortuna, eſt & à caſu: hoc autẽ non omne à fortuna eſt. Fortuna enim, & quod à fortuna eſt, ijs ineſt, quibus & fortunatos eſſe inerit, & omnino actio.

Caſus igitur, & ex anima ambo ſunt cauſæ per accidens in rebus cõtingentibus, non ſimpliciter, neq; vt in pluribus, & iſtorum in eis, quæ ſunt propter aliquid. Sed differunt, quoniam ex anima dicitur de pluribus eis, de quibus dicit caſus. omne. n. quod eſt caſu, ex ſe eſt, & non omne, quod eſt ex ſe, eſt caſu, caſus enim, & illud, quod eſt caſu, inueniuntur in rebus, in quibus poteſt contingere bonitas caſus, & vniuerſaliter in rebus, quæ poſſunt operari.

Cum declarauit naturam cõem caſus & eius, ꝙ eſt ex ſe, incœpit dare differentiam inter illa, et primo dedit definitionem continentem illa, & dixit Caſus igit̃, & ex anima, &c. ideſt et intendit per contingentia entia, & p hoc, ꝙ dixit non ſimpl̃r, i. nō illa, q̄ ſunt nec̃ia, neq; illa, quę ſunt i maiori parte, ſed i eis, quę ſunt neq; nec̃ia, neq; vt in pluribus, et ex iſtis etiam in eis, q̄ ſunt ꝓpter aliquid. D. dixit Sed differũt, &c. i. & ex ſe dicitur magis generale q̄; caſus. omne. n. quod eſt caſu, dicitur eſſe ex ſe, & omne, quod eſt ex ſe, non dicit eſſe caſu, ſed nō ſm ꝙ illud, quod ſignificat illud, quod eſt ex ſe, eſt quaſi genus eius, quod eſt caſu, ſed ex ſe. et caſus in rei veritate ſunt duæ ſpecies, quarum altera eſt in rebus voluntarijs, & ſecunda in rebus naturalibus. ſed vtitur vno nominum iſtarum duarum ſpecierum communiter, & proprie, & eſt ex ſe. quandoq; igitur ſignificat caſum in rebus naturalibus tantum, & quãdoq; ſignificat caſum in rebus naturalibus, & voluntarijs. caſus autem non ſignificat niſi illud, quod fit in rebus voluntarijs tantum. D. d. caſus enim, &c. caſus enim ſignificat illa, in quibus caſus poteſt dici bonus, & ſunt vniuerſaliter res operatiuæ.

Quocirca & neceſſe eſt circa agenda eſſe fortunam. Signũ autem eſt, qm̃ videt̃ vel idẽ eſſe cũ fœlicitate Proſpera fortuna, aut ꝓpe. fœlicitas aũt actio q̄dã eſt. eſt. n. bona actio. Quare quibuſcunq; non contingit agere, ijs neq; à fortuna aliquid facere continget.

Fœlicitas ẽ quędã actio.

Et ideo neceſſe eſt, vt caſus ſit ex rebus, q̄ fiũt. Et ſignũ eius eſt, qm̃ exiſtimat̃ ꝙ Bonitas caſus, & fortunitas maximorum eſt aliqua opatio: creſcit. n. in operatione. Ex quo ſequit, vt quicquid non intendit opationẽ, impoſſibile eſt vt faciat aliquid caſu.

Et quia bonitas caſus inuenitur in rebus voluntarijs, neceſſe eſt vt caſus ſit in rebus voluntarijs, nõ naturalibus. D.d. Et ſignũ eius eſt, quia exiſtimat̃, &c. i. & ſignum eius, quod Bonitas caſus eſt in rebus operatiuis, eſt, qm̃ bonitas caſus ẽ fortunitas eorum, qui maximam habẽt fortunitatem: fortunitas autem non eſt niſi in actionibus. nihil. n. aliud eſt niſi actiones finium laudabilium. & hoc intendebat, cum dixit inuenitur. n. in operatione. Et, cum declarauit ꝙ bonitas caſus eſt fortunitas: & fortunitas non inuenitur niſi in homine: ergo caſus nō inuenitur niſi in actionibus hominis voluntarijs tm̃. & ideo dixit poſt. Ex quo ſequitur, &c. i. cum poſuerimus ꝙ caſus inuenitur in rebus volũtarijs, ſequitur vt omnia, quę non habent voluntatem, neq; intentionem, vt non habeant caſum.

Fortũitas ẽ nti i actionib⁹. Idem. 12. me. c. 19

[a] Ob idq;, neq; inanimatũ ꝓpiam, neq; beſtia, neq; puerulus, quicq̄ facit à fortũa, qm̃ nõ hñt electionem: neq; proſpera fortuna, neq;

a Fortũa nõ i rebꝰ ai. rãtibꝰ, neq; i ſtantibus neq; in bris. Idem Eth. cap. &. 10. hñs cap. 10.

neq; infortunitum, his ineſt, niſi ſm ſiſ̃itudinẽ. vt dixit Protarchus fortunatos eſſe lapides, ex qbus ſunt arę, ꝙ honorent̃, copulati aũt cũ his cõculcent̃. Pati aũt à fortuna ineſt quodãmodo & his, cum agens aliquid circa hæc agat à fortuna: aliter autem non eſt.

Et ꝓpter hoc nihil agit caſu aliquid illud, quod nõ habet animam, neq; brutum, neq; infans, qm̃ non habent electionem, neq; habẽt fortunitatem caſus, neq; infortunitatem niſi ſm ſimilitudinẽ, ſm ꝙ dixit Protarchus, quoniam lapides, ex quibus fiunt idola, ſunt fortunati, quia ſunt glorioſi, & alij lapides incedunt ſuper ipſos. Paſſio enim caſus eſt iſtius etiam quodammodo, qñ aliquod agẽs egerit aliquid caſu: alio vero modo non.

59 Cum declarauit ꝙ caſus eſt in rebus, quæ ſunt ſm cognitionem, incœpit declarare ꝙ ſequitur ex hoc, vt caſus non inueniatur in aliqua operatione rerum non animatarum, & non habentium cognitionem, & dixit Et propter hoc, &c. i. et propter hoc, quod declaratum eſt, ꝙ caſus eſt in actionibus inãẽis, manifeſtum eſt, ꝙ caſus non mutatũ in rebus carentibus aĩa, neque in aĩalibus brutis, neq; in infantibus, quia non habent cognitionem. D. induxit exemplum, & dixit & in iſtis non inuenitur caſus, quia fortunitas, aut infortunitas non attribuitur alicui iſtorum, niſi trãſumptiue ſm paſſiones contingentes eis ex habentibus voluntatem, vt accidit quibuſdam lapidibus vt fiant idola glorificata, aut altaria. Et hoc intendebat, cum dixit Paſſio autem eſt caſus iſtorum, i. quoniam non habẽt caſum in actione, ſed in paſſione ſecundum actiones eorum, quorum actionibus accidit caſus, & ſunt habentes voluntatem.

Sed caſus & alijs animalibus, et inanimatorum multis. vt equus caſu, dicimus venit, qm̃ ſaluatus qdem eſt veniens, nõ ſalutis autẽ gratia venit. & tripes caſu cecidit: ſtetit. n. ſedendi cauſa, ſed non ſedendi cauſa cecidit.

L. Alex. & malãis.

Ex ſe autem eſt in alijs animalibus, etiam in pluribus carẽtibus anima. v. g. quoniam dicimus ꝙ equus venit ex ſe, & ſaluatur ex ſuo aduentu, ſed aduentus eius ad nos non fuit propter ſuam ſalutem. & dicimus quòd ſcãnum habẽs pedes cecidit ex ſe ſuper ſuos pedes, ita vt ſit aptũ, vt ſedeat qs ſup ipſum, ſed cadere nõ fuit, vt quis ſederet ſup ipſum.

60 Vult narrare ꝙ ex ſe inuenitur in operationibus carentium volũtate, vt accidit equo, quem cœpit inimicus, qui erat ſit ad nos, & fugit ad nos propter cõſuetudinẽ, & accidit ei ſaluari ex ſe. dicimus. n. ꝙ iſte equus ſaluat̃ ex ſe, quia non intendebat p ſuũ aduentum ſalutẽ. & ſiſ̃r, qñ accidit vt cadat ſcamnum ſuper ſuos pedes, ita ꝙ ſit aptum vt ſedeatur ſuper ipſum: dicimus enim ꝙ ipſum cadere ſuper pedes fuit ex ſe.

Quare manifeſtum eſt ꝙ in ijs, quæ ſimpliciter propter aliquid fiunt, cum non eius, quod euenit, gratia fiunt, cuius extra eſt cauſa, tunc à caſu dicimus. à fortuna autem horum, quæcunque à caſu fiunt, eligibilium, in habentibus electionem.

Manifeſtum eſt igitur ex hoc, ꝙ illa, quæ ſunt ſimpliciter, & propter aliquid, cum nõ fuerit propter aliquid illud, quod accidit ex eis ex cauſa extrinſeca, dicitur eſſe ex ſe, & quòd ex iſtis, quæ fiunt ex ſe, ex habentibus voluntatem, & p voluntatem, dicit̃ eſſe caſu.

10 Et, cum ex ſe eſt cauſa per accñs, & eſt ex cauſis, quæ 61
ſunt propter aliquid, manifeſtum eſt ꝙ illa, quæ ſunt propter aliquid ſimpl̃r, qñ ex eis non fuerit illud, propter quod fuerint, ſed ex eis fuerit aliquid. quod innatum eſt prouenire ab alijs extrinſecus eſſentialr, manifeſtũ eſt ꝙ illa dicunt fieri ex ſe. &, ſi iſta fuerint actiones habentium cognitionem, & prouenient ex cognitione dicuntur proprie caſus. &, ſi fuerint actiones nõ habentium cognitionem, & prouenient ex habentibus cognitionem, ſed nõ ex cognitione, dicuntur cõmuniter ex ſe. Et, cum dixit quę ſunt ſimpliciter propter aliquid, intendebat quæ in ſua natura, & ſua ſubſtantia ſunt propter aliquid, non ſm quid. & quaſi intendit hic per ſimpliciter cõitatem, & vniuerſitatem. D.d. cum non fuerint propter aliquid, i. cum non ſequitur illud, ꝓpter quod fuerit. D.d. quod aũt accidit, etc. i. quod autem ſit ex talib⁹, ex eis, quorum cauſę eſſentiales ſunt extrinſecæ, illud dicitur fieri ex ſe, cum non inuenitur à cauſis, à quibus innatum eſt inueniri, ſed à rebus, à quibus non eſt inueniri innatum. & ſecũdum hoc dicimus in iſtis cauſis, quòd ſunt ex ſe.

Signum aũt eſt ipſum Fruſtra. qm̃ dicitur, cum non fiat quod ꝓpter aliud eſt, illius gratia. vt ambulare, ſi purgationis gratia eſt. ſi vero non facta fuit ambulanti, fruſtra dicimus ambulaſſe, & ꝙ ambulatio, fruſtra fuit. tãq̄ hoc ſit Fruſtra, quod natũ ẽ alterius grã, cum non perficiat illud, cuius gratia erat, natumq; erat. qm̃, ſi aliquis ſe lotum dicat fruſtra, quia non defecit ſol, ridiculus vtiq; erit: non enim erat hoc illius gratia.

Quid ſit Fruſtra

Et ſignum eius, quod diximus, eſt ꝙ dicit̃ aliquid eẽ Ociоſum, qm̃ aliquid, quod eſt ꝓpter aliud, non eſt ꝓpter illud aliud. v. g. qm̃, ſi homo ambulat ad laxandum ventrem, & non laxatur, dr̃ ꝙ ambulauerit ociоſe, & ꝙ eius ambulatio fuit ociоſa. hoc. n. eſt Ociоſum, ſ. vt illud, quod innatum eſt puenire ad aliud, non puenĩat ad illud, ꝓpter quod fuit. qm̃, ſi aliquis dixerit ꝙ introitus in balneum fuerit ociоſus, quia ſol non eclipſatur, ſermo eius erit riſibilis: qm̃ hoc nõ fuit ꝓpter illud.

Et ſignum ꝙ illud, quod eſt ex ſe, inuenitur à rebus 62
quæ non ſunt innatæ, vt ab eis inueniatur illud, quod attribuitur caſui, qm̃ ab eis inuenitur aliud caſu in loco finis intẽt̃, eſt, qm̃ iſta dicuntur fieri ociоſe. Ociоſum enim dicitur in rebus, quæ ſunt propter aliud, ſed ab eis non inuenitur illud. v. g. qm̃ homo ambulat ad laxandum ventrem, & non laxat. tunc. n. dicitur ꝙ eius ambulatio fuit ociоſa. illa autem, quæ non ſunt ꝓpter aliqua, cum non ſequunt̃ ſe adinuicem, non dicunt̃ fieri ociоſe. ſi. n. aliquis dixerit ꝙ introitus balnei fuerit ociоſus, quia ſol non eclipſatur, eſſet deriſibilis: eclipſis enim non ſequitur introitum balnei. Et, cum declarauit ꝙ ociоſa eſt illa cauſa, à qua nõ inuenit̃ eius finis, et

vult concludere ex hoc, ꝙ ex se inuenit à talibus causis, induxit minorē ꝓpōnem, & est, ꝙ ex se est frustra.

Si igitur casus iuxta nomē est, cum ipsum frustra fit. decidit enim non percutiendi gratia lapis. à casu igitur decidit lapis, quoniam cecidisse potuit vtique à quodam, & percutiendi gratia.

Et sīr est de automato. i. ex se, quoniā ſm suum nomen non est, nisi quando fuerit automatum, i. quando res fuerint frustra. v. g. qm̄, si lapis ceciderit, & interfecerit, tunc ipsum cadere non fuit ad interficiēdum. ex se igitur cecidit adeo, quòd interfecit, quoniā possibile esset vt aliquis proijceret ipsum, & intendisset propter ipsum interficere.

63 Dicit Et sīr est de automato, i. ex se. et intendit qm̄ est frustra. hoc. n. nomen derivatur apud eos ab hoc aduerbio frustra, & dicūt: qm̄ ex se est frustra: & illud, quod est frustra, est illud, cuius finis non est ab eo: ergo ex se fit ex rebus, ex quibus non inuenitur earum finis. Deinde induxit exemplum, quo declarauit ꝙ illud, quod fit ex se, innatum est iueniri per se ab alijs, & dixit. v. g. quoniam, si lapis ceciderit, et interfecerit hominem, hoc erit ex se, cum lapis per suū descensum ad inferius non est innatum interficere hominem: ergo hoc fuit ab alio, à quo non est innatum fieri: est. n. innatum fieri à lapide, si aliquis homo proiecerit lapidem ad interficiendum alium hominē. Et debes scire ꝙ res fiunt frustra, quando ex eis non inuenitur aliquid, & tunc dicuntur frustra in rei veritate. & quandoq; inuenitur ex eis aliquid, sed nō fuit propter illud, & hoc est illud, quod derivatur ab hoc aduerbio frustra in idiomate Græcorum.

Documentū

Vide contr. Zumarę.

Maxime autem est separatum quod à fortuna est in ijs, quæ natura fiunt. nam, cum fit aliquid præter naturam, tum non à fortuna, sed magis a casu factum esse dicimus. est autem et hoc alterum: huius enim extra est causa, illius vero intra.

Et hoc magis differt ab eo, quod est casu, in rebus, quæ sunt per naturam. cum. n. fuerit in cursu extra naturam, tunc non diceret eē casu, sed dignius diceret ex se. sed hæc est alia intentio naturę ab illa: illud. n. causa eius est extrinseca, hoc aūt cā eius est intrinseca.

64 Et diuersitas eius, quod est ex se, ab eo, quod est casu, magis apparet in rebus naturalibus, ſ. ꝙ hoc magis apparet in naturalibus, quàm in habētibus animas irrationabiles. naturalia. n. quando currunt extra naturam, vt generatur homo habens sex digitos, non dicimus ꝙ hoc accidit casu, sed ex se. D. d. sed hic est alius modus naturæ: causa. n. illius est extrinsecus, & hominem generari cum sex digitis est ex materia.

Quid igitur sit casus, & qd fortuna dictū est, & quo a semuicem differant. At de modis causarum, in quibus ē vnde principium motus, vtrūq; ipsorum est. aut. n. eorū, quæ sunt natura, aut ab intellectu, causa semp est, sed horum multitudo indeterminata est.

Iam igitur narrauimus ex se, quid sit, & casus, & in quo differunt. Et vtrunq; collocatur ex modo, ſm quem dicīr causa in modo continente illud, ex quo est principium motus. illud. n. quod est p naturam, aut p cognitionem, semp est causa. sed numerus istorū non est numerabilis, neq; determinatus.

Includit hic illa, quę iam declarauit de casu, & ex se, & dixit Iam igitur narrauim⁹, i. cōmuniter, & in quo differunt, i. ſm vocem, & ſm rem, et est declaratum ꝙ vtrunq; collocatur de speciebus causarum sub specie, quæ est illud, ex quo est principium motus, & est causa mouens, & agens. D. d. quod. n. fit per naturā, etc. i. et hoc est ita, qm̄ oē, quod fit casu, fit aut à causa naturali, aut à causa voluntaria, cum non sit hic tertia causa agēs alta ab istis duabus causis. D. d. sed ista sunt innumerabilia, & nō terminata, i. sed cāæ rei, quæ fit casu, licet sint ex causis agentib⁹, tñ sunt non terminatæ, & innumerabiles, ꝙa casus fit ex eis p accīs, & nō sunt innatæ vt sequatur ab eis nisi illud, quod impedīē à casu, & est actio prouenies à natura p se, aut à cognitione. 65

Ex hoc hr ꝙ natura, & itells cā sūt effectiua omniū eorum, quæ cōtīnr.

Qm̄ autem casus, atq; fortuna causæ sunt eorū, quorū aut intellectus cā fit, aut natura, cū ſm accīs causa aliqua fit horum ipsorum, nihil autem ſm accīs est prius ijs, quę per se sunt, manifestum est ꝙ neq; causa per accidens prior est ea, quæ est per se.

Nihil ſm accīs ē prius ijs, quæ sunt p se. idē. 4. meta. to. 14 &. 1. c. 14. & 4. phy. 41.

Et, quia ex se, & casus sunt duæ causæ rerum, quarū causæ sunt intellectus, & natura, & est causa illarū earundē rerum p accīs, & nihil, quod est p accīs, est prius illo, quod est p se, ita ꝙ sit hoc ēt necessarium in cā, manifestum est ꝙ cā p accīs non p̄cedit cām per se.

Quia casus, & ex se sunt duæ causæ, ſ. natura, & intellectus, & natura, & intellectus sunt causæ duæ hoc modo, ſ. ſm ꝙ dicuntur causæ casus per accidens, & nihil, quod est per accidēs, est prius illo, quod est per se, manifestum est quòd causa, quæ est per accidens, non est prior causa, quæ est per se. 66

Posterior itaq; casus est, atque fortuna & intellectu, & natura. quare si quàm maxime cœli causa est casus, necesse est prius intellectum, & naturam eē & aliorum multorum, & huius vniuersi causam.

Ex se igitī, & casus sunt posteriores ab intellectu, et natura. ex quo sequitī si causa cœli ꝓprie est ex se, vt necessario intellectus, & natura sint duę cāę prius cœli, et aliarū rerū.

Cum declarauit ꝙ ex se, & casus sunt posteriores in hoc, ꝙ sunt causæ ab intellectu, & natura, dixit ex quo sequitī, si intellectus, & natura sunt duæ causę, ſm quas casus, & ex se, vt prius sint causæ cœli per se, & aliarū priusq; cœli. & totum hoc est impossibile. 67

Quod autem sint causę, & ꝙ tot numero, quot dicimus, manifestū est. tot. n. numero ipsum ꝓpter quid comprehendit. Aut. n. ad ipsum, qd est reducīr ipsum ꝓpter quid vltimū in immobilibus, vt in Mathematicis. ad definitionem

definitionem. n. recti, aut commensurabilis, aut alius cuiusꝓam reducitur vltimum.

Et manifestum est ꝙ hę sunt causæ exītes, & ꝙ sunt tot, quot diximus. qō. n. per quare cōtinet istū numerum. Quare. n. aut reducīr ad qd est res, & est vltimū eorū, ad quæ reducīr in rebus immobilibus. v. g. in Mathematicis. non. n. reducunī, nisi ad definitionem recti, aut simetri, aut ad aliud ab istis.

68 Cum posuit prius ꝙ genera causarum sunt quatuor, & notificauit ꝙ casus, & fortuna non sunt altæ causæ ab illis, & ꝙ collocantur in genere, quod est mouēs, ſ. in eo, quod est per accidens, non per se, reuersus est ad certificandum causas esse quatuor, et dixit Et manifestum est, &c. i. & declarauit ꝙ hic sunt causæ existentes, & sunt tot, quot diximus. quærere. n. per hanc cōiunctionem, Quare, non vsītat nisi istis quatuor modis, non in pluribus: & ꝙ vniuersalis interrogatio cōtinet istum numerum. Et, cū narrauit hoc dixit. Quare. n. aut reducitur, &c. i. interrogare. n. per quare, aut respondere ei est, aut per quid ēst, ſ. per causam formalē. ista. n. causa est vltimum eoꝝ, ad quæ peruenit interrogatio per quare, in rebus immobilibus, & apud illam cessat qō, & responsio. Et intendit per res immobiles ea, quæ sunt in materia ſm esse, non aūt ſm definitionem, sicut est definitio in Mathematicis: ista enī considerant de formis, & ideo causę in eis sunt ſm formam. Et deinde iduxit exemplum de Mathematicis, & dixit. v. g. &c. i. ver. g. quęstiones accidentes ī Mathematicis: quoniam omnes reducuntur ad definitionem, vt ad definitionem simetri, & asimetri, aut recti, aut circularis, aut aliud ab istis.

Aut ad mouens primum. vt ꝓpter quid certauerunt? quoniam furati sunt. Aut cuius gratia? vt dominentur. Aut in ijs, quæ fiunt, materia. Quod igitur causæ hæ, & tot sint manifestum est.

Aut reducitur ad primum motorē. v. g. quare pugnant? dicetur, quia deprędabantur. Aut reducitur ad illud ꝓpter quid. v. g. vt regnarent. Aut reducitur in rebus generabilibus ad materiā. Apparet igitur quòd causæ sunt quatuor, & quot sunt.

69 Hoc, quod dixit, manifestum est per se, & est declaratio ad confirmandum per syllogismum dialeticum. Dialeticus. n. ponit ꝙ interrogatio per quare reducīr ad istas quatuor cās, ita ꝙ hoc est manifestum p se. Et sermo componīr sic. Causæ sunt illæ, quæ inducuntur ad quare: & illa, quæ inducunī in responsione ad qre, sunt quatuor; ergo causæ sunt quatuor. Et exemplū responsionis ad quare secundum materiam, cum dicitur, quare corrumpitur animal, est cum dicitur, quia compositum est ex contrarijs.

Cū aūt causę quatuor sint, de omnibus est Physici cognoscere, et ad oēs, reducēs ipsum ꝓp qd, assignabit physice materiā, formā, ipsum mouēs, & id, cuius grā. Veniūt aūt tres in vnam plerūq; ipsum. n. qd est, & id, cuius grā, vna est: ipsum verovī motus primū spē eadem est his: homo. n. hominem generat.

Tres causæ plerumq; in vnā veniūt.

Et, quia causæ sunt quatuor, oportet Naturalem scire omnes, & reducere quæstionem per quare ad illas omnes, & complere responsionem de eis ſm cursum naturalem, ſ. ſm materiam, & formam, & motorem, & propter quid. Et multotiens reducuntur tria ad unum. quod. n. est aliquid est, etiam illud, propter quid est: & illud, ex quo primo est motus, est forma, & hoc est unum: homo enim generat hominem.

Quòd oportet Naturalem dare in rīsione ad quare oēs causas quatuor: qm̄ in scia naturali apparet materia, & in quo est materia, sunt oēs causæ. D. d. multotiens reducuntur tria ad vnum, i. & accidit in scientia naturali vt tres causæ, ſ. agens, & forma, & finis sint vnum ſm subiectū, & plures ſm definitionem. & hoc accidit. qm̄, cum Naturalis voluerit reddere causas generationis, non causas gñabilium, & gñatio est ab ęq̄li in spē. v. g. qm̄ homo gñatur ex hoīe, ideo gñans, & gñatum sunt vnū ſm formam. & forma generata est finis mot⁹ materię ab agēte, & sic ista forma erit agēs, et finis, & forma. & ꝙa hoc non est verum in reb⁹, quę non generanī ab ęquali sibi in specie, neque in finibus rerum generabilium, ideo finis generationis est alia à fine generati. v. g. qm̄ finis hominis in generatione est inuenire suam primam perfectionem, & finis eius, ſm ꝙ est ens, est ipsum esse in sua vltima perfectione. & ideo dixit Et multotiens. & intēdit per illa tria Agēs, & Formam, & Finem, sicut diximus. 70

In quo ī materia fat oēs edix.

Finis gñationis alter ē a fine rei vī a tali. de fapra 2. et 8. me. co. 15. & 4. corb. 22.

Atq; omnino quęcūq; mota mouēr, quęcunq; aūt nō, ² nō amplius Physicę sunt: nō. n. in seipsis hñtia motū, aut principium motus, mouēr, sed immobilia sunt. Quāobrem Tria sunt negocia, hoc quidē circa mobile, illud vero circa mobile quidem, sed incorruptibile, aliud autem circa corruptibilia.

Et vl'r oē, quod, cū mouet, mouet, qd' autem non est ita, non est de scientia Naturali. omne. n. quod est huiusmodi, nō mouet, ꝙa in eo est motus, aut principium motus, sed mouet, quia est immobile. Et ideo modi scientiæ sunt Tres. Vnus. n. considerat de eo, quod mouet, sed est corruptibile, Secundus autem considerat de eo, quod mouet, sed nō est corruptibile, Tertius aūt considerat de eo, quod non corrumpī, neq; mouet. 71

Idest oē, quod, cū mouet, mouetur, ꝙrunī i eo ꝙtuor causæ, cū sit de scīa Naturali: quod aūt mouet, sed non mouet, neq; ex se, neq; ex alio, est mouens, et non motum: & ista est forma abstracta à materia. D. d. nō mouet, ꝙa in eo est motus, &c. i. non mouet, quia est motū ab alio, et nō est motū ex se. ᵇ Hoc aūt, quod dixit, ꝙ modi scīæ sunt tres, habet qōnem. Vnus. n. modorum scientiæ est scīa, quæ considerat de rebus mobilibus: & est scīa Naturalis. Secundus est, q considerat de rebus immobilibus, sed sunt ī mobilibus: & est scientia Mathematica: mobilia autem corruptibilia, et mobilia incorruptibilia sunt vnius scīēt æ. ᶜ Et ideo forte hic non intendit dicere modos artium ipsarum, sed dicere modos entium diuersorum, de quorum vnoquoq; oportet dicere p se, ista enim generalia, quæ dixit, sunt gña diuersa, & ᵈ scientia Dei non consyderat de rebus abstractis tantum, sed de rebus

Physi, cū cō. Auer. c in existentibus

C̃ ens diuiſ fm cõſy derationem demſtratiuã, intrabit vna na i duas artes. conſtat hr ſupra.te. co.18.

exiſtẽtibus, ſm q exiſtunt. et ideo, cum ens diuidit fm conſyderationem demonſtratiuam, intrabit vna natura in duas artes, vt conſyderatio Mathematici, et Diuini de numero, et ſimiliter conſyderatio Mathematici, & Naturalis in corpore, & linea, & ſuperficie. Hic igitur non intendebat diuidere artes, ſed dicere genera entium, quę ſunt diuerſarum naturarum, &, cum conſyderantur, inueniuntur, ſicut dixit, tria.

Quare ipſum ꝓpter quid, & ad materiam reducẽti reddit̃, & ad ipſum quod quid eſt, & primum mouens. de gñatione enim maxime hoc modo cauſas cõſyderant, qd poſt quid fiat, & quid primum fecit, aut quid paſſum eſt, & ſic ſemper quod deinceps eſt.

Neceſſe eſt igit̃ vt reſponſio ad quare reducaſ ad materiam, & ad quid eſt, & ad primum motorem. perſcrutari enim de generatione eſt hoc modo, ita q conſyderet quid eſt poſt quid, & quid eſt primum, quod egit, & quid recepit actionẽ, & ſimiliter cõſyderaſ in ſequentibus vnum poſt aliud ſemp.

72 Cũ dixit q Naturalis perſcrutatur de quatuor cauſis, incœpit perſcrutari hic, & prius de materia, & d. Neceſſe eſt igitur, &c. i. & oportet igit̃ Naturalẽ apud interrogationẽ ꝓ quare rñdere per materiã, & per primum motorem: cognitio. n. gñationis nõ perficit, niſi dando has duas cauſas. v. g. qm̃, cum quærimus ſcire gñationẽ hois, primo quærimus ex quo gñatur, & à quo gñatur. D. d. ita q conſyderemus, &c. i. cum perſcrutati fuerimus in aliquo genere de iſtis duabus cauſis, oportet primo perſcrutari de primis cauſis illius entis actiuis, & paſſiuis. d. poſtea de alijs cauſis ſm ordinem, donec perueniat ad cãs rei propinquas, ſ. incipiẽdo à primo motore, & perueniendo ad vltimũ motorẽ: & ſic̃ incipiendo à prima materia, & perueniendo ad vltimã materiã, ꝓpriam illi enti, de quo perſcrutaſ. & ideo oportet in hoc libro pſcrutari de prima materia, & primo motore. D. d. & quid eſt primum, quod egit, &c. i. & incipiemus apud conſyderationẽ de iſtis cauſis, et ordinẽ eas, à primo agẽte, et à primo patiẽte, deinde deſcendemus ſm conſecutionẽ, & continuationem, donec perueniamus ad cauſas propinquas.

Vide cõſtr. le gñatione cõ. 14.

Duplicia aũt ſunt principia mouẽtia phyſice, quorũ Alterũ non Phyſicũ eſt: non. n. hẽt motus principiũ in ſeipſo. tale autẽ eſt, ſi aliqd mouet, quod non mouet̃, vt id, qd' penitus eſt immobile, & qd' omniũ primũ eſt.

Prima principia ſunt duo, vnum non Naturale, qm̃ in eo non eſt principium motus. & quod eſt tale mouet, & non mouet̃, vt illud, quod nõ mouetur aliquo modo omnino, & eſt primum omnium rerum.

73 Cum declarauit q oportet Naturalem conſyderare de cauſis motuis, incœpit inducere modos earum, & dixit q ſunt naturalis, & nõ naturalis. & hoc intendebat cum dixit non Naturalis. & intendebat per hoc q conſyderatio de quiditate iſtius motoris non eſt naturalis, ſed ſolũmodo conſyderat de hoc motore, in probando ipſum eſſe tãtum. Et, cum narrauit quòd iſte motor non eſt naturalis, dedit cauſam, & dixit non. n. eſt in eo principium motus. & iſte ſermo componitur ſic in ſecunda figura. Primus motor non habet principium motus, à quo moueatur: ſed motor naturalis habet in ſe principium motus, ꝑ quod mouetur: ergo primus motor nõ eſt naturalis. D. d. & quod eſt tale, etc. i. huiuſmodi motor neceſſe eſt, ſi fuerit, ipſum mouere abſq; eo, q mouetur. et non eſt ita de motore naturali. Deinde exponit q intendebat per hoc, quòd dixit, & non mouet, & dixit vt illud, quod non mouetur aliquo modo omnino. & intelligo per hoc, quod dico, quod non mouetur. ſ. quod non recipit motũ oĩno naturaſt. D. induxit ſecundũ proprium iſtius motoris, & dixit q primum eſt oĩum rerum. & hoc neceſſe eſt, ſi oẽs motores, qui ſunt ſub eo, non mouent niſi moueãt ab eo, et ipſe mouet abſq; eo, q moueatur.

tm. Iã ſupra cõ. 26. &. 1. hº cõ. vltio. &. 8. hº. c. 1. &. 1. de gñatione cõ. 14. &. 2. met. c. 4. &. 12. meta. cõ. 5.

Et ipſum quid eſt, & forma: finis. n. eſt, & cuius gratia. Quare, cum natura propter aliquid ſit, & hãc cognoſcere oportet, & penitus reddendum eſt ipſum ꝓpter qd. vt q ex hoc neceſſe eſt hoc fieri. hoc aũt ex hoc, aut ſimplr̃, aut frequẽter. & ſi debet hoc fieri, vt ex ꝓpoſitionibus concluſio. & ga hoc erat quod qd erat eſſe. & quia melius eſt ſic, non ſimpliciter, ſed ad vniuſcuiuſq; ſubſtantiam.

Et cõſyderat de quiditate rei, et creatione eius, quia eſt finis, & propter quid. Et, quia igitur natura agit, et ꝓpter aliud, oportet ſcire hoc etiam, & oportet complere reſpõſionẽ ad quare ſm oẽs modos. v. g. qm̃ ex hoc neceſſe eſt vt ſit hoc. & hoc eſſe ab hoc, aut eſt ſimplr̃, aut in maiori parte: ſi. n. hoc fuerit, neceſſe eſt, ſi fuerit futurum. v. g. qm̃ ex ꝓpoſitionibus eſt concluſio. & hoc eſt quiditas rei. & hic eſt modus nobilior, non ſimpliciter, ſed ſm eſſentiam vniuſcuiuſq;.

74 Dicit & oportet Naturalem conſyderare etiam de quiditate, & forma rei: forma. n. eſt in generatione q̃ſi finis, & quaſi ꝓpter quod eſt aliqd. &, quia concedere hoc fundaſ ſup hoc, q natura agit oẽ, quod agit, ꝓp aliqd, ſicut diſpõ i arte, & hoc eſt maximũ fundamentũ iſtius ſcię, dixit Et, quia igit̃ natura agit propter aliqd, oportet ſcire hoc, i. Naturalẽ. D. d. et oportet cõplere rñſionem, etc, i. oportet Naturalẽ complere rñſionem ad interrogationem per quare, per cãm agentẽ, & materialem ex oibus modis, ex quibus accidit, vt cãę ſint cauſæ agentes. qm̃ de gñibus entium eſt q ex agente ſequitur actum nec̃io, & hoc eſt in rebus æternis, et q ex agẽte ſequit̃ actũ in maiori parte, & hoc ẽ in rebus gñabilib⁹, & corruptibilib⁹. D. d. & hoc eẽ aut eſt ſimplr̃, i. cõſecutio nec̃ia. et. q. d. et oportet Naturalẽ attribuere cãs cauſatis modo attributionis illaꝝ cãꝝ cauſatis ſuis. v. g. qm̃, ſi aliquis dixerit q ex tali cauſa prouenit tale cauſatum, oportet dicere q hoc aut eſt neceſſario, aut in maiori parte. & iſta diſpoſitio ſuenitur de quatuor cauſis in agente, & materia, ſ. q cauſata earũ ſequunt̃ cauſas in maiori parte, & hoc eſt in agente naturali. Et, cum notificauit hoc, incœpit declarare modum nec̃itatis exiſtis inter iſta entia, & ſuas cauſas, & dixit hoc. n. neceſſe eſt vt ſit, ſi fuerit futurũ, i. ſed iſta, quæ ſequũtur ſuas cauſas in maiori parte, cum fuerint poſita eẽ, ſequit̃ neceſſario vt cauſæ eorum ſint, ſ. qm̃, prin² in eis ſequent̃ vltima, & non conuertit̃. v. g. qm̃, ſi fuerit concluſio, neceſſe eſt vt ſint propões, & non conuertitur. & dixit ſi igitur hoc fuerit neceſſario, intendebat cauſas. &, cum dixit ſi hoc fuerit futurum, intendebat cauſata. & quaſi dicat, cauſa. n. neceſſe eſt, vt ſit, ſi cãtũ fuerit neceſſe vt ſit. v. g. qm̃ ꝓpoſitiones neceſſe

Maximũ fũ damẽtũ iſtius ſcię ẽ naturã agere ꝓp ſnẽ. Idẽ cõ. ſequẽti. &. c. 84.

In æternis ex agẽte ſeqũ actum neceſſario. ſi i gñabilib⁹. et corruptibilib⁹ ex agẽte ſeq̃t actum i maiori ꝑte ex quo ꝑ in æternis eſſe agens. Vide cõſle. 2. ca. de ſubꝫ orbis, ſed vide oppoſitũ. 12. met. cõ. 44.

Quòd Deus hẽat ſolicitudinẽ circa iſta, quæ ſũt hic, vide. 12. met. cõ. 37.

Cum forma rei fuerit, neceſſe eſt vt prius ſit materia, & agens.

Fora ſi ſeqſ naturã materiæ neceſſario, vt opinati ſunt Antiqui naturalium, ſed natura inuenit eam propter hoc, quòd ens ſit in ſua natura nobilius. et ideo forma, quæ ſequitur naturam entis, non eſt dicta nobilior, vt forma Mathematica: nõ enim dicimus q lineę exeuntes à centro circuli ad peripheriam ſunt æquales, vt circulus ſit nobilior, ſed hoc contingit naturæ circuli. & ideo nobilius non inuenitur in formis Mathematicis: hoc enim, ſ. nobilitas nõ accidit formis, niſi ſm q ẽ finis.

In ſoris Mathematicis non repit nobilitas ꝙa nobilitas ſi accidit̃, niſi ſm q eſt finis. Idẽ. 2. met. c. 5. Et vide ibi Cõ. quo hoc intelligẽdum ſit.

Caput Tertium, in quo ſoluuntur dubia de Cauſa Finali.

Dicendum igitur primum quidẽ q natura earum cauſarũ eſt, quæ ſunt propter aliquid, poſtea de neceſſario quo ſe habet in Phyſicis. ad hanc. n. reducunt oẽs, quia cum calidum tale natura ſit, & frigidum, & vnumquodq; talium: hæc autem ex neceſſitate ſunt, & fiunt, & apta natura ſunt. etenim etiam, ſi aliam cauſam dicant, ſolum tangentes valere ſinunt, hic quidem litem, et amicitiam, ille vero intellectum.

Oportet nunc igitur loqui primo de hoc, q natura eſt de cauſis, quæ agũt propter aliquid, deinde poſt loquemur de neceſſario, et quo ſe habet in rebus naturalibus, q̃ agũt propter aliquid. oẽs. n. ad hãc cauſam reducunt, & dicunt q calidum eſt tale, & frigidũ eſt tale, et ſic̃ vnumquodq; ſimilium, neceſſe eſt vt ei generẽtur iſta. qm̃, & ſi imponũt aliud, & quidam dicit amicitiam, & litem, & qdam intelligentiã, tñ inſpiciũt, ſicut fulgur tñ, deinde dimittunt ipſum, & vadunt.

75 Quia iſta propoſitio eſt maxima, & fundamentum in hac ſcientia, & in ſcientia Diuina: quoniam, ſi Naturalis non conceſſerit eam, negat principium finale, & negat materiam eẽ propter formam, ex quo ſequitur ipſum negare agens: generans enim non generat, niſi propter aliquid, & ſimiliter mouens mouet propter aliquid: &, cum ſequitur formam, ſequitur neceſſario materiæ naturam: & ſi non, naſcitur caſu, et ſic nõ erit agens: aut, ſi erit, erit fruſtra: et ſimiliter, ſi Diuinus nõ conceſſerit eam, non poterit probare quòd Deus habet ſolicitudinem circa iſta, quę ſunt hic, ideo incœpit Ariſt. dicere q natura agit propter aliud, & q ab hoc debet incipere hic, & poſtea loquetur de nec̃itate, ad quam Antiqui reducebãt gñationem, vtrum ſit in rebus naturalibus, & quo ſe habet ad cauſas, quę agunt ꝓpter aliud. Et hoc intendebat, cũ dixit & quo ſe habet in rebus naturalibus, &c. D. d. oẽs. n. &c. i. oẽs. n. Antiqui reducebant, &c. i. attribuebant oĩa gñabilia ad iſtam cauſam, ex qua inuenit̃ neceſſitas in rebus, et eſt materia, dicebant. n. qm̃ ex neceſſitate calidi, et naturæ frigidi, & humidi, & ſicci neceſſe eſt inuenire oſa iſta gñabilia, ſ. q ꝓpter hoc, q calidum innatum eſt admiſcere cũ frigido, & humidum cũ ſicco, neceſſe eſt vt ab iſtis qualitatibus inueniant̃ oĩa gñabilia ſine aliqua cauſa extrinſeca admiſcente, & dãte vnienti; entis compoſitionem propriam. & ſiſt̃ dicebant, qñ, quia calidum innatum eſt aſcendere ſuperius, frigidum deſcendere inferius, ideo calidum, cum aſcendit ad ſuperiora plantaꝝ, fiẽt flores, et folia: ſicut etiam, cum frigidum deſcenderit ad inferius, fient radices. & ſiſt̃ faciebãt de oĩbus, de quibus nitebãtur reddere cauſas actionum, quemadmoduni nitebantur in hoc in generatione eorum. eadẽ enim eſt diſpoſitio de cauſis generationis, & de cauſis actionum. qui enim attribuit generationẽ neceſſitati, attribuit actiones neceſſitati, & qui attribuit eam fini intento, attribuit generationem fini intento. Et, quia quidam iſtorum dicunt agens eſſe in prima gñatione mundi, non in oĩbus gñationibus, vt Empedocles amicitiam, & litem, & Anaxagoras intelligentiã, dixit quoniam, & ſi imponũt. i. & dicimus q iſti homines reducũt oĩa ad cauſam materialẽ, quia iſti, & ſi ponunt cauſam aliam, ſ. agentem, vt Empedocles, & Anaxagoras, tamen modicum perceperunt eam, & conceſſerunt eam in principio generationis, deinde dimiſerunt eam in alijs rebus.

Habet aũt dubitationẽ, qd prohibeat naturã non ꝓpter aliqd facere, neq; quod melius eſt, ſed ſicut pluit ſuppiter, nõ vt frumẽtũ augeat, ſed ex neceſſitate. quod. n. ſurſum latũ eſt, frigefieri oportet: et quod frigefactũ eſt, aquã factũ, deorſum venire: augeri autẽ, cũ hoc fiat, accidit frumẽtũ. ſiſt̃ aũt et, ſi cuſpiã perit frumentum in area, non huius gratia pluit, vt pereat, ſed hoc accidit. Quare quid prohibet ſic et partes ſe hr̃e in natura, vt dẽtes ex neceſſitate oriri, anteriores qdem acutos, aptos ad diuidendum, maxillares autem latos, & vtiles ad terendũ cibum, cũ non ꝓpter hoc facti ſint, ſed acciderit. ſiſt̃ aũt eſt & de alijs partibus, in quibus vẽ ineſſe ipſum ꝓpter aliquid. Vbi igit̃ omnia acciderint, perinde atq; ſi ꝓpter aliquid facta forẽt, ea quidẽ ſeruata ſunt, à caſu conſiſtentia apte, quęcunq; vero nõ ſic, periere, pereunt̃q;, quẽad modum Empedocles dicit ea, quę prima hominem referunt, & taurum parte ſecunda.

a.l. geminos

aſs boues: na prima vi n.

Et eſt hic qõ. dicet. n. aliquis, quid, phibet vt natura non ꝓpter aliquid agat, neq; vt aliqd ſit nobilius, ſed ſicut pluuia venit à cœlo, non vt creſcant meſſes, ſed ex neceſſitate. quod. n. aſcendit, neceſſe eſt vt infrigidetur: et, cum infrigidatur, fit aqua, et deſcendit: et, cum hoc fuerit, accidit vt meſſes creſcant. & eodem modo, ſi ſemen corrumpatur in aceruo, aduentus pluuiæ non fuit ad hoc, vt ſemen corrumperetur, ſed hoc fuit per accñs. Ita nihil prohibet vt membra corporis talem habeãt diſpoſitionem in natura. v. g. vt dentes anteriores neceſſario ſint acuti ad incidendum cibum, & molares ſint lati ad molendum cibum, & non ꝓpter hoc fuerunt, ſed hoc accidit caſu. & eodẽ modo ẽ de alijs

membris, in quibus existimatur eē illud, ꝓpter quod fiunt. v. g. cum conueniunt omnes res, illa conuenientia, si esset propter aliquid, illic erit salus, & permanētia. accidit. n. eis ꝙ fuerint conuenientes actioni ex se. & illud, cui nō accidit hoc, corrumpitur, & destruitur, vt accidit in vaccis, quas dixit Empedocles, quod quasi peperierunt vaccas, quarum superiora erant homines.

76 Et hęc est quæstio. Dicet. n. aliquis ꝙ nihil prohibet ꝙ natura non agat propter aliquid, neq; vt aliquid sit nobilius, qm̄ quemadmodum pluuia videtur ꝙ nō venit à Deo vt crescant messes, sed contingit necessario ex natura materiæ. necesse est. n. vt vapores calidi, & humidi ascēdant ad locum frigidum, & vt infrigidenē illic, & fiant aqua, et contingit necessario vt descendat ad interius, &, si inuenerit triticum i terra seminatum, accidet ei, vt crescant messes, & si inuenerit ipsum in aceruo, corrūpet ipsum. quēadmodum igit aduentus pluuię non fuit, vt corrumperet triticum in aceruo, similiter nō fuit vt crescerent messes, sed vtrunque fuit per accidens. &, cum ita est de pluuia cum semine, nihil prohibet, vt hoc, ꝙ membra corporis sint conuenientia ad salutem corporis, sit huius dispositionis in natura, s. ꝙ hoc accidat eis casu, sicut accidit messibus crescer· per pluuiam. v. g. quoniam dentes necesse est in hoc, vt asal saluetur, vt anteriores sint acuti, vt sint apti ad incidendū cibum, & posteriores lati ad molendum cibum, sed non propter hoc fuerunt, sed accidit eis casu ex natura materię. et eodem modo posset quis dicere ꝙ ita est de alijs vtilitatibus membrorum, de quibus existimatur ꝙ membra fiunt propter illas vtilitates. et dicunt. v. g. accidit vt actiones membrorum conuenirent hoc modo conuenientię, quę non fecus esset, ac si ista membra essent in principio propter istas actiones, & vtilitates illic. & eodem modo asala habebunt salutem, nō ꝙ illa conuenientia fuerit intēta, sed accidit casu iste modus, dicunt & illud, cui non accidit eo casu iste modus cōuenientię, destrueī, & corrūpeī, vt accidit in vaccis Empedocles. accidit. n. eis hoc, quod non oīa mēbra eorū fuerunt apta ad actiones hoīs, neq; ad actiones vaccarę, et ideo cito moriebanī. Et dixit sed quēadmodum pluuia, &c. t. sed quēadmodum pōt aliqs dicere ꝙ pluuia venit à cœlo, non vt messes crescant, sed de necessitate materiæ. D. dixit ꝙ. n. ascendit, etc. t. et ex hoc potest quis opinari ꝙ pluuia est de necessitate. D. dixit &, cum hoc fuerit, &c. t. &, cū aduentus pluuiæ est de necessitate materiæ, ergo cremen tū messium est p accīs. D. dixit & eodem mō, &c. t. apparet, qm̄ quēadmodum pluuia corrūpit triticū in aceruo, sīl facit ipsum crescere, et, quia ipsum corrumpere est p accidens, necesse est vt ipsum facere crescere sit p accidens. Aduersarius. n. concedit ꝙ ipsum corrumpere est per accidens. D. d. ver. g. t. v. gra, &c. vt anteriores dēres sint acuti, nō ad incidēdum cibū, sed ex necessitate materię, ex qua gnantur, & molę etiam fuit ratę ad molendum cibum. & hoc etiam accidit eis de necessitate materiæ, & non fuit intentum apud naturam. D. d. verbi gratia conuenunt, &c. t. ver. gr. cōuenunt vtilitates omnium membrorum in animali gnato tali conuenientia, ac si esset intēta à natura, illic erit salus, & pmanentia illius spēi asalium: & illud, cui non accidit hoc, corrumpeī, et destrueī, vt accidit vaccis Empedocles. D. d. accidit enim eis, etc. idest accidit membris animalium, quōd fuerint conuenientia actionibus ex se, & casu, non quia membra fuerunt generata propter illas vtilitates.

Ratio igitur, qua dubitauerit aliqs, hęc est & si qua talis alia est. Sed impoſe est ista hoc se hīc modo. Hæc. n. & omnia, quæ natura sunt, aut semp sic fiunt, aut frequēter, sed eorū, quæ fiunt à fortuna, & casu, nihil. neq;. n. à fortuna, neq; à casu videī pluere sæpe hyeme, sed si sub cane, neque caumata sub cane, sed si hyeme. Si igit aut à casu vīr, aut pp aliquid eē, si nō pole est elle hæc aut à fortuna, aut à casu, pp aliqd vtiq; erūt. at vero natura sunt hmōi omnia, quēadmodum et ipsi dixerint, qui hæc dicunt. est itaq; ipsum propter aliquid in ijs, quæ natura fiunt, & sunt.

Hoc igit, & sile facile facit dubitationem. Et impoſe est vt sit hoc mō. Ista. n. mēbra, et omnia, q̄ sunt p naturā, sunt in eo, ꝙ sunt, aut semp, aut in maiori parte, & nihil omnino ē tale eorū, q̄ gnantur casu, & ex se. impoſe. n. ē existimare ꝙ casu multiplicet: pluuia in hyeme, immo in ascēsu canis, aut ꝙ casu vigoret calor apud ascensum canis, immo in hyeme, si fuerit calor. Si igit ista venerint ex se, aut casu, aut ꝓpter aliquid: & impoſe est vt sint casu, & ex se: ergo necesse vt sint pp aliquid. sed omnia ista cōcedūt dicētes hoc, nedū alij ea fieri ex natura. necesse igit est ut illud, qđ ē pp aliqd, sit in rebus exītibus p naturam.

77 Cum induxit quæstionem destruentem causam finalem, incœpit declarare ꝙ impossibile est dicere ꝙ istæ vtilitates, & causæ finales, quæ apparent in generabilibus sint ex necessitate materię, & casu, & dixit Et impossibile est, &c. t. & impossibile est vt congregatio istarum vtilitatum in omnibus membris indiuidui generati sit casu. membra. n. & oīa, quę generantur à natura, gnantur in aliqua dispositione, aut semper, aut in maiori parte: monstruosa. n. accidunt raro. et, cum posuit ꝙ ista membra gnantur à natura, & ꝙ illud, quod gnatur à natura, gnatur i eadem dispōne, aut semper, aut in maiori parte, sequitur ꝙ ista membra generanī in illa dispōne conuenienti, in qua sunt, aut semp, aut in maiori parte: & omne, quod fit casu, & ex se, non fit semper, neque in maiori parte, sed raro. Syllogismus igitur sic componitur. Cōuenientia, quę est inter mēbra, aut est semp, aut in maiori parte: & quod est semper, aut in maiori parte nō est casu: ergo ista conuenięntia non est casu. D. dixit Si igitur ista, &c. i. si igit ista cōuenientia aut est casu, aut à natura propter salutem ałalis, & iam apparuit ex sermone prædicto ꝙ non est casu, remanet vt sit propter aliquid, & est salus ałalis. D. d. sed omnia ista, &c. t. qm̄, cum coniunctum fuerit huic propositioni, quam concedunt, s. ꝙ res existētes sunt à natura, s. hoc, ꝙ res existētes sunt propter aliqd, concludetur in tertia figura ꝙ quædam eorum, q̄ sunt à natura, sunt propter aliquid. & est verum. non. n. oē, quod est à natura, est propter aliquid. Et tacuit solutionem quæstionis dictæ de pluuia, quia iam notificauit ꝙ descensus pluuię in hyeme est in maiori parte, & apud ascensum canis est in minori parte, & calor è cōtrario, ex quo sequit necessario vt pluuia fit propter aliquid. et etiam apparet ex hoc sermone quōd messes non crescūt à pluuia casu, cum hoc fit in maiori parte, corruptio aūt tritici in aceruo est in minori parte. & hoc,

Mōstruosa. & quæ fiunt casu, & ex se, raro contingunt. I. supra c. 48 Idem. t. com 118.

Nō oē, q.i. a natura ē ꝓpter aliq.

hoc, ꝙ pluuia est de necessitate materiæ, nō facit vt nō sit propter aliquid. &, si concesserimus ꝙ non est propter messes, declarabitur quòd est propter aliud, & est æqualitas generationis in elementis: &, si non, corrūperetur mundus. & Alexander dicit ꝙ pluuia non est propter messes, qm̄ messes sunt ab arte, & non à natura: sed a natura complet multa, quæ sunt per artem, & ars multa, quæ sunt per naturam.

Pluuia ē ꝓp equalitatē generationis in elmis. Vide pro hoc. 83. 4. phy.

a Nīcōplet mīra, quę fūt p artē, & ars mīra, quę fūt p nām. Idem ifra. t. c. 79.

Amplius in quibuscunq; finis aliquis est, huius gratia agit quod prius, quodq; consequens est. ergo, vt agitur, sic aptū natura est, et, vt aptū natura est, sic agitur vnūquodq;, nisi qd impediat. agitur autem ꝓpter aliqd, & aptum itaq; natura est huius gratia. vt, si domus eorū, quæ natura fiunt, esset, sic vtiq; facta esset, vt nunc ab arte. si autem quæ natura, non solum natura, sed & arte fierent, similiter vtiq; fierent, vt apta natura sunt. propter ergo alterum, alterum.

Et ēt illa, in quibus est finis intenta, ꝓpter illum finem, agitur primū, quod agit, et in illa, quæ sunt post. & necesse est vt vnūqđq; eorum, quæ agunt, sic agat, et similiter est natū ut agat, et sicut est natū ut agat, ita agit, nisi impediatur. quod aūt agit ꝓpter aliqd est natum, vt agat ꝓpter aliquid. v. g. qm̄, si domus generet per naturā, tunc generatio eius ēt, sicut generatio eius ab arte. & oē, quod est p naturam, & est p artem, est eodem modo fm ꝙ est natū. necesse est igit in hoc illud, quod fuit necesse in suo compari.

78 Nititur in hoc sermone declarare ꝙ illa, quæ habēt finem, qm̄ aguntur, sunt ꝓpter finē, et dixit Et ēt, &c. t. & etiam oīa, in qbus est finis intenta per aliquas actiones, prima, quæ agitur ex illis actionibus, agitur propter illum finem, & actiones, quæ sunt post secundum ordinem, sunt propter illum finem. deinde addidit aliā propositionē, & vult declarare suam cōuersam, & dixit necesse est vt aliquid agat, &c. t. qm̄ aliquid agit aliquam actionē, sicut agit illam actionem, ita est natum vt agat illā actionem. t. ꝙ natura eius exigit illā actionem. Et, cum posuit hoc, quod intendebat, incœpit declarare etiam ex hoc, ꝙ actio nati debet esse in maiori parte, & dixit & sicut est natum, &c. t. qm̄ qui agit aliquā actionem, est natum vt agat illam, ita ꝙ est natum ad agendum illam actionem aut semp, aut in maiori parte: & hoc erit, qm̄ non impedieī ab aliquo. & sequitur ex hoc vt illud, quod est natum, agat, nisi impediatur ab aliquo. Et, cum posuit has ꝓpositiones, s. ꝙ omne, quod agit aliquam actionē, est natum, et creatū ꝓpter illam, & ꝙ omne, quod est natum, actio eius est in maiori parte, aut semper, & cōiungit hunc, ꝙ omnia naturalia videni agere, ꝓpter aliquid, sequitur vt sint nata, vt agant, ꝓpter aliquid, & ꝙ hoc sit in maiori parte. Et syllogismus sic componī. Naturalia agūt propter aliqd: & omne, quod agit, ꝓpter aliqd, est creatū, & natum ad illam actionē: ergo naturalia sunt nata ad hoc, vt agāt, ꝓpter aliquid: & omne, quod est natum, agit in maiori parte: ergo quod est naturale nō agit, ꝓpter aliquid casu. sed dimisit maiorem, ꝓpositionem, s. ꝙ naturalia agunt, ꝓpter aliquid. Deinde incœpit de monstrare ꝙ hoc apparet in arte, & natura eodem modo, s. ex istis ꝓpositionibus. qm̄, quia manifestum est in arte, ꝙ illa, quæ sunt ante finem, sunt, ꝓpter finem, & tam posumus cum hoc aliam, ꝓpositionem, & est, sicut est dispositio in natura, & est, ꝙ illud, quod agit ꝓpter finem, sic est dispositio in arte, ut agat ꝓp finem, apparet ꝙ nō est differentia in hoc inter artem, et naturam. & ꝙ, si domus generaret à natura, tunc oia, quæ sunt ante domum, ꝓp domum generarenī a natura sicut est dispositio in arte, cū omne, quod agit ꝓp aliqd est natū, vt agat ꝓp aliquid, & quod est natū, vt agat pp aliquid, illud habet finem. & hoc intendebat, cū dixit. v. g. &c. Deide dixit & oē, quod é p naturā, &c. t. causa in hoc, ꝙ eadem est dispositio in arte, & natura in hoc est, ꝙ omne, quod est generatum p naturā, aut per artē est, fm ꝙ est natū ut fit illud ab eo, nō casu. Et, cum declarauit ꝙ eadem est dispositio in arte, & natura, induxit conclusionē sequentem ex hoc, & dixit necesse est igitur in hoc, &c. t. oportet igit inuenire in natura illud, quod inuenitur in arte de causa finali.

Et omnino ars alia qdem perficit, quæ natura nō pōt efficere, alia vero imitat. si ergo quæ fm artem sunt, propter aliquid hāt, manifestum ꝙ & quæ fm naturā. similiter enim se habent inter sese in ijs, quæ fm artem, atq; in ijs, quę fm naturā, posteriora ad priora.

Ars alia ꝓfi cit, alia imitat.

Et vī: videmus ꝙ ars in qbusdam rebus ꝓficit diminutionē naturæ in eis, in qbus natura debilitat ad ꝓficiendum actionē, & in quibusdam rebus sequit illam. si igit quod agitur per artem, agitur propter aliquid, manifestum est ꝙ similiter est de eo, quod est fm cursum naturalem. relatio enim primorum ad vltima est eadem in eo, quod est fm artē, & in eo, ꝙ est fm cursum naturalem.

79 Cum declarauit ꝙ eadem est dispositio in arte, & in natura, s. in hoc, ꝙ vtrūq; agit ꝓp aliquid, incœpit confirmare similitudinem inter artem, & naturam in hoc, qm̄, si natura ageret aliqd ꝓp aliquid casu, tunc ars non perficeret diminutionem naturæ, neq; ars assimilaret in pluribus suis actionibus naturæ, a quod enim innatum est existere casu, non est innatum existere per intentionem. V. g. qm̄, si tantas prouenīret à natura casu, tunc ars non compleret diminutionē naturæ in hoc ita, ꝙ tantas fieret ab ea in maiori parte. similiter, si tantas, puenīēs ab exitu sanguinis à naribus in cruciis, esset p accidens, tūc tantas, puenīens à phlebotomia, quā fecit ars medicinæ, qa vult se assimilari naturæ, proueniret p accidens. quia agitur ars qñq; est loco naturæ, & ars agit pp aliquid, necesse est vt natura agat pp aliquid. & quia ars etiam sequit naturā, & agit pp aliqd, necesse est vt natura agat pp aliquid. Et intendit p prima, illa, quæ sunt ante finem, & per postrema, ipsum finem. & intendit ꝙ, si prima sunt in arte per ie propter vltima, necesse est vt ita sit in natura immo dignius. ars enim in hoc assimilatur naturę.

Maxime aūt manifestū est in cæteris animalibus, q̄ neq; arte, neq; ingrēdo, neq; deliberādo faciūt. Quapp dubitant qda, vtī ū intellectu, aut quodā alio operi & Aranei, & Formicæ, & hmōi. paulatim autem hic procedenti, & in plantis apparent conferentia quædam fieri ad finem, vt folia propter fructus cooperimentum. Quare, si & natura et

propter aliqd Hirundo nidum facit, & Araneus telam, & plantæ folia gratia fructuum, & radices nõ sursum, sed deorsum, gratia nutrimenti, manifestum quòd est causa talis in ijs, quæ natura fiunt, & sunt.

Et hoc apparet multũ in alijs animalibus, quæ agunt non per artem, neq; per rõnem, & cognitionem. Et ideo quidam dubitant, vtrum hoc, quod agunt, agãt per intellectũ, aut per aliud, vt Aranei, & Apes, & similia. &, si tu consyderaueris, videbis in vegetabilibus, nedum in animalibus aliqua, quæ sunt ,ppter aliquam vtilitatem in fine intentam. v. g. qm̃ folia sunt ad cooperiẽdum fructum. Si igitur natura, & ,ppter aliquid facit Hirũdo suum nidũ, & texit Araneus suã domum, & folia sunt ,ppter fructum in vegetabilibus, & ramuli radicibus, & venæ oriuntur ad inferius, non ad superius, quærẽtes cibum, manifestum est quòd ista causa inuenitur in eis, quæ sunt per naturam, & quæ generantur per illam.

80 Rõnes ꝓbãtes nãm ꝙ ee ꝓp aliꝙd, & non sunt naturales, cum sit manifestum ꝑ se ꝙ natura agit ꝓp aliquid, & tales rõnes usitanẽ cum Auerſario, i. cum negantibus principia naturalia, incœpit inducere modum certificationis istarum, ꝓpositionum, ex qbus componunt illæ rõnes, & incœpit à rebus, in qbus hoc est manifestum valde, & sunt habẽ manifestatio enim istorũ, quia puenit ab imaginatione, & cõprehensione eius, quod agit, scit necessario ꝙ ista agunt ,ppter finẽ, sicut est dispositio in Hirundinibus & Apib⁹. Et in̄ dixit & hoc apparet multũ, &c. i. quæ faciunt actiones artificiales non ꝑ artem, neq; per cognitionem. qm̃, si ageret hoc ,ppter cognitionẽ, tũc transterret de aliquo in aliqd. &, quia hoc latuit quosdam, existimauerunt ea agere ꝑ cognitionem, & intelle ctum. Et, cum demonstrauit hoc in rebus, in qbus apparet hoc multũ, incœpit demonstrare hoc ẽt in eis, quæ sunt magis latentia: qm̃ sic acquirit cognitio melius. i. qm̃, si hoc consyderauerit primo de actionibus habentium alas, & post de vtilitatibus mẽbrorum, videbit ꝙ natura generat hæc membra propter vtilitates existentes in suis naturis. & hoc inuenitur in plãtis, nedum in alatibus. folia enim videnẽ esse in vegetabilibus ad cooperiendum, & ad custodiẽdum fructus. qm̃ enim arbor denudat̃ à foliis, corrumpitur in maiori parte fructus, aut nõ erit in dispositione meliori. Et, cum verificauit ist̃ ꝑ inductionẽ, posuit ea antecedẽs, & posuit vniuersalitatem consequens, & dixit Sagit natura, & ,ppter aliquid, &c. & dixit hoc reseruando se, ne aliqs existimet ꝙ istę actiones sunt per intellectũ. qui. n ponit ꝙ istæ actiones sunt ꝑ intellectum non sequuntur apud ipm istud consequens. Et iste syllogismus est in forma hypothetici. et potẽtia eius est potẽtia inductionis. et iste modus inductionis est demonstratiuus, qua ꝑ consyderationem acquimus certificationem, et vniuersalitatem, ante q̃ compleantur oĩa particularia. & ſm hoc inductio habebit introitum in demonstratione. iudicium enim vlẽ non acquiritur in pluribus rebus, nisi post maximam cõsyderationem de pluribus individuis: & hoc diuersat̃ ſm magis, & minus ſm naturam principij, & naturam cõsyderantis.

In inductione demonstratiua acquiritur certitudo per ea, quæ sunt in pluribus. & inductio dialectica non probat ꝑ hoc, vt hic pulchre Auer: prima. ꝓ. 11. & in 8. phyſi. com. 33.

Et quoniam natura duplex est, alia quidem vt materia, alia vero vt forma, finis autẽ est hæc, propter finem autem cætera, hæc vtiq; erit causa, cuius gratia.

Et cũ natura est duobus modis, ſ. ſm materiã, & ſm creationem, & finis est creatio, & alia residua sunt propter finem, ergo creatio est causa propter quid.

81 Oĩa, quę sũt añ finẽ, sunt ꝓp finem. Et, quia natura dr̃ de materia, et forma, declaratum est ꝙ forma est finis in generatione, & oĩa, quę sunt añ finem, sunt ,ppter finem, necesse est vt oĩa, quæ sunt ante formam, sint ,ppter formam. Et iste sermo componitur sic. Forma est finis: & finis est illud, ,ppter quod sunt omnia, quæ sunt ante finem: ergo forma est illud, propter quod sunt oĩa, quæ sunt ante illam. & necesse est vt forma sit finis in generatione, quia sequitur ab agente, aut semper, aut in maiori parte: & sequitur ex hoc, vt materia sit propter formam.

Peccatum aũt fit & in ijs, quæ fiunt ſm artem. scripsit enim non recte Grãmaticus, & propinauit non recte Medicus medicamentum. quare manifestũ est ꝙ cõtingit & in ijs, quæ ſm naturam fiunt. Si igitur sunt quædã ſm artem, in quibus quod recte fit, ,ppter aliquid fit, in ijs aũt, quæ peccant, alicuius quidem gratia aggredit, sed frustratur, similiter vtiq; se habet & in Physicis, et monstra peccata sunt illius, quod propter aliquid agit. & in ijs igit̃, quę à principio, vtiq; compositionibus bouigena, si nõ ad quendam terminũ, ac finẽ poterant venire, corrupto vtiq; principio aliquo fiebant, vt nunc semine.

Sed accidit peccatum in eo, quod fit ꝑ artem. Grãmaticus enim barbarizat quãdoq;, & Medicus nocet in dando medicinã. manifestum est igitr̃, quia possibile est similr̃ accidere in eo, quod est ſm cursum naturalẽ. Et in his, quæ fiunt per artem illud, quod cadit recte, est ꝓp aliquid, & illud, in quo accidit, peccatum, quærit̃ ꝓp aliquid, sed quærẽs nõ inuenit suam intẽtionẽ, & similiter est de natura, & mõstruosa sunt res extraneæ ab illo, ꝓp quod sunt. illa enim vacca, cuius supiora fuerũt homo, à principio fuit ex corruptione alicuius principij suorũ principiorũ, ita ꝙ non fuit possibile puenire ad terminum, & ad finem intentum, sicut inuenimus nunc in sperma, quod corrumpitur.

82 Quia illi dicebãt ꝙ causa ordinis in generatione est casus, quemadmodũ causa monstruositatis est casus, incœpit dare differentiã inter attributionẽ illius casus ad naturam, & istius ad illam. causa enim illius casus, quem illi dicunt, est natura, causa aũt istius est impedimentum naturæ, & peccatũ eius à non veniendo ad illam intentionem. Deinde incœpit assimilare artem naturæ in hoc, ꝙ casus accidit in vtroq;, & dixit Sed accidit peccatum, &c. i. quemadmodũ possibile est vt accidat peccatum in arte, vt Grãmaticum barbarizare, & Medicum errare in potione, similiter possibile est vt hoc

hoc accidit à natura. & dixit hoc, quia aliquis põt dicere, si natura agit propter aliqd, impossibile est vt accidat hic casus omnino: & sic, aut non erunt monstruositates omnino, aut monstruositates erunt intentæ à natura, & ideo notificauit ꝙ istæ monstruositates accidunt ex errore naturæ, sicut accidit in arte. Et, cũ posuit ꝙ in actione naturæ est rectitudo, & peccatũ, sicut est in actiõe artis, incœpit declarare quòd rectitudo in actione naturæ est ꝓp aliquid, & peccatum est, qñ natura errat ab illo, ꝓp quod agit, et posuit hoc i arte, ꝙſi añs, et in natura, quasi consequens, et dixit illud, quod fit recte, &c. i. cum actio recta in arte est actio inducẽs ad finem intentũ sine aliquo impedimẽto, peccatũ aũt in eo est, qñ non inducit ad illum finem quærendũ, sed ad aliud, nõ intentũ, sitr̃ est de peccato naturæ, et eius rectitudine. Et, cum declarauit ꝙ in natura põt accidere peccatũ, sicut in arte, incœpit declarare ꝙ monstruositates sunt de peccato naturæ. et, si cõcelleremus vaccas Empedoclis esse, tunc poneremus hoc ex peccato naturæ: non ꝙ illa agat casu, vt illi dicebant. Et dixit monstruositates, &c. i. monstruositates prouenientes à natura sunt ex pctõ naturæ, & exitu illius actiõis ab illo, ,ppter quod fuerunt ꝙ aliquod impedimentũ, quod fecit eam errare à fine. causa igitur illius vaccæ, quam Empedo. dicit, si fuerit verum, est ꝙa in prima generatione corruptum fuit aliquod principiorũ in eo adeo, ꝙ natura non potuit inducere illud principiũ ad finem intentũ: sicut inuenimus mõstruositates in animalibus accidere ex corruptione ſpermatis: nõ ꝙ fiunt hæc actio naturæ sine aliquo accidente, vt dicunt illi, qui attribuunt actionem naturæ casui.

Mõstruositates accidũt ex errore naturæ, sicut accidit in arte. Idẽ. 12. met. c. 13. &. 6. Ethicorũ, tex. com. 5.

ꝟ loquitur Amplius necesse est semen fieri primum, sed non statim animalia. & ipsa massa quidẽ mollis prius semen erat. Amplius & in plantis ineſt ipsum propter aliqd, minus autẽ distinctum est. Vtrum igitur & in plantis fiebãt, ut bouigena uiriprora, sic uitigena oleoprora? An nõ. inconueniens. n. sed tñ oportebat, si quidem & in animalibus.

Et ẽt oportet in generatione animalis, vt primo præcedat sperma, deinde generetur, & non generat̃ subito. & totũ generatũ primo est sperma. Et ẽt in vegetabilibus videmus ꝓp quid, & si minus appareat. Vtrũ igitur, sicut in vaccis generat̃ vacca, cuius supiora sunt hominis, similiter in vite generat̃ vitis, cuius superiora sunt oliuæ, aut nõ. hoc enim est inopinabile. sed oporteret vt hoc esset, si ita est in animalibus.

83 Dicit Et ẽt. & hoc est, vt mihi videt, rõcinatio sup hoc, ꝙ generatio alatis non est casu. qm̃, cum posuerimus ꝙ oẽ alal generatum ex ſpermate, non generatur nisi ex ſpermate, sequitur necessario vt generatio eius ex ſpermate sit per se, & necessario. ergo generatio eiꝰ ex ſpermate nõ est casu. ergo ſperma est propter alal, aut ita ꝙ sit agens, aut materia, aut vtrunq;. D. d. deinde generatur, &c. i. et necesse est vt ſperma præcedat generationem alatis ꝑ se, & ꝙ generetur ex eo in tẽpore terminato: & primus ordo eius in generatione est ſperma, & vltimus alal. & inuebat per hoc, ꝙ alal ꝑ se fit à natura. cum enim posuerimus ꝙ alal est hñs ſperma, necesse est vt ſperma p̃cedat ipsum: ſperma igitur est prius naturaliter alali: est igitur cã eius ꝑ se. & similiter, cum cõcesserimus ꝙ ex ſpermate non fit subito, sed in ꝑ terminato, apparebit ẽr ꝙ generatio eius est mediantibus alterationibus necessarijs in generatiõe alatis, & ꝙ initium istius motus est à re terminata, ſ. à ſpermate, & ad rem terminatam, ſ. alal, et pertransit super media terminata. & totum hoc demõstrauit ꝙ generatio eius ex ſpermate est per se, D. d. & etiam videmus, &c. i. & non hoc inuenit̃ solũmodo in alatibus. ſ. illud, quod est ꝓp causam finalem, ut ſpma in alatibus, sed hoc ẽt inuenit̃ in vegetabilib⁹, licet minus, ſ. qm̃ in eis inuenitur ꝓp quid, & est materia eius, & causa eius agens. Et, cum declarauit hoc fundamentũ, & est ꝙ nõ generatur aliquid ab aliquo casu, & ꝙ ita est de vegetabilibus, sicut de alatibus, reuertus est ad contradicendum Empedocli, & dicit Vtrum igitur, &c. i. si igitur hoc, quod dicit Empedocles, est verũ, ꝙ quædam vacca fuit, cuius superiora fuerũt hoïs, et inferiora vaccæ, per locum à maiori necesse est vt vitis generet, cuius superiora sint oliuę: ordo enim in alatib⁹ magis est, q̃ in vegetabilibus. D. d. hoc enim est inopinabile, ſ. vt sit vitis, cuius superiora sunt oliuæ. sed hoc inopinabile sequitur, si posuerimus hoc, quod Empedocles dicit de generatione alatium. Et iste sermo est q̃ſi hypotheticus continuus, in quo destruitur consequens, & cõcluditur oppositum añs, & accipit̃ per locũ à maiori: qm̃, si hoc inuenit̃ in alatibus, circa quæ maior est solicitudo, quanto magis in vegetabilibus.

Ordo ſ alatibus magis ſ. q̃ in vegetabilibus.

Amplius oportebat et in ſeminibus fieri, vt accidit. Omnino aũt destruit sic dicẽs ea, quæ natura sunt, & naturam. Natura enim sunt quæcunq; ab aliquo in ſeipſis principio continue mota perueniunt ad aliquem finẽ. ab vnoquoq; aũt non idẽ qbusq;, neq; quis, semp tñ ad eundem, nisi aliqd impedierit.

Et ẽt oportet vt dispositio in modis ſpermatis, & ſemínum in generatione eorũ, quę generanẽ ex eis, sit casu, et qũocunq; accidit. Et vlr qui hoc dicit, destruit illud, quod est ꝓ naturam, & ipſam naturam. quod enim est ꝓ Naturã est illud, quod mouet cõtinue ab aliquo principio in ipo, donec puenıat ad finẽ. & non oẽ principiũ vniuſcuiuſq; rei earum, quæ sunt ꝓ naturã, habet vnum finẽ, neq; est ad quẽlibet finẽ, sed vnũ principiũ semp inducit ad vnum finẽ, nisi impediatur.

84 Vult ẽt demonstrare ex dispõnibus eorum, ꝙ natura agit propter aliquid, & dixit Et oporteret, &c. i. &, ſi generatio vniuſcuiuſq; ſpeciei esset casu, & casus est causa nõ terminata, possibile esset vt vna ſpẽs generaretur à quolibet semine à qualibet mixtione elemẽtorum: & hoc est cõtra sensum. &, qa istud principiũ est ex primis principijs ſciæ Naturalis, & nõ oportet Naturalem loqui de eo cũ negante ipm, ſm ꝙ est Naturalis, sed ſm ꝙ est Primus Philoſophus, aut ſm ꝙ est Disputator, dixit & vlr, &c. i. & iste sermo destruit subiectum istius ſciæ, quod est natura, & illud, quod generatur per naturam. quod enim fit ꝑ naturam, & à natura mouet̃ continue in generatione vniuſcuiuſq; entis. incœpit enim à principio terminato, & puenit ad finẽ terminatum. D. d. & non ex oĩ principio, &c. i. & non omne ꝑticm habet vnum finem, neq; qlibet finis est ab vno principio. quod aũt generatur casu nõ generatur à natura, cum non genereẽ à principio terminato, neq; ad finem terminatum. si igitur generata generent hoc modo, ergo nõ ẽ natura, neq; generanẽ à natura. &, cũ

potuit

posuit ꝙ natura agit ex ꝑn⁹ terminato, & ad finem determinatū, & hoc non est semper, dixit nisi impediat,

Id autem, cuius gratia, & quod huius gratia, fient vtiq; à fortuna. sicuti dicimus quòd à fortuna venit hospes, lotusq; abiuit, cū tanquam gratia huius veniens egerit, non autē gratia huius venerit, & hoc �means accidens. fortuna enim est earum, quæ sunt �means accidens causarum, quemadmodū & prius diximus. sed, cum hoc semper, aut frequenter fiat, nō �means accidēs, neq; à fortuna est: in physicis autem semper sic, nisi quid impedierit.

Et illud, propter qd qñq; est casu. v.g. hospes uenit casu, & intrauit balneum, & recessit. & dicimus hoc, cum actio eius quasi aduentus eius fuerit ꝓp illam: sed aduētus eius non fuit ꝓpter illam: hoc enim est per accidens, cum casus sit de causis, quæ sunt per accidens, vt diximus superius. si igitur hoc est ex eo semper, aut in maiori parte, non est ꝑ accidens, neq; casu: & res naturales semper sunt in eodem cursu, nisi abscindantur.

85 Cum declarauit ꝙ finis inuenitur in rebus naturalibus per se, non casu, incœpit facere rememorationem de hoc, quod ꝓdixit. qñ qñq; à casu inuenīt̄ur fines, sed ꝑ accidēs, cū sint in minori parte: fines aūt, existentes à natura, impossibile ē ut dicant fieri à casu, cū sint semp, aut in maiori parte. Et dixit. v.g. & c.t. v.g. qñ intēdit quiescere nobiscum, & accidit ꝙ intrauit balneum, &, recessit. introitus enim balnei causa eius fuit hæc ꝙ intendebat quiescere apud nos, & est finis suæ quietis apud nos, sed nō quiesit apud nos ꝓp istum finē. D. d. & hoc erit, & c.t. & dicimus ꝙ aliqd est propter casum, cum fuerimus existimantes ꝙ actio eius, quam egit. v.g. introitus balnei fuit ꝓpter aduentum eius ad nos: sed in rei veritate non fuit ꝓpter suum aduentum ad nos, cum non intendebat hoc. D. d. hoc enī est ꝑ accidēs, & c.t. istę enim actiones, quas fecit ex suo aduentu, sunt per accūs, cum casu accidunt ex suo aduentu, & declaratū est ex sermone ꝓdicto ꝙ casus est de causis, quę sunt ꝑ accūs. D. d. si aūt hoc, & c.t. si aūt introitus balnei ex suo aduentu fuit semp, aut in maiori parte, qñ intenderit per suū aduentum introitū balnei, non dicimus ꝙ introitus balnei à suo aduentu fuit per accūs, aut casu. deinde posuit quod ꝓuenit à natura. est aūt semper, aut in maiori parte. & dixit & naturaha, &c. Et syllogismus sic componit. Propter quid prouenientes à natura, aut est semꝑ, aut in maiori parte: & ꝓpter quid, puenientes ab aliquo ex se non ꝓuenit ab eo, aut semp, aut in pluribus: ergo ſ̄egtur in secunda figura ꝙ illud ꝓpter quid, prouenientes à natura, non prouenit à casu. Et vꝫ, quia isti hoīes concedunt ꝙ illud, quod ꝓuenit à natura ex istis finibus, ꝓuenit à casu, et non concedunt ꝙ illud, quod ꝓuenit à casu, ꝓuenit in minori parte, & cōceduntꝙ isti fines non prouenīt a natura in maiori parte, & hoc cōtingit eis ex hoc, quod declaratū est de natura casus, ideo reuersus est cū eis ad verificandum istam ꝓpōnem: quia est, ꝓpositio, in qua est disputatio: in prima autē posuit hoc, quasi notū per se. ipse igit in illis, q̄ sunt manifesta per se, qñq; ponit ea pro manifestis apud eos, q̄ innati sunt recipere illud, quod est notum per se, & quandoq; vtitur in declaratione eorum propositionibus famosiorib⁹ eis ad confirmandum: & ideo iterauerit sermonem in hoc, vt mihi videtur.

Inconueniens autem est nō opinari propter aliquid fieri, nisi uideāt ipsum mouens deliberasse. Attamen etiam ars non deliberat. nanq;, si esset in ligno nauis faciēdæ ars, haud secus, atq; natura, faceret. quare, si in arte inest ipsum propter aliquid, & in natura inest. maxime autem manifestum est, cū qs medetur ipse sibiipsi. huic enim similis ē natura. Quod igitur causa sit Natura, atq; ita vt propter aliquid, manifestum est.

Et malum est etiam, quòd non opinantur ea fieri propter aliquid, si nō inuenerint agens cogitare in sua actione, & ipsi inuenerunt sine cogitatione artem. &, si ars ædificandi naues esset in ipsis lignis, tunc operatio eorum esset ad modum operationis naturæ. ex quo sequitur, si in arte est propter aliquid, vt etiam sit hoc in natura. & magis, quo declaratur hoc, est in illo, qui curat se in medicina. & natura assimilatur huic. Manifestum est igitur ꝙ Natura est causa, & quod est causa propter aliquid.

Demonstrat hoc inopinabile contingens ei, qui nō 86
cōcedit causam finalem esse in natura, ꝓp hoc, ꝙ in natura non est cogitatio, & finis non inuenitur apud eos, nisi in cogitatione, & est, qñ cōtingit eis, vt ista causa non inueniatur in rebus artificialibus carentibus cogitatione, et dixit Et malum est etiam eos non opinari ꝙ actiones non sunt, ꝓpter aliquid, nisi agens agat à cogitatione, & ipsi inueniunt artē agere propter aliquid, cum hoc, ꝙ agens non cogitat. Et dixit hoc in artibus, quæ non vtuntur cogitatione, vt texere, & fuere, non sicut ars medicinæ, & naugandi. Deinde reuersus est ēt ad declarandū ꝙ natura in hoc conuenit cū arte, declarādo ꝙ illud, per quod pōt qs existimare eas diuersari, ꝙ non diuersient in eo, & per hoc ꝑficitur sermo in cognitione modi similitudinis inter illas, & dixit &, si ars ædificandi, &c.t. manifestū est ꝙ nō est dīa pria hęc inter naturam, & artem, sed ars agit extra, & natura intra. si igitur essemus imaginati ꝙ ars est in re, tūc necessario cōtingeret agere, ac si esset extra. &, si hoc esset nō eēt illic dīa inter naturā, et artē. et intēdebat ꝙ hoc ꝙ, si actio artis ꝓp aliquid esset, quia ē extra, necesse esset, si imaginati essemus artem intra, vt nō ageret ꝓpter aliquid: sed, quia notū est per seipsam agere propter aliquid, siue sit extra, siue intra, manifestū est ꝙ hoc est, �means ꝙ semp agit, aut in maiori parte. ars igit cōuenit in hoc cum natura. Deinde induxit illud, qđ sequitur ex hoc, & dixit ex quo sequitur, &c. et ista cōsecutio est manifesta ex hoc, ꝙ declarauit, ꝙ illud, in quo differt ars à natura, nihil opatur in hoc, ꝙ agit ꝓp aliqd, et, cū induxit testimoniū sup hoc, ex hoc, ꝙ, si ars esset in ipsa re, tunc ageret, ac si eēt extra, dixit, & hoc magis declaratur, &c. & est, quoniam ars inuenitur in Medico, qui curat se agere in illud, in quo est ars, ac si esset extra. &, si hoc non esset, tunc ars nō ageret propter aliquid, quia est extra. &, cum destructū est quòd actio extrinseca operatur in hoc, non est differentia in hoc inter artem, & naturam.

Caput

manifestū apd eos, q̄ innati sunt recipere illud, qđ ē manifestū ꝑ se, & qñq; vtit̄ declꝫone eorū ꝓpōnibus famosioribꝫ eis ad confirmandum.

Ars agit extra Idem. ut mer. cō. 17. Termo d. art. 18 Idem in c. 1. & quæ ibi.

Id̄ supra. tex. cō. 40.

Arist. ea, quę sit manifesta ꝑ se qñq; ponit ea ꝓ ma.

Caput Quartum, ad quam causam necessitas in rebus naturalibus referatur determinans.

QVod autem ex necessitate est vtrum ex suppositione sit, an & simpliciter. Nunc enim opinantur quod ex necessitate est esse in generatione. quemadmodum, si aliquis murum ex necessitate existimaret esse factum, quoniam grauia quidem deorsum ferri apta natura sunt, leuia autem superne, quapropter lapides qdem deorsum, ac fundamēta, terra autem sursum propter leuitatem, supra autem maxime ligna, leuissima enim sunt.

Et consyderādum est de necessitate vtrū sit à positione, aut simpl̄r. Opinātur enim ꝙ necessitas in generatione est �means modum, si aliquis existimasset ꝙ paries est necessario, quia grauia innata sunt descendere inferius, & leuia ascendere superius, & ideo lapides, & fundamentum est inferius, tectum, & lateres supius, quia sunt leuiora, & supra omnia ligna, quia sunt leuissima.

87 Et, cum declarauit ꝙ natura agit ꝓpter aliquid, & ꝙ existentia finis in rebus naturalibus, & conuenientia membrorum in salute entis naturalis non est casu, & oēs Antiqui, dicentes causam materialē tm̄ esse, nituntur ex illa reddere causas formarū & actionum. opinabant enim ꝙ formæ sequuntur de necessitate naturam materiæ, et ꝙ diuersitas eaꝝ est ex diuersitate materiæ. ipse igitur vult destruere hoc: qm̄ ipse opinabat ecōtra, s. ꝙ materia seqtur formam: & dixit Et cōsyderandū est, &c.t. & consyderandū est de necessitate, existente in rebus naturalibus, vtrum sit ex positione formæ, s. ꝙ, cum posuerimus ꝙ forma sit, sequitur vt materia sit, aut necessitas inuenitur simpl̄r, i. ex materia: qm̄ ista necessitas non est, ꝓpter aliquid, sed simpl̄r, i. ex se non ex alio. D. d. opinātur enim isti, &c.t. isti enī, qui opinabant ꝙ necessitas est in generatione generati ex materia, similes sunt, in hoc, ꝙ opinanti de rebꝰ naturalibꝫ eis, qui opinātur in rebus artificialibus quòd domus generaē ita, ꝙ fuerit custodiens à calore, & frigore ex necessitate, qa partes graues, quę sunt in ea, descendunt ex necessitate naturæ grauis inferius, & partes leues, quæ sunt in ea, ascendūt de necessitate etiam ex natura leui, & partes mediæ existunt mediocriter, vt ligna superius, & lapides inferius, & terra, & lutum in medio. Et ex hoc exemplo apparet ꝙ natura est similis artꝫ. qui enim dicit ꝙ homo generaē ex hac generatiōe, qa necesse fuit vt partes graues, quæ sunt in eo, descenderent, & leues ascenderent, est sicut qui dicit hoc in domo. & isti non euadunt per hunc sermonē ab esse casu in generatione entiū. qm̄, si partes graues descenderent in plantis, & aialibus ex necessitate suæ naturæ, & leues ascenderent, tunc cōuententia actionum partium grauium, & actionum partium leuium in salute illius speciei erit casu. licet hoc in pluribus rerum naturalium videatur è conuerso. animalia enim testea, si natura non intendisset custodiam, deberet defendisse in eis pars testea.

Attamen non sine his quidem factus est, non tm̄ propter hæc, nisi vt propter materiā, sed causa abscondendi quædam, & saluandi. Similiter vero & in alijs omnibus, in quibus cunq; ipsum propter aliquid est, non sunt qdem sine ijs, quæ necessariam habēt naturā, nō tamē sunt ꝓpter hęc, nisi vt materia sunt, sed ꝓp aliqd vt ꝓp qd ferra est talis: vt hoc, & huius gratia sit. hoc tamē cuius gratia, nō potest fieri, si non ferrea sit. necesse est igit̄ ferreā esse, si ferra erit, & opus ipsius. ex suppositione igitur necessarium est, sed non vt finis. nam in materia necessarium est, id aūt, cuius gratia fit, in ratione.

Et verum est certe ꝙ paries nō esset sine istis, sed esse eius non fuit propter ista, nisi in telligas per hanc ꝓpositionem propter, materiam, sed propter custodiam, & salutem, et propter istas fuerunt illa. Et eodem modo est de omnibus, quæ sunt propter aliquid. non enim sunt sine illis, quę habent aliquam naturam necessariam, sed esse eorum non ꝓpter hoc existimatur materia, sed ꝓpter aliquid. ver. gratia ferra quare est talis? & dicetur, vt agat aliquid, aut propter aliquid. & quod agit hoc, & est ꝓpter illud, nō est aptū nisi sit ex ferro. ex quo sequit̄ necessario vt sit ex ferro, si fuerit ferra, & tua actio fuerit eius actio. ex positione igit̄ est necessitas, nō ex fine intenta. necessitas enim est in materia, & illud ꝓp quid est in definitione.

Et verum est ꝙ paries nō pōt esse sine illis grauib⁹, 88
& leuibus, quæ ita hūt se ad illum quasi materia, sed ēe parietis non fuit ꝓpter hanc causam, quæ est graue, & leue, nisi quis intelligat ꝑ hanc ꝓpositionem propter, causam finalem intentam per artem, & est custodia, & salus. tunc enim erit verum dicere, respondendo ad quare fuit paries, ꝙ paries fuit ꝓpter tuam cām. Deinde dixit Et eodem modo, &c.t. & eode modo est de oibus, quæ generani ꝓpter aliquem finem intentū. qm̄ impossibile est vt sit aliquid sine illis, quæ habent naturam necessariam in esse eius, sed esse eius à tali materia, i. necessaria generatione sua non facit existimare ꝙ ꝓpter materiam fuit tale, sed opinandū est ꝙ ipsum esse tale est ꝓpter aliquid. & intendebat hoc, cū dixit sed eē eⁿ, &c.t. sed ipsum esse himōi, s. quia illa sunt necessaria in suo esse, ꝓpter hoc non debet quis existimare ꝙ materia est causa esse eius, sed opinandū est ꝙ eē eius est ꝓpter aliquid. Et in libro Alex. dī sed nō, ꝓpter ista, sed ꝓpter materiam. t. & illa, quæ sunt ante finem in re, non dicuntur esse causæ finis, nisi fm modū, fm quem materia est causa finis, immo finis est causa eius principalr. Et, cum posuit ꝙ signum, ꝙ paries, et alia corpora generata non generani ex necessitate materiæ, licet materia sit necessaria in eē eius, hoc t. significat ꝙ, cum aliquis interrogauerit quare est aliquid, non respondebitur per materialē cām, sed finalem, notificauit hoc per exēplum, & dixit. v.g. qñ, cum aliqs quæriuerit, quare ferra habet multos dentes: & dicet, vt ferret ligna, aut propter ferrationē, & non dicet ꝙ habet multos dentes, quia est ex ferro, licet ferrum possit esse nisi ex ferro. & hoc intendebat cum dixit, et hoc, ꝓpter qđ est nō est aptū, &c.t. licet hoc, ꝓpter qđ

fuit

fuit serra, non aptetur, nisi serra sit ex ferro. Deinde in
duxit illud, quod est quasi conclusio istius sermonis, et
dixit sequitur igitur necessario ut sit ex ferro, &c. i. sequi
tur igitur ex hoc, quod dicimus, ꝙ serra est ꝓpter suã
actionem, & ꝙ actio eius non pōt esse, nisi sit ex ferro,
vt necessitas in serra sit ſm positionem, i. ſm positionē
finis, non ſm materiam. & hoc intendebat, cum dixit
ex positione igit̃ erit necessitas ſm finem intentum. i.
ex positione igitur finis quærenda erit necessitas mate
riæ cōuenientis illi actioni, & necessitas esse rei ꝙ sequē
tium materiam, nō ꝙ esse istorum est ꝓpter finē, neq;
ꝙ finis est ex necessitate materiæ. illa enim, quæ inue-
niuntur in rebus naturalibus de necessitate non ꝓpter
aliquid, vt mors animalis propter materiã, & illa, quæ in-
ueniuntur in eis propter aliqd, sunt propter formã, &
definitionem: & ideo nō sunt necessaria simplr. & hoc
intēdebat, cum dixit necessitas enim est in materia, & 10
propter quid est in definitione. Et innuebat per hoc
diuersitatem essentiæ rerum sequentium essentiam ex
necessitate materiæ, quæ non intenduntur ꝓpter aliqd:
ex quibus Antiqui errauerunt, & existimauerunt ꝙ
oĩa, quæ accidunt rebus, sunt de necessitate materiæ.

Et hoc cōponitur in secunda figura sic. Res necessa-
riè non intentæ, sunt ex materia: & res intentæ nō ne-
cessariè, non sunt ex mã: ergo res intentæ, non sunt ne
cessariè nō intentæ. Quòd aũt res intentæ non sint ex
materia manifestum est. qm̃ res intētæ sunt ex forma,
& ideo non sunt necessariæ generationis: & forma nō
est propter materiã: ergo res intentę nō sunt ꝓpter ma
teriam. Et potentia totius sermonis p̃dicti est in ter-
tia figura sic. Qñ in rebꝰ generabilibus interrogatur,
quare generatur, non rñdetur per cām materialem: &
qñ in rebus generabilibus interrogatur quare, respon
detur per causam finalẽ: ergo causa finalis est alia à cau
sa materiali. Et oēs iste rones sunt contra eos, qui nō
concedunt illud, quod est notum per se. si enim causa fi
nalis sequeretur necessario causam materialem, tunc
ad quæstionē per quare responderetur causa mate-
rialis, hæc enim est dispositio entis necessarij simplici-
ter, i. vt non sit propter suã actionẽ, sed actio eius pro-
pter ipsum. & iste modus necessitatis inuenitur in re-
bus ęternis. & istaest necessitas simpliciter, quam An
tiqui ęstimabãt eē in rebus naturalibꝰ generabilibus,
& corruptibilibus, si igit̃ formæ sequerentur materiã
de necessitate, tunc omnia essent necessaria.

Hęc ꝺ dispō entis necessa rij simplr, i. vt nō sit ꝓpter suã actionẽ, sed actio eius ꝓpter ipsum. qd quidã intelligẽs dixit vide 2 ... 31. & 2 ... 12. me ta. 16.

Est aũt necessarium et in Disciplinis, & in
ijs, quę ſm Naturam fiunt, quodãmodo simi
liter. cum enim rectũ hoc sit, necesse est triã-
gulũ duobus rectis æquales habere. sed nõ,
si hoc est, illud est. sed si hoc nõ est, neq; illud
rectum est. In ijs autem, quæ ꝓpter aliquid
fiunt, econtrario, si finis erit, aut est, & id, qđ
est ante, erit, aut est. si vero nõ, sicut ibi, si nõ
sit conclusio, principium non erit, sic & hic
finis, & id, gratia cuius. * principium enim
& hoc est, non actionis, sed cogitationis, ibi
autẽ cogitationis, actiones enim nõ sunt.

* 2. l. addit. (nõ erit, aut nõ eſt.)

Et necessarium est in Doctrina, & in eis,
quę ſm cursum Naturalẽ sunt quodãmodo
similia. qm̃, quia rectum est tale, necesse est
vt anguli, & triãguli sint æquales duobus re
ctis. & nõ, quia fuerit tale, fuit illud. sed hoc,
si non esset tale, illud non esset rectum. Et il-
la, quæ sunt ꝓpter aliquid, si finis intenta per
illa fuerit p̃sens, aut futura fuerit, illa etiam,
quę sunt ante, erunt p̃sentia, aut futura. &,
si non sunt, quemadmodum igitur illic, si cō
clusio non fuerit, non erit principium, si mi
liter hæc est dispositio finis, & illud propter
qd. hoc. n. ẽt est principiũ, sed nõ est princi-
piũ opationis, sed cogitationis, & principiũ
illic est cogitationis, qa illic nõ est operatio.

Qđ in reb⁹ nãlib⁹ inueniũ tur ex ne ... sitate, & non ꝓpter aliqd, sed ꝓpter mãm, & quæ inueniũ tur in eis ꝓpter aliqd sũt, ꝓpter formã. Vide infrã. 1. de ani com. 60.

89 Idest et necessitatem esse in Doctrina, et in Naturalibus est consimile quodãmodo, i. q̃m in vtroq; inuenĩ tur necessitas ex positione. Et dixit quodãmodo, quia ex prioribus in doctrina consequuntur posteriora, cũ conclusio, quæ est posterior in sciẽtia ſm ips̃, sequitur ex ꝓpositionibus, quę sunt priores in esse, aut illa, quę sunt priora in tpe, sequuntur posteriora. Et similitudo inter illa est. qm̃, si ꝓpositiones fuerint, erit conclusio necessario, & non sequtur è contrario: &, si finis fuerit, erunt illa, quæ sunt ante finem. & in hoc diuersanẽ hæc duo. ꝓpositiones igitur ſm hunc modum assimilã tur fini, conclusio aũt assimilatur eis, quæ sunt ante fi nem. Et, cum dixit ꝙ necessitas est in eis consimilis, incœpit declarare similitudinem, & dixit qm̃ quia rectum est tale, &c. & in doctrina inuenitur aliquod si mile necessario, quod est in generatione, qm̃ ex esse, p positionum sequitur esse conclusionis, v.g. quia angu lus extrinsecus in triangulo valet duos intrinsecos sibi oppositos, & cum angulo sequẽti valet duos rectos, hæc est causa in hoc, ꝙ anguli triãguli sunt æqles duo bus rectis. ꝓpositiões igitur sunt illa, ꝓpter quę est res, cõclusio vero est illud, quod est ante illud, ꝓpter quod est. & intendebat ꝙ rectum triangulum rectorũ lateꝛ. & intendebat per tale, hoc, qđ extrinsecus valet duos intrinsecos, & cum sequente valet duos rectos. D.d. et non, quia hoc est tale, fuit illud tale. i. & nõ, quia anguli triãguli valent duos rectos, est necesse vt angulus extrinsecus sit talis. i. qm̃ hæc non est causa illius. D.d. sed, si hoc nõ fuerit, &c. i. si non fuerint anguli æquales duobus rectis, triangulus non erit rectorum laterum.

D.d. & illa, quæ sunt ꝓpter aliquid, &c. i. & dispositio conclusionis cum ꝓpositionibus est dispositio eorum, quæ sunt ꝓpter aliquid, & cum illo, ꝓpter quod sunt. cum enim fuerit finis, ꝓpter quem sunt in actu, erunt il la in actu. &, si fuerit finis in potentia, illa erunt in potẽ tia, licet nondum sint in actu. & hoc intendebat, cũ dixit &, si non sunt. & similiter, cum conclusio fuerit in actu, propositiones erunt in actu, &, si conclusio fuerit in potentia, ꝓpositiones erunt in potentia. Et, cũ declarauit ꝙ ita se habent ꝓpositiones cum cõclusione, sicut finis cum his, quę sunt ante finem, dixit & quemadmodum illic, &c. i. quemadmodum, si nõ fuerit conclusio, non erunt ꝓpositiones, similr, si non fuerint illa, quæ sunt ante finẽ, non erit finis. illa enim, quæ sunt in doctrina quasi finis, sunt ꝓpositiones, & illud, quod est q̃si illa, quæ sunt ante finem, est cõclusio. D.d. hoc enim est principium, &c. & innuit ꝓpositiones, quæ sunt principiũ doctrinæ. D.d. sed nõ est principiũ operationis, sed cogitationis. & p̃seruat se, ne quis dicat ꝙ nos videmus ꝙ ad quædam principia sequuntur vltima, & sunt principia doctrinæ. & hoc est contra positũ in natura. & respõsio ad hoc est, qm̃ hoc nõ est principiũ operationis, sed principium cogitationis, sermo aũt est de principijs opationũ. et accidit vt ex pricipio cogitatiõis sequatur illud, ꝓpter qd. [a] principiũ enim in cogitatione est finis in operatione, & finis in cogitatione est ꝓn^m in operatione. D.d. & ꝓn^m illic, &c. i. in doctrina speculatiua. & dixit hoc, quiã sunt doctrinę opatiuę, et accidit eis, vt illic sint duo ꝓncipia, prin-

[a] Principiũ i cogitatiõe ẽ finis I operatione, et finis in cogitatiõe e principi ... opõne. D. ... met. c. ... &. i. de ... tex. cõ. 40

cipium, i. cogitationis, & principium operationis, &
similiter finis cogitationis, & finis operationis.

90 Quare, si erit domus, hęc necesse est fieri,
aut existere, aut esse, aut omnino materiã, q̃
ꝓpter aliqd est. vt lateres, & lapides, si domus.
non tñ ꝓpter hæc est finis, nisi vt materiã, neq;
erit ꝓpter hæc. omnino tñ, si nõ sint, neq; dom⁹,
neq; serra erit: illa qdẽ, si nõ sint lapides, hæc
vero, si nõ sit ferrũ. neq; enim ibi principia,
si non triangulum duobus rectis. Manifestũ
est igit̃ ꝙ necessarium est in Physicis, quod
vt materia dicitur, & motiones eius.

Necesse est igitur vt, si domus erit, vt ista
sint necessario, aut vt sint, aut ꝙ erũt p̃sentia,
et vl̃r materia, q̃ est ꝓpter aliqd. v. g. qm̃ lapides
erũt, si erit domus, sed nõ ꝓpter ista ẽ finis intẽ
ta, sed ſm ꝙ est materia, sed illa, si nõ fuerint,
nõ erunt ista. domus igit̃ non erit, si lapides
nõ fuerint: neq; serra erit, si ferrũ nõ erit. il-
lic. n. principia nõ erũt, si anguli triãguli nõ
fuerint æquales duobus rectis. Manifestum
est igit̃ ꝙ necessariũ in rebus naturalibus est
illud, quod dr̃ de materia, & eius motibus.

90 Idest, Necesse est igitur, si domus fuerit in actu, vt il
la, ex ꝗbus domus fit, sint ante domum. & hoc intẽde
bat, cũ dixit vt ista sint necio. i. ut ista, ex ꝗbus ẽ omus
fit, sint necio in eẽ, aut gñata añ gnõnẽ domus: ex hoc
duobꝰ modis, aut ut sint p̃senta cũ ea, aut ꝙ erũt p̃sen
tia. D.d. & vl̃r materia. i. & vl̃r ista est dispõ materię
cũ illo, ꝓpter qđ sunt materia. Deinde dixit. v.g. i. v.g. qm̃
lateres, & lapides necesse est vt sint, si domꝰ fuerit: sed
non ex lateribus, & lapidibus sequtur necessario vt sit
finis intentus. v.g. domus. neq; hũt introitum in fine,
nisi ſm materiam, i. ſm ꝙ materia est vna causarũ rei,
cuius est materia. D.d. & non erit ꝓpter ista. i. & for-
ma nõ erit per materiam, sed per agens. D.d. sed illa. i.
materia. D.d. si ista nõ fuerint. i. forma, & finis. D.d.
illic enim, &c. et ꝙ accidit ex hoc in generatione est si-
mile et, ꝙ accidit in Doctrina. in Doctrina enĩ etiã nõ
erunt propositiones, si conclusio non fuerit. v.g. qm̃ ꝓ
positiones ex ꝗbus declaratur ꝙ anguli trianguli va
lent duos rectos, non erunt, si nõ fuerint æquales duo
bus rectis. & iam p̃dixit hoc, sed iterauit illud ad reme
morationem. In libro vero Alex. neq; illic etiam erũt
principia, si triangulus habuerit angulos æquales duo
bus rectis. i. qm̃ non sequitur ꝙ, si conclusio sit, ꝙ pro
positiones sint. Deinde dixit Manifestũ est igit̃, &c. i.
manifestum est igit̃ ꝙ necessitas in reb⁹ nãlibus notat
materiã, & illud, quod sequtur materiã de motib⁹, et nõ
notat formam, i. qm̃ materia inueniẽ propter formã,
non forma, ꝓpter ipsam, cum non sequitur materiã.

I. de ... supra. t. c. 89.

I. de ... supra. 87 & quæ ibi.

Et vtraq; quidem Physico dicendæ sunt
causæ, magis autem ea, cuius gra. causa enim
hæc materiæ est, sed non hæc ipsius finis. Et
finis is, cuius gratia, & qui principiũ est, à de
finitione, & ratione petitur, sicut in ijs, quæ
ſm artem. qm̃, si domus est tale, hæc oportet
fieri, & esse ex necessitate. & qm̃ sanitas hoc
est, hæc oportet fieri ex necessitate, & eẽ. sic
& si hõ est hoc, hæc. si vero hæc, hæc.

Et oportet Naturalẽ intendere has duas
causas, sed magis debet intẽdere causam, quę
est propter quid. qm̃ ista est causa materiæ,
ipsa autem non est finis, propter quẽ & prin
cipiũ est de definitione, & ratione, sicut est
in rebus, quæ sunt per artem. vel bi gratia,
qm̃, qa domus est tale, necesse est vt sit hoc.
& qa sanitas est talis, necesse est vt sit hoc. &
sic, quia hõ est talis, necesse est vt sit hoc.

Et oportet Naturalem reddere vtrãq; causam, quia 91
constitutio rerum naturaliũ est ex ambabus, i. ex ma-
teria, & ex illo, propter quod est materia. D.d. sed ma
gis debet, &c. i. oportet Naturalẽ solere ari magis cu-
ra causam finalem, cum propter causam finalem sit cã
materialis, & non ꝓpter causam materialem est causa
finalis. Deinde dixit & principiũ est ex definitione, &
rõne. i. principiũ, ex quo sequi, si fuerit necessitas ma-
teriæ, est illud, quod cõtinet definitio, & forma in re-
bus cõpositis. Et ităm debat ꝙ hoc ꝙ, cũ definitio rei fue-
rit posita, sequtur materia necessario in esse eius. defini-
tio enim cõtinet formam cõem, & propriam. Deinde
dixit sicut est in rebus artificialibus. i. v.g. quia definitio domus est cõtinens, cooperiens, defendẽs à calore, & frigore, necesse est vt sit composita ex tecto, & pa
rietc. &, quia definitio hoĩs est animal rationale, necesse est vt sit cõpositum ex carne, & osse: quia definitio sanitatis est dispositio in membro, qua agit suã actionem in mẽbro, necesse est vt ista dispositio sit complexio. & hoc intẽdebat, cũ dixit ꝙ domus est tale, &c.

Definitio continet formã cõem, & ... puſ. ldẽ. ... meta. 41.

Fortasis aũt & in rõne ẽ necessariũ. determinanti. n. opus secandi ꝙ diuisio hmõi est,
hæc aũt non erit, nisi hĉat dẽtes tales, hi vero
non, nisi ferrea sit. sunt enim & in rõne quę-
dam partes, vt materia rationis.

Et rectum est vt necessarium intret in de- 92
finitione etiam. & hoc erit quando definieri
mus actionem serrationis, qm̃ est scindere ta
li modo, ꝙ nõ optaꝝ, nisi serra habeat dentes
tali modo: & hoc impossibile ẽ vt sit hoc mo
do, nisi sit ex ferro. in definitione enim etiã
quædam partes sunt, quasi materia.

Quia definitiones continent genera, et differentias, & generalium formæ vniuersales, & differentiæ to
mæ propriæ, & est declaratum ꝙ materia sequitur ne
cessario ex forma, rectũ est ut definitiones in hac scien
tia sint principium apparentiæ necessitatis materiæ,
&, quia ex quibusdam definitionibus non solummo-
do apparet consecutio materiæ, sed etiam in eis intrat
materia, dixit Et rectum est, &c. i. & rectum est vt in
ꝗbusdam definitionibus nõ sequatur necessariũ ex po
sitione definitionis, sed intrat in definitiõe quasi pars,
in talibus igitur definitionibus apparet materia, quasi
pars, non ſm consecutionem. D.d. si enim definieri
mus, &c. hoc est exemplum definitionis, in qua appa-
ret materia, serratio enim, quia nõ cõpletur nisi p for-
mã, & materiã serrę, tõ intrat materia in definitiõe, ser
rę enim, si dixerimus ipsam esse instrm̃ hñs dentes, nõ
erit definitio, donec dicamus ipsam esse ex ferro.

In dẽfi- ... bus na- ... ſ ... materia ... manifeſte ... cõſecutio. Vide ... & ... ... & quæ ...

In huius Secundi Libri fine, proœmij loco ipsius Tertij legebantur quædam, quæ, cum ex Pauli Israelitæ, & Auic. Codicis sententia. 60. com. Primi phy. pars essent, ideo ea ex hoc ad illum deportauimus locum.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV LIBER TERTIVS, cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima probatur ad professorem huius scientiæ necessario attinere tractare de accidentibus communibus rerum naturalium.

In Secunda notificatur quid sit Motus.

In Tertia inuestigatur de Infinito, declaraturq; quo pacto in entibus reperiatur.

Ignorato motu necesse ē naturā ignorari.

QVoniam aūt natura quidem ē principiū motus, et mutationis: methodus āt nobis de natura ē: nō latere nos oportet qd sit motus. necessarium enim est, ignorato ipso, ignorari & naturā. Cū aūt determinauerimus de motu, tentādū erit eodem aggredi modo de ijs, quæ cōsequenter sunt. Videt aūt motus cōtinuorū esse: infinitū aūt apparet primū in cōtinuo: quapropter & de finientibus continuum accidit vti sæpenumero ratione infiniti: cum in infinitum diuisibile continuum sit.

Vide Iuan. con. Zim. Infinitum ap. paret primū in cōtinuo.

Quia natura ē principiū motus, & qetis, & trāsmutationis: & in hac scientia intēdimus naturā: oportet nos narrare primo motū qd sit. Deinde, cū determinauerimus hoc, determinabimus vnūquodq; cōsequētiū hoc modo. Et existimat q motus est de rebus continuis: & primum eorum, quæ sequuntur scientiam de continuo, est de infinito: & ideo accidit multoties, cum definierimus continuū, vti in eius definitiōe infinito: illud enim, qđ diuiditur in infinitum, est continuum.

1 Cōtinuatio.

INcœpit notificare causam, ppter quā cōtingit ei loqui in hoc libro de motu, & de rebus, quæ sequuntur motū. qñ, cum cōsyderatio eius sit de natura, cuius definitio est principiū motus, & qetis, fuit necesse ei declarare fm quot modos dicitur principium, & q dr de materia, & forma, s. ꝓm ꝓm materiæ, & formale: sed primum principiū materiale potuit declarare, ātēq; perscrutaret de motu, & accidentibus motus, principium aūt, quod est primus motor nō potuit perscrutari de eo, nisi post perscrutationē de motu. & incœpit hic declarare q ex definitione natur e apparet q perscrutatio de motu est necessaria, & q̄ oportet Naturalem perscrutari de vna quaq; illarum partium acceptarū in definitione, et dixit Quia natura (c. l.) quatiam apparuit ex pdictis q definitio naturæ est principiū motꝰ, & qnetis, s. tranſmutationis, & non transmutationis: & intendimus in hoc libro perscrutari de natura, cū intento huius libri sit loq de rebus cōibus oibus rebꝰ naturalibus:

Principium, s. vel primꝰ materiæ. Vel primꝰ in se. Vel potius perscrutatio ꝓmꝰ post perscrutationē de motu. Hic 8. phy. 4. & 6.

2 expō litē.

Hīc patet intentiō auctoris. Hoc

& ita locuti sumus de primo principio, quod est quasi materia oium rerū naturalium: oportet nos igitur loq de motu qd sit, &, cū determinauerimꝰ. i. definierimus motū, determinabimus post vnūquodq; eorū, q̄ accipiunt in definitione motus, et quæ sequūtur motū. Et, cum dixit hoc, incœpit dicere illa, quæ ita se habent ad motum, & dixit Et existimatur, & c. i. vtrū diuiditur in indiuisibilia semp, aut in aliqua diuisibilia. Deinde incœpit narrare ēt q consyderatio de continuo exigit ēt cōsyderationē de infinito, et dixit et primū eorꝫ, &c. i. & ꝓm eorū, quæ apparēt ex cōsyderatione de cōtinuo, est cōsyderare de infinito. D. dedit cām in hoc, & dixit & ideo accidit multotiens, &c. i. quia infinitū cōtingit continuo, aut est definitio eius, accidit multoties, cum definierimus continuum, accipere in sua definitione infinitum. continuum enim est illud, quod diuidit in infinitum. Deinde indixit testimoniū, sup hoc, & dixit quod a enim diuiditur in infinitum est cōtinuum. i. & diximus q definitio cōtinui est illud, qđ diuidit in infinitum: quia illud, quod diuidit in infinitū est continuum: quod enim ꝓdicatur fm qd, qñ conuertitur, est definitio. Et dixit, vt mihi vī, accidit multotiens q ista definitio cōtinui apud dicentes ipsum non cōponi ex partibus indiuisibilibus est cōcessa: dicētes aūt q cōtinuum cōponi ex ptibus indiuisibilibus nō cōcedunt hanc definitionem. Et. q. d. ideo accidit pluribus, eorum, q vtuntur definitione continui, accipere in definitione eius infinitum. Et forte dixit hoc, quia cōtinuum pōt habere aliā definitionem, vt in qua dr. cōtinuum est illud, in cuius medio potest poni terminus communis duabus partibus.

Quod ꝓdicatur in qd, q̄si cōuerti, est definitio.

a Cōtinuum diuidit in infinitū. Idē in fra. 31. cō & quę ibi. Idē 3. phy. tex. cō. 69.

Idē in ꝓdicamēto c. de quātitate.

Adhæc aūt sine loco, & vacuo, & tēpore, impossibile est motum ē. Manifestū igitur est q & ꝓpter hæc, & proterea q cūctis sunt cōmunia, & vniuersalia hæc omnibus, cōsyrandum erit, cum proposuerimus de vnoquoq; istorum. posterior enim est de proprijs speculatio ea, quæ de cōibus est.

Speculatio de ꝓprijs posterior ē ea, quæ de cōibus. Idem 1. phy. tex. 17.

Et, cū hoc impossibile est vt motus sit, si locus, et tempus non fuerit. Manifestum est igitur quòd propter hoc, & propter hoc, quòd ista sunt communia omnibus, oportet perscrutari de vnoquoq; eorum. consydera tio enim de proprijs est post cōsyderationē de rebus communibus.

2

Cum declarauit q ex definitione naturæ apparebit q oportet Naturalem pscrutari de motu, & consequentibus motum, & dixit q illorū, quæ sequunt motum, quæ sunt ꝓpinqua substantię eius, est cōtinuum, & q infinitum sequtur continuū, incœpit dicere, Et, qa locus, & tēpus sequuntur motum in rei veritate, & vacuum, vt dicunt qdā Naturales, oportet ēt consyderare de istis tribus cum cōsyderatione de illis tribus p̄dictis. Et dixit Manifestū est igitur, &c. i. manifestū est igitur q ex hoc, quod diximus, q ista apparent in definitione naturæ, &, quia ēt illa sunt cōia oibus rebus naturalibꝰ, a oportet nos in hoc libro loqui de istis rebus: cum iste liber sit primus liber, in quo loquitur de rebus naturalibꝰ: & de cōmuni oportet loqui prius q̄ de proprio: & ideo fuit necesse loqui de istis rebus in hoc libro. Et hunc expressit suam intentionē in b hoc libro, et illa, quæ sunt subiecta istius cōsyderationis: et sunt causæ communes, & accidentia communia, quæ apparent ex definitione naturæ.

a Oportet ꝓpinquū cōq; de ꝓprio. Idē i ꝓœmio sue 1. phy li. & ibidem c. 27. & tex. 1. & 2. de anima cō. 10. & phi dicit. Idem 1. de ꝓpriis Alialis. c. 1. et 2. Idem ra oportet loqui prius q̄ de proprio. & tex. com. 1. b Id. 6. c. 1. & quę sic.

Summa

Summa Secundæ, in qua notificatur quid sit Motus, & traditur eius definitio.

Caput Primum, de suppositis ante Motus definitionē præintelligendis.

vide contra Zim.

PRimum aūt, sicuti diximus, de Motu. Est igit eorū, quæ sunt, aliud qdem actu solū, aliud vero potentia. Et eorum, quę sunt actu, hoc quidem hoc aliquid, illud vero tantū, aliud aūt tale. & in alijs entis prædicamentis similiter. Eorū aūt, quæ sunt ad aliquid, aliud qdem fm superabundantiā, & defectum dicitur, aliud aūt fm actiuum, et passiuum, atq; omnino motiuum, & mobile. motiuum enim motiuum mobilis est: & mobile à motiuo est mobile.

Et incipiemus sicut diximus de Motu. Et dicamus q rerū quædam sunt in perfectione, & quædam in potētia. Et istorum quoddam demonstrat esse hoc, quoddam demonstrat esse huius quātitatis, & quoddā demonstratur esse huius dispositionis, aut attribuit hoc modo alicui aliorum p̄dicamentorū entis. Relatiuorum aūt quędam dr fm magis, & minus, & quædam fm agens, & patiens, & vniuersaliter fm mouens, & motum. mouens enim est mouēs motum: & motum est motum à mouente.

3

* a. l. petitiones.

Cum voluit definire motū, incœpit de illis, quæ ita se hūt ad id, qđ vult definire, quasi* ꝓpōnes. & incœpit primo diuidere ens, fm actū, & potētiā: & sunt duo genera, extra q̄ nō pōt motus ē, aut nō ē medū inter illa. deinde posuit secundā ꝓpōnem, & est q entia diuidunt in decē p̄dicamēta, ad hoc, q vult ēt declarare q motus inuenit in quatuor eorꝫ tiū. Deinde posuit tertiā ꝓpōnem, & est q p̄dicamentū relationis qñq; relatio in eo est fm magis, et minus, vt duplū, & dimidiū, & multū, et paucū, & qñq; est relatio in eo fm agēs, et patiens. quēadmodū. n. duplū dr in respectu dimidij, & dimidiū in respectu dupli, similiter agēs dr in respectu patiētis, & patiens in respectu agentis. Et induxit hoc ad declarandū q a motus est actio motoris in moto, & q nō hēt ē nisi in moto, & tō accipit rem motā, quasi driam motus. D. dixit & quoddam demōstratur esse hoc, s. indiuiduū substātiæ, quoddā huius quātitatis, i. indiuiduū quātitatis, & quoddā huius dispositiōis, i. indiuiduū qualitatis. D. d. fm magis, & minus, i. relatiuū, quod est i q̄titate. D. dixit fm agēs, & patiens. & intendit relatiuū, quod inuenit in p̄dicamēto agere, & pati. Et dixit & vlt fm b mouens, & motū qa mouens, et motū sunt * pfectiora q̄ agēs, & patiēs, cum omne agens sit mouens, & non conuertitur.

2 Motus est actio motoris in moto, & nō hēt ē nisi in moto. Hīc physi. c. 1 & 8. ph. c. 4. Idē infra. 1. hoc. s. 4. & 6. 18. 19. 22. 23.

b Moues, & motū sunt pfectiora q̄ agens, & patiens, cum oē agēs sit mouēs, & nō e contra. Idē. 1. de generatio ne. t. cō. 45. & 12. meta. com. 21.

* a. l. cōtra.

Motus in ꝓdicamētis.

Nō est aūt motus p̄ter res. Mutat enī sem p id, quod mutat, aut fm substantiam, aut fm quātū, aut fm quale, aut fm locum. cōe vero in his nihil est accipe, sicuti diximus, qđ neq; hoc, neq; quantū, neq; quale, neq; aliorū p̄dicamentorū vllū sit. ḡre neq; motus, neq; mutatio vllius erit p̄ter ea, quæ dicta sunt, cum nihil sit præter ea, quæ dicta sunt.

Et non est motus extra ipsas res. transmutatum enim semp transmutat, aut in substantia, aut in quātitate, aut in q̄litate, aut in loco. & nihil inuenit oīno cōe istis. q. d. q̄ non est ita, neq; vnū aliorū p̄dicamentorū. vnde ne cesse est q non est motus, neq; transmutatio oīno alicuius, nisi istorum, quæ diximus.

Hoc etiam est quartum fundamentū ad hoc, quod vult de definitione motus, & est, q motus inuenit in pluribus vno prædicamento. Et dixit Et non est motus, &c. i. & nō inuenit motus extra decē p̄dicamēta, qm transmutatū semp transmutatur, aut in p̄dicamento substātiæ, aut quātitatis, aut qualitatis, aut vbi, aut in alio p̄dicamēto: & transmutatio non inuenitur nisi in transmutato: ex quo sequit vt motus sit in pluribus vno p̄dicamento. Et iste sermo componit sic. Motus est in moto: & motū est in pluribus vno p̄dicamento: ergo motus est in pluribus vno prædicamento. & nihil inuenitur, &c. i. impossibile est inueniri aliqd vnū cōmune istis prædicamētis, in quibus inuenitur motus, v. g. aliquod cōe istis quatuor, quod non sit vnum eorum, neq; aliorū prædicamentorū: ex quo sequitur vt motus * sit in alia natura à p̄dicamentis, & vt * dicatur vniuoce. Et intendebat declarare. qm, quia motus non dicitur vniuoce, ideo non habet definitionem dictam vniuoce, sed fm prius, & posterius, sed nō tales definitiones intrant in artibus demonstrationis. Et d quæritur de hoc, q dixit hic, q motus non inuenitur in vno prædicamento, & dictum est in libro de prædicamentis ipsum esse in prædicamēto passionis. & fm hoc autem non debemus computare p̄dicamentū passionis, aut non debemus dicere ipsum inuenire partibus vno prædicamento. Ad hoc autem dicamus, e qm motus fm q nō differt à ptectione, ad quam tendit, nisi fm magis, et minus, necesse est vt sit de genere illius ptectionis. f motus enī nihil aliud est q̄ generatio partis post altam illius perfectionis, ad quam intendit motus, donec pficiatur, & sit in actu. vnde necesse est vt motus, qui est in substantia, inueniatur in genere substātiæ: & motus, qui est in quantitate, in genere q̄titatis: & similiter, qui est in vbi, & qualitate, fm autem quòd est via ad perfectionem, quæ est alia ab ipsa perfectiōe, necesse est vt sit genus per se. via enim ad rem est aliud ab ipsa re. & fm hoc tunc ponitur p̄dicamentum per se. & iste modus est famosior, ille aūt est verior. & ideo Aristo. induxit illū modum famosum in p̄dicamentis, & istum modum verū in hoc libro.

4

c Motus nō hēt definitionē vniuoce dictā, sed fm prius & posterius, & tales definitiones intrāt in demōstrationes. Vide c. 6. de anima. Vide c. 6. de anima. Vide cō. 1. de generatione. Vide cō. 1. de demōstratione naturæ.

* a. l. non sit. * a. l. nō dicatur.

d Digressio.

e Motus nō dicit ꝓprie ad quid. dicit ꝓprie ad quid. nisi fm magis, & minus. & ita ponit ꝓprie p̄dicamēto.

f Motus ponit ad quid q est via ad perfectionē ꝓprie. vel quia via ꝓprie dicta est motus. & ita ponit ꝓprie p̄dicamēto. Vide cō. 1. de demōstratione naturæ. * a. l. non est.

Vnumquodq; aūt dupliciter inest omnibus. vt Hoc, aliud enī est forma ipsius, aliud vero priuatio: & fm Quale, hoc enim est album, illud autem nigrum: & fm Quantum, aliud enim perfectum est, aliud vero imperfectum. similiter aūt & fm Lationē, hoc enim sursum, illud vero deorsum, aut aliud qdem leue, aliud vero graue. quare motus, et mutationis species tot sunt, quot entis.

Et vnūquodq; istorū omniū est duobus modis. v. g. qñ illud, quod demonstrat esse Hoc, demonstratur p formam, & demōstratur p priuationem: & sic in Qualitate aliqd enim est albū, & aliquod nigrū: & simili in

Q tantitate aliquod est pfectũ, & aliqđ dimi nutum, in Trãslatione aliquod est supius, & aliquod est inferius, aliquod leue, & aliquod graue. vnde necesse est vt tot sint spẽs motus & trãsmutationis, quot sunt spẽs entis.

Cum posuit ꝙ definitio motus est ambigua, quia inuenitur in pluribus prædicamentis vno, incœpit declarare etiam ꝙ non propter hoc solum est motus talis, sed & quia motus inuenitur in vno quoq; generũ motus in duo, vnum nobilius, et aliud vilius. motus enim, qui est in eodem genere de viliori oppositorum ad nobilius est nobilior, & qui est à contrario est vilior, vt motus de non esse in esse, & de esse in non esse. Et dixit Et vnumquodq; istorũ, &c. i. & vnusquisq; quatuor motuum inuenitur in eodem prædicamẽto duobus modis, qm̃ transmutatum in substantia, cuius trãsmutatio est completa, qñq; demonstratur in esse, i. in forma, & qñq; demonstratur in priuatione formæ. motus enim, in cuius fine demonstratur ꝙ motum habet formam, dr̃ generatio, et in quo priuatur forma, dr̃ corruptio. & similr̃ in fine transmutationis in qualitate, qñq; demõstrat, fm ꝙ est albũ, & qñq; fm ꝙ est nigrum: & sicr̃ in quantitate, qñq; fm ꝙ est diminutum, & qñq; fm ꝙ est perfectum: & sicr̃ in transmutatione, qñq; finis trãsmutatiõis est esse supius, & qñq; est inferius. D. d. & aliquod leue, & aliquod graue. forte est exemplũ de motu in vbi. i. ꝙ motum in loco qñq; mouet ad hoc, vt sit leue ẽt in actu, i. ascendens super alia corpora, & quandoq; vt sit graue in actu, i. vt sit subalns corporibus. Et forte est exemplũ de generatione, & corruptione. elementa enim transmutantur de grauitate in leuitatem, & de leuitate in grauitatem. D. d. necesse est igitur ex hoc, &c. ideſt necesse est igitur ex hoc, quod diximus, vt spẽs vltimæ motus sint tot, quot sunt species rerum motarum: & sunt octo, vt hic apparebit, duæ sũt vnoquoq; pdicamẽto. Vtrũ autem inueniatur motus in alio prędicamento ab istis quatuor perscrutabitur in Quinto.

Caput Secundum, in quo traditur Motus definitio ex rebus propriis.

Duiso autem fm vnumquodq; genus, hoc qdem esse actu, aliud aũt potẽtia, eius, quod potentia existit actus, quatenus huiusmodi, Motus est. vt alterabilis qdem, quatenus alterabile Alteratio: augmentabilis autem, & oppositi decrescibilis (nullum enim est commune nomen in vtrisq;) Augmentum, & Decrementum: generabilis autem, & corruptibilis Generatio, & Corruptio: eius vero, quod fertur, Latio.

Et, cum vnũquodq; istorum generũ diuidatur in illud, quod est actu, & illud, quod est potẽtia, tunc Motus erit pfectio eius, quod est in potẽtia, fm ꝙ est tale. verbi gratia, quoniam perfectio alterati, quando alteratur, est Alteratio, & perfectio augmẽtati, & sui oppositi, & est diminuti: & non habent vnum nomẽ cõmune ambobus, quod est Augmẽtum, & Diminutio: & perfectio generati, & corrupti est Generatio, & Corruptio: & perfectio translati est Translatio.

Cum numerauit illã, quæ debẽt præcedere hoc, quod dicit de definitiõe motus, incœpit definire eum, & dixit Et, cùm vnumquodq;, &c. i. cum vnũquodq; generum motus diuidãtur in potẽtiam, & actum. qm̃ vnumquodq; eorum quandoq; est in potentia, quandoq; est in actu: & manifestum est ꝙ motus est perfectio rei motæ: ergo manifestum est, si non fuerit perfectio eius, fm ꝙ est in actu, necessario erit pfectio eius, fm quòd est in potentia. Et addidit in definitione, fm quòd est in potentia, quia omne motum, secundum ꝙ est in actu, & habet potentiam, habet duas perfectiones, perfectionem, s. in actu, non fm ꝙ est motum, & perfectionem, fm ꝙ est in potentia, quæ dicitur motus. Deinde incœpit demõstrare, conuenientiã istius definitionis vnicuiq; generum motuum, & dixit. v. g. qm̃ perfectio alterati, &c. i. v. g. quoniam perfectio alterati, fm ꝙ est in potentia, est illud, quod dicitur alteratio: & perfectio augmentati & diminuti, fm ꝙ sunt in potentia, est illud, quod dicitur augmẽtum, & diminutio: & perfectio generati, & corrupti, fm ꝙ sunt in potentia, est generatio & corruptio: & pfectio translati, fm ꝙ est in potentia, est illud, quod dicitur translatio. Et manifestum est ꝙ ista definitio motus est communis motui nouo, & æterno. & similiter etiam appareret ex hac definitione cõmutatio motus. motus enim, quãdo quiescit, erit perfectio eius, quod est in actu. vnde videmus ꝙ motus augmẽti, & alterationis sunt plures motus. non enim possumus dicere ꝙ augmẽtatum est motum vno motu de initio augmẽti vsq; ad finem: apparet enim motus eius in tempore sensibili, et similiter est dispositio in pluribus alterationibus. & impossibile est vt in toto tempore augmenti sit motum, & nõ comprehendatur à sensu. motus igitur Augmenti de initio motus ad finem componitur pluribus motibus, & pluribus quietibus, in vno autem motu translati, qui est de principio ad finem, non interponitur quies. & ideo continuatio est manifestior in eo. & credimus hoc in augmento, & alteratione, quia videmus aliqua augeri per annũ vno digito. & remotum est vt ille digitus diuidatur p omnes partes tẽporis illius anni, qm̃ minimũ tempus sensibile non habet ex eo partem sensibilem, cum non crescat planta continue.

Caput Tertium, in quo traditur Motus definitio ex rebus communibus.

Q Vod aũt hoc sit motus, hinc manifestum. Cũ enim ædificabile, quatenus tale ipsum dicimus ẽ, actu fuerit, ædificatur, & hoc est ædificatio, similiter autem & medicatio, & volutatio, & saltatio, & adolescentia, & senescentia.

Et declarabitur ꝙ motus est hoc, ex hoc, quod narrabo. Aedificatũ enim non dicitur ædificari in actu, nisi dum nos ædificamus, & hoc est ædificari, & similiter addiscere, & medicari, & labi, & titubare.

Dicit Et declarabitur quòd motus est perfectio rei potentis, fm quòd potest ex inductione transmutabilium. ædificatum enim non dicitur esse ædificatũ, quãdo cessat ab ædificatione, neq; quãdo nondũ ædificat, sed dum ædificatur, & illud est perfectio ædificati, & ædificatum est nõ ædificatum, nisi ꝙ habet potẽtiam, et similiter est de addiscente, et medicinato, & de lapso. dicimus enim in vnoquoq; istorũ esse tale, dum habet illam spẽm transmutationis, fm ꝙ est in potentia. Cũ igitur

igitur ædificatio est pfectio ædificati, fm ꝙ est ædificatũ, & similiter in alijs transmutationibus manifestum est ꝙ motus est perfectio moti, fm ꝙ est motum. &, quia nõ est motũ, nisi fm ꝙ est in potentia, manifestum est ꝙ motus est perfectio moti, fm ꝙ est in potentia.

Caput Quartũ, in quo declaratur quo pacto una, & eadem res dicatur esse in potentia, & in actu.

Q Voniã aũt quædam eadẽ & potentia, & actu sunt, at non simul, aut non fm idem, sed vt calidum qdem potẽtia, frigidũ aũt actu, multa iam agent, & patiẽtur à seinuicem. omne enim erit simul actiuum, & passiuum: quare & mouẽs physice mobile est. omne enim hmõi mouet, cũ & ipsum mouetur. Videtur igitur quibusdã oẽ, quod mouet, moueri. sed de his qdem ex alijs erit manifestum quomodo se habent. est enim quoddam mouens & immobile.

Et, quia videmus aliqua eadem esse in potentia, & in actu, sed non insimul fm idem, v. g. calidum actu, & frigidum potentia: sunt enim plura, quæ agunt in inuicem, & patiũtur abinuicem. omnia enim ista sunt ex eis, quę agunt insimul, & patiuntur. vnde necesse est vt qcqd mouet naturaliter, moueat. Et quidã existimauerũt ꝙ oẽ, quod mouet, mouet. sed hoc declarabit alio modo ab hoc. est enim aliquid, quod mouet, & nõ mouet.

Quia videmus res sensibiles eẽ duobus modis, aut in potentia, aut in actu, sed non fm idem, & eodẽ modo, qm̃ impossibile est aliquid esse calidum in actu, & calidum in potentia fm eundem modum: sed idem in respectu eiusdem quãdoq; est in potentia, quãdoq; in actu. v. g. quoniam aqua quãdoq; est calida in actu, & quãdoq; calida in potentia, in respectu autem duorum est in potentia, & in actu, scilicet in potentia respectu alterius, & in actu respectu reliqui. & similiter in respectu eiusdem est duobus modis. v. g. qm̃ cibus est agẽs in corpus, fm quòd est panis in actu, et partes ab ipso, fm quòd est corpus in potentia. necesse est igitur vt sint hic aliqua, quæ mouent se abinuicem, & mouentur abinuicem, & ꝙ hæc duo sint vera, s. agere & pati insimul, sed in respectu duorum, nõ in respectu eiusdem. Deinde dixit necesse est igitur, &c. i. cum sint aliqua, in quibus inuenitur potentia, & actus insimul, necesse est vt illud, quod mouet fm hunc modum, moueatur. Et intendebat, cùm dixit naturaliter, illud, qđ mouet, fm quòd est in potẽtia mouens. D. dixit & qdam existimauerunt, &c. ideſt, sine hac determinatione, s. vt sit compositum ex potentia, et actu. sed nõ est verũ. sed in fine a istius libri declarabitur ꝙ hic est motor, qui non mouetur omnino, cùm in eo nõ sit aliqua potentia: & innuit Platonem.

Eius aũt, quod potentia existit actus, cum actu existens agit, aut idem, aut aliud, quatenus mobile, motus est. dico autem quatenus sic. est enim æs potẽtia statua, attamen æris actus, quatenus æs, motus, non est. non enim idem est æri esse, & potẽtia quadã mobili. quoniam, si idem esset simpliciter, & secundum rationem, esset vtiq; æris, quatenus æs, actus motus.

Motus autem eius, quod est in potentia, est in eo, quod est, quando illud, quod est in perfectione, agit, aut per se, aut per aliud, fm ꝙ est motũ. & intelligo per hoc, quod dico, fm ꝙ est motum, hoc, quod narrabo. cuprũ, s. est in potentia idolum, sed perfectio cupri, fm quod est cuprum, non est motus. quiditas enim cupri, & ipsum esse motum per aliquam potentiam nõ habet eandem intẽtionem simpliciter. &, si haberent eandem intẽtionem simpliciter, tunc etiam in definitione cupri esset motus.

Cùm declarauit quòd entia naturalia sunt in potentia, & actu insimul, aut in duobus temporibus inrespectu eiusdem, aut in eodem tempore respectu duorum, aut eiusdem, sed duobus modis, & quòd motus est in hoc genere, incœpit declarare quòd motus est pfectio entis, fm quòd est in potentia, non fm quòd est in actu, et dixit Motus autem eius, &c. ideſt motus autem eius, quod est in potentia, s. eius, quod exit de potẽtia in actum, inuenit in illo, quod est in actu, & qm̃ illud, qđ est in actu, agit: & hoc ẽ fm ꝙ est motũ, & non fm ꝙ est in actu. v. g. quoniam cuprum est in actu cuprum, & in potentia idolum, & perfectio cupri in actu, fm quod est cuprum, non est motus, quoniam tunc quiditas eius esset in motu, sed actio cupri, quæ est motus, est actio eius, fm quòd est in potẽtia idolũ, intendit quoniam, cùm potentia in aliquo fuerit aliud ab actu, & motus non est perfectio rei, fm quod est in actu, necesse est vt sit perfectio eius, fm quòd est in potentia. &, si motus esset perfectio actionis, tunc quiditates rerum essent motus. sed motus non est perfectio actionis. quia quiditas cupri, quæ est perfectio eius in actu, nõ est ꝙ habeat potentiã ad motum, quoniam, si hoc esset, tunc potentia, & actus essent idem.

Nõ est aũt idem, quemadmodum dictum est. Manifestum est autẽ & in cõtrarijs. posse enim valere, ac posse ægrotare alterũ est. nãq; ægrotare quidẽ, & valere idẽ eẽt, subiectum autem, & id, quod valet, atq; ægrotat, siue humiditas, siue sanguis, vnũ, & idẽ est. quoniam aũt non est idem, quemadmodũ neq; color idem, & visibile, possibilis, quatenus possibile, actus, manifestũ ꝙ motus est.

Et intentio eorũ nõ est eadẽ, vt diximus. Et hoc manifestum est in contrarijs. sanum in potentia aliud est ab infirmo in potentia. & fm illum sermonem debent habere eandem intentionem. subiectum enim eorum, & ẽ illud, quod sanat, & infirmatur, siue sit humor, aut sanguis, est idem. &, cùm hoc nõ sit idem, sicut color, & visibile non sunt idẽ, manifestum est ꝙ pfectio eius, quod potest aliquid, fm ꝙ potest, illud est motus.

Et intentio actus cum potentia in re demõstrata nõ est eadem, & si subiectum sit idem. & hoc est manifestum in cõtrarijs. subiectũ enĩ est idẽ, & sunt in maxima diuersitate. v. g. quoniam hoc demõstrauit esse in

Motus, q est l coẽ genere de viliori oppositorũ ad nobili? ẽ nobilior.

Prĩa expõ.

Secunda.

c. phyũ. t. c. 10.

Motus definitum vide t. 10 c. 3.

Idẽ. 4. met. com. 28. Documẽtũ.

Quæ potentia ponit in diffinitiõe motus. Vide. 9. meta. cõ. 17.

Digressio.

Definitio motus cõis cõtra motui nouo & antiquo

Mot⁹ augmẽti d̃ unus mot⁹ ad h. cõponit ex pñibus motb⁹. & ex istis genib⁹ Vide ꝙ ho. 8. phy. com. 23.

Impoſſe ẽ vt idẽ fm idẽ, & eodẽ mõ ni i actu, & i potẽtia. Idẽ 8 phy t. cõ. 10. Idẽ. 5. de aia. cõ. 4. & 19 m. t. c. de subꝫ orbis.

Aristo. tenet nullum oino simplex motum posse. cuius oppositum sensit Plato. Vide Alfe. 8. ph. c. 40. &. 7. phy. c. 2. & 3 coeli. cõm. 5.

2 In. 8. phy. tex. cõ. 17. Idem ad tex. com. 53.

Si motus est pfectio actus, tunc quiditates rerum essent motus. Idem infra com. sequenti.

Si posse sanari & posse ægrotare sunt idem, & ægrotare & sanari sunt idem.

potentia sanum, est aliud à dicere ipsum esse in potentia infirmũ. &, si duo diuersa essent idem, propter hoc quòd subiectum eorum est idem, contingeret, vt potẽtia ad infirmitatem esset eadem cum potentia ad sanitatem. &, si hoc esset, tunc sanitas, & infirmitas essent eadẽ. qđ ẽ falsum. qm̃ potẽtiæ rerum contrariarũ sunt cõtrariæ. D. dixit & fm illum sermonẽ, &c. i. & esset necesse vt aliqua duo essent idem, quia subiectum est idem, scilicet quòd aliquid esset sanum in potẽtia, & infirmum in potentia essent idem, quia subiectum sanitatis, & infirmitatis est idem, ver. gra. humor, aut sanguis, &c. et cùm aliqd esse in actu, & in potentia nõ est idem, quia subiectũ illius est idẽ, sicut color, & visibile non sunt idem, & si subiectũ sit idem, manifestum est ꝙ pfectio eius, quod põt aliqd, fm ꝙ põt illud, est motus, nõ pfectio eius, fm quòd est in actu, qm̃, si pfectio actionis esset motus, tunc quiescens eẽt motũ, & tunc quidcates ipsarum rerum esse motus, vt dixit.

Potẽtiæ rerũ cõtrariarũ sunt contrariæ. Confer 1. cor. cõ. 119 &. 121.

Quod igiẽ est hic, & ꝙ accidit tũc moueri, cũ actus iste ẽ, & neq; prius, neq; posterius, clarũ est. cõtingit. n. vnũquodq; qñq; quidẽ operari, qñq; ãt nõ. vt ędificabile, quatenus ædificabile, & ædificabilis actus, quatenus ẽ ædificabile, ædificatio est. aut. n. huius * ædificatio, aut domus actus ẽ ędificabilis. sed, cũ domus sit, nõ amplius ędificabile ẽ. ædificaẽ aũt ædificabile. necesse est ergo ædificationẽ actũ esse: ædificatio aũt motus qdã est. * At vero eadẽ conueniet rõ et in alijs motibus.

* a. l. hoc.

Et declaratũ est ꝙ intẽtio motus est hæc, & ꝙ esse eius debet esse in pfectione illius, nec añ, nec post. vtrunq;. n. est possibile. s. vt actus cadat aliqua hora, & nõ cadat. v. g. ædificatũ. pfectio. n. ædificati, fm ꝙ est ędificatũ, est ædificatio. ædificatio. n. est actio ædificati, aut domus. sed, cũ domus est, tũc nõ ẽ ædificatio. ergo necesse ẽ vt ædificatio sit actio: ædificatio enim est aliquis motus. Et iste sermo est cõueniens in cæteris motibus.

Secũdũ Alexi hæc ẏba in quibusdam exẽplaribus nõ reperiuntur.

11 Et declaratum est ꝙ definitio motus est ista, s. quòd debet esse in actione, quæ est in potẽtia, dum est actio, neque ante, neq; post. Deinde dixit vtrumq; est possibile, &c. ideſt, & hoc necesse est, quòd vtrumq; istorum est possibile in moto, scilicet vt actio sit in eo, in alia hora cadens, & vt non cadat in alia, & impossibile est vt in eo sit motus, antequam actio cadat ex eo. v. g. quoniam dicimus quòd perfectio ædificati, fm ꝙ est ædificatum, est ædificatio, quę est motus ædificati, non ante, neq; post. ante autem impossibile est, quia non habet actionem, quæ est ædificatio: remanet igitur vt ædificatio sit, aut actio ædificati, aut actio eius, quod iam ædificatum est, v. g. domus: sed domus non est ædificatum, neq; transmutatum: ergo necesse est vt ædificatio sit actio ędificati, fm ꝙ est ædificatum, i. fm ꝙ est etiam in potentia ædificatum.

Caput Quintum, in quo destruitur Antiquorum opinio de Motus definitione, & traditur eius definitionis difficultas.

QVod aũt bene dictum sit manifestũ & ex ijs, quæ alij de ipso dicunt, & ex eo, quòd non facile est definire aliter ipsum. neque enim motum, atq; mutationem ponere in alio genere poterit vtiq; aliqs, neq; qui aliter dixerunt de ipso, recte faciunt. Manifestum aũt est consyderantibus ꝙ ponunt nonnulli ipsum alteritatem, inæqualitatẽq;, & quod non est dicẽtes esse motũ. quorum nullũ necessariũ est moueri, siue altera sint, siue inæqualia, siue non existentia.

Et declarabiť etiã hoc esse rectũ ex hoc, quod alij dixerunt, & qa difficile est ipm definire alio mõ. impossibile enim est ponere motũ, & transmutationem in alio genere. & iste sermo est rectus. Et hoc manifestum est ei, qui consyderauerit ipsum, fm ꝙ alij posuerunt ipsum. dixerunt enim ꝙ motus est alietas, & exitus ab æqualitate, & ꝙ non est. & nullum illorũ necesse est moueri, neq; illud, quod est aliud, neq; illud, quod est inæquale, neq; illud, quod non est.

12 Dicit & declarabitur etiã, &c. ideſt, & apparet etiã quòd hoc, quod diximus de definitione motus, est rectum, quando aliquis sciuerit quid alij dixerunt de illo. et quia sermo aduersarij nõ est contradictorius verus, dixit & quia difficile est, &c. ideſt, & quia impossibile est definire motum alio modo ab eo, quo nos definiuimus ipsum, quia nullus potest ponere motum sub alio genere ab eo, sub quo nos posuimus ipsum.

Et, cùm narrauit hoc, incœpit declarare errorẽ aliorum, & dixit & iste sermo est rectus, &c. ideſt ei, qui cõsyderauerit definitionẽ, qua alij definierunt ipsum. quidam enim dixerunt ipsum esse alietatem, & quidã exitum ab æqualitate, & quidam ipsum esse non ens. sed nullum istorum est motus. quoniam, si esset, tunc quod diceretur aliquod istorum esse, esset motum. si igitur motus esset alietas, tunc omne aliud esset motũ. &, si esset exitus ab æqualitate, tunc omne exiens ab æqualitate esset motum. & est magis remotum vt sit non ens, quoniam non ens non transmutatur. D. d. & nullum istorum mouetur, ideſt &, si aliquod istorum esset definitio motus, necesse esset quòd quicquid diceretur eẽ aliquod illorum, & ipsum primum haberet motum. Et debes scire quòd ista definitio non est manifesta per se, sed tantum debet inueniri per aliquã vẽ earum, in quibus inueniuntur huius generis definitiones, aut per viam diuisionis, aut per viam cõpositionis. definitionis autem ignotæ naturaliter necesse est vt in eis vtatur quis syllogismo, aut in declarando definitionem, & definitũ esse, quando vtrũq; fuerit ignotum, aut in declarãdo quòd definitio est definiti, quãdo definitum fuerit manifestũ per se, & definitio ignorata. Aristo. igitur in declarando definitionem motus vtiť tribus, s. diuisione & inductione, & via accepta à contrario, in qua declarauit ꝙ, si est impossibile vt gẽfectio, quę est motus rei motę sit, fm quòd est in actu, est perfectio eius, fm ꝙ est in potentia: & est dissolutio quæstionis in illo loco.

Nõ ens non trãsmutatur Idẽ. 1. phyſi. cõ. 71. & 1c cõ. 75. et.

Documẽtũ.

Definitiones nãť ignotæ necesse ẽ. vt in eis vtatur quis syllo. &c. Idẽ. 2. d ália. c. 12.

Sed neq; mutatio, aut ad hęc, aut ex his magis est, q̃ ex oppositis. Causa ãt, cur in his põnãt illi, est, qm̃ indeterminatum quiddam vť esse motus. alterius aũt coordinationis principia, ex eo qa sunt priuatiua, indeterminata sunt.

sunt. neq; enim hoc, neq; tale, vllũ ipsorũ est, qm̃ neq; aliorũ quicquam p̃dicamentorũ.

Et etiam transmutationem ire ad illud fieri ab istis non est dignius q̃ fieri ab oppositis. Et causa, propter quam posuerunt motum in istis intentionibus, est, qm̃ motus nõ videtur habere terminum, apud quem cesset, & quòd principia alterius partis, cùm sit in capitulo priuationis, non habent definitionem. nullus enim eorum est demõstratũ esse hoc, neq; esse in hac dispositione, neque in alijs prædicamentis.

13 Dicit Et etiam, &c. i. etiã dicere ꝙ transmutatio est de non ente ad non ens non est dignius, q̃ dicere ipsum venire de ente ad ens. videmus enim ꝙ transmutatio vent de forma in formã, sicut vent de alietate in alietatem. ista igitur omnia sunt accidentia motus, non ꝙ per ista substantia motus constituatur. Et, cùm destruxit definitiones, quibus vtebantur in motu, incœpit narrare causam, propter quam definiebãt motum istis definitionibus, & dixit Et causa, &c. i. & causa, propter quam isti definiebãt motum istis definitionibus, est, qm̃ motus, cùm sit de rebus, quæ non permanent, videtur non habere definitionem: definitiones enim sunt rerum permanentium: & ꝙ, si haberet definitionem, cessaret, & destrueretur: &. q. d. ꝙ motus videẽ non habere terminum, apud quẽ cesset, vt innatæ sunt res permanere apud suas definitiones. cùm igitur existimauerunt ꝙ motus nõ habet definitionẽ, & ꝙ ista, quæ sunt principia partis contrariæ parti essendi, non habent definitionem, ſ. pars priuationis, existimauerunt ꝙ sequitur ex hoc vt motus sit sub hac parte, quę est pars priuationis. Et potentia isti⁹ sermonis est ex duabus negatiuis in secunda figura. & vtraq; propositio est falsa. motus enim habet definitionem, vt declaratum est, et priuationes etiam quodammodo habent definitiones. Et intendit per partem hoc, quod Pythagorici opinabantur, ꝙ principia rerũ diuidũtur in duas partes contrarias, & ꝙ vna pars continet illa opposita, quæ sunt magis in capitulo priuationis, & alia pars continet illa, quæ sunt magis in capitulo habitus. & ponebant in vna parte decem, scilicet bonum, & æquale, & impar, & vnum, dextrum, & lumen, & masculum, & quietum, & rectum, & quadratum, & opposita istorum in capitulo priuationis. &, quia omnia apud istos sunt in altera istarum duarũ partiũ, & motus non est in capitulo entis, ergo est in capitulo priuationis, quæ est non æquale, & aliud.

Priuationes quodãmodo habent definitiones.

Cur aũt videatur indeterminatus esse motus, cã est, ꝙ neq; in potentiã eorũ, quæ sunt, neq; in actũ, licẽt ponere ipsum simpliciter. neq; enim id, quod potest esse qrantũ, mouet ex necessitate, neq; id, quod actu quantum est.

Et cã in hoc ꝙ existimauerũt ꝙ motus nõ habet definitionẽ est, qa impossibile est ipm poni in potentia entiũ, aut in actione eorũ simpliciter. quod enim est in potentia aliquod quantum, nõ est necesse ipm moueri, neq; illud, quod est aliquod quantum in actu.

14 Cùm declarauit ꝙ causa in hoc, quòd posuerũt motum in principio capituli priuationis est, quia existimabant ipsum esse priuationem, incœpit dare causam

existimationis, & dixit Et [illegible] in hoc, quòd existimauerunt, &c. i. quia impossibile [illegible] ciũs est potentia simpliciter [illegible] tia simpliciter. nullus enim potẽ[illegible] tentia, ipsum mou[illegible] potentia aliquod [illegible] ro, neq; illud, quo[illegible] tur, quia iam qu[illegible] tia simpliciter [illegible] sunt duæ pr[illegible] priuationes [illegible] actum [illegible]

[illegible] potẽ[illegible] est potentia

Et mo[illegible] tur, imper[illegible] perfectũ [illegible] motus. E[illegible] quid ipsi[illegible] cesse est [illegible] simplicem[illegible] posse: rel[illegible] quidem [illegible] qualem [illegible] tu, sed qu[illegible]

[illegible] liquis esse uidetem est, qm̃ imtis est actus, ulle est accipere, [illegible] riuationem necessario [illegible] tiã, aut in actũ [illegible] nem nõ videtur eẽ [illegible] ir dictus modus, actũ [illegible] dam esse, talem autem actum, [illegible] us, difficilem quidem cognitu, sed qu[illegible] ossit.

Et existimat[illegible] motus sit actio aliqua, sed actio imperfecta[illegible] causa in hoc est, qm̃ illud, quod est in potẽ[illegible] motum, & est illud cuius actio est, motus, est nõ pfectum. Et ideo scire qd sit est difficile. necesse est enim ipm poni aut in priuatione, aut in potentia, aut in actu simpliciter: & manifestum est, qm̃ impossibile est ipsum poni in aliquo istorũ: remanet igitur modus, quem posuimus & est ipsum esse actum, sed intelligere ipsum esse actum fm modũ, quem narrauimus, est difficile, sed tamen possibile.

15 Cùm declarauit causam, propter quam Antiqui posuerunt motum sub genere priuationis, narrauit quòd motus est positus in actu, nõ in priuatione, ideſt est actus non perfectus. vnde Antiqui existimauerunt ipsum esse sub priuatione, quando actus non pfectus sit propinquus priuationi. D. d. quod enim est in potentia, &c. ideſt & causa in hoc, quòd motus est actio non perfecta est, quoniam illud, cuius actio est motus, est non perfectum, quia est in potentia, & quia est actus non perfectus, ideo difficile scitur quid sit. Deinde induxit rationem super hoc, quod est actus non perfectus, & dixit necesse est enim, &c. i. sed apparet necessario ipsum esse actum nõ perfectum, necesse est enim ipsum poni sub priuatione, aut sub potentia, aut sub actu perfecto: sed non potest poni sub aliquo istorum: ergo remanet ipsum poni in actu non perfecto, & est actus potentiæ. D. d. sed intelligere, &c. ideſt sed ipsum intelligere actum est difficile, quia est imperfectus in se, difficile enim in cognitione quandoq; est propter rem latentem, & hoc erit propter rem, scilicet inquantum est de natura, accidit igitur motui imperfectio propter communicationem eius cum potentia: & ideo eius definitio latuit Antiquos. sed, licet sit difficilis, tamen est possibilis.

Mouetur autem & mouens, sicut [illegible] est, omne, cum sit potentia mobile [illegible]

Vide contr. Zim.

ſimmobilitas quies eſt. cui enim motus ineſt, huic immobilitas quies eſt. nam ad hoc agere, quatenus hmõi, idipſum mouere eſt: hoc aũt facit tactus: ẽre ſimul & pati. Iccirco Motus ẽ actus mobilis, ẽtenus mobile exiſtit.

Et omne, quod mouet naturaliter, mouet vt diximus, cum in potentia fuerit mouens, & ceſſatio eius à motu fuerit quies. ceſſatio enim eius, cuius eſt motus, eſt quies ei. actio enim eius eſt verſus hanc intentionem, & ſm quòd eſt tale eſt mouere, & facit hoc per contactum: ergo neceſſe eſt vt patiatur cum ſua actione. & ideo etiam Motus eſt perfectio moti, ſm q̃ eſt motum.

16 Dicit q̃ omne, quod mouet, mouetur, &c. i. &, qa motus rei eſt, ſm q̃ eſt in potentia, idem omne, quod mouet, mouetur, cũm in potentia fuerit mouens, ſ. mouens quandoq;, & qſq; non. trãslatio enim huius motoris de potentia in actum eſt tranſmutatio. &, quia eſt proprium huic motori, quòd eius ceſſatio à motu eſt quies, quia quies inuenitur in eo, quod recipit motum, & ideo exigit iſtam ſecũdam * diſpoſitionem in eo. potentia enim, & habitus ſunt mouentes in potentia, cum aliq̃n moueant, & aliquando non, ſed non dicuntur quieſcere, cùm non ſint corpora. & dixit & ceſſatio eiꝰ, &c. &. q. d. & omne, quod mouet ex eis, quæ mouent in potentia, quãdo ceſſant à motu, & ceſſatio eius fuerit vera quies, non mouet, niſi moueatur. ſed actio motoris hõ eſt mouere. illud enim, quod agit motum, ſm quod ceſſatio eius ab hac actione, eſt quies: actio enim ꝓpria ſibi, ſm q̃ eſt mouẽs in actu, eſt mouere, non mouere. ſed, quia non agit hoc, niſi per contactum, cum ſit corpus, ideo contingit et neceſſario moueri ab eo, quod mouet: ſed hoc non eſt, ſm q̃ eſt mouens, ideſt ſm quòd eſt in actu, ſed ſm q̃ eſt in potentia mouens & tale mouens, & motum ſunt illa, quorum materia eſt ẽdem, vt declaratum eſt in libro peri Generatiõs: & ideo corpora cœleſtia nõ mouentur ab illis, quæ mouent. Et, cum notificauit hoc dixit &. ideo Motus, &c. i. &, ꝓpter hoc, quod diximus, quod motor mouetur per accidẽs, ideo motus eſt perfectio moti perfecti, i. ſm q̃ eſt motum, non perfectio motoris.

Et induxit hanc differentiam ad hoc, q̃ definit motũ per iſtã aliã definitionẽ, quæ eſt notior prima. ſed prima demonſtrat magis ſubſtantiam motus: iſta enim definitio eſt materialis, prima aũt eſt ſm formã.

Accidit autem hoc tactu motiui. quare ſimul & patitur. Formam autem ſemper afferet aliquam id, quod mouet, aut hanc, aut talem, aut tantam, quæ principium, atq; cauſa motus erit, cum moueatur. vt actu hõ facit ex eo, quod potentia exiſtit hõ, hominẽ.

Et hoc ſemper accidit per contactum motoris. & forma ſemp inducit illud, quod mouet. aut ad hoc, aut ad hãc diſpoſitionem, aut ad hanc quantitatẽ, & eſt illud, quod eſt principium, & cauſa motus quando mouet. v. g. qm̃ homo, qui eſt in perfectione, facit hominem ex homine, qui eſt in potentia.

17 Dicit & motus ſit in moto per cõtactum motoris, & motor mouet per ſuam formam, & forma ſemper inducit illud, quod mouet, ſ. motum ad illud, ad quod naturaliter inducit. ſi igitur forma fuerit demonſtrata ſimpliciter, i. in ſubſtantia, mouebit ad ſubſtantiã demonſtratam, &, ſi fuerit qualis, mouebit ad qualitatẽ demonſtratã, &, ſi fuerit quanta, mouebit ad quãtitatem demonſtratã, et, ſi habuerit naturã mouẽdi ad aliquem locum, mouebit ad illum. D. d. & eſt illud, q̃d eſt principiũ, i. & illud, quod eſt in actu in motore, per quod mouet, eſt illud, ꝓ quod motor induxit illud, q̃d eſt in potentia in actum. v. g. qm̃ homo, qui eſt in actu facit, v. g. de ſanguine mẽſtruoſo, qui eſt homo in potentia, hoiem in actu. Et inducit hoc ad declarandum q̃ motor nõ mouet, niſi ſm q̃ eſt in actu, & q̃ motum mouetur, ſm q̃ eſt in potentia: & ideo, ſi motor mouetur, eſt per accidens, nor. ſm q̃ eſt motor: ergo motus eſt perfectuo moti ſm q̃ eſt motum.

Oppoſitũ de qualitate, & ſecũde. vide 7. meta. tex com. 32. Vide contr. Zim.

Motor non mouet, niſi ſm q̃ eſt in actu, & q̃ motum mouetur, ſm q̃ eſt in potentia. vide 3. de anima tex. 54. & 8. phyſi. tex. com. 20. & 9. meta. cõ. 20. & phyſic. tex com. 40.

Caput Sextum, in quo ſit magis ipſe Motus, in mouente, an in mobili.

ET quod dubitaꝛ ẽt manifeſtũ eſt, q̃ motus eſt in ipſo mobili. actus. n. eſt huius, & ab ipſo motuo. motiui aũt actus nõ alius eſt. oportet enim eſſe actũ vtriuſq; Motiuũ enim eſt eo, q̃ põt, Mouens ãt eo, q̃ agit: ſed eſt actiuum ipſius mobilis. quare ſimſt vnus eſt amborum actus. ſicuti enim idem ſpatiũ eſt vnum ad duo, et duo ad unum, & accliue, & decliue: hæc enim vnum quidem ſunt, ratio tamen non vna eſt: ſimiliter quoq; & in mouente, & in moto.

18

Apparet igitꝛ ex hoc illud, in quo accidit qõ. & eſt, qm̃ motus eſt in moto, & eſt perfectio eius, quod eſt à motore. & actio moti nihil aliud eſt q̃ hoc. debet enim eſſe ꝓfectio vtriuſq;. Motor enim eſt motor eius, quod põt ad motum, & mouet, ſm q̃ agit, & ita ſe habet ad motũ, ſicut agens. actio igitꝛ utriuſq; eſt eadem, & eodem modo. quẽadmodum idem ſpatiũ in reſpectu duorũ vtrũq; ẽ unũ, et in reſpectu vnius eſt duo, & ſimiliter aſcẽdere, & deſcendere: hæc enim duo ſunt idẽ, ſed definitio eorum nõ eſt eadem: & eodem modo eſt de motore, & moto.

* a. l. mot. 5

Et, cum ſit manifeſtum q̃ motor agit per ſuam formam, & ſm q̃ eſt in actu, & motum mouetur, ſm q̃ eſt in potentia, diſſoluitur quæſtio, in qua dicitur, vtꝛ motus ſit in motore, aut in moto, & apparuit ex hoc ipſum eſſe in * moto, & ipſum eſſe actum, et perfectionem in moto. & impoſſibile eſt vt hoc ſit aliter. neceſſe eſt enim ut motus ſit eadem perfectio vtriuſq;, ſ. motoris, & moti: & non quod mouere ſit aliud à mouere omnibus modis, ſ. aliquod exiſtens in eſſentia motoris, quemadmodũ motus eſt in eſſentia moti. actio enim motoris, quæ eſt mouere, eſt eius, non in eo. & hoc intẽdebat, cum dixit, Motor enim, &c. ideſt actio enim motoris eſt facere motum in aliud. D. d. & ita habet ſe ad motum, ſicut agens ad patiens, ſcilicet quoniã ſicut actio agentis, & patientis eſt vna in ſubiecto & duo in definitione, ſimiliter eſt de motore, & moto, & vniuerſaliter in omnibus relatiuè oppoſitis. quemadmodum enĩ idem ſpatium à ſurſum ad deorſum, qm̃ accipitur, ſm quòd eſt proportio inter duo, erunt idẽ:

Actio agẽtis & patiẽtis vna i ſubꝰ & duo i definitiõe, & ſic i motore & moto. & vt i oĩbꝰ relatiuis oppoſitis.

& quando

& qm̃ accipitur, ſm q̃ illa duo ſunt oppoſita, tunc erũt duo. vnum enim dr̃ ſuperius, & alterũ inferius: & hæc duo ſunt oppoſita. & ſimiliter idẽ motus per illud ſpatium dr̃ in reſpectu ſuperioris aſcenſus, & in reſpectu inferioris deſcenſus: proportio enim eſt eadem, & illa duo, quę ſunt ſubſtãtia, ꝓportionis, ſunt diuerſa ſm definitionẽ. Et dicit qm̃ quẽadmodum idẽ ſpatiũ, &c. i. quẽadmodũ ſpatium inter duo loca diuerſa, v. g. ſuperius, qm̃ accipitur, ſm quòd eſt, ꝓportio inter duo, erit vnum, & qm̃ accipitur, ſm q̃ illa duo ſunt diuerſa, erit duo. D. d. & in reſpectu vnius eſt duo, i. & qm̃ accipitꝛ ſm reſpectum vnius ad duo erit duo: proportio enim primi ad ſecundũ eſt alia à ꝓportione ſecũdi ad primũ. proportio enim iter vnũ, & duo eſt eadẽ, ſm q̃ eſt inter duo, & eſt duæ, ſm q̃ eſt, ꝓportio vnius ad duo, q̃d eſt dumidiũ, & eſt alia à ꝓportione duoꝝ ad vnũ, quæ eſt dupla. & ſimilr aſcẽſus, & deſcenſus ſunt idem, ſm q̃ ſunt motus inter duo, & ſunt duo, qm̃ in reſpectu ſuperioris dr̃ aſcenſus, & in reſpectu inferioris dr̃ deſcenſus. definitio tm̃ non eſt eadem aſcenſus, & deſcenſus, licet ambo ſint idẽ ſm ſubiectum. & ſm hoc eſt de motore, & moto: qm̃ actio facta inter illa eſt eadem, ſed in reſpectu alterius dr̃ mouere, & in reſpectu reliqui dicitur mouere: & ſunt valde oppoſita.

Habet aũt dubitationẽ rationalẽ. Neceſſe enim eſt fortaſſis eſſe quendã actũ aliũ actiui, atq; paſſiui. illud enim actio eſt, hoc vero paſſio. opus aũt, & finis illius qdem factum, huius aũt affectus. Cum igitꝛ vtraq; ſint motus, ſi diuerſi qdem, in quo ſunt? Aut enim utraq;, in patiente, ac moto ſunt, aut actio qdem in agente, paſſio uero in patiente. ſi aũt oportet & hanc actionem uocare, æquiuocabitur utraq; erit. At uero, ſi hoc eſt, motus in mouẽte erit. eadem enim eſt ratio in mouente, & in moto. quare aut omne mouens mouebitꝛ, aut habens motum non mouebitur. Si autẽ utraq; in moto ſunt, & patiente, actio inquã, & paſſio, & doctio & diſciplina, quæ duo ſunt, in ipſo ſunt diſcente. Primũ qdem actus uniuſcuiuſq; non in unoquoq; erit. Deinde incõueniens eſt duobus motibus ſimul moueri. quædam nanq; erunt alterationes duæ unius, & ad unam formam. At impoſſibile eſt. Sed unus erit actus? At irrationabile eſt duorũ ſpecie diuerſorum unum, ac eundem eſſe actũ. Atq; erit, ſi qdem diſciplina & doctio idẽ ſunt, paſſioq; & actio, & docere idẽ quod diſcere, & agere quod pati. quare oẽm docentẽ diſcere neceſſe erit, & agẽtẽ pati.

Idẽ. 2. de anima tex. 159.

Et in hoc ẽ locus qõnis logicæ. Qm̃ forte de neceſſitate agẽs, & actus habent aliã actionẽ, quæ dr̃ agere, & hoc dr̃ agi, & erit actio ipſa operatio, & ꝓfectio, illius aũt eſt actio, iſtius uero eſt paſſio. Si igitur ambo ſunt motus, & ſunt diuerſi, in quo igitꝛ ſunt? Qm̃ aut ambo ſunt in eo, quod patiꝛ, aut in eo, quod agit, & transmutat, aut agere eſt in eo, quod agit, & agi in eo, quod patiꝛ. & ſi eſt neceſſe ut paſſio ẽt dicaꝛ actio, ſunt æquiuoca. Si igitꝛ ſit ſm hoc, motus erit in eo, quod mouet. ea dẽ. n. rõ dr̃ in eo, quod mouet, & mouetur. & ſic aut oẽ, quod mouet, mouetꝛ, aut habet motũ, & nõ mouetꝛ. Si igitꝛ ambo ſunt in eo, qũ mouetꝛ, & patiꝛ, ſ. agere, & agi, & in addiſcẽte erũt ambo, ſ. docere, & addiſcere. Primo aũt actio alteriꝰ erit in utroq;: Deinde inopinabile eſt ut moueaꝛ duobus motibus inſimul. impoſſibile. n. eſt ut duæ alterationes unius rei ducãt ad unã formã. Si igitꝛ aliquis dixerit, ſimmo eſt poſſe, dicemus neceſſe ẽ ut actio ſit una, & impoſſibile eſt ut actio duorũ diuerſorũ ſm formam ſit eadẽ. Et neceſſe eſt, ſi doctrina, & diſciplina ſint idem, ſicut actio, & paſſio ſunt idem, ut docere & addiſcere ſint idem, & agere & pati ſimiliter. & ſic docẽs neceſſario erit addiſcens, & omne agens neceſſe eſt ut patiatur.

19

Et, cum non diſtinguatur diſpoſitio de motu, dicendo q̃ eſt vnũ ſm ſubiectum, & duo ſm rõnem, & fuerit hoc acceptũ ſimplr, ſ. vtrũ agere, quod eſt in motore, ſit agi, quod eſt in moto, aut aliud, accidet q̃ſtio diſputatiua. poteſt enĩ aliquis dicere. Qm̃ neceſſe eſt, aut vt actio motoris, quæ eſt agere, ſit alia ab actione moti, quæ eſt agi, aut ſint idẽ, adeo, quòd hæc verba agere, & agi dicantur de eodem. ſi igitur actio illius ſit alia ab actione iſtius, & vtrumq; eſt motus, neceſſe eſt vt iſti duo motus ſint, aut in patiente, aut in agente, aut agere in motore, & agi in moto. qm̃ econuerſo nõ põt eſſe, niſi qs vocet actionẽ paſſionẽ q̃uocẽ. ſi igitur agere eſt in motore, & agi in moto, motus eſt in motore. ſicut eſt in moto. definitio enim eius, quod mouetur, & mouet, eſt eadẽ ſm q̃ mouetur. ex quo ſequitur alterũ duorũ, ſ. aut q̃ ois motor moueaꝛ, aut q̃ in aliquo ſit motus, & non moueatur. &, ſi ambo fuerint in moto adeo, q̃ doctrina, & diſciplina inſimul ſint in addiscente. Primo cõtinget q̃ actio alterius ſit in reliquo, & in ſe: actio enim alicuius neceſſe eſt vt ſit in ſe: & ſic eadẽ erit actio in duobus: D. contingit aliud inopinabile, & eſt ut idẽ numero moueaꝛ duobꝰ motibus diuerſis, & ducat ad eundem finem. Si igitur aliquis dixerit forte hoc eſt poſſibile, dicemus neceſſe eſt vt duo motus ſint idẽ, & ſic duo diuerſa ſm formã habebunt eãdem actionem. &, ſi hoc fuerit adeo, q̃ doctrina, & diſciplina fuerint eadẽ, ſequitur vt docens addiſcat oẽ, quod docet, dum docet, & addiſcens doceat oẽ, quod addiſcit, dum addiſcit. & hoc eſt inopinabile. D. d. forte enim neceſſe eſt. & cum dicit & q̃ logica eſt iſta. põt enim aliq̃s dicere, qm̃ neceſſe eſt vt actũ habeat aliq̃s actione propriã, & agens habeat aliã actionẽ ꝓpriam, & actio agentis dr̃ agere, & actio patiẽtis dr̃ agi, & hæ duæ actiones ſunt diuerſæ, & ſimili finis prouenies ab operatione vtriuſq; erit diuerſa. & hoc intendebat, cũ dixit erit actio, &c. &. q. innuit hoc, qm̃ quemadmodũ fines ſunt diuerſi, neceſſe eſt vt actio diuerſi. Et innuit hoc, quia diuerſitas in finibus eſt manifeſtior, q̃m in actionib⁹. D. d. ſi igitur ambo, &c. i. ſi igitur agere, & agi ſunt duo motus diuerſi oĩbꝰ modis, ſ. diuerſæ eſſentiæ, quæret aliquis in quo ſunt. ſunt enim oĩno in ſubiecto: cõtingit enim neceſſario, aut ambo ſint in patiẽte, aut in agẽte: aut agere ſit in eo, quod agit, & pati in eo, quod patitur: &, ſi alterũ dr̃ nomine reliqui, erunt æquoca. D. d. ſi igitur hoc fuerit ſm hoc, &c. i. ſi igitur agere eſt motus exiſtens ꝓ ſe in agente, & agere alius mo-

Diuerſitas finium cauſa diuerſitatis actionũ.

tus existens per se in patiente, tunc motus inuenitur in eo, quod mouet, sicut in eo, quod mouet. definitio enim motus continet vtrãq; actionẽ. D.d. & sic, aut omne, quod mouet, mouet, &c.t. ex hoc, quod ponimus, qđ agere est motus existens in agente per se, non ex agente in patiens, sequitur alterum duorum, s. aut vt oẽ, qđ mouet, moueatur, aut ponere possibile esse aliqd habere motũ, & non moueri, s. motorẽ. quod est valde inopinabile. Et, cum destruxit hanc partem, s. hoc q̃ agere sit in agente per se, & agi insimul, incœpit destruere secundã partem, & est q̃ vterq; motus sit in eo, quod patitur, & dixit Sequit ambo, &c.t. primũ. n. inopinabiliũ est, qm vna actio erit in duobus, s. qm actio motoris erit in motore, & in moto, quod est inopinabile, si ponẽs, q̃ doctrina sit in addiscente, & docente insimul. D.d. est inopinabile, &c.t. contingit aliud inopinabile, qm sequitur vt duo motus diuersi inducant ad eundem finem. res enim diuersæ ducunt ad fines diuersos. D.d. si igitur aliquis dixerit, &c.t. si igitur aliquis dixerit posse q̃ hoc est possibile, s. q̃ mouere, & moueri sint in ipso moto, dicemus quòd actio eorum debet esse eadem. D.d. & impossibile est vt actio duorum, &c.t. sicut dispositio motoris, & moti. Et syllogismus sic cõponatur. Motor, & motum sunt diuersa fm formam: & quæ sunt diuersa fm formam, non hñt eandẽ actionem: ergo motor, & motum non hñt eandem actionẽ.

D. induxit inopinabilia contingentia huic positioni, & dixit. Et necesse est, si doctrina, & disciplina, &c.t. & necesse est, si doctrina, & disciplina sint eædem, q̃ actio, & passio ponuntur eædem, necesse est vt homo addiscat, & doceat idem, quod est valde inopinabile. ex quo sequitur vt docens addiscat necessario omne, quod docet, qui docet, & vt agens erit ipsum patiens. & si hoc fuerit possibile, opposita erunt idem.

An neq; alterius actũ in altero esse incõueniẽs est. est. n. doctio actus doctis, in quodã, & non decisus, sed huius in hoc. Neq; enim vnũ duobus q̃quã phibet eundẽ esse, nõ vt est idẽ, vt veltis & indumẽtũ, sed vt est id q̃ tod potẽtia est, ad id, quod est actu.

Dicamus igitur qm non est inopinabile vt a tio istius sit in alio. doctrina. n. est actio docentis, sed est in vno aliquo, & non abscinditur, sed est ex hoc in hoc. Et nihil prohibet vt vna actio sit duorũ, sed non ita, q̃ quiditates eorum sint eadẽ, sed sicut respectus eius, quod potest, ad illud, quod agit.

Hoc incipit dissoluere q̃ẽ verũ motus sit in motore, aut in moto. & q̃ ponit q̃, si ponat, q̃ actio motoris est in moto. &c. dit inopinabile, & est q̃ actio alterius in alio, &c. ipse declarare q̃ hoc non est inopinabile. qm & dixit Dicamus igit, &c.t. & non ... per hoc, q̃ actio agentis sit in alio, est enim manifestum in pe... q̃ doctrina est actio docentis, & est in addiscente. & hoc intendebat, cum dixit sed in aliquo ... &c. & non dicimus q̃ actio agentis est in patiente tanq̃ ipsum sit ab agẽte. qm, si hoc esset, ... agentem penitus. Deinde inquirit etiam declarare q̃ ex hac positione non accidit inopinabile, & dicit Et nihil prohibet, &c.t. & nihil prohibet etiam vnã actionem a tio sit duorum, quãdo illa actio non tacta habere eandem qditatem. & hoc erit sicut, qm actio est duarum specierum. Neq; hoc est inopinabile. D.d. sed sicut reipe tus, &c.t. & actio, ex qua, si vnus rit duorũ, non sequitur vt qditas illorũ duorum sit vna, est de genere relationis: sicut relatio eius, quod potest, ad illud, ad quod põt. ista enim est dispositio * ois, quę refertur ad aliud, s. qm relatio inter illa est vna dispositio existẽs inter duo: et hoc erit actionis, qm fuerit vna fm vnum modum, & duo fm alium modum. * a.l. cõis.

Neq; necesse est docentẽ discere, neq;, si pati, & agere idẽ ẽ, nõ tn vt rõ sit vna, qđ qd erat esse dicẽs, sicut tunicę, & indumẽto, sed vt via à Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas, quãdmodũ dictum est & prius. nõ enim eadẽ omnia ijs insunt, quę quolibet modo eadẽ sunt, sed solum qbus esse idẽ est. At vero neq;, si doctio, & disciplina sint idẽ; & discere, & docere idem erunt. sicuti neq;, si spatium vnum distantiũ fit, & distare hinc illuc, & illinc huc vnum, & idem est.

Et non est ẽt necesse vt docẽs sit addiscẽs oẽ, et non est improbabile vt actio, et passio sint idem, non ita, q̃ qditas earum sit eadem, vt tunica, & vestis, sed sicut via de Asia ad Athenas, & de Athenis ad Asiã. non enim omnia, quæ sunt eorũ, quę dñr esse vnũ, sunt vnũ, sed sunt in eis, quorũ qditas est eadem. Neq; est necesse ẽt vt doctrina, & disciplina sint eadẽ, neq; ut disciplina sit doctrina. quẽadmodum spatiũ inter duo, siue accipiat de hoc ad hoc, aut de hoc ad hoc, est idem.

Et non sequitur ex hoc, quod posuimus, q̃ actio motoris, & moti est eadẽ, vt docẽs addiscat oẽ, quod docet, qñ docet. nõ. n. est improbabile, vt doctrina, & disciplina, & vlr actio, & passio significent idem, non sicut tunica, et vestis signant idem fm qditatem, sed itelligimus, & dicimus hoc q̃ passio, & actio sunt idẽ fm subiectum, & duo fm definitionẽ, sicut est via de Asia ad Athenas, & ab Athenis ad Asiam. via enim est eadem, sed in respectu vnius regionis dr ascensus, et in respectu alterius descensus, vt diximus superius. D.d. non enim omnia, &c.t. & illud inopinabile contingit, quia non omne, de quo dr hoc nomen vnum, dr de eo fm hoc, q̃ qditas sit eadem, vt vnũ dr de tunica, & veste. & q.d. & esse omniũ rerum, fm q̃ dicitur eas esse vnũ, non est q̃ habeãt vnam qditatem. D.d. sed hoc est, &c.t. sed ista intentio de uno nõ inuenitur, nisi in rebus, quarum qditas est eadem. neq; sequitur ex hoc, qđ possum?, q̃ actio motoris, et moti ẽ eadẽ fm subiectum, hoc, q̃ doctrina, & disciplina sint idem fm definitionem, neque q̃ doctrina sit disciplina: sicut non sequitur, si patium inter duo sit idem, ut illa duo sint idẽ fm definitionem, s. sursum, et deorsum. hoc. n. inopinabile contingit ei, qui ponit q̃ actio eorum est eadẽ fm qditatem. qñ igitur cõtingit ex hoc q̃ accipimus illud, quod dicit de pluribus, dict de vno: &, cum dissimiliter, dissoluitur quæstio. sunt igitur vnum fm vnũ modũ, & diuersa fm alium. & hoc cõuenit ei, quod est manifestũ per se. apparet enim q̃ sunt idem fm subiectum, & diuersa fm definitionem.

Omnino vero dicere est q̃ neque doctio cum disciplina, neq; actio cum pathione idẽ proprie est, sed. cui insunt hæc, motus. nam huius in hoc & huius ab hoc actum esse ratione diuersum est.

Et

21 Actio, & passio sunt idem subiecto, sed differunt definitione. T.com.18.

Et dicamus vlr q̃ intentio doctrinę apud disciplinam, & intentio actionis apud passionem nõ est eadem in rei veritate, sed fm illud, per quod ista inueniuntur, est motus. dicere. n. q̃ hoc est actio huius in hoc est aliud à dicere q̃ hoc est actio huius ab hoc.

22 Dicit sed secundũ, &c.t. & mouere, & moueri sunt idem fm subiectum, per quod inuenitur mouere, & moueri, & illud est motus. D.d. dicere. n. &c.t. & mouere, & moueri nõ sunt idem fm quiditatem, quia definitio eorum est diuersa. mouere. n. est actio motoris in rem motam, moueri aũt est passio moti à motore. et hoc intendebat, cũ dixit dicere. n. &c. t. dicere. n. q̃ mouere est a tio motoris in rem motam est aliud à dicere, q̃ moueri est actio moti à motore.

Quid igitur Motus sit, & vniuersaliter, et secundum partem dictum est. non enim immanifestum est quomodo definiet̃ speciem vnaquæque ipsius. Alteratio enim alterabilis, quatenus est alterabile, actus est. Amplius aũt notius est eius, quod potentia actiui, ac passiui, quatenus huiusmodi, & simpliciter, & rursum fm vnumquodq;, vt ædificatio, aut medicatio. eodem aũt dicetur modo & de aliorum motuum vnoquoque.

Iam igitur diximus Motus quid sit generaliter, & distincte. non. n. latet qũ oportet definiri vnamquãq; suarum specierum. dicitur. n. q̃ Alteratio ẽ perfectio alterati, fm q̃ est alteratum. Et notius est q̃ hoc dicere q̃ est perfectio agentis, & acti, fm q̃ sunt talia simpliciter, & etiam in particularibus, vt in ædificatione, & in medicinatione. & debes ponere tuum sermonem fm hunc modum in vnoquoq; aliorum motuum.

23 Dicit & declaratum est igitur ex hoc sermone, quæ est definitio Motus vlr, & sic definitio suarum primarum specierum. non. n. latet qũ oportet definiri vnãquãq; specierum primarum ex sua definitione simplr, & maxime, cum sustentatur super alia definitione, in qua dicitur q̃ est perfectio motꝰ, fm q̃ est motum. est .n. notior, & sic & Alteratio erit perfectio alterati, & Translatio perfectio translati, et Augmẽtatio perfectio augmentati. Et dixit Et notius q̃ hoc est dicere q̃ perfectio agentis, &c. propter quæstionẽ dictam de motu, vtrum sit in motore, aut in moto, aut in vtroq;. & intendebat declarare q̃ dicere ipsum esse perfectionẽ motoris est notius q̃ dicere ipsum esse perfectionem motꝰ, quemadmodum dicere ipsum eẽ perfectionem motꝰ est notius q̃ dicere ipsum eẽ perfectionem eius, quod est in potentia, fm q̃ est in potẽtia, non fm q̃ est in actu, & sic ista definitio magis demõstrat subiectam eius, & fm hoc dicitur q̃ alteratio est perfectio alterati, quod est in potentia, fm q̃ est in potentia, et dicitur q̃ translatio est perfectio translati, fm q̃ est in potentia. D. incepit declarare etiam q̃ ex hac definitione potest quis scire omnes definitiones virtutum specierũ, vt ædificationis, & medicinationis. Ædificatio .n. est perfectio ædificati fm q̃ ędificatum, et similiter Medicinatio est perfectio medicinati secundum q̃ est medicinatum, & similiter de alijs.

Summa Tertia tractans de Infinito.

Caput Primum de Antiquorum opinionibus circa ipsum Infinitum.

Voniam autem de natura scientia est circa magnitudines, et motum, & tempus, quorum vnumquodq; necesse est aut infinitum, aut finitũ esse, et si non omne est aut infinitum, aut finitum, vt passio, aut punctus (talium. n. fortasse nullum necesse est in altero horum esse) cõueniẽs vtiq; erit de natura ptractantẽ specularí de infinito, si est, aut nõ, et, si ẽ, qd est.

Et, quia scientia naturalis consyderat de quantitatibus, & de motu, & de tempore, & est necesse vt vnumquodq; istorum sit, aut finitum, aut infinitum, cum nõ sit necesse in omni, vt sit finitum, aut infinitum, sicut est dispositio de puncto, quod. n. est tale, rectũ est vt non sit in altero istorum, necesse est ei, qui consyderat de natura, cõsyderare de infinito, vtrum sit, aut non, &, si sit, quid est.

24 Cum compleuit sermonem de motu, incepit loqui de infinito, & dixit Et, quia scientia naturalis consyderat de quantitatibus, s. fm q̃ sunt fines corporis naturalis, & est necesse vt vnumquodq; istorum sit finitũ, aut infinitum per se, non accidẽs alteri, s. quia sit tanta finita habere alterum istorum duorum oppositorum, D. induxit causam, propter quam contingit Naturali consyderare de finito, aut infinito, ex consyderatione de mensuris, & motu, & tempore, & dixit, cum nõ sit necesse, &c.t. & oportet Naturalem consyderare de finito, & infinito, propter hoc, q̃ consyderat de istis rebus, quia non omne, quod continetur in hac arte, dicitur finitum, aut infinitum per se, vt dixit de puncto, q̃ non est unatus dicit finitus, aut infinitus, oppositorum, quorum potentia est potentia contrariorum, non dicuntur fm verum, & talium, nisi de eo, quod est natum recipere illa, & ideo dicit rectum est, n. & punctus, n. & similia de rebus, quæ non habent mensuras, non debent esse sub alterutrum duarum partium adeo, q̃ altera sit vera & reliqua falsa. Et proprietatis istius sermonis est hypothetica, & q.d. si scientia naturalis consyderat de mensuris, & motu, & tempore, & vnumquodq; proprie eorum cõtingit ei, vt sit finitũ, aut infinitũ, necesse est vt Naturalis cõsyderet de hoc: sed, qm Naturalis cõsyderat de istis, quæ sunt talia, oportet ponere consyderationem suam de infinito.

Signum autem est q̃ huius scientiæ propria sit consyderatio de ipso. nam omnes, q̃ videntur pro dignitate tetigisse talem philosophiam, fecerunt sermonem de infinito, atque omnes tanq̃ principium quoddam ponunt eorum, quæ sunt. Alij quidem, quem admodum Pythagorei, atq; Plato, per se, nõ sicuti accidens alicui alterí, sed vt substantiã ipsum esse infinitum, verum Pythagorei q̃dem in sensibilibus: neq;. n. abstrahunt numerum: esseq; quod extra ... est infinitum. Plato aũt extra quidẽ ... esse

corpus, neq; ideas eo, ꝙ nusq̃ sunt ipsę, tamẽ infinitum, & in sensibilibus, & in illis esse.

Et signum eius ꝙ consyderatio de illo est istius scientię est, quia omnes, qui existimantur incipere in hoc mõ Philosophię, aliquantulum locuti sunt de infinito, et oẽs posuerũt ipsum quasi principium entium, vt Pythagorici, & Plato, & ipsum esse existens per se, & substantiam per se, non ſm ꝙ accidit alij, sed ſm ꝙ est substantia per se. Sed Pythagorici posuerũt ipsum in sensibilibus. dicunt. n. ꝙ numerus non est aliud abstractum, & dicũt ꝙ infinitum est extra cœlum. Plato autem dicit ꝙ extra cœlum non est corpus omnino, neque formæ, quæ apud ipsum, non sunt in loco omnino, sed tamẽ dicit quòd infinitum est in sensibilibus, & in illis.

Cum declarauit ꝙ oportet Naturalem loqui de infinito, induxit testimonium super hoc ex Antiquis, & dixit ꝙ omnes posuerunt ipsum, quasi principium entium, vt Pythagorici, & Plato. D. declarauit etiam ꝙ isti posuerunt infinitum substantiam existentem per se, et non posuerunt ipsum esse quantum, sed posuerũt infinitum esse dñam substantialem quanti. & hoc, vt mihi videtur, est, quia posuerunt ipsum eẽ principiũ. & dixit ꝙ est existens per se. t. et non posuerunt ipsum esse in alio, sicut debebant facere, sed posuerunt ipsum esse subiectum existens per se, t. non existens in alio, & non posuerunt ipsum de genere eorum, quæ accidunt substantię, s. de alijs prædicamentis. Et, cum notificaut hoc, in quo Antiqui conuenunt, notificauit etiam illud, in quo differunt, & dixit Sed Pythagorici, &c. t. sed Pythagorici opinabantur ꝙ principia rerum, quibus sunt, quę sunt, s. sensibiles, sunt numeri. &, quia numeri sunt infiniti, opinabantur eos substantias, & infinitos. sunt quidem infiniti, quia infinitũ contingit naturæ numeri, sunt autem substantiæ, quia sunt principia substantiarum. D. d. & dicunt ꝙ est infinitum extra cœlum, t. & dicũt hoc ꝙ extra cœlũ est aliquod infinitum, sed nõ dicunt quid est. D. dixit Plato aũt, &c. t. sed Plato differt a Pythagoricis, quia Plato ponit infinitum principium sensibilium, sed non dicit propter hoc, ꝙ extra cœlum est aliquod infinitum, neq; corpꝰ, neq; formæ, quas dixit. dicit. n. ꝙ non sunt extra mundum, neq; intra, quia apud ipsum non sunt in loco. & Plato ponit infinitum in causa materiali, quæ est apud ipsum magnũ, et paruum. magnum. n. apud ipsum crescit in infinitum, & paruum diminuitur in infinitum.

Formę Platonis ac sunt ſm ipſo, nec extra mundum nec intra, quia nõ sunt in loco.

Et hi quidem infinitum eẽ par. hoc enim comprehensum, & ab impari terminatum tribuit ijs, quæ sunt, infinitatem. Signum aũt huius id esse, quod contingit in numeris. circumpositis. n. gnomonibus circa vnum, & seorsum, aliquando quidẽ aliam semper fieri speciem, aliquando autem vnam.

Et in illis dicunt ꝙ infinitum est par. dicũt enim & est vnum, quod qñ patitur, & finitũ ab impare, largitur entibus infinitatem. Dicunt & signum eius est hoc, quod accidit in numeris. numeri enim quando continent vnum, & quando separantur ab eo, forte forma fiet alia à forma, quæ erat, & forte erit vna.

Dicit Et in illis dicunt, &c. et innuit Pythagoricos, qui dicũt quod infinitũ nõ accidit entibus, nisi ex natura paris. solum. n. par, qñ diuidit in duo, & infinitum à pari largitur corporibus ꝙ naturam diuisionis in duo media, vt sint infinita. omne. n. corpus diuiditur ī duo media, & vtrũq; in duo media, & sic in infinitum. diuisio igitur in duo media, cuius causa est natura paris, est causa in essendo in infinitum: & impar, quia nõ diuiditur, est causa illius īdiuisibilitatis entium: ergo est causa finitatis, quia finitum est vnum indiuisibile, & hoc innuebat, cum dixit & finitur ab impare. & quidã dicunt quòd innuebat per par materiam, & per impar formam. D. dedit aliam rationem, & dixit Dicũt et signum eius est, &c. t. et etiam dicũt ꝙ signum eius, quòd par est causa multitudinis specierum in entibus, non impar, est hoc, quod accidit numeris apud cõpositionem eorum, cum vno. primum. n. impar, s. tria cũ vno facit quadratum: &, cum secundum impar componitur cum hoc quadrato facit aliquod quadratum. et similiter est dispositio in oibus imparibus, s. qm̃ sem per conseruãt eandem formam, s. formam quadrati. primum. n. par cum vno facit triangulum, & qñ componitur cum hoc secundum par, s. quatuor facit pentagonum, & qñ cum hoc pentagono componitur tertium par facit tetragonum, & sic facit formas diuersas infinitas, quare est causa multitudinis. & hoc intendebat, cum dixit numeri. n. &c. t. numeri. n. qñ addũtur vni, aut quando diminuitur ex eis, forte forma numeri post additionem, erit alia à forma, quæ erat. & hoc erit, quando numerus additus, aut diminutus fuerit par. & forte forma numeri remanebit eadem, qñ numerus additus, aut diminutus fuerit impar. & ideo vocabant imparia gnomones, quia obseruant naturã numeri quadrati, qñ adduñ numeris q̃dratis, sicut gnomon cõseruat naturã quadrati, qñ additur quadrato.

Plato autem duo infinita, magnum, et paruum. Qui autem de natura, omnes semper subijciunt alteram quãdam naturam dictorum elemẽtorum infinito, vt aquam, aut aerem, aut medium horum. Eorum vero, qui finita faciunt elementa, nullus infinita facit. Quicunq; autem infinita faciunt elementa, quemadmodum Anaxagoras, et Democritus, ille quidem ex ijs, quę sunt similium partium, hic aũt ex omniseminario figurarum tactu cõtinuum infinitum esse dicunt. τῆς παντοσπερμίας

Plato autem dicebat ꝙ infinita sunt duo magnum, & paruum. Naturales autem omnes ponunt infinitum aliam naturam ab ea, quæ dicitur elementum. v. g. aqua, aut aer, aut aliquod medium. Eorum autem, qui ponunt elementa finita, nullus ponit res infinitas. Illi autem, qui ponunt elementa infinita, vt Anaxagoras, & Democritus, dicunt ꝙ infinitum est continuum per contactũ, Anaxag. quidem ex partibus consimilibus, Democritus uero ex illo, quod uocat radicem omnis figuræ, & semen omnis figurę.

Hic incœpit narrare sententiam Platonis de natura infiniti, & dixit ꝙ Plato nõ potuit causam infiniti rem

vnam, s. par, sicut fecerunt Pythagorici, sed duo, s. magnum, & paruum: magnum autem est causa additionis in infinitum, & paruum causa diminutionis. Et, cum narrauit sententias eorum, qui posuerunt infinitũ differentiam substantialẽ, incœpit narrare sententias eorum, qui posuerunt ipsum accidens naturæ elementi, & dixit Naturales autem, &c. t. Naturales autem philosophi omnes ponunt infinitum accidens principijs, & elementis rerum mobilium. qui. n. dicunt elementũ esse aquam, aut aerem, aut aliquod medium inter hęc, ponit infinitum existere ī magnitudine illius rei, cuius est elemẽtum. & dixit ab eis, quæ dicuntur elementũ. t. quia posuerunt infinitũ esse in hoc medio, nõ in alijs elementis. D. d. Eorum autem, qui ponunt, &c. t. eorum, qui ponunt elementa finita in numero, & in magnitudine, nullus concedit infinitum esse. Illi autem, q ponunt elementa infinita numero, cõtingit eis corpus infinitum esse continuum per contactum elementorũ infinitorum sui admirem: qm̃, cum fuerit positum hic esse partes infinitas existentes infimul, necesse erit vt ex eis fiat vnum corpus continuum ſm cõtactum. D. d. Ana. autem, &c. t. contingit Anaxagoræ corpus eẽ continuum infinitum ex corporibus infinitis cõsimilium partium. Demo. vero ex partibus infinitis in numero & figura, quas vocat radices, & semia figurag.

Atq; ille qdem quãlibet partẽ eẽ silr miscellam toti ex eo, quia videt quodlibet ex quolibet fieri. hinc. n. dicere vr & simul aliqñ oẽs res fuisse, vt hæc caro, & hoc os, & sic quodlibet. & omnia itaq;, & simul igitur. principium. n. disgregationis non solum in vnoquoq;, sed et omnium est. cum enim oẽ, quod fit, ex tali fiat corpore: omnium autem sit gñatio, verum non simul: etiã quoddam principium esse oportet generationis. hoc autem est vnum, quem ille vocat intellectũ. intellectus aũt à principio quodã operatur, cũ intellexit. quare necesse est simul omnia aliqñ fuisse, & cœpisse aliquando moueri.

Quoniam quãcunq; partem acceperis, inuenies eam mixtam ad modũ totius, quodlibet. n. generatur ex quolibet. videtur igitr ꝙ necesse ē ex hoc dicere in aliqua hora omnia esse insimul. v. g. qm̃ ista caro est, et istud os est, & silr quodlibet membrũ. omnia igitr mẽbra sunt, ergo sunt insimul. principiũ. n. in vnaquaq; rerum non est principium distinctionis, tm̃, sed cuiuslibet. qm̃, quia illud, quod generat, generat à corpore, quod est tale, & oẽ habet generationem, sed non sunt insimul, ergo necesse est, vt gñatio habeat aliquod principium. & hoc est vnum, & est illud, quod vocat intelligentiam. & intelligentia ab aliquo principio intelligit, & est quando intelligit, ergo necesse est vt omnia in aliqua hora sint insimul, et vt incipiant in aliqua hora moueri.

28 Contra opinionem Anaxag. de Philoso-

Et contingit Anaxagoræ corpus infinitum esse in actu ex partibus cõtiguis, quia dixit Quomã quamcunq; partem acceperis ex mundo, inuenies eam mixtam cum quolibet, sicut est dispositio in toto mundo, & dixit hoc, quia opinabatur ꝙ quodlibet generatur ex quolibet, & ꝙ totum generatur ex toto, et ꝙ generatur ex simili, non ex priuatione, neq; ex dissimili. D. d. videtur igitur, &c. t. videt igitur ꝙ contingit dicere hunc sermonem vt omnia sint insimul in aliqua hora, s. anteq; à toto distinguatur aliquod eorum, quæ sunt consimilium partium, vt est in hora, in qua à toto nihil distinguebatur, vt dicimus in illis partibus ea esse, anteq; ab eis distinguatur aliquid. Et hoc intẽdebat, cum dixit. v. g. &c. t. v. g. qm̃ ista caro est, anteq; ab ea distinguatur aliquid, & silr illud os, et sic omnia in illa hora erunt in toto, & tunc totum erit compositum ex partibus consimilibus infinitis. Et, cũ narrauit ꝙ ex hoc sequitur vt omnia in aliqua hora sint insimul, dixit principium. n. &c. t. & hoc contingit ꝙ necessarium est vt sit hoc principium, quod distinguit res ex inuicem, non ab istis partibus tm̃, sed à toto. Et in alia translatione dicitur, principium. n. segregationis non est in vnoquoq; tm̃, sed totus. Et est necesse vt sit hoc principium distinguens ſm hãc opinionem. qm̃ illud, quod generatur apud ipsum, generatur à causa existente in re, à qua generatur: & oc habet gñationem. sed omnia nõ generantur insimul: ergo necesse est vt oẽ generatum tot: ale, quod est principium distinctionis, adinuicem, habeat principium agens, quod Anaxagoras vocat intelligentiam, t. & istud principium, quod est intelligentia, ab initio temporis intelligit, & est illa hora, in qua intellexit. mundus. n. apud ipsum est nouus, ex quo sequitur vt, cum intellexit, & incœpit distinguere, vt omnia in aliqua hora sint insimul, s. antequã intelligentia incœpit distinguere, & sic in toto in illa hora erunt res infinitæ insimul.

Democritus autem nullum aliud ex alio fieri primorum dicit, sed tamen ipsum commune corpus omnium esse principium, magnitudine ſm partes, figuraq; differens.

Democritus vero non dicit ꝙ in principijs nõ erit aliquid ex aliquo alio, sed ipsum corpus commune omnibus videtur ipsum esse diuersum secundum suas partes in quãtitate, et figura.

Dicit Democritus vero, quia apud ipsum nulla elementorum generatur ex eis adinuicem, sed ex partibus indiuisibilibus, sed opinatur ꝙ in [illegible] corporibus, quod est cõpositum ex partibus indiuisibilibus, & diuersantur ſm diuersitatem partium in quantitate, & figura. ex quo sequitur vt totum apud ipsum sit infinitum, t. corpus cõe. opinatur. n. ꝙ generatio est ꝙ congregationem partium, & corruptio per segregationem earum, & ꝙ entia diuersantur secũdum diuersitatem partium in positione, & figura, & ordine.

Quod igitur conueniens, sit Physicis hæc speculatio manifestum est ex his. Rationabiliter autem & principiũ, ipsum ponunt oẽs. Neq;. n. frustra possibile ipsum esse, neque aliam ipsi inesse potentiam, nisi vt principium. omnia. n. aut principium sunt, aut ex principio. infiniti autem nõ est principium: esset. n. ipsius vtiq; finis. Amplius autem & ingenitum, & incorruptibile, principium quoddam cum sit. quod. n. fit necesse est accipere finem. & finis, omnis est corruptionis. Quare, sicuti dicimus, non huius principium,

pium, sed hoc aliorũ videt esse, & continere omnia, et omnia gubernare, vt affirmãt quicunq; nõ faciunt præter infinitũ alias causas, vt intellectũ, aut amicitiã, & hoc esse diuinũ. immortale. n. est, perireq; non põt, vt affirmãt Anaximãder, et plurimi Physiologorũ.

Declaratum est igit ex hoc, q̃ ista consyderatio ẽ necessaria Naturalibus, et necessario posuerunt omnes ipsum principiũ. Non igit frustra dixerunt ipsum esse, & ipsum non habere alium gradum, nisi gradum principij. oẽ. n. aut est principium, aut à principio. sed infinitum non habet principium: qm̃, si haberet, esset finitum. Et, si est principium, infinitum, est neq; generabile, neq; corruptibile. generatum. n. habet vltimum, & vltimũ cuiuslibet generatiõis ẽ corruptio. Et ideo existimat Em hunc sermonem q̃ istud nõ habet principium, sed est principium aliarum rerum, & continet quodlibet, et regit quodlibet, vt dicit qui nõ concedit alias causas p̃ter infinitum, vt intelligentiam, & amicitiã, & litem, & q̃ hoc est Deus. est. n. immortalis, & incorruptibilis, sicut dixit Anaximander, & plures loquentes de Natura.

habet principiũ, quia tunc esset finitum. et hoc est manifestum. D. declarauit q̃, si fuerit principium, sequit̃ vt sit neq; generabile, neq; corruptibile, & dixit Et, si fuerit principium, &c. t. & necessarium est vt generatum etiam habeat finem, & magnitudinem, quam, cũ habuerit, complebitur generatio, quãadmodum necesse est ipsum habere principium in magnitudine, ex qua incœpit generari, &, cum habuerit principium, et finem in magnitudine, est finitum. & sic habet corruptionem. vltimum. n. generationis est principium corruptionis, & hoc intendebat, cum dixit et vltimũ, etc. Et in alia translatione dicitur. generatio. n. habet complementum necessario, & omnis corruptio habet cõplementum. & intendit q̃ isti motus sunt finiti. Et, cũ declarauit q̃ qui cõcedit ipsum esse, oportet ipsum ponere ipsum esse principium, & non generabile, neque corruptibile, declarauit q̃ recte opinati sunt illi, q̃ non concedunt causam agentem in hoc, q̃ posuerunt primum principium, et isti sunt oẽs Antiqui, p̃ter Anaxi. & Empe. Ana. n. ponit causam agentem, s. intelligentiam, Empe. vero litem, & amicitiam. & hoc intendebat, cum dixit vt dicit, qui non concedit, &c. vt intelligentia, quã concedit Anaxa. cum infinito, aut amicitia, & lis, quas concedit Emped. sed, vt mihi vr̃, nõ potuit infinitũ. & sermo eius in hoc manifestus est per se.

Oẽs Antiqui præter Anaxi. & Empe. & Anaxitam.

Caput Secundum de rationibus, quæ infinitum esse apparenter concludunt.

ESse autem aliquid infinitum fides ex qnque maxime contingit consyderantibus. Ex tẽpore. hoc enim infinitum. Et ex ea, q̃ est in magnitudinibus, diuisione. vtuntur. n. & Mathematici infinito. Amplius ex eo, quia sic solum non deficit generatio, & corruptio, si infinitum sit vnde auferatur id, quod fit. Amplius ex eo, quia finitum semper ad aliquid finitur. quare necesse est nullum esse terminum, si semper terminari sit necesse alterum ad alterum.

Infinitus, ar trone rea.

Et contingit consyderantibus de infinito credere aliquid esse infinitum ex quinq; rebus proprie. s. Ex tempore. tempus. n. est infinitum. Et ex diuisione mensurarum. Mathematici. n. & alij vtuntur in eis infinito. Et etiam ex hoc, quia hoc modo est possibile q̃ nunquam deficiant generatio, et corruptio. Et etiam quia finitũ semper finitur ad aliquod. ex quo sequitur vt non sit finis omnino, si est necesse aliquid finiri ad aliud.

Et istę quinq; rationes sunt probabiles, & quędam sunt verę, & quędam falsę, & earum, quæ sunt verę, quędam sunt notę per se, & quędam non. et agit, quę est nota per se & accidit ei, q̃ tam probabilis, est de tẽpore. nullus. n. potest intelligere tempus esse finitum, neq; in infinito, neq; in tunc. qui. n. ponit tẽpus generari, aut corrumpi, contingit et ponere ante illud tempus, tempus generatum. n. nihil a tali est q̃ illud, quod est in instanti præsenti, & sibi corruptum, & instans præsens necessario exigit tempus præteritum, et futurum, ex vtr generatum, & corruptum est illud, cuius extrema excedantur a tempore. Et igit in tempus ponatur generatum, & corruptum, contingit vt sit illud contactum in tempore excedente q̃ sum in dubias extremitatibus.

mitatibus. & ideo, vt dicit Arist. oẽs Antiqui conuenunt q̃ tempus sit æternum, præter Platonem. Diuisio autem mensurarum in infinitum semper in duo media est principium maximum iter Mathematicos, & videtur esse notum per se. sed qui ponit q̃ magnitudines componuntur ex magnitudinibus indiuisibilibus, non concederet hanc diuisionem, sed tamen vnum eorum, q̃bus destruitur ista opinio, est hoc principiũ, & destruitur per principia naturalia, & illic existimãt q̃ hoc demonstratur in scientia Naturali. Et non est remotum, vt istud principium sit notum per se, et magnitudines componi ex indiuisibilibus, aut diuisibilibus sit ignotum naturaliter, sed, cum fuerit declaratũ eas non componi ex indiuisibilibus, tunc scientia de hoc principio erit certificata. sequitur. n. ex hac positione q̃ magnitudo diuidatur semper in diuisibilia, vt declarauit Arist. in 6. forte igitur Geometer ponit hoc principium, & Naturalis dissoluet hanc quæstionẽ, vt dicamus q̃ istud principium indiget demonstratione. & hoc erit in hac scientia, & de hoc perficiatur in sexto. D. d. Et etiam, quia hoc solũmodo, &c. & ista est Tertia ratiocinatio, et est necessaria, sed non est nota per se, sed tamen est concessa ei, qui concedit generationem esse ex ente, & corruptionem esse in nõ ens. & intendit etiam hoc fm hunc solum modum, s. ponere infinitum, quia possumus dicere q̃ generatio, et corruptio nunquam deficiũt. qui. n. negat infinitum non potest dicere q̃ nunq̃ deficiet generatio, et corruptio. Quarta autem ratiocinatio, & est hæc, q̃ existimatur q̃ infinitum finitur ad aliud extra ipsum, est ratiocinatio famosa valde, quoniam hoc accidit finito.

Maxime autem, & proprijssimum, quod cõem facit dubitationem omnibus. ob id. n. q̃ illud, quod in cogitatione est, non deficit, & numerus vr̃ infinitus esse, & mathematicæ magnitudines, & quod est extra cœlum. Infinitum autem cum sit quod extra est, & corpus infinitum esse vr̃, & mundi. cur. n. magis vacui hic, quam ibi (quare si vno in loco, & vbiq; necesse est esse molem. simul autem, si & vacuũ est, & locus infinitus, & corpus infinitum necesse est esse. potest enim ab ipso esse nihil differt in perpetuis.

Et maximum eorum, quæ faciunt omnes dubitare, & dignius est existimatione. opinari. n. aliquid, quia nõ cessat, ideo numerus existimat infinitus, & sibi mensuræ mathematicæ, & quod est extra cœlum. &, si vacuum est infinitum, existimatur corpus esse infinitum, & mundos esse infinitos. nihil. n. coget vt locus mũdi sit in hoc loco vacui dignius, q̃ in alio loco eius. si igitur corpus est in vno loco, possibile est vt sit in omni loco. & cum hoc, si fuerit vacuum, et locus infinitus, necesse est vt sit corpus infinitũ. in æternis enim non est differentia inter possibile, & illud, quod est.

Hæc est causa Quinta, quæ facit existimare infinitũ esse, & est, qm̃, qm̃ homo opinatur aliqd, possibile est ipsum opinari aliud extra illud, vr̃ existimatur q̃ hoc, quod accidit in opinione, sequitur naturam entis. Et dicit & facit oẽs dubitare in hoc, q̃ existimatur infinitum esse hoc maxime, s. opinio. hęc. n. est causa in hoc, q̃ existimatur q̃ numeri sunt infiniti in additione, & sibi etiam mensuræ, & in hoc, q̃ existimatur q̃ extra cœlum est vacuum infinitum. &, si sit possibile vt vacuum sit infinitum, & vacuum est illud, in quo corpus potest esse, possibile est vt in eo sit corpus infinitum, et mundi infiniti. D. d. nihil. n. coget, &c. & hæc est rõcinatio in hoc, q̃ ex vacuo sequitur vt sint plures vno mundo, immo mundi infiniti. qm̃ nullus locus vacui est dignior, vt in eo sit mundus, q̃ alius, ergo possibile est vt in eo sint mũdi infiniti. Et possibile rebus æternis, quas non continet tempus, est necessarium. quod enim est possibile vt sit, & vt non sit, est in indurabilis specierum, quæ continet tempus. & hoc intendebat, cum dixit, in æternis. n. &c. s. qm̃, cum posueramus hoc esse vacuum infinitum, aut locum infinitum, non sequitur ex hoc infinitum corpus esse possibile, aut tm, possibile, sed sequitur ex hoc corpus infinitum esse, & sic, cum fuerit possibile mundos esse infinitos, erit necessarium: æterna enim nõ continentur à tempore, & cum fuerit possibile aliquid esse de natura rerũ æternarum, illud erit necessarium non contingens.

Habet autem dubitationem ipsa de infinito consyderatio. Etenim non esse ponentibus multa impossibilia accidũt, & esse. Amplius autem vtro sit modo, vtrum vt substantia, an vt accidens per se alicui naturæ, an neutro modo, sed nihilominus sit infinitum, aut infinita multitudine.

Et certe in consyderatione de infinito est quæstio. Qm̃, si aliquis posuerit ipsum non esse, cõtingerent ei plura impossibilia. Et, si posuerit ipsum esse, quomodo igitur ponit ipsum, vtrum substãtiam, aut quod in se accidit alicui naturæ, aut quod non est secundum alterum istorum, & sive infinitum ponat vnum, aut plura in numero.

Dicit q̃ consyderare de infinito inducit maximam perfectionem. declaratum est. n. q̃, si aliquis ponat ipsum non esse, contingent ei plura impossibilia, et eorum vnum est tempus non esse, neq; motum, neq; dimensionem mẽsurarum, neq; additionem numerorum. perfecte tandum est igitur quomodo est, vtrum fm q̃ est substantia, aut fm q̃ accidit alii naturæ, aut fm q̃ non est alterum istorum indifferenter, sive ponamus finitum vnum in magnitudine finitum, aut plura infinita in numero, scilicet quando posuerimus quòd infinitum accidit alij naturæ.

Caput Tertium, quot modis dicatur infinitum.

MAxime autem Physici est cõsyderare si est magnitudo sensibilis infinita. Primum igitur determinandũ est quot modis dicitur Infinitũ. Vno igitur modo, quod impossibile est transire, ex eo, quia non est aptum natura transiri, vt vox inaudibilis. Alter autem, trãsitum habens inconsumabilẽ. Aut quod vix. Aut quod natura aptum est habere, nõ tamen habet tranſitum, aut finẽ. Amplius, infinitum oẽ aut est fm appositionẽ, aut fm diuisionem, aut vtroq; modo.

Et

Et oportet Naturalem cõsyderare vtrum quãtitas sensibilis sit infinita. Oportet igitur primo determinare ſm quot modos dicitur infinitum. Vnus igitur eorũ est illud, in quo non est possibile incipi, quia non est innatũ acquiri, sicut dicitur sonum esse inuisibilem. Et dicitur de illo, cuius processus non habet finem. Aut de eo, cuius processus est cum labore, & fatigatione. Et dicitur de illo, quod est aptum vt procedatur in ipso, sed nos nõ possumus procedere, & peruenire ad finẽ. Et etiam dicũtur modi eẽ infiniti, aut in additione, aut diuisione, aut in vtroq;.

34 Et oportet Naturalem consyderare vtrum sit possibile vt in igitando sensibilis sit infinita, aut non. et pus oportet perscrutari de hoc ſm quot modos dr infinitũ, q̃ rum Vnus est illud, in quo non potest procedi, qa nõ habet longitudinem, neq; finitam, neq; infinita n, vt dr q̃ dor, aut pun ctus est infinitus. & iste modus priuationis est vt aliquid careat illo, quod nõ est innatum, neq; tuum genus hre, si habeat genus, vt, cum dr est Deum esse non corpus. D.d. Et dr, &c.t. de illo, quod habet quantitatem, & longitudinem in a ſu, sed non habet finem. & de isto modo pserutabit hic. D. induxit tertium modum, & dixit Et de illo, cuius processus est cum labore, t. et dr infinitum trãsumptiue de illo, quod non pertranſitur, nisi cum labore propter longitudinem spati, sed habet finẽ, vt cum dicitur q̃ via longa est infinita. D. induxit quartũ modum, & dixit Et de illo, quod possibile est vt in illo procedat, ſm q̃ est quantum finitum, sed non possumus pertranſire illud propter rem extrinsecã, vt cũ dicit q̃ profunditas maris est infinita. & tertius modus, & iste dr infinita trãsumptiue. D. induxit quintum modũ, & est illud, quod dicitur esse finitum, ſm q̃ actus in eo semper seruat potentiam, & est illud, quod potest esse tũ, non tecũ is modus, t. numerus, & dixit Et etiã, &c.t. & iste modus infinite est ille, qui dr in additione a tiones prolicientis a re, aut passionis: In additione autẽ actionis, vt gñatio, in passione vt diuisio mensuratę in partes. & iste modus finiti manifestum est q̃ est alius a z, s.q habet quantitatem in actu, sed non hẽt finem.

Ex hoc loco pt Auerroes velle q̃ pcessus in infinitum sit ad gñe dr relerti.

Capit Quartum, probans non dari Infinitum. Pars Prima, in qua arguunt contra ponentes Infinitum esse quid per se existens.

SEparabile igit eẽ à sensibilibus infinitũ, ipsum quid existens infinitum, non est pos'e. Si. n. neq; magnitudo est, neq; multitudo, sed substãtia ipsum est infinitum, & nõ accidẽs, indiuisibile erit. diuisibile. n. aut magnitudo erit, aut multitudo. si autem indiuisibile, nõ infinitum, nisi sicut vox inuisibilis est. At neq; sic dicũt esse affirmantes esse infinitũ, neq; nos quærimus, sed vt intrãsibile.

Nunc autem dicamus q̃ impossibile est vt infinitum sit separatum à sensibilibus, & sit existens per se infinitum. Si. n. infinitũ non est mensura, neq; numerus, sed est substãtia, non accẽs, necesse est vt sit indiuisibile. mẽsura. n. est illud, quod est diuisibile, & numerus. &, si est indiuisibile, non est infinitum, nisi eo modo, quo dicitur, q̃ sonus est indiuisibilis. Sed non hoc modo vtuntur infinito dicentes ipsum esse, nec etiam nos perscrutamur de hoc modo, sed de illo, cuius intentio est ipsum esse non pertransibile.

Cum narrauit q̃ oportet Naturalem perscrutari de infinito, vtrum sit corpus sensibile infinitũ, aut corpa sensibilia infinita in actu, incepit primo perscrutari ſm exercitium disputatium de infinito, quod ponit substantia separata à sensibilibus, vt plures Antiqui opinabantur, & dixit Nunc autem dicamus, &c.t. qm̃ impossibile est vt infinitum sit aliquod separatum à sensibilibus demõstratis, ſm q̃ est substantia, cuius quiditas est in infinito. D. induxit rõnem destruentem infinitum positum hoc modo, & dixit Qm̃, si infinitum, &c.t. qm̃, si illa natura, quæ dicitur infinita nõ sit de genere mensuræ, neq; de genere numeri, sed fuerit substantia per se, necesse est vt sit indiuisibilis. diuisibilitas. n. rei est ſm q̃ est mensura, aut numerus. Et iste sermo est in secunda figura sic. Infinitum separatũ non est numerus, neq; quãtum: & oẽ diuisibile est numerus, aut q̃tum: ergo infinitum est indiuisibile. D. dixit & infinitum non est numerus. & hoc sic concluditur. Infinitum est substantia: & quantum, & numerus non est substantia: ergo infinitum non est quantũ, neq; numerus. Et, cũ declarauit q̃ ſm hoc infinitum est indiuisibile, incepit declarare q̃ ex hoc sequitur vt non dicatur infinitum nisi per accidẽs, sicut dicitur de puncto, & dixit ergo infinitum, etc. t. et, cum fuerit indiuisibile, tunc nõ dicet infinitum, nisi sicut dicitur de illo, quod non est innatum recipere finitatem, aut infinitatem, vt punctus, & color. Et iste syllogismus est in secunda figura sic. Infinitum hoc modo est indiuisibile: & infinitum verum est diuisibile: ergo infinitum hoc modo non est verum infinitum. Quòd autem infinitum verum est diuisibile hic declarabitur. verum infinitum, si dicet illud, quod est innatum dici infinitũ, est q̃ intum, aut numerus. & oẽ quantum, aut numerus est diuisibile: ergo verum infinitum est diuisibile.

Et, cum declarauit q̃ cõtingit ei ſm hoc q̃ infinitum est punctus, aut color, aut alia natura, incepit declarare quòd iste modus infiniti non significat naturam terminatam, neq; Antiqui dicentes infinitum esse substantiam existentem per se intẽdebant hoc. iste n. modus non significat in re, quod est substantia magis, q̃ quod est pũctus, neq; quod est pũctus magis, q̃ quod est color. si igitur fuerit hæc substantia existens per se, tunc illa nõ dicetur infinita, nisi sicut dicitur punctus. & manifestum est q̃ Antiqui non intendebant hoc. et ideo dixit Sed non hoc modo, &c.t. sed dicentes infinitum non intendebant istum modum. neq; etiam perscrutatio nostra est de tali infinito, quod est per accidens, sed de illo, quod est infinitum per se, quod est quantum non pertransibile.

Si vero ſm accidens est infinitum, nõ erit vtiq; elementum eorum, quæ sunt, vt infinitum. sicut neq; inuisibile locutionis, quanuis vox sit inuisibilis. Amplius quomodo contingit aliquid esse ipsum infinitum, si non est & secundum numerum, & magnitudinem, quorum ẽ per se passio quædam infinitum? adhuc enim minus esse necesse est, quàm numerum, aut magnitudinem.

Et etiam, si infinitũ est per accidens, non est

Diuisibile rei ſm q mensura numerus s.met. 16.

est elementum ehtium in eo, quod est infinitum, quemadmodum inuisibile non est elemẽtum idiomatis visi, & sonus est inuisibilis. Et etiam qãto est pos'e, vt infinitũ sit exñs per se, & numerus, & mensura, q̃ sunt illa, q̃bus accidit infinitum, nõ sunt exñtia per se.

36 Hic incæpit declarare q̃, si ponatur ipsum esse substantiam, erit per accidens, & sic si ponatur principiũ, & elementum erit elementum per accidens, & dixit Et si infinitum, &c.t. et, si infinitum, vt declaratum est ex hoc sermone, est ſm q̃ est infinitum p accidens, nõ est elementum entium, in eo q̃ est infinitum, vt Antiqui ponunt: sed, si fuerit elementum, erit ſm q̃ est substantia vt sonus non est elementum dictionum, ſm q̃ est inuisibilis, sed ſm q̃ est audibilis. quod igitur existimauerunt q̃ ex hoc, q̃ est principium, & elementũ, sequitur vt sit infinitũ, est falsum, si concesserimus aliquid esse tale, s. substantiam infinitam existentem per se. q̃ aũt infinitum est substantia per accidens manifestum est. qm̃ substantia existens per se infinita est elementum per accidens, ſm q̃ est infinita, et nullum elementorum est elementum, ſm q̃ accidit et aliqd: ergo in secunda figura, substãtia infinita non est elementũ, ſm q̃ est infinita. Prima propositio manifesta est ex prædictis, secunda vero manifesta est per se. Et, cum declarauit q̃ ſm q̃ est infinitum non est principiũ, incæpit destruere aliquid esse existẽs per se infinitum & dixit. Et etiam, &c.t. &, si infinitum est existens per se quanto magis vt illud, cui accidit infinitum, sit existẽs per se, s. subiectũ. v.g. numerus, & mensura, sed subiectum non est existens per se, quanto magis infinitum non erit existens per se. & ista declaratio est Logica, et demonstratiua quodammodo. Quòd autem subiectũ infiniti est dignius vt sit separatum magis q̃ infinitum declaratur per duas propositiones sic. Infinitum dicit in subiecto: & oẽ, quod dicitur in subiecto, subiectum eius est magis existens per se q̃: illud. ergo subiectum infiniti magis est existens per se q̃ infinitum, sed quantum, et numerus sunt substantia infiniti: ergo quantũ, & numerus sunt magis separabilia q̃ infinitum. deinde cõponitur in syllogismo hypothetico. Si infinitum est separatum, quantum & numerus erunt magis separata. deinde destruetur consequens, & concludetur antecedens. & in hoc sermone sunt duo syllogismi categorici, & vnus hypotheticus.

Manifestum autẽ et q̃ non contingit esse infinitum, vt actu existens, & vt substãtiam, ac principium. erit. n. qcquid ipsius accipiatur, infinitum, si partibile est. infinito. n. eẽ, & infinitum idem est, si substantia infinitum sit, & non de subiecto. quare aut indiuisibile est, aut in infinita diuisibile. multa autem infinita esse idẽ impossibile est. At vero, vt aeris aer pars est, sic et infinitum infiniti, si quidem substantia est, & principiũ. Impartibile, ergo, et indiuisibile est. At eẽ tale neq; quod actu est infinitũ. quantũ. n. qd eẽ necesse est.

Et manifestum est q̃ impos'e est infinitum sit, sicut illa, quæ sunt in actu, & quasi substantia, & principium. qm̃ necesse est vt quodcũq; acceperis ex eo sit infinitũ, si est diuisibile. qm̃, si infinitum est substãtia, & non dicitur in subiecto, tunc quiditas infiniti, et infinitum erit idem. ergo necesse est, aut vt sit indiuisibile diuisionibus, quarũ nulla est nõ infinita, & sic erunt plura infinita, & infinitũ idẽ. quod est impos'e. Quemadmodum. n. pars aeris est aer, sic pars infiniti est infinita, ſm q̃ est substantia, & principium, & sic erit Indiuisibile. Sed impos'e est vt illud, quod est in actu infinitum, sit indiuisibile. necesse enim est, vt sit aliquod quantum.

Idest, & manifestũ est ex hoc, quod ego dico, q̃ impossibile est vt infinitum, ſm q̃ est infinitũ, sit de natura substantiarum, & principiorũ existentium in actu, quæ non sunt in subiecto. D. dixit necesse est enim vt quodcunq; acceperis, &c.t. quãcunq; partem. D. induxit cautam super hoc, & dixit qm̃, si infinitũ, &c.t. qm̃, si infinitum fuerit substantia, et non dicit in subiecto, tunc definitio eius, quod dicitur infinitum, & definitio infinitatis erunt eædem. ex quo sequitur nec'o, si fuerit diuisibile, vt ponunt, vt definitio totius, et partis sit eadem. pars. n. infiniti, si definitio dispõnis, & dispositi est eadem, necesse est etiam vt sit infinita, definitio. n. partium substantiarum cõsimilium partium, & definitio substantiæ sunt eædem. v.g. qm̃ pars aeris est aer, & pars aquæ est aqua. D. d. & sic erunt plura, &c.t. &, cum pars infiniti est infinita, erunt plura infinita, sed impossibile est vt infinitum sit magis q̃ vnũ. D. confirmauit hoc, & dixit Quemadmodum. n. pars aeris est, &c.t. & sist necesse est vt pars infiniti sit etiã infinita, ſm q̃ accidit substãtiæ, & principio. D. d. erit igitur indiuisibile. t. et cum hoc impossibile contingit, si fuerit diuisibile, ergo est indiuisibile. sed impossibile est vt aliquid, quod est in actu infinitum, sit indiuisibile: quod. n. est infinitum, necesse est vt sit aliquam habens quãtitatem, & sic ponit ipsum Antiqui. Et, cum posuit q̃ illud, quod dicitur infinitum, necesse est vt sit quantum, incæpit declarare quid sequitur ex hoc.

Secũdum ergo accidens est infinitũ. Sed si sic, dictum est q̃ non contingit ipsum principium dicere, sed illud, cui accidit, vt aerẽ, aut par. Quare absurde enuntiant dicentes, sicuti Pythagorei dicunt. simul. n. substantiam faciunt infinitum, & partiuntur.

Per accidens igitur est infinitum. Si igitur est ſm hunc modum, tam diximus q̃ impossibile est ipsum dici principium, sed principium est illud, cui accidit, & est aer, aut par. Apparet igitur q̃ iste sermo est inopinabilis, cum conueniat ei, quod dicunt Pythagorici, dicentes enim ipsum ponunt infinitum substantiam, & cum hoc diuidunt ipsum.

37

Definitio partium subtantiarum cõsimilium eadem.

Dicit &, cum infinitum est quantum, vt ponunt, & ſm q̃ est in re, tunc esse infinitum, ſm q̃ est infinitum, est per accidens: qm̃ suum esse essentiale est, ſm q̃ est quantum, & accidit in quanto, q̃ sunt infinitum. D. d. Si est igitur hoc modo, &c.t. quia nihil dicitur principium, ſm q̃ accidit ei aliquid per accidens. Et dixit, vt mihi videtur, tam diximus, minuendo illud, quod prædixit. qm̃, si infinitum dicit de illo, quod non innatum est recipere finitatem, neq; infinitatem, & fuerit elementum ſm hunc modum, necesse est vt elementi sit elementum per accidens, potẽtia. n. illius sermonis, & potentia illius, quã probant hic. & si posuerit ipsum esse quantum, est eadem potentia, qm̃, si potuerit ipsum

ipſum eſſe quantum, & non fuerit oẽ quantum infinitum, tunc infinitum erit accidens quanto, & non erit in eo, ſm ꝙ eſt quantum. & ſic, ſi quantũ ponatur elementum, ſm ꝙ eſt infinitum, tunc elementum erit elementum ſm accidens, ſiue illud accidens fuerit propinquum, aut remotum. ſi autem infinitum eſſet accidẽs eſſentiale quibuſdam ſpeciebus quanti, non contingeret eis iſta redargutio. eſt.n. aliquod elemẽtum ſm accidens, qñ illud accidens fuerit eſſentiale, vt dicimus ꝙ ignis, & aqua ſunt elementa ſm primas qualitates. D.d. apparet igitur, &c.i. apparet igitur ꝙ iſte ſermo eſt improbabilis, cum ſit conueniens ei, quod dicunt Pythagorici. ponunt enim infinitum eſſe ſubſtantiam liberatam a quantitate, deinde diuidunt illam.

Infinitum an ĩ ſẽſibilib⁹.

Sed fortaſſis hæc quidem eſt vl'is quęſtio magis, ſi contingit infinitum et in Mathematicis eſſe, & in intelligibilibus, & in ijs, quæ nullam habent magnitudinem. Nos aũt conſyderamus de ſenſibilibus, ac de ijs, quorum facimus ſcientiam, vtrum in illis eſt, an non eſt corpus infinitum in augmentum.

Sed perſcrutatio, vtrum ſit poſſibile vt infinitũ ſit in Mathematicis, & intellectis, quæ non habent menſuram omnino, eſt perſcrutatio vniuerſalis. Et perſcrutatio noſtra eſt de illo, quod eſt in ſenſibilibus, & de illo, quod continetur in hac arte, & eſt conſyderare vtrum in iſtis ſit corpus infinitum in augmento, aut non.

39 Cum deſtruxit vt infinitum ſit ſubſtantia exiſtens per ſe denudata a quantitate, & iſta perſcrutatio non eſt propria huic ſciẽtiæ ſed eſt de Mathematica, dixit Sed perſcrutatio, &c.i. ſed perſcrutatio de vtrum inueniatur infinitum in intellectis, aut in quantitate, ſm ꝙ eſt non in materia eſt ſcientiæ Diuinæ, quæ perſcrutatur de infinito in intellectis, ſm ꝙ conſyderat de intellectis, ſm ꝙ ſunt intellecta, ſ. ſm quòd ſunt abſtracta a menſura, & perſcrutatur de infinito in menſuris, ſm ꝙ ſunt abſtractæ à materia, & eſt principiũ, quod ponit Mathematicus, ſ. infinitum eſſe in tribus menſuris. poſſibile eſt enim apud ipſum lineam exire in infinitum, & ſilr ſuperficiem, & corpus. Naturalis vero perſcrutatur de infinito, quod accidit menſuris, ſm ꝙ ſunt in materia. Et hoc intendebat, cũ dixit Et perſcrutatio noſtra eſt de infinito, &c.i. vtrum ſit mẽſura ſenſibilis infinita & primo vtrum corpus ſenſibile infinitum ſit, qm̃, ſi hoc fuerit, erit linea ſenſibilis infinita, & ſuperficies ſenſibilis infinita. &, quia iſta ſcientia conſyderat de infinito, quod eſt in actu, &, quod eſt in potentia, dixit & iſta ſcientia continet, &c. & intendit per augmentum additionem.

Perſcrutatio ... eſt ſcię Diuinæ.

Pars Secunda, in qua probatur non dari Magnitudinem infinitam actu, rõnibus cõibus, & proprijs.

LOgice igit̃ ſpeculantibus ex huiuſmodi videbitur vtiq; non eſſe. Si enim eſt corporis ratio planitie terminatum, ᵃ non vtiq; erit corpus vllum, aut intelligibile, aut ſenſibile infinitum.

Qui aũt cõſyderat de hoc cõſyderatione Logica, ex iſtis videt ꝙ nõ eſt in eis. cũ ratio corporis ſit ipſum eſſe terminatum per ſuperficiẽ, impoſſe eſt igĩ vt aliquod corpus ſit infinitũ, neq; intelligibile, neq; ſenſibile.

40 Cum declarauit ꝙ propria perſcrutatio huius ſcientię eſt, vtrum ſit hoc corpus ſenſibile infinitum ĩ actu, incœpit deſtruere hoc, & dixit Qui autẽ. hoc.n. corpe qñq; vtit̃ ipſe ſm modũ ſermonũ Dialecticæ, & qñq; ſm ſermones Demonſtratiuos. Et iſte ſermo componitur ſic. Oẽ corpus continetur ab vna ſuperficie, aut à pluribus: & oẽ, quod cõtinetur ab vna ſuperficie aut pluribus, eſt finitum: ergo oẽ corpus eſt finitũ. & hoc in prima figura. Et propoſitio dicẽs, ꝙ oẽ corpus continetur ab vna ſuperficie, aut à plibus declarat̃ ſic. Oẽ corpus eſt figuratum: & oẽ figuratũ, aut eſt rotundũ, aut non: ergo oẽ corpus aut eſt rotundum, aut non. ſed omne rotundũ continetur ab vna ſuperficie: & nõ rotundũ continetur à ſuperficiebus finitis pluribus vna: ergo oẽ corpus continetur ab vna ſuperficie, aut à pluribus. ſed oẽ, quod eſt tale, eſt finitum: ergo omne corpus eſt finitum. Sed qui conceſſit corpus infinitum eẽ, non conceſſit ipſum habere figuram. Et hoc videtur manifeſtum per ſe. omne.n. corpus aut habet figuram ſphæricam, aut non. et ideo, ſi poſuerimus hoc eſſe corpus infinitum, non erit verum dicere ipſum eſſe ſphæricum, aut non ſphæricum, ſicut non eſt verum dicere punctum eſſe ſphæricum, aut non ſphæricum. D.d. terminatum per ſuperficiẽ.i. terminatum per vnam quãq; ſuperficierum, aut rotundam, aut rectam.

Oẽ corp⁹ ꝯtinet̃ ab vna ſupficie, aut a pluribus.

Oẽ corp⁹ ẽ figuratũ. ſed oppoſitũ de de elmis 3. cœli. cõm. 67. & tex Vide con. Zimar.

At vero neq; nũerus ſic, vt ſepatus, & infinitus. numerabile.n. eſt numerus, aut hñs numerũ. ſi ergo numerabile põt numerari, & pertranſire vtiq; poſſe erit infinitum.

Quod numerꝰ nõ ſit infinitus actu.

Neq; numerus etiam poteſt eſſe ſeparatus, et infinitus. numerus.n. et illud, cuius eſt numerus, eſt numeratũ. ſi igĩ numeratum põt numerari, poſſe eſt peruenire ad infinitum.

41 Cum declarauit vlr ꝙ infinitũ non eſt quantũ continuum, incœpit declarare etiam vlr ꝙ infinitum non eſt quantum diſcretum. v.g. numerus, & dixit Neque numerus, &c.i. neq; etiam eſt poſſibile inuenire numerum in actu ſeparatum à materia, aut non ſeparatum eſſe infinitum. numerus. n. & numeratum in actu eſt numeratum in actu, aut eſt poſſibile vt numeretur in actu, ſ. vt perficiatur numerari. &, cum poſuerimus ꝙ ois numerus eſt numerabilis, & oẽ numerabile poſſibile eſt vt numeretur tũc, cum poſuerimus ꝙ inueniẽ aliquis numerus infinitus, neceſſe erit vt infinitum numeret̃, quod eſt impoſſe. ergo non eſt hic numerus infinitus. Et forte etiam iſta propoſitio eſt de genere, ꝓpoſitionum notaꝝ per ſe, ſ. ꝙ ois numerus eſt numeratus, & ꝙ oẽ numeratum in potẽtia, cum fuerit in actu, poſſe eſt vt ſit numeratũ in actu. ſed iſta propoſitio eſt cõis, nõ eſſentialis. ꝙ autem infinitum impoſſibile eſt, vt ſit numeratum in actu manifeſtum eſt per ſe.

Forte iſta ꝓpõ eſt de numero ꝓpõnũ notaꝝ per ſe ... numeratꝰ.

Phyſice aũt magis ſpeculantibus ex hiſce manifeſtũ erit. neq;.n. cõpoſitum põt eſſe, neq; ſimplex. Cõpoſitum igit non erit infinitũ corpus, ſi finita multitudine el'nta ſint. neceſſe eſt.n. plura eſſe, & ęquari ſemp contraria, & non eſſe vnum corũ infinitum. etſi .n. quõcunq; ſuperat̃, quæ in vno corpore, eſt potẽtia, ab altero (vt ſi ignis finitus ſit, aer aũt infinitus, ſit aũt ęqualis ignis ad aerẽ ęqlẽ, potẽtia quãtũlibet multiplicatus, ſolũ aũt

numerum aliquem hñs) tñ manifeſtum eſt ꝙ infinitum excedet, & corrumpet finitum.

Qui autem poſuit ſuam cõſyderationem magis naturalẽ ex iſtis declarabit qm̃ impoſſibile eſt corpus infinitum eſſe, neq; compoſitum, neq; ſimplex. Compoſitũ vero, ſi elemẽta fuerint finita in numero. neceſſe eſt.n. vt cõtraria valeant ſibi ſemp. impoſſe igit̃ eſt vt vnũ eorũ ſit infinitũ, ſi potẽtia, q̃ eſt in aliquo illorum corũ, fuerit diminuta à potẽtia, quæ eſt in alio corpore, ſm aliquã quantitatem, & ignis, v.g. fuerit finitus, & aer fuerit infinitus, & menſura ignis fuerit multiplex menſuræ aeris in potentia quacunq; multiplicitate, manifeſtum ẽ quòd infinitum excedet finitum, & corrumpet ipſum.

42 Cum deſtruxit hoc ꝑ ſermones Dialecticos, incœpit deſtruere hoc deſtructione, ꝓpria ſciæ naturali, dicẽs Qui aũt ponit ſuã conſyderationẽ magis, ꝓpriã ſcię naturali ex iſtis, ꝓpõnibus declabit. D. icœpit dicere ꝙ Ipoſſibile ẽ corpus infinitũ eſſe cõpoſitũ, aut ſimplex. &, q.d. & ſignũ eius, ꝙ ipoſſibile eſt corp⁹ naturale eẽ infinitũ, eſt, qñ, ſi fuerit, aut eſt cõpoſitũ, aut ſimplex: ſed non eſt cõpoſitum, neq; ſimplex: ergo corpus infinitum nõ eſt. D. incœpit declarare ipſum eſſe nõ cõpoſitũ, & dixit ſi igit̃ fuerit finita numero, &c.i. & cõpoſitũ infinitũ neceſſe eſt vt ſit infinitũ, aut qa vnũ elementoꝝ, ex qbus cõponit̃, aut plura vno ſunt infinita ĩ magnitudine, aut qa elemẽta, ex qbus cõponit̃, ſunt finita ĩ magnitudie, ſed ĩfinita ĩ numero. D. icœpit deſtruere ipm eſſe infinitũ, qa vnũ eoꝝ eſt infinitũ ĩ magnitudine, et dixit Si igit̃ elementa, &c.i. ſi cõpoſitum fuerit compoſitũ ex elemẽtis finitis. v.g. quq;, aut ſex, ipoſſibile eſt vt vnũ eoꝝ ſit infinitũ, i. ĩ magnitudine. D. induxit rõnem ſup hoc, & dixit neceſſe eſt.n. & c. & iſte ſermo eſt in prima figura ſic. Elementa ſunt cõtraria: & cõtraria debent eſſe ęqpotentia: ergo elemẽta, ex qbus cõponit̃ corpus compoſitũ infinitum, ſunt æqpotentia: ſed æqpotentia ipoſſibile eſt vt quædam ſint finita, & quædã infinita: ergo elementa, quæ ſunt in compoſito, impoſſibile eſt vt vnũ eoꝝ ſit infinitũ. D. induxit rõnem ſup hoc, ꝙ elemẽta ſunt ęqpotẽtia, & dixit qm̃, ſi po¹, &c.i. qm̃, ſi po² cõtraria, q̃ eſt in altero illoꝝ elementoꝝ, exñte ĩ magnitudine ęqli alicui magnitudini alterius elementi, fuerit minor potentia exñte ĩ magnitudine æquali alterius elemẽti, & debilior illa in q̃titate terminata. v.g. ꝙ potentia ĩ vna palma ignis fuerit dupla potentiæ, q̃ eſt in vna palma aeris. qm̃ tũc, ſi totus ignis fuerit finitus, et totus aer fuerit infinitus, cõtinget neceſſario vt aer corrũpat ignem: & ſic elementum finitũ non obſeruabit̃ cum elemẽto infinito: quare mũdus corrumpet̃. Et poſuit ꝙ potẽtia partis terminatæ elementi finiti eſt maior po² partis ęqualis illi ex infinito. qa põt aliqs dicere ꝙ totum elementũ infinitũ non corrũpet finitũ, niſi poſuerimus ꝙ potẽtiæ duaꝝ partiũ ęqualiũ in q̃titate ſint ęquales in qualitate. & ideo dixit ꝙ idẽ ſequit̃ & ſi potentiæ partiũ æqualium in q̃titate fuerint diuerſæ in contrarietate. non.n. accidit vt quędam excedat quandam, niſi quantitate finita, cum ſit manifeſtum per ſe ꝙ quanto magis augmentatur quantitas corporis, tanto magis augmentabitur potentia eius: & cum corpus diuiſibile habuerit quantitatem infinitam, neceſſario habebit potentiam maiorẽ potentia corporis finiti maioris. Et oẽs iſtæ propoſitiones ſunt manifeſtæ ꝑ ſe, niſi propoſitio dicens elementa eſſe contraria: & accepit illam, aut ſm famoſitatem, aut conceſſam, qa declarabitur in hac ſcia. & hoc eſt rectius. quia ſic contradictio erit demonſtratiua, non diſputatiua. &, cum deſtruxit partem dicẽtem, compoſitum eſſe infinitum, quia vnum elementorum, ex quibus componitur, aut plura vno, ſunt infinita in quantitate, reuerſus eſt ad ſecundam partem, ſ. vt vnum eorum ſit infinitum.

Cõtraria debẽt eẽ ęqpotentia.

ᵃ de gñatione & corruptione t. cõ. 40. & hic t. cõ 44.

Vnumquodq; autem infinitũ eſſe eſt impoſſibile. Corpus. n. eſt, quod omniquaq; dimẽſionem habet. Infinitum autem, quod infinite extenſum eſt. Quare infinitum corpus vndequaq; extenſum erit in infinitum.

Et impoſſe eſt etiã vt vnũquodq; eorũ ſit infinitũ. Corpus. n. eſt illud, quod habet dimenſionẽ ad oẽs partes. & Infinitũ eſt illud, quod hẽt dimẽſionẽ infinitã. Ex quo ſequit̃ vt corpus infinitum habeat dimenſionẽ infinitã ad oẽs partes, & ſic elementorũ vnũ infinitorũ implebit totũ. ubi igr̃ erũt reliqua?

43 Dicit Et impoſſe eſt etiã vt compoſitũ ſit infinitũ, quia vnũquodq; elementoꝝ, ex quibus componitur, eſt infinitum. qm̃ corpus eſt illud, quod habet dimenſionem in oibus partibus: & infinitum eſt illud, quod habet dimẽſiones infinitas: ex quo ſequitur vt corpus infinitum ſit infinitum in omnibus partibus. Et hoc eſt neceſſe. qm̃, cum aliquid fuerit cõpoſitum ex duobus, neceſſe eſt vt definitio illius compoſiti ſit compoſita ex definitionibus illorum duorum. v.g. quia definitio corporis eſt illud, quod expãditur ad oẽs partes: & definitio infiniti eſt illud, quod non habet finẽ: ideo definitio corporis infiniti eſt illud, quod extẽditur ad omnes partes in infinitum. & iſte locus eſt verus. & quia, ſi vnum elementorum fuerit infinitum, impoſſibile erit vt cum ipſo ſit aliud elementum finitum, nedum infinitum, dixit & ſic vnum elementorum infinitorum, &c. Et hoc, quod dixit, manifeſtũ eſt ex hoc, quod poſuit ꝙ infinitum debet eſſe infinitum in oibus tribus dimenſionibus, & ſunt ſex partes. & hoc intendebat per omnes partes. &, ſi nos poſuiſſemus ꝙ infinitum eſt infinitum in quadam parte, contingeret infinitum eſſe maius infinito. poſſe.n. eſſet ponere ĩ parte, in qua eſt infinitum, aliud corpus contiguum: & tũc congregatum ex duobus corporibus erit maius vno corpore, & vtrũq; eſt infinitum, ſcilicet congregatum, & ipſum infinitum. quod eſt impoſſibile.

At uero neq; unum, ac Simplex eſſe contingit infinitum corpus, neq;, ſicut dicũt qdã, id, quod p̃ter elementa eſt, ex quo hęc generant, neq; ſimpliciter. Sunt.n. qdã, q hoc faciũt infinitũ, ſed nõ aerẽ, aut aquã, ne cetera corrumpant ab infinito. hñt.n. ad ſeinuicem cõtrarietatem, ut aer qdem frigidus eſt, aqua uero humida, ignis autem calidus, quorum, ſi unum eſſet infinitum, corrupta iam fuiſſent alia. nunc autem dicunt aliud eſſe id, ex quo hæc ſunt.

Quòd aũt impoſſe eſt ꝙ infinitum ſit vnũ corpus Simplex ſic declarabit̃. hoc.n. nõ eſt poſſe, neq; ſm dicentem ipſum eſſe aliqd extra el'nta, ex quo res gñantur, neq; ſimplr. Quidã.n. ponunt infinitũ, vt diximus, et nõ

ponunt ipsum aquã, aut aerẽ, ne illud, quod ponunt infinitũ, corrumpat alia. sunt. n. contraria adinuicem. v. g. qñ aer est frigidus & aqua humida, & ignis calidus. &, si aliquod istorũ eẽt infinitũ, tũc alia corrũperent. nũc igit dicunt hoc eẽ aliqd, ex quo gñatur ista.

44 Cum destruxit ꝙ corpus infinitum sit compositũ, quia illa, ex quibus componitur, sunt ifinita in magnitudine, anteq̃ destrueret secundam partem de composito infinito, & est illud, quod est ifinitum, quia partes eius sunt infinitæ in specie, incœpit destruere corpus simplex eẽ infinitũ, & dixit Quòd aũt impoſe est, &c. t. ex hoc, quod dicam. &, quia hoc intelligitur duobus modis, aut, quia illud corpus est extra quatuor elementa, & ex eo gñantur elementa, vt quidam dicunt, aut quia illud corpus est vnũ elemẽtorũ quatuor, deinde dixit non. n. est poſe, &c. t. & impoſe est vt corpus infinitũ esset, siue ſm ponẽtes ipsum esse extra mundũ, siue ſm plicitet, ſ. si quocũq; modo ponat siue extra, siue itra, siue vnũ elementorũ, siue aliud. D. narrauit cãm, pp quam qdam poluerunt ipsum extra elemẽta, & dixit. Quidam. n. ponunt infinitum, &c. t. in modo, in quo põt plus cõseruari, ſ. vt sit extra elemẽta. & sermo eius hoc manifestus est, qñ manifestũ est ista eẽ cõtraria. quare, si vnũ eorũ erit infinitũ, necio corrumpẽtur reliqua. et ideo isti fugierũt in hoc ꝙ sit vnũ elementorũ.

Impoſſibile aũt est esse tale, non ꝙa infinitũ, de hoc. n. cõe aliqd dicendũ est, de omni (ſ. re & aere, et aqua, et quolibet) sed ꝙa nõ est tale sensibile corpus, ꝓter vocata elementa. oẽ nãq;, ex quo est, etiã resolui in hoc. quare ellet vtiq; hic ꝓter aerẽ, et ignẽ, et terram, & aquam aliud quippiam. vẽ autẽ nullum.

Et impoſe est aliqd esse tale, nedum vt sit infinitũ. sed de hoc dicemus sermonẽ cõem omnibus eodẽ modo aeri, & aq̃, & aliis el'ntis. & impoſe est corpus simplex eẽ, ex quo el'nta gñantur. sed nos dicemus in hoc loco in destructione eius sermonem cõem cõtra eos, q̃ ponũt ipm aliud ab el'ntis, aut vnũ eorũ. ꝙ nullũ corpus est tale. oẽ. n. ad illud, ex quo fit, dissoluit. quapropter necesse est hic esse aliqd præter aerem, & ignem, & aquã, & terram. sed nos non videmus aliud.

45 Cum præmisit sermonem cõem in destruendo corpus simplicitet esse tale, incœpit primo destruere ipsum ex'ta elementa, & dixit ꝙ nullum corpus est tale, &c. t. & impoſsibile est corpus infinitum esse aliud à q̃uor elementis, et hoc intendebat, cum dixit tale. qñ, si hoc corpus esset aliud ab elementis quatuor, ex qbus componerẽ, tunc necesse esset, cum corrũperentur, vt videretur tenta dissolui in illud. & hoc non videtur. Et hoc intẽdebat, cũ dixit quapropter, &c. t. quapropter necesse esset hic esse alã naturam, in quã dissolueretur aer, & ignis, & aqua, & terra. Et, cum destruxerit el'ntum simplex esse extra q̃uor el'nta simpliciter, nedum infinitũ, incœpit destruere vnũ el'ntorum eẽ infinitum.

Neq; igit ignis, neq; aliud elementorum quicquã infinitum quid esse potest. Omnino. n. & ꝓter id, ꝙ infinitũ sit aliqd ipsorũ, impoſe est ipsum vniuersum, & q̃ finitũ sit, aut eẽ, aut fieri vnum qd ipsorum, sicuti Heraclitus dicit, omnia fieri aliquando ignem.

Et impoſe est vt ignis, aut aliqd el'ntorum sit infinitũ. Qñ vẽ, si nos diximus ꝙ aliqd eorũ est infinitum, impoſe erit vt oẽ totum fiat, &, si sit finitũ vnũ eorum, vt dicit Heraclitus, ꝙ omnia fient in aliqua hora ignis.

Dicit Et impoſsibile est vt vnũ elementoꝝ sit infinitũ, qñ illud elementũ vinceret totũ, & totus mundus tunc cõuerteret in illud elementũ. vẽ. n. est ipoſe hoc, si nos diximus aliquod el'ntoꝝ esse infinitũ, non vt ponit Heracli. oĩa esse finita, et opinat ꝙ oĩa reuertunt in ignem. Et dixit hoc, narrando ꝙ ista ꝓpositio, quę sequit, si vnum elementoꝝ fuerit ifinitum, est impoſsibilis, si aliquis poſuerit illam, nisi ponat ꝙ aliquod elemẽtorum est infinitum, vt fecit Heraclitus. Sed debes scire ꝙ ponens vnum eorum esse infinitum, contingit et mundum fuisse corruptum necessario. ponẽtt autẽ omnia esse finita, sed ꝙ in aliquo eorum sit potẽtia excedens alias, quę exigit corruptionem aliorum, vt Heraclitus dicit de igne, non contradicitur hic. sed declarabitur hoc, cum declarabitur quòd impoſsibile est mundum corrumpi naturaliter.

Eadem aũt est ratio & in ipso vno, quod faciunt, ꝓter elementa, Physici. omnia nãq; mutant ex contrario in cõtrarium, vt ex calido in frigidum. oportet autem de omni, & ex hiſce consyderare, si potest, aut non potest esse corpus infinitum sensibile.

Et hoc idem dicimus de vno, vt Naturales ponunt ipsum extra elementa. si igit quodlibet transmutaẽ de contrario in cõtrarium, v. g. de caliditate in frigiditatem, & ex istis oportet consyderare in vnoquoq; quatuor elementorum, vtrum possit vt sit, aut non.

Cum destruxit vnũ elementoꝝ esse infinitum, quia tunc corrũpet reliqua: oẽs. n. cõcedunt ꝙ elemẽta sunt contraria: incœpit narrare ẽt ꝙ istud impoſe cõtingit dicentibus ipsum esse extra elementa, ſ. hoc, quod cõtingit dicentibus elementũ esse infinitũ. necesse est. n. vt istud corpus extrinsecũ sit contrariũ elementis, ſm ꝙ ponunt ꝙ ex eo gñantur elementa: &, si fuerit contrarium infinitũ, necio corrũpet reliqua. Et dixit Et hoc idem, &c. t. & hoc ipoſsibile cõtingens ponẽtibus elementũ aliquod eẽ infinitũ, cõtinget istr ponẽtibus vnum corpus esse extra elementa infinitũ. &, cũ narrauit ꝙ idem cõtingit in hoc, incœpit declarare hoc, et dixit si igit quodlibet transmutat, &c. t. qñ, si illud vnũ transmutat in elementa: et oe, quod transmutat, transmutat de cõtrario in contrariũ: necesse est vt illud corpus vnũ sit contrariũ elementis. quapropter, si ponat infinitum, contingit illud idem, quod contingit si vnũ elementorum fuerit infinitum, & ipse expreſſit in hoc sermone maiorem, ꝓpõnem, & tacuit minorẽ, & conclusionẽ. D. dixit & ex istis rebus, &c. t. & ex consyderatione de hoc, quòd elementa sunt contraria, oportet consyderare de vnoquoq; eorum, vtrum sit possibile vt sit finitum, aut infinitum.

Quod aũt omnino impoſe sit esse corpus infinitũ sensibile ex hiſce manifestũ est. Aptum est. n. natura oẽ sensibile alicubi esse, atque locus est aliqs vniuscuiusq;, & idem est partis, & totius, vt totius terræ, & vnius glebæ, &

hæ, & ignis, atq; scintillæ. Quare, si sit eiusdẽ speciei, aut immobile erit, aut semper mouebitur. Atqui impoſsibile est. cur. n. magis deorsum q̃ sursum, aut quouis? dico aũt, vt si gleba sit, quonã hæc mouebitur, aut vbi manebit? locus. n. infinitus erit cõgenei ipsi corporis. Vtrum igitur occupabit * totum locum? & qũor? Quæ igit, & vbi quies, & motus ipsius? an vbiq; manebit? non ergo mouebitur. an vbiq; mouebit? non ergo stabit.

* al. totus.

Quòd aũt impoſe est vẽ corpus sensibile esse infinitum ex his declarabitur. Oẽ. n. corpus sensibile hẽt vbi, et unũquodq; habet alicubi locum, & unus locus est locus partis, & totius. & quoniã locus totius terræ est locus unius glebæ, & locus totius ignis est locus unius scintillæ. Si igit infinitum totũ est una spẽs, erit immobile, aut compellet semp. Sed hoc est impoſsibile. descendere. n. nõ est dignius, q̃ ascendere, aut ire ad altam partem. & intelligo, ut si poſuerint ipsam glebã, quo igitur mouebit ista, & ubi quiescit? locus. n. corporis. q̃ est huius gñis, est infinitus. Vtrũ igit occupat totum locũ, et quomõ erit hoc? Et qũo quiescet, & mouebit, & ubi erit? hæc autem est in omni loco quiescens, & mota.

48 Cum contradixit proprie dicentibus infinitum esse corpus simplex extra elementa, & istr dicentibus ipsum esse vnũ elementoꝝ, incœpit cõtradicere eis cõter, vt ꝓmisit, & ꝓpoſuit ad hoc, ꝓpõnes, quarũ Prima est, ꝙ oẽ corpus sensibile habet vbi, Secunda aute est, ꝙ vniuscuiusq; corporis sensibilium locus partis naturalis, si quo quiesceret, & locus totius sunt idem numero. Tertia vero est, ꝙ omne corpus habet locum naturalem, & locum nõ naturalem, & ꝙ in naturali quietur, & extra ipsum mouet ad ipsum. & tacuit istam tertiã, quia sequitur ex secũda. D. tangit istis ꝓpõnem. t. corpus simplex esse infinitum, & induxit ad impoſe. infinitum. n. habet vnum locum infinitum, quapropter, si innatum est quiescere in illo vbi, necesse est vt nõ moueatur, quia non habebit locum extra suum locũ naturalem, sicut hũt corpora simplicia, quæ mouentur motu recto, aut mouebitur semper p suas partes, quod est impoſsibile, tam. n. ꝓbauimus ꝙ pars naturaliter mouet ſm ꝙ totum: et totum non habet locum distinctum naturaliter ab illo, quod est extra naturam: ergo nõ habet motum: ergo neq; pars habebit motũ, qa tũc non dignius mouebit magis ad aliquã partẽ, q̃ ad oppositã. Et hoc intendebat, cum dixit aut compellet semp, i. mouebitur semp p suas partes naturaliter ad suprius, aut ad inferius, sed descendere nõ est dignius, q̃ ascendere, sed causa in hoc est, qa non habet duo loca, ſ. locũ naturalem, & innaturalem. v. g. qñ, si terra esset infinita, tunc gleba nõ hret duo loca, i quoꝝ vno moueret, & in reliquo qesceret. locus. n. terræ eẽt vnius, qa est infinitus, & tõ dixit Vtrũ igit occupat totũ locũ? i. vtrũ igit ꝓs ipiet totũ locũ: &, si non implet, qũo mouet? & qũo quiescet? qũo potest quis dare cãm in motu partis illius corporis qñq;, & in quiete illius qñq;, & vbi quiescit, & vbi mouet, quod. n. est tale habet duo loca, sed infinitũ habet vnum locũ. D. d. aut est i omni loco. &c. t. & ponens hoc, necio debet concedere hanc diuisionẽ, qñ aut ponet ꝙ locus quietis est alius à loco motus, aut ꝙ locus quietis, et motus est idẽ. ex quo sequit ꝙ in eodem loco quietcat, & moueat insimul, aut vt neq; quiescat, neq; moueatur. Et istæ propositiones sunt necessariæ in corporibus mobilibus motu recto, & in mobilibus, qui sunt corporis motu ex ie, non extrinseco. a corpus aũt cœleste, quod non mouet recte, non continetur in hac declaratione. & ideo iste sermo non est cõis simpliciter, sed ſm ꝙ est notum in primo aspectu de natura corporum, nondum. n. declaratum est, vtrum sit hoc corpus habens naturam extraneam naturam, aut non. b & ideo Aristote, ut erat hãc qõnem in Cœlo, & Mundo, ille. n. erat sermo cõis simpliciter, cum ille declarabit numerum ipsorum corporum simplicium. c Et ideo potest intelligi per corpus sensibile non quolibet sensu, sed tactu. d corpus. n. cœleste est sensibile visu. ſ. partes eius luminosæ. & est nõ tangibile oino. Declaratum est igitur ex hoc sermone vẽ ꝙ impoſsibile est corpus simplex tangibile infinitum esse, siue sit elementum, siue non.

a Corpus cœleste nõ est ita notum, & visibile sicut primo dicit. b Propter qd Arist. dicit. Dã qõnem in cœlo, & mundo. c Et ideo potest intelligi de corpore visibile quoq; modo. d Et corpus cœleste est sensibile visu. ſ. partes eius luminosæ. & est nõ tangibile oino.

Si vero dissimile sit ipsum totũ, dissimilia & loca erunt. & primũ qdem non vnũ corpus vnuersi fit est, nisi tangendo. deinde, aut finita hæc erunt, aut infinita ſpẽ. Atq; finita qdem non esse possunt. erunt. n. alia qdem finita, alia vero non, si totũ infinitũ est. vt ignis, aut aqua. corruptio aũt, tale cõtrarius esset, sicut dictũ est prius. Et pp hoc nullus eorũ, qui de natura dixerũt, vnũ, et infinitũ ignẽ fecit, aut terrã, sed aut aquã, aut aerẽ, aut eorũ medium. qñ locus vtriusq; manifestus erat, determinatus q̃, hęc aũt utroq; participãt, eo, q̃ sursum, & eo, q̃ deorsum. Si aũt infinita, & simplicia sunt, & loca infinita, & infinita el'nta erunt. Si vero hoc impoſsibile, & loca finita sunt, et totum finitum esse necesse est. impoſsibile. n. est non æquari locum, & corpus. neq;. n. locus omnis maior est, q̃ quantum contingit corpus simul esse. simul autẽ neq; infinitum erit corpus, neque corpus maius q̃ locus, aut. n. uacuum erit aliquid, aut corpus, quod nusq̃ aptum natura est esse.

Locus nõ est maius corpore nec corpus simile.

Et si totũ infinitũ fuerit non consiſe, loca eius ẽt erunt nõ consilia, & hic corpus totius non erit vnũ, nisi ſm contactũ. & postea ista corpa aut erunt finita, aut infinita in formis. Sed impoſe est vt sint finita. quoddã. n. erit finitum. & quoddã nõ. cum totũ fuerit infinitũ. & impoſe est vt vnũ el'ntorum sit infinitum, vt ignis, aut aqua, & quod est tale corrumpit ꝓ contraria. Et tõ nullus poſuit vnũ infinitum ignem, neq; terrã. sed aquã, aut aerẽ, aut medium. qñ locus vtriusq; est terminatus. & hæc duo declinant ad vtrãq; partẽ, in supiori. & in inferiori. Si igit simplicia ẽt fuerint infinita, loca eorũ etiã erunt infinita, & sic & elementa erunt ifinita. Si igit hoc sit impoſsibile, quia loca sunt infinita, totũ erit finitum. impoſsibile est. n. vt locus nõ sit nisi corporis. impoſsibile est. n. vt locus totalis sit maior q̃titate corporis. ex quo sequit vt

corpus ẽt sit infinitũ. & impossibile est ẽt vt corpus sit maius loco. cõtingeret. n. ex hoc aut vacuũ esse, aut aliquod corpus sine loco.

49 Cum destruxit corpus compositum infinitum esse, ita q̃ vnum corpus, ex quibus cõponit, aut plura vno sunt infinita, et remanet ſm diuisionem vt sit infinitũ, ita q̃ sit compositu ex corporibus infinitis ſ specie, licet sint finita in magnitudine, reuersus est ad destruendum hanc partem, et dixit Si igit totum, &c. i. si igitur totum congregatum ſm cõtactum ex corporibus similibus fuerit infinitum, q̃a illa corpora, ex quibus congregat sunt dissimilia. sunt diuersar definitionũ, vt ignis, & aqua, tunc loca totius erunt dissimilia. & ista appositio apparet ex hoc, q̃a oẽ corpus simplex habet locũ naturalem. D.d. &, he corpus totius, &c. i. si cõtingat dicẽtibus hoc, vt totus mundus nõ sit vnus, q̃a cõtinetur ab vno corpe, sed est vnũ ſm cõtactum tm.

Et enim inducit hoc improbabile, induxit impossibile, quod sequitur ex hac propositione, & incœpit diuisionem a prim, & dixit deinde hęc corpora. &c. & dixit hęc ad rememorationem de illo, quod prędixit. declaratum est. n. q̃ impossibile est corpus infinitum esse cõpositum ex corporibus finitis in forma, nisi vnũ eorũ, aut plura fuerint infinita in magnitudine, & si non totum erit limitũ. & hoc intẽdebat, cum dixit quoddã. n. erit limitũ, & quoddam non. i. continget. n. dicentibus corpus infinitũ cõgregatum ex corporibus finitis in forma eẽ, vt quædã sint finita in magnitudine, & quędã non, cũ totũ sit congregatũ. D.d. vt ignis, & aqua, i. & illud infinitum i tua magnitudine necesse est vt sit cõtrariũ, vt ignis, & aqua, ex quo sequit vt ipsum corrũpat. Et ipse ponit in hoc sermone q̃ simplicia dicũtur esse contraria. & hoc non est vere nisi de corporibus, q̃ mouent motu recto. & hoc signat q̃ pertractatio eius hic est de hac natura, q̃m non appetit hic alia natura ee. Et, cũ dixit q̃, si corpus infinitũ magnitudine fuerit, necesse est vt corrũpat reliqua, q̃a est cõtrariũ, narrauit q̃ pp hoc fugierit Antiqui hmõi corp pon alterũ extremoꝝ esse infinitum, iter q̃ apparet cõtrarietas magis ſm vnũ medioꝝ. media. n. vtr q̃si materia extremoꝝ. & dixit Et nõ nulla, &c. & intẽdit p hoc, quod dixit, q̃a locus vtriusq̃, &c. i. q̃a ignis nõ habet eas nisi leuitatẽ tm, q̃ est causa motus ad superius, & locus eius est terminatus: & sili terra nõ habet nisi grauitatẽ tm, q̃ est cã motus ad inferius, & locus eius ẽt est terminatus. sunt igit valde cõtraria. aq̃ aũt, et aer hñt vtriusq̃, s. grauitatẽ, & leuitatẽ. aer. n. é grauis in loco ignis, et leuis i loco terrę, & in grauitate affinatur aq̃, in leuitate aũt affinatur igni. & sili est dispõ de aq̃. est. n. grauis in loco ignis, & leuis in loco terrę. & hoc intẽdebat, cum dixit declinãt ad vtrãq̃ partẽ. i. aqua & aer. & intẽdebat p vtrãq̃ partem supius simplr, & inferius simplr.

Et induxit hoc ad declarandũ q̃ ista appositio dicens, q̃ cõtrariũ corrũpit contrariũ, cum fuerit fortius illo, est propositio cõcessa ab Antiquis. imo declaratũ est in pmo istius libri, q̃ gñatio est ex cõtrarijs, & q̃ inter aq̃a, & aerẽ non est corpus in actu medium, denudatũ a rebus, s. aeris, & aquę cõtrarijs, s. calore, & frigore.

Et forte dixit q̃ Antiqui dicebãt aquã, & aerẽ esse infinita, quia loca eoꝝ non sunt terminata. illud. n. cuius locus est terminatus, manifestum est q̃ est finitum. et, q̃a loca illoꝝ duoꝝ corporũ non sunt terminata, dixerunt ea esse infinita. & adiuuat hanc expositionẽ hoc, quod dixit posit, quia locus vtriusq̃ est terminatus. cũ igitur extrema sint terminata, quanto magis media.

Deinde reuersus est ad id, quod intendebat declarare hic. s. q̃m impossibile est corpus infinitum esse cõpositum ex corporibus infinitis in specie, &, quia incœpit hanc declarationem à duabus propositionibus, dicentibus q̃, si simplicia fuerint diuersa in specie, loca erunt diuersa in specie, & q̃ spẽs locorum debent esse ſm numerum spẽrum corporũ simplicium, dixit Si igitur simplicia, etc. Et hic est quasi rõcinatio p se, elemẽta. n. si fuerint infinita, necesse est vt composita ex eis sint infinita. aut intendit q̃ ex hoc sequitur vt motus compositi sint infiniti in specie. D. reuersus est ad id, quod intẽdebat declarare, & est, q̃, si simplicia fuerint infinita in specie, loca erunt infinita in specie. Deinde destruxit consequens, & concluſit oppositũ antis, & dixit. Si igit hoc est impossibile, &c. i. si loca sunt infinita in spẽ, ergo simplicia sunt finita. & hoc, quod destruxit, manifestũ est, vt post dicet. ois. n. locus aut est superius, aut inferius, aut dextra, aut sinistra, aut anterius, aut posterius. & apparebit in Cœlo, & Mũdo q̃ loca naturalia sunt superius, & iterius, & illa, quæ sunt inter ista. & apparebit etiam illic q̃ loca sunt finita in magnitudine. & ideo sermo de infinito pfectior ẽ illic.

Sermo de infinito perfectior ẽ i lib. de cœlo. &c. cõ. 33.

D. induxit modum, ex quo certificat q̃ corpora sunt ſm numerum locorum, & æqualia eis, & q̃ ex hoc sequit, q̃ oẽ corpus simplex sit finitum, & dixit impossibile. n. est, etc. i. impossibile. n. est vt aliquis locus careat corpe sibi proprio, & impose est ẽt vt aliq̃s locus excedat suum corpus naturale, aut q̃ corpus excedat suum locum, vnde nec̃io locus est æqualis corpori: ergo omne corpus est finitum nec̃io. Et hæc est declaratio, q̃ ois locus est finitus in sua magnitudine. & declarat ex eo ẽt q̃ oẽ corpus simplex est finitum. & ideo dixit ex quo sequit, vt non sit corpus infinitum. & quasi interposuit hanc aliam declarationem in suo sermone, quia sua intentio tunc hæc ad declarandũ, q̃ impossibile est corpora esse finita in magnitudine, infinita in spẽ. &, cũ declinauit hoc ex locis, & iam declarauit ex eis etiã q̃ impose est etiam corpus simplex esse infinitũ in magnitudine, induxit hoc. Et vt ſ. cõponitur. Omne corpus simplex est in loco finito, æqualiter, quod est q̃dã alicui, est finitum: ergo oẽ corpus simplex est finitũ. Infinitum. n. non dicit æqualiter maius, nec̃ minus. & hoc, quod dixit, q̃ impossibile est vt locus sit extra corpus, declaratum erit, cũ declarabitur vacuum non esse, & similiter declarabitur ex hoc, q̃ impossibile est vt vbi excedat locum. &, cum hõ declaratum q̃ loca sunt finita in specie, & magnitudine, ergo corpora sunt finita necessario.

Infinitũ ẽ ſ. æquale, nec̃ maius, nec̃ minus.

Anaxagoras autem inconuenienter dicit de infiniti mansione. firmare. n. ipsum seipsum dicit infinitum. hoc autem, quia in seipso est (aliud. n. nihil continet) tanquam vbi vtiq̃ aliquid sit, ibi aptum natura sit eẽ. Hoc autem non verum. erit. n. vtiq̃ quicquã alicubi vi, & non vbi aptum natura est esse.

Anaxagoras aũt dicit sermonem inopinabilem in quiete infiniti. dicit. n. q̃ sustentat, & retinet se. q̃m hoc in eo dixit non. n. continet ab alio, & quasi sit innatũ vt sit aliquod vbi, et est hic. Sed sermo eius non est verus. est. n. alicuius vbi violente, non ſm q̃ est innatum vt sit, cum fuerit in remotiori loco, q̃ vt moueatur ad illum secundum totum.

Cum destruxit, vt in aliquo vbi sit corpus infinitũ, et q̃ impose est vt in eo sit quiescens, aut motum, reuertus est ad illud, quod dixit Anax. q̃ causa quietis totius, quod est mixtũ, est ipsum esse infinitũ. & Anax. dicit, q̃, si causa quietis alicuius corporis est, quia continet ab

Finitas, & infinitas accidit quiescenti naturaliter.

ab alio quiescente, & illud aliud continet ẽt ab alio quiescente nec̃io, tunc causa quietis totius nihil aliud ẽ, nisi ipsum esse infinitum. et ideo dixit q̃ sustentat super se, & retinet se. Et, cum voluit destruere sermonẽ eius in hoc, dixit Ana. vero, etc. i. Ana. vero dat in quiete infiniti, quod est mixtum apud ipsum, causam impossibilẽ. dicit. n. q̃ causa quietis eius est, q̃a sustentatur super se, & retinet non ab alio. q̃m, quia quiescens, quod continetur ab alio, sustentatur sup illud aliud, et retinetur ab illo, necesse est q̃ infinitum, ſm q̃ non continet ab alio, retineat se, & sustenteur super se. & dixit & quasi innatum est, &c. i. & infinitum, quia est quiescens per se, et continens totũ, ideo est quasi aliquod vbi eorum, q̃ sunt hic per se. aut intẽdit per hoc quod dicit & est hic. i. & est in entibus tale, s. locus per se, & alia loca sunt quiescentia per illud. D.d. Sed nõ est verum, i. et sermo eius non est verus, quia q̃m q̃ quieſcit aliquid in aliquo loco violente. s. q̃n quieuerit in loco, qui est semotissimus locorũ ab illo, ad quem mouentur res naturaliter ſm totum, & ſm partes, & est locus naturalis. & quasi intendebat q̃ non sequitur, si ponatur quiescens, vt sit quiescens naturaliter, ĩmo rectius est vt sit quiescens violente, * q̃si ponit q̃ causa quietis eius est infinitum, quia non habet locum, ad quem mouetur. quasi igitur caret motu violente, non naturaliter.

* 2. l. si ponit

Si igit q̃ maxime non moueꝝ totũ (quod .n. in seipso firmat, & in seipso est immobile esse necesse est) cur tn nõ aptũ natura sit moueri dicendũ erat. non. n. satis est sic dicentẽ euadere. erit. n. vtiq̃ & quodlibet aliud non motũ. sed aptum natura eẽ nihil phibet. q̃m & terra nõ ferꝝ, neq̃ si infinita esset, coercita tn à medio. * sed nõ qa nõ ẽ aliud, quo ferat, manebit in medio, sed qa nõ est apta natura sic. sed tn licebit vtiq̃ dicer q̃ firmat seipam. Si igit neq̃ in terra hęc cã est, exẽte infinita, sed qa grauitatẽ hẽt (graue aũt manet in medio, {terra aũt in medio ẽ) } sili et infinitũ manet vtiq̃ in seipso pp aliam quandã cãm.

* 2. l. sed quia.

* 2. l. si hẽt (terra aũt in medio est.)

Si igit est retentum hoc mõ retentionis, & hęc est intentio retentionis in ipso, necessario est immobile. sed oportet dicere quare nõ est innatum moueri. videmus. n. q̃ terra nõ trãsferꝝ, neq̃ si esset infinita, qa est impedita à motu ex medio. & nõ. qa non habet locum alium, ad quem vadat, est quiescens, sed qa innata est hic. Et põt qs dicere, si igitur in quiete terræ, si esset infinita, nõ esset ista causa, sed qa est grauis, & graue figit in medio, & terra ẽ in medio ſm hũc modũ, oporteret q̃ infinitum esset fixũ p se pp aliam causam.

51 Idest, Si igit infinitũ est retentũ naturaliter, et hęc est intentio eius, quod dixit, quod retinet se, necesse est vt sit imobile naturaliter, siue sit finitũ, siue infinitum. D.d. sed oportet dicere, &c. i. sed, cũ ponatur q̃ infinitũ est quiescens naturaliter, v.g. terra, oportet dare aliã causam ꝓter hoc, q̃ est infinita in hac qete, quã habet naturaliter. non. n. est dĩta in terra ĩter hoc, q̃ sit finita, aut infinita, i dãdo q̃ medio est cã getis eius. finitas. n. & infinitas accidũt quiescenti naturaliter, quapropter impose est vt ex altero coꝝ reddat cã getis eius, quod quiescit, naturaliter, infinitũ. n. dignius est vt sit causa quietis vio-

lentæ, nõ naturalis. D.d. & non, qa non habet, &c. i. si terra esset infinita, adeo, q̃ nõ hẽret locũ, ad quem trãferret, hoc nõ esset cã quietis terræ in medio naturaliter, sed cã quietis est hoc, q̃ natura eius exigit hoc, et potest dicere in ea q̃ hanc naturã ipsam retinere se. D.d. si igit causa, &c. i. si igit nullus põt dicere q̃ causa quietis terrę naturaliter, si esset infinita, est ipsam esse infinitam; sed oportet dicere aliam causam. v. g. ipsam eẽ graue, & quod graue innatum est figi in medio, manifestum est q̃ nullus põt dicere q̃ causa in quiete infinita naturaliter est ipsum eẽ infinitũ, sed oportet dare aliã cãm. q̃n, si hoc eẽt, tũc oẽ, qd̃ poneret quiescens naturaliter, necesse eẽt dicere q̃ cã getis eius naturalis ẽ ipsum eẽ infinitum.

Terra quiescit in medio q̃a innatum est ei quiescere. 2. de cœlo. 33.

Et nõ, quia infinitũ est, & firmat ipsum seipsum. Simul aũt manifestum est q̃ & q̃libet oportebit partẽ manere. vt. n. infinitũ in seipso manet se firmans, sic & q̃cunq̃ accipiat pars in seipsa manebit. totius enim, & partis eiusdem sunt spẽi loca. vt totius terræ, & glebæ deorsum, & totius ignis, & scintillæ sursum. quare, si infiniti locus in seipso ẽ, et partis idem erit, manebit igitur in seipsa.

Totũ & pars sunt ĩ eadẽ specie. 2. de cœlo. 68. vel 70.

Et non, qa est infinitũ, & q̃ sustentat se, est necesse vt figaꝝ p suã sustentationẽ. & sili vt aliqua pars eius figaꝝ, q̃cunq̃ pars sit, quemadmodum igit infinitum figit, qa sustentat se, sili quelibet pars eius figitur per se. locus. n. totius, & partis est consimilis in specie. v. g. q̃n locus totius terrę, & glebæ est inferius, & locus totius ignis, & scintillę est superius. si igitur infinitum habet locum, ergo pars habet illum eundem, ergo figitur per se.

52 Idest, & hoc, quod dicunt, q̃ sustinet se, & q̃ ipsum est suus locus, quia est infinitũ, non pp hoc necesse est dicere ipsum figi naturaliter, & ſm totũ. et sili, cũ potuerit q̃ aliqua pars eius figi naturaliter, non potest dare cãm, quã dedit in toto. & dixit hoc, qa notũ est p se q̃ locus rei est aliud à re, & q̃ res nõ põt sustentare tapetse. Et, cũ narrauit q̃ hoc, quod dũt de infinito, q̃ ipsum est suus locus, non est verum, neq̃ de toto, neq̃ de parte naturaliter, incœpit declarare q̃ illud, quod dixerunt de toto, illud idẽ contingit eis in parte, & dixit & quo admodũ infinitum, &c. i. &, si fuerit dictũ de infinito ipsum p se, q̃a ipsum est suus locus, necesse est dicere in parte ipsum figi, quia est suus locus. locus. n. totius, & partis est idem. Et intendebat q̃, si dictũ fuerit de toto ipsum figi, quia est suus locus, q̃a est infinitũ, oportet eũ dicere hoc de parte. & sic locus partium erit partes, quod est impose. locus. n. totius, & partis ẽ contrariũ in ipse. Et intendebat q̃ locus partis terræ, q̃n est separata p se, est idẽ in ipse cum loco totius, et sili est idem in spẽ in alias ẽntes. locus. n. quem q̃rit gleba, est idem in spẽ cum loco, quẽ quærit tota terra, si esset extra centrũ. medium. n. mundi non differtur, ſm q̃ est medium in respectu totius, & partis, sed differtat in magnitudine, & parvitate. s. q̃ locus, in quo est totum, est maior loco, in quo est pars, & sili locus, quem quærit totus ignis, & est vt maxime distet à medio, est idẽ cum eo, quẽ q̃rit scintilla. & sili opꝝ intelligere de aere, & eius ptibus, & aq̃ et suis ptibus. sic igit intelligenda ẽt ista ꝓpõ. dicẽs q̃ locus totius, & partis est idẽ, & igit vtrum maxime in Cælo, et Mundo. D.d. si igit [illegible] s. &, si ponatur q̃ locus infiniti est ipsum. & [illegible] tum est q̃ ita est de toto, sicut de parte, scilicet quod

pars sit locus suprpsius: sed hoc non est verum: ergo locus totius non est ipsum. Et iste sermo est hypotheticus, & destruit cõsequẽs, & concludit oppositũ añtis.

Omnino aũt manifestum est ꝙ impoſe est simul infinitũ dicere corpus, et locum quendã corporibus eẽ, si oẽ corpus sensibile, aut grauitatẽ habet, aut leuitatem. &, si graue quidem est, ad mediũ habet lationẽ natura, si vero leue, sursum. necesse est. n. & infinitũ corpus. impoſe autem est, aut totum vtrũlibet, aut dimidiatum, vtrũq; pati. quõ. n. diuides, aut quõ infiniti erit, hoc quidẽ sursum, illud vero deorsum, aut vltimum, * aut medium?

a.l. et mediũ

Et manifestum est qdem vl'r ꝙ impoſe est dicere corpus infinitũ eẽ, & dicere cũ hoc, ꝙ corpa hñt aliquem locũ, cum oẽ corpus sensibile habet grauitatẽ, aut leuitatem. si igitur fuerit graue, grauitas eius naturaliter erit ad mediũ, & si leue supius. ex quo sequit̃ necessario vt infinitũ sit ſm hoc. & impoſe ẽ vt totũ sit ſm alterũ istorũ, neq; vt vtraq; medietas sit ſm vtrũq; istorum. impoſe est. n. ipm diuidi in duo æqualia, neq; põt dicere quõ quoddã erit supius, & quoddã inferius, aut quoddã in altissimo, & quoddam in medio.

53 Ista est alia rõcinatio, ex qua declarat ꝙ impossibile est corpus tangibile simplex esse infinitum, & dixit Et manifestum est vl'r, &c. i. & opinari hoc inducit ad contradictoria, s. concedere ꝙ oẽ corpus est in loco, & corpus tangibile infinitum esse. D. d. cum omne corpus, &c. i. cum omne corpus tangibile est aut graue, aut leue. si igitur graue, locus eius erit medium, si leue, superius. D. d. ex quo sequitur vt infinitũ sit ſm hoc, i. ex quo sequitur, si corpus tãgibile fuerit infinitum, vt habeat alteram istarum duarũ dispositionum. D. d. & impossibile est, &c. i. & impoſe est vt infinitum sit in altera istarum duarum dispõnum. nam, si esset graue, non esset tunc corpus leue, cum infinitum nihil sit extra ipsum. & sil'r, si esset leue, nõ esset hic corpus graue. & impoſe est etiam dicere ꝙ medietas eius est grauis, & in loco inferiori, & alia medietas leuis, et in loco superiori. hoc. n. est impoſe, qm̃ impoſe est diuidere infinitum in duo ęqualia. nam vtraq; pars esset infinita, & sic pars esset ęqualis toti. & etiam corpus infinitum esset extra corpus infinitum, & corpus infinitũ debet esse infinitũ in oĩbus dimensionibus. D. d. neq; potest dicere, &c. i. & superius, & inferius, qa sunt finita, impoſe est vt per illa diuidat corpus infinitũ, adeo ꝙ dicat ꝙ quoddã est superius, & qddam inferius. Et qsi ponit hoc notũ esse per se, ꝙ superius, & inferius sunt loca naturalia, & finita, quia sunt fines motuum naturalium. & hoc declarabitur in Cœlo, & Mundo ad cõfirmandum si sit manifestum per se, aut ad probandũ si sit ignotum. & quomodocunq; sit, hoc fere manifestum est per se, quia hoc nomen medium magis notat finitatem, quam hoc nomen inferius. dixit, & quoddam in altissimo, & quoddam in medio.

Impoſe ẽ diuidere infinitum in duo æqualia.

Corp⁹ infinitũ [illegible]

Amplius oẽ corpus sensibile in loco ẽ. loci vero spẽs, et dñę sunt sursum & deorsum, añ et retro, dextrũ et sinistrũ. atq; hęc nõ solum ad nos, & põne, sed & in ipso toto determinata sunt. impoſe autẽ est in infinito hæc eẽ.

Loci spẽs, & dñæ.

Et etiam oẽ corpus sensibile est in loco. & dñæ eius sunt superius & inferius, & dextrum & sinistrum, & añ & retro. & istę dñæ non sunt in respectu ad nos tm̃, & ſm positionẽ, sed sunt distinctæ ẽt in ipso toto. & impoſe est vt istæ dñæ sint in corpore infinito.

54 Dicit & etiã oẽ corpus sensibile, i. tangibile est ĩ loco, &c. & intẽdit dñas loci, non dñas corporis. Sed, si intellexerimus dñas specificas loci, tũc loca naturalia erunt ista sex. sed, vt dictum est in Cœlo, & Mũdo, loca naturalia sunt duo tantum, s. superius & inferius: & ipse expressit hic ꝙ istę dñæ sunt naturaliter, nõ positione. hęc igitur quæstio contingit, si intellexerimus per superius locum ignis, & aeris, & per inferius locũ terrę & aquę, vt dicit Themistius, & alij expositores, vt mihi vr̃, s. ꝙ dextrum, & sinistrum sunt loca naturalia in mundo, & sil'r añ, & retro. &, si intellexerimus p superius, & inferius partes loci sequẽtes istas sex partes corporꝶ naturaliũ, tunc istud non erit verũ de corporibus, nisi in aĩatis, vt dictum est in Cœlo, & Mundo. Ad hoc aũt dicamus, qm̃ ꝙ istę partes inueniunt̃ per se in oĩ corpore, non in respectu illorꝶ, manifestum est per se. quod autem superius et inferius, et dextrum & sinistrum, et ante et retro sunt distincta naturaliter, hoc nõ inuenitur, nisi in aĩatis. & ſm hoc oẽ corpus habet sex partes, & sex loca, & sunt sex partes loci, q̃ supponuntur partibus corporis, & si oppositę ex istis partibus ſm loca non sunt distinctæ naturaliter. &, cũ ita sit, & infinitũ nõ habet istas dñas partium, neq; locorũ, ergo nullum infinitũ est corpus. & ſm hanc expõnem, cũ dixit & istę dñæ, &c. intendit ꝙ sex partes, & sex vbi supposita partibus corporis inueniunt̃ in toto mundo, ſm ꝙ est corpus p se, non in respectu ad aliud, sed nõ ita, ꝙ opposita earum sint distincta naturaliter, cũ hoc non inueniat̃ nisi in aĩatis. Sed quæret aliqs, si, cũ dixit distincta in ipso toto, intẽdebat in toto mũdo, tunc mũdus apud ipsum erit in loco, sed in. 4. istius libri declarabit mundũ non esse in loco, nisi per accñs. Ad hoc autem dicamus ꝙ, cum dixit distincta in toto, intendebat in partibus totius: et est modus, ſm quẽ est verum dicere mundum esse in loco, s. ſm hoc, quòd partes eius sunt in loco. &, cum ita sit, manifestum est quòd infinitum non est in loco, neq; secũdum partem, neq; secundum totum, ergo non est.

Obiectio.

Solo. [illegible]

Obiectio.

4. phy. 41.

Solo.

In hac solone dicit mundum esse loco ſm partes, & [illegible] 4. ph. [illegible] cõtra Themistium Vide contradictio. Zir.

Simpl'r aũt, si impoſe est locum esse infinitũ, in loco autẽ est oẽ corpus, impoſe est infinitum esse corpus aliquod. at vero quod alicubi est, in loco ẽ, et quod in loco, alicubi. Si igit̃ neq; q̃tum poſe est ipsum infinitum esse (q̃tum. n. aliquod erit, vt bicubitum, aut tricubitum: hęc. n. signat ipm q̃tum) sic & in loco, quod alicubi. hoc autẽ est aut sursum, aut deorsum, aut in alia aliqua distãtia earũ, q̃ sex sunt. horũ aũt vnumqdq; terminus aliqs est.

Dicamus simpl'r ꝙ impoſe est vt locus sit infinitus, & oẽ corpus est in loco. & etiã oẽ, quod est vbi, est in loco, & oẽ, quod est in loco, est vbi. Si igit̃ impossibile ẽ vt infinitum sit q̃tum, qa non erit q̃tum, nisi fuerit, v. g. bicubitum, aut tricubitum, qm̃ hæc, & similia notãt q̃tum. & sil'r erit dispõ eius in loco, qa vbi est superius, & inferius, aut alia pars sex partium, et vnaquęq; istarum ẽ aliquis finis.

55 Iste sermo componit̃ sic in prima figura. Oẽ corpus est in loco: & nullus locus est infinitus: ergo nullũ corpus est in loco infinito: & oẽ infinitum est in loco infinito: ergo in 2ª figura, nullum corpus est infinitum. Et propositio, dicens ꝙ impoſe est vt aliquis locus sit infinitus, declarabit̃ ex hoc, quod dixit, ꝙ partes loci sunt superius & inferius, ante et retro, dextrum & sinistrũ: & oĩa ista sunt finita. D. induxit aliam declarationẽ, & dixit & etiam, &c. & intendit per vbi spẽm, & per locum genus. & quasi d. et oẽ hñs aliq̃ spẽrum vbi, v. g. superius est in loco simpliciter, & econuerso ẽt. D. d. Si igit̃ impoſe est, &c. i. si igit̃ impoſe est vt infinitũ dicat̃ q̃tum simpl'r, nisi ſm ꝙ habet aliq̃ spẽrum quanti, v. g. ſm ꝙ est bicubitum, aut tricubitũ: quantũ. n. non inuenit̃ nisi in suis spẽbus. necesse est igitur vt quod dr̃ eẽ in loco simpl'r nõ dicatur, nisi ſm ꝙ est in aliquo loco, aut superius, aut inferius, aut in alia specierum loci: & oĩs spẽs loci est finita: ergo oĩs locus est finitus: & oẽ, quod est in finito, est finitum. Et debes intelligere hic de vbitatibus, vbitates partium eiusdem corporis, de quo dicit̃ ꝙ quoddã eius superius, & quoddam inferius, & quoddam ante, & quoddam retro, & non vbitates, quæ sunt totius corporis: in illis. n. non inuenit̃ vbi naturale, quod dicat̃ dextrum, & sinistrũ. Et sic syllogismus cõponitur. Oẽ corpus nõ est in loco, nisi qa partes eius sex sunt in sex partibus loci finitis: et oẽ, quod est tale, est in loco finito: ergo oẽ corpus est in loco finito. Et significat hoc, quod intendebat p superius, & inferius, partem hoc, quod dixit aut alia pars sex partiũ. D. d. & vnaquæq;, &c. & intendebat ꝙ sunt terminatæ, qa sunt supficies extraneæ, & sunt partes corpis continẽtis locatum, & hoc dicet̃ in loco.

Documentũ

Cap. Quintũ, in quo pbatur dari Infinitũ in potẽtia.

QVod igitur actu non sit corpus infinitum manifestũ est ex his. Quod vero, si nõ sit infinitum simpl'r, multa impossibilia accidunt manifestũ est. Temporis. n. erit quoddã principium, atq; finis, & Magnitudines non erunt diuisibiles in magnitudines, & Numerus non erit infinitus. cum aũt determinatis sic neutra ex parte videatur fieri posse, arbitrario iudice est opus. Atq; manifestum est, ꝙ quodãmodo qdem est, quodãmodo vero non est. Dicit̃ aũt ipsum eẽ aliud qdem potẽtia, aliud vero actu. Et infinitum est qdem appositione, est etiã & ablatione. magnitudo aũt ꝙ ſm actum quidẽ non sit infinita dictum est, diuisione autẽ ẽ. nõ. n. difficile ẽ tollere indiuiduas lineas.

Manifestum est igit̃ ꝙ corpus infinitũ nõ est in actu. Et manifestum ẽt ꝙ, si infinitũ nõ fuerit omnino, cõtingẽt plura impoſia. contingit. n. Tẽpus hr̃e vnum principiũ, & Mẽsurã aliquã non diuidi in mẽsuras, et Numeros nõ esse infinitos. &, cũ determinatum sit hac determinatione, adeo, ꝙ nõ est poſe ſm alterũ istorũ duorum modorũ, & vr̃ indigere cõsyderatione. Declarabit̃ igit̃ ꝙ quodãmõ est, & quodãmõ non. Ens. n. dr̃ potẽtia, & dr̃ in actu. Et infinitum est in additione, et est in diuisione. & mẽsura in actu eius nõ est infinita, in diuisione vero est infinita. nõ. n. est difficile destruere lineas indiuisibiles.

56 Cum declarauit corpus infinitum sensibile non esse non simpliciter. s. actu, fecit rememorationẽ de hoc, et dicit Manifestum est igitur, &c. i. ex prædictis. D. d. & Manifestum est etiam, &c. i. & manifestum est ꝙ, si infinitum non fuerit omnino simpliciter, multa accident impossibilia. accidet. n. tẽpus esse finitum. & primum notum est tempus esse infinitum. nullus. n. generat tempus, cum sit generatum illud, postq̃ non fuit. & hæc præpositio Post, notat tempus prædictum. Et accidit etiam Magnitudinem esse indiuisibilem, sicut est opinio dicentium partes esse indiuisibiles: & ſm hoc non omnis linea diuiditur in duo æqualia. & hoc est vnum fundamentorum, quę ponit Geometra. & similiter continget vt Numerus non crescat in infinitum. & hoc est vnum fundamentorum, quæ ponit Arithmeticus. Et, cum induxit impossibilia contingentia, si infinitum nõ fuerit simpliciter, & iam etiam dixerat impossibilia cõtingentia, si fuerit simpliciter, dixit &, cum iam determinauimus, &c. i. &, cum iam determinauerimus sermonem de infinito ſm disputationem sub istis duobus, s. quoniam impossibile est vt sit simpl'r, & impoſe est vt non sit simpliciter, oportet nos consyderare, & demonstrare partem veram in vtroq; istorum duorum sermonum oppositorum. tales. n. sermones sunt falsi ſm partem, non ſm totum. D. d. Declarabit̃ est igitur, &c. i. & declarãdum est ex prædictis, & ex eis, quæ dicam, ipsum esse potentia, & nõ esse actu. quod autem non est actu, demonstratum est superius. quod autem est potentia, declarabitur, si concesserimus additionem numerorum in infinitum, & diuisionem mensuræ in infinitum. & ideo dixit Et infinitum est in additione, &c. i. & infinitum potentia inuenitur ĩ additione nũmerorum, & in diuisione mẽsurarũ. D. d. & mensura in actu eius non est infinita. i. vt declarauimus. in diuisione vero est infinita in potentia. et hoc manifestum est etiã, cum declarabitur ꝙ nulla mensura est indiuisibilis. & hoc notũ est etiam p se in additione numerorũ, sed in diuisione mẽsurarum indiget declaratione. tẽpus aũt esse infinitum latet, pp hoc, ꝙ substãtia tpis latet, non qa infinitum nõ est manifestũ p se in tpe. et forte tacuit hoc, qa est manifestũ, et post declabit in motu, si declabit motũ eẽ ęternum.

Nullus gñat tps [illegible] vide supra cõ. 11. & 8. ph. i. cõ. 10. Quomõ intelligẽdũ vide supra cõ. 51.

Tps eẽ infinitatem [illegible]

Relinquit̃ igit̃ potẽtia esse ipsum Infinitũ. Non oportet aũt quod potẽtia est accipere, quẽadmodum, si põt hoc statua eẽ, quod & erit hoc statua, sic et infinitum aliquod, quod erit actu. sed qm̃ multipl'r dicit̃ esse, quemadmodũ dies est, & certamen ex eo, qa semper aliud, & aliud fit, sic & infinitum. etenim in hoc est & potentia, & actu esse. Olympia. n. sunt ex eo, qa põt certamen fieri, et ex eo, qa fit. Aliter aũt & in tẽpore manifestum est ipsum infinitũ, & in hominibus, * & in diuisione magnitudinũ. omnino. n. sic est infinitũ, vt semp aliud, atq; aliud accipiat̃, & acceptũ qdẽ semp finitũ sit, sed sp alterũ, atq; alterũ.

* a. l. & in numeris.

Habemus igr̃ ꝙ Infinitũ est in potẽtia. Et nõ debet aliqs intelligere hic p potẽtiã illud, qd intelligit, cũ dicimus aliqd eẽ in potentia idolũ. tũc. n. intendimus ꝙ fiet idolũ, adeo ꝙ intelligere ꝙ infinitum exibit, sed qa ens dr̃ multis modis. quẽadmodũ igr̃ dr̃ ꝙ dies est,

ſm q̄ ſemp generatur ſucceſſiue, ſiſ'r etiam infinitum. Et alio modo declarabitur hoc in tpe, & in hoibus, & in diuiſione menſurarū. vl'iter enim hæc eſt diſpoſitio infiniti. potes enim accipere ex eo ſemp aliq̄d poſt aliud, & oē, quod accipis ex eo, eſt finitum, ſed ſemper eſt aliud ab eo, quod iam accepiſti.

57 Quia iam declarauit q̄ infinitum inuenit in potentia, non in actu, & potentia dicitur hic alio modo ab eo, quo dicitur in reſpectu ad actum, dixit Habemus igitur, &c. declaratum eſt igitur q̄ infinitū eſt in potentia, non in actu. ſed iſt' potentia non dicit' in reſpectu ad actum, vt dicimus q̄ cuprum in potētia eſt idolum, quia iſta potētia innata eſt exire in actū, ſed oportet intelligere hic, cū dicimus q̄ infinitum eſt in actu, hoc, q̄ infinitum eſſe in re non eſt, niſi ſm potentiā exiſtentem in ea: quē admodum dr̄e ſubſtantiales plurīū rerum, quæ conſeruant ſuum eſſe in conjunctione potentiæ cum eis, vt in rebus, quarum eſſe in motu eſt. rerum. n. quę dā ſunt in puro actu, vt hō demōſtratus, & quę dā ſunt, ſm q̄ potentia admiſcetur cū actu: &, ſi potētia non fuerit, nō erit actus, vt dies. hoc. n. nomen dr̄ de parte tpis, & tēpus eſt cū motu, & vl'r oē, quod eſt cū motu. D. d. ſed qa ens, &c. t. ſed qa ens dr̄ de illo, quod eſt in actu puro, & de illo, quod in actu mixto cū potentia, vt de illis, quorū eſſe eſt in motu, ſiſ'r infinitū eſt de hoc gn̄e, aut ſm q̄ eſt ſpēs eius, aut accīs. infinitū. n. eſt in continuatione huius conjunctionis, non in corruptione eius. infinitum. n. eſt quaſi accīs huius entis. & perfectio eius é in po' conjuncta cum actu, & nō eſt accidens entis, cuius eſſe eſt in actu puro. D. d. Et alio modo, &c. poteſt intelligi q̄ infinitum eſſe in tempore, & in hoibus eſt alio mō ab eo, quod eſt in menſuris. ex tempore. n. & hoibus recedit pars, & fit pars, in diuiſione aūt menſurarum illud, quod fit ex diuiſione, nunq̄ recedit, ſed remanet menſura diuiſa, & fit ex diuiſione alia menſura, & ſic in infinitū. & non eſt ita de motu. Et forte intendit q̄ infinitū eſſe hoc mō declarabit' ex tempore, & hoibus, & mēſuris, alio modo ab eo, quo declaratur hic ex modo, in quo admitteretur potentia q̄ſ ex hoc modo apparet infinitū eſſe poſſe. D. d. vl'r. n. &c. t. apparet. n. vl'r q̄ id, quod eſt cōe oībus ſpēbus infiniti, eſt, quū pōt quis accipere ex eo aliquid poſt aliud in intellectu, et indifferenter. ſiue illud, quod imaginat' ex hoc fuerit actu mētis, vt eſt diſpō in diuiſione menſurarum, aut fuerit extra animam, ſicut eſt diſpoſitio in motu. & illud, quod mens accipit ſemper ex finito, eſt finitū, ſed eſt aliud ab eo, quod accepit in pterito. quū igitur ita actio mentis fuerit in aliq̄ potentiam, dicitur ipſum eſſe infinitum.

Rerū p̄ræſ ſm actū, et q̄ dr̄ eſſe in potētia ſm mixtam cū actu.

Prima expō.

Secunda.

* a. l. nō hāt. Amplius ipſum eſt multipl'r dicit'

† ℭ Amplius ipſum eſt multipliciter dicit'. } Quare infinitum non oportet accipere ſicut hoc aliquid, vt hominem, aut domum, ſed vt dies dicitur, & certamen, quibus eſſe, non vt ſubſtantia quædā factum eſt, ſed in generatione ſemper, aut corruptione finitū, ſed ſemper alterum, atq; alterum. at in magnitudinibus quidē, permanente accepto, hoc accidit: in hominibus autem, & tempore, corruptis ſic, vt non deficiant.

Et ens dicitur multis modis. Oportet igit' vt intelligamus infinitum, nō ſicut intelligimus hoc demonſtratum, v. g. hō, & domus, ſed ſicut dicitur dies, & lux, cuius eſſe nō eſt, ſm q̄ eſt aliqua ſubſtantia iam generata, ſed ita, q̄ ſemp generatur, & ſemper corrumpitur, & ſi ſit finitum, ſed tamen ſemper generatur vnum poſt aliud. ſed in menſuris erit hoc remanente illo, quod accipitur: in tēpore autem, & hominibus corrumpitur vnum poſt aliud, & non habent remanentiam.

58 Cum declarauit modum, ſm quem infinitum eſt, & voluit declarare qūo inuenitur additio, & diminutio in infinitum, reuerſus eſt à principio, et rememorat eſſentiam infiniti, & diſtinguit actum, qui eſt in eo, ab aliis actibus entium, ſicut diſtinxit potentiam eius ab aliis potentijs, et dixit Et ens dicitur, &c. ideſt &, quia ens dicitur tribus modis, ſ. actu, et potentia, et ſm cōpoſitionem ex potentia et actu, non oportet intelligere de eſſentia infiniti actum demōſtratum, vt hoiem, & domum, ſed actum compoſitum cum potētia: quēadmodum non oportet intelligere ex ea puram potentiā. & dedit exemplū de die, & luce. iſta. n. ſicut dixit, non habent eſſe, ſm q̄ ſunt ſubſtantia aliqua perfecta, ſed ſm q̄ ſemper gn̄antur, & corrumpuntur. D. d. &, ſi ſit finitum, &c. t. et infinitum ſemp inuenit in re, quę ſemp gn̄atur: & iſta actio eſt in ſe infinita, licet ſit in fine, ſed non eſt finiti, niſi ſm q̄ ſit ſucceſſiue. Et, cum determinauit modum eſſendi, ſm q̄ dicitur infinitum, incœpit dare differentiam inter hoc, quod eſt in menſuris, & inter hoc, quod eſt in generatione. & iam innuit hoc ſuperius ſm alteram expoſitionem, & dixit ſed in menſuris, &c. t. ſed differentia inter infinitum, quod eſt in diuiſione menſurarum eſt, qñ ſecūda menſura in diuiſione quarūlibet duarum ſit, prima remanēte, in tpe vero prima corrūpit' per gn̄ationē ſecūdę.

a. l. nō hāt (ratione)

Ens dr̄ intr' mōs. ſ. actu & potētia, & ſm cōpoſitē ex actu, & potentia. Quomō hoc intelligen' hoc tertium mēbrum v. de ſupra c. 9.

Quod aūt eſt ſm appoſitionē idem quodāmodo eſt, & quod eſt ſm diuiſionē. nam in eo, quod finitum eſt, ſm appoſitionem ſit ediuerſo. quatenus enim diuiſum videtur in infinitum, catenus appoſitū videbitur ad determinatum. in magnitudine enim finita, ſi, accipiens quis determinatā, aſſumat eadem rōne, non eandem aliquā totius magnitudinem * ratione accipiens, non pertrāſibit finitum. ſin vero ſic augeat rōnem, vt ſemper aliquam eādem accipiat magnitudinē, pertranſibit, propterea q̄ omne finitum abſumitur quouis finito. Aliter igitur non eſt, ſed ſic eſt infinitum. potentia enim, & in diuiſione. Et actu etiā eſt, ſicuti diem eſſe dicimus, & certamen. Et potentia ſic eſt, vt materia, & non per ſe, ſicut finitum.

Quod aūt eſt ſm additionē eſt quodāmō, ſicut illud, quod eſt ſm diuiſionē. infinitū. n. eſt ſm additionē econuerſo. ex modo. n. ex quo, qñ terminatū diuidit', vī' p̄cedere in infinitū, apparet additio, et eſt infinitū. cum. n. intenderis aliquā menſurā finitam, & ex ea acceperis aliquod terminatū, deinde acceperis ex ea etiam ſm illā ,,portionē ad totū, & nō ſm illā menſuram, nō p̄uenies ad finitū. ſi aūt addideris in diuiſione, ita, vt q̄ acceperis ex eo ſemper ſit in eadē menſura, peruenies.

nies. oē. n. finitum cōſumitur per mēſuram terminatā. Eſſe ergo infiniti in potētia in diuiſione, & in perfectione, eſt ſicut dicitur in eſſe diei, & eſſe belli. Et eſt in potentia quaſi materia, non ſicut ipſum finitum.

59 **Cum declarauit illud, in quo differunt infinitum in menſura, & generatione, & tpe, incœpit declarare in quo cōueniunt infinitum in additione menſurarū, & infinitum in diminutione, et in quo differunt, & declarare modum, quo infinitum in diuiſione eſt impoſſibile, & quo poſſibile, & ſiſ'r in additione, & dixit Quod aūt eſt ſm additionem, &c. t. & infinitum, quod eſt in additione menſurarum, eſt quodāmodo ſicut infinitū, quod eſt in diuiſione. et, qa dixit, quodāmodo, dedit modū, quo additio eſt ſicut diminutio, & dixit infinitū. n. &c. t. & cauſa in hoc eſt, quia infinitū in additione menſuræ non inuenit, niſi qñ additio v'ſitat, & econtrario de infinito, quod eſt in diminutione, t. qñ additio in mēſura ponitur ex parte diminuta. quemadmodum enim diuiſio tūc nō finit', ſiſt additio per diuiſionem. & ideo pōt quis intellig̃ere ex hoc, q̄ dixit infinito enim eſt ſm additionē, v. trunq̄, ſ. modum, quo aūt mēſuratur, & modū, quo differt. Et, cū declarauit hoc, incœpit declarare modum poſſibilem in eſſe infiniti in diuiſione, & impoſſibilem, & q̄, qñ tit ele xerit aliqs hunc modū, poterit intelligere modum poſſibilem in ,,additione, & nō in additione in infinitum. & dixit & modo enim, &c. t. &, cū ſit determinatus modus, ſm quem poſſibile eſt vt diminutio mēſurę ſit in infinitū, apparebit ex hoc modus, ſm quem additio etiā poſſibilis in infinitū, qñ additio fuerit ex parte diminuta. D. d. ſi enim intēderis, &c. t. & modus, quo poſſibile eſt infinitum eſſe in diuiſione menſuræ, eſt, qñ, cum aliqs intendit aliquam menſurā terminatam, & diuiſerit illā in aliquam ,,portionem, deinde diuiſerit alterā partē in illa ,,portione, videbit diuiſionem ,,cedere in infinitum, & nunq̄ venire ad finem: & non accidit ita, ſi diuiſerit ſm vnam menſuram, & ideo dixit non p̄ illam menſuram, t. qñ, ſi diuiſeris mēſuram in eandem proportionem, non ſm eandem mentūrā, nunq̄ peruenies ad finem menſuræ. D. incœpit narrare modum, quo diuiſio cōſumit menſurā, & dixit ſi aūt addideris, &c. t. ſi aūt diuiſeris mēſuram ita, q̄ acceptas ex ea aliquā partem æqualem primæ, & ſiſ'r ex remanente tertiam æqualem primę, tunc conſumes menſuram. & cum dixit ſ. addideris in diuiſione, intendebat ſi poſueris diuiſionem creſcere p̄ eandem partem, tunc cōſumes menſurā, & non p̄cedet diuiſio in infinitū. D. induxit rationem ſup hoc, & dixit omne enim finitū, &c. t. Omnis enim mēſura eſt finita: & oē finitū cōſumit' per eandem menſurā. ergo oīs menſura conſumitur per eandē menſurā. & maior eſt manifeſta per ſe, & minor ex p̄dictis: quū impoſſibile eſt menſuram infinitam eſſe in actu. Et, cum declarauit q̄ diminutio menſuræ in infinitū eſt ſimilis additioni, declarauit q̄ modus eſſendi in eis eſt vnus, & dixit Eſſe ergo infiniti in potentia, &c. t. infinitum igitur in additione, & diminutione eſt cōſimile in hoc, quod eſt in eis in potentia, ſicut dicitur in die, & præſto. qñ non ſunt bellum, aut præliū, niſi ſm q̄ admiſceantur cum potentia. Et, cum declarauit cōuenientiam eorum in eſſe, dedit cauſam in infinito, & dixit Et eſt in potentia, &c. t. & eſſe eius, ſm q̄ eſt in potentia, eſt ſimile ad eſſe materiæ, nō ſimile formæ. eſſentia enī materiæ, & infiniti eſt in potentia, forma autē, & finis ſunt in actu. finitas igitur eſt ſiſ'is formæ, & infinitas materiæ: vnde poſt declarauit q̄ infinitas eſt in re ſm materiam, & finitas ſm formam.**

Et ſm appoſitionē igitur ſic infinitum potentia eſt, quod idem dicimus quodāmodo eſſe, cum eo, quod eſt ſm diuiſionē. ſemper enim aliquid ipſius extra eſt accipere, non tñ excedit omnē determinatam magnitudinem: vt in diuiſione excedit oēm determinatam, & erit minor. Vt autē omnem excedat ſm appoſitionē, neq; potentia poſſibile eſt eſſe, liquidē non ſit ſm accidens actu infinitum, vt dicunt qui de natura differunt id corpus, quod extra mundum eſt, cuius ſubſtantia aer eſt, aut aliud quid tale, infinitum. Sed, ſi nō poſſibile eſt eſſe infinitum actu corpus ſenſibile ſic, manifeſtum eſt q̄ nec potentia vtiq; erit ſm appoſitionem, niſi (vt dictum eſt) contrario diuiſioni modo.

Et ſm additionem etiā eſt aliquid in potētia infinitum, ſm illud quodāmodo eorum, quibus dicimus infinitum eſſe in diuiſione. poſſumus enim ſemp inuenire aliquod excedens, ſed non pertrāſit per diuiſionem oēm diuiſionē terminatam: quēadmodum in diuiſione pertranſit in diminutione oēm menſuram terminatā, & ſemper ſit minor. Et impoſſibile eſt vt aliquid in potētia pertranſeat per additionem omnem menſuram, niſi corpus ſit infinitum in actu, vt dicunt dicētes q̄ extra mūdum eſt corpus infinitum in actu. Sed, quia hoc eſt impoſſibile, manifeſtū eſt q̄ impoſſibile eſt etiam vt ſit in potentia ſm additionem, niſi ſm modum, quem dixtmus, ſ. econuerſo diuiſioni.

Cum declarauit modum poſſibilem in diuiſione in infinitum, & poſuit opinionem, qñ hoc non declarabitur, donec declaretur q̄ oīs menſura ſemp diuidei in mēſuram diuiſibilem, incœpit declarare modum, quo additio eſt poſſibilis in mētura, et dixit Et ſm additionem, &c. t. & infinitū inuenit ēt in potentia in additione mēſuræ quodāmodo, t. ſm q̄ dicimus q̄ diuiſio eſt in infinitum, nō oībus modis. pōt enim quis imaginari q̄ poſſibile eſt accipere vnicuiq; menſuræ mentā maiorem illa, ſicut eſt poſſibile accipere omni menſuræ mentā minorē ipſaret hoc eſt poſſibile apud ipſm: ſed additio non eſt poſſibilis apud ipſum in mentura, niſi qñ additum fuerit diminutum ex menſura. & hoc intendebat, cum dixit, t. vt ſit econuerſo diminutionis. iſta enim additio, qa ē ex diminutione infinita abeq; eo, q̄ menſura conſumetur, cōtinget vt additio ſit tem per abiq; eo, q̄ magnitudo menſuræ creſcat. v. g. vt diuidamus menſurā. a. b. c. d. in duo æqualia, deinde addamus. a. d. d. c. b. deinde diuidam⁹. a. d. in duo æqualia, & addamus ipſum illi qñ ſic ſemper diuidemus. a. d, & addemus ipſum. c. b. & ſicut. a. d. non conſumitur per diminutionem, ſimiſ'r. c. b. non peruenit per additionem ad totum. a. b. nedum vt excedat illud. Et hoc intēdebat, cum dixit poſſumus enim, &c. t. poſſumus enim in additione, quæ eſt per mentūrā diminutā semper inuenire menſuram excedentem, non q̄ per hoc per additionem oēm menſuram terminatam, ſed ad oēm menſuram inuentam menſurā maiorem. ſed ſicut in diuiſione poſſumus pertranſire oēm mēſuram

(continuum)

terminatam, & accipere minorem illa. Et, cū induxit modum possibilem in additione, & impossibilem, incœpit declarare quare est impossibile, & dixit Et ipossibile ē, &c. & iste sermo est hypothetic⁹ sic. Si magnitudo in potẽcia pōt esse maior oī mẽsura, possibile erit magnitudinem in actu esse infinitam. deinde destruxit cōsequens, & conclusit oppositum añus. Destructū aūt in hoc syllogismo manifestum est ex p̄dictis. consecutio vero est manifesta. qm̄, si aliqua magnitudo haberet potentiā vt esset maior oī mensura, tunc inueniretur in actu maior oī mensura. &, si hoc esset, tunc eēt hic magnitudo infinita in actu. qm̄, si magnitudo haberet naturam crescendi in infinitum, tunc esset possibile vt inueniretē in actu infinita, quod non est ita in diminutione: qm̄ possibile est diminui in infinitū, & non accidet impossibile: sed impossibile accidit, si diminutio cessat: qm̄ tunc aut perueniet ad magnitudinē indiuisibilem, aut ad nihil. & vtrunq; est impossibile. D. d. manifestum est igit, &c. t. & causa in hoc esse impossibile est, qm̄, si posuerimus q̄ magnitudo pōt crescere in infinitum, tunc infinitum exibit in actū, & tunc potentia intelligeē, sicut intelligitur, cum dicimus q̄ hoc est homo in potentia. &, cum posuerimus q̄ diminutio est in infinitum, nō accidit impossibile. & causa in hoc est, qm̄ diminutio est tre ad nihil, cuius cā est materia: & additio est tre ad eē, cuius causa est forma: & infinitas inuenitur per materiā, sicut finitas p formam.

Materia est ex qua nihil, et ex qua nihil fit. Forma vero est ens. & finitum. Hic nihil cō. precedenti.

D. d. & est illud, quod est sm̄ conuersionem diuisionis. & hoc potest intelligi duobus modis sibi propinquis, quorū vnus est, vt illud, quod diminutmus ab alterā duarū mensurarū, addamus reliquæ, aut vt illud, quod diminuimus extremo duarū mensurarum, addamus secūdo extremo, sic igitur oportet intelligere verba Arist. in hoc loco. Sed est hic quæstio nō modica, quemadmodū. n. vnum principiorū, quæ ponit Geometer, est, qm̄ possibile est accipere ad oēm lineā, lineā minorē illa, similiter etiā ponit, qm̄ possibile est accipere ad omnē lineā, lineā maiorē illa. additio igitur mēsurę procedet in infinitū, sicut eius diminutio. et hoc esse possibile apparet ex verbis Alfarabij super hūc librū, & ex verbis Auēpace. Sed, siquis cōsyderauerit verba Arist., videbit ipsum dicere verū. consyderatio. n. Naturalis de mensura est, sm̄ q̄ est finis, & existens in materia, consyderatio vero Geometræ, sm̄ q̄ est abstracta à materia. &, cum mensura cōsyderat his duobus modis, inuenitur sm̄ dispositiones oppositas, & conuenientes. cōuenientia enim est in hoc, qm̄ semper diminuitur, siue consyderetur sm̄ q̄ est in materia, siue sm̄ q̄ est in imaginatione. propositio igit Geometræ est, qm̄ possibile est imaginari ad oēm lineam, lineā minorem illa, & propositio Naturalis conueniens istī est, q̄ linea pōt diminui in infinitum: & ppositio Geometrica, dicens q̄ possibile est imaginari ad oēm lineā, lineam maiorem illa est vera, Naturalis vero, dicens q̄ omnis linea potest crescere in infinitum, est falsa. quia contingit ex ea magnitudinem esse infinitam in actu: quia tunc esset possibile inueniri magnitudinem maiorē omni magnitudine: ergo est infinita necessario: infinitum enim est maius omni magnitudine. &, cum dicimus q̄ possibile est inueniri magnitudinem maiorem omni magnitudine, intendimus inuenire magnitudinem maiorem magnitudinibus infinitis. Et vt addatio mensuræ, qua vtitur Geometer, est de capitulo, propositionum opinabilium, quæ sunt quasi fundamenta Geometriæ, absq; eo q̄ sint extra aiam, sicut vt, cum imaginatur q̄ figuræ habent positiones, & q̄, cū punctus mouetur, tacit lineam, & q̄, cum linea mouetur, facit superficiem, & superficies corpora. & similiter videtur ponere diminutionem esse semper, nō sm̄ q̄ extra aiam est sic. & sicut Geometer potest accipere magnitudnem cuiuslibet quantitatis, quod nō pōt Naturalis, ita Geometer, cum posuerit magnitudinem cuiuscunq; quantitatis, pōt accipere maiorem illa.

Propōnes Mathematicę vere sūt extra ad imaginationem. De cœli. com. 22.

Quoniam & Plato ob hoc duo infinita fecit, q̄ & in auctione videtur excedere, atq; in infinitum abire etiam in diuisione. cum tamen fecerit duo, non utitur. neq; enim in numeris sm̄ diuisionem infinitum existit (vnitas enim minimum est) neque in auctione. vsq; enim ad denarium, facit numerum.

Plato facit numerū vsq; ad decem.

Et videmus Platonem propter hoc ponere infinitum duo, quia existimabat q̄ res pōt pertransire sm̄ augmētum, & procedere in infinitum, & sm̄ diminutionem. sed posuit illa duo, et nō vtitur eis. in numeris enim nō est infinitum, neq; sm̄ diminutionem, cum vnitas sit minima, neq; sm̄ augmentum, numerus enim peruenit ad decem.

Cum declarauit q̄ infinitum inuenitur in diminutione simpliciter, & in additione nō simp̄r, sed in illa, quæ est econuerso diminutioni, incœpit accusare Platonem, quia æquauit infinitum in vtraq;, s. in additione, et diminutione, et dixit Et videmus Platonē, &c. i. & Plato propter hoc, q̄ existimauit q̄ infinitum procedit in augmento in infinitū, & diminutione in infinitum, posuit infiniti duas species, in additione, & diminutione. & induxit hoc nomen augmentum loco huius nominis additio, ad distinguendū inter, ppositionē Naturalem, & Geometricam. Deinde incœpit declarare q̄ cum hoc, q̄ errauit in hoc, non seruauit sua fundamenta, & dixit sed posuit, &c. t. sed non cōseruauit sua fundamenta in hoc, s. quia ponit illa duo, & non dixit illa esse in numeris, cum diminutio peruenit ad vnitatem, quæ est indiuisibilis, & non procedit in infinitū. in additione vero non concedit infinitum. dicit enim quòd species numerorum perueniunt ad decem, deinde post decem iterantur. idest & oportet ipsum, cum opinetur q̄ additio in mẽsura potest esse in infinitum, & additio numerorum est in specie, opinari q̄ numeri crescūt in specie in infinitum.

Accidit autem contra esse infinitum, q̄ vt dicunt. Non enim cuius est nihil extra, sed cuius semper aliquid extra est, hoc infinitū est. Signum aūt est. nam ānulos infinitos dicunt, non habentes palam, qm̄ semper aliqd extra est accipere, sm̄ similitudinem qdem quandam dicentes, nō tamen proprie. oportet enim, & hoc esse, & nunq̄ idem accipi. in circulo aūt non fit sic, sed semper quod est cōsequenter solum alterum.

Et infinitum debet eē contrario ei, quod dicunt infinitum. Infinitum enim non est illud, extra quod nihil ē, sed illud, extra quod semper est aliquid. Et signum eius est, qm̄ homines assueti sunt dicere in ānulo, qui nō habet locum gemmæ ipsum esse infinitum, quia semper est extra illud, quod accipis ex eo. & in hoc, quod dicunt, est quædam similitudo, sed nō vera. in ifinito enī necesse est vt

Propter hoc duo. scilicet sm̄ augmentū, hoc sm̄ q̄ augmentatio est tempore. sed ppter hoc duo. scilicet 3. et 4. phy. Vide contra. Cœl.

vt hoc sit in eo, & q̄ etiam illud, quod accipitur ex eo, non erat oīno. & hoc non est in circulo, sed aliud in eo semp̄ est in successiōe.

62 Cum declarauit naturā infiniti sm̄ exēplum, incœpit declarare definitionē eius, & primo narrare errorē Antiquorum in hoc, & dixit Et infinitum, & c. idest. & sm̄ q̄ diximus de natura infiniti, & q̄ est sm̄ potentiam, sequitur q̄ definitio eius sit econtrario ei, q̄ dicit. definitio enim infiniti nō est, vt Antiqui descripserūt, s. illud, extra quod nihil est, sed illud, extra quod semp̄ est aliqd. Et signum eius est hoc, q̄ oēs homines sunt assueti vocare ānulos, quorum gemmæ sunt rotundæ infinitos. quia, si acceperis ex eis aliquam gemmā, poteris accipere aliam extra illam, & tale exemplū recessit in isto tēpore. quia non est notū, nedum vt sit famosum: sed in tēpore eius erat famosum. D. induxit differentiam inter infinitū, sm̄ hoc exemplum, & verū infinitum, & dixit & in hoc, quod dicunt, &c. t. & hoc, quod dicunt de hmōi ānulis, s. eos esse infinitos, habet aliquam similitudinem ad infinitū, sed non est verum infinitum. in infinito enim vero duo exiguntur, s. ut hoc, quod semper inuenitur ex eo aliquid extra illud, sit ei naturaliter, non positione, & q̄ illud, quod inuenitur extra illud, sit aliquid, quod nūquam fuit prius. & hoc non est in circulo, sicut est dispositio in gemma ānuli, sed infinitum in circulo est sm̄ iterationem, & reuolutionem, non sm̄ nouitatem. & hoc intendebat, cum dixit & hoc non erit in circulo, &c. t. & in circulo nō inuenitur aliqd extra illud, quod acceptū est ex eo, quod sit aliud ab eo, quod accipit semp̄. sed inuenit in eo aliquid extra illud, quod accipit sm̄ iterationem, & cōsecutionē, s. sm̄ iterationem eiusdem rei infinities.

In ifinito duo exiguntur.

Caput Sextum, ubi datur definitio Infiniti, & refellitur ea, quæ Antiquorum.

Infinitū qd.

INfinitum igitur id est, cuius, sm̄ quantitatem accipientibus, semp̄ aliquid accipere extra est. Cuius autē nihil est extra, id est pfectum, & totum. sic enim definimus Totum, cuius nihil abest: vt hominem totum, autarculam. vt autem definimus singulare, sic & quod proprie est, vt totū, cuius nihil est extra. cuius autem absentia est extra, non omne est, quicquid abest.

Totum qd.

Infinitum igitur est illud, ex quo, cum aliquid accipitur, possibile est semp̄ accipere aliquid extra illud in quantitate. Et illud, extra quod nihil est, illud est perfectū totale. sic. n. definimus Totū, s. qa est illud, ex quo nihil ē separatum ab eo: vt dicimus totus homo, & tota arca. & sicut est de particularibus, ita est in rei veritate, s. q̄ totū est illud, extra qđ nihil est. & illud, extra quod aliqd est separatum, nō est totum, quodcūq; sit illud separatū, siue extraneum, siue non extraneum.

63 Idest definitio igit̄ Infiniti est illud, extra quod, cū aliqd accipitur in actu, possibile est inuenire extra illud aliqd in quantitate, & hoc semp̄, & dixit in quantitate, quia impossibile est inuenire aliqd extra illud in q̄htate semp̄. & ista definitio infiniti est manifesta ex eo, quod declaratū est, q̄ infinitum est sm̄ potentiam; nō sm̄ actum. Et, cum declarauit q̄ ista est definitio infiniti, incœpit declarare q̄ definitio, qua Antiqui definiebant ipsum, magis est definitio finiti perfecti, q̄ infiniti, & dixit. Et illud, extra quod est aliquid, &c. & intendit per hoc, quod dixit illud, ex quo nihil est separatum ab eo, hoc, s. illud, à quo nihil est separatum ex eis, ex qbus est illud, quod est, s. qm̄ ex eo nihil diminuitur ex eis, ex qbus est illud, quod est: vt cum dicimus totus homo, qm̄ ex eo nō diminuitur mēbrū, & tota arca, qm̄ ex ea non diminuitur aliqua pars. Et, cum declarauit q̄ ista est definitio totius, & perfecti in rebus particularibus, declarauit ēt q̄ ita debet esse in definitiōe totius, scilicet mundi, & dixit & sicut est de particularibus, &c. t. & sicut est in definitione totius in particularibus, quæ non sunt totum in rei veritate, cum extra illa inueniatur aliquid, licet non sit pars eorū, ita est in definitiōe totius in rei veritate, & est illud, extra quod nihil est omnino. qm̄, si extra omne totū inuenitur aliquid, sequitur necessario corpus inueniri in actu infinitū: sed hoc est impossibile ex p̄dictis: ergo totum in rei veritate est illud, extra quod nihil est, neq; de sua substantia, neq; de alia substātia. & hoc intendebat, cum dixit siue extraneum, &c. & dixit hoc, qm̄, si separatum fuerit extraneum, tunc totum erit particulare, & non erit totum in rei veritate: &, si fuerit non extraneum, non erit totū, neq; particulare, neq; totale.

Totum autem, & perfectum, aut idem penitus, aut ꝓxima natura sunt. Perfectū autē nihil, non habens finem. finis aūt terminus. Quapropter melius existimandum est Parmenidem Melisso dixisse. hic enim infinitū totum dicit, ille autem totum terminatū esse, ex æquo à medio distans. non enim vt linum lino est cōtinuare vniuersō, ac toti infinitū.

Vide q̄ hoc scit Ari. & text. 15.

Et totum, & perfectum, aut sunt insimul idem æquale, aut naturaliter sunt propiqua. & Perfectum non est, nisi illud, quod habet complementum. & complemētum est finis. Vnde opinādum est q̄ sermo Parmenidis ē rectior, quàm Melissi. iste enī dixit quòd infinitum est totum, ille autem quòd totum est finitum, æqualens ex medio. nō enim oportet conūgere infinitū toti, & vniuerso, quasi applicare filum cum filo.

Et totum, & cōplementū, quod est oppositū infiniti, aut nomina sunt synonima, aut cōsequēta. Et, cum declarauit q̄ ad totū sequitur cōpletum, declarauit q̄ ad completum sequitur finis, & dixit et Cōpletum, & c. & cōpletum non est, nisi in eo, quod habet cōplementū, & q̄ cōplementū est finis: ergo completū est illud, qđ habet finem. & qa totum est cōpletū: & completū est illud, quod habet cōplementum: & complementū est finis: sequitur necessario vt totū habet finem. D. d. & ideo opinādum est, &c. t. & qa finis sequit totum, opinandum est q̄ ꝓ termo Parmenidis rectior est sermone Melissi. Melissus. n. dicit totum esse infinitum, Parmenides aūt dixit totū esse finitū. D. d. nō. n. oportet, &c. idest & nō enī oportet ponere infinitū de cōsequētib⁹ vniuersum, & totū, sicut dē in ꝓuerbio applicare filū cū filo, s. inducere rem, & suū cōsimile. & tō dixit non enim oportet, s. q̄si applicare aliquid ad illud, cum quo cōtinuatur. & dixit æquualens ex medio, s. habens medium æquale inter extrema, s. qa æq̄liter distat ab extremis. & q̄si intendit in hoc ipsum eē ipheyricum.

64

Quoniam

Quoniam hinc quidem hanc de infinito dignitatem accipiunt, omnia, ſ. continere, & totum ipſum in ſeipſo habere, ꝓpterea ꝙ habet quādam ſimilitudinem cum toto. eſt. n. Infinitum perfectionis magnitudinis materia, & potentia totum, actu vero non. Diuiſibile aūt eſt, & ad diuiſionem, & ad oppoſitā appoſitionem. Totum aūt, & finitum, non ſm ſe, ſed ſm aliud, & non continet, ſed continetur, quatenus infinitum eſt. quocirca & ignotum eſt, quatenus eſt infinitum. formā enim non habet materia.

Infinitū, ſm ꝙ infinitum, ignotu eſt.

Et videmus eos diſtinguere, ſ. nobilificare infinitum ex hoc loco, ſ. quia continet oē, qa inter illud, & totum eſt ſimilitudo aliqua. Infinitum enim eſt materia cōplementi menſuræ, in potentia vero eſt totum, in actu autem non. Et eſt diuiſibile ſm diminutionē, & additionem, quæ eſt econtrario illi. Et nō eſt totum, & infinitum per ſe, ſed p aliud. & non continet, ſed continetur, ſm ꝙ eſt infinitum. & ideo eſt delatum, ſm quòd eſt infinitum. in materia enim, non in forma.

65 Dicit Et videmus eos magnificare infinitum, quia opinantur ipſum eſſe totū, & continēs omne. & cauſa in hoc eſt, quia inter illud, & totum eſt ſimilitudo, vnde exiſtimauerunt ipſum eſſe totum. & ſimilitudo inter illa eſt, quia illud, quod dī infinitum, eſt prima materia, quæ eſt ſubiecta complementi menſuræ, quę eſt totum. vnde exiſtimauerunt illud, quod eſt in potentia totum, & compictū eſſe in actu totum, & cōpletum.

a Materia ſ. ſubiecta complementi menſuræ, quę eſt totum. vnde exiſtimauerunt illud, quod eſt in potentia totum, & compictū eſſe in actu totum, & cōpletum.

Deinde incœpit declarare modū, quo oportet, ꝙ eſſe eius eſt in potētia, & dicit. Et eſt diuiſibile, &c. t. & eſt in potētia, quia infinitas nō inuenīt in mēſura, niſi ſm diminutionem exiſtentē in ea, & additionem, quæ eſt econuerſo diminutioni, vt declaratū eſt in ſermone p̄dicto. D. d. & non eſt totū, &c. t. & ſubiectum recipiēs infinitatem, quod eſt [a] materia, nō eſt totum, neq; ſint tum per ſe, ſed per aliud, ſ. per formā, & eſt contentum in cōpoſito ex materia, & forma, & forma continet illud. Et, quia infinitum accidit materiæ, ſm ꝙ eſt materia, dixit ſed cōtinet, ſm ꝙ eſt infinitum, t. ſubiectū infinitatis eſt contentū, ſm ꝙ eſt infinitū, t. ſm ꝙ eſt materia. D. d. & ideo eſt delatum, &c. t. &, quia ſubiectum recipiens infinitum eſt conclutum in toto, ideo exiſtit in illo, t. in compoſito, & nō eſt exiſtens per ſe, ſed ſm ꝙ recipit infinitum: & hoc eſt ſm ꝙ eſt materia. [b] & cauſa in hoc eſt, quia materia non habet formam. nā, ſi haberet formam, eſſet per ſe. non delata in alio. &, quia nō habet formā, ideo eſt delata in alio. Et debes intelligere hic p delatū non illud, quod dī in ſubiecto, aut de ſubiecto, materia enim non dī in ſubiecto, neq; de ſubiecto, ſed delatum accipitur hic loco eius, quod non inuenitur, niſi in alio. & hæc eſt diſpoſitio [d] materiæ, & diſpoſitio accidentium, & formarum. ſed accidētia, & forma ſubſtātialis materia in hoc, ꝙ ſunt in ſubiecto, aut de ſubiecto materia aūt eſt ipſum ſubiectū. Intē debat igitur per ſe ſtantem illud, in quo materia conuenit cum accidentibus, & formis. & ꝙ non inuenitur per ſe, ſed in aliquo ſuo compoſito, & cum aliquo, ſ. cum forma. [e] materia iſtemi per formā, ſm ꝙ forma eſt perfectio eius, formaliter intelligitur per materiā ſm hoc, ꝙ materia eſt ſubiectum eius, & ſimiliter accidentia.

a Materia ſ. ſubiecta complementi menſuræ, quę eſt totum. vnde exiſtimauerunt illud, quod eſt in potentia totum, & compictū eſſe in actu totum, & cōpletum.

b Forma eſt cōplementum & cōplementum videlicet perfectio. ſ. ſubiecti.

c Materia iſtemi per formā, ſm ꝙ forma eſt perfectio eius, formaliter intelligitur per materiā ſm hoc, ꝙ materia eſt ſubiectum eius, & ſimiliter accidentia.

d Materia ſ. ſubiecta complementi menſuræ, quę eſt totum. vnde exiſtimauerunt illud, quod eſt in potentia totum, & compictū eſſe in actu totum, & cōpletum.

Quare manifeſtum eſt ꝙ magis in partis ratione infinitū ſit, q̄ in totius. pars enim materia totius eſt, ſicut æs æneæ ſtatuæ. qm̄, ſi continet in ſenſibilibus, et in intelligibilibus ipſum magnum, & paruum, oportebat cōtinere intelligibilia. inconueniens autem, & impoſſibile eſt ignotum, & indeterminatū continere, & determinare.

Apparet ergo ex hoc ꝙ infinitum magis eſt quaſi pars, q̄ quaſi totū. materia enim eſt pars totius, quemadmodum cuprū eſt pars ſtatuæ cupreæ. &, ſi illud, quod continet ſenſibilia, & itelligibilia, eſſet magnū, & paruū, tunc illud cōtineret intelligibilia. ſed improbabile eſt, & impoſſibile vt ignotum nō terminatum contineat terminatum.

Et, ſi illud infinitum, quod continet ſenſibilia, & intelligibilia, eſſet magnum, & paruum ſm ſententiam Platonis, quorum natura non eſt terminata, neq; nota, tunc illud, quod terminat terminatum, & notum, ſ. intelligibilia, eſſet non terminatū, neq; notum. & inopinabile eſt vt nō terminatum, neq; notum terminet terminatum, & notum. Et hoc contingit Platoni, qa ipſe ponit magnum, & paruum eſſe infinitum, & ponit ea terminantia res ſenſibiles, & intelligibiles. & facit bene in hoc, ꝙ ponit infinitum in magno, & paruo, quia magnum, & paruum ſunt ſm materiam, ſed infinitum non inuenīt in magno, niſi ſm additionem menſuræ, quæ eſt cōuerſum diminutionis. et peccat in hoc, ꝙ ponit ipſum determinare totum. 66

Inopinabile ē ut nō terminatū, neq; tum terminet terminatū, & notum.

Caput Septimum, in quo redditur cauſa, propter quā non pōt reperiri Infinitum in actu, ſed in potētia.

SEcundum rationem aūt accidit, vt & qđ eſt ſm appoſitionem non eſſe videatur infinitum ſic, vt oēm excedat magnitudinē, in diuiſione aūt eſſe. cōtinet enim licut materia intus, & infinitum, cōtinet aūt forma.

Forꝫ ē cōtinere.

Et recte etiā contingit ꝙ infinitum ſm additionem videt eſſe impoſſibile pertranſire oēm menſuram, ſm aūt diuiſionem poſſibile. materia enim continetur intra, & eſt res infinita, continens autem eſt forma.

Cum declarauit ꝙ menſura non creſcit in infinitū, & diminuitur in infinitum, & ꝙ cauſa in hoc, ꝙ infinitum nō eſt in actu eſt forma, & in hoc, ꝙ infinitum eſt in potentia eſt materia, incœpit declarare conuenientiam, eius, quod declarauit cum iſta cauſa, & dixit Et recte etiam, &c. t. &, cū finitas acciderit rei ex forma, & infinitas ex materia, recte contingit ꝙ magnitudo non poſſit pertranſire oēm menſurā in additione. qm̄, ſi hoc eſſet, tunc eſſet poſſibile formam inuenire infinitam. & intelligo per hoc, quod dico. qm̄ forma eſt cauſa terminationis, & continentiæ, impoſſibile eſt vt ea accidat non terminatio, & non continentia rei habēti formam. & ſimiliter ēt contingit recte vt diminutio ſit in infinitum. cauſa enim diminutionis eſt materia, quæ eſt terminata, nō terminans. & hoc intēdebat, cū dixit materia enim, &c. t. &, qua materia eſt terminata ab alio, non terminata in ſe, ideo nō eſt impoſſibile vt infinitas, quæ eſt in potentia, accidat ex illa, non ex forma 67

Forma eſt terminatiꝫ & cōtinentia videl. p. &c. t. alia cō ꝙ

forma, quia eſt terminās. ex illa enim, ſi eſſet infinitū, tunc poſſibile eſſet corpus in actu eſſe infinitū. & vīr apparet ꝙ infinitum eſt cōtrarium terminato.

Numer⁹ eſt augmentabilis non diminuibilis in infinitū, e cōtra ipſe magnitudo.

Rationabiliter autem & hoc in Numero qdem eſſe uerſus minimum, terminū, verſus autem plura ſemper oēm excedere multitudinem. in Magnitudinibus vero ecōtrario. verſus enim minus, oēm excedere magnitudinē, ſed verſus maius, nō eſſe magnitudinem īnitam. cauſa autē eſt, qm̄ vnū eſt indiuiſibile, quodcunq; vnum ſit. vt homo, vnus homo, & nō multi. numerus autē eſt vna plura, & quāta quædam. quare neceſſe eſt ſtare ad indiuiſibile. duo nāq;, & tria denominatiua ſunt nomina: ſimiliter āt & aliorum numerorum vnuſquiſq;. verſus autem plus ſemp eſt intelligere: infinitæ enim ſunt bipartitiones magnitudinis. quare potentia quidem eſt, actu aūt nō eſt: ſed ſemper excedit acceptum oēm determinatum multitudinem. at nō ſeparabilis eſt numerus hic bipartitionis, neq; manet infinitas, ſed fit, ſicut & tempus, & numerus temporis.

Et recte etiā Numerus in ꝓceſſu ad paucitatem habet finem, & in proceſſu ad multitudinē ſemp addit omni numero. & in Mēſura eſt ecōtrario, ſ. qm̄ in paruitatē pertranſit oēm menſuram, in magnitudine aūt impoſſibile eſt mēſuram eſſe infinitam. & cauſa in hoc eſt, quia vnū eſt indiuiſibile, quodcunq; vnum ſit. v. g. homo, qui eſt unus homo, nō plures. & numerus eſt plures vnitates, & quātitates. oportet igitur ipſum ceſſa re apud indiuiſibile. duo enī, & tria ſunt res, & ſimiliter vnuſquiſq; aliorum numerorū. proceſſus aūt ad multitudinem poſſibile eſt ſemper imaginari, quoniam diuiſio menſuræ in duas medietates, & medietatis in duas medietates procedit in infinitum, & ſic erit in potentia, in actu aūt nō: ſed inuenitur in eo aliqd, quod ſemper addit omni numero terminato. ſed iſte numerus nō ſeparatur ab hac diuiſione, neq; infinitum eſt aliquod permanens, ſed ſemper generatur, & ſimiliter tempus, & numerus temporis.

68 Cum declarauit ꝙ recte menſura diuiditur in infinitum, & nō creſcit, & dedit cām in hoc, incœpit declarare ſt ꝙ ex illa cā accidit i Numero cōtrarium, ſ. creſcere in infinitum, et nō diminui. cauſa enim additionis in numero eſt materia: & diminutio in ea inducit ad formā vnitatis, quæ eſt indiuiſibilis. & dixit Et recte ēt, t. &, ꝓpter illud, quod dicimus ēt diuiſio numeri ad paucitatem vadit ad finem, ſed verſus partem multitudinis nō habet finem, ſed ſemper potes addere omni numero poſito in infinitum, in Menſura aūt eſt econuerſo. D. d. in paruitatē aūt, &c. t. diuiſio aūt magnitudinis, & diminutio eius ad paruitatem pertranſit omnē menſuram, t. pōt quis accipere ad oēm menſuram minorem illa. qm̄, ſi hoc nō eſſet, tunc menſura non diuideretur ſemp. D. d. in magnitudine aūt, &c. t. additio aūt eius ſemper, ſm ꝙ eſt vna mēſura, impoſſibilis eſt. qm̄ impoſſibile eſt menſurā infinitā eſſe in actu, vt declaratū eſt. Et, cum declarauit ꝙ diſpoſitio in numero eſt ecōtrario et, quod eſt in mēſura, exponit cām in hoc, & dicit & cauſa in hoc eſt, &c. t. & cauſa in hoc, ꝙ numerus diuidit in indiuiſibile, eſt, quia omne vnum eſt indiuiſibile, vt vnus homo, & vnus equus: eſt enim indiuiſibilis in illa ſpecie: ideo vnum ſimplr, ſ. vīle eſt indiuiſibile ēt. &, qa numerus eſt coaceruus vnitatū, numerus erit compoſitus ex indiuiſibilibus: & diuidit in indiuiſibile: ergo numerus diuiditur in indiuiſibile: & omne, quod diuidit in indiuiſibile, diuiſio finitur in eo: ergo diuiſio finit, & ceſſat i numero. D. d. duo enī, & tria ſunt res indiuiſibiles, & non ſunt quātitas continua, & ſīr alij numeri. & cauſa in hoc, ꝙ vnū eſt indiuiſibile, eſt, quia oīs res eſt vna per ſuam formā, & forma eſt indiuiſibilis per ſe. D. d, ꝓceſſus aūt eius, &c. t. proceſſus aūt numeri ad multitudinem numeroꝝ ſem per eſt poſſibilis. diſpoſitio enim in additiōe numerorum eſt ſicut diſpoſitio in diminutione mēſuræ. Quēadmodū enim cauſa in diuiſione menſuræ in infinitum eſt materia, ſimlr eſt cauſa in additione vnitatū in infinitū, & additio numeri in infinitum eſt in potentia. nō ꝙ additio infinita exeat in actum, ita, ꝙ inueniatur numerus in actu infinitus. ſed ꝙ additio nunq̄ ceſſet. D. d. ſed iſte numerus, &c. t. ſed numerus non eſt ſeparatus ad hanc additionem, quę eſt in infinitum, neq; infinitum exiſtēs in eo eſt res ſua, ſed infinitas in eo eſt * in actu, & in tranſmutatione, ſicut eſt diſpoſitio t. ꝓpter, & numero temporis. Et intendit per numerum tēporis, numerum, qui eſt genus temporis, vt poſt declarabitur, & differentia inter has duas additiones, vt diximus, eſt, qm̄ additio in continuo eſt ex forma, & in quantitate diſcreta eſt ex materia: & diuiſio in eis eſt econuerſo, ſ. qm̄ diuiſio in numero eſt ex forma, & in magnitudine ex materia.

Oīs res eſt una p ſuā for mā, & ſi mi ē indiuiſibilis p ſe Idem t. d. ut. 6. 00 & ex Idē ē de ani. t. 8. 9. 60 Idē 8. meta t. c. t. & com Idē c. meta cō. rec. t. cō. t. Idē 8 me ta cō vīt et c. meta c. 6. 60. t. priphy. 61.

* 2 t addit. in meta.

In Magnitudinibus autē contrarium eſt. etenim diuiditur in infinita continuum. verſus aūt maius nō eſt infinitum. quātum enim contingit potētia eſſe, & actu contingit tm eſſe. Quare, cum infinita nulla ſit magnitudo ſenſibilis, non cōtingit excellum eſſe omnis determinatæ magnitudinis. eſſet enim aliquid cœlo maius.

In Magnitudine aūt eſt ecōtrario. continuum enim diuidit in infinitū. ſed in magnitudine nō eſt infinitum. qm̄ in quacūq; mēſura poteſt eſſe in potentia, in illa mēſura poteſt eſſe in actu. Et, cum nulla menſura ſenſibilis eſt infinita, impoſſe eſt vt excedat oēm menſuram terminatam. qm̄, ſi hoc eſſet poſſibile, tunc aliquid eſſet maius cœlo.

Dicit In magnitudine, &c. t. ſed mentura impoſſibile eſt vt creſcat in magnitudine in infinitum. qm̄ menſura demonſtrata in quacūq; quātitate fuerit in potentia, in illa quātitate pōt poni in actu. Et intendit ꝙ, ſi menſura demonſtrata poſſet augeri, & creſcere in infinitum, ēt poſſibile erit inueniri mēſuram infinitam in actu. Deinde deſtruxit aūs, & cōcluſit oppoſitum cōſequēs, & dixit &, cum nulla mentura, &c. t. &, cum poſuerimus ꝙ in quacūq; quātitate fuerit poſſibile vt mentura ſit in potentia in illa quantitate, erit poſſibile vt ſit in actu. &, cum poſuerimus quod aliqua men-

69

Digressio, q̃ quærit, vtrũ sit vnus inter numerũ, & magnitudinẽ, sit ne possibile augeri.

Solutio.

Possibilitates in rebꝰ augmẽtabilibꝰ in infinitũ sunt diuersarum dispositionũ, & nõ sunt plures simul possibilitates eiusdẽ subiecti, nisi vnius rei habentis partes.

Infinitum natura est vna in motu, & magnitudine, & tempore.

Et hoc, quod dicimus, quòd magnitudo non potest crescere in infinitum, nullum fundamentum destruit Mathematicorũ, sicut qui dicit quòd impossibile est magnitudinem diuidi in infinitum, destruit fundamentum Mathematicorum, non enim indiget in sua scientia ponere quòd mensura crescit in infinitum, sed indigent in sua scientia ponere mensurã in quacunq; quantitate voluerint, possunt enim ponere mensuram maiorem cœlo. &, cum dicunt, extrahamus lineam in infinitum, intendunt vt accipiant ex ea quantum voluerint. Et hoc accidit eis, quia non consyderant de mensura, ſm quòd est finis corporis naturalis, sed ſm quòd est non in corpore omnino. D.d. & possibile est diuidere, &c. ideſt vt mihi videtur, & signum eius, quod Geometer non indiget ponere lineam infinitam in additione est, quoniam illud, quod potest declarari in linea maiori, & si esset maxima, potest declarari in minori linea, quæcunq; sit, vt diuidere lineam in aliqua proportione, et alia multa, quę accidunt lineis. &, cum non est differentia inter magnum, & paruum in hoc, quo indigent, quid igitur coget eos ad ponendum lineam infinitam in actu?

Vide phil. 2 phy. 50 & quæ ibi.

Quoniam

Quoniam aũt causæ diuisæ sunt quadrifariam, manifestũ est, ꝙ vt materia, ifinitũ causa est: & ꝙ esse quidem ipsius priuatio est, p se aũt subiectum, continuum ipsum, & sensibile est. Videntur aũt & omnes alij tanq̃ materia, vtẽtes infinito. quocirca & incõuenies est, cõtinens facere ipsum, & non cõtentũ.

Et, cum causæ sunt quatuor, manifestũ ꝙ infinitum est causa, quasi materia, & ꝙ quidditas eius est priuatio, & ꝙ subiectum p se est cõtinuum sensibile. Et videmus omnes, loquẽtes de infinito, vti ipso quasi materia. & iõ nõ est rectũ vt sit continẽs, nõ cõtentũ.

72 Manifestũ ē ꝙ infinitũ ē mā ideſt sup. q. 60. 65. 67. Cq.

Quidditas ī pam ē priua tio finis, & ī priuatiõis est materia.

Et, cum genera causarum sunt quatuor, manifestũ est ꝙ causa infiniti est materia, & ꝙ, si infinitum ponatur causa, erit cã ſm materiã. a qm̃ quidditas infiniti est priuatio finis, & causa priuatiõis est materia, sed subiectũ istius priuatiõis nõ est materia abstracta à forma, sed subiectũ p se istius priuationis est corpus continuũ sensibile, cõpositũ ex materia, & forma, ſm ꝙ est materiatum, non ſm quòd est formatum. D.d. Et videmus omnes loquentes de infinito, &c. vt Platonem, qui ponit ipsum magnum, & paruum, & illos, qui ponunt ipsum numeros, & ponunt ipm quasi materiam, ideo necesse est vt sit contentum, non continens.

Caput Octauum, in quo destruuntur rationes, quæ probare uidentur dari infinitum in actu.

RElinquum est aũtẽ aggredi ſm quas rationes infinitũ esse videtur, nõ solũ potentia, sed vt determinatum. Alia enim ipsorum nõ necessaria sunt, alia aũtẽ habent alias quasdam veras obiectiones. Neq; enim, vt generatio non deficiat, necessarium est actu infinitum esse corpus sensibile. cõtingit enĩ alterius corruptionem generationem alterius esse, cum omne finitum sit.

Et oportet nũc narrare sermones, ex quibus existimatur nõ solum materiã esse in potẽtia, sed est existens per se. Quidã enim eorum sermonum nõ est necessarius, et in quibusdam sunt obiectiones ueræ. Qm̃, ut non generatio deficiat, est in actu corpus infinitum sensibile. quoniam possibile est ut corruptio alterius sit generatio reliqui, & totũ, & vtrunq; finitum.

73 Cum numerauit quinq; rõnes in probando infinitum esse, incœpit demonstrare deceptiones in eis, et dixit Et oportet nunc, t. & postq̃ diximus de modo infiniti possibili, & impossibili, oportet nos narrare sermones, ex qbus existimatur ꝙ infinitum nõ est solummodo in potẽtia, sed in actu. quidam enim illorum sermonum sunt veri, sed non sequitur ex eis illud, quod reputant sequi, & quidam sunt falsi, et hũt contradictiones veras. Deinde incepit à ratiocinatione, quę est ex rebus veris, sed non concluſit illud, quod existimant, & dixit Qm̃ ut generatio non deficiat, &c. t. qm̃, nõ quia generatio non deficit, est necesse corpus in actu esse infinitum sensibile. generatum enim, quia occupat locũ corrupti, non est necesse ex hoc, ꝙ generatio est in infi-

nitũ, locum eẽ ifinitũ. qm̃, si locus pcessit generatũ, & gñatũ est factũ succedtiue in ifinitũ, & gñatio generatiõ nõ sit corruptio alterius, tũc necesse est locũ eẽ infinitum, & vt totum addatur in potentia in infinitum, & sic poterit exire in actũ: sed quia hoc nõ est, imo generatio alicuius est corruptio eius, ex quo generatur: iõ non sequitur ex hoc illud, quod existimabãt sequi.

Amplius tangere, & finitum esse alterum est. illud enim ad aliquid est, & alicuius (tangit enim omne aliquid) & finitorũ alicui accidit. finitum autẽ non ad aliquid est. neq; tãgere cuiuslibet quoduis est.

Et ẽt intẽtio cõtactus est alia ab intẽtione infiniti. cõtactus enĩ est in respectu alicuius. si enim aliqd tangit aliqd, & hoc accidit quibusdã finitis. finita autẽ non in respectu dicũtur. neq; quodlibet tangit quodlibet.

Hæc est rõcinatio, in qua dictum est ꝙ corpus finitũ finit p tuã continuationẽ cũ alio corpore, & illud aliud cũ alio, si igit corpora necesse est vt finiant in aliquid, necesse est vt totũ sit infinitũ. Et incœpit declarare deceptionem in hac rõcinatione, accepit enim in ea loco cõtactus finitas, & dixit Et etiam, &c. t. & illud, quod sequitur in contactu, nõ sequitur in finitate: contactus enim aliud est à finitate: cõtactus enim dĩ in respectu alterius: finitas autẽ res dĩ in respectu tunc ſius. vnde dĩ ꝙ corpus finitũ est illud, quod cõtinet ab vno termino, aut terminis, quæ sunt fuæ superficies, non superficies corporum extraneorum. Et, cum declarauit ꝙ finitas nõ est cõtactus, declarauit etiam ꝙ nõ est necesse vt omne finitum tangat. &, si, siue per se, siue per accidens alterum istorũ esset verum, ratiocinatio esset vera. & dixit et hoc accidit quibusdam finitis, &c. et hoc, s. cõtactus accidit quibusdam rebus finitis, oẽ enĩ tangens est finitum, sed nõ omne finitum est tangens. Deinde dixit finita aũt, &c. t. sed nõ omne corpus dicitur in respectu alicuius. quod enim dicitur in respectu est pars totius, &, si omne corpꝰ diceret in respectu eius, à quo cõtingetur, & quod tangit, tunc non esset illud totum omnino. &, cum totum nõ tangit, nõ erit pars. Et ista ratiocinatio, vt mihi videtur, est cõmunis, cũ non sit manifestũ per se hoc, sed hoc declarabitur propriis, cum fuerit declaratum ꝙ extra mundum non est vacuum, neq; plenum, t. & non omne tangens habet naturam tangendi quodlibet. res enim non tangit, nisi illud, quod est suũ totũ naturaliter. nõ. n. quodlibet tangẽs tangit quodlibet, nedum vt quodlibet sit tangẽs.

Et apparet quòd corpus circulare non est innatum tangere, cum sit completum per se. & quòd corpus rectum est natum tangere, cum sit finitum, & completũ per aliud: & hoc inuenitur in corpore circulari, & in elementis, vt post declarabitur.

Intellectione aũt credere incõueniẽs est. nõ enim in re superabundantia, & defectus est, sed in intellectione. vnumquẽq; enĩ nostrum intelligit vtiq; aliquis multo maiorẽ seipso, augmẽtans in infinitum. sed nõ propter id extra vrbem qspiam est, extra ve tantillam magnitudinem, quam habemus, qm̃ intelligit aliquis, sed qm̃ est. hoc aũt accidit. Tempus aũt, & Motus infinita sunt, & Intellectio, non permanẽte accepto. Magnitudo aũt, neq; diuisione, neq; intelligibili augmẽ-

tatione

Cõtactus dr respectu alterius, sed finitas dr in respectu tunpsius.

Oẽ tangens est finitum, & nõ oẽ finitum est tangens.

Documẽtũ.

Corpꝰ circulare nõ ē innatum tãgere, cũ sit cõpletũ p se sed corpꝰ rectũ ē innatum tãgere, cũ sit cõpletũ, & nõ per aliud.

tatione est infinita. Sed de Infinito quidem quomodo est, & quomodo non est, & quid est, dictum est.

Et nō est rectum etiā credere illud, quod imaginatur imaginatione. additio enim, & diminutio nō erit tunc in re, sed in imaginatione. potest enim quis imaginari ꝙ vnusquisq; nostrum creuit multotiens in infinitū super quātitatem, in qua sumus. sed nō sequitur, si aliqs imaginatur hoc in nobis, vt nos simus extra ciuitatem, sed, cum erimus sic, accidet hoc nobis, Tēpus autē, & Motus sunt infinita, & similiter Imaginatio absque eo, ꝙ id, quod inuenitur ex eis, sit fixum. Mensura autem neq; ſm diminutionem, neque ſm additionē per imaginationem erit infinita. Iam igit̄ diximus de Infinito quomodo est, & quomodo non est, & quid est.

75 Imaginatio facit credere infinitum, in actu esse, & in potentia, in vero, ſ. & in falso. in vero quidem, quia possibile est imaginari infinitum in additiōe numerorum, & in diminutione mensuræ, in falso verò quia possibile est imaginari mēsurā crescere, sicut diminui. in eo aūt, quod est in actu facit credere, vt dictū est superius. nō enim possumus imaginari extra mūdū, nisi corpus, aut vacuum: et illud vacuum, aut corpus, si ponatur finitum, tūc nō possumus imaginari extra ipm, nisi aut vacuū, aut corpus, ex quo existimatur sequi ꝙ extra mundum est corpus infinitum, aut vacuū, aut corpora infinita: & vbi imaginatur vacuū, posse est vt vt in eo sit corpus: ergo, si vacuum fuerit infinitū, corpus erit infinitū. immo necessariū hoc est. possibile enī vt dicit Arist. in æternis est necessariū. Et, cū imaginatio facit hoc, incœpit declarare ꝙ multa sunt, quæ non possunt imaginari, & multa imaginantī, quæ nō sunt. & dixit Et non est rectum ēt, &c, i. & nō est rectū credere ꝙ cē sequit imaginationē. augmētū, n. & diminutio, quæ pūt imaginari in rebus existentibus, in quibus impossibile est additionem esse, aut diminutionē, non sequitur imaginationē, immo illud, quod est in imaginatione, non est nisi in aīa tūm. v.g. qūi possibile est vt aliquis imaginetur ꝙ vnusquisq; nostrū crescat plus sua quantitate naturali, sed non sequitur ex illa imaginatione vt simus in hac dispositione magnitudinis. Et dixit sed non sequitur, &c. forte intendit, sed, si aliquis imaginetur hoc in nobis, i. vt ita simus magni, adeo, ꝙ simus extra ciuitatem, non sequitur ex hoc vt simus extra ciuitatem. Et forte est defectus in lib. & sic debet legi. & similiter potest quis imaginari nos esse extra ciuitatem, sed nō sequitur ex sua imaginatione nos esse extra ciuitatem, sed, cum fuerimus extra ciuitatē, tunc imaginatio illius erit vera, & erit accidens enti. & hoc intendebat, cū in dixit sed, cum fuerimus sic, accidet hoc nobis, i. sed, cum fuerimus extra ciuitatem, accidet vt imaginatio sit talis. imaginatio enim sequitur ens, sed non ens imaginationem. D.d. Tēpus autem, & c. i. tempori autē, & motui accidit ꝙ sunt in se infinita, & similiter imaginatio eorum. sed illud, quod inuenitur de infinito in eis, non est fixum, i. existens in actu. hoc enim est impossibile, sed est successiuum. D.d. Mensura vero, &c. i. mensura vero non est infinita in additione, & diminutione propter hoc, ꝙ imaginatur diminui, & crescere in infinitū, sed in hoc, quod est infinita in diminutione, conueniunt esse, & imaginatio per accidens. & in hoc, quòd est infinita in additione, nō conueniunt, vt declaratum est superius. ex imaginatione igitur non potest quis iudicare uero iudicio essentialiter ipsam diminui in infinitum, aut crescere, sed, si iudicauerit ipsam diminui, erit verum iudicium per accidēs, &, si iudicauerit ipsam crescere, erit falsum simpliciter. Et, cum compleuerit sermonem de infinito, dixit Iam igitur diximus, &c. i. iam igitur diximus qūo est infinitum, i. in potentia, & quomodo nō est, i. in actu, & quid est, i. & iam definiuimus ipm sic, ſ. qm̄ est illud, extra quod semper est aliquid. Epilogus.

Posse, vt dicit Aristo in 3 meteor. & de cœlo & mundo. Idē 1 phy. 11. & quæ ibi.

Pria expō.

Secunda.

Imaginatio facit credere infinitum, & in actu esse, & in potentia, & in vero, & in falso. & quomodo.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV
LIBER QVARTVS,
cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de Loco. In Secunda de Vacuo. In Tertia de Tempore.

Summæ Primæ Caput Primum, in quo famosæ afferūtur rōnes, tum affirmantes, tum negantes Locū esse.

SImiliter autē necesse est Naturalem & de Loco, ut & de infinito, cognoscere si ē, an non, & qūo est, & quid est. Etenim quæ sunt, oēs existimāt alicubi esse, quod vero non est, nusq̄ esse. vbi enim est Hircoceruus, aut Sphinx? Atque motuū cōmunis maxime, maximeq; proprius ſm locum est, quem vocamus Lationem.

Et oportet Naturalem cōsyderare de Loco, sicut de infinito, donec sciat utrū sit, aut nō, & qūo, & quid sit. Hoīes enim opinātur entia eē in ubi. quod enī nō est, nō est apud eos in loco. Hircoceruus enim, & Chimera nō hnt ubi. Et ga cōior motuum, & manifestior est ille, qui est in loco, q dr̄ Trāslatio.

INtendit in hoc tractatu perscrutari de Loco, & Tēpore quid sit substātia vtriusq;. illa enim esse manifestū est per se. sed apud perscrutationem de natura eorum accidūt in hoc quæstiones. Et post perscrutationē de loco perscrutabitur de Vacuo etiam, vtrum sit, aut non: quia assimilatur loco: & quia existimatur esse locus, in quo non existit corpus Et primo incœpit perscrutari de loco, & incœpit in hoc notificādo quæ sunt cōsyderanda de loco, et dixit Et oportet Naturalē consyderare, &c. & intendit quòd Naturalis debet cōsyderare de vtroq;. vtrunq; enim est consequens corporis naturalis. Deinde dixit vtrum sit aut non. [a] Et non intendit perscrutari de suo esse ſm demonstrationem, sed ſm dialecticam: [b] locū enim esse notū est p se. et, cū perscrutatur ſm dialecticam de quiditate eius, occurrunt hic quæstiones, quæ faciunt dubitare in suo esse.

a Documentum primum b Aristo tēdit per scrutari de esse ſm demonstrationem, qui locus est notus de se. &

Deinde

Deinde dixit et qſio, i. vtrum sit de genere entium per se, aut de genere entium per aliud. & quid sit, intendit definitionem, & substantiam. Et, cum narrauit quòd oportet Naturalem perscrutari de loco, incœpit dare causam famosam cogentem ad perscrutationē de hoc, & dixit Homines enim, &c. id est & oportet perscrutari de loco, quoniam Antiqui opinabātur ipsum esse necessarium in eē cuiuslibet entis. & causa illi⁹ opinionis est, ga, cum viderunt ꝙ illud, qđ nō est ens, vt Chimera, & Hircoceruus non est in loco, existimauerunt quòd sequitur ſm cōuersionem quòd omne, quod est ens, est in loco. sed declaratum est in Logica, ꝙ non tenet ista cōuersio. sunt. n. entia, quæ nō sunt in loco. Et, cum dedit causam famosam cogentem ad perscrutandum de loco, dedit in hoc causam naturalem, & dixit, Et quia cōmunior motuū proprie, &c. i. & causarum cogentium ad perscrutandum de loco est, ꝙ inest motus localis, qui est communior motuum, scilicet extra quem nullum ens est naturale, & prior eorum, ſ. ſm tēpus, & causam. & post declarabitur ꝙ necessarius est locus. & cū Naturalis habet perscrutari de motu, oportet ipsum etiam perscrutari de loco.

Quomodo motus localis est communior & prior ipsis, & quibus, vide 5 phy. 2. & 3. & 4. & 6. & 8. ad. 61.

Habet autem multas dubitatiōes quidnā sit Locus. non enim idem videtur speculantibus ex omnibus, quæ insunt. Amplius autē neq; habemus quicquam ab alijs, aut ante dubitatum, aut prius traditum de ipso.

Et in intentione Loci, qđ sit, sunt multæ qōnes. nō enim in quacūq; parte inspexerimus ipm, inueniemus ipm vnū. Et etiā nō habemus ab alijs prædecessoribus aliquid dubitatum, neq; aliquid inuentum de ipso.

2 Cum narrauit ꝙ oportet Naturalē perscrutari de loco, et dedit causam in hoc, incœpit narrare difficultatē cognitionis loci, & declarare cūm in hoc, & dixit Et in intentione, qđ sit locus, sunt multæ qōnes, i. in scire definitionē, & qđritatem loci sunt multæ qōnes, & maxima difficultas. Deinde dedit causam in hoc, & dixit non enim in q̄cunq; parte, &c. i. & cā difficultatis qđritatis eius est, ga, cū cōsyderabimus de illo, nō inueniem⁹ ipsum vnū dictū vniuoce in oibus corporib⁹ naturalib⁹, sed ēssi dictū mō dubitatiuo. [a] & scire qđritatē hmōi entiū est difficile, ga appropinquat et, quod nō hēt cōem naturā: & ideo latet. & definitio cōis declarat hanc naturā cōem, & hmōi definitiones difficile inueniunt p regulas dātes definitionē, quæ sunt diuisio, & cōpositio, & demōstratio. [b] Aut intēdit ꝙ cōsyderare de loco inducit cōsyderantem ad res diuersas de dispōne eius. sunt enim aliqua, quæ faciunt existimare in ipso res diuersas, vt post declarabitur. Et, cum dedit causam ex ipsa re, dedit aliam causam extrinsecam facientem etiā scire quiditatem loci esse difficilē, [c] & dixit Et etiam non habemus ab alijs præcedentibus, &c. i. & etiam cōsyderare de loco erit difficile, quia nihil inuenimus in ipso dictum à præcedentibus, neq; aliquid, quod faciat dubitare in eius esse, neq; aliquid inuentum de cognitione substantiæ eius.

Quod igitur locus sit, videtur manifestū esse ex translatione. vbi nāq; nunc est aqua, hinc egressa tanquam ex vase, iterum aer inest: aliquando autem eundem locum hunc aliud aliquod coporum obtinet. hoc autem ab ijs, quæ insunt, & transferuntur, omnibus alterum esse videtur. in quo enim aer nunc est, aqua in hoc prius erat. quare manifestum est quòd locus, & regio aliquid erat diuersum ab vtrisque, ad quam, & ex qua transferebantur.

Et existimatur quòd manifestum est locum esse aliquid ex mutatione, & trāslatione. vbi enim nunc est aqua, illic, quando exit aqua, est aer. verbi gratia quando aqua exit à vase, erit etiam ibi aer: & forte secundum hunc modum erit ibi aliquod corpus aliud. & existimatur hoc esse aliud ab omnibus rebus, quæ sunt, & transferuntur in ipm. illud enim, in quo modo est aer, prius erat in ipso aqua. declaratū est igitur ex hoc locum esse aliquid aliud à duobus, ſ. illud ad quod, & à quo succedunt.

Cum declarauit cām, propter quam oportet Naturalē cōsyderare de loco, & declarauit cām difficultatis, quæ est in cognitione substātiæ eius, incœpit numerare res famosas facientes locum esse, deinde post hoc numeraut res famosas ēt, quę facūt dubitare in ec eius, vt est eius mos, ſm ꝙ ordinando tot modos logicos tot modibus demōstratuus, quæ hūt cū cognitione rei dubitationē illorū sermonū cōtrariorum. Et dixit Et existimatur ꝙ manifestum est, &c. i. & apparet locum esse ex mutatione ſm trāslationē, ſ. permutationem corporum succedētium in ipso. apparet enim quòd illud vbi est aqua, quando recedit ab eo, succedit vbi aer, aut aliud corpus, vt accidit in vase, ꝙ, cum ab eo exit aqua, succedit et aer, aut aliud corpus. & hoc intēdebat, cum dixit vbi enim est modo aqua, &c. i. apparet. n. ꝙ vbi inuenit aqua, illic, qūi exit aqua ab eo, sicut si exit à vase, iuenit aer. D.d. & forte hoc modo erit illic aliquod corpus aliud, i. et forte ſm successionē veniet in hūc locum, in quo fuit aqua, aliquod corpus aliud ab aere. D.d. existimatur igitur, &c. i. fertur igitur ex successione, cuius causa est translatio, quòd locus est aliud à rebus succedentibus in ipm. manifestū est enim quod illud, in quo modo est aer, tā in eo erat prius aqua & ipsum est fixum, & recipiens successionem istorum duorum corporum: & hæc duo corpora non sunt fixa, sed successiua: ergo est aliud necessario à corporibus accidentibus. & hoc quod dixit, cum hoc, quod est tantum, est notū per se ēt. D.d. declaratum est igitur ex hoc, &c. i. declaratum est igitur ex hac cōsyderatione locū esse aliquid aliud ab istis duobus, quæ succedūt sibi in illo, & est illud, ad quod trāferuntur, & in quo succedunt sibi.

Amplius aūt lationes physicorum corporū, & simplicium, vt ignis, & terræ, & talū non solū ostēdunt ꝙ est aliqd locus, sed ꝙ et habet quandā potentiā. fertur enim vnum quodq; in suum locum, non prohibitū, illud quidem sursum, hoc vero deorsum. hæc aūt sunt loci partes, & spēs, sursum & deorsum, & reliquæ distantiarum sex.

Et modi translationis coporum naturalium simplicium, verbi gratia translationis ignis, & terræ, & similium significāt cū hoc, quòd significant locum esse aliquid. & ipm

habere etiam aliquam potẽtiam. quodlibet enim eorum transfertur ad ſuum locũ, quẽ habet, niſi impediatur ab aliquo. hoc igitur transfertur ſuperius, & hoc inferius. & iſtæ ſunt partes loci, & ſpecies illius, ſ. ſuperius, et inferius, & aliæ partes.

4 Ex hoc ẽt apparet ꝙ locꝰ eſt aliquod ens aliud à corporibus localibus. & apparet ex eo etiam ipſum habere potentiam naturalem cõuenientem ei, quod mouetur ad ipſm: et, ſi nõ, tunc corpora nõ mouẽtur ad ipſm. & apparet ex eo etiam tertium, qm̃ diuidit in ſpẽs contrarias. et hoc apparet, ſicut dixit, ex cõſyderatiõe modorum translationis corporum ſimplicium trãslatione naturali, vt ignis ſuperius, & terra inferius, & aer ſuper aquã, & ſub igne. apparet enim intuẽtibus hoc, quòd illud, quod terra quærit per ſuum motum ad inferius, eſt locus illi conueniens, & ſimiliter illud, quod ignis quærit per ſuum motum ad ſuperius. Et apparet ex hoc, quòd locus eſt perfectio moti ad ipſum. & hoc intendebat, cum dixit ipſum habere potentiam, t. qm̃ apparet ex motu terræ ad inferius, & ignis ad ſuperius, quod quęrunt per iſtum motum, vbi conueniens ſibi, quæ conuenientia non eſt, niſi per potentiam naturalem exiſtentem in illo vbi. D.d. & hoc tranſfertur ad ſuperius, &c.t. & apparet etiam ex hoc, ꝙ vnũ corpus ſimplex transfertur ad ſuperius, & aliud ad inferius, quod ſupius, & inferius ſunt partes loci, in quas diuiditur, ſm quod genus diuiditur in ſuas differẽtias ſpecificas. & quaſi d. ſunt partes loci, quæ ſunt ſpecies illius. & addit hoc, ne aliquis intelligat per partes, partes ſm quantitatem, non ſm formam. & intendit per ſex partes, ſurſum, & alia.

Sunt aũt talia nõ ſolũ ad nos dextrũ & ſiniſtrum, atq; ſurſum et deorſum. nobis. n. non ſemp idẽ, ſed ſm poſitionem, ut cõuertimur, fiunt. idcirco idem crebro dextrũ & ſiniſtrũ eſt, & ſurſum & deorſum, & ante & retro. In natura aũt determinatũ eſt ſeorſum vnumquodq;. nõ enĩ quodcunq; cõtingit ſurſum eſt, ſed quo fertur ignis, & leue. ſil'r vero & deorſum, non quodcũq; cõtigit, ſed quo habẽtia grauitatẽ, & terrea, tanq̃ nõ poſitione dr̃ta ſolũ, ſed & potentia. Oñdunt aũt & Mathematica. cũ enim nõ ſint in loco, tamẽ ſm poſitionem ad nos hñt dextra, & ſiniſtra (vt ſolum intelligatur ipſorum poſitio) non habentia natura horum vnumquodq;.

Et iſta, & eis ei ſimilia nõ ſunt in reſpectu ad nos, ſcilicet ſuperius & inferius, & dextrum & ſiniſtrum. non enim vnum eorum eſt vnum ſemper in reſpectu ad nos. pars. n. nõ eſt apud nos ſemper vnam, ſed eſt ſm latum ſm motum noſtrum. & ideo forte idem in nobis erit dextrum & ſiniſtrum, & ſuperius & inferius, & ante & retro. Sed vnumquodq; iſtorum diſtinguitur per naturam. ſuperius enim non eſt quilibet locus, ſed locus, ad quem transfertur ignis, & leue, & ſimiliter etiam inferius, nõ quilibet locus, ſed ille, ad quem transfertur graue, & corpora terreſtria. Manifeſtum eſt igitur ex hoc ꝙ diuerſitas eorum nõ eſt ſolummodo in ſitu ſed in loco, & in potentia. Et hoc ſignãt diſpoſitio Mathematicorum. v. g. triangulus. quoniam, & ſi non ſunt in loco, tamẽ ſm ſuũ ſitum, quãdo comparãtur ad nos, inuenitur in eis dextrum, & ſiniſtrum. ſed ſitus eorum eſt opinabilis tm̃, non quia habent in ſua natura quodlibet iſtorum.

Cum declarauit ꝙ ex hoc, quod ſupius, & inferius apparent, apparebit natura ſpecierum loci, & ſuperius & inferius ſunt duobus modis: alia enim ſunt, quę ſunt in reſpectu ad nos, abſq; eo, quod habẽt eſſe extra animam in ſe, & alia ſunt, quæ ſunt habentia eſſe naturaliter: incœpit declarare quod ſuperius & inferius, quæ ſunt ſpecies loci naturalis, non ſunt illa, quæ ſunt in reſpectu ad nos, & dixit, Et illa, & eis ſimilia, &c. id eſt & iſtæ partes non ſunt partes, quæ dicuntur in reſpectu ad nos. Deinde. d. pars enim, &c. t. pars enim. quę eſt in reſpectu, non eſt vnum exiſtens naturaliter, ſed eſt ſm noſtrum ſitum, t. ſm illud, quod eſt in nobis, in reſpectu ad nos, eſt ſm locum rei ad nos. quoniam, ſi fuerit verſus caput, erit ſuperius, & ſi verſus pedes, dicetur eſſe inferius. D.d. & ideo forte, &c. t. quia iſtæ partes non ſunt in ſe res exiſtentes, ſed ſunt diſpoſitiones collatæ ad nos, forte accidit eidem vt ſit dextrum, deinde erit ſiniſtrum per mutationem noſtri ſitus in reſpectu ad ipſum, aut per mutationem ſui in reſpectu ad nos. ſimiliter accidit et ꝙ quandoq; ſit ſuperius in reſpectu ad nos, & qñq; inferius, & qñq; ante, & qñq; retro. iſtę enim partes non ſunt exiſtẽtes in ſe, ſed ſunt collationes dictæ in reſpectu ad nos: & collatio diſtinguitur per trãſmutationem vtriuſq; collatorum. D.d. Sed quodlibet iſtorũ eſt diſtinctum per naturam, t. & iſtæ partes naturales non ſunt collatæ ad nos, ſed quælibet earum eſt diſtincta naturaliter. ſuperius enim naturale nõ eſt quælibet pars, ſed pars, ad quã transferẽ ignis, et vlr corpus leue. & ſimili inferius non eſt quęlibet pars, ſed pars, ad quam transferẽ terra, & vlr corpora grauia. D.d. Declaratũ eſt igit ex hoc, &c. t. & declaratum eſt igitur ex hoc, ꝙ corpora contraria ſm naturã mouentur ad iſta loca contraria in loco, qm̃ iſta loca ſitus nõ ſunt cõtraria in loco tm̃, ſ. qa ſunt in duobus extremis vnius lineæ rectæ longiſſimæ, ſed & cũ hoc ſunt contraria ſm potentiam. res enim, quarũ ſubſtantiæ ſunt ſimiles cõtrarię, hñt ſubſtãtias cõtrarias aliquo modo. D.d. Et ſignãt hoc diſpoſitio Mathematicorum, t. & dr̃ta, quæ videt inter partes, quæ ſunt in rebus naturalib⁹, & in rebus mathematicis. qm̃ mathematica non hñt potentiã ad partem, et naturalia habent hoc, ſ. ſignificat ꝙ partes rerum naturalium non ſunt ſm poſitionem, nec loca eorum ſunt per exiſtimationẽ, ſicut eſt diſpoſitio in rebus mathematicis. †ſ. & ſi nõ eſſet} differẽtia inter corpora naturalia, & mathematica. D.d. ſed ſitus eorũ, &c. t. ſed & partes exiſtentes i corporibus mathematicis nõ ſunt partes exiſtentes in eis extra intellectum, ſm quòd ſunt mathematica, ſicut eſt diſpoſitio in corporibus naturalibus, ſ. qm̃ in eis inueniuntur partes ſex diſtinctæ ſm naturam: & hoc in ãato, in maiato vero nõ inueniunt hęc, ſed ſunt res, quæ exiſtimant in eis a exiſtimatione tantũ, ita, ꝙ extra animam non ſunt ſicut ſunt in anima. Et eſt intelligendum de hoc, quod dixit in eis, quæ ſunt præter ſupius, & inferius, qm̃ ſunt diſtincta naturaliꝫ. qđ itẽdebat p hoc, ſm ꝙ ſunt ptes, nõ ſm ꝙ ſunt vbi, qm̃ non ita de ſuperiori. & inferiori. inuenĩ enim in eis

Com. Pe.: eis aliquod diſtinctum, ſm ꝙ eſt vbi, et ſm ꝙ eſt pars. & iam expoſuimus hoc in capitulo de infinito, vbi numerauit differentias loci naturales, & quòd intendit ꝙ iſtæ partes ſex non ſunt diſtinctæ in mundo, ſed in cœlo, ſm quòd eſt animatum.

Vacuum. Amplius, vacuum affirmãtes eſſe, locum eſſe dicũt. Vacuum enim locuserit vtiq3, priuatus corpore. Quod igit̃ aliquid ſit locus p̃ter corpora, & omne corpus ſenſibile in loco, per hæc aliquis exiſtimabit. Videbit̃ aũt vtiq3, & Heſiodus recte dicere, cũ fecit primum ipſum Chaos. dicit enim Omniũ quidem primum Chaos factum eſt, ſed poſtea terra lata. quaſi oporteret primum, fuiſſe receptaculum ijs, quæ ſunt, ꝓpterea quòd pũtabat, quemadmodum multi, eſſe omnia alicubi, atque in loco.

Et etiam dicentes vacuum eſſe, dicunt locũ. Vacuũ enim eſt locus ſine corpore. Ex his igit̃ exiſtimat̃ locus eſſe aliud à corporibus, & ꝙ omne corpus ſenſibile eſt in loco. Et exiſtimatur ꝙ Home. bene dixit in ſuis verſibus, ꝙ Inane fuit primo. & ſermo eius eſt talis. In principio fuit Inane, & poſtea terra ampla, & ſpacioſa. & dixit hoc, quia intendebat ꝙ primo neceſſe eſt locũ eſſe entibus, ꝙa exiſtimabat illud, quod vulgus exiſtimat, t. ꝙ oia entia ſunt in aliquo vbi, & loco.

6 Vacuũ eſt famoſum ꝓp exiſtimationẽ, & neceſſarium eis, qui generãt mũdũ ſm totũ.

Iſta eſt Tertia, famoſa ratio ẽt. & accidit ei quòd fuit vera, ſicut accidit duabus pręcedẽtibus ꝙ fuerũt, cum hoc, quòd fuerunt famoſæ, veræ etiam. dicere enĩ vacuum eſſe, & quòd eſt locus ſine corpore, eſt famoſum propter exiſtimationem, & eſt neceſſarium in exiſtimatione eis, qui generant mundum ſm totum. Lexi ſtimare vacuum p̃cedere, neceſſe eſt enim vt locus p̃cedat corpus: & cum totum eſt generatum, ſequitur vt vacuum præcedat gnerationẽ totius. Et ideo Loquentes noſtræ legis dicunt vacuum eſſe, quia generant mundum, & quia exiſtimatio hmõi eſt cõmunis oibus generantibus mundum ſm totũ, ideo dixit Homerus ꝙ Inane, t. vacuũ fuit primo, &c. D.d. & dixit hoc, ga intendebat, &c. t. et iſte verſificator dixit hoc, quia exiſtimabat illud, quod vulgus exiſtimat, t. quòd entia omnia indigent loco, quia exiſtimant, qm̃, cum id, quod non eſt ens, nõ eſt in loco, ſequitur ꝙ illud, quod eſt ens, eſt in loco. Et iſta eſt quaſi Quarta ratio famoſa. & accidit et ꝙ fuit falſa. & hoc eſt vnum eorum, quæ mouerunt Homerum ad dicendum hoc. tamen maxime induxit ipſum ad hoc exiſtimatio cõis oibus, ſ. ꝙ vacuum debet præcedere generationẽ mũdi. et hoc eſt vnum eorum, quibus Ariſt. deſtruxit corpus generari ſimplr. qm̃ ſequereť vacuũ p̃cedere ipſm, & vacuum eſſe apud ipſum eſt famoſum.

Si aũt tale eſt, mirabilis quædã erit loci potentia, & prior omnibus. ſine quo nanq; nullum aliorum eſt, illud autem ſine alijs, neceſſe eſt primum eſſe. non enim perit locus, ijs, quæ in eo ſunt, corruptis.

Si igitur iſta eſt diſpoſitio loci, mirabilem habet potentiam, qm̃ pręcedit omnia entia. illud enim, extra quod impoſſibile eſt vt alia ſint, & põt eſſe ſine illis, neceſſe eſt vt ſit primum. locus enim non corrumpitur cũ corruptione eius, quod eſt in eo.

7 Illud ẽ prius natũ, qđ põt eſſe ſine alijs, & alia non ſine ipſo. Idem 4. meta. cap de prius.

Si igitur diſpoſitio loci eſt talis, ſ. quia eſt neceſſarius ſm eſſe oſum entium, vt Antiqui dicebant, mirabilem habet potentiam. eſt enim prior naturaliter oibus entibus. alia enim entia ſm hoc non põt eſſe ſine ipſo, ille vero põt eſſe ſine illis: & quod eſt tale eſt prius naturaliter. Et ſic debet legi. & põt eſſe ſine illis. qm̃ locus non corrumpitur per corruptionem eius, quod eſt in eo: ergo neceſſe eſt vt ſit primum, t. prior naturaliter, non ſm naturam, ſed ſm tempus.

Loci ſunt tres dimenſiones

At vero dubitationem habet, ſi eſt, quid eſt, vtrum moles aliqua corporis, aut quædã altera natura. Quærendum enim eſt genus ipſius primum. Diſtantias igitur habet tres, longitudinem, & latitudinem, atq; profunditatem, quibus determinatur corpus omne. impoſſibile autem eſt corpus locum eſſe. in eodem enim eſſent vtiq; duo corpora.

Sed in ipſum eſſe ſunt loca dubitabilia, quæritur enim vtrum ſit corpus, aut alia natura. Perſcrutãdum eſt enim de ſuo genere, primo qd ſit. Dicamus igit̃ ꝙ locus hẽt tres Dimenſiones, longitudinis, ſ. & latitudinis, & ꝓfunditatis, & iſta terminãt qđlibet corpus. & eſt impoſſibile locũ eẽ corpus. ſequit̃ enim duo corpora eſſe in eodem loco.

8 Res, quę ſũt ignorãtę definitionis perſcrutandũ eſt, prio de genere earum & poſt de differẽtia qm̃ vtraq; pars definitionis fuerit ignorati eſſe, t. genus, & differentiæ ſicut eſt diſpoſitio in loco.

Cum induxit rõnes famoſas in eſſe loci, incœpit numerare etiam res famoſas negantes ipſm eſſe, & dixit Sed in ipſum eſſe ſunt loca dubitationis, Deinde incœpit numerare illa, & dixit quærit. n. &c. t. quærit enim vtrum corpus ſit, adeo, ꝙ corpus ſit locus corporis, ſ. adeo, ꝙ ſit aliquod corpus, quod dicitur in reſpectu alterius corporis. locus enim eſt locus locati, aut eſt alia natura à corpore. Quoniã primo oportet perſcrutari de genere, ſub quo collocatur locus, quid ſit. res enim, quæ ſunt ignoratæ definitionis, perſcrutandum eſt primo de genere earum, & poſt de differentia, qm̃ vtraq; pars definitionis fuerit ignorati eſſe, t. genus, & differentiæ ſicut eſt diſpoſitio in loco. Deinde incepit perſcrutari de hoc, & dı. Dicamus, &c. id eſt dicamus igitur, quoniam exiſtimatur locus eſſe corpus non aliud, quoniã exiſtimatur quòd locus habet tres dimenſiones, longitudinem, ſ. & latitudinem, & profundum: & omne, quod habet tres dimenſiones, eſt corpus: ergo locus eſt corpus. Deinde induxit impoſſibile, quod ſequitur ex hac poſitione, & dixit ſed eſt impoſſibile vt ſit corpus, &c. t. ſed eſt impoſſibile locum eſſe corpus, cõtingit enim duo corpora eſſe in eodem loco ſm penetrationem: qm̃ contingeret vt dimenſiones corporis locati penetrent dimẽſiones loci, quod eſt impoſſibile.

Amplius, ſi eſt corporis locus, ac receptaculum, manifeſtũ eſt ꝙ & ſuperficiei, & reliquorũ terminorũ. eadem enim cõueniet ratio. vbi nãque erant prius aquæ plana, ei iunt rurſum quæ ſunt aeris. At vero differẽtiam nullam habemus puncti, & loci pũcti. quare, ſi neq; ab hoc eſt locus diuerſus, neq; ab aliorum vllo, neq; eſt quicquam præter unũquodq; horum, locus.

Et etiam, si corpus habet locum, manifestū est ꝙ planum etiam habet locū, & alia vltima, & ꝙ illa eadem ratio sequitur in istis. vbi enim primo fuerunt superficies aquæ, il lic etiam sunt superficies aeris. Sed nulla differentia est apud nos inter punctum, et locum puncti. si igitur locus puncti non est aliud q̄ punctus, ergo neque locus alicuius aliorum est aliud ab eis, & locus nihil aliud est, quàm quodlibet istorum.

9 Ista est quasi ratiocinatio per se destruens locū esse. & incepit sermonem à syllogismo hypothetico continuo, dicente si corpus sit locus, &c. et intendit per planam superficiem, & per alia vltima lineam, & punctū. superficies enim est vltimum corporis. Deinde incœpit declarare continuationem istius syllogismi, & dixit vbi enim primo fuerunt, &c. i. illud enim, quod sequitur ex translatione in hoc, quòd corpus habet locum, idem sequitur in hoc, quòd superficies habeat locum, & linea, & punctus. Syllogismus sic componitur. Superficies, et vbi vltima corporum ita succedūt super idem, sicut corpus: & omne, quod est tale, est in loco: ergo superficies, & vltima sunt in loco. deinde induxit conclusionē, & dixit Sed nō est differentia, &c.

Et ista cōclusio sequitur ex duabus propositionibus hypotheticis, & duabus categoricis. Prima enim hypothetica est, quoniam, si vltima sunt in loco, punctus est in loco, Secunda vero si punctus est in loco, locus puncti idem est cum puncto. Et ista continuatio declaratur per duos syllogismos categoricos, scilicet locus puncti est punctus: & punctus superponitur puncto: ergo punctus superponitur suo loco.

Deinde contingunt huic conclusioni, quòd superposita sunt vnum, & sequitur vt punctus, & locus eius sint idem. Deinde induxit alium syllogismum hypotheticum, & est. si locus puncti non fuerit aliud à puncto, nō est locus alicuius aliorum, superficies, s. & lineæ aliud ab eo. deinde tacuit incōueniens, quod est, ꝙ, cū locus rei sit res, erit res in se. quod est impossibile. Et deceptio est in hoc sermone famoso, quia accepit illud quod est per se, in loco eius, quod est per accidens: trāslatio enim superficierum, & vniuersaliter vltimorum, & vbi successio eorum sup vbi, est per accidens: quod non est ita in corporibus. & ideo non sequitur, si corpus debet habere locum per suam translationem, vt etiam superficies habeat, nisi in primo aspectu, & secundum famam.

Quid enim tandē & nos ponemus esse locum? neq; enim elementū, neq; ex elemētis, aut corporeis, aut incorporeis eē pōt talem hñs naturā. magnitudinem enim habet, corpus autem nullum. sunt autem sensibiliū corporum elemēta corpora. ex intelligibilibus autem elementis nulla fit magnitudo.

Quid igitur ponetur locus esse? impossibile enim est vt locus sit elementū, aut aliqd ex elemētis. & ista natura nō ē de corporeis, neq; de incorporeis. de corporeis qdem p̄dictum est, de incorporeis vero nō, qa habent mensurā, corpus vero nō. & elemēta corporum sensibiliū sunt corpora. & ex intelligibilibus non est mensura omnino.

Hæc est Tertia ratiocinatio apparens, quæ facit dubitare in esse locum. Habet enim aliquis dicere quòd, si locus sit, aut est elementum, aut compositum ex elemento, & vtrūq; est corpus. & locus vniuersaliter nō est de natura corporea, neque de incorporea, de corporea quidem non est, quoniam aut erit corpus, aut elementum corporis: sed non est corpus, quia tunc essent duo corpora in eodem loco: neq; elemētum corporis, nam elementum corporis est corpus. neq; est etiam de natura incorporea, verbi gratia intelligibilium. locus enim videtur habere quantitatem, & mēsuram: & nihil, quod est de natura incorporea, habet quātitatem: ergo, si locus est aliquid, non est de natura corporea, aut incorporea. quod est impossibile. & per hoc, quod dixit, quòd habet mensuram, declarat ꝙ non est de incorporeis. Et in hoc sermone est ordo præposterus, & diminutio, & sic debet legi, neq; de incorporeis. locus enim habet mēsuram, & incorporea, quæ sunt intelligibilia, non habēt mensurā. corporeus verò nō est etiam, quoniam aut est corpus, aut elementum corporis: & non est corpus, neq; elementum corporis, qa elementum corporis est corpus.

Nihil, qđ est de natura incorporea, habet q̄ntæ.

Amplius aūt & cuiusnam ponet aliqs ijs, quæ sunt, causam esse locum? nulla enim quatuor causarū ipsi ineſt. Neq; enim est vt Materia, eorum, quę sunt. nam nihil ex ipso constitutum est. neq; vt Formæ, & ratio rerum, neq; vt Finis, neq; Mouet ea, quæ sunt.

Et etiam propter quid oportet ponere locum entibus. non enim est causa aliquo modo quatuor. Quoniam nō est quasi Materia entibus. nihil enim videmus constitui per illum. neq; est etiam quasi Forma, & ratio rerum, neq; est Complementum, neq; etiam Motor, qui mouet entia.

11 Hæc etiam est Quarta ratio, quæ facit dubitare in loco. Et di. etiā, si locus sit, existimatur esse aliqua causarū entium. quæ igitur causa pōt poni de quatuor causis? Materia quidē non, qm̄ ex materia est constitutio entiū, ex loco vero nihil cōstituit. & hoc intēdebat, cū dixit nihil enī videmus cōstitui per ipm̄, s. per locum, neq; ēt est in entibus quasi Forma, qm̄, si ita esset, tūc, qm̄ corpus mutaī de loco in locū, corrūperetur. & ipse post perfectē perscrutabitur de hoc, s. ipsum esse materiam, aut formā. hoc, n. existimatū est, & maxime materia. deinde tūt ꝙ locus non est Agens manifestū est per se. & post declarabit ꝙ est tanq̄ Finis extrinseca in corporibus simplicibus, non in compositis. Et intendit per hoc, quod dixit neq; ēt est Cōplemētū, finem, quæ est forma. s. in re. formæ. n. in rebus generabilibus quodāmodo sunt formæ, & quodāmō fines, vt p̄dictū est. & locus apparētiæ in hac rōne est, qm̄ locus nō est de genere causarū, sed de genere sequentium.

Fofe "I rel" generat" q̄dāmō t" æ, & q̄ do nō inue" nes. Idem : phy. t. 70.

Amplius aūt & ipse, si qd est eorū, q̄ sunt, alicubi erit. Zenonis enim dubitatio quādā rōnem quærit. Si enim oē, quod est, in loco est, manifestū est ꝙ & loci locus erit: atq; hoc in infinitum procedet.

Zeno.

Et etiam si est de entibus, vbi est? quęstio enim Zenonis dat aliquā rationē, s. ꝙ, si omne ens est in loco, manifestum est, quoniā locus habebit locum: & sic in infinitum.

Ista

Dicumēt. Tristano super libros. & vbi vltiorū, et vbi successio eorū sup vbi est per accidēs. Idem : phy. com. 22.

12 Ista est Quinta. & est quæstio Zenonis. & deceptio ē in ea in duobus locis, in maiori, s. propositione, dicente ꝙ omne existēs in aliquo, est in loco, aut quòd omne ens est in loco. secunda autem est dicens ꝙ locus est in aliquo. ista enim est propositio æquiuoca, & dicitur multipliciter: vt post declarabit Aristo. locus enī est in aliquo, ſm ꝙ accidens est in subiecto: et res est in loco, sicut aqua in vase. & ideo antequam p̄scrutetur de loco, perscrutandum est ſm quot modos dicitur aliquid esse in aliquo, sicut facit Arist. post.

Text. 31.

Amplius, si, vt oē corpus est in loco, sic & omni in loco corpus est, qūo ergo dicemus de ijs, quæ augmentantur? necesse enim est ex his augmentari locū simul cū ipsis, si neq; minor, neq; maior cuiusq; locus est. Propter hæc ergo non solum quid est, sed etiam si est dubitare necesse est.

Et etiam quemadmodū omne corpus est in loco, ita in omni loco est corpus, quid igit dicemus in rebus, quę crescunt? segtur enim vt locus augmentaret per suum augmentū, si locus cuiuslibet non est minus, nec maius ipso. Ex istis igitur oportet dubitare in suo esse, nedum in sua quiditate.

13 Ista est etiam alia dubitatio. quoniam sicut existimatur, ꝙ omne corpus est in loco, et ꝙ nullum corpus est extra locum, ita existimatur etiam ꝙ locus non est extra corpus, et maxime vacuo negato. &, cum in omni loco est corpus, omnia loca sunt plena corporibus sibi æqualibus: cum sit notum de loco ꝙ non est minus, aut maius locato. &, quia multa corpora, quæ sunt in loco, crescunt, necesse est ut locus crescat cum cremēto eorum. ex quo sequitur locum esse corpus: & sequitur etiam vt totum augmentetur per augmentum vnius corporis: & sic contingit vt corpora penetrentur. &, cum numeraute illa, ex quibus accidit quæstio de loco, dixit Existis igitur, &c.

Caput Secūdum, in quo afferuntur ea, quæ faciūt dubitare de essentia, ac quiditate loci.

Locus alius a. alius ꝙ finis.

QVoniam autem aliud quidem ſm se, aliud vero ſm aliud dicitur, & locus, alius quidem ē cōmunis, in quo omnia corpora sunt, alius vero p̄prius, in quo primo. (dico autem, ut tu nūc in cœlo es, qa in aere, hic autē in cœlo, & in aere, quia est in terra: similiter autem & in hac, quia in hoc loco, qui nihil plus q̄ te continet.) si igitur locus est quod primum cōtinet vnumquodq; corpus, terminus vtique erit: quare videbitur species, ac forma cuiusq; Locus esse, quo terminatur magnitudo, & materia magnitudinis. hæc enim est vniuscuiusq; terminus.

Et, quia quædam dicuntur per se, & quædam alio modo, & locus etiam alius est cōis, & est ille, ī quo sunt omnia corpora, & alius proprius, & est ille, in quo primitus est res. verbi gratia qm̄ te esse in cœlo est, quia es in aere, & es in aere, quia es in terra, & ſm hūc modum es in terra, quia es in tali loco eius, qui continet te, & circundat te solum, nō magis. si igitur locus est primum continens omne corpus, ſm quòd est vltimum, existimatur propter hoc ꝙ Locus est forma, & creatio existēs in qualibet re, per quam determinatur natura sua mensura, & materia suæ mensuræ. ista enim est finis vtriusq; eorum.

14 Intendit adiuuare opinionem dicentem locum esse formam, & creationem, & firmare ipsam, & similiter opinionem dicētem ipsum esse materiam. & fecit hoc, quia intendit contradicere iis duabus opinionibus perfecte, & maxime dicenti ꝙ materia est locus. existimatur enim Platonem intēdere hoc. Et, dixit Et, quia quædam dicuntur per se, &c. i. quia quędam dicuntur primo, & quædam secundo, i. quia quædā attribuuntur rei primitus, & quædam secūdo, s. propter primū. & hoc intendebat, cum dixit per se, & alio modo. & ista est dispositio loci. qm̄ alius est cōis, et alius p̄prius. non enim corpus attribuitur loco communi, nisi p̄pter hoc, quod attribuitur proprio. v. g. qm̄ dicere Socratē esse in mundo, est, quia est in aere, qui est pars mundi. & dicitur ipsum esse in aere, quia est in suo cōcauo continente ipsum, absq; eo, ꝙ sit maius, aut minus ipso. et, cum hoc fundamētum fuerit positum, s. ꝙ locus est vltimum rei sibi æquale, existimatur ꝙ locus est forma. qm̄ forma est vltimum rei, quam continet, & terminat materiam eius etiam. Et deceptio in hoc sermone est duplex. quoniā finis dicitur de loco, & forma æquiuoce. & etiam argumentatio est ex duabus affirmatiuis in secunda figura.

Forma ſ. vltimū rei q̄ cōtinet & terminat ei⁹ materiā. Idē ſ. de p̄pria ſ. de loco. Idem ſ. de q̄ntitate. & q̄litate.

Sic ergo consyderantibus, locus uniuscuiusq; forma est. quatenus aūt vī locus esse dicitur, magnitudinis materia. hæc nāq; diuersa est à magnitudine. hæc aūt est id, quod cōtinetur sub forma, ac definit, ut sub plano, ac termino. est aūt tale materia, et indefinitum. cū. n. remouean̄ terminus, et passiones à sphera, relinqtur nihil p̄ter materiā. Quāobrē & Plato materiā, & receptaculū idē eē ait in Timęo. susceptiuū. n. et receptaculū unū, et idē. alio uero mō & ibi dicēs susceptiuū, & in ijs, quæ uocan̄ non scripta dogmata, locum tm̄, et receptaculum idem esse declarauit.

Cum igit̄ inspexerimus hoc modo, erit locus forma cuiuslibet rei. ſm uero ꝙ existimatur ꝙ locus est dimēsio, quæ est mēsuræ ē materia. dimēsio. n. est aliud à magnitudine. & dimēsio est illud, quod cōtinet formā, & determinat illud, uer. g. illud, quod cōtinet planum, & ultimū. et ista est dispositio materię, et eius, quod non est terminatū. cum. n. auferes à materia ultimum, et dispositiones, nihil remanebit, nisi materia. Et iō dixit Plato in Timęo qđ materia, et locus sunt idē. illud. n. quod recipit mutationē, et locus sūt idē. sed illic disposuit illud, quod recipit mutationē alio modo ab eo, quo disposuit ipsum in tuis

Physi, cū com. Auer. h in opionibus

opinionibus, quæ dicuntur sine titulo, sed iudicauit ꝙ locus, & subiectum sunt idem.

15 Vult declarare quòd locus est valde similis materiæ, & quòd hoc induxit Platonem ad existimandum locum esse materiam, & dixit ſm vero quòd existimatur, &c. id est qui autem existimat ꝙ locus est tres primæ dimensiones, quę primo existunt in materia, nihil habet pro loco, nisi materiam, quæ defert dimẽsiones. D.d. dimẽsio enim, &c. i. & causa in hoc ē. qm̄ qui existimat dimẽsiones esse locum, debet existimare quòd materia est locus. & causa est, quoniã dimensiones in se non sunt corpus determinatum: & forma est determinans dimensiones, & materiam, s. quæ dat eis terminum, & vltimum, v.g. superficies continentes corpus. & sic existimatur quòd dimẽsiones sunt materia, quia conueniunt in hoc, quòd determinãtur à forma, & in se non sunt determinatæ. D.d. quoniam, cum tu auferes à materia, &c. id est et est necesse ut materia sit dimensio in potẽtia. quoniã, cum abstuleris à materia vltimum, & figuram, nihil remanebit in ea, nisi dimẽsio non determinata, scilicet quæ est corpus in potentia. &, cum saltem determinatur per vltima, s. p superficies, fit corpus in actu. Et debes scire ꝙ vidit Arist. quod dimensio non separatur à materia imaginatione, nedum in esse. quoniam quando à materia auferuntur superficies, nihil remanet in ea, nisi dimensio: sed ista dimensio in ea est in potentia: &, cum determinatur per superficies, fit dimensio in actu, scilicet corpus: &, cum auferuntur superficies, fit dimensio in potentia: ergo proprium est materiæ vt habeat dimensionẽ in potentia. & locus antequam in eo existat locatum, ſm Aristo. & in rei veritate est dimensio in potentia. & propter hanc similitudinem existimauit Plato locũ esse materiam. Et, cum numerauit similitudines, quę faciunt opinari locum esse materiam, dixit Et ideo dixit Plato, &c. i. & propter hanc similitudinem inter locum, & materiam existimauit Plato locum esse materiam, vt inuenitur in Timæo. dicit enim illud, quod recipit mutationem, & successionem formarũ, quod est materia, idem est cum loco, &c. & in hoc nõ differt in suis libris à se, sed sermo eius diuersatur in definitione recipientis. Et narrauit hoc, ne aliquis existimet ꝙ diuersitas sermonis eius in definitione recipientis est opinio diuersa in hoc, s. quod recipiẽs est locus apud ipm. Et dixit sed disposuit, et c. i. sermo eius non diuersus est in hoc, quòd illud, quod recipit mutationem, & successionem formarum est locus, sed diuersatur in hoc, quia in Timæo definit recipiens alio modo ab eo, quo definit ipsum in suo libro, qui dr̄ sine titulo. Et similitudo inter locum, & materiam est, qm̄ materia est subiectũ successionis formarum, & locus subiectũ successionis corporum. & ideo existimaē ꝙ locus est materia.

Forã ē determinãs dimẽsiões, & materiã. Idẽ. i. cap. de suba orbis.

Documentũ

Nota hic q̄ sint termini dimẽsionum interminatarum.

Dicunt enim oẽs aliquid esse locum, quid aũt est, hic solus aggressus est dicere. Merito aũt ex his cõsyderantibus, videbiē vtiq; esse difficile cognoscere qd est locus, siqdẽ horũ vtrũuis est, siue materia, siue forma. hæc enĩ & altissimam hñt speculationem, & seorsum à seinuicem nõ facile est ipsa cognoscere *.

* a l. determinare.

Omnes. n. dicunt locũ esse aliquid. quid aũt sit iste solus vir voluit narrare. Et rectũ ē ut recte q cõsyderat ex istis, existimet difficile, vt sciat locus qd sit, si fuerit alterũ istorũ, aut forma, aut materia. qm̄ consyderare de ipso inducit ad cõsyderationẽ vltimorũ, & quia cognitio istorũ duorũ, alterũ absolutum à reliquo, non est facilis.

16 Cum declarauit similitudinem inter locum, & formam, & materiam, & ꝙ hęc fuit causa in hoc, ꝙ Plato posuit materiam, & locum esse idem, incœpit declarare quantum habebant Antiqui de hoc, & difficultatẽ, accidentem apud consyderationem de substantia loci existimantibus locum esse materiam, aut formam, & dixit Oẽs enim dñt locum esse aliquid, &c. i. & oẽs Antiqui nihil dixerunt de loco, nisi ipm esse. Plato aũt post illos, solus quæsiuit narrare quid sit locus, & definire ipsum. Et, cum notificauit illa, quæ inducunt ad opinandum ꝙ quiditas loci est materia, aut forma, narrauit difficultatem consyderationis de loco accidentẽ in hoc quærentibus scire quiditatem eius hoc modo. & quasi in hoc excusat Platonem, & dixit Et rectum est, &c. i. qui opinatur locum esse alterum istorũ, s. materiam, aut formã, rectum est vt sit difficile ei scire qd sit locus. Deinde dedit causam in hoc, & dixit qm̄ cõsyderare, &c. i. quoniam cõsyderare de quiditate loci hoc modo induxit ad sciendum quæ sunt vltimæ causæ entium. materia enim, & forma sunt prima principia simplicia entium. & scire quiditates principiorum vltimorum est difficile: & etiã scire formam absq; materia, & materiam absq; forma impossibile est. Et innuit ꝙ scire alterum non potest esse sine scientia alterius. & innuit nõ sciri ea. Et, cũ narrauit difficultatem accidentem cõsyderantibus de quiditate loci hoc modo, incœpit narrare ꝙ leuiter posset sciri ꝙ locus non est alterum istorũ: vt declararet ꝙ ista difficultas, quæ accidit istis in loco, est accidens.

Plato posuit materiam, & locum idem eẽ. Itẽ infra. cõ. 59.

Scire qditates principiorum vltimorum ē difficile: & scire formã absq; materia, & materiã absq; forma ē impossibile. i. phy. 69. & ibi.

At vero ꝙ impossibile sit vtrũuis horum esse locũ nõ est difficile videre. forma enim, atq; materia non separatur à re, locũ aũt contingit. in quo nanque aer erat, in hoc rursus aqua, vt dicim⁹, fit, vicissim trãslatis, & aere, & aqua, & alijs corporibus similiter. quare neq; pars, neq; habitus, sed separabilis locus est ab vnoquoq;. etenim videē tale quid esse locus, quale vas. est enim vas locus trãsferri valẽs, vas autem nihil est ipsius rei.

Scire vero ꝙ locus impossiblle est vt sit alterum istorũ non est difficile. forma enim, et materia non separantur à re ab intẽtione, locus vero potest separari. locus enim, in quo fuit aqua, sicut diximus, erit in eo aer ſm successionẽ, & similiter de alijs corporibus. necesse est igitur vt locus non sit pars, neq; forma, sed est separatum à quolibet eorũ, quæ sunt in eo. existimaē enim ꝙ locus est quasi vas. vas enim est locus translatus, & vas nõ est aliquid ex re.

17 Dicit forma. n. et materia, &c. i. materia. n. & forma non separanē in actu. sed rõne. vnum. n. eorũ, quæ ponit Naturalis est ꝙ forma nõ separatur p se, s. non mutaē de materia in materiã, ſm ꝙ corpora mutanē de loco in locũ, sed sepatio eius à materia est corruptio. &, cũ forma nõ separaē à materia in actu, neq; materia separaē à formis: & loc⁹ separaē à materia: ergo in 2a figura, locus nõ est forma: & ẽt qñ forma nõ separaē à materia: ergo vtraq; est ps corporis: & loc⁹ nõ est ps corporis, cũ sit sepabilis: ergo locus nõ est alterũ istorum.

Vnũ eorũ, quæ ponit Nat. ē ꝙ forma nõ separatur p se. i. nõ mutaē de materia in materiã, ſm ꝙ corpora mutantur de loco in locũ [illegible]

Et

Et dixit existimatur enim ꝙ locus est quasi vas, &c. ad notificandũ ꝙ manifesta est dĩa per se inter collocationem rei ad locũ, & collocationem formæ ad materiam: licet vtraq; collocatio demonstreē per hanc ꝓpositionem, In. dicere enim aliquid eẽ in loco, est sicut dicere esse aquam in vase. & in nullo differũt, nisi sicut dixit vas est locus trãslatus, & locus est fixus. dicere verõ ꝙ figura est in scamno, & rõnalitas in hoĩe, est sicut forma in subiecto. Et, cum induxit propositiones, ex quibus sequitur ꝙ locus non est materia, neq; forma generaliter, incœpit terminare modum, ex quo sequitur ꝙ locus non est forma, neq; materia.

Quatenus igiē separabilis est à re, eatenus forma nõ ē: quatenus vero cõtinet, eatenus diuersus est à materia. Videē autẽ semper id, quod alicubi est, & ipm eẽ aliqd, & aliud aliquid extra ipm. Platoni tñ dicendũ erat, si liceat digredientes dicere, quare non sunt in loco & formę & numeri? siquidem id, quod particeps est, locus sit, siue magnũ, atq; paruum sit id, quod particeps est, siue materia, quemadmodũ in Timæo scripsit.

Secundũ igiē ꝙ est separatus à re, ſm hoc nõ est forma: & ſm ꝙ cõtinet, ſm hoc nõ est materia. Et semper existimatur in illo, quod existit in loco, ꝙ est aliqd, & ꝙ aliud est extra ipm. sed oportet dicere Platonẽ, si est rectũ pertrãsire modicũ in sermone, quare formę, & numeri nõ sunt in loco, si locus est cõmune, siue cõmune fuerit magnum & paruum, siue materia, vt vocauit ipsum in Timæo.

18 Secundum igitur ꝙ locus separatur à re, quæ est in eo, & forma non est separata, locus nõ est forma: et ſm ꝙ locus cõtinet illud, quod est in eo, materia aũt non, non est materia. Et põt aliquis q̄rere, cum locus nõ potest dici separari, nisi ſm opinionẽ dicentium vacuum eẽ, ſm aũt opinionẽ Arist. nõ separaē à locato, sed corrumpiē per corruptionem eius. vltimũ. n. aeris, in quo est aqua, qñ aqua trãsfertur ab eo, & intrat ipm aliud corp⁹, corrumpiē illud vltimũ, et fit aliud. &, cũ ita sit, ista ꝓpositio est famosa, non vera. Et forte est differẽtia inter separationẽ loci, & separationem formæ, & si vtraq; corrũpitur. qñ corruptio formæ est corruptio locati, & non sequitur, si locatum separaē à loco absq; eo, ꝙ corrumpaē, vt locus separeē à locato absq; eo, ꝙ corrumpaē. Et, cũ declarauit modũ, ex quo apparet ꝙ locus non est forma, & modum, ex quo apparet ꝙ locus non est materia, dixit Et existimaē semp, &c. i. & notum est ꝙ illud, quod existit in loco aliud est à loco, & ꝙ locus est aliud extra illud: sed forã, & materia non sunt aliud extra rem, quæ est in loco, sed sunt partes ipsius. Et, cum cõtradixit huic opinioni ex ipsa re, incœpit contradicere ei ſm vocem, dicentem &, quia talis contradictio, s. quæ est ſm sermonem non est necessaria, dixit sed oportet dicere, &c. i. sed oportet Platonem dicere, si est rectum pertransire in cõtradictione rem necessariam, quare formæ, & numeri non sunt in loco. contingit. n. Platonem ponere ꝙ formæ, & numeri sunt in loco, formæ enim, & numeri, & omnia apud ipsum habẽt rem cõem: et ipse vocat locum, rem cõem, siue cõe fuerit apud ipm magnum, & paruum, vt existimatur quod ipse dixit in quibusdam libris, s. ꝙ hæc duo sunt quasi materia, & ꝙ subiectum eorum est quasi forma, siue cõe apud ipsum fuerit materia, subiectum, vt existimatur in Timæo intelligere per cõe. & hoc intẽdebat, cum dixit siue cõe, &c. i. siue res cõis apud ipm oibus entibus fuerit magnũ, & paruũ, siue subiectum fuerit magnum & paruum, contingit ei cõcedere quòd formæ sunt in loco: cũ iam definiuit locũ, ꝙ est cõe, & cõcessit ꝙ cõmune est omnibus entibus. et hoc cõtingit Platoni, nisi vocauerit locũ, commune, ſm trãsumptionem, qa assimilatur materiæ. & sic erit definitio Rhetorica nõ Demõstratiua. q̄cunq; modo igiē fuerit, non põt Plato vitare vitium.

Loc⁹ ſi opi. Arist. [illegible] sed cor[illegible] p cor[illegible] famæ dñt.

Amplius quõ ferreē in suũ locum, si locus esset materia, aut forma? impossi. n. est, cuius neq; est motus, neq; sursum, aut deorsum, locum esse. quare quærendus * in huiuscemodi est locus.

* a. l. in his.

Et ẽt quõ transfertur res ad suum locũ, locus sit materia, aut forma. impossibile enĩ est vt illud, cui non attribuitur motus, neq; superius, aut inferius, sit locus. locus igiē nõ debet queri, nisi in eis, qbus attribuiē hoc.

19 Per istam rõnem declaraē ꝙ locus non est materia, neq; forma. notũ est enim de loco ꝙ est illud, ad quod est motus naturalis, cũ fuerit motus extra ipm, vt motus lapidis ad mediũ, & ignis ad superius. & similiter est notum de loco ꝙ differentiæ eius sunt superius, & inferius. &, quia manifestum est etiã ꝙ materiæ, & formæ non attribuitur motus, cum res non mouetur ad illud, quod est pars ipsius: neq; etiam attribuiē eis superius, aut inferius: ergo neq; forma, neq; materia est locus ſm secundã figuram. D.d. locus igitur non debet quæri, &c. i. locus igitur nõ debet quæri, nisi in genere entiũ, cui attribuiē motus, et pars, s. supius, & inferius.

Notũ est de loco, ꝙ est illud, ad quod motus ē naturalis, cum motũ fuerit extra ipm.

Si vero in ipso locus ē (oportet. n. siqdẽ aut forma, aut materia est) erit locus in loco. mutaē. n. simul cũ re, & moueē & forma, & indefinitum nõ semp in eodem, sed ubi vtiq; est & ipsa res. quare loci erit locus.

Et, si locus est in re: & hoc necesse est, si locus est forma aut materia: necesse est vt locus sit in loco. transmutatur enim cum transmutatione rei, & mouetur per suum motũ forma, & interminatũ, & nõ sunt semper in eodem loco, sed vbi est res. ergo necesse est vt locus habeat locum.

20 Ista est Tertia rõ, & dixit Et si locus est in re, i. & si est pars locati, aut corpis. D.d. et hoc est necesse, &c. i. & hoc est necesse ſm ponentes locũ esse formã, aut materiã. vtraq; n. istarũ est pars rei locatæ: & hoc ſm qualitatẽ, non ſm quãtitatem. D.d. necesse est ex hoc vt locus sit in loco, i. seqtur ex hac positione impossĕ, i. ꝙ locus indigeat loco. qm̄ cõtingit in isto loco illud, quod cõtingit in primo, & ita ꝓcederet in infinitũ. quod est impossĕ. aut dicamus ẽt ꝙ manifestũ est per se ꝙ locus nõ habet locum. Et, cum narrauit impossibile sequens ex hac positione, incœpit declarare modũ, ex quo contingit impossĕ, & dixit trãsmutaē. n. &c. i. seqtur. n. ex hac positione, vt locus transferatur per translationem locati. qm̄, ſm ꝙ loc⁹ est pars rei, siue materię, [illegible] mæ, necesse est vt moueatur per motum rei, qm̄ [illegible] ria, & forma mouent per motũ rei. D.d. & intermi[illegible] tũ, s. materia. D.d. & nõ sunt in eode loco, s. materia [illegible] forma, sed vbi est res, s. corp⁹ cõpositũ ex m[illegible]

Materia & [illegible] per motum rei.

Digressio.

Sed pōt aliquis quærere, & dicere ꝙ iste sermo componi ex ꝓpōnibus, quarū Prima est, ꝙ forma, & materia mouētur ꝑ motū corporis cōpositi ex ambobus. Secūda aūt est, qñ, ſm ꝙ mouent, indigent loco, Tertia vero est, ꝙ, ſi altera earum est locus, necesse est vt locus habeat locum. Secunda aūt, & Tertia sunt verę, prima vero nō, sequit. n. ex ea ꝙ forma, et materia sint in loco, quod nō dicit Arist. declarabit enī in sexto ꝙ oē transmutabile est corpus. &, cum ita sit, materia igit̄, & forma nō mouentur nisi per accīs: ergo, ſi indigent loco, est ꝑ accīs: & nō est impossibile vt locus habeat locum per accidens. ex hoc igitur apparet ꝙ ista cōtradictio nō est vera, neq; essentialis. Sed qa illud, quod est per accīs, est duobus modis, ſ. semper, & raro, vī ꝙ illud, quod est semper, itret quoquo modo in numero demonstrationum uerarum, nō essentialium, quæ dr̄ demonstrationes Dialectię. & ista contradictio est huius generis sermonū, materia. n. & forma, licet moueātur per accīs, ſm ꝙ sunt pars moti, tñ motus accidētalis inuenit in eis semp cū motu corporis: ex quo sequitur vt inueniat in eis semp locus, licet ꝑ accidēs. sequitur igit̄, ſi fuerit locus, ꝙ locus hēat locū semp, & necessario, ſ. formā, & materiā, licet ꝑ accīs: sed est manifestū ꝙ locus nō hēt semp locū, neq; ꝑ se, neq; ꝑ accīs, nisi sit de genere accītis, quod accidit raro. &, qñ accideret vltimo cōtinenti rem, moueri ꝑ motū corporis, cuius est vltim^m, tūc igitur pōt attribui loco motꝰ ꝑ accīs, sed illud accīs est raro. ex hoc igit̄ modo iste termo pōt eē de numero ſmonū cōtradicentiū demonstrationꝫ. Et Alexā. rīndet. qñ, cū fuerit positū ꝙ forma, aut materia est locata. & locus est de quātitate, qa est ꝙsdā et, quod est in continuo: sequitur ꝙ, cum transfertur, vt sit æquale loco, in quem trāsfertur. & sic forma erit in loco per se. locus enī, qui est forma, aut materia, est æqualis corpori translato, ſ. habēti formā, & materiā: & corpus est æquale loco, in quē transfertur. & sic forma, aut materia, vtra earū sit locus, erit æqualis loco, in quem corpus trāsfertur, qua est æquale ę qualiei, et oē, quod est ę qle loco, est in loco essentialiter. Et hoc, qd̄ dixit Alex. nō est sine dubitatione. qñ locus, ſm ꝙ est quātitas, nō mouetur, sed locus, ſm quod est locus, per se est non mobilis naturaliter, & essentialiter.

Cōtra Alex.

Amplius, quando ex aere aqua facta est, perit locus. non enim in eodē loco est quod factum est corpus. quæ igitur corruptio?

Et etiā, cum ab aere fiat aqua, destruet̄ locus. nō. n. est possibile vt corpus siens sit in illo eodē loco. qd igit̄ corrumpit ipsum?

Soluto.

Illa ſ. qđ ē ꝑ accīs, ē duobꝰ modis. ſ. semper, & raro. Sed vide oppositū 3 ꝓpy. 16 vbi hēt ꝙ illud, qđ ē ꝑ accīs, nō est necessariū, neq; semp, &c. vide ōtradi. Zim.

21 Iste sermo videtur esse cōtradictio, ꝓpria dicētibus locum esse formā. & intētio huius sermonis est talis, et ē, cū dixerimus locū esse formā, & posuerimus aquā fieri de aere contingit vt locus corrumpat̄, qui est forma aeris. nō. n. est posse vt aqua facta sit in loco aeris, qui forma eius est alia a forma aeris: & tam diximus ꝙ forma est locus. cōtingit igitur dicentibus hoc cū aliis impossibilibus dare cām, ꝓp quam debet locus corrūpi cū motu loc. ali, sicut forma corrūpitur in generatione, ſ. cū aqa fit, cedit aeri, & non generat̄ ex eo, & maxime, ſi locus sit aeri æqualis. & accidit hoc, vt translatio sit corrupcio & propria. Et potest esse contradictio dicentibus locum esse materiam. & sic intentio erit talis. & est totum erit. qñ, qñ ex aere demonstrato fiet aqua, ꝙ locus aeris primus corrumpitur per suam transmutationem ad locum aquæ, tactū primū, ſ. per suam diuersitatē in quantitate. impossibile enim est ut corpus factum sit in illo eodē loco, in quo fuit corpus, ex quo fit: nisi aliquis dicat ꝙ locus est et ſm ipēm, nō ſm numerum, &, cum ita sit, & locus est materia, contingit dicentibus, vt materia corrumpatur apud corruptionem formę aeris, & generationem formę aquę. quid igitur corrumpit ipsum? & materia, declaratū est ꝙ neq; est generabilis, neq; corruptibilis.

Prio physi. t.c. 81.

Ex qbus igit̄ necessariū est eē aliqd locū, & rursus ex qbus dubitabit vtiq; aliquis de suba ipsius dictum est. Post hæc autē accipiendū est quot modis aliud in alio est.

Iam igit̄ numeraūimus illa, ex quibus apparet quōd locus debet esse aliqd, & illa, ex quibus dubitatur in substantia, & esse eius. Et oportet post narrare aliquid esse in alio ſm quot modos dicitur.

22 Cum compleuit sermones famosos, ex quibus apparet locum esse aliquid, & sermones, qui faciunt dubitare in suo esse, fecit rememorationem de hoc, & narrauit illud, à quo debet incipere de loco, & est ſm quot modos dr̄ aliquid esse in alio: qñ istis modis determinatis apparebit modus, ſm quem dicitur aliquid esse in loco, & dissoluentur plures quæstiones accidentes in hoc. Et dixit in substantia, & esse eius, quoniam dubitare in esse eius accidit apud consyderationem, & de substantia, & quiditate eius. ꝑ illa enī, quæ existimātur primo aspectu esse substantia loci, quia, quādo perscrutatur de eis, videntur non eē substātia eius, existimatur locus non esse aliquid.

Caput Tertium, quot modis dicatur aliquid esse in aliquo.

Esse qppiam in alio, & quomodis dicatur.

VNo igitur modo, vt digitus in manu, & oīno pars in toto. Alio vero, vt totū in partibus. nō enim est p̄ter partes totū. Alio aūt mō, vt hō in aīali, & oīno vt spēs in genere. Alio aūt, vt genus in specie, & omnino ps spēi in spēi rōne. Amplius vt sanitas in calidis, & frigidis, & omnino forma in materia. Amplius, vt in Rege Græcorū res, & omnino in primo mouente. Amplius, vt in ipso bono, & omnino in ipso fine. hoc autē est id, cuius causa. Omniū aūt maxime propriū est, quod vt in uase, & oīno qđ in loco.

Vnus igit̄ illorum modorū est, sicut digitus in manu, & vl̄r pars in toto. & Alio modo, sicut dr̄ totū in partibus. non. n. est totū, nisi partes eius. & Alio mō, sicut hō in aīali, & vl̄r sicut spēs in genere. & Alio modo, sicut genus in specie, & vl̄r pars spēi in sua definitiōe. Et ēt sicut sanitas in rebus calidis, & frigidis, et vl̄r forma in materia. Et ēt sicut ei cis ꝙ cōstitutio dispōnū Græcorū est in Rege, & vl̄r in primo motore. Et ēt ſm ꝙ est in bono, & vl̄r in fine intento, & hoc est illud, ꝓp qd. Et dignior oīum istorū, et magis principalis est aliqd esse in uase, & vl̄r in loco.

23 Isti modi, quos hic numerauit, sunt vl̄r octo, quatuor ſm totū & partem, & vl̄e & particulare, & quatuor ſm quatuor causas. sed dimisit materiā, quia est propinqua parti in toto, & speciei in genere. Quatuor igitur.

igitur primi sunt, pars in toto, & econuerso, & particulare in vl̄r, & econuerso. Quatuor autem secundi sunt forma in materia, et materia i compositō ex materia, & forma, & res in agente, & in fine. & omnia ista dr̄ transumptiue. Sed illud, quod dicit̄ vere, & principaliter est res in vase, & in loco, & alia dr̄ ſm sil̄itudinē istius. & propinquior illorum huic est forma in materia, deinde pars i toto, deinde particulare in vl̄r. ista. n. assimilantur ad aliquid esse in vase. totum vero in suis partibus assimilatur formæ in materia. est igit̄ sil̄r sil̄r, & similiter vl̄e in particularibus. et remotius est res in suo agente, & suo fine, vt diximus bonum in rege, & bonum in fortuna. Et numerauit istas intentiones ad distinguendum naturam, de qua perscrutatur, & est aliquid esse in loco, & aliquid esse in vase. vī. n. ꝙ dicere aliquid esse in loco, & aliquid esse in vase sit in eodē ordine, sicut primæ pōnes idiomatis. & ideo numerauit hæc duo, quasi vnum, & accepit alterū, ſ. aliqua eē in vase i expositione alterius, ſ. aliqd esse in loco, vt notius accipiat in expōne latētioris ſm famositatem.

Caput Quartum, quòd non potest dici aliquid existere in seipso.

An qppiam in seipso, & quomodo.

DVubitabit aūt aliquis, vtrum quippiā in seipso cōtingat esse, an nihil, sed oīa aut nusq̄, aut in alio. Dupliciter autem hoc est, aut ſm se, aut ſm alterū. Cum. n. sint partes totius, & id, in quo, & id, quod in hoc, dicetur totum in seipso. dr̄. n. & ſm partes, vt albus, quia superficies alba sit, & sciens, quia ratiocinatiuum. Amphora igitur non erit in seipsa, neq; vinum, vini vero amphora erit. quod nanque inest, & id, in quo est, vtraq; eiusdem partes sunt.

Et dubitaī etiam vtrum est possibile etiā aliquid esse in se, aut nihil est in se, sed res aliqua, aut oē non est in vbi omnino, aut est in alio. Et hoc duobus modis, aut per se, aut ꝑ aliud. Cum igit̄ illud, in quo est aliquid, & illud, quod est in eo, fuerint partes totius, dicetur ꝙ totū est in se. dr̄. n. in eo illud, quod dicitur in suis partibus. v. g. qñ dicit̄ album, quia superficies eius est alba, & dicitur sciēs propter rōnalitatē. Et vas non est in se, neq; vinum: cyphus autem vini ē in se, qñ homo vtiē nominibus transumptiue. ipse. n. & illud, qđ est in eo insimul, sunt partes eiusdē.

24 Artifex demonstratiuus distinguit noīa æquiuoca, incœpit perscrutari etiam de quodam modo significationis, qv̄ vsitabatur apud eos. dicebant. n. aliqd esse in se, v. g. hoiem esse in se, & dolū in se. & qua iste modus erat famosus apud eos, & est alius à numeratis, & facit existimare aliquid esse in se, et sic locus rei non esset aliud ab ipsa re, dixit. Et dubitatur, &c. i. qñ, si aliquid non fuerit in se, contingit alterum duorum necessario, aut vt nihil sit in loco oīno, aut vt sit in alio. D.d. Et hoc duobus modis, aut ꝑ se, aut per aliud. & hoc est principium perscrutationis de aliquid esse in se, i. aliquid esse in se intelligitur duobus modis, quorū vnus est, vt aliquid sit in se primo, alius aūt est, vt dicaī ipsum esse propter suam partem. Et, cum narrauit ꝙ illud, quod intelligitur ex hoc, est duplex, incœpit declarare modum possibilē ex istis duobus, & est aliquid esse in se, non principaliter, sed secundario, ſ. propter suam partem, & dixit Cum igit̄ illud, in quo est, etc. i. cum igit̄ fuerint duo, quorum vnū existit i altero, q̄ duo sunt partes alterius vnius, quod est totum eorum, & hoc totum fuerit notiatum à noīe partis, dicitur tunc illud esse in se. Et, cum narrauit hoc, declarauit modum famosum ſm vsum, qui est possibilis in talibus rebus, in dicendo aliquid esse in se, & dixit dr̄. n. in eo illud, quod dicitur in suis partibus, &c. i. & est possibile in talibus dicere aliquid esse in se tāsumptiue. qñ. n. totum dispōnit per illud, per quod dispōnit pars. v. g. qñ dicitur corpus album, qa superficies est alba. &, ſi ipsum totū non est album. & sīl̄ dicitur homo sciens, ſi non ſm totum est sciens, sed ſm partem rōnalem tm̄, & dicitur infirmus gr̄a alicuius membri. &, cum ita sit, & duæ partes, quarum altera est i reliqua, fuerint partes alicuius vnius, quod est totum, possibile est vt illud totum dispōnat ꝑ illud, per quod dispōnuntur illæ partes. &, qa dispōnit illę partes per hoc, ꝙ altera est i altera, possibile est v. totum dispōnatur per illam dispōnem, qñ totum noīatur nomine partis. v. g. qñ, cum rōnalitas inuenitur in corpore hois, & rōnalitas, & corpus sunt partes hois, & hō dispōnitur per rōnalitatem, possibile est dicere rationale esse in se. Et intendit, qñ, cum pars dr̄ esse in toto, & totum dr̄ esse illud, quod dr̄ esse pars, possibile est totum dici esse i se, i. in suo toto, vt dr̄ homo esse infirmus rōne partis. v. g. oculi. D.d. cyphus igit̄, &c. i. dicere aūt aliquid esse in se principaliter non, i. dicitur propter partem. v. g. qñ vas, in quo est vinum, i. dicitur esse in se, neq; vinum, quod est in vase, dicitur eē in se, qua non accidit ei, vt in eo sint duæ partes, quarum altera est in reliqua, congregatum aīi. ex eis eēuerso. v. g. dolium, aut cyphus dicitur esse i se, quoniā pars ex eis est in toto. & est in toto, quia est in secunda parte. & hoc non accidit, nisi vbi totum nominatur à nomine partis. Et iste modus trāsumptiuus vsitatur in omnibus idiomatibus, scilicet vt aliquid dicat qa tia suæ partis. sed ista trāsumptio non est vsitata apud Arabes, scilicet dicere rationale esse in se, & ſ. secundū suum idioma deberet esse, quoniam totum apud eos disponitur per dispositionem partis.

Quāds sint duo genera, quod dicitur & facit. partes alicuius vnī, q̄ sint eiusdē p̄ q̄ sit. Et cō. hoc. quod ꝙ sequat. p. q̄ sit. & sic. in omnibus. quæ sunt ex partibus. & sic. Et cō. sequam.

Sic igitur contingit qppiam in seipso esse. primo autem non cōtingit vt album in corpore. superficies. n. in corpore, scientia autē in anima. ſm hæc autem, quæ partes sunt, vt in homine, appellationes existūt. amphora autem, et vinum, cum seorsum quidem sunt, partes non sunt, sed cum simul. quapropter, cum sint partes, erit ipsum in seipso. vt albū in homine, qñ in corpore: & in hoc, quoniā in superficie: in hac autem nō amplius secundum aliud est. & diuersa quidem specie hæc sunt, & aliam naturam habet vtrunq;, & potentiam, & superficies, & album.

Secundum igit̄ hunc modum pōt esse aliquid in se, principaliter vero non. superficies. n. est in corpore, & scientia in anima. & ſm ista. q̄ sunt partes, v. g. in homine erunt nomina. cyphus autem, & vinum, cum fuerint separata, non erunt partes, sed cum fuerint insimul, & ideo, cū fuerint partes, erit ipsum

in se. vt album in homine, quia est in corpore eius: & est in corpore eius, qa est in superficie: ipsum aũt cẽ in hoc nõ est pp aliud. & hæc duo diuersũt in forma, & vtrũq; habet naturã & potentiã aliã à natura reliqui, & à potentia eius, s. superficies, & album.

Secundum igit hunc modum, &c. i. propter hoc, ꝙ aliquid dꝫ ponitur ꝓ illud, ꝓ quod dꝫ ponitur aliud, ꝓpter hoc dꝫ ponitur aliquid ꝓ illud, quod inuenitur in illo primo. D. d. principaliter vero, etc. t. qm̃ albedo in corpore non est principaliter, neq; scia in hoie, sed albedo principaliter est in superficie, & superficies i corpore, & scia in aia. D. d. & fm ista, &c. t. et in oibus inueniuntur duę sigñationes prima, s. et secunda, sicut in rebus. D. d. cyphus vero, & vinum, t. vas autem, in quo est vinum, & vinum, cum fuerint separata, s. qm̃ vinũ non fuerit in vase, nõ erũt partes alicuius vnius, sed erunt partes alicuius vnius, cum fuerint ĩsimul. & ideo, cum fuerint partes alicuius vnius, erit possibile vt illud vnum, quod est cõpositum, dicaꝫ esse in se nõ principaliter, s. quia aliqua pars eius est i alia parte, vt dꝫ ꝙ homo est albus, & hõ non est albus, nisi propter suam partem. albedo. n. est in hoie, quia est i corpore, & in corpore, quia est in superficie. D. d. ipsum autem esse in hoc, &c. t. superficiem aũt esse in corpore nõ est propter aliud, sed est ei principaliter. sed ipossibile est, vt superficies, et corpus, in quo est, sint idem ita, ꝙ res inueniatur per se in se. sed res inuenit ꝓ se in alio. superficies. n. v. g. & corpus, in quo est superficies, sunt duo in forma, & vtrũq; habet naturam aliam à natura reliqui, & potentiam aliã a potentia eius. & sili est dispositio albedinis cum superficie. albedo. n. existit in superficie per se. Et, cum narrauit ꝙ impossibile ẽ aliquid esse in te, & aliquid esse in alio dicitur multis modis ꝑter hunc modum, vt prius numerauit, incepit narrare ꝙ impossibile est aliquid esse in se, aliquo modo eorum, quibus dicitur esse aliquid in aliquo.

Neq; igitur, inductiue consyderantibus, aliquid in seipso videmus fm aliquem determinatorum: & ratione manifestum ꝙ impossibile ẽ. oportebit. n. ambo vtrũq; eẽ, vt amphoram & vas, & vinum esse, atq; vinum vinum, et amphoram, siquidem contingit qpiam in seipso eẽ. quare, si quam maxime in esse sint, amphora quidẽ accipiet vinum, nõ quatenus ipsa vinum est, sed quatenus illa. vinum aũt inerit in amphora, non quatenus amphora ipsum est, sed quatenus illa amphora est. Secũdum igitur ipsum esse, ꝙ alterum sit, manifestum est. alia nanq; ratio est eius, in quo, & illius, quod in hoc est.

Et nõ inuenimus aliquid esse in se aliquo modo eorum, quos determinauimus, cum processerimus via inductionis: et declarabit etiã ex definitione, ꝙ hoc est impossi'e. fm. n. istum sermonem erũt ambo vtrũq;, v. g. qm̃ dolium erit vas, & vinum, & vinum erit dolium, & vinum, si fit possibile aliquo modo vt alterum eorum sit in reliquo, dolium erit recipiens vinum, nõ fm ꝙ dolium est vinũ, sed fm ꝙ vinum est vinum, & vinum erit in dolio, non fm ꝙ dolium est vinum, sed fm ꝙ dolium est dolium. Declaratum est igitur ꝙ hæ duæ intentiones sunt diuersæ in esse. definitio enim eius, in quo est res, est alia à definitione illius, in quo est.

Cum declarauit ꝙ impossi est dicere aliquid esse in se, fm hoc, ꝙ signat aquam esse i vase, incœpit declarare ꝙ impossibile est aliquid esse in se aliquo modo eorum, fm quos dꝫ aliquid esse in aliquo, et dixit Et non inuenimus aliquid esse in se, &c. i. &, cum nos induximus oẽs modos, fm quos dꝫ aliquid esse i alio, erimus certi, ꝙ nihil est, quod dicit esse i se. D. narrauit ꝙ hoc etiam apparet alio modo ab inductione magis certe, s. fm definitionem, & dixit & declarabitur etiã fm definitionem, &c. t. & declarabit etiam fm definitionem rei, q̃ inuenitur in aliquo, & definitionem rei, in qua inuenitur, ꝙ est impossi vt aliquid sit in se. fm. n. hoc aliquid, s. esse in se illud, quod est in aliquo, & illud, i quo est aliqd, vtrũq; est reliquũ, adeo, ꝙ definitio vtriusq; est definitio reliqui, & est manifestum nẽcio ꝙ definitiones eorũ diuersantur. D. d. v. g. vt dolium sit vas, & vinum, &c. t. v. g. qm̃ contingit dicere ꝙ aliquid sit in se, vt vas, in quo est vinum, sit vas, & vinum insimul, & vinum sit vas, & vinum insimul. quod est impossibile. D. d. si igitur est posse alio modo, &c. i. qm̃, si aliquid recipit aliquid per se, oportet vt nõ recipiat illud, nisi fm ꝙ definitiones eorũ sunt diuersæ, v. g. qm̃ dolium non recipit vinum, nisi fm ꝙ vinum est vinũ, non fm ꝙ est dolium, & vinum est in dolio, non fm ꝙ dolium est vinum, sed fm ꝙ dolium est dolium.

At vero neq; fm accidens contingit. simul. n. duo corpora in eodem inerunt. nam & ipsa amphora in seipsa erit, si id, cuius natura susceptiua est, cõtingat in seipso esse. & insuper illud, cuius est susceptiuum, vt si uini uinum. Quod igitur impossi sit in seipso aliquid esse primo manifestum est.

Neq; etiam est possibile ut sit per accidẽs. cõtingit. n. ex hoc ut duo insimul sint in eodem loco. dolium. n. erit in se, si illud, cuius natura est recipiens fuerit in se. possibile est igitur ut aliquid sit in se, & etiam illud, quod recipit. uer. g. qm̃ illud, quod recipit uinum, est uinum. Manifestum est igitur ꝙ impossibile est ut aliquid sit in se principaliter.

Dicit Et impossibile est vt aliquid recipiat se ꝙ aliquod accidens sibi, nisi ponatur ipsum recipere se cẽtialiter, vt declaratum est prius. contingit. n. ex hoc vt recipiat i se duo insimul. qm̃, si fuerit aliquid, quod habeat naturam, vt recipiat se per accidens in se, possibile est vt recipiat per accidẽs illud, quod est in eo: quẽadmodum, si recipit se essentialiter, recipiet aliud in se: & sic dolium recipiet vinum, & se insimul aliqua hora. ergo dolium erit dolium, & vinum insimul, & adunabunt. qm̃, qm̃ aliquid receperit in se essentiam alicuius, adunabuntur duæ essentiæ necessario: & sic res recipiet se. quod est impossi, siue hoc fuerit positũ essentialiter, aut accidentaliter, t. in aliqua dispõne. [a] Hæc est intentio istius capituli. & debet legi sic, quoniã dolium, & illud, quod recipit, est vinum. quoniam, si inueniatur aliquid, cuius natura recipit accidens per se, posse est vt aliquid sit in se, et etiam illud, quod recipit.

[a] Hic vi... dicere q... posse ẽ ... esperet ... ꝙ se ... Sed ... potẽ ... illud ...

& sic

& sic contingit primũ impossi, quod est aliqd recipere se. v. g. qm̃ recipiens erit vinum, quod est impossibile.

Caput Quintum, in quo soluitur dubium Zenonis de ipso Loco.

Zeno.

QVod autem Zeno dubitabat, ꝙ, si locus est aliquid, in aliquo erit, soluere non est difficile. Nihil. n. prohibet, in alio quidem esse primum locum, non tñ in illo, ut in loco, sed ut sanitas quidẽ in calidis, sicut habitus, calor aũt in corpore, ut passio. quare non necesse est in infinitum abire.

Zeno autem ponebat qõnem hoc modo, & dixit si locus est aliquid, necesse est, ut sit in aliquo, ergo locus non est. Et dissolutio illius non est difficilis. qm̃ nihil prohibet, vt locus, qui dicitur primo, sit in alio, sed non fm locum, sed fm ꝙ sanitas est in rebus calidis fm formam, & calidum in corpore fm passionem, & corpus in loco fm vas. & non sequitur ex hoc processus in infinitum.

Cum declarauit fm quot modos dꝫ aliquid esse in aliquo essentialiter, potuit dissoluere ex hoc, & opinione eius in loco, qõnem Zenonis, & sili sermonem dicentium locum esse materiam, aut formam. Et dixit Zeno vero, &c. t. Zeno vero negabat locum esse hoc modo. dicebat. n. qm̃, si locus est, necesse est, vt sit in aliquo: & oẽ, quod est in aliquo, est in loco: ergo locus est in loco. deinde reuertetur interrogatio de hoc loco secundo, & sequit vt sit in loco tertio, & sic in infinitum, & sic inuenientur loca in actu infinita. &, cum hoc est impossibile, sequitur ꝙ locus non sit. D. incœpit dissoluere hanc qõnem, & dixit Et dissolutio illius non est difficilis, &c. i. qm̃ propositio, dicens ꝙ locus est aliquid i aliquo, est vera de primo loco, s. de primo corpore contento. & hoc intendebat, cum dixit principaliter. sed dicere locum esse in aliquo non est idem ꝙ dicere corpus esse in loco, & aquam in vase, vt post declarabit de loco. D. d. sed sicut sanitas est in rebus calidis, etc. i. sed locum esse in aliquo est, sicut forma in subiecto. v. g. sicut sanitas in temperantia calidi cũ frigido, &, sicut calidum, & frigidum in corpore: corpus vero in loco est sicut aqua in vase. terminus igitur medius, quo Zeno vtebatur in syllogismo non est vnus: ergo non sequitur ex eo illud, quod existimauit sequi, s. loca esse infinita. & hoc intẽdebat, cum dixit & non sequitur ex hoc procedi in infinitum. Et ista solutio est possibilis fm Ari. dicentem ꝙ locus est superficies corporis continentis. superficies. n. est forma in corpore. qui vero ponit locum esse dimensiones existentes, in quibus dꝫ ponitur locatum, non põt euadere à quæstione Zenonis. & ideo hoc est vnum eorum, quibus vtitur in destructione istius opinionis, s. dicentis locũ esse inane, & vacuum, quod est inter superficies vasis, non ipsa superficies vasis. sed qui ponit locũ esse in corpore, et oẽ corpus esse in loco, contingit ei nẽcio corpa esse infinita in actu, aut ponere ꝙ corpus continens totum non est in loco essentialiter. & hæc est opi. Ari.

Locus ẽ in ... t est, sicut ... forma in subiẽto.

Documentũ

Illud autem manifestum, ꝙ, cum vas nihil sit eius, quod *in* ipso est (aliud. n. est primo, & quod ineest, & id, in quo inest) non erit vtiq; aut materia, aut forma locus, sed aliud. illius enim aliquid hæc sunt, quod ineſt, & materia, & forma.

Et manifestum est ꝙ, cum vas non est illud, quod est in eo, cum illud, quod dicitur principaliter, est aliud ab eo, quod est in eo, locus non est materia, neq; forma, sed aliud. hæc enim duo sunt ex re existente in eis, scilicet materia, & forma.

Cum etiam declarauit ꝙ impossi est vt aliqd sit in se principaliter, t. primo & essentialiter, & aliquid esse in loco dꝫ, sicut aqua dicitur esse in vase, incœpit declarare, qm̃ contingit ex hoc, vt non sit forma, aut materia, & dixit Et est manifestum ꝓ se. qm̃, cum dicitur aliquid esse in loco est sicut dicere aquam esse in vase: & vas non est aliquid ex eo, quod est in eo, sed aliud: manifestum est ꝙ locus non est aliquid ex illo, quod est in eo, sed aliud: cum sit declaratũ ꝙ illud, quod dꝫ esse in loco essentialiter, & primo, est aliud ab illo, quod dꝫ esse in eo: ergo locus non est materia, neq; forma. materia. n. & forma vtraq; est pars rei, q̃ dꝫ eẽ in eis, s. corpus cõpositum ex forma, et materia. Et compositio vltius sermonis est in secũda figura sic. Locus non est pars locati: & forma, & materia sunt pars locati: ergo locus nõ est foꝛa, neq; materia.

Caput Septimum, in quo narrantur propositiones ꝓportionatæ, ex quibus deuenimus in cognitionẽ ipsius Loci.

HAec igitur sint dubitata. Quid autem tandem sit Locus hic vtiq; fiet manifestum. Accipiamus autem de ipso quæcunq; videtur vere fm se inesse ipsi. Censemus igitur locum esse primum quidem, quod continet illud, cuius locus est, & nihil ipsius rei esse. Amplius, primum locum neq; minorẽ esse, neq; maiorẽ. † { Præterea, neq; deseri } † a. l. Præterea deinde. ab vnoquoq;, & separabilem esse. Ad hæc aũt, omnem locum habere sursum, & deorsum, & ferri natura, & manere in propriis locis vnumquodq; corporum. hoc autem facere, aut sursum, aut deorsum.

Tantum igitur accidit in hoc de quæstione. Locus vero quid sit hoc modo apparebit. Et accipiamus de illo ab eis, quæ existimãtur re vera esse ei essentialiter. Dicamus igitur ꝙ oẽs conueniunt in hoc ꝙ locus primo continet illud, cuius est locus, & non est aliqd illius. Et post, quod primus locus non est maius, aut minus illo. † { Et ẽ est extra } † a. l. non est extra. aliquod singulariũ, & separaꝛ ab eo. Et cum hoc, est oẽ, de quo dꝫ superius, & inferius, & vnũquodq; corporum trãsferi naturaliꝛ ad illud, & figitur in suo loco proprio. & facit hoc, aut superius, aut inferius.

Cum compleuit sermones famosos, ex quibus appaꝛet locum esse, & sermones, qui tacitum dubitare in hoc esse, & dissolut quasdam alias dubitationes, incœpit consyderare de natura eius, ex rebus essentialibus ei, quæ sunt manifestæ per se. ex talibus. n. rebus põ... quis scire substantiam eius, & soluere oẽs qõnes de eẽtes in eo. illa vero, quæ inueniuntur in loco essentialiter,

&

Illa, quæ cõpetunt loco cõtrahit, fãt quinque.

& primo, sunt, sicut dixit, quinq;. Primum est, q locus continet locatum ita, q non est aliquid de locato. & in hoc differt à forma: forma. n. & si cõtinet, tñ non est aliud à locato. & in hoc differt à vacuo: vacuum. n. non continet. Secundũ autem est, qm̃ locus est equalis locato. Tertium vero est, qm̃ locus separatur à locato. & in hoc etiam differt à materia, & forma. et hoc ñtendebat cum dixit Et etiam est extra quodcũq; singularium, & separatur ab eis. Et in libro Alex. habeẽ loco istius, {& est nõ est extra aliquod singularium, & est separatum.} & hoc est magis verum, sed non est notum per se de loco. illi. n. qui dicunt locum esse vacuum, separant locũ à locato, et remanet locus in actu. & Alex. exponit hunc locum. quia Arist. intendebat q locus non excedit locatum. & exponit ipsum etiam ſm suum modum, & dicit q non accidit ei hoc, quod diximus, s. q non est notum per se de loco. Quartum vero est, qm̃ dr̃iæ loci sunt suprius, & inferius. et in hoc differt à vacuo. in vacuo. n. non est superius, neq; inferius naturaliter. Quintum vero est, qm̃ locus est illud, ad quod transfertur locatum naturaliter, & q ista translatio est quorundam corporum superius, et quorundam inferius. & hoc etiam demonstrat q non est vacuum. & hoc intendebat, cum dixit & facit hoc, s. facit translationem ita, q est causa finalis ei.

Suppositis autem his reliqua speculari decet. Oportet autem tentare consyderationẽ sic facere, ut ipsum qd est reddatur, ut & quę dubitantur, soluantur, & quæ uidẽtur inesse loco, insint. & amplius, ipsa difficultatis, & earum, quæ circa ipsum, dubitationum causa erit manifesta. sic enim pulcherrime demonstrabitur unumquodq;.

Oportet igitur nos ponere consyderationẽ de ceteris, ita, q ista sint posita nobis. Et oportet nos quærere, ut perscrutatio nostra sit talis, ut per illam compleatur locus quid sit, ita, q oẽs quæstiones dissoluantur, & illa, quæ existimantur esse ei, sint, & appareat cũ hoc causa difficultatis eius, & in quæstionibus accidentibus in eo. hoc igitur modo declarabitur sua definitio melius.

31 Cum declarauit q oporter ponere principium perscrutationis de loco à principijs notis naturaliter, deinde cum numerauit illa, incepit declarare cuiusmodi oportet esse definitionem, quam ntutur dare loco ex illis rebus. cum hoc. n. q definitio dat quidditatem loco, debet habere tria propria, quorum Vnum est, vt per illam dissoluant quæstiones accidẽtes in eo, Secundum vero, vt per illam appareat causa esse rerum existentium in loco p sensum, s. causa oĩum accidentiũ sensibilium in eo, definitiones. n. cõpletæ innatę sunt reddere causam oĩum accidentium existium in re, sed non conuertit, s. qm̃ non oẽ, ex quo redduntur causæ accñtum, est vera definitio. & ideo existimat q hęc est regula destruens definitiones, non verificans. Et hoc intendebat, cum dixit & illa, quę existimantur esse i eo sunt, s. de quib. apparentium. Tertium vero propriũ est vt ex definitione data appareat difficultas accñs in hoc. & hoc est proprium definitionibus rerum difficilium definiri. Et ista tria nccia sunt in definitione quærenda in hoc loco. qm̃, si vnum eorum diminuitur, aut oino non erit definitio, aut, si erit, non erit perfecta. & ideo dixit hoc ergo mõ, &c. i. qm̃ pscrutãdo de tali definitiõe, & sciẽdo illa, declarabit qd sit loc⁹ bñ, et pfecte.

Definit̃es, quæ debet p dicãt, habet tria pria de qb. de alia. vt s. de alia. & s. de alia. cõm. 21.

Non quęreret locꝰ, nisi motꝰ aliquis esset ſm loca. Vide com. Zimar.

Primum igitur consyderasse oportet, q non quęreretur utiq; locus, si non motus aliquis ſm locum esset. propter hoc. n. & cœlum maxime in loco putamus esse, quia ſsemper est in motu. Huius autem aliud quidem est latio, aliud uero augmentum, & decrementum. etenim in augmento, & decremento mutantur, & quod prius erat hic, iterum translatum est in maius, aut minus. Est autem quod mouetur, aliud quidem per se actu, aliud uero per accidẽs. Eius autem, quod ſm accidens, aliud quidem potest moueri per se, ut partes corporis, & in nauigio clauus, alia uero nõ possunt, sed semp ſm accidẽs, ut albedo, & scia. hæc. n. sic mutantur ſm locum, quia id, in quo sunt, mutatur.

Borũ, quæ p accñs mouẽtur, aliqua p se moueri pñt, aliqua vero minime.

Dicamus igitur, qm̃ sciẽdum est primo q locus non esset perscrutandus de illo, si motus non esset in loco. propter hoc. n. existimamus cœlum proprie esse in loco, quia est semper in motu. Et iste motus alius est translatio, & alius augmentum, & diminutio. res. n. transmutat ſm augmentum, & diminutionem. illud igit̃, quod hic erat translatum, attribuitur ad ubi minus, aut maius. Motum autem aliud mouetur per se, & aliud mouet̃ per accidẽs. Et illud, quod mouetur per accidens, aliud est, quod potest moueri per se, uer. g. membra hominis, & clauus in naui, et aliud non potest, sed semper mouetur p accidens, uerbi gratia albedo, & cognitio. ista enim non mutant sua loca, nisi quia illa, in quibus sunt, transferuntur.

Cum incœpit perscrutari de definitione loci, incœpit dicere primo illud, quod mouit hoies ad credendũ locũ esse, & est motus localis, et dixit proprie motum, et non quietem, licet v trũq; significet locum esse. quia motus est notior quiete. quies. n. est priuatio, & motus habitus. & dixit Dicamus igitur, &c. i. sciendum est ergo q causa in hoc, q hoies credunt q locus est vnum entium, de quibus perscrutandum est, est motus rei in loco. si. n. hoc non esset, non perciperẽt ipsum esse. D. dixit propter hoc. n. &c. i. qm̃ propter hoc, q cœlum mouetur, existimatur ex hoc, vt sit in loco. & dixit hoc, quia cœlũ habere locum latet. existimat. n. q illud, quod mouetur i loco, debet mutare locum ſm totum, & cœlum non mutat locum ſm totum. & ideo opinatus est Auicen. q non habet motum in loco. & ponere q mouetur ſm partes, & nõ mouet̃ ſm totum est inopinabile. & ideo Zeno negauit ipsum moueri, †{vt post dicemus.} Et, cũ declarauit q translatio sit hoies percipere locum esse, declarauit modos trãslationis facientis hoc, & dixit Et iste modus alius est translatio, etc. deinde dixit & cũ illud, quod erat trãslatum, &c. i. attribuitur ad vbi magnum, & paruum. & in quibusdã libris loco† {attribuit (legitur) trãsfertur.} Et induxit hoc, quia hoc etiam debet præponi cognitioni de loco, s. qm̃ locus alius est maior, & alius æqualis, & q ipsum existere in maiori est propter suã existentiam i minori, s. in æquali, vt dictum est. & ſm hoc vocauit æqualem numerum, locus. n. impossibile est vt

32

Motꝰ est notior quiete, nã motꝰ est habitus. & quies est priuatio. ex q vult habitu p. est priuatio. Sed vide. Istantiam f phyl. Vide com. Zim.

†Cõ. 41. Trãslatio fit corpꝰ hoies percipere hoies locũ esse. Idẽ pr̃a cõ. 41. infra. 58.

est vt sit minor locato. Aut intẽdebat augmentum, & diminutionem in exemplari aĩalis, augmẽtabile. n. mouetur ad maiorem locum, & diminutum ad minorem locum. Et, cum declarauit q motum, & motus fecerit hoies percipere locum esse, declarauit modos mobilium, vt distinguat ex eis illũ modum, q fecit homines percipere locum esse essentialiter, & dixit Motum autem aliud mouetur per se, &c. & intendebat p hoc innuere, q motum, quod de necessitate habet locum, est motum essentialiter, & q hoc fecit hoies percipere locum esse. D. dixit Et illud, quod mouet per accidẽs, &c. i. qm̃ membrum, qm̃ diuiditur à corpore, potest moueri per se quiescente corpore. qm̃ autem mouetur per motum totius corporis, mouetur per accñs. & sitr, qm̃ clauus in naui mouetur per motum nauis, mouetur per accidens, & qm̃ mouetur diuisim à naui, mouet per se. & iste modus moti per accidẽs est pars, cui attribuitur motus propter hoc, quod attribuit toti. qm̃ id, quod mouetur per accidens, est duobus modis, sicut dixit. Vnus est, vt motus attribuatur parti propter hoc, q attribuitur toti. & istud motum quidẽ per accidens potest moueri essentialiter, qm̃ pars diuiditur à toto, & sit totum per se. Secũdus vero est, vt motus attribuatur accidenti ſ et motæ, vt cum attribuitur albedini, & nigredini, & tale motum p accidẽs impossibile est vt moueatur in aliqua hora p se, cum accidentia, & vltr oĩa, quæ sunt in substantia, non possint separari. & ista dispositio est oĩum formarum, quę existit in subiecto. et fuit dictum de hoc modo moueri p accidens, sicut dixit, qm̃ ista non dicuntur mutare locum, & moueri, nisi quia illud, in quo sunt, mutat locũ p se, & transfertur, sicut pars transfertur p translationem totus, & albedo per translationem corporis.

Pars, qm̃ dicit a toto, & totum, q pse mouẽtur. c. 7. 5. cõ. 1.

Accidentia, & sunt oĩa, q sunt in substãa, sicut forma in subiecto, imo est vt p. 1. de gñe. & corr. c. 1. & de phc. 86.

Quoniam autem dicimus esse in cœlo, vt in loco, quia in aere, hic autem in cœlo est, et in aere autem nõ toto, sed propter vltimum ipsius, & cõtinens, in aere esse dicimus. si. n. totus aer sit locus, non æqualis erit vniuscuiusq; locus, et vnũquodq;. videtur aũt æqualis esse. talis autem est primus, in quo est.

Et dicimus aliquid esse in cœlo, intendendo ipsum esse in loco, quia est in aere, & aer est in cœlo, & dicimus ipsum esse in aere, nõ qa ẽ in toto aere, sed qa vltimũ eius, & illud, qd̃ continet ipsum, est in aere. & si totus aer eẽt locus eius, tũc locus cuiuslibet, & quodlibet nõ essent æqualia, & hoc existimatur. & hæc est dispositio primi loci, in quo est res.

33 Vult declarare quid sit locus ex illis principijs manifestis per se, & incœpit in hoc etiam à principio manifesto per se, & est, qm̃ locus alius est primus, & alius secundus, & res est in secundo, quia est in primo, et dixit Et dicimus, &c. i. et est manifestum per se de loco. qm̃ qñq; dicimus aliquid esse in cœlo, i. in mundo, qa est in aere mundi, & est in aere, quia est in vltimo fine continẽte ipsum. Et, cum posuit q finis aeris, alia est propria rei, q̃ dicitur esse in aere, & alia est cõis, quæ continet ipsum, et aliud. v. g. finis totius aeris, incœpit declarare q ex quibusdam aljs propositionibus sequitur, vt locus non sit finis cõis, s. ex propositione, dicente q locus debet eẽ æq̃lis, & dixit &, si totus aer, &c. i. &, si totus aer esset primus locus rei, quæ dicit esse in aere, tunc locus rei, & res, q̃ est in eo, non essent æquales. sed existimatur hoc esse necesse, s. locum, & locatũ

Existimatur q est modus sermonis apud Peripateticos, vide hic. & de ala. cõ. 19. & de ala. 42.

Quando fit motus cõ accñtibus. & cõuertitur cum motꝰ per se. & est ex illis, quæ sunt p se nota. & ex illis, quæ sunt p se nota. Idem hic. & p. 1. de gñe. & corr. 1. & de ala. 42.

esse æqualia. & hoc intendebat, cum dixit & existimatur, s. & fortur necessario. Et forte vocauit existimationem hoc, quia est de genere propositionum, quę declarantur per modicam persuasionem. Et forte fecit hoc, quia istis propositionibus accidit q sunt famosæ, cum hoc, q fuerunt necessariæ. & multotiens fecit hoc Ar. Et compositio istius sermonis est sic in secunda figura. Primus locus est æqualis: & aer ſm totum non est æqualis: ergo aer nõ est primus locus. D. d. & ista est dispositio primi loci, in quo est res, s. & æqualitas est dispositio primi loci, qui est vltimi finis aeris continentis locatum: ex quo sequitur vt ista vltima sint locus, non vltima cõia. Et compositio istius sermonis est ex duabus affirmatiis in figura secũda. & forte fecit hoc, quia locum esse æqualem locato est proprium loco. & qñ cõuersio in talibus propositionibus est manifesta per se, possibile est vt in demonstrationibus: qñ tunc potest reuerti ad primam figuram. qñ, cum tales propositiones cõponuntur in prima figura, tunc maior propositio erit prædicabilis nõ ſm naturam. & ideo componitur in secunda figura. Sed forte conuersio in hoc non est manifesta p se. existimatur. n. q in ane, quod est inter vltimos fines aeris, est etiam æquale. & ideo induxit post alia principia, ex quibus declarat q non est inane. & ſm hoc, cum dixit & ista est dispositio primi loci, non intendit declarare q primus locus, s. vltimus finis aeris est locus i rei veritate, sed intendebat declarare q qui ponit locum esse vltimũ finem, conceditur ei hæc propositio, s. dicens locum esse æqualem, & non negat ei, sicut accidit dicentibus locum esse totũ aerem. & intendebat per hoc notificare q illa oĩa principia nõ conceduntˇ, nisi ponentibus locum esse vltimum finem aeris, et continentẽ locatum.

Cum igitur non diuisum est quod continet, sed continuum, non vt in loco dicit esse in illo, sed vt pars in toto. cum vero diuisum est, et tangens, in primo quodam est, vltimo cõtinentis, quod neq; pars est eius, quod in ipso est, neq; maius spacio, sed æquale. in eodem. n. sunt vltima se tangentium. Et, cum continuum sit, non in illo mouetur, sed cum illo: diuisum autem in illo. Et, siue moueatur cõtinens, siue nõ, nihil minus. Amplius autem, cum nõ diuisum est, vt pars in toto dicitur. vt in oculo acies, et in corpore manus. cum autem diuisum est, vt in cado aqua, aut in hẽtili vinum. manus enim cum corpore mouetur, aqua autem in cado.

Cum igitur cõtinens non fuerit diuisum, sed continuum, nõ dicemus q illud est in eo, sicut aliquid est in loco, sed sicut pars in toto. &, cum fuerit diuisum, sed cõtinens, tunc est in vltimo continentis, sicut aliquid est in primo loco, & hoc non est pars illius, in quo est, quod ẽ in eo, neq; maius, sed æquale. qm̃ vltima cõtinentium sunt in eadem dispõne. Et, cum fuerit continuum, tunc motus eius non erit in eo, sed cum eo. Et, cum fuerit diuisum, mouetur in eo, & non mouetur cum eo, nisi continens moueatur, q non dicunt. Et, si non mouetur, & etiam cum non fuerit diuisum, dicetur ipsum esse quasi pars in to-

to. v. g.

to. v.g. qm̃ visus est in oculo, & manus in corpore. &, cum fuerit diuisum, erit sicut aqua in cypho, & vinum in dolio. manus. n. mouetur cum corpore, & aqua in cypho.

34 Cum declarauit q̃ locus impoſſe eſt vt ſit finis cõis locato, & alr: qm̃ locus eſt æqualis, & finis cõis nõ eſt ęqualis: incœpit declarare etiam q̃ iſte finis, qui existimatur eſſe locus, ſ. cõtinens, & ęqualis, non eſt forma, neq; aliquod continuum cum illo, quod eſt in eo, ſicut eſt diſpoſitio in parte cum toto. & intendebat diſtinguere per hoc inter locatum eſſe in corpore, quod eſt vbi eius, & inter partẽ eſſe in toto, ex hoc, q̃ prius poſuit. qm̃ aliquid eſſe in loco eſt ſicut aquam eſſe in vaſe. Et dixit Cum igitur continens, &c. i. &, cum poſuerimus q̃ locus eſt continens, & continens eſt duobus modis, aut cõtinuum cum locato, aut diuiſum ab eo, ſed continens, cum poſuerimus q̃ locus eſt continens continuum. v.g. ſuperficies corporis, tunc illud corpus non erit in loco continenti, ſicut aqua in vaſe, & ſi ſit verũ tunc ipſum eſſe æquale, ſed eſt quaſi pars in toto. & iam dixtmus q̃ locus non eſt talis. &, cum continens fuerit diuiſum, & contangens, tunc dicẽt q̃ locatum eſt ſicut aqua in vaſe, & q̃ eſt æquale. continens igitur dicitur de tribus, de fine contangenti, & de non contangenti, & de forma. & æqualitas fallitur in fine nõ contangenti, & eſt vera de contangenti. & dicere aliquid eſſe in loco, ſicut aqua in vaſe, eſt verum de fine contangenti, & non contangenti, & falliſ in forma. & facit dr̃iam inter locatum eſſe in corpore, quod eſt ſuũ vbi, & inter partem eſſe in toto: ergo id, de quo vere dicuntur iſta tria principia, eſt finis cõtangens. et continẽs fallitur de inani, quod eſt inter ſuperficies vaſis cõtinentes aquam, quod imaginaí eſſe locus apud dicentes vacuum eſſe: ergo hæc tria principia non vere dr̃ nisi de fine continenti. Et forte illud, quod congregatur ex eis eſt proprium fini contangenti, & conuertitur de illo, ita, q̃ declaratio ſit talis. Locus eſt cõtinens, & ęqualis, & res eſt in eo, ſicut aqua in cypho: & quod habet iſtas tres diſpoſitiones eſt finis contangens: ergo locus eſt finis contangẽs, & ideo dixit poſt.

Continẽs dr de tribus.

Caput Septimum, in quo traditur definitio Loci, & ex dictis propoſitionibus notificatur quid ſit.

IAm igitur manifeſtum ex his quid eſt locus. Quatuor. n. ferè ſunt, quorum neceſſe eſt locum vnum aliquid eſſe. aut. n. forma eſt, aut materia, aut ſpacium aliquod mediũ extremorum, aut extrema, ſi non eſt vllum ſpacium præter inexiſtentis corporis magnitudinem. Horum autem, q̃ tria non poſſunt eſſe manifeſtum eſt. Sed, propterea q̃ continet, videt Forma eſſe. in eodem. n. ſunt extrema continentis, & contenti. Sunt igitur vtraq; termini, ſed non eiuſdem: ſed forma quidem rei, locus autem continẽtis corporis.

In eodẽ ſunt extrema cõtinentis, & contenti.

Apparet igitur ex hoc quid ſit locus. ſunt enim Quatuor, quorum locus dignius eſt, vt ſit aliquis eorum. eſt. n. aut forma, aut materia, aut aliqua dimenſio inter fines, aut finis, ſi nulla eſt dimenſio præter dimẽſiones corporis, quod eſt in re. Et manifeſtũ eſt q̃ impoſſe eſt vt locus ſit aliquod iſtorũ trium. Sed, ppter cõtinentiã vr̃ eſſe Forma, fines, n. continentes, & cõtenti ſunt inſimul. Dicamus igitur, qm̃ ſunt ambę fines, ſed nõ fines ęiuſdẽ, ſed forma eſt finis eius, quod continetur, locus vero eſt finis corpis cõtinentis.

35 'Dicit Apparet igit ex p̃dictis, et ex hoc, q̃od dicam quid ſit locus. locus. n. ſi eſt neceſſe vt ſit vnum Quatuor, ſ. aut materia, aut forma, aut inane, aut dimẽſio, quæ eſt inter ſuperficies vaſis. & hoc intendebat, cum dixit aut dimẽſio inter fines, i. inter ſuperficies continẽtes locatum, aut vt locus ſit ipſæ ſuperficies continentes. D.d. ſi nulla fuerit dimenſio, &c. i. ſi non fuerint hic dimenſiones tres ſeparatæ, i. exiſtentes per ſe, præter dimenſiones corporis locati. dicẽtes. n. locum eſſe vacuum dicunt tres dimenſiones eſſe non in ſubiecto, in quibus ſubr̃iuntur dimenſiones corporis. D. d. Et manifeſtum eſt, &c. et intendit per tria, formam, et materiam, & dimenſiones, quæ dr̃ vacuum. & ipſe intendit declarare etiam cũ deſtructione vniuſcuiuſq; iſtorum trium ſimilitudinem ſter vnumquodq; eor, & locum, vnde exiſtimatur vnumquodq; locum eſſe. & ſcœpit dare cauſam, ex qua exiſtimatur q̃ locus eſt Forma, et dixit Sed propter continentiã, &c. i. ſed propter hoc, q̃ locus exiſtimatur continere, & forma exiſtimatur continere etiam, ſ. ſuperficies corporis locati quia dr̃ in definitione corporis, q̃ eſt illud, quod continetur ab vna ſuperficie, aut ſuperficiebus. D. incœpit dare dr̃iam inter hunc finem, & finem, qui eſt locus, et dixit Dicamus igitur, &c. i. qm̃ ſuperficies corporis continentis, et ſuperficies corporis contenti, licet conueniant q̃ ſunt finis, et ſuperficies et continens, tamen non ſunt finis eiuſdem. quoniam forma eſt finis corporis, & eius terminus, locus autẽ eſt finis corporis continentis corpus habens formam.

Cõtinef l. ci. & forꝛ dẽt.

Ex eo autẽ, q̃ mutatur ſæpe, manente cõtinẽte, contentũ & diuiſum, vt ex vaſe aqua, ipſum medium eſſe aliquod vr̃ Spaciũ, tanq̃ aliqd exñs p̃ter ipſum corpus trãslatũ. Hoc aũt nõ eſt, ſed quoduis incidit corpus eorũ, quę transferunt, ac tãgere apta natura ſunt.

'Et propter hoc, q̃ cõtentum diuiſum multotiens mutatur, continente permanẽte, v.g. aqua in vaſe, exiſtimatur q̃ eſt aliqua Dimenſio inter fines, & q̃ eſt aliquid p̃ter corpus, quod trãsfertur. Et nihil eſt hic tale, ſed cadit in ipſum quodlibet corpus, quodcũq; corpus ſit corporum, quæ transferuntur, & nihil eſt hic tale, & innata ſunt tangi.

36 Cum declarauit q̃ locus non eſt forma, neq; materia, et dedit ſr̃itudinẽ, ex qua apparet q̃ locus eſt forma, & diſſoluit illam, incœpit dare ſimilitudinem, ex qua apparet etiã q̃ locus eſt Dimenſio, quæ eſt iter ſuperficies corporis continentis extranei. v. g. dimẽſio, quæ eſt inter ſuperficies vaſis. iſta. n. eſt optimo magis apparens. qm̃ primum notum eſt q̃ aliquid eſſe in loco eſt ſicut aquam in cypho. Sed vtrum locus ſit ſuperficies cyphi, aut inane, quod intelligitur inter ſuperficies cyphi, habet perſcrutationem. vr̃. n. q̃ ſignificatio vulgaris huius prępoſitionis In, qm̃ dicunt aliquid eſſe in loco, eſt circa vacuum, quod vulgus ſtelligit in vaſe. &, ſi fuerit demonſtratum q̃ nihil eſt vacuum, tunc locus nẽcio erit continens extraneum: ſed, qa vulgus non percepit hoc, non poſuit hanc ſignationẽ huius præpoſitionis In, & ideo iſta opinio eſt valdę apparens,

parens. Incœpit igitur declarare ſimilitudinem, ſicut dixunus, q̃ fecit homes credere locum eſſe vacuũ, ſ. tres dimenſiones, quę intelliguñt in vaſe extra ſubiectum, & dixit Et, quia contentũ, etc. i. et, quia corpus, quod continet finis continens, qui eſt locus in rei veritate, transfertur q̃nq;, ſine manente non tranſmutabili, in quibuſdã rebus per trãslationem corporis, vt accidit aquę, qñ transferí à cypho, ſ. qñ ſuperficies cyphi p̃manet, ſicut erat, qñ aq̃ erat in eo. et exiſtimaí q̃ locus eſt tale, ſ. q̃ non transferí p̃ translationem locati: ideo exiſtimaí q̃ locus eſt vacuum, & dimenſio, q̃ eſt inter ſuperficies corporis continentis locatum. et adiuuat etiã hãc exiſtimationem hoc, q̃, qñ aer exit à vaſe, nullum corpus remanet inter ſuperficies vaſis, ſicut dicit Ariſt. poſt. D. incœpit contradicere huic opinioni, & dixit Et nihil eſt hic tale, &c. i. & non ſunt hic dimenſiones ſeparatæ in vaſe, quæ remanent vacuæ, poſtq̃ corpus ſeparatur ab eis. ied, cum aliquod corpus ſeparatur à vaſe, ſtatim cadit in ipſum aliquod corpus, quodcũq; ſit, aut aer, aut aqua: & non eſt hic corpus, quod ſeparatur à corpore, ita, q̃ inter illa ſit non corpus, ſed omnia corpora contangunt ſe, & non diuiduntur abinuicem. & hoc apparet de Cantaplora, & de alns, quæ dixit Et dicit q̃, ſi eſſent hic dimenſiones, in quas caderet corpus locatum, cõtingeret vt quilibet locus eſſet locus cuiuslibet corporis. et ſic ignis non eſſet proprii ſuperiori, & terra inferiori. Et cauſa in hoc eſt, qm̃ in dimenſionibus abſtractis, & vacuo non ſunt dr̃æ, q̃ bus diuerſantur, ſed natura earum eſt conſimilis: fines autem corporum diuerſantur ſm diuerſitatẽ naturarum corpor: vnde in eis inuenitur ſuperius, & inferius: & ideo corpora mouentur ad ſua vltima propria, vt perficiantur per illa, & vt tangant illa.

a In ſimen- ... ſibus ab- ..., & ... ſi ſit ... q̃ di- ... ſed ... ura earũ ... cõmitis. ... in infra. ... 42. ... ines cor- ... rum diuer- ... ſm di- ... tarẽ na- ... rum cor- ... rum. Ides ... de ſuba ... ris. ... cœ- ... i. cœ. ... 72. ... Nã corpa ... mouẽtur ad ... ſua vltia p- ... pria, vt per- ... fciantur p il- ... & vt tan- ... gantilla. Idẽ ... cœ. cõ. 8. & ... 14 Idẽ hic infra cõ. 42. ... 45. & 48. & cõ. 69.

Si autem eſſet aliquod ſpatium aptum natura, ac manẽs in eodem loco, infinita vtiq; eſſent loca. translato. n. aere, & aqua, idem facient partes omnes in toto, quod nunc tota aqua in vaſe. ſimul autem & locus erit mutatus: quare erit loci & alius locus, & multa loca ſimul erunt. non eſt autem alius locus partis, in quo mouetur, cum totum vas trãſfertur, ſed idem. in quo enim ſunt, viciſſim transferuntur aer, & aqua, aut partes aquæ, ſed nõ, in quo ſunt, loco, qui pars eſt eius loci, qui eſt locus totius cœli.

Et, ſi eſſet aliqua dimenſio nota p̃manens in eadem diſpoſitione, tunc loca eſſent infinita. aqua. n. & aer, qñ transferuntur partes, faciunt in toto, q̃ aqua tota facit in vaſe. et cũ hoc locus erit translatum: & ſic locus etiam habebit alium locum, et erunt multa loca inſimul. & locus partis, in quo mouetur, quãdo transfertur totum vas, non eſt alius locus, ſed idem. locus enim, in quo eſt aer, & aqua, & partes aquæ, eſt ille, qui transfertur, quia non veniunt in illum locũ, qui eſt pars in loco, quia eſt locus ex toto cœlo.

37 Iſtæ ſunt aliæ rationes, ex quibus declarat q̃ impoſſibile eſt dimenſiones eſſe ſeparatas per ſe extra materiam, & formam, & oía accidentia, ſicut exiſtimãt dicentes vacuum eſſe. Et dixit Et, ſi eſſet hic dimenſio nota, i. exñs per ſe extra ſubiectum, i. tres dimenſiones, quibus corpus definitur, exiſtunt per ſe ſine ſubie

cto. D.d. permanẽs in eadem diſpoſne, i. non trãſmutabilis, neq; translatabilis, ſm q̃ exiſtimant opinãtes hoc. D.d. tũc loca eſſent infinita, &c. i. qm̃, ſi locus eẽt dimenſiones abſtractæ à materia, in quibus dimẽſiones corporis ſubr̃icientur, contingeret loca eſſe infinita. contingeт. n. vt totum corpus locatũ, & partes eius ſint in loco eſſentialiter. qm̃, ſi locus ſit tres dimenſiones, in quibus ſubr̃iuntur dimenſiones corporis, & corpus, & quælibet pars eius habet tres dimenſiones, neceſſe eſt vt ſubiectio totius in loco ſit ad modum ſubiectionis partis adeo, q̃ qñ aer, aut aqua intrat ſ vas, ſubr̃icientur ſm tres dimenſiones in tribus dimenſionibus vaſis, ſ. quæ ſunt inane. & ſiſt contingit vt medietas aquæ ſm tres ſuas dimenſiones ſubr̃iciatur i tribus dimenſionibus, quæ ſunt medietas dimenſionum primi loci, & ſic de medietate medietatis, & ſic procedit in infinitum, ex quo contingit loca eſſe infinita cum hoc, q̃ contingit q̃ dimenſiones partis ſubiecium tur etiam in dimenſionibus, in quibus totum ſubiecti, & ſic erunt dimenſiones in dimenſionibus in infinitũ. pars. n. indiget dimenſionibus per ſe, in qbus exiſtat, ſicut totum exiſtit. & differunt à toto dimẽſiones partis, quæ ſunt ſuum vbi, & indigent exiſtere in dimenſionibus totius, quæ ſunt ſuum vbi, ita, q̃ ſint diuerſæ à dimenſionibus totius. Et hoc intendebat, cum dixit partes. n. & c. i. qm̃ quemadmodi ſm totã aqua, quæ eſt in vaſe, indiget dimenſionibus, in quibus ſubiiciatur, ita partes aquæ indigent dimenſionibus, in quibus ſubiiciatur, quę differunt à dimenſionibus totius. qm̃, ſi dimẽſiones partis, in quibus ſubr̃eſt, eſſent partes dimẽſionum, in quibus totum ſubiicitur, tunc pars non eſſet in loco per ſe, neq; totum etiam. totũ. n. etiam eſt pars totius corporis continentis, & illud corpus alterius corporis continentis ita, q̃ ſit pars totius mundi. & continget in dimenſionibus, in quibus ſubiicitur totum, vt indigeant dimẽſionibus, in quibus ſubiiciantur, & illæ dimenſiones alijs dimenſionibus, & ſic in infinitum. D. induxit etiam aliud impoſſe, & dixit & cum hoc erit translatum, &c. i. &, cum poſuerimus dimenſiones eſſe ſeparatas, in quibus ſubr̃iuntur dimenſiones corporis, continget vt locus moueaí eſſentialiter, et indigeat loco, qñ, cum vas transferitur de loco in locum, & in eo fuerit aqua, aut aer, cõtinget neceſſario, ſicut vas ſm totum mutat locum, vt dimẽſiones, in quibus eſt aqua, in vaſe mutent locum. et ſic locus indiget loco. &, cum trãſfertur ad alium locum, fient in eo aliæ dimenſiones permanentes in vaſe, quæ mouentur per motum eius. & ſic contingit vt in vaſe ſint loca infinita, quia creſcunt in vaſe per motum, & totum remanet, quia aqua remanet. & ſiſt contingit etiam in partibus aquæ. Et hoc intendebat, cũ dixit & locus partis, in quo mouetur, qñ transfertur totum vas, non eſt alius locus, & ſiſt partes loci, & continget vt cum eo transferantur dimenſiones, in quibus ſubr̃iciantur aqua, & partes aquæ in vaſe, &, cum transfertur, continget, vt dimenſiones, quę ſunt in vaſe, ſubiiciantur dimenſionibus, ad quas transfertur vas: et ſic, locus mouebitur per ſe, & erũt multa loca inſimul. D. d. locus. n. in quo eſt aer, etc. i. dicimus. n. ſm noſtram ſniam, q̃ vas, in quo eſt aer, aut aqua, aut partes aquę, eſt illud, quod transfertur per ſe, et aqua exiſtit in vno loco, qui eſt vas: non quia aqua, aut partes eius transferuntur per ſe, per translationem vaſis ita, q̃ ſint in loco, qui eſt pars loci, ad quem transfertur totum vas. q̃ eſt pars loci totius mundi. Et hic ſunt multa impoſſibilia manifeſtiora iſtis, quæ ſequuntur ex poſitione dimenſionum ſeparatarum, quæ poſt dicet Ari. qñ loquetur de vacuo, ſed iſta impoſſibilia, quæ hic dixit, ſequuntur ex poſitione dimẽſionis ſeparatæ, nõ ſm q̃ eſt dimẽ-

ſio

Prīa expō Alexādri.

sio separata, sed ſm q̄ ponitur locus. Et Alexan. dicit in hoc capitulo quod eſt valde difficile, & exponit ipſum duabus expoſitionibus. dixit. n. q̄, cū dixit Ariſ. aqua. n. et aer. qñ transferūtur, &c. forte intendit. qñ, ſi locus eſſet dimenſio, contingeret vt partes aquę, qñ aqua transfertur, agerēt illud, quod agit aqua, quæ eſt in vaſe, qñ vas transfertur, i. qñ dimenſiones, in quibus partes ſubjiciuntur, debent transferri cū ipſis partibus: ſicut contingit, ſi aqua eſſet in vaſe in dimenſione, vt dimenſio, in qua eſt, transferatur cum vaſe. & dicit q̄ ſimilitudo inter hæc duo, quæ facit hanc conſecutionē eſt, qñ vtrūq; eſt pars totius, & pars nō mouetur per ſe, ſ. qñ aqua, quę eſt in vaſe, eſt pars cōgregati, ſicut pars aquę translatæ eſt pars totius aquę. &, cum illud, quod contingit in vtraq; parte, eſt idem, & vas, qñ transfertur, & aqua exiſtit ideo, transferī cum eo dimenſio, in qua eſt aqua, & contingit vt ſubjaceat in alia dimenſione, ita eſt de oibus partibus cuiuslibet moti. &, cum ita ſit, quodcunq; corpus transferī, neceſſe eſt vt per trāslationem eius transferantur dimenſiones partium eius, & ſubjiciantur in dimenſionibus loci, ad quem transferuntur: & ſic in illo loco congregantur duæ dimenſiones vni parti. & ſīr de alijs partibus: & deinde, qñ ſecunda transfertur, trāsferuntur cum vnaquaq; parte duæ dimenſiones, & ſubjicient in tertia dimenſione: & ſic vna pars in ſecunda tranſlatione, ſ. in ſecundo loco habebit dimenſiones tres: et ſic quanto magis corpus mouebitur in loco, tāto magis habebit dimenſiones: & ſic vna pars habebit dimenſiones infinitas inſimul. Secunda expoſitio eſt, & eſt manifeſtior, vt dixit & eſt, vt cōtradi ćto ſit de partibus corporis, quod eſt in vaſe tm̄. hoc, n. manifeſtū, ſ. q̄, ſi locas ſit dimenſio, q̄ neceſſe eſt vt cū aqua, quæ eſt in vaſe, per translationem vaſis, transferatur dimēſio, quæ eſt in ipſo. ex quo ſequitur, vt aqua, quę eſt in vaſe, habeat loca infinita. & hoc, ſicut dixit, eſt manifeſtius, i. aquam quieſcere eſſentialiter in vaſe, & moueri per accidens, q̄ partes eſſe in toto hoc modo. & etiam prima rōcinatio non ſequitur, niſi poſit̄q̄ ponitur partes moueri per accidens. & forte hoc nō concederetur, niſi poſt conceſſionem eius, q̄ eſt locum eſſe continens. qui vero ponit dimenſionem, quæ eſt inter ſuperficies continētis eſſe locum, opinatur partes eſſe i loco eſſentialiter. Et ideo vī q̄ noſtra expoſitio eſt rectior, quia eſt fundata ſuper hoc, q̄ partes ſunt in loco eſſentialiter: & hoc ſequitur ex ſermone eorum. & impoſſibile, ad quod inducitur, eſt etiam manifeſtū, ſ. q̄ vnum translatum trāſfertur in locis infinitis. & ſm hanc expoſitionem induxit aquā in vaſe, vt appareat q̄ contingit eis q̄ pars debet eſſe in loco eſſentialiter, ſicut aqua in vaſe eſt in loco eſſentialiter.

Et Materia etiam videbitur vtiq; eſſe locus, ſi inquieſcente aliquis conſyderet, & nō ſeparato, ſed continuo. Vt. n. ſi alteratur, eſt quippiam, quod nunc quidem albū eſt, olim autem nigrum, & nūc quidem durum, olim autem molle: (quapropter dicimus eſſe aliquid materiam:) ſic et locus per talem quandam eē vī imaginationem. Verū illud quidem, quoniam quod erat aer, hoc nūc aqua eſt: locus vero, quoniam ubi nunc erat aer, hic nunc eſt aqua. Sed materia quidem, ſicut dictum ē in prioribus, neq; ſeparabilis à re, neq; continens eſt: locus autem ambo.

Et exiſtimatur q̄ Materia etiam eſt locus, qñ conſyderatio fuerit polita ſm hoc, q̄ in quieſcente eſt aliquod tranſmutabile, abſq; eo, quod ſeparatur, ſed remanet cōtinuum. vt in vaſe ſit aqua, & non mouetur vas, & tranſmutatur aqua, & non eſt ſeparata à vaſe, ſed continua cum eo, & fiet aer abſq; eo, quod ſeparatur, ſed remanēte continuo. Et quemadmodū in alteratione eſt aliqd, quod nunc eſt album, & prius fuit nigrū, & etiam quod nunc eſt durum, et prius fuit molle (ex quo dicimus materiam eſſe aliqd:) ſīr exiſtimamus locum eē hoc modo imaginationis. Sed illam exiſtimamus propter hoc, quod illud, quod fuit aer, eſt nunc aqua: locum vero exiſtimamus eſſe, quia vbi fuit aer, illic nunc eſt aqua. Et materia, ſicut diximus ſuperius, non eſt ſeparata à re, neq; continens ipſam: in loco vero eſt vtrunq;.

38 Cum poſuit q̄ locus vī eſſe aliquod quatuor, & q̄ non eſt aliquod trium, ſ. forma, aut materia, aut dimēſio inter vltima corporis continentis, & dedit ſimilitudines, quę faciunt exiſtimare vnumquodq; eorum, et primo dedit ſimilitudinem, quæ facit exiſtimare locū eſſe formā, & quæ facit exiſtimare locum eē vacuum, incœpit etiam dare ſimilitudinem, quę facit exiſtimare ipſum eſſe materiam, & dixit Et exiſtimatur Materiam eſſe locū, i. & ſimilitudo, quæ eſt inter motum translationis, & motum tranſmutationis, quæ eſt generatio, & corruptio eſt, qñ vtriq; indiget aliquo, in quo fit tranſmutatio. & ideo exiſtimaī q̄ illud, in quo eſt tranſmutatio ſm generationem, & corruptionem, quod eſt materia, ſit ſubie ctum transiationis, ſ. locus. & hoc exiſtimatur maxime, qñ aliquod corpus tranſmutatur in aliud, etiam vbi quieſcente, abſq; eo, q̄ ſeparatur ab eo, ſed remanet cōtinuum cum illo vbi. vt aqua quæ in cypho, quæ trāſmutatur in aerem abſq; eo, q̄ vas mouetur, & abſq; eo q̄ aqua diuidaī à vaſe: qm̄ ſubiectum iſtius trāſmutationis eſſe inſimul cū vaſe, facit exiſtimare ipſum eē locum. D.d. Et quēadmodū in alteratione, &c. i. & illud, quod mouit nos ad credendum materiam eſſe, & locum eſſe, eſt conſimile. illud. n. quod mouit nos ad credēdum materiam eſſe, eſt ſubiectum eſſe in alteratione. qm̄ quemadmodum in alteratione aliquod eſt, ſuper quod ſuccedunt ſibi duo contraria, v. g. albedo, et nigredo, et durities, & mollities, ita, q̄ in aliqua hora eſt albū, & in alia nigrum, & ſimiliter in tranſmutatione, q̄ eſt in ſubſtantia etiam eſt aliquod ſubiectum, vt in tranſmutatione aquæ in aerem, & aeris in ignem. & ſimiliter exiſtimamus per motum trāſlationis locum eſſe. locus. n. ita ſe habet in motu translationis, ſicut materia in motu ſm ſubſtātiam, & ſubiectum in alteratione. & hoc intēdebat, cum dixit ita exiſtimauimus locum eſſe, &c. Et, cum dedit ſimilitudinem inter cauſam facientē opinari locum eſſe, & materiam eſſe, dedit differentiā, & dixit Sed illam, &c. i. & eſt differentia inter has duas, tranſmutationes. qm̄ tranſmutatio, quæ induxit nos ad credendum materiam eſſe, eſt tranſmutatio, [a] quæ eſt in ſubſtantia: tranſmutatio autem, quę induxit nos ad credendum locum eſſe, eſt [b] tranſmutatio in loco. & hoc intēdebat, cum dixit. quoniam illud, quod fuit aer, eſt materia aquæ. i. qa tranſmutatur, & transferē de forma aeris in formā aquæ. D. dixit ſignū declara tiōis q̄ materia eſt aliud à loco, et eſt, qñ [c] materia nō ſeparatur à re, neq; cōtinet ipſam: locus vero ſeparatur, & cōtinet: ergo in ſecūda figura, locus nō eſt materia.

Sr igitur

a Tranſmutatio in ſubſtantia dicit Philoponus, et Themiſtius. Auer. 4. de ſubſtantia orbis. 8. me. 4. & 12. de meteorologia 20. b Tranſmutatio in loco dicit Auer. 4. de ſubſtantia orbis. 8. me. 4. & 12. de meteorologia 20. c Materia ſeparatur neq; continet ipſum. Auer. 4. de ſubſtantia orbis. 8. me. 4. & 12. de meteorologia 20.

Secūda expō eiuſdem.

Materia neq; ē ſeparabilis à re, neq; cōnēs ē.

Laudat expōnē ppriā.

Si igitur nihil horū trium locus eſt, neq; forma, neq; materia, neq; ſpatium ſemper aliquid exiſtens alterum, præter ſpatium rei translatæ, neceſſe eſt locum eſſe reliquum ex quatuor continentis, ſcilicet Terminum corporis. dico aūt contentum corpus, quod mobile eſt ſecundum lationem.

Et, cum locus nō ſit forma, neq; materia, neq; dimenſio: qm̄, ſi fuerit dimenſio, cōtinget vt ſit hęc alia dimenſio à dimenſione rei trāſlatæ: ſequiī vt locus ſit reſiduū quatuor, quod eſt Vltimum corporis continentis, ſ. quod continet corpus contentum, quod innatum eſt moueri motu translationis.

39 Cum poſuit hic quatuor, quaſi contradictoria naturaliter, & deſtruxit tria eorum dixit, Et, cū locus, &c. ideſt quoniam, ſi locus fuerit dimenſio, quæ eſt inter ſuperficies vaſis, neceſſe eſt vt ſint hic dimenſiones ſeparatæ, aliæ à dimenſionibus corporis translati, quod ſubjicitur in loco. quod eſt impoſſibile. cōtinget enim ex hoc vt ſint dimenſiones ſeparatæ, & alia impoſſibilia, quæ dicentur apud ſermonem in deſtructione vacui. Et iſte ſermo eſt hypotheticus diuiſiuus. ſed illa, quæ ponuntur in eo, non ſunt contradictoria ſibi naturaliter. & ideo exiſtimatur eſſe probabile: & q̄ non vtitur ipſo niſi ad confirmandum demōſtrationem, ſup quam ſuſtentatus eſt, q̄ eſt cōgregatio illoꝝ exēplorum in quibus ſīr de ſyllogiſmo hypothetico. Quomō ſyllogiſmo hypothetico ſit poſſibile confirmandum, vide. 2. Priorū. 6. 3. & 4. & 5. & 6. & 7. & 8. & 9. & 10. & 11. & 12. & 13. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100. & 101. & 102. & 103. & 104. & 105. & 106. & 107. & 108. & 109. & 110. & 111. & 112. & 113. & 114. & 115. & 116. & 117. & 118. & 119. & 120. & 121. & 122. & 123. & 124. & 125. & 126. & 127. & 128. & 129. & 130. & 131. & 132. & 133. & 134. & 135. & 136. & 137. & 138. & 139. & 140. & 141. & 142. & 143. & 144. & 145. & 146. & 147. & 148. & 149. & 150. & 151. & 152. & 153. & 154. & 155. & 156. & 157. & 158. & 159. & 160. & 161. & 162. & 163. & 164. & 165. & 166. & 167. & 168. & 169. & 170. & 171. & 172. & 173. & 174. & 175. & 176. & 177. & 178. & 179. & 180. & 181. & 182. & 183. & 184. & 185. & 186. & 187. & 188. & 189. & 190. & 191. & 192. & 193. & 194. & 195. & 196. & 197. & 198. & 199. & 200. & 201. & 202. & 203. & 204. & 205. & 206. & 207. & 208. & 209. & 210. & 211. & 212. & 213. & 214. & 215. & 216. & 217. & 218. & 219. & 220. & 221. & 222. & 223. & 224. & 225. & 226. & 227. & 228. & 229. & 230. & 231. & 232. & 233. & 234. & 235. & 236. & 237. & 238. & 239. & 240. & 241. & 242. & 243. & 244. & 245. & 246. & 247. & 248. & 249. & 250. & 251. & 252. & 253. & 254. & 255. & 256. & 257. & 258. & 259. & 260. & 261. & 262. & 263. & 264. & 265. & 266. & 267. & 268. & 269. & 270. & 271. & 272. & 273. & 274. & 275. & 276. & 277. & 278. & 279. & 280. & 281. & 282. & 283. & 284. & 285. & 286. & 287. & 288. & 289. & 290. & 291. & 292. & 293. & 294. & 295. & 296. & 297. & 298. & 299. & 300. & 301. & 302. & 303. & 304. & 305. & 306. & 307. & 308. & 309. & 310. & 311. & 312. & 313. & 314. & 315. & 316. & 317. & 318. & 319. & 320. & 321. & 322. & 323. & 324. & 325. & 326. & 327. & 328. & 329. & 330. & 331. & 332. & 333. & 334. & 335. & 336. & 337. & 338. & 339. & 340. & 341. & 342. & 343. & 344. & 345. & 346. & 347. & 348. & 349. & 350. & 351. & 352. & 353. & 354. & 355. & 356. & 357. & 358. & 359. & 360. & 361. & 362. & 363. & 364. & 365. & 366. & 367. & 368. & 369. & 370. & 371. & 372. & 373. & 374. & 375. & 376. & 377. & 378. & 379. & 380. & 381. & 382. & 383. & 384. & 385. & 386. & 387. & 388. & 389. & 390. & 391. & 392. & 393. & 394. & 395. & 396. & 397. & 398. & 399. & 400. & 401. & 402. & 403. & 404. & 405. & 406. & 407. & 408. & 409. & 410. & 411. & 412. & 413. & 414. & 415. & 416. & 417. & 418. & 419. & 420. & 421. & 422. & 423. & 424. & 425. & 426. & 427. & 428. & 429. & 430. & 431. & 432. & 433. & 434. & 435. & 436. & 437. & 438. & 439. & 440. & 441. & 442. & 443. & 444. & 445. & 446. & 447. & 448. & 449. & 450. & 451. & 452. & 453. & 454. & 455. & 456. & 457. & 458. & 459. & 460. & 461. & 462. & 463. & 464. & 465. & 466. & 467. & 468. & 469. & 470. & 471. & 472. & 473. & 474. & 475. & 476. & 477. & 478. & 479. & 480. & 481. & 482. & 483. & 484. & 485. & 486. & 487. & 488. & 489. & 490. & 491. & 492. & 493. & 494. & 495. & 496. & 497. & 498. & 499. & 500. & 501. & 502. & 503. & 504. & 505. & 506. & 507. & 508. & 509. & 510. & 511. & 512. & 513. & 514. & 515. & 516. & 517. & 518. & 519. & 520. & 521. & 522. & 523. & 524. & 525. & 526. & 527. & 528. & 529. & 530. & 531. & 532. & 533. & 534. & 535. & 536. & 537. & 538. & 539. & 540. & 541. & 542. & 543. & 544. & 545. & 546. & 547. & 548. & 549. & 550. & 551. & 552. & 553. & 554. & 555. & 556. & 557. & 558. & 559. & 560. & 561. & 562. & 563. & 564. & 565. & 566. & 567. & 568. & 569. & 570. & 571. & 572. & 573. & 574. & 575. & 576. & 577. & 578. & 579. & 580. & 581. & 582. & 583. & 584. & 585. & 586. & 587. & 588. & 589. & 590. & 591. & 592. & 593. & 594. & 595. & 596. & 597. & 598. & 599. & 600. & 601. & 602. & 603. & 604. & 605. & 606. & 607. & 608. & 609. & 610. & 611. & 612. & 613. & 614. & 615. & 616. & 617. & 618. & 619. & 620. & 621. & 622. & 623. & 624. & 625. & 626. & 627. & 628. & 629. & 630. & 631. & 632. & 633. & 634. & 635. & 636. & 637. & 638. & 639. & 640. & 641. & 642. & 643. & 644. & 645. & 646. & 647. & 648. & 649. & 650. & 651. & 652. & 653. & 654. & 655. & 656. & 657. & 658. & 659. & 660. & 661. & 662. & 663. & 664. & 665. & 666. & 667. & 668. & 669. & 670. & 671. & 672. & 673. & 674. & 675. & 676. & 677. & 678. & 679. & 680. & 681. & 682. & 683. & 684. & 685. & 686. & 687. & 688. & 689. & 690. & 691. & 692. & 693. & 694. & 695. & 696. & 697. & 698. & 699. & 700. & 701. & 702. & 703. & 704. & 705. & 706. & 707. & 708. & 709. & 710. & 711. & 712. & 713. & 714. & 715. & 716. & 717. & 718. & 719. & 720. & 721. & 722. & 723. & 724. & 725. & 726. & 727. & 728. & 729. & 730. & 731. & 732. & 733. & 734. & 735. & 736. & 737. & 738. & 739. & 740. & 741. & 742. & 743. & 744. & 745. & 746. & 747. & 748. & 749. & 750. & 751. & 752. & 753. & 754. & 755. & 756. & 757. & 758. & 759. & 760. & 761. & 762. & 763. & 764. & 765. & 766. & 767. & 768. & 769. & 770. & 771. & 772. & 773. & 774. & 775. & 776. & 777. & 778. & 779. & 780. & 781. & 782. & 783. & 784. & 785. & 786. & 787. & 788. & 789. & 790. & 791. & 792. & 793. & 794. & 795. & 796. & 797. & 798. & 799. & 800. & 801. & 802. & 803. & 804. & 805. & 806. & 807. & 808. & 809. & 810. & 811. & 812. & 813. & 814. & 815. & 816. & 817. & 818. & 819. & 820. & 821. & 822. & 823. & 824. & 825. & 826. & 827. & 828. & 829. & 830. & 831. & 832. & 833. & 834. & 835. & 836. & 837. & 838. & 839. & 840. & 841. & 842. & 843. & 844. & 845. & 846. & 847. & 848. & 849. & 850. & 851. & 852. & 853. & 854. & 855. & 856. & 857. & 858. & 859. & 860. & 861. & 862. & 863. & 864. & 865. & 866. & 867. & 868. & 869. & 870. & 871. & 872. & 873. & 874. & 875. & 876. & 877. & 878. & 879. & 880. & 881. & 882. & 883. & 884. & 885. & 886. & 887. & 888. & 889. & 890. & 891. & 892. & 893. & 894. & 895. & 896. & 897. & 898. & 899. & 900. & 901. & 902. & 903. & 904. & 905. & 906. & 907. & 908. & 909. & 910. & 911. & 912. & 913. & 914. & 915. & 916. & 917. & 918. & 919. & 920. & 921. & 922. & 923. & 924. & 925. & 926. & 927. & 928. & 929. & 930. & 931. & 932. & 933. & 934. & 935. & 936. & 937. & 938. & 939. & 940. & 941. & 942. & 943. & 944. & 945. & 946. & 947. & 948. & 949. & 950. & 951. & 952. & 953. & 954. & 955. & 956. & 957. & 958. & 959. & 960. & 961. & 962. & 963. & 964. & 965. & 966. & 967. & 968. & 969. & 970. & 971. & 972. & 973. & 974. & 975. & 976. & 977. & 978. & 979. & 980. & 981. & 982. & 983. & 984. & 985. & 986. & 987. & 988. & 989. & 990. & 991. & 992. & 993. & 994. & 995. & 996. & 997. & 998. & 999. & 1000.

Caput Octauum, in quo declaratur per aliā uiam, quòd definitio tradita, eſt definitio Loci.

Videtur autem aliquid magnum eſſe, & difficile captu locus, tum qm̄ eſſe materia uideatur, atque forma, tum qm̄ in ipſo continente quieſcente fit translatio eius, quod fertur. poſſe. n. uidetur eſſe ſpatiū medium aliud quippiam à motis magnitudinibus. Confert autem aliquid et aer, apparens incorporeus eſſe. videntur enim non ſolum termini ipſius vaſis eſſe locus, ſed & quod intermedium eſt, vt vacuum.

Et exiſtimaī q̄ cōprehendere locū eſt maximū & difficile, & hoc, quod apparet in eo de materia, & forma, et qa trāſlatio translati eſt in cōtinēte, & ipſum eſt geſcens. unde & apparet hic eſſe aliquam dimenſionē aliam à dimenſione quantitatū mobilium. Et adiuuat hoc aliquantulū aer, qui apparet eſſe nō corpus. & ideo facit apparere q̄ locus non tantum eſt ultimum uaſis, ſed cum hoc illud, quod eſt in medio, ita, quòd ſit uacuum.

40 Cum promiſit dare definitionē de loco, ex quo appareat natura loci, & per quam diſſoluantur quæſtiones accidentes in eo, & appareat cauſa difficultatis in cognitione ſubſtantiæ eius, & ſecundum quam conueniat omnibus exiſtentibus in loco, & iam apparuit q̄ primum continens eſt illud, per quod conuenit oibus exiſtentibus in loco per ſe, & declarauit ſimilitudinē, quæ eſt inter continens, & materiam, & formam, & ſimilitudinem, ex qua exiſtimaī locum eē materiam, incœpit declarare q̄ iſta ſimilitudo, quæ eſt inter continens, et iſta, eſt cauſa difficultatis cognitionis loci, & dixit Et exiſtimaī, &c. i. propter ſīlitudinem, quā dixi mus eſſe inter ipſum, & materiam, & formam, et propter hoc ēt, q̄ quędā corpora trāslata transferuntur in cōtinente geſcente, vt aquę i cypho geſcente, et ideo exiſtimaī hic eſſe dimenſiones ſeparas inter ſuperficies cyphi, & q̄ illæ dimenſiones ſunt locus, ſ. longitudo, & latitudo, & profundum, q̄ imaginanē illic. qm̄, ſi ſuperficies vaſis corrumperentur apud exitum aquæ, non facerent apparere q̄ iter ſuperficies eius eſſet inane. & ideo non exiſtimatur hoc in columna, quæ trāſfertur in aqua de loco in locum. Deinde dedit aliam cauſam, quam nondum dixit, et eſt, quia aer, qui eſt in vaſe, eſt ſilenſibilis. & eſt cauſa fortis, qm̄ propter hoc, qñ aqua extrahiī à vaſe, exiſtimatur q̄ vas eſt vacuū. & dixit Et adiuuat hoc, &c. & eſt termo manifeſtus.

Vt autem uas locus eſt, qui transferri poteſt, ſic locus uas immobile. Quapropter, cū in eo, quod mouetur, quippiam moueatur, mutetur̄q; id, quod intus eſt, ut in flumine nauis, ut uaſe magis q̄ loco, utitur continente. Vult autem immobilis eſſe locus. quocirca totus magis fluuius locus eſt, quia immobilis totus eſt. Quare continentis terminus, immobilis, primus, Locus eſt. Definitio loci.

Et quēadmodum uas eſt locus translatus, et ſīr locus etiam eſt uas immobile. Et ideo, cum fuerit aliquod cōtinens, intra quod mouetur, & transfert in aliquo moto, v. gr. nauis, quæ mouet in flumine, tunc cōtinens apud ipſam eſt quaſi uas, non quaſi locus. Vñ neceſſe eſt ut locus ſit immobilis. & ideo, ſi oīno fuerit flumen ſm totum, eſt dignius ut ſit locus, qa totum eſt immobile. Vltimum igit̄ continentis immobile primum eſt Locus.

41 In definitione loci aliam dīam ponit iter ipſum, & vas. & eſt, quoniam vas eſt contiēs, et mobile eſſentialiter, locus vero eſt continens immobile, niſi placet dens. D. dixit Et ideo, cum fuerit aliquod continens intrinſecum, quod mouetur i aliquo mobili, vt nauis, tunc cōtinens ita habebit ſe apud ipſum, ſicut vas, nō ſicut locus, i. &, quia locus eſt immobilis eſſentialiter, ideo quando locatum fuerit intra aliquod. & illud, intra quod eſt, ſ. i quo eſt, mouetur etiam, vt nauis, quę mouetur intra flumen per motum fluminis, tunc non dicemus q̄ illud continens habet ſe de contento, ſicut locus, ſed ſicut vas. Deinde dixit Vnde neceſſe eſt vt locus ſit immobilis, i. &, ſi hoc ſit manifeſtum de loco, neceſſe eſt vt locus ſit immobilis eſſentialiter. Et ideo melius eſt, ſi dixerimus q̄ flumen eſt locus nauis, dicere quòd totum flumen eſt dignius hoc, quàm continens nauem. quoniam flumen ſecūdum totum eſt immobile: non. n. eſt mobile, niſi ſm partes. Et ſignificat q̄ locus non mouetur eſſentialiter, ſed q̄ locus eſt illud, ad quod mouetur res, & quieſcit in eo: et, ſi aliqd mouetur ad motam rem, tūc motus eius eſſet ociosus. & hoc apparebit in alijs locis. Et, cum dedit hanc differentiam, dedit definitionem, in qua perficiuntur omnes differentiæ determinantes naturam loci, & dixit Vltimū igit̄ continentis, &c. & intēdit q̄ vltimum ſuperficiē continentē, & per primū ſuperpoſitā corpori primum igit̄ eſt dīa, per quam differt cōtiens ſqua-

Documentū

Sr ſiqd mouet ad motā rē tunc motus eī eſſet ociosus.

le ab inæq̃li, & ꝓ hoc, ꝙ dixit imobilis eẽtialr̃, distinguit finis extraneus á fine naturali, s. q est sil̃is locato.

Atq; propter hoc, medium cœli, & vltimum ad nos circularis lationis vr̃ esse, hoc qdem sursum, illud vero deorsum, maxime oibus proprie. qm̃ illud quidẽ semp manet, circuli autem vltimum, sil̃r se habẽs manet. Quare, cum leue qdem sit, quod sursum ferẽ natura, graue vero, quod deorsum, q versus mediũ continet terminus deorsum est, et ipsum medium. qui vero versus vltimum sursum, & ipsum vltimum. & propter hoc videtur planum quoddam esse, & veluti vas locus, & continens. Amplius, simul cum ipsa re quodammodo etiam locus existit. simul enim cum finito fines sunt.

Et propter hoc opinantur omnes homines ꝙ medium cœli, & vltimum motus circularis est locus, hoc quidem superius, hoc vero inferius pr̃icipaliter, & vere, & hoc est quoniam hoc est semper permanens, & vltimum circuli est permanens in eadem dispositione. Cum igitur leue est translatabile naturaliter ad superius, & graue ad inferius, tunc inferius est vltimũ continens, quod est versus medium, & ipsum medium, & superius est vltimũ continẽs, quod est versus extremũ, & ipsum extremũ. & ideo existimaẽ ꝙ locus est aliquod planum, & quasi est vas continẽs. Et etiam locus, et res sunt insimul. fines. n. &, finitum apud ipsos sunt insimul.

42 Cum posuit ꝙ locus nõ mouetur essentialiter, dedit sup hoc rõnem famosam, & dixit Et propter, &c. & intendit p medium cœli, mediũ mundi, & p vltimum motus circularis, concauũ orbis lunæ. D. d. hoc autẽ superius, i. vltimus motus circularis motuũ orbium, q est orbis lunæ. D. d. hoc vero inferius. & intẽdit mediũ mundi, quod est locus terræ. Et dixit principalr̃, & vere. qm̃ hęc duo loca sunt supius, & iferius simplr̃: quod nõ est ita de loco aquæ & aeris. locus. n. aquę est inferius, sed non simpl'r, & sil̃r aeris locus est superius, sed non simpl'r. D. d. quia illud est permanens. & intendit mediũ verum mundi. D. d. & vltimum circuli est permanens in eadem dispositione, i. quod non põt trãsferri ad inferius, neq; ad superius, et si moueẽ circulariter. Et iste syll's est ex duab⁹ affirmatiuis in secunda figura, & componiẽ sic. Superius debet esse fixũ: & vltimũ circulationis est fixum: ergo superius est vltimũ circulationis. Et põt dici ad hoc, qm̃, qa ratio est famosa, non curat vti in hoc duabus affirmatiuis in 2ª figura. Et põt dici ad hoc ẽt ꝙ propositio maior conuertit, qñ addit ei hoc, s. vt fixũ sit in maximo superiori, qm tunc syll's componiẽ sic. Superius simpl'r est fixũ, quod est i vltimo superiori: & fixũ, quod est in vltimo superiori, est vltimũ in circulatione: ergo quod supius est simpl'r, est vltimum in circulatione. & sil̃r dr̃ de inferiori, s. ꝙ cum additur ei, quod est vltimo inferiori, tunc conuersio erit vera. Et, quia verę definitiones debent conuenire oibus spẽbus rei definitę, incœpit declarare qñ ista definitio loci conuenit duabus speciebus loci, s. superiori, et inferiori, et dixit Cum igitur leue, &c. i. cum igiẽ leue transferẽ naturalr̃ superius, & transferẽ naturalr̃ ad finem continentẽ: ergo superius est finis continens. Et existimaẽ ꝙ ista conclusio est vl̃is, & in tertia figura, quod nõ oportet. Sed ista cõclusio est vl̃is, qa minor conuertiẽ vl̃is affirmatiua. vñ syll's componiẽ sic in prima figura. Superius est id, ad quod transferẽ leue naturalr̃: & illud, ad quod transfertur leue naturaliter est finis vltimę circulationis: ergo supius est finis continens, q vicinatur corpori vltimo. Et sil̃r concluditur ꝙ inferius est finis aquæ, s. concauũ aquæ. Et dixit & medium. quoniam graue non quærit hunc finem, s. finem aquæ, nisi ẽm ꝙ est medium totius, non ẽm ꝙ est finis aquæ, &, si non, tunc terra moueretur ad aquam, vbi esset finis eius: sicut ferrũ mouetur ad magnetem, vbicunq; fuerit: & hoc non sentitur de aqua. & sermo de hoc erit perfecte in libro de Cœlo, et Mundo. hic. n. loquitur de loco cõi vl̃i oibus corporibus naturalibus. D. d. & ideo existimatur ꝙ locus est, &c. & quia corpora transferuntur naturalr̃ ad vltima, s. ad superficies continẽtes ipsa, & quiescũt in eis secundum conuenientiam, & similitudinem, necesse est vt locus sit vltimus: & quasi est vas continẽs, non inane, quod est inter vltima. non enim est conuenientia inter inane, & corpus, [a] neq; in eo sunt differentiæ, quibus diuidatur in superius, & inferius. D. d. & etiam locus, &c. & forte intendit, qm̃ locus, et locatum sunt relatiua, & relatiua sunt insimul, & cum alterum aufertur, aufertur & reliquum. & hoc non inuenitur, nisi in loco, q est finis suus tm̃. [b] finis. n. nõ inuenitur, nisi qñ inuenitur illud, cuius est finis, & deficit per suum defectum. &, si locus esset inane, non esset necessarium in suo esse locatum esse: & tunc inueniretur locus sine locato. Et forte inducit per hoc rationẽ, qua declarat quòd locus debet esse permanens cum permanentia corporis in eo.

Loc⁹ aquę ẽ inferi⁹, sed nõ simplr̃, & locus aeris est superius sed non simplr̃. Idem 4. cœli. 26.

Dubium.

Solo prima.

Dubium.

Solutio.

a In vacuo nõ sunt differentiæ qb⁹ diuidatur in superius, & inferius. Supra 56. infra. 64. 65. Prima expõ

b Finis non inuenitur, nisi qñ inuenitur illud, cuius est finis ... Secunda expositio.

Caput Nonum, quòd definitio assignata conueniat cunctis corporibus simplicibus mobilibus.

CVi igitur corpori est aliquod corpus extra, cõtinens ipsum, hoc in loco est: cui vero non, minime. quocirca etiã, si aqua fuerit hmõi, partes qdem mouebunẽ ipsius. continenẽ. n. à seinuicem. totum aũt est quidem vt mouebitur, est vero vt non. vt. n. totum simul locum non mutat, circulariter aũt mouebiẽ (partium. n. hic locus est) & sursum quidem, et deorsum non. circulariter autem nõnulla, alia vero sursum, & deorsum, quæcunq; habent densitatem, & raritatem.

Dicamus nunc igiẽ, ꝙ quodlibet corpus, extra quod est aliquid corpus, quod cõtinet ipsum, illud corpus, est in loco, & quodlibet corpus, extra quod non est aliud corpus, nõ est in loco. et ideo, si posuerimus aquam esse hmõi, tunc partes eius essent mobiles. quædã. n. essent continẽtes quasdã. ipsa vero ẽm totum quodãmodo est mobilis, et quodammõ imobilis. qm̃ ẽm quod est totũ, nõ transmutat insimul locũ, & alio mõ moueẽ circulariter: iste. n. locus est locus partiũ: & quędã mouenẽ superius, & quædã inferius, non circulariter, et quędã superius, et inferius, et est oẽ, quod habet densitatem, & raritatem.

Cum

43 Cum declarauit ꝙ locus est primum continens, & declarauit prius ꝙ non est corpus est contentum: qm̃, si ita esset, tunc infinitum esset in actu: sequitur ex istis duobus vt nõ sit omne corpus ẽm totum i loco essentialiter, sed illud, extra quod est corpus: illud autẽ, extra quod non est corpus, non est ẽm totum in loco essentialiter. et ista est dispositio totius, s. ꝙ non est in loco essentialiter, cum nihil sit extra ipsum. & ideo dixit Dicamus nunc igitur, &c. D. incœpit declarare quid sequitur ex hac positione, s. ꝙ oẽ, extra quod nihil est, non est in loco ẽm totum, & dixit & ideo, si posuerimus totum, &c. i. et propter hoc, si posuerimus totum esse aquam, tunc aqua non esset in loco ẽm totum, & esset imobilis ẽm totum, & tunc partes eius necio mouerenẽ in loco, cũ essent contentæ. & ideo partes mundi possunt moueri modis tribus motuum, s. qm̃ quædam partes mouenẽ circulariter, & q̃dam superius: & est oẽ, in quo est raritas, vt aer, & ignis: & quędã inferius: & est oẽ, in quo dẽsitas est, vt aqua, & terra. Ergo dispõ in toto manifesta est, & non accidit in ea qõ. & sil̃r non accidit qõ in sphæris contentis de numero sphærarum cœlestiũ. sphæra aũt octaua nõ cõtenta, si nõ accidit ei motus proprius, & totus orbis, q moueẽ motu diurno, accidit in eo magna quæstio. qm̃ manifestum est ipsum moueri: et, cum oẽ motum sit i loco, necesse est vt totus orbis sit in loco. ergo sumus inter duo, aut ponere ꝙ aliquod motum non est in loco, aut ponere ꝙ locus est inane, & dimensio. Ioannes vero ꝓpter hoc obedit huic, s. locum esse, & dimensionẽ, & vacuum, non finem continentem, vt dicit Arist. licet apud ipsum non possit inane separari à corpore. quoniam dicentes vacuum esse sunt bipartiti. alij enim dicunt ipsum separari à corporibus, & alij non, quorum est Ioãnes grammaticus. Et Arist. dicit, cum hoc post, quod cœlum, & aĩa sunt in loco p accidens. & in hoc dubitauerunt oẽs expositores. Themistius vero dicit rũdendo ꝙ corpus cœleste non est in loco ẽm totũ, sed ẽm partes, s. ẽm orbes, quos continet maximus orbis, sicut est dispositio in toto mundo. fingit. n. ꝙ causa in hoc est, qñ corpus cœleste non est mobile ẽm totum, sed ẽm partes: & apud ipsum partes cœli sunt in loco, quia continent suas partes. sed quia corpus altissimum. v. g. orbis stellarum fixarum non continet ab aliquo, concessit ꝙ hoc corpus est in loco propter suas partes intrinsecas tantum, s. quæ sunt in concauo eius. istę. n. partes mouentur circa conuexum, s. conuexum corporis, circa quod reuoluuntur, quasi circundet ipsas, licet sit intra. Et hoc idem contingit toti orbi, qñ mouetur motu diurno, s. ꝙ est in loco ẽm partes, quæ sunt in concauo eius: si dixerimus ꝙ motus stellati est alius à motu orbis. ergo melius est dicere ꝙ totum corpus cœleste est in loco, sicut dicimus in corpore vltimo, s. ẽm partes, quæ sunt in concauo. aut dicamus ipsum esse i loco vtroq; modo, s. quia partes eius sunt in loco præter vltimum, & quia partes concaui sunt i loco, si posuerimus ꝙ motus diurnus est totius orbis essentialiter, & non stellati. et hoc est necesse ẽm scientiã naturalem. Et in hoc, quod dixit Themistius, sunt quæstiones non modicæ. qm̃ quomodo dicitur sphærã moueri ẽm oẽs partes, & nõ mouetur ẽm totum: & totum nihil aliud est q̃ partes. Et etiã uidemus Arist. in vltimo sexti, qñ loquitur de quæstione Zenonis de motu sphærico, ponere sphęram moueri ẽm totum, et ẽm partes, & ꝙ ẽm totum mutat loca diuersa ẽm formam tm̃: ẽm aũt partes, ẽm formam, & subiectum, vt i illo declarabitur. nihil est igitur hoc, quod dicit Themistius, ꝙ causa in hoc, ꝙ sphæra non est in loco simpliciter, est, quia mouetur ẽm partes, non ẽm totum. Si igitur aliquis dixerit ꝙ hæc est intentio Aristote, cum dixit secundum. n. quod est totum, et c. Dicemus ad hoc ꝙ, cũ dixit ẽm. n. ꝙ est totum, nõ trãsmutat locum, nõ intendit corpus, quod moueẽ circulariter, sed intendit totum mundũ. &, cum dixit & alio mõ mouet circulariter, intendit ꝙ toti attribuiẽ motus circularis propter quasdam partes, s. corpora cœlestia, sicut attribuitur ei rectus motus propter motum elementorum, quæ sunt etiam quędam partes eius. D. d. iste. n. locus est locus partium, i. locus eius, quod moueẽ circulariter, cum illud, quod mouetur circulariter ẽ pars totius. locus. n. simpliciter corporis, quod moueẽ circulariter, est locus eius partium: sicut videmus Themistium intelligere ex verbis Arist. Et etiam ẽm expositionem Themistij, cum Aristo. dicit ꝙ cœlum est in loco per accidens, intendit ꝙ alterum cœlorum est in loco, s. orbium: & illud, quod apud Aristo. attribuiẽ alicui propter suam partem, est aliud ab eo, quod attribuiẽ alicui p accñs: & ideo oibus expositoribus, vt dicit Themistius, displicet vt cœlum sit in loco p accñs, & dicunt ipsum esse in loco ẽm partes. Themistius vero dicit ꝙ Arist. vtitur hic illo, quod est per accidens, large, de eo, quod est commune ad accidens, & ad partem. & hoc deberemus dicere, si non inueniremus aliquem modum verum, ẽm quem diceremus cœlũ esse in loco p accidens. oẽs igitur hoies, vt apparet de eis, non potuerunt intelligere verba Arist. recte. Auẽpace vero rũdit in hoc loco sic. qm̃ sphæra, ẽm ꝙ est sphęra, non est in loco, quia aliquid extrinsecum cõtinet illam, & ꝙ hoc propriũ est corpori recto, nõ corpori rotundo, & locus sphæræ qui fingitur ab isto, ẽm ꝙ est sphæra, est conuexũ centri, circa quod reuoluiẽ. quasi igitur locus eius est superficies cõuexi, quod continet sphæra, et est quodã modo cõtinens sphæram. Et nititur dicere ꝙ definitio, quam induxit Arist. in loco, qñ est continens, diuisum à re, debet intelligi in corporibus rectis ab extrinseco, et in rotundis ex intrinseco. Et dicit ꝙ causa in hoc est. qm̃ corpus rotũdum finitur per se, & corpus rectarum dimensionũ finitur per aliud. et ideo corpora recta, s. elementa indigẽt in hoc, ꝙ finiantur corpore rotundo: rotundum vero non indiget corpore extrinseco. & causa in hoc est. qm̃ linea rotunda est perfecta, & non põt recipere additionẽ, aut diminutionem: linea vero recta est diminuta. Et ẽm hoc sphæra erit in loco simpliciter, et essentialiter, sicut erũt corpora recta, & oĩs sphæra sphærarũ cœlestiũ, quam cõtinet alia sphæra, habebit hoc per accñs: & ẽm hoc oẽ corpus simpl'r erit i loco essentialr̃. Et vr̃ mihi ꝙ hoc, quod narrant Auẽpace, est opinio Altarabij. Altarabius. n. est, qui posuit se contradicentem quęstionibus Ioannis. & vna illarum quæstionum est ista, quę inuenitur in libris nr̃is, sicut inueni ex verbis Auẽpace, et non incidit in manus nr̃as. Et, cum ita sit hoc, quod dicit Aristo. ꝙ oẽ corpus, extra quod nihil est, non est in loco. & ꝙ omne corpus, extra quod est aliquid, est in loco, est falsum. apparet. n. ex sermone eius in hoc loco quod corpora naturalia apud ipsum sunt tribus modis. est enim modus, qui est in loco essentialiter, s. scilicet corpora recta, & modus, qui est in loco per accidens, & hoc est corpora rotunda, & modus, qui est in loco propter suas partes, & hoc est totus mundus, scilicet corpus compositum ex corporibus simplicibus quinq;. & totum hoc manifestum est ex suis verbis. Nos autem reuertamur, & dicamus, qm̃, cum sit notum per se ꝙ locus, ẽm ꝙ est locus, est æqualis locato, manifestum est ꝙ superficies conuexi centri sphæræ nõ est locus simpliciter. non. n. est æqualis, nisi superficiei concauæ, non oibus superficiebus sphęræ & locus est ęqualis locato, quia oẽs superficies eius sunt ęquales omnibus superficiebus locati. [a] æqualitas. n. dicitur duobus

Digressio v... octaua sphera ...

Ioannis grammatici opinio.

Themistij ... in 6. ph. ... 67.

Prima ratio contra Themistium.

Secunda rõ. ... Idem ...

Obiectio ꝓ Themistio. Solutio.

Quarta rõ in Themistium.

Illud, quod apud Arist. attribuit alicui ꝓp̃ suã partem, est aliud ab eo, quod attribuit ei p accñs.

Auempace. Hypatia opinio.

Corpora rotunda finiũt p se & corpora recta ...

Reprehensio prima.

Secunda.

modis. dicitur.n.ſm continentiam, & ſm hoc dicit ꝙ circulus eſt æqualis figuræ rectoꝝ laterum: & dr etiã, qñ duo æqualia habent menſuram cõem, qua menſurentur: & ſm hoc dr corpus eſſe æquale corpori, & ſuperficies ſuperficiei: & iſta æqualitas non eſt vera de loco, niſi inane eſſet. æqualitas igitur propria loco eſt æqualitas ſm continentiam. ex hoc igitur apparet manifeſte ꝙ ſphæra, ſm ꝙ eſt ſphæra, nõ eſt in loco ſimpliciter, niſi accidat ei hoc, ſicut accidit ſphæris cœleſtibus, quas continet alia ſphæra extrinſeca. Et hoc ap- Quarta. paret etiam ex hoc. qñ primum notum eſt de loco, ꝙ collatio rei ad ipſum eſt ſicut collatio † ad cõtenti ad cõtinẽs: ſicut dicimus ꝙ aqua in cypho nõ eſt ſicut collatio totius ad partem, ſed dicere ſphæram eſſe in centro eſt ſicut dicere totum eſſe in parte, non ſicut dicere aquam eſſe in vaſe. & ideo, ſi conuexum cẽtri dicatur eſſe continens ſphæram, & illud extrinſecum dicatur eſſe continens, erit ſecundum æquiuocationem, quia † a.l. cõtinẽtis ad contentum. altero ſunt vere proprietates loci. eſt enim continẽs, & æquale, & res eſt in eo ſicut aqua in cypho. hoc igitur totum demonſtrat veritatem opinionis Ariſto. & falſitatem eius, quod intendit Auẽpace, & quòd impoſſibile eſt exponere verba Ariſto. ita, quòd definitio, quam induxit de loco, ſit communis corpori ſimplici, & rotundo. Nos autem dicamus, quoniã, cum ſit fixum ſm totum, neceſſe eſt vt hoc modo ſit quieſcens. &, quia quies eſt ei propter quietem cẽtri, quod eſt in terra, & quies eſt, quia eſt in loco eſſentialr, ideo dicitur cœlum eſſe in eodem loco, & non trãſmutatur ab eo per accidens, t. quia centrũ eius eſt in loco eſſentialiter. & hæc eſt intentio ſermonis Ariſt. dicentis, ꝙ cœlum eſt in loco per accidens. Vtrum vero dicatur moueri in eodem loco, in quo eſt per accidẽs, cum nihil ſit extra ipſum ſm partes, aut ſm totum declarabitur, cum Ari. declaraverit ipſum moueri ſm totum, et mutare locum, in quo eſt per accidens, in forma eius, non in materia. eſt igitur motum, & quieſcens in ſuo loco per accidens, ſ. propter centrum, quod eſt in loco eſſentialiter. oẽ.n. quod inuenitur in aliquo per accñs, inuenitur in eo, propter aliquod, habẽs illud per ſe. & hæc eſt intẽtio eius, cum dixit de aqua, & de quolibet corpore contiñẽte. ipſum vero ſm totum quodãmodo eſt mobile, &c. & ſm hoc erit opinio Ari. ꝙ oẽ corpus eſt in loco, & ꝙ oẽ motum eſt in loco. ſed iſtorum quoddam eſt in loco per accidens, & quoddam eſt in loco per ſe. & ſm hoc diuiditur motum. qñ aliud mouebitur in loco eſſentialiter, & aliud mouebitur in loco per accidẽs. apparet igitur ex hoc, ꝙ omne corpus attribuitur loco in motu, & quiete, aut per ſe, aut p accidens, & ꝙ nullum corpus eſt, quod nõ eſt in loco, ſicut Alex. intẽdebat in expoſitione loci huius, vt poſt videbitur. Et apparet ex hoc ꝙ corpora attribuũtur loco tribus modis, per ſe, & per accidens, & ſm partẽ, vt intendebat Ari. et ꝙ oẽs expoſitores non potuerũt attingere hanc expoſitionem, & ꝙ Auẽpace diminuit termonem Ariſt. & errauit multum. Sed quæritur ſuper hoc, ſi corpus cœleſte eſt in loco per accidẽs, ergo mouetur per accidens. declarabitur. n. in hoc lib. ꝙ eſt primum mobilium ſimpliciter. & ſic illud, quod eſt p accidẽs, erit prius illo, quod eſt per ſe. Ad hoc autem dicendum eſt ꝙ illa, q̃ mouẽtur per ſe, indigent aliquo quieſcente, circa quod moueñ, vt declarat Ari. in lib. de Motibus aialium localibus: & hoc quieſcens forte erit locus per ſe, quando non fuerit continens rem motam, & forte erit locus per accidens, qñ non fuerit continens rem motam in oĩbus partibus, ſicut eſt diſpoſitio in corpibus cœleſtibus. ergo locũ eſſe per ſe nõ eſt de neceſſitate eſſendi rem motã per ſe, ſed dignius eſt vt ſit de neceſſitate eſſendi rem quieſcentem naturaliter. quieſcens.n. quieſcit propter ſimilitudinem continentis, & mouetur propter priuationem ſimilitudinis inter ipſum, & continens: & hoc erit, quando mouetur in cõtinente. & ideo cauſa motus eius, quod mouetur in continente, eſt extra naturam, & eſt rem motam eſſe extra ſuum vbi naturale. & hæc eſt diſpoſitio corporũ ſimplicium, quæ mouenť motu locali, ſ. quatuor elementoꝝ. quod autem mouetur non in continente, ſed circa quieſcens aliquod tm̃, eſt illud, cuius motus non eſt per accñs extrinſecus à natura: & hęc eſt diſpoſitio corporis rotundi. & hoc, quod accidit quibuſdam corporibus cœleſtibus, ſ. quia ſunt in loco, quia continentur ab alijs, eſt per accidens. ſm hoc igitur eſt intelligendus iſte locus, vt mihi videtur. Alexan. vero opinatur ꝙ ſphæra ſtellarum fixarum non eſt in loco, & dicit hanc eſſe opinionem Ariſt. dicit.n. ꝙ non eſt in loco, niſi eo modo, quo mouetur, & non mouetť per ſe, neq; per accidens, neq; ſm partes, aut totum, ergo non eſt in loco. & verificat ipſum non moueri p ſe, quia impoſſibile eſt vt moueatur ſm totũ, aut ſm partes. ſm totum quidem, qm̃ non mutat locum: ſm autẽ partes, quia nõ ſunt diuiſę à toto, & quia totum etiam eſt quieſcens. & ſimiliter dicit ꝙ non mouetur per accidens. illud.n. quod mouetur per accidens, non mouetur ſm partes per accidens, niſi quia motus totius eſt per ſe. & ſimiliter non eſt in actu, quia non ſunt diſtinctæ, neq; in potentia, quia nunquam diſtinguentur. et propter hoc dicit præciſe ꝙ motus circularis nõ eſt in loco, & ꝙ non eſt translatio, & dicit ꝙ non eſt impoſſibile corpus eſſe non in loco. locus enim non eſt corporis eſſentialiter, quoniam non accipitur in definitione corporis, neq; corpus in definitione loci. Et, cum locus, qui eſt finis, eſt in continente, non cõtento, & nos dicimus ponatur quòd non eſt de neceſſitate corporis, vt ſit in loco, nõ ne eſt de neceſſitate moti, vt ſit in loco aut per ſe, aut per accidens? quoniam, cum ſphæra non fuerit in loco per ſe, neq; per accidens, non erit in loco. et, cum non fuerit in loco, quomodo igitur mouebitur? niſi dicatur ꝙ locus non eſt de neceſſitate motus. & totum hoc eſt impoſſibile.

Quieſcẽs ꝙ ſit pp̃ ſimilitudinẽ cõtinentis, & mouetur pp̃ priuationem ſimilitudinis inter ipſum, & continens: & hoc erit, qñ mouetur in cõtinente. & ideo cauſa motus eius, quod mouetur in continente, eſt extra naturam, & eſt rem motam eſſe extra ſuum vbi naturale. & hæc eſt diſpoſitio corporũ ſimplicium, quæ mouenť motu locali, ſ. quatuor elementoꝝ. quod autem mouetur non in continente, ſed circa quieſcens aliquod tm̃, eſt illud, cuius motus non eſt per accñs extrinſecus à natura: & hęc eſt diſpoſitio corporis rotundi. & hoc, quod accidit quibuſdam corporibus cœleſtibus, ſ. quia ſunt in loco, quia continentur ab alijs, eſt per accidens. ſm hoc igitur eſt intelligendus iſte locus, vt mihi videtur. Alexan. vero opinatur ꝙ ſphæra ſtellarum fixarum non eſt in loco, & dicit hanc eſſe opinionem Ariſt. dicit.n. ꝙ non eſt in loco, niſi eo modo, quo mouetur, & non mouetť per ſe, neq; per accidens, neq; ſm partes, aut totum, ergo non eſt in loco. & verificat ipſum non moueri p ſe, quia impoſſibile eſt vt moueatur ſm totũ, aut ſm partes. ſm totum quidem, qm̃ non mutat locum: ſm autẽ partes, quia nõ ſunt diuiſę à toto, & quia totum etiam eſt quieſcens. & ſimiliter dicit ꝙ non mouetur per accidens. illud.n. quod mouetur per accidens, non mouetur ſm partes per accidens, niſi quia motus totius eſt per ſe. & ſimiliter non eſt in actu, quia non ſunt diſtinctæ, neq; in potentia, quia nunquam diſtinguentur. et propter hoc dicit præciſe ꝙ motus circularis nõ eſt in loco, & ꝙ non eſt translatio, & dicit ꝙ non eſt impoſſibile corpus eſſe non in loco. locus enim non eſt corporis eſſentialiter, quoniam non accipitur in definitione corporis, neq; corpus in definitione loci. Et, cum locus, qui eſt finis, eſt in continente, non cõtento, & nos dicimus ponatur quòd non eſt de neceſſitate corporis, vt ſit in loco, nõ ne eſt de neceſſitate moti, vt ſit in loco aut per ſe, aut per accidens? quoniam, cum ſphæra non fuerit in loco per ſe, neq; per accidens, non erit in loco. et, cum non fuerit in loco, quomodo igitur mouebitur? niſi dicatur ꝙ locus non eſt de neceſſitate motus. & totum hoc eſt impoſſibile.

Opio Alex.

Improbatur.

Vt autem dictum eſt, alia quidem ſunt in loco ſm potentiam, alia uero ſm actũ. Quapropter, cum continuum qdem ſit id, quod eſt ſimilium partium, ſm potentiam in loco partes ſunt: cum uero ſeparata quidem ſunt, tangunt autem ſe, ut aceruus, ſm actum.

Et res, ſicut diximus, aliæ ſunt in loco potentia, & aliæ ſunt in loco actu. Cum igitur illud, quod eſt conſimilium partium, fuerit continuum, partes eius in potẽtia ſunt in loco, donec cum ſeparentur: ſed erunt contingentes, ut aceruus in loco in actu.

Cum declarauit ꝙ q̃dam corpa ſunt in loco p ſe, & ſunt illa, extra q̃ eſt aliquod corpus continens, & quędam ſunt in loco, qa partes eoꝝ ſunt in loco, & hæc eſt diſpõ corpis totius mundi, & quędã ſunt in loco p accidẽs, vt illud, quod mouei circulariter, incœpit declarare etiam ꝙ quædã attribuunt loco potentia, & quędam actu, & dixit Et res, ſicut diximus, &c.i. qñ corpoꝝ aliud eſt in potentia in loco, qa põt eſſe in ipſo in actu, & aliud eſt in loco in actu. D.d. Cum igitur corpora, &c.i. & corpora, q̃ ſunt in loco in potentia, ſunt partes corporis cõtinui cõſi'lium partũ, dũ fuerit cõtinuũ, v.g. aqua: et, cũ partes illius ſeparanť, & diuiduntur abinuicẽ, erit in loco in actu, Et iſto ſermone eſt ordo præpoſterus,

44

do præpoſterus. & debet ſic legi. donec, cum ſeparantur, erunt in loco in actu, ſed erunt contingentes ſicut aceruus. & intendit, ſed accidit eis vt contingantur, & erit locus eorũ vnum, vt aceruus tritici. corpus enim conſimilium partium, dum non diuiditur, partes eius ſunt in loco in potentia, & cum diuiditur, tunc partes eius ſunt in loco in actu. ſi igitur ſeparantur partes eorum, erunt in locis diuerſis actu, &, ſi non ſeparantur, ſed erunt contangentes, erunt in vno loco in actu, & tunc erunt quaſi medium inter illud, quod eſt in potentia pura, & actum purum. & intendebat declarare per hoc, quòd totum non eſt in loco actu, aut potentia, & ſimiliter cœlum.

Atq; alia qdem p ſe. ut oẽ corpus, aut ſm lationem, aut ſm augmentum mobile, per ſe alicubi exiſtit. Cœlum aũt, ſicut dictũ eſt, nõ eſt alicubi totũ, neq; ullo in loco eſt, ſi qdem nullum corpus ipſum continet: in quo autẽ moueť, hoc etiã locus eſt partibus. altera. n. partium alteri adhærẽs eſt. Alia uero ſm accidens, ut aĩa, & cœlũ. partes. n. in loco quodammodo oẽs ſunt. in circulum. n. continet alia aliam. idcirco moueť qdem circulariter ſolũ quod ſurſum eſt. Totum aũt non alicubi eſt. quod. n. alicubi eſt, & ipſum aliqd eſt, et adhuc aliud aliqd eſſe oportet pręter hoc, in quo ſit, quod continet, præter autem uniuerſum, ac totum nihil extra eſt.

Aĩa, & cœlũ ſunt i loco p accidens.

Et etiam quędam p ſe. v. g. qm̃ oẽ corpus, quod moueť ſm translationem, aut ſm augmentum, eſt per ſe in aliquo ubi. Et cœlum, ſicut diximus, non eſt in aliquo ubi ſm totũ, neq; in aliquo loco, cum non contineatur à corpore oĩno: ſed ſm ꝙ moueť, ſm hoc partes eius habẽt locum. partes. n. eius ſunt inſeparabiles abinuicẽ. Et quædam per accñs, v. g. anima, & cœlum. partes. n. aliquo modo oẽs ſunt in loco. quædam. n. continent quaſdam circulariter. & ideo pars mouetur circulariter. Totum uero non eſt in aliquo ubi. hoc. n. eſt in ubi, quod eſt in ſe aliquid, et indiget aliquo alio, quod extra illud eſt, & quod continet illud. & non eſt aliquid præter totum, & uniuerſum extra totum.

Notum ſynonymicum dicitur vt ſtatui ad exẽplũ.

* a.l pręter.

45 Cum diuiſit illud, quod eſt in loco, in actũ, & potentiam, incœpit etiam diuidere illud in p ſe, & p accidẽs, & dixit Et etiã quædam p ſe, &c.i. etiã quædam corpora mobilia ſunt in loco p ſe, & ſunt illa, quæ mouentur ſm rectam translationẽ, aut ſm augmentũ. illa. n. quæ mouenť his modibus, cõtinenť ab aliquo alio extrinſeco, cum ſint naturaliter terminata, non terminãta. Et, cum declarauit etiam hãc propoſitionẽ, dicentem ꝙ oĩa corpora, extra quæ eſt aliquid, ſunt in loco p ſe, poſuit aliam, & eſt ꝙ cœlum non cõtinetur ab aliquo corpore oĩno, & iſta propoſitio declarabiť proprie in Cœlo, & Mundo: & concluſit in ſecunda figura ꝙ cœlum non eſt in loco p ſe: & eſt, ſ. ſm totum, t. orbis, qui moueť motu diurno ſm totum, & hoc intẽdebat, cum dixit Et cœlum ſtẽt diximus, &c. iſte. n. ſermo continet concluſionẽ, & vtã propõnem. Et forte intendit

ꝙ a.l.e. cũ. ꝙ vſq; ad ſua.cõ.100.

translatio corporis rotũdi ſm totum circa tot alitatem centri eſt mutatio loci ſm formam eius, non ſm ſubiectum. et, quia iſti translationi accidit diuerſitas ſitus, ſ. ſitus totius ſphæræ ad totum centrum, vocauit ipſum Auicen. ſitualem, & dicere motum eſſe ſitualem, quia mutatur de ſitu i ſitum, eſt aliud q̃ dicere motum eſſe ſitualem, quia eſt in ipſo ſitu. Et hoc ignorauit Auicẽ.

Cã decepti⁹ Auicen. aut vitioſe protulit. Et mouit ipſum ad dicendũ hoc, quod dixit Alexã. q̃ orbis ſtellatus non eſt in loco per ſe, neq; per accidens, et q̃ iſte motus non eſt in loco, et q̃ non eſt translatio. & hoc totum nihil eſt.

Et propter hoc omnia in cœlo ſunt. cœlum. n. ipſum totũ ſortaſſe eſt. Eſt autẽ locus non cœlum, ſed cœli quiddam, vltimus, ſ. & tangens mobile corpus terminus quieſcẽs. & ob hoc terra qdem in aqua ẽ, hæc vero in aere, hic aũt in ęthere, & ęther, in cœlo, cœlum autem non amplius in alio eſt.

Et propter hoc omnia erunt in cœlo. videtur. n. q̃ cœlum eſt totum. Et cœlum nõ eſt in loco, ſed aliquid ex cœlo, & eſt vltimũ eius contangens corpus, quod habet moueri. & ideo terra eſt in aqua, & aqua in aere, & aer in æthere, & æther in cœlo, cœlum vero non eſt in aliquo alio.

46 Qm̃ oſa ſunt in toto: & totum eſt cœlum: ergo oia erunt in cœlo. & ipſe induxit cõcluſionem tm̃, cum dixit Et propter hoc oia erunt in cœlo, & cõuerſionem maioris propoſitionis, cum dixit videt. n. q̃ cœlum eſt totum. & fecit hoc, quia conuerſio eius eſt manifeſta, & minor propoſitio eſt manifeſta. & dixit videt, quia declarabitur, qm̃ declarabitur q̃ extra cœlum nõ eſt aliquod corpus oino. D.d. Et cœlum non eſt locus, &c. & intẽdit q̃ vltimum contangens concauum orbis lunæ, quod continet ignem. & intendit per corpus, quod habet moueri, ignem, & intendit, vt mihi vr̃, quod habet moueri ad illud, ſ. ad concauum orbis lunæ. & dixit hoc, ne exiſtimet q̃ locus ſit corpus, & q̃ cœlum non eſt locus, niſi ſm q̃ continet. Et intendebat etiam per hoc declarare q̃ illud, quod ẽ dictum in definitione loci inuenitur eſſe cõueniens in quatuor elemẽtis. [a] terra. n. ſicut dixit, inuenit in vltimo aquę, & aqua in vltimo aeris, & aer etiam, vt demonſtratur in Cœlo, & Mũdo, eſt in vltimo ignis, & ignis in vltimo orbis. ſed poſuit iſta hic, poſitione, ſ. q̃ eſt ex iſtis non manifeſtum per ſe, donec declaretur poſt. & ſimiliter hoc, quod dixit, cœlum vero non eſt in aliquo, declarabitur [b] in Cœlo, & Mundo.

Documentũ a Loc⁹ terrę eſt vltimum aquæ, locus aquæ vltimũ aeris, locus aeris vltimũ ignis, locus ignis vltimũ orbis. [b] Primo de cœlo. 96. vſque ad. 100.

Caput Decimũ, in quo ſoluuntur dubia circa eſſe Loci, & notificatur quòd per eius definitionem ipſorum ſecundum naturam mobilium cauſa haberi poteſt eorum motus, & quietis.

MAnifeſtum autem ex his q̃ & dubitationes oẽs ſoluentur, ſi hoc modo dicatur locus. Neq; n. ſimul augmentari neceſſe eſt locum, neq; pũcti eſſe locum, neq; duo corpora in eodem loco, neq; ſpatiũ aliquod eẽ corporeum. corpus. n. eſt medium loci quoduis, ſed non ſpatium corporis. Et eſt locus alicubi, non autem ut in loco, ſed ut terminus in terminato. non enim omne, quod eſt, in loco eſt, ſed mobile corpus.

Idẽ infra text. 53. &. 55.

Et declaratũ eſt ex hoc, cum locus dicatur hoc modo, oẽs qõnes diſſoluunt. Non. n. eſt neceſſe q̃ aliquid neq; augeat̃ per augmentũ eius, in quo eſt, neq; ut punctus ſit locus, neq; ut duo corpa ſint in eodẽ loco, neq; ut locus ſit dimẽſio aliqua corpalis, ſicut eſt finis in finito. qm̃ illud, quod eſt inter locũ, eſt corpus, quodcunq; corpus ſit, nõ dimenſio corpis. Locus uero eſt in ubi, non ita, q̃ ſit in loco, ſed ſm q̃ eſt finis in finito. qm̃ non oẽ ens eſt i loco, ſed corpus, quod hẽt moueri.

47 Cum promiſit dare definitionem loci conueniẽtẽ oĩbus principijs inuentis in loco, & per quã diſſoluant̃ oẽs qõnes accidentes in eo, incœpit declarare qũo diſſoluantur quæſtiones prædictæ ex hac definitione, & dixit Et declaratum eſt ex hoc, &c. 1. & declaratũ eſt ex prædictis q̃ oẽs qõnes contingentes in loco diſſoluuntur ex hac definitione. D. incœpit diſſoluere Vnã illarum quæſtionum, & dixit Non enim eſt neceſſe, &c. i. qm̃ quęſtio dicens, q̃ ſi oẽ corpus eſt in loco, & in omni loco eſt corpus, neceſſe eſt qm̃ corpus augetur, vt locus augeatur, ex quo ſequitur locum eſſe corpus. iſta. n. quæſtio diſſoluitur hoc modo per hanc definitionem. qm̃ locus, ſm q̃ eſt finis, accidit ei augmentum per accidens, ſm q̃ locus eſt finis corporum, quæ ſunt facilis paſſionis, ſ. aquæ & aeris. & quæſtio contingit, quando ponatur augeri eſſentialiter, ſ. vt ex ſuo augmento ſequatur vt ſit corpus. qm̃ hoc nõ ſequitur, niſi augmẽtum eius eſſet per ſe. D. dedit Aliam quęſtionem, & dixit neq; vt punctus habeat locum. et eſt quæſtio dicens. quoniam, ſi corpus habet locum, neceſſe eſt vt ſuperficies habeat locum, &, ſi ſuperficies habet locum, neceſſe eſt vt linea habeat locum, et, ſi linea, ſimiliter & punctus. iſta. n. ſunt ꝓportionalia. hoc enim non cõtingit, niſi ponentibus locũ corporis eſſe corpus. ponẽtibus vero locum corporis eſſe vltimum continens non contingit hæc quæſtio. D. induxit Tertiam quæſtionem, & dixit neq; duo corpora erunt in eodem loco. & iſta quæſtio non contingit etiã, niſi ponentibus locum eſſe tres dimenſiones, & ſermoni dicenti, qm̃ quemadmodum locus puncti eſt punctus, et locus ſupficiei eſt ſupficies, ita contingeret vt locus corporis ſit corpus. ponentibus vero ipſum eſſe vltimum continens non contingit hæc quæſtio. D. induxit Quartam quæſtionem, & dixit neq; vt ſit nobis aliqua dimenſio in finito. illud enim, quod eſt inter locum, &c. 1. & non contingit nobis vt locus ſit dimenſio, quæ eſt inter vltima. illud. n. quod eſt inter vltima apud nos, ſemper in eo eſt aliquod corpus non dimenſio abſtracta à corpore. & ſic non contingit nobis ſm hanc poſitionem vt locus indigeat loco. quoniam locus apud nos, ſm q̃ eſt finis, eſt in aliquo, nõ ſm q̃ aliquid eſt in loco. ſed ſm q̃ ſuperficies eſt in corpore. & ideo non conceditur q̃ omne ens eſt in loco. & hoc intendebat, cum dixit Locus eſt in vbi, non ſecundum quòd eſt in loco, ſed ſecundum q̃ eſt finis i finito. i. &, cum dicitur locum eſſe in vbi, nõ eſt ſm q̃ eſt in loco, ſed ſm quod dicitur in fine, qui eſt vna ſuperficies, aut ſuperficies plures eſſe in finito, cuius ſunt ſuperficies. D.d. non. n. omne ens eſt in loco, i. ſed quædam entia ſunt in ſubiecto, ſ. accidentia, & quædam in loco, ſ. individua ſubſtantiæ. & dixit ſed corpus quod habet moueri. ad excipiendum [a] corpus mathematicũ quod non eſt in loco, niſi ſecundum imaginationem.

Et

Locus eſt vltimũ ſm q̃ aliquid eſt in eo, ſed ſm q̃ ſuperficies eſt i corpore.

[a] Corp⁹ mathematicum non eſt in loco, niſi ſm imaginationẽ. vide ꝓ hoc .44. de cœlo & hic .6. t.c. 16.

Et fertur igit̃ ad ſuum ipſius locum vnũquodq; rõnabiliter. quod. n. conſequenter eſt, & tãgit non vi, congeneũ eſt. atq; ſimul adnata impaſſibilia ſunt: quę uero ſe tangũt, paſſiua, & actiua ſunt adinuicẽ. Et manet igitur natura oẽ in proprio loco, unumquodq; nõ irrationabiliter. etenim pars hęc in toto loco, ut diuiſibilis pars ad totũ eſt: ut, cũ aquæ moueat aliquis partem, aut aeris.

Naturaliter unũquodq; manet in ꝓprio loco.

Et recte unũquodq; corporum transferẽ ad eundẽ locum. oẽ. n. quod eſt conſequens aliquod, & contangens ipſum, non eſt violente unigeneũ cum eo. cum igitur iſta fuerint, ex eo, quod eſſe continuũ, non agent in ſe adinuicẽ. &, cũ fuerint contangentia, agẽt in ſe adinuicem, aut patientur à ſeinuicem. Et quælibet rerum naturalium qeſcit in loco ſibi proprio. & hoc rectum eſt, cum pars etiam quieſcit in toto. et illud, quod eſt in loco, diſpoſitio eius eſt, ſicut diſpoſitio partis diuiſæ ad uniuerſum. v. g. cum aliquis motor mouerit partem aquæ, & aeris.

48 Cum dixit q̃ ex hac definitione diſſoluuntur quæſtiones accidentis in loco, incœpit declarare etiam q̃ ex illis poteſt homo dare cauſam, ex qua vnũquodq; corporum habet proprie locũ proprium ex locis naturalibus, & q̃ qui dicit locum eſſe inane non poteſt dare cauſam eius, quod apparet ex diuerſitate ſpecierum loci propter diuerſitatem ſpecierum corporum, & dixit Et recte, &c. i. &, cum locus ſit vltimum corporis continens locatum, rectum eſt vt vnũquodq; corporum transferatur ad locum proprium, cum trãsfertur ad vltimum corporis ſibi proprij. [a] omne. n. corpus mouetur naturaliter ad vltimũ alterius corporis, donec tangat ipſum, & illud corpus, ad quod moueẽ, eſt vnigeneum cum eo. [b] cauſa igitur in hoc, quod corpora mouentur ad loca propria, eſt, quia vltimũ corporis continentis conuenit cum vltimo rei motæ. & hoc non inuenitur in vacuo. [c] in vacuo. n. non eſt natura, neq; vnigenea, neq; diuerſa. Et hoc intendebat, cum dixit omne. n. quod eſt conſequens, &c. i. oẽ. n. quod mouetur ad aliquid naturaliter, non violente, donec occurrat illi, eſt vnigeneum cum eo. &, quia mobilia videntur moueri ad vltimum continentis: & omne, quod mouetur ad aliquid naturaliter, eſt vnigeneum cum eo: vltimum igitur neceſſario eſt vnigeneum. & ſic in quolibet vltimo concauo elementorum, ſ. quòd aqua mouetur etiam ad vltimum aeris, quando aqua fuerit in ſuo loco proprio mũdi, aut in aliquo loco violente. D.d. cum igitur iſta, &c. 1. [d] cum igitur res vnigeneæ fuerint continuę non agunt in ſe adinuicem: et, cum fuerint contiguæ, agunt in ſe adinuicem. D.d. Et quælibet rerum, &c. & iſte ſermo nititur dare cauſam quietis corporum in ſuis vbi naturalibus ex definitione loci, ſicut dedit ex illo cauſam motionis corporum ad ſua vbi naturalia. & ſermo ſic cõponitur. Corpus in corpore continente ipſum eſt ſicut pars diuiſa à toto continuo: & omnis pars diuiſa à toto continuo fugitur, quando continuatur cum toto, & quieſcit apud ipſum, v. g. pars aquæ diuiſa, quando mouetur ad vniuerſum aquæ, & continuatur cum eo: ſequitur ex hoc vt corpus locatum figatur in loco, ſm q̃ eſt pars illius.

[a] Oẽ corp⁹ naturaliter mouetur ad vltimũ alterius corporis, donec tangat illud, & illud ſit ad ipſum vnigeneum. ſ. ad ipſum. [b] ſupra 48. & ibi tranſfera. [c] 69. [d] Simpliciũ. 1. 2. de cœlo. 16. In vacuo vltima natura æquea, [e] diuerſa ſunt. ſuprà. 16. &. 67. [e] Cum res vnigeneæ fuerint contiguæ agunt in ſe adinuicẽ. fuerint contigua agunt in ſe adinuicem. 1. 2. de cœlo. 16. phy. 2.

Et mittur etiam per hunc ſermonem dare cauſam quietis naturalis, & vniuerſalis, cum cauſa in quiete eſt eadem cum cauſa, quæ in motu, & eſt ſimilitudo, quæ eſt in continente, & dixit q̃ diſpoſitio eius eſt ſicut diſpoſitio partis diuiſæ, &c. quia locatum quando tangit corpus continens ipſum, non copulatur cũ eo, & ſimilitudo inter illa eſt vnigeneitas.

Sic aũt & aer ſe habet ad aquam. ut materia. n. illud autem forma. aqua qdem materia aeris ẽ, aer uero ueluti actus qdam illius. nã aqua potẽtia aer eſt, aer aũt potẽtia aqua alio modo. Determinandum aũt eſt de his poſterius. ſed propter tpis opportunitatẽ neceſſe fuit dixiſſe. ĩmanifeſte autẽ nũc dictum tunc erit manifeſtius. Si igit̃ idem eſt materia, & actus (eſt. n. aqua ambo, ſed hoc qdẽ potentia, illud uero actu) ſe habebit utiq; vt pars quodãmodo ad totũ. quapp & his tactus ẽ. copulatio aũt, cum ambo actu unũ facta fuerunt. Et de loco qdẽ & q̃ ẽ, & qd ẽ dictũ eſt.

Et vr̃ etiam q̃ collatio aeris apud aquam eſt quaſi materia, & aliud forma. aqua aũt eſt tanq̃ materia aeris, aer uero eſt tanq̃ aliquis actus illius. aqua. n. eſt in potentia aer, aer uero eſt in potentia aqua alio modo. Et hoc determinandum eſt in poſtremo. ſed neceſſitas cogit ad dicendum hoc in hoc loco. ſi igitur ſermo non ſit manifeſtus in hoc loco, illic erit manifeſtus. Cum igitur idem fuerit materia, & complementum, (ſunt. n. ambo aqua, ſed illud eſt in potentia, & hoc ſm perfectionem) et ita habet ſe ſicut pars in aliquo modo apud totum. & ideo hęc duo ſunt cõtangentia, & fiunt continua, quando fuerint ambo unum in actu. Hoc igitur ſit dictum de loco ſi eſt, & quid eſt.

Nititur in hoc ſermone dare cauſam in hoc, q̃ contentum eſt ſimile cõtinenti. dicit enim q̃ [a] contentum ita ſe habet ad continens, ſicut materia ad formam. i. et quemadmodum materia perficitur per formam, ita contentum perficitur per continens. &, quia hoc eſt quaſi non manifeſtum in hoc loco, dixit Et videt, &c. idelt & videtur q̃ aqua eſt ſimilis materiæ, & aer eſt ſimilis formæ. & propter hanc ſimilitudinem alterum perficitur per alterum, ſicut materia per formã. [b] Et differunt. quia continens, & contentum ſunt in actu, & forma, & materia non ſunt in actu, ſ. vtraq; per ſe. continens igitur, & contentum aſſiſtantur parti, & toti quodammodo. & materiæ, & formæ quodammodo. Et, ga vtriq; videtur quaſi materia reliquũ: vtriq. n. elementorum vicinorũ eſt in potentia reliquum: & fuerit poſitum q̃ alterum eſt quaſi materia, ſ. cõtentum, & alterum quaſi forma, ſ. cõtinens, incœpit declarare q̃ potẽtia non dicitur in eis eodẽ modo, & dixit aqua. n. eſt in potentia aer, &c. 1. & diximus q̃ aqua eſt ſi materia aeris, [c] quia aqua eſt [c] cauſata in potẽtia primitus, et prima intentione vt ſit aer, aer vero quaſi eſt in poſſe ꝓpter formã materiæ. & quaſi cã in hoc eſt, q. aer eſt ſi ſpiſſitio aquę, & ignis aeris [d] ſ. quia continẽs eſt nobilius cõtento ſm hoc. & ẽt alterę eſt quaſi ꝓfectio, & alterę quaſi forma, & alterũ quaſi ſubiectum, & alterę quaſi corruptio. &, ga oſa iſta non fuit manifeſta in hoc loco, dixit Et determinandum eſt hoc in poſtre-

[a] Continens & contentum ſunt ſicut materia & forma. & ſicut materia perficit per formã, ita contentum per continens. 1. de cœlo. 16. Idem. 1. 2. de gñatione. 16. [b] Differunt continens & contentum. 1. de cœlo. 16. & 1. Phyſicorum. 16. [c] Potentia aeris eſt aqua. 1. 2. de gñatione. 16. [d] Aer eſt ſpiſſitudo aquæ. 1. 2. de gñatione. 16.

mo, &c.i. & hoc, quod diximus, ꝙ cõtinens est quasi forma, & contentum quasi materia, nõ est manifestũ in hoc loco, sed accipiẽdum est hic pro constanti, quouscp declareť in alijs, s.m. 4. Cœli, & Mundi. D.d. Cũ igitur idem fuerit materia, &c. vult declarare per istũ sermonem ꝙ alterum esse quasi materiam, & alterum quasi formam, facit ẽt credere vt alterũ sit sicut pars, & alterum quasi totũ, alio modo vt dictũ est superius. & dixit Cum igitur idem, &c.i. cum igitur idem. v.g. aqua fuerit compositum ex materia, & forma: vtrũcp enim dicit aqua, qm̃ materia dicit aqua in potentia, & forma dicit aqua in actu: manifestum est ꝙ materia est tanq̃ pars, & forma tanq̃ totũ. qm̃ hoc nomen res dicit de parte in poa, & de toto in actu. &, cum ista sit diuisõ continentis de contento, manifestum est ꝙ continens ita se habet de cõtento, sicut pars de toto. & est ẽ quasi alta causa in siťitudine, quæ est inter illa. D. d. & ideo, hæc duo sunt contangentia, &c. id est &, quia ista habẽt se adinuicem sicut pars, & totum. ideo sunt contangentia, & sicut cõtinua, scilicet cõtinens, & contentum, qñ alterum transmutabitur in alterum. Hoc igitur sit dictum de esse loci, & eius quiditate.

In antecedentium librorum diuisionibus, usque ad hunc locum, Auerroem, cui hoc dicatum est opus, in Media eius expositione, tanq̃ ducẽ secuti sumus: in posterum uero, cum ea nobis desit commentatio, ut rectius uidebitur, partitiones accommodabimus.

Summa Secunda de Vacuo.

Caput Primum, quód ad Naturalem spectet consyderare de Vacuo, et quo ordine, negantium ꝙ, atq; asserentium Vacuum rationes.

EOdem aũt modo existimandũ est esse Physici consyderare & de Vacuo, si est, aut non, & qũo est, aut quid ẽst, sicut & de loco. nãq; fisẽm habet & incredulitatem, & idem per ea, quæ putant. Vt locũ. n. quendam, & vas ipsum vacuum ponũt esse dicentes. videtur autem plenũ quidem esse, cum habet illam molem, cuius susceptiuum est. cum vero priuatum est vacuum: tanquã idem quidem sit vacuum, & plenũ, & locus: esse autem ipsis non idem est.

Et sciendũ est ꝙ oportet Naturalẽ etiam consyderare de Vacuo hoc modo, quo de loco, & perscrutari de ipso quid sit, & vtrũ sit, aut non, & quomodo inter illa est propinquitas in negando, et concedendo illa ex hoc, ꝙ pertranlit mentem ex eis. Dicẽtes. n. vacuum esse ponũt ipsum quasi aliquem locum. & vas, quod existimatur esse plenum, quando in eo est corpus receptum, et quando caret illo, est vacuum, ita, quòd plenum, & vacuum, & locus sunt idem: sed esse eorum non est idem.

Cum compleuit sermonẽ de loco, incœpit loqui de Vacuo, et dixit, Et sciẽdum est, &c.i. ponere perscrutationẽ in ipso de tribus interrogationibus, de quibus perscrutatus est in loco, s. vtrum sit, & quid, & quale. & Naturalis debet consyderare de vacuo, quia conuenit fm imaginationem loco, & motui, & alijs naturalibus. & hoc mouit dicẽtes ipsum ad hoc credendum. Et quia locus est similis vacuo: vacuum enim apud dicentes ipsum esse, est locus sine corpore: dixit, & inter illa est, ppinquitas. & ita inuenimus in libro Alexan. in libro autẽ nostro inuenimus ꝙ inter illa est distantia. in Arabico aũt in scriptura conueniunt, ppinquitas, & distãtia. & forte est error scriptoris: & forte distãtia est, quia alterum est verum, & alterum est falsum. D. d. & perscrutari quid sit, & vtrũ sit. i. & perscrutari primo quid significat hoc nomẽ vacuum, qm̃ quid est interrogaťad sciẽdum significationem nominis. & ista interrogatio præcedit interrogationem de vtrum sit in interrogationibus simplicibus. interrogatio aũt per quid sit, quę interrogaťde eius definitione, est post interrogationem per vtrũ. & ideo incœpit ab interrogatione per quid sit, & post induxit interrogationem per vtrum, & dixit & perscrutari, &c.i. vtrũ sit, aut nõ sit, & si sit, qũo est. Et forte in hoc sermone est ordo ꝑposterus, ita, ꝙ legaťsic. & oportet primo perscrutari de vacuo, vtrum sit, aut non, & si sit, quid sit, & quale sit. D.d. Dicẽtes enim vacuum, &c. hic dat causam, ꝓpter quam oportet Naturalem consyderare de vacuo. & est, qm̃ dicentes vacuum esse, credũt ipsum esse, sicut locus, & vas: &, cum aliquod corpus est in eo, est, plenum: &, cum caret illo corpore, est vacuum, ita, ꝙ contingit istis, vt locus, & plenum, & vacuum sint idem fm subiectũ, & diuersa fm definitionem, s. ꝙ, cũ nihil fuerit in eo, dicať vacuũ, & econtrario. hæ. n. duæ dispositiones sunt oppositæ. &, si fuerit consyderatum in respectu eius, quod subjcitur in eo, dicetur locus. cum igiť dixit idem, intendit fm subiectum. D. d. sed esse eorum non est idem, id est fm definitionem. vacuum enim, & locus sunt idem fm subiectum, & duo secundum definitionem.

Incipere autem oportet cõsyderationem capientes, & ea, quæ dicunt, affirmantes eẽ, & rursus quę dicunt non affirmantes esse, & tertio cõmunes opiniones de ipsis. Alij igitur monstrare tentantes ꝙ non est, nõ quod homines volunt dicere vacuum, hoc redarguunt, sed peccãtes dicunt, vt Anaxagoras, & qui hoc modo redarguunt. demonstrant enim ꝙ aliquid est aer, stricte ligantes vtres, demonstrantesq; quòd fortis est aer, ac accipientes in Clepsydris. Alij autem homines volunt vacuum esse spatium, in quo nullum est corpus sensibile.

Et oportet nos ponere principiũ cõsyderationis, et narremus qd dicũt in hoc opinãtes ipm eẽ, & qd dicunt ẽt opinãtes ipm nõ esse, & ẽt res cognitas in eo. Dicamus igr̃ ꝙ illi, q nituntr̃ pbare ipsum non esse, nõ cõtradicunt ei, ꝙ hoĩes intendunt p hoc nomẽ vacuum, sed ei, quod ipsi intendunt p hoc nomen peccando, vt Anaxa. qui iuit sua via in contradictione. probant enim ærem esse aliquid per compressionem vtris inflati, & vident per hoc, ꝙ aer habet uirtutem, & per inclusionem eius in instrumentis, quę dicũtur Cantaploræ. Homines uero intendunt, cum

Prĩa expõ Quelibet qñ nos p ea qõnẽ h.e. terrogat ibus simplicib⁹. Idẽ infra cõ. 67.

Hi. fm. alios pro ei subiect. demonstrãs. infra. 106. a. de aq. & quæ ibi vide hoc. c. 61. & 90. & 104 & 2. cõ. 121.

N5 est dria inter vacuũ, & corpꝰ mathematicum, infra. 106. a. de aq. & quæ ibi vide hoc. c. 61. & 90. & 104 & 2. cõ. 121.

cum dicunt uacuum, dimensionem, in qua non est corpus sensibile omnino.

51 Principiũ perscrutationis Naturalis est ꝓponere sermones dialecticos sermonibus demõstratiuis, & sermones eorum, qui ponũt vacuũ, & qui destruũt ipsum sunt tales, & maxime sermones eorum, qui ponunt ipm, dixit Et oportet nos ponere, &c.i. & ponamus primo perscrutationẽ de suo eẽ per prima cognita, quæ natnraliť habemus in ipso. Deinde incœpit dicere rõnes eorum, qui negant ipm esse, & accusat eos, quia non cõtradixerunt ei, s. ꝙ signat hoc nomen vacuum, ita, ꝙ cõtradictio eorum esset cõtradictio vtis, sed contradixerunt contradictione particulari, s. ꝙ quidã eorũ existimauerunt vacuum esse, & est aer insensibilis. & hoc intendebat, cum dixit & non cõtradixerũt, &c.i. qm̃ non cõtradixerunt ei, quod signat hoc nomen vacuum, vt oportet in cõtradictionibus demõstratiuis, sed contradixerunt intentioni particulari, quã ipsi intellexerunt per hoc nomen vacuum, aut opinabantur ipsum esse vacuũ, s. aerem. & hoc, sicut dixit, quia exprimebant vtres inflatos, donec sentiatur per tactum exitus aeris ab eis. & declarabant ꝙ hoc ꝙ aer non est vacuum, sed corpus. & similiter faciebant de introitu aeris in Cãtaploris, hoc enim instrm, qñ superius clauditur, non fluit aqua ab inferiori, &, cum superius aperitur, fluit: & hoc accidit necessario ex introitu aeris in ipsum instrm. ergo, qñ aqua exit ab eo, non remanet vacuum, sed succedit aer. & hoc, quod dicunt, non destruit naturam vacui, sed destruit solũmodo vt aer sit vacuum. & dicens vacuum esse potest dicere ꝙ est dis persum in corporibus, non separatum ab eis, & quod est etiam separatum extra mundũ. & ideo ista contradicuo fuit particularis. Deinde induxit descriptionẽ vacui apud dicentes ipsum esse, cui debet resisti, & dixit Homines vero intendunt, &c. & intẽdit homines dicentes vacuum esse, & dixit corpus sensibile ad exci piendum corpus mathematicum. nõ enim est dria inter vacuum, & corpus mathematicum, cum vtrũcp sint tres dimensiones abstractæ à materia.

Nota cãm q re, qñ ortũ fuit⁹ ele psydræ clau it, nõ fluit aqua.

Aestimãtes autẽ omne, quod est, corpus esse, dicunt, in quo omnino nihil est, illud eẽ vacuum. quapropter plenum aere vacuum esse. Non igitur hoc oportet demõstrare, ꝙ est aliquid aer, sed ꝙ non est spatium aliud à corporibus, aut separabile, aut actu existẽs, quod diuidit omne corpus, vt sit non continuum: quemadmodũ dicunt Democritus, & Leucippus, & alij multi Physiologorum. aut etiã si quid est extra vniuersum corpus, existens continuum.

Et, quia opinabãtur ꝙ oẽ ens est corpus, dixerunt ꝙ id, in quo nihil est oĩno, illud est vacuum. & ideo videbant ꝙ illud, quod est plenum aere est vacuum. Non igitur oportet declarare aerem esse aliquid, sed oportet declarare ꝙ nulla est hic dimensio præter dimensionem corporum, neq; separata, neq; existens in actu ita, ꝙ miscenť cũ toto corpore, & erit non cõtinuũ: sicut dicit Democritus, & Leucippus, & multi alij, qui loquunť de Natura. neq; est aliquid extra corpus vniuersale, & illud corpus est continuum.

52 Anaxqui posuit existimabãt ꝙ ens est corpus. Infra. 106. a.

Cum dixit ꝙ significatum huius noĩs vacuum, fm ꝙ ipsi intẽdunt, est dimensio, in qua nõ est corpus sensibile, & ista expositio noĩs, licet nõ sit data ab eis, tñ sequitur ex verbis eorũ, incœpit notificare hoc, & dixit Et, quia opinabãtur ꝙ oẽ ens est corpus, &c.i. &, quia isti opinabant ꝙ oẽ ens est corpus sensibile, intẽdebãt per vacuum illud, in quo nihil est oĩno, s. illud, in quo non est corpus sensibile. et quia ponebant ipsum esse aliquid, & non priuationẽ simplr, sed inane, & vacuũ, contingit vt sit dimensio. ergo significatum huius nominis vacuum, fm ꝙ ipsi intelligunt, est dimensio, in qua non est corpus sensibile. & intendit per dimensionem tres dimensiones. D.d. & ideo videbant, &c.i. &, quia opinabant ꝙ vacuum est illud, in quo non est aliquod sensibile, & aer est insensibilis, crediderunt ꝙ illa, quæ sunt plena aere, sunt vacua. D.d. Non igitur oportet, &c.i. &, cum sit declaratum fm opinione eorum, ꝙ significatum huius noĩs vacuum apud eos est dimensio, in qua non est corpus sensibile, non oportet volentes cõtradicere huic opinioni vera cõtradictione declarare ꝙ aer est aliquod corpus, sed declarare ꝙ non sunt hic dimẽsiones ꝑter dimensiones corporum existentiũ in eis, neq; separatæ, fm opinionem dicentium ꝙ vacuum inuenitur extra oĩa corpora, et per ea: neq; existentes oẽs in actu in corporibus, & si nõ separentur à corporibus: sed minuntur à corporibus ita, ꝙ nullum corpus sit cõtinuum in rei veritate, nisi fm ea sum. sed in oĩbus corporibus sunt foramina plena vacuo, vt Democritus, & Leucippus intendunt, & multi alij loquẽtium de Natura. D.d. neq; est aliquid extra corpus totale, &c.i. & fm hoc destruetur ẽt opinio dicentium ꝙ extra mundum est vacuum infinitum, et ꝙ in corpore totius non est vacuum. & intendebat declarare ꝙ, cũ destruxerit signãtũ huius noĩs vacuum, destruent oẽs opiniones dictæ de vacuo, qui aũt vult destruere vacuũ per hoc, ꝙ aer est corpus, nõ destruit nisi vnam opinionem particularem de vacuo.

Consimile in fra. 106. a.

Hi igitur non fm portas ad problema occurrunt, sed affirmantes esse magis. dicũt autem vnum quidem, ꝙ motus fm locum non vtiq; erit. hic autem est latio, & augmẽtatio. non enim videbitur vtiq; motus esse, si non sit vacuum, plenum enim non posse suscipere. si vero suscipiat, sintq; duo in eodem, continget vtiq; & quotlibet simul esse corpora. differentiam enim, propter quam non vtiq; erit quod dictum est, non est dicere. Si autẽ contingat hoc, & minimum suscipiet maximum. multa nãq; parua ipsum magnum est. quare, si multa æqualia contingit in eodem esse, & multa inæqualia.

Isti vero non cõtradixerũt significato fm ꝙ oportet. dicẽtes vero vacuum esse, sermo eorum est cõuentior. dicunt enim primo ꝙ motus localis impossibile est vt sit sine vacuo, & iste motus est translatio, & augmentum, & diminutio. existimatur enim ꝙ impossibile est vt sit motus, nisi sit vacuum. plenum enim impossibile est recipere aliquid. qm̃, si recipit, erit possibile duo corpora esse in eodẽ loco, et plura qũlibet insimul. nõ enĩ põt aliqs dicere ꝙ inter hoc, & illud est dista

tentia

rentia, propter quam non pōt esse, sicut est dictū. Et, cum ita sit, possibile est vt minima rerū recipiat maximā. magnū. n. diuiditur in multa parua. ergo, si est possibile vt multa æqualia sint in eodē loco, necesse est vt multa inæqualia etiam sint in eodem loco.

53 Cum dixit ꝙ contradictio eorum, qui dixerunt vacuum non esse, est debilis, incœpit inducere rōnes eorum, qui ponunt vacuum esse, & declarare ꝙ rationes eorū sunt valde apparētes, & dixit Isti vero, &c. i. qui destruunt vacuum. D. d. dicentes aūt vacuum, sermo eorum est conuenientior, i. & rōnes eorum magis ptinent ad sufficientiam, & apparentiam, D. d. primo vero, quia motus localis non pōt esse sine vacuo, i. & prima rōcinatio eorum est, quia dicunt ꝙ, si vacuum non fuerit, non erit motus localis: sed motus localis est: ergo vacuū est. vel, si motus est, vacuū est: sed mot⁹ est: ergo vacuū ē. Et, ꝙa cōtinuatio nō est manifesta, icœpit inducere rōnes eorū in cōtinuatione, & dixit existimaī enim ꝙ impossibile est, &c. i. existimatur enim ꝙ vacuum sequtur ex motu, & cum vacuū nō est, motus non est. D. d. plenum enim non pōt recipere aliqd, i. & existimatur ꝙ, si motus est, vacuum est: qm̄ motū mouetur in aliquo recipiente ipm. & illud aut est vacuum, aut corpus. si corpus, tunc corpus recipit corp⁹, & erunt duo corpora in eodem loco. quod est impossibile. &, cum impossibile est vt recipiens sit corpus: ergo est vacuum. Deinde addidit huic impossibili improbabilitatē statim, & dixit & multa corpora, &c. i. &, si sit possibile duo corpora esse in eodem loco, possibile est plura corpora esse in eodem loco. nō enim pōt aliquis dicere ꝙ est dria inter hoc, ꝙ vnum corpus recipiet duo corpora, aut plura corpora, & ꝙ propter illam differentiam nō est sicut fuit dictū, s. ꝙ illud, quod contingit in duobus corporibus cōtingat in pluribus. D. d. Et, cum ita sit, possibile est, &c. i. &, cum sit possibile vt multa corpora subiȝiantur in eodem loco, possibile est vt maximum corpus subiȝiatur in loco minimi corporis, vt ꝙ mundus subiȝiatur in loco sinapis. possibile est enim corpus maximum diuidi in minima corpora æqualia corpori minimo, quæ oia penetrant in loco minimi corporis. Deinde induxit aliud impossibile ēt, quod sequtur ex hoc, & dixit ergo, si possibile est, &c. i. qm̄ inæqualia fient æqualia, s. maximum subiȝi in minimo, & sic deficiet excessus.

Si suo corpora essent in eodem loco, possibile est maximum corpus subiȝi in loco sinapis.

Melissus igitur etiam ostendit ꝙ vniuersum immobile sit ex his. si enim mouebitur, necesse est, inquit, esse vacuum. vacuum aūt non est eorum, quæ sunt.

Melissus igit̄ declarauit ex hoc, ꝙ totū nō mouetur. dixit, qm̄, si mouetur, necesse est vt sit vacuum. sed vacuum non est.

54 Melissus cōclusit in primis duabus, quia negat motū esse.

Et Melissus cū obedit ad vacuum esse, si motus est: & vacuum apud ipsum non est: igitur dixit totū non moueri, & cecidit in primis duabus, ꝙa negat motū esse.

Vno igitur modo demōstrant ꝙ aliquid est vacuum. Alio vero, quia videntur aliqua cogi, ac constringi. vt & vinum dicunt cum vtribus recipere dolia, tanquā in ea, quæ insunt vacua, subeunte, quod densatur, corpore. Amplius aūt & augmentatio videtur fieri oībus per vacuum. alimentū enim corpus esse, duo aūt corpora impossibile simul esse.

Duo corpora impossibile simul esse.

Iste igitur est Vnus modus, ex quo declarat vacuum esse aliquid. & Alius modus est, quia nos videmus res, quæ congregātur adinuicem, & condensantur, dicunt, v. g. vinū. dolia enim occupant ipsum cum vtribus, & sine. & hoc significat hic esse loca vacua, ad quæ corpus congregatur, quando densatur. Et etiam augmentum omnes homines existimant ipsum esse mediante vacuo. dicunt enim ꝙ nutrimentum est corpus, & impossibile est vt duo corpora sint insimul.

Cū declarauit ꝙ vnum eorum, ex qbus ꝓbant vacuum esse, est motus translationis, dicit ēt ꝙ ex densitate probant etiam vacuum. dicunt enim ꝙ vnū corpus videtur constringi, & fieri minus q̄ erat: &, si vacuum non esset, contingeret vt partes eius inuicē pene tirarent. quod est impossibile. Deinde induxit tertiā rationem, & dixit Et ēt augmentum, &c. i. qm̄ nutrimentū, quia est corpus adueniens corpori nutribili, & penetrās ipsum, necesse est vt in corpore nutribili sint foramina vacua, in quibus intrat cib⁹. qm̄, si nō essent illic foramina, contingeret corpus penetrari. Hæ igitur sunt tres rationes, quarum vna est ex motu translationis, & secūda ex densitate, & raritate, & tertia ex nutrimento. & impossibile, quod sequitur ex eis fm existimationē, est vnum, s. corpus penetrari. & ratiocinatio ex vtrib⁹ est particularis, & reducit ad rationem ex densitate, & raritate.

Secūda rō.

Tertia rō.

Testimoniū aūt & illud de cinere faciunt, †{q tantū aquæ} recipit, quantū vas vacuū. Esse aūt affirmauerūt & Pythagorei vacuū, ipsumq; cœlum ex infinito spiritu, veluti respirās ingredi. Et hoc esse vacuum, quod disterminat naturas: tanq̄ vacuū separatio q̄dā sit eorum, quæ sunt cōsequenter, & distermi natio. et hoc esse primum in numeris. vacuū enim disterminare naturàm ipsorum.

† a.l. q æquā aquam.

Et testatur apud eos hoc, quod accidit cineri. recipit enim ex aqua tantū, quantū vas, in quo erat cinis. Et Pythagorici dicebant vacuum esse, & quod per anhelitū intrat cœlum. cœlū enim attrahit ipsum cū hoc, quod attrahit, quando anhelat ex spiritu infinito. Et vacuum etiam est illud, quod distinguit inter naturas: qm̄ vacuum est distinctio, & determinatio inter consequentia. dicunt, & hoc primo inuenit in numeris. vacuū enim apud eos distinxit naturam eorum.

Et hæc est alia rō particularis: & induxit ipsam pro testimonio dicētium vacuum esse. dñt. n. ꝙ idē vas tātum capit de aqua, qm̄ est plenum cinere, quantū capit de aqua, qm̄ est vacuum. & hoc non sum expertus. &, si est, sicut dicunt, non habet aliam causam, nisi quia aqua corrūpitur à cinere, aut fm totum, si dixerim⁹ ꝙ inter partes cineris non est aer diuisus ita, ꝙ ex eo non remaneat in eo, nisi qualitas tm̄, aut corrumpantur ex eo partes aliquæ, et aeri, qui est mixtus cum cinere, succedunt ex eo partes aliquæ, & dissoluūtur à cinere aliæ partes, & hoc ē verius. Et signū est⁹ est, qm̄, qñ cinis exprimitur

56 Quarta rō particularis.

Propter hoc ꝙ ex eo non remaneat in eo, nisi qualitas tm̄, aut corrumpantur ex eo partes aliquæ, et aeri, qui est mixtus cum cinere, succedunt ex eo partes aliquæ, & dissoluūtur à cinere aliæ partes, & hoc ē verius.

exprimitur, exit quædam pars aquæ ab eo, & non tota, & qñ cinis deficcatur, reuertitur minor q̄ erat. Et Pythagorici inducebant quartam rōnem vniuersalē. dicebant enim ꝙ causa diuisionis entium consequentium, i. non contingentium est vacuum, & dicebant. qm̄, si diuisio est, vacuum est: sed diuisio est: ergo vacuum est. D. d. Et Pythagorici dixerunt uacuum esse. id est, & Pythagorici opinabantur vacuum esse penetrans totum mundum per anhelitum, & nō separatū, cum mundus anhelet à spiritu infinito, s. vacuo. Deinde induxit aliam rōnem ex distinctione, quæ inuenit in rebus consequentibus, & dixit Et est illud, quod distinguit inter naturas, &c. i. & vacuum est illud, quod distinguit inter naturas distinctas apud eos. est enim apud eos causa distinctionis, & determinationis consequentium. & hoc primo inuenitur in numeris, i. &, ꝙa consequens primo inuenitur in numeris, & mediante numero inuenitur in alijs entibus, dixerunt ꝙ vacuū est illud, qđ distinxit naturā numeroꝝ, & post distinxit naturas reꝝ per distinctionē naturę numeroꝝ.

Quarta rō.

† a.l. ibi nihil esse.

Caput Secundum, Nonnullarum opinionum Vacuum esse afferentium confutatio.

EX quibus igitur alij quidem dicūt esse, alij vero non dicūt, tot ferè, ac talia sunt. Vt aūt sciamus vtro se modo habeat, oportet accipere quid ipsum nomē significat. Videtur igitur Vacuum locus esse, in quo nihil est. huius aūt causa est, quia quod est corpus esse putant: omne aūt corpus in loco esse: vacuum aūt, in quo loco nullū est corpus. quare sicubi non est corpus, †{ibi vacuū esse.} Corpus aūt rursus omne putant esse tangibile: hmōi autem est quodcūq; habet grauitatem, aut leuitatem: accidit ergo ex syllogismo hoc esse vacuum, in quo non est graue quicq̄, aut leue. Hæc igit̄, sicut diximus etiā prius, ex syllogismo accidunt. Inconuenientes aūt est, si punctū vacuū sit. oportet. n. locum esse, in quo corporis sit spatiū tangibilis.

Ista igitur, & similia ferè sunt, per quæ rōcinantur dicentes vacuum esse, & negantes ipsum. Et est necesse delarare ꝙ istorum est necessarium scire significatū huius noīs. Et existimatur ꝙ Vacuum est locus in quo nihil est. & causa in hoc est, quia existimant ꝙ omne ens est corpus, & ꝙ oē corpus est in loco, & ꝙ vacuum est locus, in quo non est corpus, sequit̄ igitur ꝙ, si aliquod vbi fuerit, in quo non est corpus, ꝙ nihil sit illic omnino. Et existimāt ēt ꝙ oē corpus est tāgibile: & illud, quod est tale, est illud, quod hēt grauitatē, & leuitatem: ergo sequit ex hoc ꝙ vacuū sit illud, in quo nō est grauitas, aut leuitas. Ista igit̄, sicut diximus superius, sequunt fm rōnem. Sed est inopinabile vt pūctus sit vacuum. qm̄ sequitur ut sit locus, & illud est, in quo est dimēsio corporis tangibilis.

57 Dicit hoc igitur, quod narrauimus, est ferè totus sermo probantiū vacuum esse, & improbantium, & necesse est illi, qui intendit declarare ꝙ istoꝝ est necessārium, scire quid significat hoc nomen vacuum. Et dixit hoc, quia principiū perscrutationis per vtrum sim pliciter, s. vtrū aliqd sit, aut nō, ē exponere nomen per sermonē cōpositum ex aliquo, quod est tanq̄ genus, et alio, quod est tanq̄ dria. deinde quæreī, si illud genꝰ est †{ibi dria,} si fuerit, verificabit illud q̄stiū: &, si non, non, vt declaratum est in Posterioribus. D. d. Et existimatum est ꝙ vacuū est locus, in quo nihil est, i. existimaī fm opinionem eoꝝ, ꝙ hoc nomen vacuum significat apud eos locum, in quo nihil est. D. d. & causa in hoc est, &c. i. qm̄ opinabātur, ꝙ oē ens est corpꝰ: & ꝙ oē corpus est in loco. & ꝙ vacuū ē locus, in quo non est corpus: ex quo sequtur ꝙ vacuū est illud, in quo nihil est. D. d. Et existimant ꝙ omne corpus est tangibile, &c. i. & quia ponunt ꝙ vacuū est illud, in quo nō est corpus: & ponunt ēt ꝙ oē corpus est tāgibile: & ꝙ rangibile habet grauitatem, aut leuitatē: sequtur ꝙ vacuum sit illud, in quo nō est grauitas, aut leuitas. D. d.

Quinta rō.

† a.l. plenū sensibili

† a.l. pleno sensibili ex Alex.

20 Ista igitur, &c. i. ista igitur inopinabilia sequuntur eis, ꝙ exponunt hoc nomen vacuum tale expōne, s. quia contingit eis ꝙ uacuum sit aliquid, in quo nō est grauitas, aut leuitas. D. induxit vnum inopinabilium contingentium huic positioni, & dixit Sed est inopinabile vt punctus sit vacuum, &c. i. qm̄, cum contingit eis ꝙ vacuum sit illud, in quo nō est graue, aut leue, & hæc est descriptio vacui, & descriptio conuertitur super descriptum, erit verum ꝙ illud, in quo non est graue, aut leue, est vacuum. sed in puncto nō est graue aut leue: ergo punctus est vacuū. si igitur punctus est vacuum: & vacuum est locus: ergo punctus est locus. sed locus est diuisibilis, cum in eo est dimensio corporis tangibilis: & punctus est indiuisibilis, quod etiā inconueniens. & hoc intendebat, cum dixit qm̄ necesse est vt sit locus, &c. i. qm̄ sequtur ex hoc, quòd punctus est vacuū, & vacuum est locus apud eos, vt punctus sit locus. & locus apud eos est illud, in quo est dimensio corporis tangibilis: ex quo sequitur vt dimensiones subsectantur in puncto, si diuisibile indiuisibili. & hoc contingit eis, quia negatio, per quam diffinierunt vacuum, est negatio vniuersalis, per quam non intelligitur natura terminata, scilicet cum dicunt, quòd est locus, in quo non est corpus. hoc enim est verē de colore, & de puncto. & ideo illi, qui dicunt ipsum esse dimensionem, in quo non est corpus, non contingit eis hoc inopinabile, quoniam dicere ipsum esse locum, in quo non est corpus, non significat naturam terminatam, sicut significat apud dicentes ipsum esse dimēsionem, in qua non est corpus.

Principiū perscrutationis est simplex, vtrū aliquid sit, aut nō, vel exponere nomē per sermonē compositum ex aliquo, quod est tanq̄ genus, & alio, quod est tanq̄ dria, deinde quæreī, si illud genꝰ est †{ibi dria,} nam.

Attamen videtur dici uacuum, Vno quidem modo †{non plenum sensibili} corpore secūdum tactum. sensibile aūtē est secundū tactum quod grauitatem habet, uel leuitatem. Quocirca dubitauerit aliquis, quidnam dicēt, si habeat spatium colorem, aut sonum, utrum uacuum, an nō? An manifestum est, si corpus quidem susciperiat tāgibile, uacuum esse, si uero, non minime.

Et etiam uidemus ꝙ uacuum dr̄ Vno modo illud, quod nō est plenum corpore sensibili fm tactum. & sensibile fm tactū est illud, quod hēt grauitatē, aut leuitatē. Quid igit̄ dicunt, si aliquis interrogauerit eos, & dixerit, si dimēsio recipit colorem, aut sonū, qñ percutit, utrū sit uacuum, aut nō. Sed est manifestum

ſtum ꝙ, ſi recipit corpus tangibile, eſt uacuũ, &, ſi non recipit, non.

58 Cum deſtruxit deſcriptionem dicentẽ vacuum eſſe locum, in quo nõ eſt corpus, reuerſus eſt ad alias deſcriptiones, & dixit Et ẽt videmus ꝙ vacuũ dr Vno modo, &c.t. & videmus ꝙ vacuũ deſcribitur multis modis. quorum Vnus eſt, ꝙ eſt dimenſio nõ plena corpore ſenſibili ſm tactum. D.d. & ſenſibile ſm tactũ, &c.t. & contingit iſtis ex hoc, ꝙ vacuum ſit dimenſio, in qua nõ eſt grauitas, aut leuitas tm̃. & ideo dixit Quid igitur dicunt, &c.t. & dicendum eſt dicẽtibus hoc, qñ illa dimenſio recipit colorẽ, & ſonum, vtrũ ſit vacuũ, aut nõ. Si vacuum, tunc uacuum erit vnum entium ſenſibilium nõ intelligibilium, quod non dicunt: ſi aũt nõ vacuum, tunc vacuum non eſt illud, in quo nõ eſt corpus tangibile tm̃, ſed in quo non eſt qualitas tãgibilis, neq; color, neq; ſonus. D.d. Sed eſt manifeſtũ, &c.t. ſed deberẽt addere in definitione ꝙ eſt illud, in quo: nõ eſt corpus tangibile, & recipit illud. non enim ſequitur vt illud, in quo nõ eſt corpus tangibile, ſit vacuum, cũ cœlum ſit hmõi, quia eſt illud, in quo non eſt qualitas tangibilis. Dixit Alexan. & in alio libro loco eius, in quo dicit quod non eſt plenum corpore tangibili, eſt quod eſt plenum corpore tãgibili. & ſm hoc intendũt per illud, aerem. aer enim apud eos eſt ſenſibilis per tactum tm̃, & apud eos eſt vacuum: & ideo crediderunt ipſum eſſe ſenſibile p tactum tm̃. & ſm hoc contradixit eis poſt, cum dixit qm̃, cum recipit alias qualitates à tangibilibus, vtrum remanet vacuum, aut nõ. ſi igit̃ remanet, deſtruet̃ deſcriptio, ſi non remanet, tunc vacuum recipiet qualitates in loco corporum.

In cœlo nõ ẽ qualitas tangibilis. Idem pr. &c.t. ex parte de ſuba orbis. Idẽ t. cœ. t. c. 20.

Alio aũt modo, in quo nõ eſt hoc aliquid, neq; ſubſtantia aliqua corporea. Idcirco quidam dicunt vacuum eſſe corporum materiam: qui quidem & locum hoc idem dicentes, non recte. materia enim ſeparabilis non eſt * à corporibus: vacuum autem, quæ- runt, vt ſeparabile.

*a.Laredb.

Et Alio modo dr illud, in quo non eſt aliquid demõſtratum, neq; ſubſtãtia corporalis. Et ideo dixerunt quidã ꝙ vacuum eſt materia corporũ: et iſti ſunt, qui dixerunt etiam ꝙ locus eſt iſta. et nõ bene dixerunt. materia enim nõ eſt ſeparata à rebus: vacuũ enim nõ pſcrutat de illo, niſi ſm ꝙ eſt ſeparatum.

59 Et alĩ deſcribunt ipſum, ꝙ eſt illud, in quo nihil eſt demonſtratũ, neq; accidens, neq; ſubſtantia corporalis. et, quia iſta deſcriptio conuenit materiæ, putauerũt quidam ꝙ materia, & vacuum ſunt idem, ſicut exiſtimauerunt ꝙ locus, & materia ſunt idem. & innuit, vt mihi videt̃, Platonẽ. D.d. & nõ bene dixerunt, &c.t. & nõ bene exiſtimauerunt. qm̃, cum dicimus ꝙ in materia nihil eſt demonſtratũ in actu, non intelligimus ꝙ poſſit demonſtrari à rebus demonſtratis in actu, ſed intendimus ꝙ in tua eſſentia non eſt aliquid demõſtratum, neq; eſt in ſe aliquod demõſtratũ. qm̃, ſi ita eſſet, nõ reciperet res demõſtratas. vacuum vero eſt iliud, in quo nõ eſt aliqd demõſtratũ ita, ꝙ vacuum inuenit̃ ſeparatũ à rebus demonſtratis, qũ dicitur vacuum.

Plato exiſtimauit ꝙ locus, & mã- teria ſtile ſunt. pr. t. c. 16.

Quomodo intelligit dictũ Arc. vt, ꝙ in mã nihil eſt demonſtratũ in actu.

Quoniam aũt de loco determinatum eſt, & vacuum locum neceſſe eſt eſſe, ſi ſit, priuatum corpore, locus aũt & quo eſt, & quomodo non eſt, dictum eſt, manifeſtum eſt ꝙ ſic quidem vacuum non eſt, aut ſeparatum, aut inſeparabile. vacuum enim non corpus, ſed corporis ſpatium eſſe volunt.

Et iam determinauimus de loco, & eſt neceſſe in vacuo ẽt, ſi eſt poſſibile, vt ſit locus, q̃ caret corpore, & iam narrauimus locũ quo eſt, & quo nõ, manifeſtum eſt ꝙ vacuum, qd dr hoc modo, non eſt ſeparatum, neq; nõ ſeparatum. vacuum enim nõ eſt apud eos corpus, ſed dimenſio ſine corpore.

Cum deſtruxit deſcriptiones dictas de vacuo, incœpit declarare ẽt ꝙ illud, quod dicit in pſecutatione de loco, deſtruit deſcriptionẽ veram vacui, quæ eſt ipſm eſſe dimenſionem, in qua nõ eſt corpus, & dixit Quia iam determinauimus, &c.t. &, quia iam declarauimus locum quid ſit, & quo eſt: quia declarauimus ꝙ eſt primũ cõtinens extraneũ: et ꝙ non eſt hoc, dimenſio exiſtens p ſe ſeparata à corporibus, neq; non ſeparata, ſed mixta cum eis: & vacuum, ſi ſit, nihil aliud eſt q̃ dimẽſio ſeparata: manifeſtum eſt ꝙ vacuum nõ eſt. Et, cũ dixit ſeparata, neq; non ſeparata, intendit ſm opinionem dicentium ꝙ vacuum eſt ſeparatũ à corporibus, & ſm opinionem dicentiũ ꝙ eſt mixtũ cum corporibus, & non ſeparatũ ab eis. &, cum dixit vacuũ enim apud eos, &c. innuit etiam modum, ex quo cõtigit vt non inueniatur dimenſio per ſe. illud enim, quod inuenitur per ſe eſt corpus, dimenſiones vero inueniuntur in corporibus. &, quia vacuum eſt dimenſio exiſtens per ſe, ſequitur vt non ſit: quoniam, ſi eſſet, tunc prædicamentum quantitatis eſſet ſeparatum, et tunc quãtitas eſſet ſeparata à ſubſtantia.

Quapropter & vacuum videt̃ aliquid eẽ, quia & locus, & per eadem. venit enim motus, qui ſm locum eſt, & ijs, qui locum dicũt eſſe aliquid p̃ter incidentia corpora, & ijs, q vacuum. cauſam autem motus putant eẽ vacuum, ſic, vt in quo mouentur. hoc autem tale erit, qualem locũ dicunt quidam eſſe.

Et ideo dicũt ꝙ vacuum eſt aliquid, quia locus ẽt eſt aliquid, & eildẽ cauſis dicunt hoc ꝙ vacuum eſt. motus enim in loco coegit dicẽtes locum eſſe aliquid aliud à corporibus, quæ ſubiunct̃ in eo, ad dicendũ hoc, & coegit dicentes vacuũ eſſe ad dicendũ hoc. q.n. exiſtimauit vacuũ eſſe cãm motus, exiſtimauit ipm eſſe illud, in quo mouet̃ res mota. & ideo dixerunt qdam ꝙ hoc eſt tanq̃ locus.

Crc. Anſ. & Iſidẽ. & multi Gr.

Idem, &, quia exiſtimant ꝙ locus, & vacuum ſunt idem, & locus apud eos eſt aliquid, exiſtimant ẽ hoc modo vacuum eſſe aliqd, t. ens. D.d. per eaſdem cauſas, i. & per eaſdem cautas crediderunt locum eſſe, & vacuum eſſe, & exiſtimauerunt ea eſſe vnũ ſm ſubiectum, & duo ſm modum. D. dedit cauſam. ex qua exiſtimauerũt hoc, et dixit motus enĩ in loco coegit, etc.t. ipm motus eſt illud, quod induxit homines ad credendum locum eſſe, & vacuum eſſe. ſed opinari locum eẽ propter motum eſt vera opinio, opinari uero vacuum eſſe, ꝓpter motũ eſt falſum, & ſimiliter hoc, quod opinãtur ex hoc, ꝙ vacuum eſt locus, eſt falſum. D.d. qui enim exiſtimauit, &c.t. qui enim exiſtimauit vacuum eſſe

eſſe cauſam motus, exiſtimauit hoc, ga reputauit ipm eſſe illud, in quo res mota mouetur, ſicut reputatur de loco. & ideo dixerunt ꝙ vacuum, & locus ſunt idem. Et, cum dixit ꝙ motus induxit eos ad dicendum vacuum eſſe, incœpit contradicere eis.

Nulla aũt neceſſitas eſt, ſi motus eſt, eẽ vacuum. omnino igitur omnis motionis, nequaq̃. quocirca & Meliſſum latuit. alterari namq; poteſt plenum. Sed neq; ſm locũ motum. ſimul. n. cedere ſibi inuicẽ cõtingit, nullo exiſtẽte ſpatio ſeparato, p̃ter corpora mota. atq; hoc manifeſtũ eſt & in cõtinuorũ reuolutionibus, vt & in ijs, q̃ ſunt humidorũ.

Et nõ eſt hic neceſſitas cogẽs, ſi fuerit motus, vt vacuum ſit. qm̃ vl̃r non eſt hoc neceſſariũ de oĩ motu. & hoc ignorauit Meliſſus. poſſibile enim eſt vt plenum alterẽ. Et poſtea, qm̃ neq; eſt neceſſarium in motu locali. poſſibile enim eſt vt ambo cõgregent̃. & ſic corpora mobilia cedant ſibi in locis adinuicẽ, abſq; eo, ꝙ hic ſit dimẽſio ſeparata, p̃ter dimenſionẽ eorum. & hoc eſt manifeſtũ in curſu corporum continuorum, & ſimiliter etiam in curſu corporum humidorum.

Pita expõ.

62 Dixit Et non eſt hic neceſſitas cogens, ſi motus fuerit, vt ſit vacuũ. Primo vero, qm̃, ſi vtamur motu vl̃r, & cõmuni, hoc manifeſtum eſt. ſ. ꝙ vacuum nõ eſt neceſſarium in oĩ motu. motus enim alterat̃ uus, aut indiget pleno de neceſſitate, aut nullus exiſtimat ipm indigere vacuo. & hoc eſt manifeſtum per ſe. & hoc ignorauit Meliſſus, cum dixit ꝙ totũ eſt ĩmobile quolibet genere motus, quia nõ eſt vacuum. Et, cum declarauit ꝙ manifeſtum eſt per ſe, ꝙ non oĩs motus facit exiſtimari vacuũ eſſe, incœpit declarare ẽt ꝙ neq; ex motu in loco ſequitur vacuum eſſe, & dixit Et poſtea, &c.t. & poſtea, ſi cõceſſerimus ꝙ ipſi non probant vacuum ex oĩ motu, ſed ex motu locali, apparebit ẽt ꝙ hoc non ſequitur ẽt in motu locali. qm̃ poſſibile eſt motum localẽ eſſe ſine vacuo. & hoc intendit, cum dixit poſſibile enim eſt vt duo congregent̃, ſ. motum eſſe, & vacuũ nõ eſſe. D.d. quõ, & dixit & ſic corpa mobilia cedant ſibi, &c.t. & hoc erit ita, ꝙ oĩa corpora mobilia, qñ aliquod corpus eorum mouet̃, cedat et in loco aliud corpus, ad quem trãſeret, et illi aliud, abſq; eo, ꝙ ibi ſit dimenſio ſeparata, in qua motum moueat̃ p̃ter dimenſionem corporũ mobiliũ. Deinde narrauit ꝙ iſte modus qualitatis translationis mobilium manifeſtius eſt de cauſis ſenſibilibus, & dixit & hoc manifeſtũ eſt in curſu, &c. & intendit per corpora cõtinua contãgentia. iſta. n. qñ mouent̃, cedunt ſibi adinuicem: &, ſi nõ, impediret̃ motus. & intendit per corpora humida motum partium aquæ, & aeris. partes enim iſtorum moueni, qñ cedunt ſibi in loco adinuicem: & ſimiliter iſta corpora cedunt in loco naturalĩ rebus, quæ mouentur in ets, ſ. mobilibus in aqua, & aere. Et forte intendit p hoc, quod dixit in curſu corporũ continuorũ, corpora mobilia ſm partes, ſicut aqua, & aer, & per hoc, ꝙ dixit et ſiſt in curſu corporum humidorũ, intendit ꝙ hoc manifeſtũ eſt ẽt in curſu corporũ humidorũ, ſ. qm̃ motus eorũ eſt per motus rerum, in quibus mouẽtur.

Ieda expõ.

Cõtingit aũt & denſari nõ in vacuum, ſed ꝓpterea ꝙ ea, quæ inſunt, elabuntur: vt, aqua colliſa, aerem, qui ineſt. Et augmentari, non

Augmentari igit. nõ to tũ ingrediẽte aliq. ſed & alteratione.

ſolum ingrediẽte aliquo, ſed & alteratione, vt ſi ex aqua fiat aer. Omnino aũt de augmẽtatione ratio, & de aqua in cinerẽ infuſa, ipſa ſeipſam impedit. aut enim non augeẽ quodlibet, aut non corpore, aut cõtingit duo corpora in eodem eſſe. Dubitationem igit̃ communem volunt ſoluere, ſed non vacuum demonſtrant ꝙ eſt, aut totũ corpus vacuũ eſſe neceſſarium eſt, ſi penitus augeẽ, & augetur p vacuum. eadẽ aũt ratio & in cinere eſt.

Et poſſibile eſt ẽt corpus cõdenſari nõ ad vacuum, ſed quia illud, quod eſt in eo, diſſoluitur, & exit ab eo. v.g. qm̃, qñ aqua, diſſoluitur, & exit ab ea aer, qui eſt in ea. Et poſſibile eſt corpus augeri, quia aliquid intrat ĩ ipm tm̃. ſed augetur per alterationem ẽt. v.g. qñ aer generatur ex aqua. Et vl̃r ſermo de augmento, & ſermo de aqua, quæ funditur in cinerem, deſtruunt ſe adinuicem. qm̃ aut nihil augetur, aut augmentum eius non fiet p corpus, aut duo corpora congregantur in loco. Ipſi igitur p hoc, ꝙ dicunt, nõ declarãt vacuũ eẽ, ſed quærũt diſſoluere qõnẽ cõem nobis, & illis. & oportet ẽt ut corpus ſit vacuũ, cum totum augetur, & augmentũ ſit mediãte vacuo. & hoc idem dicimus de cinere.

63 Cum declarauit ꝙ nõ ſeqtur, ſi motus ſit, ut vacuũ ſit, vt ꝓbantes vacuum eſſe exiſtimauerũt, incœpit ẽt declarare ꝙ neq; ẽt ſequitur ex denſitate, & raritate, neq; ex augmento, & dixit Et poſſibile eſt etiã corpus condenſari non ad vacuum, t. & poſſibile eſt exiſtimari ꝙ corpora condenſentur ſine eo, ꝙ vacuũ ſit impoſitum in ipſo. et hoc intelligit vt à corpore cõtradenſato diſſoluant quædam partes, & exeunt ab eo. & ſic conſtringuntur partes reſiduę ad loca illarum partium. & ſic corpus fiet minoris quantitatis abſq; eo, ꝙ imagnet ꝙ inter partes eius ſunt foramina vacua, ad quæ cõſtringũtur partes eius apud denſitatẽ. v.g. ꝙ qñ aqua exprimitur, reuertitur in minorem quantitatem: quia partes aeree mixtæ cum ea diſſoluunt ab ea. & ſili in lana, & filtro. & poſſibile eſt ꝙ denſitas accidat nõ ꝓp exitum partium, ſed ex alteratione tm̃, qñ corpus maioris quantitatis transfertur in minorem quãtitatem. & ſimiliter poſſibile etiã eſt vt magnitudo eius creſcat abſq; eo, ꝙ admiſceatur ei aliquid extrinſecũ ut aqua, quæ tranſmutatur in aerem. & hoc intendebat cum dixit Et poſſibile eſt corpus augeri. &, quia hoc dr augmentum tranſumptiue: augmentũ enim in rei veritate non eſt niſi in aiato, & p aliquod extrinſecum: & declarare quõ ſit augmentũ verum manifeſtum impertinẽs eſt hic, incœpit declarare ꝙ qõ de augmento nõ diſſoluitur ex poſitione vacui: ſed remanet ſuper illos, ſicut remanet in hoc loco ſuper nos, & dixit Et vl̃r, &c.t. & vl̃r qõ de augmento, & de aqua, quæ funditur in cinere, remanet, licet ponatur vacuũ. cõtinget enim, ſi corpus augetur p introitum alterius corporis in ipſum, & augmẽtũ ẽ in oĩbus ptib⁹ augmẽtabilis p introitũ alĩ cuius extrinſeci, quod non poſſimus dicere ꝙ oẽs partes corporis ſunt vacuum. qm̃, ſi ita eſſet, non eſſet ĩ corporeitas oĩno. ergo qõ remanet ſupra illos, ſicut ſuper nos. ſumus igitur inter tria. qm̃ augmẽtum [illegible] regabimus eſſe: aut negabimus ipm fieri per additamentum corporis extrinſeci: aut, ſi conceſſerimus, habebimus

Augmẽtũ [illegible]

mus pro possibili corpus penetrare corpus. D.d. Ipsi igitur per hoc, quod dicunt, &c.1.& maximũ, quod dicunt, est quærere à nobis dare causam augmenti non aliud. qm̃, cum declarauimus ꝙ vacuum nõ sufficit in dando cãm augmẽti, oportet nos dare cãm illius. Deinde notificauit quõ remanet sup eos, & dixit & oportet ẽt vt totum corpus, &c.1.& necesse est vt totũ corpus sit vacuum, si posuerimus ipsum augeri ꝓ oẽs partes: & augmentum fit ꝓ introitum partium corporis, quod est ex extrinseco in locis vacuis augmentatis: qm̃ corpus ipsum nõ augmentatur in oibus partibus, sed in quibusdam: qm̃ adduntur in eo partes, quæ ante nõ erant: & hoc est additio, nõ augmentũ. D.d. & hoc idẽ dicimus de cinere, i. per positionẽ vacui ẽt nõ dissoluit quõ de cinere, nisi totum vas esset vacuũ. qm̃, cũ fuerit positum ꝙ tm̃ capit de aqua cũ cinere, sicut sine aq̃, & vacuum, quod est in cinere, est minus necessario ꝙ inane totius vasis, remanebit quæstio.

Caput Tertium, in quo destruitur sermo probantium Vacuum per motum, ex ipso motu.

QVod igitur ea, ex qbus demonstrant vacuum esse, soluere facile sit manifestum est. Quod aũt non est vacuũ sic separatum, vt quidam dicunt, dicamus rursum. Si enim est vniuscuiusq; simplicium corporum latio aliqua natura, ut ignis quidem sursum, terræ autem deorsum, & ad medium, manifestum est ꝙ vacuum nõ erit causa lationis. Cuius igitur causa erit vacuũ? videtur enim esse causa motus secundum locum. huius autem non est.

Manifestum est igit̃ ꝙ sermo eorũ de vacuo destrui facilis est ex illis rebus, qbus probant ipsum esse. Et nos narrauimus prius ꝙ non est hoc vacuum separatum, vt quidã dicũt. Dicamus igitur qm̃, cum vnumquodq; corporum simplicium habeat aliquam translationẽ. v. g. ignis superius, & terra inferius, & ad medũ, manifestum est ꝙ non est rectũ vt vacuũ sit cã trãslationis. Quis igit̃ motus põt aliquis dicere ꝙ vacuũ est eius cã? cũ nõ existimetur ꝙ sit causa alicuius, nisi motus in loco, & non est causa nisi istius motus.

64 Idest manifestum est igitur ꝙ sermo eorum in probando vacuum ꝑ motum destruetur ex ipso motu. apparet. n. ꝙ ex motu non segtur vacuum esse, immo ex illo destruitur vacuum. Et dixit Dicamus igit̃, &c.t. apparet ex isto sermone ꝙ nõ intendit in eo destruere vacuum, vt promisit in principio sermonis, s. destruere rõnem eorum de vacuo, destructio, n. aduenies super rõnem eorum fuit destructio consecutionis, quam existimabant esse inter motum, & vacuum. iste vero sermo est destructio eius, ꝙ vacuũ sit causa motus fm finem. quasi igitur in primis sermonibus declarauit ꝙ vacuum non est cã formalis motus: & in hoc sermone declarauit ꝙ nõ est causa finalis. Et sermo syllogisticus componitur sic. Si vacuum fuerit causa motus, fm ꝙ locus est nobis causa eius, ꝙ translatio alta est ad superius, & alta ad interius: &, si fuerit causa diuisionis trãslationis, erit diuersiq; naturq; nõ cõsimilis: sed ẽ cõsimilis naturæ: ergo non est causa trãslationis: &, cum non fuerit causa translationis, nõ erit causa motus fm illius rei fuerit positum in loco separato, & illud

finem. Sed causa, quam ipsi dicunt de vacuo, non est ista. qm̃ cã, quam ipsi fingebant de vacuo, quasi est cã naturalis, s. causa, per quam aptatur motus. & ideo incœpit declarare ꝙ impossibile est motum fieri in vacuo: & etiam fingunt ipm̃ esse causam leuitatis, & plenũ causam grauitatis. Et apparet ex hoc sermone bene ꝙ vacuum non est locus. qm̃, si vacuum esset locus, in quo non est corpus, & transferẽ ad ipsum corpus, essent in eo superius, & inferius: sed in eo non sunt superius, & inferius: ergo in eo nõ est locus, &, cum nõ fuerit locus, nõ erit ens. qm̃ in definitione eius dr̃ ꝙ est locus. & hoc intendebat per hunc sermonem. & sermo eius erit talis. manifestum est ꝙ vacuum, cum non fuerit locus, ad quẽ trãsferuntur corpora naturalr̃, non erit ens. & forte, quia sermo cõtinet duas cõclusiones inimul, ꝑmisit in principio sermonis primam cõclusionẽ, & propalauit in ipso sermone secundã conclusionem, & demonstrauit per hoc, ꝙ sermo cõtinet duas conclusiones insimul. & hoc fm̃ tuũ morem in abbreuiatione. D.d. Quis igitur motus, &c.1.&, cum sit declaratum ꝙ nõ est causa motus, qui existimat ꝙ est dignius vt vacuum sit causa eius, s. motus translationis, sequit vt non sit causa alicuius motus oĩno: &, cum non fuerit causa illius, non sequitur ex positione motus vacuũ esse, sed econtrario, s. vacuum non esse. Et Alexã. exponit hunc locum ita. ꝙ, si natura sit causa translationis corporum naturalium, vacuũ nõ est cã translationis: &, cum non fuerit causa translationis, non erit causa alicuius. &, cum nõ fuerit causa alicuius nõ erit ens oĩno. & ista contradictio est propria ponentibus vacuum, quia est causa agens trãslationis ad superius nõ ponentibus ipsum causam materialẽ translationis.

Amplius, si est aliquid, ut locus priuatus corpore, cum est uacuum, quo mouebit̃ impositũ in ipso corpus? nõ enim in oẽm partem. Eadem aũt ratio & ad eos, qui locũ esse quid separatum putãt, in quẽ id fertur, †{qd fertur. } quomodo nanq; fertur positum, aut manebit? Et de ipso sursum, & deorsum, & de uacuo conueniet eadem ratio merito. uacuum enim locum faciũt, qui esse dicunt. Et quonam modo inerit, aut in loco, aut in uacuo? non enim contingit, cum totum positum fuerit, ut in separato loco, ac permanente, corpus aliquod. pars enĩ, nisi seorsum ponatur, non erit in loco, sed in toto. Amplius, si neq; locus est, neq; uacuum erit.

Et etiam, si uacuum sit, sicut locus cõe corpori, cum fuerit positũ in uacuo aliquod corpus, quò igitur attrahitur? impossibile enĩm est ut attrahatur ad ipsum totum. Et per hũc eundem sermonẽ contradiceẽ illis, qui existimant locum esse aliquid separatum, ad quod fiet & translatio. quæretur igitur ab eis qũo sit attractio corpis positi in eo, aut ges eius. Et quæritur de supiori, & inferiori, sicut fuit quæsitum in uacuo. necesse est enim ut sermo de illo sit sicut sermo de uacuo. dicentes enim uacuum esse ponunt ipsum locum. Et quæritur etiam qũo erit aliquid in loco, aut in uacuo. hoc enim nõ adaptatur, qñ totum

16. & 41. Sed vide q̃ posuit supra cõ. 48. vbi hẽt ꝙ in vacuo nõ è mouimenti neq; discretio. Vide contradictiõ. Vide Documẽta.

Pars nõ erit in loco per se, tm̃ in toto loco. Ita toto.

Dimẽsiones, q̃ abstrahũtur à materia nõ hãt potentiã, ne dũ vt habeant potentiã nõ cõsimilem. Vide de hoc supra cõ. 48.

Vacuũ. & Io. apud Aristo. nõ dicit, q̃ ibi fm modũ. Idẽ sup. co. 61.

a In vacuo ñ [illegible] fm̃ [illegible] nõ: hãt sup. co. 41. & ibi. hãt inhabitãs & rex. seq

lud corpus totale fuerit ꝑmanens. pars enĩ si non ponatur per se, non erit in loco, sed in suo toto. Et etiam, si locus non fuerit, non erit uacuum.

65 Expõ Auer. Hæc est Secunda declaratio, ꝙ vacuum separatum non est, & differt à prima, qm̃ in prima ponit vacuũ esse non cõsimilium partium, & ꝙ in eo non est potentia similis moto. ita, ꝙ motum attrahat ad ipm̃ ex illa potentia, sicut attrahitur ad cõtinens sibi proprium, in hac vero quasi cõcedit ꝙ in vacuo est potentia similis moto, & ꝙ motum attrahit ad illam. sed, cũ hoc fuerit positum: & fuerit manifestũ ꝙ, si in vacuo sit potentia consimilis, necesse est, cũ idem corpus fuerit positũ in vacuo, aut nõ moueat oĩno ꝑ ꝙ equalitatẽ attractionis ex qualibet parte æqualiter, aut vt moueat fm totum ad loca cõtraria, aut diuidat: sed ipm̃ fm totũ moueri ad loca contraria est impossibile: & ipsum ẽt quiescere in oi loco est impossibile: & diuisio eius etiam nõ sentiẽ. Et ipse expressit in hoc sermone primam istarũ diuisionum, & tacuit duas, quia intelligũtur ex dictis. Et forte contentus est in hac diuisione. & erit argumẽtum per se, s. qñ motus naturalis fuerit cõsyderatus in eo tm̃. quasi. d. & ẽt argumẽtum secundũ est. qm̃, cum posuerimus ꝙ hoc nomen vacuum significat locũ corporis, & posuerimus ipm̃, fm ꝙ est locus, habere potẽtiam, per quam attrahunt̃ ad ipsum corpora, quę quiescunt in eo naturaliter, cũ fuerint in eo, & mouẽtur ad illud, cum fuerint extra, ad modũ eius, quod sentiẽ de loco, & posuerimus in hoc vacuo aliquod corpus, non poterimus dicere ipm̃ moueri naturalr̃ ꝑ attractionẽ eius à continente, sicut dicimus hoc de loco. sequit enĩ ex hoc vt idem corpus fm totum moueat̃ ad loca contraria. Et Alex. exponit hũc locum ita, ꝙ illud, quod sequitur in eo, nõ sequitur, nisi ga vacuum ponitur infinitum, sicut segtur in Tertio, vt motus non sit in corpore ifinito. & coegit ipm̃ ad hoc, ꝙ expositio nostra, existimatur ꝙ Arist. diceret eam post pro rõne alia ab ista. D.d. Et per hũc eundem sermonem, &c.1. et illud, quod contingit dicẽtibus vacuum esse ex hoc, s. qm̃ in eo non erit superius, & infertus naturalr̃, neq; aliquid, ꝑpter quod eadem res quiescit in alto loco, & moueat in alio, contigit idem ponẽtibus locum esse dimensiones separatas à materia. D.d. Quæritur igitur ab eis, i. qm̃, cum interrogantur de causa, quare quædam corpora mouentur in aliquo loco, & quiescunt in alio loco, non põt dare cãm. dimensiones, n. qñ abstrahũtur à materia, non habebunt potentiã, ne dum ut habeant potentiã non consimilem, ita, ꝙ factat quietem in vno loco, & motum in alio. & sist̃ etiam, qñ interrogantur de differentijs, qbus locus diuiditur in superius, & inferius, non possunt dare aliquid ex dimensionibus. & totum hoc est cõtrarium ei, quod accidit dicẽtibus locũ esse vltimum cõtinens. Et, cum declarauit ꝙ idẽ impossibile cõtingit dicentibus locum esse dimensiones, & dicẽtibus vacuũ eẽ, dedit cãm in hoc, & dixit necesse est. n. &c.1. & hoc impossibile contingit vtrisq;, qm̃ ambo ponunt vacuum, & locum esse dimẽsiones, qm̃ nõ differũt apud eos, nisi fm modum, s. quia, cum accipitur, fm ꝙ in eo existit corpus, dr̃ locus, &, cum accipitur, fm ꝙ in eo nõ est corpus, dr̃ vacuum. D. induxit aliud inopinabile cõe eis, et dixit Et quęrit quomodo, &c.i. & dicentes ꝙ dimensiones sunt locus, & vacuum nõ põt dare cãm, ex qua corp⁹ fm totum est in loco ꝑ se, & fm partes in loco ꝑ accñs. manifestum est enim ꝙ, cum pars non fuerit separata à toto, ꝙ nõ erit in loco per se, sed in toto. & hoc intendebat cum dixit hoc enim nõ aptatur, &c, i, & interrogantur ẽt quo ali

Expõ Alc.

Pars cũ non ponit separata a toto nõ est in loco per se, sed in toto.

quid fm totum est in loco per se, & fm partes in loco ꝑ accidens, cum posuerint dimensiones separatas esse locum, & vacuum. hoc enim nõ adaptatur, cum res fm totum fuerit posita in loco, qui est dimensiones separatæ, & illud corpus totale fuerit ꝑmanẽs in sua dispõne, nõ corruptum, diuidendo se in suas partes. pars enim, cuj nõ ponitur separata à toto, nõ est in loco per se, sed in toto. & fm hoc sequitur vt dispositio de toto, & parte sit eadem, s. ꝙ vtraq; sit in loco per se. & hoc prædictum est in capĩo de loco. D.d. Neq; etiam, si locus nõ fuerit, nõ erit vacuum. i. neq; ẽt si locus non fuerit, qui est dimensio separata, erit vacuum. vacuum enim, aut est priuatio omnium rerum demõstratarum, s. decem prædicamentorum, aut est dimensio separata. Dixit Alex. & in quibusdam libris nõ inueni ex hoc capĩo lo, s. ex postremo, nisi hoc, quod dixit si etrogatur quõ aliquid erit in vacuo. & secundũ hoc iste sermo nõ erit ratio per se, sed coniunctus sermoni prædicto.

Accidit aũt dicentibus vacuũ eẽ vt necessariũ, si erit motus, cõtrariũ magis, si qs cõsyderet, nõ posse moueri quicq̃, si sit vacuũ. vt enĩ qui propter simile dicũt terram quiescere, sic & in vacuo necesse quiescere. nõ enim est, quo magis, aut minus mouebitur. quatenus enim vacuum est, non habet differentiã.

Et contingit dicentibus vacuũ esse necessario, si fuerit motus contrarium ei, quod dicunt, si aliqs pscrutatus fuerit pfecte de hoc, s. qm̃ impossibile est aliqd moueri, si vacuũ fuerit. quemadmodũ igitur dixerunt illi, qui fecerunt terrã quiescere ꝓp similitudinem, ita necesse est etiam quiescere in vacuo, qm̃ non erit vbi, ad quod motus sit dignior, & remotior. quoniam secundũ ꝙ est vacuum, non est in eo differentia.

66 Prima expõ. Cum narrauit ꝙ ex ipsa rõne eorum improbat̃ sua rõ, incœpit narrare ẽt ꝙ ex illo eodem improbat̃ conclusio eorũ, s. illud, ex quo nisi sunt probare ipm̃, i. motum, & dixit Et cõtingit dicentibus, &c.1. & illis, qui existimant vacuum esse ex motu necessario, contingit cõtrarium ei, quod dicũt, s. ꝙ si fuerit vacuum, nõ erit motus. D. incœpit numerare argumẽta, ex qb⁹ apparet ꝙ, si fuerit vacuum, nõ erit motus, & dixit quẽadmodum igitur, &c.1. primum igitur eoꝝ, quæ contingunt istis est, ꝙ, quia vacuum est cõsimile, necesse est vt in eo sit quies, non motus. qm̃, si posuerimus ipsum habere potentiã attractuam, segtur vt sit fm æqualitatem, ex quo sequitur vt motum quiescat vbicunq; ponatur, sicut dixerunt fingẽtes ꝙ cã in quietæ terræ est, quia circunferentia orbis attrahit eam ex oibus partibus æqualiter. & non intẽdebat verificare sermonem istorum de terra, sed intẽdebat ꝙ, cũ fuerit positum in cõtinente potentia attractiua, continget vt res posita quiescat in medio. Et forte intendit ꝙ contingit istis de inopinabili simile ei, quod cõtingit illis, qm̃ quemadmodũ contingit illis ꝙ omne corpus positum in medio debet quiescere in eo, adeo, ꝙ ignis etiam, ita contingit istis, vt corpora, vbicunq; ponantur in vacuo, quiescant. D.d. qm̃ non est vbi, &c.1. qm̃, quia est consimilis, non erit vbi, ad quod est motus, dignius attractione, & remotius simplr̃, q̃ illud, ex quo est motus, cũ a in vacuo nõ sint dr̃æ, quibus diuidatur in superius, & iferius, et duo extrema diuãtia simplr̃ nõ inue-

Secunda.

a In vacuo ñ [illegible] fm̃ [illegible] nõ: hãt sup. co. 41. & ibi. hãt inhabitãs & rex. seq

mũtur

hiuntur, nisi in superiori & inferiori. ex quo sequit vt oē motū positum in eo quiescat, vbicunq; ponatur.

Oīs motus aut violētus, aut nāls. Si non? violēt? ē, nāt? ē. Motus p̄ter nām est posterior naturali.

Primum igitur, quoniā oīs motus, aut violētia, aut p̄m naturā fit, necesse aūt est, si quidem sit violentus, esse & eum, qui p̄m naturā. violentus enim præter naturam est: qui vero præter naturā est, posterior est eo, qui est p̄m naturam. quare, si non est secundum naturam vnicuiq; naturalium corporū motus, neq; aliorum erit motuum vllus. At vero natura qdem quō erit, cum nulla sit differentia p̄m vacuum, & infinitum? quatenus enim infinitū est, nihil erit sursum, aut deorsum, aut medium: quatenus vero vacuū, nihil differens erit deorsum, à sursum. vt enim nihili nulla est differentia, sic & illius, quod non est. vacuum autem non ens quippiam, & priuatio videtur esse. natura autem latio differens est. quare erunt quę sunt natura differentia. Aut igitur non est natura vsquam vlli latio, aut, si hoc est, non est vacuum.

Et postea oīs motus, aut est violētus, aut naturalis, & sequit necessario, si motus violētus sit, vt & naturalis sit. motus. n. violentus est extra naturalē, et motus, q̄ est extra naturalē, est post naturalē motū. ergo sequitur, si vnūquodq; corporū naturaliū nō habuerit naturalē motū, vt nō habeat aliquē aliorum motuū. Quō igit̄ ē possibile, vt motus sit naturalis, & in vacuo nō est superius, neq; inferius, dr̄ia, & est infinitū. p̄m. n. q̄ est infinitū, nō est in eo superius, neq; inferius, neq; medium oīno: & p̄m q̄ est vacuum, non differt in eo superius ab inferiori. quēadmodū igit̄ in nihilo nō est oīno diuersitas, sil'r & in illo, qđ nō est ens. & vacuū est aliquod nō ens, et priuatio. hoc. n. existimāt de illo. sed translatio naturalis est diuersa. ergo hæc est diuersitas naturalis. Est igit̄ alterū duorū, aut nulla trāslatio naturalr̄ ē oīo alicuis rei ad aliq̄ ptē, aut, si ē hic trāslatio naturalis, nō est vacuū.

67 Oīs motus aut ē nāl, aut violentus & vtr. ppō est manifesta p se. Sed vtr inhāta de motu igitur i p̄pria sphēra i 3. cōe. cō. 20 & in. 2. Meteororū ca 2 Habitus est prior priuatione in re, q̄ caret habitu.

Hæc est alia declaratio. & p̄a suarū ppōnum est, q̄ oīs motus, aut est naturalis, aut violentus, i. extra naturam, et est manifesta p se. secūda aūt est, q̄ oē hīs motum extra naturam habet motū naturalem. & ista est ē manifesta per se. quod enim est extra naturā, intelligit in respectu eius, qđ nō est extra naturā. & existimatur q̄ Arist. declarauit hanc ppōnem per hoc, q̄ dixit motus. n. violētus, &c. f. q̄m dispō in hoc est sicut dispositio in habitu, & priuatione: q̄m habitus est prior priuatione in re, quæ caret habitu. & hæc, ppō, vt mihi vr̄, nō cō. edit ab Auic. & est fatuitas in illo. Et, cū posuit has duas, ppōnes, concluſit q̄ illud, quod mouetur in vacuo, necessario mouetur motu naturali. &, si non, nō mouetur. q̄m, cum contingit propositioni, dicenti q̄ corpus mouetur, aut naturalr̄, aut violente, q̄ motum in vacuo est corpus, concluſit in prima figura q̄ motum in vacuo, aut mouetur naturaliter, aut violente, &, cum contingit huic, q̄ illud, quod mouetur violente, mouetur naturaliter, concluſit ē & q̄ corpus, qđ mouet in vacuo, mouet nāl'r. & ē, cū fuerit verum q̄ oē, quod mouet violente, mouet naturalr̄, sequit vt illud, quod nō mouetur naturalr̄, nō mouet oīno. Et hic ē est q̄si syllogismus inducens ad inconueniens. & in forma illius induxit suū sermonē, cū dixit ergo, cū vnūquodq; corporū, &c. & cum verificauit q̄ corp⁹, qđ mouet in vacuo, debet moueri motu naturali, incepit destruere vt aliquod corpus in vacuo moueat motu naturali: & in vacuo nō est superius oīno. & iste sermo est in secunda figura sic. Omne, quod mouetur naturali motu, mouet in aliquo, in quo est superius, et inferius: & in vacuo non est superius oīno: ergo illud, qđ mouetur motu naturali, non mouetur in vacuo. D. incepit declarare q̄ in vacuo non est superius, neq; inferius, & dixit & est infinitum, t. q̄m vacuum est infinitum: & infinitum non habet superius, & inferius: ergo vacuum nō habet supius, & inferius, quod est medīū totius. Et, cum declarauit q̄ in vacuo non est superi⁹, & inferius, q̄a est infinitum, incepit declarare etiā hoc alio modo, & dixit & p̄m quod est vacuum, &c. t. q̄m in vacuo nō est diuersitas naturaliter: sed superius, & inferius differunt naturaliter: ergo in secunda figura in vacuo nō est superius, & inferius. D. verificauit propositionem dicentem q̄ in vacuo nō est diuersitas, & dixit quemadmodū igitur, &c. Et iste sermo cōponitur sic. Vacuū est nō ens: & quod est nō ens est priuatio: ergo vacuum est priuatio: & in priuatione non est diuersitas: ergo in vacuo nō est diuersitas. &, cū dixit ita illud, quod nō est ens, intendit ita illud, quod nō est ens, cuius potentia est potētia nihil, quod est priuatio, non negatio simplr̄, vacuum enim nō est negatio simplr̄, t. priuatio plecta, sed priuatio corporum naturalium, & illa, quorum potentiæ diuersantur, sunt corpora naturalia. D. d. & vacuum est aliquod nō ens, i. non simpliciter, sed priuatio corporis naturalis. Et, cum verificauit quòd in vacuo non est diuersitas, &, cū in eo non fuerit diuersitas, non est in eo motus naturalis, declarata est continuatio inter præcedens, & consequens, scilicet quòd, si vacuum est, motus non est naturalis. D. destruxit cōsequens, & concluſit vacuum non esse. & quia oppositum cōsequentis est manifestū per se, induxit hoc in forma redargutiōis, & dixit. Est igitur alterum duorum, t. aduersarius igitur non potest fugere alterum istorum, aut cōcedere vacuum ē, ex quo sequitur motum naturalem non esse, aut concedere motum naturalem esse, ex quo sequitur necessario vacuum nō esse. D. d. sed translatio naturalis, &c. per hoc verificat propositionem dicentem quòd superius, & inferius sunt diuersa naturaliter. & quasi dicat, & signum eius, quòd hæc sunt vbi diuersa naturaliter, est, quoniam hic sunt motus diuersi naturaliter. causa enī in diuersitate motuū est diuersitas naturarū locorum, & naturarum rerum motarum.

In priuatiõe nō est diuersitas. cō. 13 supra. c. 45

Cā diuersitatis motuū locorū & nāturārū est in natura vacui. Idem. 8 phy. cō. 82.

Amplius, nūc qđē mouent proiecta, eo, q̄ impulit, nō tangente, aut pp cōtrariū circumobsistētiam, sicut quidam dicūt, aut ex eo, q̄ pellit pulsus aer motu velociori, q̄ sit pulsi latio, qua fert in proprium locum. in vacuo autem nihil horum potest esse. neque enim fieri erit, nisi vt quod vehitur.

Et etiam videmus q̄ illud, quod mouet p expulsionem, mouet expellente separato. et hoc est aut p̄m successionē, & motionē, vt q̄dā dicunt, aut, qa motus aeris expulsi est velocior trāslatiõe rei expulsæ in motu eius ad suum

suum locū, quem habet. & nihil est ex hoc in vacuo, & trāslatio nō pōt esse in eo alio modo, v. g. p̄m modū equitantis, aut natantis.

68 Cum declarauit prius q̄, si motus naturalis est, vacuum non est, incepit ē declarare hoc ex motu violēto, & dixit Et videmus, &c. i. & videmus q̄ illud, qđ mouetur per expulsionem, violēte moueri, postquam motor separatur. vt videmus in lapide proiecto, q̄ mouetur, postq̄ manus separatur ab eo: et similr̄ in sagitta directa, postq̄ separatur à chorda. & hoc non pōt esse in vacuo, nisi esset possibile aliquid moueri sine motore. & ideo [a] omnes cōuenīunt in hoc, quòd causa istius motus est aer, aut p̄m successionem, vt Plato [b] dicit, s. q̄, qñ res expulsa vacuat locum, in quo est, per expellens succedit et in loco alius aer, qui mouet illud expulsum post separationem expellentis, & ille aer, p̄m q̄ vacuat locū suum, & succedit ei in eo alius aer, mouetur etiam ab aere succedente, & sic donec motus quiescat: aut p̄m hoc quòd aer, qui defert rem expulsam mouet ab expellente, postq̄ expellens separatur ab eo, ppter hoc, quia in natura aeris est recipere moueri ab alio, & retinere ipsum diu, postq̄ separat à motore, & hoc p̄m [c] suam formam, s. q̄m post q̄ separatur ab expellēte mouetur à sua forma naturali, & ante separationem mouetur ab vtroq;, s. ab expellente, & à sua forma. qua, ppter motus eius est velocior necessario q̄ motus expulsi. [d] expulsum enim nō hēt in se p̄n̄m motus, cū motus eius sit violentus purus, aer vero habet in se principiū motus, vt alibi declaratum est. Et hoc intendebat, cū dixit aut quia motus aeris expulsi, &c. i. per potētiam leuitatis, quæ est in aere, per quem innatus est cum aliquo motu aduenīēte moueri ad superius. s. q̄ [e] causa in motu lapidis post separationem proiectus, nō est successio aeris, sed trāslatio ipsius aeris. & hæc est sententia Aristo. vt declaratum est in lib. Cœli, & Mundi, & vltimo istius libri. Deinde dixit & nihil est ex hoc in vacuo, idest, & non est in vacuo aliquid, de quo dicatur succedere, aut illud, quod defert rem expulsam, est velocioris motus, q̄ ipsa res, ita, quòd motus violentus remaneat post separationem expellentis. Et iste sermo componitur sic. Motus violentus post separationem expellentis fit, aut ex successione aeris, aut ex velocitate motus eius: sed in vacuo nō est aliquid, ex quo fit possibile aliquod istorum: ergo in secūda figura motus non potest esse in vacuo. D. d. & translatio non potest esse alio modo, &c. i. & impossibile est etiā vt trāslatio sit in vacuo, p̄m q̄ equitans transfertur super aliquod, t. delatum super deferens, aut p̄m q̄ animal natat. volatile enim transfertur in aere p̄m alterum istorum duorum modorum, aut p̄m vtrumq;.

[a] Ex hoc vr Auerr. vellē aēr mouere ꝓiecta. de q̄ stā vide. 7. phy. cō 10.
[b] Plto dixit motū ꝓiectōrū ē ab aere trā succesiōr. Idem. 8. phy. c. 82.
[c] Aer in motu ꝓiectorū, postq̄ sepaf ab expellente, mouetur a tota sua nāli, & nō separationes motus ab vtroq;, s. ab expediente, & a sua forma.
[d] Quare motus aeris impetus ꝓiectorū ē velocior q̄m motus? expulsus.
[e] Cā motu ꝓiectōrum post separationes motus aeris nō est successio aeris, sed trāslatio ipsius aeris. hæc ē sententia Arist. Idem. 8 phy. et. cō. 82.

Amplius nullus vtiq; poterit dicere propter quid, quod mouetur stabit alicubi. cur enim magis hic, q̄ ibi? quare aut quiescet, aut in infinitum necesse est ferri, nisi aliquid potentius impedierit.

Et etiam non posset aliq̄s dare causam, ex qua, cum aliquid mouetur in eo, quiescit ex eo in aliquo vbi. quare igitur dignius quiescit hic, q̄ hic? ex quo sequitur aut quiescere, aut moueri in infinitum, cum nō impeditur ab alio impediente fortiori.

69 Cā in motu ꝓi. i. q̄ ge uāt. et hic

Cum destruxit vacuum esse ex motu, incepit etiā destruere ip̄m ex quiete naturali. causa enim in motu naturali est causa in quiete naturali; & hæc est similitu

do continentis ad contentum. Et dixit Et etiam non posset aliquis dare causam, &c. i. nō posset aliquis eorum, qui dicūt vacuum ē, dare causam, propter quā, quando aliquid mouetur in vacuo quiescit in aliquo loco magis q̄ in alio: quem admodum nō potest dare causam, propter quam corpus mouetur motu naturali de vbi in vbi. D. d. quare igitur, &c. t. qm̄ non possunt dare in hoc causam ex vacuo, quæ conueniat huic, quod sentitur, s. de corporibus ipsa quiescere in aliquo loco, & non in alio, & intendit hic per quietem, quietem naturalem. D. d. ex quo sequitur, &c. i. &, si concesserimus quòd naturaliter inter vacuū, & rem motam est aliqua consimilitudo, necesse est vt illa comparatio sit vna, et simplex, propter hoc, quòd vacuum est vnum, & simplex. ex quo sequitur q̄ naturaliter in vacuo sit alterum duorum tantū, s. aut quies, aut motus. ex quo sequitur vt corpora naturalia, aut semper quiescant in eo, vbicunq; ponantur, aut semper moueantur. quoniam, si inter illud, & corpus naturale fuerit comparatio similis, quæ est inter corpus, & suum vbi proprū, tunc corpa quiescunt, vbicunq; ponantur. &, si inter illud, & corpora naturalia fuerit comparatio, quæ est inter corpus, & vbi non naturale, erit necesse vt corpora semper moueantur in eo.

est similitudo cōmēs ad cōtentū tot. hūl. c. 3. 16. et. 43. et. 48

Amplius aūt nunc quidē in vacuo, qm̄ cedit, fieri videtur: in vacuo autem prorsus fieri tale est: quare in oēm feretur partem.

Et etiā motus existimatur fieri nunc in locis vacuis ex aptatione: in ipso vero vacuo hoc est eodem modo in omnibus suis partibus: ergo sequitur vt illud, quod mouetur in eo, expellatur ad omnes partes.

Ista est alia rōcinatio, qua nititur destruere vacuum esse per motum violentum. plures enim motus apud expulsionem expellentis erunt in aliqua parte, & non in alia, propter diuersitatem partium in aptatione, scilicet, quia mouetur ad partē, quę est magis apta, adeo, q̄ motum naturale mouetur propter aptationem contra suū motū naturalem, ut accidit in assub, vt moueatur ad inferius, quando non inuenit exitum ad superius. Et dicit quòd ponentes vacuum, ponūt ipsum, quia existimant ipsum adaptari motui, &, si ita esset, non esset hic aliqua pars magis adaptata, q̄ alia. Et totum hoc contingit dicētibus vacuum esse separatum, quibus intendit in hoc sermone contradicere. dicentibus vero ipsum esse non separatum non cōtingit hoc, sed impositum in corporibus. isti enī possunt ponere superius, & inferius, et vtr medium, per quod fiāt motus corporum simplicium. D. d. ergo necesse est, &c. idest ergo necesse est vt illud, quod mouetur in eo, expellatur ad omnes partes æqualiter: & sic nullum motum mouebitur, ppter aptationē ad aliquam partem aham ab ea, ad quam expellens expellit. quod non sentitur in pluribus mobilibus. Et in lib. 10 Alexan. hoc capitulum inuenitur sic, & etiam existimatur q̄ trantlatio est nunc in vacuo propter aptationem: & hoc in vacuo est eodem modo ex omnibus partibus: ergo illud, quod mouetur in eo, expellitur ad omnes partes, i. q̄, si vacuum est causa translationis, ppter aptationē, sicut fingunt dicētes ipsum esse, necesse est vt illud, qđ mouetur in eo, moueatur ad oēs partes. qm̄ aptatio est in oibus æqualiter. & hoc in infinitum. quia vacuū est infinitū apud eos. Et maxima est differentia inter ponere q̄ aptatio est nēcia in esse motus, & ponere ipsam esse causam agentē motum. si igitur posuerimus q̄ ap-

Aptatio ē de necitate motus, & nō ēs agens motū.

tatio est de necessitate motus, expositio erit illa, quam diximus: &, si posuerimus ꝙ aptatio est causa agēs motus, expositio erit Alex. sed erit destructio nō ſm rem in se, sed ſm sermonem eorum. aptatio enim est de necessitate motus, non causa agens.

Nota duplicē cām velocitatis, et tarditatis in motu.

Amplius autem & ex his manifestum est quod dicitur. videmus enim idem pondus, atq; corpus velocius ferri propter duas causas, aut, quia id differt, per quod, vt per aquā, aut terram, aut aerē, aut, quia id differt, quod fertur, si alia sint eadem, ꝓpter excessum grauitatis, aut leuitatis. hoc igit', ꝑ quod fertur, causa est, qm impedit maxime qdē quod cōtra fertur, deinde autem & manēs: magis aūt id, quod nō facile diuiditur: tale aūt est quod crassius est. Id aūt, in quo est. A. mouebitur per. B. eo, in quo. C. tempore: per ipsum aūt D. cum sit subtilius, eo, in quo. E. si æqualis est longitudo ipsius. B. cum ipso. D. ſm proportionē impedientis corporis. Sit. n. B. q dem aqua. D. vero aer. quāto ergo subtilior est aer aqua, & minus corporeus, tāto citius A. per. D. mouebitur, q̄ per. B. habeat ergo eandem rōnem, ſm quam distat aer ab aqua, velocitas ad velocitatem. quare, si in duplo subtilius est, in duplo tempore lineam, quæ est ipsum. B. transibit, q̄ quæ est ipsum. D. & erit tps, in quo est. C. duplum eius, in quo ē E. atq; semper quanto fuerit minus corporeum, minusq; impeditiuum, ac melius diuisibile id, per quod fertur, citius mouebitur. Vacuum aūt nullam habet rationē, qua excedit̃ à corpore, sicut neq; ipsum nihil ad numerum. Si enim quatuor excedūt tria vno, pluribus aūt duo, & adhuc vnum pluribus q̄ duo, ipsum sanè nihil non amplius habent rationē, qua excedant. necesse enim est diuidi id, quod excedit, & in excessum, & in id, qd̄ exceditur. quare erūt ipsa quatuor, quot excedunt, & nihil. Quapropter neque Linea punctum excedit, nisi componatur ex punctis. Similiter autem & Vacuum ad plenum nullam possibile est habere rationem: quare neque motum.

Excedēs necesse ē diuidi in excessum, &c. t. qd̄ excedit̃.

Et apparet ēt hoc, quod diximus hoc modo. videmus enim idē corpus velocitari in motu propter alterum duorum, aut propter hoc, ꝙ illud, mediante quo mouet', diuersat', v.g. vt motus eius sit in aqua, aut in terra, aut in aere, aut in igne, aut, quia motū diuersatur. si igitur alia fuerit eadem ex differentia grauitatis, & leuitatis, illud, mediāte quo erit motus, erit cā. impedit enim motus, aut multum, quādo motus illius fuerit cōtrarius motui eius, quod inuetur in eo: aut minus, qn̄ ēt fuerit quiescens: & magis, qn̄ non fuerit talis diuisionis: & qd̄ est tale, est illud, in quo est spissitudo. Expellatur igit' corpus. A. mediāte. B. in tempore. C. mediāte vero. D. qd̄ est subtilius, in tpe. H. in longitudine ex. B. æq̄li lōgitudini ex. D. ſm corpus impediēs. Et intentio illius est, qm̄. B. sit aqua, &. D. sit aer. & quāto aer est subtilior aqua, & leuioris corporeitatis, tanto. A. expellit' mediāte D. velocius, q̄ mediante. B. & sit ꝓportio velocitatis ad velocitatē, sicut ꝓportio excessus aeris sup aquā, ita, ꝙ, si fuerit duplū in subtilitate, ptrāsibit spatium. B. in duplo tempore, in quo ptransit spatiū. D. et erit tēpus. C. duplum tpis. H. & quāto magis fuerit illud, mediante quo erit motus leuioris corporeitatis, & minoris resistentiæ, sed facilioris diuisionis, tāto magis expulsio erit semper velocior. Vacuū vero nullā habet cōparationē ad corpus, ꝓ quā corpus excedat ipm, quē admodū nullam habet cōparationē illud, qd̄ nō dicit' vnum oīno ad illud, quod dr̄ numerus: Quatuor enim, si excedunt tria per vnū, excedunt duo per magis, & excedunt vnū per magis ad nō vnū, nō vnū vero nullā hēt proportionē, qua excedat ipsum. excedens enim diuidit' necessario in id, quod excedit', & augmentū. ergo quatuor diuidunt' in hæc duo, i excessum, & ēt in nō vnū. Et iō Linea ēt nō excedit punctū, cū non cōponit' ex pūctis. Et sīr Vacuū nō habet ad plenū ꝓportionē: ergo neq; etiam motus erit in eo.

Demōstratio exemplaris, ostendens ꝙ talis est proportio motus ad motum in velocitate, qualis est proportio medij ad medium in tenuitate.

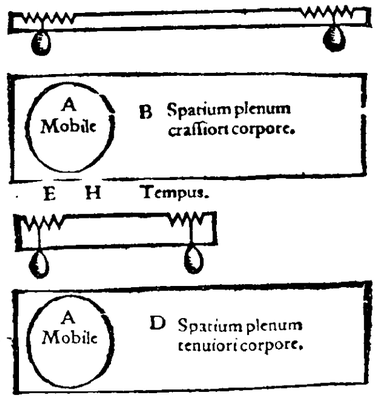

Hæc est alia demonstratio, in qua declarat ꝙ impossibile est motū fieri mediāte vacuo separato. Et dixit Et apparet, &c. id est & hoc, quòd diximus, s. ꝙ impossibile est vt mot⁹ fiat in vacuo, apparet ex hoc, qm̄ videmus corpora grauia diuersari in motu secundum velocitatem, & tarditatem per duo, quoniā, si corpus fuerit 71

fuerit idem, aut fuerint duo æqualia in declinatione, diuersitas erit ſm illud, in quo mouentur. v.g. qm̄ idē corpus velocius mouetur in aere, q̄ in aqua, & similiter duo corpora æqualia in grauitate, & figura, & magnitudine. si aūt corpora fuerint diuersa, & moueātur in vno medio, tunc diuersitas in motu erit propter diuersitatē in grauitate, & leuitate, s. quòd grauius illorū erit velocius. Et, cum declarauit hāc propositionem, s. ꝙ causa velocitatis, & tarditatis in coporibus mobilibus est, aut diuersitas medij in spissitudine, & tenuitate, aut diuersitas corporum in grauitate, & leuitate, dixit ſi igitur alia fuerint eadem, s. qm̄, si alia existētia in corporibus facientia velocitatem, et tarditatem, vt diuersitas corporum in grauitate, & figura, & magnitudine, fuerint eadem in duobus corporibus nō diuersis, & videmus ꝙ illud, quod mouetur in aere, mouetur velocius illo, quod est in aqua, manifestum est ꝙ causa diuersitatis motus est illud, mediāte quo est motus. & similiter est in eodem corpore, s. cum videmus ꝙ motus eius in corpore subtiliori est velocior, q̄ motus eius in corpore spissiori. D. dedit causam, propter quam accidit hoc medio, & dixit quia impedit multum, &c. t. & causa tarditatis est, qm̄ illud, mediante quo erit motus, resistet rei motæ. & hoc resistēs diuersatur ſm magis, & minus. resistet enim multum, qm̄ medium mouet motu cōtrario ei, quod mouet in eo, & resistet minus, qn̄ fuerit quiescēs. D. d. & magis, &c. t. & medium, quod resistit per suum motum ad contrariam partem, resistit magis, qn̄ fuerit difficilis diuisionis, & passionis. diuersitas igitur mediorū in istis duabus causis, s. in difficultate, & facilitate resistentiæ, aut motus, aut quietis eorum, est causa in diuersitate motus eiusdem mobilium cōsimilium. D. narrauit quid est difficilis diuisionis, & dixit & est illud, in quo est multa spissitudo. Et, cum posuit hanc, ꝓpositionē, incœpit vti in hac doctrina per literas, et dixit Expellatur ergo, &c. t. ponatur igit'. A. corpus, quod mouetur in medio, & medium, in quo mouetur, ponatur. B. & tempus, in quo mouetur, sit. C. ponatur etiā moueri. A. in alio medio subtiliori primo, & sit. D. & tēpus, in quo mouetur. A. in hoc medio sit. H. & ponatur. A. moueri ex duobus mediis per duo spatia æqualia, s. ex. B. crassiori, & ex. D. subtiliori. sequitur igitur vt tēpus, in quo pertransit hæc duo spatia æqualia diuersetur. notum est enim ꝙ velocius pertransit idē spatium in minori tēpore. &, quia causa velocitatis, & tarditatis his duobus motibus est diuersitas mediorū in tenuitate, & spissitudine, sequitur vt proportio temporis ad tēpus sit sicut ꝓportio spissitudinis, quæ est in altero medio ad illam, quæ est in alio: & similr̄ ꝓportio motus ad motum. Et, cum dedit exemplū etiā de literis, dedit exemplū de materijs, vt demōstratio sit manifestior: & quod videtur diminutum in vno exēplo apparebit in alio. & dixit Et intētio illius est, &c. v.g. ponatur in loco. B. quod est medium crassius, aqua, et in loco. C. quod est medium subtilius, aer. quāto igitur magis aer est subtilius aqua, & minoris resistentiæ cōtra rem motam, tanto magis erit velocitas motus. A. in eo q̄ in aqua. ꝓportio igitur velocitatis ad velocitatem erit sicut proportio excessus subtilitatis aeris sup subtilitatem aquæ. & ideo dixit erit igitur proportio velocitatis ad velocitatē, &c. t. sequitur igitur ex istis propositionibus, vt proportio velocitatis motus. A. in. B. ad motum eius in. D. sit sicut proportio excessus subtilitatis aeris super subtilitatem aquæ. D. dixit ita ꝙ, si fuerit duplum, &c. i. ita, ꝙ sequitur, si posuerimus ꝙ aer est duplum ad aquam in subtilitate, vt res mota in aqua pertranseat spatium æquale spatio, quod pertransit in aere in tēpore duplo ad tēpus, in quo ptransit ipsum in aere. tēpus igit' quod est. C. & est illud, in quo ptransit spatiū res mota in corpore spissiori, est duplum ad tps. H. in quo mouetur per spatiū æquale illi in corpore subtiliori quod est. D. tardius enim semper ptransit idē spatiū in lōgiori tpe. & licet nō exp̄ssit hāc ꝓportionē, intellecta tn̄ ē ex ipso sermone. D. d. & q̄to magis fuerit illud, mediāte quo, &c. & hoc ēt manifestum est per se. Et, cum posuit has propositiones, cōiunxit etiam aliam propositionem, & dixit Vacuum vero &c. idest vacuum vero nullam habet comparationē in subtilitate ad subtilitatē corpis, mediante quo fit motus. &, cū dixit nullā habet cōparationē ad corpus, intēdit qd̄ vacuū nullā habet cōparationē, q̄ corpus mediū excedit vacuū, v.g. in subtilitate. in vacuo, n. nō est subtilitas, qua dicat' eē subtilr̄ igne, v.g. aut aere. D. dixit quēadmodū nō habet cōparationē, &c. t. & inter vacuū, & corp⁹ mediū nō est, ꝓportio, cū in vacuo nō est subtilitas, & est illud, ſm quod cōparant' media admittē in subtilitate, & spissitudine: quēadmodū nō est cōparatio, neq; ꝓportio in eo, quod non est vnū, ad illud, quod est numerus. numeri enim cōparantur admittem, qua cōcāt in vno. et vtī oīa duo, q̄ nō cōcant in eadem natura, non hūt cōparationē admittem. & hoc intēdebat, cū dixit Si igit' q̄tuor excedunt tria, &c. t. & numeri excedunt se admittē ꝓ virtutes, in qbus cōcant, illud aūt, in quo nō est vnū, nullam habet cōparationem ad numerum. & similiter illud, in quo non est subtilitas, nullam habet cōparationē ad corpora habentia subtilitatem. diuersa enim ſm magis, & minus necessario cōcant in eadem natura. Deinde dixit nō vnum vero, &c. t. quod aūt fuerit ex entibus, in quo non inuenitur vnum, non habet ꝓportionem ad illud, in quo est vnum, qua cadat inter illa excessus. Deinde dixit excedens enim, &c. idest illud enim, quod dr̄ excedere aliquid, necessario diuiditur in illud, ꝙ quod excedit, & in id, per quod exceditur. v.g. Quia quatuor excedūt duo, necesse est vt diuidātur in duo, quibus exceduntur, & in duo, quæ excedunt. cum igitur fuerit aliquod, quod non diuiditur in aliquod, & fuerit aliud, quod diuiditur in ipsum, nō dicetur quod illud, quod diuidit' in illud, excedit illud, quod non diuiditur. v.g. qm̄ quatuor non dicitur excedere aliquid, in quo nō est vnum. qm̄, si excederet, tūc quatuor diuiderentur in excessum, & in illud, in quo non est vnum. quod est impossibile. & hoc intendebat cum dixit ergo necesse est vt quatuor diuidātur, &c. t. qm̄ necesse est vt quatuor diuidant' in illud, per qd excedunt illud, in quo est vnum, & in illud, in quo nō est vnū. Et, qa ꝓportio, quam intedit declarare, est cōis numeris, & alns, & dedit exēplum de numeris, vult ēt dare exēplum de magnitudinib⁹, & dixit Linea. n. nō excedit punctū. t. & ꝓpter hoc nō inuenitur ꝓportio inter lineam, & punctum, qua proueniat excessus. qm̄, si ita esset, tunc excedens, & res excessa essent partes lineæ: & sic linea componeretur ex punctis. quod post declarabitur esse impossibile. Et, cū declarauit hāc ꝓpositionē, dicentē ꝙ oē excedens aliqd debet diuidi in excessum, & in rem excessam, & vacuum non diuiditur in illud, per quod excedit corpus, cum in eo non est subtilitas, dedit cōclusionem, quæ sequitur ex hoc, & est quòd vacuum non habet proportionem ad plenum, qua dicatur excedere plenum in subtilitate. & dixit Et similiter etiam vacuum. Et iste syllogismus est etiam in secunda figura. & quod subticuit, est minor propositio. Et, cum declarauit hanc conclusionē, dedit impossibile, quod sequitur ex ea, si aliqd mouetur in vacuo, & dixit ergo neq; motus erit in eo. id est, &, cum vacuum non habet proportionem ad plenum in subtilitate, & ponitur aliquid moueri in eo, sequitur

Diuersitas mediorū ē cā diuersitatis motus, &c.

Vtroq; duo, quę nō cōcāt eadē natura nō hūt cōparationē admittem. & hoc intēdebat ꝓ virtutes, in quibus cōcant in eadē natura.

Post exēplū de ferris ad vltimum exemplum de materijs, demōstratio erit manifestior.

ex hoc, quòd motus in vacuo non habet proportionem ad motum in pleno, & sic erit motus indiuisibilis in tempore indiuisibili, scilicet instanti. quod est impossibile, vt post declarabit et ꝗsi hic accipit pro cõstanti, quod declaratur in Sexto, ſ. ꝙ omnis motus est in tempore, & ꝙ motus est diuisibilis. [2] Auẽpace aũt bene mouit hic quæstionem. dicit enim ꝙ non sequit vt proportio motus eiusdem lapidis in aqua ad motũ eius in aere sit, sicut proportio spissitudinis aquæ ad spissitudinem aeris, nisi motus lapidis esset in tempore, propter hoc, quòd mouetur in medio. &, si hoc eẽt, cõtingeret vt nullus motus esset in tempore, nisi propter impediens: medium enim videtur impedire rem motam. &, si ita esset, tunc corpora cœlestia moueren tur in instanti, cum nullum mediũ impediens sit illic. et dicit ꝙ proportio subtilitatis aquæ ad subtilitatem aeris est sicut proportio tarditatis accidẽtis motui in aqua ad tarditatem accidẽtem ei in aere. Et hæc sunt verba eius in Septimo sui libri, & dicit Ista resistẽtia, quæ est inter plenũ, & corpus, quod mouetur in eo est illa, inter quam, & potentiam uacui fecit Aristo. proportionẽ in Quarto. & non est sicut existimatur de eius opinione. proportio enim aquæ ad aerem in spissitudine nõ est sicut proportio motus lapidis in aqua ad motũ eius in aere. sed proportio potentiæ cõtinuitatis aquæ ad potentiam cõtinuitatis aeris est sicut proportio tarditatis accidentis rei motæ ex illo, in quo mouetur, v. g. aqua, ad tarditatem accidentem ei, qñ mouet in aere. qñ, si esset, sicut æstimauerunt aliqui, tunc motus naturalis esset violentus: ergo, si illic non esset resistentia qũo esset motus: necesse est enim vt esset in instanti. q id ergo dicetur de motu circulari? & illic non est resistentia: qñ illic non est diuisio omnino: nam locus circuli idem est semper. non itaq; euacuatur vnus locus, & alius impletur. necesse est igitur vt motus circularis sit in instanti. sed nos videmus in eo maximã tarditatem, vt in motu stellarum fixarum, & maximam velocitatem, vt in motu diurno: & hoc non est, nisi, propter distantiam motoris in nobilitate à moto. cum igitur fuerit nobilior, tũc illud, quod mouetur ab eo, erit velocius: &, cum motor fuerit minoris nobilitatis, erit propinquior moto: & tunc motus erit tardior. & hæc sunt verba eius. Et, si hoc, quod dixit, cõcedatur, tunc demonstratio Aristo. erit falsa. quoniam, si proportio subtilitatis medij ad subtilitatem alterius medij est sicut proportio tarditatis accidentis moto in altero eorum ad tarditatem accidentem ei in alio, nõ sicut proportio ipsius motus, non sequitur vt illud, quod mouetur in vacuo, moueatur in instanti. quoniam tunc non auferetur ab eo, nisi tarditas, quæ accidit ei, ppter medium, & remanet ei motus naturalis: & omnis motus est in tempore: ergo illud, quod mouetur in vacuo, moueatur in tempore necessario, & motu diuisibili: & nullum sequitur impossibile. hæc igitur est qũ Auẽpace. Nos aũt dicamus ꝙ manifestũ est ꝙ se, ꝙ, si cã æqualitatis rerum motarũ cõuenientiũ in declinatione, & figura, & magnitudine, qñ mouentur in uno medio, aut in duobus mediis æqualibus in tenuitate, & crassitudine, est æqualitas medij, manifestũ est ꝙ diuersitas eius in tenuitate fm magis, & minus est cã diuersitatis motus in velocitate, & tarditate, &, ꝙ ista diuersitas, cuius cã est diuersitas medij, sequitur essentialiter subtilitatẽ, ſ. ꝙ augmentũ illius diuersitatis sequitur augmentũ subtilitatis, & diminutio illius diminutionẽ illius. ergo manifestũ est ꝙ proportio motuum est fm proportionẽ mediorum in spissitudine, & tenuitate. & istæ ꝓpositiones sunt manifestæ per se, ſ. ꝙ cum fuerint duo mota æqualia in grauitate, & leuitate, & figura, & magnitudine, & moueantur in vno medio, ꝙ motus eorum erit æqualis in velocitate, & ꝙ vtrũq; pertransit æquale spatium in tempore æquali, &, cum duo media fuerint diuersa in tenuitate, ꝙ motus eorum diuersabitur diuersitate, proportionali: & vlr manifestum est ꝙ causa diuersitatis, & æqualitatis motuum est diuersitas, & æqualitas, ꝓportionis motoris ad rem motam. cum igitur fuerint duo motores, & duo mota, & proportio alterius motoris ad alterum motum fuerit, sicut proportio reliqui motoris ad reliquum motum, tunc duo motus erunt ęq̃les in velocitate: &, cũ ꝓportio diuersabit, diuersabit motus fm illam, ꝓportionẽ. Et hoc idẽ est in motibus violentis, & naturalibus. sed in violentis, cum duo motores fuerint æquales in potẽtia, diuersitas erit propter impediens, in naturalibus vero diuersitas, aut æqualitas est propter diuersitatem, aut æqualitatem proportionis motoris ad rem motam: & non sequitur vt in eis sit æqualitas apud æqualitatem mouentium in potentia, quando proportio diuersatur, sicut nõ sequitur hoc in violentis, qñ impediẽs diuersatur: qñ ꝙ diuersitatem impedientis diuersabitur proportio. istæ igit sunt ꝓpositiones manifestæ ꝙ se. Et, si hoc esset, sicut dicit Auẽpace, ſ. ꝙ in talibus motibus non erit ꝓportio motus ad motum, sicut proportio spissitudinis ad spissitudinem, sed sicut proportio tarditatis ad tarditatem, contingeret hoc in omnibus motibus violentis, ita, ꝙ illud dictum in vltimo Septimi, ſ. ꝙ, cũ aliqđ corpus mouerit aliud corpus ꝑ aliquod spatium in aliquo tempore, quod mouebit medietatem illius corporis per illud spatium in medietate illius tẽporis esset falsum. cõtingeret enĩ fm Auẽpace vt proportio tpis ad tps nõ esset, nisi sicut proportio tarditatis ad tarditatem. Et causa istius erroris fuit existimare quòd tarditas, & velocitas sunt motus additi motui, & diminuti ab eo: sicut linea, quæ additur lineæ, aut diminuitur ab ea. cum igitur existimatur ꝙ velocitas est additio sup̃ motum naturalẽ, et tarditas diminutio: & cã istius additionis, & diminutionis fuerit resistentia: sequitur ex hoc vt proportio resistentis ad resistẽs sit sicut proportio tarditatis ad tarditatem, non sicut proportio motus ad motum. quoniam, qñ quantitatibus proportionalibus additur eadem quantitas, aut diminuti, nõ remanent proportionales. & Auẽpace existimauit ꝙ motus sensibilis est illud, quod remanet ex motu naturali. & existimauit ꝙ motus naturalis est quasi vna mensura, ex qua diminuuntur duæ mensuræ fm proportionem aliarũ duarũ quãtitatum. & vidit ꝙ, cum hoc accidit in quãtitatibus, nõ sequitur vt proportio diminuti ad diminutum sit sicut proportio remanentis ad remanens. et existimauit ꝙ accidit motui naturali, ppter impediens aliqua diminutio fm proportionem impedientis ad impediens. & existimauit, sicut diximus, ꝙ motus sensibilis est illud, quod remanet ex motu naturali post diminutionem, sicut remanet ex magnitudine post diminutionem. & ideo iudicauit ꝙ non sequitur vt ꝓportio motus sensibilis ad motum sensibilem sit sicut ꝓportio impedientis ad impediens, sed sicut proportio tarditatis ad tarditatem: sicut non sequitur in quãtitatibus, quę diminuuntur fm aliquam ꝓportionem, vt residuum sit in illa proportione: sed differunt, quia, quando ex quantitate mathematica diminuitur aliqua quantitas in actu, remanet residuum quantitatis in actu: & quando motui naturali accidit diminutio, tunc motus naturalis non habebit esse nisi in potẽtia. ergo tunc motus sensibilis non erit, nisi motus non naturalis, qui est diminutio ex motu naturali, nõ motus naturalis, cui accidit diminutio. & sili, cum aliquod motum moueẽ velocius motu naturali, tunc nõ erit illic motus naturalis & additio, sed additio tantũ. Veritamen dicimus quòd ꝓportio tarditatis ad tarditatem

Sexto phy. tex. 60. & 1ª 2ª Digressio mota ab Auẽpace, nunq̃ graue simplex moueretur in nõ tpe, dato vacuo, & eĩ opio.

Vtr manifestũ ꝙ cã diuersitatis, & ꝙ litatis motuũ ẽ diuersitas, et æqlitas ꝓportionis motoris ad rem motam. Nota diuersitatem motuũ naturales, & violentos.

Improbatio opinionis Auẽpace.

Opio Auer.

Tex. 56.

Cã erroris Auẽpace.

tatem est sicut ꝓportio impedientis ad impediens, vt dicit Auẽpace: sed nõ est illic aliqđ, nisi tarditas. & ista ꝙstio est sophistica: sed est difficilis, qa est fm * cõmunicationẽ. qñ, quia motus assimilatur lineæ, existimatur ꝙ illud, quod contingit in linea, cõtingit in motu. Declaratum est igitur ex hoc sermone ꝙ ꝓportio impedientis ad impediens est sicut proportio motus ad motum: & hoc est in motibus violentis, qñ motor fuerit idem, & suum impedimentum fuerit ex medio, aut ex ipso moto: & ꝙ hoc diuersatur in motibus naturalibus fm diuersitatem ꝓportionũ, quæ sunt inter motores, & res motas, cum nullum sit hic impediens, sed fm diuersitatem ꝓportionis excessus potentiæ motoris primi super rem motam ad excessum potentiæ secũdi motoris super rem motam. Sed quæret aliquis, cũ posuerimus ꝙ iste motus erit in medio, impedit[9] à medio, nõ sequi, & si cõcesserimus ꝙ ꝓportio motuum, quæ fuerit in medio, admiscem est sicut proportio impedientis ad impediens, vt qñ idem motum mouetur in vacuo, moueatur motu indiuisibili, & in instãti, sed sequitur necessario vt moueatur in tẽpore, cuius proportio ad tẽpus, in quo mouetur in medio, sit sicut proportio excessus potentiæ motoris super rem motam, fm ꝙ est mota tantum, ſ. absq; eo, ꝙ illic sit impediens extrinsecum ad excessum potentiæ motoris super rem motam, fm ꝙ est impedita. vnde existimatur etiam ꝙ licet concedantur illæ ꝓpositiones, quibus vsus est, tñ non inducet ad impossibile, ad quod nituntur inducere. Et ad hoc est dicendum ꝙ isti motus, qui sunt corpor simplicium mediantibus aqua, & aere, nõ sunt motus impediti à medio, vt apparet in primo aspectu. qñ, si ita esset, tunc essent hic motus naturales, qui nondum inuenti sunt, neq; inuenientẽ: nisi esset possibile hæc corpora moueri sine medio, quod est impossibile, nisi vacuum esset. Et cã in hoc est, quia ista mota indigẽt medio: quoniã [d] res mota necessario debet habere cũ motore aliquam resistentiam, qua potentia motoris excedat potentiam illius: & hoc est in motibus naturalib[9]. &, ti nõ, tunc quilibet motor moueret quodlibet corpus. & ꝓpter diuersitatem istius proportionis, quæ est ex resistentia inter motorem, & rem motam simplr diuersantur motus corporum cœlestiũ, vt quædam sint velociora quibusdam: & per hanc resistentiam motor non mouet rem motã, nisi qñ potentia eius excedit potentiam rei motę. [b] res enim mota vlr est similis quodãmodo motori, & contraria alio modo. Et hoc intelligẽdum est de nobilitate, quam dicit Auẽpace in corporibus cœlestibus. motor enim, cuius potẽtia est excedens, est nobilior motore, cuius potentia est minor in excessu. & manifestum est ꝙ [c] ista resistentia inuenitur inter motorem, & rem motam, quando res mota fuerit distincta per se: sicut est dispositio in corporibus cœlestibus. [d] in elementis vero res mota est in potentia, & motor in actu, cum sint composita ex prima materia, & formis simplicibus, & motor est forma, & res mota est materia, et, quia hæc corpora non distinguũtur in rem motam, & motorem in actu, impossibile est ea moueri sine medio. & Aristote. declarauit ꝙ ꝓpter hoc sunt necesse illa non moueri ex se in [e] Octauo istius libri. Si igitur hæc corpora simplicia mouerentur sine medio, non esset hic resistentia inter motorem, & rem motam: immo nõ esset hęc res mota omnino essentialiter. &, si hoc, cõtingeret vt [f] mouerẽtur in non tempore, & in quolibet moto. ex hoc igitur dixit Aristo, quòd, si hæc corpora mouerentur in vacuo, sequeretur vt mouerentur motu indiuisibili et in tempore indiuisibili: ponendo ꝙ hęc corpa moueri in medio est naturale eis. & est causa in hoc, ꝙ moueanĩ, non sicut existimatur, ꝙ sunt mota ex se nõ motu naturali, sicut existimauit Auẽpace. Auẽpace igitur fecit dubitare in hoc sermone in duobus locis. Vnus eorũ est, in quo dicit, ꝙ, ꝓportio motus ad motũ non est sicut ꝓportio spissitudinis medij ad spissitudinem medij. Secũdus autem est, ꝙ isti motus sunt impediti ex medio, et nõ naturales, et nullus peruenit ante ipsum ad istas qõnes: et ideo profundus erat iste super alios. & in exemplari, à quo scripsimus inuenimus quoddã solutum per se, & interiptum erat hoc. Nos autẽ dicamus ꝙ necesse est ꝙ inter motorem, & rem motam sit resistentia. motor enim mouet rem motam, fm quod est contrarium, & res mota mouetur ab illo, fm ꝙ est similis. & ois motus erit fm excessum potentiæ motoris super rem motam, & diuersitas motuum in velocitate, & tarditate est fm hanc proportionem, quæ est inter duas potentias. & ista resistentia, aut erit ex ipso moto, qñ illud, quod mouetur ex se voluntate, diuiditur in motorem in actu, & rem motã in actu, sicut est dispositio in animalibus, & in corporibus cœlestibus, aut erit ex ipso medio in quo mouetur: & hoc erit, qñ res mota non diuiditur in motorem, & rem motam in actu, sicut est dispositio etiam in corporibus simplicibus: aut resistentia erit ex vtroq;, ſ. ex re mota, & ex medio, sicut est dispositio in animalibus, quæ mouentur in aqua. illa autem, in quibus res mota ex se diuiditur in motorem in actu, & rem motam in actu, non necessario indigent medio, sed, si fuerit, erit per accidens. illa aũt, quæ mouent ex se, quæ non diuiduntur in motorem, & rem motam in actu, necessario indigẽt medio. & hæc sunt corpora grauia, & leuia. &, si non, mouerentur in non tẽpore. cum nihil fit actu illic, quod resistat potentiæ motũ, & est impossibile etiam vt habeant motus naturales, & sint semper impedita. & ideo contingit, ꝙ, cũ posuerimus ista moueri in vacuo, vt mouẽtur in non tempore, & vt motus grauis, & grauioris sit æqualis in velocitate. quod est impossibile. quod igitur existimauit Auẽ. est, quod ista simplicia habẽt motus naturales sine medio.

Sed, si per subtilissimum in tanto tpe tanto motu fertur per vacuum, omnem exuperat rõnem. Sit enim. F. vacuum, æquale autẽ magnitudine ipsis. B. &. D. ipsum ergo. A. si transibit, & mouebitur ꝙdem in quodam tpe, eo scilicet, in quo est. G. in minori aũt ꝙ in quo est. E. & hanc habebit rõnem vacuũ ad plenum. sed in tanto tpe, quãtũ est, in quo est. G. ipsius. D. A. transibit lineam. K. trãsibit aũt, si ẽt sit quippiam subtilitate differens ab aere id, in quo est. F. fm hanc proportionem, quã habet tps, in quo est. E. ad tẽpus, in quo est. G. Si enim sit tanto subtilius corpus, in quo est. F. ipso. D. quanto exuperat E. ipsum. G. econuerso trãsibit velocitate in tanto, quantũ. G. ipsum. F. ipsum, in quo est A. si ferat. si ergo nullum sit corpus in ipso E. adhuc velocius. sed erat in ipso. G. quare in æquali tempore trãsibit & quod plenum est, & vacuum. sed impossibile est.

Sed, si res mota mouetur mediante subtilissimo corpori in tanto tpe per tantum spatium, tunc mediante vacuo exit ab omni cõparatione. Sit igitur. Z. vacuũ, & sit æquale B. Si igitur. A. ꝑtransit vacuũ, & mouetur in

Phy. cũ com. Auer. k ij aliquo

* al cõmunicationem.

Epilogus.

Obiectio.

Solutio. Nota mota non debet habere cũ motore aliquã resistentiam, qua potentia motoris excedat potentiam illius.

Tex. cõ. 29. 30 & 32.

[f] Si elementa mouerentur in vacuo moueantur in instãti. Vide infra. c. 6. et. 8. phy. t. 42.

Et tur magna de Auẽpace Hispano.

Resistẽa in motu violẽto est ex parte medij, & ex parte mobilis. & ex parte vtriusq; ex ꝓportione differentiarum &c.

aliquo tempore, ſ. in tempore. K. ſi eſt breuius tempore. H. tunc iſta proportio nõ erit proportio vacui ad plenum. pertranſeat igitur. A. in tempore æquali. K. p ſpatium. B. & ptrãſeat etiam ſm ꝓportionalitatem, quæ eſt inter tps. H. & tempus. K. aliquid addens in ſubtilitate ſup aerem, qui eſt. B. Quoniam ſi. Z. fuerit corpus ſubtilius, q̃. B. ſm exceſſum. H. ſuper. K. tunc pertranſitus. Z. in velocitate erit in tempore æquali. K. ſi. A. mouetur. ſi igitur in. Z. non fuerit corpus, tunc motus. A. in eo erit velocior. ſed erat in. K. ergo ſequitur vt pertranſitus eius per ipſum ſit in tempore æquali, ſiue fuerit plenũ, ſiue vacuum. quod eſt impoſſibile.

Demonſtratio ducens ad impoſſibile, probans non eſſe poſſibile proportionẽ eſſe inter motum, qui fit per vacuum, & qui fit per plenum.

Primæ litere deſeruiunt textui uero, ſecundæ autem textui Auerrois.

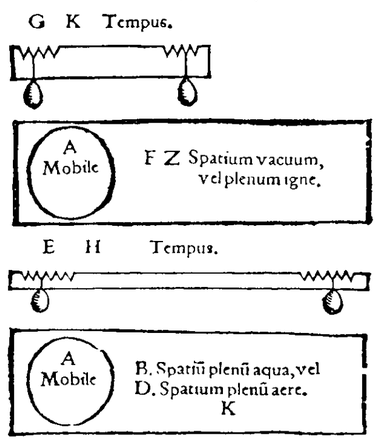

72 Abbreuiatio rõnis pũus textus.

Iſta etiam eſt alia declaratio ad cõfirmandum. quoniam, ſi aduerſarius non cõceſſerit nobis impoſſibile, quod ſequitur ex ſermone prædicto, quod eſt motum eſſe indiuiſibile, & in tẽpore indiuiſibili, et dixerit immo motus, qui eſt in vacuo, eſt in tempore, demõſtrabimus ei, quod ex hoc ſequitur impoſſibile, quod non põt cõcedi. & hoc erit ponẽdo ꝙ idem motum mouetur per ſpatium ęquale in vacuo, et pleno, verbi gratia in aere. cum igitur poſuerimus ipſum moueri per hæc duo ſpatia æqualia, quoꝝ alterum eſt in vacuo, & reliquum in aere in duobus tẽporibus, manifeſtum eſt ꝙ tẽpus, in quo pertranſit ſpatiũ, quod eſt in vacuo, erit breuius: quã in vacuo nõ eſt reſiſtentia. hoc igitur tempus minus habebit aliam proportionem terminatam ad hoc: tempus maius. & manifeſtũ eſt ꝙ, ſi nos imaginati fuerimus corpus ſubtilius aere ſm additionem tpis maioris ſuper tempus minus, manifeſtum eſt ꝙ iſtud motum pertranſibit in corpore ſubtiliori ſpatiũ æquale tempori, in quo pertranſiuit ipſum in vacuo: eum poſuerimus ꝙ proportio temporis ad tempus eſt ſicut proportio ſubtilitatis alterius medĩ ad ſubtilitatem reliqui medĩ: & ſic idem motum pertranſibit ſpatium æquale in tempore æquali, mediante vacuo, & mediante pleno. & hęc eſt demonſtratio eius in hoc loco. Et dixit Sed, ſi res mota, &c. i. qm̃, ſi poſuerimus ꝙ res mota mouetur in aliquo corpore ſubtiliſſimo, & mouetur etiam in vacuo, neceſſario mouebitur in vacuo velocius. Et, cum poſuit hãc propoſitionem, incœpit inducere propoſitiones inducẽtes ad incõuenientes, & dixit Sit igitur. Z. vacuum, &c. i. ſit igitur ſpatium in vacuo. Z. & ſit ægle ſpatio. B. quod eſt in aere. Deinde dixit ſi igitur. A. pertranſit vacuum, &c. i. A. igitur, quod eſt res mota, ſi pertranſit hoc ſpatium, quod eſt in vacuo, ſ. Z. i. &, cum conceſſerimus tpm moueri in eo in aliquo tẽpore, ſit igitur illud tempus. K. & eſt manifeſtum ꝙ hoc tempus eſt breuius tempore. H. in quo. A. mouetur in ſpatio. B. quod eſt in aere. motum enim in vacuo eſt velocius moto in aere. &, cũ ita ſit, tunc ꝓportio temporis. K. ad tempus. H. eſt ſicut proportio motus. A. in vacuo ad motum eius in aere. & hoc intendebat, cum dixit tũc iſta proportio erit ſicut proportio vacui ad plenum. D. d. pertranſeat igitur A. &c. i. &, cum proportio temporis. H. ad tẽpus. K. eſt ſicut proportio motus, qui eſt in vacuo ad motum, qui eſt in aere, ponatur igitur ꝙ. A. quod eſt motũ moueatur in tempore æquali. K. et eſt illud, in quo mouẽ in vacuo per ſpatium æquale ſpatio vacui, & aeris in corpore ſubtiliori aere, & ſit, illud ſpatium. Z. eſt manifeſtũ ꝙ pertrãſibit iſtud ſpatium ſm proportionem tpis. K. ad tempus. H. cũ poſuerimus ꝙ corpus, in quo eſt ſpatiũ. Z. eſt ſubtilius aere ſm ꝓportionem tpis. H. ad tẽpus. K. i. qm̃ pertranſiuit ſpatium. Z. ad tps. K. quod ptranſiuit in eo in vacuo. & hoc intẽdebat, cum dixit & ptrãſibit ẽt ſm ꝓportionalitatem, &c. i. & eſt poſſibile ipm ptranſire hoc ſpatiũ, ſ. Z. ſm ꝓportionẽ tpis motus in vacuo ad tps motus in aere, cum poſuerimus hoc corpus, in quo eſt ſpatium. Z. maius in ſubtilitate aere, ſ. * q̃ tps. H. eſt maius tpe. K. ſ. ſicut ꝓportio tpis motus in uacuo ad tps motus in aere. & hoc intendebat, cũ dixit Qm̃ ſi. Z. et c. i. ſi igit̃ corpus imaginatum. ſ. Z. ſit ſubtilius. B. ſ. aere ſm exceſſum tpis H. et eſt illud, in quo. A. mouetur in vacuo ꝙ illud ſpatium terminatũ ſuper tps. K. & eſt illud in quo. A. mouetur in vacuo per illud ſpatium, tunc. A. ptrãſibit ſpatium. Z. in velocitate in tpe æquali ei, in quo pertranſibit illud ſpatium in vacuo, quod eſt tps. K. ſi poſueri mus. A. moueri in vacuo. Deinde incœpit declarare impoſſibile, quod ſequitur ex hoc, & dixit ſi igitur in Z. non fuerit corpus, i. ſi poſuerimus ꝙ in vacuo non eſt corpꝰ omnino, manifeſtum eſt ꝙ motus. A. erit in eo velocior, q̃ motus eius in corpore, quod poſumus ſubtilius aere ſm proportionem temporis motus. A. in aere ad tempus motus eius in vacuo. ſed iam declarauimus ꝙ motus eius mediãte vacuo, et corpore ſubtiliori eſt ęqualis, quia eſt in eodem tempore. quod eſt inconuenientes. motus enĩ in vacuo debet eſſe velocior.

Expõſitio.

Et Ariſt. induxit hanc demonſtrationem ſecundam propter hoc, quod ſciuit de qõne accidente primæ demonſtrationi. qm̃ in ꝓpoſitionibus huius demonſtrationis non eſt dubitandũ, niſi in ꝓpõne, dicente ꝙ poſſibile eſt imaginari corpus, cuius proportio in ſubtilitate ad aerem ſit ſicut ꝓportio tpis, in quo eſt motus. v. g. in aere, aut in igne ad tps motus in uacuo. dr̃ enim ꝙ iſta ꝓpoſitio eſt falſa impoſſibilis, non falſa poſſibilis. impoſſibile enim eſt inuenirĩ extra aĩam corpus ſubtilius igne. ergo impoſſibile, quod exiſtimabaẽ ſeq, nõ ſequitur. qm̃ tunc põt dici ꝙ illud ipoſſibile ſeqtur ex poſitione falſa, non expoſito.

Dubium.

Et vr̃ ꝙ ita eſt de ſubtilitate, & ſpiſſitudine, ſicut eſt de diuiſione lineæ, & ſuperficiei, quoniam, quẽadmodum linea, ſm quòd eſt linea,

Soluto.

Qẽadmodũ linea põt diuidi in infinitũ, ſm ꝙ eſt linea, nõ ãt ſm ꝙ eſt terreſtris, vel ignea, ita ſubtilitas põt diuidi i infinitũ, ſm ꝙ ſubtilitas, nõ ãt vt eſt corpus mobilis. vide. 1. phy. 60. & quæ ibi.

linea, põt diuidi in infinitum, quod eſt impoſſibile, ſm quòd eſt linea terreſtris, aut ignea, ita de ſubtilitate poteſt intelligi proceſſus in infinitum ex ſua natura, ſcilicet ſm quòd eſt ſubtilitas ſimpliciter, non ſecundum ꝙ eſt ſubtilitas corporis mobilis. & ſm hoc hæc ꝓpoſitio poſita eſt falſa poſſibilis, ſm ꝙ fuit poſita. et ex falſo poſſibili nõ ſequitur falſum impoſſibile. & hoc modo declarationis multotiens vtitur Ariſt. & etiam Plato. & eſt vera declaratio. quoniam nõ ponitur falſum in eo, ſecũdum quòd eſt falſum impoſſibile, ſed ſecundum quod eſt falſum poſſibile.

Manifeſtum eſt igitur ꝙ, ſi erit aliquod tẽpus, in quo per vacuum quoduis feretur, accidet hoc impoſſibile. in æquali enim accipietur aliquid & quod plenum eſt tranſire, & vacuũ. erit enim aliquod ꝓportionale corpus alterũ ad alterũ, vt tempus ad tẽpus. Vt aũt in ſumma dicã, manifeſta eſt eius, qđ euenit, cauſa. quia motus qdem omnis ad motũ eſt proportio: (in tempore enim eſt:) tẽporis aũt omnis eſt ad tempus, finitis vtriſq;: vacui autem ad plenum non eſt.

Mot⁹ oĩs ad motus eſt ꝓportio.

Apparet igitur ꝙ, ſi fuerit hoc aliquod tẽpus, in quo aliquid expellatur ex vacuo, erit impoſſibile. qm̃ inuenitur aliqd, quod pertranſit in tempore æquali, ſiue plenum, ſiue vacuum fuerit illud in comparatione corporis, ſicut tempus habebit proportionem ad tempus. Et dico hoc, ꝙ cauſa eius, quod ſequitur ex hoc, eſt manifeſta. et eſt quòd quilibet motus habet ad quemlibet motum aliquam proportionem: motus enim eſt in tẽpore: et omne tempus habet proportionem ad omne tẽpus, cũ fuerint finita: ſed vacuũ, aut plenum non hñt proportionem.

73 Hic induxit ſummam eius, quod prædixit in hac demonſtratione, & dixit Manifeſtum eſt igitur ex hoc, quòd ſi fuerit poſitum aliquod tempus, in quo aliquid mouetur in vacuo, contingit impoſſibile, quod eſt aliquid pertrãſire in æquali tẽpore ſpatium æquale in vacuo, & pleno. & cauſa eius, quod ſequitur ex hoc, eſt, quũ poſſibile eſt imaginari corpus, cuius proportio ad corpus mediãte pleno, & mediante vacuo, ſi poſuerimus aliquid moueri per idem ſpatium in aliquo tempore, ſit ſicut proportio tpis, in quo aliquid mouetur per illud ſpatiũ, mediãte corpore poſito primo ad tẽpus, in quo mouetur per illud mediãte vacuo. ex quo ſequitur aliquid moueri per idem ſpatium in aliquo tẽpore mediante vacuo, & pleno. quod eſt impoſſibile. D. d. & vniuerſaliter cauſa eius, quod ſequitur, &c. i. & vſr ꝓpoſitiones, ex quibus ſeqtur hoc impoſſibile, ſunt duę. quarũ altera eſt, quũ quilibet motus habet ꝓportionem ad quemlibet motum: qm̃ quilibet eſt in tẽpore, & quodlibet tẽpus habet proportionẽ ad quodlibet tps, cum fuerint finita. altera aũt eſt, ꝙ vacuũ nõ habet ꝓportionem ad plenũ. cum igitur cõiungaẽ hic duabus proportionibus motum eſſe in vacuo, ſequit alterum duorum, aut ꝙ motus in vacuo eſt, nõ in tẽpore, cum poſuerimus quòd cauſa eius, ꝙ motus eſt in tẽpore, eſt plenum, mediante quo fit motus, aut quod idem motum moueatur per idem ſpatium in eodem tempore, mediante vacuo, & pleno.

Quodlibet tps tẽt ꝓportionẽ ad quodlibet tps, cũ fuerint finita.

Quatenus igit̃ differũt ea, p q̃ ferunt̃, hęc contingũt, ſm autem eorũ, quæ ferũtur, exceſſum, hæc. Videmus enim ea, quę maiorẽ impetum habẽt aut grauitatis, aut leuitatis, ſi quo ad alia ſimiliter ſe habeant figuris, citius ferri per æquale ſpatium, & ſm rõnem, quã habent magnitudines adinuicem. quare & per vacuũ. Sed impoſſibile eſt. Propter quã enim cauſam, ferentur uelocius: in plenis. n. ex neceſſitate. uelocius enim diuidit fortitudine maius. aut enim figura diuidit, aut impetu, quem habet id, quod ferr̃, aut quod proiectum eſt. æque uelocia ergo omnia erunt. ſed impoſſibile eſt.

Hoc igit̃ cõtingit corpibus ex diuerſitate ex illo, mediante quo fit motus, ex ſucceſſione aũt corporũ mobiliũ hoc, quod narrabo. Dicamus igit̃ ꝙ uidemus corpora, quæ ſunt magis põderoſa, ſiue grauia, ſiue leuia, cũ fuerint in alijs diſpõnibus in caplo figuræ, eodẽ modo moueri in æquali loco uelocius ſm, ꝓportiones eorum adinuicem. ergo ſequitur ut talis ſit diſpoſitio eorum in uacuo etiam. Sed hoc eſt impoſſe. Qm̃ nõ põt aliquis dicere, qua de cã expellit in eo uelocius: qm̃ hoc in pleno ẽ neceſſariũ. quod enim eſt fortius uelocius diuidit illud. illud enim, qđ mouet̃, aut illud, quod cedit, aut per ſuam figuram diuidit, aut per ſuum pondus. ex quo ſequitur ut motus omnium corporum ſit æqualis in uelocitate. quod eſt impoſſibile.

74 Cum induxit duas demonſtrationes acceptas ex diuerſitate medĩ, in quo corpora ſimplicia mouentur, vult inducere demonſtrationẽ acceptam ex diuerſitate potentiarum motiuarum, quæ ſunt in corporibus ſimplicibus, & dixit Hoc igitur contingit, &c. i. hoc igitur impoſſibile contingit huic poſitioni ex propoſitionibus acceptis ex diuerſitate corporum mobilium in velocitate, & tarditate, ſm illud, mediãte quo fit motus. D. d. ſm vero ſucceſſionem corporum mobiliũm, &c. i. quod aũt cõtingit huic poſitioni ex propoſitionibus acceptis ex ſucceſſione corporum mobilium, in velocitate, & tarditate, ſm potentias eorũ motiuas eſt hoc, quod narrabo. D. d. Dicamus igit̃, &c. idẽſt manifeſtum enim eſt per ſe ꝙ corpora, quæ ſunt maioris declinationis, ſiue fuerint leuia, ſiue grauia, cũ fuerint æqualia in figura, & magnitudine, & modo ſunt velocioris motus, q̃ illa, quæ ſunt minoris declinationis: & ꝙ illud, quod eſt maioris declinationis pertranſit idem ſpatium in minori tempore illo, in quo pertranſit illud, quod eſt minoris declinationis: & ꝙ proportio temporis ad tempus erit ſicut proportio potentiæ motiuæ ad potentiam motiuam, ita, quòd, ſi poſuerimus duo corpora ęqualia in figura, & magnitudine, & grauitas vnius fuerit dupla ad grauitatem alterius, tunc illud, quod eſt minoris grauitatis, mouebitur per ſpatium in duplo tempore ad tẽpus, in quo mouet̃ in illo grauius. D. d. ergo ſequitur, &c. i. &, cũ manifeſtũ ſit per ſe ꝙ corpus grauius eſt velocioris motus, & hoc accidit ꝓp medium quod reſiſtit motori: qm̃, ſi illuc nõ eẽt mediũ, nõ eẽt illuc reſiſtentia ergo, cum põ-

Quãdo corpa ſunt eiuſdẽ figurę, & magnitudinis, quę differũt ſolum in grauitate, & leuitate, ſi fuerint in medio, in quo non eſt reſiſtentia, ſicut in vacuo, ſequitur, quod omnia illa æqualiter mouebuntur, & æqualiter velocia erunt. quod eſt impoſſibile. Ideo dicit Auerroys, quod ſi fuerint in medio, in quo non eſt reſiſtentia, ſicut in vacuo, ſequitur, quod omnia illa æqualiter mouebuntur, & æqualiter velocia erunt. quod eſt impoſſibile. Ideo dicit Auerroys, quod ſi fuerint in medio, in quo non eſt reſiſtentia, ſicut in vacuo, ſequitur, quod omnia illa æqualiter mouebuntur, & æqualiter velocia erunt. quod eſt impoſſibile.

fuerimus grauiꝰ moueri in vacuo, nõ ẽ necesse vt sit uelocius illo, quod est minoris grauitatis: qm̃ nõ erit illic, cã, ex qua grauius expediatur velocius. ex quo sequit vt motus eorum nõ solum modo sit æqualis, sed nõ in tempore, vt declarauimus. Et, cum declarauit cp impossibile est dare causam diuersitatis duorum motoꝝ diuersorum in declinatione, & velocitate, & tarditate ex vacuo, incepit declarare quòd causa illius manifesta est ex pleno, & dixit. hoc enĩ in pleno, &c.1. & grauius eẽ velocioris motus necessarium est, cum motus eius fuerit in pleno. & causa in hoc est. qm̃ illud, qđ est maioris declinationis, est fortius, & citius diuidit plenum: & similiter illud, quod est acutioris figuræ, leuius diuidit aerem. D.d. illud. n. quod mouet, & c.1. corpus enim, quod mouetur in medio, aut cedit ab eo, diuidit medium, aut per grauitatem m̃, aut per * declinationem, s. qm id, quod est acutioris figuræ, diuidit citius, & similr grauius, aut per vtrunq;. D.d. ex quo sequitur, &c. & intendit in vacuo. & ex hoc impossibile intelliguntur duo, s. cp omnia sint æqualia in velocitate, s. motus grauioris, & minoris grauitatis, & cũ hoc erit in tempore, aut sit cum hoc in non tempore. Si igitur posuerimus cp illud, quod sequitur, est ipsum esse in nõ tẽpore, tunc impossibile, quod intẽdit concludere, accidit in eo quæ sto Auẽpace, quã iam dissoluimus. &, si dixerimus cp impossibile, quod intẽdit hic Aristo. est vt illud, quod est maioris grauitatis, non est velocius, cuadeclarat ab illa quæstione. Sed potest aliquis dicere, forte ex hoc nõ accidit impossibile, qm̃ hoc nõ accidit graui, & leui, nisi quia sunt impedita à motu naturali. Sed rñsio ad hoc est respõsio p̃dicta, s. qm̃ graue, & leue nõ impedit a medio, in quo mouetur: neq; motus eius in medio est violentus, sed naturalis.

Com. 71.

Illud. qđ est acutioris figuræ leuius diuidit aerẽ.

* al. figurã.

Obiectio.

Solutio.

Quod igitur, si vacuum est, accidit cõtrarium illius, propter quod probant dicentes esse vacuum, ex dictis manifestum est. Hi igitur putant vacuum esse, si erit secundum locum motus, separatum secundum se. hoc autem idem est, ac si dicamus locum esse qđ separatum. hoc autem quod impossibile sit dictum est prius.

Manifestũ est igit̃, cp, si vacuũ fuerit, sequtur contrariũ ei, pp quod ponunt vacuum dicentes ipsum esse. Existimant enim vacuum eẽ, si motus in loco sit, distinctum per se. & hoc est dicere locum esse aliquod separatum. & tam posuimus hoc esse impossibile.

75 Dicit Manifestum est igit̃ ex his demõstrationibus cp, si vacuum fuerit, contingit cõtrariũ illi, quod cogit dicentes vacuũ esse, dicere ipsum, s. motũ esse. Existimabant enim cp, si motus esset, vacuum foret. &, cũ dixit distinctum per se, intendit cp isti non opinantur tẽ iam admitteri cum corporibus, sicut opinatur alia secta dicentiũ vacuũ eẽ. D.d. & hoc est dicere, &c.1. & dicere vacuũ eẽ separatũ nihil aliud est, q̃ dicere locũ eẽ dimensiones separatas. quod tam destruximus.

Caput Quartum, ostendens vacuum non esse separatum quid à corporibus.

Si ponat aliquis aquã esse tantã, quantã cedet tanta aqua, quãtus cubus.

AT vero per se cõsyderantibus videbit vtiq; dictũ vacuũ, perq̃ vere vacuũ. Vt. n. in aqua, si ponat aliqs cubũ, cedet tanta aqua, quãtus cubus, sic et in aere, sed sensu immanifestũ est. atq; semp traq; in oĩ corpore hñti trãslationẽ, * in quo est aptũ natura trãsferri, necesse est, nisi cõdẽsetur, cedere aut deorsum semper, si deorsum latio est, vt terræ, aut sursuz, si ignis, aut ad utraq;, vt aer, siue quodcũq; aliud sit ipositũ. In uacuo autẽ hoc quidem impoſe est. nõ enim corpus est. per vacui aũt æquale spatium trãsiuisse videbitur, quod qdẽ erat & prius in vacuo: tanq̃, si neq; aqua cederet ligneo cubo, neq; aer, sed omnia trãsirent p ipsum. At vero & cubus tãtã habet magnitudinẽ, quãtũ occupat vacuum. quæ, etsi calida est, aut frigida, aut grauis aut leuis, nihilominus ipso esse altera ab omnibus passionibus est, ẽt si separabilis non sit ab illis. dico autẽ lignei cubi molem. quare &, si separeẽ ab omnibus alijs, & neq; leuis, neq; grauis sit, occupabit æquale spatiũ, & in cadẽ erit & loci, & vacui parte æq̃li sibi. quid ergo differt corpus cubi ab æquali vacuo, & loco? & si duo talia, ppter quid & non quotlibet in eodem erũt? Vnum igitur hoc inconueniens, & impossibile est.

* al. in qđ.

Si corpꝰ subꝫ ab omnibus qualitatibus sensibilibꝫ separatũ fuerit, ut aqua a [illegible] quæ est in [illegible] corpora. Vide [illegible] Cõmẽtum. Zum.

Et, cũ aliquis fuerit pscrutatus de vacuo, inueniet ipsum in rei veritate esse vacuũ, sicut dr. Quẽadmodũ, siquis posuerit corpus cubitum in aqua, euacuabitur de aqua quantum corpus cubitum: ita est de aere, & si latet sensum. & in quocũq; corpore habente translationem ponatur, necesse est, etiam si nõ congregetur, & condensetur, vt transferatur, quo innatũ est transferri, s. ad inferius, si translatio eius fuerit ad inferius, vt terra, aut ad superius, ut ignis, aut ad utrãq; partẽ, & quomodo fuerit corpus, in quo ponitur. In vacuo autem hoc est impossibile, quia nõ est corpus. sed penetrabit ex eo in cubitum dimensio æqualis dimensioni eius, & illa dimensio erit prius in vacuo. & similiter esset dispositio, si aqua non cederet cubito, quod est ligni, neq; aeris, sed intraret ipm. Sed cubitum habet quantitatẽ, sicut est quãtitas vacui, quã occupat. & hoc siue fuerit calidum, siue frigidum, siue graue, siue leue, essentia eius est alia ab omnibus accẽtibus suis. &, si non sit separata, s. corpus cubitũ, quod est ex ligno, si imaginetur eẽ separatũ ab omnibus alijs rebus, & non fuerit leue, neq; graue, tñ occupabit uacuũ æquale sibi, & erit in pte loci, & uacui equale sibi. quæ igit̃ erit differentia inter corpus cubitum, & uacuum, aut locũ equalẽ illi: et si fuerit possibile ut duo sint in hac dispositione, qđ igitur prohibet, ut in eodem loco sint quot posuerimus in numero? Hoc igitur est unum capitulũ de impossibili, & inopinabili.

Cum

76 Cum compleuit destructionẽm vacui ex motu, reuersus est ad destruẽdum ipsum esse ex sua natura, ſm quam ponunt ipsum esse, ſm quam recipit corpora, et dixit Et, cum aliquis fuerit perscrutatus, s. &, cum aliquis perscrutatus fuerit de vacuo, vtrum sit, aut non, inueniet ipsum esse vacuum ab esse, s. ipsum esse priationem puram, & cp nulla est vtilitas in ponẽdo ipsum in rebus naturalibus. D. incepit iducere propositiones, ex quibus sequitur impossibile, si vacuum fuerit, & dixit Quemadmodum, si aliquis, etc. s. qm̃ apparet sensui cp, si aliquis posuerit corpus cubitum i aqua, cedetur ex aqua, & fundetur in alium locum, quantũ est corpus cubitum, ita necesse est vt accidat in aere, qm̃ in eo fuerit positum corpus cubitũ: licet hoc lateat sensum. & hoc manifestum est per se. D.d. & quodcũq; corpus hũs. s. & vſr manifestum est per se quodcunq; corpus innatum est transferri, qm̃ in eo fuerit positum aliquod corpus, necesse est, si illud corpus non condensetur, & congregetur ad se, vt transferatur, & cedat in loco, quantũ est illud corpus, vbi innatum est transferri naturaliter. si igitur terra, trãsferetur ad inferius, si ignis, ad superius, si aer, aut aqua, ad vtrãq; partem. qm̃, cum aqua fuerit in loco terræ, tunc trãsferetur ad superius, &, cum in loco aeris, ad inferius: et aer, qm̃ est in loco aquę ad superius exit, & qm̃ in loco ignis ad inferius. & hoc intendebat, cum dixit ad vtrãq; partẽ, s. et, si corpus, in quo subjectatur cubitum, fuerit aer, aut aqua, & vſr corpus, in quo congregantur hæc duo, s. grauitas, & leuitas. Et, cum declarauit cp oẽ corpus, in quo possibilis est motus, possibile est vt in eo subjectatur aliquod corpus, v.g. cubitũ, aut ita, cp illud corpus condensetur, quantum est corpus cubitum, aut vt transferat, incepit declarare cp, sicut contingit hoc in oĩ corpore habente translationem, s. vt corpus in quo subjectur, mouetur, ita sequitur in corpore, quod subjectur, cuiuscunq; modi sit. & dixit & qũo fuerit corpus, quod ponitur in eo. Et, cum declarauit hanc propositionem, dicentem cp oẽ corpus, quod subjectur in aliquo loco, facit transferri de corpore, existente in illo loco, quantum est eius corpus, aut ſm condensationem, aut ſm trãslationem, incepit declarare hoc esse impossibile in vacuo, ſm cp est corpus simplex, s. qm̃ impossibile est vt transferatur, quia est tres dimensiones separatæ, & dixit In vacuo vero, &c.1. vacuũ vero impossibile est vt condensetur, aut moueatur, quia non est corpus naturale, et ideo, si cubitum, v.g. subjectur in eo, necesse est vt transferantur dimensiones vacui, s. longitudo, & latitudo, et profunditas equales dimẽsionibus tribus cubiti, s. necesse est vt penetrent in dimẽsionibus ipsius cubiti. D.d. sed penetrabit ex eo cubitum, s. sed penetrabit ex vacuo i cubito posito in illo dimensio equalis dimensioni eius, s. cp dimensiones cubiti penetrabunt dimensiones vacui. D. dixit & illa dimensio fuit per vacuum. & ista dimensio, quę penetrat etiam cubitum, nõ est, nisi per vacui naturã, cum vacuum nihil aliud sit q̃ dimensiones separatæ. D.d. & sic esset dispõ, &c.i. & sĩr contingit in aqua, & in aere, qm̃ in eis subjceretur corpus cubitum, s. cp, si non cederent in loco, contingeret duo corpora penetrari, s. corpus cubitum, & corpus aquæ, aut aeris. & hoc intendebat, cũ dixit & penetrarent in ipsum, scilicet & contingeret in aere, aut aqua, cp penetrarent in cubitum. Et, quia possibile est existimari cp corpꝰ subjcit in eodem loco est impossibile in corporibus naturalibus, hñtibus grauitatem, & leuitatem, non ſm cp habent tres dimẽsiones tm̃, dixit Sed cubitum etiã habet, &c.i. & hoc, cp cubitum debet hẽ in vacuo dimensionem æqualem, quam occupet, s. manę æquale, quod occuper, ita, cp dimensiones penetrent se admui cem, s. dimensiones cubiti in dimensiones vacui, non est, ſm cp est cubitum calidum, aut frigidum, aut graue, aut leue, sed hoc habet ex sua essentia, s. ex sua natura, essentia. n. eius est alia à suis accidentibus. & hoc possibile est vt separẽtur ab eo in esse, sed imaginatione tm̃. a Et dixit hoc ad declarandum cp impossibilitas penetrationis corpoꝝ accidit eis ex suis terminis mathematicis, non ex suis accidentibus sensibilibus. Et, cum declarauit cp hoc est necesse in cubito ex natura dimensionum, incepit declarare cp non est dr̃ia inter vacuum, & cubitum, qm̃ ab eo abstrahuntur accidentia eius in imaginatione. vacuum. n. nihil aliud est cp corpus abstractum ab accidentibus in imaginatione. & dixit &, si imaginemur separatum, s. &, si cubitum imaginetur separatum ab alijs accidentibus, necesse est vt occupet de vacuo dimensionem æqualem sibi: sicut est necesse cum non fuerit separatum ab accidentibus. D.d. quæ igitur erit dr̃ia. &c.1. b &, cum cubitum ligneum fuerit abstractũ in imaginatione ab accidentibus, nulla erit dr̃ia in accidentibus inter ipsum & vacuum: cum vtrũq; sit tunc dimensiones separatę ab accidẽtibus. D.d. &, si fuerit posse vt sint duo, &c. i. &, si fuerit possibile vt duo corpora penetrent ſm dimensiones, ita cp subjectantur in uno loco, quid prohibet vt in eodem loco subjectantur multa corpora infinita: quod est inopinabile.

a Impossibile est penetrationem esse in corporibus naturalibus, quia ex suis terminis mathematicis non ex suis accidentibus sensibilibus.

b Nota quod cubitum fuit abstractum in imaginatione ab accidentibus, cum vtrũq; sit tunc dimensiones separatę ab accidẽtibus. Vide Cõmẽtum.

Amplius autem manifestum est cp hoc cubus habebit etiam, cum transfertur, quod et alia corpora omnia habẽt. quare, si a loco nihil differat, quid oportet facere locũ corporibus, ꝓter vniuscuiusq; molem. si impatibilis moles est: nihil. n. confert, si alterum circa ipsum æquale spatium huiusmodi sit.

Manifestum est etiam cp cubitũ habebit, qm̃ transfertur etiam illud, quod habent omnia corpora. si ergo nulla dr̃ia est inter hoc, & locum. ad quid igitur ponet corpora hic locum, nisi dimensiones cuiuslibet eorum, cum dimensiones nõ recipiant passionem? non enim est vtilitas, nisi inter cubitum eius sit alia dimensio huiusmodi æqualis ei.

77 D. Et manifestũ est etiam cp cubitũ habet, qm̃ fabricitur in loco illud, quod hnt oĩa corpora. i. tres dimensiones: & est illud idem, quod ſm ponunt in vacuo. Si igitur nulla est dr̃ia inter dimensiones cubiti, & dimẽsiones vacui, quod est locus apud illos, quid igitur coget ad dicendum cp corpora habent dimensiones, in quibus subnectuntur ꝓter tas dimensiones, & absolutas à passione, s. ab accidentibus. & hoc intendebat cum dicit cum corpus non recipiat passionem. Et intendebat per hoc, cp corpora indigent dimẽsionibus, sed non duobus modis dimensionũ. s. dimensionibus quibus constituantur, & dimensionibus, in quibus subjciatur. a nõ. n. est necessitas vt hẽat corpus dimensiones, ꝓter dimensiones sũipsius, &, si ita esset, tũc inuenirentur dimensiones infinitæ: qm̃ dimensiones indigerent dimensionibus, in quibus subnecterentur. D.d. non. n. est, &c.1. quæ igitur est necessitas ad ponendum hic esse dimensiones ꝓter dimensiones corporis, cũ. n. hæc sit accutatio, et nulla est b accutatio in ponendo hic esse dimensionem extrinsecam continentem corpus æquale illi, quæ est locus. Et intendebat per hoc inuenire cp æqualitas loci nõ est æqualitas dimensionum, sed æqualitas continentis, qm̃ ex hoc cp

a Nota. [illegible] Documentũ

Documentũ

locus

locus est æqualis: & æquale est dimensiones: existimauerunt locum esse dimensiones. et modus deceptionis in hoc est æquiuocatio in hoc nomine æqualitas.

† Aliq̃ codices græci nõ hũt vltã tex.

† {Amplius oportet manifestum esse quale vacuum sit in his, quæ mouentur. nunc autẽ nusquam infra mundum. aer. n. aliquid est, non vĩ autem neq; aqua, si essent pisces ferrei. tactu. n. fit iudicium eius, quod tangit. }

Et etiã oportet ut manifestetur nobis residuum uacui in mobilibus. sed hoc nõ uidemus in aliquo intra mundum. aer. n. est aliquod existens, licet reputetur nihil esse. & similiter existimatur de aqua, & si spissitudo esset frustum ferri. iudicare enim de tãgibili est per sensum tactus.

78 2 Aer ſm tactum sentit cẽ corp⁹ &, si ſm visum existimet nihil cẽ, cũ nõ hãt colorẽ, & visus cõprehẽdit colorata. vide te 6. de sensu, et sensato

Et, si esset, sicut dicentes vacuum esse fingunt, s. vacuum esse separatum extra mundum, in quo mundus existit, oporteret vt appareret nobis aliquod residuũ ex eo. sed nihil ex eo sentimus ĩtra mũdum. ² aer enim sentitur ſm tactum esse corpus: & si ſm visum existimetur nihil esse, cũ non habeat colorem, et visus comprehendit colorata. D.d. &, si spissitudo esset, &c.t. & similiter reputaretur, si spissitudo eius esset in duritie ferri. iudicare enim de tangibili non est per sensum visus, sed per sensum tactus.

Caput Quintum, quòd non sit uacuum corporibus imbibitum.

QVod igitur nõ sit separatum uacuum ex his manifestum est. Sunt autem quidam, qui per rarum, & densum putant manifestum esse ϙ est uacuum. Si. n. non est rarum, & densum, neq; coire, & densari possibile est. si uero hoc non sit, aut omnino motus non erit, aut totum fluctuabit, ut dixit Xuthus, aut in æquale semper muta rt aerem, & aquam oportebit. dico autem, ut, si ex aquæ cyatho factus est aer, simul ex æquali aere tantam aquam fieri, aut uacuum esse ex necessitate. coarctari enim, ac dilatari non aliter contingit.

Xuthi de vacuo sentẽtia.

Ex his igitur declarabitur uacuum separatum non esse. Et quidam existimant ϙ ex raro, & denso apparet uacuũ esse. Qm̃, si rarum non esset, & densum. nihil cõgregaret, & condensaretur. &, si hoc non esset, aut nõ esset motus omnino, aut totum uniuersum moueretur, sicut dixit Casimedras, aut aqua & aer transmutarentur æqualiter, s. si ex una uncia aquę fit aer, pot̃ e ex illo aere fieri aut tm̃ de aqua, aut uacuum esse. impoſe. n. est constringi, & expandi alio modo ab istis.

79 Cum destruxit vacuum esse ex motu, & declarauit ϙ, si motus est, vacuũ non est, et fuit perscrutatus post hoc de natura vacui, & declarauit ϙ impoſe est ipsum recipere corpus, ex quo oẽs existimauerũt ipsum eẽ, s. ex receptione corpor̃: & isti sunt illi, qui dixerunt vacuum esse separatum: reuertus est etiam ad dicẽtes vacuum esse imbibitum in corporibus, et penetrans illa, & incœpit inducere rõnes eorum, & dixit Et quidam existimant, t. quemadmodum dicẽtes vacuũ esse separatũ mouebant ad hoc ex motu, sitr dicẽtes vacuũ esse penetrans in corpe dixerunt hoc ex hoc, ϙ senserũt de raritate, & densitate in corporibus. dicunt. n. ϙ, si in corporibus non esset raritas, & densitas, impoſe esset vt corpora congregarent in se, et fierent minoris quãtitatis, aut rarefierent, & essent maioris quantitatis. et hæc propositio est vera, s. dicens hoc esse dẽsum, & rarum, quæ sunt causa in hoc, ϙ idem corpus qñq; minoratur, & qñq; fit maius. D.d. aut non erit motus, &c. i. &, cum non fuerit hæc congregatio, & cõstrictio ad minorem quantitatem, sequitur vnum trium, s. aut ϙ non erit motus, s. generatio, aut motus trãslationis rectus, aut totum moueatur, aut, si fuerit gñatio, necesse est vt gñatio sit æqualis, s. ϙ, si ex aqua transmutatur aliqua quãtitas aerea, vt in illa hora transmuteẽ aqua in illa eadem quãtitate: qm̃, si non, mouebitur totum. Et hoc, quod dixerunt manifestum est per se. Nos. n. iam posuimus ϙ corpus nõ subĩcitur in corpore, nisi qñ corpus constringitur, s. corpus, in quo subĩcit, aut transfertur à suo loco. cum igitur corpus generatur à corpore, & generatum fuerit maioris quantitatis, q̃ illud, ex quo generatur, v.g. ex vna vncia aquæ, cuius magnitudo est pedalis, gñatur aer, cuius quantitas est bipedalis. sequitur. n. ex hoc, aut vt corpus condensẽt in se, aut continens expellat corpora vicinantia, et cõtinentia ipsum, & hæc etiam expellant alia continẽtia, donec totus mundus expellatur, aut in illa hora generetur aqua ex aere in alio loco æqualis illi aeri, qui generatur hic ex aqua. D.d. aut vacuum esse. sed hoc nõ sequitur ab ablatione istorum appositorum, sed ex interemptione istorum sequitur vt sit densitas, & ex densitate, vt fingunt, sequitur vacuum esse: ergo ista apposita, q̃ noũauerunt hic, sunt superflua. sed intendebant declarare vacuum esse ex dẽsitate, & raritate. et, si intendebant declarare densitatem, et raritatem esse, tunc syllogismus eorum erit manifestus. qm̃ tunc ponereꝛ sic. Si vacuum non est, neq; densitas, & raritas est: &, si densitas, & raritas non est, non erit motus rectus, nisi corpora penetrarentur, aut totum expellatur, aut moueatur. neq; etiam generatio erit, nisi æqualr: ied densitas, & raritas sunt. Et deceptio in hoc syllogismo est in hoc, ϙ existimant ϙ densitas, et raritas non possunt esse, nisi per vacuum. D.d. impoſsibile est. n. constringi, &c.t. qm̃, si fuerit impoſe vt sit constrictio, necesse est vt aliqs istor̃ modorum sit poſsis, s. aut vt non sit gñatio, aut vt totum moueatur, aut vt gñatum, et illud, in quo gñatur, sint æqualia in q̃titate.

Hæc propoſitio è fa- dicẽs h- dẽsum, & rũ, quæ ſ- cã in ho- idem est, qñq; rar̃, & qñ fit maius.

Si igitur rarum dicunt, multa uacua separata habens, manifestum est ϙ, si neq; uacuũ esse potest separabile, sicut neq; locus habẽs spatium suiipsius, neq; rarum sic.

Et, si intelligunt per rarum illud, in quo sint foramina multa vacua existentia per se, manifestum est ϙ, si fuerit impoſsibile vt vacuum sit existens per se, sicut est impoſsibile etiam vt locus sit habens dimensionem per se, impoſsibile est vt sit rarum hoc modo.

Cum compleuit rõnes eorum, incœpit contradicere eis, & dixit Et, si intelligunt, &c.t. et, cum rar̃ apud eos est illud, in quo sunt multa foramina vacua per se inter corpus rarum, manifestum est ϙ non est dr̃a inter hanc positionem, & ponere vacuum existere p se. Si igitur impoſsibile est vacuum esse existẽs per se, cũ sit impoſsibile dimẽsionem esse separatam per se, manifestum

manifestum est ϙ est impoſsibile foramina esse in corpore vacuo. D.d. manifestũ est, &c. & apparet ex hoc, ϙ vult destruere vacuum eẽ alio modo à prædicto. in prædicto. n. destruxit vacuum esse ex penetratione dimensionum adinuicem, & hoc contingit etiam in raro, quod est tale. cum autẽ dixit quemadmodum est impoſsibile aliquam dimẽsionem existere per se, vult destruere ipsum alio modo. dimensiones. n. sunt vltima, & vĩr accidentia, quæ non possunt existere per se. & vĩ ϙ ista destructio est destructio vacui, ſm quod est vacuum. destructio autem p̃dicta est, ſm ϙ ponũt ipsum recipere corpora. et necesse est vt qui dicit foramina esse vacua, dicat vacuum esse separatum: qa foramina habent tres dimensiones, scilicet longitudinẽ, & latitudinem, & profundum.

Si vero non separabile, sed tm̃ ineſse quid vacuum, minus quidem impoſsibile est. Accidit autem, primum quidẽ non omnis motus causam esse vacuum, sed eius, qui sursum est. rarum. n. leue: quapropter ignem rarũ esse dicunt. Deinde causam motus non sic eẽ vacuum, vt in quo, sed vt vtres, ex eo, qa feruntur sursum, ferunt quod ipsis continuũ est, sic vacuũ sursum fert. Atqui qualr̃ poſe est esse lationem vacui, aut locum vacui? vacui enim est vacuum, ad quod fertur.

Si igitur non fuerit existens per se, sed in eo fuerit aliquod subiectum, tũc dicere hoc erit minus impoſsibile. Sed contingit ei primo vt vacuum non sit causa cuiuslibet motus, sed causa motus ad superius. rarũ. n. est leue: & ideo dicũt ϙ ignis est corpus rarum. Deinde contingeꝛ ei etiam vt vacuũ sit causa motus, non ita, ϙ sit in eo, sed sicut vtres per suum motum ad superius mouent illud, quod pendet ex eis ad superius, ita vacuum mouet ad superius. Sed quomodo est possibile vt vacuum, aut locus habeat translationem? tunc enim vacuum, aut locus habebit locum, ad quem transferatur.

81 Dicit sed dicere vacuum non existere per se, sed esse positũ in corporibus, minus est distans à possibilitate, q̃ dicere vacuũ esse separatum. apparet. n. ϙ non contingit istis dicere dimensiones esse separatas, cum ponant eas non absolutas à corporibus: sed, si posuerunt ipsum esse in corporibus raris, ita, ϙ sit mixtum cum eis, s. non existens in actu, cõtinget dimensiones penetrari, s. vacui, & corporis. &, si posuerint ipsum sicut foramina vacua, cõtinget eis dimensiones esse exĩtes per se. Vĩ igitur ϙ, cum dixit Si igitur non fuerit existens per se, &c. intendebat, si igitur non posuerint ipsum existens per se, sed mixtum oĩno, tunc sermo erit eoꝛ magis sufficiens: qua tunc non continget eis dimensionem esse separatam. Et forte intẽdit etiam ϙ dicere vacuum eẽ foramina vacua in corpore vacuo, & quod est non separatum, est minus impoſsibile, q̃ dicere vacuum esse separatum. quia illi sermoni cõtingunt multa impoſsibilia ex motu in loco, isti autẽ sermoni non cõtingunt illa impoſsibilia: vñ videt minus impoſsibile. & ideo post induxit inopinabile, pprium huic, & dixit, Sed contingit ei, &c.t. & dicentes vacuum esse non separatum à corporibus nõ dant ex eo causam cuiuslibet motus, sed motus leuis tm̃. isti. n. dicunt ϙ leue est illud, in quo est multum vacuum, & ϙ causa leuitatis eius est vacuum. Et, cum dixit quod isti dicunt ϙ vacuum est causa motus leuis tm̃, & ϙ primo contingit eis ϙ hoc, quod dicunt de vacuo, nõ est cõe omni motui. Deinde (dixit) continget, &c.t. & contingit istis vt vacuum non sit causa motus, ita, ϙ sit locus, vt opinabantur habentes primam opinionẽ: sed vacuũ est causa motus, ita, ϙ ẽ motor, sicut vtres mouẽt rem ligatam cum eis ad superius, et sitr̃ vacuũ mixtum cum corpore leui mouet ipsum ad superius. D. induxit inopinabile, & impoſsibile, quod sequitur hunc sermonẽ, & dixit Sed qũo est possibile, &c.t. & cõtingit huic sermoni vt vacuum moueatur per se ad suprius, qñ mouet aliquod corpus. oẽ. n. quod mouet aliud per attractionem, necesse est vt moueatur ad locum, ad quem attrahit ipsum, quod est inopinabile. & maxime, si dixerimus ϙ vacuum est locus, in quo nõ est corpus. qm̃ tunc contingit vt locus transferatur, et idigeat loco. & hoc intendebat, cum dixit Sed qũo locus, aut vacuum habebit translationem: t. sed qũo est poſsibile vt vacuũ habeat translationẽ, aut locus, si posuerimus ϙ vacuũ est locus, vt ponũt dicẽtes vacuũ esse.

Oẽ, qd mouet aliud per attractionem, necesse ẽ vt moueat ad locũ, ad quẽ attrahit. q̃ ipsum. ϙ ipsum ẽ locus. de cœlo. 4. phy.

Amplius autem qũo in graui assignabunt ferri deorsum? Et insuper manifestũ est ϙ, si quanto rarius, & magis vacuum fuerit, sursum feretur, si omnino sit vacuum, velocissime vtiq; feretur. Fortasse autem & hoc impoſsibile est moueri. ratio autem eadẽ. quoniam, vt & in vacuo immobilia sunt omnia, sic & vacuum quòd immobile. incomparabiles enim sunt velocitates.

Et etiam per quid ratiocinantur in descensu grauis ad inferius. Et manifestum est etiã, si quanto magis res fuerit rara, & vacua, tanto magis attrahitur ad superius, ϙ qñ fuerit uacuum perfectum, tũc motus eius erit valde uelocius. Dignius est igitur ut sit impoſse ut moueatur. & eadem est rõcinatio in hoc ϙ omnia non habent motum in uacuo, & in hoc ϙ uacuum non mouetur. qm̃ inter quãtitates uelocitatis non est comparatio.

Et contingit istis hoc. qm̃, cum dixerint ϙ causa leuitatis est vacuũ, non possunt dicere quæ sit causa grauitatis. qm̃, si dixerint ipsum esse plenum, cõtingit vt non mutentur graue simplr̃, neq; leue simpliciter, sed grauius, & leuius, vt dictũ est in quarto Cœli. & Mundi. illic. n. contradictum est istis pertecte. D. induxit etiam aliud inopinabile, & dixit Et manifestum est etiam, &c.t. qm̃, si rarum est illud, quod penetrat vacuum: et vacuum est causa motus ad superius: manifestum est quòd quanto corpus fuerit magis rarum, tanto magis mouebit velocius ad superius: quia erit maioris vacuitatis. contingit igit nẽcio, cum aliqua duo mota ex istis fuerint diuersa in velocitate, et tarditate, vt proportio motus alterius ad motũ reliqui sit, sicut proportio raritatis ad raritatem. cum igitur imaginari fuerimus vacuum mouri, tunc illic non erit proportio. vnde necesse est vt motus eius sit idiuisibilis, & in tempore indiuisibili. Et ideo dixit Dignius est igitur vt sit impoſsibile vt moueatur, s. vacuum: quia sequit vt motus eius sit non in tempore. &, si non fuerit concessum nobis ϙ motus vacui est non in tempore, probabimus ϙ possibile est fuerit aliquod motum, comparatum

Tex. c 26. 1. & mes

positum ex vacuo, & pleno, quod pertranſit cum ſolo vacuo idem ſpatium in eodem tempore. quod eſt valde inopinabile. Et vltr impoſe, quod contingit iſtis, eſt ſiſe impoſſibili contingenti dicẽtibus vacuum eſſe cauſam motus ſimpliciter. & ideo dixit & rõcinatio eſt eadem, &c. i. & impoſſibile contingens dicentibus vacuum eſſe cauſam translationis ad ſuperius eſt ſiſe impoſſibili, quod contingit dicentibus vacuũ eſſe cauſam motus in loco. non eſt. n. comparatio iter id, quod mouetur in vacuo ſolo, & illud, quod mouetur in pleno, apud dicentes vacuum eſſe cauſam trãslationis ad ſuperius, tta, quod eſt vbi, nec inter illud, quod mouetur, cui admiſcetur vacuum, & ipſum vacuũ, apud dicentes vacuum eſſe cauſam translationis ad ſuperius, tta, ꝙ eſt motor plen. &, cum contingit iſtis duobus ſermonibus vt inter velocitates non ſit proportio, & ꝙ vacuum mouetur non in tempore, contingent hæ duæ demonſtrationes ſiſes, quæ contingunt illis, ſ. demonſtrationi inducenti ad hoc, quod motus ſit non in tempore, & demonſtrationi inducenti ad hoc, ꝙ idem motum moueatur in vacuo, & pleno, eodem ſpatio, & in eodem tempore. contingit. n. iſtis ꝙ plenum, et vacuũ moueaní eodem ſpatio, in eodem tempore. Hę igitur duæ rationes, ſicut dixit, ſunt eędem ſm ſimilitudinẽ, & terminus medius in eis eſt idem ſm genus.

Caput Sextum, quòd non abſiq; ratione dubitent ponentes Vacuum eſſe, earumq, dubitationũ ſolutio.

QVoniam autem vacuum quidem nõ dicimus eſſe, alia vero dubitata ſunt vere, aut motus non erit, ſi non erit denſitas, et raritas, aut fluctuabit cœlum, aut ſemper æqualis aqua ex aere erit, & aer ex aqua. manifeſtũ. n. eſt ꝙ plus aeris ex aqua fit. Neceſſe eſt igitur, ſi non eſt conſtrictio, aut expulſum attiguum, vt vltimũ fluctuet facere, aut alicubi alibi æquale mutari ex aere in aquam, vt tota moles totius æqualis ſit, aut nihil moueri. ſemper. n. re mutata hoc accidet, niſi circulariter moueatur. non autem ſemper fit in circulum loci mutatio, ſed & in rectum. hi igitur propter hæc vacuum aliquid eſſe dicerent.

Et nos etiam, ſi non dicimus vacuum eſſe, tamẽ dicimus ꝙ illa, in quibus dubitatur de illo ſunt dubitãda. rectum enim fuit dictum quòd, ſi non fuerit denſitas, & raritas non erit motus, aut cœlum expelletur, aut ſemper erit æqualis generatio aquæ ex aere, & aeris ex aqua. ſed manifeſtũ eſt ꝙ fit aer maioris quantitatis. Vnde neceſſe eſt, ſi nõ fuerit hic aliqua conſtrictio, vt continua expellantur: et ſic accidit poſtremo eorũ, ad quem peruenit hoc, quaſi in motu ſuffocari, aut in aliquo alio loco trãſmutatur aqua ęqualiter ex aere, ita ut corpus vniuerſi ſit æquale, aut ut nihil moueatur. hoc enim ſequitur, ſi ſemper transfertur, niſi transferatur circulariter. ſed motus non ſemper circularis eſt, ſed quandoque rectus. per iſta igitur dixerunt iſti vacuum eſſe.

Cum deſtruxit vacuũ eſſe, incœpit diſſoluere quæſtiones accidentes in hoc, & dixit Et nos etiam, ſi non dicimus, &c. i. & nos, ſi non dicimus vacuum eſſe, tñ concedimus ꝙ illæ quæſtiones, quæ induxerunt iſtos ad dicendum vacuum eſſe, ſunt quæſtiones in quibus debet homo dubitare, et quas homo debet diſſoluere. D. d. rectum. n. &c. i. verum. n. eſt hoc, quod dicetur, ꝙ, ſi denſitas, & raritas nõ fuerint, ſequitur aut vt motus translationis rectus non ſit, aut ſi fuerit, expelletur vniuerſum. & ſiſr etiam ſequitur, aut vt gñatio nõ ſit, aut totũ expelletur, aut vt gñatio ſit in elemẽtis ęqualiter in eodem tempore, ſ. ꝙ, ſi aliqua hora generatur ex vncia aquæ aer in aliquo loco, oportet vt illa hora generetur ex aere vncia aquę in loco alio. D. incœpit declarare qũo ſequitur, ſi non fuerit dẽſitas, et gñatio non fuerit æqualiter, aut vt vniuerſum expelletur, aut vt non ſit hic motus gñationis, neq; translationis rectus oĩno, & dixit ſed manifeſtum eſt, &c. i. & hoc eſt neceſſe, ſ. ſi non fuerit dẽſitas, vt non ſit hic gñatio, niſi ęqualiter, aut vt vniuerſum expellatur. qm̃ manifeſtũ eſt, cum aer generaẽ ex aliqua quantitate aquæ, ꝙ erit maioris quantitatis aquæ: et ſic indiget neceſſario maiori loco, ꝙ ſit locus aquæ, ex qua generatur. &, cũ ita ſit, & corpus cont inens aquam corruptam non poteſt conſtringi, tta, ꝙ locus ipleatur aeris generati, neceſſe eſt vt illud corpus, quod continet aquam, et continuatur cum ea, expellatur, donec euacuet locum æqualem aeri. &, cum hoc corpus expellatur, cõtinget et vt expellat aliud, & illud aliud: & ſic procedetur, ſi non fuerit denſitas, donec motus peruenιat ad totum corpus continens: & ſic accidit et inundari, & fluctuari. &, ſi hoc non acciderit, continget, qm̃ ex aere generaẽ aqua in aliquo loco, vt in illa hora generet aer ex aqua ęqua li illi aeri in alio loco, tta, ꝙ quantum corpus continẽs aquam expellitur apud gñationem aeris ex aqua, vt euacuet locum, tñ conſtringetur corpus cõtinens aerem ab aqua, ex qua generatur: & ſic quãtum corpus continens illic euacuat ex illo, tñ occupat hoc ex hoc loco: & ſic non continget inundatio vniuerſi, ſed motus peruenιet ad hunc locum vacuum, ſ. quem aer euacuit, qm̃ ex eo generabatur aqua. D. dixit tta, ꝙ totum corpus vniuerſi ſit æquale, t. qm̃ non accidit inundatio, neq; additio in corpore vniuerſi. qm̃ quantum additur in aliquo loco, tm̃ diminuitur in alio: & ſic vniuerſum remanebit in eadem diſpõne. D. dixit aut vt nihil moueatur, i. et cum fuerit impoſſibile vniuerſum inundari, & non conceſſerunus etiam ꝙ gñatio eſt inſimul æqualis in eadem hora, ſequitur ex hoc vt nõ ſit trãslatio, neq; gñatio oĩno. Deinde incœpit declarare qũo ſequitur hoc in translato, & dixit hoc enim ſequitur, &c. i. qm̃ motum trãslationis auferri ex ablatione denſitatis ſequitur, ſi poſuerimus ꝙ translatum expellit quod vicinaẽ ei, & illud expulſum ẽt expellit aliud, et ſic ſemper. qm̃ ex hoc ſequitur vt totum mundetur, niſi aliquis ponat ꝙ omnis translatio eſt circularis. ſed eſt manifeſtum per ſe ꝙ non omnis translatio eſt circularis, cum ſit hic translatio recta.

Quod gñatio non eſt in elemẽtis ęqualiter in eodem tempore. 2. phy.

Nos autẽ dicimus ex ſuppoſitis, ꝙ eſt materia vna contrariorum, calidi, & frigidi, & aliarum naturalium contrarietatũ, & ex eo, quod potentia eſt id, quod eſt actu, fit. & nõ ſeparabilis quidem eſt materia, ipſo aũt eſſe diuerſa eſt. & vna eſt numero, ſi forte fuerit coloris, et caliditatis, et frigiditatis. Eſt aũt et corporis materia, & magni, & parui eadem. manifeſtum autem eſt. cum. n. ex aqua factus eſt aer, eadem materia non inſuper accipiens

Contrarium eſt materia.

cipiens aliquid aliud facta eſt, ſed quod erat potentia actu facta eſt: atq; rurſus aqua ex aere ſiſr, aliqñ quidem in magnitudinem ex paruitate, aliqñ vero in paruitatem ex magnitudine. ſiſr igit ſi & aer, multus exiſtens, in minori fiat mole, & ex minori maior, potentia exiſtens fit materia vtraq;. Vt. n. ex frigido fit calidum, et ex calido frigidum, eadem, quia erat potentia, ſic & ex calido magis calidum, nullo facto in materia calido, quod non erat calidum, qm̃ minus erat calidum. Sicut neq; maioris circuli circunferentia, & curuitas, ſi fiat minoris circuli, eadem cum ſit, aut alia, in nullo facta eſt curuitas, quod erat non curuum, ſed rectum. non. n. ex eo, quia intermittitur, ipſum minus, aut magis eſt. neq; eſt accipere flammæ magnitudinem aliquam, in qua & albedo, & caliditas non inſit. ſic igitur & prior calor poſteriori. quare & magnitudo, & paruitas ſenſibilis molis, non inſuper accipiente aliquid materia, extenditur, ſed quia potẽtia eſt materia vtriuſq;. quare eſt idem denſum, & rarum, & vna materia ipſorũ eſt. eſt aũt ipſum quidẽ denſum graue, rarum autem leue.

Nos autem dicamus ſm fundamenta poſita nobis, quod contraria habent eandẽ materiam, ſ. calidum, & frigidum, & alia contraria naturalia, & ꝙ generatio eſt ex illo, quod eſt in potentia, ad illud, quod eſt in actu, et ꝙ materia nõ eſt ſeparata, ſed quiditas eius eſt aliud, & eſt eadem in numero, coloris, v. gr. & caliditatis, & frigiditatis, & corpus etiam magnum, & paruum habet eandem materiam. Et ſignum eius ẽ hoc, quod narrabo. qm̃, cum ex aqua fit aer, tunc eadem materia non recipit additionem alterius, ſed illud, quod eſt in potentia fit in actu: & ſiſr gñatur aqua ex aere, & ſic transfertur qñq; de paruitate in magnitudinem, & qñq; de magnitudinẽ ĩ paruitatem. & eodem modo etiam ipſe aer qñq; fit in minori corpore, qñq; in maiori. materia. n. q̃ eſt in potẽtia, fit vtrunque. Quemadmodum ipſa eadem transfertur de calido in frigidum, et de frigido in calidum, quia erat in potentia, ſic etiam venit de caliditate in magis calidum, abſq; eo, ꝙ in ea fiat aliquod calidum, quod ante non erat: aqua enim erat minoris caliditatis. Quemadmodum, ſi incuruaueris arcum circuli maximi, quouſq; ipſe fiat idem, non alius circuli parui, non erit illic aliquid, in quo fiet incuruatio, quod ante nõ fuit curuum, ſed rectum. qm̃ minus ex maiori non eſt carentia. nec poteſt inueniri ex flamma aliqua quantitas, in qua non eſt caliditas, aut albedo, &

ſiſr eſt de caliditate, quæ eſt ante calidum, & caliditate, quæ eſt in poſtremo. magnitudo igitur, & paruitas corporis ſenſibilis nõ eſt, quia materia recipit additionem, & expanditur, ſed quia materia eſt vtrunq; in potentia. ergo neceſſe eſt vt dẽſum, & rarum ſint idem, & materia eorum eadem. & denſum eſt graue, & rarum eſt leue.

Cum induxit quæſtiones, quæ faciunt dicentes vacuum eſſe concedere hoc, & iam deſtruxit naturã vacui, incœpit hic diſſoluere quæſtionem dicentem impoſſibile eſſe rarum, aut denſum eſſe ſine vacuo, declarando ꝙ hæc eſt alia cauſa rari, & denſi à vacuo. & incœpit præponere ad hoc, quod vult dicere, propoſitiones declaratas i Primo iſtius libri, et dixit Nos autem dicamus, &c. i. nos autem præponamus ad hoc, ꝙ volumus dicere de natura rari, & denſi fundamenta, quę iam declarauimus. quorum Primum eſt ꝙ omnia cõtraria. v. g. calidum, & frigidum, & alia contraria hñt eandem materiam recipientem illa alternatim. Secundum autem eſt ꝙ generatum eſt aliquod mutatum in actu ex illo, ex eo, quòd eſt in potentia, non in actu. & intento illius eſt, qm̃ calidum, generatum eſt calidum in actu, ex calido in potentia, non in actu. et hoc intendebat, cum dixit & ꝙ generatio, &c. i. qm̃ gñatio eſt trãſmutatio ex eo, quod eſt aliquid in potentia, ſ. hoc, quod fit illud in actu. Tertium vero eſt, quod materia non ſeparatur ab altero contrariorum, cum hoc, quòd quiditas eius eſt aliud à quiditate contrariorũ. Quartũ autem eſt, quod eſt idem in numero ſubiectum albi, et nigri, & calidi, & frigidi, ſ. qm̃ qñq; recipit calidum, et qñq; frigidum. Et, cum poſuit has propoſitiones, a eſt manifeſtum ꝙ rarum, & denſum ſunt contraria in quantitate, cum translatio corporis de raritate in denſitatem eſt translatio de maiori quantitate in minorẽ, & econuerſo, ſequitur ex hoc vt materia denſi, & rari ſit eadem, & ꝙ idem corpus trãsferatur de minori corpore in maius, non ab aliqua quantitate in actu adiumente ei, ex qua fit maius: ſed fit maius ex eo, quod eſt in potentia aliquid, non ex illo, quod eſt in actu. et ſiſr, qm̃ fit minus, non ex eunt ab eo partes in actu, ſed materia tunc denudatur à termino maioris quãtitatis, & recipit terminum minoris, eodem modo, quo recipit calidum, & frigidum, & alia contraria. Et hoc manifeſtum eſt, cùm illis propoſitionibus contingetur ꝙ denſum, & rarum ſunt contraria, & maxime propoſitioni, dicenti ꝙ materia recipit contraria ex eo, ꝙ eſt in potentia contraria, non actu, et ꝙ eſt eadem amborum contrariorum. & hoc intendebat, cum dixit poſt & corpus etiam magnum, & paruum habet eandem materiam. D. d. Et ſignum eius eſt, &c. & hoc non eſt principium demonſtrationis, ſed confirmatio propoſitionis, dicentis ꝙ materia contrariorum eſt eadẽ. eſt. n. ſermo exemplaris. & quaſi d. & manifeſtum eſt ex hoc, ꝙ corpus magnum, & paruum habẽt eandem materiam, ſm hoc, ꝙ magnum, & paruum ſunt cõtraria: & dictum eſt ꝙ cõtraria habent eandem materiã: & ſignum eius eſt etiam hoc, quod narrabo. D. incœpit inducere ſignum ſuper hoc, quod concluſit ex propoſitionibus poſitis, ſ. ꝙ materia eiuſdem corporis, quod trãſfertur de magnitudine in paruitatem qñq;, & qñq; econuerſo, eſt eadem: & translatio eius ad magnitudinem non fit partibus extrinſecis aduemẽtibus ad foramina: neq; translatio eius de magnitudine ad paruitatem eſt partibus exeuntibus ab illis foraminibus, ex quo cõſtringuntur illa foramina, & fit corpus minoris quantitatis: & dixit qm̃, qñ ex aliqua aqua

fit

a Manifeſtũ &c. i. rarum, & denſum ſunt contraria in quantitate, cum translatio corporis de raritate in denſitatem eſt translatio de maiori quantitate in minorẽ, & econuerſo, ſequitur ex hoc vt materia denſi, & rari ſit eadem, & ꝙ idem corpus trãsferatur de minori corpore in maius, non ab aliqua quantitate in actu adiumente ei, ex qua fit maius: ſed fit maius ex eo, quod eſt in potentia aliquid, non ex illo, quod eſt in actu. et ſiſr, qm̃ fit minus, non ex eunt ab eo partes in actu, ſed materia tunc denudatur à termino maioris quãtitatis, & recipit terminum minoris, eodem modo, quo recipit calidum, & frigidum, & alia contraria. Et hoc manifeſtum eſt, cùm illis propoſitionibus contingetur ꝙ denſum, & rarum ſunt contraria, & maxime propoſitioni, dicenti ꝙ materia recipit contraria ex eo, ꝙ eſt in potentia contraria, non actu, et ꝙ eſt eadem amborum contrariorum. & hoc intendebat, cum dixit poſt & corpus etiam magnum, & paruum habet eandem materiam. D. d. Et ſignum eius eſt, &c. & hoc non eſt principium demonſtrationis, ſed confirmatio propoſitionis, dicentis ꝙ materia contrariorum eſt eadẽ. eſt. n. ſermo exemplaris. & quaſi d. & manifeſtum eſt ex hoc, ꝙ corpus magnum, & paruum habẽt eandem materiam, ſm hoc, ꝙ magnum, & paruum ſunt cõtraria: & dictum eſt ꝙ cõtraria habent eandem materiã: & ſignum eius eſt etiam hoc, quod narrabo. D. incœpit inducere ſignum ſuper hoc, quod concluſit ex propoſitionibus poſitis, ſ. ꝙ materia eiuſdem corporis, quod trãſfertur de magnitudine in paruitatem qñq;, & qñq; econuerſo, eſt eadem: & translatio eius ad magnitudinem non fit partibus extrinſecis aduemẽtibus ad foramina: neq; translatio eius de magnitudine ad paruitatem eſt partibus exeuntibus ab illis foraminibus, ex quo cõſtringuntur illa foramina, & fit corpus minoris quantitatis: & dixit qm̃, qñ ex aliqua aqua fit

fit aer, &c.i. qñ, cum fit manifestum in gñatione, ꝙ, cum aliquod corpus maioris quãtitatis generatur ex corpore quãtitatis minoris, v.g. aer ex aqua, tunc materia recipiens formam aeris recipit maiorem quantitatem post minorem, nullo extrinseco aduenięte, quò aer fit maioris quantitatis: sed illud, quod est in potentia maioris quantitatis, ſ. materia, fit in actu maioris quantitatis nullo extrinseco in actu aduenięte. D.d. & fiẽr fit aqua ex aere, i. & fiẽr, qñ aqua fit ex aere. igit qñq; transiertur de magnitudine in paruitatem, nullo exeunte, & qñq; eõuerſo, nullo addito. Et, cum declarauit hoc de gñatione, in qua est manifestum, incœpit notificare ꝙ hoc est possibile dici in causa rari, & densi absq; eo, ꝙ sit necesse ponere vacuum esse, et dixit. & eodem modo ipse aer, &c.i. & ſm hunc modũ, quẽ diximus, qui accidit in generatione, accidit etiam in ipsa alteratione in eodem corpore. aer enĩ, v.g. qñq; minoratur sine aliquo exeunte, & qñq; fit maior, ex hoc, ꝙ accidit ei de calore, nullo aduenięte extrinseco: sed quia materia eius naturaliter recipit vtrãq; quantitatem, maiorẽ, ſ. et minorem, hãc qñq;, & hãc qñq;, sine aliqua quantitate in actu addita, aut diminuta, quemadmodum naturaliter recipit qñq; caliditatem, & qñq; frigiditatẽ. Et hoc, quod dixit, manifestum est in doliis fusis ex musto, qñ mustũ fit maioris quantitatis nullo extrinseco aduenięte: & vlr manifestum est in aere, qñ rarefit ex calore, & condensatur ex frigore. Et, cum assimilauit quantitatem minorem fieri ex maiori, & econuerso, hoc, ꝙ calor fit ex frigido, aut econuerso. & existimatur ꝙ inter hæc duo est differentia. põt. n. aliquis dicere ꝙ caliditatem fieri ex friditate, & econuerso, non est sicut quantitatem maiorem fieri ex minori, aut econuerso: qm̃ ipossibile est imaginari ꝙ caliditas augmẽtetur ex frigiditate, cum sint contrariæ: & est possibile imaginari magnum augmentari ex partibus paruis additis: magnum, n. et paruum, licet sint oppolita, possibile est imaginari alterũ augmentari ex alio: & non est ita de contrarijs, q̃ sunt in qualitate: &, cum perceperit hanc obiectionem, dixit et veniet de caliditate in caliditatem, etc.i. sed sicut dicimus ꝙ materia venit de hac caliditate demõstrata ad maiorem caliditatem, nullis partibus calidis in actu aduenientibus, ſ. corporibus calidis: sed transeuntur in maiorem caliditatem ex intensione ipsius caliditatis: & fiẽr materia transfertur de minori quantitate in maiorem nulla quantitate in actu aduenięte. Et potest aliquis * quærere ꝙ caliditas crescit ex caliditate aduenięte extrinseca: oportet igitur vt ita sit de quantitate. ‖ Dicamus igitur ꝙ additio caloris agẽtis in calorem corporis non est ſm additionem partis in toto, & vt partis materiæ in materiam: sed ſm additionem agentis in passionem patientis, ſ. ꝙ, qñ calor agentis vigor abutur, crescat calor patientis, nõ ſm additionem partium caliditarum extrinsecarum, cum ad patientem non transferatur aliqua pars ab agẽte. Et dicta est inter la. qñ caliditas fit ab alia caliditate in actu. [b] quod non inuenitur in quantitate, ſ. quia nõ fit per aliam quantitatem ſm viam gñationis: cum nõ sit ‖ quantitas de potentijs actiuis, sed sequitur potentias actiuas, & operationes earum, ſ. calidum, & frigidũ. Intendebat igitur ꝙ caliditas non crescit ex alia caliditate ſm viam transmutationem: & hoc in alteratione de debilitate in vigorem: & fiẽr est dupõ in translatione corporis de parua quãtitate in magnam, aut econuerso. Et, quia hoc est graue imaginari, ſ. aliquid crescere sine qualitate extrinseca aduenięte, aut diminui etiã sine quantitate recedẽte, vsus est in hoc exemplo [d] Rhetorico: & tali vtitur in istis locis propter difficultatem imaginandi: & dixit aqua, n, erat minoris qualitatis, &c.i. & hoc, ꝙ aqua est modo minoris caliditatis, & postea fit maioris in qualibet parte suarum partium, non in partibus aliquibus proprijs, sisse ẽ arcui circuli, qui cũ incuruatur fit maioris incuruationis ſ qualibet parte, nõ ita, ꝙ aliquæ partes rectæ erant in eo, q̃ fiunt maioris incuruationis, sed in qualibet partium eius recipit incuruationem. & hoc intendebat, cũ dixit non fuit hoc aliquid, in quo fit incuruatio, &c.i. qm̃ incuruatio nõ est facta in eo in aliquibus partibus, & non in alijs. v. g. vt aliquis dicat ꝙ partes rectę, quę erant in arcu, incuruabantur. D.d. minus. n. ex maiori nõ est carentia, &c.i. qm̃ transmutatio corporis de magnitudine in paruitatem non fit per carentiam partium exeuntium à foraminibus, vt fingunt dicentes vacuum esse. qm̃, si ita esset, contingeret vt corpus calidum nõ esset calidum ſm oẽs partes, & fiẽr album, sed solummodo esset calidum ſm ipsa foramina: illud autem, quod interiacet foramina, non dispoñitur per aliquid ex hoc, quod est impossibile. et hoc intendebat, cum dixit nec potest inueniri ex flamma, &c.i. sed quælibet pars flãmę ignis, q̃ existimatur esse in fine raritatis, habet caliditatem æqualiter. & fiẽr est de oĩbus calidis. sed dedit exemplum de flamma propter suam raritatem. & hoc intendebat, cum dixit & fiẽr est de calore, &c.i. q̃ crescit ex primo, ſ. qm̃ est in oĩbus partibus. Et intendebat per hoc, ꝙ densitas, & raritas sunt in oĩbus partibus rei: & hoc significat ꝙ non sunt ex foraminibus. D.d. magnitudo igitur, & paruitas, &c. declaratum est igitur ex hoc, ꝙ magnitudo, & paruitas, q̃ inuentur in eodem corpore sensibili, nõ fiunt ita, ꝙ materia, quando trãsfertur in magnitudinem, recipit additionem corporum, qm̃ foramina expanduntur, necꝙ constringuntur foramina, qm̃ transfertur ad paruitatem: sed causa in hoc est, qm̃ materia est in potẽtia magnũ, & paruum. &, cum declarauit ꝙ trãslatio corporis de paruitate in magnitudinem, & econuerso, non fit ex foramínibus vacuis in corpore, quæ qñq; cõstringuntur, & fit corpus minus, et qñq; ampliantur, et fit maius, siue fuerint stricta apud exitum corporum, & ampla apud introitum corporum, vt opinantur dicentes vacuum non esse separatum, aut strictura, & amplatio in eis fuerit sine introitu, et exitu corporum, vt opinantur in densitate dicentes vacuum esse separatum: &, cum declarauit hoc de paruitate, & magnitudine: & densum, & rarum nihil aliud est q̃ idem corpus trãsferri de paruo in magnum, & econuerso: dicit necesse est ergo vt rarum, & densum, &c. idest &, cum hoc declaratum sit, necesse est vt corpus, quod qñq; condensatur, & qñq; rarefit, sit idem, absq; eo, ꝙ accidat additio ex introitu corporum extrinsecorum, et diminutio ex exitu partium: sed quia eadem materia recipit qñq; maiorem quantitatem, & qñq; minorem. D.d. & dẽsum est graue, & rarũ est leue. põt intendere contradictionẽ istorũ. sequit. n. ſm sermonẽ eorũ vt leue sit grauius, ꝙa in eo sunt partes plures, et dẽsum sit leuius, ꝙa in eo sunt ptes pauciores. Et põt intelligi, qm̃ quẽadmodũ materia recipit graue, & leue, & est i poꝰ vtrũq;, nullo graui, aut leui aduenięte factu, ita est de raro, & denso, cum vtrũq; sequatur suum compar.

† {Amplius, sicut circuli circũferentia, conducta in minus, nõ accepit aliud cõcauũ, sed qd erat conductũ ẽ, sic & ignis, quẽcunq; alĩ qs accipiat, oĩs calꝰ ẽ, sic et oẽ cõgregatiõe, et distinctiõe eiusdẽ materiei. } duo. n. sunt ĩ vtroq;, & dẽso & raro. graue. n. et durũ dẽsa vñr eẽ, & cõtraria, leue inq̃, & molle, rara. dissonãt aũt graue, & durũ ĩ plũbo, et ferro.

Et etiam,

Cõsle. 1. ca. de subs orbis.

* vl. credere

‖ Additio caloris agẽtis in calorem corporis nõ est ſm additionẽ partis in toto, & vlr partis materiæ in materiã. sed vt ad intionẽ apẽtis in passionẽ patientis, ſ. ꝙ quando calor agẽtis vigoratur, crescat calor patientis, facit hoc ꝙ tenẽt

Qualibet pars flãmæ ignis, quæ existimat esse in fine raritatis, habet caliditatẽ æqualiter. cõsequenti.

Densitas, & raritas non sunt de essentia qualitatis.

a Plũbũ est grauꝰ ferro, & est magis rarum.

Pria expõ.

Secda expõ

† In aliquibꝰ codicibꝰ istis inuenitur nõ hoc inuentum est per Petrum de Alliaco.

LIBER QVARTVS. 80

Et etiam, quẽadmodum arcus circuli, qñ cõgregatur, & fit minor, nihil fit in eo, quod non accidit ei, ſ. incuruatio, sed hoc, quod habebat, congregatur, & quodcunq; accipitur ab igne, est calidum, ita est de toto: congregatio. n. & segregatio sunt eiusdẽ materię. sunt. n. hæc duo, q̃ fiunt ex vtroq; ex dẽso, & raro. graue. n. & durum existimant esse densa, & leue, & molle rara. grauitas enim, et duritiẽs segregantur in plumbo, & ferro.

85 Idest, & quemadmodum idem arcus circuli aliquãdo recipit minorem incuruationem, & qñq; maiorem absq; eo, ꝙ in eo fiat aliquid, quod ante non fuit, sed illud, quod erat in eo, ſ. incuruatio, aliqñ inuenitur maior, aliquãdo minor: et additio incuruationis in eo non est in aliqua parte, & non in alia: sed quãcunq; partem acceperis inuenies incuruationem additam in ea: quẽadmodum quælibet pars ignis est calida. D.d. & fiẽr est de toto, i. in hoc ꝙ aliqñ est densum, & est congregatum, aliqñ rarum, & est segregatum, ſ. ꝙ dẽsitas, & raritas est in qualibet parte illius. Et innuit per hoc, peccatum, quod accidit dicentibus ꝙ densitas, & raritas sunt ex constrictione, & amplatione foraminum. qm̃ ſm hoc non quælibet pars corporis recipit densitatem, & raritatem: & est manifestum per se ꝙ dẽsum est densum ſm oẽs partes, & fiẽr rarũ. D.d. cõgregatio. n. & segregatio, &c.i. gñatio. n. & corruptio apud nos, quas Antiqui vocabant segregationem, & congregationem sunt eiusdem materiæ, & non ſm cõgregationem partium, & segregationem partium alterũ, & additio, & diminutio. D.d. sunt. n. duo, &c.i. qm̃ hæc duo sequuntur densum, & rarũ. densum. n. sequit graue, et durũ, rarũ aũt leue, & molle. Et intẽdebat ꝙ hoc innuere ꝙ dẽsitas, & raritas nõ sunt de essentia q̃litatis. qm̃, si essent, tunc sequerẽtur ex eis istę q̃litates cõtrarię. D.d. sed grauitas, & duritiẽs, &c.i. sed in q̃busdam corpibus separãtur grauitas, & duritiẽs, & non sequuntur densum, sed aliquod grauius inuenitur magis rarum, vt i plumbo, & ferro. [a] plumbum enim est grauius ferro, & est magis rarum.

Ex dictis igitur manifestum est ꝙ neq; disgregatum est vacuũ, neq; simpliciter, neq; in raro, neq; potẽtia. nisi quis velit omnino vocare vacuum causam lationis. sic autẽ ipsius grauis, ac leuis materia, quatenus huiusmodi, erit vacuum. densum. n. & rarum ſm hanc cõtrarietatem lationis factiua sunt, ſm aũt ipsum durum, & molle passionis, & impassibilitatis, & non lationis, sed alterationis magis. Et de vacuo quidem qũo est, & quomodo non est determinatum sit hoc modo.

Apparet igitur ex hoc, quod diximus, ꝙ non est vacuum distinctum per se simpliciter, neq; in raro, neq; in potentia. nisi aliquis voluerit omnino vocare causam translationis vacuum. tunc igitur erit materia grauis, & leuis vacuum, qm̃ densitas, & raritas hoc modo contrarietatis recipiunt translationẽ. durities autem, & mollities sunt causę facilitatis, & difficultatis receptionis, non translationis, sed alietatis proprie. Iam igitur determinauimus quomodo est vacuum, & quomodo non est, hoc modo determinationis.

Cum compleuit loqui de vacuo fducit declarata ex illo, & dixit Apparet igitur, &c. & intẽdit per distinctum per se, existens per se. & cũ dixit simpliciter, neq; in raro. intendit ꝙ vacuum non inuenitur existens ꝙ se, neq; exñs in alio, ſ. in raro. et, cum dixit neq; in potentia. innuit opinionem dicentium, ꝙ vacuum nõ est extra corpus. qm̃ ſm opinionẽ istorum vacuum erit semper in potentia, cum nunq; inueniatur in actu, ſ. extra corpus. Et, quia materia est causa passionis, quę est causa translationis, & materia etiam est in potentia, vt dictum est de materia, & hoc nomen potentia dicitur æquiuoce de vacuo esse in potentia apud ponentes ipsum esse non separatum, & de materia, præmunuit se à deceptione in hoc, & dixit nisi aliquis voluerit, &c.i. nisi aliquis vocet causam translationis, q̃ est passio corporis, in quo fit translatio. & tunc illud, quod intendit per vacuũ, erit ipsa materia. D.d. qm̃ densitas, & raritas hoc modo contrarietatis, &c.i. & materia est causa translationis, qm̃ materia est causa densitatis, & raritatis, vt declaratum est: & corpora non recipiunt translationem in eis, nisi hoc modo cõtrarietatis, ſ. ſm densitatem, & raritatem: densitas. n. & raritas recipiunt motum translationis, ſ. motus corporum trãslatorum in alns. &, cum ita sit, materia est causa eius, & corpora recipiunt trãslationem per hoc, ꝙ recipiunt ex densitate, & raritate. D.d. durities vero, & mollities, &c.i. durities vero, & mollities non sunt causa translationis, sicut densum, & rarũ, sed sunt causæ facilitatis, & difficultatis translationis. qm̃, cum corpus, in quo est translatio, fuerit molle, translatio erit facilis in eo sicut in aere, &, cum fuerit durum, erit difficilis, aut impossibilis, sicut in terra. D.d. non trãslationis sed alteratis, i. & non sunt causæ translationis in loco, sicut sunt leue, & graue, sed sunt causæ translationis proprie. & intendit, vt mihi vr, ꝙ molle est causa passionis, & durum actionis. molle. n. est passiuum, & durum actiuum. Et debes scire ꝙ ex hoc, ꝙ materia est eadem contrariorum, & est in potẽtia, apparet per demonstrationẽ ſm causam ꝙ est causa dẽsitatis, & raritatis. & hoc apparet etiam ex signis, quæ induxit Ari. ſ. ex hoc ꝙ raritas, & densitas inueniuntur in qualibet parte corpis rari, & densi. & fiẽr apparet hoc etiam ꝙ densitatem, & raritatem sequuntur qualitates contrarię. D.d. Iam igitur determinauimus qũo est vacuum, i. siquis vocauerit materiam vacuum, & quomodo nõ est, ſi aliquis vocauerit vacuum dimensiones separatas hoc modo.

Summa Tertia de Tempore.

Caput Primũ, in quo dubitat an Tempus sit, uel nè.

Onsequẽs autem est ad ea, quæ dicta sunt, aggredi de Tempore. Primum autẽ bene se habet dubitasse de ipso, & per exteras rationes, vtrum sit eorum, quæ sunt, an eorum, quæ non sunt, deinde quę sit natura ipsius.

Et copulatur cũ hoc, quod diximus, narrare de Tempore. Et rectum est inducere prius dubitationes accidentes in eo, ex hoc, quod dixerunt extranei, & consyderemus vtrum sit de rebus entibus, aut non entibus, & quæ sit natura eius.

Cum

[d] Idem ſ. pra hic. c. 68.

87 Cum cõpleuit loqui de loco, & vacuo, incœpit perſcrutari de Tẽpore, & dixit Et ſequitur, qa ſermo de tempore * conuenit ſermoni de loco: qm̃ perſcrutatio de vacuo eſt pars perſcrutationis de loco. D.d. Et rectum eſt, &c. i. & rectum eſt ponere perſcrutationem de illo ex ſermonibus Logicis, qui faciunt dubitare de illo. Et intendit per extraneos Logicos, ſermones. n. Logicos vocat ſermões extraneos: & Philoſophiam, quæ componitur ex iſtis, vocat Philoſophiam extraneam: vt dicitur ꝙ ipſe compoſuit Philoſophiam extraneam. D.d. cõſyderemus igitur vtrum ſit, &c. i. ſm Logicam, qm̃ tempus eſſe manifeſtum eſt per ſe: qm̃ ſm hanc perſcrutationem inueniunt plures ſermones, qui deſtruunt ſuum eſſe. D.d. & quæ ſit natura eius, i. &, cum perioluerimus illas dubitationes, tunc perſcrutabimur de natura eius perſcrutatione demõſtratiua. D. incꝑit inducere ſermones Dialecticos, & dixit.

* a.l. copulatur.

Philoſophia facta ex rõnibus Logicis ẽ extranea: pro hoc vide c. 70. prunt coeli. a Tps eẽ manifestum est per se.

Quod igitur omnino non ſit, aut vix, & obſcure, ex hiſce aliquis ſuſpicabitur. Aliud enim ipſius factum eſt, & non eſt, aliud vero futurum eſt, & nondum eſt. ex his autem, & infinitum, et quod ſemper accipitur, tempus cõponitur. quod autem ex iſs, quæ non ſunt, componitur, fieri non poſſe videt, vt poſſideat aliquando ſubſtantiam.

Dicamus igitur ꝙ cadit in mẽte in eo, qm̃ aut non eſt oino, aut ſi eſt, eſt valde difficile, & latẽs ex hoc, quod dicam. Qm̃ quoddam eius iam fuit, & non eſt, & quoddã eius eſt futurum, & nõ eſt. & ex his duobus compoñ tẽpus infinitum, quod inuenit ſemper. et quod componit ex nõ ente impoſſe eſt imaginari ipſum habere cõicationem in eſſe.

88 Iſte ſermo ſic componitur. Tempus cõponitur ex præterito, & futuro, qm̃ inſtans diſtinguens non eſt tempus, ſed præteritum iam defecit, & futurum nondum eſt. & hæc duo non ſunt: ergo tempus componi ex non ente. Et dixit aut, ſi fuerit, eſt difficile, & occultum. qm̃ ex ſermonibus Logicis non præciſe iudicabitur aliquid eſſe, aut non eſſe, ſed ſm exiſtimationem intellectam. D.d. & ex his componitur tempus infinitum, quod ſemper eſt. & diſpoſuit ipſum hoc modo ad affirmandum ipſum eſſe ſemper. [b] plures. n. Antiquorum concedebant tempus eſſe infinitum, & ipſum eſſe ſemper, præter Platonem, qui generabat ipſum. Et deceptio i hoc ſermone eſt. qm̃ ita eſt de motu. motus. n. comprehenditur ſenſu: & nulla pars eius eſt in actu, ſed quælibet pars demonſtrata recellit: ergo eſt compoſitus ex hoc, quod iam defecit, et ex hoc, quod nõdum eſt. ſed talia non habent eſſe completũ, ſed eſſe eorum componitur ex actione aĩæ i eo, quod eſt in eis extra aĩam: & entia [d] cõpleta ſunt illa, in quorum eſſe nihil facit aĩa, vt poſt declarabitur de tempore, ſ. qm̃ eſt de numero entium, quorũ actus completur per aĩam. & forte hoc innuebat, cum dixit aut erit difficile, & occultum, i. erit de entibus latentibus. quia, ſi in anima non eſſent, non eſſent niſi in potentia.

b Plures Anti quorũ conce debant tẽpus eſſe infinitum, & ipſum eſſe ſemper, præter Platonem, qui generabat ipſum. Et deceptio i hoc ſermone eſt, qm̃ ita eſt de motu. motus. n. comprehenditur ſenſu: & nulla pars eius eſt in actu, ſed quælibet pars demonſtrata recellit: ergo eſt compoſitus ex hoc, quod iam defecit, et ex hoc, quod nõdum eſt. ſed talia non habent eſſe completũ, ſed eſſe eorum componitur ex actione aĩæ i eo, quod eſt in eis extra aĩam: & entia cõpleta ſunt illa, in quorum eſſe nihil facit aĩa. Contra hoc vide c. 124. & c. 125. & c. 129. de motu, & ibi idem b. d. Intellecta incompleta ſunt, i. ꝙm eſt nihil facit aĩa. Contra hoc vide c. 130.

† Alex legit Et quia poſt hoc meſurat eum pars) Simplicius ait ſic acũe.

Ad hęc autem omnis rei partibilis, ſi quidem ſit, neceſſe eſt, qm̃ eſt, aut quaſdam, aut oẽs partes eſſe: temporis aũt aliæ fuerũt, aliæ vero futuræ ſunt: nulla autem eſt, cum ſit diuiſibile. ipſum autem nunc nõ eſt pars: †ſed nã & menſurat pars†. & componi oportet tum ex partibus: tempus autem non videtur componi ex ipſis nunc.

Et cum hoc, oẽ habens partes neceſſe eſt, cum fuerit, vt oẽs ſuę partes ſint, aut quædã: ſed temporis quædam partes iam fuerũt, & non ſunt, & quædam ſunt futurę, & nõ ſunt: ergo nulla earum eſt, ſi tẽpus habet partes. inſtãs vero non eſt pars: qm̃ pars mẽſurat. et eſt neceſſe vt totũ cõponat ex ſuis ptibus: ſed tẽpus exiſtimat nõ cõponi ex iſtãtibus.

89 Iſte ſermo etiã eſt Logicus, & facit dubitare de tempore, & componitur ſic. Oẽ habens partes, neceſſe eſt vt partes eius ſint oẽs inſimul, aut q̃dam, ſi fuerit ens: & tẽpus habet partes, quarum nulla inuenitur i actu: ergo tempus non eſt. Et ipſe verificauit propoſitionem, dicẽtem ꝙ nulla pars temporis inuenitur in actu per duas propoſitiones: quarum Vna eſt, ꝙ ex tẽpore nihil inuenitur in actu, niſi inſtans: & iſta eſt manifeſta per ſe: Secunda autem eſt, ꝙ inſtans non eſt pars temporis: ergo ex tẽpore nulla pars inuenitur in actu. Et ipſe verificat propoſitionem, dicentem ꝙ inſtans non eſt pars temporis ſic. Oĩs pars menſurat: & inſtans nõ menſurat: ergo inſtans nõ eſt pars. Vel ſic. Partes cõponunt totum: & inſtans non componit tempus: ergo inſtans non eſt pars temporis. & iſta propoſitio declarabitur perfecte in Sexto.

Ex tpe nihil fuerit i actu niſi inſtãs. i. hoc eſt ꝙ in tẽpore nihil eſt in actu per ſe.

Tex. c. 10 11. & inde.

Amplius autem & ipſum nunc, quod videtur diſtinguere præteritum, & futurum, vtrum vnum, & idem ſemper permaneat, an aliud ſit, et aliud, nõ facile eſt videre. Si. n. ſemper alterum, & alterum eſt: nulla autem eſt earum, quæ ſunt in tempore, alia, & alia pars ſimul, quæ non continet, alia vero continetur, vt minus tempus ſub maiore: ipſum autem nunc, quod non eſt, prius autem fuit, neceſſe corruptum eſſe aliqñ: & ipſa nũc ſimul quidem inter ſe non erunt. corruptum autem eſſe neceſſe eſt ſemper prius. In ſeipſo igitur corruptum eſſe impoſſibile eſt, ex eo, quia tunc eſt. in alio autem nunc corrumpi ipſum prius nunc non contingit. ſit. n. im poſſibile contigua eſſe adinuicem ipſa nũc, vt punctum cũ puncto. Si igitur in eo, quod eſt conſequenter, non corruptum eſt, ſed in alio, in medijs nunc, quæ ſunt infinita, ſimul erit. hoc autem impoſſibile eſt.

Pars tpis in qꝫ ſtate ſi inſtans, ſed ſtãs. Idem ſupra cõ. 89.

Et etiam eſt difficile ad ſciendum hoc, ſ. vtrum inſtans, quod videtur diſtinguere inter præteritum, & futurũ, ſit idem permanẽs ſemp, aut eſt vnum poſt aliud. Qm̃, ſi ſemp vnum fuerit poſt aliud, & ex tempore non eſt aliqua pars, quæ ſit, & alia pars inſimul, niſi altera ſit contẽta, et altera continens, vt minus tempus in maiori, tunc inſtans, quod non eſt nunc, & fuit prius, neceſſe eſt & ipſum corrumpi. Et impoſſe eſt vt corruptio eius ſit, qñ fuit, qm̃ tunc erat ens. & impoſſe eſt vt prius inſtans corrumpatur in poſteriori

riori inſtãti. impoſſibile. n. eſt vt duo inſtantia copulentur, quemadmodum non continuant duo puncta. Et, ſi nõ corrumpitur in illo, quod eſt poſt, ſed in alio, tunc inuenitur in inſtantibus, quæ ſunt inter illa, quæ ſunt infinita, & inſimul, quod eſt impoſſibile.

90 Cum induxit ſermones dubitabiles de tempore, induxit etiam ſermones dubitabiles de inſtanti, & dixit Et etiam eſt difficile, etc. ideſt et eſt difficile de inſtãti, quod eſt diſtinguens inter præteritum tempus, & futurum ſcire vtrum ſemper ſit idem, ſ. præſens, & præteritum, aut ſunt plura ſuccedẽtia, ſ. vnum poſt aliud. Et, cum poſuit quòd inſtãtia neceſſe eſt vt ſint vnum numero, aut plura, incœpit prius inducere inopinabilia contingentia, ſi fuerint plura numero, et dixit. Quoniam, ſi ſemper fuerit vnum poſt aliud, &c. ideſt &, ſi inſtantia fuerint plura ſuccedentia: & eſt impoſſibile vt ex tempore muneniantur duo inſimul, ſ. duæ partes, aut duo inſtantia: quoniam inſtantia non numerantur, niſi per numerationem temporis, cum ſint vltima tẽporis: ſequitur neceſſario vt inſtans, quod non eſt nunc, & iam fuit in præterito, corrumpatur. D.d. & ex tempore non eſt aliqua pars, &c. & intendit per partem, illud, quod cõtinet inſtans, & tempus. quoniã pars temporis in rei veritate non eſt inſtans, ſed tempus. Et, cum poſuit hãc propoſitionem, ſ. qm̃ ex tempore non inueniuntur duo inſtantia inſimul: quoniam ex eo non inueniuntur duæ partes inſimul, niſi in vna earum accipiatur continens ſecundam, v. g. ſicut diximus ꝙ talis menſis eſt in tali anno, & talis dies eſt in tali menſe: & hoc nõ nocet in vniuerſalitate illius propoſitionis: excepit hoc, ne aliqs exiſtimet ipſum ignorare illud: quoniam in inſtanti non imaginatur continens, & contentum. &, cum poſuit ꝙ in tempore non inueniuntur duo inſtantia inſimul, ſequitur nectio vt prius inſtans corrũpatur. & dixit inſtans. n. quod non eſt nunc, &c. i. inſtans. n. quod non eſt nunc, & fuit in præterito neceſſe eſt nunc corruptum eſſe. D. incꝑit inducere quæſtiones contingentes ex hoc, & dixit Et impoſſibile eſt vt corruptio eius, &c. ideſt &, ſi eſt corruptum, neceſſe eſt vt corruptio eius ſit in tempore, cum omne corruptum ſit huiuſmodi: & impoſſibile eſt vt corruptio eius ſit in inſtãti præſenti, qm̃ tunc non inuenit, niſi ipſum: & ſic erit in ſe corruptũ. quod eſt impoſſibile. & hoc intendebat, cum dixit in hora, quæ eſt nunc. Et, cum declarauit ꝙ inſtans impoſſibile eſt vt corrumpatur in inſtanti præſenti, aut in ſeipſo: qm̃ præſens idem eſt cum corrupto: incœpit declarare etiam ꝙ impoſſibile eſt vt præſens inſtans, corrumpat in inſtanti futuro, & dixit, et impoſſe eſt etiam vt prius inſtans corrumpat in poſteriori, et c. i. qm̃, cũ poſuerimus ꝙ inſtans corrumpitur in inſtanti futuro, contiget vt illud inſtans continuet cum eo, ita, ꝙ ſuũ eſſe continuetur cum ſua corruptione, & erit inſtans, in quo eſt aliud ab inſtãti, in quo corrumpitur, et poſt declarabimus ꝙ inſtans non continuatur cum inſtanti, ſicut neq; punctus cum puncto. D.d. Et, ſi nõ corrumpitur in illo, quod eſt poſt, &c. i. &, ſi non corrumpitur in illo, ita, ꝙ ſit cõtinuum cum eo, corrumpetur in inſtãti, quod eſt poſt, quod non eſt continuum cum eo. qm̃ inter quælibet duo inſtãtia eſt tempus. ex quo ſequitur vt illud inſtans inueniatur in illo tempore: & omne tempus diuiditur in inſtãtia infinita: ex quo ſequitur vt inſtans corruptum inueniatur in inſtãtibus infinitis, cum eis inſimul. quod eſt impoſſe. & ſiſt eſt impoſſe ipſum poni corruptũ i inſtãti, qđ eſt ante: qm̃ tũc erit corruptũ anteq̃ ſit, & iſta quæſtio diſſoluet poſt.

At vero neq; ſemper idẽ permanere poſſibile eſt. nullius. n. diuiſibilis finiti vnus terminus eſt. neq;. n. ſi ad vnũ ſit continuum, neq; ſi ad plura. ipſum autem nũc terminus eſt, & tempus eſt accipere finitum.

Et impoſſibile eſt vt idem ſit ſemper permanens. qm̃ nullum finitum diuiſibile habet vnum finem: neq; ſi fuerit cõtinuum in vna parte, neque ſi fuerit continuum in pluribus vna parte. ſed inſtans eſt finis, & poſſibile eſt inuenire tempus finitum.

91 Cum deſtruxit ꝙ inſtantia ſunt plura, incœpit deſtruere ꝙ inſtans ſit idem. qm̃, ſi inſtans fuerit, aut erit vnum, aut plura: &, cum hęc duo deſtruentur, deſtruetur inſtans eſſe. Et d. Et impoſſe eſt etiã vt ſit idẽ, &c. i. & impoſſibile eſt etiam vt ſit ens, ita, ꝙ ſit idem ſem per permanens. Et ſignum eius eſt, quia non inuenit finitum aliquod continuum, habens vnum finem, ſed ſaltem duos, quibus ſit finitũ: neq; ſi fuerit continuũ in vna parte, vt linea: qm̃ linea habet duos fines tantum: neq; ſi fuerit continuum in pluribus vna parte, vt ſuperficies, & corpus: corpus enim habet ſex fines, & ſuperficies quatuor. D.d. ſed inſtans eſt finis, & poſſibile eſt inuenire tempus finitũ. iſta eſt propoſitio minor iſtius figuræ. Et iſte ſermo componit ſic. Inſtans eſt finis alicuius finiti: & nihil, quod eſt finis alicuius finiti, eſt vnum: ergo inſtans non eſt vnum.

Linea habet duos fines. ſm ſuperficies quatuor. corpus ſex.

Amplius, ſi ſimul eſſe ſm tempus, & neq; prius, neq; poſterius, in eodẽ eſſe, & in ipſo nũc ſit, & ſi quæ prius, aut poſterius in hoc eſſe nunc ſunt, ſimul vtiq; erunt quæ ante decies millenos facta fuerunt annos cũ iis, quæ ſunt hodie, & neque prius, neq; poſterius vllum aliud alio.

Et etiam, ſi intẽtio eſſendi in tempore nõ ante, neq; poſt, eſt, vt ſint in eodem inſtãti, deinde illud, quod eſt ante, & illud, quod eſt poſt, ſint in eodem inſtãti demonſtrato, tũc illud, quod fuit tranſacto milleſimo, & quod eſt hodie ſunt inſimul, & neutrum præcedit reliquum, aut eſt poſt illud.

92 Iſta eſt ſecunda ratiocinatio, & componitur ſm inductionem ad inconueniens. & iſta, & prædicta ſunt vera. & ſecundum ſignum eſt. qm̃, cum intentio eius, ꝙ dicimus de aliquibus duobus quòd ſunt inſimul in aliquo tempore, quod non eſt ante, aut poſt, eſt, vt illa duo ſint in eodem inſtanti. Et, cum induxit iſtã propoſitionem veram conuertibilem, contingit cum ſua conuerſa propoſitionem dubitartuam, & induxit inconueniens, & dixit deinde illud, quod eſt ante, & illud, quod eſt poſt, &c. i. &, cum coniunximus conuerſę propoſitioni dicenti ꝙ illa, quæ ſunt inſimul, ſunt in eodem inſtanti, & eſt, quia illa, quæ ſunt in eodem inſtanti, ſunt inſimul, hanc propoſitionem, ſ. ꝙ idem inſtans eſt oium entium, de quibus dicimus quædam eẽ ante, & quædam eſſe poſt, ſequitur vt illud, quod fuit tranſacto milleſimo, & illud, quod eſt hodie, ſint inſimul. quod eſt inoptinabile. Et ſyllſs categoricus concludens inconueniens in hoc ſermone componitur ſic in prima figura. Omnes res muemũtur in eodẽ inſtãti: & oia, quę ſunt in eodem inſtanti, ſunt inſimul: ergo omnia, quæ ſunt, ſunt ſimul. quod eſt impoſſibile.

Caput Secundum, in quo quæritur quid sit Tempus: probaturq; ipsum non esse motum.

DE ijs igitur, quæ insunt ipsi, tot sint dubitata. Quid autem est tempus, et quę ipsius natura, sit & ex traditis īmanifestum est, & ex ijs, quę fuimus percurrentes prius. Nam qdam vniuersi esse motū dicunt. Alij sphæram ipsam. Atqui circūlationis ēt pars tempus quoddā est, circūlatio vero nō. pars .n. circūlationis est quod acceptum ē, sed nō circūlatio. Amplius aūt, si plures essent cœli, similiter vtiq; esset tempus cuiuslibet ipsorum motus. quare multa tempora simul.

Ista igitur sunt dubitabilia de rebus, q̄ inueniuntur in tpe. Et etiā qd ipsum sit, & quā habet naturā latet hoc modo ex hoc, quod recepimus à prædecessoribus. Quidā. n. dicunt ipsum esse motum totius. Et quidā dicūt ipsum esse sphęrā ipsam. Et, si pars tęporis sit tēpus, & pars reuolutionis non sit reuolutio. qm̄ est, sicut appellatur, pars reuolutionis, nō reuolutio. Et ēt, si cœli essent plures vno, tunc tps esset eodē mō motus, cuiusq; cūq; modi eorū, & essent plura tpa insimul.

93 Ista igitur, quæ diximus, sunt qōnes, quæ faciunt dubitare in esse temporis, accepta ex rebus existentibus in tempore, vt diximus de esse temporum, & de esse prætęriti, & futuri: qm̄ ex consyderatione existente in istis rebus prouenit dubitatio in suo esse. D. d. Et ipsum etiam quid sit, &c. t. & scire etiam ipsum qd sit, & quæ sit natura eius, si concesserimus ipsum esse, sit latet. & hoc manifestum est, qm̄ nullus prædecessorum dixit de eo aliquod rectū. D. d. Quidam. n. dicunt, & c. t. & intendit per motum totius, reuolutionē totius cōpletam. D. induxit inopinabile, contingens dicētibus reuolutionem totius, s. motum diurnum, & dixit, licet pars tęporis sit tempus, &c. i. & iste sermo destruitur leuiter, s. dicentium tempus esse reuolutionem completam. qm̄ pars temporis reuolutionis diurnæ est tempus, vt dies, & nox, & pars reuolutionis nō est reuolutio. &, si tēpus esset tota reuolutio, tunc pars reuolutionis esset reuolutio. Deinde incœpit inducere etiam secundam contradictionem, et est communis vtri opinioni, & opinioni dicentium quòd tempus est motus totius cœli, et partes eius sunt partes temporis: & est opinio Plato. & est sufficientior omnibus alijs; & dixit Et etiam, si cœli essent, &c. i. &, si tempus eēt motus cœli, cuiuslibet eorum esset tempus. ex quo sequeretur plura tempora esse insimul. si. n. tempora essent cœli, tunc ipsa essent multa fm numerum cœlorū. si igitur essent plures cœli, vt dicunt Antiqui, dicētes plures mundos esse, tunc necesse esset vt motus cuiuslibet eorum esset tempus. ex quo sequeretur plura tępora esse insimul quod est impossibile. Et ista ratiocinatio componitur ex propositione dubitabili, & alia, quæ vī impossibilis, nisi fm imaginationem: & est illa, in qua ponunt plures cœlos esse. &, cum ita sit, pōt aliquis dicere q̄ illud falsum, quod sequitur ex hoc sermone, & est plura tempora esse insimul, non sequi ex positiōe eius, q̄ tempus est motus cœli, sed ex positione eius, q̄ est plures cœlos esse vno. quod est falsum, et impossibile. Sed ista declaratio ē alterius modi. qm̄, cum fuerint duo consequentia se complete, et posuerimus aliquid esse ipsum præcedens, aut disponi q̄ præcedens, necessario sequetur consequens, licet sit impossibile illud disponi per præcedens, v.g. quoniam, quia dies sequitur ortum solis, manifestū est q̄ in quacunq; hora ponemus solem oriri, sequetur tunc diem esse, licet solem oriri in illa hora sit impossibile. & similiter omne, quod ponitur volare, sequitur vt habeat alas, licet sit impossibile ipsum volare. &, quia tempus, & cœlum sunt consequentia se, vt ponit aduersarius, dicens tempus eē motum cœli, necesse est, si posuerimus plures cœlos esse, vt sint plura tempora: sed plura tempora esse est impossibile: ergo id, ex quo sequit hoc, impossibile, est impose: & est tempus esse motum cœli.

Ex hoc sumit aliquas cōsequentias nectam ēē. cui? tñ añi. & cōsequēs fūt impossi. Confer. . ph. cō. t. & 8. ph. c. 4.

Vniuersi autem sphæra visa est quidē dicentibus esse tēpus. quia & in tempore omnia sunt, & ī ipsa vniuersi sphæra. Est autem stultius quod dictum est, quàm vt de eo impossibilia consyderemus.

Idem primo topicorum.

Et quidam dixerunt tempus esse sphærā totius. & existimauerunt hoc, quia omnia sunt in tempore, & sunt in mundi sphęra. Et iste sermo est magis vanus, quàm indigeat probatione.

Cum destruxit sermonem dicentium tępus esse reuolutionem totius cœli, incœpit inducere aliam opinionem debiliorem: & est opinio dicētium q̄ tempus est sphæra totius. & induxit rationem eorum. dicebāt enim q̄ omnia sunt in sphæra totius: & omnia sunt in tempore: ergo tempus est sphæra totius. Et decipiebantur in hoc q̄ duæ affirmatiuæ non concludunt in secunda figura. & etiam dicere omnia esse in tempore, & in sphęra mūdi non significat idem. & sic sermo eorum est in falsis propositionibus, & figuræ inconstantis. &, quia conclusio eorum est improbabilis p se, & etiam syllogismus eor̄ est falsus fm formam, et materiam, dixit Et iste sermo, &c. Et, q̄a magis sufficiens ista opinionū trium de tpe est sermo dicentiū ipsum eē motū, reuersus est ad cōtradicendū huic opinioni.

94

Digressio.

Quoniam autem videtur maxime motus esse, ac mutatio quædam tempus, hoc consyderādum erit. Vniuscuiusq; igitur mutatio, & motus in ipso, quod mutatur, est solū, aut vbi fuerit ipsum, quod mouet, & mutatur: tempus autem sit & vbiq;, & apud oīa est.

Et, quia existimatur q̄ dignius est vt sit motus, & transmutatio, oportet nos intendere hæc in perscrutatione, et consyderatione. Dicamus igitur quòd transmutatio est in omni, quod transmutatur, & motus eius est in ipso transmutato tantum: & vbi fuerit illud motum, tempus est eodem modo in omni loco, & apud quodlibet, & in respectu cuiuslibet.

95 D. q̄ tępus est dignior vt existimetur q̄ sit motus, quoniam tempus impossibile est vt imaginetur, nisi cum motu, & multotiēs existimatur quòd illud, quod sequitur rem, sit ipsa res. Et in hoc sermone sunt propositiones, quarum vna est, quòd Omnis transmutatio & omnis motus est in moto: & omne motum est in aliquo vbi: ergo omnis motus est in aliquo vbi: &, quia plura mota sunt in pluribus vbi, sequitur vt plures motus sint in pluribus vbi. Deinde coniungit huic hāc propositionem, dicentem q̄ tēpus est vnum in omni loco, & apud quodlibet, & in respectu cuiuslibet, & cōclusit in secunda figura q̄ motus non est tēpus, sic. Motus non est vnus in omni loco, & apud quodlibet: & tempus est vnum in omni loco, & apud quodlibet: ergo motus non est tempus.

Ipse ē quæ, & eo quale.

Vide ... phā ... i ho. ... &, ...

Nota. Ipsi dicūtur ēē contingentes aut latēt ... trāsmutari non vī ... ta fierī ...

Amplius autem mutatio quidem omnis velocior, aut tardior est, tempus aūt non est. tardum. n. & velox tempore definiunt. Velox. n. est, quod in pauco multum mouetur: Tardum autem, quod in multo parum. tempus autem non definitur tempore, neq; quo quantum quid est, neq; quo quale.

Velox

Tardum

Et omnis transmutatio est velocior, aut tardior, & tempus non est tale. velox enim, & tardum definiuntur per tēpus. Velox. n. est illud, quod est multum ī tempore breui: & Tardum est illud, quod est modicū in tpe longo. et tēpus non definit̄ p tēpus, neq; fm q̄ est quantum, neq; fm q̄ est quale.

96 Ista est secunda contradictio, & continet quatuor ,ppositiones, quar̄ tres sunt manifestæ per se, & quarta declarabitur per duas illar̄. cū igitur propositio cōclusa ex duabus cōiungetur ad tertiā manifestam per se, sequetur conclusio. & cōpositio ear̄ est sic. Velox, & tardū in motibus definiuntur per tēpus: sed tempus non definitur per tempus: ergo in secunda figura in tēpore nō est velocitas, & tarditas: sed in oī motu est velocitas, et tarditas: ergo in secunda figura, tempus non est motus. Et dixit Velox. n. est illud, quod est multum, &c. t. Velox enim est illud, quod pertransit longum spatium in tempore breui: & Tardum est illud, quod pertransit breue spatium in longo tempore. Et, cum dixit & tempus nō definitur per tempus, &c. nō intēdit q̄ in tēpore sit quodammodo quantū, & quodāmodo quale: qm̄ tempus est quantū, non quale: sed intendit q̄ impossibile est vt aliquis definat tēpus per tempus, neq; fm quale, si hret quale, neq; fm quātum si haberet, vt inuenimus in motu definitum, s. qm̄ velocitas, & tarditas, quæ sunt in eo, sunt quale, & definiuntur per tempus: & similiter quantum, quod est in eo, definitur per tempus, cum dicitur q̄ magnus motus est in tempore magno, & paruus in paruo.

Caput Tertiū, ostendens Tēpus, quāuis nō sit motus, nō tamen esse sine motu, & declarans quid sit ipsius motus: ubi datur etiam ipsius Temporis definitio.

QVod igit̄ non est motus manifestum est. nihil aūt referat nobis dicere in p̄sentia motū, aut mutationē. At vero neq; sine mutatione. cū. n. ipsi nihil mutamur fm intelligētiā, aut latet nos mutari, nō vī nobis fuisse tēpus. sicuti neq; ijs, q̄ in Sardo fabulose dīr dormire apud Heroas, cum fuerint experrecti. copulant. n. primū nunc posteriori nunc, et faciunt vnū, remouentes pp insensibilitatē mediū. Vt igit̄, si non esset alterū nunc, sed vnū, & idē, non esset tēpus, sic et, qn̄ latet alterū esse, non vī quod mediū est, esse tēpus. Si igit̄, vt nō putemus eē tempus, tunc accidit nobis, cū nō definimus vllā mutationē, sed in vno, & indiuisibili vī aīa manere: cū aūt sensérimus, ac definiuerimus, tūc dicimus factū fuisse tēpus: manifestū est q̄ non est sine motu, ac mutatione tempus.

Manifestum est igit̄ q̄ non est motus. & non est dīa in hoc inter motum, & transmutationē. Sed non est etiā extra motū. qm̄, si nos non fuerimus trāsmutati in nr̄a mente, aut fuerimus transmutati, sed non percepérimus, non reputabimus tempus esse, vt dicitur in Apologis de somno, qui accidit diuinis in insula Rhodos, s. quia nō peceperunt, cum surrexerunt à somno, se dormiuisse, & consunxerunt instans præcedens somnū ad fm instans, & fecerunt ipsa vnum, & abstulerunt illud, quod fuit inter, quia non percéperunt ipsum. Quēadmodum igit̄, si instans non esset diuersum, sed idem, non esset tempus, similiter &, si esset diuersum, & nō percepisset nos, non reputaremus tempus inter illa duo instantia. Si igit̄ nos non comprehenderimus determinare transmutationem omnino, sed existimauerimus nos exístere in eadem dispositione indiuisibili, tunc accidet nobis existimare tēpus nō esse, & cū, sensérimus trāsmutationē terminatā, tūc dicemus tēpus fuisse. Manifestū est igit̄ q̄ tēpus non est extra motū, & trāsmutationem.

97

Cum declarauit q̄ tempus non est motus, incœpit innuere ipsum sequi motū, & accidere ei, & dixit. Manifestum ē igitur, &c. t. & hoc nomine motus vtimur in hac perscrutatione large, s. tāquam synonymo eorum hoc nomine transmutatio, ita, q̄ ex hac declaratione hic declaratur q̄ tempus non est aliquod generū quatuor motuum. D. d. sed non est extra motum, &c. t. sed apparet per se q̄ impossibile est vt tempus sit sine motu. & hoc manifestum est. qm̄, cum nos non intellexerimus motum, aut intellexerimus, & post tradiderimus oblīuioni, non icimus tempus, neq; comprehendimus ipsum omno. & hoc intendebat, cum dixit non transmutabimur nos in nr̄a mente, i. non comprehendimus transmutationem. Non sicut existimauit Gal. Gal. n. credidit q̄ Aristo. intendebat q̄ nos non comprehendimus tempus, nisi cum mouemur. s. quando per imaginationem comprehendimus motum: & ep hoc est signum q̄ tempus non est extra motum. & cum Gal. existimauerit hoc, contradixit Aristo. & dixit quòd multotiens comprehendimus res quiescentes, & mouemur, cum omnis imaginatio sit motus vt quando comprehendimus polos mundi, & centrum. Sed Aristē non intendebat, nisi quod nos nō sentimus tempus, quando non sentim⁹ motum. & quia tempus non imaginatur sine motu, & motus potest imaginari extra tempus, significat hoc, quod motus præcedit tempus naturaliter, et q̄ tēpus accidit motui: licet sint consequentia se complete. Et, cum dixit q̄ quī non sentit motum, nō sentit tempus, dedit testimonium de loco quod dicitur de illis, qui dormiendo motus animæ non perceperunt, tūc. n. cum existunt dormiunt q̄ præcedens tuum somnum est fum, quia non perceperunt motum ... uerunt q̄ nō dormierunt, aut q̄ ...

Dubitat contra Gal.

Phy. cū cō. Auer. Dd

D.d. Quẽadmodum igit̃, &c. & hoc, quod dixit, sign̄i ficat ꝙ tẽpus non hẽt esse extra aĩam, & termo eius intellectus est per se. s. qñ quemadmodum, si instans fuerit idem, non fiet tempus omnino, similiter, si reputauerimus ipsum esse idem, non reputabimus tẽpus fieri. sicut accidit illis hoibus, quos dixit. & forte erant illt, quos Macumet numerauit in Alcorano. D.d. Si igitur nos non comprehenderimus, etc. i. quoniã, cum nos non perceperimus, neq; imaginauerimus motum determinatum, s. finitum in duo extrema, sed existimauerimus quod nullus motus est factus in nobis, neque in alijs, & quod nos fumus in esse indiuisibilit tunc, accidet nobis tunc non sentire tempus. Et hoc, quod dixit multotiens accidit dormientibus multũ: & etiã qui faciunt opus delectabile fit tempus eis breue: quia delectatio prohibet eos comprehendere motũ. et ecõtrario eis, qui laborant, & ideo dixit verificator.

Dormientibꝰ. & operãtibꝰ delectabile agẽtibꝰ aut tẽ pus breue. e contrario laborantibus.

Quod igitur neq; motus, neq; sine motu tempus est manifestum est. Accipiendum est autem, qñ querimus qd est tempus, hinc incipientibus, qdnam ipsius motus sit. sil'. n. motũ sentimus, & tẽpus. Etenim, si sint tenebræ, & nihil p corpus patiamur, motus autẽ qdam in anima inst, confestim sil' vr quoddam factum fuisse & tẽpus. at vero &, cum tempus vr fuisse aliquod, simul & motus qdã fuisse vr. quare aut motus, aut motus aliquid est tempus. cum igitur non sit motus, necesse est motus aliquid esse ipsum.

Manifestum est igitur quòd tempus non est motus, neq; extra motum. Et, cũ nostra intentio est definire tempus, ponemus principium consyderationis ex hoc loco. consyderemus igit̃ qd sit de motu. qñ insil' sentimus motũ, & tẽpus. Qñ, si fuerimus in obscuro, & nihil acciderit nr̃is corpibus, sed in aĩa nr̃a acciderit aliqs motus, statim reputabimus tẽpus fieri. et sil'r ẽt, cũ sciuerimus aliqd tp̃s fieri, statim reputabimus aliquẽ motũ fieri. ex quo sequit ꝙ tp̃s, aut ẽ motus, aut aliquid motus. &, cum non sit motus, sequitur necessario vt sit aliquid motus.

93 Cum declarauit ꝙ tempus non est motus, neq; extra motum, notificauit hoc, & dixit, ꝙ necesse est ex hoc, vt sit accidens motui. &, cum intentio est hic scire quid sit tempus, oportet prius perlustrari quod accidens motus sit tempus. accidentia. n. motus sunt multa. &, quia tẽpus non sentit, nisi cum sentimus aliquem motũ determinatum, fm ꝙ sentiunt cũ motu multa accidentia eius sensibilia. qñ, si ita esset, contingeret vt tẽpus multiplicaret fm multiplicationem motus. &, si poneremus ipsum sequi aliquem motum proprium, v. g. motum corporis cælestis, tunc qui non sentiret in aliquo hoc ipsum, non sentiret tempus, aut non sentiret ipsum omnino. vt dicit Pla. de incarceratis à puericia sub terra. ꝙ si non comprehenderetur nisi per comprehensionem alicuius motus sensibilis, v. g. motus cæli, tunc illi incarcerati nõ sentirent tempus, quia nunq; sensissent motum corporis cælestis. & ideo dixit quoniam insimul sentimus motum, & tempus, &c. i. quoniam sentire tempus non est per sentire aliquem motũ comprehensum per aliquem sensum, nos, ii. sentimus tempus existendo in obscuro, absq; eo, ꝙ accidat sensibus nostris aliquis motus. & hoc nõ est, nisi quia sentimus motum i nostra anima qualemcunq;. qñ, cum fuerimus imaginati in aĩa nr̃a aliquem motum, statim comprehendemus tempus. Et in hoc, quod dicit, est quæstio non parua. quoniam, si tempus non sequitur aliquem motum, existentem extra aĩam, sed sequitur motum imaginationis: & imaginatio non habet esse extra aĩam: motus quem consequitur tempus, nõ habebit eẽ extra aĩam. qũo igitur dicet Arist. post ipsum sequi motũ corporis cœlestis: & dat sup̃ continuationem motus ex continuatione tp̃s? Et etiam, si sequit motum corporis cœlestis, solũ continget vt cęcus non percipiat tempus, qui nunq; percipit motũ cœli. Et etiam, si sequitur oẽm motum, cõtinget etiam vt tempus multiplicet̃ per multiplicationẽ motuũ. quod est impossibile. apparet igit̃ ꝙ tempus aut non habet esse extra aĩam: aut, si habet, sequitur oẽm motũ, &, sic multiplicabitur p multiplicationẽ motuum: aut sequetur vnum motum, & sic qui non sentit illum motum non sentit tẽpus. quod est impossẽ. Nos aũt dicamus. qñ nos sentire tempus est apud sentire quemlibet motũ, & apud imaginari quãlibet transmutationem. manifestum est. n. ꝙ nos sentire tẽpus apud sentire quẽlibet motũ primo, & essentialiter impossibile est. qñ, si ita esset contingeret vt tempus multiplicaretur per multiplicationem motuum sensibilium, immo motuum imaginabilium. si autem sentire tẽpus per sentire quẽlibet motum non fuerit primo, & essentialr, sed, ꝓpter hoc, quia, cum sentimus quẽcunq; motum, sentimus illum vnum motum, cui accidit tempus, non accidet quæstio p̃dicta, s. ꝙ qui nõ sentiet illum motum vnũ, non sentiet tempus: qñ ille motus vr sentiri, qñ sentiũ quicunq; motus, siue fuerit imaginatus, siue existens. Et apparet, quãdo quis intuebitur hoc, quod tempus sentitur essentialiter, & primo, quando nos sentimus nos esse in esse moto: & hoc sentire, s. nos esse in esse moto erit, qñ imaginati fuerimus quemcũq; motum. quoniam, cum fuerimus in esse indiuisibili in transmutatione, quod est instans, non fiet tempus, neq; reputabimus ipsum fieri. cum autem fuerimus in esse diuisibili fm transmutationem, & non percepermus nos esse in esse transmutabili, nõ percipiemus omnino tẽpus. si autem percepermus nos esse in esse transmutabili, statim percipiemus tempus. & hoc manifestũ est. & nos esse in esse transmutabili sentitur per se. nos. n. sentimus ꝙ instans, in quo incepimus scribere hunc sermonem, est aliud ab illo, in quo fuit completus. motus igitur, qui cum sentitur, sentitur primo, et essentaliter tempus, est motus, ex quo sentimus nos esse i esse transmutabili, & nos transmutari, quia sumus in hoc esse. nos igitur esse in esse transmutabili sentitur, sicut dixim̃us, cũ sentimus quẽcunq; motũ. sentire igitur nos esse in esse transmutabili est illud, ex quo sequitur nos sentire tempus primo. & manifestũ est quòd nos non sentimus nos esse in esse transmutabili, nisi ex trãsmutatione cœli. et, si esset possibile ipsũ quiescere, eẽt possibile nos esse in esse non transmutabili: sed hoc est impossibile: ergo necesse est vt sentiat hunc motum qui non sentit motum corporis cœlestis, s. per vnum, sed dormientes sentiunt ipsum, postquam surgunt à somno ex hoc, ꝙ rememorant motus imaginationis i somno. cũ aũt somnus fuerit profundus, et non fuerint rememorantes aliquam imaginationem somni, neque aliquam transmutationem, tunc non percipiunt tempus, in quo dormierunt. Quod igitur debet intelligi ex sermone Arist. in quo dicit, quod, cum nos nõ fuerimus transmutati, &c. non est ꝙ, cũ motus non fuerit factus, aut fuerit factus, sed, cũ nos non ꝓcepimus hoc, non

Digressio quęrit, vtrũ tempꝰ sit motũ etc. arguit ꝙ cõsequens imaginatus. Quod quitur motum. ex testis Quod quitur motum.

Solutio.

non reputabimus tempus fieri: sed, cum nos non fuerimus transmutati in nobismetipsis, quia sumus in esse indiuisibili fm transmutationem, quod est instãs, aut fuerimus in esse diuisibili fm transmutationẽ, sed non percepermus, hoc reputabimus tempus non fieri. sed vna reputatio est vera, & altera non est vera. percipere enim hanc transmutationem est illa res, quam sequitur percipere tempus essentialiter: cum tempus accidat huic transmutationi. & ideo coactus fuit Arist. ad hæc verba, s. cum dixit cum nos non fuerimus transmutati in nobismetipsis. & non dixit loco eius, cum non fuerit transmutatio, aut fuerit: sed non cõprehendimus ipsam, vt apparet ex expositoribus. Et in hoc etiam peccauit Gal. qui intellexit ꝙ Aristo. intendebat per hoc, quod dixit, cum nos non fuerimus transmutati in nobismetipsis, ꝙ nos non comprehẽdimus tempus, cum non fuerimus moti per imaginationem. Sunt enim tres intentiones, quarum Vna est, ꝙ nos non percipimus tempus, nisi quãdo fuerimus moti in anima nostra. & hoc existimauit Gal. & est corrupta per se. Secunda autem est, quòd nos non percipimus tempus, nisi cum perceperimus aliquem motuꝫ, quicunq; sit. & hoc est percipere per accidens. Tertia vero est, ꝙ nos nõ percipimus motum, neq; tempus, nisi cum percepermus nos trãsmutari, quia sumus in esse transmutabili. & ista perceptio est perceptio, quã sequitur tempus essentialiter: & non accidet ei aliqua quæstio. Et verba Arist. manifesta sunt fm hanc intẽtionem, cum dixit Si igitur nos non comprehenderimus determinate, &c. i. & fm hunc modum possumus ponere tempus sequi motum corporis cœlestis: & ꝙ sentiet tempus qui nũquam sensit corpus cœleste. & ideo omnes conueniunt in hoc, ꝙ tempus sequitur motum cœli. & ista quæstio nunq; potuit dilucidari mihi, nisi post magnum tempus: & quicquid scripsi de tempore secutus sum expositores, sed hic non. Et, cum numerauit ꝙ tempus sentitur, qñ motus sentitur, dixit et similiter etiam, &c. & intendebat per hoc declarare ꝙ tempus, & ille motus sequuntur se admiuicem perfecte, s. motus, qui cum sentitur, sentitur tempus primo, & essentialiter. &, cum declarauit ꝙ tempus non comprehenditur, nisi per comprehẽsionem ilius motus, s. comprehensi per intellectum, & ꝙ tempus nõ est motus, incepit narrare ꝙ ex hoc sequi vt sit accidens isti motui, & dixit necesse est igitur vt tempus, &c. i. &, cum verum est quod tempus, et motus consequuntur se in esse, [a] necesse est vt sit alterũ duorum, s. aut vt tẽpus [a] sit ipse motus, aut aliqd consequens motũ: deinde excepit ipsum non esse motum: ergo sequitur vt sit aliquid motus, aut consequens, aut causa. qñ, cum sequit ipsum, aut erit prius, aut posterius: sed, quia tempus non apparet in definitione motus, declaratur ꝙ non est causa eius: ergo remanet vt sit accidens.

Error Galeni.

Quicqd Galenus dixerit de tempe secutus expositores, sed hic non.

a Nec ẽ vt tẽpus aut sit [illegible] aut cõsequens motum. sed, qa tẽ [illegible] appetit in definitione [illegible] declarat ꝙ ẽ causa [illegible] ergo re [illegible] met vt sit [illegible] us. Contra 8. ph. c. 10 & 12. me [illegible] 3. cap. Idẽ phy. cõ. s. [illegible]

Qñ autem quod mouetur, mouetur ex quodam in quoddam, & omnis magnitudo cõtinua est, sequitur magnitudinem motus. qa. n. magnitudo continua est, & motus est cõtinuus: quia vero motus, & tempus. quãtus. n. motus est, tm̃ et tempus semper videtur fuisse. Prius autem, & Posterius in loco primum sunt, hic quidẽ positione. Quoniã autẽ in magnitudine est prius, & posterius, necesse est et in motu esse prius, et posterius proportionaliter ijs, quæ sunt ibi. At vero & in tempore est prius, & posterius, propterea ꝙ alterum sequit̃ semper alterũ ipsorũ.

Est autẽ prius, & posterius ipsorum in motu. id quidem, quod est, motus est, esse tamẽ ipsi alterum, & non motus.

Et, quia motum mouet de aliquo in aliqd, & omnis mensura est continua, ideo motus sequit̃ mensuram. &, qñ mensura est continua, ideo motus est continuus. &, qa motus ẽt est continuus, tẽpus ẽt erit continuũ: qñ fm motũ existimat̃ semper tempus esse. & Prius, & Posterius sunt primo in q̃titate, sed hic sunt in situ. Et, qa prius, & posterius sunt in quãtitate, necesse est vt prius, et posterius sint in motu ẽt, fm ꝙ illic. Et in tempore etiã sunt prius, & posterius, qñ sequunt̃ se admiuicem semp. Et etiã prius, et posterius sunt in motu: fm quidẽ ꝙ sunt in aliqua hora sunt motus, in essentia autẽ sunt aliud à motu.

Ideſt & vnum [a] accidentium motus est cõtinuatio, & causa i hoc est, quia illud, per quod est motus, & est mensura, est continuum: et motũ etiam est tale. Et intendit per hoc, quod dixit, de aliquo in aliquid, de vbi in vbi, inter quæ est mensura. &, quia oĩs mensura est continua, sequit vt motum moueat per continuũ: &, cũ motum moueat per continuũ, motus eius erit continuus. Et intendit hic p motum translatiũ. Et, qa apparet ꝙ dispõ temporis de motu est sicut dispõ motus de cõtinuo, p quod est motus: et tempus est continuũ. sequit etiam vt causa continuationis eius sit cõtinuatio motus. quemadmodum causa continuationis mensuræ est mẽsura, supra quã est motus. D.d. qñ fm motum, &c. i. & signum eius, ꝙ continuatio accidit et ex dimensione motus, est, qñ quantitas [b] ipsius sequit etiã quantitatem motus, s. ꝙ ea est equalis ei. Et, cum declarauit ꝙ continuatio est in motu ex continuatione q̃titatis, per quam est motus, & ꝙ continuatio motus est causa continuationis temporis, & intendebat declarare ꝙ, qñ motus accipitur continuus, tempus erit continuum, &, si diuisus, tẽpus erit diuisum, incepit etiã inducere aliud accidens, & dixit & Prius, & Posterius, &c. i. & quia prius, & posterius inueniunt in mẽsura, in qua fit motus primo. & est illa, quæ est in situ: necesse est etiam vt in motu inueniantur prius, & posterius, & si non habeat situm. qñ pars motus, quæ est in parte mensuræ priori fm situm, ex quo est motus, necesse est vt sit prior motu, qui est in parte consequente mensuram. D.d. Et in tempore etiam, &c. i. & ex hoc ꝙ prius, & posterius inueniuntur in partibus motus, sequitur vt mutentur etiam in ipso tẽpore. Et, cũ declarauit hoc, & vult declarare ꝙ tẽpus est prius, & posterius in motu, & tam potuerit ꝙ tempus differt à motu, incepit primo declarare ꝙ prius, & posterius, quæ sunt in motu, habent quidtatem aliam à quidtate motus: licet sint cum motu idem in subiecto, & dixit Et etiam prius, & posterius in motu, &c. & intendit per hoc, quod dixit, in aliqua hora, i. secundum subiectum. & quasi d. & etiam de fundamentis ponendis ad hoc, quod quærimus tempus tale tale illa, quæ posuimus, s. esse, quoniã prius, & posterius, cum fuerint accepta, secundum quod sunt in subiecto, tunc erit partes motus. cum autem fuerint consyderata secundum definitionem, & quidtatem, tunc prius, & posterius erit aliud à motu: quoniam motus est in quãtitate, & prius, & posterius sunt in numero.

a Vnũ. a. nãm est motus & tempus. b Quãtitas motus est tempus. c Quãtitas motus est tempus. d Quãtitas motus est tempus. e Quãtitas motus est tempus. f Quãtitas motus est tempus. g Quãtitas motus est tempus. h Quãtitas motus est tempus. i Quãtitas motus est tempus. k Quãtitas motus est tempus. l Quãtitas motus est tempus. m Quãtitas motus est tempus. n Quãtitas motus est tempus. o Quãtitas motus est tempus. p Quãtitas motus est tempus. q Quãtitas motus est tempus. r Quãtitas motus est tempus. s Quãtitas motus est tempus. t Quãtitas motus est tempus. u Quãtitas motus est tempus. x Quãtitas motus est tempus. y Quãtitas motus est tempus. z Quãtitas motus est tempus.

At vero & tempus quidẽ cognoscimus, cũ definiuerimus motũ, prius [illegible] posterius

Phy. cũ cõm. Auer. [illegible]

definiẽtes.atq; tunc dicimus fuisse tempus, qñ prioris,et posterioris ĩ motu sensum cepimus. determinamus autẽ aliud, & aliud existimando ipsa,et mediũ quippiã inter ipsa alterũ. cum.n.extrema altera à medio intellexerimus, duoq; dixerit aĩa, ipsa nunc, hoc qdem prius,illud vero posterius, tũc & hoc dicimus esse tẽpus. quod.n.determinaĩ ab ipsis nunc tempus esse vr̃,et supponatur.

Et tempus etiã non scimus,nisi motu determinato per prius,& posterius. & tũc dicemus tempus eẽ,cum senserimus prius, & posterius in motu.et tunc determinamus illa, vidẽdo illa diuersa,ita,q inter illa sit aliud. qm̃,cum viderimus per intellectum duo extrema,& iudicauerit anima q alterũ instans est prius,& alterum est posterius,tunc dicimus esse tempus.qm̃ hoc, quod modo definiuimus,existimatur esse tempus.

100 Cum posuit q tempus sentiĩ primo,& essentialiter, cum senserimus motum,in quo sentimus nos transmutari,i.esse in esse transmutabili, & posuerimus q motus,fm q est motus,inuenitur ĩ eo prius,& posterius, sicut inuenitur in eo continuatio,et q essentia prioris, & posterioris est alia ab essentia motus, vult coniungere huic aliud notum de tempore etiam, & est q nos percipere tempus ex perceptione motus non est ex perceptione motus,fm q est motus, s. motus in quo sumus transmutati,sed qñ determinauimus in imaginatione aliquã partem illius determinatã: & hoc erit cũ, senserimus duo instantia, prius, & posterius. qñ iste motus non diuiditur per instantia,nisi in nr̃a mente,et nõ determinatur in hoc aliqua pars eius determinata, nisi qñ diuiserimus motum per duo instantia: quẽadmodum linea non determinatur,nisi qñ inter duo puncta fuerint, quę sunt vltima eius. quemadmodũ igitur puncta sunt vltima linearum terminantia illas,ex quibus accidit eis numeratio,ita instãtia sunt vltima partium istius motus,& sunt causa in hoc, q numerãtur. Et hoc intendebat,cum dixit & scimus tẽpus,&c.i. & nos cognoscimus tempus,qñ determinamus hũc motum per instans prius, & posterius. determinatio.n. motus erit per determinationem instantis prioris, & posterioris: quemadmodum determinatio lineæ erit per duo puncta. Et signũ eius est,qm̃ [a] q percipit vnũ instans non percipit tempus,sicut accidit * diuinis. Et, cum declarauit q determinatio motus erit per determinationem duorum instantium saltem, incepit declarare qño determinatur per duo instãtia, & dixit & nos determinabimus illa,&c.i.determinãtur per duo instantia qñ videmus illa duo instantia esse diuersa.et hoc erit quãdo viderimus inter illa duo esse aliud diuersum ab eis, sicut est dispositio in determinatione duorum punctorum. hoc.n.non erit,nisi quando imaginatur intellectus aliquod tertium,s.lineam. cum autem abstulerit lineam,quæ est inter duo puncta,tunc duo puncta fierent vnum & silr̃ est de duobus instãtibus. D.fecit summam de hoc,& dixit & hoc erit,qñ viderimus,&c.& dixit alterum prius,& alterũ posterius. qm̃,si imaginati fuerimus duo instantia insimul, non fiet motus,i.si diuiserimus motum per duo instantia, quorum alterũ non est prius reliquo,& si sit falsa imaginatio. D.d.hoc.n.quod modo definiuimus,&c.i.& sequitur ex hoc sermone q motus diuisus per duo instantia, quorum alterum est prius, & alterum est posterius,& est ipsum tempus,s.fm q est diuisus. Et cõpositio istius sermonis est sic. Motus terminaĩ ad duo instantia:& quod terminatur ad duo instantia est tempus: igitur motus,secundum quòd terminatur ab his duobus instantibus,est tempus.& dixit ponatur ita, quia post declarabitur magis.

* a l. Heracli. a Qui, [illegible]

Qñ igitur,tanq̃ vnũ ipsum nũc sentimus, & non,aut vt prius, & posterius in motu, aut vt idem quidem, non autem prioris, & posterioris cuiusdam,non videtur tẽpus factum fuisse vllum,qm̃ neq; motus. cũ autem prius,et posterius est,tunc dicimus tempus. hoc.n.est Tẽpus,numerus motus fm prius, & posterius.Non ergo motus tẽpus est, sed quatenus numerum habet motus.

Definit. temporis.

Cũ igitur senserimus aliquid,quasi in eodem instanti,& non perceperimus in motu prius,& posterius,aut senserimus ipm vnũ vnius,non ita,q sit prius, & posterius, non reputabimus ipsum fieri in tempore,cũ non habeat motum. &,cum senserimus prius, & posterius,tũc dicemus tempus esse. fm hoc igiĩ Tempus ẽ numeratio motus fm prius, & posterius. Tempus igitur non est motus, sed quodammodo est numerus motus.

101 Cum intendit declarare tempus esse numerum motus fm prius,& posterius ex hoc,q nos sentimus motum,cum diuiserimus ipsum saltem per duo instantia prius,s.& posterius:et ista via est aliquid inuenire per aliud inuẽtum: & ista via est diminuta,nisi coniungaĩ ei via * ablationis,i.[a] inueniẽdo causas,et definitiones rerum:reuersus est ad vtendum via* ablationis,& dixit Cum igitur senserimus aliquid,&c.i. & quemadmodum nõ sentimus aliquid esse in tempore,nisi,cum senserimus ipsum saltem esse in duobus instantibus priori,& posteriori,ita,cum senserimus aliquid esse in eodem instanti,aut fuerimus imaginati duo instantia esse insimul,tunc nõ reputabimus tempus fieri. D.d. cum non habeat motum,i.quoniam, cum fuerit imaginatum vnum instans tantum, aut duo instantia insimul,non imaginabimur motum,et sic non imaginabimur tempus omnino. Et ex hoc potes videre q ipse intendit per hunc motum, non quemlibet motum, sed motum,per quem videmus res quiescentes esse in transmutatione æterna,& quasi translatas, quia sunt in translatabili. Et,cum verificauerit per hanc viam q ista est substantia temporis, & ista via multotiens vtitur Ari.licet Alfarabius reprehendat illam, induxit definitionem temporis,& dixit fm hoc igitur Tẽpus est numerare numerum motus,&c.i.manifestum est igitur ex hoc sermone q definitio temporis est numerare numerum motus fm prius,et posterius,i.comprehensio numerati motus, & hoc est numerus eius. qm̃,qñ numeramus numerum motus, qui fit ex diuisione eius per instantia priora, & posteriora, tunc fit tempus:ergo tempus nihil aliud est quàm numeratio numeri motus,qui fit in eo ex diuisione eius secũdum prius,& posterius instãtium.&,quia tempus fit apud diuisionem motus per instantia:& hoc sequitur necessario numeratio:ideo numerus motus est tanq̃ genus in hac definitione,& fm prius, & posterius tanq̃ differentia. D.d.Tempus igitur non est motus, sed quodammodo est numerus motus,s. sed fm prius, & posterius

sterius

* a l. a[illegible] tionis * a l. a[illegible] [illegible]

Document.

sterius ẽ numerus motus, i. numerat motum per suas partes priores,& posteriores,secundum q sunt priores,et posteriores,non fm q sunt insimul. Dixit Alexan.et non est intelligendum ex hoc,quod dixit in definitione temporis,q est numerus motus fm prius,& posterius,ex hoc,q tempus numerat motũ: sed debet intelligi ex hoc,q tempus est numerus prioris, & posterioris,existentium in motu.& in libro Alex. nõ est numerare numerum motus,sed numerus motus.definitio igiĩ,in qua non est dubitatio,est dicere, q tẽpus est numeratũ prioris,et posterioris,exñtium in motu.

Expõ Ale.

Signum autem est. plus enim,& minus discernimus numero: motum autem plurem,& minorem tempore: Numerus itaq; quidam tẽpus est. Qm̃ autem numerus est duplex:(etenim quod numeratur,ac numerabile numerum dicimus, & quo numeramus:) tempus autem est quod numeratur, † {& nõ quo numeramus.} est autem alterũ quo numeramus,& quod numeratur.

Numer⁹ duplex,q nũerat,& q numeramus.

† a l. nõ hoc & non quo numeram⁹.)

Et signum eius ẽ hoc,quod narrabo. qm̃ nos determinamus per numerum magis,& minus:& per tempus determinamus motũ magis,& minus:tempus igitur est aliqs Numerus. Et, cum numerus est duobus modis:dicimus.n.numerũ illud,quod numeratur,& numeratum,et illud,per quod numeraĩ:tẽpus est illud,quod numeraĩ,non illud, p quod numeraĩ. et illud,quod numeraĩ, est aliud ab illo,per quod numeratur.

102 Cum posuit q genus temporis est numerus motus, dedit signum de hoc,hoc modo. Per tempus determinatur magis,& minus ex motu:& oẽ,per quod determinatur magis,& minus ex aliquo est numerus illius: ergo tempus est numerus eius,per quod determinaĩ. deinde coniungit huic, q tempus determinatur per prius,et posterius motus:ergo in tertia figura tempus est numerus motus fm prius,et posterius:propter cõuersionem affirmatiuę ĩ eo vñs. & est necesse vt illud, per quod determinatur magis, & minus ex aliquo, sit aliquis numerus.qm̃ illud, per quod determinatur magis,& minus simpliciter est numerus simpliciter. qm̃, si illud,quod est calidum simpliciter, est ignis simpliciter,illud,quod est aliquod calidũ, est aliquis ignis.Et, quia omne,per quod numerãtur omnia,aut est numerus simpliciter:& hoc est numerans, non numeratum essentialiter,aut aliquis numerus alicuius generis: & hoc accidit vt sit numerans quodammodo, & numeratum alio modo:& ista sunt,quæ numerantur p vnitates existentes in illo genere,et non per vnitatem simplicem:& tempus est in hoc genere, s. q est numerans & numeratum:icœpit declarare hoc, & dixit Et,cum numerus,&c.i.& cum numerus est duobus modis,s. numerans tm̃,non numeratum,& numerans numeratum. & dixit nos.n.dicimus numerum, &c.i. & numerus est duobus modis. Quia nos dicimus numerũ illud,per quod numeratur aliquod genus, & in se est numeratum,nõ numerans. Et illud,quod numerat ipsum in actu,& est numeratum in potentia, anteq̃ numeret illud,vt exponit Alex. Et vocamus numerum etiam illud,per quod numerantur oĩa:et hoc est numerans,non numeratum oĩno essentialiter. D. incœpit declarare q numerus acceptus in definitione temporis non est numerus simpliciter,sed de genere numeri, cui accidit q fuit numeratus, & dixit tempus &c.i. &,cum dicimus q tempus est numerus,intẽdimus numerum,qui numeraĩ,nõ illud,per quod numeraĩ simpliciter,quod est numerus,non numeratum. Et potest aliquis dicere q,si intẽdebat per numerũ, acceptũ in definitione temporis, numeratum,s.prius,& posterius in motu,quare non dixit q tẽpus est numeratum motus, loco eius,quod dixit, q est numerus motus. Dicamus igiĩ q hoc,quod tempus numerat motũ, & mensurat illud,est ei essentiale,& q ex hoc modo assimilatur numero simplr̃.ipsum aũt eẽ numeratum per aliquid est per accñs,s.q accidit tempori etiam mensurari,& numerari,aut per accidens simplr̃,aut per motum.motui.n.accidit mensurare tempus, vt dicemus post. Et Themistius exponit hic numerũ pro numerato,& nõ considerat hoc, quod diximus. Qm̃ vero numer⁹ motus est tanq̃ genus temporis, manifestum est.numerus.n.motus alius est partium motus, fm q sunt insimul,& alius est, fm q in eis inueniĩ prius, & posterius,i.numerus prioris, & posterioris,exñtium in motu.et manifestum est q tempus fit,qñ motus numeratur per prius,& posterius:ergo tempus necessario est numerus prioris,& posterioris,exñtium in motu. Et intelligendum est ex hoc,q dicimus ipsum esse numerum motus,i.numerum cuiuslibet motus:cum sit impossibile imaginari ipsum,nisi fm q numerat motum. & ideo dr̃ q est numerus motus. Et intelligẽdum est p prius & posterius,prius & posterius,exñtia in motu, p cuius esse ĩuenitur tempus primo: & est ille, p quem intelligimus nos trãsmutari,i.nos esse in esse transmutabili.& quasi d.tẽpus est numerus cuiuslibet motus per prius, & posterius,quæ sunt in motu, in quo sentimus nos esse in esse transmutabili. quoniam, si esse temporis esset per esse prioris,& posterioris in quolibet motu,tunc tẽpus multiplicaret per multiplicationem motuum,aut non hr̃et esse,nisi solũmodo in mente. sed ex hoc,q est numerus oĩum motuum, hoc modo non sequitur ipsum multiplicari per multiplicationem motuum,vt post declarabit Arist. Et Alex. dicit q hoc,quod dicit,numerus motus per prius,& posterius,non est intelligendum ipsum esse numeratum p numerũ partiũ motus prioris, & posterioris, neq; numerus earũ,sed numerus prioris,& posterioris in motu,i.numeratum eorum.& p hoc distinguit naturã temporis à natura motus fm definitionem.

Si illud,qd ẽ [illegible] fm simplr, [illegible] simplr. illud,qd aliqd calĩ, est aliqs ignis

Numer⁹ fm Auer. sumiĩ duplr.

Obiectio.

Solutio. [illegible]

Document. primum.

Secundum

Expõ Ale.

Et,vt motus semper alius est,et alius,sic et tempus. Tempus autem simul omne idem est.nam ipsum nunc idẽ est, fm id,quod est: esse autem ipsi alterum est.

Vide contr. Zim.

Et,quemadmodum motus est semp vnus post alium,ita est tempus. Tempus vero eẽ insimul est idem,quoniam instans est idem, cum fuerit:sed esse eius diuersatur.

103 Id est & quemadmodũ motus non inueniuntur partes eius insimul,sed quælibet pars aut iam decessit, aut nondum venit,ita est tempus. Et intendebat per hoc dissoluere quæstionem prędictam in esse temporis dicentem q,si tempus est,necesse est vt oẽs partes eius, aut quædã,sint insimul,sed non est ita. potuit igiĩ hoc q rectum est dicere q partes eius inueniunĩ quædam post alias,non insimul,sicut est dispositio in partibus motus,i.qm̃ quędã inueniunĩ post alias. Deĩde dedit drĩam inter tempus,& motum:ne existimet q tẽpus est motus:& dixit Tempus vero esse insimul est idem,i.sed motus differt à tempore. qm motus nõ est idem apud illa,q̃ mouenĩ insimul, & tempus est idem illis,quæ sunt in tpe insimul. Et causa in hoc [illegible]

est idem, est, qm̃ instãs, quod est agens tempus, est idẽ in oi motu, cũm fuerit demonstratum, sed esse eius diuersatur, s. per priorit atem, & posterioritatem.

Caput Quartum. Quam rationem habeat ipsum Nunc ad ipsum tempus.

IPsum aũt Nunc tempus metiẽ, quatenus prius est, atq; posterius. Ipsum aũt nũc est qdem vt idem, est vero vt non idem. quatenus. n. ĩ alio, & alio est, diuersum est. hoc aũt erat ipsi nũc. quatenus vero est id, quod est, ipsum nũc, idem est. sequitur. n. (vt dictum est) magnitudinem motus: hũc aũt tempus, vt diximus. & sic igitur punctum id, quod fertur, quo motum cognoscimus, et prius in ipso, & posterius, hoc aũt fm id qdem, quod est, idem est. punctum. n. aut lapis, aut aliqd eiusmodi est, ratione autẽ aliud est. sicut Sophistæ accipiunt diuersum Coriscum in Lycio esse, & Coriscum in foro. & hoc igiẽ, ex eo, quia alibi, & alibi est, diuersum est. Ipsum autem nũc sequiẽ id, quod fertur, vt tempus motũ. eo. n. quod ferẽ, cognoscimus prius, & posterius in motu. quatenus autem numerabile est prius, & posterius, ipsum nunc est. Quare et in his id quidem, quod est, nũc, est idem. prius. n. aut posterius est, quod in motu est: ipsum autem esse alterum. quatenus. n. numerabile est prius, & posterius ipsum nunc est. & notum maxime hoc est. etenim motus est per id, quod mouetur, et latio p id, quod fertur. hoc aliquid. n. est id, quod fertur, motus autem non. Est igitur vt idem ipsum nunc dictum semper: est autem vt nõ idem. etenim * similiter & quod ferẽ.

Et Instans mensurat tempus, fm q̃ terminat illud per prius, & posterius. Et potes dicere q̃ instans quodãmodo est idẽ, & quodammodo non. qm̃, fm q̃ est vnũ post aliud est diuersum. et hęc est ratio instantis. fm vero q̃ instans est in aliqua hora est idẽ. quantitatem. n. fm q̃ diximus, sequitur motus: & motũ sequiẽ tẽpus, sicut diximus. & fm hũc modũ translatio sequiẽ translatũ, & est illud, per quod cognoscitur motus, & prius & posterius in eo. & translatũ, fm q̃ est in aliqua hora, est idẽ. est. n. aut punctus, aut lapis, aut aliud sile, fm autem cõparationem diuersat. sicut Sophistę dicũt q̃ Socrates diuersatur, cũ fuerit in domo, & cũ fuerit in foro: qm̃ ipsum esse in locis diuersis facit diuersitatem. Et instãs sequitur translatũ, sicut tempus sequitur motũ. qm̃ p trãslatum cognoscimus prius, & posterius in motu, & fm q̃ prius, et posterius sunt, numeratum est instãs. Et similr etiam, fm q̃ instans est in aliqua hora, est idem. qm̃ prius, & posterius sunt in motu. in esse vero diuersant, qm̃, fm q̃ prius, & posterius est numeratum, est instans. & hoc proprie est magis cognitum. motus. n. cognoscitur per rem motam, & translatio per translatum. qm̃ translatũ est aliquod demrã tum, & motus nõ est ita. Instans igiẽ quodãmodo est quasi idem semp, & quodãmodo non est quasi idem. qm̃ translatum est tale.

104 Vult hic dissoluere qõnem dictam de instãti, dicentem qũo dicitur instans esse vnum, aut plura, & d. Et Instans mensurat tempus, &c. i. & instans est causa in mẽsuratione temporis: qm̃ diuidit motum in prius, & posterius. et hęc est diuisio ipsius temporis, s. qm̃, cum diuiserimus tempus p instantia, accidet in eo prius, & posterius. Causa igit in mensuratione tpis est instans: quemadmodũ causa in mensuratione lineæ sunt puncta. D. d. Et potes dicere, &c. i. & instans quodãmodo est idẽ, et quodãmodo diuersum. et ideo dissoluitur qõ prædicta. qm̃ illa qõ accidit ex hoc, q̃ instans accipiẽ vnum, aut plura simplr. cum igitur accipiẽ vnum quodã modo, & plura alio modo, dissoluẽ q̃stio. D. exposuit istos duos modos, & dixit fm. n. q̃ est i alio, & alio est diuersum, &c. i. qm̃ instans, fm q̃ accidit ei vt sit idem, inuenitur in rebus diuersis, vt vnum induiduum, quod inuenitur i pluribus locis est diuersum, vt Socratem esse in foro aliud est ab ipso esse in domo. D. d. & hęc est rõ instantis, i. & natura instantis est in diuersitate. qm̃ fm numeratum, in quo est, ratione est numeratum, & fm subiectum est idem. D. d. fm vero q̃ instãs est in eodem subiecto est idem, i. fm subiectum, & dixit in aliqua hora, in loco eius, quod est in subiecto, sicut fecit in priori, & posteriori, quia subiectum est in aliqua hora. & quasi dicat fm autem q̃ est in aliquo vno est vnum, quia est in aliquo, & est i vna hora, & translatũ est idem. & expositio debet eẽ talis, quia instans non est in aliqua hora. Et sermo componitur sic. Instans est in aliquo existente in dispositionibus diuersis: et quod est tale, est vnum fm subiectum, & duo fm rõnem: ergo instãs est vnum in subiecto, & duo rõne. D. d. quantitatem. n. &c. i. et causa in hoc, q̃ instans est tale, est hoc, quod dicam. tam. n. prędixi mus q̃ motus sequitur quantitatem in hoc, q̃ sit continuus, & ens, s. qm̃ continuatio, & alia, quæ habet, fm q̃ est quantitas continua, sunt in eo ex mensura: & sic tempus etiam sequitur motum. & fm hunc modum translatio sequitur translatum, & tempus instans: qm̃ istans agit tempus, sicut translatum translationem, & punctus mensuram, vt Geometrę dicunt. qm̃, cũ mouetur facit mensurã. &, cum ista sequanť sese adinuicẽ, necesse est etiam vt agẽtia ista consequanť se inuicẽ. & sic instans sequitur translatum, sicut instans sequitur translationem agentem dimensionem, quemadmodũ sequitur motus dimensiones. D. dixit et est illud, per quod cognoscitur motus, &c. i. translatum, cum hoc, quod agit motum, est notius quantitate motus: cũ per ipsum cognoscitur motus, & prius posterius, quę sunt in eo, sunt per illud, ipsum. n. esse motũ facit ipsum esse in locis diuersis, & ipsum esse in locis diuersis dat partibus motus prioritatem, & posteritatem. & similiter instans est notius tempore. Deinde incœpit declarare q̃ translatum est vnum fm subiectum, & plura fm definitionem, & dixit & translatum, fm q̃ est, &c. i. & translatum, fm q̃ est in vno subiecto continuo, est idem. & dixit, loco eius, in aliqua hora. quoniam, cum idem indiuiduum corrumpitur, & postea reuertitur, erunt duo, non idem, vt post declarabitur. D. d. aut punctus

punctus, &c. i. v. g. q̃ translatum sit aut vnus pũctus, vt imaginantur Geometrę, aut vnus lapis, aut aliud. Et, cum declarauit q̃ translatum est idem, fm q̃ est non corruptibile, neq; generabile, s. quod, cum translatũ* corrumpti, & postea reuertitur, erit fm translatũ, incœpit declarare modum, fm quem est diuersum, & dixit fm vero cõparationem, i. &, cum translatum accipitur per se erit vnum: &, cum accipitur in respectu ad loca diuersa, in qbus est apud suam translationem, erit diuersum fm prioritatem, & posteritatem: & accidit ei numerus, vt Sophistæ dicunt, q̃ Socra. est aliud in foro ab ipso in domo: ergo Socra. est idem, & aliud. Et intendit q̃, si non esset hic aliqua pluralitas, nõ possent Sophistæ accipere esse ipm plura simplr. & dicendum est eis q̃ Soc. est idẽ quodãmodo, & est fm subiectum, & diuersum alio modo, i. fm definitionem. Et, cum posuit q̃ translatũ est tale, incœpit narrare q̃ instans sequitur translatum, & dixit Et instans sequitur trãslatũ, &c. i. & translatum, quod agit motũ, est causa in esse instantis, quod agit tẽpus: quẽadmodũ tps sequitur motum, s. quia motus est cã eius, qa est subiectũ illius: quẽadmodũ magnitudo est causa motus, quoniam est subm motus. D. dedit signũ sup hoc, et dixit qm̃ p trãslatũ, &c. i. & signũ eius est, qm̃ ex cognitione translati prioris, & posterioris cognoscitur prius, & posterius in motu, & per hoc q̃ translatũ prius, & posterius est numeratũ, erit instans numeratum. & innuit q̃ eẽ trãslati est causa in esse instantis, & numeratio eius est cã in numeratione istius. Et, cum declarauit q̃ translatũ est vnum fm subm, & plura fm põnẽ, s. fm prioritatẽ, & posteritatẽ, & q̃ instans est, fm q̃ trãslatum est, & numeratum, fm q̃ translatum est numeratũ, incœpit concludere ex hoc q̃ instãs est idem fm subiectum, & plura fm definitionem, i. fm prioritatem, & posteritatem, & dixit Et similiter ẽt, &c. i. &, cum instans est q̃ esse translati, & numeratur per numerationem illius, & tam posumus q̃ translatũ est unum fm subiectum, & plura fm definitionem, & ita debet esse ẽt in instanti. qm̃, fm q̃ est in vno subiecto, semper est idem: qm̃ ipsum est prius, & posterius in motu, s. qm̃ instãs prius, & posterius in motu est idem, qa translatum est idem, & est numeratum, qa translatum numeratur. Deinde iterauit cãm in hoc, & dixit qm̃, fm q̃ prius, & posterius est numeratũ, est instans, i. & cã in hoc est illud, quod diximus, s. qm̃ esse instãtis & numeratio eius est ex hoc, q̃ translatũ numeratur, i. multiplicat p prius, & posterius. D. d. & hoc proprie est notius, i. translatũ cũ hoc, q̃ est prius instanti in esse, est ẽt notius apud nos. D. d. motus enim cognoscitur, &c. i. vt mihi videtur, qm̃, cum motum est notius motu, quia est demonstratum, & motus nõ ẽ demõstratus, s. cõgregatus instmul, sed mens facit ipsum, & motus est notior tempore, sequitur q̃ trãslatum, quod agit motum, sit notius instanti, cuius proportio ad tẽpus est sicut proportio translati ad motum. Deinde fecit rememorationẽ de hoc, quod declarauit, & dixit Instans igiẽ, &c. i. declaratum est igitur ex hoc sermone quòd instans quodãmodo est quasi idem, & nunquam transmutabile, & quodammodo est trãsmutabile, & multiplicabile. & causa in hoc est, quia translatum est tale. & per hoc dissoluetur quæstio de instanti prædicta.

* s. l. nõ cõrumpitur.

Manifestum est aũt q̃, etsi tempus nõ sit, ipsum nunc non erit, &, si ipsum nunc nõ sit, tẽpus non erit. Vt enim simul sunt, id, quod ferẽ, et latio, sic et numerus eius, quod fertur, & lationis. tempus enim est lationis numerus, ipsum aũt nũc est vt quod fertur, vt vnitas numeri. & cõtinuũ tempus est ipso nũc: & diuiditur fm ipsum nũc. sequitur aũt hoc lationẽ, & id, quod fertur. etenim motus, & latio vna est ipso, quod fertur, quia vnũ, & nõ fm id, quod est (etenim deficeret) sed ratione. & disterminat priorem, & posterio rem motũ hoc. Sequiẽ aũt & hoc quodãmodo punctũ. etenĩ punctum & continuat * lõgitudinem, et disterminat. est enim huius qdem principium, illius vero finis.

Tps consistit in & diuiditur fm nunc.

* a. l. addit q̃ dammodo.

Et manifestum est ẽt q̃, cum non fuerit tẽpus, non erit instans, &, cũ non fuerit instãs, non erit tẽpus. Quemadmodũ igitur trãslatio, & trãslatum sunt insimul, similiter numerus translationis, & numerus translati sunt insimul. numerus enim trãslationis est tempus, & instans est numerus translati, vt vnitas est de numero. tẽpus enim est continuũ per instans, & diuisum p instans. & hoc sequitur translationẽ & translatũ. motus enim, & trãslatio sunt idem trãslati, si fuerit idem. nõ ita, q̃ sit in aliqua hora. hoc enim deficit intẽtione. & hoc etiam distinguit prius, & posterius in motu, & declarat. Et hoc ẽt sequiẽ punctum quodãmodo. punctus enim continuat longitudinem, & diuidit illam. est enĩ principium, & finis huius.

Cum declarauit q̃ instans est vnũ quodãmodo, & plura alio modo, vult declarare substantiam eius quid sit, & incœpit hic, declarando q̃ instans, et tempus cõsequuntur se in esse, & dixit Et manifestum, &c. Deinde dedit cãm in hoc, & dixit Quemadmodũ igitur trãslatio, &c. i. & causa in hoc, q̃ instans, & tẽpus sunt insimul, est, qm̃ instans est numerus translati, & tẽpus est numerus translationis, & numerus translati, & numerus translationis sunt insimul, quia translatio, & translatum sunt insimul. D. d. & instans est numerus translati, &c. i. & instans, quod est numerus translati, habet de tẽpore, sicut vnitas de numero. Deinde dedit modum, fm quem instans assimilat vnitati, & modum, in quo differt, & dixit tps enim est cõtinuũ, &c. i. sed tempus continuat per instãs, & diuidit per ipm, per vnitatem vero diuidit numerus, sed nõ continuat. & instans cõtinuat tẽpus, cum accipitur pro termino cõi duobus temporibus, sicut punctus accipitur vltimum cõe duabus lineis, & diuidit illud, qm̃ accipitur p principio futuri, & fine prĕteriti, vt post declarabitur bene. Et, cum narrauit q̃ tempus est vnum, fm q̃ est cõtinuũ, dedit cãm in hoc, & dixit & hoc sequitur, &c. i. & continuatio in tpe, & ipsum esse vnum sequitur translationem, & translatum, s. q̃ causa in hoc est, qm̃ translatio, cui accidit tẽpus est vna, & cõtinua. & cã in hoc, q̃ ista trãslatio est cõtinua, est qa est vnius trãslati, nõ trãslati exĩtis in aliqua hora, & nõ in alia. qm̃ translatum, qm̃ deficit in esse in aliqua hora, deficit motũ esse, s. q̃ qm̃ priuatur in aliqua hora, priuatur motus: & similiter qm̃ quiescit. & hoc intendebat, cum dixit non ita, q̃ sit in aliqua hora. hoc enim diminuit intentionẽ, i. qm̃ motus est vnus, & continuus, cum fuerit vnius translati non deficientis in trãslatione in aliqua hora. i. qm̃, si tempus esset in translato deficiente in aliqua hora, tunc tempus deficeret in aliqua hora: & sic tempus esset

Vide cõtra-dictiõẽ Zimar.

Motũ ẽ notiꝰ motu, qa ẽ demõstratũ, et motꝰ nõ est demõstratus, s. cõgregatus instmul, sed mens facit ipsum Conferte tap cã. 88.

Quod est aliqd existẽs ĩ dispõdiuersis est vnum fm subiectum, & duo fm rõnem.

Vide cõtradictiõẽ Zimar.

Quęst.

esset in tempore. & ex hoc apparet cõtinuatio motus, cui accidit tẽpus, & ꝙ nunq̃ deficiet. D.d. & hoc etiã diuidit prius, & posterius, &c.i. & instãs diuidit pri⁹, & posterius in motu, qm̃ p illud diuidit motus prior à posteriori: & ita actio instantis sequitur actionẽ pũcti, ſ. ꝙ ista actio, quæ est diuidere, & distinguere est punctũ principaliter, & instantis secũdario. Et dixit quodãmodo, quia punctus in actu inuenitur super lineam, & instans inuenitur in potẽtia in motu, cum sit impossibile demonstrari vnum instans bis. Deinde dixit pũctus enim continuat longitudinem, &c. idest, qm̃ punctus continuat lineam, cum intelligitur differẽtia cõmunis, & diuidit illam, cum intelligitur principiũ vnius lineę, & finis alterius lineæ. Et hoc intẽdebat, cum dixit & erit principium istius, & finis illius, tãsta actio puncti erit, qm̃ accipit principium istius lineæ, et finis alterius lineæ ex duabus lineis continuis per illum punctum: et similiter est de instanti, scilicet quoniam diuidit tempus, & continuat ipsum etiam.

Punctus i actu inuenit ſ linea, & illãs inuenit i potẽtia i motu, q impoſſe ẽ idẽ inſtãs demonſtrari bis. Id cõ ſequenti. &c. 121.

Sed, cum sic quidem accipiat aliquis, tanq̃ duobus vtẽs vno, necesse ẽ stare, si erit principium, & finis idem punctus. ipsum autem nunc, ex eo, quia mouetur id, quod fert, semper alterum est. Quare tẽpus numerus est, non vt ipsius puncti, quia & principium, & finis est, sed vt vltima ipsius lineæ magis, & nõ vt partes propter id, quod dictũ est. medio enim puncto, tanquam duobus, vtetur. quare, vt quiescat, accidet.

Tps quare numerus.

Sed, cũ fuerit acceptũ hoc, hoc modo, ita, ꝙ vnus punctus accipiatur pro duobus, necesse est cessare, cum idem punctus sit principiũ, & finis, instãs vero, qa trãslatũ semp mouetur, diuersatur. Tẽpus igitur est numerus, nõ sicut attribuunt eidem puncto, quia est principiũ, & finis, sed sicut duo fines vnius lineæ, nõ sicut partes ex dictis. punctus enim medius accipitur pro duobus, ita, quòd ges est necessaria ei.

106 Cum assimilauit instans in tpe vnitati in numero, & dedit differentiam inter illã, deinde assimilauit illud puncto, cui magis assimilatur q̃ vnitati, incœpit dare differentiã inter illum, & punctum, Et dixit Sed, cum fuerit hoc acceptum, &c.t. sed instans differt à puncto. qm̃, cum instans fuerit acceptum, sicut punctus accipitur, ſ. ꝙ possibile sit ipm̃ bis demonstrari, sicut est possibile punctũ bis demonstrari. & ideo necesse est tẽpus quiescere, non moueri, quod est impossibile. Et, cum dixit ita, ꝙ vnus punctus accipiatur pro duobus, intendit ita, ꝙ aliud, quod est in eo, quasi vnus pũctus in linea, accipiatur bis, sicut vnus punctus in linea accipitur bis, ſ. principiũ, & finis. & hoc intendebat, cũ dixit duobus punctis, t. bis. ex quo sequitur ut habeat situm, scil. linea, & vt sit quietẽs. Et, cum narrauit ꝙ, si instans fuerit imaginatum in tpe, ſm ꝙ imaginatur punctus in linea, ſ. quiescere ad modũ puncti, sequitur impossibile, quod est tẽpus, sequi ad qescens. D.d. causam, ex qua fuit nos necesse in puncto, & dixit cũ idẽ punctus sit principium, & finis, t. & est necesse vt ille pũctus sit in actu, cum sit principiũ alicui⁹ in actu, & demonstrari, & finis alterius ẽt existentis in actu i. principiũ. instans uero est finis deficientis, & principiũ deficientis, ſ. præteriti, & futuri. Et, cum narrauit ꝙ instans in hoc differt à puncto, dedit cãm in hoc, & dixit instans vero, &c. id est, instans vero nõ potest demonstrari bis, quia sequitur translatum, quod semp mouet: vnde necesse est ipsum diuersari, adeo, ꝙ instãs, quod demonstratur in secundo, sit aliud à demõstrato in primo. Et, cum dedit differentiã inter punctũ, & instãs, ex qua accidit vt numeratio lineæ sit à puncto, & numeratio motus à tpe, incœpit narrare hoc. punctus enim est causa numeri lineæ, quem admodũ instans est causa numeri tpis. sed punctus, ſm ꝙ est quiescens, est causa numeri lineæ, inquantũ accipitur principiũ vnius lineę, & finis secundę. instans vero, quia est impossibile ipsum quiescere, est impossibile vt sit causa numeri tẽporis hoc modo, ſ. idem instans demonstratũ, ita, ꝙ sit finis ꝑteriti, & principiũ futuri. qm̃, si ita esset, tunc eẽt possibile idem instans demõstrari bis. et hoc accidit in instanti, cum fuerit imaginatũ sicut punctus, & fuerimus imaginati tempus sicut lineam. & ideo necesse est ut instans mensuret tempus, saltem per duo instanta, prius, & posterius, & ambo sint fines eiusdem tẽporis, imaginati inter duo instantia, quemadmodum duo puncta sunt fines eiusdem lineæ. Et ideo dixit Arist. superius, quod. si non percepertimus multiplicationem instantis, non accipiemus tẽpus. Themistius vero videtur concedere tempus percipi ad perceptionem vnius instantis: qm̃ assimilatur instans puncto, et sicut vnus pũctus sufficit in numeratione lineæ, ſ. in diuisione eius saltem in duo, ita est instãs. & hoc erit qm̃ imaginatur pars prior motus in illo instanti, & posterior eo: & hoc erit in tribus instantibus præsentibus. Et non est sicut existimauit. nisi esset possibile vnum instans demonstrari bis, & hoc non esset possibile, nisi tẽpus haberet situm. Et dixit Tẽpus igitur numerus est, &c. i. tempus igitur est numerus attributus motui propter instans, non sicut numerus, qui attribuitur lineæ, ex hoc, ꝙ idem punctus accipitur principium, & finis, sed ſm ꝙ instans accipitur duo eiusdem tẽporis, ſ. vnum principium eius, & alterum finis. & hoc intendebat, cum dixit, sed sicut duo fines eiusdem lineæ. Deinde dixit nõ sicut partes, &c. i. ex dictis potẽ, ſ. ꝙ pũctus, & instans sunt indiuisibilia, & nõ sunt partes eorum, in quibus sunt. Deinde dixit punctus enim, &c. i. hic dat causam, propter quam est possibile idem punctum accipi principium vnius lineæ, & finem alterius. & est, qm̃ punctus demonstratur bis, ita, ꝙ ꝑpter hoc accidit ei necessario qes: & est impossibile in instanti, qm̃ sequeretur ex hoc vt instãs quiesceret. quod est impossibile, quia sequitur translatum.

Improbatio.

Et insuper manifestum est ꝙ neq; pars est ipsum nunc tẽporis, neq; diuisio motus, sicut neq; puncta ipsius lineę. lineę enim duæ ptes unius sunt. Quatenus igit terminus est ipsum nunc, nõ est tempus, sed accidit, quatenus vero numerat, numerus. termini enĩ illius solũ sunt, cuius sunt termini. numerus aũt horũ equorum, denarius, ſ. & alibi est.

Lr̃a Alexã. & Aſpaſij hẽt, qd tps non est pars motus. Termini illi⁹ ſolũ ſunt, cuius ſunt termini. Id. ſup̃ tc. 42.

Et, quia manifestum est quòd instans non est pars temporis, neq; diuisio pars motus, quemadmodum punctus nõ est pars Lineę, sed duæ lineæ sunt partes vnius lineæ, tunc instans, ſm quòd est finis, non est tempus, sed accidens, quod accidit ei, ſm autem quòd numerat est numerus. quoniã fines sunt fines illius solius, cuius sunt fines. numerus vero, vt denarius, sicut dicitur de vno vnitas, sic

sic dicitur de decem denarius, vt idem denarius est istorum equorum decem demonstratorum, & aliorum.

107 Cum declarauit differentiam inter numerum temporis ab instãti, & numerũ lineæ à puncto, incœpit declarare ẽt ꝙ instans nõ est ps tpis, & dixit Et qa manifestum est, &c. i. &, quia manifestum est ꝙ instans nõ est pars tpis, quia est differẽtia inter motũ priorem, & posteriorẽ: & differentia, quæ est inter duos motus, ſ. priorem, & posteriorem non est pars motus: ergo instans non est pars tpis. D.d. sicut punctus, &c. i. cũ sit differentia inter duas lineas. D.d. sed duæ lineæ, &c. i. sed duæ partes lineæ, quas pũctus diuidit, sunt illæ duę lineæ, non punctus, vt declarabitur in Sexto perfecte, vbi declarabit ꝙ omne tpis est semp diuisibile, & ꝙ instans est indiuisibile. D.d. instans igitur, ſm ꝙ est finis, &c. i. vult declarare, ꝙ cum hoc, ꝙ instans nõ est pars tpis, est accidens ei, i. instans, ſm ꝙ est finis in motu, non est tpis, sed ipsum esse finẽ est accidens ei. D.d. ſm aũt ꝙ numerat, &c. i. ſm autẽ ꝙ diuidit tpis est numerus. D.d. fines enim, &c. hic declarat causam, propter quã instans nõ est instans, ſm ꝙ est finis alicuius demonstratus: & est ſm ꝙ est numerus: & est, quoniã fines sunt in eo, cuius sunt fines, & instans non mouentur in aliquo proprio, & non in alio, sicut est dispositio in numero. vnde dictum est in definitione eius, quòd est numerus translati.

Fines sunt in eo, cui⁹ ſũt fines. Idẽ ſup̃ 5. 42. & infra cõ. 120.

Caput Quintum. Quis Numerus sit, qui in definitione temporis accipitur: ex quo nonnullorum in ipso tempore redditur causa.

QVod igitur tempus numerus motus est, ſm prius, & posterius, & continuum (nam continui est) manifestum est. Minimus autem numerus, quidam simpliciter quidem est, vt dualitas, qdam autem numerus est quidẽ vt est, est autẽ vt non est. Vt lineę minimus multitudine qdem est duæ, aut vna, magnitudine aũt non est minimus. semper enim diuiditur oĩs linea. Quare similiter & tempus. minimum enim ſm numerum est vnum, aut duo, secundum autem magnitudinem non est.

Vide cõtra ꝙ nonem Zim.

Manifestum est igitur ꝙ tempus est numerus motus, ſm prius, et posterius, & quod est continuum, cũ sit numerus cõtinui, & habemus accipere numerum minimũ de numero simpliciter. Quod aũt est aliqs numerus, possibile est quodãmodo inueniri numerũ, & alio modo impossibile. V.g. qm̃ minimũ lineæ est vna linea, aut duæ, in mensura vero non habet minimum. qm̃ oĩs linea diuiditur semp. Et similiter est de tpe ẽt. qm̃ minimũ tps numerus est, v.g. aut vnum tps, aut duo tẽpora, in mensura vero non est.

108 Cum dedit differentiam inter numerum acceptũ in definitione tpis, & numerũ simplr, & numerum, q est instans, qui est causa in numeratione prioris, & posterioris, quemadmodũ numerus, qui est puncta, est causa in numeratione lineæ ꝙ lineas, vult inducere accidẽtia, quibus numerus acceptus in definitiõe tpis differt à numero simpliciter, et dixit Manifestum est igitur, i. qm̃ est numerus motus, nõ ſm ꝙ mens accipit illud habens partes tantum, sed secundũ quòd accipit illud habens partes priores, & posteriores. Et secut rememorationẽ de hoc in hoc loco propter hoc, ꝙ vult considerare de accidentibus tpis, & ideo dixit & quod est continuum, i. & apparet ex hac definitione, ꝙ est cõtinuum, cũ sit numerus cõtinui, ſ. motus. Et, quia est numerus cõtinui, & non est numerus simplr, dedit differentiam inter numerum simplr in hoc, ꝙ pauciras inuenitur in eo, & inter numerũ alicuius, vt descẽdat ad modum, quo inuenitur in eo pauciras, & multitudo, &. d. & habemus accipere, &c, i. & in numero simplr inuenti minimũ, v.g. duo, aut vnum, si intelligeremus ꝙ minimũ illud, quod est indiuisibile, ſ. vnitatem. Et, cum declarauit ꝙ in numero simplr possibile est inuenire minimũ, & indiuisibile, ſ. vnitatem, declarauit ꝙ numerus alicuius est econtrario, & ꝙ quodãmõ inuenitur in eo minimũ, & quodãmodo nõ, & dixit Quod aũt est aliquis numerus, &c. i. illud aũt, ꝙ est numerus alicuius, pot̃ est, ſm ꝙ est numerus vnitatũ indiuisibilũ, in illo genere inuenti minimũ eius, & ſm ꝙ est numerus alicuius, cui accidit diuisio in ſtinguũ, nõ inuenti eo minimũ. D.d. V.g. linea, & c. i. qm̃, cũ linea accipitur, ſm ꝙ est mẽsurans, & numerans, tũc minimũ eius erit, aut vna linea: si in. elegitur p minimũ illud, quod non est diuisibile in illa mentura, ſ. per quod mensurat numerus illius lineæ, & est illud, quod est ex eo quasi vnitas: aut duæ lineæ: si intelligitur per minimum prima multitudo numeri. duo enim sunt himõi, i. qm̃ tant minima multitudo numeralis. Et, cum declarauit ꝙ accidit ei, ſm ꝙ est numerus, vt ex eo inueniatur minimum illis duobus modis, ꝙbus inuenit in numero, incœpit declarare ꝙ, ſm ꝙ est mentura, & non numerus simplr, accidit ei etiã vt in eo nõ inueniatur minimũ, & est diuisibile in duo naturalr, & dixit mentura. & c. idest, qm̃ non diuiditur in indiuisibile, sicut diuiditur numerus. & hoc declarabitur in Sexto huius libri. Et, cum declarauit ꝙ in continuo quodãmodo inuenitur propria numero, & quodãmodo propria cõmuo, & hoc erit, cum numeratur, & tps fuerit continuum, conclusit ex hoc, ꝙ tps est hmõi, & dixit Et similr est de tẽpore, t. & quia tps est continuum, necesse est vt in eo inueniatur minimũ quodãmodo, & alio modo non inueniatur. ſm igitur quod numeratur, inuenitur in eo minimum, & est vnum tempus, per quod numeratur, aut duo tempora: ſm autem quòd est mensura, non inuenitur in eo minimum.

Tex cõ. & 120.

Manifestum autẽ est & propter quid velox quidem & tardum non dicitur, multum autem & paucum, & longum & breue. quatenus enim continuum est, longum & breue dicitur, quatenus autem numerus, multũ & paucum. velox autem et tardum non est. non enim numerus, quo numeramus, velox, & tardus vllus.

Manifestum est igitur, ꝙ in eo nõ dicitur velox & tardum, & dicitur in eo multum & paucum, et longum & breue. ſm enim quòd est continuum est longum, & breue, ſm autem quod est numerus est multum, & paucum. velox vero, & tardum non est. quoniã neque numerus, per quem numeratur, est velox. aut tardus omnino.

Hic dat tria propria temporis: quorum Vnum est ꝙ non est velox aut tardum: Secũdum aũt est, qm̃ pot̃ dividi in duo 109

Tres partes temporis.

Dubium.

Solut. [illegible]

[illegible] Text. [illegible]

[illegible] text 102.

of multum, & paucum, quod est propriū numero: Tertium aūt est, qđ est longum et breue, quod est proprium quātitatis continuę. & hoc pōt dici, ſm q̄ est cōtinuū, id est, quia sequitur continuum. multum vero & paucum pōt dici, ſm q̄ est numerus. velox aūt, & tardum non pōt dici, quia est numerus: & numerus nō pōt dispōni per alterum istorum oppositorum: & contraria sunt tota in eo quod nō est subiectum proprii eis, qđ non recipit in contrarijs. Et quæret aliquis, si tps quodāmodo é cōmunū, & quodāmodo discretū, ſre definitum est per discretum, cum dr ipsum esse numerū? Dicamus igitur ad hoc, q̄ extra mentē non est nisi motū, & tps non est nisi qđ mens diuidit motum in prius, & posterius. & ita ex fundamento numeri motus, i. motum esse numeratum. ergo substātia tēporis, quę est in ā eo, quasi forma, est numerus, & quod est in eo, quasi materia, est motus cōmunis qđ non est numerus simpliciter, sed numeratus motus. cōmunitio igit accidit ei ex materia, & discretio, i. numerus gratia formæ. & est cōpositum ex duobus quantitatibus, s. discreta, & continua. Et ista cōpositio accidit mensuris, qđ diuidunt. & consyderatio, quæ est in decimo Euclidis est de magnitudinibus in illo enim tractatu consyderat de magnitudinibus, ſm q̄ sunt numeris.

Et idem ēt vbiq; simul est. prius aūt, & posterius non idem. quia et mutatio ps̄ens quidem vna est facta vero, et futura, altera. Tps aūt numerus est, non quo numeramus, sed qui numerat. hoc aūt accidit ſm prius, & posterius semper alterum. ipsa enim nunc altera sunt. Est autem numerus, vnus qdem, & idem centum equorum, & centum hominū: quorū autem numerus est, altera sunt, equi scilicet ab hominibus.

Et in omni loco, quod vere est ſimul, est idem. prius autem, & posterius non est idē. quoniā transmutatio etiam præsens non est idem: quod autē fuit, & erit, est diuersum. Et tēpus non numerus est, per quem numeratur, sed numerus numeratus, & contingit huic, vt prius, & posterius ex eo sint semper diuersa, quoniam instātia sunt diuersa. Et numerus centum equorum, & numerus centū hominum est idem: illa autem, quorū est hic, sunt diuersa, quia sunt equi, & homines.

Naturaliter in hoc sermone narrare accidentia, quę accidunt tps ſm q̄ est numerus, & accidentia, quibus differt a numero ſm q̄ nō est numerus simplr, sed numerus numeratus. Et dixit Et in oi loco, &c.t. & in oi loco illud, quod accipitur de tempore præsenti, i. in actu est idem & in omni motu, & in omni loco. & causa in hoc est, quia instans non multiplicatur p multiplicationem motorum aut motuū, cum sit numerus eorum, et numerus non multiplicatur p multiplicationē numerati. Et, cum declarauit hoc, quod accidit tpi, ſm q̄ est numerus instantis, incepit declarare q̄ accidit ei, ſm q̄ est numeratum. i. in quantus motus, et non numerus simpliciter. & dixit prius, & posterius, &c.t. prius, inquā, & posterius tps est non ſm subiectū, sed est diuersum ſm definitionem. & accidit in numero simplr, sed hoc accidit tpi, quia tps est numerus numeratus, & transmutatio est idem ſm speciem, & subiectū, prius vero, & posterius diuersificantur ſm definitionē, i. in prio

ritate, & posteritate, vt dictum est superius. D. d. Et tps nō est numerus, &c. & ītēdebat declarare p hoc, q̄ ex hoc modo accidit ei diuersitas in p̄terito, & futuro, & vlr in priori, & posteriori: & hoc est æquale instanti, & tpi. & ideo dixit post, & contingit hoc, &c.i. & sequitur ex hoc q̄ tps est numerus, & numeratum, i. numerus motus, vt prius ex eo, & posterius diuersenē ſm definitionem: licet sint vnum ſm subiectum. D.d. instantia enim sunt diuersa, i. ſm prioritatem, & posteriorem. D.d. Et numerus centum equorū, &c. declarauit ex hoc, qm̄ est proprium numero simplr hoc, q̄ non multiplicatur p multiplicationem suorū subiectorum, & q̄ subiecta multiplicantur, & q̄ illud, quod est numerus quodā modo, & numeratū alio modo, sicut est dispositio in tēpore, accidit ei vtrūq;, s. multiplicari per multiplicationē subiecti, & adunari per formā, s. ſm q̄ est numerus. & ex hoc modo prius, & posterius in tpe sunt idem in omnibus motibus, non multiplicata per multiplicationem eorum: sicut est dispositio in instanti. Et causa in hoc est, qm̄ est prius, & posterius in motu continēti totū. & ideo oīa sunt in tempore, qa sunt in sphęra mundi, vnde quidam existimauerunt tēpus esse sphęram, aut mundum. Com. 99.

Amplius aūt, vt cōtingit motū esse eundem, & vnum iterum, & iterū, sic & tps contingit, vt annum, aut ver, aut autumnum. Nō solū motū tpe mētimur, sed & motu tēpus. Vide cōtra. 4 huius Com.

Et etiam sicut est possibile, vt idem motus iteretur post alium, similiter est hoc possibile etiam in tempore, verbi gratia hyems, & ver, & autumnus.

Declarat hoc q̄ accidit tpi illud, quod accidit motui circulari. & hoc demonstrat ipsum sequi motum circularem, nō motum rectū. motus enim, q̄ pōt iterari iterum post alium, est idē cū circulari. & adduxit sermonem ſm modum sermonis, dicentis cām eius, q̄ est tēpus circulare. Et quasi aliquis diceret, quō est possibile tps reuolui? Et tunc dicetur illi, quia declaratum est ipsum sequi motum. &, quēadmodū possibile est eundem motum reuolui in se, i. circularem, similiter tēpus, v.g. hyemem, & autumnum, & ętatem, & ver, quoniam vnum quodq; reuoluitur. III Tps sequit motū circulares, nō motū rectum.

Non solum autē motum tempore metimur, sed & motu tempus: propterea q̄ à sensu inuicem definiuntur. tempus enim definit motum, cum sit numerus ipsius: motus aūt tempus. et dicimus multum, aut paucum tēpus, motu metientes: sicuti numerabili numerū. vt equo vno equorum numerum. numero enim equorum multitudinē cognoscimus: rursus aūt in vno equo ipsum equorum numerum. similiter aūt & in tpe, & motu. tpe enim motū, motu aūt tempus mēsuramus.

Et non solūmodo motus mēsurat per tēpus, sed tps per motum etiam: qm̄ vtrūq; determinat reliquū. per tempus enim determinat motus, quia est numerus illius: & qm̄q; etiam tempus per motū. dicimus enim tempus magnum, & paruum nos mensurando ipsum per motum. quemadmo tū etiam per numeratum terminamus numerū. v.g. qm̄ qm̄q; notificamus numerū istorum equorū

per

per vnum equum illorū. quemadmodū igitur per numerum notificamus numerum equorum, & per vnum equum etiam notificamus illum numerum, ita est etiam de tempore, & motu. mensuramus enim tempus p motum, & motum per tempus etiam.

112 Tps p accīs cōtingit ipm mensurari. Idē fuit cō. 102. & infra 118.

Quia substantia tpis est aliquis numerus, & actio numeri est mēsurare, iō actio substātiæ tēporis est mēsurare motum. Et, quia numero accidit ei per accidēs ipsum numerari p numeratum, & iō cōtingit tpi etiā per accidens tpm mensurari per motum, dixit Et non solūmodo, &c. & intelligendum est ex hoc, q̄ tps mēsurat motum, q̄ hoc est essentiale ei, & ex hoc, q̄ motus mensurat tps, quod hoc est accidens ei. Et, cū narrauit q̄ vtrunq; mēsurat reliquum hoc modo, quo diximus, dedit cām in hoc, & dixit qm̄ vtrunq;, &c.t. & necesse est vt vtrunq; mensuret reliquū, quia vtrusq; paucitas, & multitudo determinatur in eo p reliquū: & omne, quod determinatur p aliud, est mensuratum per illud. D. distinxit hoc, &c.d. per tps enim, &c.t. per tēpus vero determinat motus essentialiter, qm̄ substātia tpis est numerus motus. &, quia determinatio tpis per motum est per accidens, dixit & qm̄q;, &c.t. & demonstrat per hoc, q̄ dixit qm̄q;, q̄ hoc raro accidit, & q̄ est per accidens. D. declarauit hoc, & dixit dicimus enim, &c.t. & nos cōprehendimus tps esse magnū, cū nos comprehendimus q̄ motus, quem sequitur tps, est magnus. D. declarauit modū, ex quo accidit tempori mensurari per motum, & est modus, ex quo accidit numerato mensurare numerū, & dixit qm̄ mensurat p motum, &c.t. & accidit nobis mensurare tps per motum, sicut accidit nobis numerare per numeratū in ali qua hora ipm numerum: licet rectum sit numerare numeratum per numerum. sed, cum dubitamus de numero, tunc numeramus ipm per numeratū: vt accidit numerantibus, qm̄ significat numeros digitis: & accidit nobis sicut dixit numerare numerum istorum equorum per vnum equū illorum, qm̄ dubitauerimus de numero illorū: qm̄ prius cognoscimus p vnū numeg, numerū equorū: et, cum dubitamus de numero illorg, cognoscimus hoc per ipsos equos. Et, quia, pportionalitas in hoc inter numerum, & numeratum, & motū, & tēpus, est vera, i. in hoc, q̄ vtrūq; numerat reliquum eo modo, quo diximus, s. qm̄ vnum numerat alterū cēntualiter, & alterum numerat illud p accīs, d. quēadmodum igit cognoscimus per numerū, &c.i. quēadmodū igit per numerū scimus numeratum, sic scimus numerum istorū equorū per numerum, cum numerus eorum fuerit cognitus, fiet per numeratum, quod est equus vnus, scimus numerū illorum, cum acciderit nobis dubitare, aut errare in numero illorum. & ita est de tempore cū motu, & accidit nobis vt numerū numerati p numeratū fit per accidēs, qm̄ non facimus hoc ſm per in ſm°, sicut facimus hoc in mensuratione numerati per numerū: sed facimus hoc per accīs, i. q̄ illud, q̄ est notius apud nos naturaliter, est numerus, & ignotum naturaliter est numeratū: & sic semp per notius, quod est numerus, scimus latentius, quod est numeratū. &, si post hanc cognitionem accidit nobis errare, aut dubitare in numero, tunc reuertimur, & scimus numerū per ipsum numeratum. et ſm hoc est intelligendum de numero, & numerato, & motu, & tempore, scilicet in hoc, q̄ vtrunq; numerat reliquum.

Licet rectum sit numerare numeratū p numerū, tū cū dubitam° de numero, tūc nūeram° ipm p numeratum.

Et hoc rationabiliter accidit. Sequtur enī magnitudinē motus, motū aūt tēpus, ex eo, qa quanta, & continua, † { et discreta sunt. }

† 2. distinctiua sunt.

propterea enim q̄ magnitudo est hmōi, motus hæc patitur: ꝓpter aūt motum tps. Atq; mensuramus & magnitudinē, motu, & motum magnitudine. multā enim dicimus esse viam, si ambulatio multa est, & hanc, multā, si via multa sit: & tps, si motꝰ, et motū, si tps.

Et recte sequitur hoc. Qm̄ motus sequit quantitatē, & tps sequitur motum, quia est de quātitate, & est de diuisibili. qm̄, ſm q̄ mēsura est talis, motus est talis: & qa motus ē talis, tps est tale. Et ēt mēsura mēsurat per motū, & motus per mensurā. dicimus enim viā esse longā, qm̄ cursus fuerit lōgus, & dicimus cursum esse lōgū, qm̄ via fuerit longa: & dicimus de tpe ſm motum, & de motu ſm tps.

Id est recte contingit vt tps mensuret motum. qm̄ quēadmodum motus sequtur mensurā in hoc, quod est de quanto, & de continuo, et diuisibili, i. q̄m ista esse in motu ē, ꝓpter illa esse in mēsura, similr. et tps sequitur motum in habendo ista, s. quia est quātum discretum quodā modo, & continuum alio modo, i. q̄tū tenet in eo, ꝓpter hoc, q̄ sunt in motu. Et hoc intendebat, cū dixit qm̄ ſm q̄ mēsura est talis, &c.t. cum ſm q̄ mensura est hmōi continuationis, & discretionis, & quantitatis, ideo motus est hmōi de quātitate, & discretione, & continuatione: &, quia motus est hmōi de cōtinuatione, aut discretione, iō tps est hmōi. Et intendebat p hoc declarare q̄ causa in hoc, q̄ accidit tpi, q̄ mensuratur per motum est, quia motus est causa in eo, ſm q̄ est subiectum illius. & ideo accidit ei, cum fuerit imaginatum tpm esse mensurā extensam per extensionem motus, mensurari per motum ſm modū, quo mēsurat motum. sed differunt, qm̄ motum mēsurat ipse tpm est accidens motui. tps vero mensurare motum est ei essentiale: cū essentia eius sit mēsurare motum. Et, qa dispositio tpis in hoc cum motu est sicut dispositio motus cum mensura, i. qm̄ mensuram esse est esse ei motus, narrauit q̄ similiter accidit quantitati discreta cum motu de mensuratione vtriusq; à reliquo, sicut accidit tempori cum motu, & dixit Et etiam mēsurat mēsurat per motū, &c. D. d. & dicamus de tpe in motu, & mensuramus tps per motū. Sed intendā ēt q̄ substantia motus nō est in mensuratione tpis, sicut substantia tpis est in mensuratione motus. Com. 113

Caput Septimū. Quid sit in Tempore esse. Quæ sint ea, quæ sunt in Tempore, et quæ non sunt in tempore. Tempusq;, ut motum, ita & quietem mensurare.

Quoniam aūt tempus est mensura motus, ipliusq; mouēri, metiri aūt * hoc motum determinādo quenda motum, qui mensurabit totum, sicut & longitudinem cubitus, determinando aliquam magnitudinem, quæ rematet totam, & est motus, in tempore esse, mensurari tempore, & ipsum, & esse ipsius: simul enim motū, & ēt motus mensurat: & hoc ēt ipsi in tempore esse, mensurari ipsius esse:

Et, quia tempus mensurat motū, & mouēri, & motus mēsuratur, quando per ꝯ terminat aliquis motus, per quem numerat

per

totus motus, sicut per cubitum numeramus longum, quãdo per ipsum terminamus aliquam mensurã, per quã mensurat totũ. motum enim esse in tempore est, quia tẽpus mẽ surat essentiã eius, qm̃ mensurat insimul motũ. & essentia eius. & intentio eius, quod est in tpe, est, quia numerat essentiã eius.

114 Intendit narrare qũo dr̃ ꝙ transmutabilia sunt in tpe, & incœpit a motu, cum manifestius se habeat ad tps, & dixit Et, quia tps, &c. i. &, quia tps est illud, per quod mensuratur motus. qm̃ nos mensuramus motũ, ita, ꝙ per tps determinamus aliquam partem motus, i. ꝙd per aliquã partem terminatam tpis terminamus aliquã partem terminatã motus, s. æqualem ei, & post per istam partem mensuramus totum motum. v.g. cũ dicimus ꝙ iste motus fuerit in qnq; horis. iste enim mẽsuratio motus est, qm̃ acceperimus vnã horã, & determinauerimus per illã aliquã partem motus æqualẽ ei, & post per illã partem mensuramus alias partes motus, sicut accipimus vnum cubitum, & terminamus p ipm aliquã partem illius, quod volumus numerare, & post mensuramus, ipsum per illam partem cognitam. quemadmodũ igitur cubitus hic est notior apud nos ꝙ illud, quod mensuratur per cubitum, ita ista pars tẽporis debet esse notior, q̃ motus mensuratus per tempus. & ista pars tpis debet sciri per nottorem motũ, & priorem notitia, qui est motus diurnus, vt post dicet. D.d. illud, quod reqũr ex hoc, & est ꝙ dicere motum esse in tempore est idem cum dicere tps mensurare illam motam, hæc est intentio eius, quod dicimus, ꝙ numeratũ est in numero. &. d. motũ enim eẽ in tpe, &c. i. &, cum ait: de mõ mensurationis motus a tẽpore, ergo intentio eius, quod dicimus ꝙ motus est in tpe, est ꝙ motus mensuratur per tps, s. qm̃ motus mẽsurat ipsum, nõ esse ipsius. a tempus vero mẽsurat de motu vt hic, s. quantitatem, & esse. & hoc accidit motui: quia nõ est ens simplex suas partes in actu: sicut est diuturnum in mẽsura. & forte hoc intendebat, cũ d. mẽsurat insimul, & c. D.d. & intẽtio eius, qđ est in tpe, &c. i. & intẽtio eius, quod dicimus, ꝙ ois motus est in tpe, nim. quia est ꝙ hoc, ꝙ tempus mensurat esse eius.

a Tps mẽsurat de motu vt hic, s. quantitatem, & esse. & hoc accidit motui: quia nõ est ens simplex suas partes in actu: sicut est diuturnum in mẽsura. & forte hoc intendebat, cũ d. mẽsurat insimul, & c. D.d. & intẽtio eius, qđ est in tpe, &c. i. & intẽtio eius, quod dicimus, ꝙ ois motus est in tpe, nim. quia est ꝙ hoc, ꝙ tempus mensurat esse eius.

Manifestum est quòd & alijs hoc est ipm in tempore esse, mensurari ipsorum esse a tẽpore. In tẽpore enim esse duorũ est alterum. vnum quidem esse tunc, quando tps est, alterũ autem, vt quedam dicimus, ꝙ in numero sunt. hoc aũt significat, aut vt partem numeri, & pationẽ, & omnino ꝙ numeri aliquid est aut ꝙ est ipsius n imerus. Quoniam autẽ numerus tps est, ipsum qdẽ nunc, & prius, & quæcunq; sunt hmõi sic in tempore sunt, vt in numero vnitas, & impar & par. hæc. n. numeri aliquid, illa vero temporis aliquid sunt. Res autẽ, vt in numero, ita in tempore sunt. h aũt hoc est, continentur à numero, sicut & ea quæ sunt in loco, à loco.

Et manifestum est quod de alijs intentio eius, ꝙ sunt i tpe est, ꝙ tps numerat qditatẽ eorũ. Qm̃ aliquid esse in tpe habet duas intẽtiones. quarum vna est, vt aliquid sit, cũ tempus fuerit, & alia, sicut dicimus, de quibusdã rebus, ꝙ sunt in numero. & iste sermo significat, aut illud, quod est quasi ps numeri, aut accidens ei, & vlr aliquod attributum numero, aut ꝙ habet numerum. Et, quia tps est numerus, instans prius, & posterius, et alia similia sunt in tpe, sicut vnitas in numero, & par, et impar. ista enim attribuũtur numero, & illa tpi. Et res sunt in tpe, sicut sunt in numero. &, cũ ita sit, numerus continet illas, sicut locus continet illud, quod est in loco.

Et manifestum est ẽt, ꝙ intentio eius, ꝙ alia sunt in tpe, est ꝙ tempus mẽsurat essentiam illorum, i. esse eorum, & ꝙ attributio illorum tempori est, fm ꝙ tẽpus continet illa ad modum eius, ꝙ numerus continet numeratum. Et, cum posuit hoc positiõe, incœpit declarare illud, &. d. Qm̃ aliquid esse in tpe habet duas intẽtiones, &c. i. & hoc apparet, qm̃ dicere aliquid esse in tempore habet alteram istarum duarum intẽtionum. Quarum Vna est, vt tps sit coniunctũ cũ esse eius, ita, ꝙ sit aliud ab eo, non cõtinuum cum eo, sed separatũ, coniunctum tñ in esse. s. vt inter illa non sit ligatio, nisi in esse eorum insimul. Secunda aũt intentio est vt intẽtio eius, quod dicimus aliquid esse in tpe est aliquid eẽ in numero. Et facit hãc diuisionem bimembrem, qm̃ notum est ꝙ ens attribuitur tpi, fm ꝙ est coniunctum ei, non fm ꝙ accipit in definitione rei, tanq̃ pars illius, neq; ꝙ res accipiatur in definitione illius. &, cum tempus sit cõmunctum, nõ remanet vt attribuatur ei illud, quod est in tẽpore, nisi aut sicut numeratum attribuit numero, aut sicut aliquid attribuitur illi, quod existit cum eo: licet aliqs possit dicere ꝙ adhuc est ista tertia ps possibilis, q̃ est attributio partis rei ad rem, & accidentium illius ad ipsam rem. et ideo cum cito post induxit illam, qm̃ diuisit aliquid attribuit numero, cum d. & iste sermo, &c. sed apparet vtr ꝙ sufficientatus esset in hac declaratione: tup hoc, quod prius declarauit, s. ꝙ tempus est aliqs numerus: & illa, quæ induxit, fuit ad confirmandũ. Et, cum posuit ꝙ res attribuitur tpi alterorum modorum, aut sicut res, quæ mensurantur in numero, attribuitur numero, aut sicut illud est communicatũ alteri in esse ad ipsum, cui coniungitur, reuertus est ad diuidendum ipsum, quod est aliquid esse in numero, &. d. & iste sermo significat, &c. i. Et intendit p partẽ illud, quod est in numero, quasi ipẽs, & differentiæ, & per accessiones consequentia essentialia ei, & per attributum illud, quod est cõ accidentibus. Et intendit per hoc, ꝙ dixit, aut ꝙ habet numerum hoc, i. aut quod attribuitur ei, ita, ꝙ sit numeratum ab eo, ita, ꝙ ipm sit numerans illius. & quasi d. & res attribuitur numero, aut sicut aliquid, quod accipitur in definitione numeri, aut sicut aliqd, in cuius definitione accipit numerus, s. accidẽtia eẽntalia, aut sicut ea, quorũ vtrũq; accipit in definitione alterius, & sunt correlanta, quæ sunt in numero, vt duplum, & dimidium, aut sicut numeratum attribuitur ei: & hoc est simile attributioni contentis ad contentũ. Et, cum posuit hoc, incœpit narrare qđ inuenitur ex istis in tpe: licet hoc nõ fuerit intẽtio eius. qm̃ intentio eius fuit declarare, qũo attribuuntur tempori res existentes in tpe, sed vidit ꝙ, cum fuerit declaratum quæ sunt illa, quę sunt de tpe, licet partes numeri de numero, & accidẽtia eius, declarabitur ex hoc ꝙ attributio rerũ tpi est alia. Et d. Et, qa tempus, &c. i. &, quia tempus est numerus, necesse est vt in eo sint ẽt aliqua, quæ ita sint in eo, sicut vnitas, & par de numero & sunt instantia, quæ multiplicatur per prius, & posterius, vt declaratum est prius. q̃portio. n. istrum ad tps est similis proportioni differentiarũ numeri ad numerum,

115 Aliquid est in tpe dupli contingit.

Documẽtum

merum. & hoc intendebat, cum dixit, ista enim attribuuntur numero, &c. Et, cum posuit ꝙ tps est numerus, & ꝙ illa, quæ attribuuntur numero, sunt duobus modis, aut de natura numeri, aut numerata, quæ continet numerus, & est declaratum ꝙ illa, quæ sunt in tpe, quæ sunt illa, q̃ sunt de natura numeri sunt alia ab eis, quæ sunt in tempore, concluſit ex hoc, ꝙ illa, quæ sunt in tẽpore, attribuuntur tpi, fm ꝙ numeratum attribuitur numero, & dixit Et res sunt in tẽpore, &c. & forte induxit eito hanc conclusionẽ, anteq̃ destrueret tertiam diuisionem, quæ est vna diuisionũ syllogismi: qa iam declaratũ est ꝙ tps est numerus. &, cũ ita sit, illa, quę attribuũtur ei, sunt duobus modis, aut partes, aut accidentia ei, aut numerata ab eo. &, quia illa quę sunt ex eo quasi partes, et accidentia, sunt alia ab eis, quę dicuntur esse in tpe, sequitur vt illa, quæ dicuntur esse in tpe, attribuantur ei, fm ꝙ numeratum attribuitur numero. & quasi induxit tertiam diuisionem ad confirmandũ, nõ quia est necessaria in hoc syllogismo. D.d. numerus. n. cõtinet illas, &c. i. &, quia res sunt in tpe, sicut numerata in numero: & numerus continet numerata fm modum similem ei, fm quem locus cõtinet locatũ: necesse est vt tempus contineat numerata.

Manifestum aũt est et ꝙ non est in tẽpore esse, esse qm̃ tẽpus est, sicut neq; in motu esse, neq; in loco, quando motus, & locus est. Si enì erit id, quod est in aliquo, hic, omnes res in quolibet erunt, & cœlum in milio. quãdo enim milũ est, & cœlum est. sed hoc quidẽ accidit, illud aũt necesse est cõsequi, & id, qđ est in tpe, esse quoddã tps, qm̃ & illud est, & id, quod est in motu, esse tunc motum.

Et est manifestũ ꝙ intentio eius, ꝙ aliquid est in tẽpore, non est ꝙ aliquid sit, cũ tempus fuerit, quemadmodũ intentio eius, ꝙ est aliquid esse in motu, nõ est vt ipsum sit, cũ fuerit motus, neq; intentio eius, ꝙ est aliquid eẽ in loco, est vt ipsum sit, cũ fuerit locus. Qm̃, si aliquid esse in loco, habet hãc intentionẽ, necesse est vt oia sint in quolibet, & cœlũ in milio. qm̃, cũ vnum granũ milij fuerit, cœlũ erit ẽt, sed per accidens. necessariũ vero est, vt semp sequat̃ aliqd esse in tẽpore aliquod tps esse, cũ illud fuerit, aut sequat̃ aliqd esse in motu motũ esse in illa hora.

116 Cõtinuatio. Cum diuisit attributionem rerum tpi in attributionem cõiunctionis, & i attributionẽ rei ad numerũ, & diuisit attributionem rei ad numerum in duo, quorũ vnum est attributio rerum essentialiũ, quæ sunt in numero ad numerum, et aliud attributio est numerati ad numerũ, & declarauit quæ sunt illa, quę ita attribuuntur tpi, sicut res essentiales attribuuntur numero, cum tps sit numerus, festinauit, & posuit ꝙ ꝓportio entiũ, quæ sunt in tpe, ad tempus est sicut ꝓportio numerati ad numerum, anteq̃ destrueret tertiã diuisionem. Et fecit hoc, sicut diximus, quia conclusio erat verificata ei propter hoc, quod declarauit prius de tempore, qm̃ est aliqs numerus. &, cũ fecit hoc, intẽdebat cõplere primã rõnem, à qua incœpit, & rõ reuersus est ad destruẽdũ primã diuisionẽ, à q̃ incœpit sermonẽ, & dixit Et manifestum est, &c. i. qm̃, cum manifestum est per se, ꝙ dicere aliquid esse in tpe est sicut dicere aliqd esse in motu: & est manifestũ per se ꝙ aliquid esse in motu non est intẽtio eius, quod est, qñ motus fuerit: ergo necesse est vt intentio eius, ꝙ aliquid sit in tpe non sit, ut cum fuerit, erit tps. &, quia proportio esse alicuius ad tps est similis proportioni esse eius ad locum, et est manifestum ꝙ res nõ attribuitur loco, ita, ꝙ erit, cum fuerit locus, ideo necesse est, vt ita attribuat tẽpori. & rõ dixit post neq; intentio, &c. Et, cum dedit rõnem ad destruendũ vt aliqd attribuatur loco attributione cõiunctionis, incœpit confirmare rõnem suam inducendo inopinabile sequẽs hanc pónem in loco. s. dicere ꝙ intentio eius, quod est aliquid esse in loco est ꝙ, cum fuerit locus. erit res. & dixit Qm̃, si intentio eius, qđ est aliqd esse in loco, &c. i. qm̃ si intẽtio eius, quod est aliqd esse in loco est vt sit, qñ locus fuerit, tunc intẽtio eius non erit, nisi hoc, ꝙ locus rei sit oẽ, quod, cum fuerit, erit res fm coniunctionem, non fm essentiam. &, cum ita sit, & coniunctiones sunt plures, tũc idem erit in plurib⁹ infinitis. & magis inopinabile est ꝙ, si locus est illud, qđ, cũ fuerit, erit res, &, qñ milũ fuerit, erit cœlum, tunc sequtur vt cœlum sit in milio. D.d. ted hoc est per accidens, i. sed ista cõsecutio est per accidens. s. dicere ꝙ, cum fuerit milium, erit cœlum. & sili dicere ꝙ, cum fuerit tps, erit homo, &, cum fuerit homo, erit tps. D.d. necessarium vero est, &c. i. consecutio aũt necessaria est, ut semp sequatur ex esse alicuius in tpe esse tpis proprii illi rei, non esse tpis simpliciter. & isti consecutio necessaria motus ex esse alicui⁹, quod est in motu, non est consecutio simplr, i. ꝙ, cum aliquid fuerit, erit mot⁹ simplr: sed cõsecutio necessaria in hoc est, ꝙ, cum aliquid fuerit, erit motus proprius ei. Et intendebat per hoc declarare differentiam inter consecutionem essentialem, & accidentalem, dicere enim aliquid esse in tpe, ꝓprio sibi est dicere, ꝙ, cũ fuerit, erit, ꝓpter hoc illud tempus proprium ei. ista igitur est consecutio necessaria. & non est differentia inter dicere quod aliquid est in tempore, aut dicere ꝙ, cum fuerit tẽpus, erit illud, quod est in illo tempore.

Documẽtũ.

Quoniam aũt est, vt in numero, esse in tẽpore, accipietur aliquod maius tẽpus omne eo, quod est in tẽpore. Quapropter necesse est omnia ea, quæ in tẽpore sunt, contineri à tẽpore, sicut & alia, quæ cũq; in aliquo sunt: vt ea, quę in loco sunt, à loco. Et patet itaq; aliquid à tẽpore, sicut & dicere cõsueimus ꝙ tabefacit tẽpus, & senescũt omnia tẽpore, & obliuiscuntur propter tẽpus, sed nõ didicit, nec nouũ factũ est, nec pulchrũ. corruptionis enim causa per se magis est tẽpus. numerus enim ipsius motus est: motus aũt expellit id, quod inest. Quare manifestũ est ꝙ ea, quæ semp sunt, quatenus semp sunt, nõ sunt in tpe. nõ enim continent à tẽpore, neq; mẽsurantur esse ipsorum à tempore. Signum aũt huius est, ꝙ neq; patiunt̃ quicquam à tempore, tanq̃ non existentia in tempore.

Tps continet omnia. Vide Auer. de hoc. Et quia ꝓprie, ea quæ in tpe sunt, sunt.

Et, si res nõ inuenitur in tpe, nisi fm ꝙ est in numero, possibile est inuenire tps maius tpe cuiuslibet existentis in tpe. Vnde necesse est vt omnia existentia in tpe contineant̃ à tpe, sicut alia existentia in aliquo: vt locus continens rem, quæ est in loco. Tps igit̃ operatur aliqd in istis omnibus rebus, vt sumus

a Tacta

assueti dicere ꝙ tempus inducit senectutem, & corrũpit omnia, & facit obliuisci omnia, & nõ dicimus ipsum docere, & renouare, & meliorare. tps enim p se dignius est vt sit causa corruptionis, quia est numerus motus: & motus aufert ens. Manifestum est igitur ex hoc ꝙ res æternæ, ſm ꝙ sunt æternæ in esse, non sunt in tẽpore, quia tps non continet illas, neq; mẽsurat essentiam illarum. Et signũ eius est, quia nõ operat in eis omnino, sicut illud, quod non est in tempore.

117 Intendit in hoc capſo dare differentiã inter illa, quæ non sunt in tpe, & quæ sunt, & dicit Et, si aliquid non est. &c. & iste termo cõponitur sic. Omne, quod est in tpe, est in eo, vt numeratum in aliquo numero: & omne, quod est in aliquo numero, numerus excedit ipm in duobus extremis: ergo omne, quod est in tpe, tẽpus excedit ipm ex duobus extremis. Et maior propoſitio in hoc termone, s. dicẽs ꝙ res est in tpe, sicut numeratũ in numero, est manifesta p se ex declaratis, & ſſit. minor. D.d. Vnde necesse ẽ, &c.t. vnde necesse est ut oĩa contineantur à tpe, & tps excedat illa. Et intendit per hoc, quod d. sicut alia existentia in aliquo, id est sicut oĩa, quæ attribuũtur alicui continenti. v.g. sicut attribuitur aliquid loco, vt aqua vasi, locus enim continet locatũ, & vas aquã: & ſſit tps existentia in illo, & numerus vſr numeratũ. D.d. Tps igit operat, &c.t. tps igitur, ſm ꝙ continet illa exĩtia in ipso, & sequitur in hoc cõtinens operans, quod est motus rotius, necesse est dicere ipsum oparti in res existẽtes in ipso passione corruptionis. & ideo oĩs cõuenit in hoc, ꝙ tẽpus inducit tenẽ turem, & corruptionem ad oĩa, & non dicunt ipsum renouare, & docere. D.d. cãm, ppter quã attribuitur ei corruptio, & non generatio: & sic vtrũq; inuentat in ipso, quia sequtur motum circularem. & dixit tps enim per se, &c.t. & hoies attribuunt ei corruptionem, & non generationem. qm, cum tps attribuit per se operationi, dignius est vt attribuatur opationi, qua inuenitur essentialiter in re, quam sequtur tẽpus, s. in motu. & [a] motus naturaliter in se habet, vt p ipsum auferatur res alia substãtia: & ista ablatio inducit per se corruptionem scilicet inducat generationẽ in rebus generatis per accidens. [b] ex motu igitur inuenitur generatio per accidens, & corruptio per se: & ex tpe inuenitur vtrũq; per accidens: sed generatio p accidẽs accidẽtis. tps enim accidit ei, cui accidit generatio ex motu, & sequtur ex illo, in quo inuenitur corruptio per se. corruptio igitur attribuitur ei, quasi secundario, & generatio quasi per accidens purum. Et, cum declarauit ꝙ illa, quæ sunt in tpe, sunt illa, q̃ tps excedit ex vtraq; parte, declarauit ex hoc ꝙ res æternæ non sunt in tpe, sc. Tps non continet res æternas: & continet res existentes in tpe: ergo res æternæ non sunt in tpe. D.d. Et signum eius, &c. induxit hoc ad confirmandum ex hoc, ꝙ apparet sensui. & intendit per res æternas corpora cœlestia. apparet enim sensui ꝙ tps non operatur in eis sed oĩa, quæ sunt in tpe, tempus operatur in eis: ergo res æternæ non sunt in tpe. D.d. sicut illud, quod nõ est in tpe. & innuit separata à materia. [c] corpra enĩ cœlestia licet non sint in tpe, ſm ꝙ tẽpus non continet illa, tamen sunt coexistẽtia cum tempore, scilicet quòd esse eorum, quod est in motu, est coexistens cũ esse tẽporis, coexistentia quantitatis cum quantitate. res autem separatæ non habent continentiam, neque coexistentiam. et ideo dixit sicut illud, quod non est in tempore, s. in aliquo modo.

[a] Motus natu-
raliter inest
rei mobili.

[b] Tps accidit
rebus per
accidens.

[c] Corpora cœ-
lestia licet non
sint in tpe, ſm
ꝙ tps non
continet illa,
tamen sunt
coexistẽtia
cum tpe, ſm
ꝙ tẽpus non
continet illa.

Quoniam aũt tẽpus mensura motus est, erit & quietis mensura ſm accidẽs. oĩs enim quies in tẽpore est. non enim vt quod est in motu necesse est moueri, sic & quod in tẽpore. nõ enim tps motus est, sed numerus motus. in numero aũt motus põt esse & qescẽs. non [a] enim oẽ ĩmobile quiescit, sed priuatũ motu, aptum aũt natura moueri, sicut dictũ est in prioribus. Esse aũt in numero est esse quendam numerũ rei, & mẽsurari eẽ ipsius numero, in quo est. quare, si est in tpe, à tẽpore, Mensurabit aũt tempus id, quod mouet, & quod quiescit, quatenus hoc quidem mouet, illud vero qescit. motũ enim ipsorũ mensurabit, & quietẽ, quanta quædam.

a Nõ oẽ ĩmobile qescit, sed priuatum motu, aptus autes natura moueri. 6. phy. t.16.

Et, cum tẽpus mensuret motum, mensurat etiã quietẽ. omnis enim quies est in tpe. quoniã nõ omne, quod est in motu, necesse est vt moueatur, similiter etiam quod est in tẽpore. tẽpus enim non est motus, sed numerus motus. & rectum est vt quiescẽs sit in numero motus. & nõ omne, quod nõ mouet, necesse est vt quiescat, sed omne, quod innatũ est moueri, & caret motu, sicut diximus superius. Esse aũt alicuius in numero est, vt illud habeat aliquem numerum, & ꝙ essentia illius mensuretur à numero, in quo est. & eẽ alicuius etiam in tẽpore est, vt mensuretur à tẽpore. Et tps mensurat rem motam, ſm ꝙ est res mota, & mẽsurat quiescens, ſm quòd est quiescens. mensurat enim motũ, & quietem, quotus est, & quota est.

Cum declarauit ꝙ illa, quæ existunt in tẽpore, sunt in tẽpore, ſm ꝙ illa sunt in numero: & omne, quod est i numero, mensuratur ab illo numero: ergo necesse est vt oĩa existentia in tpe. mensurent à tpe: &, quia tempus est numerus, motus: necesse est ut mẽsuret res existentes in ipso, ſm quòd sunt motæ, aut in actu, & sunt res motæ, aut i potẽtia, & sunt quiescẽtes. &, quia manifestius mensurat res motas quàm quiescentes, & ratio est in eis eadem, d. Et, cum tempus mensuret motum, mensurat etiam quietem. D. narrauit quomodo assimilanſ, &c.d. omnis enim quies in tempore est. i. & necesse est vt dispositio motus in hoc sit sicut dispositio quietis, quoniam quies dicitur esse in tempore ſm modum, quem dicimus motum esse in tempore, scilicet, ſm ꝙ mensurat à tempore. Et, quia aliquis potest dicere ꝙ res sunt in tempore, ſm ꝙ sunt motæ: & quiescens est contrarium moto: ergo quiescens nõ est in tempore, ſm quòd est quiescens, ideo dixit quoniã non omne, quod est in motu, &c.id est, & non debet aliquis dicere quòd res non est in tempore, nisi sit mota. quoniam quemadmodum illud, quod est in motu, i. in re mota, ẽ sicut dispositio nostra cum motu totus, non contingit in eo ꝙ fit motum, ita est dispositio in rebus, quæ sunt in tempore, idest quoniam sequitur in eis vt sint motæ. D. incœpit declarare ꝙ tempus est dignius hoc, quàm motus, secundum quòd nõ est motus, sed numerus motus, &c.d. tẽpus enim non est motus, &c.t. & tempus est dignius in hoc q̃ motus, scilicet, vt in eo inueniatur quiescens, quoniam tempus non

118

non est motus, sed numerus motus: & possibile est vt quiescens muentatur in numero motus, cum sit possibile vt muentatur in motu: sed esse eius in numero motus est dignius. Et, quia quiescens dicitur transumptiue, vt dicitur quòd poli sunt quiescentes, & dicitur vere in eis, quæ innata sunt moueri essentialiter, & quies, quæ est in tempore, est vera quies, incepit declarare hoc, ne in eo cadat decepto, & dixit & non omne motum necesse est, vt quiescat, &c. idest, & non omne ens necesse est vt disponatur per quietem, sed solummodo illa, quæ innata sunt moueri essentialiter. & ideo dicimus quòd corpora quiescunt, & non dicimus quòd punctus est quiescens, cum non sit innatus moueri. & similis dispositio est in omnibus accidentibus. &, cum talis fuerit expositio, tunc, cum dixit & non omne motum, intendit & non omne ens: nisi sit error in libro. Et forte vult notificare modum motarum rerum, quæ recipiunt motum quandoq;, & quietem quandoq;: & sunt mota, quæ innata sunt carere motu. & quasi dicat. & non omne motum necesse est vt quiescat, sed quietem ex motis illud, quod naturaliter habet moueri, & caret motu apud quietem. & sic innuit quæ mota, & quæ quiescentia sunt in tempore, & quæ non sunt. mota enim semper non sunt in tempore, vt orbis, & similiter quiescentia semper, vt terra, cũ tempus nõ excedat ipsa. Et, cum narrauit quòd quies mensuratur per tempus, sicut motus mẽsuratur: quoniam modus, quo dicimus quòd quiescens est in tempore, est idem cum modo, quo dicimus quòd motum est in tempore: &, quòd non sequitur vt omne, quod est in tempore, sit motum, quemadmodum non sequitur vt illud, quod est in motu, sit motum: immo illud, quod est in tempore, est remotius ab hoc, quoniam tẽpus non est motus, sed numerus motus: &, cum sit possibile vt quiescens sit in moto, dignius est vt inueniatur in numero moti: &, cum narrauit etiam ꝙ quiescẽtia, quæ sunt in tempore sunt mota quæ carent motu, incœpit demonstrare ex prædictis quòd necesse est ex prædictis vt tempus mensuret quiescens, & dixit & sicut diximus superius, &c. idest, &, cum posuerimus illud, quod declaratum est prius, scilicet quòd esse alicuius in numero est vt illud, quod est in numero, habeat aliquem numerum, qui mensuret essentiam eius: &, cum posuerimus quòd esse alicuius in tempore est esse eius in numero: manifestum est quòd ex hoc concluditur quòd esse alicuius in tempore est vt tempus mensuret essentiam eius. Et ipse expressit maiorem propositionem, & conclusionem, et tacuit minorem, quia est manifesta. Et, cum concluſit, quòd omnẽ, quod est in tempore, mensuratur à tempore: & quiescens est in tẽpore: concluſit ex hoc quòd quiescens mensuratur à tẽpore: & similiter motum. Et, quia ista conclusio est manifesta, & similiter minor propositio, in sermone hoc dimisit minorem propositionem, & contentus est inducere modum mensurationis motus, & quietis à tẽpore, quoniam dicere modum cõclusionis habet in se conclusionem, licet non expresse. & ideo induxit modum conclusionis, scilicet modum mẽsurationis quietis, & motus à tempore. & hoc fecit ſm abbreuiationem. Et dixit post, scilicet postquam induxit conclusionem, dicentem quòd omne, quod est in tempore, mensuratur per tempus, Et tempus mensurat rem motam, &c.t. &, cum sit declaratum ex hoc sermone ꝙ tẽpus mensurat motum, & quietem: ergo mensurat rem motam, ſm quòd res est mota, & quiescentem, secundum quòd est quiescens, non ſm quòd est mota. &, qa quies est priuatio motus: & priuationes terminantur in respectu habituum, & mensurantur: necesse est vt mensuratio quietis à tempore nihil aliud sit quàm mẽsurare priuationem motus: ergo mensurat motum, & eius priuationem. & hoc intendebat, cum dixit mensurat enim motum, & quietem, quanta sunt. idest mensurat motum, quotus est, & priuationem eius. mensurat igitur motum primo, & essentialiter, & quietem secundo, & per accidẽs, scilicet ſm quòd est priuatio motus. sicut accidit in comprehensione habituum, & priuationum. visus enim cõprehendit album per se, & nigrum per accidens, ſm ꝙ est priuatio albi. & similiter est de omnibus habitibus, & priuationibus.

Priuationes terminãtur in respectu habituum, idem.

Quare quod mouet non simpliciter erit mensurabile à tempore, quatenus quantum quoddam, sed quatenus motus ipsius quantus est. Quare quæcunq; neq; mouent, neq; quiescunt, nõ sunt in tpe. esse enim in tempore est mensurari tẽpore: tempus autem motus, & quietis mensura est.

Esse in tpe, mensurari tpe. idẽ sup. t.114.

Motum igitur non simpliciter mensuratur à tempore, sed ſm ꝙ motus eius est quantus. Ergo necesse est vt illud, quod minime mouetur, neq; quiescit, non sit in tẽpore. intentio enim eius, quod est aliquid esse in tempore est ipsum mensurari per tẽpus: & tempus est mensura motus, & quietis.

Cum posuerat ꝙ res æternæ non mensurantur à tẽpore, quia non excedit illas, & declarauit etiam ꝙ tempus mensurat motum, & quietem, intitur etiam declarare ex hoc, ꝙ illa, quæ non mouentur, neq; quiescunt, non sunt in tempore. et qa hoc non apparet, donec declaretur ꝙ tẽpus non mensurat entia, quæ excedit, nisi ſm ꝙ sunt mota, aut quiescentia tantũ, dixit Motum igitur non simpliciter mensuratur à tempore, s. &, cum consyderatum fuerit mensurationem motus à tempore, apparebit ꝙ non mensurat rem motam, ſm ꝙ est mota simpliciter, v.g. substantia aut quantum, aut quale, aut aliud modorum essendi, sed ſm ꝙ motum est in prædicamento passionis, sed motum, ſm ꝙ est motum, est in prædicamento, s. ſm quantitatem accidentem motui. & hoc intendebat, cum dixit sed ſm ꝙ motus eius est quantus. & est manifestum ꝙ, cum non mensurauit tẽ motam, ſm ꝙ est mota simpliciter, sed ſm quãtitatem accidentem motui, dignius est ipsum non mẽsurare aliquid, ſm ꝙ est ens. & similiter est intelligẽdum de quiescente. qm̃ non mensurat ipsum, nisi ſm ꝙ existimatur in eo quantitas, non ſm ꝙ est quiescens simpliciter, quantitas in quiescente existimatur existimatione qetis in respectu motus. Et, cum declarauit quòd tempus mensurat ens, ſm ꝙ est motum, aut quiescens, nõ simpliciter, sed ſm quantitatem accidentem motui, & quieti, sequitur ex hoc, vt quod nõ mouetur, neq; qescit, non sit in tẽpore. & hoc ſm conuersionem per cõtrapositionem. qm̃ hæc propositio, Omne, quod mensuratur à tempore, est aut quiescens, aut motũ, conuertitur sic, omne, quod non mouetur, neq; quiescit, non mensuratur à tempore. &, quia propositio, cuius conuersam per contrapositionem accepit, est dicens ꝙ omne, quod est in tempore, est aut motum, aut quiescens, incœpit declarare hanc propositionem ex prædictis de substantia temporis, notificando causam, pp quam tempus mensurat motum, & quietem tm̃, & dixit intentio enim eius, quod est aliqd esse in tempore, &c.t. & signum eius, ꝙ omne, quod est in tempore, est motum, aut qescens, est, qm̃ manifestum est per se, ꝙ dicere aliquid esse in tempore, est quod tempus mensuret

Nota de conuersione per cõtrapositionem.

Mẽsurãs debet eẽ de genere mẽsuratũ.10. met.t.c 4. Idẽ hic infra.t.c. 111.

illud. &, quia ipm tempus est mẽsura motus, & qetis: & mensurans debet esse de genere mensurati: sequitur vt omne, quod mensuratur à tempore, mẽsuretur fm quod est motum, aut quiescens. linea enim mẽsuratur per lineam, & corpus per corpus, & superficies per superficiem. & hoc manifestum est. Sed induxit hanc rationem: quoniam cum scitur causa cum scientia, tũc scientia erit pertectior.

talia, sunt illa, quorum opposita sunt semper necessario. v.g. vt diametrum esse asimetrũ costæ semper est. hoc igitur non erit in tempore, neque simetrum. & ideo est non ens semper, quia est contrarium ei, quod est semper ens. Illa vero, quorum contraria nõ sunt semper, possunt esse, & non esse, & generatio, & corruptio semper est istorum.

Cũ scit causa cum scientia, tunc scia erit pertectior, &c.

Manifestum igit̃ est ꝙ neq; omne, quod non est, erit in tempore, vt quęcunq; nõ possunt aliter esse, vt diametrum esse lateri com mensurabilẽ. omnino enim, si mensura quidem est motus tempus per se, aliorum autẽ fm accidens, manifestum est quòd, quorum esse mensurat, his omnibus erit esse in quiete, aut motu. Quęcunq; igitur corruptibilia, & generabilia sunt, et omnino quæ aliquando quidem sunt, aliquando vero non, necesse est in tẽpore esse. est enim tempus quoddam maius, quod excedet eẽ ipsorum, & id, quod mensurat substantiam. Eorum autem, quæ non sunt, quæcũq; quidem continet tẽpus, alia quidem erant, vt Homerus aliquando erat, alia vero erunt, vt futurorum aliqd, quæ ad vtrauis cõtinet. & si ad ambo, vtraq; & erant, & erunt. Quæ autem haudquaquã continet, neq; erant, neq; sunt, neque erunt. sunt autem huiusmodi eorum, quæ nõ sunt, quorum opposita sunt semper. vt incõmensurabilem esse diametrum semper est: et non erit hoc in tempore: neq; ergo commensurabilem esse. quapropter semper non est, quoniã contrarium est ei, quod semp est. Quorum autem contrarium non semper est, hęc possunt & esse, & non esse, & est generatio, & corruptio ipsorum.

Corruptibilia & generabilia sunt, et omnino quæ aliquando quidem sunt, aliquando vero non, necesse est in tẽpore esse.

Et manifestũ est ꝙ, quod non est, nõ omne etiam est in tempore, ver. gra. illud, quod impossibile est vt sit aliter, vt diametrum eẽ alimetrum costæ. quoniam, si vniuersaliter tempus est mensura motus per se, & mensurat alia per accidens, manifestũ est quòd omne, cuius mensurat essentiam, essentia omnis illius erit in hoc, quod mouet̃, aut quòd motus sit in eo possibilis. Omne igitur corruptibile, aut generabile, & vniuersaliter omne, quod est in aliqua hora, et non est in alia, necesse est vt sit in tempore. est. n. aliquod tempus, quod excedit essentiam istarum rerum, et quantitatem substãtiarum, quæ sunt in ea. Non ens vero illud, quod ex eo à tempore terminatur, aliud iam fuit, vt Homerus, qui iam fuit in aliqua hora, et aliud erit, vt quædam futura. & tempus continet vtrunq; modum, si ex vtralibet parte ispexeris. Et quòd ex non ente non determinatur à tẽpore nunquam fuit, neq; est, neq; erit. & illa, quæ sunt

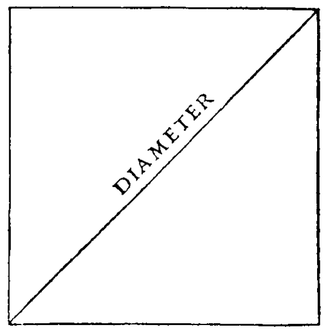

Quia ens est duobꝰ modis, ens semp, & ens nõ semper, & non ens etiam est duobus modis, non ens semper, & non ens non semper, & est iam declaratũ quòd tempus non mensurat ens semper, sed mensurat ex eo illud, cuius esse non semper est, incœpit etiam declarare hic ꝙ tempus non mensurat non ens semper, sed illud, cuius non esse non est semper, & dixit Et manifestum est, &c.t. & manifestum est igitur ꝙ illud, quod est non ens, nõ sunt eius duo modi in tempore. quoniã modus eius, qui est non ens semper, non est in tempore, quemadmodum modus entis, quod semper est, nõ est in tempore. & illud, quod est semper non ens, est illud, quod impossibile est, vt sit aliter ab eo modo, quo est, ver. g. vt diameter sit simeter costæ. Et, cum narrauit quòd tempus non mensurat illud, quòd est non ens semper, incœpit dare causam, propter quam tempus mensurat illud, quod mensurat per se, & per accidens: cum ex hoc appareat impossibilitas mẽsurationis eius ad illud, quod sequitur mensurationem illius simpliciter: qm̃ illud, quod non mensurat per se, neque per accidens, nõ mensurat illud omnino. Et dixit qm̃ si vlr, &c.t. & hoc, ꝙ dicimus de mensuratione, aut nõ mensuratione priuationis à tempore, apparet ex prędictis de mẽsuratione entis ab eo. qm̃, si vlr tempus mensurat de entibus per se motum, et mensurat alia entia p accidens, i. quia coniunguntur cum motu, manifestũ est ꝙ omne, cuius esse mẽsurat tps, mẽsurat ipm, fm ꝙ est motũ, aut fm ꝙ est mobile: illud aũt, quod non põt moueri, esse eius non mensurat à tpe. Et, cum declarauit ꝙ tps mensurat de entibus illud, in quo est motus, aut põt eẽ in eo, dixit Omne igitur corruptibile, &c.t. omne igit̃, quod fuerit corruptibile, aut generabile, & vniuersaliter illud, cuius tpa in suo esse, & non esse sunt terminata, necesse est vt esse eius, & nõ esse eius sint in tpe: qa esse motus est posse in nõ eẽ eius, & nõ est ita in eo, quod est nõ ens semp. qm̃ priuationes istorũ, cũ sunt cõsyderatæ i subto, ppinquo eis, sunt terminata p tps. Et quasi intẽdebat notificare ꝙ iste modus entium est ille, cuius esse, et nõ esse mensurat tempus, nõ ille cuius esse, & nõ eẽ est semp. Et, qa generabilia, & corruptibilia mensurant à tpe duabus de causis, quarũ vna est, quia

a Generabilia, & corruptibilia mensurant à tempore duabus de causis.

quia sunt mota, aut mobilia, secunda aũt est, quia tps excedit illa in vtraq; parte, & iam dedit cãm primam in hoc, & modo induxit secundam, & dixit est enĩ tempus, &c.t. &, esse generabilitũ, & non esse determinant à tpe, quia excedit esse eorũ & esse subiectorũ, quæ innata sunt, vt in eis inueniant̃ ista. qm̃ per hoc, quod excedit esse subiectorũ, excedit tẽpora priuationis eorũ. qm̃ tpa priuationũ reꝝ terminant̃ p tpa subiectorum suoꝝ, ppinquorũ, in qbus est possibilitas essendi illarũ rerum. v.g. qm̃ priuatio Soc. fm qđ pcedit suũ esse, terminatur per tps, qm̃ accipitur in respectu subiecti propinquioris. v.g. ex quo sperma adiungebatur cum sanguine menstruo. cum autem priuatio eius accipitur in respectu possibilitatis eius in prima materia, inuenieẽ infinita in ꝓterito. & similiter priuatio eius, qm̃ priuatur res in ꝓterito, est infinita in futuro. fm hoc igitur, si dicatur in istis ꝙ tempus terminat priuationem eorũ, erit fm vnum modum. ista enim sicut iam diximus, non est possibile vt tẽpus mensuret suum nõ esse, nisi in respectu subiecti terminati. & hæc est priuatio, quæ præcedit esse, s. cum quo coniungitur possibilitas essendi. priuatio vero, quæ est post esse, cum non coniungitur cum ea possibilitas essendi secundo: & hoc non erit nisi in rebus reciprocatis: non mensuratur per tps omnino. illud autem, per quod mensuratur esse alicuius secundo, & sunt illa, quæ reciprocant tẽpora suarũ priationũ, sunt terminata per tps: vt qm̃ aqua generatur ex aere, & aer ex aqua. & substãtiã rerum generabilium, & corruptibilium, s. propinquam, innuit, cum dixit & quantitatem substantiarum, i quibus sunt. qm̃ priationes rerum terminatarum sunt in substantijs, in quibus inueniuntur res. Et, cum declarauit ꝙ tempus nõ mensurat illa, quorum priuatio est semper, quia nõ mẽsurat priuationem alicuius, nisi in respectu sui esse, & ista nunquã habebunt esse, ideo tempus non mensurat non esse eorum, cum hoc, ꝙ tempus etiam nõ excedit non esse eorum. & declarauit cum hoc ꝙ tempus mensurat entia, fm ꝙ sunt mobilia motu nouo, & corrupti bili, incœpit etiam inducere secundum modum priuatorum, & sunt illa, quæ possunt mensurari à tempore, & dixit Non ens vero, &c.t. modus vero nõ entis, in quo dicimus ꝙ tps mensurat suam priuationẽ, necesse est ipsum esse, aut in ꝓterito, vt Homerus, aut in futuro, vt eclipsis, et alia futura. & est necesse in priuatis, quæ terminantur à tempore, vt sint in ꝓterito, aut futuro, quia priuatio non imaginat̃, nisi in respectu eius, cuius est priuatio. & ideo, cum etiam terminatur à tẽpore, erit per respectum eius ad tempus essentiæ illius rei priuatæ. & ideo sequitur vt omne, cuius nõ esse est terminatũ, vt sit aut in ꝓterito, aut in futuro. D.d. & tempus continet, &c.t. & tẽpus continet istos duos modos essendi, s. quod iam fuit, et quod erit: si ex vtralibet parte inspexeris, s. ex futuro, aut ꝓterito. Et in eẽdebat innuere per hoc, quòd causa in hoc, quòd tempus terminat priuationes istarum rerum, tta, ꝙ possumus dicere ꝙ tot ãni sunt elapsi à tempore eclipsis, est hoc, quòd hoc tempus terminat illa. et ideo dixit post, Et quod est ex non ente, non determinatur à tempore, id est, & illud, quod est non ens, quod determinatur à tpe, est econtrario non ens, quod non determinatur à tpe. non ens enim, quod determinatur à tpe, est illud, quod fuit, aut erit: nõ ens aũt, qđ nõ determinatur à tẽpore, est illud, quod nunquã fuit, aut erit, neq; est modo. Et, quia iste modus non entis differt ab illo modo alio in hoc, ꝙ oppositum illius inuenitur quandoq;, & oppositum istius fuerit semper, dixit & quę sunt talia, &c.t. & est proprium huic generi priuationis hoc, ꝙ oppositum eius est semp, vt diametrum eẽ simetrũ costæ. diametrum enim esse assimetrum est semper: &

Nota qõ priuatio Socratis põt sumi vel in subto ꝓpinq;, vel i subto remoto. Vide cõsimile 1. cœli. cõ. 120.

Priuatio nõ imaginat̃ nisi in respectu eius, cuius est priuatio. Idẽ hic infra. cõ. 148. & libi.

ideo ipsum esse simetrum nũquam est. D.d. & hoc nõ est in tpe, neq; simetrum, i. & ipsum esse assimetrum nõ est in tpe, quia est necessarium: neq; etiam ipm esse simetrum est in tpe, quia est oppositũ ad assimetrum. D.d. & ideo est nõ ens semp, i. & ideo diametrum esse simetrum est non ens semper, quia est contrarium ei, quod est ens semp, s. ad assimetrum. Et, cum narrauit ꝙ illa, quæ sunt semper priuata, sunt illa, quorum contraria sunt semper: & sunt illa, quorum esse, & non esse non terminat tps: narrauit ꝙ secundus modus priationum est oppositus istis, & dixit illa autem, quorum contraria, &c.t. priuata autem, quorũ contraria, &c.t. priuata autem, quorum cõtraria non sunt semper, possunt esse quandoq;, & non esse quandoq;, econtrario alio modo priuationis, & generatio, & corruptio sunt semper hoc modo entium.

Caput Septimum. Quo pacto ipsum Nunc continuat tempus. Deq; alio significato ipsius Nũc. Et quid hæc significent, s. Aliquando, Iam, Nuper, Quondam, & Repente. Et quod Tempus corruptionis per se magis, generationis autem magis per accidens est causa.

IPsum autem nunc est continuatio temporis, sicut dictum est. continuat enim tempus præteritum, & futurum, & omnino terminus temporis est. est enim huius quidem principiũ, illius autẽ finis. Sed hoc non, vt in puncto manente, manifestum est. diuidit autem * potentia. &, quatenus quidem hmõi, semper alterum est ipsum nunc: quatenus autem copulat, semper idem est. Vt in mathematicis lineis. non enim idem semper, unũq; punctum est intellectu: diuidentium enim * aliud est: quatenus autẽ est vna, idem penitus est. Sic & ipsum nunc aliud quidem temporis diuisio fm potentiam est, aliud autem terminus vtrorumq;, & vnio. est autem idẽ, & secundum idem diuisio, & vnio: esse autem non est idem.

* s. i. vsus & aliud.

Instans vero est copulatio tẽporis, sicut dictum est. copulat enim tempus præteritũ cũ futuro, & extremum tpis: quia est principiũ cuiusdam partis, & finis cuiusdam. Sed hoc nõ est manifestũ, sicut est in puncto, qm̃ figitur. & ipsum instans est punctus ex potẽtia. &, fm ꝙ instãs est tale, semp est aliud ab alio: &, fm ꝙ ligat, semp est idẽ. Et quemadmodũ igitur in lineis mathematicis punctus acceptus in eis in imaginatione nõ semp est idẽ: qm̃, cum diuiserimus lineam per illum erit diuersa: fm vero quòd est vnum est necessario idem. Et similiter etiam instans est quodammodo diuisio tẽporis in potentia, & quodãmodo extremum, & adunatio duorũ temporũ. & adunatio, & diuisio sunt idem in eodẽ: essentia vero eorum non est eadem.

Cum narrauit prius ꝙ instans in tempore est quasi punctus, & qũo est vnus punctus, & qđ est vnus & multus, reuertit etiã hic, & complet intentionem suam

Sup. c. 10. & infra

intendit inducere modum, quo assimilatur puncto, & quo differt. Et dixit Instans vero est copulatio temporis. &c. id est, & instans est causa in hoc, quod tempus præteritum est copulatum cum futuro, non diuisum ab eo. & est eadem causa in hoc, quod præteritum diuiditur a futuro. qm̃ per hoc, quod est differẽtia, vel terminus cõmunis, est causa continuationis præteriti cum futuro. D.d. & extremum temporis, i. & est extremum duorum temporũ. futuri nãq; fm̃ q̃ est principium, præteriti autem fm̃ quòd est finis. Et, quia punctus in hoc est, sicut instãs, i. in hoc, q̃ copulat lineam, fm̃ quod est terminus cõmunis duabus lineis insimul, & diuidit istam, fm̃ q̃ est finis vnius, & principium alterius, dedit differentiam in hoc inter instans, & punctum, & dixit Sed hoc non est manifestum, &c. i. sed hæc diuisio, quæ est instantis, i. quoniã est principium futuri, & finis præteriti, & similiter copulatio, non est manifesta, sicut est in puncto. Et causa in hoc est, quoniam punctus accepitur in linea est fixus demonstratus ibi, & instans non est fixum, neque demonstratum ibi. D.d. & instans est punctus ex potentia, i. & instãs, q̃ non est in actu fixum, ideo est in potentia, & punctus, q̃ actu est fixus, est in actu. & sic instans fm̃ veram similitudinem est punctus in potentia. D.d. & fm̃ quod instans est talis, &c. i. & fm̃ quod instans ligat tempus, & diuidit illud, quãdo accipitur, fm̃ quod est diuidẽs, est duo fm̃ terminos: est enim principium futuri, & ultimum præteriti & principium est aliud à fine fm̃ definitionem, & fm̃ quod est differentia, vel terminus communis est idem. & hoc intendebat, cum dixit & fm̃ q̃ ligat, est idem. Et, quia hoc manifestius est in puncto cum lineis q̃m in instanti cũ tempore, d. Et quemadmodum igitur in lineis mathematicis, &c. i. q̃m non erunt idem omnibus modis, i. quia est ide vno modo, & duo alio modo. D. dedit modum, quo non sunt idem, & dixit quoniam, &c. fm̃ diuersimus lineam, & c. a dest, quoniam, cum diuersimus lineam, per ipsum, erit finis vnius lineæ & principium alterius: & sic secundum q̃ est principium, est alterius rationis ab ipso, fm̃ q̃ est finis. D. d. fm̃ vero q̃ est vnum, &c. i. fm̃ vero quod est vnum in se ipso tantus, non est in eo diuersitas. et intendit q̃ vnus punctus per se est duo fm̃ rationem: & fm̃ quod est finis & principium lineam. & fm̃ q̃ est vnum copulat illã. Et similiter est de instanti hoc de puncto cum linea, incepit de tempore loqui de isto instanti cum tempore, & dixit Et similitudinis est quodammodo, &c. i. similiter instans quodammodo est, habens tempus in potentia, non in actu in præteritum, & futurum: & est modus, fm̃ quem est duo, fm̃ q̃ est principium vnius, & finis alterius. & alio modo est ex tribus cõ ambobus, quod facit illa ad instans. & est modus, fm̃ quem est vnũ: & ita est vnum in potentia. D.d. & diuisio, & adunatio sunt idem eodem modo. & c. i. diuisio, & adunatio sunt vnius ellentiæ, fm̃ vero rationem & definitionem differunt: quã dicit [illegible] contrariæ & ita diuisio, quæ est de puncto est diuisio relata, non in eius substantia: quia instans nõ diuidit, sed solummodo diuidit, fm̃ q̃ est principium in respectu, & finis in respectu.

Ipsorum igit̃ nunc hoc qdem sic dr̃. aliud aũt, cum tps, quod est huius, ppe sit. ut veniet nũc qa hodie veniet: venit nũc, qa hodie venit. quæ vero in Ilio gesta sunt, fuerunt non nũc, neq; dl aũt sunt nũc: & tñ cõtinuum tẽpus est ad ipsa: sed quia non propẽ.

Quædam igitur dicitur in eis instãs sic. & quædam dicit alio modo in tempore propinquo ista. sicut dicimus Socrates veniet nunc, id est veniet hodie: & venit nũc, i. venit hodie. bellum vero, quod fuit in Ilion, non est nunc: quamuis tempus sit ipsi continuũ: qm̃ tempus eius non est propinquum.

Cum declarauit q̃ instans est illud, quod ita se habet ad tempus, sicut punctus ad lineam, & hoc nomen instans vitiatur tranlumptiue de tempore propinquo huic instanti. vero, & de illo, quod continet ipsum ex vera q̃ parte, notificauit hoc, ne aliquis existimaret q̃ verũ istans esset diuisibile, & dixit Quædam igit̃, & c. i. quædam igitur attribuuntur huic instãti vero, & quædam attribuuntur tempori propinquo isti, q̃ tempus nominatur nomine verũ instantis. ut dicimus, Soc. veniet nunc, i. in hoc instanti, intendendo q̃ veniet hodie, aut in tpe propinquo huic vero instanti. &. D.d. bellum vero, quod, fuit in Ilion, &c. i. bellum vero, qđ fuit in Ilion, nõ dr̃ esse nunc: licet hoc tempus idem sit continuum cũ vero instãti, in quo fuit bellum: qm̃ hoc tẽpus non est, ppinquum illi instanti vero.

Ipsum aũt Aliq̃, tps est determinatum ad pri⁹, & posterius nũc. vt aliq̃ capta ẽ Troia, & aliq̃ erit diluuiũ. oportet enim terminari ad ipm̃ nunc. erit ergo quãtum aliqđ ab hoc tẽpus, & ad illud, & erat ad præteritum.

Quãdo vero est tempus terminatũ apud instans præcedens. ver. g. quando fuit capta Ilion, & quãdo fuit diluuium. qm̃ necesse est vt finiatur apud instans præsens. quando igitur futurũ, est aliqua mensura tẽporis inter futurũ, & illud: quãdo præteritum est mensura tẽporis inter instans nunc, & pteritum.

Vult in hoc sermone exponere dictiones vsitatas, quæ significant intentiones existentes in tempore, vt quando, & ecce, & pauloante. & incepit à quãdo, cũ fit famosius, & dixit Quando vero est tempus terminatum apud instans precedens, i. hæc aũt dictio Quãdo, significat tempus terminatæ quantitatis per instãs præcedens, quod est principium illius facti, de quo interrogatur, & instans posterius, quod est finis illius facti, quando illud tempus notæ fuerit distantiæ ab instanti presenti. D.d. necesse est enim vt finiatur apud instans, idest necesse est enim vt finitatur tempus, de quo interrogatur per quando, i. determinetur per instans præsens, i. distantia eius ab eo. v. g. cum dicitur, quando fuit capta Ilion, & dicetur in tali die, talis mensis, talis anni. dies enim terminantur per mensem, & mensis per annum, & annus per suam distantiã ab instanti præsenti. & sic dies, in qua capiebatur, terminatur per instans, quod est principium, & instans quod est finis, & per suam distantiam ab instanti præsenti. & similiter, si captio fuerit in quinq; horis, aut sex, tũc illæ horæ terminantur per eria instãtia. D.d. qũ igitur futurum, &c. i. quando futurum est quantitatis inter duo instantia, futurum, i. quod est ante factum, & futurum, quod est post. D.d. & quando præteritũ est quãtitatis temporis inter futurum nunc, & præteritũ. Et intendit inter futurum, quod est post factum, & pteritum, quod est ante ipm̃. & hoc tempus terminatũ per duo instantia est terminatũ per præsens instans.

Si vero nullum tempus est, quod non sit aliq̃, omne erit tẽpus finitum. Deficiet ne igitur? An nõ. si quidem semper est motus. Aliud igit̃, aut idem sæpe? Manifestum est, q̃ vt motus, sic & tempus est. si enim vnus, & idem sit aliquando, erit tempus vnum & idem: sin vero non, non erit.

Si igitur non est tempus, nisi sit quando, ergo omne tempus est finitum. Vtrum igit̃ tempus deficiet, aut nõ? Amplius vtrum est vnum post aliud, aut vtrum est idẽ iteratũ? Dicamus igit̃, qm̃ dispositio tẽporis in hoc est sicut dispositio motus. si igitur motus est in aliqua hora idem, & tempus erit idem: &, si non, tps non erit huiusmodi.

Cum declarauit quòd, qm̃ est tempus determinatum per instans præcedens, & instans posterius, terminantia rem factam, est terminatum etiam per suam distantiam ab instanti præsenti, incepit quærere de tempore, vtrum sit finitum, aut non, & dixit Si igit̃, &c. i. si igitur omne tempus potest induci in responsione ad quando: & omne, quod potest reduci in responsione ad quando, est terminatum: ergo omne tẽpus est determinatum: & oẽ determinatum est finitum: ergo omne tempus est finitum. & cum vnaquæq; partium temporis est finita, quærendum est vtrũ illud, quod est cõgregatum ex partibus finitis est finitum, aut infinitũ. existimatur igitur q̃ compositum ex partibus finitis est finitum. & ideo dicit post. Vtrum igitur, &c. i. vtrum igitur tps, &c. &, si oẽ tps, quod accipitur pars tpis toti, est finitum, quærendum est vtrũ dispositio in vniuerso tempore est sicut dispositio in partibus, i. vtrum vniuersum tps est finitum, quemadmodũ quælibet pars eius est finita: &, si omne tẽpus est finitum, deficit fuisse, et non continuatur. & hoc intendebat, cum dixit vtrũ tps deficiet, aut non, i. an deficiat esse fm̃ genus. D.d. Amplius vtrum est idẽ, &c. i. &, si nõ deficiat eẽ, vtrum est hoc, propter quod tempus sit vnum post illud, ita, q̃ infinitas tẽporis sit propter generationem, & corruptionem ppetuam in partibus, sicut est dispositio in motibus cõsequentibus, & indiuiduis generabilibus, aut est idem, sed iteratur infinities, fm̃ q̃ corpus sphæricum mouetur circulariter. Sed volunt exprimere q̃ ipossibile est tẽpus deficere, licet post dicat hoc, quoniã hoc manifestum est per se, quod enim deficit, deficit in aliquo tempore: &, si tẽpus deficiet tunc erit tempus aliud à tempore deficiente. & ideo nullus potest auferre tempus, absq; eo, quin ponat aliquod tempus: immo qui aufert tempus, ponet ipsum necessario. &, cum impossibile est auferre tempus, remanet perseverare vtrum tempus acquirat æternitatem ex successione, aut ex reciprocatione. &, quia tempus sequitur motum, dixit si igitur motus, &c. i. si igitur fuerit possibile inuenire aliquem motum vnum circularem, qui sit cã motibus motibus, tunc erit idẽ motibus motibus tps circulare etiam. &, si fuerit impossibile inuenire aliquem motũ perpetuum, sed cõsequẽs successiuũ, tpa erunt successiua: & erit impossibile inueniri idẽ tẽpus reciprocatum sed succedens, & successiuum.

Quoniam aũt ipm̃ nũc, finis, & principiũ tpis est, sed non eiusdem, sed pteriti qdem finis, principiũ autẽ futuri, vt habebit circulus in eodẽ quodãmodo curuũ, & cõcauũ, sic & tps semp in principio erit, & fine. & ob hoc videtur semp alterũ nõ. n. eiusdẽ principiũ, et finis ipm̃ nunc. simul enim, & fm̃ idem opposita essent. & non deficiet itaq; tẽpus, sem per enim in principio est.

Et, quia instans est principiũ, & finis tpis, sed nõ eiusdẽ tpis, sed est finis præteriti temporis, & principiũ tpis futuri, ideo dispositio eius est sicut dispositio circuli. quẽadmodũ igit̃ in circulo gibbositas, & concauitas sunt in eodem quodammodo, similiter tempus etiã est semper in principio, & fine. & ideo existimatur semper eẽ vnum post aliud. qm̃ instans non est principium, & finis eiusdẽ tẽporis. quoniã, si ita esset, tunc duo contraria essent in eodẽ insimul. ergo nõ deficit, quoniam semper est in principio.

Cum quæsiuit vtrum tempus sit ppetuum pp̃ hoc, q̃ est idem, aut, ppter hoc, q̃ est successiuum, & narrauit q̃ dispositio in hoc in tpe sequitur dispõnem in motu, incepit innuere modũ, ex quo certificat q̃ tps est ppetuum, & circulare, & q̃ perpetuitas est ex hoc modo, & dixit Et, quia instans, &c. i. &, quia instans fm̃ suã substantiã, & suam naturã est finis tpis pteriti, & principium futuri, & hoc non est in respectu eiusdẽ tẽporis, sequitur vt dispositio eius sit sicut dispositio punc̃ti, qui est in circulo, non punctus, qui est in linea recta. punctus enim, qui est in linea recta, põt imaginari principium lineæ absq; eo, q̃ sit finis lineæ alterius: & sic põt imaginari finis lineæ absq; eo, q̃ sit pn̄m alterius. instans vero, fm̃ q̃ est ptens, nõ põt imaginari, nisi distinguens inter duo tempora, i. præteritum, & futurũ, vbicunq; ponat in tpe, i. siue ponatur in millesimo pterito, siue in millesimo futuro, sicut est dispositio punc̃to, qui ponitur in circulo, vbicunq; ponatur. Et, cũ fuerit conuinctũ huic q̃ tempus sequi m sua specie speciem motus, & est declaratũ q̃ in omni instãti, in quo inuenitur principium, est & finis, & omne instans, in quo inuenitur finis, est principiũ, & ista est dispositio lineæ circularis cũ puncto imaginato in ea, necessario sequitur motum circul. est igitur motus circularis, cõtinuus, æternus vt post declarabitur. Et, cum narrauit quòd instans est principium, & finis duorum diuersorum, ex quo existimatur q̃ instans est diuisibile, aut q̃ contraria inueniuntur in eodem, d. quemadmodum in circulo gibbositas, & cõcauitas. &c. i. & quẽadmodum in circulo gibbositas, & cõcauitas sunt idẽ indiuisibile, & circulus subiectum gibbositatis, & concauitatis est idem indiuisibile, & est linea circulata, ita instans, quod est positum principium, & finis, est in se indiuisibile, sed est diuisibile in respectu duorum. Et intendebat, quoniam quemadmodum non sequitur ex hoc, quod potuimus, q̃ linea circulata habet gibbositatem, & concauitatem, vt inter gibbositatem, & concauitatem sit aliquod diuisibile, scilicet vt linea sit diuisibilis latitudine, ita est dispositio in instãti, i. quoniam nõ sequitur ex hoc, quòd principium & finis, vt sit diuisibile. Deinde dixit vnde existimat temp, &c. i. & quia instans diuidit tempus præteritũ a futuro, qui est finis illius, & principium istius, existimatur quod tempora sunt multa, & fiunt vnum post aliud. & non est ita. quoniã, & si instans diuidit tempus quodã modo, tamen copulat ipsum alio modo, vt post declarabitur. Deinde dixit similiter tempus, &c. i. &, quia de tempore non demõstratur, nisi instãs tantũ, i. q̃ aliud, qđ est ex eo, nõ est, nisi instãs tantũ, & nõ est ita, q̃ demõstrat bis, & cũ hoc est pn̄m futuri, & finis præteriti: potest tps esse semper in principio, & fine. & [illegible] instans diuidit illud, existimatur esse vnum, post aliud. Deinde dicit instans enim non est principium, &c. i. &

est necesse vt tempus sit semper, & nunquam deficiat, quia instans est principium, & finis. & impossibile est vt sit principium, & finis eiusdem tẽporis, i. ex eadem parte. qm̃, si ita esset, tunc idem esset principium, & finis eiusdem, & eodem modo, quod est impossibile. &, cũ instans non fuerit principium, & finis eiusdem temporis, v.g. preteriti aut futuri, sed duoꝝ temporũ, quoꝝ, vnum est præteritum, & alterum futurũ, ergo tps nunquã deficiet. qm̃ illud, quod est ex eo, est instans: & instans semp est principium tpis, & finis tpis. & hoc intendebat, cũ dixit tps igitur semper est in principio.

Ipsum ãt Iam, ꝓpiquũ pſenti nũc idiuiſibili, ps est futuri tpis. qm̃ ambulabis? iam. qa, ꝓpe est tps, in quo futurum est. & præteriti tẽporis id, quod nõ procul est ab ipso nunc. qm̃ ambulabis? iã ambulaui. Ilion aũt iã captũ ẽ, nõ dicimus, qa ꝓcul valde est ab ipso nũc.

Ecce vero est pars temporis futuri propinqua instanti præsenti indiuisibili. ver. g. quando ambulabit? ecce. i. tempus, in quo est ambulãdum, iam venit. & temporis præteriti illud, quod non est remotum ab instanti. verb. gr̃a quãdo ambulauit? ecce, iam ambulauit. & non dicimus quòd Ilion ecce capta est, quoniam captio eius fuit valde remota ab instanti.

126 Cum descripsit qm̃, & soluit qõnem accidentem ex eo in tpe, incœpit ẽt declarare qd significat hæc dictio Ecce, & d. ꝙ ista dictio significat partem tẽporis propinquam vero instanti, ſ. idiuiſibili, & inducitur in responsione ad qm̃. pars enim aut erit in tpe futuro, aut in præterito. verbi gratia, sicut dixit in futuro dicere, qm̃ ambulabit Soc. & rñdetur ecce ambulat, ſ. quando ambulatio fuerit ex propinquo instanti, in quo fuit interrogatus per hanc dictionem qm̃. & in ꝓterito dicere, qm̃ ambulauit Soc. ecce, iam ambulauit, qm̃ ambulatio fuit propinqua instãti, in quo fuit interrogatum. Et signum eius, ꝙ hæc dictio non significat tps remotum ab instanti ꝓsenti, est hoc, quia non respondeꝫ per illam ad interrogationem per qm̃ in rebus remotis ab instanti ꝓsenti. v.g. cum dr̃ quãdo fuit capta Ilion, qm̃ tunc non dr̃ ecce, iam fuit capta Ilion.

Ipsum autẽ Nup, ꝓpinquum p̃senti nunc, & pars ꝓteriti est. quando venisti? nup, si sit tempus propinquũ ꝓsenti nunc. Quondam aũt, quod procul est. Repẽte aũt, quod in insensibili tpe propter paruitatẽ remotũ est.

Et Pauloante est etiã propinquũ instanti præsenti, sed est pars tẽporis ꝓteriti. v.g. qm̃ venisti? & respondetur pauloante, quando illa hora fuerit propinqua instanti præsenti. Pridem aũt, et, Antiquitus significat tempus remotum. Subito significat illud, quod fit in tempore non sensibili.

127 Significata istarũ oium dictionũ sunt quasi spẽs earum, quæ significat hæc dictio Qm̃. omnia enĩ sunt qm̃, t. inducuntur in responsione ad quando. Pauloante igitur, sicut dixit, est quando propinquum est instanti ꝓsenti, sed non est nisi pars temporis præteriti, quod nõ est in ecce, quoniã est pars præteriti & futuri, ſ. propinqua instanti, v.g. dicere, sicut dixit quando venit Soc, et rñdetur pauloante, quãdo aduentus suus fuerit propinquus instãti præsenti. Pridem vero, & Antiquitus significat, vt dixit, qm̃ remotum est ab instanti præsenti, & sunt partes temporis præteriti. Deinde dicit Subito aũt significat aliquid esse in tempore insensibili, i. in tempore valde veloci, ita, ꝙ ante nescitur illud fieri, qm̃ subito habet in se hæc duo.

Mutatio autem omnis natura remotiua est. in tempore aũt omnia fiunt, & corrumpũtur. Quapropter & alij quidem sapientissimũ dicebant. Pythagoreus autem Paro indoctissimum, quia obliuiscunt & in hoc, dicens rectius. Manifestum itaq; est ꝙ corruptionis magis erit per se causa, q̃ generationis, sicut dictum est & prius. remotiuũ enim mutatio p se ẽ, generationis aũt, & ipsius eẽ fm accidens. Signum autem sufficiens est, quia fit quidem nihil, nisi moueatur quodãmodo ipsum, & agat, corrumpitur autẽ, etiã cum nihil mouetur. & hanc dicere maxime consueuimus à tempore corruptionem. sed neque hanc tempus facit, sed accidit in tempore fieri & hanc mutationem. Quod igitur tps est, & qd est, & quot modis dicimus ipm nunc, & quid ipsum aliqn̄, & nuper, & iam, & quondam, & repente, dictum est.

Vide contr. Zim.

Corruptiõis magis p se, q̃ generatiõis cã est tẽpus. Idẽ supꝫ. text. 117. vide cõtradi. Zim.

Et omnis transmutatio naturaliter est auferens, & in tẽpore generatur, & corrumpit omne, quod generat, & corrumpit. Et ideo quidam attribuũt ipm maximæ scientiæ. Pythagorici vero attribuũt ipm maxime ignorãtiæ, quia facit tradi obliuioni, & bene dixerunt. Manifestum est igitur ꝙ per se dignius est vt sit causa corruptionis, q̃ causa generationis, vt diximus superius. transmutatio enĩ per se ẽ auferẽs, generationis vero, & esse est per accidens. Et quod significat hoc perfecte est, quoniã nihil generatur, quin moueatur aliquo modo motus, sed põt aliquid corrumpi, & si non moueatur. & hoc proprie sumus assueti dicere corruptionem factam ex tempore. sed tamen author non est tempus, sed sequitur vt transmutatio ipsius sit in tempore, Iam igitur narrauimus tẽpus esse, & quid sit, & fm quot modos dicitur, & instans quid sit, & quando quid sit, & pauloante, & ecce, & subito.

D. Et omnis transmutatio, &c. i. aufert substantiam transmutati: transmutatum enim transmutatur in sua substantia. omnis igitur transmutatio naturaliter aufert substãtiam transmutati, in quacunq; specie fuerit transmutatio, nisi in loco. D. d. et in tempore generatur, & corrumpitur, &c. i. & quia omne generatũ, & corruptum in tpe generaſ, & corrũptur, ideo qui consyderauit generationẽ, & attribuit ipsam tempori ꝓp hoc, quod fit in tpe, attribuit tẽpus maximæ scientiæ. credidit enĩ ipm eẽ cãm sciæ, & cãm bonoꝝ generabilũ, & qui consyderauit tpm fm hoc, ꝙ corruptio fit in eo

128 Ois trãsmutatio naturaliter aufert subam transmutati, in q̃cũq; spẽ facit trãsmutatio, nisi in loco. Idem ſ. phy. t. 49.

eo, attribuit ipsum maximæ ignorantiæ, sicut narrauit de Pythagoricis. isti enim attribuunt ei obliuionẽ, & corruptionem. Et, cum induxit has duas sententias, rectificauit sententiam de Pythagoricis, & dixit & bene dixerũt, i. quoniam, si transmutatio attribuatur tempori aliquo modo essentiali, dignius est, & propinquius vt attribuatur ei corruptio, q̃ generatio, vt prædixit. D. induxit causam in hoc, & dixit transmutatio enim p se, &c. i. & corruptionẽ attribuit ipsi est dignius q̃ generationem attribuit ei: quia sequitur transmutationem, & transmutatio per se aufert naturam entis. qm̃ trãsmutatio alicuius extrahit illud ab illo, cum quo est, & transmutatio non est causa esse, & generationis nisi per accidens. Esse enim non est essentialiter in aliquo ente, nisi ex causa generante, & agente, quæ est aut natura, aut anima, aut intellectus. esse autẽ formæ rei generatæ ex transmutatione rei ꝓcedente, quæ dicitur generatio, est per accidens. quoniam illa transmutatio in rei veritate aufert formam trãsmutati, quæ est contraria formæ generabili essentialiter. Est igitur causa formæ generabili per accidens, & corruptæ per se. D. d. Et quod significat hoc, &c. i. vt mihi videtur, & signum eius, quòd generatio nõ attribuitur tempori, & attribuitur ei corruptio, est quòd generatio, quia est in re ex causa extrinseca sensibili, ideo semper attribuitur illi causæ: corruptio vero, quia est de essentia rei absq; eo, ꝙ habet causam extrinsecam sensibilem, ideo homines attribuũt ipsam tempori. Et, quia corruptum est duobus modis, modo, qui corrumpitur ex alio, ſ. extrinseco, & modo, qui corrumpitur ex se, ſ. quoniam causa corrumpens in eo est in se, notificauit quòd illud, cuius corruptio attribuitur tẽpori, est corruptum, quod corrumpitur ex se propter latẽtiam suæ causæ, & dixit & hoc proprie, &c. et dixit hoc. quia ratio eius est propria quibusdam corruptibilibus: & in initio sermonis dixit expresse ꝙ corruptio attribuitur tempori simpliciter, & ideo declarauit hic ꝙ illud, qđ fuit acceptũ simpliciter, est particulare. & ideo q̃ mortuus est gladio, non dicitur corrumpi ex tẽpore: & qui mortuus est ex se vita humana cõpleta, dicitur quòd eius corruptio est ex tempore. Et, quia tempus non est transmutatio, & transmutatio est illud, cui attribuitur per se corruptio, tempori vero attribuitur, quia sequitur trãsmutationem, ideo declarauit hoc, & dixit sed author illi, &c. i. sed illud, quod agit corruptionẽ rei, non est tẽpus: sed tempus sequitur agentẽ corruptionẽ rei essentialiter, & est transmutatio: quoniam necesse est vt transmutatio sit in tempore. Et, cum declarauit ista de tempore, fecit rememorationem, & summam de hoc, quod declaratur, & dixit Iam igitur narrauimus, &c. i. iam igitur narrauimus esse tẽpus, id est dissolumus quæstiones accidentes in eius esse, & declarauimus post substantiam eius, quid est, et quot habet modos. D. d. & instans quid sit, &c. id est determinauimus has dictiones.

Si trãsmutatio attribuatur tpi aliq̃ mõ essentiali, dignius ẽ, & ꝓpinquus vt attribuat ei corruptio, q̃ generatio. ꝓ hoc vide supꝫ cõ. 117.

Esse non est essentialr i aliq̃ ente, nisi ex cã agẽte, & generãte, quæ est aut nã, aut anĩa, aut intellectꝰ. esse aũt sequẽs generatã ex trãsmutatione ꝓcedente; quæ dr̃ generatio, est per accidẽs, &c.

Corruptio duplex, ab extrinseco, et ab extrinseco.

Omne, qđ mouetur, necesse est in tẽpore moueri.

Caput Octauum. Omnẽ Mutationem esse in tpe.

His autẽ nobis sic determinatis, manifestum est ꝙ omnem mutationẽ, & oẽ, quod mouetur, necesse est moueri in tpe. velocius enim, & tardius fm omnem est mutationem. in omnibus enim sic videtur. Dico aũt velocius moueri, quod prius, dum transmutatur ad subiectũ fm idem spatiũ, & regularem motum mouet. vt in latione, si vtraq; fm circunferentiã mouentur, aut vtraq; fm rectam, similiter autẽ est & in alijs. At vero prius in tpe est. prius enim, & posterius dicimus fm eam, quæ ad ipsum nunc est distantiam. ipsum aũt nunc terminus præteriti, & futuri est. quare, qm̃ ipsum nũc in tempore, & prius, & posterius in tpe erunt. in quo. n. est ipsum nunc, & ipsius nũc distãtia. Econtrario aũt dicitur prius & fm præteritum tẽpus, & futurum. in præterito enim prius dicimus, quod longius est ab ipso nunc, posterius aũt, quod ꝓpius est. in futuro autẽ prius quidem, quod propinquius est, posterius autem, quod longius est. Quare, quoniã prius in tempore est: omnem autem motum sequitur ipsum prius: manifestũ est ꝙ omnis mutatio, & omnis motus in tempore est.

Et, cũ iam determinauimus hæc hoc modo, manifestum est ꝙ ois trãsmutatio, & omnis motus est in tempore. velocius enim, & tardius inueniuntur in omni trãsmutatione, qm̃ hoc manifestum est in omni transmutatione. Et intelligo, cum dico aliquid esse velocioris motus, illud, quod pacquirit in transmutatione rem intentã in eadẽ dimensione, & in æquali motu. verbi gratia in trãslatione, vt duo mota moueantur in eũ cũferentia circulari, aut moueant in linea recta, & similiter in alijs motibus. Et præacquirens est pcedens in tempore. quoniã non dicitur posterius, nisi fm suam distantiam ab instãti: & instans est terminus inter tps ꝑteritum, & tẽpus futurum. & ideo instans est in tempore: prius enim, & posterius etiã sunt in tempore. illud enim, in quo instans est, in eo est distantia ab instanti. Et intentio eius, quod est prius in tpe ꝓterito, est contraria intentioni eius, quod est in tpe futuro. in tẽpore enim præterito prius est illud, quod est remotius ab instanti, & posterius illud, quod est ꝓpinquius ei. in tpe vero futuro prius est illud, qđ est ꝓpinquius ei, & posterius remotius. Et, si prius ẽ in tẽpore: & prius sequitur oẽm motum: manifestum est ꝙ omnis transmutatio, & omnis motus est in tempore.

129 Cum declarauit quòd tempus est numerus motus, & ꝙ instans est terminus inter tempus præteritũ, & futurum, vult declarare ꝙ omnis transmutatio est in tempore, & ꝙ impossibile est vt aliqua transmutatio fit nõ in tempore, v.g. in instanti, & dixit Et, cum iam determinauimus, &c. i. &, cum iam determinauimus substantiam temporis hoc modo, manifestum est ex hoc, ꝙ omnis transmutatio, & omnis motus est in tempore, & ꝙ impossibile est vt motus fiat in instanti indiuisibili. Et videtur ipsum intendere per motum, motũ translationis proprie, & per transmutationem omnes modos motuũ: & hoc erit ad confirmandum. Et, si Phy. si intendebat per motum illud, quod intendebat p mutationem, tunc videretur nominibus ty quod displicet expositoribus. Et, cũ ponit, qđ illud, quod vult declarare in hoc loco, est q

Phy. cũ com. Auer. m

trāſmutatio, & oīs motus eſt in tpe, incœpit declarare hoc, & dixit velocius enī, & tardius, &c.i. manifeſtū eſt enim p ſe quod omnis tranſmutatio, & omnis motus diſponitur in reſpectu alterius motus, aut per velocitatem, aut per tarditatem. Et, cum poſuit hanc ꝓpoſitionem, incœpit exponere nomē, quod ſignificat velocitatem, & dixit Et intelligo, &c.i. & quod dicitᷣ eſſe velocius altero duorum motorum eſt illud, quod præacquirit rem, ad quam mouetur in dimenſione æquali, & vno modo motus. & hoc intendebat, cum dixit in motu æquali, i. in ſpecie. quoniam non dicitur quòd illud, quod mouetur in circulo, eſt velocius illo, quod mouetur in recto. D. induxit exemplū, & dixit, v.g. in tranſlatione, &c.i. & illud, quod ante pertranſit circulum, aut lineam rectā, illud dicitur velocius. Et, cum poſuit q̄ velocius eſt præacquirēs dixit Et præacquirens eſt præcedens. & hoc manifeſtū eſt per ſe. Et, cū concluſit ex his duabus ꝓpoſitionibus q̄ omne tranſmutatū, aut eſt prius, aut poſterius, poſuit ēt q̄ omne prius, & poſterius eſt in tpe. & ad declarādum hoc expoſuit hæc noīa prius, & poſterius, & dixit dicitur enī poſterius, &c.i. & prius, et poſterius in motu definiūt per tēpus. poſterius enim duorum motorum eſt remotius ab inſtāti, ex quo incœpit motus, et prius eorū eſt propinquius. Et, cum poſuit q̄ in definitione prioris, & poſterioris accipitur inſtās, incœpit definire inſtās, ad declarandum ex hoc q̄ prius, & poſterius ſunt in tēpore, & dixit & inſtans eſt terminus, &c.i. differentia cōis, ſicut punctus, qui eſt terminus cōis inter duas lineas. ergo manifeſtum eſt q̄ inſtans eſt in tpe, ſm q̄ finis eſt in finito, & terminus in terminato. & hoc intendebat, cum dixit & ideo inſtans eſt ēt in tēpore. Et ſyllogiſmus cōponitur ſic, Inſtans eſt terminus duorum temporū: & oīs terminus eſt in re, cuius eſt terminus: ergo inſtans eſt in re, cuius eſt terminus: Et res, cuius eſt terminus, eſt tempus. ergo inſtans eſt in tempore, ſ. ſm q̄ terminus eſt in terminato. Et, cum declarauit q̄ inſtans eſt i tēpore, & iam declarauit q̄ poſterius eſt remotius ab inſtanti, & prius eſt propinquius, dixit prius enim, & poſterius, &c.i. &, cum ſit declaratum q̄ poſterius eſt illud, quod eſt remotius ab inſtanti, & prius eſt propinquius, & inſtans eſt in tempore, ſequitur ex hoc q̄ prius, & poſterius ſunt in tempore. qm̄ illud, in quo eſt inſtans, eſt illud, in quo eſt illud, quod ſignificat hoc, quod dicimus, ſ. remotius ab inſtanti, & propinquius ei. &, quia iā declarauit quòd inſtans eſt in tēpore: ergo remotius etiam, & propinquius ſunt in tēpore. ſed iſta ſunt partes temporū, & inſtans eſt terminus iſtorum temporū. Et, cum deſcripſit q̄ prius eſt illud, quod eſt propinquius inſtanti, & poſterius illud, quod eſt remotius, & hoc non eſt verū, niſi in priori, & poſteriori in futuro, incœpit declarare duos modos prioris, & poſterioris in tempore futuro, & præterito, et dixit Et intētio eius, quod eſt prius in tpe, &c. & ſermo eius eſt manifeſtus. dicim⁹ enī q̄ Plato prior eſt Alexan. quia eſt remotior ab hoc inſtanti, & dicimus q̄ Alexā. eſt poſterior, quia eſt propinquior huic inſtanti. & econtrario eſt de tempore futuro. dicimus enī q̄ aſcenſio ſolis in craſtino eſt prior ſuo eſſe in meridie qm̄ aſcenſus eius eſt propinquior huic inſtanti q̄ eſſe eius in meridie: & eſſe eius eſt remotius: quia eſt remotius ab hoc inſtanti. ergo prius hic eſt contrarium priori illic, & poſterius poſteriori. Et, cum declarauit hoc, induxit concluſionem ex iſtis ꝓpoſitionibus, & dixit Et, ſi prius eſt in tēpore, &c.i. &, cum manifeſtū eſt ex hoc, quod dicimus q̄ in oī trāſmutatiōe inuenitur prius, & poſterius et prius, & poſterius ſunt in tpe: ergo manifeſtum eſt quod omnis tranſmutatio, & omnis motus ſunt in tempore. Et quæritur qūo poteſt eē hoc. nos enim videmus trāſmutationes quaſdam, quæ fiunt non in tempore, vt illuminatio totius orizontis à ſole, & totius domus à candela, & ſicut factio formæ rei generatæ in actu. exiſtimatur enim quòd hoc eſt aliquod indiuiſibile. ſumus enim inter duo, aut concedere hanc demonſtrationem eſſe vniuerſalē, & dicere ſenſum peccare in iſtis rebus, & quod non comprehendit tempus propter velocitatem earum: aut iſte ſermo erit particularis, i. qm̄ nō eſt verus, niſi de quibuſdam trāſmutationibus, in quibus inuenit velocius, & tardius. Et ad hoc dicemus q̄ tranſmutatio dicitur æquiuoce de tranſmutatione, quæ eſt per ſe, & de tranſmutatione, quæ non eſt per ſe, ſed eſt finis trāſmutationis. finis enim rei nō eſt de natura rei.[a] &, quia trāſmutationes, quæ ſunt non in tpe, ſunt fines tranſmutationis: & nō ſunt tranſmutationes niſi æquiuoce: ergo in omni trāſmutatione vera inuenit velocius, & tardius. Et oē, in quo inuenit velocius, & tardius, inuenitur in eo prius & poſterius: & oē, in quo inuenitur prius, & poſteri⁹, eſt in tpe: ergo omnis tranſmutatio eſt in tpe: ſiue finis tranſmutationis fuerit de genere illius, ſiue de alio genere. & hoc declarabitur bene in Sexto.

Illud, quod mouetur circulo, nō dr velocius mouenti, quod mouetur recto, p hoc. vide cōm. 10. meta. c. 14. & 7. phy. t. c. 21. & 24.

Digreſſio.

Dubium.

Illuminatio fit in inſtāti. Idē. 2. de aia t.c. 70.

Solutio.

Finis rei nō eſt de natura rei. Idē. 6. phyſi. 32.

a Trāſmutationes ſubitæ nō ſūt trāſmutationes, niſi æquiuoce. Idem. 6. phy. 32.

6. phy. c. 32.

Caput Nonum, in quo quædam adducuntur dubitationes circa ipſum Tempus, & earū ſolutiones.

DIgnum aūt conſyderatione eſt & qūo tandem ſe habet tp̄s ad animā. Et propter quid in omnibus videtur eſſe tempus, & in terra, & in mari, & in cœlo. An, quia ipſius motus paſſio quędam eſt, vel habitus, cum numerus quidem tēpus ſit: hæc aūt mobilia oīa: in loco enim oīa ſunt: † { tempus autem, & motus } ſimul ſunt & ſecundum potentiam, & ſm actum.

† a.l. locus ſit, & mot⁹. vel. Alex. Tp̄s, & motus ſimul ſūt ſm potētiā, & actum.

Et quærendū eſt quomodo diſpoſitio tēporis eſt apud animā. Et quare homines dicunt q̄ tempus eſt in quolibet, in terra, & in mari, & in cœlo. Dicamus igitur q̄ tempus eſt accidens motui, & forma eius, cum ſit numerus illius: & iſta omnia īnata ſunt moueri: oīa enim ſunt in loco: & tempus, & motus in potentia cū eo, quod eſt in potentia, & qd̄ eſt in actu cum eo, quod eſt in actu.

130 Perſcrutatur hic in tempore de duobus. Quorum vnum eſt, quomodo eſt diſpoſitio temporis in eē, ſcilicet ſi habet eſſe extra animam, ſicut eſt in anima, ita, quòd, ſi anima non eſſet, eſſet tempus: aut, ſi anima nō eſſet, non eſſet tempus, niſi in potentia: quemadmodū numerus non eſt, niſi anima ſit niſi in potentia. & hoc intendebat, cum dixit quomodo eſt diſpoſitio, &c. Quęſtio aūt ſecunda eſt, quare tēpus inuenitur in quolibet, ſiue quieſcente, ſiue moto. Nos enim comprehēdimus tempus in terra, & in mari, & in cœlo, ſicut dixit & tempus eſt accidens motui: vnde neceſſe eſt vt non inueniatur niſi in mobilibus. & hoc intendebat, cum dixit Et quare homines dicunt. Et intendebat per terram quieſcens, & per cœlum motum. & quaſi dicat, & quare homines dicunt quòd tempus ita eſt in quieſcente, ſicut in moto. D. incœpit ſoluere ſecundam quæſtionem, & dixit Dicamus igitur quòd tempus eſt, i. & tempus exiſtit in terra, & mari, & cœlo, qa eſt accidens motui, & forma eius, cum ſit numerus illius, ſ. qm̄ numerus eſt accidens numerati: &, cum tempus eſt numerus rerū mobiliū, et numerus inuenit in

numerato

numerato: & iſta omnia, ſ. terra, cœlum, et mare naturaliter habent moueri: neceſſe eſt vt tempus inueniatᷣ in eis. Sed ſciendum eſt q̄ non eodem ordine inuenit in iſtis. qm̄ primo inuenitur in cœlo, & inuenit in alijs motis ſecundo, propter hoc, quòd iuenitur in cœlo: & inuenitur etiam in quieſcēte, propter hoc, q̄ inuenitur in moto. D. d. ſunt. n. oīa in loco, i. & cauſa in hoc, q̄ iſta, in quibus iuenitur tempus, īnata ſunt moueri, eſt eſſe eorum in loco. omne. n. quod eſt in loco, innatum eſt moueri, quia eſt corpus. D. d. & tempus, & motus, &c. i. & quod eſt ex iſtis rebus motum in potētia, & eſt illud, quod eſt quieſcens, tempus inuenitur in eo in potentia: & quod eſt motum in actu, tempus inuenitur in eo in actu.

Documentū. Tp̄s nō eodē ordine reperit i reb⁹. qm̄ prio iuenit i cœlo, et i alijs motis ſecundario, pp hoc, q̄d iuenit in cœlo, & iuenit in qeſcēte, pp hoc, q̄d inuenit i moto. cōſiſte ſupra cō. 118. Vide ēt iſta cō. 132.

Vide contr. Zim.

An tēpus ſine aīa.

VTrum autem, cum nō ſit anima, erit tempus, an non, dubitauerit aliquis. Cum. n. impoſſibile ſit numeraturum eſſe, impoſſibile eſt numerabile aliquod eſſe. quare eſt manifeſtum q̄ neq; numerus eſt. numerus. n. eſt aut numeratum, aut ipſum numerabile. Si autem nihil aliud aptum natura eſt q̄ anima numerare, & animæ intellectus, impoſſibile eſt tēpus eſſe, cum non ſit anima. niſi hoc, quod aliquando exiſtens tempus eſt, vt, ſi contingit motum eſſe ſine anima. prius autem, & poſterius in motu eſt: tempus autem hæc ſunt, quatenus numerabilia ſunt.

Vide contr. Zim.

Et quęritur etiam, vtrum eſt poſſe q̄ tempus ſit, licet anima non ſit, aut eſt impoſſibile. Dicamus igitur q̄, cum numerans nō fuerit, numerare non erit. ergo manifeſtum eſt q̄ numerus etiam non erit. numerus. n. eſt aut numeratum, aut illud, per quod numeratur. Et, cū nihil īnatum ſit numerare pręter animam, & de anima intellectus, impoſſibile eſt vt tempus ſit, cum anima non fuerit. niſi fuerit ex illo, quod, cū fuerit, erit tempus, v.g. qm̄ poſſibile eſt vt motus ſit abſq; eo, quòd ſit anima: & quòd prius, & poſterius ſunt in motu: & quod tempus eſt hæc duo, ſecundum q̄ ſunt numerata.

131 Cum diſſoluit ſecundam quæſtionem, reuerſus eſt ad primam, & dixit Et quæritur etiam vtrum ſit poſſibile, &c.i. & quæritur de tempore vtrum inueniatur extra animam, ſicut eſt in anima. et ſic erit, licet non comprehendatur ab anima, ſi poſuerimus animā deficere, ſicut erit, ſi apprehendatᷣ ab anima. & iſta eſt diſpoſitio entium naturaliū. aut eſt impoſſibile vt ſit in actu, niſi anima ſit. D. incœpit declarare hoc, et dixit Dicamus igitur q̄, cum numerans nō fuerit, ergo numerare non erit, i. et, cum res numerans, quę eſt aīa, non fuerit, tunc numerare, quod eſt actio rei numerantis, non erit. D.d. manifeſtū eſt igiť q̄ numerus, &c. i. & cum numerare, quod eſt actio numerantis, nō fuerit, manifeſtū eſt q̄ numerus non erit. numerus. n. aut eſt numeratum, aut actio numerantis in numerato, i. illud, per quod numerat numerans. & hoc intēdebat, vt mihi videtur, cum dixit aut illud, per quod numerat, i. aut illud, per quod numerat numerans. &, cum manifeſtum eſt q̄ numerans nō eſt numeratum, ergo eſt actio numerantis in numerato. & eſt manifeſtū q̄, cum numerans non fuerit, actio eius non erit. D. d. Et, cum nihil innatum ſit, &c. i. &, cum ſit declaratum q̄, cum numerans non fuerit, non erit numerus: et eſt impoſſibile aliquid aliud numerare pręter animam, & de anima intellectus: manifeſtum eſt q̄, ſi aīa non fuerit, non erit numerus: &, cum numerus non fuerit, nō erit tempus.[a] Et, quia eſſe numeri in aīa nō eſt omnibus modis eſſe in aīa: [b] qm̄, ſi ita eſſet, eſſet fictū, & falſum, vt Chimera, & Hircoceruus: ſed eſſe eius extra mentē eſt in potentia propter ſubiectum propriū, & eſſe eius in aīa eſt in actu, ſ. qn̄ aīa egerit illam actionem ī ſubiecto præparato ad recipiēdum illam actionem, quæ dicitur numerus, dixit niſi ex illo ſit, &c. i. &, cum non fuerit anima, non erit tempus, niſi aliquis dicat q̄ erit, & ſi aīa non fuerit, ex illo q̄, cum fuerit in actu, tempus erit in potentia. & hoc eſt propter ſuū ſubiectum proprium, ſ. motum. Et hoc intendebat, cum dixit, v. g. qm̄ poſſe eſt vt motus ſit abſq; eo, q̄ anima ſit, i. mot⁹ erit, & ſi anima non erit. & ſecundum quòd prius et poſterius ſunt in eo numerata in potentia, eſt tempus in potentia: & ſm q̄ ſunt numerata in actu eſt tempus in actu. tempus igitur in actu non erit, niſi aīa ſit: in potentia vero erit, licet aīa non ſit. D.d. & q̄ prius, & poſterius ſunt in motu, i. & nō poteſt aliquis dicere q̄ tempus eſt, & ſi aīa non erit, niſi quia motus eſt, & ſi aīa nō fuerit, & ſiſt ſunt in eo prius, & poſterius: & tēpus nihil aliud eſt q̄ prius, & poſterius i motu, ſed ſm q̄ ſunt numerata. et ideo indiget in hoc, q̄ ſit i actu, aīa, ſ. ſm q̄ eſt prius, et poſterius numerata. Et q̄ſi p hoc, quod dixit et tempus eſt hæc duo, ſm q̄ ſunt numerata, innuit q̄ tempus diminuitur ab eo ex eſſe perfecto extra aīam hoc, q̄ numeratur ab aīa tātum. ſm igitur hunc modum dicitur tempus habere eſſe extra aīam ſimile perfecto, & ſi non ſit perfectum. Et iſta perſcrutatio de tempore magis ē Philoſophica, q̄ Naturalis. ſed induxit ipſam in hoc loco, quia eſt cauſa in ipſum [c] latere, ſ. quia eſt diminutum in ſe.

Diſpō entiū naturaliū eſt ea hēre eē, li ab aīa nō cōprehendanť. Item ſupra cō. 88.

Dubitauerit autem aliquis & qualis motus numerus tempus ſit. An qualiſcūq; etenim generatur in tempore, & corrumpitur, & augmentatur, & alteratur in tempore, & fertur. Quatenus igitur motus eſt, catenus eſt vniuſcuiuſq; motus numerus. quapropter ipſius motus ſimpliciter eſt numerus continui, ſed non cuiuſdam, ſed eſt nunc motum eſſe, & aliud, quorū vtriuſq; motus erit numerus. Alterum igitur tempus erit, & ſimul duo æqualia tempora erunt? An non. omne nanq; tempus vnum ſiſt, & ſimul eſt, ſpecie aūt & quæ non ſimul. ſi. n. ſint hi quidem canes, illi vero equi, vtriq; aūt ſeptem, idem numerus eſt. ſic et motuū ſimul terminatorū idem tempus eſt. ſed hic quidem velox fortaſſis, alius vero non: & hic qdem latio, alius autem alteratio. tēpus tn̄ idem eſt. ſi quidem & numerus æqualis ſit & alterationis, & lationis, & ſimul ſint. Atq; ꝓpter hoc motus qdem alteri, & ſeorſum ſunt. tempus aūt vbiq; eſt idem, qa & numerus vnus, & idem vbiq; eſt, qui eſt æqualiū, & ſimul.

Et quęrendū eſt etiam de tempore hoc. ſ.

cuius

cuius motus est numerus. Dicamus igitur ꝙ, si fuerit numerus cuiuslibet motus, & omne, quod generatur, semper est in tempore, & similiter quod augmentatur, & quod alteratur, & quod transfertur. Secundum igitur ꝙ tẽpus est numerus motus, ſm hoc est numerus vniuſcuiuſq; motuum. & ideo est numerus motus continui simpliciter, ideſt numerus cuiuslibet motus continui, nõ numerus alicuius motus: sed est possibile vt nunc moueatur aliquid, & cum eo moueaꝫ aliud. tempus ergo est numerus vtriuſq; motus. Ergo est hic aliud tempus: erunt igitur duo tempora insimul equalia? Dicamus igitur ꝙ non est ita. qm̃ est idem tempus æqualiter, et insimul, in forma vero nõ est insimul. qm̃, si haberemus numerum canum, & numerũ equorum, & numerus vtriuſq; esset septenarius, tunc numerus esset idẽ. & similiter tempus duorũ motuum coexistentium est idẽ. sed forte alter erit velox, & alter tardus: & forte alter erit motus translationis, & alter erit motus alterationis. tempus vero eorum est idem, cum numerus motus alterationis, & numerus motus translationis sunt æquales, & insimul. Et tamen causæ motus sunt diuersæ, tempus vero est i omni loco idem, quia numerus rerum æqualium, quæ sunt insimul, est idem in omni loco.

132 Et, cum declarauit de substantia temporis, ꝙ est numerus motus ſm prius, & posterius, quærit hic qs motus est iste, s. cuius numerus est tempus, s. vtrum est numerus cuiuslibet motus, aut alicuius. &, si est numerus cuiuslibet motus, vtrum attribuatur eis eodẽ modo, aut principaliter, & secundario. Et dixit Et quærẽdum est, &c. i. & ista quæstio accidit, sicut diximus. qm̃, si posuerimus ꝙ est numerus alicuius motus, sequitur vt non numeret alios motus. &, si posuerimus ꝙ est numerus cuiuslibet motus, sequitur vt tẽpus multiplicetur per multiplicationem motuum. Et, cũ narrauit ꝙ ista quæstione est difficultas, dixit Dicamus igitur in hoc, ꝙ est numerus, &c. i. ꝙ est numerus cuiuslibet motus, quia omnis motus est i tempore: & est in tempore, quia tempus numerat ipsum: & siue motus fuerit gñatio, aut corruptio, aut augmentatio, aut alteratio, aut translatio, tempus numerat ipsum, quia est in tempore. Sed debes scire ꝙ tempus licet sit numerus cuiuslibet motus, tamen non eodem modo, sed ſm prius, & posterius. qm̃ est numerus aliorum motuum præter translationem, quia est numerus translationis. qm̃, si translatio non esset, non esset tempus. si alteratio non esset, neq; augmentatio, neq; generatio, neq; corruptio. &, si esset translatio tm̃, esset tempus. & si de modis translationis non esset translatio circularis, non esset tempus: & de circulari velocioris circulationis, s. diurni motus, tempus igitur, & si non est numerus cuiuslibet motus, tamen attribuitur eis principaliter, & secundario. Et, cum narrauit ꝙ tempus est numerus cuiuslibet motus hoc modo. d. Secundũ igitur ꝙ tempus, &c. i. ſm igitur ꝙ tempus sequitur motum, & accidit et ꝙ est numerus cuiuslibet motus. &, qa sequitur motum simpliciter, quicũq; fit, necesse est vt sit numerus motus continui simplr, non numerus alicuius motus, sed cuiuslibet motus cõtinui, quia est continuum. ſm hoc igitur exponendus est iste locus. Et in quibuſdam scripturis inuenitur, ſm hoc igitur ꝙ tempus est motus, secundum hoc erit numerus vnius motuum. est igitur propter hoc numerus motus continui simpliciter, non numerus alicuius motus. Et intẽdebat ſm hæc verba. qm̃, ſm ꝙ tempus accidit motui, & motus est prior naturaliter, necesse est vt sit numerus vnius motus primo, & essentialiter: & est motus, qui accipitur in definitione tẽporis. D. d. Est igit propter hoc numerus motus, s. corpis cœlestis. D. d. non numerus alicuius motus, s. cuiuslibet motus. & ſm hanc expositionem intendebat ꝙ ſm hoc, ꝙ in definitione temporis accipitur motus, sequitur vnũ motum, & est numerus illius primo, & eẽntialiter: &, ſm ꝙ mensurat omnes motus, est numerus cuiuslibet motus. D. d. sed est possibile, &c. i. sed, si posuerimus ipsum esse numerum cuiuslibet motus, cum fuerit numerus alicuius motus demonſtrati, & in illa hora moueꝫ aliud motu æquali ei, tunc tẽpus erit numerus vtriuſq; illorum motuum: & sic multiplicabitur per multiplicationem eorum: & sic essent duo tẽpora insimul, quod est impossibile. D. incœpit dissoluere hanc quæstionem, & d. Dicamus igitur ꝙ non est ita, &c. i. & hoc non sequitur. qm̃ possibile est vt idẽ tempus sit æqualiter duorum motuum ſsimul diuerſorum absq; eo, ꝙ tempus multiplicetur per multiplicationẽ motuum, et non sequitur necessario vt duo motus habeãt duo tẽpora necessario. tempus. n. ſm ꝙ est numerus motuũ, non multiplicabitur per multiplicationem motuum, & numerus nõ multiplicabitur per multiplicationem numeratorum. v. g. quinarius, per quem numerantur quinq; canes, & quinq; equi, & alia genera, qm̃ est idẽ. non ergo sequitur vt tempus multiplicetur per multiplicationẽ motuũ. Sed, si posuerimus ꝙ dispõ tpis cum oi motu sit talis, s. sicut dispõ numeri cũ numerato, sequitur vt tẽpus nõ sit ens naturale, neq; mobile, sed imaginabile. res. n. q̃ sunt in mente, nõ accipit motus i definitiõe earũ. Et, si posuerimus etiã † ꝙ tẽpus accipit i definitione cuiuslibet motus, ⸗ sequitur vt multiplicẽ per multiplicationem motuum: sicut est dispositio in albedine, & alijs accidentibus, quæ multiplicãtur per multiplicationem subiecti. Si autem posuerimus ꝙ dispositio eius cum motu vno est dispositio sequẽtis, in cuius definitione accipitur illud, ad quod sequit, & cum alijs motibus, sicut dispositio numeri cum numerato, dissoluetur quæstio. & tam declarauimus prius ꝙ nos percipimus tempus, qm̃ percipimus motum, p quem sentimus nos esse in tranmutatione cõtinua, & est motus circularis. Tempus igitur sequitur hũc motum: & iste motus accipitur in definitione eius: & ipsum mensurat illum, non ſm ꝙ numerus mensurat numeratum, sed ſm ꝙ mensurat aliquid, quod est forma in re: alios vero motus mensurat, ſm ꝙ numerus mensurat numeratum, s. ꝙ numeratum non accipit in definitiõe numeri. Per hoc igitur dilo'uitur quęstio Themistij, & aliorum. et hoc manifestum est ex sermone eius. et per hoc potest demonstrari ex hoc, ꝙ tẽpus est continuum continuitate motus. ex hoc, ꝙ tempus est reciprocum reciprocatione motus. D. d. sed forte alter erit velox, &c. i. sed forte erit alter velox, et alter tardus, & non habebunt tempus æquale, licet sit idem. D. d. & forte alter erit, &c. &, innuit ꝙ non solum mẽsurat motus, qui sunt insimul eudem speciei, sed etiam qui sunt spẽrum diuersarum. D. d. tempus vero cor, &c. i. & dispositio in tempore duorum motuum

Documentũ

Quæstio.

Scda expõ.

Prima expõ.

Solutio.

Cõ 98.

Tẽpus seqt motũ mobilẽ tã ꝙ mẽsuratũ ꝙ mẽsurans. Mobilia dicũt mẽsurata ꝙ mẽsurãtia. Videtur tã ꝙ mẽsurãtia. Vide contra. Zim.

tuum diuersorum in ſpecie in hoc, ꝙ tempus eorum est idem, & æquale, si motus fuerint æquales, aut diuersum secundum magis, & minus, si motus fuerint diuersi secundum magis, & minus, est sicut dispositio in motibus, qui sunt vnius generis.

Quoniam autem est latio & huius circularis, numeratur autem vnumquodq; vno quodam cognato, vnitates vnitate, equi vero equo, sic & tempus tempore quodam finito. (mensuratur autẽ, sicut diximus, et tempus motu, & motus tẽpore. hoc autem est, quia à determinato motu tempore mensuraꝫ & ipsius motus quantitas, et temporis.) si igitur primum mensura omnium cognatorum est circũlatio, regularis mensura maxime erit, qa numerus huius notissimus est. Neq; igit alteratio, neq; augmentatio, neq; generatio regulares sunt, latio aũt est. Quapropter & videtur tempus esse ſphærę motus, quia hoc mensurantur alij motus, et tempus hoc motu. Propter hoc autem & quod consuetum est dici accidit. dicunt enim circulum esse humanas res, & aliorum motum habentium naturalem, & generationem, & corruptionem. hoc autem est, quia hęc omnia tempore dijudicãtur, et accipiunt finem, & principium, ac si secundum quandam periodum sit. etenim tempus ipsum esse videt circulus quidam. hoc autem rursus videtur, quia huiusmodi lationis mensura est, et mensuratur ipsum ab huiusmodi. Quare dicere rerum eas, quæ fiunt, esse circulum, est dicere temporis esse quendam circulum. hoc autem est, quia mẽsuratur circũlatione. præter † ⸗ enim mensurã ⸗ nihil aliud vĩ esse quod mensuratur, q̃ multæ mensuræ, totum.

Supra te. 12.

Vide con. Zimarræ.

Alteratio, augmẽtatio, generatio ñ sunt regulares, latio autem est.

† a. l. quod mensurat.

Et hic, quia est translatio, ex qua est motus circularis, & vnaquæq; rerum numerat per aliquid sui generis, qm̃ vnitates numerantur per vnitatem, & equi per equum, similiter tempus necesse est vt mensuret per aliquod tempus terminatum. sed tẽpus, sicut diximus, mensuratur per motum, et motus per tempus. quoniam tempus motus terminati mensurat quãtitatem motus, & quãtitatem temporis. &, cum per primam mensuram mensurentur omnia, quæ sunt vnius generis, dignius motuum, vt sit mensurans, est motus circularis æqualis. qm̃ numerus istius motus est notior numerorum. Et motus alteratiuus non est æqualis, neq; motus augmenti, neq; motus generationis, translatio vero aliqua est æqualis. Et ideo existimatur ꝙ tempus est motus sphæræ, quoniam per istum motũ mensurantur isti cæteri motus tempus. Et ideo mos est dicere ꝙ dispositiones hominum currunt ſm circulum. vt cum homines dicunt rotam infortunij, et similiter alia, quæ habent motum naturalem, & generationem, & corruptionem. & hoc dicitur, quia omnia experimentantur p tempus, & in eo desinunt, & incipunt, q̃si ellent currentia per aliquam rotam. ipsum enim tempus existimatur esse circulus. & hoc existimatur etiam, quia mensurat motum quod est tale, & quia ipsum mensuratur etiam per motũ, q est talis. Dicere igit ꝙ res, q̃ sunt in generatione, currũt super circulũ, est dicere ꝙ tempus est circulus. & intentio eius est, quoniam tempus mensurat motum circularem, & quoniam mensura nihil aliud est, q̃ mensurans mensuratum, præter hoc, quòd totum est plures mensuræ vna.

133 Cum declarauit ꝙ tempus numerat quemlibet motum, tncœpit declarare tempus primum esse ex hoc, ꝙ motus est primus, et dixit Quia autem hic est translatio, &c. i. &, quia hæc est translatio, in qua inuenitur translatio circularis, quę est prior cæteris motibus, & tempus sequitur istam etiam, & vnaquæq; rerum numeratur per aliquod suæ speciei, v. g. qm̃ vnitates in numero numerantur per vnitatem, & equi numerant per vnum equum, necesse est vt tempus etiam numeretur per aliquod tempus notum, & terminatum naturaliter. Et d. in præcedenti ꝙ hic est motus translationis, et circularis. qm̃, cum fuerit positum ꝙ tempus est numerus cuiuslibet motus, & fuerit positum ꝙ hic est prior motus cæteris motibus, sequitur vt tempus istius motus sit prius cæteris temporibus, & numerãs illa. Et, cum declarauit ꝙ necesse est vt sit hoc primũ tempus, incœpit declarare per quid potest hoc tempus determinari, & d. sed tempus, sicut diximus mensuratur per motum, &c. i. sed tempus, quod est primum mensurãs, debet esse terminatum per motum, cum iam diximus ꝙ tempus mensuratur per motum, licet sit mẽsuratio accidẽtalis, & quòd motus mensuratur p tempus primo, & essentialiter, qm̃ per tempus motus terminati potest mensurari quantitas motus, & quantitas temporis, s. per tempus istius motus primi mensuratur quantitas totius temporis, & quantitas motuũ. Et, cum declarauit ꝙ istud tempus terminatur p motum, incœpit declarare per quem motum, & d. &, cum prima mensura, &c. i. et, cum manifestum est ꝙ prima mensura, & indiuisibilis in aliquo genere, est illud, per quod mensurantur omnia, quæ sunt in illo genere, dignius motuum, vt suum tempus sit primum tempus, est motus circularis æqualis. & hoc est ita, qa iste motus est prior motuum, vt post declarabimus: & est primus naturaliter, & velocior: ergo primum tempus est istius motus: qm̃ prima mensura talis est, s. ꝙ non diuiditur in illo genere. D. induxit rationem super hoc, et d. quoniam numerus istius motus, &c. i. & prima mẽsura debet esse notior, & syllogismus componitur sic. Numerus motus circularis est notior: et notius in omni numerato est prima mensura: ergo numerus motus circularis est primus numerus numerorum omnium motuum. Deinde declarauit ꝙ motus alteratiuus, et motus generationis, & corruptionis sunt valde remoti ab hoc, ꝙ tempus sit numerus eorum, quoniam tempus est æquale, vnde sequitur vt sequatur motũ æqualem, non variabilem in velocitate, & tarditate, & de

Vnaquæque rerũ numeratur ꝙ aliquid suę ſpẽi. Idẽ supra. Text. &. 10. Met. tex. 4.

Mensuratus p tpis p se & accidẽs. vero ꝙ tempus sit. Idẽ supra. tex. 11.

Prima mensura corũ, quę sunt eiusdẽ generis dignius motuum, vt sit primum tempus, est motus circularis æqualis. Idẽ 10. Met. tex. 4. & 10. Met. tex. 4.

xit Et motus alterationis,&c. Et syllogismus componitur sic. Numerus cæterorum motuum est numerus motuum non æqualium: & tempus est numerus æqualis motus: ergo tempus nō est numerus aliorum motuum. &, cum non sit numerus aliorum eorum, dignius est vt prius numerus eius inueniatur exemplum istorum motuum. Deinde d. translatio vero aliqua est æqualis. idest motus autē translationis possibile est vt sit æqualis. & ideo existimatur q̄ primum tempus est numerus motus totius, s. diurni, s. quia iste motus est motus translationis, & quia per illum mensurantur cæteri motus, & cætera tpa. & hoc manifestū est de istis motibus. ideo omnes cōueniunt q̄ tempus

Dubium. mensuretur per ilum. Et aliquis potest quærere, q̄m nos videmus q̄ prima mensura in rebus mēsurabilis est duobus modis, aut mensura, quę dicitur vnitooe cum mensurabilis in illo genere, aut principaliter, et secundario. totum igitur tempus cum primo tempore mensu-

Soluuo. rāte cuiusmodi est istorum duorum modorum? Dicamus igitur q̄, si tempus sequeretur omnē motum, tunc primum tempus cum alijs temporibus diceretur principaliter, i. q̄m mensurat: quemadmodum motus, quem sequitur, dicitur cum alijs motibus principaliter. si autem tempus totum sequitur motum corporis rotundi, tunc primum tempus erit dictum cum alio tempore, quod mensurat, vnitooe: sicut est dispositio in vnitate cum numeris: quod nō est ita de primo numerante cum alijs numerantibus. sm hoc igitur est intelligendus iste locus. Et, cum dedit demonstrationem super hoc induxit res famosas sm suum morem, & d. Et ideo mos est dicere, &c. i. et hoc, quod homines dicunt q̄ rota infortunij transiuit super aliquem, q̄a percipiunt q̄ causa infortunij est motus circularis, aut sequens motum circularem, quod est tempus. D. d. & sibi ipsi, &c. i. q̄m omnia attribuuntur circulo, & tempori. D. d. & hoc dicitur, &c. i. & illa, quæ generantur, & corrampuntur dicuntur reuolui, & reciprocari, quia omnia transmutata numerantur per tempus, & in eodem desinunt, & incipiunt. &, quia tempus existimatur esse circulus, ideo illa, quæ numerantur per tempus, existimantur currere super circulum, scilicet quasi esset circulus. Deinde d. & existimatur hoc, &c. idest & existimatur quòd tempus est circulus, quoniam mensurat motum, qui est circularis, & quia mensuratur etiam per motum circularem. Et cum declarauit hoc fecit summam de illo, & dixit. Dicere igitur, &c. idest cū igitur vulgus dicit quòd res, quæ sunt in generatione, currunt super rotam, dicunt

* a. f. terminantur. hoc, qa* transmutantur per tempus, & tempus apud eos est circulus. D. d. & intentio eius est, &c. i. & tempus apud eos est circulus, quia tps mēsurat motū circularem, & mensuratur per motum circularem, & mensurans quolibet non est extra genus mensurati, sed totum mensuratum est plures mensuræ. verbi gratia, quoniam vnum non est aliud à numero, sed numerus plures vnitates. &, cum mensurans, & mensuratum sit vnius generis & mensurans tempus est circulare, tempus est circulare. & hoc existimatur, &c. & q. dā loquens quereret, quare existimatur q̄, cum tempus mensurauerit motum circularē, et fuerit mensuratum per motum circularem, quòd erit circulare. D. d. q. dicitur quod mensurans, et mēsuratum debent esse vnius generis.

Dicitur autem recte & quòd numerus quidem est idem eorum, & canum, si æqualis vterque sit. denarius autē non idem, neque decem eadem, sicut neque trianguli idem, æquilaterus, & qui trium inæqualium laterum, & tamen figura eadem est, quia ambo trianguli sunt. Idē. n. dr, cuius nō differt. dria, sed nō cuius dr̄t. vt triangulus triāguli dria differt (diuersi enim trianguli sunt) figuræ autem non, sed in vna, & eadem diuisione. figura enim talis quidem circulus est, talis vero triangulus. huius aūt talis qdem est æquilaterus, talis vero q̄ triū inæqualiū laterū. figura igr̄ eadē, & hæc: triangulus. n. est: triangulus autem non idem est. Et numerus igitur idem, non enim differt numeri differentia numerus horum. denarius autem non idem est. in quibus enim dicitur, differunt: hæc enim canes, illa vero equi sunt. Et de tempore quidem, & ipso, & de ijs, quæ circa ipsum consyderationi sunt propria dictum est.

Idē dr̄, cuius non differt differentia.

Et bene dicitur etiam quòd numerus hominum, & numerus canum est idem, cum vterq; numerus fuerit alij æqualis. & dicitur quòd denarius numerus non est idem, neque decem res sunt eædem. quēadmodum triangulus æqualium, & diuersorum laterum non sunt idem, licet sit eadem figura, ga ambo sunt trianguli. Dicitur enim aliquid esse Idem, quando non differt in differentia, & dicitur esse diuersum, quando differentia eius fuerit diuersa. verbi gratia triangulus, quoniam trianguli diuersi differunt in differentia eius, in figura vero non differunt, sed collocātur in eadem diuisione. quoniam figura illa, quæ est talis, est circulus, & illa, quę est talis, est triangulus, & triangulus ille, qui est talis, est æqualium laterum, & ille, qui est talis, est diuersorum laterum. & triangulus est eadem figura, & non est eadem intentio in numero. Et numerus etiam est idem. & non diuersatur in rebus naturalibus in differentia numeri. decem vero non sunt idem. diuersantur enim in rebus, de quibus dicuntur, quoniam possunt esse numerus canum, & numerus equorum. Iam igitur compleuimus sermonem de tempore, & de rebus perscrutandis in hac consyderatione.

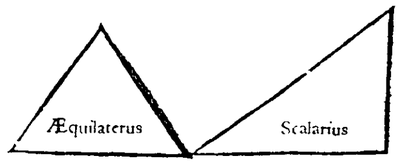

Complet capitulum, in quo dicitur quòd tempus non multiplicatur per multiplicationem motuum, & dat causam in hoc, & dixit Et bene dicitur, &c. idest, & bene

& bene fuit dictum in sermone prædicto quòd numerus non multiplicatur per multiplicationem numeratorum, & quòd numerus istarum ouium decem, & numerus istorum canum decem est idem, cum non differant secundum numerum, cum sint æqualia secundum numerum. Deinde d. & dicitur quòd denarius est numerus, &c. idest denarius autem collocatus sub denario numerali non est idem, iste enim denarius est denarius talis, scilicet decem alicuius generis, non decem simpliciter. & ideo post dixit neq; decem res sunt eædem. idest, & si acceperimus vniuersalius genus entis, verbi gratia decem res. Et, cum narrauit differentiam inter numerum simpliciter, & numerum non simpliciter in hoc, quòd numerus simpliciter non multiplicatur, & est idem, & non simpliciter multiplicabitur, dedit exemplum de illo, qui est non simpliciter, & dicit, quemadmodum triangulī æqualium laterū, &c. idest & decem, quæ sunt non simpliciter, verbi gratia decem animalia non sunt eadem in specie: quoniam hæc decem animalia, quædā sunt decem equi, & quædam decem canes, quemadmodum triangulus non est idem: quoniam alius est æqualium laterum, et alius diuersorum laterum: licet conueniant in hoc, quòd sunt eadem in figura, quia ambo sunt trianguius. Et, cum narrauit hoc de vno in specie, & de vno in genere, dedit cautam in hoc, & dixit Dicitur enim aliquid esse Idem, &c. idest & trianguli, & similia non sunt eadem in specie, ga diuersantur secundum differētias: et res, quæ sunt eædem in specie, non diuersantur secundum differentias: & diuersa secundum speciem sunt diuersa secundum differentias. Deinde d. verbi gratia triangulus, &c. idest quoniam triangulus diuiditur in differentias, in quibus triangult diuersantur, secundum q̄ sunt trianguli. D. d. in figura autem, &c. idest quoniā non diuersantur in hoc, quòd sunt figura triangularis, sed secundum hunc modum collocantur sub eodem genere, quod est triangulus. Deinde dicit figura enim illa, quæ est talis, &c. idest figura enim, quæ est ex tribus lineis æqualibus, dicitur Isopleuros, &, cum non fuerit æqualis, dicitur diuersorum laterum. & triangulus est eadem figura secundum genus, & non est eadem secundum speciem. Et, cum potuerit quòd illa, quæ diuersantur secundum speciem, sunt illa, quæ differunt secundum differentias, incœpit declarare q̄ numerus non diuersatur ex numeratis essentialiter, cum nō sint tanquam differentiæ ipsius, & dixit Et numerus est etiam idem, &c. idest & numerus est idem secundum speciem, & non diuersatur per res numeratas, sicut numerus diuersatur ex suis differentijs, scilicet par, impar, & alijs differentijs. Et syllogismus componitur sic. Numerus non diuersatur in specie per differentias substātiales ex numeratis: & omne, quod diuersatur in specie, diuersatur per differentias substantiales: ergo numerus non diuersatur ex numeratis: sed tempus est numerus: ergo tempus non multiplicatur in specie per multiplicationem numerati. & hoc intendebat per hunc sermonem. Deinde dicit denarius vero non est idem, &c. idest decem vero simpliciter, verbi gratia decem animalia non sunt idem in specie, quoniam diuersantur per differentias substantiales ex rebus, quę sunt sub eis. verbi gratia quoniam animalitas est eadem, sed diuersatur per latrabile, & rationabile: quoniam istæ sunt differentiæ substantiales, aut tanquam differentiæ. Deinde dicit Iam igitur compleuimus, &c. idest iam igitur declarauimus perfecte quid sit tempus in sua natura, & declarauimus illa, quæ consyderanda sunt apud consyderationem de tempore.

Numer? sim plr nō multiplicatur, sed numerus non simplr multiplicatur.

Res, quę sūt eædē in ipſ, nō diuersant sm dr̄as.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER QVINTVS, cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

In Prima agitur de Diuisione Motus in suas species.
In Secunda de Vnitate, & Pluralitate motus.
In Tertia de Contrarietate motuū, et quietum.

Summæ primæ Caput Primum, in quo distinguitur motus per Se à motu per Accidens, & à motu secundum Partem.

MVtatur autem, quod mutat, omne, hoc quidem sm accidens, vt cum dicimus musicum ambulare, quoniā, cui accidit musicū esse, hoc ambulat. Hoc autem ex eo, ga huius aliquid mutat, simpliciter dicit mutari, vt quæcunq; dicunt secundum partes. sanat enim corpus, quia oculus, aut thorax: hæc autem partes sunt totius corporis. Est autem aliquid, quod neq; sm accidens mouet, neq; ex eo, quia aliud quid eorum, quę ipsius, sed ex eo, quia ipsum mouet primum: & hoc est secundum seipsum mobile. secundum alium autem motum alterum est, vt alterabile, & alterationis sanabile, * & calefactibile alterum. * a L aut.

Omne ergo, quod transmutat, transmutatur aliud per accidens. v. g. musicum currere, quia accidit ei, qui est musicus, vt currat. Et aliud, quia pars eius transmutat dicet sim pliciter ipsum transmutari. v. g. illud, quod dicit secundum dispositionem suarum partium. dicimus enim Socratem sanari, quia oculus eius sanat, aut pectus eius: et hęc duo sunt duæ partes totius corporis. Et quædam mouentur non per accidens, neq; quia aliud existēs in eo mouet, sed quia ipsum in se primo mouetur: & hoc est motum per se. & etiam est motum per alium motum cæterorum modorum motus, vt alteratum, & de alteratiōe etiā alteratum ad sanitatē est aliud ab alterato ad calefactionem.

INtendit hoc tractatu loqui de speciebus motuum, & de accidentibus essentialibus eis: quod, n. declaratum est ex hoc in Tertio est quasi genus. & quia intendit nume rare species motuum essentialium, incepit primo determinare mota essentialia à non essentialibus, & dixit Q. trantmutatum vlr est tribus modis. Aut per accidēs, vt cum dicitur q̄ musicus currit non. n. currit sm q̄ musicus, sed sm q̄ est animal ambulās, cui accidit, vt sit musicus, & sic cursus attribuit ei per accīs. Secundus vero modus est illud, quod dicitur 1 Infra. 6 c. 1.

tur transmutatum simpliciter, quia transmutatur ſm partem, vt cum dr̃ sortes est sanus, licet non sit sanus, nisi ſm oculum, & infirmus, quia est infirmus oculo. & hoc intẽdebat cum d. Et aliud, quia pars eius, &c. t. & quoddam dr̃ transmutari simpliciter, cũ non transmutatur ex eo, nisi vna pars tm̃. Et iſte modus reducitur ad illum, qui est per accidens, & est quasi medium inter illud, quod est per accidens, & illud quod est p se. pars. n. põt moueri per se, qñ distinguitur à toto, quod est impossibile in musica, aut in albedine. primo enim modo attribuitur motus gratia eius, quod non est innatum moueri, s. qualitatum, vt cum dicimus ꝙ musicus currit, & medicus scribit: secundo vero attribuit motus gratia eius, quod innatum est moueri. Et isti tres modi inueniũtur in eis, quæ mouenť in loco, & in alteratione manifeste, illud, quod mouet per accidẽs, aut gratia partis, aut quia mouet per se. sed Arist. non indiget in hoc loco diuidere motum per se i hoc Quinto, sed in Septimo, & in Octauo facit hoc. & contentus est ex his tribus modis, s. motu per accñs, & motu ſm partẽ, & motu per se, ad declarandũ ꝙ sermo eius non est, nisi de moto per se, qm̃ nulla ars cõsyderat de moto per accñs. D.d. & est motum per altũ motũ, i. & etiam mouet per se motu alio à motu translationis, vt illud, quod mouet ſm alterationẽ. &, quia alteratio dr̃ quasi æquiuoce, d. & de alteratione etiã, &c. t. & illud, quod signat hoc nomẽ alteratio, quod est trãsmutatio ad sanitatẽ, est aliud ab illo, quod signat hoc nomen alteratio, quod est transmutatio ad caliditatem.

Documentũ primum.

Pars potest moueri p se, qñ distinguit a toto, q̃d est ſm̃ 8 phy. 12. & 8 phy. 21. & 1 de anima 17. Item 7. c. 6 men. 17.

Nulla ars cõsyderat de motu p accidẽs. Idẽ infra cõm. 6. vide cõm. 6. Met. t. c. 6.

Est autem & in mouente similiter. Aliud enim ſm accidẽs mouet, Aliud vero ſm partem, ex eo, quia partium huius aliqua, Aliud vero per seipsum primum, vt medicus quidem sanat, manus vero percutit.

Et ita est de motore. Qm̃ alius mouet per accidens, & Alius mouet, quia pars eius mouet, & Alius mouet per se primo, v.g. medicum sanare, & manum percutere.

2 Cum declarauit ꝙ motus diuiditur in illos tres modos, declarat etiam ꝙ in motore inueniunť illi tres modi, i. Motor per se. v.g. medicũ sanare aliũ ab infirmitate, & Motor per accidens. v.g. musicus sanat se, qm̃ accidit musico vt sit medicus, aut medicus sanans se. medicus. n. nõ sanat per se, nisi aliud, cum res artificiales nõ agant in se, nisi per accñs, ecõtrario ei, quod dictum ẽ i definitiõe naturæ. Illud autẽ, quod dicit mouere, quia pars eius mouet, est, vt cũ diximus Soc. mouet hoc pondus, licet non moueat nisi manu tantum, D.d. & manum percutere. hoc est exemplum de illo, quod mouet ſm partem, s. Soc. percutere, licet nõ percutiat, nisi manu aut dicere manum percutere, licet non percutiat, nisi pars eius.

Res artificiales nõ agunt in se, nisi per accñs, ecõtrario ei, quod dictum ẽ i definitiõe naturæ. Vide 2 phy. text. 71. & de anima text. 6.

Quoniam autem est quidem aliquid mouens primum, est autem aliquid, quod mouetur, ad hæc in quo tempus, & præter hæc ex quo, & in quod. (omnis enim motus ex quodam, & i quiddam. alterum. n. est quod primũ mouet, & in quod mouet, & ex quo, vt lignum, & calidum, & frigidum. horum aũt, aliud quidem quod, aliud vero in quod, aliud autem ex quo.) motus manifestũ est ꝙ i ligno est, nõ in forma. neq; n. mouet, neq; mouet forma, aut locus, aut ipsum tantum.

Omnis motus ex quo in quiddam.

Forma neq; mouet neq; mouetur.

Et, quia est hic aliquis motor primo, & aliquid motum primo, & cum hoc aliquid, in quo est motus, s. tempus, & præter ista aliquid, ex quo est, & aliquid, ad quod est. omnis. n. motus est ex aliquo, & ad aliquid. & illud, quod primo mouetur, est aliud ab illo, ad quod mouetur, & ab illo, ex quo mouet. v.g. quoniam lignum est aliud à calido, et frigido. & primum istorum est motum, & secundum est illud, ad quod est motus, & tertium est illud, ex quo est motus. manifestum est igitur ex hoc ꝙ motus in ligno non est forma. forma. n. non mouetur, neq; mouet, neq; locus, neq; talis quantitas.

Cum distinxit illud, quod est per se, ab illo, quod est per accidens, in motore, & moto, incœpit numerare 3 consequentia motus ad declarandum, quæ eorũ sunt, quibus attribuit motus per se. vt ex hoc veniat ad numerandum spẽs motus, & dixit Et quia est hic, &c. t. &, quia in oi motu inueniunť quinq;, s. Motor per se, & Motum per se. Et hoc intẽdebat, cum dixit primo. primũ. n. est qñq; synonymum et, quod est per se, & qñq; dicitur magis proprie, & est id, quod mouet non ꝓpter alium motorem. Et sic̃ primum motum dr̃ his duobus modis, s. de illo, quod est p se, & de illo, quod mouetur per se, non quia in eo est alia pars, quæ est primum motum in ipso. sed hoc intendebat per motum primum illud, quod est per se simpliciter. Tertiũ vero est illud, sicut dixit, in quo est motus, s. tẽpus. Et quartũ illud, ex quo est motus. Et quintũ illud, ad quod est motus. Et hoc est ita, qñ ois motus est à motore, & in moto, & in tẽpore, & ab aliquo, & in aliquid. oẽm vero motum esse à motore est positũ hic, & declarabitur in principio Septimi. et sic̃ oẽm motum esse in tẽpore declarabiť etiam perfecte in Sexto, licet modicũ inde declaratum sit in capso de tẽpore. Qm̃ autem ois motus naturalis rectus est ex aliquo, et in aliquid, manifestum est per se in motu alterationis, & augmenti, & translationis recte. licet existimetur ꝙ ipse perscrutabit de hoc in alio loco. & vr̃ ꝙ ipse ponit hic ista, ſm ꝙ sunt famosa, & post perscrutabitur perfecte de eis. D.d. motum. n. primo est aliquid, &c. t. & illud, quod mouetur per se, manifestum est ipsum esse aliud ab illo, ad quod mouetur. et ista alietas est ei primo, et eẽtialiter. per accñs vero nõ est remotum, vt illud, quod mouetur, & illud, ad quod est motus, sint idem. & sic̃ est de illo, ex quo est motus, s. quia etiã est aliud à moto. D.d. v.g. qm̃ lignum, &c. t. qm̃ lignum est illud, quod mouetur in alteratione, et illud, ad quod est alteratio, est calidum, & frigidum, et lignum est aliud à calido, aut frigido. D.d. & primum istorũ est motũ, &c. t. illud ex istis, quod magis disponit per motũ, est res mota, & sequitur ipsum illud, ad quod est motus, cum illud sit finis motus. & sequit̃ ista illud, ex quo est motus. cum ab hoc separatur res mota, & transfertur ab eo. Primũ igitur istorũ, & dignius in motu est res mota, s. subiectum motus. Deinde illud, ad quod est motus. Deide illud, ex quo est motus. Iste igitur ordo est istarũ causarum, ex quibus constituitur motus. [a] motus. n. constituit in substantia eius ex istis tribus causis, s. de causis existentibus in eo nõ extrinsecis. et ideo nõ numerauit motorem, aut tempus, quia [b] tẽpus est de accñtibus eius, & motor de causis extrinsecis. Et, cum posuit ista, dixit manifestum est igitur ꝙ motus est i ligno, &c. t. &, cum motũ est aliud ab eo, ad quod est motus, & est forma, manifestum est ꝙ motus est in moto

Primum qñqꝙ est synonymũ et, q̃d est per se, & qñ p dr̃ magis proprie.

T. cõ. t. & infra 6 ph. t. c. 60 & infra 8 phy. t. cõ. 129.

a Motus cõ stituit substantiam eius ex istis tribus causis, s. subiecto, termino ad quẽ, termino a quẽ. Caus. efficiẽs, & motore. Caus. finalis, & tempore. Caus. formalis, & forma. Caus. materialis, & materia.

b Tempus est de accñtibus motus. Item 4. phy. t. 126. & 127. vide cõm. 126. ad finẽ cõ.

Manifestum est ꝙ motꝰ ẽ i moto, nõ i illo, ad q̃d ẽ motꝰ, & est forã. Idẽ infra cõ. t. Idẽ. 3. phy. cõ. 3. & ibi.

a Forma nõ mouet, neq; mouetur, qm̃ motor, & motũ ẽ compositum ex materia, & forma.

b 3. phy. 18. 19. 22. et 23.

moto, non in illo, ad quod est motus, & est forma. Et hoc manifestum est per se. v.g. qm̃ calefactio est in corpore calefacto, nõ in calore, qui est finis calefactionis. & sic̃ translatio est in translato, non in superiori, aut inferiori, quæ sunt fines translati, & quantitas, quę est finis augmenti, non est in ea augmẽtum. & ideo illud, ad quod est motus, est aliud à moto per se. D.d. forma. n. non mouet, neq; mouetur. & intendit formam substantialem, quæ est finis motus generationis, & qualitates, q̃ sunt fines motus alterationis. D.d. neq; talis quantitas. & intendit q̃ntitatem, ad quam peruenit motus augmenti, & diminutionis. D.d. [a] forma enim non mouet, neq; mouetur, i. qm̃ motor, & motũ est cõpositum ex materia, & forma, & declaratum est in [b] Tertio ꝙ motus est in moto, non in motore.

Sed est mouẽs, & quod mouetur, atq; in quod mouetur. Magis autẽ ab eo, in quod, q̃ ex quo mouetur, denominatur mutatio. quapropter & Corruptio in id, quod non est, mutatio est quamuis & ex eo, quod est, mutetur quod corrũpitur: & Generatio in id, quod est, quamuis ex eo, quod non est.

Mutatio denotat magis ab eo, in q̃d, quã ex quo mouetur. Vide causas 2. de aia. te. 49.

Sed hic est motor, & motum, & ad quod est motus. Transmutatio. n. magis nominat ab illo, ad quod est motus, nõ ab illo, ex quo est motus. & ideo Corruptio est transmutatio ad non ens, & si corruptum trãsmutatur ex aliquo ente: & Generatio est transmutatio ad ens, & si transmutaretur à non ente.

4 Idest. sed si hic sunt motor, & motum, & ex quo, & ad quod: & motus est in aliquo istorum præterq̃ in re mota: hoc nomẽ motus est acceptum ab illo, ad quod est motus, non ab illo, ex quo est motus. et ideo motus ex ente in non ens dicitur Corruptio, qm̃ non ens est corruptum, et nõ denominatur à noie eius, ex quo est, scilicet ab ente. & hoc intendebat, cum dixit, & ideo Corruptio. D.d. & Gñatio, &c. t. & ens. t. & motus, qui dicitur generatio, dicitur, quia est trãsmutatio ad illud, quod est ens, & generatum, licet transmutaretur de non ente, idest incipiat ex eo.

Quid igitur motus sit dictũ est prius. Formæ autem, & passiones, & locus, ad quę mouentur ea, quæ mouentur, immobilia sunt, vt scientia, & calor. Attamen dubitabit aliquis, si passiones motus sunt: albedo autem passio est: erit. n. ad motum mutatio. Sed forte sis non est albedo motus, sed dealbatio. Est autem & in illis & quod est ſm accidẽs, & quod est ſm partẽ, atq; ſm aliud, & quod primo est, & non ſm aliud. vt quod fit albũ in id, quod intelligitur, mutatur ſm accidẽs: colori. n. accidit intelligi: in colorem autem, quia album pars est coloris: & in Europam, quia pars Europæ Athenæ sunt: in album autem colorem per se. Quomodo igitur per se mouetur, & quomodo secundũ accidens, & qũo ſm aliud aliquid, & qũo idem primũ & in mouente est, et in eo, quod mouet, manifestum est: & ꝙ motus nõ est in forma, sed in eo, quod mouetur, & mobili ſm actum.

Et iam narrauimus motum, quid sit, superius. Et formæ, & passiones, & qualitates, & locus, ad quem mouentur res motę, nõ mouent, v.g. scientia, & calor. Sed hic est quæstio. in passionibus forte sunt motus: & albedo est passio: & sic transmutatio ad illam est transmutatio ad motum. Et ad hoc dicendum ẽ ꝙ dignius est vt albificatio sit motus, non albedo. Et in illis etiam est illud, quod est per accidens, & illud quod est ſm partẽ, & illud quod est primo, non per aliud. v.g. qm̃ trãsmutatio albificati ad intellectum est transmutatio per accidens: intelligi enim est accidens colori: & trãsmutatio eius ad colorem, quia album est pars coloris: & sic̃ trãsfertur ad Europam, quando transfertur ad Athenas, quia Athenæ sunt pars Europæ: transmutatio vero eius ad colorẽ album est per se. Declaratum est igitur qũo est motus per se, & qũo per accidens, & qũo per aliud, & qũo erit esse primo in motore, & in moto: & est declaratum ꝙ motus non est in forma, sed in moto, & est motum in actu.

5 Et, quia iam narrauimus prius motũ quid sit, et definiuimus eum, quia ẽ perfectio moti, ſm ꝙ est motũ, manifestum est ꝙ forma, & est illud, ad quod est motus in generatione, est immobilis, & sic̃ passiones, quæ sunt id, ad quod est motus in alteratione, & sic̃ locus, & est illud, ad quod est motus in trãslatione. motus. n. nõ est perfectio alicuius istorum. Deinde dedit exemplum de qualitate, & dixit v.g. scia, & calor. t. qm̃ istæ passiones non mouẽtur per motum alterationis. cum sint fines eius. D.d. Sed hic est quæstio, &c. t. &, quia passiones diuiduntur ſm magis, & minus, & ꝓpter transmutationem sequentem illas, existimat ꝙ albedo est motus, & sic motus ad illam erit motus ad motum. et, quia manifestum est ꝙ albedo est forma quietcens in mobilis: & qui fingit ipsam mouerí, non est loquendũ cum eo in hac scientia. D.d. sed dignius est vt albificatio sit motus, nõ albedo, t. sed apparet per te ꝙ albificatio est motus, nõ albedo, ad quam est motus albificationis. Et, quia accidit ei, ad quod est motus, vt in eo mutentur illud, quod est per se, & illud, quod est per accidens, & illud, quod est ſm partẽ, narrauit hoc ne aliquis deciperetur, & d. Et in illis, &c. t. idest et in illo, ad quod est motus, mutentur etiam illi tres modi, quos numerauimus in motore, et moto. v.g. in d'o, ad quod est transmutatio per accidens, est transmutatio albi ad hoc, ꝙ sit intellectum, s. ad hoc, ꝙ intelligat ab hoie. qm̃ hoc est albi per accidens, cum illud, quod albificatur, non habet naturam vt transmutei ad hoc, vt sit intellectum, nisi per accidens. & hoc intendebat cum dixit intelligi. n. &c. t. qm̃ intelligi est accidens, quod accidit ei, quod transmutatur ad colorem, & est album. Et exemplum eius, quod dicitur transmutari gratia partis, est, vt cum dicimus hoc album demonstratũ trãsmutari ad coloratũ: qm̃ non dr̃ colorari, nisi quia trãsmutatur ad partem coloris, s. ad aliquam speciem eius. & hoc intendebat, cũ dixit trãsmutatio eius ad colorem, &c. t. &, cum dicimus album colorari, dicimus hoc, quia transmutat ad partem coloris. & est albedo. Dedit exemplum de motu in relationis, & dixit & transfertur ad Europã, quia transfertur ad Athenas,

Qui sit [illegible] nõ est [illegible] dã cũ eo in [illegible] ad finẽ cõ.

Athenas.i.& dicimus aliquid transferri ad aliquē locum, quia transeat ad partem illius rei, cui attribuitur translatio. v.g. vt, cum dicimus ꝙ Soc. transfertur ad Hispaniam, licet non transferatur, nisi ad Cordubam. D.d. trāsmutatio vero eius ad colorem album est per se, i. &, cum dicimus de aliquo alterato in colore, trāsmutari de nigro ad album, est per se, & etiam, cum dicimus ipsum trāsferri ab Hispania ad Cordubam, est per se. Et, cum declarauit ista, perfecit sermonem in dando summam de his, quæ declarauit, vt est mos in sermonibus demonstratiuis, & dixit Declaratum est igitur, &c. i. declaratum est igit ex hoc sermone, quomodo attribuitur motus ei, ad quod est ſm ipsum motum, & ſm accidens, & ſm partem. & ſisse est declaratum quō moueri attribuitur moto per se, et per accīs, & ſm partem: & quō mouere attribuitur etiā motori per se, & per accides, & ſm partem. Et declaratum est cum hoc, ꝙ motus non est per se in eo, ad quod est motus, i. forma. Et intelligit hic per formam formā substantialem, & qualitatem, & quantitatem, & vbi. & vtitur ea in hoc loco large, sicut fecit primo. & qñq; vtitur ea proprie, vt cum dixit forma. n. non mouet, nec locus, et c. & qñ in hoc loco vtitur forma pro passionibus, et subiectis, et qñq; vtitur ea magis proprie, vt cū d. formæ, & passiones, & locus, &c. qñq; igitur vtitur forma large, & qñq; pro subiectis tātum. Deinde d. & quod est primum, &c. & intendit hic ꝑ primum proximum, & essentiale, secundum quòd declaratum est in Posterioribus analyticis.

Mos ſ dare ſummā his, q̄ ſ declarauit in ſermonibus demōſtratiuis.

Forma qñq; vtitur large, & qñq; proprie.

Quę igitur ſm accidēs est mutatio dimittatur. est. n. & in omnibus, & ſemper, & omnium. Quæ vero non ſm accidens nō est in omnibus, ſed in cōtrarijs, & medijs, et in cōtradictione. Huius autem hdes ex inductione est. Ex medio autem mutatur vt ex contrario. vtitur. n. ipso, vt cōtrario, ad vtrūq;. est. n. quodammodo medium ipsum extrema. quapropter & hoc ad illa, & illa ad hoc quodāmodo dīr contraria. vt media grauis ad vltimā, & acuta ad primam. atq; fuscum album ad nigrum, & nigrum ad album.

Aſſiſtō ſ ꝙ dicim⁹ aliq̄d trāſferri ad aliq̄ ex.

Transmutatio vero per accidens omittēda est, quia est in quolibet, & est ſemper necessario. Quod autem non est per accīs, nō est in quolibet, ſed in contrarijs, & inter illa, & in contradictorijs. Et hoc creditur ex inductione. Transmutatio enim est ex medio. qm̄ ita se habet ad vtrāq; extremitatem sicut contrarium. medium. n. quodammodo est duo extrema. et ideo dicuntur, cum comparantur ad illa. & cum illa comparantur ad illud, sicut dicuntur contraria. v. g. qñ neuma. quod dicit medium in respectu otota, dicitur acutum, & in respectu ita, dicit grauc. et color pallidus in respectu nigri dicitur albus, & in respectu albi dicitur niger.

6 Cum declarauit ꝙ ois motus constituitur ꝑ quinq;, ſcilicet motorem, & motum, & illud ex quo est, & illud, ad quod est, & mod⁹ in quo est, et etiā declarauit ꝙ vnicuiq; istorum quatuor attribuitur motus, aut per ſe, aut per accides, i. motor, & motū, & illud, ad quod, & illud, ex quo, incepit declarare ꝙ non est consyderandum de illo, quod est per accidens, cum hoc non ſit de arte demonstratiua, & dixit Transmutatio vero ꝙ accidens, &c. i. illud autem, quod attribuitur istis rebus per accidens dimittendum est: quia non habet subiectum determinatum. D.d. & est ſemper necessario, i. transmutatio, quæ est per accidens, inuenitur infinita in eadem re. qm̄ eidem corpus potest dici ipsum non euadere à transmutatione per accidens. v.g. ꝙ albefiat, deinde humefiat, deinde transferatur, deinde calefiat. & quod est infinitum, & non habet naturam terminatam, non cōtinetur a scientia, neq; est pars artis demonstratiuæ. Et intendit hic per accidēs illud, quod est cōe ei, quod est per accidens, & ei, quod est ſm partem. Et, cum declarauit ꝙ in illo, quod est per accidens, non consyderat aliqua ars, dedit causam in hoc, & dixit Quod autem non est per accidens, &c. i. & transmutatio, cuius natura subiecti est essentialiter terminata, non est nisi in contrarijs, aut in illis, quæ sunt inter contraria, aut in contradictorijs. Et intendit hic per contradictoria, illa, quę opponuntur ſm affirmationem, & negationem, & per contraria, cōtraria, quæ dicuntur proprie, vt dictum est in lib. Categoriarum. D.d. Et hoc creditur ex inductione, i. & hoc certificatur, ſ. ꝙ omnis motus est de contrario in contrarium, aut de contrario in medium, aut de medio in contrarium, aut de nō esse in esse, aut de esse in nō esse ex inductione. D.d. Transmutatio enim erit ex medio, &c. i. & causa in hoc, ꝙ trāsmutatio est ex medio, & ad medium est, qm̄ medium est contrarium vtriq; extremo, ſm ꝙ extrema sunt contraria. Et, cum narrauit ꝙ causa in transmutatione ex medio, & ad medium est, ꝙ medium est contrarium vtriq; extremo, dedit etiam causam hoc, & dixit medium. n. est quodammodo, &c. i. & causa in hoc est, qm̄ in medio sunt duo extrema in media dispositione. ſm vero ꝙ in eo conueniuntur duo extrema in media dispositione, ſm hoc vtrūq; extremum est cōtrarium simpliciter duobus. v.g. color pallidus est medius inter album & nigrum, quæ sunt duo extrema, & in eo est albedo, & nigredo, scilicet quodam modo potentiæ. ſm igit ꝙ habet in se de albedine in potentia est contrarium nigredini, quæ est in actu, & ſm illud, quod habet in se de nigredine, modo medio inter actum, & potentiam, est contrariū albedini in actu, quod est ſm extremum. Cum igitur propositio, dicens ꝙ transmutatio est de contrarijs in cōtraria, fuerit intellecta ita, ꝙ hoc nomen contrariū dicitur de illo, de quo intelligitur maius, & minus, ſ. illud, quod est in potentia, tunc non indigetur ista exceptione, & verificabitur ꝙ omnis transmutatio est de contrario in contrarium. Deinde dicit medium enim est quodammodo duo extrema. & intendit esse medium inter actum, & potentiam, sicut diximus.

Vide contr. Zum.

Quod est infinitū, & non hēt naturam terminatā, nō cōtinet a ſcientia. neq; est pars artis demōſtratiuæ. Idē 6. met. tex. cō. 6.

Oīs mot⁹ est de cōtrario in cōtrariū. Idē 1. ph. 45.

In medio ſit duo extrēa in media diſpoſitione. ſed quo ſit intelligēdū vide cō. 26. 4. de cœl. Idē infra hic. 19. et Idem. 10. Meta. 11. & 12. Met. 6.

Caput Secundum. Quot modis aliquid dicatur in aliud mutari.

QVoniam autem omnis transmutatio est ex quodam in quiddam: (manifestat autem & nomen. post aliud. n. aliquid, & aliud quidē prius significat, aliud autem posterius.) mutabitur quod mutatur quadrifariam. Aut. n. ex subiecto in subiectum, Aut ex non subiecto in non subiectū, Aut ex non subiecto in subiectum, Aut ex subiecto in nō subiectum. dico autem Subiectum, quod affirmatione mōstrat. Quare necesse est ex ijs, quæ dicta sunt, tres eē mutationes,

tationes, eam quæ est ex subiecto in subiectum, & eam, quę ex subiecto in non subiectum, & eam, quę ex non subiecto in subiectum. quæ enim est ex non subiecto in non subiectum non est mutatio, propterea quòd non est ſecundum oppositionem. neq; enim contraria, neque contradictio est. Quæ igitur ex non subiecto est in subiectum mutatio ſecundum contradictionē generatio est. alia quidem ſimpl'r ſimplex, alia vero quædam cuiusdam. vt ea, quæ ex non albo in album, generatio huius est: ea vero, quæ ex eo, quod non est, ſimpliciter in ſubſtantiam, generatio ſimpliciter est, ſecundum quam ſimpliciter fieri, & nō aliquid fieri dicimus. Quę vero ex subiecto in non subiectum corruptio est, ſimpliciter quidem, quæ ex ſubſtantia ad ipſum non esse est: quędam autem ea, quæ est in oppoſitam negationem, ſicut dictum est & in generatione.

Et, quia omnis transmutatio est de aliquo in aliquid, & hoc ſignificat ſuum nomen. ſignificat enim in idiomate Græco, quod est aliquid, quod ſit per aliud, et ſic ſignificat aliquid fuiſſe, & aliquid fore. & omne, quod transmutatur, transmutatur quatuor modis. Aut de ſubiecto in ſubiectum, Aut de ſubiecto in non ſubiectum, Aut de non ſubiecto, in ſubiectum, Aut à non ſubiecto in non ſubiectum. & intelligo per Subiectum illud, quod ſignificatur per affirmationem. Et go neceſſe est ex hoc, quod diximus, quòd modi transmutationis ſunt tres. quoniam transmutatio de non ſubiecto in non ſubiectum non est transmutatio. quia non ſunt oppoſita, quoniam non ſunt contraria, neque contradictoria. Transmutatio igitur de non ſubiecto in ſubiectum ſecundum contradictionem est generatio. & transmutatio ſimpliciter erit ſimpliciter, & quod est transmutatio aliqua est i aliquo. verbi gratia, quoniam transmutatio de non albo in album est generatio albi: transmutatio vero de nihilo ſimpliciter ad aliquam eſſentiam est generatio ſimpliciter: & de hoc dicimus ſimpliciter aliquid generari. Transmutatio vero de ſubiecto in non ſubiectum, aut est corruptio ſimpliciter, cum fuerit transmutatio de aliqua eſſentia in nihilum, aut erit corruptio aliqua, cum fuerit transmutatio in negationem contradicentem, ſicut dictum est de generatione.

7 Cum declarauit conſequēter motorum, quorum vnum est, quòd omne motum mouetur de aliquo in aliquid, & intendit numerare ſpecies motuum, incipit perſcrutari de hoc, diuidendo illud, ex quo poſſibile est transmutatum transmutari, & ad quod, & ex quo est impoſſibile. quoniam iſtis numeratis determinabuntur ſpecies motuum. &, quia iam numerauit iſta ex inductione, cum dixit quoniam erit de contrario, aut de contradictorio, vult nunc numerare illa ſecundum diuiſionem, quia est via certior, & dixit Et quia omne transmutatum, &c. i. deſt de aliquo terminato in aliquid terminatum, non de quolibet. Et, licet hoc ſit manifeſtum per ſe, dedit teſtimonium ex hoc, quòd hoc nomen trāſmutatio ſignificat apud eos. & est bene manifeſtum per ſe quod omnis transmutatio est de aliquo in aliquid: quoniam, dum res fuerit in eadem diſpoſitione, tunc illic non erit transmutatio. cum igitur transmutatur erit hoc, quando transfertur in aliquam diſpoſitionem ab aliqua diſpoſitione. Et, quia iſte diſpoſitiones, ſecundum quod res diuiduntur in affirmationem, & negationem, ſcilicet in esse, & non esse, ſunt quatuor modis, dixit & omne, quod transmutat, &c. deſt &, cum poſuerimus quod omnis trāmutatio est de aliquo in aliquid: & hoc nomen aliquid dicitur ſimpliciter de esse, & non esse, aut de negatione, & affirmatione: neceſſe est vt omnis transmutatio ſit de ſubiecto in ſubiectum, deſt de affirmatione in affirmationem, & de esse in esse oppoſitum. Aut de ſubiecto in non ſubiectum, deſt de affirmatione in negationem, et de aliquo esse ad priuationem. thus esse. Aut de non ſubiecto in ſubiectum, deſt de aliqua negatione in aliquam affirmationem, & de aliqua priuatione in aliquod esse. Aut de non ſubiecto in non ſubiectum. Vnde neceſſe est vt modi transmutationum ſint tres, & non ſit quartus. tres vero ſunt, transmutatio de esse in esse oppoſitum, & de esse in non esse, & de non esse in esse. Et intelligo per nō esse, non esse in actu, quod est esse in potentia, & vniuerſaliter non esse, quod est proprium primæ materiæ, non negationem ſimpliciter. negatio enim ſimpliciter ſignificat non esse ſimpliciter, & non esse ſimpliciter non recipit transmutationem. & hoc est intelligendum ex hoc, quod dixit & intelligo per Subiectum, &c. dixit ne aliquis intelligat aliquem modorum priuationum tamō. arum numeratarum in libro Prædicamentorum. Tertius vero est de esse in non esse, quod autem euanuit eſt illud, quod est de non esse in non esse, non esse enim impoſſibile est transmutari: & non esse aliquid non opponitur ad non esse aliquid: & dictum est quod haud, ex quo est transmutatio, & ad quod est transmutatio, ſunt oppoſita. b Et debes ſcire quòd transmutatio, quæ est de ſubiecto in ſubiectum, ſcilicet de contrario in contrarium, poteſt collocari in transmutatione, quę est de non ſubiecto in ſubiectum, et de ſubiecto in non ſubiectum, transmutatio enim ad ea est in ſubſtantia, ad ea in accidente. in ſubſtantia vero, quia ſubſtantia nō contraria est ſubſtantiæ, & transmutatio eſt de oppoſito in oppoſitum, non dicimus quod ita transmutatio est de ſubiecto in ſubiectum. et, ſi ſic ita, aut ergo dē esse de non ſubiecto i ſubiectum, & de negatione in affirmationem, aut econtrario: cum oppoſito in hac transmutatione est in priuatione, & habitu, quæ est in ſubſtantia, non in contrarietate, ſicut est diſpoſitio in transmutatione, quæ est in accidente, transmutatio vero, quę est in accidente, quia est in contrarietate, & duo contraria ſunt exiſtentia, dicitur esse de ſubiecto in ſubiectum, & quia illa, quæ opponuntur ſecundum contrarietatem, poſſunt opponi ſecundum priuationem, & habitum, & ſm affirmationem, & negationem, poſſibile est etiam dicere in eis, quæ opponuntur ſecundum contrarietatē, illa trāmutari de ſubiecto in nō ſubiectum, verbi gratia de albo in non album ſicut dicimus hoc de ſubſtantia in non ſubſtantiam, ſcilicet Et, cum dicimus aliquid transmutari de homine in non hominem,

& similiter dicimus etiam quòd transmutatur de non subiecto in subiectum in accidente, verbi gratia de non albo in album: sicut dicimus substantiam transmutari de non homine in hominem. Et, quia transmutatio vniuersaliter, cum accipitur de non subiecto in subiectum, dicitur generatio, & cum accipitur de subiecto in non subiectum, dicitur corruptio, & subiectum, & non subiectum quædam dicuntur simpliciter, & sunt illa, quæ sunt in substantia, cum substantia sit per se, & quædam non dicuntur simpliciter, & sunt illa, quæ sunt in accidentibus, quoniam hoc nomen esse, aut non esse dicitur de substantia simpliciter, & de accidente non simpliciter, ideo transmutatio, quæ est in substantia, de non subiecto simpliciter, & de non ente simpliciter ad ens simpliciter dicitur generatio simpliciter, & transmutatio de ente simpliciter in non ens simpliciter dicitur corruptio simpliciter, & transmutatio, quæ est de aliquo ente, idest existente in alio non simpliciter, quod est accidens in non aliquod ens, dicitur generatio aliqua, non simpliciter, & similiter transmutatio, quæ est de aliquo ente in non aliquod ens, dicitur aliqua corruptio. Et, cum hoc sit declaratum, cum dixit Transmutatio igitur de nõ subiecto in subiectum est generatio, intendit quòd transmutatio vniuersaliter, siue suum esse fuerit in accidente, siue in substantia, cum accipitur secundum quòd est ex non subiecto in subiectum, dicitur generatio. Deinde dicit & transmutatio simpliciter, &c. idest & transmutatio simpliciter: & est illa, quæ est de non subiecto in subiectum: & est illa, quæ est in substantia, dicitur generatio simpliciter, quia est in ente simpliciter non in aliquo ente: & quæ est de non ente aliquo in aliquod ens, & est accidens, dicitur generatio aliqua, non generatio simpliciter, quia est in aliquo ente, non in ente simpliciter. Deinde dicit transmutatio vero de nihilo, &c. idest transmutatio de non ente simpliciter, idest de non substantia aliqua in ens simpliciter, idest in aliquam substantiam est generatio simpliciter, & transmutatio simpliciter. Deinde dixit Transmutatio vero de subiecto in non subiectum, &c. idest transmutatio vero de ente in non ens est duobus modis etiam. quoniam, si transmutatio fuerit in essentia indiuidui demonstrati, scilicet indiuidui substantiæ, donec fiat illud non indiuiduum, dicitur corruptio simpliciter: cum autem fuerit in aliquo accidente, donec fiat non illud accidens, dicitur aliqua corruptio, non corruptio simpliciter. Intelligendum est igitur in hoc loco per negationem priuationem, quæ non est propria alicui subiecto, & per affirmationem esse.

Transmutatio subita est simplex, in [illegible] 1. Phy. [illegible] & 1. de Gen. [illegible] & [illegible] Idem 8. Phy. tex. cõ. 46.

Si igitur, id, quod non est, dicitur multipliciter, & neq; id, quod est secundum compositionem, aut diuisionem, contingit moueri, neque quod est secundum potentiam, quod ei, quod est simpliciter, secũdum actũ, oppositum est. quod enim est non album, aut non bonum fieri potest vt moueatur secundum accidens: fuerit enim homo non album. quod autem simpliciter non hoc est nullo modo: impossibile enim est quod non est, moueri. si autem hoc, & generationem motum eẽ impossibile erit. generatur enim quod non est. nam et si quàm maxime secundum accidẽs generatur, attamen est verum dicere quòd est id, quod non est, de eo, quod generatur simpliciter. similiter autem et gescere. hæc igitur omnia accidunt difficilia, ad moueri id, quod nõ est. &, si omne, quod mouetur, in loco est, quod autem non est, nõ est in loco. (esset enim alicubi.) Neq; ergo corruptio motus est. contrariũ enim motui motus est, aut quies: corruptio autem generationi contrarium.

Et dicamus nunc quòd non ens, cum dicatur pluribus modis, & illud, quod dicitur ex eo secundum compositionem, et diuisionem, impossibile est vt sit motum, neque illud, quod dicitur secundum potentiã, & est illud, quod est oppositum ei, quod est simpliciter in actu. quoniam non album, aut non bonum potest eẽ aliquo modo motum per accidens: quoniam possibile est vt non album sit homo. illud autem, quod simpliciter non est, & non est demonstratum, impossibile est vt moueatur: quoniam non ens impossibile est vt moueatur. &, cum ita sit, impossibile est vt generatio sit motus. quoniam non ens est illud, quod generatur. quoniam, si illud, quod est per accidens, propriè non ens, est illud, quod generatur, tamen verum dicitur quòd non ens est in generatione simpliciter. & similiter est de quiete. & tale inopinabile sequitur ex hoc, quòd omne motum est in loco. quoniam quod non est non est in loco. quoniam, si fuerit in loco, est in aliquo vbi. Neq; corruptio etiã est motus. corruptioni enim est contrariũ, aut motus, aut quies: sed corruptio est contraria generationi, & quieti.

8 Cum declarauit quòd genera transmutationũ sunt tria, scilicet de subiecto in subiectum, & de non subiecto in subiectum, & de subiecto in non subiectum, & est illud, quod dicitur generatio, & corruptio: quoniam generatio, & corruptio numeratur in vna specie specierum transmutationis: sicut motus numeratur de superiori in inferius, & de inferiori in superius in vna specie, & est translatio recta: & sicut transmutatio de albedine in nigredinem, & econuerso numeratur i vna specie alterationis: incœpit declarare quòd transmutatio, quæ est de subiecto in non subiectum, aut econuerso, non est motus: scilicet quòd hoc nomen transmutatio non dicitur de illa, & de illa, quę est de subiecto in subiectum vniuoce, neque quasi vniuoce, sicut est in eis, quæ continentur sub eadem definitione principaliter, & secundario. Et incœpit, & dixit Et dicamus nunc quòd non ens, &c. idest, & quia non ens dicitur tribus modis. quorum Vnus est secundum compositionem, & diuisionem, idest affirmationem, et negationem, verbi gratia Chimera non est natura. Secundus vero est, vt cum dicimus in indiuiduo substantiæ demonstrato esse non ens, & est ens in potentia, quod est oppositum ei, quod est in actu ens, & per se. Tertius est, vt cum dicimus in indiuiduo accidentis ipsum esse non ens, verbi gratia non album, & non coloratum: & hoc est non ens

Vide 1. Cæ li. T. c. 5.

Non ens dicitur tribus modis. Idẽ. 12. Me. cõ. xi.

non simpliciter, sed non ens aliquid. quod igitur ex istis dicitur secundum compositionem, et diuisionem, scilicet quòd falsitas in eo est secundum compositionem, aut diuisionem, scilicet affirmationem, & negationem, manifestum est quòd impossibile est in eo vt sit transmutatum: quod autẽ est non ens aliquod, verbi gratia non ens album, possibile est moueri per accidens. verbi gratia, quoniam homo nõ albus fit albus, quoniam non fit albus per se, nisi ex nigro, non ex non albo, nisi per accidens: non album enim non transmutatur secundum quòd est non album. quod autem trãsmutatur de non ente simpliciter in aliquod ens simpliciter, & est generatio, quæ est in substantia, non inuenitur in eo transmutatio omnino, secundum quòd res inuenitur in subiecto: quoniam subiectum transmutationis est in eo, quod est in potentia. & ideo impossibile est transmutari per se, aut per accidens. non ens vero non simpliciter possibile est vt moueatur: quoniam subiectum transmutationis in eo est in actu, & est illud, ad quod est transmutatio. &, cum motus attribuitur ei, secundum quòd est ens, erit essentialiter, &, cum attribuitur ei secundum alietatem, erit per accidens. priuatio enim non transmutatur, sed transmutatur subiectum priuationis, cum fuerit existens in actu, & idem demonstratum in duabus extremitatibus motus. Deinde dicit neque illud quod dicitur secundum potentiam, &c. [a] idest neque mouetur etiam de non ente illud, quod dicit de ente in potentia, quod est oppositum enti in actu: quoniam transmutatum est ens in actu necessario. Deinde dixit non album enim, & non bonum, &c. idest illud enim de non ente, quod dicitur de non aliquo ente, non de non ente simpliciter, est ens in actu, verbi gratia non album, et non bonum est ens in actu, & est possibile moueri per accidens, essentialiter vero non, scilicet secundum quòd est non ens. Deinde dicit quoniam possibile est vt non albus sit homo, &c. idest & est possibile vt hoc transmutetur, quia non album est ens in actu, verbi gratia homo: non homo vero non est ens in actu, sed in potentia. Deinde dicit illud autem, quod simpliciter non est, &c. idest illud autem, quod non potest demonstrari, idest quòd non est ens simpliciter impossibile est moueri omnino per se, aut per accidens. quoniam non esse non mouetur per se, et nihil est hic ens in actu, subiectum motui demonstrato de principio eius vsque ad finem. Accidit igitur ex hoc dicere quod non ens mouetur per accidẽs. illud enim, quod est per accidens, accidit enti per illud, quod est per se. &, quia per non ens non simpliciter disponitur subiectum in actu, vt cum dicimus quòd iste homo non albus fit albus, possibile est vt transmutatio tribuatur hic ad non esse per accidens, scilicet per suum subiectum, quod est ens in actu. ad non esse vero existens in substantia, scilicet ex qua fit transmutatio simpliciter, impossibile est vt attribuatur transmutatio per accidẽs, nedum per se, quia subiectum eius est ens in potentia, & ens illic in actu non est idem demonstratum in duabus extremitatibus eiusdem motus. quoniam non aer, quando fit aer, accidit quandoque aqua, verbi gratia cum aqua corrumpitur, deinde succedit ei aer. ergo hic non est idem subiectum formæ aquæ, & aeris, super quod succedebant formę sibi, sicut album, & nigrum succedunt sibi in indiuiduo demonstrato. & prima materia non est in actu. & quod non est in actu impossibile est moueri. & quia, cum esse primæ materiæ non admisceatur actus omnino, impossibile est vt moueatur. Quia ergo in duabus extremitatibus istius motus, scilicet generationis, & corruptionis, existentis in substantia non est aliquod idem demonstratum disposi-tum per motum à principio vsque ad finem eius, et dixit ergo impossibile est vt generatio sit motus, deinde dedit causam in hoc, & dixit quoniam non ens est illud, quod generatur. idest & causa in hoc, quod generatio in substantia non est motus, est, quoniam generatum in ea est non ens simpliciter, & est ens in potentia, quando transmutatur, & exit de potentia in actum. quod non est ita in generatione accidentium. transmutatum enim in ea est in actu, licet transmutetur secundum quòd est in potentia. Et, quia dixit quod transmutatio in substantia est de non ente simpliciter, & quod est causa in hoc, quod transmutatio in ea non est motus, & generatio eius est à non ente per accidens, & generatio eius ab ente in potentia est per se, incœpit, quasi excusando se in hoc, quod dedit causam illius, quòd generatio simpliciter non est motus, quę est causa, scilicet quia est quasi transmutatio ex nõ esse, & est causa per accidens, & dixit quoniam, si illud, quod est per accidens, & c. idest diximus quod generatio simpliciter est de non ente simpliciter, et si generatum per se est de ente in potentia, & de non ente per accidens, quia dicere quòd in non ente simpliciter est generatio simpliciter est verum, licet sit per accidens. & quasi dicit & diximus quod causa ĩ hoc, quod in generatione non est motus, quia est de non ente, & ipsum esse de non ente est per accidens, & non essentialiter. & causa essentialis in hoc est dicere quod generatio non est motus, quia transmutatum in ea est de ente in potentia. Deinde dicit & similiter est de quiete. idest &, cum in generatione non erit motus, non erit in ea priuatio motus, cuius proportio ad motum in loco est sicut proportio priuationis, quæ dicitur quies in rei veritate. Et determinatio istius sermonis est. quoniam, quia omnis generatio est factio alicuius, quod ante non fuit, necesse est vt priuatio omnis generationis præcedat illam in subiecto, ex quo generetur. [b] Si igitur subiectum fuerit ens ĩ actu, tũc generatio erit motus. & ita est dispositio transmutationis in alteratione, & augmento, & translatione. Et, si subiectum fuerit in potentia, non erit illic motus, cum non sit illic motum in actu, sicut est dispositio in substantia. & dicitur generatio, & corruptio simpliciter. &, si aliæ transmutationes dicuntur generatio, & corruptio, tamen non simpliciter, sed cum determinatione. Deinde dicit & sequitur tale inopinabile, & c. idest & contingit dicentibus quòd generatio, & corruptio sunt motus, aliud impossibile. & est, quod illud, quod non est ens, est in loco. quoniam omne motum est in loco: [c] & quod non est ens, mouetur. ergo quod non est ens, est in loco. &, cum contradictoriæ huius conclusionis coniungetur vna duarum istarum propositionum vera, & est quod omne motum est in loco, cõcludetur in secunda figura quod illud, quod non est ens, non mouetur. Deinde dicit Neq; corruptio est motus. quoniam contrarium corruptionis est aut motus, aut quies, & c. idest & corruptio etiam non est motus, quia est contraria generationi, & impossibile est vt illud, quod est motus, sit contrarium ei, quod non est motus. & intendit hic per quietem, priuationem motus. Et syllogismus componitur sic. Contraria corruptioni est generatio, & quies: & quies est priuatio motus: ergo contraria corruptioni est priuatio motus. &, cum contrarium corruptionis est priuatio motus: & cõtraria sunt sub eode genere: impossibile est vt alterum istorum sit sub priuatione, & alterum sub habitu. quoniam priuatio, & habitus nõ sunt sub eodem genere. [d] & propositio dicens quòd contraria sunt in eodem genere est famosa, & verificabitur in prima Philosophia.

Albũ per se fit ex nigro, nõ autẽ ex nõ albo, nisi per accidens. vide per hoc etiam [illegible] infra in [illegible]

Priuatio nõ transmutatur, sed subiectũ priuationis. [illegible] 1. Phy. [illegible] & quæ [illegible] Idem. 8. [illegible] & [illegible] 1. Cæ [illegible] 106. & [illegible] cõ. 25.

[illegible] potẽ[illegible] moueri. Idẽ. 9. Met. [illegible] & [illegible] [illegible] cõ. 30.

Ex istis ver[illegible] tenẽ[illegible] [illegible] forma substantialis, quæ [illegible] corruptio, [illegible] Idem [illegible] Generatio [illegible] [illegible] primæ [illegible]

In non ente simpliciter g[illegible] Idẽ. Phy. [illegible]

Determi[illegible] Subiectum [illegible]

Phy. cũ cõ. Auer. n r Caput

Caput Tertium. In quot, & quibus prædicamentis reperiatur proprie Motus. Et quot modis dicatur Immobile.

QVoniam autem omnis motus mutatio quædam est, mutationes autem tres, quæ dicte sunt, harum autem eę, quæ sunt secundum generationẽ, & corruptionem, non sunt motus, hæ autem sunt, quæ secundum contradictionem fiunt, necesse est eam, quę ex subiecto est in subiectũ mutationem, motum esse solum. Subiecta autem, aut contraria sunt, aut media. etenim priuatio ponatur contrarium. & monstrantur affirmatione nudum, & albũ, & nigrum. Si igitur prædicamenta diuisa sunt substantia, & qualitate, & vbi, & quando, & ad aliquid, & quantitate, & ipso agere, & pati, necesse est tres esse motus, eum, qui ꝯtitatis, & eum, q qualitatis, & eum, qui ſm locum est.

Et, quia omnis motus est transmutatio aliqua, & modi transmutationũ sunt tres prædicti, & istorum trium modorũ illud, quod est secundum generationem, & corruptionem, non est motus, in quo est cõtradictio, est necesse vt transmutatio sola, quæ est de subiecto in subiectum, sit motus. Et duo subiecta sunt aut cõtraria, aut media. quoniam nos ponemus priuationem etiam contrarium. quoniam per illam significatur sicut significatur nudum per affirmationem, vt album, & nigrum. Et, cum prædicamenta diuidantur in substantiam, & qualitatem, & vbi, & ad aliquid, & quantum, & agere, & pati, necesse est vt motus sint motus qualitatis, & motus quantitatis, & motus in loco.

9 Cum posuerit q transmutatio, aut est de subiecto in subiectum, aut de subiecto in non subiectum, aut de non subiecto in subiectum, aut de non subiecto in non subiectum, & destruxit tres modos, remansit vnus, qui est de subiecto in subiectum. Et dixit Et quia transmutationes sunt tres. & dixit tres, quia quartus modus manifestus est per se, scilicet quoniam trãsmutatio non fit de non subiecto in non subiectum. Deinde dicit & istorum trium, &c. ideſt declaratum est q duo istorum trium, quæ dicuntur generatio, & corruptio non sunt motus, ergo necesse est vt vera transmutatio fit de subiecto in subiectum. Deinde dicit in quo est contradictio, ideſt de affirmatione in negationem, & econuerſo, vt prædiximus de generatione, & corruptione. Et, cum declarauit quod vera transmutatio est illa, quæ fit de subiecto in subiectum, incepit querere species, aut genera istius transmutationis primis, & dixit transmutatio subiecti in subiectum est motus, ideſt transmutatio, quæ est de subiecto in subiectum, est alteratio subiecti in subiectum, ideſt transmutatio alicuius affirmationis in aliquam affirmationem, remanente essentia rei dispositæ illis duabus dispositionibus, verbi gratia vt aliquod corpus demonstratum mutetur de albedine in nigredinem, aut de vbi in vbi, aut de minori quantitate in maiorem. Deinde dicit Et duo subiecta sunt, aut contraria, &c. ideſt, & quia manifestum est per se quòd transmutatio est de contrario in contrarium, ergo transmutatiõ, quæ est de affirmatione in affirmationem est de affirmatione contraria in affirmationem contrariam. Et, quia duæ affirmationes, aut erunt habitus, aut altera erit habitus, & altera priuatio, dixit Ponamus nos igitur hic priuationem, & contrarium. ideſt & intelligendum est hic per contrarium illud, quod est commune duobus. Deinde dedit causam, propter quam vtitur hoc contrario large, & est, quia affirmationes contrarię diuiduntur in hæc duo, scilicet in veram contrarietatem, & in priuationem, & habitum. & iam posuit, quòd transmutatio debet esse de affirmatione opposita in affirmationem oppositam, & dixit quando- que enim significatur per illam, sicut per affirmationem. ideſt & posuimus contraria secundum habitum, & priuationem in affirmationibus oppositis. quia priuatio quandoque significatur per affirmationem, vt cum dicimus Socra. est nudus, quæ est affirmatio significans priuationem: quemadmodum, cum dicimus Soc. est niger, aut albus, est affirmatio, quæ significat habitum. & quasi dicit &, quia necesse est vt transmutatio sit de affirmatiuo oppositio in affirmatum oppositum: & affirmatio opposita est duobus modis: necesse est vt omnis transmutatio sit aut de contrario in contrarium, aut de non esse in esse, aut econuerſo. & manifestum est quòd istud non esse est aliud à non esse, ex quo est generatio. Et, quia manifestum est per se quod transmutatio, quæ est motus in re veritate, est inter opposita mediata, & non est medium in transmutatione, quæ est de priuatione in habitum, quia inter priuationem, & habitum non est medium, dimisit destruere hanc diuisionem, quia est manifesta. &, quia vera contraria mediata inueniuntur in tribus prædicamentis, necesse est vt motus sit in tribus prædicamentis. sed ipse non compleuit hanc declarationem hoc modo: & quasi dimisit perscrutationem diligenti. Deinde incepit inducere aliam viam manifestiorem, & famosiorem, in determinando genera motuum per determinationem generum prædicamentorum, in quibus inuenitur motus, & dixit Et, cum prædicamenta, &c. ideſt &, cum sit declaratum quòd motus est de subiecto contrario in subiectum contrarium, et est declaratum etiam in alia scientia quòd prædicamenta sunt decem, necesse est vt motus sit in tribus tantum, in qualitate, & est Alteratio, in quantitate, & est Augmentum, & Diminutio, & in loco, & est Translatio. quoniam in istis prædicamentis inueniuntur contraria, & media: licet lateat in loco aliquantulum. & ideo declarabitur post. [a] Et expositores quærunt hic quomodo hic ponit motum sub tribus diuersis generibus, & ipsum posuit illud genus per se, scilicet prædicamentum passionis. [b] Quidam igitur concesserunt ipsum esse sub istis generibus, & dixerunt quòd prędicamentum passionis est genus secundum consyderationem receptionis motus, non secundum consyderationem motus. & isti dicunt quod quale aliud est quiescens, & aliud motum, & similiter quantum, & locus alius est forma quiescens, & alius est forma mutata. Et quibusdam displicet hoc, & dicunt quòd quale non est genus per se, nisi secundum quòd est quiescens, & similiter locus, & quantum. cũ autem ista sunt consyderata, secundum q sunt mota, sunt opposita in seipsis, cum sunt quiescentia: & ipossibile est vt motum sit ipẽs quiescentis, & isti dixerunt ꝑsse q motus est in

Priuatio q̃que significat affirmatiue Idẽ. Met. tex. 1ᵒ.

Documẽtũ

In aũ ꝑsse cap. 8 cũ Met. & 6 Phi. tex. 40.

Cõtrarie & mediate diuidũtur in tribus prædicamentis.

Secundũ hũc, & cũ Alex.

in prædicamento passionis, & quòd Aristoteles attribuit illum istis prædicamentis, quia ista prædicamenta sunt materia motus, non quia collocatur sub eis. Et videtur q, si potentia ad vnumquodq̃ prædicamentum est in illo genere prædicamenti, quod est in actu, & similiter via de potentia ad actum, s. si potentia ad substantiam est quoquo modo in prædicamento substantiæ, & similiter via ad generationem substantiæ, & similiter potentia ad quantum, & ad alia prædicamenta, visum est quod illud esse, quod est inter potentiam, & actum in illo genere, sit sub illo genere. quoniam esse medium inter potentiam, et actum, quę sunt in illo genere, necessario est de genere actus, qui est cõplementum: sed differunt secundum magis, & minus. ire enim ad calorem est calor quoquo modo, & similiter ire ad frigus. Et secundũ hunc modum est verum dicere q motus est in genere, in quo est illud, ad quod est motus, scilicet ſm suam materiam, ſm vero q motus est forma in hac materia existimandum est quòd motus est per se prædicamentum: & secundum hoc sunt consyderatum in libro de prædicamentis. Motus igitur habet dupliciem consyderationem, quoniã ſm suam materiam est in genere eius, ad quod est motus, ſm autem formam, ideſt secundum quòd est transmutatio connecta cũ tempore, est in prædicamento passionis. Et propter famositatem istius diuisionis, scilicet quoniam omnes intentiones diuidũtur in habitus quiescentes, & mobiles, conuenunt omnes gentes in hoc, quòd posuerunt principia nominationum nomẽ, & verbũ, & posuerunt nomen cuilibet formæ quiescenti, & verbũ cuilibet formæ mobili, & posuerunt ideeli nabile ad collationẽ inter illa duo. Ponentes vero receptionem esse prædicamentũ passionis nõ bene fecerunt: qm̃ receptio est potentia ad rem: et iam diximus quod potentia ad aliquam rem est de genere illius rei.

Improbatio ſmæ solutionis.

Mot⁹, vt est via, ẽm gñe terminat ad quem. Auer. loco. Sed vt contradictio hic, et i Ph. 4. q. ibidẽ vt q̃p mot⁹, vt ẽ via, ẽm ſmito passionis, hic ꝑ dicꝑ ẽ in gñe termini, ad quem.

Improbatio ꝑmæ solutionis.

Secundum substantiam autẽ non est motus, propterea q̃ nullum est entium substantiæ contrarium. Neq; ei, quod ad aliq̃d. contingit enim, altero mutationem patiente, vere dici alterum nihil mutationis subire. quare secundum accidens motus horũ est. Neq; etiam agentis, & patientis, neq; omnis mouentis, & eius, quod mouet: quia non est ipsius motus motus, nec generationis generatio, neq; omnino mutatio mutationis.

In substantia vero non est motus, qa nullum ens est contrarium substantiæ. Neq; in relatione etiam est motus. qm̃ possibile est vt alterum relatiuorum transmutetur absq; eo, q alterum trãsmutatur. motus igitur eorum est per accidens. Neq; in agere, & pati etiã est motus, neq; motoris, aut moti: quoniam motus non habet motum, neq; generatio habet generationem, & vniuersaliter neq; transmutatio transmutationem.

10 Cum posuit q motus inuentur in tribus prædicamentis tantum, excepit destruere ipsum esse in aliquo exterorũ, & incepit à substantia, & dixit In substantia vero, &c. i, in substantia vero nõ est motus, qm̃ omnis motus est de contrario ad contrarium: sed substantia non est contraria substantiæ, vt dictum est in prædicamentis. Et intendit hic per contraria, contraria mediata, quorum vtrũq; est forma, et habitus, & habent

Digressio.

media. Sed quæritur hic quo dixit [a] in libro peri Geneseos q̃ ignis est contrarius aquæ, & terra aeri. [b] Et Alex. dicit ad hoc, q̃ hoc, quod dixit in libro Prædicamentorum est de substantijs, quæ sunt compositæ ex forma, & materia, & in libro de Generatione loquitur de simplicibus, scilicet de formis tantum, quę sunt in prima materia. [c] Et ista solutio non sufficit in hoc, quod est dictum hic, quoniam hoc, quod est dictum hic, q̃ in substantia non est transmutatio. qua nõ habet contrarium, est sermo ponentis q̃ in substantia non est contrarietas ſm formam, aut subiectum. &, si in substantia esset contrarie. as ſm formam, non ſm subiectum, tunc sermo Aristo. non esset verus in hoc loco. [d] Et opinandum est q̃ substantiæ simplices sunt contrariæ ſm suas qualitates, & propriæ qualitates in eis non sunt substantiæ, & si allum̃antur substantiæ, quoniam [e] impossibile est vt aliquid in aliquo sit de aliquo prædicamento, & in alio de alio, ita, quod calor sit in homine de qualitate, & ignis de substantia. [f] sed est ignis propinquius substantiæ, & ideo accipitur in definitione loco differentiæ, & in alijs compositis remotius à substantia. vtrum igitur sequatur necessario dicere q̃ substantiæ, quarum proprietates contraria, debeant esse contrariæ, aut dicere quod non sequitur, nisi vt plurimum do sint diuersæ, est consyderandum, sed non hic. Cum igitur concesserimus q̃ in substantia est contrarietas, tunc sermo Arist. non erit verus. & vtrum sequitur ex hoc quod in substantia sit motus, sicut existimauit Alexan. adeo, quod dixit substantiam in formam, et subiectum, scilicet quia cõcessit quod prima simplicia sunt contraria secundũ formas, & non contraria ſm materias, quoniam quomodocunq; fuerint positæ substantiæ contrariæ, non sequitur ex hoc vt in eis sit motus. Quoniam, si ponantur contraria ſm formas tantum, non erit in eis motus, qa subiectum eorum est in potentia. [g] &, si essent contraria ſm vtrũq; scilicet ſm formam, & subiectum, non esset in eis transmutatio, nedum motus. non enim sequitur, si posuerimus quòd in substantia sit contrarietas, vt in ea sit motus. Et, cum Themistius credidit hanc consecutionem, respondit quod ignis non transmutatur ad aquam, nisi per medium. Et est sermo a de debilis, cum hoc, quod est contra Aristot. in libro [a] de Generatione, & Corruptione, quoniam, cum posuerimus quòd in substantia est contrarietas, quia ignis est cõtrarius aquę, & ipse transmutatur ad aquã, & non desistunt hoc dicere ter moneni, dicentes quod ignis transmutatur in aquam per medium, quia ista est dispositio contrariorum mediatorum, scilicet quòd motus non est, nisi in istis, ergo quæstio non dissoluetur secundum quòd existimauit Themistius dissolui, neque secundum quod existimauit Alexan. Et quæstio non sequitur omnino, quoniam non sequitur, si diximus quod in illo, in quo non est contrarietas, nõ est motus, vt in cælo, in quo est contrarietas, sit motus. in ponendo igitur quod in substantia est contrarietas, nihil malum est plus, quàm destruere indicium Arist. & quomodocunq; concedatur quod in substantia est contrarietas, destruetur signum Arist. quare solutiones Alex. et Themistiꝰ nõ valent. Et ita demonstratio, qua declarauit Aristoteles, q̃ in substantia non est motus, fundatur super hoc, quòd in substantia non est contrarietas, & q̃ motus est in contrariis. Et forte ista declaratio est tamota, & illa, qua substetatus est, est illa, quam prædixi, i. q̃ transmutatio, quæ est in substantia, est generatio, & corruptio et generatio, et corruptio non sunt motus, quia tunc in eis, quod est in potentia, non in actu. Et motu est in actu. Et hoc, ut narraumus de Alexã, est dictum in exp[illegible]

a In facũ de cœlo & mũdo. b Alex. hãc [illegible] Parisi. c Simplicia to. d Ita q̃dã Auerroes & Themistius. e Impossibile quod aliquid sit de genere alterius. f Quare ignis est in definitione loco differentiæ. g Si substantiæ simplices sunt contrariæ ſm formas tantum, non erit in eis motus. Quoniam motus est in subiecto. Et ideo si substantiæ simplices sunt contrariæ ſm formas, non erit in eis motus.

Phy. cũ cõm. Auer. [illegible]

bro de Generatione. & idem in expositiõe sua habet, quod nos dicimus de nobis, s. cp elemẽta non sunt cõtraria, nisi fm qualitates, non fm formas: & eramus læti in hoc. Et, cum declarauit cp in substantia nõ est motus, declarauit etiam cp in relatione non est motus. qm illud, cp transmutatur ad relationem, trãsmutatur se quiescente per trãsmutationem sui correlatiui. v. g. quoniam columna, quæ est in dextro Soc. vertitur ad sinistrum Soc. quando Soc. transfertur in loco, transmutatio igitur in columna est per accidens: transmutatio vero relatiui, quæ est in Soc. licet sit per se, sequẽ verum motum, s. translationem in loco. & hoc intendebat, cum dixit qm quandoq; transmutatur alterum correlatiuorum, &c. D. d. motus igitur eo; est per accidens. in illo quidem, quod non transmutatur, manifestum est, in illo autem, quod transmutatur, trãsmutatio, per quam est relatiuum, est per accidens: quia relatio, quæ accidit ei, est propter suam trãsmutationem in loco per accidens. Est igitur vtriusq; per accidens. alterius qdem, quia est quiescẽs, reliqui vero, quia mouetur motu diuerso à transmutatione accidente ei: qm sequitur suam translationem in loco ipsum esse in dextro, aut in sinistro columnæ. D. d. Neq; in actione, & passione, &c. Et intendit per actionem illud, quod est commune actioni agentis: siue fuerit agens verum motum, aut aliquam transmutationem, quæ non sunt motus, & similiter intendit per passionem. & ideo indixit post * destructionem, & dixit neq; motoris aut moti. & quasi dicit cp actio, & passio non habent motus, neq; motoris, & moti, neq; generati, & generantis, & vbi transmutantis, & transmutati. quoniam motus non habet motum, neq; transmutatio habet transmutationẽ vbi. Deinde icœpit declarare hoc, & dixit.

* 2 l. distinctionem.

Primum enim dupliciter cõtingit motus esse motum. Aut vt subiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur. An ne sic & ipse motus, aut calefit, aut frigefit, aut locum mutat, aut augeẽ, aut diminuiẽ? Hoc autẽ impossibile est. non enim subiectorum aliquid est ipsa mutatio.

Primo vero nõ est possibile vt motus habeat motum, nisi altero duorum modorum. Aut ita, cp sit subiectum, verbi gratia cp homo mouetur, quia transmutatur de albedine in nigredinem, aut, quia calefit, aut infrigidatur, aut mutat locum, aut augmentatur, aut diminuitur, sic dicitur in motu. Sed hoc est impossibile. quoniam transmutatio non est de rebus subiectis.

11 Quia motum habere motũ intelligitur duobus modis, aut ita, cp motus sit subiectus motui, fm quod res mota est subiecta motui, aut ita, cp motus habeat motum, t. indigeat ad hoc cp sit, motu præcedenti, vt ens generatum indigeat motu generationis, & impossibile est imaginari vt motus habeat motum, nisi alterum istorum duorum modorum, icœpit perscrutari de prima diuisione, & dixit Aut ita, cp sit subiectum, &c. t. aut ita, quod motus sit subiectum motui, ita, quòd dicatur quod motus mouetur per motum existentem in ipso, sicut dicitur quod homo mouetur, quia transmutatur de albedine in nigredinem, aut de frigore in calorem, aut de loco in locum, aut de diminutione in augmentum, aut econuerso. Deinde dixit sicut dicitur in motu, t. secundum hunc igitur modum dicitur, quòd motus mouetur, scilicet quia transmutatur, & mouetur per alium motum, sicut diximus hoc in re subiecta motui, scilicet ipsam moueri. D. d. Sed hoc est impossibile, &c. idest sed hoc, quòd motus sit subiectum motui, manifestum est quod est impossibile. quoniam, si motus esset subiectum motui, tunc motus reciperet motum, & quietem. quoniam illud, quod innatum est moueri, innatum est quiescere: & impossibile est vt motus recipiat quietem, quoniam motus est contrarius quieti: ex hoc igitur apparet cp impossibile est vt in motu sit motus, s. vt motus sit subiectum motui.

Aut ex eo, quia aliquod aliud subiectũ ex mutatione mutatur in alteram formam, vt homo ex ægritudine in sanitatem. Sed neq; hoc possibile est, nisi secũdum accidens. hic enim motus ex alia forma in aliam mutatio est. & generatio etiam, atq; corruptio similiter. verum hæ quidem in oppositа sic, motus autem non similiter. Simul igitur mutaẽ ex sanitate in ægritudinẽ, & ex hac ipsa mutatione in aliam. Manifestum autem cp, cum æger fuerit, mutatus erit in quãlibet. contingit. n. quiescere. Et amplius non ad quãuis semper. & illa ex quodam in quoddam alterum. Quare & oppositа erit sanatio, sed ex eo, qa accidit. vt si ex recordatione in oblitionem mutaretur. quoniam, cui inest, illud mutatur, aliquando quidem in scientiam, aliquando vero in sanitatem.

Alius vero modus est, vt sit aliud subiectum, cui accidit transmutatio, & transferatur ad aliam formam, v. g. homo de ægritudine in sanitatem. Et hoc etiam non est possibile in motu, nisi per accidens. ipse. n. motus est translatio de aliquo in aliquid aliud. generatio. n. & corruptio sunt tales, præter hoc, cp motus ad oppositа est ī hoc quodam modo, et in hoc alio modo. T transmutatum igitur transmutatur de ægritudine in sanitatem, & cum hoc de hac transmutatione in aliam. Manifestum est igitur cp transmutatio eius, cum fuerit ad ægritudinẽ, erit ad aliquam transmutationẽ, quæcũq; sit. qm possibile est quiescere. Et etiam possibile est vt semper transmutetur non ad quãlibet transmutationem. sed illa transmutatio est de aliquo in aliud. Et quandoq; erit ī oppositum, et est sanitas per accidens. verbi gratia, quoniã transmutatio de rememoratione ad oblitionem est transmutatio accidens illi, qui habet illam trãsmutationem. quandoq; igitur transmutatur ad scientiã, & quandoq; transmutatur ad sanitatem.

Cum destruxit primum modum, icœpit destruere secundũ, qui est vt motus fiat à motu aliquo ad motũ, & dixit Alius vero modus, &c. t. modus vero secundus, fm quem possibile est imaginari cp motus hẽt motum, est, non cp motus sit subiectum motui, sed cpille sit

12

sit aliud subiectum, ex quo sit motus ad motum, sicut homo mouetur de ægritudine ad sanitatem. & quasi dicat, ita, quòd aliud subiectum sit ab ipso motu, cui subiecto accidat transmutatio, et transfertur de motu in motum, sicut subiectum transfertur de forma in aliam formam, vt homo de ægritudine in sanitatem. D. d. Et hoc est impossibile, &c. idest & non est possibile vt motus sequatur essentialiter alium motum, sicut formæ quiescentes sequuntur motum. sed, si hoc fuerit, erit per accidẽs, scilicet vt esse motus sit perfectio eius, quod est in potentia, ita, quòd motus sit perfectio motus, quemadmodum formæ quiescentes sunt perfectio motus. Et, cum narrauit quòd hoc est impossibile, nisi per accidens, dedit causam super hoc, & dixit ipse enim motus, &c. idest & hoc est impossibile i motu essentialiter, quia motus est translatio rerum existentium de forma quiescente in formam quiescẽtem. vnde sequitur vt translatio non indigeat translatione, nisi per accidens. D. d. Generatio enim, & corruptio sunt tales, s. & hoc, quod sequitur de hoc in vero motu, similiter est de generatione, & corruptione: quoniam impossibile est vt generatio habeat generationem, aut corruptio corruptionem. Deinde d. præter hoc, cp motus, &c. i. & inter motum, & generationem, & corruptionem non est differentia, præter hoc cp generatio, & corruptio sunt in oppositione alia ab oppositione, in qua est motus, s. quoniam generatio, & corruptio sunt de nõ esse in esse, & de esse in non eẽ, & alij motus sunt de esse contrario in esse contrarium. & hic non facit differentiam in hoc, quòd sit impossibile transmutationem habere transmutationẽ, & motum habere motum essentialiter. Et, cum narrauit cp generatio, & corruptio in hoc sunt tanquam motus, incœpit inducere impossibilia sequentia hanc positionem, & dixit Erit igitur transmutatio de sanitate in ægritudinem, & cum hoc de hac transmutatione in aliam. idest, &, cum transmutatio, transmutatur in aliam transmutationem: & transmutatio, quãdo transmutatur est in re, ad quam transmutatur: manifestum est cp, si illud, quod transmutatur de sanitate in ægritudinem, transmutatur in aliam transmutationem, erit in duabus transmutationibus insimul, s. in ægritudine, & in transmutatione, ad quam transmutatur. omne enim, quod trãsmutatur: de aliquo in aliquid, dum mouetur, semper separatur à parte illius, ex quo mouetur, & acquirit partem illius, ad quod mouetur. Deinde dixit Manifestum est igitur, &c. t. &, cum posuerimus quòd illud, quod mouetur de sanitate in ægritudinem, est in duabus transmutationibus insimul, scilicet transmutatione ad ægritudinem, & in transmutatione ad transmutationem, ad quam trãsmutatur, manifestum est quòd quando transmutatur ad ægritudinem, transmutatur cum hoc ad quamlibet transmutationem: cum sic fuerit positio dicentis cp omnis transmutatio est à transmutatione sine determinatione. Deinde induxit id, quod sequitur ex hoc, & dixit qm possibile est quiescere, i. &, cum transmutatur de sanitate in ægritudinem, & transmutatur cum hoc à qualibet transmutatione, possibile est ipsum transmutari ad priuationem transmutationis: & sic erit simul transmutatum ad ægritudinem, et non transmutatum insimul. quod est impossibile. D. induxit aliud impossibile, & dixit Et ẽt possibile est, &c. i. & ẽt possibile est fm hoc vt transmutatũ transmuteẽ, sed non ad quodlibet, sed ad oppositum, qm transmutatio essentialiter est de opposito in oppositũ. & sic sequitur vt res transmutetur duabus trãsmutationibus oppositis insimul, adeo, cp illud, quod trãsmutatur de sanitate in ægritudinem, dum transmutatur, transmutatur de ægritudine in sanitatẽ. & hoc, quia accidit transmutationi trãsmutari ad contrarium. v. g. quoniam transmutatio de rememoratione ad oblitionẽ existimatur continuari cum transmutatione, quę est de oblitione ad rememorationem, sed per accidens. v. g. quoniam transmutatio de memoria alicuius intentionis, & oblitione eius est transmutatio accidens illi rei, cuius est illa intentio. Deinde dixit quandoq; igitur transmutatur ad scientiam, &c. idest, sed hoc, cp est mos dicere, cp translatio est de transmutatione contraria ad transmutationem contrariam, vt dicit, cp de memoria est transmutatio ad oblitionem, non est essentialiter, sed hoc accidit, propter transmutatum. qm, sicut transmutatur aliquãdo ad scientiam, & aliquando ad sanitatẽ, ita accidit trãsmutari qñq; de oblitione ad scientiam, & de ægritudine ad sanitatem, & qñq; de scientia, & quandoq; ad scientiam, & qñq; de sanitate, & quandoq; ad sanitatem: non ita, cp trãsmutatio, quæ est de sanitate in ęgritudinem, est essentialiter copulata, sed iter illa est quoniam, si hoc non esset, sequeretur vt moueretur duobus motibus oppositis insimul.

Vn* mot° il sequit essentialr aliũ. fs. si hoc fuerit, erit p accns. vide pfectam decla nẽ huius. §. Ph. cõ. 71.

Amplius autem in infinitum fiet abitio, si erit mutationis mutatio, et generationis generatio. Necesse igitur est esse primã, si vltima erit. vt, si simplex generatio fiebat aliqñ, & quod fit fiebat. quare nondum erat quod fit simpliciter, sed aliqd quod fit, † { & quod fit } iam, & rursum fiebat hoc aliquando. quare nondum erat tunc id, quod fit. Quoniam autem infinitorum non est quicq; primum, non erit primum. quare neque contiguum. neq; fieri igitur, neq; moueri possibile est, neque mutari quicquam.

† 2 l. nõ hãc (& qd fit.)

Et etiã hoc procedit in infinitum, si transmutatio habet transmutationem, et generatio generationẽ. Qm necesse est vt sit prius, si posterius est futurum, v. g. quoniam, si generatio simpliciter fuerit, erit generatio in aliqua hora: generatio enim generabatur. ex quo sequitur, vt generatio nondũ sit simpliciter generata, sed, cum fuerit generata, tunc existet generata, & iam fuit etiam generata in aliqua hora. ex quo sequitur vt generatio non fuerit generata. Et, cum infinita non habent primum, impossibile est primũ esse. ergo impossibile est consequens esse. ergo impossibile est secundum hoc, aliquid generari, & aliquid moueri.

Cum declarauit cp transmutatio nõ potest transmutari ad transmutationem, nisi per accidens: quoniam trãsmutatio essentialiter est de quiescente ad quiescentem: & intelligo hic per quiescentem illud, quod caret transmutatione siue in loco, siue in alio: incœpit inducere impossibilia contingẽtia huic positioni, si aliquis posuerit ipsam essentialiter, & dixit Et etiam hoc procedit in infinitum, idest &, si transmutatio sequit transmutationem præcedentem essentialiter, contingit vt ante hanc transmutationem demonstratam sint transmutationes infinitę. D. d. Necesse est. n. vt prius sit, etc. idest & contingit huic opinioni vt ante transmutationẽ demõstratam sint trãsmutationes infinitę, qa necesse é. cũ aũ transmutationẽ fuerit transmutatio, et posuimus

13

Phy. cũ cõ. Auer. n tñ trãsmutatione

tranſmutationem poſteriorem eſſe in actu, vt prior tranſmutatio ſit actu ante. & hoc intendebat, cum dixit. & vt prius ſit, & cum poſterius fuerit futurum, ſ. cum poſterius fuerit, erit prius. D.d. v.g. &c. intendit per hunc ſermonem deſtruere generationem habere generationem, & vſi motum habere motū. & iuncta ſit ſuper duas propoſitiones, quarum altera eſt, ꝙ res generata, cum fuerit in generatione, nondū eſt illa res generanda. v.g. qñ homo, cum fuerit in generatione, nondum eſt homo. & hoc manifeſtum eſt per ſe: ſecunda autem eſt, ꝙ, cum generatio ſimpliciter fuerit generata, tunc generatur. Si igitur aliquis poſuerit ꝙ generatio generatur, ſicut generatur individuum ſubſtantiæ, ſequitur ex prima propoſitione vt generatio generetur, dum generatur: ſicut homo nō eſt homo, dum generatur. & ſequitur ex ſecunda ꝙ, cum generatio ſimpliciter exiſtit, completa nō erit. quia poſitum eſt ipſam generari, cum fuerit, & ipſam non eſſe, cum generatur ex quo ſequitur vt ſit, & vt non ſit in eodem inſtanti. quod eſt impoſſibile. impoſſibile igitur ſequitur ex hoc, quod poſuimus, ꝙ generatio habet generationem. Et iam dixit. v.g. quoniā, ſi generatio, &c. intendit. v.g. quoniam, ſi generatio ſimpliciter exiſtit generata in actu, in aliqua hora tantum generatur. D.d. neceſſe eſt igitur ex hoc, &c. ideſt neceſſe eſt igitur vt generatio ſimpliciter, dum generatur, non ſit generata penitus. Deinde d. ſed, cum fuerit generata, &c. ideſt, ſed, cum fuerit generatio, tunc inuenitur generatum ſed ante hoc hæc generatio, quæ eſt generata, in alio tempore, generabatur. et hoc intendebat, cum dixit, & hoc etiam generabatur in aliqua hora. D.d. ergo neceſſe eſt, &c. ideſt ergo neceſſe eſt vt generatio ſimpliciter manendo fit, ſcilicet in illa hora, in qua eſt. quod eſt impoſſibile, & ſi eſſet, vt apparet, non inuenit hoc exemplum, niſi ad deſtruendum hanc opinionem ex hoc quod ſequitur, ſcilicet infinitum eſſe, tamen contingit aliam deſtructionem, cū hoc, quod dat exemplificationem, quam intendit. Et ideo reuertitur ad declarandum primam primam deſtructionem, & dixit. Et, cum infinita, &c. ideſt &, cum ante tranſmutationem demonſtrata in actu eſt alia tranſmutatio, & ante illam alia, & hoc eſt eſſentialiter, tunc inuenientur tranſmutationes infinitæ, & cum infinita non habeat primum ergo illæ tranſmutationes non habent primum, & cū prima tranſmutatio non eſt, non erit conſequens. quia primum eſt neceſſarium in eſſe ſequētis, & cū ſequens non erit, non erit illa tranſmutatio præſens. quod eſt impoſſibile. Ergo ante tranſmutationem non eſt tranſmutatio eſſentialiter, per accidens vero eſt neceſſarium, ſ. ꝙ ante omnem tranſmutationem ſit tranſmutatio. quoniam neceſſe eſt vt ſit hic vnus motus æternus, qui ſit cauſa ꝙ ante omnem motum tranſactum ſit motus, vt declaratū eſt i Octauo. Et, ꝙ aut Moderni non diſtinguūt illud, quod eſt per ſe, & per accidens, quod eſt per accidens, exiſtimauerunt quod ſequitur ex hoc ſ. ſi homo ſemper generatus ab homine, & primum non fuerit, poſtremum non erit. Et non eſt ita, quoniam primum eſt, & eſt ſol, & intelligentia operatus hominem autem generari ab homine immediatum eſt verum per accidens, non per ſe.

Amplius eiuſdem eſt motus contrarius, & inſuper quies, & generatio, & corruptio. quare id quod fit, cū fit id, quod fit, tunc corrumpitur. neq; n. quod mox fit, neq; poſterius. eſſe enim oportet quod corrumpitur.

Et etiam motus perſ̄ contrarium erit eiuſdē rei, & quies etiā, & generatio, & corruptio.

Res generata dum generatur, non eſt ens ſimpliciter. Phy. 6. 3. & Sale 6. Phy. 99 & 3 Phy. 69.

Hic perfitur primū demōſtrationem.

a Aſt tranſmutatio poſſet eſſe ſine ſequēte, ſi ante eā eſſet alia tranſmutatio cōtinua. Hoc patet Phy. 6. 3. & Sale 6. Phy. 99 & 3 Phy. 69.

Si igitur tunc generatio eſt generata, qñ generatur, qñ igitur corrumpitur? quoniā impoſſibile eſt vt generetur, & corrumpatur, dum generatur. neq; i poſtremo. quoniam corruptum indiget vt generetur neceſſario.

Ideſt hoc, quod dixit Et etiam, &c. fundatur ſuper tres propoſitiones. quarum Vna eſt, ꝙ res mota i rebus, quæ mouentur motibus oppoſitis eſt eadem. v.g. quoniam id, quod mouetur in loco, idem eſt cum illo, quod quieſcit: & ſimiliter illud, quod generatur, idem eſt cum eo, quod corrumpitur. Secunda autem propoſitio eſt, quòd omne generabile eſt corruptibile. & hoc apparet per inductionem, & declarabitur perfecte in primo Cœli, & Mundi. Tertia vero eſt, ꝙ corruptum non corrūpitur, dum generatur, neq; res mota quieſcit, dum mouetur. Cum igitur poſuerimus ꝙ generatio habet generationē, ſequitur vt habeat corruptionem: &, cum habuerit corruptionem, ſequitur vt ipſa generatio recipiat corruptionem: et ſic contrarium recipit ſuum contrarium. quod eſt impoſſibile. D.d. Si generatio tunc, &c. ideſt, ſi igitur generatum dum generatur, eſt generatum, non corruptum, ſcilicet quia non poteſt corrumpi apud generationem, qñ igitur corrumpitur, ſi generatio habet generationem? et quoniam impoſſibile eſt corrumpi apud generationem, neq; quando completur generatio, quoniam corruptum eſt ipſum generatū, ſcilicet quòd generatum eſt ſubiectum corruptionis. ſi igit generatio corrumpitur tunc, contrarium erit ſubiectum ſui contrarij. & hoc intendebat cum dixit neq; in poſtremo, &c. ideſt quia res corrupta indiget vt ulla ſit generata, & vt ſit generata, & vt ſit in eadem hora cum corruptione.

Amplius oportet materiam ſubeſſe & ei, quod fit, et ei, quod mutatur. quę igitur erit? vt alterabile, aut corpus, aut anima eſt, ſic id, quod fit, motus, aut generatio.

Et etiam generatum tranſmutatum indiget, vt habeat materiam ſubiectam. quæ igitur eſt iſta materia? quoniam quemadmodū alteratum eſt corpus, aut anima, ita generatum eſt aliquid motus, aut generatio.

Iſta eſt alia ratiocinatio. & eſt, quoniam, ſi tranſmutatio eſt generatio, & omne generatum habet materiam, neceſſe eſt vt trāſmutatio habeat materiam ſubiectam: & illa materia eſt, quæ diſponitur per illam tranſmutationem, ſicut corpus, aut anima diſponitur per tranſmutationem, cum tranſmutatio fuerit in eis. Et dixit quę igitur eſt iſta materia? ſ. materia tranſmutationis, quæ eſt genus, in quo eſt tranſmutatio, non materia, in qua eſt tranſmutatio, ſ. quæ eſt de alio genere à genere tranſmutationis, ſi tranſmutatio fuerit tranſmutata. D.d. quemadmodum igitur alteratum, &c. ſ. quemadmodum igitur tranſmutationis in ſubſtantia ſubiectum eſt aut corpus, aut anima, ſimiliter ſubiectū generationis, ſi generatur, ſ. genus, in quo eſt generatio, debet eſſe aliquid aliud, aut motus vniuerſaliter quicunq;, aut generatio. Vtitur igitur hoc nomine alteratio pro tranſmutatione in ſubſtantia. quoniā, ſi non vteretur hic pro tranſmutatione in ſubſtantia, ſed pro tranſmutatione in qualitate, tunc generatio non erit de ſubſtantia. Et quaſi intendit declarare per hunc ſermonem ꝙ impoſſibilia contingentia ponentibus ꝙ motus habet motum, ita, ꝙ motus ſit ſubiectum motus, eadem contingunt ponentibus ꝙ motus habet motū, ita, ꝙ ſubiectū ſit aliud: quoniam ſequitur

Impoſſē ſ. tranſmutationē poſteriorē ſuā ee tranſmutā. Phy. 6. 3. & 4. de Cœlo 6. 4. quę ibi.

Documentū

ſequitur ex hac poſitione vt motus moueatur, ſicut ſequitur ex prima. qñ, ſicut in tranſmutatione de albedine in nigredinem ſequitur vt nigredo ſit tranſmutata, ſimiliter, ſi genus motus, in quo eſt, fuerit motus, ſequitur vt motus moueatur, & ſi non ponat quòd motus eſt ſubiectum motui, vt poſuimus in primo modo. Et hoc eſt ita, qñ ſubiectum motus intelligit duobus modis. quorum Vnus eſt illud, in quo eſt motus, ſ. corpus motum. & ſm hoc intelligitur primus modus in hoc, ꝙ corpus moueatur, ſm hoc, ꝙ motus ſit ſubiectū motui, ſicut corpus eſt ſubiectum ei. Secundus uero modus eſt genus, in quo eſt motus, ſ. qualitas trāſmutabilis, aut ſubſtātia, aut q̄ntitas, aut vbi, hoc. n. eſt ſubiectū motui erū alio modo. & ex hoc modo ēt ſequitur vt motus moueat, ſi motus habeat motū, ita, ꝙ ſubm ei? ſit aliud à ſubiecto motus. & iſte eſt ſecundus modus.

Subiectū motus intelligit duobus modis.

Et rurſus aliquid, in quod mouētur. oportet enim ꝙ aliqd ſit huius ex hoc in hoc motus, & nō motus, aut generatio. Simul aūt & qūo erit? nō enim erit diſciplinatio diſciplinationis generatio. quare neq; generationis generatio, neq; quædam cuiuſdam.

Et etiam illud igitur, ad quod eſt motus, quid eſt? neceſſe eſt enim vt motus huius de monſtrati ſit de hoc in hoc aliquid, non motus. Et, cum hoc impoſſe eſt hoc intelligi qūo ſit, impoſſibile enī eſt vt ſciētia fiat ſcia. ergo generatio nō habet generationē omnino.

16 Et etiam, ſi poſuerimus ꝙ motus habet generationem, quid igitur eſt illud, ad quod generat motus? qm neceſſe eſt vt motus rei ſit de hoc in hoc: & vt illud, ex quo eſt motus, & ad quod eſt motus, ſit aliud à motu. &, cum poſuerimus ꝙ motus habet generationē, tunc illud, ad quod eſt motus, & ex quo eſt motus, erit motus. quod non eſt intelligibile, ſ. qūo ſcientia fit ſciētia, & motus fit motus. Qm generatū eſt illud, quod nondum eſt in actu perfecto, ſ. quod eſt in via generationis. nam, ſi eſſet in actu, non eſſet illic generatio: qm generatio eſt exitus eius, quod eſt in potētia in actum, & eſt eſſe non completum. ſi igitur motus haberet generationē, tunc eſſe rei in via generationis eēt eſſe eius perfecte in actu: & ſic res, quæ eſt tā cōpleta generata, generaret. & hoc intendebat, cū dixit impoſſibile. n. eſt vt ſcientia fiat ſcia, ſ. qm ſicut eſt impoſſe vt ſcia fiat ſcientia, ita eſt impoſſibile vt generatio generetur.

Generatio ē exitus eius, qd eſt i potē tia in actum, & eſt eē nō cōpletum.

Amplius, ſi tres ſpecies motus ſunt, harū aliquam neceſſe eſt eſſe ſubiectam naturam, & ea, in quæ mouētur. vt neceſſe eſt loci mutationem alterari, aut ferri. Omnino autem, quoniam mouetur omne, quod mouet, tripliciter, aut quia ſecūdum accidens, aut quia pars aliqua, aut quia per ſe, ſm accidēs ſolum continget mutari mutationem. vt, ſi is, qui ſanatur, currat, aut diſcat. eam autem, quæ ſm accidens, dimiſimus pridem.

Et etiam, ſi ſpecies motus ſunt tres, neceſſe eſt vt natura ſubiecta iſti ſit vna earum, & ſimiliter illud, ad quod mouetur. & ſic trāſlatio alterabitur, aut transferetur. Et vſr, cum omne motum mouetur tribus modis, aut p accidens, aut ſm partem, aut per ſe, poſſibile

Mutationis ſpecies.

eſt vt tranſmutatio tranſmuteturꝫ. ver. gra. vt infirmus ecce adhuc iam medicinaſ, aut addiſcit. & iam dimiſimus ſuprius loqui de trāſmutatione per accidens.

Cum dixit ꝙ, ſi motus habet motum, ſequtur vt motus moueatur, incepit inducere inopinabile cōtingēs in hoc, & dixit Et, ēt ſi ipēs motus ſunt tres, &c. i. &, ſi in ꝑdicamēto motꝰ fuerit motus, ſ. ꝙ materia motus ſit motus, ſicut materia alterationis eſt in q̄litate, & materia translationis eſt in vbi. & iam declaratū eſt prius ꝙ ipēs motus ſunt tres, translatio, & alteratio, & diminutio: neceſſe eſt, ſi motꝰ eſt in motu, ſicut alteratio in qualitate, & translatio in vbi, vt idem motus ſit aut in ſua ſpecie, aut in alia. ſi in ſua, ſequitur vt trāslatio trāſferatur, & alteratio alteretur. quod eſt inopinabile, ſi in alia, ſequitur vt translatio alteretur, & alteratio transferatur. quod eſt magis inopinabile. D.d. neceſſe eſt vt natura ſubiecta, &c. & intendit per naturā ſubiectam, genus, in quo eſt motus, t. neceſſe eſt vt materia ſubiecta iſti motui ſit vnus motuū: & ſimiſr neceſſe eſt vt iſte motus, qui eſt quaſi forma in hac materia, ſit vnus trium motuū. & hoc intendebat, cum dixit &, ſimiſr illud, ad quod mouetur, &, ſimiſr eſt neceſſe, vt forma iſtius motus ſit vnus trium motuū. & accipit illud, ad quod mouetur, loco motus, quia illud, ad quod eſt motus, eſt de natura motus. D.d. Et vſr, &c. & intendit declarare qūo ſequtur vt motus ſit à motu per accidēs. manifeſtum eſt enim ꝙ hoc eſt cōſequens motū generatū: & apparet in principio Octaui, & quaſi dicat, & quia oē motum mouet aut per ſe, aut p accīs. & declaratum eſt ꝙ motus nō eſt ex motu per ſe: neceſſe eſt vt motus fiat à motu per accidēs. Et tacuit de illo, qui eſt ſm partem, quia omne, quod habet motū ſm partem, poſſibile eſt vt motus ſit in toto: quia, cum pars diuidatur, ſit totum. ſi igitur eēt poſſibile vt motus moueret ſm partem, eſſet poſſibile vt moueretur ſm totum. & cum eſt impoſſibile vt motus moueatur per ſe, aut ſm partem: ergo eſt poſſibile per accidens: ex quo apparebit ꝙ eſt neceſſarium, i. vt ante oēm tranſmutationem ſit tranſmutatio. Deinde dixit. v.g. &c. i. v.g. vt tranſmutatio de ægritudine in ſcientiam. hæc enim eſt trāſmutatio ex trāſmutatione per accidens, & ſimiliter qa tranſmutaſ de ægritudine in diſciplinam.

Documētū

Quoniam aūt neq; ſubſtātiæ, neq; ipſius ad aliqd, neq; ipſius facere, & pati relinquitur ſm qualitatem, & quātitatem, & vbi motum eē ſolum. in vnoquoq; enim horum eſt contrarietas. Motus igitur ſm qualitatē Alteratio ſit. hoc enim inditum eſt cōmune nomen. Dico aūt qualitatem, nō quæ in ſubſtātia: ceterum differentia qualitas eſt: Sed quæ paſſiua eſt, ſm quam dicitur pati, aut impaſſibile eſſe. Qui vero ſm quantitatem eſt, ſm cōmune quidem inominatus eſt, ſm autem vtrūq; Augmētatio, &, Diminutio, is quidem, qui eſt in perfectam magnitudinē, augmētatio, qui vero ex hac diminutio. Qui aūt ſm locum, & ſm proprū, & ſm cōmune inominatus eſt. vocetur autem Latio nomine cōi. quāuis dicātur ferri hæc ſola proprie, cū nō i ſeipſis ſit, mutātibus locū, ſtare, & q̄cunq; nō ipſa ſeipſa mouent ſm locum.

Et,

Ita ſcē ſ. mētis ſit motus.

Dēs quālitas eſt.

Et, cum motus non est substãtię, neq; relationis, neq; actionis, neq; passionis, remanet vt sit in quantitate, & in qualitate. & vbi tm. qm̃ in vnoquoq; istorum est contrarietas. Motus igit in qualitate sit Alteratio. qm̃ hoc nomen coniunctum est cum qualitate vlr. Et intelligo per quale, nõ omne illud, quod est in substantia: qm̃ differentia etiam est qualitas: sed qualitas, quæ attribuitur passioni, & est illa, per quam dicit aliquid pati, aut nõ pati. Motus autem in quantitate vlr nõ nominatur. vnum aũt eorum dicit Augmẽtũ, aut Diminutio. motus vero ad magnitudinem completam dicitur augmẽtum, & motus ex hac dicitur diminutio. Motus vero in loco vniuersaliter, & proprie nõ nominatur. dicatur igitur Translatio. licet translatio non dicatur vere, nisi de illis rebus tantũ, quę mutant loca, & non habẽt quiescere, & quæ nõ mouent se in loco.

18 Ista est conclusio, quam intendit. qm̃, cum posuit ꝙ motus inuenitur in tribus p̃dicamentis, & declarauit ꝙ non inuenitur in substãtia, neq; in relatione, neq; in actione, aut passione, sequitur vt solũmodo sit in istis tribus. Et dixit qm̃ in vnoquoq; istorum est contrarietas. & innuit vltr hoc, ꝙ causa vltr, propter quam est possibile vt motus sit in tribus p̃dicamentis est quia contrarietas exit in eis, hæc enim est ratio quare est motus. Et dixit Motus igitur est in qualitate, &c.t. & intendit per hoc, quod dixerat tm, ꝙ positum ad placitum. D. d. Hunc igit per qualitatem, in qua inuenitur motus, intendit dicere, quæ est in p̃dicamẽto substantiæ, v.g. differentias, quæ sunt qualitates substantiales, sed in p̃dicamento qualitatis sunt attributi passioni, ut passibus qualitas. & hoc intendebat, cum dixit & est illa, p quam dicit aliquid pati, vt non pati. & intẽdebat genus per hoc. Nã p̃dicamento qualitatis passibilis, & potentiam naturalem, & impotentiã. qm̃ per hoc, quod dixit pati continet duo genera simul, continet genus passibilium et genus, quod dicit impotentiã naturalẽ, & per hoc, quod dixit & nõ pati innuit potentiam naturalẽ. Et dixit hoc tm, vt per attributionem large, sicut posuit genus attributionem primo in definitione. qm̃ in Septimo istũ declarabit ꝙ motus alterationis non inuenit in p̃dicamento qualitatis, nisi in genere qualitatis passibile. Fauor enim, gutta, & vitium. nam istæ qualitates recipiunt magis, & minus. & nõ est ita de qualitatibꝰ, quę sunt in natura, & in tertio in quadrato, quæ est tm quantitatem illa aũt, quæ dicit tm potentiam, & impotentiã naturalem est propinqua passibile, & videt ꝙ in ea non est motus. & in Septimo perficiabitur de hoc. sed tm vero istius rei hoc loco apparet ꝙ tm eam inuenit motus. D. d. Motus aũt in quãtitate, et c.t. et motus cõis, qui est in p̃dicamento quantitatis, f. qui continet duas spes, non habet nomen sed altera duarum specierũ dicit Augmentũ & reliqua Diminutio. D. d. Motus vero in loco, & c.t. et intendit cõis oibus motibus, qui sunt in loco, et est tal, quæ est tal ꝙ genus istius motus, nõ habet nomen. Et intendit per proprium motum, qui ita se habet ad hunc motum generaliẽ sicut spẽs. & hoc est ẽm idioma græcorum. D. d. dicit igitur Trãslatio. idest nos aũt vocemus illud, quod inuenitur in spẽbus istius motus, translationẽ. Et, quia hoc nomen trãslatio dicit in idiomate eorum de eis, quæ mouẽtur in loco, quæ non hũt cessare in eo ex se, f. quæ mouentur violente, & de corporibus ipsis simplicibus, narrauit hoc, & dixit licet translatio, &c.t. licet translatio in nostro idiomate dicat vere de rebus, quæ mutant sua loca, & non hũt cessare ex se, cum sint animata. D. d. & quę non mouent se in loco. & forte addidit hoc, quia hoc nomen translatio apud eos dicebat de motibus violentis tm. qm̃ [a] corpora quatuor simplicia existimant moueri se in loco, sed non hũt quiescere ex se. [b] Et forte hoc nomen translatio apud eos dicebatur de omni, qđ mouetur in loco, ſterq; de habentibus animas. [c] corpora enim simplicia non mouent se in loco, nisi per accidens: & illa, quæ mouent se in loco, sunt animata. ẽm hoc igitur animata sunt illa, quæ quiescunt ex se. &, cũ dixit ꝙ ista duæ dipones non inueniũtur in eis, de quibus dicitur hoc nomen translatio apud eos, demõstrat ꝙ hoc nomen translatio apud eos dicebatur de nõ animatis, siue mouentur naturaliter, aut violenter.

Prima expõ.

a Corpa quatuor simplicia existimant moueri se in loco, sed nõ hũt quiescere ex se. V. de cõne. & phy. cõ. 16. qđ vide. Arius ꝙ hoc c. 29. 8 phy. fi. &c.

b Secundi c Corpa. simplicia nõ mouẽtur se in loco, nisi p accidens.

Quæ aũt est in eadẽ forma mutatio in magis, & minus alteratio est. Quæ enim ex cõtrario est in contrarium motus est, aut simpliciter, aut aliquo modo. In minus enim cũ iterit, in contrarium dicetur mutari: in magis autem, vt ex contrario in seipsum. differt enĩ nihil ẽm quid mutari, aut simpliciter. verum aliquo modo oportebit cõtraria esse. magis autem, & minus esti ex eo, quia plus, aut minus contrarij ineſt, & non. Quod igit hi tres soli motus sunt ex his manifestum est.

Et transmutatio etiam, quæ est in eadẽ specie, in magis, & minus est alteratio. Qm̃ est motus. aut ex contrario, aut ad contrarium, aut simpliciter, aut quodam modo. Trãsmutatio igitur, cum est ad minus, dicitur ꝙ res trãsmutatur ad contrarium: &, si ad magis, dicitur ꝙ transmutatur ad illam ex contrario. qm̃ non est differentia inter hoc ꝙ res transmutetur quodã modo, & simpliciter, nisi in hoc, ꝙ duo contraria necesse est vt sint existẽtia quodã modo. & magis & minus sunt, vt cõtrarium existẽs, aut nõ existẽs sit quodã modo magis, & minus. Declaratũ est igit ex hoc, quod isti tres sunt motus tantũ.

19 Cum posuit ꝙ motus sunt de contrario in cõtrariũ, &, quia latet hoc, qm̃ nos videmus eandem spẽm trãsmutari de simili in simile, vt cum albũ trãsmutatur ad magis album, aut nigrũ ad magis nigrum, incœpit dissoluere hoc, & dixit Et transmutatio ẽr, &c.t. & transmutatio non tolũmodo, quæ est de specie in spẽm contrariam est alteratio, vt album in nigrum, sed transmutatio, quæ est in eadem specie ẽm magis, & minus, vt album in magis album, & econuerso. D. incœpit declarare ꝙ ista transmutatio, quę est in eadem specie est de contrario in contrariũ, & dixit Qm̃ est motus, &c. idest, & diximus ꝙ ista transmutatio est motus de cõtrario in contrarium, aut simpliciter, aut quodãmodo. et iste motus, f. qui est in eadem specie, est de contrario in cõtrarium quodã modo. Et intendit, qui cõ sequeretur

retur, si ois motus esset de contrario in contrarium simpliciter: cũ aũt inueniatur duobus modis, f. in respectu extremitatum, & medij, non cõtingit quæstio. Et, cũ narrauit ꝙ motus, qui est in eadẽ specie, est de aliquo contrario in aliquod contrariũ, incœpit declarare hoc, & dixit. Transmutatio igitur, cum est ad minus, &c.t. & in transmutatione, quæ est in eadem specie inueniuntur magis, & minus ex contrarietate. cum igit trãsmutatio fuerit de magis in minus dicetur transmutari ad contrarium: qm̃ non fit minus, nisi ex mixtione cõtrarij. v.g. qm̃ id, quod est magis album, quod transmutatur ad minus album, dicit transmutari ad aliquod nigrũ: &, cum econuerso, dicit trãsmutari ad aliquod albũ. D. d. qm̃ nõ est differentia, &c.t. & hoc est necesse, qa nõ est dicta inter hoc, ꝙ res transmutet quodãmodo non simpliciter, & ꝙ transmutet simplr in hoc, ꝙ vtraq; trãsmutatio indiget vt sit de contrario in contrarium, nisi in hoc, ꝙ in transmutatione simplr duo contraria sunt contraria existentia simplr, & in transmutatione quodãmodo sunt contraria quodã modo. Et hoc intendebat cũ dixit sed in contrarijs, &c.t. sed contraria in trãsmutatione, quæ est simplr, sunt contraria in ea existentia simplr, & in transmutatione quodã modo sunt contraria quodam modo. & hoc intendebat, cum dixit sed in contrarijs, &c. idest sed contraria in transmutatione, quæ est quodam modo, sunt cõtraria in ea quodam modo. & quasi per hoc dat cautam, propter quã quædam transmutatio est de cõtrarijs simplr, & quędã de aliqbus contrarijs. D. d. et magis, et minus, &c. & quasi dicat & magis & minus est vt cõtrarium, aut medium diuersentur ẽm minus, & magis.

Nõ ẽtmin*, nisi ex mixtione cõtrarij. Idẽ infra. c. 41. Si vt de oppositiõ. 2. cor. cõ. 16. Vide contr. Zam.

In transmutatiõe simpliciter cõtraria sunt simplr, & in trãsmutatione q̃dã mõ contraria sunt q̃dã mõ. Idem supra cõ. 6. et infra cõ. 12.

Immobile ãt modis dicit

Immobile autem est & quod omnino non potest moueri, sicut sonus est inuisibilis. Et quod in multo tempore vix mouetur. Aut quod tarde incipit, quod dicitur ægre mobile. Et quod aptum natura est, potestq; moueri, non mouetur autem tunc, cũ aptum natura est, & vbi, & quomodo: quod quidem immobilium solũ quiescere voco. contraria enim quies motui est. quare priuatio erit susceptiui.

Et Immobile est illud, quod nõ potest moueri omnino, v.g. sonus ẽ inuisibilis. Et illud, quod mouet tarde, & difficile est illud, quod dicitur difficilis motus. Et illud, quod innatũ est moueri, & potest moueri omnino, sed non mouetur in illa hora, in qua innatum est, & vbi innatum est, & sicut est innatum. et hoc solum inter alia immota dicit quiescens: & quies est contraria motui.

20 Hic vult etiam declarare quid sit quies, quæ opponitur motui in rei veritate, & incœpit sermonem in declarando hoc, ẽm quot modos dicitur immobile, & dixit Et Immobile est illud, quod non põt moueri, &c.t. & immobile dicit multis modis. dicitur enim immobile illud, cuius species nõ est innata recipere motum, vt dicitur ꝙ sonus est inuisibilis, quia non est innatus vt videatur. D. d. Et illud, quod mouet tarde. &c.t. & vt dicitur immobile etiã illud, quod difficile mouetur, & tarde. & isti duo modi dicuntur immobile tranſumptiue.

Et Alexan. dixit & ꝙ illud, quod est tardi motus est aliud ab illo, quod est difficilis motus. qm̃ illud, quod est difficilis motus, est illud, quod incipit tarde, non tilad, quod mouetur tarde. Deinde. d. Et illud, quod est innatum, &c. idest & dicitur immobile tertio modo illud, quod habet naturam vt moueatur, sed non mouetur in illa hora, in qua innatum est moueri, & in loco, in quo innatum est moueri, & qñ cessat à motu, quo innatum est moueri. & hoc intendebat cum dixit & vbi est innatum, &c.t. est in loco, in quo innatum est moueri, & potest moueri illo motu, quo innatum est moueri. quiescés enim in rei veritate est hoc, f. illud, quod caret motu in tempore, in quo innatum est moueri, & in loco, in quo innatum est moueri, & in dispositione motus, ẽm quam innatum est moueri. Sed ista quies videtur esse rei motæ ex se, & quies violenta, non quies naturalis. Quiescés enim naturaliter est illud, quod caret motu in loco, in quo non est innatum moueri. Sed forte contentus est à deſcriptione quietis per hoc, quia est manifestius, & notius. & intendit declarare ꝙ quiescés in rei veritate est illud, quod opponi vero motui, & est illud, quod caret motu vero, & tacet de ſcriptionem aliorum modorũ quietis, quiescens enim naturaliter innatum est moueri in alia hora. Et põt intelligi hic de innato, & possibili illud, quod est cõmune violento, & naturaliter. terra enim, cũ quiescit in suo loco naturali, caret etiam cum hoc illo, quod innatum est habere violenter ex motu, & in loco, in quo innata est habere hunc, f. motum violentum, & in tempore. & ẽm hoc ista deſcriptio erit communis omni quiescenti. & ideo intelligẽdum est hoc ex quiete primatio motus dicit de tribꝰ modis, qui sunt motus in rei veritate. D. d. & hoc solum, & c. idest & hoc postremum eius, quod dicit immobile, est illud, quod dicit quiescens in rei veritate, & est id, quod dicit esse contrarium vero motui.

Immobile ãt modis dicit

Quid igitur est motus, & quid quies, & quot mutationes, & quales motus manifestum est ex dictis.

Summa Secunda, in qua agitur de Vnitate, & Pluralitate motus.

Caput Primum, in quo declarat quid sit Simul, quid Separatim, quid Tangere, quid Inter, quid Consequẽter, quid Contigũ, & quid Continuum.

Post hæc aũt dicamus quid ẽ Simul, et Separatim, & qd est Tãgere, et quid est Inter, & qd Cõsequenter, & qd Contiguum, et quid Cõtinuum, & qbus vnũquodq; horum ineſte aptum natum sit.

Manifestum est igitur ex his dictis, quid est motus, & quid est quies, & quot sunt trãsmutationes. Dicamus nunc igitur quid est Simul, & quid est Separatim. & qd est Tangere. & qd est Inter, & quid est Sequi. & qd est Succedere, & Cõtinuari, & vnũquodq; istorum, in qbus innatum est inueniri.

21 Declaratum est igitur ex dictis quid est motus in rei veritate, & quorum est definitio motus p̃dicta. Et tertio: qm̃ ille nõ distinxit inter generationem, & corruptionem, & alios motus. hic aute declarauit ꝙ vide finitio non dicit simpliciter, nisi de istis tribus c.t. perfecto enĩ, quæ accepta est in definitione motus, quæ est tanq; genus, non inuenitur in transmutatione, quæ est

in generatione, s. qm [a] in ea non est perfectio diminuta de genere eius, id quod est mot9, s. a genere perfectionis competentes, ex [illegible] est, qm forma est indiuisibilis, & quia generatio est de non esse. D.d. & quid est [illegible] quae opposita vero motui. D.d. et quot sunt [illegible] i. transmutationes, quæ non sunt motus, quae inueniuntur in substantia, & in aliis pdicamẽtis [illegible] intendit qm in hoc sermone distinxit [illegible] a vero motu. Et, quia in hoc sermone [illegible] incoepit hic quærere sm [illegible] sermones facientes scire illa, quæ [illegible] motui, vt fiat pparatio ad illud, quod vult perficere [illegible] et dixit Dicamus nũc, &c. idest [illegible] intentionem eius, quod dicimus [illegible] Simul, & Separatum, & Continuum, & Consequentia, & quid est in eo istius propositionis, Inter, quæ est necessaria in motibus. D.d. & vnũquodque illorum, &c. &, cum exposuerimus istas intẽtiones declarabuntur subiecta propria vniuscuiusq; eorũ, v.g. quoniam, cum fuerit declaratum quid est continuatio, declarabitur, quæ sunt res cõtinuæ, & quę sunt res non continuæ, & similiter de aliis.

Qui Simul & Separati, Tangere, & Inter.

Simul igit̃ dicunt̃ hæc eẽ sm locũ, quęcũq; in vno loco sunt primo. Separatim autem, quæcunq; sunt in altero. Tangere aũt, quorum extrema sunt simul. Inter vero, in quod prius aptum natura est puenire id, quod mutatur, q̃ in quod vltimum mutatur, sm naturam continue mutationem patiens, in paucissimis autem est inter, tribus. vltimũ enim est mutationis contrarium.

Dicimus igit Simul in loco in rebus, quæ sunt in eo simul [illegible] sm primo loco. Et dicimus Separatim in rebus, quæ sunt in locis diuersis. Et dicit Contigua, dũ extrema sunt in simul. Et dicit Inter, intelligendo illud, id qd primo trãsmutat [illegible] natum est ire, antequã [illegible] illud, id quod postremo trãsmutat, cũ trãsmutatio eius fuerit sm cursum naturalẽ, & continua. & inter saltẽ inuenit̃ in tribus. finis enim transmutationis est cõtrarium.

22 Simul [illegible] modis [illegible] est in libris de Prædicamentis [illegible] de illis [illegible] mo[illegible] primũ locũ, con[illegible] mediante [illegible] Et di[illegible] si continentia fuerint duo, erũt [illegible] Et, quia [illegible] incoepit describere [illegible] Separatim in rebus, quæ sunt in lo[illegible] in demonstratione [illegible] D.d. [illegible] contigua, &c.t. & Cõtigua [illegible] & hæc est contiguatio [illegible] mathematice [illegible] supponuntur [illegible] superficies eorum [illegible] Mathematicam [illegible] & ideo di[illegible] & res contiguæ

sunt, quarum vltima, q̃ sunt in actu sunt insimul, & dicũtur contigua, sicut dixit, dum vltima sunt insimul. & hoc significat quod contiguatio significat hanc intentionem. Et per simul, intendit hic illa, quæ sunt in loco. & sm hoc erit in loco per accidens: qm vltima non sunt in loco essentialiter. D.d. & dico Inter, &c. idest & Inter est illud, ad quod transmutatum transmutatur primo, i. antequã transmutetur in illud, in quod transmutatur in postremo. Istud enim est primũ eius, ad quod transmutatur transmutatum, cum non transmutatur ad ipsum per suam trãsmutationem ad aliud, nisi si motus haberet motum. sed, cum motus non habet motũ, sicut prædiximus: & motũ, qñ est in illo, ex quo ẽ motus, dicit nondum transmutari, &, cum fuerit in illo, ad quod dicitur iam transmutari, & desinere in transmutatione: ergo non dicitur transmutari, nisi quando fuerit inter. Et inter necessario est de natura ei9, ad quod est motus. qm, si motus fuerit in loco, inter erit locus, s. primus locus, ad quem motum mouetur. & similiter, si motus fuerit in qualitate, tunc inter erit prima qualitas, ad quam transmutatur transmutatum. qm autem necesse est vt sit hic primus locus, & quomodo est primus apparet ex hoc, quod diximus quod motus non habet motum. Et dixit q necesse est vt motus sit sm cursum naturalem. qm, si non fuerit sm cursum naturalem, possibile est vt qescat interim: & tunc inter erit illud ipsum, ad quod est motus. & ideo dixit dum fuerit continua. D.d. & inter est saltem in tribus. idest in duobus contrariis, & medio. qm, si medium nõ fuerit, non erit inter. Deinde dixit finis enim trãsmutationis est contrariũ, i. & inter inuenitur in tribus. quoniã finis, & principium transmutationis sunt duo cõtraria, & inter illa est aliqd, s. inter contraria.

nent duo demonstrata Idẽ infra. c. Vide clar pro hoc infra cõ. 29. Vltia nõ sunt in loco essẽtialiter, sed per accidẽs [illegible] positus [illegible] de generatione. c. 29 ubi hr [illegible] que p se, [illegible] q p accñs, &c. vide [illegible] Zim.

Mediũ ẽ d natura eius ad quod e motus.

Quid Cõtinue.

Continue aũt mouet, quod nihil, aut paucissimum intermittit rei, non tpis. nihil enim phibet intermisisse, & statim ẽt post primã sonuisse vltimam, sed rei, in qua mouet. hoc aũt & in iis, quę sunt sm locum, & in aliis mutationibus manifestum est.

Et illud, quod mouet sm Cõtinuationẽ est illud, quod nõ deficit oĩno, & saltẽ in illa intẽtione, in qua est motus, nõ in tpe. qm nihil prohibet deficere, & statim euenire neuma, quod dr Bam, cum neumate, quod dicitur Zir. nos enim intelligimus per hoc intẽtionem, in qua est motus. et hoc manifestum est in transmutationibus, quæ sunt in loco, et in aliis transmutationibus.

23 Cum accepit in definitione eius, quod est inter, continuationem motus, incoepit exponere continuationẽ in motu, & d. Et illud, quod mouetur, &c. i. et illud, qd mouetur sm continuationem, sic describitur. qm est illud, quod non deficit omnino sm intentionem, & sm tempus &, si defecerit sm intentionem, erit paucum. sm vero tempus deficit sm intentionem, quæ quidem non deficit sm illud: qm plura mota non deficiunt sm tps, & motus eorum non est continuus, vt qui inducit neuma, quod dicit Bam, post neuma quod dicit Zir. iste enim non desistit sm tempus: desistit vero sm motum, qm neuma, quod dicitur Bam, est aliud in intentione a neumate, quod dicitur Zir. & in continuis non potuit necessario vt non deficiant omnino in intentione: quia plura mota continua deficiunt aliquantulum in intentione, vt animalia, quę ambulant: illa autem, quę natãt, aut volant, nõ deficiunt in intentione omnino.

D,d.

D.d. nos enim intelligimus per hoc illam intẽtionem, in qua est motus, i. & nos descripsimus continuationẽ hac descriptione, quia, cũ diximus motũ continuũ, intelligimus cõtinuationẽ intẽtionis, in qua est mot9, rei motæ, i. qm, si motus eius fuerit in loco, cõtinuatio ei9 erit in loco: &, si in alteratione, cõtinuatio ei9 erit in alteratiõe. D.d. et hoc manifestũ est in trãsmutationib9, quæ sunt in loco, & in aliis trãsmutationib9, i. qm cõtinuatio in eis est in intentione, in qua est trasmutatio.

Cõtrarium autem sm locum est quod sm rectam distat plurimum. minima enim finita est: mensura autem finitum.

Et contrarium in loco est distantissimum in rectitudine, qm minima linea recta est finita: & finitum est paruum.

24 Cum posuit q omnis motus est de contrario in contrarium, incoepit notificare quę sunt contraria in loco, & dixit Et contrarium in loco, &c. i. & loca contraria sunt illa, inter q̃ est maxima distantia recta. & ista sunt superius & inferius simpl. & dixit in rectitudine, quia distãtia maxima, & minima non definiunt, nisi p lineã rectã, &, si nõ, posse est ponere inter qlibet duo puncta distantias infinitas arcuales diuersas. Et hoc intendebat, cũ dixit qm minima linea recta est finita, i. qm minima linea recta posita inter duas distantias est vna. & hoc intẽdebat, cum dixit finita. & , quia minima linea inducta inter duo puncta est recta, necesse est vt maxima linea in mundo, cuius vnus finis est superius simpliciter, & secundus est inferius simpliciter, definiat per rectã. qm hęc est finita, i. vna, [a] linea aũt arcuales sunt infinitæ. & ideo in eis non inuenit maxima linea, neq; minima. D.d. & finitum est paruum. & intendit per finitum, rectum, quia inter duo puncta nõ cadit, ex eo nisi vnũ tantũ. & intẽdit per paruũ, breue. i. & [b] linea recta est breuissima linea inducta iter duo pũcta opposita. & ista linea est mẽsura, cũ mẽsura sit minima.

Vide 10. meta. 13.

Distãtia maxima, & minima non defini unt, nisi p lineã rectam. De 4. phy. cõ. 5.

[a] lineę arcuales sunt infinitæ [illegible] idem [illegible] cõ. 27.

[b] [illegible] 28.

Consequenter.

Consequẽter aũt est inter quod, post principium solum, existens aut positione, aut natura, aut alio aliquo sic determinatum, nihil est eorum, quæ sunt in eodem genere, & id, ad quod cõsequẽter est: dico aũt, vt ad lineã linea, vel lineæ, aut ad vnitatẽ vnitas, vel vnitates, aut ad domum domus: aliud autem nihil prohibet esse inter. Consequenter enim ad aliquid est consequenter, & posterius aliquid est. non enim vnum consequenter est ad duo, neq; noua luna ad secundam consequenter est, sed hæc ad illa.

Et dico Sequi in illo, quod est post principiũ, aut in situ, aut forma, aut in alia intẽtione, &, cum hoc fuerit positum non erit inter illa aliquod illius generis: v.g. aut linea, aut lineæ sequantur lineam, aut vnitas, aut vnitates sequantur vnitatem, aut sequatur domus domum: & nihil prohibet vt inter hæc duo sit aliquid non illiusmodi. Sequens enim est sequens in aliquo priori, & in aliquo posteriori. non enim vnum sequitur duo, neque nox nouilunii sequitur noctem futuram, sed ista sequitur illam.

25 Et dico Sequi, &c. i. & dicitur Sequi in re, quæ est post aliam, quæ est quasi principium, aut in situ, vt cũ dicimus domum sequi aliquam domum, aut in forma specifica, verb. gra. q aial ambulans sequitur hominem. Et intendit per aliam intentionem sequens sm naturam, v. gr. quod dualitas sequitur vnitatem, & trinitas dualitatem, &, vt cũ dicimus quod in sermonibus narratio sequitur procemium. & existimatur q sub hoc collocatur sequens sm placitum: et est oppositum ei q est sm naturam. Deinde dixit &, cum hoc fuerit positum, &c. i. & est necesse vt inter hæc duo, quæ dicuntur sequi, nõ sit aliquid sui generis. i. vt inter lineas cõsequentes non sit linea, & inter domus cõsequentes nõ sit domus. & nihil prohibet vt inter illa sit aliquid alterius generis. ver. gra. quod inter domos consequentes sit aliquid, quod non est domus. D.d. Sequens enim est sequens, &c. i. Sequens enim est sequens aliquod pcedens ipsum sui generis, & ipsum est posterius ab eo. Consequentia igitur sunt illa, in quibus sunt prius, & posterius, aut in situ, aut in specie, aut in natura, & sequens est posterius, non prius. vnde nullus dicit quod vnum sequitur duo, & nox nouilunii sequatur futuram noctem, sed econtrario.

Contiguũ aũt est quod, cũ cõsequẽter est, tãgit. Qm aũt omnis mutatio in oppositis ẽ, opposita aũt sunt & cõtraria, & quę sm contradictionẽ sunt, cõtradictionis aũt nihil est medium, manifestum est q in contrariis erit id, quod est Inter. Cõtinuum autem est quidem quod contiguũ quiddam est. dico autẽ esse Continuum, cũ idẽ fiat, & vnus vtriusq; terminus, quibus tãgunt. &, vt significat nomen, contineantur. hoc autem esse non potest, si duo sint vltima.

Et Sese succedere est illud, quod est cõsequẽs, & tãgens. Et, qa oĩs transmutatio est in oppositis, & opposita sunt cõtraria, & cõtradictoria, et inter cõtradictoria nõ est mediũ, manifestum est q Inter est in cõtrariis. Continuum vero est quodammodo sese. sed dico Continuum, quando vltimũ vtriusq;, in quo tangunt se, fuerit idem, & fuerint continua, sm q significat hoc nomen, quod est impossibile si vltima fuerint duo.

26 Et Sese est illud, in quo inuenitur prius, & posterius, in quo vltima sunt insimul, qa hoc nomen sese significat consecutionem, & tactum insimul. significat igitur duo, et ideo dixit Et Sese est illud, quod est consequẽs, & tangens. qm tangentia sunt de speciebus diuersis, sese vero sunt eiusdem speciei, sicut cõsequentia. Deinde incoepit declarare vbi inuenitur inter, & dixit q Inter inuenitur in cõtrariis mediatis & propter hoc impossibile est vt motus sit in contradictoriis, aut in contrariis immediatis. & sermo ei9 in hoc manifestus est. D.d. Continuũ vero, &c. i. Continua aũt sunt sese, i. quorũ vltima adunãtur apud contactũ, & fiunt vnum, & in hoc differt continuũ a sese. D.d. sm q significat hoc nomen, i. in rebus naturalibus, & artificialibus. in naturalibus vero dicimus q continua sunt illa, quorũ vltima [illegible] vnam naturali, vt in membris cõtinuis, & in artificialibus, qm vltima eorũ fiunt vnũ p artificium [illegible] mathematicis vero dicimus continua quorum vltimum [illegible] ginatur eẽ cõe cum eis, vt pũctus, qui est [illegible]

lineis,& linea duabus superficiebus. & ista continuitio non est natura is. & hic intendimus describere continuationē naturalē. D.d.quod est impossibile, &c.t.& impossibile est vt continuatio fit duorum continuorū, quando vltima eorum non fuerint adunata.& hæc est differentia inter tele,& continua.

Hoc autem determinato, manifestum est ꝙ in rebus est cōtinuum, ex quibus vnum quid aptum natura est fieri secūdum contactum. & vt demum fit continuum vnum, sic & totum vnum erit, vt aut clauo, aut glutine, aut tactu, aut intertu.

Manifestum est igitur ꝙ cōtinuatio est in rebus, quę innata sunt, vt ex eis fit vnum per cōiunctionē. & quēadmodū copulatum fit vnum qñq; similiter totum fit vnū, ver. gr. a. per applicationem,& conclauationem, & p cōtactum,& per consolidationem.

27 Cum dicit ea quę innata sunt continua, ꝙ sunt illa, quę innata sunt vt vltima eorum sint unum, dixit. Manifestum est igitur ex hac descriptione ꝙ continuatio est in rebus, quę innatę sunt vt ex eis fit vnū per coniunctionē, t. aut plagamentū, aut p applicationem, aut p cōsolidationem. illa aūt, in qb⁹ is nō inpantur hæc, non habēt cōtinuationem. D.d.ex quem admodū copulatū,&c.t.& quēadmodū copulatū fit in aliqua hora unū, s. per adiunctionē vltimorū inuicem per glutinentū, aut per aliud, similiter vltę partes cōtinuatorum vnū, qñ illis non fuerit vltimū cōmune inter ea, & ipsa simul destruuntur. Et quasi intendit dicere ꝙ eadem dubitatione trāsferuntur de separatione ad continuationem, similiter trāsfertur de continuatione ad adunationem.

Documētū.

Manifestū aūt est,& quod primum est id, quod consequenter est. quod.n. tāgit necesse est cōsequēter esse, quod aūt cōsequenter est non oē tangere. quapropter & in prioribus rōne consequenter est, vt in numeris, tactus aūt nō est. Et, si qdem cōtinuū est, necesse est tangere, si vero tangit, nondū cōtinuū est. nō.n. necesse est vnum esse ipsorū extrema, si simul tinxit. sed, si vnum sunt, necesse est simul esse. quare vltima constitio fm generationem est. necesse est enim tāgere, si constituerunt extrema: ea vero, quæ tangūt, non oia constituunt. in quibus aūt non est tactus manifestum est ꝙ neq; est constitio in his.

Manifestū est etiā ꝙ primū istorū est seq. tangens, etiā necessario sequit, sed nō oē, qd sequit, est tagēs. & ideo sequi inuenit ēt in principiis in rone, v.g. in numeris, tāgere autem no est in eis. Et quod est cōtinuū necessario tangit, et qd est tangens nōdū est cōtinuum. qñ nō est necesse vt extremitates eorū sint vnū, si fuerint simul: sed si fuerint unū, erunt infimul. vnde sequi vt adunatio sit postrema oī in eorum esse. illa enim, quorū extrema sunt adunata, necesse est vt sint se tāgētia: & tagētia no necessario sunt adunata. & illa, in qbus nō est cōtactus, manifestum est ꝙ in eis nō est cōtinuatio, neq; adunatio.

Intēdit per primū, prius naturaliter. qm̄ oē tangens est sequens, & nō oē sequēs est tangens. &, cum sequēs non fuerit, non erit tāgens. & hæc est dispositio prioris naturaliter. Et, cum narrauit ꝙ nō oē, quod sequitur, tangit, dixit & nō sequi inuenitur in principiis in rōne. & intēdit per principia in rōne, principia in definitione, s. qñ inuenitur in pluribus rebus, & in eis non inuenitur contactus, vt est dispositio in numeris. Et intendebat qñ hoc est quasi genus, & genus est primū in rōne. Et, cum declarauit ꝙ cōsequens pcedit naturaliter tangens, declarauit etiam ꝙ tangens præcedit naturaliter continuum. omne enim continuum est tangens, & non conuertitur. qñ non sequitur vt omnia tangentia adunentur fm vltima. & hoc intendebat, cum dixit qñ nō est necesse vt extremitates eorū sint vnū, si fuerint infimul, s. qñ non sequitur, si vltima eorum fuerint infimul, vt sint vnum, ita, ꝙ omne tangens sit cōtinuum. D.d. sed, si extremitates, &c.t. sed sequitur econuerso, s. qñ, si fuerint cōtinua, s. si extrema eorum fuerint vnum, necesse est ꝙ ante fuerint contacta, s. ꝙ extrema eorum fuerint infimul, s. qñ necesse est vt cōtinuum sit prius contactum, & post consecutionem, et tunc continuatur. Et, quia adunatio est, qñ vltimum cōmune, quod est inter duo continua, destruit, & hoc accidit necessario post continuationē, quem admodū continuatio accidit post cōtactum, & contactus post cōsecutionem, dixit necesse est igitur, etc. t. et, quia oē adunatū prius fuit continuū, & oe continuū prius fuit contiguū: & nō sequitur vt oē cōtiguū sit cōtinuū, nedū sit adunatū: & non sequitur similiter vt omne cōtinuū sit adunatum: & cum consecutio non fuerit, continuatio non erit: &, cum continuatio non fuerit, adunatio non erit. ergo hæc quatuor præcedunt se adinuicem secundum ordinem naturaliter.

Adunatio ē qñ vltimum cōe qđ est inter duo cōtinua, destruit, & hoc accidit necessario post continuationē, quem admodū continuatio accidit post cōtactum, & contactus post cōsecutionem

Quare, si est punctum, & vnitas, qualia dicunt separata, non possibile est vnitatem, & punctū esse idem. his.n. inest tāgere, vnitatibus aūt cōsequenter. & inter hæc qdem cōtingit esse aliquid: omnis enim linea inter puncta est: inter illas autem non est necesse: nihil enim est inter dualitatem, & vnitatem.

Sequitur igitur ex hoc ꝙ, si sint hæc puncta, & vnitas, absoluta, vt dicunt, impossibile erit vt vnitas, & punctum sint idem. quoniam punctus habet tangere, vnitates vero sequi habēt se adinuicem. & inter puncta potest ee aliquid: qm̄ oīs linea est inter duo puncta. d. translator ita cecidit in Græco. & videtur mihi ꝙ deberet dicere, ꝙ inter duo puncta est linea. vnitates vero non habent hæc necessario: quoniam inter vnitatem, & dualitatem non est aliquid.

Et, cum sequi sit, aliud à tāgere, necesse est, si fuerint puncta, & vnitas existentia per se, vt dicunt dicentes puncta esse elementa corporum, vt punctus sit aliud ab vnitate. Puncta enim possunt tangere, s. imaginari punctum tangere punctum & sic est possibile imaginari corpus componi ex eis. Vnitates vero possunt sequi, & non tangere. & hoc, quod dixit est fm opinionem eorum, qñ in Sexto de arabit ꝙ impossibile est punctum tangere punctum. Et forte intēdit per hoc, quod

29

Prima ratio inter puncta, & vnitates. Prima exemplificatio.

Secunda.

Expositio Themistij.

quod dixit, ꝙ punctus habet tangere, s. ꝙ lineæ tangūt se per punctū, & nō est ita in vnitatibus. Et similiter exponit Themistius hūc locū. & Alex. exponit hic tactum pro superpositione. D.d. & inter puncta, &c. et hæc est differētia vera inter puncta, & vnitates, s. qñ inter vnitatē & vnitatē non est aliqd, & inter punctū & punctum est linea. & ideo dicit ꝙ differentia est inter vnitatē, & punctū. licet vtrunq; sit indiuisibile. & est ꝙ vnitas non habet situm, & punctus habet: quia est in aliquo loco demonstrato lineæ, aut extremo, aut medio. D.d. ois enim linea est inter duo puncta, s. inter quælibet duo puncta est linea, fm ꝙ puncta sunt vltima lineæ. Et dixit, vt mihi videt, ꝙ inter puncta pōt ee aliqd. quia dicētes puncta esse, hōc pro possibili inter ula non esse aliqd: sed non negāt hoc esse possibile, sicut negant ipsum de vnitatibus. Et videt mihi ꝙ induxit conuersam ppositionis intentæ, s. dicētis ꝙ inter quælibet duo puncta est linea, quia nondū apparuit. & cōuersa eius est manifesta, & est ꝙ omnis linea est inter duo puncta. qñ, cum cōcedat ꝙ omnis linea est inter duo puncta, conuertetur particularis sic, ꝙ inter aliqua duo puncta est linea. & ex hi, cū concedatur ꝙ ois linea est inter duo puncta, declarabitur ꝙ inter quælibet duo puncta possibile est vt sit linea. qui, si fuerit impossibile, non erit verum dicere ꝙ ois linea est inter duo puncta. qñ, cū fuerit verum hoc, s. quod nulla duo puncta sunt, inter quæ est linea, erit vera conuersa eius, quæ est, nulla linea est inter duo puncta. qđ est falsum manifestū. & hoc est apud me illud, quod intendit Aristo. qui propter dimisit hanc propositionē, & accepit conuertam: licet translator existimet quōd hic fuit error in libro Græco. & intelligendū est hic per lineam, lineam fluitam.

Prima expō Themi.

Secunda intricata.

Quid igitur est simul, & separatim, & qd tangere, & quid inter, & quid cōsequenter, & qd contiguū, & quid continuum, & qbus vnumquodq; horum inest, dictum est.

Et iam igitur posuimus quid est esse insimul, & separatim, & tangere, & inter, & sequi, & sese, & continuum, & in quibus inuenitur vnumquodq; istorum.

Dubium.

Quoniam ex hoc, ꝙ declaratum est in descriptionibus istarum, declarabitur in quibus inueniuntur. Et quæret aliqs, qñ esse insimul est tāgere, qui omnia cōtigua sunt insimul & omnia, quæ sunt insimul in loco, sunt contigua. & similiter est dispositio in esse. Dicendum est igitur ad hoc, vt videtur, ꝙ licet esse insimul, & tangere sint idem fm subiectum, tñ sunt duo fm definitionem. qñ esse insimul opponitur ad esse solum: et tangere nō opponitur ad esse solum, sed ad esse separatum. Et in definitione eius nō apparet locus, sed in definitione eius, quod est esse insimul apparet locus. Sese autem separatur à contiguo. qñ sese est contiguum, & sequens. & sese est in potest esse corpus, & potest esse non corpus, verbi gra. motus, aut tempus. motus enim est sese ad motum, & tempus ad tēpus. sed tempus non tāgit ipse. qñ contigua necessario sunt magnitudines. [a] in natur. ahb⁹ vero est corpus, in mathematicis aūt potest esse linea, aut superficies. [b] sed omne contigauum in mathematicis est continuum.

Caput Secundum. Quotupliciter dicatur Motus unus: Et qui proprie unus, qui ue plures.

VNus aūt motus dr multipliciter. Vnū enim multipliciter dicimus. Genere igit vnus est fm figuras predicamenti. latio enim omni lationi genere vnus est. alteratio aūt à latione diuersus genere est. Specie aūt vnus est, cum genere sit vnus, et in iduidua specie sit. vt coloris quidem sunt differentiæ. Igitur alius specie denigratio, & dealbatio. omnis igitur dealbatio omni dealbationi idem fm speciem erit, & omnis denigratio denigrationi: albedini autem non amplius. quapropter specie vnus est dealbatio dealbationi omni. Si autem sunt quædam, quæ & genera simul, & species sunt, manifestum est quōd specie quodammodo vnus erit, simpliciter autem vnus specie non. vt disciplinatio, si scientia species quidem est existimationis. genus autem scientiarum.

Et Vnus motus dicitur multis modis. qñ Vnū dicit multis modis. vnus igitur in Cienere est fm figuras predicamēti. qñ, qñ trāslatio comparatur ad aliquam translationem, quæcunq; sit, erit vnum in genere. alteratio vero est alia à trāslatione in genere. & vnus in Specie est, qñ fuerit vnum in genere, deinde fuerit sub specie, quæ non diuiditur. v.g. qñ color est multis modis. Et ideo nigritica tio est alia ab albificatione in specie. & sic ois albificatio cōuenit in spē oī albificationi, & omnis nigrificatio omni nigrificationi: albificationi vero non conuenit. & ideo albificatio cum omni albificatione comparatur per illam vnum in specie. Cōuenientes igitur in genere, & specie infimul manifestum est ꝙ sunt vnus motus in specie, quōd aūtē sit fmpliciter vnus motus in specie, nō. v.g. qñ disciplina sit scientia, qñ est spēs cōsyderatiōis, & genus. s. scientiarū, v.g. Grāmaticæ, & Geometriæ, & cæterarum scientiarum.

37

In hoc capō incēpit dicere fm quot modos dicitur motus vnus. qñ hoc est vtile, & necessarium de pertractatione de motu, vtrum sit æternus, aut non. ex dixit Et Vnus motus dicit multis modis. idest, Vnus motus dicitur multipliciter, quia vnum dicitur etiam multipliciter. motus enim dicitur vnus fm Genus, & est ille, qui est vnus fm formam prędicamentorum, in quibus sunt, scilicet quia communicāt in vno prædicamento prædicamentorum, in quibus inueniuntur motus, v.g. translatio ad supernus, cum cōparatur ad trāslationem ad infernus, qui est fm genus, vnus, in quo est motus in loco, cui prædicamento vbi, & hoc intendebat, cum dixit, t. quoniā omnis translatio, qñ comparatur ad aliam translationem diuersam in forma, tunc duæ translationes inuenientur vnum in genere. D.d. alteratio vero, &c.t. & hoc manifestum est, quoniam prædicamenti alterationis, s. qualitatis, aliud est à prædicamento translationis, quod est vbi. D.d. & vnus in Specie, &c.t. & ex dicitur vnus motus secundo modo, s. fm [illegible] vnus motus in specie est, qui duo motus [illegible] vnus in genere, & vnus in vltima specie, [illegible] uiditur in alias species. Deide dicit verbi gra [illegible]

Cū, pp quā qdā mot fit diuersi ſpē, & qdā cōuenientes ſm ſpē, ē diuersitas eius, ad qd ē motus in ſpē, aut cōuenientia eius in ſpē. cōfer infra. t.c. 35.

causa, propter quā qdam motus sunt diuersi ſm ſpēm, & qdam conuenientes ſm ſpēm, est diuersitas eius, ad quod est motus in specie, aut cōuenientia eius in specie. v.g. quia colores, qui sunt fines motuū, qui sunt in coloribus, sunt multi modi, ideo motus, qui sunt in coloribus diuersis in specie, sunt diuersi in specie, & qui sunt in conuenientibus in specie, sunt conuenientes in specie. ver. gra. quoniam nigrificatio, quia est ire ad nigredinem, & albificatio est ire ad albedinem, & nigredo differt ab albedine in specie, ideo nigrificatio, quæ est motus ad nigredinē, differt ab albificatione in specie, quæ est motus ad albedinem. &, quia hæc albedo conuenit in specie cum hac alia albedine demonstrata, ideo hæc albificatio conuenit cum hac albificatione in specie. D.d. albificationi vero non conuenit, ideſt motus vero, qui est in albedine, non conuenit in specie ei, qui est in nigredine: cum nigredo differat ab albedine in specie. D.d. Conuenientes igitur, &c. i. manifestū est igitur quòd, cum diximus quòd omnis motus conueniens in specie est conueniens in genere, non sequitur vt omnis motus conueniens in genere, & specie, s. vnus in genere, & specie, fit vnus motus in specie simpliciter. qm̄ quædā species sunt, quæ sunt genera. D.d. ver. gra. &, cum disciplina fuerit scientia, &c. ideſt & vnus motus in genere, & specie non est vnus in specie simpliciter, scilicet ꝙ scientia ad disciplinam est species cōprehensionis, cum comprehensio quædam est disciplina, ideſt ex disciplina, et quædam non ex disciplina. et, cum hoc, quòd dixit species est genus plurium scientiarum disciplinatarum.

Cōprehēſio q̄dā est ex disciplina, & q̄dam sine disciplina.

Dubitabit autē aliquis, ſi vnus specie motus ſit, cū ex eodem idem in idem mutetur. vt vnum punctum ex hoc loco in hunc locum iterum, atque iterum. Si autem hoc est, erit circūlatio rectæ lationi eadem, & voluntio ambulationi.

Et est hic locus quæstionis, s. quādo idem transfertur de vno loco ad alium, v.g. quando idem punctus transfertur de hoc loco in hunc locum vna vice post aliam, vtrum ille motus est vnus ī specie. Qm̄, si ita fuerit, tūc motus circularis conueniet motui recto, & tunc voluntio conueniet ambulationi.

32 Cum posuit ꝙ motus, qui sunt vnus in specie, sunt illi, in quibus illud, ad quod motū mouetur, est, idem in specie, & non existimatur ꝙ isti motus sunt conuenientes ſm speciem, sed motus, qui mouetur de eodem in idem, sed in temporibus diuersis, induxit quæstionē super hoc, & dixit Et est hic locus quæstionis. ideſt & quæritur quando aliquid idem transfertur de eodem loco in eundem locum multotiēs, verbi gratia de puncto. B. ad punctum. C. vtrum isti motus numerentur in illis, qui sunt idem specie, aut non. qm̄, ſi ponatur ꝙ motus, qui fuerint de vno puncto ad vnū punctū, sunt conuenientes in specie, & est possibile vt motum moueatur de eodem puncto ad idem punctum motu recto, & motu circulari, contingit ex hoc, vt motus circularis, & rectus sint idem specie. quod est impossibile. &, ſi ponatur ꝙ sint idem numero, continget vt tps eorū sit idem numero. quod est impossibile. Et, cum induxit quæstionem, incēpit dissoluere illam.

Circulare a recto alterū specie.

An determinatum est, ſi id, in quo est, alterum est specie, ꝙ diuersus motus est: circulare autem à recto alterum specie. genere igit, & specie motus vnus sic est.

Ad hoc igitur dicamus, quoniam iam determinauimus ꝙ illud, in quo est motus, cū fuerit aliud in specie, motus erit alius in specie: & circulare est etiam aliud specie à recto. secundum hoc igitur dicitur quòd motus est vnus in genere, & specie.

33 Quia motus recti diuersantur ſm illud ex quo, & ad quod, & in motu circulari non est ex quo, & ad quod, & est dictum in definitione motus, qui est idem in specie, ꝙ est ille in quo, illud ex quo, & illud, ad quod, sunt idem specie, in numero plura ſm idem tēpus, v.g. motus, qui est ex eodem puncto ad idem pūctum, aut plures motus cadentes inter duo puncta in temporibus diuersis, accidet quæstio prędicta. qm̄ possibile est vt inter duo puncta demonstrata sit motus circularis, & rectus. & similiter possibile est vt inter duo loca conuenientia alijs duobus locis cadant duo motus, vnus rectus, & alius circularis. & sic accidit quæstio. Cum igitur in definitione dicatur loco eius, quod est, ad qđ, & ex quo, illud, quod est, in quo est motus, s. quòd idē motus in specie est ille, in quo illud, in quo est motus, est idem in specie, dissoluetur quæstio. qm̄ duo motus, qui sunt ex eodem loco ad eundem locum, quorum vnus est rectus, & alius circularis, nō erunt in eodem, s. per idem. quoniam rectus erit per lineam rectam, & circularis per rotundam: & circulare est aliud à recto in specie. Et ideo dixit Dicamus igitur, quoniam iam determinauimus quòd illud, in quo est motus, cū fuerit aliud in specie, motus erit alius in specie. D.d. & circulare est aliud à recto specie. ideſt. & isti definitioni eiusdem motus in specie non contingit q̄stio. qm̄ illud, in quo est motus rectus, est aliud ab illo, in quo est circularis, econtrario primæ definitioni.

Quæſtionis ſolutio.

Simpliciter autē vnus motus est, qui substantia vnus, et numero eſt. Quis autem huiusmodi sit manifestum erit diuidentibus. Tria enim sunt numero, circa quæ dicimus motum vnū, quod, & in quo, & quādo. Dico autem quod, quoniam necesse est esse aliquid, quod mouetur, vt hominem, aut aurum. & in aliquo hoc moueri, vt in loco, aut in passione. & qm̄: in tpe. n. oē mouetur.

Tria ſit. circa quæ ſt motus nec tum vnum.

In tpe oē mouetur.

Et dicitur ꝙ motus est vnus simpliciter, cum fuerit vnus in se, & in numero. Et declaratur quis motus est iste motus ſm diuisionem. Illa enim, in quibus dicitur motus, sunt tria, res, & quo est, & quando. Et intētio eius est. quoniā necesse est vt sit hic aliquod motum. v.g. homo, aut aurū. & vt motus istius rei sit in aliquo, ver.g. in loco, aut in passione. & ut sit quando: quoniam omne, quod mouetur, mouetur in tempore.

34 Cum declarauit quid est idem motus genere, & specie, incepit declarare quid est idem motus simpliciter, & dixit cum fuerit idem in se, ideſt in sua substantia, & dixit & in numero. quoniam motus, qui est idem in substantia, alius est genere, & alius specie, & alius numero. & innuit quòd diuisio, qua vtus est in motu, est diuisio in substantia eius. quoniam [a] illud, quod significat hoc nomen vnum, & essentia, & quiditas in istis rebus,

a Illud, qđ ſi gnificat hoc no. nē vnū, et essentia, & qđitas in istis rebꝰ, ſ. de diuisu.

Mot⁹ cōſtituit ex tribꝰ ſ. re mota, illo, in q̄ motus, & ſpe. ſi oppoſitū. d. iuſp. cō. 3. ubi dixit q̄ motus nō cōſtituit ex tpe, qui ps est de accīb⁹ motus, cū vide cōſiter ſimas tunc t. 8. ph. t. 64.

rebus, est idē. D. dixit Et declaratur, &c. i. & ſm diuisionem motus in motus, qui conueniunt, & differunt in rebus tribus, ex quibus constituitur motus, declaratur quid est motus vnus in numero. Et, cum narrauit ꝙ ex ista via potest declarari quid est vnus motus in numero, incēpit declarare hoc, & dixit Illa enim, in quibus est motus, &c. ideſt illa enim, ex quibus cōstituitur motus, sunt tria, res mota, & res, in qua est motus. v.g. vbi in translatione, quod est genus, in quo est motus, & hoc intendebat, cum dixit & res, in qua est. & intēdit per qm̄, tempus. qm̄ ex tribus fit motus. Et, cum numerauit ista tria, ex quibus cōstituitur motus, dixit Et intentio eius est, &c. t. & hoc est ita. qm̄ manifestum est per se quòd necesse est vt in omni motu sit aliquod motum, verbi gra. homo, & frustum auri, & vt motus sit in aliquo, verbi gratia in loco, aut qualitate. & intēdit per illud, in quo est motus, materiam motus, in qua est motus, sicut formam. & hoc manifestū est ꝙ non mouetur. & hoc distinctum est apud perscrutationem eius, quod est vtrum motus habeat motum. D.d. & vt sit qm̄. i. in tempore. & hoc declarabitur in Sexto. & existimatur ꝙ aliquantulum ex eo declaratū est in sermone de tempore.

Qꝛ reſpuan t. ad vnita tem ſimpli.

Horum autem genere quidem, aut specie esse vnum est in re, in qua mouetur. contiguum autem erat in tempore. Simpliciter autē vnum esse in omnibus his est. Etenim in quo est, vnum oportet cē, & indiuisibile, vt formā. Et rursus ipsum quando, vt tempus vnum, & non intermittere. Et quod mouetur vnum esse, non ſm accidens, vt album nigrescere, & Coriscum ambulare. vnum autem est, & Coriscus, et albū, sed ſm accidens. Neqꝫ cōmune. erit enī simul duos homines sanari ſm eādem sanationē, vt lippitudinis. sed non vnus hic est, sed specie vnus est.

Et motum esse unum in genere, aut specie est ex istis rebus, in quibus est motus. & sequitur hoc vt sit in tempore. Ipsum autem esse eundem simpliciter est in omnibus istis. Illud enim, in quo est motus, debet esse vnū scilicet induiduum demōstratum, verbi gratia in specie. Et quando, verbi gra. quoniam tēpus debet esse vnum sine defectu. Et motum debet esse vnum, nō per accidens, verbi gratia vt albus niger fiat, & Socra. ambulat. & albus, & Socra. sunt idem, sed per accidens. Neque commune. quoniā possibile ē vt hō sanet vna sanitate ab ophthalmia oculi. sed iste motus nō est vnus, nisi in specie.

35 Cum declarauit quid est motus vnus in genere, & in specie, & declarauit quòd vnus motus simpliciter sequitur per diuisionem eius in illa, ex quibus fit motus, & notificauit illa esse tria, incēpit declarare quando motus erit vnus in genere, & in specie, & in numero secundū ista, & dixit Et motum esse vnum in genere, & specie, &c. ideſt & motus erit vnum in genere, aut in specie, ſm illud, in quo est motus, & motum. [a] Et dimisit diuisionē, quam innuit in motu, quia tam est declarata, quoniam antequā inciperet ad declarandum istos motus ſm conuenientiam, & diuersitatem eorū in istis rebus, deberet incipe à diuisione, dicendo quòd omnis motus, aut non conuenit in aliquo istorum, aut conuenit in quibusdam, aut in omnibus. deinde cōuenientes, aut sunt cōuenientes in genere, aut secundum speciem, aut ſm numerum. sed, quia hoc intelligitur ex hoc, quod dixit, et est manifestū per se, incēpit determinare species eius, & numerare diuisiones vtiles ad sciendum, ſm quot modos dicitur vnus motus, & dixit Et motum esse vnum in genere, &c. ideſt & motus est vnꝰ in genere, aut in specie, ſm illud, in quo est motus, scilicet in natura, in qua est motus. quoniam, ſi illa natura fuerit vna ſm genus, verbi gratia qualitas, aut vbi, motus non erit vnus secundum genus. &, ſi illa natura fuerit vna ſm speciē, motus erit vnus ſm speciē. verbi gratia vt duo motus sint albificatio, & nigrificatio, aut translatio. Et, quia huiusmodi motus, scilicet vnus in genere, aut vnus in specie, nō est necesse vt sit vnus ſm tempus, dixit et sequitur tempus hoc, ideſt, et accidit huiusmodi motibus vt sint i tēpore, aut vno, aut pluribus vno. s. quòd nō est necesse in esse eiusmodi motus in genere, aut in specie, ſm quòd est vnus in eis, vt sint in vno tempore: sed hoc sequitur, & accidit naturæ motus, ſm quòd est motus, scilicet vt sit in tempore, non quòd sit motus, qui dicē per tempus. Et, cum declarauit dispositionem essentialem, qua motus est vnus in genere, aut in specie ab accidentali, ideſt à dispositione accidētali, incēpit declarare illa, quæ sunt necessaria in esse eiusdem motus simplr, qui est vnus ſm numerum, & dixit Ipsum autem esse vnum simpliciter, &c. ideſt motum autem esse vnum simpliciter est, vt sit vnus simpliciter in omnibus istis tribus, scilicet vt sit vnus motus numero in moto, & in eo, in quo est motus, & in tempore. [a] Deinde incēpit declarare hoc, & incēpit ab illo, in quo est motus, & dixit Illud enim, in quo est motus, &c. & hoc est ita. quia, ſi motus est vnus numero, necesse est vt illa natura, in qua est motus, sit vna numero, scilicet individuum demōstratum speciei illius naturæ. & hoc intendebat, cū dixit. v.g. in specie. i. v.g. aliquod individuum individuorum speciei illius, in qua est motus. Et, cum narrauit quòd est necesse in vno motu secūdū numerum, vt illud, in quo est motus, s. materia motus, sit vnū numero, incēpit declarare etiam quòd necesse est, quòd tempus sit vnū numero, et dixit Et quando, &c. ideſt etiam necesse est vt tempus motus sit vnum numero sine defectu, ideſt quòd inter ipsum nō cadat quies, sed erit continuus. quoniam tunc non esset vnus motus, quia tēpus eius non esset vnum. [b] qm̄ illud, in quo est motus, licet sit vnū numero, similiter res mota, ſi moueatur in temporibus diuersis, tunc motus eius non erit vnus in numero. Deinde induxit tertium necessarium, & est quod res mota debet esse vna numero, & hoc essentialiter, non accidentaliter, & dixit Et motū debet esse vnū, non per accidens, &c. t. & in hoc, ꝙ motus sit vnus in numero, necesse est quòd res mota sit vna in numero, non per accidens. quoniam, ſi fuerit vna per accidens, tunc erit possibile vt moueat in duobus motibus insimul in eodem tēpore. verbi gratia quoniam albus, & Socrates sunt idem per accidēs, quando accidit quòd Socra. sit albus, & ideo possibile est hoc vnum per accidens moueri duobus motibus insimul. vt niger fiat, ſm quòd est albus, & ambulet, ſm quod est Socra. Deinde dixit Neque commune. intendit illud, in quo est motus, quoniam commune aut qđ necesse est, vt illud, in quo est motus, sit tempus, sunt vnum in numero. vnde dicit esse tempus esse vnum numero nō adhuc in hoc, quod dixit

a Illud, qđ ſi gnificat hoc no. nē vnū, et essentia, & qđitas in istis rebꝰ, ſ. de diuisu.

b Nō ſemꝑ mobile mouetur motu vno numero, quia nō ſemꝑ mouetur motu continuo, & vno numero. Aduerte tex. & com.

sit vnus numero, cum illud, in quo est motus, fuerit cõmune, non vnum numero. & quasi dicit, & impossibile est, si illud, in quo est motus, fuerit cõmune, vt motus sit vnus numero, licet tempus sit vnũ numero. qm̃ possibile est vt duo homines infimul sanentur ex vna infirmitate in specie in vno tempore, tamẽ sanatio eorum nõ erit vna in numero, sed in specie, s. motus, quo mouentur, licet tempus sit idem.

Socratem autem ſm eandem quidem alterationem alterari specie, in alio autem tempore, & iterum in alio, si quidem contingit corruptum iterum vnum heri numero, erit & hic vnus. si vero nõ, idem quidem erit, vnus autem non.

Si autem Socr. alteratur eadẽ alteratione in specie, sed hoc in aliquo tempore, deinde iterum in alio tempore. sed, si possibile est vt illud, quod iam corruptum est, reuertatur, & fiat vnum in numero, tunc motus possibile est, vt sit etiã vnus. &, si illud fuerit impossibile, motus erit ille idem, sed non vnus.

36 Pisa expõ. Hæc est quæstio, circa hoc, quod dictum est, ꝙ in hoc, ꝙ motus sit vnus numero, necesse est vt tempus sit vnum numero. qm̃ potest aliquis dicere ꝙ, cum idẽ motum mouetur eodem motu in specie vna vice post alteram, t. pluries. verbi gra. vt modo moueatur, deinde quiescat, & inde reuertat ad illum motum, quo mouebatur prius, quontã ille motus secundus, & primus sunt vnus in numero, eõdem modo in generatione ꝙ, cum idem individuum corrumpitur, deinde reuertitur, sunt vnum in numero. Et ideo dixit Si autem Socra. &c. ideſt sed, cum posuerimus quod Socra. mouetur in aliquo vno iterum post primam vicem, v. g. alteratur iterum post, aliud autem transfertur, tũc, si corruptum, quando reuertitur, est vnum in numero motus, Socra. qui reuertitur, post quam quies interuenit, est vnus. &, si aliud non fuerit, hoc non erit. & hoc intẽdebat, cum dixit, si igitur possibile est, &c. ideſt motus Socr. qui fuit modo, & post reuertitur, possibile est, vt sit vnus. & ideo dixit post si igitur illud fuerit impossibile, &c. hoc igitur est vnum eorum, quæ possunt intelligi ex hac quæstione. Et forte intendit per hanc quæstionem venire ad quæstionem de motu cõtinuo, quomodo motus est continuus cũ hoc, ꝙ in omni motu quædam pars corrumpitur, & quædam generatur, & cum corruptum non reuertitur, non est hic vnus motus in numero. & ſm hanc expositionem, cum dixit tunc motus possibile est, vt sit et vnus, intendit, si igitur est possibile vt illud, quod est corruptum reuertatur, & fiat vnum in numero, possibile erit vt sit hic vnus motus in numero: &, si illud fuerit impossibile, non erit hic vnus motus in numero: sed impossibile est vt generatum, & corruptum sint idem numero: ergo impossibile est vt vnus motus sit in numero: licet sit vnus subiecti numero, & in eodem, & continuus. & hoc erit finis huius quæstionis. Si autem cõcederemus quod aliud, quod generat̃, post corruptionem est vnũ numero, non sequitur vt motus cõtinuus sit vnus motus tm̃, ideſt licet motus, inter quos est quies, cum subiectum eorum fuerit vnum numero, & illud, in quo est motus fuerit etiam vnum numero. Et videtur, si ista quæstio intelligatur de motu continuo, ꝙ differentia inter partes motus continui, & motus, qui reuertitur iterum post aliud, sit hæc, s. quod generatum, & corruptum in istis motibus, vtrũq; distinguitur à reliquo per quietem interiacentem, in motu vero continuo generatum non distinguitur à corrupto, neq; demonstratur, sed est vnũ numero. possibile est igitur dicere ſm hoc ꝙ motus cõtinuus est unus numero, sed modo magis diminuto, ꝙ modo, quo dicimus in re quiescente, ipsam esse vnã ſm numerũ. &, si intendit per hunc sermonem dubitare de motu, qui est iterum post primũ, dissolutio est manifesta, cum fuerit concessum ꝙ generatũ, & corruptum nõ sunt idẽ in numero. et hoc manifestũ est per se. & illud, qđ dixit post, signãt ꝙ non intẽdit, nisi quærere de motu cõtinuo, quasi dicat, si igitur posuerimus ꝙ Soc. transferi iterũ post primũ, si fuerit possibile, ut illud, quod est corruptũ, reuertatur, & fiat vnum in numero, tũc motus iteratus põt esse vnus in numero, nedum continuus. & sic est intelligendus iste locus. & sic nõ accidet q̃stio valoris in hoc, ꝙ, cum aliquid fuerit corruptum, & post reuertatur nõ est idem in numero. Et quia ita est, dixit. Si aũt Soc. &c. i. sed, cum posuerimus ꝙ Socr. mouet̃ in aliquo vno iterum post aliud, v. g. ꝙ alteret, aut transferatur iterum post aliud, tunc, s. illud, quod iam est corruptum, reuertatur, & fiat idem in numero, motus Socra. qui heri fuit, reuertet̃ idem. quod est impossibile. Et forte ista expositio est difficilior. & manifestius est ex verbis eius hoc, quod ipse intendit declarare, ꝙ necesse est in hoc, ꝙ vnus motus sit ꝙ tempus sit vnũ, sed fecit qõnẽ de cõtinuo, aut forte intẽdit vtrunq; qm̃ ex illis, quæ dicit post, apparet ꝙ ipse fecit quæstionem de continuo: quoniam duæ quæstiones sunt similes.

Habet autem dubitationem huic similẽ, et vtrum vna sanitas, & omnino habitus, & passiones substantia sint in cõporibus. moueri nãq; videntur habentia, & fluere. Si igit̃ eadem, & vna sit mane, & nunc sanitas, cur nõ etiam, cum intermissam acceperit iterũ sanitatem, & hæc, & illa vna numero erit?

Et est etiã quæstio similis ista, si vtrũ sanitas est eadẽ, & vsr vtrũ formę, & passiones sunt in corporibus in suis subst̃atijs. qm̃ nos inuenimus illud, quod habent ex hoc in eis, dum mouentur, & fluunt. Si igit̃ sanitas, quæ fuit in mane, & quæ est nũc, est eadẽ, quare sanitas, quæ fuit, & destruitur, et post reuertitur, illa, & ista non sunt eadem in numero?

Quia quæstio prędicta fundatur super hoc, s. vtrum 37
generatum, postq̃ corrumpitur, sit idem in numero cũ corrupto, & fuit positum ꝙ, si fuerit idem in numero, continget vt motus, qui fuit Soc. hodie, & qui fuit heri, sint idem in numero, &, si posuerimus ꝙ est aliud, continget vt non sit vnus motus in numero, incœpit dicere quod talis quæstio accidit in formis quiescentibus, quia sunt in trãsmutato, & dixit Et est q̃stio, &c. ideſt & est quæstio similis q̃ntˀ dictæ de motu vno in numero, & de formis, & vsr de passionibus, quæ sunt in corporibus, quæ sunt in suis subst̃atijs, vtrũ sint eædem, dum corpus fuerit idem, aut non sunt eadẽ, si corpus deterens nõ fuerit idẽ, s. multiplicatæ ſm multiplicationem corporũ, aut qũo est. nos enim videmus hãc formam existentẽ in corporibus, & corpus mouer. t. transmutari, & fluere semper. vnde necesse est, vt ita sit in formis, quæ sunt in istis corporibus, cum sint in substantia corporũ trãsmutabilium. si igit̃ sanitas, quæ fuit

fuit hodie Socr. & quæ fuit heri sit eadem in numero, necesse est vt sanitas eius quæ est, deinde destruit̃, deinde reuertatur, sit eadem in numero. &, si hoc est inoportunabile, necesse est vt non sit hic eadem forma in numero. D. d. vtrum sanitas est eadẽ. t. in numero, s. quæ fuit heri in Socr. & quæ est hodie. D. d. & vlr, &c. t. & hęc persecutatio vlr fundatur super hoc, s. vtrum formę, et passiones existãt in substãtia corporũ. qm̃, si ita fuerit, necesse est vt illud, quod inuenitur in corporibus motis, & fluentibus, moueatur, & fluat. vnde sequitur vt formæ moueantur, & fluant. &, si formæ fluunt, & sunt eædem in numero, necesse est vt forma, quæ fuit heri, deinde reuertitur hodie, postquam corrumpitur, sit eadem in numero. & hoc contingit in eodem motu, quoniam dictum est ꝙ necesse est ut subiectum eius sit idem numero. si igitur non est hæc eadem forma in numero, ergo neq; idem motus numero.

Eadem enim ratio erit. verum tãtum interest, quòd, si duo idem hoc sunt, sicut numero vnus, & habitus esse necesse est. vnus enim numero actus vnius numero est. Si vero habitus vnus est, fortassis alicui non videbitur vnus & actus esse. cũ enim cessauerit ambulãs, non amplius est ambulatio: rursus autem ambulante erit. Si igitur vnus, & idẽ est, continget vnum, & idem & corrumpi, et esse sæpe. Hæ igitur dubitationes extra præsentem sunt consyderationem.

Quoniam eadem ratio est in hoc, præter hoc, s. in quo differunt. quoniam duæ actiones, & si sint duæ ex illo eodẽ, necesse est vt formæ etiam sint, sicut illæ duæ in numero. quoniam eadem actio in numero est eiusdẽ in numero. Et, si forma fuerit eadẽ, dignius est vt nullus existimet ꝙ actio etiam sit eadem. quoniam homo, cum cessauerit ab ambulare, non erit tunc illud apud ipsum ambulatio: &, cum reuertitur, & ambulat, tunc erit ambulatio. Si igitur ambulatio est eadẽ, possibile est vt idem corrumpatur, & generetur multotiẽs. Sed istæ q̃stiones sunt extrinsecæ ab hac persecutione.

38 Differentia inter qõnes. Probõ eius. Cum narrauit ꝙ in hoc, ꝙ formæ etiam sunt eędem in numero, accidit qõ similis ei, quæ accidit ex hoc in eisdem motibus in numero, & dedit similitudinem inter ista, incœpit dare differentiam, & dixit Quoniã eadem ratio est, &c. ideſt in hoc, quod contingit in formis, & in ipsis motibus. Qm̃, si forma iterata est eadẽ motus, qui est hmõi, est idẽ. &, si forma, quę est hmõi, est plus vna, motus, qui est hmõi, erunt plures vno. & sibi ecõtrario. &, si forma, quæ habet continuũ eẽ, fuerit vna, cũ hoc, ꝙ suũ subiectũ est semper in transmutatione, ita motus cõtinuus in esse erit vnus in numero, cũ hoc, ꝙ suũ subiectũ demõstratũ est trãsmutatũ. &, si ille, q est hmõi, fuerit plusq̃ vnus, forẽ, q̃ sunt hmõi, erũt plures. Quia igit̃ iter motus, & formas est ista sibi tudo manifesta, non est differentia inter motus, & formas in qõnibus accidentibus in eis, præterq̃ in hoc, quòd adunatio in motibus, & formis non est in rebus consequentibus. Quoniã, cum actio, s. motus fuerit eadem, sequitur vt formę subiectæ illius actionis sint eędem. & similiter forma agens illam. Et, cum forma fuerit eadem, non sequitur vt motus sit idem. qm̃, cũ Soc. ambulat hodie, & ambulauit heri, subiectum est idẽ, & motus sunt plures. & similiter ab eadem forma inueniuntur plures actiones in tẽporibus diuersis. Sagitatur diceret præterq̃ in hoc, quòd differunt. qm̃ actio, cũ fuerit vna forma, erit vna, cũ vero forma fuerit vna, non sequitur vt actio sit vna, tunc sermo esset manifestus per se. sed dixit, præterq̃, &c. Et iste sermo, vt apparet, non est verus. qm̃ non sequitur, cum actiones fuerint plures in numero, vt formæ subiectę illiº actionis sint plures in numero, neq; formæ agentes, neque sequitur ad hoc, ꝙ, si eadem actio in numero, puenit ab eadem forma, aut est in eadem forma, quòd necesse est vt plures actiones inueniantur, aut à pluribus formis, aut in pluribus formis. nisi esset verum ꝙ posset conuerti consecutio à destructione antecedentis. Sed ista differentia videtur differẽtia inter hoc, ꝙ accidit in primo aspectu. existimatur enim quòd, cum vnus motus in numero fuerit vnius subiecti numero, ꝙ sequitur ꝙ plures motus sunt plurium subiectorũ. existimatur tamen ꝙ nõ ex eadem forma, aut in eadem forma est eadem actio. Et sic iste sermo habet duas differentias. differentiam, s. ſm hoc, ꝙ accidit in primo aspectu. & differentiam ſm ipsam rem. & iõ dixit dignius est igit̃ vt nullus, &c. t. & differentia inter illa est. qm̃, cum actiones fuerint plures, existimatur ꝙ necesse est vt formæ sint plures. quia existimat, cũ eadẽ actio fuerit ab eadẽ forma, ꝙ sequitur plures actiones esse à pluribus formis. & nullus existimat ꝙ, cum forma fuerit eadem, ꝙ necesse est vt actio, quæ prouenit ex ea, aut quæ est in ea, sit eadem. iste enim homo demonstratus, qm̃ cessat ab ambulatione, non puenit ex eo ambulatio & qm̃ reuertitur ad ambulationem, tunc prouenit secunda ambulatio. Et forte intendit, sed est differentia inter hoc, ꝙ sequitur ex hoc ſm similitudinem, et ſm ipsam rem. qm̃ ex similitudine, quæ est inter motus, & formas, sequitur ꝙ, cum posuerimus plures motus esse, sequitur plures formas esse. sed non est necesse. qm̃ idem motus est eiusdem formæ: & ex eadẽ forma non est idem motus. Et forte intendit per duas actiones, duas passiones. qm̃, cum passiones fuerint duæ, sequitur vt formę sint duæ. quod non sequitur in actione. & quasi intendit dare differentiam in hoc inter actionem, & passionem. & super hãc expositionem est sustinendum. Et, cum scripseram hoc, nondũ mihi occurrerã librum Alex. in hoc capitulo, & post multum ipsum dicere ppinquum huic. dicit enim ꝙ actio dicta in hoc loco dicta est equiuoce. & ꝙ Arist. intendebat p actionem, cũ dixit qm̃ actiones, si fuerint duę, &c. t. subiectũ actiõis, & quasi d. ꝙ, si subiectũ actionis fuerit duo, sequi ꝙ formæ sint duæ. D. declarauit hoc, & dixit qm̃ eadem actio in numero est eiusdem in numero. & hoc est ita. qm̃ vnum subiectũ in numero est unius formæ. Et dedit rõnem super hãc expõnẽ, & dicit de hoc, ꝙ inuenti in qbusdã libris loco istius sic, sed differunt. qm̃, si fuerint duæ in numero, necesse est vt formæ sint sic. & non dixit a tionem. Deinde reuertus est ad primam quæstionem, & dixit Si igitur ambulatio, &c. t. si igitur ambulatio Socr. heri, & ambulatio hodie est eadem, possibile est vt aliqd idem generetur, & corrumpatur multotiens, & dicatur ipsum esse idem, quod est valde inopinabile. Et, qa quæstio dicens quomodo formæ sunt eædem, & corpora sunt semper in transmutatione, non est huius scięt̃iæ, aut huius loci, dixit Sed istæ quæstiones, &c. ideſt, & propter hanc quæstionẽ dixerunt qdam Antiqui ꝙ non est hęc scięt̃ia necessaria, & ꝙ omnia sunt in transmutatione, & est sermo sophisticus. vnde Loquentes in lege Mahumeti dicunt quod accidentia

non remanent per duo tempora: & intendũt ꝙ omnia sunt mota præter substantiam.

Motus oīs continuus.

Quoniam autem continuus omnis motus est, & simpliciter quidem vnum, & continuũ esse necesse est, si omnis † quidem diuisibilis est. ❴ &, si continuus, vnus. nõ enim fiet omnis continuus omni, sicut neq; aliud vllum cuius quoduis, sed quorum vnum sunt vltima. vltima autem aliquorum quidem non sunt, aliquorum autem sunt, sed specie differentia, & æquiuoca. quomodo nanque tanget, aut vnum fiet vltimum lineæ, & ambulationis?

† a.l. quidē & diuisibilis ē.

Et, quia oīs motus est cõtinuus, ideo motus, qui est simpl'r vnus, debet esse cõtinuus, cum oīs motus est diuisibilis. &, si motus fuerit continuus, erit vnus. qm̃ non oīs motus est cõtinuus cũ omni motu, quẽadmodum in alijs nõ quilibet continuatur cũ quolibet, sed illa, quorũ vltima sunt vnum. et quædam nõ hñt vltima, & quædã habẽt, sed in forma sunt æquoca. qm̃ impoſe est vt vltimũ lineæ tangat vltimũ ambulationis, & fiant vnũ.

39 Cum declarauit ꝙ vnus motus in numero est motus, qui est in eodem in numero, et in eodem in tẽpore, & induxit quæstiones super hoc, incœpit dare rõnem, propter quam necesse est in hoc, ꝙ motus sit unus in numero. ut tẽpus sit vnum, & subiectum sit vnum. & est, quia est cõtinuus. Et dixit Et, quia oīs motus, &c. idest, & quia omnis motus est continuus, quia omnis motus est diuisibilis, necesse est vt vnus motus in numero sit cõtinuus. Et, cum declarauit ꝙ omnes motus sunt de natura continui, dicit et, si fuerit motus continuus, &c.t. Igitur motus, qui est vnius subie-ti numero, & in eadem re numero habuit partes cotinuas, tunc erit vnus. &, si partes eius nõ fuerint cõtinuæ, nõ erit vnus. et causa in hoc, p̃quam motus sunt, qui non sunt continui, est, qm̃ non omnis motus põt continuari. cum quolibet motu, quemadmodũ impossibile est in rebus, quæ sunt de speciebus continui, continuari ita, ꝙ quodlibet cõtinuetur cum quolibet. qm̃, si ita esset, tunc omnia essent cõtinua: sed continua sunt illa, quorum vltima pñt esse vnũ. & hoc intendebat, cum dixit quemadmodum in alijs, &c.t. impossibile est vt quilibet motus cõtinuet cũ quolibet motu, sicut est impossibile quodlibet cõtinuari cũ quolibet. Deinde iduxit determinationẽ, per quam res fiunt cõtinuæ, & dixit sed [illegible] quorũ vltima sunt vnum. t. entia cõtinua sunt illa, q̃ rũ vltima pñt esse unũ. sed in corporibus naturalibus [illegible] cõtinuatio fit, qm̃ duo vltima fuerint vnum, absq; [illegible] vltimum cõe, quod est vnum, corrumpat. & hñt [illegible] continuatio in magnitudinibus mathematicis. debent intelligi cum ꝙ sunt illa, quæ pñt recipere vltimum cõe & simul res videtur esse in motibus. & sic, cum dixit sed in quorũ vltima sunt vnũ, intendit aut in imaginatione. & hoc est in motibus, & in tpe, & in magnitudinibus, qm̃ ista scientia cõsyderat ẽt de istis quodãmodo, aut in esse. & est hoc in corporibus naturalibus continuis, licet sit dispositio in mẽbris aĩalium consolidatis. D. dedit causam, pp quam q̃dam entia recipiũt cõtinuationẽ, & quædam non, & dixit & quædã non habent vltima, &c.t. & , cum continua sunt illa, quorũ vltima sunt vnũ, vt ꝙ cã in hoc, ꝙ non oīa sunt continua, est, ꝙ non oīa entia hñt vltima: sicut est dispositio in numeris. neq; oīa entia hñtia vltima pñt cõtinuari, neq; ẽt in imaginatione. qm̃ quædam entia habent vltima diuersa in forma, de quibus hoc nomen vltimum dicitur æquiuoce. & hoc intẽdebat, cum dixit sed sunt in forma æquiuoca. Deinde. d. quoniam impossibile est vt vltimum lineæ tangat, &c. deest, & impossibile est dicere quod vltimum lineæ tangit vltimum ambulationis, cum magnitudo non tangat motum. quoniã vltimum in eis dicitur æquiuoce.

Cõtigui igit̃ erũt, et qui neq; ijdem specie, neq; genere. posit̃q enim cucurrit aliquis, ita tim febricitare põt. &, veluti lampas ex successione, latio est contigua, continua aũt nõ. ponit. n. cõtinuũ, quorum vltima vnũ sunt. Quare cõtigui, & consequẽter sunt, † quia tẽpus cõtinuum est, ❴ cõtinuum autem est, quia motus cõtinui sunt. hoc autem est, cum vnum vltimum fuerit amborum.

† a.l. quia tẽpus vnum est.

Dicamus ergo ꝙ motus sesei erũt, & si nõ cõuenient in specie, aut in genere. v.g. ꝙ hõ currit, & febricitat statim. & sicut motus candelæ successiuus est translatio sesea, continua vero nõ. politum est enim cõtinuũ in rebus, quarũ vltima sunt vnũ. Isti igitur motus sunt sesei, & cõsequentes, quia tempus eorum est continuum. & continuatio tpis est per continuationem motus. & hoc erit, quando vltimum amborum fuerit unum.

Cum descripsit motus continuos, incœpit post dicere motus seseos, & dixit Dicamus, &c. idest & motus dicuntur sesei, licet non conuenient in specie, aut in genere, sed est necesse to'umodo, vt vltima eorum sint insimul, licet vt inter eos non sit ques, vt dictũ est in descriptione rerum sesearum simpliciter, siue sue rint motus, aut alia. Et, cum induxit hoc, dedit duo exempla, vnum de motibus seseis diuersis in genere, & aliud in motibus seseis conuenientibus in specie. Et dixit. ver. g. quòd homo currit, &c. idest exemplum motuum seseorum non conuenientium est quòd homo currat, & statim accidit ei febricitatio. Et exẽplum seseorum conuenientium in specie est candela, quæ intrat manus hominum vna post aliam. Deinde dixit continua vero non, &c. idest & isti motus, & similia non dicuntur continua. quoniam positũ est quòd continua sunt illa, quæ possunt habere vltimum cõmune, sed isti non possunt habere vltimũ cõmune. In illis autem, quæ diuersant sm̃ speciem, manifestum est, quòd vltima eorum sunt diuersa. In eis autem, quæ conueniunt in specie, vt motus candelæ de vna manu in alteram, est sesseus, quia ques non interponitur, & priuatur continuatione in rei veritate, quia motum non est vnum. Deinde dixit Isti igit motus sunt sesei, & consequentes, quia tempus eorum est continuum. idest, et motus sesei dicuntur sesei, & consequi, quia tẽpus eorũ est continuum in rei veritate, aut existimatur esse continuum, quia non interponitur illis ques sensibilis. & in rei veritate non est continuum, nisi quando instans, in quo fuit vltimum primi motus, in eo erit initium secundi motus, vt motus mortis, qui sequitur motum vitæ. & isti sunt sesei in rei veritate, scilicet quorũ tẽpus est cõtinuũ in rei veritate. D.d. & tps eorum est continuum, &c.t. & tps motus continui p se est cõtinuũ per continuationem

In illis, q̃ diuersant spẽ, manifestũ est ꝙ vltima eorum sunt diuersa.

continuationem motuũ cadentium in ipm̃. & hoc erit quando vltima illorum motuum fuerint vnum, vt mihi videtur. & continuatio tpis motuum seseorũ est sm̃ ꝙ imaginatur ꝙ vltima eorum sunt vnum.

Motus multi, & non vnus, inter quos ē ques.

Quapropter necesse est eundẽ specie esse, & vnius, & in vno tpe simpl'r continuũ motũ, & vnum. Tempore quidem, vt non immobilitas intersit: in intermittẽte enim quiescere necesse est, Multi igitur, & non vnus motus, inter quos quies est. quare, si aliquis motus sit atu intercipitur, neq; vnus est, neq; continuus. intercipitur autem. si in medio tẽpus est. Eius vero, qui in specie nõ vnus est, non: etsi non intermittitur tempus. tempus enim vnũ est: specie autem motus alius est. motum enim vnũ necesse est & specie vnũ esse: hunc autem simpliciter vnum esse non est necesse. Quis igitur motus simpliciter vnus est, dictum est.

Et ideo necesse est in motu, qui est simpl'r continuus, & vnus, vt sit conueniens in specie, & eiusdẽ rei, in eodẽ tpe. In eodem vero tpe est, ne cadat interim defectus motus: qm̃ in defectu necesse est vt sit ques. Et motus, in quo est ques, nõ est vnus, sed plures. ergo qlibet motus, in quo est ques, nõ est vnus, neq; continuus. & est in eo quies, qm̃ in eo fuerit tps. Motus aũt, qui non vnus in specie, licet non deficiat sm̃ tẽpus, est diuersus in specie. qm̃ vnus motus necesse est etiam vt sit vnus in specie: & nõ est necesse vt iste sit simplex, & vnus. Iam igitur narrauimus quis motus simpliciter est vnus.

41 Cum declarauit ꝙ vnus motus simpl'r. t. in numero debet esse continuus, & iam declarauit ꝙ vnus motus in numero simpl'r est cõuentens in specie, & eiusdẽ rei, & in eodem tempore, incœpit declarare ꝙ sequitur ex hoc, vt motus, qui est continuus simpl'r, sit vnus, t. qui habet has duas dispositiones, t. vt conueniat in illis tribus, t. in specie motus, & in hoc, ꝙ motum sit vnũ motum, & tps sit vnum. Et dixit Et ideo necesse est in motu, &c.t. &, quia vnus motus in numero est cõtinuus, necesse est vt motus continuus, & vnus simpl'r sit conuenies in specie, & eiusdem motu, & in eodẽ tpe. Qm̃, cum fuerit necesse vt vnus motus cõueniat in illis tribus: & motus continuus est vnus: sequitur vt continuus, & vnus cõuentant in illis tribus. Et, cum narrauit ꝙ necesse est ut sit vnus sm̃ tps, t. vnus continuus, dedit causam in hoc, & dixit In eodẽ vero tẽpore, &c. idest, & vnus motus cõtinuus necesse est ut sit in eodẽ tempore. quia, si non fuerit eodem tpe, tunc in eodem subiecto interponitur defectus motus: & in eodẽ subiecto necesse est, vt qm̃ motus deficit, sit quies. & hoc intendebat, cum dixit qm̃ in defectu. Et, cum declarauit quòd motus, cuius tẽpus non est vnum, habet in se quietem, declarauit ꝙ motus, in quo est ques, est plures motus, non vnus. & intendit, sed positum est ipsum esse vnum, & hoc est impossibile, t. ꝙ in vno motu sit ques. Et, cum declarauit hanc conclusionem, dixit quilibet igitur motus, &c. & hoc sequitur sm̃ destructionẽ consequentis, qm̃, cum fuerit verum ꝙ vnus motus continuus non habet in se quietem, sequitur ex hoc ꝙ ille motus, qui habet in se quietem, non est vnus, neq; continuus. D.d. & habet in se quietẽ. t. & quies interponit motui, qm̃ ipsi motui interponitur tẽpus, in quo res nõ mouetur. Et, cũ dixit ꝙ in hoc, ꝙ vnus motus sit, necesse est vt tẽpus sit vnum, incœpit narrare ꝙ hoc inuenire in motu conuenienti sm̃ genus, & diuersio sm̃ speciem non extraheret ipsum à suo genere, t. vt sit diuersus sm̃ genus, sed conueniens in specie, aut in numero. Et dixit Motus vero, qui non est vnus in specie, &c.t. & similiter est de motu conuenienti in specie, diuersio in numero, t. quòd licet tempus nõ deficiat, non facit ipsum esse in vnum in numero. D.d. qm̃ vnus motus necesse est vt sit vnus in specie, &c. Et innuit ꝙ motus, qui est vnus in specie, est prior naturaliter vno motu in numero. & similr est dispositio unius motus in genere cũ motu vno in specie. & sili est dispositio vnⁱ motus in numero cũ illo, cuius tẽpus est vnum. t. ꝙ, cũ vnus motus fuerit in numero, tẽpus eius erit vnum: &, cum tẽpus erit vnum, non sequitur vt sit vnus in numero. Et propter hãc similitudinẽ, quę est inter illa, posuit hoc, ꝙ, si motus fuerit vnus in numero, erit vnus in specie, & non econuerso, tanq̃ causam huius, ꝙ, si fuerit unus in numero, erit in vno tempore, & non econuerso. & ẽt induxit sermonem in forma rationis, & dixit Motus autẽ, qui non est vnus in specie, &c.t. qm̃ dispositio in hoc, ꝙ, si motus fuerit vnus in numero, sequitur vt tẽpus eius sit vnum, & nõ econuersõ, est sicut dispositio in hoc, ꝙ si motus fuerit vnus in numero, sequit ꝙ sit vnus in specie, & non est econuersio. & similater vnus in specie est vnus in genere, & non econuerso. D.d. Iam igitur narrauimus quis motus est, & c.deest et declaratum est igit ex hoc sermone quis motus est vnus simpliciter, & est vnus in numero.

Amplius aũt dicitur vnus, et perfectus, siue sm̃ genus, siue sm̃ speciem, siue sm̃ substãtiã sit, sicut & in alijs plectum, & totũ ipsius vnius est. Est autem quãdo, etsi imperfectus sit, vnus dr̃, si solum sit continuus.

Et dicitur ẽt vnus motus, motus completus, si in specie fuerit completus, aut in substãtia, quemadmodum in alijs rebus non attribuitur vni, nisi illud, quod est plectũ, & completum. Et forte dr̃ motus vnus, & si non sit perfectus, dũmodo sit continuus.

42 Cum declarauit quid sit motus vnus numero, incœpit declarare ꝙ vnus motus in numero est duobus modis, cõpletus, & nõ cõpletus. &, qa cõplet⁹ est dignior hoc nõie vnus numero, incœpit declarare hoc, & dixit Et dr̃ etiam, &c.t. & vnus motus dr̃ de motu cõpleto: siue fuerit completus, quia est de specie completa, vt motus circularis: aut quia est de genere completo, vt motus trãslationis, qui est perfectior ceteris motibus, cum sit perfectus in numero, et hoc intẽdebat, cum dixit, vt mihi videt, aut in subꝫ. Et cõpletũ in specie motus, est motus, in quo nõ põt esse additio, aut diminutio, et est circularis finitus per se. in subꝫ autem est motus, b quia est prior motuum naturaliter, & perfectior & est motus trãslationis, vt post declarabitur. D.d. quemadmodum in alijs rebus, &c.t. & motus completus dignius est vt attribuatur vni numero: quẽadmodũ in alijs reb⁹ nõ attribuit̃ vni in maiori parte, [illegible] lud, qđ est plectũ, et cõpletũ. &, qa motus nõ cõpletus dr̃ vnus numero modo 2°, induxit hoc nocabat [illegible] dixit Et forse dr̃ vnus motus, &c.t. cũ hoc modo [illegible]

a Motꝰ [illegible]

b Motꝰ continuus, & vnꝰ t. habꝫ debẽt [illegible] Idẽ [illegible] t. c. 34. & 4. phyſi. 101. et. 7. ph. t. c. 5.

continuus, ſ. quia, cum continuatione non erit perfectuo. & hæc eſt diſpoſitio motus recti.

In oi motu ē qd eſt recte fieri, aut no.

Amplius aũt aliter præter dictos, dr̃ motus vnus, regularis. irregularis enim eſt qdē, vt nõ videat vnus, ſed magis regularis, vt rectus. irregularis enim diuiſibilis eſt. videt̃ ãt differre, ſicut magis, & minus. Eſt aũt in omni motu quod regulariter eſt, aut nõ. etenim alterabitur regulariter, et feret̃ ſuper regulare, vt circulum, aut rectam: & circa augmentationem ſimiliter, & diminutionem.

Et dr̃ vnus motus alio modo ab iſtis dictis motus ęqualis. qm̃ motus diuerſus quaſi non exiſtimat̃ eſſe vnus. ſed motus æqualis eſt dignior hic, vt linea recta: qm̃ motus diuerſus eſt diuiſibilis. videt̃ igit̃ ꝙ diuerſitas iter duos motus eſt quaſi additio, & diminutio. Et i quolibet motu eſt æqualitas & inæqualitas. qm̃ quandoq; alterat̃ res æqual'r, & transfert ex aliquo æqualiter, v.g. per circulum, aut per lineam rectam: & ſimiliter & in augmento, & diminutione.

43 Cum declarauit ꝙ vnus motus in numero eſt duobus modis, completus, & non completus, & quod cõpletus eſt dignior vt ſit vnus numero, vult declarare etiam ꝙ de illo eſt dignior vt ſit vnus numero hic, qui eſt æqualis. & ꝙ motus continuus perfectus æqualis erit hic, qui dicitur dignius vnus numero. Et dixit Licebitur vnus motus alio modo, &c.i. & vnus motus in numero dicitur alio modo à duob⁹ modis prædictis, ſ. m[illegible] cõpletus æqualis, qui eſt dignior vt ſit vnus. & motus per lineam rectam, qui eſt dignior vt ſit vnus ꝙ motus plineam tortuoſam. qm̃, quia quidam linea tortuoſa exiſtimatur eſſe compoſita ex [illegible], tũc motus p illam eſt diuerſus, & motus dicetur uus exiſtimatur eẽ plus q̃ vnus motus, ſed [illegible] eſt dignior vt ſit vnus: & eſt ille, qui eſt per [illegible]tam. Deinde dedit cautam, ꝓpter quã [illegible] nõ eſt vnus in rei veritate, et dixit, qui [illegible] diuiſibilis. i. & cautam hoc, ꝙ motus [illegible] eſt vnus ſimplr̃, eſt, quia diuidit i velo[illegible]ditatem, & iſte modus diuerſitatis eſt ſi motus [illegible], quæ eſt ſm additionẽ, & diminutionem. Et intendit, qđ eſt diuerſitas, quæ non extrahit motũ, de vna ſpecie ad̃ ad̃ ſed facit aliquã multitudinem. et hoc intendebat, cũ dixit Vigit ꝙ diuerſitas, &c.i. ꝙ iſta diuerſitas eſt de genere diuerſitatis, quæ accidit in rebus ſm a Herionem, & diminutionem. Et intendebat ꝙ velocitas & tarditas non diuidunt motum, ſm ꝙ genus di[illegible] ſpecies, & dixit qm̃ additio & diminutio, quæ ſunt velocitas, & tarditas ſunt de qualitate, et additio, & diminutio eſt de quantitate. D.d. Et i quolibet motu eſt ęqualitas, & inæqualitas. i. & in quolibet genere motus inuenitur æqualitas, & inæqualitas, qm̃ in alteratione inuenitur inęqualitas. qm̃ alteratio eſt in quibuſdam partibus eiuſdem motus intenſior, & velocior, & in quibuſdam partibus remiſſior, & tardior. & inuenitur etiam inæqualitas, quando partes eius motus ſunt æquales in velocitate, & tarditate. & ſimiliter eſt de augmẽto, & in translatione, & eius termo in hoc eſt manifeſtus.

Impoſſi gularem motũ nõ regulari in quantitate

Irregularitatis ãt differẽtia eſt aliqñ qdem in quo mouet̃. impoſſibile eſt. n. regularem ẽẽ motũ nõ in regulari magnitudine. vt motus fractæ, aut gyratiuæ, aut alius magnitudinis, quorũ quęuis ad q̃uis ꝓtem minime coaptat̃. Aliqñ ãt neq; in vbi, neq; in qñ, neq; in eo, ad quod, ſed in ipſo modo. velocitate enim, et tarditate aliqñ determinat̃. cuius. n. eadem eſt velocitas, regularis eſt, cuius autẽ non, irregularis. Quapropter neque ſpecies motus, neq; differentiæ, velocitas, & tarditas, quia omnes ſequuntur differentes ſecundum ſpeciem. quare neque grauitas, neque leuitas, quæ ad idem eſt, vt terræ, ad ſeipſam, aut ignis, ad ſeipſum.

Et in diuerſis eſt differentia, quæ forte eſt ex illo, ꝙ quod eſt motus. impoſſibile enim eſt vt motus ſit æqualis, & magnitudo, per quam eſt motus, non eſt æqualis. ver. g. motus gyratiuus, aut motus tortuoſus, aut motus alterius quantitatis, quantitatum, quarũ quælibet pars nõ ſuperponitur cuilibet parti. Et forte erit non in re, neque in tempore, neq; in illo, ad quod, ſed vl'r i illo, in quo eſt, quaſi in via velocitatis, et tarditatis in eo, qui eſt ſolus motus. motus igit̃, cuius velocitas eſt eadem, eſt motus æqualis, & qui non eſt talis, eſt diuerſus. Et ideo velocitas, & tarditas non ſunt ſpecies, neque differentię motus, quia ſequitur omnes modos eius. ergo neque grauitas, neque leuitas inducentes ad eundem locum, verbi gratia inducentes terram ad terram, & ignem ad ignem, ſunt ſpecies, aut differentiæ motus.

44 Cum declarauit ꝙ motus æqualis eſt dignior vt ſit vnus, & dedit dr̃am inter motum æqualem, & diuerſum cuius generis eſt, & quare motus inæqualis nõ eſt vnus, vult declarare hic cauſas inæqualitatis, & ꝙ motus non diuiditur in æqualem, & in inæqualem, ſm ꝙ genus diuiditur in differentias, ſed ſm ꝙ genera, & ſpecies diuiduntur in modos, & accidentia, & prius incœpit declarare cauſas, ex quibus motus eſt inæqualis, & dixit Et induerſis, &c.i. & in motibus diuerſis ſunt differentiæ. quoniam quidam ſunt, quorum cauſæ diuerſitatis ſunt ex illo, per quod eſt motus, qnando fuerit inæqual'e. quoniam poſſibile eſt vt ſit translatio inæqualis, ſicut dixit ſi magnitudo, per quam fit translatio non fuerit æqualis, ſcilicet recta. D.d. ver. gra. motus per lineam tortuoſam, aut per lineã gyratiuã, &c. ideſt & vniuerſaliter motus, qui eſt inæqualis p illud, per quod eſt motus, eſt ille, qui eſt per aliquam quantitatem, cuius oẽs partes non ſuperponuntur ſibi adinuicem. qm̃ iſta quãtitas eſt cõtraria quantitati rectæ: eũ recta ſit illa, cuius partes ſuperponuntur ſibi adinuicem. Et, cum dedit hanc cauſam inæqualitatis motus, incœpit dare cauſam ſecundam, & dixit Et forte erit non in re, &c. ideſt & forte motus erit inæqualis, non per illud, per quod eſt motus, ver. gra. per locum, neq; per tempus, neque per finem. & hoc intendebat, vt mihi videtur, cum dixit neque in illo ad quod, ſed vniuerſaliter

Quãtitas cuoſa cõtraria quantitati rectæ.

Documẽtũ. Cũr ois velocitatis, & ois tarditatis accidens i motu ſit hęc quatuor, &c.

ſidet ē diſpoſitio accidentiũ ſeparabilium, ſ. ꝙ inueniunt i ęli qđ eſt ſpẽ qñq;, & nõ inueniũtur qñq; i q̃buſdã ſpeciebus, &c.

vſt, etc. ſ. ſed ex ipſius motus natura, aut moti, ſ. qñ fuerit innata velocitari in q̃buſdam partibus, et tardari in quibuſdam. Et hoc intendebat, vt mihi videt̃, cum dixit in eo, quod eſt in via velocitatis. i. in eo, quod innatum eſt velocius fieri, aut tardari, eſt natura ipſius motus, aut moti. Et poſuimus hunc ſermonẽ hic. quia cauſæ omnis velocitatis, & tarditatis omnis accidentis in motu ſunt hæc quatuor, ſ. aut diuerſitas eius, per quod eſt motus, aut diuerſitas diſpoſitionis moti i ſe, aut diſpoſitionis motoris, aut diſpoſitionis eius, ad quod eſt motus. & intendit per hunc ſermonẽ quaſi determinare cauſas diuerſitatis motus. D.d. in eo, quod eſt ſolũ. ideſt illud, quod eſt in via velocitatis, & tarditatis, ſ. quod aliqñ velocet̃, & aliqñ tardat, ſm quòd totum habet hãc diſpõnem proprie, ſ. quia habet velocitatẽ, & tarditatem proprie, & ſolum ſm ꝙ eſt motũ. D.d. motus igitur, &c.i. cuiꝰ velocitas partiũ eſt eadem: qa hoc eſt in accidẽtibus eiuſdem motus. & dixit & ideo velocitas, & tarditas, &c.i. & cauſa i hoc, ꝙ velocitas, & tarditas nõ ſunt differentiæ motus, ita, ꝙ motus velox, & tardus ſint ſpẽs eius, eſt, quia velocitas, & tarditas ſequuntur vnumquęq; modum motus. & iſta eſt diſpoſitio accidentium ſeparabilium, ſ. ꝙ inueniuntur in qualibet ſpecie qñq;, & non inueniuntur qñq; in q̃buſdam ſpeciebus. D.d. ergo neq; grauitas, &c.i. & ſignum eius, ꝙ velocitas, & tarditas non ſunt differentiæ motus, ita, ꝙ per illas diuidatur in ſpecies, eſt, qm̃ graue, & leue, qñ duo illorum mouentur ad eundẽ locum, & alterum eſt grauius, aut leuius reliquo, tũc alterum neceſſario erit velocius reliquo. & motus eorum eſt idem in ſpecie. quoniã, ſi mouentur ad locum terrę, tunc motus grauioris erit velocior, & vterq; eſt motus in ſpecie ad medium. & ſi mouentur ad locũ ignis, tunc motus leuioris erit velocior, & vterq; eſt idẽ motus in ſpecie, & eſt motus à medio. & hoc intendebat, cum dixit ver. gratia inducens terram ad terram, &c. ideſt, & ver. gratia motus, qui inducit terram ad terram, aut motus, qui inducit ignem ad ignem, v.g. motus ad medium, aut à medio.

Vnus igit̃ irregularis eſt, quà eſt cõtinuus. minus aũt, qđ fracte accidit lationi. id aũt, qđ eſt minus, cõmiſtio ſemp contrarij eſt. Si aũt oẽm, vnum cõtingit, & regularẽ eſſe, & nõ, nõ erunt & ipſi, qui nõ ſm ſpeciem contigui ſunt, vnus, & cõtinuus. quomodo enim erit regularis motus ex alteratione compoſitus, & latione? oporteret enim coaptari.

Quod eſt minus cõmixtio ſemp contrarij eſt.

Et dicamus ꝙ motus diuerſus eſt vnus, cũ fuerit continuus. ſed eſt in hoc minus. et hoc accidit trãslationi ſm tortuoſitatẽ. & minus ſemper eſt per mixtionem cõtrariorũ. Si igitur oĩs motus vnus poſſibile eſt vt ſit ſm ęq̃litatẽ, aut inæq̃litatẽ, i poſſibile eſt vt motus ſeſeus nõ ſm ſpẽm, ſit idẽ motus cõtinuus. qm̃ impoſſibile eſt vt motus compoſitus ex alteratione, & trãslatione ſit ęq̃lis. qm̃ neceſſe eſt, ſi eſſet ęqualis, vt ſuponereꝰ ſibi.

45 Et dicamus, &c.i. apparet ꝙ motus diuerſus ſm velocitatem, & tarditatem eſt vnus numero, cum fuerit continuus: ſed in vnitate eſt in diſpoſitione minori, & æqualis in hoc in diſpoſitione perfectiori. D.d. & hoc accidit translationi ſm tortuoſitatem. ideſt & hoc, ꝙ vnus motus numero, qui neceſſario eſt mæqualis, accidit translationi, quæ eſt ꝙ lineã rectã neceſſario, i. qui non eſt vnus in numero. Deinde dedit cautam, ꝓpter quam motus inæqualis non eſt vnus, ſed cõpoſitus, & dixit & minus eſt per mixtionẽ cõtrariorũ. i. & cum motus inæqualis fuerit motus magis diminutus: in capitulo eiuſdem motus in numero: & diminutum in omni genere eſt diminutum per mixtionem cõtrarij: ſequitur vt motus inæqualis ſit cõpoſitus ex cõtrarijs. & ſic non eſt vnus in rei veritate. Et, cũ narrauit ꝙ motus inæqualis eſt inæqualis per mixtionem contrarij, & mixtio eſt poſſibilis in oĩ motu, ſm ꝙ eſt motus, dixit qm̃ oĩs motus vnus, &c.i. &, cum ita ſit, poſſibile eſt vt oĩs motꝰ ſit æqualis, & inæqualis. Sed quæritur, qũo iſta propoſitio eſt vniuerſalis: & declaratum eſt in Cœlo & Mundo, ꝙ motus corporis cœleſtis nullam habet in ſe diuerſitatem. Et ad hoc dicendum eſt ꝙ hoc proprium eſt corporis cœleſtis, ſm ꝙ cœleſte, non inquantum motum. i. & ſermo in hoc loco eſt de motu, non ſm ꝙ eſt motus alterius corporis.

Diminutũ in ſingulis ſuis ſpẽbus diminutũ ꝓ mixtionẽ contrarij: & hoc eſt ꝓpter [illegible]

In 2. cœli. 25. & 26. Dicendũ, q̃ quidam eſt in tus [illegible] cõtingẽs. 2. Notandũ hoc. Deinde dicendũ, ſm ꝙ eſt [illegible] tas illa mas corpora

Et, cũ narrauit ꝙ vnus motus numero recipit ęqualitatem, & inęqualitatem, incœpit declarare ex hoc, qđ motus ſeſeus non poſſunt continuari, & dixit impoſſibile eſt, &c.i. impoſſibile eſt vt ex motib⁹ ſeſeus nõ conuenientibus in ſpecie fiat vnus motus continuus, qm̃ motus continuus recipit æqualitatem: & quod recipit æqualitatẽ recipit ſuperpoſitione: & motus compoſitus ex translatione, & alteratione, non recipit æq̃litatem. Et iſte ſermo eſt in ſecunda figura. &, quia iſte componitur ex duabus propoſitionibus, quarum affirmatiua declarata eſt, tam incœpit declarare ſecundam, & dixit qm̃, ſi eſſet æqualis neceſſe eſſet vt ſuperponeretur. ideſt, & ſignum eius, quod motus compoſitus ex ſpecieb⁹ diuerſis non poteſt recipere æqualitatem, eſt, quia motus, qui poſſunt recipere æqualitatem ſunt illi, quorum partes poſſunt ſuperponi ſibi adinuicem: & motus diuerſi ſm ſpeciem non ſuperponuntur ſibi: quia impoſſibile eſt vt translatio ſuperponatur alterationi, aut augmentum translationi. & iſte ſermo eſt in ſecunda figura.

Summa Tertia de Cõtrarietate motuũ, & quietum.

Caput Primũ. Quis Motus cui motui opponatur.

Mplius autem determinandũ eſt qualis motus eſt contrarius motui, & de quiete quoq; eodẽ modo. Diuidendũ eſt aũt prius, vtrum cõtrarius motus ſit qui eſt ex eodẽ, ei, qui eſt in idẽ, vt qẽ ex ſanitate ei, qui eſt in ſanitatem, vt & generatio, & corruptio videt̃: Aut qui eſt ex cõtrarijs, vt qui eſt ex ſanitate ei, q eſt ex ęgritudine: Aut qui eſt in cõtraria, vt q eſt in ſanitatẽ ei, qui eſt in ægritudinẽ: Aut qui eſt ex cõtrario ei, qui eſt in contrarium, vt qui eſt ex ſanitate ei, qui eſt in ægritudinem: Aut qui eſt ex contrario in cõtrarium ei, qui eſt ex cõtrario in cõtrariũ, vt qui eſt ex ſanitate in ægritudinem ei, qui eſt ex ægritudine in ſanitatem. neceſſe eſt. n. aut vnum aliquem horum eſſe modorũ, aut plures. non enim eſt aliter opponere.

Et determinandũ eſt ẽt quis motus eſt cõtrarius cui, & de quiete etiã hoc modo. Sed prius dicendum eſt vtrum motus de aliquo

est contrarius motui ad ipsum, v.g. vtrũ motus de sanitate est contrarius motui ad sanitatem, & ſm ꝙ existimatur de generatione, & corruptione: Aut qui sunt ex cõtrarijs, v.g. ꝙ motus ad sanitatem est contrarius motui ad ægritudinem: Aut ad cõtraria, v.g. ꝙ motus ad sanitatem est cõtrarius motui ad ægritudinẽ: Aut motus de contrario est contrarius motui ad contrarium, vt motus de sanitate motui in ægritudinẽ: Aut motus de contrario in suum contrarium est cõtrarius motui de hoc contrario in illud, ver. g. ꝙ motus de sanitate in ægritudinem est cõtrarius motui de ægritudine in sanitatem. quoniam necesse est vt sit vnus istorum modorum, aut plures vno. oppositio enim impossibile est vt sit alio modo.

46 Cum declarauit quis motus est vnus motus, in numero in rei veritate, icœpit declarare de motu, & quete duo, ſ. qui motus sunt contrarij, & qui non, & etiam quæ duarum quietum cõiunctarum cũ motu, ſ. quies, in eo, ex quo est motus, & quies in eo, ad quod est, est contraria motui. & hoc intendebat, cum dixit & de quiete etiam hoc modo. t. quæ quies est contraria cui quieti, & quæ quies est cõtraria cui motui, & quis motus est contrarius cui motui. Deinde incœpit perfecutari de hoc, & dixit, Sed prius dicendum est, &c. t. sed, priusq; perfecute mur de hoc, duidendũ est, & dicendum de omnibus modis, quibus potest aliquis dicere ꝙ motus est cõtrarius motui, deinde consyderandum quis eorum est possibilis, & quis nõ. Et primo vtrum motus ex aliquo est cõtrarius motui ad ipsum, ver. g. motus de sanitate ad ægritudinem est contrarius motui de ægritudine in sanitatem, & ſm hunc modum cõtrarietas existimaſ ꝙ generatio ẽ cõtraria corruptioni. motus enim de sanitate in ægritudinẽ est corruptio sanitatis, & de ægritudine in sanitatem est generatio. Et hoc intendebat, cum dixit & ſm ꝙ existimatur de generatione & corruptione, ideſt, & ſm hunc modum cõtrarietatis existimaſ ꝙ generatio, & corruptio sunt cõtraria. D. induxit Secundũ modũ, & dixit Aut ille, qui est ex cõtrarijs. ideſt, aut motus cõtrarij sunt illi, qui incipiunt à cõtrarijs, ſm ꝙ incipiunt ex eis, ver. gra. vt motus ex sanitate sit contrarius motui ex ægritudine. qm̃ ille incœpit ex ægritudine, & iste ex sanitate, & sanitas est cõtraria ægritudini. Et, cum induxit hunc modum, dedit Tertium, qui est oppositus istis, & dixit Aut illi qui sunt ad cõtraria. ideſt aut motus cõtrarij nõ sunt cõtrarij, ſm quòd sunt ex rebus contrarijs, sed ſm ꝙ ad res cõtrarias. ver. g. vt motus de sanitate ad ægritudinem non sit contrarius motui de ægritudine in sanitatem, ſm ꝙ est ex rebus cõtrarijs, sed ex his, ꝙ sunt ad cõtraria. Deinde induxit Quartũ modũ, & dixit Aut motus de cõtrario est cõtrarius motui ad cõtrarium. t. aut motus cõtrarius motui est ille, qui incœpit ex aliquo contrario illi, ad quod peruenit secundus motus, ver. g. ꝙ iste motus demõstratus de hac ægritudine in cõtrarius motui demõstrato ad hãc sanitatem, qui ante est de ægritudine, & ille ad sanitatem. D. induxit Quintum modum, & est verus, & dixit Aut motus cõtrarij sunt illi, qui sunt contrarij ſm illud, ex quo, & ſm illud, ad quod. Et sciendũ est ꝙ cõtrarietas motus est in motibus, qui sunt ex cõtrarijs ad contraria sed quæritur hic modus verus, quo sunt cõtrarij. Deinde cum cõpleuit hanc diuſionem, dicit quoniã necesse est vt sit vnus istorum, &c. i. & dixit ꝙ motus contrarij necesse est vt sint cõtrarij aliquo istorum modorum, aut pluribus vno, quia apparet ꝙ necesse est, cum diximus in talibus istis motib⁹, qui sunt contrarij, vt contrarietas sit in eis aliquo istorum qnq; modorum, aut pluribus vno. motus enim de sanitate ſ ægritudinẽ, ſi est cõtrarius motui de ęgritudine ſ sanitatẽ, necesse est ut sit ſm ꝙ illud, ex quo icipit iste motus, ad ipsũ peruenit iste alius. Et sic oppositio inter eos erit de genere oppositionis, quæ est inter principium, & finem, ſ. ꝙ illud, quod est principium in altero, erit finis in reliquo. Aut oppositio inter eos erit, ſm ꝙ sunt ex rebus cõtrarijs, aut ad res contrarias, aut quia alter est ex aliquo cõtrario illi, ad quod est alius mot⁹. Aut cõtrarietas erit inter eos ſm vtrũq;, ſ. ſm illud, ex quo, & ſm illud, ad quod. manifestum est enim per se ſm diuisionem ꝙ impossibile est vt alius modus sit, quo dicatur ꝙ motus de sanitate in ægritudinẽ est cõtrarius motui de ægritudine in sanitatẽ. Et, cum ita sit, necesse est vt contrarietas inter eos sit vno modo istorum modorum, aut pluribus vno, aut omnibus.

Est autem qui ex contrario ei, qui est in contrarium, non contrarius, vt qui est ex sanitate ei, qui est in ægritudinem. idem enim, & vnus est, esse tñ nõ idẽ est ipsis. sicut non idẽ est ex sanitate mutari, & in ęgritudinẽ.

Sed motus ex cõtrario nõ est contrarius motui ad cõtrariũ. verbi gratia ꝙ motus de sanitate nõ est contrarius motui ad ægritudinẽ. quoniã idẽ motus est, & si essentia non est eadem. quẽadmodum motus de sanitate nõ est idem cum motu ad ægritudinem.

47 Cum numerauit oẽs modos, qbus põt imaginari ꝙ motus est cõtrarius motui, incœpit destruere illos, qui nõ sunt veri, & dixit Sed motus, &c. t. sed motus non sunt cõtrarij ſm cõtrarietatem eius, ex quo est motus, & eius, ad quod est motus. qm̃ idem motus est cõtrarius sibi, ſm illud, ex quo, & ſm illud, ad quod ẽ. si igit motus essent contrarij hoc modo, tunc eadẽ res eẽt cõtraria sibi. quod impossẽ est. et hoc intendebat, cũ dixit est. n. idẽ motus, t. in numero. D. d. & si eẽntia nõ est eadẽ, t. licet nõ sit idẽ ſm definitionẽ. motũ. n. de sanitate, ſm ꝙ est motũ de sanitate, nõ est idẽ ſm definitionẽ cũ motu ad ægritudinẽ, licet sit idẽ ſm subiectũ, ſ. qm̃ motum de sanitate est motum ad ægritudinẽ, sed illa, quæ sunt idem ſm subiectũ, & diuersa ſm definitionẽ, nõ sunt cõtraria. & nõ posuit istum modũ in prima diuisione, qm̃ manifestũ est ꝙ est idem motus.

Illa, quę sunt idẽ ſm subiũm, & diuersa ſm definitionẽ, non sunt cõtraria.

Neq; qui est ex contrario ei, qui est ex cõtrario. simul. n. accidit ex contrario & in contrariũ, aut in mediũ. verum de hoc qdem posterius dicemus. Sed magis in contrariũ mutari uidebitur causa esse contrarietatis, quàm ex contrario. hic enim discẽtio à contrarietate, ille vero acceptio. atque dicitur vnusquisq; eo, in quod mutatur magis, quàm eo, ex quo. vt sanatio, qui in sanitatem, ægrotatio autem, qui in ægritudinem. Relinquitur igitur qui est in contraria, & qui ad contraria ex contrarijs. Fortitan igitur accidit eos, qui in contraria, & ex contrarijs esse,

Denominatio his attenditur ad q. ꝙ ad terminũ a q.

sed

sed ipsum esse forte non idẽ. dico autem qui est in sanitatem ei, q est ex ęgritudine, & q ex sanitate ei, qui est in ægritudinem.

Neq; n. motus ex contrario est idem ei, q est ex cõtrario. qm̃ necesse est vt cum motu ex cõtrario sit motus etiam ad contrariũ, aut ad medium. sed sermo de hoc post determinabitur. Immo translatio ad contrarium magis existimaſ esse causa contrarietatis, q̃ translatio de contrario. ista. n. translatio est separatio à cõtrarietate, & ista est acquisitio eius, & quilibet nominatur ab illo, ad quod transfertur, non ex quo trãsfertur. v.g. qm̃ dicimus Soc. sanari, qñ transfertur ad sanitatem, & ægrotari, qñ transfertur ad ægritudinem. Remanet igit motus ad contraria, & motus de contrarijs ad contraria. Et rectum est, ut illud, quod moueaſ ad cõtraria, necesse est ut moueaſ ex contrarijs, sed forte essentia non est eadem, ſ. qm̃ motus ad sanitatem non est idem cum motu ad ægritudinem.

48 Hic vult loqui de reliquis modis, & dicit Neq; motus etiam est contrarius motui tm̃ ſm contrarietatem eius, ex quo est alter motus, ei, ex quo est reliquus. qm̃ quilibet duo motus tales inueniuntur contrarij ſm illud, ad quod, sicut inueniunt cõtrarij ſm illud, ex quo. Et quia ista rõcinatio non sufficit, ſ. vt motus non sint contrarij ſm illud, ex quo, tales motus inueniunt contrarij ſm illud, ad quod, cum aliquis põt dicere ꝙ hoc accidit motibus contrarijs, ſ. hoc, ꝙ sunt ad contraria, & ꝙ contrarietas non inuenitur in eis, nisi ſm ꝙ sunt ex rebus contrarijs, dixit sed sermo de hoc, &c. t. & in fine istius sermonis. D. incœpit declarare ꝙ non põt aliquis dicere ꝙ cõtrarietas motuũ ſm illud, ad quod, est accidens, & ſm illud ex quo, est per se, & dixit Immo translato, etc. t. immo magis est existimandum ꝙ translatio motuum ad contraria est causa in contrarietate motuũ, q̃ translatio de contrarijs. D. dedit rationem super hoc, & dixit ista translatio, &c. t. et causa in hoc est, quia translatio rei motę de cõtrario, à quo movetur est separatio ab illo, & translatio eius ad cõtrarium, ad quod mouetur, est receptio, & acquisitio. & hoc est ita, quia motus nihil aliud est q̃ acquirere partem post aliam ex illo, ad quod res mota mouetur, donec acquirat illud, ad quod mouetur perfecte, & tunc cessat. &, cum motus dicitur esse contrarius motui alicui istoꝝ, dignius est vt sit contrarius ſm illud, quod acquirit, et per quod perficitur, non ſm illud, à quo separatur. [2] qm̃ illud, à quo separatur, non est pars substantiæ eius, sed est accidens ei. & illud, quod acquirit est pars substantiæ. et, cum ita sit, ergo motus aut sunt contrarij, ſm illud ad quod, & nõ ſm illud ex quo, aut erunt contrarij magis ſm hunc modum. D. dedit alã rõcinationem, et dixit et quilibet nominatur, & c. t. et, quia substantia motus est de natura eius, ad quod est, non eius, ex quo est, ideo motus denominatur ab illo, ad quod est, cum dr ꝙ motus de albedine ad nigredinẽ est nigrificatio, non albificatio: & sili dicit ꝙ illud, quod moueſ de ægritudine ad sanitatem, est ipium sanari, non infirmari. Et, cum posuit istos quinq; modos, et posuit ꝙ impossẽ est vt motus sint contrarij, ſm contrarietatẽ eius, ex quo, ad illud, ad quod, & posuit ꝙ dignius est vt sint contrarij ſm illud, ad quod, q̃ ſm illud, ex quo, & non præcise direxit sermonem in hoc, dixit Remanet igitur, &c. t. &, cum destructi sunt duo illorum modorum, remanent tres, ſ. vt motus sint contrarij, aut ſm translationem eoꝝ ad contraria, aut ex contrarijs, aut ſm vtrũq;. D. d. & rectum est vt illud, quod mouetur, &c. t. & bene apparet ex dictis ꝙ necesse est vt oia duo mota, quæ mouentur ad cõtraria moueantur ex contrarijs. & dixit hoc, quia tranſmutationes, quę sunt ad cõtraria sunt motus in rei veritate, ſ. de subiecto contrario in subiectum contrariũ. quod non est ita de alijs tranſmutationibus, t. quę sunt de affirmatione in negationem, & de negatione in affirmationem. & illæ sunt contrariæ ſm hoc, ꝙ altera est ex illo, ad quod est alia, vt generatio, & corruptio. Et, cum posuit ꝙ motus, qui sunt ad contraria, necesse est vt sint ex contrarijs, ſm ꝙ sunt motus, & intendebat declarare ex hoc, ꝙ motus contrarij sunt contrarij ſm vtrũq;, ſ. ſm cõtrarietatem eius ex quo, ad illud ex quo, & ſm contrarietatem eius ad quod, ad illud ad quod, & iam declarauit ꝙ motus, qui dñr esse cõtrarij ſm contrarietatem eius ex quo, ad illud, ad quod, sunt idem motus, & quòd nõ est necesse propter hoc, et rectum vt dicãtur contrarij, incœpit primo declarare de motibus, qui ponuntur contrarij ſm vtrũq;, ꝙ nõ contingit eis illud impossibile, quod contingit primo modo, t. vt sit idem in numero. et fecit hoc, ne aliquis existimet ꝙ in hac positione sequitur illud impossibile, ꝙ contingit I primo, t. i hoc, ꝙ motus est cõtrarius motui, ſm illud, ex quo, & ſm illud, ad quod. Et dixit Sed forte essentia, &c. t. sed essentia duoꝝ motuum, qui ponunt contrarij ſm contrarietatem eoꝝ, ex quo sunt, & ſm contrarietatem eoꝝ, ad quod sunt, non sequitur ex hoc vt duo motus sint vnus, sicut sequitur, si ponantur cõtrarij per contrarietatem eius, ex quo, ad illud, ad quod. qm̃ motus ad sanitatem ex ęgritudine non idem est cũ motu de sanitate ad ægritudinem, sed sunt duo. Dem de incœpit dare causam, propter quam necesse est vt motus contrarij sint contrarij per vtrũq;, ſ. secundum illud ex quo, & secundum illud, ad quod.

Motus nihil aliud ẽ q̃ acquirere partes post alã ex illo, ad quod res mota mouetur, donec acquirat illud, ad quod mouetur perfecte. Idem t. Phy. c. 4. Idẽ hic infra cõ. 64.

[2] Illud, a q̃ sepaſ motꝰ, nõ ẽ pꝰ substãtiæ eius, sed est accẽs et. Sed oppositum dixit supra cõmẽ. 5. Vide contr. Zim.

Qm̃ autem differt mutatio à motu: q̃ quæ enim est ex quodam subiecto in quoddã subiectum mutatio est motus: Ideo qui est ex contrario in contrarium ei, qui ex contrario est in contrarium, motus contrarius est. vt qui ex sanitate in ægritudinem ei, qui est ex ęgritudine in sanitatem. Mutatio differt à motu.

Et, quia trãsmutatio differt à motu in hoc, qm̃ motus est trãsmutatio de subiecto in subiectum, motus igitur cõtrarius est de cõtrario in cõtrariũ, v.g. de sanitate in ęgritudinẽ est cõtrarius motui de ęgritudine i sanitatẽ.

49 Dicit Et, quia transmutatio differt à motu in hoc, ꝙ motus est transmutatio de subiecto contrario in subiectum contrarium, vt declarauit ex principio istius tractatus: transmutatio aũt est de non subiecto in subiectum, & de subiecto in nõ subiectum: necesse est vt motus contrarij sint cõtrarij ſm illud, ex quo, & illud, ad quod, ambo. qm̃ eos esse de contrario est essentialiter eis, quemadmodum ipsos esse ad cõtrarium est eis essentialiter. et, cum vtrũq; est eis essentialiter, et res cõtrariæ sunt cõtrariæ per differentias, & dispõnes contrarias, necesse est vt motus contrarij sint cõtrarij per istas duas dispositiones, scilicet per contrarietates eoꝝ ex quo, & eius ad quod. licet magis sint contrarij secundum illud, ad quod.

Manifestum

Manifestum est autem & ex inductione qualia videntur cõtraria esse. Aegrotare. n. ipsi sanari, & discere ipsi decipi non per seipsum: in contraria. n. vt enim scientiam, sic & deceptionem est & per seipsum consequi, et per aliud. Et ea, quæ sursum latio, ei, quæ est deorsum: contraria. n. hęc sunt in longitudine. Et q̃ ad dextra, ei, q̃ est ad sinistra: contraria. n. hæc sunt in latitudine. Et q̃ in ante, ei, q̃ in retro: cõtraria. n. hæc sunt ī profunditate.

Et declaratum est ſm inductionem quæ intentiones existimantur esse cõtrarię. Nos. n. videmus ꝙ contrarium eius, quod est hominem sanari, est ipsum infirmari, & ipsum addiscere est contrarium ad ipsum male scire, non ex se: qm̃ hic est motus ad contraria, quemadmodũ possibile est acquirere scientiam ex se, & ex alio, & similiter potest decipi ex se, & ex alio. Et translatio ad superius est contraria trãslationi ad inferius. qm̃ hæc duo sunt cõtraria in lõgitudine. Et trãslatio ad dextrũ est cõtraria trãslationi ad sinistrũ: q̃ sunt contraria in latitudine. Et trãslatio ad anterius est contraria translationi ad posterius: quæ sunt etiam contraria in altitudine.

50 Cum declarauit per rationem qui motus sunt contrarn, & ſm ꝙ sunt contrarn, incepit declarare ꝙ ſm inductionem etiam apparet hoc, & dixit Et ex inductione etiã, &c. & intendit per intentiones motus, aut fines motuum. D.d. Nos. n. videmus, &c. qm̃ ex inductione apparet ꝙ motus contrarn sunt illi, qui sunt ex contrarns, & ad contraria. v.g. motus ex ęgritudine in sanitatem. qm̃ manifestum est per se ꝙ est cõtrarius illi, qui est de sanitate in ægritudinẽ, & sīr descendere est contrarium ad ascendere, & contrariũ est augeri ad diminui. D.d. & addiscere, &c. i. & sīr ẽ dispositio in motibus contrarns aīæ, s. qm̃ per inductionem etiã apparet hoc, & dixit ꝙ contrarn sunt ex cõtrarns & ad contraria, vt addiscere, et decipi, quę sunt contraria, s. motus de scientia falsa ad veram est contrarius motui de vera ad falsam. sed, quia translatio essentialiter de scia ad errorem est ex deceptione, sīr ex errore ad sciam, tunc addiscere est cõtrarium ad errare ex alio non ex se: cum hõ non erret ex se, sed ex alio, sicut addicit ex alio, non ex se. & ideo dixit non ex se. ita dixit Alexan. Et potest intelligi sic, ꝙ scia, quę est ex alio, opponitur errori, qui est ex alio, & quæ est ex ipsa aīa, opponitur ei, qui est ex ipsa aīa. & restat huic hoc, quod dixit post quẽadmodum possibile est, &c. D.d. Et translatio ad superius, &c. i. & hoc est per inductionem, per quam vult declarare ꝙ motus contrarn sunt contrarn, ſm illud ex quo, et ſm illud, ad quod. & ideo debet legi continuum cũ hoc, quod dixit, Nos enim videmus, etc. Et, cum declarauit ꝙ duo motus, qui sunt in longitudine, sunt cõtrarn ſm illud, ex quo, & illud, ad quod, notificauit eriã ꝙ ita est de motibus, qui sunt in latitudine, & profundo, & dixit Et translatio ad dextrum, &c. & sermo eius est manifestus.

Quæ aũt est in contrarium solum non est motus, sed mutatio: vt fieri album nõ ex aliquo. Quibus autem nõ est aliqd contrariũ, mutatio, quę est ex ipso, ei, quę est in ipsum, contraria est. quapropter gn̄atio corruptioni cõtraria est, & abiectio acceptioni. hę autẽ mutationes qdem sunt, motus autẽ non.

Ire autẽ ad contrarium non est motus, sed transmutatio. v.g. gn̄atio albi nõ ex aliquo. Oẽ igitur, quod non habet contrarium, sua iteratio ex seipso ad seipsum sunt transmutationes contrariæ. & ideo generatio est contraria corruptioni, & denudatio formæ est contraria formæ inuestitioni. & ista intẽtio sunt modi transmutationis, non motus.

Idest Ire aũt ad cõtrarium, qm̃ accipitur, ſm ꝙ est ex non contrario, non est motus, sed transmutatio. est. n. ire de non esse ad esse, & est declaratum ꝙ hic non est motus. v.g. ꝙ album gn̄atur non ex nigro, sed ex non albo. qm̃ gn̄atio albi, qm̃ accipitur, ſm ꝙ accidit ei, ꝙ fuit ex non albo, est transmutatio, non motus. Et intendebat declarare ex hoc, ꝙ oẽ, quod generaī ex non contrario, non est motus, non ꝙ album generaī ex nõ cõtrario: qm̃ oẽ album generatur ex nigro, aut ex medijs: sed, cum consyderatur ſm hoc, ꝙ accidit nigro, quod tunc non albuit, est transmutatio, nõ motus. sed hoc est ei per accidens, non per se. Transmutatio autẽ, quæ est de contrario, non oīno est transmutatio per se, & non inuenti in ea cõtrarietas ſm esse, nisi ſm vnũ, s. qm̃ accipitur ꝙ transmutatio est ex illo, & ad illud. Et hoc intendebat, cum dixit Oẽ igitur, quod non habet contrarium, &c. i. et oẽ ens, quod nõ habet contrariũ, transmutatio eius, cuius principium est ex seipso, et est corruptio eius, & transmutatio eius ad seipsum, & est generatio eius, sunt transmutationes contrariæ in his duobus generibus, econtrario de trãsmutatione, quæ est motus in rei veritate, & est trãsmutatio, quæ est in rebus, quę hñt contraria. D.d. & ideo gn̄atio, &c. i. & propter hoc, s. qm̃ illud, quod non habet contrariũ, contingit vt transmutationes cõtrariæ in eo sint de re in ipsam rem, ideo generatio est cõtraria corruptioni. & cõtrarietas accipitur hic ex vno extremo ſm diuersum respectum ad aliud, quia contrarium est aliquod ens. & in hac transmutatione non est esse, nisi in vno extremo, in generatione autem in fine, in corruptione vero in principio. Et intendit in hoc sermone declarare ꝙ hoc, quod apparet ī generatione, & corruptione, non nocet ei, quod apparet ex inductione, s. ꝙ motus contrarn sunt de contrarns, & ad contraria, cũ generatio, & corruptio non sunt motus.

Qui autem ad medium motus sunt, qbuscũq; contrariorũ aliquid est medium, tanq̃ in contraria quodammodo ponẽdi sunt. nã vt contrario vtiq̃ medio ipse motus, ad vtrauis fiat mutatio. vt ex fusco quidem in albũ, tanq̃ ex nigro, & ex albo in fuscũ, tanq̃ in nigrũ. ex nigro autem in fuscũ, †{tanq̃ in albũ. fuscum. n. medium ad vtrũq; dicitur} quodammodo extremorum, sicut dictum est prius. Motus igitur motui cõtrarius est sic, qui ex contrario in contrarium est ei, qui ex contrario in contrarium.

Motus vero ad illud, quod est inter contraria, in contrarijs habentibus inter, ponendi sunt tanquam illi, qui sunt ad contrarium quodammodo, quoniam apud motus inter, est

Cũ album fit ex nõ albo, ſm ꝙ accidit nigro. ꝙ hic nõ albũ, est trãsmutatio, ſi motus. & hoc ẽ ei per accns, ſi per se. Idẽ supra, 8. text. 2. Met. 6. Idem hic infra. 10. 55.

Documentũ

† a l. tanqnſ in album fuſcũ. mediũ. n. ad vtrũq; dicitur.

est quasi contrarium apud transmutationẽ, vtrũlibet sit transmutatio. v.g. qm̃ transmutatione de viridi ī album viride nominatur quasi nigrum, & sīr transmutatio de albo in viride. & trãsmutatio de nigro in viride nominaī quasi in album. medium. n. dr̃ quodãmodo vtrũq; extremum, qm̃ comparaī ad vtrũq; extremorũ, vt diximus superius. Et ſm hoc motus erit contrarius motui, quando fuerit de contrario in contrarium.

52 Cum posuit ꝙ motus contrarij sunt illi, qui sunt de rebus contrarijs, & ad res contrarias, & accidit in hoc quæstio in motibus, qui sunt de extremis in media, incepit declarare ꝙ isti motus sunt ad media, ſm illud, quod habent de cõtrarietate ad extremum, ex quo incipit motus, & dixit Motus vero, &c. i. motus vero, qui perueniunt ad vnum mediorum, quæ sunt inter illud, ex quo est motus, & illud, ad quod est motus, debent reputari de spẽ motus, q est de contrario in contrarium quodammodo, non simpli. Et dixit in contrarijs hñtibus inter, quia non sunt hic motus de contrarijs in contraria, q̃ non hñt inter, qm̃ hoc declaratũ est in principio huius tractatus: sed quasi d. motus vero, qui sunt ad illud, quod est inter contraria, quod accidit in contrarijs hñtibus inter, ponẽdi sunt de numero motuum, qui sunt ad contraria quodammodo. Et dixit tanq̃ ad contraria quodammodo. [a] quia medium est contrarium vtriq; extremorum, non simpliciter, sicut alterum extremum est contrarium reliquo: sed medium est cõtrarium vtriq; per illud, quod est in eo de reliquo extremo. & cõtrarietas eius differt à cõtrarietate extremi in hoc, qm̃ contrarium in eo, s. vnũ extremum non est in sua vltima perfectione, sicut est in ipso extremo. D.d. qm̃ apud motus, &c. i. & causa in hoc, ꝙ motus, qui sunt ad iter, sunt ad cõtrarium quodammodo, est, qm̃ inter est de motibus peruenientibus ad ipsum, quasi contrarium, apud transmutationem eius ad vtrũlibet extremum. [b] qm̃ inter, est contrarium vtriq; extremo, quia vtrũq; extremũ inuenit in eo non per se. &c. v.g. qm̃ in transmutatione, quæ fit de viridi in album, viride est quasi nigrum. Viride. n. non transmutatur in albũ, nisi ſm ꝙ est in eo de nigro, non ſm ꝙ est in eo de albo. & etiam, qm̃ viride trãsmutatur in nigrum, transmutatur ſm ꝙ est in eo de albo, et sīr, qm̃ album transmutatur in viride, transmutatur in nigrum, quod est in viridi, & qm̃ nigrum transmutatur in viride, transmutaī in albũ, quod est in eo. & hoc intendebat cum dixit v.g. qm̃ in transmutatione, &c. i. viride in eo reputatur, quasi nigrum: qm̃ transmutatio ex eo non est, nisi ex parte nigra, quæ est in eo. D.d. & sīr transmutatio de albo in viride, s. qm̃ tunc viride tenet quasi nigrum. D.d. & transmutatio de nigro ad viride reputatur quasi album, s. ꝙ viride tenet in hac transmutatione, quasi album. D.d. mediũ. n. opponitur quodammodo vtriq; extremo, qm̃ comparatur, s. & causam hoc, qm̃ medium est vtrũq; extremum. D.d. Et ſm hoc, &c. i. ſm hoc igitur oīs motus, qui est cõtrarius alij motui est cõtrarius ſm illud, ex quo, & ſm illud, ad quod, siue fiant motus ad media, aut ad extrema duo. & sic est intelligendũ de motibus, qui sunt de medio in medium.

[a] Mediũ est cõtrariũ vtri ex extremorũ simplr, sicut alterum extremũ est contrariũ reliquo. Idem. 1. Phy. c. 64.

[b] Mediũ est contrarium vtriq; extremo, qui vtrũq; que extremi inuenit in eo nõ perfecte. Idẽ supra. c. Idẽ supra. 6. & 10. vide ibi. Met. 6. & 12. Met 6. prio Dic. 56. & de Cœ. 95. & 125.

Caput Secundum. Quæ Quies cui motui, & cui quieti opponatur.

QVoniam autem motui non solum videtur motus esse contrarius, sed & quies, hoc determinandũ est. simpliciter. n. contrarium est motus motui. Opponit aũt & quies: priuatio. n. est. Est aũt, vt & priuatio contraria dicatur. qualis autem quali, vt ei, qui est ſm locum, ea, quæ est ſm locũ. sed hoc quidem nũc dicitur simpliciter. vtrũ. n. ei, quę est hic, quieti is, qui est ex hoc, aut qui est in hoc, motus opponitur.

Et existimaī ꝙ illud, quod est contrarium motui, non est motus tm̃, sed quies. oportet etiam nos determinare hoc. Dicamus igitur ꝙ motus opponitur motui, & etiam quieti, quia est priuatio. Et quodãmodo dicit ꝙ priuatio est contrariũ, i. ꝙ priuatio alicuius motus, v.g. qm̃ contrariũ motui in loco est ques in loco. sed hoc dictũ est idefinite. qm̃ pscrutandũ est vtrum illud, quod opponit quieti, est motus ex hoc, aut motus ad hoc.

53 Cum declarauit qui motus sunt contrarij, & apparet vlr ꝙ quies opponitur motui ſm priuationem, & habitus, vult hic perfectius declarare quę duarum quietum opponitur motui, s. quies in eo, ex quo est motus, aut ques in eo, ad quod est motus, & dixit Et quia existimatur, &c. i. & quia vr ꝙ motus non solummodo opponitur motui, sed et quieti: qm̃ motus opponit motui ſm contrarietatem, & quieti ſm priuationem, & habitũ. D.d. Dicamus igit ꝙ motus opponitur motui, s. ſm cõtrarietatem. D.d. & quieti ſm priuationẽ. D.d. Et quodammodo dr̃, &c. i. et iste modus oppositionis quodammodo dr̃ contrariꝰ qm̃ aliquis motus est contrarius alicui priuationi, s. priuationi huius motus. Et dixit alicuius motus, ne aliquis existimet ꝙ mutebatur priuationem motus simpliciter. hoc. n. nõ vr esse, nisi ſm opinionem generantium corpus simplr. D.d. v.g. qm̃ contrarium motui in loco est quies in loco, s. v.g. qm̃ quies est contraria motui, tali modo, ꝙ quies in loco est contraria motui in loco. &, quia hoc manifestũ est per se, s. ꝙ quies in loco est contraria motui in loco ſm priuationem, & habitũ, & hoc põt intelligi de quete, quæ est in eo, ex quo est motus, aut de quiete in eo, ad quod est motus, dixit ted hoc dictum est simpli. s. sed hoc, quod dictum est hic, non est dictũ: qm̃ nõdum est determinatum hic quam quietem intendimus. & ideo perlerutandum est vtrum ꝙ opponitur motui est quies, quæ est ex hoc, s. q̃ est ex illo, ex quo est motus, aut quies in illo, ad quod est motus.

Manifestum est igitur ꝙ, quia in duobus motus subiectis est, huic quidem, qui ex hoc est in contrarium, ea, quæ est in hoc, quies, huic autem, qui est ex contrario in hoc, ea, q̃ in contrario. simul aũt & inuicem contrariæ hæ sunt. etenim inconueniens est, si motus quidem contrarij sunt, quietes aũt oppositæ non sunt. sunt aũt hæ, q̃ in contrarns, vt quæ est in sanitate ei, quæ est in ægritudine, qetus motui aũt, qui ex sanitate in ægritudinem. ei. n. qui est ex ęgritudine in sanitatem, irrationabile est. is. n. motus, q ad ipsum est, in quo stat, quietatio magis est, * qua accidit simul fieri cũ motu, necesse autem est aut hanc aut illam

* a.l quam.

illam esse. non. n. ea quidem, quæ est in albedine, ges contraria est ei, quæ est in sanitate.

Dicamus igit̃ ꝙ motus, quia est ī duobus subiectis, tunc contrarium motui ex hoc ad suum contrarium est quies in hoc, et contrarium motui ex suo cōtrario ad ipsum est ges in suo contrario. & cum hoc hæ duæ etiam sunt contrariæ. qm̃ impossibile est vt in motibus sit contrarietas, & quies non sit cōtraria quieti. & non sunt nisi in contrarijs. v. g. qm̃ quies in sanitate est contraria quieti in infirmitate, & contraria motui de sanitate in ægritudinem: qm̃ impossibile est vt sit contraria motui de ægritudine in sanitatem. qm̃ motus rei ad illud, apud quod erit qescēs, dignius est vt sit faciēs quietem. illud. n. quod generatur cum illo motu, necessario est contrarium huic. & ideo impoſe est vt quies in albedine sit contraria quieti in sanitate.

54 Dicamus igit̃ ꝙ motus, quia est, &c. i. de subiecto in subiectum e contrario transmutationi, quæ est de affirmatione in negationem, aut de negatione in affirmationem. D.d. contrarium motui, &c. i. &, quia motus est de cōtrario in contrariū, ideo contrariū motui, qui est de hoc contrario ad hoc cōtrarium demōstratum est quies, quę est in hoc, s. ex contrario, ex quo est motus. Et dixit hoc, quia manifestū est per se, ꝙ ges in eo, ex quo, est contraria motui, & contrariū motui, qui est de contrario, quod est illud, ad quod peruenit ille motus positus, est quies in illo contrario. v. g. qm̃ sanari est motus de ægritudine in sanitatem. quies igit̃ contraria isti motui est quies in ægritudine, non in sanitate: qm̃ ista quies est perfectio motus: & perfectio non est contraria ei, cuius est perfectio. & sic contrarium motui de sanitate in ægritudinem est quies in sanitate. D.d. &, cum hoc etiam hæ duæ sunt contrariæ. i. &, cum hoc, ꝙ motus est contrarius quieti, tunc duæ etiam quietes sunt contrariæ. qm̃, si motibus est contrarietas, & in quiete etiam debet esse cōtrarietas. D.d. & non sunt, nisi in contrarijs. i. & quies non est contraria quieti, nisi quia duæ quietes sunt in contrarijs: quemadmodū motus nō est cōtrarius motui, nisi quia sunt de contrarijs & in contraria. D.d. ver. gr. qm̃ quies, &c. i. qm̃ quies in sanitate est contraria quieti in ægritudine. qm̃ sanitas est contraria ægritudini, & est contraria ipsi motui: quia impossibile est vt sit contraria motui de ęgritudine in sanitatem: cum quies, ad quam peruenit motus, dignior est vt sit perfectio motus, q̃ vt sit contraria. & hoc intēdebat, cum dixit qm̃ impossibile est motum. i. qm̃ impoſe est vt quies, quæ est in sanitate sit contraria motui, qui est ad sanitatem: qm̃ dignius est vt motus de ægritudine ad sanitatē sit via ad sanitatem. Et hoc est ita. qm̃ motus est de genere perfectionis, ad quā peruenit, sed est perfectio diminuta, quia est contenuncta cum potētia, & esse vltimę perfectionis est i quiete. si igit̃ motus de ægritudine in sanitatem est a i quietem in sanitate, necesse est vt motus de ægritudine in sanitatem sit faciens quietē in sanitate. s. qm̃ [illegible] conuenitur vna pars post aliam quietis, ad quam peruenit, sicut inuenit in eo vna pars post aliam habitus, ad quā peruenit. &, ꝙ substantia motus est de genere qetis, ad quā peruenit: & illa, quæ diuersantur ſm magis, & minus nō sunt contraria: ergo quies, ad quā peruenit motus, nō est contraria motui, sed finis eius: ergo quies, quæ est in eo, ex quo est motus, est contraria motui: & est illa, quæ corrumpit per generationem motus, non quies, quæ generat paulatim per generationem motus. Et ex hoc declarabit ꝙ quies, quæ est in re, ad quā est motus, est cōtraria qeti, quæ est in eo, ex quo est motus. Qm̃, cum motus est contrarius quieti in eo, ex quo est motus: & quies, ad quam est motus, gñatur cum motu: ergo ista quies est contraria quieti in eo, ex quo est motus. Et hoc intendebat, cum dixit illud enim, quod gñatur cum illo motu, &c. i. qm̃ quies, quæ gñatur cum gñatione motus, nec̃io est contraria quieti, ex qua est motus: cum ista quies destruatur per generationem motus. D.d. impossibile. n. est vt quies i albedine, &c. i. quia quies in altero nō corrumpit̃ per gñationē quietis in reliquo, s. ꝙ quies in albedine non generatur per corruptionem quietis in sanitate, & similiter quies in sanitate nō generatur per corruptionem quietis in albedine.

Quibus autem non sunt cōtraria, horum mutatio quidem est opposita, ea, quæ est ex ipso, ei, quę est in ipsum: motus autē non est. vt ea, quæ est ex ente, ei, quæ est ī ens. Et ges quidem horum nō est, immutabilitas autem est. &, si quidem aliquid erit subiectū, ea, quę in ente est immutabilitas, ei, quæ est in non ente, contraria erit. Si vero non est aliquid, id, quod non est, dubitabit aliquis cui cōtraria sit ea, quæ est in ente, immutabilitas, et an quies sit. si autem hoc est, aut nō omnis ges motui est contraria, aut generatio, & corruptio motus sunt. Manifestum est igit̃, ꝙ quies quidem non dicenda est, si non & hę motus. simile autem aliquid est & immutabilitas. cōtraria autem est, aut nulli, aut ei, quæ est in non ente, aut corruptioni. hæc enim ex ipsa est, generatio autem in ipsam.

Intentiones vero, in quibus non est contrarietas, & sunt illa, quæ trāsmutationē oppositam habent, & transmutationem, quę est de aliquo oppolito trāsmutationi, quæ peruenit ad illud: motum autem non habent. v. g. qm̃ transmutatio ex elle est opposita trāsmutationi ad non esse. Qm̃ in intētionibus istis nō est quies, sed illud, quod est in eis, est priuatio transmutationis, si nō ens fuerit aliquod subiectum. v. g. qm̃, si trāsmutatio desicit in ente, transmutatio deficiet in nō ente. Si igitur non ens nihil fuerit, ambiget hō, & non videt ꝙ priuatio transmutationis in ente, & quies in eo sit contraria alicui. et, si hoc fuerit, tunc aut non omnis quies est contraria motui, aut gñatio, & corruptio sunt motus. Sed est manifestū ꝙ nō debet dici quies, sed sisse ei. & priuatio trāsmutatiōis aut nō ē cōtraria alicui, aut est cōtraria corruptioni. qm̃ corruptio ex illa sit, gñatio autē ad illam.

Cum declarauit ꝙ quies est contraria motui, vult perscrutari de eodē in transmutatione. s. vtrum in trāsmutatione est quies opposita transmutationi, sicut est in motu, aut non est ges, & dixit Intētiones vero, &c. idest transmutationes vero, quæ sunt in intentionib⁹, in qbus non est cōtrarietas. D.d. et, sunt illæ, q̃, &c. i. transmutationes vero, quæ sunt in intētionibus, in qbus non est contrarietas, sunt illæ, quæ habent trāsmutationes oppositas. D. expositit hoc, & dixit s. &c. i. scilicet ꝙ transmutatio, quæ est de aliquo, est opposita in illo genere transmutationi, quę peruenit ad illud. D.d. motum vero non habent. i. et in istis intentionibus, in quibus non est contrarietas, nō est motus, nedum vt sint contrariæ illo modo, quo motus sunt contrarij. D.d. exemplum & dixit v. g. qm̃ transmutatio de esse, &c. i. & exemplum eius, quod est vt transmutatio sit opposita trāsmutationi. s. ꝙ ex illo, ex quo est altera transmutatio ad idē sit reliqua, est transmutatio de esse in non esse, quæ est corruptio, et transmutatio de non esse in esse, quæ est generatio. & ista transmutatio non est opposita per illud ad quod: & si eē ponitur ad non esse. quia non est hic motus existens p se oppositus alij motui: quia transmutatio de non esse est per accidens, & transmutatio de subiecto. s. de contrario est per se, aut est propinquius vt sit per se. transmutatio vero subiecti, quod deserit contrarium ex illo contrario ad suum contrarium, est per se. & hoc non inuenitur in generatione, & corruptione. Et, cū narrauit ꝙ contrarietas in talibus transmutationibus est ſm ꝙ transmutatio vna ī eis est ad illud, ex quo est secunda transmutatio, cum esse in istis duabus transmutationibus non est, nisi in altero extremo, incœpit narrare qꝙ etiam non inuenitur in talibus transmutationibus quies contraria quieti, sicut inuenit in motibus: neq; etiam quies est contraria transmutationi. D.d. Qm̃ in istis intentionibus, &c. i. in istis. n. intentionibus, in quibus est generatio, & corruptio, non est ges oīno, sed est in eis priuatio trāsmutationis. et hoc erit, si posuerimus ꝙ nō ens, ex quo est generatio, & aliud, ad quod est corruptio, est aliquid actu. qm̃, si hoc posuerimus, tunc erunt illic duo non esse, & priuatio in non ente, ſm ꝙ posuerimus ipsum esse aliquid, & priuatio in ente. Priuatio igitur, quæ est in ente, si posuerimus ipsam esse quietem, sequitur vt sit contraria priuationi transmutationis, quę est in non ente: & priuatio transmutationis, quæ est in non ente, est eadē cum priuatione transmutationis, quæ est in ente. & sic inter illas non erit contrarietas oīno. qm̃ quies in eo, ad quod est motus, non est cōtraria quieti in eo, ex quo, nisi quia sunt in duobus contrarijs. D.d. Si igit̃ non ens nihil fuerit, &c. i. si igitur non ens non fuerit subiectum, impossibile est imaginari ꝙ priuatio transmutationis, quæ est in ente, est quies. qm̃ impossibile est imaginari ipsam esse contrariam motui. neq; priuatio existimatur esse quies. qm̃, si non ens non est aliquid, non erit illic priuatio, quæ possit imaginari ꝙ est quies opposita quieti, quæ est in ente. neq; imaginari ꝙ ista priuatio, quę est in ente, etiam est quies opposita trāsmutationi ex eo. qm̃ transmutatio ex eo non est motus: et oīs quies est contraria motui, aut quieti. Si igitur posuerimus ipsum esse quietem, tunc erimus inter duo, aut ponemus ꝙ nō oī quieti opponitur motus, aut dicem⁹ ꝙ generatio, & corruptio sunt motus. & vtrūq; est impossibile. D.d. Sed est manifestum, &c. i. qm̃ non est quies in rei veritate. et, cum non fuerit quies in rei veritate, sed priuatio transmutationis, dissoluetur quæstio dicens ꝙ non oīs quies est cōtraria motui, aut contraria quieti. qm̃ hęc in rei veritate non est ges, sed sisis quieti. D.d. aut non erit cōtraria alicui oīno. i. & ista priuatio, q̃ est ges ſm sistudinē, opinādū est, aut ꝙ nō ē cōtraria alicui oīno, aut ꝙ ē cōtraria trāsmutationi, q̃ est corruptio: qm̃ ex eo est p̄n̄ motꝰ corruptiōis,

Transmutatio de nō ē ē p accēs, & transmutatio de cōtrario ī p se. Idē supra. 8. &. 51.

Caput Tertium. Proponuntur nonnullæ circa prædicta dubitationes, soluunturq́.

DVbitabit aūt aliqs, quare in mutatione qdem ſm locū sunt & ſm naturā, & p̃ter naturā & getes, & motus, in alijs autē non. Vt alteratio, hęc qdem ſm naturā, illa vero p̃ter naturā. nihil. n. magis sanatio, q̃ ægrotatio ſm naturā, aut p̃ter naturam, aut dealbatio, q̃ denigratio. Si ſr aūt est et in augmentatione, & diminutiōe. neq; n. hæ sunt inuicē contrarię, vt ſm naturā, & p̃ter naturā, neq; augmentatio augmentationi. Et in gñatione, & corruptione eadē ratio est. neque. n. gñatio quidem ſm naturā, corruptio aūt præter naturam. senescere. n. ſm naturā est. neq; gñationem videmus, aliam quidē ſm naturam, aliam vero præter naturam.

Et quærit hō, quare in transmutatione in loco sunt modi motuū, & modi getis naturales, & non naturales, quod nō est in alijs modis trāsmutationis. V. g. in alteratiōe, i. ita, ꝙ alia esset naturalis, & alia innaturalis, qm̃ hoiem sanari, aut infirmari, neutrum est dignius, vt sit naturalis, aut non naturalis, neque albificatio, neque nigrificatio. Et ſm hoc est de augmento, & diminutione. qm̃ contrarietas istorū duorū non est ſm naturam, & extra naturam. ergo augmentū non est contrarium augmento. Et iste idē sermo dicetur de generatione, & corruptione. qm̃ generatio nō est naturalis, & corruptio innaturalis. quia hominem senescere est naturale. & etiam nō inuenimus aliquā gñationem naturalem, & aliam innaturalem.

Cum narrauit ꝙ motus sunt cōtrarius ipsē, & q̃ qes est cōtraria cum motui, & cui qeti, & in motibus in vbi inuenti cōtrarietas ſm naturā, & nō naturā, & istī de qete, incœpit plenius tractare vtrū in cęteris motibus cōtrarietas inueniat hic motus cōtrarietatis, & dixit Et q̃ritur hō, &c. i. quare i trāslatione in loco iuenimus duo modi, s. naturalis, & innaturalis. qui motus lapidis ad superius est violetus, & iterius ecōtrario, s. naturalis. & ſr inuenit de eadē qete in ipsē. qm̃ qes iterius est cōtraria qeti superius. qm̃ qes interius est naturalis terræ, & superius innaturalis. & ſr qes superius est corporis leuis naturalis, & interius innaturalis. Quæri igit̃ quare i hoc loco inuenimus duo modi cōtrarium hoc mō, & nō in alijs gñibus motuū contrariorū. v. g. in alteratione. qm̃ nō possum⁹ dicere ꝙ alia est naturalis, & alia innaturalis. v. g. hoiem sanari, & hoiem infirmari, nō. n. existimat ꝙ hoc est naturale, et hoc est inaturale, i. in eadē ipe. v. g. hoiem ęgrotare. Et hoc intēdebat, cū dixit qm̃ nominē sanari, aut ęgrotare, & c. i. qm̃ neutra istarū duplicū est dignior vt sit naturalis alicui, & ſr est de albificatione aut nigrificatione. s. qm̃ nulla albificatio, aut nigrificatio est dignior vt sit magis naturalis, q̃ alia. Et, cum narrauit ꝙ primo aspectu non inuenit in eo dis alterationis iste modus contrarietatis, q̃ [illegible] ꝙ nec̃ etiā in motu augmenti, & dixit Et [illegible] dū est ēt de augmento, et diminutione. i. q̃ [illegible]

Hoiem senescere ẽ via i corruptionẽ

to nõ inuenit aliud naturale, & aliud violẽtũ. & sic in gñatione, & corruptione. qm̃ hoiem senescere est via ad corruptionẽ. sed senectus nõ diuidit i naturalẽ, & in innaturalẽ. & sic senescere ẽ via ad gñationẽ. sed non existimat ꝙ illud est naturale, & aliud innaturale.

At, si est quod violentia fit, p̃ter naturã, & corruptio corruptioni cõtraria erit, ea, q̃ est violẽta, vt q̃ p̃ter naturã est, ei, q̃ ſm naturã. Sunt igit & gñationes q̃dã violẽtæ, & non fato determinatę, qbus cõtrariæ sunt eę, quę ſm naturã. Et augmẽtationes sunt violẽtæ, & diminutiones. vt augmẽrationes eorũ, q velociter pp alimentũ pubescunt, & frumenta, q̃ cito adolescunt, & non sunt constricta.

Dicamus igr ꝙ, si id, quod fit, violẽter est extra naturã, tũc aliqua corruptio est cõtraria alicui corruptioni, s. corruptio violẽta, q̃ fit extra naturã, corruptioni naturali. Sũt igitur modi gñationis violẽti: & gñatio nõ est mẽsurata aliqua mẽsuratione. erunt igit contraria eiusmodi gñationis naturalis. Et sunt modi augmẽti violenti, & modi diminutionis. v.g. augmentũ puberũ propter luxum in cõmestione, & semen luxuriosum, cuius corpus impinguatur, & non condensatur.

57 Cũ narrauit ꝙ in primo aspectu existimat ꝙ in vna spẽ motuũ, q̃ sunt in alteratione, & q̃ sunt in augmẽto, & diminutiõe, et vlr in alijs transmutationibus nõ inuenit cõtrarietas, sicut in motibus, q̃ sunt in loco, incepit narrare ꝙ hoc accidit in ꝓmo aspectu. &, cum hoc bñ consyderat, apparet ꝙ in vnaquaq; spẽ istoꝝ inuenit cõtrarietas ſm naturã, & non naturã. et, si hoc fuerit, posse erit vt in spẽbus oppositis inueniat cõtrarietas hoc mõ. & dixit Dicamus igr, &c.t. qm̃, si hic fuerit corruptio violẽta: quod est violentũ est extra naturã. sequit vt sit cõtraria corruptio corruptioni. &, cũ hoc sylo hypothetico ponit añs, erit cõclusio, ꝙ corruptio erit cõtraria corruptioni. & hoc est illud, quod prendebat declarare. D. declarauit qño cõsequens sequit añs, & dixit corruptio. s. violẽta, &c.t. Quia corruptio violẽta est extra naturã: & quod est extra naturã est cõtrarium naturali: ergo corruptio naturalis, & violẽta sunt cõtrariæ. Et, cũ narrauit ꝙ corruptio alia est violenta, alia non violenta, incepit narrare ꝙ in generatione inuenitur hoc ſilr, & dixit Sunt igit modi generationis, &c.t. & generatio violenta est modorũ: qm̃ generatio violenta nõ est terminata, s. vna species tm̃. erunt igitur contraria istoꝝ modorum modi gñationis ois naturalis. Et hoc, quod dixit, existimatur nõ sequi. qm̃, & si infirmitas est multarum specierum, existimatur vt non sequatur ꝙ contraria earum sint species sanitatis: qm̃ sanitas ẽ vna, & ægritudines sunt multæ. Sed forte videtur ꝙ vna sanitas cõtinet multas partic ulares oppositas illis multis ægritudinibus. sed non habent nomina: & ideo latent. Et, cum narrauit ꝙ in generatione, & corruptione inuenitur contrarietas, s. in vna specie, incepit narrare ꝙ ſilr inuenitur in augmento, & diminutione, & dixit Et sunt modi augmenti, &c.t. et similiter sunt modi violenti augmentationis, & modi non violenti. & sic etiam augmentatum, etiam est contrariũ augmentum ſm naturam, & non natur im. qm̃ violentũ est extra naturã, et augmentũ violentum est augmentũ puberũ: quod festinat ante tẽpus affectum, ꝓpter multitudinẽ in luxu, & sicut semen abũdans in aliquo, cuius corpus crescit, & non condensatur propter multitudinem humoris.

In alteratione aũt quo pacto? An ſilr. erũt enim aliæ qdem violẽtę, alię uero naturales. ut qui liberanr alij nõ in iudicatorijs diebus, alij aũt in iudicatorijs: illi qdẽ p̃ter naturã alteranr, hi uero ſm naturam. Erũt ergo corruptiones cõtrarię adinuicẽ, nõ gñationi solũ. Et qd ꝓhibetr est. n. ut sic. etenim, si hęc qdẽ suauis, illa uero tristis eẽt. Quare nõ simplr corruptiõi corruptio cõtraria ẽ, sed ẽtenus ipsarum hæc quidẽ hmõi, alia uero talis est.

Sed qũo erit hoc in alteratione? Dicamus igit ꝙ ſilr est de illa. qm̃ polẽ ẽ ut sint aliqua ex ea violẽta, et alia naturalia, v.g. qm̃ qdem hoies euadũt ab ægritudine nõ in die critica, & qdam in die critica. illi igr sunt alterati nõ naturalr, isti autẽ naturalr. Et sic erit corruptio cõtraria corruptioni, non gñationi. Et nihil ꝓhibet hoc. quoniã polẽ est ut altera corruptio sit contristabilis, & alia delectabilis. Et erit corruptio cõtraria corruptioni, non simplr, sed cum altera corruptio fuerit talis dispõnis, & alia talis dispositionis.

58 Cum declarauit quòd in generatione, et corruptione, & augmento inuenitur contrarietas, incœpit declarare ꝙ similiter est in alteratione. &, quia latet in alteratione magis ꝙm in generatione, & corruptione, dixit Sed qũo erit hoc i alteratione? D. dixit Dicam⁹ igr. i. ꝙ i vno motu in spẽ inuenit cõtrarietas in alteratione, sicut in gñatione & corruptione, & augmẽto & diminutione. D. d. qm̃ polẽ est, &c.t. qm̃ polẽ est vt q̃dã alterata alterenr violente, & quędã non violẽte. v. g. in alteratione infirmoꝝ de ægritudine in sanitatem. qm̃ q̃dam est in die critica, & est alteratio naturalis, & q̃dã nõ in die critica, & hęc est alteratio innaturalis. D. d. illi igr sunt alterati, &c.t. ille, cui accidit crisis nõ in die critica, vt in sexta. D. d. isti aũt. &c.t. qbus accidit in die critica. v.g. in 7ª. Et, qa hoc non est manifestum in oibus alterationibus, dixit polẽ est igit vt sint aliqua, &c. & nõ dixit polẽ est igit vt in qualibet spẽ alterationis inueniat aliqua violẽtia, & naturalitas. & dimisit hoc, qa difficile eẽt verificare hoc p̃ inductionẽ. Deinde fecit rememorationẽ de istis, q̃ declarauit, & dixit Et sic erit corruptio cõtraria corruptioni, et non gñationi, i. non gñationi tm̃, sed ipsi corruptioni. D. dedit aliũ modũ, ex q̃ imaginar esse polẽ vt corruptio sit contraria corruptioni, & dixit Et nihil prohibet hoc, &c. & intẽdit p̃ contristabilẽ, corruptionem violentã, & per delectabilẽ, corruptionẽ naturalẽ. Et forte intendit hoc p̃ delectabilẽ id, quod est minoris contristatiõis: qm̃ ois corruptio est cõtristabilis nec̃io, sed violenta magis contristabilis. D. d. Et erit corruptio cõtraria corruptioni non simplr, sed cum altera corruptio fuerit in aliqua dispõne vno mõ, & alia alio mõ: cum sit species non sibi cõtraria. sed cum accidit alteri corruptioni vt sit vno modo, & alia alio modo cõtrario, vt natura, et violentia, et cõtristatio, et delectatio.

Omnino igit cõtrarij motus, & qetes dicto mõ sunt. ut q̃ est sursum, ei, q ẽ deorsum. loci. n. cõtrarietates hę sunt. ferr ãt ea qdẽ, q̃ sursum ẽ, latiõe, natura ignis, ea uero, q̃ deorsum,

Dubium.

Solutio. Tot sũt spẽs contrarij, q̃t sunt species ægritudinis. sed de hoc habes ipse 1. Ethic. cap. 18.

Ois corruptio ẽ contristabilis. nec̃io. sed violenta ẽ magis contristabilis.

sum, terra: & cõtrarię ipsorum lationes sunt. ignis aũt sursum qdẽ natura, deorsum aũt p̃ter naturã. Et cõtrarius qdem motus est, qui est ſm naturã ipsius, ei, qui est p̃ter naturã.

Secundũ hoc igit, quod narrauimus, vlr erũt modi motuũ, & modi qetis cõtrarij. v. g. qm̃ superius ex hoc est cõtrariũ inferiori. qm̃ hæc duo sunt cõtraria in loco. & istę duę intẽtiones vlr sunt digniores principaliter. qm̃ illud, quod transfert naturalr superius est ignis, et inferius est terræ: et translationes eorũ sunt contrariæ. & locus ignis est superius naturalr, & locus eius est inferius extra naturã. Et naturale est contrariũ innaturali.

59 Hic facit rememorationem de modis prædictis, ſm quos motus sunt contrarij, & qes est contraria, & dat exemplũ de hoc, quod ſã declarauit, ꝙ motuũ contrariorũ qdam sunt diuersi in spẽ: & isti sunt contrarij ſm formas, qa sunt ad contraria, & ex cõtrarijs, & cõtrariorũ: & ẽt sunt cõtrarij ſm naturã, et non naturã in respectu cuiusdẽ: & isti sunt idẽ in spẽ, & sunt cõtrarij ſm naturã, et non naturã. quies vero, declaratũ est de illa, ꝙ contrariũ in eo motui est quies, quæ est i eo, ex quo est motus, nõ qes, q̃ est in eo, ad quod est motus, & ꝙ duæ qetes cõtrariæ, sunt qes in eo, ex quo, & qes i eo, ad quod. Et dixit Secundum igit hoc, quod narrauimus, &c. et intẽdit p̃ modos motuũ, duos modos motuũ contrariorũ, s. contrariorũ diuersorũ in spẽ, et cõuenientiũ in spẽ, et contrariorũ ſm naturã, et non naturã. et intẽdit p̃ modos quietis, qetem, q̃ est contraria motui. & q̃si dicit ſm hunc igit modum, quẽ narrauimus, erunt modi motuũ cõtrarij, & modi qetis cõtrarij motibus, & qetibus ipsis. D. induxit exẽpla ſm spẽm in translatione, et dixit v.g. qm̃ superius, &c.t. v.g. quia supius est cõtrariũ inferiori in loco, ideo illud, ꝺd trãsferr naturalr supius, est cõtrariũ ad iterius trãslato naturali: et ideo trãslatio est cõtraria translationi. D. d. & istæ duæ intentiones, &c. & intendit, vt mihi vr, ꝙ istæ duæ cõtrarietates sunt illa, q̃ dũr cõtraria ꝓpriaꝑ liter, cũ definitio cõtrariorũ, q̃ est, ꝙ cõtraria sunt illa, q̃ maxime distãt, non inuenit ꝓmo, & ꝓpriaꝑ, nisi in eis, q̃ sunt i loco, deide dr in q̃ltate ꝗ silitudinẽ. Et forte intẽdit ꝙ cõtrarietatẽ esse supius simplr, & interius simplr, est dignius q̃m vt sit in inferiori, & supiori non simplr, sed in respectu, vt in loco aeris, & loco aquę. & forte pp hoc dixit, illud igit, quod trãsferi naturaliter superius. s. simplr. Et hoc capm diminutũ est in quibusdã libris & in lib. Alex. fuerñ sic. ista igit sunt sicut ꝓncipalij, & ꝓmo. & Alex. exponit hęc verba duobus modis, dicit. n. ꝙ, cũ dixit ista, innuit illa, quæ dispositi prius p̃ motus, & qetes cõtrarias. s. ista, q̃ hñt istas intentiones ꝓncipalr, & essentialr. & ista expõ non conuenit verbis Aristo. ſm ꝙ accidit nobis. Et 2ª expõ est, ppinquia nr. D. d. & translationes eor sunt cõtrariæ. s. t. &, qa sunt cõtrariæ, ideo trãslationes eorum sunt contrariæ. D. d. & locus ignis est supius, &c. & intẽdit, vt mihi vr, ꝙ isti duo motus. s. ad supius, & ad inferius, qñ imaginar, ſm ꝙ sunt duoꝝ corporũ naturaliter, v.g. ignis, & terræ, tunc vterq; erit contrarius reliquo, ſm illud, ad quod mouer naturaliter: & cũ accipiuñ, ſm ꝙ sunt vnius corporis, v.g. ignis, aut terræ, tũc alter erit cõtrarius reliquo ſm naturam, & non naturam, v.g. motus lapidis ad interius, & supertus.

Et qetes ẽt ſilr. quæ nãq; est sursum quies ei, q est de sursum in deorsum, motui contra

Cõtrarietas ꝓtio, & principaliꝝ nõ inuenit, nisi in eis, quę sunt i loco. Idem 5. Met. cõ. 13.

ria est. est aũt terræ illa quidẽ quies p̃ter naturã, motus aũt hic ſm naturã. Quare motui quies cõtraria est, quæ est p̃ter naturam, ei, qui est ſm naturã eiusdem. etenim motus eiusdem contrarius sic est. alter. n. ſm naturam ipsorum erit, qui sursum, aut qui deorsum, alter autem p̃ter naturam.

Et silr ẽt est de modis qetis. qm̃ qes superius est cõtraria motui de supiori ad iferius. & si qes illic erit terrę extra naturam, & iste motus erit naturalis. Quies igit cõtraria motui est qes, q̃ est extra naturã motui naturali in eadẽ re. motus. n. qui est in eadẽ re, nõ est in eo cõtrarietas, nisi hoc modo, qm̃ alius est ei naturalis, aut ille, qui est ad superius, aut ille, qui est ad inferius, & alius non naturalis.

Cum narrauit ꝙ motus cõtrarij sunt illi, q̃ sunt contrarij ſm illud, ad quod, et illud, ex quo, vt supius, et iferius in motibus corporũ simplciũ, & ꝙ accidit ꝙ in eadẽ re opponunt silr isti duo motus ſm naturam, & nõ naturã, incœpit narrare ꝙ qes est cõtraria motui i eadẽ re hoc mõ, & dixit Et silr, &c.t. et quẽadmodum duo motus in eadẽ re, q̃ sunt ad loca cõtraria, sunt contrarij, qa sunt ad loca cõtraria, et qa alter est naturalis, & reliquus nõ naturalis, ita ẽ de cõtrarietate qetis ad motũ i eadẽ re. s. ꝙ qes, q̃ est in cõtrario loco, loco, in quo ẽ qes, ad quã est motꝰ, & ꝙ, si motꝰ fuerit naturalis illi rei, erit qes non naturalis. v.g. qñ qes supius est cõtraria motui de supiori ad iferius. si igit qetcens fuit illic, terra. s. supius erit ſm violentiã, & tunc motus ex illo loco erit naturalis. & si qetcẽs fuerit illic ignis, tũc qes erit naturalis et, & motus ex eo erit violẽtus. D. d. Quies igit, &c.t. et qes cõtraria motui naturali est qes violenta, q̃ est extra naturã. & dixit in eadẽ re, qa qes supertus est contraria motui de supiori simplr, & qes ẽt simplr supius est cõtraria qetı in inferiori ſm naturã, et nõ naturã, ſm ꝙ ambę sunt naturales duobꝰ contrariis. Et q̃si intẽdit declarare ꝙ dispõ cõtrarietatis, exñtis i eadẽ re, est ſm naturã, et nõ naturã, et siue fuerit cõtrarietas in motu, aut i motu, & qete. & nõ dixit motus. n. q̃ est, etc. t. qm̃ motus nõ est cõtrarius motui in respectu eiusdẽ, nisi ſm modũ, quo qes in eadẽ re est cõtraria motui, & qes cõtraria qetı, nõ ſm modum. q̃ motus, q̃ sunt i pluribꝰ vna spẽ, sunt cõtrarij, & qetes, q̃ sunt in pluribꝰ vna spẽ, qñ isti sunt cõtrarij, qa sunt ex contrarijs, & ad cõtraria, & contrariorũ. Et debes scire, ꝙ intendebat declarare, qm̃ quẽadmodũ vni motui in numero accidit cõtrarietas ſm naturã, & nõ naturã, ita est de motibus cõtrarijs in spẽ in respectu eiusdẽ. s. ꝙ accidit eis cõtrarietas ſm naturã, & nõ naturã, vt motus ad supius, & ad interius: qm̃ in respectu terræ, aut ignis alter est naturalis, & alter nõ naturalis. et silr ẽ de cõtrarietate qetis ad motũ. q̃etis, ex q̃ ẽ motus. sed, qa tria cõtrarietas nõ imaginat, nisi in eadẽ re, nõ accidit vt ambę sint naturales, sicut accidit in duobus motibus in spẽ cõtrarijs, qñ accipiuñ in respectu duoꝝ diuersorũ, vt motꝰ ignis ad supius, et terræ ad inferius. qm̃ sunt cõtrarij, et nãles, tũc ignis, & istę terræ.

Documentũ

Habet aũt dubitationem, si est ois quietis, quæ non semp est, gñatio, & hæc est ipsum stare, eius igitur, quod p̃ter naturã quiescit, vt terræ sursum, erit gñatio. cum ergo lerebatur sursum violentia, ſlabat. sed quod

Rat

stat semper videt ferri uelocius: quod autẽ uiolentia contra. non factum ergo quiescẽs erit quiescẽs. ¶ Amplius vr ipsum stare, proprie dici, aut oino esse in eo, quod est ſm naturã in suum locũ ferri, aut accidere simul. ¶

Et est hic locus qõnis. qm̃, si ois quies nõ est semper gñata, cum non est, deinde est, & gñatio eius est cessatio, tunc quies rei quiescit nõ naturaliter, v.g. quies terræ superius habebit gñationem. quoniã illud, quod trãsfertur superius uiolente, cessabit. sed illud, quod cessat semper, existimabit quod translatio est velocior: & quod transfertur violẽte est econtrario. erit igr quiescens absq; eo, ꝙ quiescat. Et existimat etiã ꝙ dicere aliqd cessare, aut est dicere ꝙ transfertur vlr ad locum, quem habet, aut vt sequatur insimul.

61 Et est qõ vtrũ qes violẽta habeat gñationem. qm̃, si qes violenta nõ est semper: et ois quies, q̃ non est semper, est gñata: nec esse est vt qes violenta sit gñata. & intelligo p gñationem qtem tactã cũ motu, & hoc intendebat, cũ dixit qm̃, si ois qes, &c.t. qm̃, si ois quies nõ est temp, qm̃ modo nõ est, deinde erit, necesse est vt qs violenta habeat gñationẽ. & intelligo p cessationem ire ad cessandũ. Et, cũ declarauit ꝙ ex hoc sermone sequit ꝙ qes violenta est gñata, s. facta ex motu violento, induxit in, posse, quod sequit ex hoc, & dixit qm̃ tñ hoc, quod transferri supius violẽte, cessabit. n. ted, si poneremus ꝙ qes violenta habet gñationem, sicut habet qes naturalis, sequit ex hoc, vt illud, quod trãsferri violenter, non sit ut cesset, sicut illud, quod mouet naturaliter. D.d. sed illud, qd cessat, &c.t. sed illud, quod cessat, ſm ꝙ cessatio eius gñatur, t. fit ex motu naturali, apparet ꝙ trãslatio eius erit velocior, qm̃ appropinquat loco, in quo innatũ est cessare, sicut est dispõ in motu naturali. & motũ violentũ est econtrario .i. qm̃ ois motus est remissior, qm̃ appropinquat loco, cũ quo cessat. & ideo motus eius nõ est pp quietẽ. &, cũ ita sit, cessatio eius non erit gñata, & sic quiescet, tra, q̃ nunq̃ venit ad quietẽ. Et hoc intendebat, cũ dixit ergo erit quiescens, &c.t. &, cũ illud, quod mouet violẽte, nõ mouet, vt cesset, tunc illud, quod mouet, erit quiescens ab eo, ꝙ qes eius gñatur. quod est impossi. D.d. Et exitum ui, &c.t. & apparet ꝙ, cũ dicimus aliqd cessare, intendimus alterũ duoꝝ, aut ire ad cessandũ, et trãsferri ad ipsum, aut ꝙ motus, & qes sunt simul. t. aut ꝙ qes est inseparabilis à motu, aut gñata cũ motu: & hæc duo nõ inueniunt in illo, quod quiescit violenter: ergo necesse est vt illud, quod quiescit violẽte, nõ veniat ad quiescendũ. et sic quies eius non habebit gñationem.

Habet aũt dubitationem, si contraria est quies, q̃ ire est hic, et, q hinc est, motui. cũ. n. mouet ex hoc, aut etiã abijcit, adhuc videtur habere id, quod abijcitur. quare, si hęc quies contraria est ei qui hinc est in contrariũ, motui, simul erunt contraria. An aliquo modo quiescit. si adhuc manet. omnino autẽ eius, quod mouetur, aliud quidem ibi, aliud autẽ est, in quod mutatur. quapropter & magis motus motui contrarius, quàm quies.

Et est quæstio vtrum qes hic est contraria motui ex hoc. qm̃, qñ mouetur aliquid ab alio, & separatur ab eo, existimat ꝙ in eo est illud, à quo separat. si igitur ista quies est cõtraria motui, ex hoc erunt duo contraria insimul. Ad hoc autem dicamus, qm̃, & si adhuc est quiescens, quies eius est quodãmodo. & vlr moti quoddam est illic, & quoddã in eo, ad quod trãsmutat. qm̃ motus dignior est vt sit contrarius motui, quàm quies.

Et est q̃stio de hoc, quod posuimus pus. s. ꝙ quies, q̃ est in re, ex qua est motus, est cõtraria motui ex hac qete, vt posuimus prius. D. induxit qõnem, & dixit qm̃ qñ aliquid mouet, &c.t. apparet. n. quod qñ aliqd mouet de aliqua re, & separat ab eo aliquid, quod est in eo, de illa re, à qua separat. s. dum mouet: qm̃, qñ separat ab eo totalr, tunc perficit motus, & nihil remanet in eo de illo, à quo mouet. Et, cum posuit ꝙ, qñ aliquid incepit moueri, ꝙ adhuc est quiescens in eo, ex quo mouet, dixit si igit ista quies, &c. t. si igit res mota est quiescens in illo, ex quo mouet, dum mouet: & quies est cõtraria motui: tũc in re mota inueniunt duo cõtraria insit, s. quies, et motus. Et, cum induxit hanc qõnem, incepit dissoluere eam, & dixit Ad hoc autem dicamus, &c.t. et q̃stio non cõtingit, nisi ex hoc, quod accipimus ipsum quiescens simplr in eo, ex quo mouet, & non est in eo quiescens, nisi quodãmodo. D. declarauit hũc modũ, qs est, & dixit moti. n. quoddã est illic, &c, idest &, cum [a] oẽ motũ est diuisibile, vt post declarabit, tunc motũ non est quiescens in eo, ex quo mouet, nisi ſm partẽ, non ſm totũ. t. simplr. qm̃, dum mouet, quædã pars eius, est in eo, ex quo mouet, & quædam pars in eo, ad quod mouet. & sic non sequitur, vt duo cõtraria inueniant in eodem subiecto. Et, cũ concessit in hac quæstione ꝙ quies est contraria motui, incepit etiã declarare ꝙ [b] qes non est, nisi priuatio motus, & ꝙ contrariũ in rei veritate motui est motus oppositus et, & ideo possibile est vt quies, & motus sint in duabus partibus mobilis: & non est posse vt duo motus cõtrarij inueniant in duabus partibus eius: sed necessario impediunt se adinuicem. Et ideo dixit qm̃ motus dignior est, &c.t. & quia motus potest congregari cum quiete in eadem re mota, & non cum motu contrario, neq; in duabus partibus diuersis. Et sciẽdum est, ꝙ quies, cõiuncta cũ motu, non est distincta à motu, t. in parte distincta. qm̃ sequeret ex hoc vt aliquid moueretur in aliqua parte, et quiesceret in alia. et, cum non est distincta, ergo est in potentia, non in actu.

Et de motu qdem & qete, qũo vtrũq; vnũ est, & quæ quibus cõtraria sunt, dictum est.

Iam igr narrauimus de motu, et qete, qũo vterq; est vnus, & qũo contrariantur sibi.

De motu quot modis est vnus iam dixit, et de quiete autem, intuendo per ipsum motum. & sic etiã quies erit vna tribus modis. s. vna genere, & vna specie, & vna numero. & illa, quæ sunt necessaria in vnoquoq; istorum, sunt illa, quæ sunt necessaria in motu.

Dubitabit aũt qs et de ipso stare, si & quicunq; sunt pter naturam motus, his est quies opposita. si quidem igit non, erit inconueniens. manet. n. sed violentia. quare quiescens aliqd erit non semp sine fieri. Sed palã quod erit. sicut. n. mouetur pr̃ter naturam, et quiescit vtiq; aliquid præter naturam.

Et

[a] Oẽ motũ est diuisibile 6. Phy. & 29 & 30 de Anima cõ. 60 Met. 8. Phy. & 6 Phy. & 1. de Cœlo & Mundo. Quies non est cõtraria motui vere, sed priuatio motus. 5. Phy. & 5 de Cœlo. Documentũ

Tres, quod motus est, aliud est, aliud est, in quod mutatur.

Tres duo termini quæstionis dubitabilis. s. gratia motus pertinentia

Et quæret homo etiam de cessatione, vtrũ oẽs motus, qui sunt extra naturam, habent quietem oppositam. si igit non habent, hoc erit inopinabile. qm̃ tunc remanebit res in violentia, et erit aliquid, quod nunq̃ quiescet sine gñatione. Manifestum est ergo ꝙ habet. qm̃ quemadmodum res, quæ mouetur extra naturam, quiescet extra naturam.

64 Ista est prima quæstio, quam induxit prius, & non inuenit in quibusdã libris. & forte iterauit eam ad complẽdum sermonem. qm̃ in illo sermone negauit vt qes, quæ est extra naturam, habet gñationem: ergo est semper. quod est inopinabile. & quies, quæ est extra naturam, vr fieri per sensum semp. Dissoluit igit hanc q̃stionem ita, ꝙ generatio dicitur de illo, et de quiete naturali multipliciter, & dixit, Et quæret homo, &c.t. & quæret homo, sicut diximus, de cessatione, quæ est ire ad cessandum in motibus, q̃ sunt extra naturã, verum hñt quietem intentam, sicut hñt motus naturales. Et Tex. c. 54. nõ intendit p quietem oppositã, quietem, de qua dixit prius ꝙ est contraria motui, s. quietẽ in eo, ex quo: sed intendebat quietem ad quã est motus. & dixit oppositam, large. Et, cũ narrauit ꝙ quæstio est de quietis eẽ non naturalis, quæ est motuum non naturalium, dixit si igit non hñt, hoc erit inopinabile. t. si igit non hñt quietem vt dictum est prius, quia non hñt gñationem, erit inopinabile. apparet. n. sensui ꝙ hic sunt aliqua, q̃ quiescunt violente, & non naturalr. & hoc intẽdebat, cum dixit qm̃ aliquid remanet in violentia, t. qm̃ apparet sensui ꝙ aliquid quiescit in loco per violentiam. D.d. & sic erit aliquid, quod nunq̃ quiescit sine gñatione, i. et nullum inopinabile est magis q̃ ponere ꝙ quies violenta est facta, & non habet gñationem. D.d. Manifestum est ergo ꝙ habet, &c.t. et, cum quies violenta est motuum, postq̃ nõ fuit per sensum, manifestum est ꝙ hñt generationem. sed generatio in hac quiete non habet eandem intentionem cum gñatione in quiete naturali. & hoc fuit negatũ in sermone prædicto à motibus non naturalibus. sed ista quies fit à motu, qui est extra naturam, & modo, quo iste motus, qui est extra naturam sicut generatus in corpore, s. qm̃ quemadmodũ iste motus est à causa extrinseca violenta, sic quies violenta inuenitur post istum motum, sicut quies naturalis, quæ est à causa, quæ est in re, inuentur post motũ naturalem, qui est in re à natura, t. à causa existente in re. Et hoc intendebat, cum dixit quemadmodum res, quę mouetur extra naturã, &c.t. & quies est et, ſm ꝙ est motus, quemadmodum quies est in re, ſm ꝙ est motus naturalis, s. qm̃, sicut motus dicitur multipliciter de naturali, & violento, ita est de quiete naturali, & violenta. & quæstio accidit ex hoc, ꝙ ponebantur vniuoca.

Quoniam autem est quibusdam motus secundum naturam, & præter naturam: puta ignis, qui sursum secundum naturam, qui autem deorsum pręter naturam: vtrum hic cõtrarius, aut qui terræ? hæc enim fertur secundum naturam deorsum. Aut palam quia ambo, sed non eodem modo. sed qui quidem secundum naturam est secũdum naturam existentis: eius autẽ, qui ipsius, qui sursum, ignis ei, qui deorsum, vt secundum naturam existens præter naturam existenti. similiter autem & in mansionibus. Forte autem quieti motus aliquatenus opponitur. cũ enim moueatur ex hoc, & abijciat, adhuc videtur habere ꝙ abijcitur. quare, si ipsa quies contraria ei, qui hinc ī contrarium, motui, simul existent contraria, aut aliquatenus quiescit, si adhuc manet. omnino autem eius, quod mouetur, hoc quidem ibi, hoc autem in ꝙ mutatur. ꝓpter ꝙ magis motus motui contrariũ, quam quies. Quis quidem igitur motus simpliciter vnus dictũ est. & de motu quidem, & quiete quomodo vterq; vnus, & qui contrarij quibus dictum est.

Et, quia quædam habent motum naturalem, & quædam extra naturam: verbi gratia quoniam ignis habet motum ad superius naturalem, & ad inferius innaturalem: quærendum est vtrum ille est contrarius illi, aut motui terræ. quoniam terra mouetur naturaliter ad inferius. Dicamus igitur quoniã vtrũq; istorum est verum, sed non eodem modo. sed motus naturales sunt cõtrarij contrarietate naturali. & in ipso igne est contrarius motus ad superius motui ad inferius ſm naturam, & non naturam. & ſm hunc modũ sunt contrarij modi quietis. & dignum est vt quies sit opposita motui.

Et, quia quędam habent motum naturalem, & non naturalem, & motus non naturalis est naturalis alteri corpori, v.g. qm̃ terra habet motũ naturalem, t. ad inferius, & nõ naturalẽ, s. ad superius, & ignis habet motum naturalem, s. ad superius, & nõ naturalem, s. ad inferius, & iste, q est ad inferius, est naturalis terræ, quærendum est igitur quis istoꝝ motuũ est contrarius vni motui naturali, s. vtrum contrariũ oppositũ ei est, ſm ꝙ est naturalis alteri, aut ſm ꝙ est nõ naturalis illi, qui habet motũ naturalem. v.g. vtrum motus contrarius motui terræ ad inferius est motus terræ ad superius, qui est violentus terræ, aut motus ad superius, qui est naturalis ignis. Et ipse dicit, ꝙ vtrũq; est verũ, s. ꝙ vterq; motus est cõtrarius motui naturali, sed duobus modis diuersis, s. ſm ꝙ est naturalis alteri, et ſm ꝙ est non naturalis ipsi. v.g. qm̃ tam motus ignis naturalis ad superius est contrarius motui terræ ad inferius, ſm ꝙ est naturalis terræ, & motui ignis ad inferius, ſm ꝙ est non naturalis ignis. D.d. & ſm hũc modum est de modis quietis. t. qm̃ vna quies naturalis habet duas quietes contrarias, s. quietem illius rei extra naturam, & quietem naturalem alterius. v.g. qm̃ quies terræ inferius est naturalis terræ, & quies supius terræ est contraria huic quieti ſm naturam. ignis vero est cõtrarius huic quieti, ſm ꝙ res naturalis est contraria alicui rei naturali. et similiter quies ignis superius habet duas quietes contrarias, s. quietem inferius violentam, & quietem terræ inferius naturaliter. Et, quia notificauit ꝙ quies nõ opponitur motui in rei veritate, sed ſm priuationem, & habitum, notificauit hic ꝙ quodammodo opponitur, licet non sicut motus opponitur motui.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV LIBER SEXTVS,
cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

Summa Prima declarat Motum non componi ex indiuisibilibus.

Summa Secunda Motum non momento, sed tempore mensurari: similiter & Quietem.

Summa Tertia pertractat de Diuisione motus.

Summa Quarta de Ordine partium motus.

Summa Quinta confutat errores quosdam circa ipsum motum.

Summæ Primæ Caput Primum. Nullum continuum ex indiuisibilibus componi.

†{ Iaũ est continuũ, & tangẽs } & cõsequenter, vt definitum est prius, (continua quidem, quorũ vltima sunt vnum: tangentia vero, quorum simul: consequenter autem, inter quæ nihil est eiusdem generis,) impossibile est ex indiuisibilibus esse aliquid cõtinuum. vt lineam esse ex punctis: si linea quidem cõtinuum est, punctum autem indiuisibile. neq; n. vnum sunt vltima punctorum: non. n. est hoc quidẽ vltimum, illud vero alia quædã pars ipsius indiuisibilis. neq; simul sunt vltima. non. n. est vltimũ vllum eius, quod impartibile est: alterum. n. est vltimũ, & id, cuius est vltimum.

Si continuum, & contiguũ, et consequens sunt, fm ꝙ determinauimus prius, s. ꝙ continua sunt, quorum vltima sunt vnum: & contigua sunt, quorum vltima sunt insimul: & consequentia se adinuicẽ sunt illa, inter quę non est aliquid sui generis, impossibile est vt aliquod continuũ fiat compositũ ex indiuisibilibus. v. g. vt linea sit continua, & punctus sit indiuisibilis, & linea sit composita ex punctis: cũ linea sit continua, et punctus indiuisibilis. qm̃ punctus nõ habet vltimum vnum. qm̃ indiuisibile non habet partem vltimã, & aliam partem vltimam. neq; habent vltima insimul. quod enim non habet partem, non habet vltimum omnino: nam vltimum est aliud, ab eo, cuius est vltimum.

Iste tractatus, sicut dixit Alex. sequi Quintum, cum in principio eius vtatur illis descriptionibus, quas posuit in Quinto rerũ continuarum, & contiguarũ, et consequentium. Et dicit s illa, quæ dicta sunt de definitione [illegible] & contigui, & cõsequentis sunt vera, s. ꝙ cõtinua sunt illa, quorum vltima sunt vnum: & contigua sunt illa, quorum vltima sunt insimul: consequentia sunt illa, inter quæ non est aliquod sui generis, impossibile est vt aliquod continuum componat ex indiuisibilibus. Et, cum posuit hoc, & positio antecedentis est manifesta ex hoc, quod dixit in Quinto, & consecutio non est manifesta per se, iccirco declarare eam, & d. punctus. n. non habet vltimum, & vltimũ, &c. Et iste sermo componit sic in secunda figura. Oía, ex quibus componitur continuũ, diuiduntur in vltima, & in habens vltimum: vltimum. n. est vltimum alicuius rei: & punctus non diuiditur in hæc duo: ergo cõtinuum non componitur ex punctis, & vlr ex indiuisibilibus. Et etiam, anteq̃ continuũ continuetur, necesse est vt contiguetur: & contigua etiam diuiduntur in vltimum, & in habens vltimum, puncta autem nõ: ergo ex punctis non componitur linea, neq; ex lineis superficies, neq; ex superficiebus corpus. D.d. qm̃ quod non diuidit, non habet partem, &c. t. qm̃ omne indiuisibile non habet duas partes diuersas, quarum vna est vltimum, & alia illud, quod habet vltimum. Et in hoc syllogismo non expressit, nisi minorem propõnem, & pertransit maiorem, ga est manifesta. D.d. neq; habent vltima insimul. t. ꝙ contigua debent habere. continua. n. sicut diximus, contiguabuntur, anteq̃ continuentur.

Amplius necesse est aut cõtinua esse puncta, aut tangentia se inuicẽ, ex quibus est continuum. eadem aũt ratio est & in oĩbus indiuisibilibus. Continua quidẽ non erunt, propter dictam rationem. Tãget autem omne, aut totum totum, aut pars partem, aut totum pars. Quoniam autem impartibile est ipsum indiuisibile, necesse est totum tãgere totum. totum autem, totum tangens, non erit continuum. continuũ. n. habet hanc quidẽ aliam, illam vero aliam partẽ, & diuidit in sic * diuersas, & loco separatas. At vero neq; consequenter erit punctus ad punctum, aut ipsum nunc ad nunc ipsum, vt ex his sit longitudo, aut tempus. consequenter. n. sunt, inter quæ nihil est eiusdem generis. inter pũcta autem semper est linea, & inter ipsa nunc tempus.

Et sequit necessario vt ista puncta sint aut contigua, aut continua, s. puncta, ex quibus fit cõtinuum. & iste sermo sequitur in omni indiuisibili. Sed impossibile est vt pũcta sint continua ex punctis. Et contiguatio fit, aut ita, ꝙ aliquid contiguetur fm totum, aut aliqua pars eius contiguetur cum aliqua parte alterius, aut aliqua pars cũ toto. Et, quia indiuisibile non habet partem, sequitur vt contiguetur fm totum. &, cum aliquod totum cõtiguabitur cum aliquo toto, non fiet ex hoc continuum. qm̃ continuum habet partes diuersas adinuicem, & diuidit in hmõi partes, & segregatas in loco. Et impossibile est etiã vt punctus sequatur punctum, aut istans instans ita, ꝙ ex eis fiat longitudo, & tempus. consequentia. n. sunt illa, inter quæ nihil est vnigeneum. & inter quælibet duo puncta semper est linea, & inter quælibet duo instantia semper est tempus.

Iste

2 Iste est secundus syllogismus, & componitur sic. Si continuum componit ex indiuisibilibus, v. g. punctis, necesse est, cum continuum cõponitur ex illis, vt sint, aut continua, aut contigua, aut consequentia. Deinde excepit ea esse continua ex illo, ꝙ declarauit in demonstratione prædicta. & hoc intendebat, cum dixit Sed ĩpossibile est vt puncta sint continua ex punctis. Deinde declarauit ꝙ impossibile est etiã ꝙ puncta sint contigua, & dixit Et contiguatio. & quasi dicat, &, cum non sunt continua, remanet vt sint aut contigua, aut consequentia: sed, si fuerint cõtigua, necesse est vt vnũ contiguetur cum alio fm totum, aut fm partem, aut vnum fm totum, & aliud fm partem. Deinde incœpit destruere vnumquodq; istorum trium modorum, & dixit Et, cum illud, quod non diuidit non habet partem, &c. t. sed, quia illud, quod est indiuisibile, non habet partem, impossibile est imaginari aliquem istorũ modorum trium, nisi illum, qui est fm totum. qm̃ duo modi residui contiguationis nõ inueniuntur, nisi in habẽtibus partem: & indiuisibile non habet partem. & iste sermo est in secunda figura. Et, cum posuit ꝙ, si fuerint contigua, necesse est vt contiguentur fm totum, induxit impossibile, s. quod sequitur ex hoc, & dixit &, cum aliquod totum contiguabitur, &c. t. sed cõtiguatio rei fm totũ cum alia re fm totum est superpositio: & ex superpositione nõ fit magnitudo, quæ ante nõ erat, neq; aliquid habens partes. vnde ex superpositione lineæ super lineam non fit magnitudo in latitudine: cum nõ superponatur, nisi ex parte latitudinis, fm ꝙ est linea indiuisibilis. & sic superpositio superficierum non facit profundum. ex, quia punctus est indiuisibilis in oi parte, non facit aliquid habens partes: & continuum habet partes. Et compositio istius sermonis est sic in secunda figura. Continuum fit ex rebus, ex quarum continuatione fit magnitudo, & est id, quod habet partes: & omne indiuisibile non fit ex sua continuatione magnitudo, neq; aliquid habens partes, cum cõtinuatur, qm̃ continuatio, & contiguatio eius nihil aliud est q̃ superpositio: ergo continuum non componitur ex indiuisibili. & hoc intendebat, cum dixit quoniam continuum habet partes diuersas adinuicem, adest & superpositum non habet partes. D.d. & diuiditur in huiusmodi partes, &c. t. & continuũ diuiditur in hmõi partes, non solum modo in mente, sed in loco. aut intendit non in qualitate, sed in quãtitate. Et, cũ destruxit cõtinuũ compon ex indiuisibilibus fm cõtinuationem, aut contiguationem, & aliquis proteruus posset dicere illud cõpon ex his fm consecutionem, incepit destruere illũ modum cõpositionis, & dixit Et impossibile est etiã vt puncta consequatur punctũ, &c. & iste sermo etiã componit in secũda figura sic. Et consequentia sunt illa, inter ꝙ nihil est vnigeneũ: sed inter puncta, & instantia semper est aliquid vnigeneum, s. punctũ, & instantia: ergo continuũ nõ componit ex sequẽtibus. & declarabit ꝙ inter q̃libet duo pũcta est linea ex hoc, qa pũctus non cõtiguat cũ puncto. et hoc declaratũ est ex partibus istius syll̃i, & ex hoc ꝙ puncta impossibile est vt separent a linea. & hoc manifestũ est ex hoc, ꝙ puncta sunt vltima lineæ. & destruxit illum modũ ad confirmandũ. qm̃ notum est p se ꝙ continuũ non cõponit ex consequẽtibus nũq; a consequẽtia sunt nõ cõtigua: & inter illa est aliquod heterogeneũ. & impossibile est vt vnũ fm contiguationẽ cõponat ex diuersis in spẽ. & et impossibile est imaginari ꝙ inter consequẽtia fit vacuum: qm̃ vacuum tam destructũ est, & etiã istud vacuũ aut est indiuisibile, aut diuisibile: si diuisibile, tũc ille partes indiuisibiles erunt vltima eius, & tunc contiguum cõponetur ex vacuo: si autem indiuisibile, & partes sunt indiuisibiles, tunc ex eis non fit diuisibile.

Amplius autem diuideretur in indiuisibilia, si, ex quibus est * vtrunq;, in ipsa diuiditur. sed nullum est continuorum in impartibilia diuisibile. nullum autẽ aliud genus potest esse inter puncta, & inter ipsa nunc. si. n. erit, manifestum est ꝙ aut diuisibile, aut indiuisibile erit. &, si diuisibile, aut in indiuisibilia, aut in semper diuisibilia. hoc autẽ est continuum. Manifestum autem est quòd et omne continuum est diuisibile in semper diuisibilia. si enim in indiuisibilia diuidetur, erit indiuisibile indiuisibile tãgens. vnum enim est vltimum continuorum, & tangunt.

Et etiam, si ita esset, tũc diuideretur in indiuisibile, cum in illa, ex quibus componi, vtrũq; diuidit. sed iam declarauimus ꝙ nullũ continuũ diuidit in aliquod non hñs partes. & impossibile est vt inter hæc duo sit mediũ genus. res enim est aut indiuisibilis, aut diuisibilis. si diuisibilis, aut diuiditur in indiuisibile, aut in diuisibile semper. & hoc est continuum. Et manifestum est etiam ꝙ omne cõtinuum diuiditur semper in diuisibile. continuum. n. si diuiditur in indiuisibile tunc indiuisibile cõtinuatur eũ indiuisibili. qm̃ partes cõtinuorum sunt cõtinuę, & sunt vnum.

3 Hæc est quasi alia declaratio super hoc, ꝙ continuũ non componitur ex indiuisibilibus. & istæ declarationes sunt quasi abundantes. & ipse procedit ex hoc ad declarandi ꝙ continuum diuidi semper in diuisibila. Et dixit Et etiam, si ita esset, &c. t. &, cum etiã manifestum est ꝙ, si continuũ esset cõpositum ex indiuisibilibus, tunc continuũ diuideret in indiuisibile. s. tunc diuisio eius pertineret ad partes indiuisibiles: cum omne cõpositum diuidatur in minima eorum, ex quibus cõponitur. & hoc intendebat, cum dixit cum in illa, ex quibus componi, &c. t. qm̃, cũ potuerimus duas partes, quarum vtraq; componitur ex duabꝰ partibus indiuisibilibus, tunc vtraq; diuiditur in indiuisibile cum illa, ex quibus componitur vtraq; pars, illa diuiditur. Et, cum induxit syllogismum hypotheticum, in quo dicit ꝙ, si ita esset, &c. deinde induxit categoricum ad probandum consecutionem in hoc syllogismo, in quo dixit cum illa, ex quibus cõponitur, &c. destruxit consequens ad concludendum oppositum præcedentis: & est ꝙ continuum non diuiditur in indiuisibile. & hoc licet manifesto ꝙ ista sunt manifesta ex prædictis. Et dixit sed iam declaravimus quòd nullum cõtinuum, & c. idest quoniam, si diuideretur in indiuisibile, tunc indiuisibile haberet partes: & tunc illud, quod poneretur indiuisibile, esset diuisibile. Et, cum dixit, ꝙ cõtinuum non diuiditur in idiuisibile, incepit declarare quòd ex hoc sequitur, vt continuum diuidatur semper in diuisibile, & dixit et impossibile est vt inter hæc duo sit medium genus, &c. t. inter diuisibile, & indiuisibile. D.d. quoniam res aut est indiuisibilis, &c. t. quoniam omnis res necessario aut recipit diuisionem, aut non recipit. &, si recipit diuisionem sicut est dispositio in continuo, aut diuiditur in indiuisibile, aut in semper diuisibile. D.d. & hoc est continuum, &c. t. & ista est descriptio continui, s. ꝙ est illud, quod semper diuiditur in diuisibile, vt apparet etiã ex hoc sermone, D. declarauit

rauit quomodo sequitur hoc ex hoc sermone, & iterauit ipsum, vt sit magis manifestum, & dixit Et manifestū est etiam, &c.i. & manifestū est ex sermone prędicto, cum posuerimus ꝙ inter illud, quod diuiditur in indiuisibile, & in diuisibile, non est medium, ꝙ oē continuum semper diuiditur in diuisibile. qm̄, si diuidatur in indiuisibile, tunc aliquid indiuisibile contiguatur cū aliquo indiuisibili. quoniam cōtinua sunt contigua: & declaratum est ꝙ indiuisibile non contiguatur cum indiuisibili, quia contigua sunt illa, q̄ habent vltima alia a se. vnde appparet quod sunt diuisibilia.

Eiusdem autem rationis est & magnitudinem, & tempus, & motū, ex indiuisibilibus cōponi, & diuidi in indiuisibilia, aut nullum.

Et ratio eadem est in magnitudine, et tempore & motu, scilicet quoniam sunt composita ex indiuisibilibus, & quod diuiduntur in indiuisibilia, aut ꝙ nullum eorum est tale.

4 Dixit Et ratio eadem est in hoc, in tribus speciebus continui, in magnitudine, & motu, & tempore. quoniam illud, quod contingit in aliquo eorum, contingit in reliquis, s. ꝙ, si vnum fuerit indiuisibile, sequitur vt reliqua sint indiuisibilia, s. com, posita ex diuisibilibus, & si fuerit vnum compositum ex diuisibilibus, sequitur vt reliqua sint talia. Et, cum dixit quod eadem ratio est in eis, incœpit declarare hoc esse impossibile in motu ad declarandum hoc esse impossibile in magnitudine. & incœpit prius declarare quòd, si magnitudo componitur ex indiuisibilibus, contingit vt reliqua sint talia.

Manifestum est autem ex his. si enim magnitudo ex indiuisibilibus componitur, & motus, qui huius est, ex æqualibus motibus erit indiuisibilibus. Vt, si ipsa A B C ex ipsis A B C sit indiuisibilibus, & motus in quo D E F, quo motum est ipsum P, super dimensionem A B C, vnamquamque partem habet indiuisibilem.

Et hoc declarabit ex hoc, quod narrabo. qm̄, si magnitudo componatur ex indiuisibilibus, tunc motus istius etiam erit compositus ex motibus æqualibus indiuisibilibus. V. g. qm̄, si magnitudo, s. A B C, fuerit composita ex partibus indiuisibilibus A B C, tunc motus per illam D H Z, quo mouebitur K, per longitudinem A B C, quælibet pars eius erit indiuisibilis.

In horum librorum figuris hæc obseruabis. Quotus literas duplicatas, & proximas inueneris, prima quidem textui fidei, secunda uero Auerroys textui deseruiet. ut in hac subscripta figura P littera, quæ prima est, & K, quæ secunda. Eodem pacto &, si unam alteri superpositam uidebis, superior primo, inferior secundo aptabitur textui. ut in figura. 23. textus E littera, quæ superior, & H, quæ inferior. similiter, & F F, & Z. Quæ autem literæ unæ tantum erūt, eæ utiq; utrique textui accomodabuntur. Quòd si quid peculiare pro aliqua figura fuerit, id ibi propè annotatum reperies.

Demonstratio, probās ꝙ partes motus correspondent partibus magnitudinis.

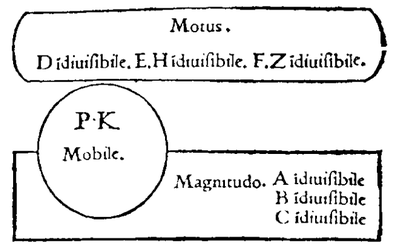

Magnitudo ex indiuisibilibus componitur, & motus.

Vult declarare ꝙ, si magnitudo componatur ex indiuisibili, necesse est etiam vt motus componat ex indiuisibili. deinde, cum hoc declarauerit, inducet impossibile sequens ex hoc, ꝙ motus sit compositus ex indiuisibili: ex quo declarabitur ꝙ neq; magnitudo etiam est cōposita ex indiuisibili. & hæc est eius intētio. Et manifestū est ꝙ, si magnitudo fuerit cōposita ex indiuisibili, ꝙ motus etiam erit compositus ex indiuisibili. qm̄ causa continuationis motus est cōtinuatio magnitudinis: & ꝙ motus est æqualis magnitudini: et partes eius partibus illius. Et, quia hoc est manifestum per se, contentus est in hac declaratione solo exēplo, & posuit magnitudinem hāc A B C, compositam ex tribus magnitudinibus indiuisibilibus, s. A B C, &, cum ita fuerit, manifestum est ꝙ motus per magnitudinem A B C erit æqualis et. sibi partes partibus. ponatur igit, sicut dixit, motum D H Z per magnitudinē A B C: & manifestū ꝙ totus motus D H Z erit æqualis magnitudini A B C, & partes partibus: erunt igitur tres partes motus H D Z æquales tribus partibus magnitudinibus A B C: & partes A B C sunt indiuisibiles: ergo partes tres D H Z sunt indiuisibiles. & sic erit pars D æqualis parti A, & H parti B, & Z parti C. et, quia magnitudines sunt indiuisibiles, motus erūt indiuisibiles. Et, cū declarauit quod, cū magnitudo fuerit cōposita ex indiuisibili, ꝙ motus erit cōpositus ex indiuisibili, declarauit etiam ꝙ, cum motus fuerit indiuisibilis, res mota etiam erit indiuisibilis, s. K.

Cū componens & cōpositum magnitudinis. Idem 6. Phy. & 88. Met. Phy. & 2. de cœlo. 62.

Si igitur, præsente motu, necesse est moueri quippiam, &, si mouetur quippiam, necesse est adesse motum, & mouens ipsum erit ex indiuisibilibus. Per A igitur motū est ipsum P, quo D motū est motu, B vero, quo ipsum E, & ipsum C similiter, quo F.

Si igitur necesse est, cum motus fuerit, vt aliquid moueatur, &, cum aliquid mouetur, vt motus sit, necesse est vt motum sit compositum ex indiuisibili. K igitur mouetur perfecte per A motu D, & per B motu H, & per C similiter motum.

Cum posuit ꝙ, cum fuerit motus, necesse est vt res mota sit, & iam posuerat quòd mota, quæ sunt super magnitudinem indiuisibilem, sunt indiuisibilia, sequitur vt isti motus indiuisibiles habeant rem motā. nam omnis motus fuentur in moto. &, quia isti motus sunt indiuisibiles, necesse est vt res mota sit indiuisibilis. impossibile enim est vt motum sit maius motu. Et induxit hunc sermonem in forma syllogismi hypothetici, & dixit Si igitur, &c. deest si igitur necesse est, cum fuerit

6

Impossibile est vt motum sit maius motu.

fuerit motus, vt res mota sit: et posuerimus motus indiuisibiles per magnitudinem indiuisibilem: & res mota non est maior motu, neq; magnitudine, per quam mouetur: necesse est vt res mota primo sit indiuisibilis. ex quo sequitur vt mota composita sint composita ex indiuisibilibus, s. mota nō primo. Deinde dedit exēplum, & dixit K igitur mouetur, etc. i. K igitur, quod est res mota, mouetur ꝙ A indiuisibile, quod est pars A C, motu indiuisibili, qui est pars D Z, s. motu D, & mouetur per B, quod est pars magnitudinis motu H, & mouetur per partem indiuisibilem, quæ est C, motu indiuisibili, quod est Z K. igitur quod est res mota, necessario est indiuisibilis.

Si igitur necesse est id, quod mouetur alicunde aliquo, non simul moueri, & motum eē, quo mouebatur, qm̄ mouebat: (vt, si Thebas quis it, impossē est simul ire Thebas, & iuisse Thebas:) ꝙ A igitur impartibile motum est ipsum P, quatenus D motus aderat. Quare, si posterius quidem transiuit, q̄ transibat, diuisibile vtiq; * erit. cum. n. transibat, neq; quiescebat, neq; trāsierat, sed in medio erat. Si autem simul transit, & transiuit, id, quod proficiscitur, cum proficiscitur, profectum eò erit, & motum, quò mouetur.

v.l. erit A.

Si igitur necesse est in moto de vbi in vbi, vt non insimul moueatur, & iam sit motum ad illud, ad quod mouebatur: v. g. quoniam si aliquis ambulat ad aliquam ciuitatem, impossibile est ut insimul ambulet ad illam ciuitatem, & iam ambulauit ad illam ciuitatē: & in moto K, per spatium A, quod non habet partem, fuit motus existens, s. D. Ergo necesse est, si motum non pertransit spatiū, nisi postquam mouetur per illud, vt sit diuisibile. quoniam, dum mouetur per illud spatiū, impossibile est vt sit quiescens, aut pertranseat illud, sed est in dispositione media. Et, si insimul sunt pertransire, & pertransiisse, tūc ambulans, dum ambulat, iam ambulauit, & peruenit ad illud, quod intendebat, & mouebatur ad illud, quò mouetur.

Motū. s. esse indiuisibile, & quod sit in indiuisibili. & ex his in indiuisibile. & in eo diuidi.

7 Cū declarauit ꝙ, cum magnitudo fuerit indiuisibilis, necesse est vt motus sit indiuisibilis, et motio, s. passio sit indiuisibilis, & fiat motum, cū causa cōtinuationis motus est continuatio magnitudinis, incœpit declarare impossibile, quod accidit ex hoc, ꝙ motum sit indiuisibile, et per magnitudinem indiuisibilē, & dixit Si igit, &c. i. si igitur necesse est vt in oi motu de loco in locum vt non insimul moueat, & perficiat motum, & perueniat ad locū, quo mouebatur, dum mouetur: qm̄ motus inuenitur, anteq̄ motus perficiatur. Et, cū posuit ꝙ impossibile est vt res mota moueat insimul, & ꝙ iam perfecit motum, s. ꝙ in eodē instanti sunt vera hæc duo: nam instans, in quo mouetur per magnitudinem est aliud ab instāti, in quo perficit motus: dedit exemplum de hoc, & dixit v. g. &c. i. qm̄ instans, in quo dī ambulare, est aliud ab instanti, in quo dī ambulasse. Et, cum posuit hanc propositionē, quę est manifesta per se, contingit et propositionē, quā intendebat destruere, & dixit & in moto K, &c. i. &, cum declaratum est ꝙ impossē est vt res mota insimul pertranseat spatium, & ꝙ iam pertransiuit ipsum, & tunc positum ꝙ motum K, quod est indiuisibile, per spatiū A, quod est indiuisibile, habet motū existens, s. Z, qui est pars motus D H Z, ergo necesse est vt illud spatium sit diuisibile, quod est contra positum: ergo impossē est vt motus indiuisibilis sit per spatium indiuisibile. Et, cum posuit in hoc sermone ꝙ qm̄ K mouetur per spatium A B C, quod est compositū ex magnitudinibus indiuisibilibus, quod habet motum per partē A indiuisibilem, & pōt aliquis dicere ꝙ K non habet motū existentem, nisi per totā magnitudinem, non per partes, incœpit declarare ꝙ, cum fuerit motum per totam magnitudinem, sequi vt habeat motum per vnamquāq; partium, & dixit qm̄ dum mouet, &c. i. & necesse est vt motū K habeat motū existem ꝙ vnāquāq; illaꝝ partiū indiuisibilium. qa motū K, dū mouet per illud spatium, quod est A B C, impossē est vt quiescat in vnaquaq; illaꝝ partium. sed necesse vt moueat per vnamquāq; earum. motum. n. dum mouetur, non est in eo ex quo, neq; in eo ad quod, sed sicut dixit, inter vtrūq;. Et, cum declarauit ꝙ motum indiuisibile per vnamquāq; partium indiuisibilium facit motum, dixit Et, si insimul, &c. i. si igitur illud motum mouebitur per vnamquāq; istarum partium indiuisibiliū, necesse est sim hoc, ꝙ vnaquæq; earum sit indiuisibilis, vt insimul pertranseat, & ꝙ iam pertransiuit. i. ꝙ in trans, in quo dicitur ipsum pertrāsire eam, sit idem cū instanti, in quo dicitur ipsum pertransiisse. & hoc sequitur nēcio propter hoc, ꝙ magnitudo, & motꝰ sunt indiuisibiles. Deinde induxit inopinabile, quod est in hoc, & dixit Et, si insimul, &c. i. ex quo sequitur vt ambulans dicatur vere iam ambulasse in loco, in quo ambulat, & in loco, in quo vere dicitur iam ambulasse, dicatur vere ambulare. & sic motus eius erit otiosus. qm̄, si homo, quando ambulat ad balneum, est in balneo, motus eius est otiosus: & similiter, si ambulat ad balneum, quando est in balneo.

Motū. s. esse indiuisibile, & quod sit in indiuisibili. & ex his in indiuisibile. & in eo diuidi.

Si vero per totum A B C moueatur aliquid, & motus, quo mouetur, est D E F, per ipsum autem A impartibile nihil mouetur, sed motum est, erit vtiq; motus non ex motibus. sed ex momentis, & motum esse aliqd non motum. A enim trāsiuit non transiens. quare erit aliquid transisse nunquam transiens. hoc enim transiuit, non transiens hoc.

Et, si aliquid mouetur per spatium A B C, motus, quo mouet est D H Z, sed nihil mouetur oino per aliquid, quod non habet partē, & est pars A, sed iam mouebatur. motus igit erit cōpositus non ex motibus, & aliqd moueī, & iam mouebaī absq; eo, ꝙ semper mouebaī. iam. n. pertrāsiunt per spatium A, absq; eo, ꝙ sit ens. erit igit aliquid, quod iam ambulauit, absq; eo, ꝙ in omni hora ambulabat. iam. n. ambulauit per hoc spatium, absq; eo, ꝙ fuit ambulās in hoc spatio, ideſt in omni, quod innatum est moueri.

Cum induxit impossibile, quod sequitur ex hoc, ꝙ motum indiuisibile habeat motum per vnamquamq; partium indiuisibilium, & aduertarius forte non concedit hoc, licet iam declarauit ipsum, inco procedere impossibile, quod sequitur, si nō fuerit motū per vnamquāq; earū, & est illud, quod sequit ex quare. cōiungit

enim ei, vt motus per magnitudinem indiuisibilem sit compositus ex finibus motuum, nõ ex motibus: & est aliud impoſſe: aut concedit ꝙ mouetur per vnãquãq; partium: & tunc contingit impoſſibile prædictum, & dixit Et, ſi aliquid mouetur per ſpatium, &c. i. &, ſi poſuerimus ꝙ aliquod idiuiſibile mouetur per totum ſpatium A B C, abſcq; eo, ꝙ mouebaſ per vnãquãq; partium idiuiſibilium A B C, ſequitur vt motus per hãc totam magnitudinem ſit compoſitus ex motibus D H Z. D.d. ſed nihil oĩno mouetur, &c. i. &, cum motus per totam magnitudinem A B C fuerit compoſitus ex motu, qui eſt per magnitudinem A, & per magnitudinem B, & per magnitudinẽ C, & nihil oĩno mouetur per aliquid, quod non hẽt partẽ, ſed non vere dr̃ de illo, quod mouet in vnaquaq; iſtarũ partium indiuiſibiliũ, niſi ipſum tam fuiſſe, i. perficere motum, & quieſcere non moueri, ex quo ſequi vt motus, qui eſt per magnitudinem compoſitã ex idiuiſibilibus, ſit compoſitus ex vltimis motuum, non ex motibus, ſed ex quietibus. & ſm hoc erit aliquid, quod iam mouebaſ, abſcq; eo, quod prius mouet. Et intendebat hoc, cũ dixit & erit aliqd motũ, & iam mouebaſ, &c. i. contingit. n. in moto per magnitudinẽ A idiuiſibilem vt moueaſ per illam abſcq; eo, ꝙ in alta hora tuiſſet ad ipſam. D. induxit exemplum impoſſibilitatis in hoc, et dixit erit igitur aliquid, &c. ſequitur. n. ex hac poſitione vt ſit aliquid, quod iam ambulauit per aliquod ſpatium abſcq; eo, ꝙ in aliqua hora eſſet ambulans ad ipſum, quod eſt valde impoſſibile. D.d. ſed in oĩ, quod innatum eſt moueri, &c. & hoc neceſſe eſt in oĩ, quod innatum eſt moueri, ſ. vt non vere dicatur ꝙ iam eſt motum, niſi poſtquam mouetur, ſ. ꝙ hoc eſt inopinabile in omni, quod innatum eſt moueri, ſ. dicere ꝙ iam eſt motum, abſcq; eo, ꝙ prius mouebatur.

Inopinabile i. eo qd ait ẽ mouẽ. i. ſi eſt innatus moueri, qd prius non mouebatur.

Si igitur neceſſe eſt oĩ, aut quieſcere, aut moueri, quieſcit ſane in vnoquoq; eorum, q̃ ſunt A B C. quare erit aliquid, quod continue quieſcit ſimul, & mouetur. per totũ. n. A B C mouebatur, & quieſcebat ſecũdum quamlibet partem, quare & per totum. Et, ſi indiuiſibilia quidem D E F motus ſunt, motu præſente, continget vtique non moueri, ſed quieſcere. ſin vero nõ ſunt motus, motũ non ex motibus eſſe.

Si igitur neceſſe eſt in quolibet, aut vt ſit quieſcens, aut vt moueatur, ſequitur vt ſit quieſcens in unaquaq; partium A B C. ex quo ſequitur vt aliquid ſit inſimul continue quietum, & moueatur. quoniam eſt motum in toto ſpatio A B C, & quieſcens in unaquaq; partium, ergo ẽ quieſcẽs in toto. Et, ſi partes motus D H Z indiuiſibiles ſunt motus, poſſe eſt ut motus ſit, & nihil moueaſ, ſed eſt quieſcens. &, ſi nõ fuerit motus, poſſe eſt ut motus non ſit cõpoſitus ex motibus.

9 Hic congregat p̃dicta, et vult inducere impoſſibile, quod ſequitur ex oĩbus diuiſionibus, qbus vſus eſt in deſtructione eius, quod motus ſit indiuiſibilis, aut cõpoſitus ex indiuiſibil. Et abbreuiatio iſtius ſyllogiſmi eſt talis. Si oĩs res neceſſe eſt vt ſit, aut quieſcẽs, aut mota, tunc motum K indiuiſibile per ſpatium A B C, quorum vnũquodq; eſt idiuiſibile, aut eſt motum per vnãquãq; partium A B C, aut quieſcens, & ſi K iam eſt motum, tunc impoſſe eſt vt moueaſ. qm̃, qñ aliquid fuerit in indiuiſibili, dr̃ iam eſſe motum. ex quo ſequitur vt aut inſimul moueatur, & iam eſt motum, aut vt ſit motum, abſcq; eo, quod prius mouebatur. & totum hoc eſt impoſſibile. Et, ſi non fuerit motum in aliqua hora p vnãquãq; partium A B C, neceſſe eſt vt ſit quieſcens in vnamquãq; earũ. qm̃, ſi innatum eſt moueri, & non mouetur, erit quieſcens. & ſic motus per magnitudinem A B C eſt compoſitus ex quietet & erit quieſcens in tota magnitudine, cum eſt quieſcens in vnaquaque partium. ſed poſitũ eſt ipſum moueri per totã magnitudinem. quod eſt inconueniens. Et, cum declarauit impoſſibile, quod ſequitur ex hoc, ꝙ motum ſit quieſcens in vnaquaq; partũ magnitudinis idiuiſibilis, declarat impoſſe, quod ſequit ex hoc, ꝙ ſit motũ, & dixit Et, ſi partes motus D H Z, &c. i. impoſſe erit, vt motꝰ ſit ſine moto. impoſſe. n. eſt, vt motũ moueaſ p indiuiſibile, & vlr̃ per æquale ſibi, cũ fuerit diuiſibile, nedũ cum fuerit indiuiſibile. &, cum non fuerit motum, erit quieſcens. D.d. poſſe eſt vt ſit motus cõpoſitus nõ ex motibus, ſed aut ex quietibus, aut ex vltimis motuum. & totum hoc eſt impoſſibile. Et, cũ deſtruxit conſequẽs in hoc ſyllogiſmo, quẽ primo poſuit, dicentem ꝙ, ſi magnitudo fuerit indiuiſibilis, ꝙ motus erit indiuiſibilis, i. compoſitus ex indiuiſibil, concluſit oppoſitum p̃cedentis, & eſt ꝙ magnitudo non eſt compoſita ex indiuiſibili. Et iſte ſermo componitur ex ſyllogiſmis hypotheticis, quorũ Primus eſt, Quòd, ſi magnitudo fuerit indiuiſibilis, motus erit indiuiſibilis. Secundus autem eſt, Quòd, ſi motus fuerit indiuiſibilis, motum erit indiuiſibile. Tertius vero eſt, Quòd, ſi motum fuerit indiuiſibile, tunc motum inſimul iam eſt motum, & mouetur, aut motus erit compoſitus ex quietibus.

Quod ẽ inatũ moueri, & non moueri, de neceſſitate geſtat.

Abbreuiatio totꝰ ſermonis.

Perinde autem neceſſe eſt atq; lõgitudo, motusq;, indiuiſibile eſſe tempus, componiq; ex ipſis nunc, & his quidem indiuiſibilibus. ſi enim omnis diuiſibilis eſt, in minori autem tempore æque velox tranſibit minus, diuiſibile erit & tempus. ſi autem tempus diuiſibile eſt, in quo fertur aliquid per A, & A erit diuiſibile.

Et ad modum longitudinis, et motus neceſſario ſequitur vt tẽpus ſit indiuiſibile, & cõpoſitum ex inſtantibus, quæ ſunt indiuiſibilia. ſi igitur hoc fuerit diuiſibile, & illud, quod eſt æqualis velocitatis, pertranſit in minori tempore per minus ſpatiũ, tunc tempus erit diuiſibile. &, ſi tempus, in quo illud moueſ per ſpatium A, fuerit diuiſibile, tunc ſpatium, quod eſt pars A, erit diuiſibile.

Cum declarauit ꝙ magnitudo non eſt indiuiſibilis: qm̃, ſi fuerit indiuiſibilis, motus erit indiuiſibilis: &, ſi motus erit indiuiſibilis, motus non erit: incœpit declarare ꝙ iſte declarabitur & ex tpe etiam. ſ. ꝙ cum fuerit poſitũ ꝙ magnitudo eſt indiuiſibilis continget in tempore illud, quod contingit in motu, ſ. vt ſit indiuiſibile. ex q̃ accidit vt nõ ſit velocius, & tardius, vt poſt dicet. Et hoc intendebat, cũ dixit Et ad modũ, &c. i. &, ſicut cõtingit in lõgitudine, & motu ꝙ, ſi lõgitudo fuerit indiuiſibilis, ſequit vt motus ſit indiuiſibilis, ſiſ cõtingit in lõgitudine, & tpe, ſ. ꝙ, cũ longitudo, p quã eſt motus, fuerit indiuiſibilis, ſequit vt tẽpus ẽt ſit idiuiſibile, i. compoſitum ex inſtantibus, quæ ſunt indiuiſibilia.

ſibilia. Et, cum narrauit ꝙ, cũ magnitudo fuerit cõpoſita ex indiuiſibilibus, ſequitur vt tempus ſit cõpoſitum ex indiuiſibilibus, incœpit declarare qũo ſequitur, ꝙ, ſi alterum fuerit diuiſibile, reliquum erit diuiſibile, qm̃ hoc declarato declarabit̃ contrarium, & d. ſi igit̃ fuerit diuiſibile, &c. i. ſi igit̃ magnitudo, per quam eſt motus, fuerit diuiſibilis, & ẽ notum per ſe, ꝙ illud, quod eſt æqualis velocitatis, ſi pertranſit p aliquã magnitudinem in aliquo tpe, neceſſe eſt vt ptranſeat per quandã partẽ illius magnitudinis in quodã illius tpis. qm̃, cum magnitudo fuerit diuiſibilis, neceſſe eſt vt tẽpus ſit diuiſibile. nã, cum poſuerimus magnitudinem diuiſibilem, p quam moueꝰ idem motũ in aliquo tpe, poſſe eſt ut moueaſ p medietatẽ illius ĩ medietate illius temporis: & ſic tempus diuidetur neceſſario. Et, cum dixit & illud, quod eſt æqualis velocitatis, pertranſit, &c. intendit conuerſum. ſ. ꝙ illud, quod eſt æqualis velocitatis, pertranſit ſpatium minus in tempore minori. & propter hoc verificabitur ꝙ, cum magnitudo diuiditur, tempus diuiditur. Et forte erat error in ſcriptura. qm̃ in libro Alexan. inuenimus loco iſtius, & in minori æqualis motus pertranſit minus. i. & in minori magnitudine illud, quod eſt æqualis motus, ptranſit per tempus minus. Et forte, cum declarauit ꝙ, cũ magnitudo fuerit diuiſibilis, tẽpus erit diuiſibile, declarauit etiam conuerſam, quod intendebat, ſ. ꝙ, cum tempus fuerit diuiſibile, magnitudo erit diuiſibilis. & hoc manifeſtum eſt ex hoc. qm̃, cum motum, quod eſt æqualis velocitatis, mouetur per aliquam magnitudinem, cum diuidit tempus, diuidit magnitudinem. &, cum declarauit ꝙ, ſi tempus fuerit diuiſibile, magnitudo erit diuiſibilis, fuit declaratũ ꝙ, ſi magnitudo fuerit indiuiſibilis, tẽpus erit indiuiſibile. qm̃ deſtructo cõſequenti ſequit̃ oppoſitum p̃cedentis. & in hoc capitulo intendebat declarare habitudinẽ, quæ eſt inter ſpatiũ, & tempus, ſicut eſt diſpoſitio inter ſpatium, & motũ.

Caput Secundum. Ad diuiſionem magnitudinis ſequi diuiſionem temporis, & econtra.

Quoniam autẽ omnis magnitudo in magnitudines diuiſibilis eſt: (oſtenſum. n. eſt ꝙ impoſſibile eſt ex indiuiduis aliquod continuum eſſe: magnitudo aũt oĩs continua eſt:) neceſſe eſt velocius in æquali tempore maius, & in minori æquale, & in minori plus moueri: ſicut definiũt quidã ipſum velocius. Sit. n. ipſum, in quo A, eo, ĩ quo B, velocius. qm̃ igitur velocius eſt id, quod prius mutatur, in quo tempore ipſum A mutatũ eſt ab ipſo C in ipſum D, veluti in tẽpore F G, in hoc, ipſum B nondum erit iuxta ipm̃ D, ſed citra erit. quare in æquali tẽpore plus tranſit ipſum velocius.

Et, cũ oĩs magnitudo eſt diuiſibilis in magnitudines: nã declaratum eſt ꝙ impoſſe eſt vt magnitudo componaſ ex indiuiſibilibus: & oĩs magnitudo eſt cõtinua: neceſſe eſt vt velocius in æquali tpe cũ motu tardiori p maius, & in minori tpe moueaſ p maius, & ẽt in minori tpe p æquale: vt qdam determinãt velocius. Sit igr̃ A velocius, q̃ B. qm̃ velocius eſt illud, quod citius mutaſ, & tẽpus, in quo mutaſ A de C in D, & ſit Z H, non põt in eo B peuenire ad D. ergo in æquali tẽpore velocius ptranſit p maius ſpatium.

Demonſtratio, ꝙ mobile velocius mouetur ĩ æquali tempore p maiorẽ magnitudinem, q̃ mobile tardius.

Literam K in Auerrois tantũ cõmento inuenies.

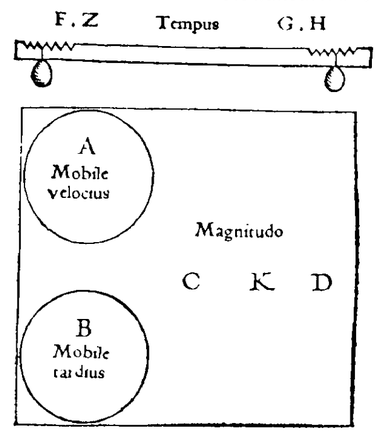

Cum declarauit ꝙ magnitudo, & tẽpus conſequuntur ſe in diuiſibilitate, & in indiuiſibilitate, intẽdit declarare quòd per velocius, & tardius, quæ tunc inſunt in motu, apparet ꝙ tempus eſt diuiſibile, et quod magnitudo eſt diuiſibilis ſemper, & qui auferꝰ diuiſibilitatem à tempore, & à magnitudine, auferꝰ velocitatem & tarditatem, ſ. ponit velocißimũ, quo nihil eſt velocius, & tardiſſimum, quo nihil eſt tardius, & dixit Et, cum omnis magnitudo diuiſibilis in magnitudinem, i. diuiſibilem. D.d. nam declaratũ eſt, &c. i. qm̃ omne compoſitum diuiditur in ea, ex quibus cõponit̃ eſt declaratum ꝙ impoſſe eſt vt aliqua magnitudo cõponatur ex indiuiſibilibus: manifeſtum eſt ꝙ oĩs magnitudo diuiditur in magnitudinem, i. diuiſibilem: qm̃ non eſt illic, niſi diuiſibile, aut indiuiſibile. Et, cum poſuit ꝙ oĩs magnitudo diuiditur in magnitudinem diuiſibilem, dixit & oĩs magnitudo eſt cõtinua. i. ſequitur ex hoc ꝙ oĩs magnitudo diuidat in cõtinuã. Et, cũ poſuit ꝙ oĩs magnitudo diuiditur in continuã, loco p̃cedentis in hoc ſyllogiſmo induxit conſequens, & dixit neceſſe eſt vt velocius, &c. i. &, cum magnitudo diuidat̃ ſemper in diuiſibile, & tẽpus, ſequit̃ vt velocius, & tardius ſit, vt quidam determinãt. Velocius. n. dicitur in reſpectu tardioris: et eſt illud, quod pertranſit in tẽpore æquali temporis ptranſitus tardioris maius ſpatiũ. imo pertranſit maius ẽt in minori tpe, & ẽt pertranſit æquale. Et intendebat p hoc ꝙ, cũ velocius hẽat has tres diſpõnes, manifeſtũ eſt ꝙ pertranſit ſpatium, per quod mouebat̃ tardius, in minori tpe, & pertranſit tardius in tpe æquali motu velocioris per minus ſpatium. Sequit̃ magnitudo non diuideret̃ in rem diuiſibilem, nõ eſſet poſſe, cum velocius moueret̃ p magnitudinem indiuiſibilẽ in aliquo tpe, vt moueret̃ tardius in illo tempore, qm̃ tunc diuideret̃ illud, quod non eſt diuiſibile: & ſic deſtrueret̃ definitio tardioris & eſt ꝙ mouet in tempore in quo mouebat velocius per ſpatium minus, & cũ deſtruit definitio velocioris, & eſt ꝙ mouet in tpe æquali p maiorẽ magnitudinẽ, & ſic non datur velocius, et hoc intelligit ex definitione velocitatis, et dixit

nori tempore per ſpatiũ maius: vt appareat ex eo magis ꝙ, cum minori tẽpore moueſ per ſpatium maius, quãto magis mouebit in eo per ſpatium æquale. Et, eum declarauit ꝙ, ponendo magnitudinem eſſe compoſitam ex diuiſibilibus, uerificabuntur definitiones, quibus definit velocius, & tardius, incœpit declarare hoc, & primo declarare ꝙ velocius pertrãſit in æquali tempore maius ſpatiũ, & dixit Sit igitur A. &c. i. ponant igit duo mota, ſ. A, & B, & ſit A velocius B, & moueat per ſpatiũ C D. &, ꝙa velocius, ſ. A, peruenit ad D in minori tpe, q̃ tempus, in quo puenit B, quod eſt tardius, quod eſt velocioris trãslationis, ſit hoc tẽpus Z H. et manifeſtũ eſt ꝙ in hoc tpe nõ puenit tardius de C ad D, ergo nõcio mouebit per min⁹ ſpatiũ, q̃ ſpatium C D. ſit igit C K. ergo velocius eſt illud, quod ſemp mouetur in æquali tempore per ſpatiũ maius, & tardius per ſpatiũ minus. Et, cũ declarauit hoc p exemplũ, incœpit declarare ẽt ꝙ in minori tempore mouet per maius ſpatium: & eſt ſecũda demõſtratio.

At vero & in minori plus. In quo enĩ ipſum A fuit iuxta ipſum D, ipſum B tardius exiſtens erit iuxta E. ergo, quoniam ipm A iuxta ipſum D fuit toto in tempore F G, iuxta ipſum H erit in minori iſto. & ſit in F K. ipſum igitur C H, quod trãſiuit ipſum A, maius ẽ ipſo C E. tempus autẽ, quod ẽ F K, minus eſt toto F G. quare in minori tranſibit maius.

Et etiam in minori tempore ptranſit maius. Ponat igitur ꝙ in tẽpore, in quo A peruenit ad D. peruenit B, quod eſt tardius ad K. &, quia A peruenit ad D in toto tempore Z H, peruentus ergo eius ad T erit in minori tẽpore. ſit igit in tpe Z L. B igitur pertranſit C K in tẽpore Z H, & A pertranſit C T in Z L, ergo illud, quod ptrãſit A, eſt maius q̃ C K. & tps Z L eſt minus, q̃ totum Z L H, ergo ĩ minori tpe pertranſit maius.

Demonſtratio, ꝙ mobile velocius pertranſeat maiorẽ magnitudinem in minori tpe, quam tardius mobile.

F. Z K. L Tempus G. H

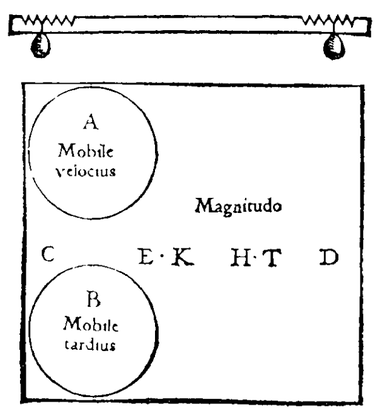

Vult declarare etiam per exemplum qũmodo ſequitur quòd omne velocius pertrãſeat in minori tempore ſpatium maius, ponendo quòd velocius eſt A, & tardius B. & velocius mouetur per longitudinem C D in tempore Z H. tardius igitur, ſcilicet B, pertranſit in hoc tempore dimenſionem minorem, quàm C D. ſit igitur C K. & ponam⁹ igitur quòd velocius, quod mouetur per longitudinem maiorem C K minore C D. & ſit longitudo C K T. manifeſtum eſt igitur quòd pertranſibit illam in minori tẽpore, quàm tempus, in quo pertranſiuit totum C D, ſcilicet tempus Z H. ſit igitur hoc tempus Z L. ergo A velocius pertranſit in tempore Z L, quod eſt minus tempore Z H, ſpatium C K T, quod eſt maius in ſpatio K C, quod pertranſiuit tardius in tempore Z L H, maius. & hoc intendebat declarare, cum dixit ergo peruentus eius ad T. &, cum intendit peruentum A de C ad T, quod eſt politum inter K, & D, ita, ꝙ magnitudo C K ſit maior K T, & minor C D, & pertranſitus eius in illa erit in minori tempore, quàm ſit tempus, in quo velocius peruenit de C ad D, & tardius de C ad K. & ſermo reſiduus eſt manifeſtus. Et ex hoc manifeſtũ eſt, ꝙ neceſſe eſt vt magnitudo diuidatur ſemper in diuiſibilia: quemadmodum, cum fuerit poſitum quòd magnitudo eſt talis, ſequitur vt velocius, et tardius ſint talia. Sed prima conſecutio eſt conſecutio præcedentis ex poſteriori, Secunda vero eſt poſterioris à priori, & ideo in hac declaratione non eſt contrarietas, vt exiſtimant quidam.

Hic cõmẽtator inuit apte dari regreſſum, vide cõſiſe. 8. Ph. c. et ldẽ hẽ hic infra. cõ. 15 & 1. de Aia. c. 11.

Manifeſtum autem eſt ex his & quòd ipſum velocius in minore tempore tranſibit æquale. Quoniam enim maiorem in minori tranſit, quàm id, quod tardius eſt, ipſum aũt ſecũdum ſeipſum acceptum in pluri tempore maiorem minori, vt eam, quæ eſt L M, ea, quæ eſt L O, maius vtiq; erit tẽpus Q R, in quo L M trãſit, quàm tempus Q S, in quo lineam L O. quare, ſi tẽpus Q R minus eſt tẽpore Q Y, in quo id, quod tardius eſt, tranſit lineam L O, & tempus Q S minus erit eo, in quo Q Y. nam tempore Q R minus eſt. quod autem minore minus eſt, & ipſum minus eſt. quare in minori mouebitur per æquale.

Et apparet etiam ex hoc, ꝙ velocius in minori tẽpore pertranſit ſpatium æquale. Qm̃, cum pertranſit ſpatium longius in minori tempore, q̃ ſit tempus, in quo pertrãſit illud tardius, cum accipitur per ſe, tunc pertranſibit ſpatium longius in maiori tẽpore, quàm tempus, in quo pertranſiuit breuius ſpatiũ. verbi gratia ꝙ ſpatium L M eſt lõgius ſpatio L N, & tempus Z H, in quo pertranſit ſpatium L N, eſt maius tempore Z Q, in quo pertranſit ſpatium L M. ex quo ſequitur, ſi tempus Z Q fuerit minus tempore Z H, in quo tardius pertranſit ſpatium L N, vt Z F ſit minus tempore Z H. qm̃ eſt minus tẽpore Z Q. & quod eſt minus minore, eſt etiã minus. ergo neceſſe eſt vt moueatur in tempore minori æqualiter.

Demonſtratio

Demonſtratio, quòd mobile velocius moueatur per æqualem magnitudinem in minori tẽpore, quàm mobile tardius.

Q. Z S. F Tempus R. Q Y. H

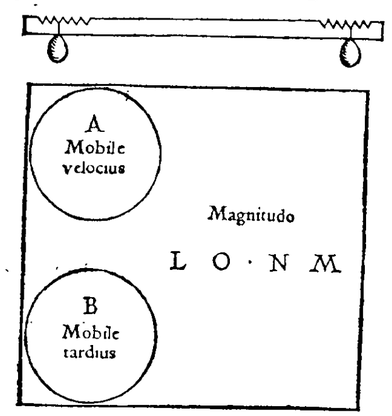

Quæ ſuit ſtæ duæ ſtræ O, & N ſint ſatis remotæ pria tñ prio, ſecũda vero tecũdo textui deſerunt.

Vult etiam declarare ꝙ velocius pertranſit in tempore minori ſpatium æquale. Qm̃, cum pertranſit in tẽpore minore ſpatium maius, q̃ illud, quod pertrãſit tardius, neceſſe eſt vt pertranſeat ſpatium, quod pertranſiuit tardius in minori tpe, q̃ tempus, in quo pertranſiuit maius ſpatiũ: & qđ eſt minus minore, eſt minus neceſſario. Et dixit Qm̃, cum pertrãſit, &c. i. qm̃, cũ velocius pertranſit longius ſpatium in minori tpe, q̃ tps, in quo pertranſiuit illud tardius, vt declaratũ eſt, tunc, cum velocius accipitur per ſe, & fuerit conſyderatum qũo pertranſit vtrũq; ſpatium, ſ. ſpatiũ, quod pertranſit tardius, & ſpatium, quod eſt maius illo, ſm ꝙ velocius pertranſit in minori tpe, tunc pertranſibit ſpatiũ, quod eſt maius, in tpe maiori tpe, in quo pertranſiuit ſpatium breuius, ſ. ꝙ quod mouebatur tardius. et, quia maius iſtor⁹ duor⁹ tẽpor⁹ eſt minus tpe, in quo tardius pertranſit illud ſpatium terminatũ, manifeſtum eſt ꝙ minus tempus tpe maiori, & eſt illud, in quo pertrãſit velocius breuius ſpatium, ſ. ſpatium, per quod mouetur tardius, eſt minus multum, q̃ tempus, in quo ptrãſit illud tardius. D. d. ver. g. &c. ideſt ponatur igitur ſpatium L M, longius ſpatio L N, & ponatur tẽpus Z H, in quo tardius pertranſit ſpatium L N, & tempus Z Q, in quo velocius pertranſit ſpatium L M, maius, & minus, q̃ tempus Z H, vt prius declaratum eſt. Et, cũ poſunt duo ſpatia inæqualia, & poſuit quòd velocius mouetur per maiorem lõgitudinem in minori tempore, q̃ ſit tempus, in quo moueſ tardius per minorem longitudinem, et accepit loco ſpatij maioris L M, & minoris L N, & loco temporis maioris Z H, & minoris Z Q, dixit ex quo ſequitur, ſi tempus Z Q, &c. i. ſequitur ergo, ſi tẽpus Z Q, in quo velocius mouetur per maiorem magnitudinem, quæ eſt magnitudo L M, fuerit minus tẽpore Z H, in quo tardius mouetur per minorem magnitudinem, ſcilicet per ſpatium L N, vt tempus, in quo velocius mouetur p minus ſpatium, ſcilicet L N, & ſit tẽpus Z F, ſit minus multum, q̃ tempus, in quo tardius pertranſiuit hoc ſpatium. ſ. minus: & eſt tempus Z H. quia neceſſario erit minus tempore Z Q. cum idem motum mouetur per minus ſpatium in minori tempore, ergo tempus Z F, in quo velocius mouetur per ſpatium, per quod mouetur tardius, eſt minus neceſſario tempore, in quo mouetur per magnitudinem maiorem hac magnitudine: & iam poſuimus ꝙ iſtud tempus eſt minus tempore, in quo tardius mouetur per minorem magnitudinem: ergo tempus, in quo velocius mouetur per minorem magnitudinem eſt minus multum, q̃ tempus, in quo tardius mouetur per hanc magnitudinem. D. d. ſequit igitur vt moueatur in minori tempore æqualiter. i. declaratum eſt igitur ex hoc, ꝙ poſſibile eſt in velociori, vt pertranſeat ſpatium æquale ei, per quod tardius mouetur in tempore minori. & hoc intendebatur.

Amplius autem, ſi omne neceſſe quidem eſt aut in æquali tempore, aut in minori, aut in pluri moueri, & id quidem, quod in pluri, tardius eſt, quod autẽ in æquali æque velox, velocius autem, neq; æque velox eſt, neque tardius, neq; vtiq; in æq̃li, neq; in pluri mouebitur ipſum velocius, relinquitur igitur in minori. quare neceſſe eſt æqualem magnitudinem in minori tempore trãſire id, quod velocius eſt.

Et etiam, ſi omne motũ neceſſe eſt vt moueatur, aut in tempore æquali, aut in minori, aut in maiori, & illud, quod moueſ in tempore æquali eſt æquale i velocitate, & velocius nõ eſt æqualis velocitatis, neque tardius. im poſſibile eſt vt velocius moueat in æquali, aut in maiori tẽpore. ergo remanet vt velocius tranſeat in minori tempore.

Hęc eſt alia declaratio, quod velocius pertrãſit ſpatium æquale in minori tempore. & compoſito eius eſt talis. Quælibet duo mota, quæ pertranſeunt idem ſpatium, quorum alterum eſt velocius reliquo, neceſſe eſt vt velocius pertranſeat illud ſpatium, aut in æquali tẽpore tempori pertranſitus tardioris, aut in minori, aut in maiori: ſed impoſſibile eſt vt velocius pertranſeat illud in maiori tempore, quoniam illud, quod mouetur in maiori tempore, eſt tardius: & ſimiliter etiam eſt impoſſibile vt pertranſeat illud in æquali tempore &, cũ velocius nõ mouetur per illud ſpatium in maiori tpe, neq; in æquali, neceſſario mouetur in minore.

Quoniam autem omnis qdem motus in tẽpore eſt, & in omni tempore poſſibile eſt moueri: omne autem, quod mouetur, poteſt & velocius moueri, & tardius: in omni tempore erit ipſum velocius moueri, & tardius. His autem exiſtẽtibus, neceſſe eſt & tempus continuum eſſe. Dico autem continuum id, quod eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. talí enim ſuppoſito continuo neceſſe eſt continuum eſſe tempus.

Oẽ qđ mouetur, poſſ̃ eſſe velocius mouer. & tardiꝰ.

Et, quia omnis motus eſt in tempore, & in omni tempore poteſt eẽ motus: & omne motum poſſibile eſt vt moueatur velocius, & tardius: ergo in omni tempore eſt motus tardior, et velocior. Et, cum ita ſit, neceſſe eſt vt tempus ſit cõtinuum. Et intelligo per continuum diuiſibile ſemper in diuiſibile. con-

tinuum

tinuum enim cum tali modo est positum, ne cesse est vt tempus sit continuum.

Cum prius declarauit ꝙ, si magnitudo fuerit diuisibilis in infinitum, ꝙ velocius, & tardius inuenientur in infinitum, vult declarare ecōuerso, & est illud, quod intēdit in hoc sermone: et est quòd, ex hoc, ꝙ uelocius, & tardius pertranseūt in infinitum, sequitur quòd magnitudo semper diuidetur in diuisibile: & prius declarauit ꝙ, si magnitudo fuerit diuisibilis, quòd velocius, & tardius erunt diuisibilia in infinitum, quia diuisibilitas magnitudinis est causa in diuisibilitate velocitatis, & tarditatis in infinitum, & velocitas, & tarditas sunt signa diuisibilitatis: & signa demonstratiua sunt illa, quæ conuertuntur cum suis causis, s. quòd, cum ponatur causa, sequetur signum, & econuerso: & ideo incepit primo declarare consecutionem signi ex cā, deinde cōsecutionē causæ ex signo, & dixit Et, quia declaratum est quòd omnis motus est in tempore: & est manifestum per se ꝙ in omni tempore pōt esse motus: & ꝙ oē motū aliquo motu pōt moueri velocius illo motu posito, & necessario cadet in aliqua parte illius tpis: &, cū hoc fuerit positū, s. ꝙ in oi tpe pōt esse motus velocior motu posito, ita, ꝙ sit in parte illius tpis: necesse est vt tps sit continuum. Qm autem oīs motus est in tpe, declaratum est in sermone de tpe. qm in omni motu est prius, & posterius: & prius, & posterius sunt in tpe: ergo oīs motus est in tēpore. & hoc declarabitur post. & induxit hanc ppōnem, s. ꝙ omnis motus est in tpe. & non est contentus hac cōclusione, quam intēdebat per duas propositiones, quæ, vt vī, sufficiunt ad illam conclusionē, s. dicentes ꝙ in oi tpe pōt esse motus: & ꝙ oīs motus potest esse velocior, & tardior. qm ex hoc sequitur ꝙ in oi tpe pōt esse motus velocior, et tardior. sed quia potest aliquis dicere, ēt si concedamus ꝙ in omni tpe pōt esse motus velocior: sed ille motus velocior cadet non in oi tpe, sed in instanti: ō indiget cōuersione, s. ꝙ oīs motus est in tempore. [a] Et quæritur de hac ppōne, dicente ꝙ omne motū pōt moueri motu velociori suo motu. Nam declaratū est ꝙ motꝰ motorum naturalium est terminatus in velocitate, & tarditate: & cœlū impossibile est vt sit velocius, [b] vt post declarabitur ergo, ꝙ positio, quę ponitur hic possibilis, est impossibilis. Ad hoc aūt dicamus, ꝙ omne motum, fm ꝙ est motum, possibile est vt moueatur motu velociori suo motu, fm ꝙ est motus. Et causa hoc est, qm motus est de cōtinuo, & velocitas, quæ est in motu, est fm suā similitudinem cōtinuo. Quē admodum igitur diuisibilitas procedit in continuo in infinitū, sic velocitas in motu, qm, si velocitas staret in motu, fm ꝙ est motus, esset possibile motum fieri in instanti. & forte propter hoc dixit prius ꝙ oīs motus est in tpe. & si ista ppositio est possibilis per se, impossibilis paceidens, s. quia accidit motui, quod fuit in rebus naturalibus, s. materialibus. Cū igit cōuincta fuerit hæc ppositio, ꝙ, in qua dubitatur, & concludet impossibile, tunc ꝙ illa impossibilis nō sequet ex posita, fm ꝙ est possibile. [c] Alexander respondet huic quæstioni duobus modis. Primo, ꝙ corpora cœlestia, fm ꝙ motꝰ eorum est voluntarius, possunt moueri velocius, et si non moueatur. quemadmodum bona possunt moueri ad non bonum, licet non moueantur. Secunda responsio est quòd ista possibilitas nō pendet à motu, sed à motu. omnis enim motus positus in aliquo motu possibile est, vt imaginetur in alio motu velociori, & tardiori, & hoc impossibile est in eodem motu, cum motus omnis motu est terminatus. Nos autem dicamus quòd hæc est responsio Eudemi. & est considerandum in hoc, ꝙ dixit corpora cœlestia possunt moueri velocius. Et, cum potuit hanc propositionē, incœpit declarare quo accidit, si tēpus & magnitudo fuerint composita ex indiuisibilibus, vt velocitas & tarditas non procedant in infinitum, & dixit continuum enim, cum fuerit tale, necesse est vt tempus sit continuum, idest qm, cum cōtinuum ponatur hmōi, & tēpus etiam fuerit huiusmodi, sequitur vt tempus sit continuum.

Quoniam enim ostensum est ꝙ velocius minori tpe transibit æquale, sit id quidem, in quo A, velocius, id aūt, in quo B, tardius, & sit motū id, quod tardius est, per magnitudinē, in qua C D, in tempore F G, manifestum est igit, ꝙ velocius in minori, q̄ hoc, mouebitur per eandem magnitudinē: & sit motū in tempore F H. Rursus autē, quoniā id, quod velocius est, in tempore F H transiuit totam lineam C D, ipsum tardius in eodem tempore minorem trāsibit. sit igitur, in qua C K. Quoniam autem ipsum tardius, quod est B, in tempore F H ipsam C K trāsiuit, id, quod velocius est, in minori trāsibit. quare iterum diuidetur tempus F H. hoc autem diuiso, & magnitudo C K diuidetur secundum eandem rationem. si vero magnitudo, & tempus. et semper hoc erit, accipiētibus post uelocius tardius, & post tardius velocius, & eo, quod demonstratum est, vtentibus. diuidet enim id, quod est velocius, tempus, tardius autem longitudinem. Si igitur semper quidem verum est conuerti, conuerso autem, semper fit diuisio, manifestum est quòd omne tempus continuum est.

Quoniam, cum declarauimus quòd velocius pertransit in minori tēpore æqualiter, sit A velocius, et B tardius, et moueatur tardius per mensurā C D in tempore Z H, manifestum est igitur ꝙ velocius in minori, hoc tempore mouebitur per hanc mensurā. moueatur igitur in tempore Z T. Et etiam, ga velocius pertransit in tempore Z T totum spatium C D ideo tardius pertransit in tempore Z T minus spatium, q̄ spatium C D. sit igitur spatium C K. Et, quia tardius, scilicet B, pertrāsit in tempore Z T spatium C K, ideo velocius pertransit illud in minori. ex quo sequitur vt tempus Z T sit diuisibile. &, cum fuerit diuisibile, tunc magnitudo C K, erit etiam diuisibilis fm illam proportionem. &, si magnitudo fuerit diuisibilis, tēpus etiam erit diuisibile. & hoc sequit semp, si translati fuerimus de velocius in tardius, & econuerso. nam velocius diuidit tempus, & tardius magnitudinem. Et, cum ista reflexio semper est vera, &, cum hoc vsitat, semp sequit diuisibilitas, manifestum est ꝙ omne tempus necesse est, vt sit continuum.

Demonstratio

Signa demōstratiua sunt illa q̄ cōuertuntur cum suis causis, s. ꝙ ex causis sequuntur signa & econuerso.

[a] Digressio, in qua quæritur, vtrum ꝙ in oī tpe pōt esse motus velocior motu posito, sit verum.

[b] 8. cœli c. 18

[c] Aliquot ppōes discipline & impossibiles per accidens.

Dēmonstratio, quòd similiter diuiditur tempus, & magnitudo.

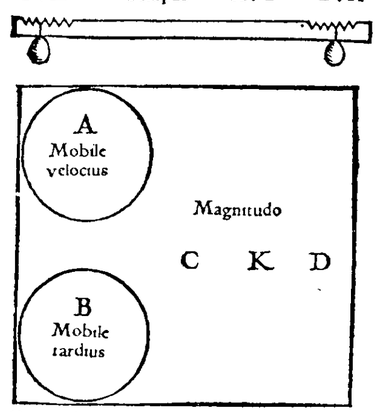

Cum posuit ꝙ velocius pertrāsit magnitudinem, quā pertransit tardius in minori tpe, & ꝙ tardius ptransit in illo tpe, in quo pertransit velocius magnitudinē minorem magnitudine, quam ptransit velocius, & ꝙ velocitas, & tarditas, pcedunt in infinitum, concluſit ex hoc quòd diuisibilitas in magnitudine, et tpe, pcedit p diuisionem tpis à velociori, & magnitudinis à tardiori in infinitū. &, cū diuisio est in eis semp: et hoc est, definitio cōtinui: necesse est vt magnitudo, & tps sint cōtinua. Et declarauit hoc, ponēdo ꝙ tardius mouet p aliquam magnitudinē terminatā in tpe terminato, & ꝙ velocius mouet per illam in tpe minori tpe, in quo mouetur tardius. velocius igit diuidit tps, in quo mouet tardius. &, cū posuerimus ꝙ tardius mouet in hoc tpe, in quo mouet velocius per illam magnitudinē terminatā, non est dubiū ꝙ mouebitur p magnitudinem minorē illa. &, si non, tunc tardius, & velocius mouerent in eodem tpe per eandē magnitudinē. &, cum tardius mouet in tpe, in quo velocius ptransit minorē magnitudinē, necessario diuidet magnitudinē. Cū igitur posuerimus ꝙ velocius mouet per illam magnitudinē, per quam tardius mouet, pertransit ipsam ēt in minori tpe q̄ minus tps, s. q̄ tps, in quo mouetur per illam magnitudinē. Et, cum posuerimus ēt ꝙ tardius mouet in hoc tpe per illam magnitudinē, per quā mouetur velocius, necessario mouet per magnitudinē minorem illa minore. & sic in infinitum semp velocius diuidit tps, & tardius diuidit magnitudinē. Arist. vtit in hoc libris, vt ita hoc magis manifestum. Sed vī positū. p. 4. c. 11. vide cont. Zan.

Definitio cōtinui ē vt sit semp diuisibile. conclusio supra cō. 5.

Arist. vtit in hoc libris, vt ita hoc magis manifestum. Sed vī positū. p. 4. c. 11. vide cont. Zan.

Fī q̄dē erūt diuisores tpis, & magnitudinis.

Simul autem manifestum est ꝙ & magnitudo oīs continua est. eisdem enim, & æqualibus diuisionibus & tps, & magnitudo diuiditur. Amplius autem & ex consuetis rationibus dici manifestum est ꝙ, si tempus continuum est, ꝙ & magnitudo, siqdem in dimidio tempore dimidium transit, et simpliciter in minori minus. eædem nanque diuisiones erunt temporis, & magnitudinis.

Et cum hoc oīs magnitudo est continua, qm eisdē partibus, & æqualibus diuidit tps, & magnitudo. Et hoc apparet ex hoc, ꝙ homines sunt assueti ad dicēdum, s. ꝙ, si tps fuerit continuum, magnitudo ēt erit continua, cū dicunt ꝙ in medietate tpis pertransit medietatem spatij, & vlr pertransit in minori tēpore minus spatium. partes enim eędem ponuntur tēporis, & magnitudinis.

Cum declarauit ꝙ magnitudo, & tps sunt cōtinua, dicit & apparet ꝙ magnitudo est continua ex tpe. magnitudo. n. & tps in diuisibilitate sunt in eadē dispōne. appet. n. ꝙ tps, & magnitudo diuiduni eisdē, & æqualibus partibus, ꝙ cum aliquod motum pertransit p aliquam magnitudinem in aliquo tēpore, pertransibit in medietate illius temporis medietatem illius magnitudinis, & in medietate illius medietatis medietatē illius medietatis. Si igitur medietates procedūt in tempore in infinitum, quia est cōtinuum, vt qdam dicūt, in hoc necessario, pcedunt in magnitudine in infinitū: qm partes in eis sunt eædem in numero, & proportione.

Caput Tertium. Finitum, & Infinitum eodem pacto inueniri in magnitudine, & tempore.

ET si alterutrum infinitum est, & alterum, & vt alterum, & alterū. vt, si extremis quidē infinitū est tps, & longitudo extremis. si vero diuisione, & diuisione lōgitudo. si aūt vtrisq; tps, vtrisq; & * magnitudo. * al. longitudo.

Et, cum alterum fuerit infinitum, reliquū erit infinitū, & sicut dispō alterius in hoc erit dispositio reliqui. v. g. ꝙ, si tps fm vltima est infinitum, & ēt longitudo fm vltima erit infinita. et, si tps fm diuisionem erit infinitum, etiam lōgitudo fm diuisionem erit infinita. & si tps vtroq; modo fuerit infinitū, & etiā magnitudo vtroq; erit infinita.

D. & tps, & magnitudo sequuni se adinuicem oībus modis, qbus dīr infinita. v. g. ꝙ, si tempus fuerit infinitū ex duob⁹ extremis, lōgitudo ēt erit infinita ex duob⁹ extremis. &, si tps ēt fuerit infinitū fm diuisionē, lōgitudo ēt erit infinita fm diuisionē. et, si tēpus fuerit infinitū vtroq; mō. s. actu, s. duob⁹ extremis, aut altero, & fm diuisionē, tūc lōgitudo etiā erit infinita vtroq; modo.

Quapropter et Zenonis ratio falsum accipit, non esse possibile infinita pertrāsire, aut tangere infinita fm vnūquodq; finito in tēpore. Dupliciter enim dicitur & longitudo, & tēpus infinitum, & omnino oē continuū, aut fm diuisionē, aut extremis. Infinita igit fm quantitatem nō contingit tangere in tēpore finito: quæ vero sunt infinita fm diuisionem cōtingit. etenim ipm tps sic infinitū est. quare in infinito, & non finito accidit trāsire infinitum, et tangere infinita infinitis nō finitis. Neq; ergo infinitum pōt in tempore finito trāsire, neq; in infinito finitum. sed, si tempus qdem infinitum sit, & magnitudo erit infinita: & si magnitudo, & tempus.

Et

Zenonis ratio hic.

Continuū ? duplicitur tum.

Et ideo sermo Zenonis est sermo, in quo accipit falsum: et est, ꝙ impossibile est vt infinitum pertranseat, aut vt infinita cõtingant ſm individua in tempore finito. Qm̃ lõgitudo, & tps, & vl'r omne continuum dr̃ infinitum duobus modis, aut ſm diuisionẽ, aut ſm vltima. Quod aũt est infinitum, impoſſe est vt tangat in tpe finito: quod autẽ est infinitũ ſm diuisionem, poſſe est ut tãgat. qm̃ tps eodem modo est infinitum. vnde necesse est, vt infinitum pertranseat in infinito tpe, non in finito, & vt infinita tãgant infinita, non finita. Impoſſe est igitur vt infinita pertrãseãt in tpe finito, aut vt finitum pertrãseatur in tẽpore finito. sed, si tempus fuerit infinitum, & magnitudo erit infinita: &, si magnitudo fuerit finita, & tempus etiam erit finitum.

19 Et, quia tps, & magnitudo consequunt̃ se adinuicẽ ſm modos, quibus dicuntur infinita, aut finita, & hæc dicuntur multis modis, nõ bene dixit Zeno in suis, ꝓpositiõnibus, quas posuit in destructione motus. dicit enim ꝙ magnitudo, per quã est motus, diuidit in duo, & vtraq; in duo, & sic in infinitum, contingit ꝙ, cũ ali quod motũ mouetur de extremo spatij finiti, impoſſibile est vt perueniat ad extremũ spatij poſiti: quia ptransit magnitudines infinitas. Et hoc intẽdebat, cum dixit & est, ꝙ impoſſe est, &c.t. & ex hoc apparet ꝙ sermo Zenonis in destructione motus, collocat̃ in eo falsum. & est ꝙ, si motus fuerit, poſſe est vt motũ pertranseat spatium infinitum, ita, ꝙ vnũ individuum tangat individua magnitudinis ſinita in tpe finito. D.d. Qm̃ lõgitudo, & tps, &c.t. & sermo Zenonis est corrupt⁹. quia longitudo, & tps, & vl'r omne continuum videntur dici infinita duobus modis, aut ſm diuisionem, aut ſm extrema, i. in actu. & hoc itẽdebat, cũ dixit aut ſm vltima. Quod aũt est infinitũ ex extremis, impoſſe est vt motũ in eo tãgat magnitudines ſinitas in tpe finito. et hoc intendebat, cũ dixit Quod aũt est infinitum impoſſibile est vt tangat in tpe finito. quod aũt dr̃ infinitum ſm diuisionem, & finitum ſm extrema, poſſe est vt motum in eo tangat partes ſpatij infinitas ſm diuiſionem, in tpe infinito ſm diuisionẽ, & finito ſm extrema. Si igit̃ accepisset finitum in magnitudine, & tpe, eodem modo, tunc sermo eius esset verus. Zeno igitur decipitur in argumentatione, quia vtit̃ noīe æquiuoco. Et dr̃ ꝙ ista contradictio est contradictio ſm sermonẽ, nõ ſm rem. quia Arist. concedit in hoc falsum: & est ꝙ motũ pertransit de magnitudine, per quam mouetur, partes infinitas. Deinde ex hoc sequitur verũ: & est ꝙ, si pertrã sit magnitudines infinitas, ptransit eas in tpe infinito: & sic destruit conclusio eius dicens ꝙ ptransit magnitudines infinitas in tpe finito. In Octauo vero cõtradicit ei ſm rem: et est ꝙ nõ ptransit medietates infinitas. D.d. vnde necesse est, vt infinitum ptransit, &c.t. sequitur igitur ex hoc, ꝙ diximus, ꝙ infinitũ, quocũq; modo accipiatur, siue ſm extrema, siue ſm diuisionẽ, pertrãseat de tpe infinito. t. ꝙ, si magnitudo fuerit infinita ſm extrema, & tps similr̃, &, si ſm diuisionem, & similiter tps: non vt infinitum pertranseat in finito, vt Zeno fingit. D.d. & vt infinita tãgant, &c.t. & illud, quod sequitur, est vt motum tãgat ſpatia infinita ſm diuisionem in tpibus infinitis ſm diuisionem, non infinitis ſm extrema, vt existimauit Zeno. D.d. Impossibile igit̃ est vt ptranseat, &c.t. manifestum est igitur ꝙ impoſſe est vt pertrãseat ſpatiũ infinitũ in tpe finito: qm̃ intelligitur de infinito in spatio, & in tẽpore eodem modo: & etiã pertranseat ſpatium finitũ in tempore infinito.

Sit enim magnitudo finita, in quo A B, tps autem infinitũ, in quo C. accipiatur igit̃ tpis aliquid finitũ, in quo C D, in hoc ergo transibit aliqd magnitudinis: & ſit quod trãsitum est, in quo B E. hoc aũt aut mensurabit id, in quo A B, aut deficiet, aut excedet. differt enim nihil. Si enim ſemper æqualem ei, quæ est B E, magnitudinem in æquali tẽpore transibit: hoc autem mensurat totũ: finitum erit omne tẽpus, in quo trãsiuit. in æqualia enim diuidetur, sicut & magnitudo.

Sit igitur magnitudo finita A B, & tẽpus infinitum C D, & ex tempore accipiatur aliquod finitum, & sit H D. in hoc igitur tẽpore ptransit quandã partem illius ſpatij. sit igitur B K: & ista pars aut mẽsurat A B, aut est minor, aut maior. Si igitur magnitudo fuerit æqualis, ſ. B K, ptransit in tẽpore æquali: & ista magitudo est æqualis toti: necesse est vt totum tps, in quo pertrãsit, sit finitum. diuidi tur. n. per partes æquales magnitudini.

Demonſtratio Prima, per quam probatur ꝙ, si magnitudo est finita, ꝙ tẽpus est finitum: & sumitur hæc demõſtratio ex proportione partis ad totum.

Hæc litera D superior ſolo Auerrois textui deſeruit.

C.H Tempus infinitum. D

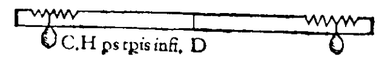

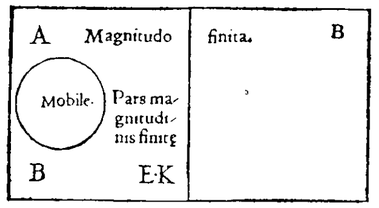

Documẽtũ.

8 phy t.c. 6^a. & 68.

Vult demonstrare illud, quod posuit prius, ſ. ꝙ impoſſibile est vt magnitudo finita pertranseat in tempore infinito, ponendo magnitudinem terminatam, & ꝙ possibile est vt per illam moueatur aliquid in tempore infinito. deinde abscidit de illa magnitudine partẽ terminatam, & posuit ꝙ manifestum est vt motum moueatur per illam partem magnitudinis in tempore minori, ꝙ in quo mouetur per totum, & illud tempus necessario est finitum. &, quia motum æqualis velocitatis mouetur per magnitudines æqueles in temporibus æqualibus, necesse est vt motum moueatur per partes æquales magnitudinis positæ, parti positæ, & in temporibus æqualibus tempori, in quo pertransit partem positam, et pars posita magnitudinis, aut mẽsurat magnitudinem,

gnitudinem, aut excedit illã, aut diminuitur ab illa: & quomodocunq; fuerit, consumit illa. Et cũ diuisio magnitudinis per hanc partem consumẽ, & istæ partes æqles magnitudinis pertranseuntur in partibus æqualibus tpis, in quo pertransit totam magnitudinem, & habet eundem numerum, manifestum est quòd tẽpus est finitum, nam illud, quod componitur ex partibus finitis in numero, necessario est finitũ. Dixit Sit igitur magnitudo finita, &c.t. ponamus igitur magnitudinẽ finitam A B, & pertranseatur ista magnitudo, vt dicit aduersarius in tpe infinito, ſ. in tempore C D, quod est finitum ex parte D. Et, cum posuit hoc dubitatum, dixit & accipiatur ex tpe, &c.t. possibile est ut ex hoc tẽpore infinito accipiatur ex extremo finito, ſ. D pars finita. & sit de H D. hoc igitur tpe pertransit, &c.t. &, cum accepimus partem finitã ex tẽpore infinito, in quo motum ptransit totum spatium, tunc in hoc tempore, quod est pars, pertransiuit quandã partem illius ſpatij necessario. nam positum est ꝙ pertransit totũ in tempore infinito: & impoſſibile est vt pertrãseat totum, & partem in eodem tpe idem motum æqualis velocitatis, nedum vt pertrãseat illa in tempore infinito. Et, cum declarauit ꝙ necesse est vt motum pertranseat in hac parte temporis finita partem magnitudinis etiam finitã, dicit ista igit̃ pars aut mẽsurat, &c.t. & ista pars mensuræ, quam pertransit in parte tpis finita, necesse est, ſm ꝙ mensura est finita, qñ mensuratur per illam, aut excedat illam, qñ ex magnitudine remanet minus, quod minus mẽsuratur per illam, aut vt excedatur, qñ non mensuratur per illam illud minus. Et, cum posuit quod ista pars magnitudinis necesse est vt consumat ꝑ mensurationem totam magnitudinem, incœpit declarare ꝙ illa pars tpis, in quo pertransit illam partem magnitudinis, necesse est vt consumat tempus per mẽsurationem etiam, ſ. aut ꝙ mensuret illud, aut ꝙ excedat illud, ſ. tempus, in quo pertransit illam totam magnitudinem: & omne, quod consumitur à mensuratione finiti, est finitum: sed positum est esse infinitum. quod est incõuenies. Deinde dixit. Sigitur magnitudo, &c. idest si oēs partes æquales parti B K, quæ cõsumunt totam magnitudinem pertrãsit illas motu æqualis velocitatis in tpe æquali, necesse est vt tẽpora, in quibus ptransit istas partes sint æqualia etiam, & vt numerus earum sit sicut numerus partium magnitudinis. &, cũ partes magnitudinis cõsumant magnitudinem, necesse est vt partes tpis cõsumant tps, in quo motum mouetur per totã magnitudinẽ. vnde necesse est vt tps, in quo pertransit totam magnitudinẽ, sit finitum.

Illud, qđ cõponit ex priꝰ finitis in numero, necessario est finitũ. Idẽ cõsequẽtu. &c. 60.

Impoſſe ē vt ptrãseat totũ, & pẽ idẽ motũ æqualis velocitatis, nedum vt pertrãseat illa in tpe infinito.

Amplius autem, si non omnem magnitudinem in infinito tempore transibit, sed contingit aliquam & in finito tempore transire, vt eam, quæ ẽ B E: hæc autem mẽsurabit totam, & æqualem in æquali transibit: quare finitũ erit & tẽpus. Quod autẽ nõ in infinito transibit eam, quæ est B E, manifestum est, si accipiatur altera ex parte finitum tempus. si enī in minori partẽ transibit, hanc necesse est finitã esse, altero qdẽ termino existẽte.

Et etiam, si non omnis magnitudo ptransitur in tempore infinito, sicut magnitndo B K: & hoc mensurat totum, & æqualis magnitudo pertrãsitur in tempore æquali: necesse est vt tempus etiam sit finitum. Et apparet qđ pars, quæ est B K, non pertransitur in infinito, si posuerimus ipsam finitam ex altera parte. quoniam, si pars pertransitur in minori tempore, necesse est vt hoc sit finitum: quoniam altera pars est finis eius.

Oē, qđ cõmiſ a mẽsuratione finiti, ẽ infinit. Idẽ. t. phy. c. 17.

Demonſtratio Secunda, per quã probatur idem, quod ſupra: & ſumitur ex proportione cuiuſlibet finiti ad quodlibet finitum, aſſumẽdo tempus infinitum, & magnitudinem finitam.

C Tempus infinitum.

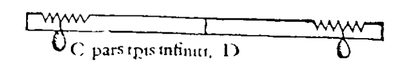

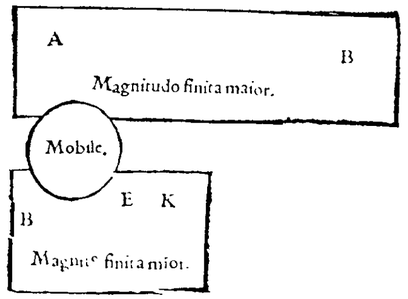

Cum declarauit ꝙ impoſſe est vt motum pertranseat spatium finitũ in tpe infinito, & posuit ꝙ pertranseat 21
tem illius magnitudinis in parte finitus tpis, &, ꝙ tota magnitudo consumit totam magnitudinem, & ꝙ totum tps diuiditur in tempora æqualia numero magnitudinum, in quas diuiditur magnitudo, cum quælibet magnitudo earum pertrãseatur in tpe finito, & omnes, qđ cõponitur ex finito in numero, & magnitudine, est finitum, & ista demonstratio tundatur super hoc, quod conceditur, ꝙ non oīs magnitudo pertransitur in tempore infinito, incœpit notificare quo istud positum est necessarium in hac demonstratione, & verificare ꝓpositionem, dicentem ꝙ non oīs magnitudo pertrãsitur in tempore infinito. aduersarius enim, cum posuerit ꝙ aliqua magnitudo pertransitur in tempore infinito, non potest ponere hoc, nisi in toto, non in parte, &, si non, tunc totum, & pars pertransirentur in eodem tempore. quod est impoſſibile. & hoc est eius intentio in hoc capitulo. Et incœpit declarare qđ ex eius absurdo demonstratio eius, cum aduersarius concesserit ꝙ non omnis magnitudo pertransitur in tempore infinito, & dixit Et etiam, si non oīs magnitudo, &c.t. & manifestũ est Tex. expõ.
ꝙ, cum posuerimus ꝙ non omnis magnitudo pertransiuit in tempore infinito, vt ibu. g. magnitudo, quæ est pars totius magnitudinis, ſ. B K, & posuerimus ꝙ ista magnitudo, quam pertransiit in tempore finito mensurat totum, & posuerimus ꝙ magnitudines æquales ptransiit illud, quod est æqualis velocitatis in temporibus æqualibus, necesse est vt tempus, in quo pertransit partem magnitudinis, mẽsuret totum tps, sicut illa pars magnitudinis mẽsurat totã magnitudinem, &, cũ ita sit, necesse est quòd tps, in quo pertransit totam magnitudinem, sit finitum. Et, cum posuerit propositiones, ex quibus sequit̃ vt omnis magnitudo pertrãseatur in tpe finito, & vna earum fuit, ꝙ quædam magnitudines pertranseant in tpe finito, quia aduersarius forte non concedet hãc, incœpit declarare illam, &c.t. Et apparet, &c.t. & apparet ꝙ pars magnitudinis necesse est vt pertranseat in tpe finito. qm̃, cum posuerimus

tempus

tps finitum ex altero extremo: & est extremũ, in quo incœpit motum moueri: & posuerimus q̃ motum incœpit moueri in extremo istius tẽporis, & extremo illius magnitudinis, & pertransiuit ex illo aliquam partem: manifestum est q̃ pertransiuit istam partem in tẽpore finito. nam notum est per se q̃ in minori tempore pertrãsitur pars, q̃ tempus, in quo pertrãsitur totum: & minus, q̃ infinitum, est finitum necessario. D.d. ergo [illegible] esse est vt sit finitũ, &c.t. q̃m, cũ posuerimus tps finitum ex altero extremo, s. ex vltimo, ex quo motũ, incœpit pertrãsire spatium, & posuerimus ipsum pertrãsire partes magnitudinis, & totum tps partis distinguetur per duo vltima, s. vltimum, ex quo motum incœpit moueri ex extremo magnitudinis, et vltimum, s. ad quod pueni motum ad vltimam partẽ magnitudinis. & ponit tps finitum ex altero extremo. q̃m difficile est, aut imposse imaginari q̃ aliquod motũ pertranseat magnitudinem finitã ex vtroq; extremo, tpe infinito ex vtroq; extremo. nam illud tps manifestum est q̃ est finitum ex extremo, in quo incœpit motum moueri, & ex extremo magnitudinis.

Nota q̃ p se q̃ in minori tpe pertrãsit pars q̃ tpũ, in q̃ pertrãsit totũ: & minus q̃ infinitũ est finitũ necessario.

Eadem autem demonstratio est, etiam si lõgitudo quidem infinita sit, tempus autem finitũ. Manifestum est igitur ex dictis quod neq; linea, neq; planum, neq; omnino continuorũ vllum est indiuiduum, nõ solum propter id, quod nunc dictum est, sed & quia accidet diuidi indiuiduum.

Et ista eadem demõstratio sequitur, si magnitudo fuerit infinita, & tempus fuerit finitum manifestum. Manifestũ est igitur ex dictis q̃ neq; linea, neq; superficies, neq; aliq̃d continuũ est indiuisibile. & declaratio illius est ex hoc, quod nunc diximus, & ex hoc, qa sequitur q̃ indiuisibile sit diuisibile.

Demonstratio, probans idem, quod supra, assumendo tempus finitum, & magnitudinem infinitam.

Tempus finitum.

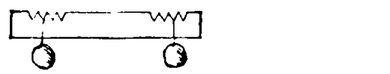

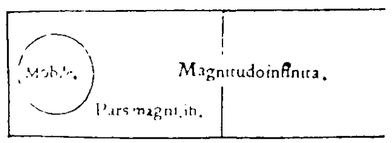

22 Idest, demõstratio, per quam declarat q̃ impossibile est vt spatium finitum pertranseat in tpe infinito, p illam enim declarabitur q̃ impossibile est ẽ, vt aliq̃d motum pertranseat magnitudinem infinitã in tpe finito. q̃m, q̃ idẽ motũ pertransibit illã magnitudinem infinitam in tẽpore finito, necessario pertransibit partem illius magnitudinis in parte illius temporis. & illa pars consumet totum tempus, & mensurat illud, cum fuerit finitum, & in tẽporibus q̃ualibus finitis pertrãsit motum magnitudines æquales finitarum temporum: ex quo sequitur vt tota magnitudo sit finita. D.d. Manifestum est igitur ex dictis, &c.t. declaratum est igitur ex dictis quòd impossibile est, vt aliquod continuum componatur ex indiuisibilibus, verbi gra. linea, aut superficies, aut corpus, aut tempus, aut motus. D.d. & declaratio illius, &c.t. ex demõstrationibus prædictis. illa enim, ex qbus declarauit q̃ magnitudines non sunt indiuisibiles, sunt tria genera, quorum Vnum est ex natura cõtinuorum, & contiguorum: Secundum autẽ est ex natura moti, & motus: Tertium autẽ ex natura velocioris, & tardioris. Et ipse vult etiã inducere aliã demõstrationem ex natura velocioris, & tardioris, in qua declarat q̃ qui ponit magnitudinem indiuisibilẽ continget ei ex velociori vt diuidatur. & hoc intendebat, cum dixit &, quia sequitur vt indiuisibile sit diuisibile. s. et hoc apparet etiam, fm q̃ declarabitur, quoniã sequitur vt indiuisibile sit diuisibile.

Illa, ex qbus Aristo. declarauit q̃ magnitudines nõ sunt indiuisibiles, sut tria genera.

Quoniam enim in omni tẽpore velocius, & tardius est, velocius autem plus transit in æquali tempore, contingit autẽ & duplam, & sesquialteram trãsire longitudinem. (erit enim hæc ratio velocis.) Feratur igitur id, quod velocius est per sesquialteram in eodẽ tẽpore, & diuidantur magnitudines, eæ quidem, quæ velocioris sunt, in quo A B, B C, C D in tres impartibiles, quæ vero sunt tardioris in duas, in quibus E F, F G, itaque & tempus diuidet̃ in tria impartibilia. æqualem enim in æquali tempore transibit. Diuidatur igitur tempus in K L, L M, M N. Rursus autem quoniam tardius delatum est per E F, F G, & tempus diuidetur in duas partes. diuidetur ergo id, quod indiuiduum, & quod impartibile non in impartibili transibit, sed in pluri. Manifestum est ergo q̃ nullum est continuorum impartibile.

Velocius in æquali tẽ, tre mansus q̃ tẽ pertrãsit.

Quoniam, quia in omni tempore inuenitur velocius, & tardius, & velocius pertransit maius in æquali tempore, & potest transire longitudinem duplam longitudinis, aut æqualem, & dimidiam, contingit ex hoc vt velocitas sit in hac proportione. Ponatur igitur quòd velocius pertranseat æqualem, & dimidium illius, quòd pertransit alterum in æquali tempore, & diuidamus mensuras velocioris, scilicet A B C, in tria indiuisibilia, & mensuras tardioris in duo, scilicet H Z, ergo necesse est etiam vt tempus diuidatur in tria tempora indiuisibilia. mensura enim æqualis pertransitur in tempore æquali. Diuidemus igitur tempus in Q M N. Et etiã, quia tardius pertransit spatium H Z, necesse est etiam vt tẽpus diuidatur in duo æqualia. ergo diuiditur illud, quod est indiuisibile, quoniam pertransitus eius nõ erit in tempore indiuisibili, sed in maiori q̃ tẽpus velocioris. Manifestum est igitur q̃ nullum continuum est indiuisibile.

Demonstratio

Demonstratio, q̃ nullum continuũ est compositum ex indiuisibilibus, quia accideret indiuisibile diuidi.

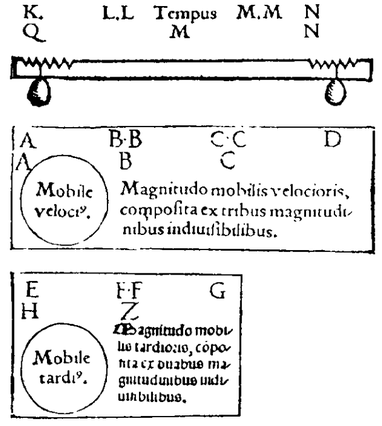

23 Ista declaratio fundatur super propositiones, quarum vna est, q̃ velocius pertrãsit in æquali tpe maius spatium, q̃ illud, quod pertransit tardius. &, cum ita sit, & velocius, & tardius sunt multis modis, possibile est, cum posuerimus q̃ aliquod tardius mouetur per aliquod spatium in aliquo tempore, inuenire aliquod velocius, quod mouetur illo tempore per æquale, & dimidium illius spatij, & q̃ motum pertransit medietatem spatij, per quod mouetur in medietate illius temporis. Et, cum declarauit hoc, ponit aliquod tardius, quod mouetur per aliquod spatium compositũ ex duabus partibus indiuisibilibus in aliquo tempore, & possunt aliquod velocius moueri in illo tempore per æquale, & dimidium illius spatij, & hoc possibile est. vnde necesse est vt spatium, per quod mouetur hoc velocius, componatur ex tribus partibus indiuisibilibus: cum proportio trium ad duo sit sexquialtera. &, quia tempus, in quo pertransitur magnitudo, est æquale magnitudini, & diuisibile in partes æquales numero partibus, quibus diuiditur magnitudo, vt declaratum est ex prædicta demõstratione, sequitur vt illud tempus, in quo velocius pertransit magnitudinem compositam ex tribus magnitudinibus indiuisibilibus, sit etiã compositum ex tribus temporibus indiuisibilibus. Et, quia tardius pertransiuit in hoc tempore magnitudinem compositam ex magnitudinibus indiuisibilibus, pertransibit medietatem istius magnitudinis compositæ ex duabus partibus indiuisibilibus, in medietate illius temporis. Et, quia istud tempus componitur ex tribus partibus indiuisibilibus, sequitur vt pertranseat illam in parte, & dimidia temporis: & sic diuiditur indiuisibile. Et hoc intendebat, cum dixit Et etiã, quia tardius, &c.t. quando tardius pertransit medietatem spatij H Z. quoniam notum est quòd, cum aliquod notum pertransit aliquod spatium in aliquo tempore, quòd pertransibit medietatem illius spatij in medietate illius temporis. Et etiam, si posuerimus hoc motum tardius moueri per totum spatium, per quod velocius mouetur, pertransibit illud in maiori tempore, & mouebit̃ in medietate illius tpis per medietatẽ illius spatij compositi ex tribus partibus indiuisibilibus. & sic diuiditur indiuisibile. & hoc intendebat, cum dixit quoniam pertransitus eius non erit in tempore æquali in tpe maiori, nedum vt sit in tempore indiuisibili.

Summa Secunda. Motum non momento, sed tempore mensurari: similiter & Quietem.

Caput Primum. Ipsum Nunc indiuisibile esse.

Necesse ãt est & ipm Nũc, quod nõ fm alterũ, sed p se, & primũ dr̃, indiuisibile esse, & in oĩ tpe tale inesse. Est. n. vltimũ quoddam p̃teriti, cuius versus hęc nihil futuri est: & rursus futuri, cuius versus illa nihil est præteriti: quod vtique diximus vtrorumq; esse terminum.

Et necesse est vt Instans ẽt, quod non dr̃ p aliud, sed per se, & principal'r, sit indiuisibile, et quod est in toto tpe vnum vno modo. Est enim vltimum eius, quod fuit, & nihil ex eo est futuri: & est vltimũ futuri, & nihil ex eo est eius, quod fuit: & hoc est, quod diximus quòd est extremum vtriusq;.

24 Vult declarare q̃ instãs, quod dr̃ finis p̃teriti, & principium futuri, est vnum indiuisibile fm subiectum, sed est diuisibile fm rationem, s. q̃ vltimum præteriti non est aliud in subiecto à principio futuri. Et, qua ista in rei veritate dicitur de illo, quod non diuiditur omo, & dicitur trãsumptue de tpe breui, in cuius medio est hoc instans, quod vulgus appellat tempus præsens, & hoc tempus in rei veritate componitur ex duobus tẽporibus, s. p̃terito et futuro, dixit Et necesse est vt instans ẽt, &c.t. p̃eruando se ab usu tempore, de quo dicitur instans non principaliter. D. narrauit q̃ verũ instans necesse est vt sit indiuisibile, & vt sit vnum in toto tempore. Et, cum narrauit q̃ necesse est vt sit vnũ indiuisibile, incœpit declarare hoc, et dixit Et enim vltimũ, &c.t. & necesse est vt sit indiuisibile: quia est vltimum finis tẽporis p̃teriti, et non est pars temporis futuri: & est etiam principium temporis futuri, & nõ est pars tẽporis p̃teriti. D.d. & hoc est, q̃ diximus, &c.t. & istud instans est illud, de quo diximus, cũ locuti fuimus de tempore, q̃ est extremum tpis præteriti, & futuri, s. finis præteriti, & principium futuri.

Hoc autem, si demonstretur q̃ huiusmodi est per se, & idem, simul manifestum erit & quod indiuisibile est.

Et, cũ declaratum est in hoc q̃ est tale, & q̃ est vnũ, apparebit cũ hoc q̃ est indiuisibile.

25 Et, cum declaratum est q̃ verum instans est tale, & q̃ non est pars tpis p̃teriti, aut futuri, manifestum est q̃ est vnum, & quòd cum hoc est indiuisibile. Et non intendit q̃, cum fuerit declaratum q̃ est vnum, apparebit per medium, quod est indiuisibile, quoniã forte ipsum esse vnum, & tenere ipsum esse indiuisibile est in eodem ordine, & ideo dixit apparebit cum hoc, ẽt aliquis põt dicere, etiã si concedamus q̃ instans est indiuisibile cũ non cõcedemus q̃ est vnum, sed duo vltimi finis p̃teriti & secũdũ principium erit futuri: & ambo sunt indiuisibilia. Cum igitur apparet quod est vnũ, declarabitur cũ hoc q̃ est indiuisibile fm dualitatẽ. Hoc igitur, quod declarauit hic de indiuisibilitate, est aliud ab illo, quod declarauit in tempore, & fundatur super duo fundamenta: quorum Vnũ est q̃ instans non est pars p̃teriti, aut futuri. Secundum vero est q̃ indiuisibile non continuatur cũ indiuisibili. Et, cum narrauit

q̃, cum

ꝙ, cum instans fuerit tale, necesse est vt sit vnum, non diuisibile in duo. nam declaratum est quòd in se nō est diuisibile. sed quæritur hic quare non diuiditur in duo, & ideo incepit declarare hoc, & dixit.

* a l. autem.

Necesse est * igitur idē esse ipsum nunc, quod vltimū vtrorūq; temporū est. Si enim alterum est, cōsequenter nō erit alterum alterius, ꝓptereà ꝙ cōtinuum nō est ex impartibilibus. si aūt secus est vtrunq; inter ea erit tempus. omne enim continuum huiusmodi est, vt aliqd sit vniuocum inter fines. At vero, si tempus medium est, diuisibile erit. omne enim tempus ostēsum est ꝙ diuisibile sit. quare diuisibile erit ipsum nunc. Si autem diuisibile est ipsum nunc, erit aliquid præteriti in futuro, & futuri in præterito. secundum quod enim diuidetur, hoc terminabit præteritum, & futurum tempus.

Et necesse est vt instans, quod est vltimū duorum temporum sit vnum. Qm̄, si fuerit vnū posit aliud, impossibile est vt vnū sequatur aliud, quoniā tunc continuum erit cōpositum ex indiuisibilibus. &, si vtrunq; fuerit separatum à reliquo, tunc inter illa erit tempus. quoniā hæc ē dispositio cuiuslibet cōtinui. ergo necesse est vt inter duo extrema sit aliquod vnigeneum. Sed, si inter duo extrema fuerit tempus, diuidetur. nam declaratū est ꝙ omne tempus est diuisibile. et sic instās erit diuisibile. Et, si instans fuerit diuisibile, sequitur vt aliquod præteritum sit in futuro, & aliquid ex futuro sit in præterito. quoniā vbi hoc distinguitur, illic est differentia inter præteritum tempus, & futurum.

26 Et, cum hoc sit declaratum, necessario sequitur vt instans, quod est finis præteriti, & principium futuri, sit idem in diuisibile, nisi fm definitionem tm̄. Et, cum narrauit ꝙ est vnum, dedit rationem super hoc, & dixit Quoniam, si fuerit vnū post aliud, &c. i. quoniā, si finis præteriti fuerit vnum instans, & principium futuri fuerit aliud instans, necesse est, aut vt instās sequatur instans, & tangat ipsum, aut vt alterum nō tangat reliquum. sed impossibile est vt alterū tangat reliquū: quoniam tunc continuum esset compositum ex indiuisibilibus. quod est impossibile. et etiam impossibile est vt alterum sit separatum à reliquo non tangēs. quoniā tunc sequitur vt inter illa sit tempus. nam impossibile est vt continuum sit compositum ex segregatis, inter quæ impossibile est vt sit aliquid heterogeneū. & hoc intendebat cum dixit quia hæc est dispositio cuiuslibet continui, &c. i. quia in omni continuo necesse est vt inter duo vltima posita sit aliqd de genere illorum duorum vltimorum. Si igitur fuerint puncta, necesse est vt inter illa sit linea. & si superficies, necesse est vt inter illas sit linea. & si corpus, necesse est vt inter illas sit superficies. &, si tempus, necesse est vt inter illa sit tempus. vltima enim non dicuntur nisi in habentibus vltima, i. quod patet. non enim sunt nisi in linea, & insitia in tempore. Et impossibile est vt continuum componatur non ex suo genere, aut ex rebus separatis. & etiam impossibile est vt vltima segregentur. D. dicit

Sed, si inter duo extrema fuerit tempus, &c. idest, nam positum est quòd instans est indiuisibile: quoniā non est pars temporis præteriti, aut futuri. Deinde induxit impossibile, quod sequitur, si fuerit diuisibile, & dixit Et, si instans fuerit diuisibile, &c. i. qm̄ instans, si ponatur tempus, diuidetur per verum instans in præteritum, & futurum. &, quia est terminus inter præteritū & futurum, vt describitur, necesse est vt pars præterita, quæ est in eo, sit futura: quia distinguetur ab vltimo, quod est inter tempus præteritum, & instans diuisibile. Et similiter sequitur vt pars futura sit præterita. qm̄ erunt illic tria vltima, scilicet vltimum, per quod diuiditur instans, & vltimum, per quod continuatur cum præterito, & vltimum, per quod cōtinuatur cum futuro. Et vniuersaliter, cum illud tempus accipitur, fm quòd est posit præteritum, erit futurum, & cum accipitur, fm quòd est ante futurum, erit præteritum. & similiter partes eius, qm̄, cum diuiditur in duo, diuidit in præteritum, & futurum: & vtrunq; est præteritum, & futurum insimul. quod est impossibile.

Simul aūt, nec ꝓ se erit ipm̄ nūc, sed ꝓ alterū. diuisio. n. non est ipsius, quod ꝓ se est. Ad hęc aūt ipsius nūc hoc qdem p̄teritum erit, illud aūt futurū, & nō semper idem p̄teritum, aut futurū. Neq; igitur ipsum nūc idem: multipliciter enim diuisibile est tempus.

Et erit cum hoc instans nō illud, quod est per se, sed illud, quod est alio modo. diuisio enim non est ei in se. Et cum hoc instans non habet quandam partem præteritam, & quandam futuram, & quod est vnum non fuit, & erit. Et instans nō erit idem: tempus enim diuiditur in multis diuisionibus.

Cum declarauit ꝙ vnum impossibilium contingentium ponentibus ꝙ instans est tempus, est, vt sit pars futuri præterita, & pars p̄teriti sit futura, incepit inducere aliud impossibile, et dixit Et erit cum hoc instans, non illud, quod est per se. idest, & cum hoc instans non est instans, quod est per se primo, & principaliter, sed illud, quod dr̄ fm similitudinem. D. d. diuisio enī, etc. i. & ista impossibilia contingunt ponentibus ꝙ instans est tempus: quia diuisio non est in essentia, i. in natura instātis, nisi per accīs, cū sit terminus inter p̄teritū, & futurū. D. induxit ēt aliud ipossibile, & dixit Et cum hoc, &c. & ēt sequitur tertium impsle, si instans fuerit tēpus, s. vt quædam pars instātis sit p̄terita, & quædā sit futura, & vnius quædā pars nō est futura, & quędā p̄terita. nam vtraq; pars nō est: & impsle est ut vnū ens componatur ex duobus non entibus. Deinde induxit quartam rōnē, & dixit Et instans non erit idē. i. & impossibile erit, si instans fuerit tēpus, vt sit indiuisibile: nam omne tempus est diuisibile.

Quare, si impsle est hęc inesse ipsi nūc, ne cesse est idē eē qđ in vtroq; est nūc. At vero, si idē est, manifestū ē ꝙ & indiuisibile est. i. n. diuisibile ē, rursus accidēt eadē, q̄ & prius.

Cū igit ista sunt impssia, necesse est vt instans sit idē, s. instans, quod est in vtroq;. Sed, si fuerit idem, manifestū est ꝙ est ēt indiuisibile. qm̄, si fuerit diuisibile, sequunt ex hoc ēt illa, quæ prius sequebantur.

Cum declarauit primo ꝙ instans impossibile est vt diuidatur in indiuisibile, deinde declarauit secundo ꝙ impossibile

Diuisio non est in essentia instantis, sed quia est terminus reliquorum. de 4. Phys. com. 121.

Tomat cōtinuum necesse est vt inter duo vltima posita sit aliqd de genere illorum duorum vltimorum.

impossibile est etiam vt diuidatur in diuisibile, dixit Cum igitur ista sunt impossibilia, &c. idest et, cum ista impossibilia p̄dicta sequantur ponentes ꝙ instans est diuisibile, siue indiuisibile, necesse est vt instans sit idē, scilicet instans cōe vtrique tpi p̄terito, & futuro. & hoc intendebat cum dixit. s. instans, quod est in vtroq;. t. instans; quod est dr̄ia cōis vtrique tpi. Et, cum declarauit ꝙ necesse est vt sit idem, quia est indiuisibile, declarauit ēt cōuersam, s. ꝙ, cum fuerit idem, sequitur vt sit indiuisibile. & quasi intēdebat ꝙ conuersio est manifesta per se: & ipsum esse indiuisibile nō est manifestum per se, & ideo dixit Sed si fuerit idem, &c.

Caput Secundum. Quod in ipso Nunc nihil nec mouetur, nec quiescit.

QVod igitur sit aliqd in tpe indiuisibile, quod dicimus esse ipsum nunc, manifestum est ex ijs, quæ dicta sunt. Quod autem nihil in ipso nūc mouet ex his manifestum est. Si enim est, contingit & velocius moueri in ipso, et tardius. Sit igit ipm̄ nunc, in quo N. moueat aūt in ipso id, quod velocius est, per lineam A B. ergo quod tardius est in eodē per minorē ea, quę est A B, mouebit, vt ꝙ A C. qm̄ ät tardius i toto ipso nūc motū est per A C, velocius in minori, q̄ hoc, mouebit. ęre diuidet ipm̄ nūc. sed erat īdiuisibile. nō ergo est moueri in ipso nūc.

Declaratū est igit ex dictis ꝙ in tpe est aliquod indiuisibile, quod dr̄ instās. Et nos declarauimus prius ꝙ nihil mouet in hoc instāti. Si igit possibile est vt moueatur velocius, & tardius. Sit igitur instans N, & moueatur in illo aliquod velocius per spatiū A B. ergo tardius mouebitur in illo p minus spatium, q̄ per spatium A B. v. g. spatium A C. Si igit tardius in toto instanti mouet̄ p spatiū A C, tunc velocius mouebit̄ per minus. vnde sequitur vt instās sit diuisibile. sed est indiuisibile. ergo impsle est vt aliqd moueat in instāti.

Demōstratio, ostendens quod in ipso nunc motu esse non potest.

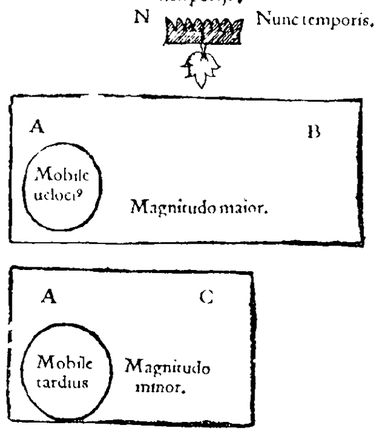

29 Cum declarauit ꝙ instās est indiuisibile, vult declarare ꝙ impsle est vt motꝰ fiat in instanti declaratōe p tecta, & ꝓponit ad hoc ꝙ in qualibet parte tpis, in qua motus pōt fieri, posse est vt duo mota moueant, vnum velocius, & aliud tardius. Cum igit hoc fuerit potū, & potuerimus duo mota vnū velocē, & aliud tardius moueri in instāti p aliquod spatiū, nō est dubiū qn tardius moueatur in illo p spatiū minus. Et, cum potuerimus ꝙ velocius mouebit p illud spatiū minus: & motū velocius moueri per spatiū minus in minori tpe: manifestū est ꝙ velocius potuisset hoc spatium in tpe minori instāti, quod est cōtra positū, & tertio eius in hoc capīo est manifestus. Et iam declaratum est ꝙ impsle est vt motus fiat in instāti ex p̄dictis. quia cū velocius posse est ponere velocius ipso, qm̄ non pōt aliquis dicere ꝙ illud, quo nihil est velocius, est illud, quod moueri in instanti. & illud, quo nihil est tardius, est illud, quod mouet p magnitudinē indiuisibilē. &, si hoc est, nō est ꝓportio inter illū motū, & alios motus, i. q est in maxima velocitate, & maxima tarditate quia nō est ꝓportio inter lineam, & punctum. Sed notum est ꝙ tę ꝙ motus sunt proportionales fm velocius, & tardius.

Qu. 1. de ꝙ Log. Lect. 1. Phys. com. 1. Lect. 1. Phys. com. 1. Lect.

At vero neq; quiescere. Quiescere. n. dicebamus id, qđ aptū est natum moueri, & nō mouetur, qm̄ aptum natum est. et vbi. & quo pacto, ęre, qm̄ in ipso nūc nihil aptū est natum moueri. manifestum est, ꝙ neq; quiescere.

30 Neq; ät ē posse quiescere. Qm̄ iā diximus ꝙ ges nō dr̄, nisi in eo, qđ innatū est moueri, cū nō mouet, qm̄ innatū est moueri, & quo innatū est moueri, et quo est. quia igit impsle est aliquid innatum esse moueri in instāti, manifestū ē ꝙ nihil oīno ē innatū quiescere in eo.

Cum declarauit ꝙ impsle est motū fieri in instanti, vult declarare ꝙ illi est in qete, & potuit ꝙ quiescere non dr̄ quiescere, nisi qm̄ fm suam naturam, & hoc, & ipse fuerit innatū moueri, & nō mouet. Et hoc est debitū. cū dixit Qm̄ ū diximus ꝙ qes, & ꝙ et intendebat, cū dixit in eo, qđ innatū est moueri, in eo, quod hē natura respectu motū. Et, cū dixit qm̄, intendit in tpe, in quo innatū est moueri. Et, cum dixit &, in quo innatū est, intendit et addit cū, quo innatū ē moueri. Et, cum d. fm quem innatū est, intendit, & cū fuerit in eadem parte quam innatum est moueri. Et, cum ponat ꝙ quiescere sit illud, quod innatū est moueri in tempore, in quo est innatū, & ad hoc, in quo est innatū, e. illi in ães deprōtibus, dixit quia igit impsle est, &c. Et hoc declarauit p rationēs manifestas, qm̄, quia quiescere nō qđ, aut in tpe, in quo innatum est moueri ex instans non est ipse, in quo pōt aliqd moueri. cōcludit in secunda figura, ꝙ tempus, in quo aliquid quiescit non est instans.

Amplius. si idē nunc in vtrisq; tpibus est, cōungit aūt in hoc qdē moueri, in illo at qescere toto, id aūt, quod in toto mouet tpe, in quouis mouebit eorū, q̄ huius sūt, fm ꝙ aptū est natum moueri, & qescēs sili quiescet, accidet idē simul qescere, & moueri: idē enim vltimū tēporū vtrorūq; ipsum nunc est. Amplius aūt quiescere qdē dicimus id, quod tali se habet & ipsum, & partes nunc & prius in ipso aūt nunc nō est prius quare neq; qescere. Necesse est ergo et moueri id, qđ mouet, in tēpore, & quiescere id, quod quiescit.

Et etiam, si instans est idem in vtroq; tempore, & est possibile vt ſm aliqd totum moueatur in altero, & qescat, & illud, quod mouetur ſm totum in aliquo tẽpore, mouetur in quolibet loco demõstrato locorũ, in quibus innatũ è vt motus fiat, & qd qescit, silr qescit in illo mõ. tegt necessario vt idẽ sit motũ, & qescẽs instans. idẽ est vltimũ duorũ tẽporũ.

31 Ista est tota declaratio, & intentio eius est, qñ, quia mobile mouet in tpe, & quiescit in alio, & instans, quod diuidit hmõi tempora, est idem, vt prædictum est, & omnes partes in qua demõstrantur res mota in tempore, in quo mouetur, est mota in ea, & ois pars, in qua demonstratur res quiescens in tempore, in quo quiescit, est in ea quiescens, si dispositio motus in instanti, quod diuidit hmõi duo tempora, & tempus quietis, & tẽpus motus sit vna dispositio, sequitur vt in hoc instanti sit quietens, & motum instanti: quia est cõmune vtriq; tempori & illud, quod mouetur in vno tpe, est quiescẽs in toto, & in toto alterius est motum. Sequitur quietus in hac parte cõmuni, necessario mouebitur in ea: ex quo sequitur vt illud sit in instanti quietens, & motum instanti. Deinde dixit Et etiam, si instans, &c. i. &, cũ posuerimus q instans est idem, vt declaratum est, & cõmune vtriq; tempori, & est possibile vt idem moueatur ſm totum in altero duorum temporũ, quæ diuidit instãs, & quiescit in altero. Et, cum posuerit hãc propositionem, coniunxit eã alias, & dixit & illud, quod mouetur ſm totũ, &c. i. et omne, quod mouet ſm totã in toto aliquo tempore, necessario mouet in quolibet parte illius temporis. Et cum posuerit hanc propositionem, quã præcedens, quam Vat. est, quæ tres erit cõmune duobus temporibus præmissis, & est vltima, dixit & Secundo est, q possibile est vt idem sit totum in toto duorũ tẽporũ, & quod mouetur in eo mouetur in duobus temporibus, quæ diuidit instans & Terna est, q in quolibet parte temporis, in quo res mota mouetur, est mota, & in quolibet parte temporis in quo quiescit, est quietẽs, inducit conclusionem, & sequitur necessario, &c. & ideo cõcludit ex his, quæ præmissa sunt cõmunia propositionum, mouetur in omnibus partibus alicuius temporis. Et fieri possibile ipsum quiescere in instanti necessario mouebitur in eo & erit in eo quiescens. & hoc ideo, quod est impossibile, ergo in hac parte neque quiescit, neq; mouet. Et quemadmodum quiposset dicere, si aliquis mouetur in instanti, necesse est ipsum mouere, & qescens nõ quiescat, nisi in tempore.

Summa Textus. In ea vult de Diuisione ipsius motus.

Capitulum Primum. Indiuisibile moueri non posse.

Vod aũt mutatur omne diuisibile esse necesse est. Quoniã enim ex quodam in quoddam omnis mutatio est: &, cum qdem est in hoc an quod mutatũ est, non amplius mutatur: cum autẽ est in eo, ex quo mutatur, & ipm, & partes oẽs nõ mutant: quod enim silr se habet, & ipm, & partes silr se habent: ut puta totum album, & partes albæ. Quod autem non mutatur, quietum est. Quare & totum quietum est. Quod autem totum quietum est, manifestum est. Si enim non quietum, mutatum erit. Quod autem mutatum est, diuisibile est. Si enim indiuisibile, & simul mutatum & non mutatum erit. Quod autem simul mutatum & non mutatum, impossibile est. Quod autem mutatum est, diuisibile est, sic ostendemus. Omne mutatum, aliquando mutatum est: quod autem aliquando mutatum est, non adhuc mutatum est: quod autem non adhuc mutatum est, adhuc mutabile est: quod autem adhuc mutabile est, non totum mutatum est: quod autem non totum mutatum est, diuisibile est. Si enim indiuisibile, totum mutatum est. Quod autem totum mutatum est, non adhuc mutatum est: quod autem non adhuc mutatum est, adhuc mutabile est: quod autem adhuc mutabile est, non totum mutatum est: quod autem non totum mutatum est, diuisibile est. Si enim indiuisibile, totum mutatum est. Quod autem totum mutatum est, non adhuc mutatum est: quod autem non adhuc mutatum est, adhuc mutabile est: quod autem adhuc mutabile est, non totum mutatum est: quod autem non totum mutatum est, diuisibile est. Si enim indiuisibile, totum mutatum est. Quod autem totum mutatum est, non adhuc mutatum est: quod autem non adhuc mutatum est, adhuc mutabile est: quod autem adhuc mutabile est, non totum mutatum est: quod autem non totum mutatum est, diuisibile est.

tatur: necesse est igitur, hoc qdem, aliqd eius, quod mutatur, in hoc esse, aliud vero in altero. neq; enim in vtrisq;, neq; in neutro * esse possibile est. Dico aũt in quod mutatur primum ſm mutationem, vt ex albo fuscum, nõ nigrũ. non enim necesse est id, quod mutat, in vtrouis esse extremorũ. manifestũ igitur est q omne id, quod mutat, erit diuisibile.

* 2 t. addit totum.

Et omne transmutabile necessario est diuisibile. Quoniam, quia omnis trãsmutatio est de aliquo, & ad aliquid: & res quãdo manet in illo, ad quod trãsmutatur, tunc nõ trãsmutatur: &, cum etiã manet in illo, à quo trãsmutatur omnibus suis partibus, tunc nõ trãsmutatur: & quoniam illud, quod est, & suæ partes eodem modo non est trãsmutatum: sequitur necessario vt trãsmutatum ſm qdam partem sit in hoc, & ſm aliam sit in hoc. quoniam impossibile est vt in vtroq; sit, aut sit in neutro. Et intelligo per hoc, quod dico, in quo transmutatur primum in transmutatione, ver. gratia ex albo in palidũ, nõ in nigrũ. qñ non est necessarium vt trãsmutatũ sit aut in hoc extremo, aut in hoc. ergo manifestũ est q illud, qd transmutatur, est diuisibile.

32 Quæstio prima physicorum.

In hac quæstione accidit expositoribus quæstio, quam molubilis contra Aristot. dicunt enim quòd, si intelligit per transmutabile mobile, scilicet illud, quod proprie cadit in tria prædicamenta tantum, scilicet in quanto, & vbi, & quale, tunc termo eius non continet transmutationem in substantia. & manifestũ est quòd illud, quod transmutatur in substantia est diuisibile, sicut aliud, quod trãsmutatur in aliis motibus. & etiam tam dixit super hoc q transmutatio in substantia non collocatur sub hac declaratione. vnde opinandum est quod vtitur hic transmutatione pro tribus transmutationibus. Sed, si hoc modo fuerit intellectus iste locus, excipiuntur tunc transmutationes, quæ fiunt non in tẽpore. & ista transmutabilia sunt diuisibilia, & corpora. & sic demonstratio erit particularis, & deberet esse vltis. Et, si intellexerimus per trãsmutabile illud, quod transmutatur in tempore, & in non tempore, tunc demonstratio non erit vera. nam transmutatũ non in tempore non erit ſm quandam partem in eo, ex quo, et ſm aliam in eo, ad quod. Et ideo expositores ambigunt in responsione in isto loco, & dicunt q Alexan. exponit q omnis transmutatio est in tempore, sed quædam latet sensum. Themistius vero dixit q Aristo. non loquitur hic de illo, quod transmutatur non in tempore. † fingit enim illam transmutationem esse diuisibile: & quod in multum est per se trãsmutationem esse in tempore, & intentio eius est transmutatio in omnibus partibus. ‡ Alex. autẽ contradicit in hoc famoso, et magno magistro, qñ Arist. & oẽs Peripatetici dicunt hic esse transmutationes, quæ fiunt non in tpe. & hoc est manifestũ in illuminationibus, & similibus. ergo nihil est ponere q ois transmutatio est in tẽpore. ‖ Dissoluto aũt: Themistiũ corrumpit ex hoc, qñ ignorare trãsmutatũ esse diuisibile, aut indiuisibile per transmutationẽ diuisibile, aut indiuisibiem est in eodẽ ordine. sed dignus est vt sit lateribus naturalr transmutatum esse diuisibile per transmutationem indiuisibilẽ. exsistimatur enim q trãsmutatio indiuisibilis debet esse in indiuisibili

† 2 t. fingit etiam illam transmutationem esse diuisibilem: & quod in multum est per se transmutationem esse in tempore, & intentio eius est transmutatio in omnibus partibus. ‡ Alex. autem contradicit in hoc famoso, et magno magistro, qui Arist. & oes Peripatetici dicunt hic esse transmutationes, quæ fiunt non in tpe. & hoc est manifestum in illuminationibus, & similibus, ergo nihil est ponere q ois transmutatio est in tempore. ‖ Dissoluto autem: Themistium corrumpit ex hoc, quia ignorare transmutatum esse diuisibile, aut indiuisibile per transmutationem diuisibile, aut indiuisibiem est in eodem ordine. sed dignus est vt sit lateribus naturalr transmutatum esse diuisibile per transmutationem indiuisibilem. exsistimatur enim q transmutatio indiuisibilis debet esse in indiuisibili

uisibili. Et ẽt demonstratio, qua Aristo. vtitur in hoc, non erit prima, & essentialis. qñ diuisibilitas eius, qd trãsmutatur in tẽpore, nõ iest ei, ſm q est in tempore, cum inueniat in eo, quod non transmutatur in tempore. et sic illud, quod accipitur causa in hac demonstratione, nõ est causa. & erit, ac si aliquis diceret, q homo est ambulans, quia est rationabilis. rationalitas enim non est causa ambulationis, nisi per accidens. Auẽpace autẽ respõdit ad hoc, q diuisibilitas, quam Aristoteles intendit in hoc loco, non est diuisibilitas ſm vltima, sed diuisibilitas, quæ est in corpore per accidentia opposita. qñ, cum transmutatum trãsmutatur de contrario in contrarium, necessario diuiditur per duo contraria, dum transmutatur. Et certe ista diuisibilitas est prima transmutatio in tpe, & non accidit ei dicẽ, quod accidit Themistio. sed ista diuisibilitas est per accidẽs in cõtinuo. & Aristo. non considerat in hoc loco nisi diuisibilitatem, quæ est continuæ essentialiter, ſ. ſm vltima. Ego autem diu fuistimut opinionem Auẽpace, sed modo non. qñ transmutationes sunt: duobus modis: modus existens per se, & est transmutatio, quæ est de quiete in quietem: & modus exñs non per se, & est trãsmutatio, quæ est finis alterius trãsmutationis. v.g. illuminatio domus, quæ fit à motu candelæ, & mutatio columnæ de dextro in sinistrum à motu columnæ. Et manifestum est q istæ transmutationes sunt non in tpe, quia tunc fines trãsmutationũ & fines essent idiuisibus, & differt ab illo, cuius est finis. Et est manifestum q impossibile est vt sit p se. ergo trãsmutationes, quæ sunt principaliter sunt duobus modis, Aut trãsmutatio, cuius finis est de genere illius transmutationis, Aut transmutatio, cuius finis est de alio genere, & vt aq est trãsmutatio in tpe, & quæda est in eo, ex quo, & quæda in eo, ad quod: & indifferenter, siue finis trãsmutationis fuerit de genere ipsius, aut nõ de genere. ergo trãsmutabilia, quæ sunt non in tempore eadem ipsa sunt transmutabilia quæ sunt in tempore. ergo, cum fuerit declaratum de istis, quæ sunt in tempore, quod sunt diuisibilia, declarabuntur omnia transmutabilia esse diuisibilia. cum omne transmutabile non in tempore est transmutabile in tpe. et etiam transmutari aliquid nõ in tpe est per accidens, cum cõsequatur transmutationẽ aliã. Quo igitur accusatur Arist. si demonstratio ipsius nõ cõmet ipsam: cum illud, quod est per accidens, nõ habeat demonstrationem cum hoc, q cognitio eius collocatur in cognitione transmutabilis p se. qñ illud, quod est per accidẽs, sequitur illud, quod est per se. & etiam finis transmutationis non est trãsmutatio. qñ finis rei non est illa res. Sequitur dicatur transmutatio, erit per æquiuocationem. & ideo Aristo. non apponit mẽtem illi, cũ hoc, quod apparet in sua declaratione. & sic Arist. intentio latet omnes expositores. D. d. Qñ, quia omnis transmutatio est de aliquo, & de aliquo, quod est quietens. & ista, sicut diximus est transmutatio, quæ est essentialiter, scilicet de quiete in quietem, trãsmutatio vero, quæ sequitur transmutationem, non est de quiete in quietem: & nõ nõ est transmutatio existens per se. Et, cum posuit q omnis transmutatio est de quiete in quietem, dixit & res, qñ manet in illo, &c. t. & res trãsmutabilis, quando quiescit in illo, ad quod transmutatur, tunc non transmutatur: qñ iam transmutata est, et silr, qñ qescit in illo, à quo trãsmutatur ſm oẽs suas partes, non dr tunc transmutari ipsam. Et, cum posuit q, cum aliqd ſm suas omnes partes fuerit in illo, ad quod transmutatur, nõ transmutatur, qñ iam transmutatũ est, & similiter, qñ fuerit ſm omnes partes in eo, à quo transmutatur, qñ nondum transmutatur, dixit sequitur necessario, &c. t. sequitur necessario vt transmutatum in prima trãsmutatione sit ſm quandam partem in eo, à quo est transmutatio, & ſm aliam in eo, ad quod est transmutatio primo. nam impossibile est vt in tpe trãsmutationis sit in vtroq; insimul ſm oẽs partes: qñ nõ esset qescens, et motũ insimul. Et impossibile est ẽt ut in prima transmutatione sit in neutro, ſ. neque in illo, ex quo est transmutatio, neq; in eo, ad quod est transmutatio primo, quoniam inter illud, ad quod est transmutatio, & illud, ex quo est transmutatio primo, non est medium. Et, cum posuit hoc, dixit sequitur necessario vt transmutatum, &c. D. declarauit quæ sunt hæc duo, et dixit Et intelligo, &c. adest & intelligo per hoc, quod dixit, q trãsmutatum in prima transmutatione debet esse ſm quadam partem in eo, à quo est trãsmutatio, & ſm aliam in eo, ad quod est transmutatio primo, nõ postremo. qñ non est necesse vt transmutatũ in prima transmutatione sit ſm quãdam partẽ in eo, ex quo, & ſm aliam in eo, ad quod est transmutatio in postremo: sit inter hæc duo sit medium. Et induxit exemplũ de transmutatione in qualitate, & de qualitate in colo-
ribus. cum primũ appareat in hac transmutatione, bene apparet, q in coloribus est color, inter quem, & illum a quo est transmutatio, non est medius. Et consyderandum est quid sit primum in vnaquæque quatuor transmutationum, nam ista demonstratio fundatur in per hoc, q hoc primũ inuentum in oibus trãsmutationibus. Dicamus igitur q hoc primum est naturali in trãsmutationibus, quæ sunt i qualitate, & manifestum est in coloribus, cũ bene apparet q inter colores sunt media finita in numero naturalr. Et intelligo hic p medũ nõ illud, quod diuertatur ſm magis, & minus, sed illud, quod diuertatur ſm formam, & qualitatem, qñ palidum non differt ab albo ſm magis, & minus, sed ſm qualitatem, &, si non, esset eiusdem speciei. In qualitabilibus autem videtur q ita est, sicut in colore. In primis autem in qualitatibus, i. caliditate, & frigiditate videtur quòd medium est temperatum. transmutatum enim in primo, cum transmutatur de calido in frigidum, dicit quòd quoddam est in calido, & quoddam in temperato: cum inter calidum, & temperatum non est quæ[illegible] media diuersa ſm formam, sed ſm magis, & minus. Qm manifestum est per se, cum transmutatum amittit partem caliditatis, & acquirit partem frigiditatis, quę quædam pars eius est in calido, & quædam in temperato. qñ nõ est calidum ſm totum, neq; temperatum ſm totum. Et similiter, qñ amittit aliquam partem albi, & acquirit aliquam partem palidi, non est in albo ſm totũ, neq; in palido ſm totũ, sed quiddam in albo, & quiddam in palido, licet hoc quiddam non distinguatur in actu, sed in potentia quoniam, cum fuerit in actu, destruetur motus. Primum vero in translatione est locus, qui sequitur locum, ex quo mouetur res mota. Sequitur motum fuerit naturaliter, & primũ de primo extremo ad vltimum extremum, tunc erit ille primum naturaliter, verbig. quòd, si terra à mouea-
tur de superiori in interius, vt e. g. de vltimo ignis ad locum interiorem, tunc primum erit locus actus. quoniã non est locus medius inter locum ignis, & actus. &, si nõ fuerit motum naturaliter, non erit ibi primum naturaliter. Sed, qua locus, ex quo mouetur res mota, est alius a loco, in quo qescit necessario, & inter quæ habet duo loca est corpus, cum inter quæ habuerit duas superficies est corpus, quoniam superficies non sequitur superficie, nec ille est vt motum quiddam sit in loco, à quo mouetur, & quiddam in loco, qui est inter locum, a quo mouetur, & locum, ad quem mouetur, ſ. in corpore, quod est in potentia locus inter hæc duo loca, & primo, & postremũ. & ideo inter quæ habet duo loca est corpus. Et, si locus sequeretur locum, & potuerimus q mouet, qñ fuerit totum in loco, à quo mouetur, est quietens,

Phy. cũ com. Auer. q ; &

Quæ prima transmutatio.

Quæ prima transmutatio.

& quando etiam fuerit totum in loco, ad quem mouetur, est quietes, necesse est, cum fuerit motũ, vt quidam sit in loco, ad quem moueĩ. &, si posuerimus motum esse indiuisibilem, & loca esse indiuisibilia, & consequentia sequitur vt motum sit diuisibile. Et ideo Aristo. non vtitur in hac declaratione ꝙ inter quælibet duo [illegible] est locus, & quod locus non sequitur locum sicut opinatus est Auēpace, scilicet quòd ista demonstratio non perficitur, nisi vtendo hac propositione. Primum autem in generatione, & corruptione est minima pars, quæ potest inueniri de generato. minimum enim de omni generato est terminatæ quantitatis. verbi gratia quod minima pars ignis est terminata, scilicet minima pars, quæ potest esse ignis. Deinde. d. manifestum est igitur quod omne, quod transmutatur, est diuisibile. & hoc demonstrat quod intendebat diuisionem simpliciter, scilicet ſm vltima, non sicut existimauit Auēpace.

Apostro- [illegible] Auēpace.

* a.l. autē.

Caput Secundum. Quotupliciter diuidatur ipse motus.

MOtus autem est diuisibilis dupl'r. vno quidē modo tpe, alio uero ſm motus partium eius, quod mouetur. Vt, si ipsum A C mouetur totum, & A B mouebitur, & B C. Sit igitur ipsius quidem A B, motus D E, ipsius autem B C, E F motus partiũ. necesse est igitur totum, in quo D F, ipsius A C esse motum. mouebitur enim ſm hũc. qm̃ enim vtraq; partiũ moueĩ ſm vtrũq; nihil * enim mouetur ſm alterius motũ: quare totus motus totius ē magnitudinis motus.

Et motus est diuisibilis duobus modis. vnus est in tempore, & alius ſm partes motu. ver. g. quoniam, cũ mouetur A B C, mouetur ſm totum pars A B, & mouebitur ēt similiter pars B C. Sit igitur motus partis A B, D H, & motus B C, H Z, erit igitur D H Z motus partiũ A B C. vñ necesse est vt totus motus D H Z sit motus magnitudinis A B C cum vtraq; pars eius moueaĩ vno motu illorum, & neutra moueatur hoc motu toto. vnde necesse est vt iste motus totus sit istius totius magnitudinis.

Prima demonstratio, ostendens, ꝙ motus diuiditur secundum diuisionem mobilis.

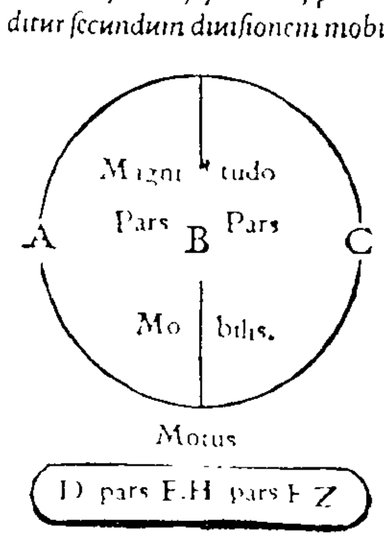

33 Cum declarauit ꝙ omne motũ est diuisibile, & fuit necesse, vt diuisibilitas accidat motui ſm tēpus, & ſm motum, incœpit notificare hoc, & dixit Et motus est diuisibilis duobus modis, &c. & intēdit per partes moti, partes, quæ mouentur de principio spatij vsq; ad finem. & similiter est intelligēdum de partitione motus ſm partitionem partium: qm̃ ista partitio differt à partitione eius ſm partitionem temporis. D. induxit exēplum, & dixit ver. g. &c. i. qm̃ vtraq; istarum partium mouebitur de initio spatij vsq; ad finem, sicut totũ mouetur. D. d Sit igitur motus, &c. idest et, cum fuerit, necesse vt vtraq; pars, s. A B, & B C moueaĩ apud motum totius A B C, necesse est vt vtraq; pars A B, & B C habeat motũ. Sit igiĩ D H mot⁹ partis A B, & H Z motus B C erit igitur motus cõpositus ex duobus motib⁹ D H, & H Z. Dei. d. vñ necesse est, &c. i. vñ necesse est vt iste tot⁹ mot⁹, qui est cõpositus ex duobus motibus partiũ D H, & H Z sit motus magnitudinis A B C, cuius partes sunt A B, & B C. D. dedit cām huius consecutionis, & dixit cum vtraq; pars, &c. i. & causa in hoc est. quoniam tota magnitudo A B C non dicitur moueri secundum totum, nisi cum vtraq; pars eius mouebitur vno motu. & hoc intendebat, cum dixit cum vtraq; pars, &c. Et, cum declarauit ꝙ aliquid non dicitur moueri ſm totum, nisi cum quælibet suarum partium moueatur motu vno, dixit & neutra moueatur, &c. i. &, quia motus, quem habet tota magnitudo, non est ei, nisi cum partes eius fuerint motæ, & est impossibile vt motus totius attribuatur parti, sequitur vt motus totius sit omnium partium. nam impossibile est vt motus alicuius attribuatur alij ab eo, quod mouetur eo motu. Et intendit in declaratione eius, quod est quod motus partiũ sit motus totius, declarare ex hoc, quod motus totius etiã sit diuisibilis ſm diuisibilitatem moti: et quòd iste modus diuisibilitatis est alius ab eo, quē habet secundũ suam extensionem cum tempore.

Amplius autem, si omnis quidem motus alicuius est, totus autem motus, in quo D F, neq; partiũ est alterius: partis enim vterque est, neque vllius alius: cuius enim totus totius, & partes partium sunt: partes autē motus D F sunt partium A B C, & nõ aliarũ: plurium enim nõ est vnus motus:) & totus vtiq; erit magnitudinis A B C.

Et etiam, si omnis motus est alicuius, & motus D H Z est neutrius partis: quoniam vtraq; pars est pars partis, non alterius omnino: quoniã illud, cuius est totus est totius motus, partes motus sunt partium eius: & partes eius sunt partium A B C, nõ alterius omnino: quoniam, si vnus motus nõ est plurium vno: necesse est vt iste motus totus etiã sit magnitudinis A B C.

34 Ista est alia demonstratio quodammodo, & confirmat prędictam alio modo. Et dixit Et etiam, &c, idest si omnis motus est moti, & motus cõpositus ex motibus partium. v. g. motus D H Z, qui est cõpositus ex motibus D H, & H Z, q sunt ptiũ A B, & B C, & nõ est alterius ptis istius moti, necesse est vt tot⁹ sit totius. Sed, anteq̃ induceret exēplum, īcœpit verificare hoc, quod posuit in præcedenti, s. quòd motus congregatus ex partibus moti, cũ non fuerit alterius partium moti, necesse est vt sit totius moti, & hoc acceptũ fuit

in prima

in prima demonstratione pro manifesto. Et dixit qm̃ vtraq; pars est pars, &c. i. motus cõgregatus ex motu partis non est vnius partium ita, ꝙ totum, & pars sit eiusdem. qm̃ quælibet pars habet partem illius motus: & impossibile est vt motus congregatus ex motibus istarum partium sit vnius istarum partium, ita quòd, totum, & pars sint eiusdē: ergo necesse est vt sit totius. D. induxit alium sermonē, ex quo sequitur ista cõclusio p² cõsecutione, et dixit qm̃ illud, cuius totius, &c. i. qm̃ non est dubium in hoc, s. ꝙ partes motus, cuius totum est totius moti, sunt partium moti: sed est dubium de cõuerso. s. ꝙ motus qui est partium moti, est motus totius, s. oium partiũ. Sed dicimus ꝙ ista conuersio est vera, qm̃, cum fuerit impossibile vt partes sint alterius rei à partibus moti, necesse est vt motus totius sit congregatus ex motibus partium. qm̃, si hoc nõ fuerit, tũc motus totius erit magis v'lis, q̃ id, quod congregatur ex motibus partium. & sic erunt partes motus totius in partibus totius in aliquo alio à partib⁹ totius, si motus eius, quod congregatur ex partibus, fuerit magis particularis, q̃ motus totius. Et hoc intendebat, cum dixit qm̃, si vnus motus non fuerit, &c. i. quoniã, si partes motus totius non fuerint, nisi partium totius, cum sit impossibile vt vnus motus sit plurũ vno moto, necesse est vt motus congregatus ex motibus partiũ sit motus totius: quemadmodum partes motus totius sunt partium moti, s. ꝙ ista propositio conuertitur. Et ista declaratio est vtilis in eis, quibus utitur in fine Octaui, s. ꝙ motus infinitus non est corporis finiti.

Tex cõ. 79 [illegible]

Amplius aũt, si est quidem totius motus alius, vt in quo H I, remouebunĩ ab eo vtrarumq; partium motus. hi aũt æquales erunt motibus D E, E F. vnus enĩ unius est motus. Quare, si totus qdem diuideĩ, qui est H I, in partium motus, æqualis erit H I motui D F. Si vero superest aliqd, vt K I, hic nullus erit motus. neq; enim totius, neque partiũ: ppterea ꝙ vnius vnus est, neq; alterius vllius: cõtinuus enim motus est continuorũ quorundã. Simil'r aũt est & si excedit ſm diuisionem. Quare, si hoc impossibile est, necesse est eundem esse & æqualē. Hæc igitur diuisio ſm partium motus est, & necesse est cuiusuis partibilis ipsam esse.

Et etiam, si motus totius magnitudinis sit alius ab isto, v. g. T F diuidetur ex eo, ꝙ motus vtriusq; partis, & erunt isti duo æquales duobus motibus D H Z. qm̃ vnum habet vnum motum. Ergo necesse est, si motus T F totus diuidaĩ in duos motus partiũ, vt motus T F, sit æqualis duobus motibus D Z. Si igitur diminuit aliquid, v. g. pars Q F tũc ista pars non est alicuius omnino. nã iste motus non est totius, neq; partiũ: qm̃ vnum nõ habet nisi vnũ motum. neq; est alterius omnino: qm̃ motus continuus est rerum continuarũ. Et sil'r est si addet apud diuisionē. Vñ necesse est, si hoc est impos'e, vt sit idē æqualis illi. Ergo ista diuisio est ſm partes, & necessario inuenitur in omni partibili.

Demonstratio Tertia, ostēdens idem, quod supra.

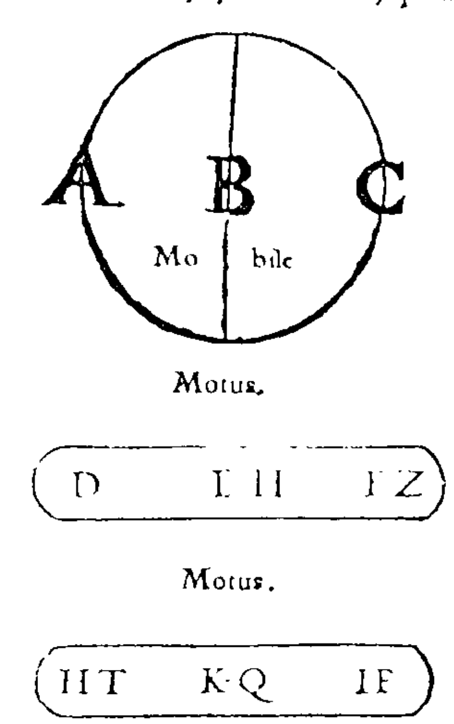

35 Ista est tertia declaratio, & dicit Et ēt si motus totius magnitudinis fuerit alius. i. alius à motu composito ex duobus motibus partiũ magnitudinis D H Z, v. g. motus T F. Dein. d. diuideĩ ex eo, &c. i. qm̃ magnitudo, quã diuidim⁹ in duas ptes ęq̃les. i. A B, & B C, & posuimus D H motũ A B, & H Z motũ B C, si posuerimus ꝙ motus istius tot⁹ magnitudinis. i. A B C sit alius à moto cõgregato ex D H H Z, q sunt mot⁹ partiũ illius, s. A B B C, ver. g. motus T F necesse est vt iste motus T F diuidat in duos motus, i. in motum vtriusq; partiũ magnitudinis, i. A B B C. qm̃, cu totũ moueĩ, partes mouebunĩ. D. d. & erunt isti duo, &c. i. erũt isti duo motus, in quos diuidit motus T F, quem posuimus eē aliũ motũ à motu D Z, æq̃les duob⁹ motibus, in quos diuidit motus D Z, i. motus D H Z. &, cũ isti duo motus fuerint æq̃les eis, i. motib⁹ duarũ magnitudinũ, ergo sunt vnus motus idē, i. ꝙ motus T Q erit motus D H, & motus Q F erit motus H Z. qm̃ impos'e est vt vna magnitudo hēat, nisi vnũ motũ, s. magnitudo A B, & magnitudo B C, quæ sunt ptes totius magnitudinis. Et hoc intēdebat, cum dixit qm̃ vnũ hēt vnũ motũ, i. cũ fuerit vnus mot⁹ T Q Q F, q̃ sunt ptes motus T F ęq̃les duob⁹ motib⁹ D H H Z, q̃ sunt ptes duorũ motuũ D Z, & ptes T Q & D H sunt vni⁹ magnitudis, s. magnitudis A B, & sũt ęq̃les, & mot⁹ Q F, & H Z sunt vni⁹ magnitudis ēt, s. B C, & sunt ēt ęq̃les: & vna magnitudo nõ hēt nisi vnũ motũ: ergo mot⁹ T Q est idē cũ motu D H, & mot⁹ Q F est idē cũ motu H Z. Et, cũ decl'auit hoc, dixit ergo necesse, si mot⁹ T F, &c. i. & cũ mot⁹ T F, q[illegible] posuim⁹ aliũ à motu D Z, & posuerim⁹ ꝙ mot⁹ magnitudis diuidit in duas ptes mot⁹ D Z, quæ sunt ptes A B B C necesse est vt mot⁹ T F sit æq̃lis motui D Z: &, cũ sint æq̃les, & sunt in vna magnitudine, ergo sunt idē, cũ vnum motũ non habeat, nisi vnũ motũ. Et, cũ voluit cõfirmare eos esse æq̃les, dixit Si igiĩ diminuit, &c. i. & tot⁹ mot⁹ T F, si diminuit à toto moto D Z, tunc nihil inueniĩ, cui attribuat iste motus diminutus, neq; toti, neq; parti. toti vero, qa illud, qd diminuit [illegible] hoc motu, est mot⁹ ptiũ, aut qa mot⁹ diminut⁹ est [illegible] qui diuidit in oēs ptes, i. ptes moti. & iō dixit Si i[illegible] minuit, &c. i. & ista pars diminuta à motu [illegible] nitur aliquid de magnitudine, cui attribuatur [illegible]

possibile ut vna magnitudo haberet plus q̃ vnum motum. vnde impossibile est vt hæc diminutio attribuatur alicui omnino toti, aut parti: qm̃ totum, & partes habent motus alios ab istis. D.d. neque alterius omnino, &c. ideſt & ista diminutio, quæ est in motu, impossibile est vt attribuatur alij moto à toto, & à parte. qm̃ impossibile est vt diminutio existẽs in moto istius magnitudinis attribuatur alij moto. quontã, cum duo mota fuerint diuersa abinuicem, tunc motus eorum nõ erit continuus. & cum non fuerit continuus, nõ erit vnus. D.d. Et similiter, &c. ideſt, & similiter motus addens non erit alicuius moti omnino, quia addidit super partes moti, quia vnum motum non habet, nisi vnũ motum, & vniuersaliter sequitur vt motus sit partis, & non sit. Motum autem non esse partis est, quia motus totius diuisus est in omnes partes, & diminuitur ex eo iste motus. Ipsum vero esse partis est, quia iam posuimus primo quòd est vnus motuum partium. qm̃ per illum excedit illud, quod congregatur ex motibus partium motuum totius positum.

Cũ tuo mota fuerint diuersa ab inuicem, motus eorũ nõ erit continuus. Idem c. phy. t. 41. & 42. phy. text.

Alia aũt est ſm tempus. Nam, cum omnis motus in tempore sit: tempus aũt oẽ diuisibile sit, in minori autem minor motus sit: necesse est omnem motum diuidi secundum tempus.

Et alia diuisio est secundũ tẽpus. Quoniã omnis motus est in tempore: & omne tempus est diuisibile, & motus in minori tempore est minor: & sequit necessario vt ois motus sit diuisibilis ſm tempus.

36 Cum declarauit quod motus est diuisibilis ſm diuisibilitatem mobilis, vult declarare etiam ipsum esse diuisibilem ſm diuisibilitatem temporis, & syllogizmum componit sic. Omnis motus est in tempore. & hoc declaratum est. & tempus omne est diuisibile. & hoc etiã declaratum est. ergo exultimatur quod sequitur ex hoc, quod omnis motus est diuisibilis. sed nõ est ita, donec probetur quod omnis motus est in tempore sibi æquali. Et ideo d. & motus est in tẽpore minori minor, qm̃, si hoc non esset, esset possibile motum esse indiuisibilẽ, & tempus diuisibile. vnde necesse est dicere quòd omnis motus est in tempore æquali. et: & omne tempus est diuisibile. ergo omnis motus est diuisibilis: ergo diuisibilitas motus est ſm motum, & ſm tempus. Et, quia diuisibilitas in eo est diuersa, quia motus sunt in generibus diuersis, incœpit rememorare hoc, & dixit

Videtur esse contra præcedentia.

et necesse est vt sit in oi partibili. Et potest intelligi subiectum motus, non diuisio eius per rem motam, secundum quod est res mota. quoniam hoc declaratum est. Et intelligo per subiectum motus, illud in quo est, vel sicut in loco in motu locali. & Alexander dicit & omne motum habet motum.

Caput, Tertium. Eadem esse Diuisiones ipsius temporis, ipsius motus, ipsius moueri, eius, quod mouetur, & eius, in quo fit motus.

QVoniam autẽ omne, quod mouetur, in aliquo mouetur, & tẽpore quodã, & totus eius, quod mouet, est motus, necesse est easdem esse diuisiones & temporis, & motus & ipsius moueri, & eius, qd mouetur & eius, in quo motus est. Verum nõ omnium similiter, in quibus motus est, sed quantitatis quidem ſm se, qualitatis autem ſm accidens. Accipiat enim tempus, in quo mouetur, in quo A, & motus, in quo B. Si igitur secundum totum motum in toto tempore est motum, in dimidio secũdum minorem. & rursus hoc diuiso ſm minorem hoc, & semp sic. Similiter aũt & si motus diuisibilis, & tps diuisibile. si. n. toto in toto, dimidio i dimidio, & rursus minore in minore.

Necesse est eas esse diuisiones temporis, motus, & ipsius moueri, & eius, quod mouetur.

Et, quia omne motum mouetur in aliquo, & in aliquo tpe, & omnis motus habet motum, necesse est vt tps, & motus, & motum, & motio, & illud, in quo est motus, habeant eandem diuisionem: præter hoc, quòd non sunt eodem modo in omnibus rebus, in quibus est motus, sed sunt quantitatis essentialiter, & qualitatis per accidẽs. Sit igitur tẽpus in quo est motus A, & motus sit B. Si igitur iste totus motus est in hoc toto tempore, ille, qui erit in medietate erit minor, & cum hoc diuidetur, iste erit minor. Eodẽ modo si motus ẽt erit diuisibilis, & tps ẽt erit diuisibile. qm̃, si in toto est totus, medietas erit in medietate, deinde minori in minori.

Demõstratio, ostendens quòd motus diuiditur secundum diuisionem temporis.

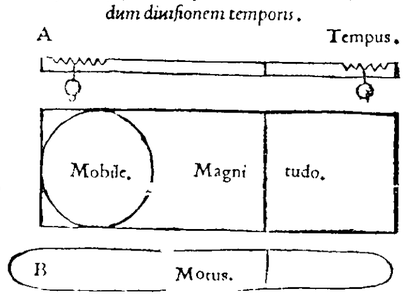

Si motus diuisibilis, & tempus diuisibile.

37 Et, quia omne motum mouetur in aliquo, ideſt aut in vbi, aut in quale, aut in quanto, & omnis motus inuenitur in istis tribus, s. in moto, & in eo, in quo est motus, & in tẽpore. Et videtur mihi q̃ illud, quod iacet in textu, est melius q̃ correctio Alexan. qm̃, si posueri mus q̃ tps, & motum, & genus, in quo est motus, haberẽt motũ, sequereẽ necessario vt tps sit diuisibile, & motũ, & motio. qm̃, si ista habent motum aliquem: & omne, quod habet motum, est diuisibile: concluderetur ex hoc, q̃ oia ista sint diuisibilia: quod non cõcludit, si posuerimus q̃ omne motum habet motum. Et, cum dixit quòd motus attribuitur vnicuiq; istorum trium corporum, d. necesse est vt tempus, & motus, & motio, & motum, &c. t. &, cum motus dicitur esse in illo, in quo mouetur, & in tempore, & in moto, necesse est vt ista diuidantur per diuisiones æquales, s. quòd medietates motus sint in medietate tẽporis, & in medietate eius, in quo est motus, & in medietate moti, & similiter de medietate medietatis, & sic in infinitum. D. d. præter hoc, &c. ideſt & licet motus, & illud, in quo est motus, & tempus diuidãtur diuisionibus æqualibus, tamen diuisio in illo, in quo est motus, non attribuitur ei, in quo est motus eodem modo, sed attribuitur motui in quantitate q̃ ie, cum diuisio sit essentialis quantitati,

Diuisio quantitatis motus.

quantitati, & attribuitur motui in qualitate per accidens. Et intelligendum est hoc de quãtitate cum motu augmenti, & diminutionis, & motu locali. locus enim numeratur in quanto, et accidet ei diuisio essentialiter. Deinde induxit exemplum de literis. & sermo eius in hoc est manifestus. & intẽto eius est, si posuerimus q̃ aliquis totus motus est in aliquo toto tempore, medietas erit in medietate, & vniuersaliter minor in minori, &, sicut motus diuidit per diuisionem temporis, similiter tps diuiditur per diuisionem motus.

Locus nũquam mouetur in quanto. Idem. 5. Met. 18.

Eodem ãt modo, & ipm moueri diuidet. Sit. n. in quo C, ipm moueri. ſm igit dimidiũ motũ minus erit toto, et rursus ſm dimidiũ dimidiũ, †{& sic semp.} Est aũt &, cũ qs designauerit ipm ſm vtrunq; motuũ moueri, vt ſm D C, & C E, dicere q̃ totũ erit ſm totũ. si. n. aliud, plura erunt moueri ſm eundẽ motũ, sicut determinauimus & motũ diuisibilẽ in partiũ motus esse. accepto enim ipso moueri ſm vtrunq;, cõtinuum erit totum.

† s.l. & sic semper.

Et ſm hunc modũ ẽt diuidit motum. Sit igit motũ C. in medietate igit istius motus erit motũ minus, q̃ totũ motũ, sil in medietate medietatis, & sic semp. Et debemus etiã ponere, & dicere q̃ motum vtroq; motuũ, v.g. C D, & motum D H totum etiã est illud, quod est totius illius. qm̃, si fuerit aliud, tunc plusq̃ unum mouebit uno motu, ut declarauimus, cum motus etiã diuidatur in motus partium. qm̃, si partitio accipiatur vtroq; eorum, totum erit continuum.

Demonstratio, ostendens quòd motus diuiditur secundum diuisionem ipsius moueri.

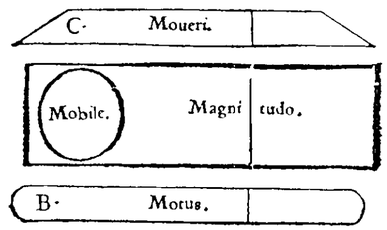

Demonstratio, ostendens q̃ ipsum moueri diuiditur secundum diuisionem motus.

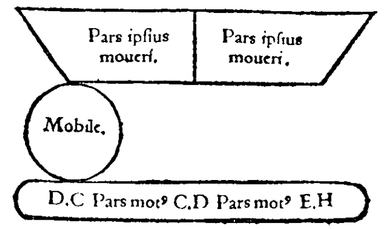

38 Cum declarauit quomodo motus, & tempus diuiduntur diuisionibus æqualibus, vult declarare etiam quomodo ipsa motio etiam diuiditur per diuisionem motus, scilicet motio moti, & dixit Et secundum hunc modum etiam diuiditur motio. ideſt &, cum posuerimus quòd tota motio est totius motus, manifestũ est quòd motum etiam diuiditur per diuisionẽ motus, †{ q. medietas motꝰ erit medietatis moti, qũ pertrãsit spatiũ de initio vsque ad finẽ.} quoniam istæ partes, sunt illę, per quas diuiditur totus motus, ut dictum est, non partes, quæ sunt ſm diuisionem temporis. D.d. si igitur tota motio, &c. ideſt quod pars moti, quæ mouetur per medietatem istius motus de initio spatiũ ad finem, erit necessario motus minor, quàm illud, quod mouetur toto motu, & illud, quod mouetur in medietate illius, necessario erit minus. D.d. Et debemus etiã ponere, &c. t. & debemus etiam dicere q̃, cum posuerimus duas motiones vtriusq; motuum, qui sunt partes vnius motus, verbi gratia motionẽ, quæ est motus C D, & motionem, quæ est motus D H, dico quòd tota motio, quæ est congregatum motionis duorum motuum, est tota motio, quæ est totius motus, qui congregatur ex duobus motibus C D, D H. Deinde induxit demõstrationẽ, & dixit qm̃, si fuerit aliqd, &c. t. qm̃, si tota motio, quę cõgregatur ex duabus motionibus, quæ sunt duarũ partium motus, fuit alia à motione, quæ est totius motus, & fuerint partes motionis, quæ est totius motus, vt narrauimus, motiõis partium motus, tunc plus q̃ vna motio erit vnius motus. quoniam vnaquæq; pars habebit duos motus, motũ sui ipsius, & motum, qui est pars motus totius. nam positum est q̃ partes motus totius spatiũ sunt partiũ moti. D.d. vt declarauimus, &c. ideſt vt declarauimus q̃ motus diuiditur in partes; & motus partium in partes motuum totius. D.d. qm̃, cum acciptatur motio, etc. t. qm̃, cum motio accipiatur vtriusq; partium motus, t. auferatur finis, quæ imaginatur inter illas, tunc motus erit continuus, & tota motio erit continua, & vna: &, cum finis imaginatur, erunt plures.

† s.l. q. medietas motꝰ erit medietatis moti p quã pertransit spatium de medio vsq; ad finem.

40 Similiter aũt demonstrabit & longitudo diuisibilis, & oĩno omne illud, in quo est mutatio. Verum quædam ſm accidens. quoniã id, quod mutatur, est diuisibile. uno enim diuiso omnia diuidentur. & in hoc, quod ipsa finita eẽ, aut infinita, sil se habebit in omnibus. Secutum est autem maxime hoc, diuidi omnia, & infinita esse, ab eo, quod mutatur. statim enim inest ei, qđ mutat, diuisibile, & infinitũ. diuisibile igit ostẽsum est prius: infinitum aũt in sequentibus erit manifestũ.

Et eodẽ modo declarabit q̃ lõgitudo diuidit, & vltro oẽ, in quo est trãsmutatio. Sed qdam diuidit p accns, quia trãsmutatum est diuisibile. qm̃, cum unum diuidit, omnia diuidunt. & in hoc, q̃ diuisiones eorum sunt finitę, aut infinitę, eodem modo est de omnibus eis. Et sequitur proprie ut omnia ista sint diuisibilia, & ut diuisio sit infinita eorũ pp trãsmutatũ. qm̃, cum intellexeris trãsmutatũ. ista tim intelliges diuisionẽ, & q̃ est infinita. diuisio autẽ in eo declarata est superius: ipsam autem esse infinitam declarabitur post.

Phy, cũ com. Auer. q̃ in Dicit

39 Dicit, Et eodem modo declarabitur ꝙ ſpatium, per quod eſt motus in vbi, diuiditur per diuiſionẽ motus. & vſr oẽ ꝓdicatum, in quo inuenti trãſmutatio, iuenirẽ in eo diuiſibilitas. ſed in qbuſdã per ſe, i. in ḡritate, et in quibuſdam per accidens, ſcilicet in qualitate: & [a] tranſ mutatio, quæ eſt in vbi, numerat in quantitate. D.d. quia tranſmutatum eſt diuiſibile. i. & diuiſibilitas accidit tranſmutationi per tranſmutatum. qm̃ omne tranſ mutatum eſt diuiſibile eſſentialiter, vt declaratum eſt: & ſunt æqualia in accidentibus diuiſionis, ſ. ꝙ, ſi vnũ erit diuiſibile, omnia erunt diuiſibilia, ſcilicet quòd, ſi vnum p̃natur diuiſibile, declarabitur quod alia ſunt diuiſibilia. D.d. & in hoc ꝙ diuiſiones, &c. i. & illud, quod contingit in vno de finitate, aut infinitate, cõtingit in alijs. D.d. Et ſequitur proprie vt omnia iſta ſint diuiſibilia, &c. i. & neceſſe eſt vt motus, & tempus, & motum ſint diuiſibilia in infinitum, & vſr vt ſint continua. quia tranſmutatũ eſt diuiſibile, & de natura continuũ. [b] Qm̃ cauſa in hoc, ꝙ tẽpus ſit continuum, eſt motum eſſe cõtinuum: & cauſa in hoc, ꝙ motus ſit cõtinuus, eſt, quia motum eſt continuum. D.d. qm̃, cũ intellexeris tranſmutatum, &c. ideſt, qm̃, ſi tu intellexeris tranſmutationem, ſtatim intelliges diuiſibilitatem in infinitũ. diuiſibilitatẽ ãt, qa trãſmutatũ nõ intelligit eẽ in trãſmutatiõe, niſi qñ imaginaſ eẽ in eo, ex quo, & in eo ad quẽ. ipſam vero eẽ ifinitã declarabit poſt, cũ declarabit ꝙ oẽ, qđ tranſmutatur, prius trãſmutabaſ, & oẽ, qđ tranſmutabaſ, pri⁹ trãſmutabaſ, ſic in infinitũ.

Sũma Quarta. In ea tractaſ de Ordine partiũ motus.
Caput Primũ. Non dari Primum, ſed ultimũ motus.

Voniam aũt oẽ, quod mutaſ, ex quodã in quoddã mutaſ, neceſſe eſt id, quod mutatũ eſt, qñ primũ mutatũ eſt, eſſe in quo mutatũ eſt. quod enim mutaſ ab eo, ex quo mutaſ, diſcedit, aut relinquit ipm. & aut idem eſt mutari, & relinquere, aut relinquere ſequitur mutari, reliquiſſe aũt mutatum eſſe. ſiſr enim vtrunq; ſe habet ad vtrũq;.

Et, quia oĩs tranſmutatio eſt de aliquo, & in aliqd, neceſſe eſt ut illud, quod tranſmutatur, qñ eſt in principio tranſmutationis ſit in illo, in quo tranſmutatur. trãſmutatum enim remouetur ab eo, à quo tranſmutatur, & ſeparatur ab eo. licet trãſmutatio, & ſeparatio ſunt idem, aut ſeparatio ſequit tranſmutationem. neceſſe eſt vt illud, quod trãſmutatur, ſe paret. qm̃ eodẽ modo ſe hñt adinuicem.

40 Vult hic declarare ꝙ tranſmutatum in initio tranſm trationis dicit tam tranſmutatum eſſe, non trãſmutari quoniã hæc duo ſunt oppoſita. Et intẽdit hic per tranſmutationem tranſmutationẽ, quę dicitur de quatuor tranſmutationibus, i. ſubſtantia, & vbi, & quale, & quantum. & dixit de aliquo et in aliquid. i. de aliquo, in quo eſt quieſcens, et in aliquid, in quo eſt quieſcens. D.d. neceſſe eſt, &c. i. &, cum omnis tranſmutatio eſt de aliquo ad in aliquid, inter quæ eſt tranſmutatio: & inter primam trãſmutationem, & quietem, quæ eſt in eo, ex quo, nõ eſt medũ neceſſe eſt vt trãſmutatũ primo, cum trãſmutatur, recedat ab eo, à quo trãſmutaſ, & veniat ad illud, ad quod tranſmutatur primo, non ſecundo. qm̃, cũ ſeparaſ a quiete, quæ eſt in eo, ex quo, ſtatim veniet ad primũ, ad quod eſt tranſmutatio neceſſario. D.d. licet tranſmutatio, & ſeparatio, &c. i. tranſmutatum primo, cũ tranſmutaſ, ſeparatur ab eo, à quo tranſmutatur in inſtanti, aut quia ſeparatio, & tranſmutatio ſunt idem, aut quia ſequuntur ſe. Et non curat in hoc, qño eſt, cũ ſit manifeſtum eas eẽ inſimul. Et, cũ poſuerit hoc, dixit neceſſe eſt vt illud, quod trãſmutatur, &c. i. &, cum tranſmutatio, & ſeparatio ſint conſequentia, ſequeſ vt illud, quod trãſmutatur ab aliquo, ſeparetur ab illo, &, quia inter quietem in eo, ex quo, & initium eius, ad quod eſt tranſmutatio, nõ eſt medium, ſequitur vt, cum tranſmutatum ſeparatur à quiete, ſit in eodem initio eius, ad quod tranſmutatio eſt neceſſario, cum eodem modo habeat ſe, ſ. ꝙ, cũ trãſmutatio fuerit, ſeparatio erit, & econuerſo.

Quoniã ergo vna mutationũ, quę ſm cõtradictionẽ eſt, qñ mutatũ eſt ex eo, quod non eſt, in id, quod eſt, dereliqt id, quod non eſt. erit igitur in eo, quod eſt. omne enim neceſſe eſt aut eſſe, aut nõ eſſe. Manifeſtum igitur eſt ꝙ in mutatione ſecundum contradictionem quod mutatum eſt erit in quo mutatum eſt. ſi autem in hac, & in alijs. ſimiliter enim in vna, & in alijs.

Et, quia vna trãſmutationũ eſt illa, quę eſt ſm contradictoria, qñ aliquid tranſmutaſ de non ente in ens, tunc ſeparatur à non ente. erit igitur in ente. qm̃ neceſſe eſt vt oẽ aut ſit ens, aut non ſit ens. Declaratum eſt igit ꝙ in tranſmutatione ſm cõtradictoria illud, quod tranſmutatur, erit in illo, in quo tranſmutaſ. &, ſi hoc ẽ neceſſariũ in hac trãſmutatione, neceſſarium eſt etiam in alijs tranſmutationibus. diſpoſitio enim in uno modo trãſmutationum eſt ſicut in alijs modis.

41 Vult declarare ꝙ hoc, quod dictum eſt de tranſmutationib⁹ vſr, manifeſtum eſt per ſe in trãſmutatione, quæ dicitur tranſmutatio principaliter, & eſt illa, quæ eſt de affirmatiua in negatiuam, & de negatiua in affirmatiuam, quæ dicit generatio, & corruptio. Et dixit Et, quia vna tranſmutationum, &c. i. &, quia hoc nomen tranſmutatio dr principaliꝰ de ea, quæ eſt de non ente in ens, & de ente in non ens, vt dictũ eſt in [c] Quinto. & eſt manifeſtum in hac tranſmutatione quòd non habet medium, ꝙ, cum aliquid trãſmutatur à nõ ente, ſtatim ſeparatur à nõ ente, vnde neceſſe eſt ut ſit in ente: [d] quia non eſt medium inter ens, & non ens. Et, cũ dixit quòd iſta eius intentio manifeſta eſt in tranſmutatione, quæ eſt in ſubſtãtia, dixit &, ſi hoc eſt neceſſarium in hac trãſmutatione, &c. Et hoc, ꝙ declarauit, non eſt declaratio exemplaris, ſed eſt declaratio ad dirigendum conſyderationem. non quia hoc declaratur in alijs trãſmutationibus, ſm ꝙ declaratur illud, quod eſt ignotum naturaliter à noto, ſed ſm ꝙ declaratur illud, quod eſt minoris latẽtæ eo, ꝙ eſt ignotũ naturaliter, per illud, quod eſt manifeſtius. [e] Et ſm hũc modũ vſitatur in deſcriptionibus, & definitionibus via diuiſionis, & exemplificationis. qm̃ terminus medius in iſtis eſt idem: & eſt ꝙ illud, quod tranſmutatur, ſtatim ſeparatur ab eo, à quo tranſmutatur, & venit ad illud, ad quod tranſmutatur: cum nõ ſit medium inter illud, à quo tranſmutatur primo, & illud, ad quod tranſmutaſ primo, ſed hoc apparet magis in tranſmutatione, quæ eſt in ſuba, cum illic non eſt medium inter illud, à quo, & illud poſtremũ, ad quod eſt tranſmutatio: ſed primũ medium

medium eſt in alijs tranſmutationibus, quaſi illud, ad quod in hac tranſmutatione. Iſta igitur trãſmutatio in duobus extremis habet diſpoſitionem, ſicut eſt diſpoſitio aliarum tranſmutationum inter illud, à quo, & illud, ad quod primo venit tranſmutatum.

Amplius & per ſe vnamquamq; accipientibus manifeſtum eſt, ſiquidẽ neceſſe eſt id, ‡ qđ eſt mutatũ, ‡ eſſe alicubi, aut in aliquo. qm̃. n. ex quo mutatum eſt reliquit, & neceſſe eſt eſſe alicubi, aut in hoc, aut in alio erit. Si igit in alio, vt in ipſo C, quod in ipſum B mutatum eſt, rurſus ex ipſo C mutatur in ipſum B. non. n. erat contiguum ipſi B. mutatio. n. continua eſt. quare quod mutatũ eſt, qñ mutatum eſt, mutatur in quod mutatum eſt. hoc aũt eſt impoſſe. neceſſe eſt ergo quod mutatum eſt eſſe in hoc, in quod mutatum eſt.

*a l. addit, ex quo mutatum eſt.

Et etiam hoc apparet illi, qui conſyderauerit vnũquemq; modum trãſmutationum, cũ ſit neceſſarium ꝙ oẽ, quod trãſmutatum eſt, ſit in aliquo vbi, aut in aliqua re. qm̃, cum ſeparatur ab illo, à quo trãſmutatur, neceſſe eſt vt ſit in aliquo vbi, aut in alio, aut in hoc. Si igitur illud, quod tranſmutaſ ad B eſt in alio, v. g. in C ſemper etiam tranſmutabuntur de C ad B. qm̃ C non eſt continuũ ad B, & tranſmutatio eſt cõtinua. ergo neceſſe eſt vt illud, quod iam tranſmutatũ eſt, cũ tranſmutatum eſt, ſemper tranſmuteſ ad illud, ad quod trãſmutatur: quod eſt impoſſibile. ergo neceſſe eſt vt illud, quod iam tranſmutatur, ſit in illo, ad quod tranſmutatur.

Demonſtratio, probans ꝙ illud, quod mutatum eſt, eſt in eo, in quod mutatum eſt.

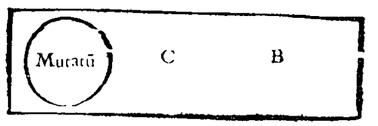

42 Cum declarauit hic oſtenſiue, et poſt ſm exemplificationem, vult etiam declarare hoc ducendo ad inconueniens, & dixit Et etiam, &c. i. & nõ ſolummodo apparet hoc in alijs tranſmutationibus ex hoc, quod apparet in tranſmutatione, quæ eſt in ſubſtantia, ſed hoc apparet vſr in omnibus tranſmutationibus. qm̃ omne trãſmutatum, cum tranſmutatur, venit in aliud ab eo, à quo tranſmutatur, aut vbi, aut quale, aut quantum. D.d. qm̃, cum ſeparatur ab illo, &c. i. & hoc, quod diximus neceſſe eſt. qm̃, cum trãſmutatum ſeparatur ab eo, à quo tranſmutatur, neceſſe eſt vt ſit in aliquo: et illud aut erit, ad quod eſt trãſmutatio ꝓmo, aut erit aliud ab eo, ad quod eſt tranſmutatio non primo. Et, cum dixit aut in hoc, intendit illud, ad quod tranſmutatum tranſmutatur primo. Et, cum dixit aut in alio, intẽdit ab eo, ad quod eſt tranſmutatio non primo, quod eſt medium in tranſmutationibus habentibus medium, aut illud, ad quod eſt tranſmutatio poſtremo in tranſmutationibus, quæ ſunt ſm continuum, vel habitum. Et cum dixit ꝙ, cum tranſmutatum ſeparatur ab eo, à quo tranſmutatur, & eſt in aliquo, aut in illo, ad quod eſt tranſmutatio primo, aut in alio, dixit Sigitur illud, quod tranſmutatur ad B, &c. i. ponatur igitur aliquod tranſmutatum ſeparari ab eo, à quo tranſmutatur, & venire ad illud, ad quod tranſmutatio eſt primo, & ſit B, & ponatur ꝙ cum hoc tranſmutatum tranſmutetur ad B, quod eſt in alio. v. g. in C, ſequitur neõio vt ſemp in C trãſmutetur ad B, & vt in B ſit iam tranſmutatũ. Deinde dedit cauſam in hoc, & dixit qm̃ C nõ eſt continuum ad B, &c. i. & neceſſe eſt vt ſit in C continuæ tranſmutationis, quia C non eſt continuum ad B, vt tranſmutatum ſit in eo quieſcens: et cum in C non fuerit quieſcens, neõio eſt in eo tranſmutatum. Et, cum declarauit hoc, dedit impoſſe, quod ſequitur, ſi tranſmutatum fuerit in aliquo, alio ab eo, ad quod eſt tranſmutatio primo, & dixit ergo neceſſe eſt vt illud, quod iam tranſmutatũ eſt, &c. i. ergo neceſſe eſt vt tranſmutatũ tranſmuteſ ſemp ad illud, ad quod iam tranſmutabaſ. et, cũ poſuit ꝙ eſt in primo, à quo tranſmutaſ, ſequitur vt tranſmutetur ad illud, ad quod tranſmutabaſ: & ſic ambulans ad aliquem locũ eſt in illo loco, dum ambulat ad ipſum. &, cum contingit et in hoc impoſſe, ſequit vt tranſmutatum in primo, cum tranſmutatur, ſit tam tranſmutatum. qm̃ ſequit, ſi hoc nõ fuerit, vt tranſmutatum tranſmutetur ad illud, in quo eſt, i. trãſtertur ad illud, in quo eſt, aut tranſtertur, cum tranſlatum eſt, & ſic prætertum erit futurum. Et, cũ declarauit impoſſibile, quod ſequitur hoc, dedit concluſionem, quæ eſt contradictoria impoſſibili, & dixit ergo neceſſe eſt vt illud, quod tranſmutatur ſit in illo, ad quod tranſmutatur primo.

Manifeſtum igitur eſt ꝙ & id, quod factũ eſt, cum factũ eſt, erit, & id, quod corruptum eſt, non erit. nam & vſr dictum eſt de omni mutatione: & maxime eſt manifeſtum in ea, quæ eſt ſm cõtradictionem. Quod igitur id, quod mutatum eſt, cum mutatum eſt primũ, in illo eſt. manifeſtum eſt.

Manifeſtũ eſt igitur ꝙ illud, quod fuit, eſt, cum fuit ens, & illud, quod corrumpit, non eſt ens. qm̃ iam diximus vſr in omni trãſmutatione: & hoc manifeſtius eſt in ea, quæ eſt ſm contradictionem. Manifeſtum eſt igitur ꝙ illud, quod tranſmutatum eſt in initio trãſmutationis. eſt in illo, ad quod tranſmutatur.

50 Vult notificare ꝙ hoc, quod intendebat declarare, eſt manifeſtum in tranſmutatione, quæ eſt in cõtradictoria ex declaratione, quæ continet alias tranſmutationes. & ſi manifeſtius eſt in hac trãſmutatione, i. quæ fit ſm contradictoria: qm̃ hic eſt manifeſtum per ſe, & in alijs ꝙ medium. Et quaſi dicit Manifeſtum eſt igitur in alijs tranſmutationibus ꝙ illud, quod iam tranſmutatum eſt in initio tranſmutationis eſt in illo, ad quod tranſmutatur: quemadmodum apparet in hac trãſmutatione, quæ eſt ſm contradictionem: licet hoc ſit manifeſtius in hac tranſmutatione. D.d. Manifeſtum eſt igitur, &c. i. manifeſtum eſt igitur ꝙ illud, quod generatur eſt ens in initio, cum fuerit in ente, & ſeparatur à non ente, & ſimiliter illud, quod corrumpitur in initio eius, cum corrumpitur, eſt in non ente. & hoc intendebat, cum dixit & illud, quod corrumpitur, non eſt ens. D.d. tam igitur diximus vniuerſaliter in omni trãſmutatiõe. i. tam declarauimus hoc: licet ſit manifeſtius in tranſmutatione in ſubſtãtia. & cauſa in hoc eſt, quia non habet medium.

43

In quo

In quo autem primo mutatū est id, quod mutatū est, necesse est impartibile esse. Dico aūt primū, quod nō ꝓpea ꝙ alterum aliqd ipsius sit, hmōi est. Sit igit diuisibile ipm A C, & diuidat fm B. si igit in A B mutatū est, aut rursus in B C, nō vtiq; in primo, quod est A C, mutatū erit. si aūt in vtroq; mutabat: (necesse est. n. aut mutatū eē, aut mutari ī vtroque:) & in toto vtiq; mutabat. at erat mutatū. Eadē ratio autē est, & si in hoc qdem mutat, in hoc autem mutatum est. erit. n. aliquid primo prius. quare non erit vtiq; diuisibile illud, in quo mutatum est.

Et illud, in quo fuit trāsmutatū in initio trās mutatiōis, necesse est vt sit idiuisibile. Et intelligo ꝓ initiū, illud, quod est tale, nō ꝓp hoc, ꝙ aliud est tale. Sit ergo A C diuisibile, & diuidat in B. si igit transmutatur in A B, & in B C, tunc initium trāsmutationis non erit in A C. qm̄ in vtroq; eorū aut trāsmutatum est, aut adhuc transmutat. vnde necesse est vt in toto ēt trāsmuteť. sed iam trāsmutatū est. Et ista eadē rōcinatio sequtur, si aliquid pro parte transmuteť, & pro parte transmutatū est. qm̄ sequit vt sit prius primo. vn̄ necesse est vt idem, in quo est res, non sit diuisibile.

Demonstratio, ostēdens quòd id, in quo aliquid primo mutatum est, non est tempus, neq; aliquid diuisibile, sed instans, & indiuisibile.

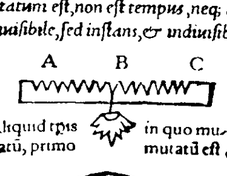

44 Cum declarauit ꝙ in initio eius, quod trāsmutatur, res transmutabilis venit in illud, in quo transmutatur, vult declarare ꝙ initium illius, in quod est transmutatio, est indiuisibile, & dixit Et illud, in quo, &c.t. & illud, in quo transmutatum erit in initio trāsmutationis, necesse est vt sit indiuisibile, & sīr id, ad quod peruenit. & hæc est causa in hoc, ꝙ finis, & principium transmutationis sint indiuisibila. Et, cum dixit ꝙ initium eius, in quod transmutatum transmutatur, et finis eius debet esse indiuisibile, exposuit illud, quod intendit, & dixit Et intelligo per primum, &c.t. & intelligo ꝓ primum, illud, quod dicitur transmutari, non quia aliqua pars eius est talis. primum. n. est illud, quod non prędicatur de aliquo propter aliud. D. incœpit declarare ꝙ primum, quod tale est debet esse indiuisibile, & dixit Sit ergo A C, &c.t. dico ꝙ initium eius, in quod transmutatur, debet esse indiuisibile, si autem sit diuisibile, & sit A C, & diuidatur in B, dico igitur ꝙ, si magnitudo A B C fuerit diuisibilis, necesse est vt transmutatū sit transmutatū in vtraq; parte A B C, aut adhuc transmutetur. Si autem transmutatum est in vtraq; parte, tunc transmutatio eius in A B C toto non erit prima. sed positū est ita, quod est incōueniens. Et, si in vtraq; adhuc transmutetur, & non est transmutatum, continget vt in toto transmuretur. sed positum est ipsum iam transmutatum esse. Et hoc intendebat, cum dixit si igitur transmutatur. t. si igitur transmutatum in vtraq; parte A B C, non vere dicť iam esse transmutatū. qm̄ sequitur ex eo, vt non sit initium transmutationis, sed semper transmutatur. ergo necesse est vt sit in toto, s. in A C semper trāsmutari: qa necesse est vt sit in vtroq;, aut vere dicatur semper transmutari, aut iam transmutatum esse. Si igitur non vere dicitur iam transmutatū esse, necesse est vt in vtraq; transmuteť: ergo in toto est tale, s. transmutari. et positum est ꝙ in toto transmutatur: ergo in eodem semper transmutat, & est transmutatum insimul. quod est impossibile. Et abbreuiatio huius demōrationis est talis. Necesse est vt illud, quod trāsmutatur in tota magnitudine, sit in vtraq; parte, s. cum est in altera parte, aut nondum transmutatur, aut iam transmutatum est, aut semper trāsmutatur. Si aūt nondum transmutatur, ergo est quiescens in oībus partibus magnitudinis, & in toto iam transmutatū est. & hoc est inconueniens. Et, si iam transmutatum est in vtraq;, tunc in magnitudine iam transmutatū est, non in primo. Et, si in eis semper transmuteť, ergo in A B C toto transmutatur. sed positum est iam transmutatum esse: ergo in eodem transmutatur, & est iam transmutatum. & hoc est impossibile. Sed Aristotacuit diuisionem, dicentem ꝙ in vtraq; erit quiescens, quia est manifesta, & quia iam vsus est hac propositione in initio huius tractatus. D.d. Et ista eadem rōcinatio sequitur, &c.t. et illud impoſe sequitur etiam, si posuerimus ipsum in vna parte tā transmutatū esse, & in alia adhuc transmutari. v.g. in parte A B iam transmutatum esse, & in parte B C adhuc transmutari. qm̄ ratio in hoc eadem est, s. quia sequitur vt illud, quod positum est primū, non sit primū. D.d. ergo necesse est vt illud, &c.t. sequitur igit ex hoc sermone vt illud, quod est initiū, in quo est transmutatio, non sit diuisibile, neq; vltimū eius, in quo est transmutatio. Et intelligēdum est hoc etiam in tempore transmutationis, s. ꝙ initium eius est indiuisibile, & ꝙ non est tempus, sed instans.

Initium trāsmutationis est indiuisibile.

Manifestū est igitur ꝙ & id, quod corruptum est, & quod genitū est, in impartibili illud qdem corruptū, hoc aūt genitum. Dr aūt id, in quo primo mutatum est, dupl'r. Aliud quidem, in quo primo perfecta est mutatio: tunc enim uerum est dicere ꝙ mutatum est. Aliud uero, in quo primo cœpit mutari.

Oē genitū, & corruptū ī impartibili genitum, & corruptū ī illud, ī quo primo quippiā est mutatū, bifariā dicit.

Manifestum est igit ꝙ illud, quod corrumpit, & quod est, est in indiuisibili. Et hoc, qd dicimus initium eius, in quo est trāsmutatio, est duobus modis. Quorum vnus ē illud, in quo pficit transmutatio: qm̄ tunc dr vere aliquid iam transmutatum esse. Alius vero est illud, in quo incœpit transmutatio.

Ista demōratio p̄dicta est in transmutationibus diuisibilibus, q̄ hñt principiū, & finē. transmutationes vero indiuisibiles, i. q̄ sunt in indiuisibili. v. g. gnatio, & corruptio sunt in forma: forma. n. est indiuisibilis. manifestū est igit de eis, ꝙ ist transmutationes sunt in rebus indiuisibilibus. D.d. Manifestū est igr, &c.t. manifestū

45

Documentū

nifestū est igit ꝙ illud, quod corrumpit, corrūpit in indiuisibili, et illud, quod fit, fit in idiuisibili. Et nō intēdit ꝙ hoc appet ex p̄dicta demōratione. nā gnatio, & corruptio nō sunt diuisibiles, ita ꝙ habeāt prim̄ & finē. sed forte trāsmittit nos ad hoc, quod dictū est prius, ꝙ gnatio, & corruptio sunt fines trāsmutatiōis. Et declaratū est hic ꝙ finis transmutationis est indiuisibilis. Et intelligo ꝓ trāsmutationē illud, cuj⁹ finis est gnatio, & corruptio, s. trāsmutationē alterationis, & gnatio est finis alterationis, & nō est trāsmutatio, sed est sequens transmutationē: qa non diuidit in magis, & minus: qa non intelligit hō esse magis q̄ hō, neq; equus est magis q̄ equus: sicut intelligit albedo magis, q̄ albū. & ideo gnatio, & corruptio non sunt motus, neq; existūt p se, sed sequunt motū. & ideo forte intēdit p indiuisibile in gnatione, & corruptione formā. D. d. Et hoc, quod dicimus, &c.t. & dixit hoc, qa nō est locut⁹, nisi m p̄m̄. qm̄ demōratio super ea eadem est. & forte hoc nomē primū in idiomate eor⁹ signat p̄ncipium, & finem.

Nō itelligit hō magis q̄ hō, nec equ⁹ magis q̄ equus, sicut intelligit albedo magis q̄ albedo

Dari finem, nō principiū motus.

Quod igit circa finē mutationis primū dr, existit, & est. contingit. n. p fici mutationē. & est mutationis finis, q iam & oīnus est indiuisibilis esse, ppterea ꝙ finis est. quod autē fm principiū est oīno non est. non. n. est principiū mutatiōis, neq; id tpis, in quo primo mutabat. Sit. n. primū, in quo A D. hoc igit indiuisibile qdem nō est. accidet. n. contigua esse ipsa nunc. Amplius, si in C A tpe toto gescit (ponat. n. gescēs) & in A gescet. Quar, ti impartibile est A D, sil'gescet, & mutatum erit. nam in A quiescit, in D autem mutatum est.

Primū vero, quod dr ꝓp cōplementū trāsmutationis, est exīs p se. qm̄ pos'e est vt perficiat trāsmutatio. et vltimū trāsmutationis est illud, quod iam declarauimus ēe indiuisibile, qa est finis. primū vero, quod dr ꝓ principio nō est ens oīno. qm̄ trāsmutatio nō habebit principiū, neq; erit ex primo tpe aliquid, in quo transmutetur res. Sit igr primum A D. istud igr primū nō est indiuisibile. qm̄ sequtur in oī indiuisibili vt instātia sint sesea. Et ēt, si in tpe toto C A fuerit quiescēs, ponemus ipsum esse quiescens in A etiam. sequitur igr, si A D fuerit quiescēs, & indiuisibile, vt sit gescens, & iā transmutatū insimul. qm̄ in A erit quiescens, & in D erit iam transmutatum.

Demonstratio Prima, sumpta ex parte tpis, ostendens ꝙ nō est accipe primū, ī quo mutatū ē, ex pte pricipij.

Figura hæc deseruit ēt textui seqnti, et littera B illi tm̄.

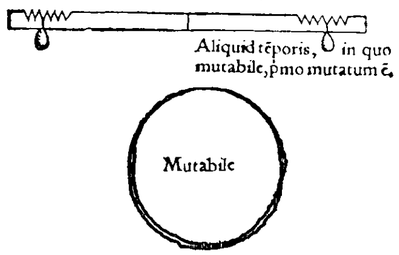

46 Cum declarauit ꝙ in principio eius, quod transmutatur, cū separat ab eo, in quo trāsmutatur, venit in illud, in quo primo transmutatur, & ꝙ initium, & finis trāsmutationis sunt indiuisibilia, vult declarare ꝙ initium transmutationis non est in actu, sed in potētia, & sīr initium eius, in quo est trāsmutatio, nō est in actu, sed in potentia: finis autem trāsmutationis in actu est, & demonstrato: & sīr finis eius, in quo est transmutatio. Qm̄, si est necesse vt transmutatum in initio transmutationis sit in illo, in quod transmutat primo, & nō transmutat, nisi in idiuisibili, & initū eius, in quo trāsmutat, est indiuisibile, sequit vt non transmutat in initio transmutationis, &, cum in transmutato nō inuenīt transmutatio, nisi sit tam transmutatum, manifestū est ꝙ transmutatio non habet principium. nisi trāsmutatio esset cōposita ex indiuisibili, et tēpus sīr. ergo istud principium nēcio est in potentia: et est illud, de quo declaratū est in sermone prædicto ipsum esse indiuisibile. Et expositores dubitabant in hoc: quia existimabāt ꝙ isti duo sermones sunt contradictorii, s. dicens ꝙ est indiuisibile, & dicens ꝙ non est ens. Et non sunt contradictorii, nisi esset declaratū ꝙ non est ens oīno: sed non fuit declaratum, nisi ꝙ est non ens in actu. & hoc ignorant oēs expositores in hoc loco. ideo fuerunt Alex. transtulisse declarationem ad tempus, s. hoc, quod declarauit ꝙ initū transmutationis est indiuisibile. D. d. ipsum esse non ens. & forte intendit per hoc, quod declarauit ipsum ēe indiuisibile, ipsum esse nō ens in actu. & quasi dicit si istud principium fuerit ens in actu, necesse est vt sit indiuisibile. D. declarauit ꝙ, si fuerit indiuisibile, necesse est vt non sit ens: &, si ponatur esse, accidet impoſe, & iste modus declarationis est modus verus. Expositores autem non tetigerunt de tam inter se monem de principio, et fine in hac demōratione, & dixerunt quō motus habebit finem, & non habebit principium. & hoc, quod existimauerunt de hoc, est in primo aspectu ad deceptionem. D. d. Primum vero, &c.t. indiuisibile vero, quod dicitur de fine transmutationis, & fine eius, in quo est trāsmutatio, est existens in actu, & potest demonstrari. Et, cum narrauit hoc, dedit causam, & dicit qm̄ possibile est vt perficiat, &c.t. & hoc est ita: quia trāsmutatum pōt perfici in transmutatione: & perfectio transmutationis est res existens in actu, sicut aliæ perfectiones, & demonstrata magis ꝙ in vno instanti. Et hoc manifestū est in omnibus transmutatione, qm̄ perfectio in ea est superius, & in qualitate est album, & merum, & in quantitate est quantitas terminata. Ita igitur, quia sunt in actu, ideo finis in eis, quæ est indiuisibilis, & est vltimum transmutationis, est ens in actu, principium vero trāsmutationis, q non est principiū alicuius permanentis, sicut est dispositio in principio lineæ, & illud, quod est ens in actu, est ipsa transmutatio, & in transmutatione nō est inesse naturaliter, necesse est vt illud principium non sit ens, neq; exīs. Cū igit posuit ꝙ pos'e est vt pficiatur transmutatio trāsmutationis, & ꝙ ista pfectio est in actu, & ꝙ habet finē, tunc necesse vt finis eius sit actu, sicut erit finis lineę, & finis superficiei. Et causa in hoc est, quia motus, & tps non hñt situm, & linea hēt sitū: & declarati est ꝙ est indiuisibilis: ergo finis motus idiuisibilis est in actu. D. reuertitur ad principiū motus, de quo declaratū est ꝙ, si fuerit ens, non erit indiuisibile, et declarauit ipsum esse nō ens, nisi in potētia, s. fm ꝙ instans est in tpe, & dixit primum vero, &c.t. principiū vero transmutationis, de quo diximus ꝙ, si fuerit ens, quod nō erit diuisibile, nō est necesse vt sit ens oīno, qa etiā diuisibile in sua natura, s. prim̄. fm ꝙ est prin.ᵉ. D.d. qm̄ transmutatio nō habebit prim̄, & c.t. qm̄ transmutatio non habebit prim̄, q̄ est transmutatio, ita prim̄ est

est indiuisibile, & trãsmutatio est diuisibilis. neq; ẽt in hoc, q̃ quod est indiuisibile cadit transmutatio: q̃m transmutari est diuisionis, & nõ cadit, nisi in tpe diuisibili, vt declaratum est in quinto huius tractatus. & hoc manifestius, q̃ hoc. Sit igit primi, etc. t. sit igit primum eius, in quo fit transmutatio. v.g. primum spaci A D. Deide diuidat spaciũ igit, &c. t. sequit igit vt primũ spaci, in quo fit motus ma tũ, nõ sit indiuisibile, sed diuisibile &c. Et narrauit q̃ istud primũ debet esse diuisibile communiter primo, quod est prim^m eius, in quo est motus: non in toto eius, quod mouet, & est p̃m^m motus eius, de q̃ impossibile consequebatur, si ponat indiuisibile, & dixit q̃m sequi, si fuerit indiuisibile, &c. t. q̃m, si prim^m eius, in quo demũratur motus, fuerit indiuisibile, tũc, pter pars motus, contingit motũ inuenirι in spacio indiuisibili, & tpe indiuisibili, scilicet instanti, & sic tps, & motus erũt composita ex indiuisibilibus, quod est impossibile. D.d. Et ex, p̃m tpe C A, &c. t. & si pars tpis, in qua est unitas spacii, scilicet pars, in q̃ est vltimũ motus, sm q̃ est aliquod indiuisibile, cũ instãs nõ sequte instãs, neq; iter finẽ spacii, & unũ motus est tps, manifestũ est q̃, si in hac pte tpis indiuisibilis fuerit positus motus, positis erit spacis. & sic esset mota, & spacium in codẽ: qa finis est spacii, & motus motus. Ponat igit, t. motũ mouerι in toto tpe A D, & ponat ẽ tplus spacium spacii finẽ istius tpis, s. D, mouet igit et in initio eius, quod est A. ergo necesse est, si ille finis, et initium, quod est indiuisibile, possit in eo fieri motus, & quies, vt illud, quod mouetur in eo, sit quiescens, & motum insimul. q̃m in A D, quod est indiuisibile, erit quiescens, sm q̃ est finis quietis, et erit in A motum, secundum quod est initium motus: & sic in eadem re erit quiescens, & motum insimul.

Q̃m autem nõ est impartibile, necesse est diuisibile ẽ, & in quauis partiũ huius mutatiõ ẽ. Diuisio. n. ipso A D, si in neutra qdem mutatũ est, neq; in ipso toto. si vero in ambabus mutat, & in toto. si aũt in altera mutatũ est, non in toto primo. quare necesse in quauis mutatũ ẽ. manifestũ igit est q̃ non est in quo primo mutatũ ẽ: ĩfinite. n. diuisiões sunt.

Si igit A D nõ est indiuisibile, necesse est vt sit diuisibile, & in quolibet istius accipiat, transmutabitur in eo, q̃n A D diuidet. Et, si nõ trãsmutat, neq; in altera duarũ partiũ, ergo neq; in toto trãsmutabit. &, si in eis semp transmutat, ista erit dispõ eius in toto. &, si trãsmutat in altero, nõ erit primũ eius, i quo transmutat totum. ergo necesse est vt transmutet in quocũq; eius accipiat. ergo manifestũ est q̃ non est primũ eius, in quo transmutatur. q̃ ionam diuisio eius est infinita.

47 Dicit Sit igit A D, in quo ponimus prim^m transmutationis esse, cũ nõ fuerit diuisibile, necesse est vt semp sit diuisibile, & vt qualibet parte ponat trãsmutatio esse. & necesse est vt prius transmutet, t. q̃ ante hanc mutationem ponatur trãsmutatio: q̃m magnitudo, q̃ supposita est transmutatio, est diuisibilis nõ sic. et hoc aũt debebat, cum dixit q̃n diuidet A D. Et cũ narrauit q̃ non transmutatur i hac magnitudine, necesse est vt fiat trãsmutatum in partibus, incepit declarare hoc, & dixit Et, si non trãsmutatur, &c. t. et, cũ posuerimus q̃ primũ eius, in quo demũratur transmutatiõ, et eius, in q̃ est transmutatio, est diuisibile. v.g. A D diuidet in B, si igit nõ transmutat in altera parte, i. in A B D, ergo neq; in tota magnitudine A D, quod est cõtra positũ. &, si transmutat in eis semp, tunc dispositio eius in toto erit talis. sed positũ est q̃ ista transmutatio est prim^m transmutationis. & hoc est impossibile. Et, si trãsmutat in altera, & non in reliqua, tunc totũ nõ erit prim^m eius, in quo transmutat. sed positũ est primũ. & hoc est inconueniens. Et hoc intendebat, cũ dixit &, si transmutat in altera, &c. &, cũ sit impossibile vt ĩ vtraq; sit quiescens, aut in eis semp transmutet, & in alia non transmutat, sequtur ex hoc vt in vtraq; sit iam trãsmutatum. Et dixit ergo necesse est, &c. t. quæcũq; pars accipiat ex illo pmo, necesse est vt trãsmutatũ in eo sit iam trãsmutatũ. ergo trãsmutatio erit añ trãsmutationẽ, & ante hãc alia, sicut est dispõ in diuisione magnitudinis in infinitũ. & hoc intendebat, cũ dixit ergo manifestum est, &c. t. ergo manifestum est q̃ in eo nõ est prim^m eius, quod transmutatur: quia diuisio eius est in infinitum.

Neq; igit eius, quod mutatum est, aliquid primum est, quod mutatũ sit. Sit. n. D F primum mutatũ ipsius D E. omne. n. quod mutat, diuisibile esse demũratum est. tempus autẽ, in quo ipsum D F mutatũ est, sit in quo H I. si ergo in toto ipsum D F mutatum est in dimidio minus erit id, quod mutatum est, & prius ipso D F, & rursus hoc aliud, & illo aliud, & semper sic, quare eius, quod mutat, nihil erit primum, quod mutatum est.

Neq; ex illo, quod transmutatũ est, est aliquid, quod est primum eius, quod transmutatum est. Sit ergo D Z, primum eius, quod trãsmutatur ex D H. q̃m iam declarauimus, q̃ oẽ transmutatum est diuisibile. & tẽpus sit B C. si igitur D Z transmutatur in hoc tempore, ergo in sua medietate erit illud, quod transmutabatur prius, & ante istud aliud minus prius, & ante illud aliud minus prius, & sic semper. vnde necesse est vt in transmutato non sit aliquid omnino, quod sit primum eius, quod transmutatur.

Demonstratio Secunda, ostendens idem, quod supra, sumpta ex parte mobilis.

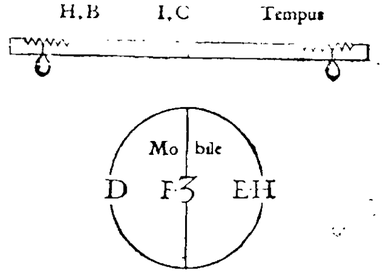

48 Vult declarare etiam q̃ transmutatũ non est aliqua pars, quæ sit primum eius, quod trãsmutatur, t. q̃ ante ipsum non est alia pars, quæ dicat transmutari. q̃m aũt transmutatum debet hr̃e partem, manifestũ est ex prædictis: nam oẽ transmutabile est diuisibile. q̃m vero in ista diuisione non inuenit pars prima, manifestũ est ex hoc,

hoc, quod est declaratũ, q̃ transmutatum, & tẽpus, & transmutatio oia sunt de natura continui, & q̃ continuum semper diuiditur i diuisibile. Et, qa diuisibilitas mori, est manifestior ex diuisibilitate eius, in quo mouet, incepit declarare q̃, si esset hoc primũ transmutatum, tunc esset prima longitudo, & primũ tempus. sed quia hoc est manifestius in tempore, dixit Neq; ex illo, quod transmutatum est, &c. i. neq; in transmutato inuenitur pars, quæ sit primum eius, quod trãsmutatur. D. posuit transmutatum D H, & posuit partem illius primo D Z, vt declararet, ducendo ad inconueniẽs, q̃ ista pars non est primum, & dixit D Z, &c. et, quia alt quis potest dicere q̃ ista posito non est vera, nisi esset verum, q̃ oẽ transmutatum est diuisibile, dixit q̃n iam declaramus q̃ oẽ trãsmutabile est diuisibile. Et, cum posuit hoc, & iam declarauit q̃ oẽ transmutatum transmutatur i tempore, necesse est vt ista pars transmutet in tempore, & dixit: et tempus, in quo transmutatur, sit B C. Et, cum declarauit q̃ ista trãsmutatio debet esse in tempore, dicit sit igit illud tẽpus, in quo pars D Z trãsmutatur, B C. Deide d. si igit D Z, & C, pars transmutati, quam posuimus primum eius, quod transmutatur, tunc in medietate istius temporis erit illud, quod transmutatum de illa parte minus. q̃m illud, quod transmutatur in minori tempore, est minus, s. in æquali velocitate, & erit trãsmutatio, quæ est in medietate istius ante transmutationem, quæ est in toto illo tẽpore, quæ posita est prima, & sic erit non prima. Et, quia tempus diuiditur in medietates in infinitum, necesse est vt diuidatur in minus, & minus in minori sm diuisionem temporis in infinitum. & sic in prius, & in prius prius, & sic in infinitum. &, cum declarauit quod transmutatum non habet primum, dixit vnde necesse est, &c. i. deest, sicut est necesse in ipsa transmutatione, & in eo, in quo est transmutatio.

Quod igitur neq; eius, quod mutat, neq; in quo mutat tempore, primum quicquã sit, manifestũ est ex ijs, quæ dicta sunt. Illud aũt, quod mutat, aut id, sm quod mutat, non amplius sit se habebit. Tria nãq; sunt, quæ esse dñr in mutatione, & quod mutat, & in quo, & sm quod mutat. vt homo, & tẽpus, & albũ. homo igitur, & tempus, diuisibilia sunt: de albo aũt alia ratio est. verum sm accidens quidem omnia diuisibilia sunt: cui. n. accidit quale, aut album, illud diuisibile est. q̃n neq; in ijs erit primum, quę quidem sm se dñr diuisibilia, & non sm accidens, vt in magnitudinibus. Sit. n. in quo A B, magnitudo, motum autem sit ex B in C primum. igit, si indiuisibile quidem erit B C, impartibile impartibili erit contiguum. si vero diuisibile, erit aliquid ipso C prius, in quod mutatum est, et illo rursus aliud, & semper sic: propterea q̃ nunq̃ deficit diuisio. quare nõ erit primum, in quod mutatum est. Similr autem est & in quãti mutatione. etenim hæc in cõtinuo est. Manifestum igit est, q̃ in solo motu, qui sm quale est, continget indiuisibile per se esse.

Manifestum est igitur ex dictis, q̃ neq; ex transmutato, neq; ex tẽpore, in quo est transmutatio, est aliquid omnino, quod sit primũ

Tria in mutatione.

Et illud ipsum, in quo est transmutatio, non habet talem dispositionem. Sunt. n. tria, quæ sufficiunt in transmutatione, s. trãsmutatum, & illud, in quo est transmutatio, & ad quod. v.g. homo, & tempus, & albũ. homo vero, & tempus sunt diuisibilia: sermo autem de albo est alius à sermone de istis. sed omnia sunt diuisibilia per accidens: illud. n. cui accidit album, & quale, est diuisibile. in illis autẽ omnibus, quæ dicuntur diuidi per se, nõ per accidens, non est etiam primum. v.g. in magnitudinibus. Sit igitur A B C magnitudo, & moueatur de A ad B primo motu. si igit A B fuit indiuisibile, tunc impartibile sequitur impartibile. &, si fuerit diuisibile, tũc erit aliquid ante B, in quod cecidit transmutatio, et ante illud aliud, et sic semper. q̃n non euadet à diuisione aliquo modo. ergo nõ est hoc primum eius, in quod cadit transmutatio. Et similiter de transmutatione quantitatis. quoniam ista transmutatio etiam est in continuo. Ergo manifestum est quòd in motu in qualitate sola inter alios motus potest esse indiuisibile per se.

Demonstratio Tertia, ostendens idem, quod supra, sumpta ex parte magnitudinis.

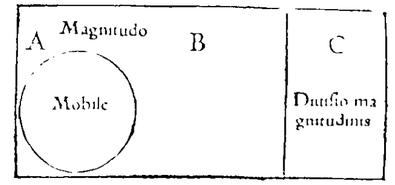

49 Dicit Manifestum est igitur ex prædictis, q̃ non est aliquod primum, s. indiuisibile ex trãsmutatione, neq; ex tempore, in quo fit transmutatio, sm q̃ est transmutatio, & sm q̃ est tempus, neq; per se, neq; per accidẽs. 50 D.d. Et illud ipsum, &c. & intendit illud, in quo est genus trãsmutationis, & dixit hoc, q̃n transmutabilium sunt quædam, in quibus non inuenitur primum per accidens, s. quæ sunt in qualitate, in eis autem, quæ sunt in vbi, & quanto non inuenitur primum omnino, neq; per se, neq; per accidens. Et, cum narrauit quòd disposito in eo, in quo est transmutatio, in hoc non est fixum dispositio in transmutato, & tempore, incepit exponere hoc, et dixit Sunt enim tria, etc. idest, sunt enim tria in transmutatione: & sunt illa, de quibus diximus ipsa non habere primum D. d. scilicet transmutatum, & intendit per illud, in quo est transmutatio, tempus, & per illud, ad quod est trãsmutatio, genus motus. verbi gratia homo, qui albescit: quoniam sunt in eo tria, homo, & tempus, & color albus. & dixit motum, qui est in qualitate, notificando q̃ in isto non inuenitur primum per accidens, scilicet in eo, ad quod est motus, non in moto, neq; in tempore. & hoc intendebat, cum dixit aut homo vero, &c, idest homo vero, quod est transmutatum in hoc motu, & tempus, in quo est motus,

non habẽt primũ omnino, neq; per se, neq; per accñs, quia sunt diuisibilia p se. album vero, & sic de rebus, ad quas fit transmutatio in qualitate, nõ habent talem dispõnem: qm̃ ista non diuiduntur per se, s. qualitates, sed per accidens. D.d. sed oĩa sunt diuisibilia per accidens, s. omnes qualitates. D. narrauit quo diuidũtur per accidẽs, & dixit illud. n. & cui accidit album, &c. s. album vero, & vsr qualitates sunt diuisibilia, qa sunt in corpore, quod est diuisibile per se. Et, cum narrauit q diuisibilium ex istis tribus quædã sunt, quę semper diuiduntur p se, s. tempus, & transmutatũ, & quædam sunt, quoꝝ quædã diuiduntr per se, & quædã per accidens, & est illud, ad quod est trãsmutatio, narrauit q in illo, quod diuiditur p se, in istis non inuenit primũ per se, & in illo, quod diuidit per accidens, inuenit primũ per se, & nõ per accidens. & dixit in illis aũt omnibus, &c. s. in transmutato, & tempore, & trãsmutatione, q̃ est in vbi, & quanto: qm̃ ista sunt diuisibilia p se. Et, cũ narrauit q in istis non inuenit primũ diuisibile, ideauit suã demõstrationem sup̃ ista diuisibilia, cũ in declarationibus p̃dictis non distinguit illud, quod diuidit p se, ab illo, quod diuidit per accidens, & dixit Sit igit A B C, &c. s. sit igitur spatium, p quod motum mouet primũ spatiũ A B C, & motus eius ex A ad B sit primus motus. D.d. si igit A B, &c. s. si igit A B, quod est ex spatio primũ eius, per quod fit primus motus, fuerit magnitudo indiuisibilis, tunc motus per illud erit indiuisibilis: & sic magnitudo, & motus erunt compositi ex indiuisibilibus. quod est impossẽ. D.d. &, si fuerit diuisibile, &c. s. si igitur spatium A B fuerit diuisibile, tunc erit hoc spatium ante spatium A B, in quod cecidit transmutatio, anteq; caderet in spatium A B, v. g. medietas spatij A B. & sic sequitur vt ante transmutationem, quæ est in medietate illius spatij sit minor transmutatio: & etiã illa, quę fit in medietate istius medietatis: & sic procedit in infinitum. D.d. ergo hic non est primum, &c. s. in motu locali. D.d. & similiter est de transmutatione quantitatis, s. in augmento, & diminutione. Et causa in hoc est, q̃ transmutatio in quanto est trãsmutatio in continuo per se, & declaratum est q̃ cõtinuum semper diuiditur in diuisibile, econuerso transmutationi in qualitate, s. quia non est in continuo. D.d. manifestum est igit q̃ in motu, etc. s. q̃ possibile est vt in eo sit primum indiuisibile per se, & si sit diuisibile per accidens. et hoc est ita, quia a minimus color est terminatus p se, quem admodum minima forma est terminata, s. q̃ minimũ eius, quod potest esse coloratũ in actu est terminatum: quem admodũ minimũ eius, quod põt esse aliquod dem̃ratum est terminatũ. v. g. qm̃ minima aqua est terminata. & sic̃ de alijs corpibus simplicibus, & cõpositis,

Qualitates non diuiduntr p se sed per accns. Idem cap. 25. 27. 29. & infra 69.

Caput Secundum. Ea, quæ sunt in motu, sese præcedere.

QVoniam autem oĩ, quod mutatur, in tẽpore mutat: dr̃ autem ĩ tpe mutari & vt in primo, & vt secundũ alterũ, vt in anno, qa in die mutatur: in quo primo tẽpore mutatur id, quod mutat, in quauis huius parte mutari necesse est. manifestum est igr̃ & ex definitiõe. primũ. n. sic dicebamus.

Et, quia oĩ, quod transmutatur, transmutatur in tempore: et dr̃ aliquid transmutari in tẽpore, quia est primum tẽpus, in quo transmutatur, & quia trãsmutatur in alio. v. g. qm̃ dicitur aliud transmutari in tali anno, quia transmutatur in aliqua die illius anni: quoniã primum tempus, in quo transmutatum transmutatur, necesse ẽ vt in qualibet parte illius transmutetur. & hoc manifestum est ex eius definitione. qm̃ hoc intelligimus per primũ.

Cum declarauit q̃ motus non habet primum, neq; illud, in quo est motus, neq; tempus, vult declarare q̃ illud, quod transmutatum est, prius trãsmutabatur, & dixit Et, qa oĩ transmutatum, &c. idest vt declaratum est superius. D.d. & dicitur aliquid transmutari, &c. idest, et manifestum est per se quòd dicitur aliquid trãsmutari in aliquo tempore, quia illud tempus est minimum tempus, in quo potest transmutari. & hoc intendebat, cum dixit quia est primum tempus, &c. qm̃ oĩ, quod attribuit rei non ꝓpter suam partem est primum illius rei, vt declaratum est alibi: & quia transmutatio nõ attribuit tempori equali ei, qa inuenit in tpe minori ipso: ideo necesse est vt istud tempus sit primũ illius tranſmutati: econtrario de tpe, quod excedit transmutationem, s. quia non est primum: qm̃ transmutatio nõ attribuitur ei, nisi gratia suæ partis. & hoc intendebat, cũ dixit & qa transmutat in alio, s. et attribuit etiã trãsmutatio tpi: quia transmutat in alio, cũ tempus, cui attribuit, excesserit idem tempus æquale ei. D. d. ver. g. &c. s. v. g. qm̃ bellum fuit in tali anno, quia fuit in tali die illius anni: vnde attributio eius ad annum non est prima. D.d. qm̃ primum tempus, &c. s. &, cũ res habuit tẽpus primum, i quo transmutat, necesse est vt in qualibet parte illius temporis inuentatur illa res transmutari. qm̃ hoc est manifestum ex definitione primi. qm̃ primum est tẽpus æquale transmutationi, cui trãsmutatio non attribuitur gratia partis: ergo necesse est in toto. qm̃ omnis transmutatio, quæ attribuitur tempori, necesse est vt attribuatur ei aut propter partem, aut propter totum: sed primo non attribuitur propter partem: ergo propter totum.

Dat minimũ tps, in q̃ aliqd põt trãsmutari.

Sed et ex his manifestum est. Sit. n. in quo primo mouetur id, quod mouetur, in quo Y R, & diuidatur secundum K. omne enim tẽpus diuisibile est. in tempore igitur Y K aut mouetur, aut non mouetur: et rursus in tempore K R similiter. Si igitur in neutro mouetur, quiescet vtique in toto. moueri enim id, quod in nulla partium huius mouetur, impossibile est. si vero in altera sola mouetur, non vtique in primo mouet, quod est Y R. secundum. n. alterum motus est. necesse est igitur in quouis ipsius Y R motum esse.

Et hoc apparet etiã ex hoc, quod narrabimus. Sit igitur tẽpus, in quo motum mouet primo Z C, & diuidatur in B. si igitur oĩ tempus est diuisibile: & motum aut in tẽpore Z B C mouetur, aut nõ mouetur: & sic̃ etiam in duobus temporibus Z B C. Si igitur non mouet in altero eorũ, ergo qesciit in hoc toto tempore. nam impossibile est vt sit motum; & nõ moueatur in altera partium Z B C. &, si mouetur in altero eorum tm̃, tunc tempus Z C nõ est primum tẽpus, in quo mouetur. qm̃ motus eius est in vtroq; eorum. ergo necesse est vt moueatur in qualibet parte Z C.

Demonstratio

. Minimus . est ter . . . ꝓ se, . . modu . na for- . est termi . . . . . ut . . . . qa ẽ . . . & . . . dici . . . num . . . . . δ . . . . . dici . . . . . ter . . . it.

. . . qs̃ mu- . . . ir in tpe mutatur.

Demonstratio, probans quód id, quod mouetur primo in aliquo tempore, mouetur in qualibet parte illius temporis.

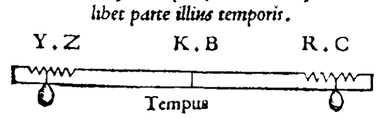

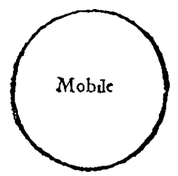

51 Dicit Et hoc apparet ex hoc, quod dico. qm̃, cum primum tempus fuerit demonstratum, v. g. tempus Z C, & fuerit diuisum in duo in B, cum omne tempus sit diuisibile, & illud, quod mouetur necesse est ipsum moueri in tempore Z C, quod est positum primum, aut non mouerí, & manifestum est q̃ non est quiescens in eo, ergo mouetur. Et, cum posuerit q̃ in hoc tempore necesse est vt sit motum in toto, & q̃ aduersarius nõ potest ponere ipsum in eo quiescens, dixit & similiter etiam, &c. s. & sic̃ etiam interrogabimus aduersarium, & dicemus ei q̃ istud motum, quod tu concedis moueri in tempore Z C, aut cõcedis etiam ipsum moueri in vtraq; parte eius, aut quiescere in vtraq;, aut mouerí in altera, & quiescere in reliqua. D.d. Si igitur non mouetur, &c. s. quæ sunt partes magnitudinis, cum sit impossibile vt in ea sit quiescens. & quasi dicat, q̃, si fuerit quiescens in vtraq; parte magnitudinis, sequit maximum impossibile, s. vt aliquid moueatur p aliquid, & quiescat in oĩbus partibus eius. Et, cum destruxit ipsum quiescere in vtraq; parte, destruxit etiam ipsum quiescere in altera, & moueri in reliqua, & dixit & si mouetur in altera tm̃, i. tunc tempus congregatum ex istis duobus temporibus nõ erit tempus primum, sed positum est primum. Et hoc est ita, quia primum est illud, in cuius oĩbus partibus est motus. & hoc intendebat, cũ dixit qm̃ motus eius est in vtroq;, s. qm̃ necesse est, cũ sit primũ, vt motus sit in vtraq; parte eius. Et, cum destruxit ista duo condiuidentia, concluſit tertiũ, & dixit ergo necesse est, &c. & hoc manifestum est.

. . . tẽpus . . . . ꝓ . . . ꝓ . . . motus.

Hoc autem ostenso, manifestum est q̃ omne, quod mouetur, necesse est motum esse prius. Si. n. in Y R tempore primo magnitudo K L mota est, in dimidio, quod æque velociter mouetur, & simul incœpit, per dimidium erit motum. Si autem æque velox in eodem tempore motum sit aliquid, & alterũ necesse est per eandem motum esse magnitudinẽ. quare motum erit id, quod mouetur.

Hoc quidem declarato manifestum est q̃ omne, quod mouet, necessario mouebatur prius. Qm̃, si moueatur per spatium Q L in tempore Z C, quod est primum tempus, tũc æquale ei in velocitate motus, & incipiens cum ipso moueri, mouebitur per medietatẽ in medietate. Si igitur illud, quod est æquale ei in velocitate, moueatur per aliquid in hoc tempore, necessario aliud etiam mouebitur per illud spatium. vnde necesse est vt illud, quod mouetur, iam mouebatur.

Demonstratio Prima, probans, q̃ omne moueri præcedit mutatum esse, sumpta à magnitudine.

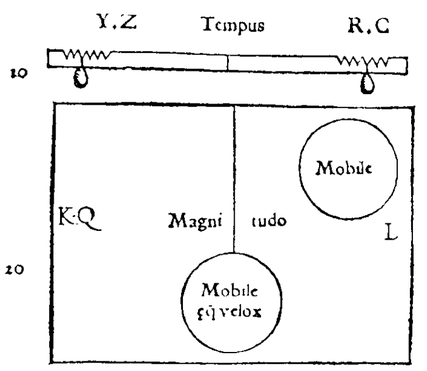

Et, cum hoc sit declaratum, s. q̃ illud, quod mouetur in primo tempore, necessario mouetur i omnibus partibus illius temporis, manifestum est ex hoc q̃ in quolibet instanti, ante quodlibet instans, in quo demonstratur moueri, sit motum. Deinde incœpit declarare hanc consecutionem, & dixit Qm̃, si moueatur, &c. s. v. g. qm̃, si aliquod motum moueatur per aliquod spatium in aliquo tempore, v. g. per spatium Q L in tempore Z C, & illud tempus fuerit primum illius motꝰ, tũc, si posuerimus aliquod motum æquale in velocitate incipere cum illo moueri, i medietate illius temporis tm̃, necesse est vt pertranseat medietatẽ illius spatij. D. dixit Si igitur mouetur per aliquid, &c. s. si igitur motũ, quod est æquale in velocitate moto posito pertransire illud spatium terminatum in illo tempore terminato, pertransierit aliquam partem magnitudinis in aliqua parte illius temporis positi, necesse est vt primum motum, quod pertransiit, pertranseat spatium, per quod fm motum mouebat, anteq; pertranseat totum spatiũ. D.d. ergo necesse est vt primum motum demonstratum, quod mouetur in vltimo spatio, quod prius mouebatur, s. compleuit motũ, quo mouebatur illud, quod est æquale ei in velocitate in quadam parte illius temporis. et sic̃, si posuerimus primum motum demõstratum i vltimo spatio, per quod fm motum mouebatur, sequitur q̃ prius mouebatur. nam illud spatium diuiditur in duas medietates, & possumus ponere aliud motum æquale ei in velocitate pertransire illud in medietate illius temporis, & sic in infinitum. Et causa in hoc est, quia magnitudo, & tempus diuiduntur in infinitũ. vnde necesse est vt ante quodlibet vltimum, i quo res mota demonstratur, moueatur. Sed ipse vult esse in hac declaratione secundo moto, quia est manifestius. Nam aduersarius potest concedere ipsum pertransire totum spatium, sed non pertransit medietatẽ, anteq; pertranseat totum, cum pertransire medietatem sit pertrãire in potentia, non in actu. & ideo vtitur secundo moto, & potuit ipsum pertransire in actu, qm̃ hoc non potest aduersarius negare. Et, cum concessit hoc esse spatium, quod pertransit motũ æquale ei in velocitate in quadam parte illius tpis, necessario concedet q̃ primum motꝰ, qm̃ mouet per totũ spatiũ, pertransibit illud spatiũ, quod pertransiit illud, quod est æquale ei in velocitate illud, quod mouetur in minori illo tempore.

Amplius

Amplius aũt, si in toto tempore Y R motum esse dicimus, aut omnino, aut in quouis tempore, ex eo, quia accepimus vltimum ipsius nũc: (hoc, n. est id, quod terminat, & medijt ipsorum nunc tẽpus est:) & in alijs vtiq; fiſſr dicetur motum esse. dimidij autem vltimum diuisio est. quare & in dimidio motum erit & omnino in quauis partiũ. semper. n. simul cum ipsa diuisione tempus est terminatum ab ipsis nunc. Si igitur omne quidẽ tempus diuisibile est: quod autem est inter ipsa nunc tempus est: omne, quod mutatur, infinities mutatum erit.

Et etiam, si dicitur aliquid moueri in tempore Z C toto, & vſr in aliquo tẽpore, quod cũq; sit, cum acceperimus instãs, quod est vltimum eius: qm̃ hoc determinat illud, et inter duo instantia est tempus: & in alijs instantibus dicitur i eo, quod mouetur, ipsum tam moueri. & vltimum medietatis est differentia, necesse est vt in medietate eius moueatur, & vſr in qualibet parte. quoniam, cũ casu diuisionis determinatur tẽpus per instantia. Cũ igitur oẽ tempus est diuisibile: & inter duo instantia est tẽpus: necesse est vt omne, quod transmutaſ, transmuteſ in infinitũ.

Demonſtratio Secunda, probans idem, quod antea, ſumpta a Tempore.

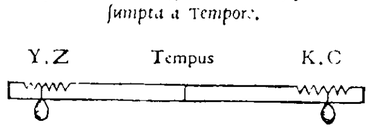

53 Iſta declaratio est alia, quia ꝓma est ex ſpatio, & iſta ex tempore. Et dicit Et est etiam aliud ſignum. quoniam non dicimus aliquid moueri in aliquo tempore, nisi, cum acceperimus inſtans, quod est finis tranſmutationis, & inſtas, quod est principium eius. qm̃ ꝓ hæc duo inſtantia determinatur tempus, in quo est trãſmutatio, ſed tacuit inſtans, quod est principium, quia hoc melle. ſtum est. nam oẽ tempus finitum non fit finitũ, tali accipiendo illud inter duo inſtãtia. Et ideo dixit et inter duo inſtantia est tempus. i. cum posuerimus ꝙ oẽ tempus termin̄atur per duo inſtantia, et inter quelibet duo talia inſtantia est tempus, vt declaratum est, & poterimus ꝙ finis medietatis ſtius temporis, in quo motũ totum mouetur, i. temporis Z C, terminatur ab inſtanti, quod est dria inter illas duas mediet ates, manifeſtum est ꝙ, cum motum fuerit in hoc inſtãti, ſ. ꝙ diuidit hoc tempus i duas mediet ates, dicetur vere tam motũ esse, & in alia mediet ate mouer. ergo illud, quod mouetur, tam motum est, et ſiſr, cum diuiſerimus illam mediet atem in duas mediet ates, tunc in alia mediet ate vere dicetur moueri. ergo & in dria, quæ est iter duas mediet ates manifeſtum est, ꝙ cum moueri fuerit ipsum tam esse motum, & ſſr in mediet ate mediet atis, et ſic in infinitum. ergo oe, quod mouet, tam mouebaſ. Et hoc intẽdebat, cum dixit & vltimum mediet atis est dria. i. & inſtans, quod est finis alterius mediet atis, & principium ſecundæ, est dria inter has duas mediet ates. ergo necesse est vt motum in pruna mediet ate dicatur tam motum esse, & in alia dicatur moueri. ergo anteq̃ moueatur, tam mouebatur. D.d. & vſr, &c. i. qm̃ quælibet pars temporis, cum accipiatur, poteſt diuidi i duas mediet ates, & motum in vltima mediet ate dr̃ mouer, & in alia dr̃ tam motum esse, ſi igitur diuiſio temporis in mediet ates procedit in infinitum, ergo oẽ, quod mouetur, necio mouebatur. Et hoc intendebat, cum dixit Cum igitur omne tẽpus ſit diuiſibile, &c. i. & vſr, cum posuerimus ꝙ oẽ tempus est diuiſibile per inſtantia, inter quælibet duo inſtantia est tẽpus, & ꝙ iſta diuiſio procedit in tẽpore demõſtrato i infinitũ, & quod in quolibet inſtanti tranſmutatum dr̃ iam esse trãſmutatum, & in quolibet tempore dicitur tranſmutari necesſario, aut illud tranſmutabatur infinities.

Amplius autem, si id, quod continue mutaſ, & neq; corruptum est, neq; ceſſauit à mutatione, aut mutari, aut mutatum esse necesse est in quouis: in ipso autem nunc non est mutari: necesse est mutatum esse ſm vnũquodq; ipſorũ nunc. quare, si ipsa nunc infinita ſunt, omne, quod mutatur, infinite erit mutatum.

Et etiam, si omne, quod tranſmutatur continue absq; eo, ꝙ corrũpatur, aut ceſſat tranſmutari, aut tranſmutatur, aut iam tranſmutatum est, necesſario in quacũq; parte accepta fuerit ex eo: & est impoſſe aliquid trãſmutari in inſtanti: necesse est vt in vnoquoq; inſtantiũ sit trãſmutatũ: & si inſtãtia sint infinita.

Hæc est declaratio quaſi vnius propoſitionum, quibus vtus est in prædicto ſermone, ſ. dicentis ꝙ in quolibet inſtanti dicit tranſmutatum iam esse tranſmutatum. Et declaratio eius est talis. ſ. Oẽ tranſmutatum continua tranſmutatione, dum tranſmutatur, dicit in tempore, in quo tranſmutat: ipsum iam esse trãſmutatum in quacũq; parte temporis demonſtretur: et omne tempus diuiditur in tempora, & inſtantia determinantia illa tempora infinita. & est impoſſe ipsum tranſmutari in inſtantibus, qm̃ in inſtanti non fit transmutatio: ergo necesse est vt in inſtanti sit iam trãſmutatum. &, ſi inſtantia sint infinita, ſequi vt illud, quod tranſmutatur sit tranſmutatũ iam infinities. D.d. aut trãſmutatur, aut iam tranſmutatum est, &c. i. qm̃ oẽ tranſmutatum tranſmutatione continua dr̃ in quolibet tempore esse tranſmutatum, & trãſmutari. Et, cum posuit hanc propoſitionem, & iam prædixerat ꝙ oẽ tempus est diuiſibile in tempora infinita, & in inſtantia infinita, dixit & est impoſſe aliquid trãſmutari in inſtãti, &c. idest &, ſi in inſtanti non dr̃ tranſmutari, ergo necesse est dict, iam esse tranſmutatum. & hoc est ita, quia omnis pars temporis, i quo est motus, necesſario attribuit et motum. &, quia impoſſe est ipsum attribui inſtantibus, ſ. trãſmutari in eis, remanet vt attribuatur eis ita, ꝙ sit iam tranſmutatum. qm̃, ſi hoc non fuerit, non habebit attributionem ad iſtas partes. sed positum est ipsum attribui oibus partibus temporis diuiſibilibus, & indiuiſibilibus. & hoc est impoſſe. Et vocare hoc inſtãs partem, est tranſumptiue. & intendebat ꝙ, quia iſtans est dria inter tẽpus primũ, & ſecundum, manifeſtũ est ꝙ oẽ, quod mouetur in ſecundo tempore, tam motum est in tempore, quod est inter illud, & primum.

Vocare hoc inſtãs partem, est tranſumptiue. & intendebat ꝙ, quia iſtans est dria inter tẽpus primũ, & ſecundum, manifeſtũ est ꝙ oẽ, quod mouetur in ſecundo tempore, tam motum est in tempore, quod est inter illud, & primum.

Non ſolum autem id, quod mutaſ, necesse est mutatum eẽ, ſed etiam mutatum necesse est mutari prius. omne. n. quod ex quodam in quiddã mutatũ est, in tẽpore mutatũ est.

Sit

Sit. n. in ipso nunc, ex A in B mutatum. ergo in eodem quidem nunc, in quo est in ipso A, nõ mutatum est. ſimul. n. erit in ipso A, & in ipso B. quod. n. mutatum est, quando mutatum est, ꝙ non est in hoc oſtensum est prius. ſi vero in alio est, in medio est tempus: non enim contigua ſunt ipsa nunc.

Et non ſolũmodo illud, quod tranſmutaſ, est necesse vt iam sit trãſmutatum, ſed etiam illud, quod est tranſmutatũ ad aliqd, necesse est ꝙ prius tranſmutabaſ. omne enim, quod tranſmutatum est de aliquo in aliquid, tranſmutatum est in tẽpore. Sit igitur aliquid, & trãſmutetur de A in B, ergo necesse est vt in inſtanti, in quo est in A non sit iam transmutatum. qm̃ erit in A, & in B. nam iam declaravimus ſuperius ꝙ illud, quod tranſmutatum est, nõ est in hoc. ſi igit fuerit in alio, inter illa est tempus: quoniã inſtantia non ſunt ſesea.

Demonſtratio, probans ꝙ oportet ꝙ omne, quod mutatur, mutatur in tempore.

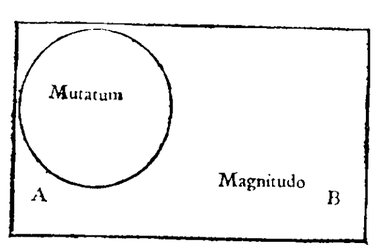

55 Cum declarauit ꝙ omne, quod tranſmutatur, iam prius tranſmutatum est, vult declarare conuerſum, ſ. ꝙ omne, quod tranſmutatum est, prius etiam tranſmutabatur. Et ideo dixit Et non ſolummodo, &c. i. qm̃ hoc ſimiliter est in eis. Deinde incepit declarare hoc, & dixit omne enim, quod trãſmutatum est, &c. & iſta propoſitio declarata est, ſ. ꝙ omne tranſmutatum est in tẽpore. Et, cum posuit hoc, posuit trãſmutatum aliquod de aliquo terminato in aliquod terminatum, quod est primum eius, ad quod trãſmutatur. verbi gratia de A in B, & dixit Sit igitur aliquid, &c. i. de aliquo cõtrario. ſ. A ad contrarium, ad quod primo fit tranſmutatio, ſ. inter quæ non est medium, vt declaratum est ſuperius, ꝙ illud, quod tranſmutatur primo, cum tranſmutatur, est in illo ad quod, non in illo ex quo. & hoc intendebat, cum dixit est enim in A, &c. idest est enim in inſtanti alio ab inſtãti, in quo est in B. quoniam declaratum est quòd illud, quod tranſmutatur, non est in hoc, idest in eo, ex quo est trãſmutatio. D.d. ſi igitur fuerit in alio, &c. i. ſi igitur fuerit in eo, ex quo, in alio inſtanti ab eo, quo est in eo, ad quod, tunc inter illa erit tempus: & in hoc tempore mouebitur necesſario: & omne, quod dicitur iam motum esse, dicitur prius moueri: quemadmodum illud, quod tranſmutatur, dicitur prius fuisse tranſmutatum.

Quoniam igitur in tẽpore mutatũ est, tempus autem oẽ diuiſibile, in dimidio aliud erit mutatum, & rurſus in illius dimidio aliud, & ſemper ſic. quare mutabatur vtiq; prius.

Et etiam, quia trãſmutatum est in tempore, & oẽ tempus est diuiſibile, in mediet ate eius erit tranſmutatio, & etiam in mediet ate illius mediet atis tranſmutaſ aliud, & ſic ſemper. quare necesse est ꝙ prius transmutabitur.

Hæc est alia declaratio, & est ꝙ, ſi oẽ tranſmutatum tranſmutetur in tempore, et omne tempus est diuiſibile, tunc in mediet ate illius temporis dicetur tranſmutatum tranſmutari, & tunc dicetur ipsum iam esse tranſmutatum in mediet ate illius mediet atis. et ſimiliter, qm̃ fuerit in mediet ate illius mediet atis, dicetur trãſmutari, & in mediet ate mediet atis illius mediet atis ipsum esse tranſmutatum, & ſic in infinitum, ergo illud, quod tranſmutatur, iam est tranſmutatum. 56

Amplius autem in magnitudine manifeſtius est, quod dictum est, propterea ꝙ continua est magnitudo, i qua mutatur id, quod mutatur. Sit. n. quippiam mutatum ex C in D. ergo, ſi indiuiſibile quidẽ est ipsum C D, id, quod impartibile est, impartibili erit cõtiguum. quoniam autem hoc impoſſibile ẽ, neceſſe est magnitudinem esse id, quod est inter, & in infinita esse diuiſibile. quare in illa mutatur prius. neceſſe est ergo oẽ, quod mutatum est, mutari prius.

Et etiam declaratum est hoc manifeſte in magnitudine. magnitudo. n. est continua, & est illud, in quo tranſmutatum tranſmutatur. Trãſmutetur igitur aliquid de C in D. vnde neceſſe est, ſi C D est indiuiſibile, vt illud, qd̃ est indiuiſibile, ſequatur indiuiſibile. ſed hoc est impoſſe: ergo inter illa est magnitudo, & est diuiſibile in infinitũ. ergo trãſmutabaſ, anteq̃ tranſmutareſ de C ad D. vñ neceſſe est vt oẽ, quod tranſmutatũ est, prius trãſmutabatur.

Demonſtratio, probans ꝙ ante omne mutatum esse, præcedit mutari.

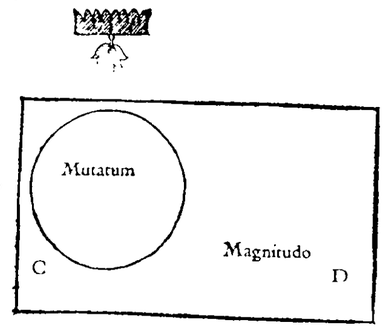

Cum declarauit ꝙ oẽ tranſmutatum tranſmutabaſ, anteq̃ tranſmutaretur, qñoc tranſmutatũ est in tpe. 57

Phy. cũ cõm. Auer. &

& omne tempus est diuisibile in infinitum, declarauit hoc idem per magnitudinem, & dixit Et etiam declaratum est hoc, &c.i. & declaratum est illud, quod declarauimus per tempus, per magnitudinem: & hoc est in transmutato in loco, & in quantitate. & ista declaratio est manifestior. qm̃ magnitudo est manifestior in hoc, ꝙ transmutatio sit talis: sed non est ita in tempore. Et Alex. dicit ꝙ non intendit, ꝙ declaratio, quę est ex magnitudine, est manifestior q̃ illa, quæ est ex tempore, cum vtrũq; sit continuum, sed intendebat ꝙ declaratio, quæ est in motibus quantitatis est manifestior, q̃ quæ sunt ĩ motibus qualitatis. et verba Alex. sunt ista. et etiam hoc, quod diximus declarabitur magis in spatio. nam spatiũ, in quo transmutatũ transmutaꝛ, est cõtinuum. D.d. Transmutetur igitur aliquid, &c.i. ponatur igiẽ aliquid transmutari per aliquã magnitudinẽ de C ad D, sequitur igr̃, vt, si inter punctũ C, & D non fuerit linea diuisibilis, vt indiuisibile tangat indiuisibile. quod est impossibile. D.d. necesse est ergo vt inter illa sit magnitudo. i. &, cum sit impossibile indiuisibile sequi indiuisibile, necesse est vt inter vltimum indiuisibile, ex quo motum mouetur, & iduisibile, ad quod mouetur, sit magnitudo diuisibilis in ĩfinitum. &, cum posuit hoc, dixit ergo transmutabatur, &c.i. &, cum inter C, & D sit magnitudo semp diuisibilis, et in qualibet magnitudine earum transmutatur trãsmutatum, necesse est ꝙ transmutabatur, anteq̃ transmutetur de C in D. Et similiter sequitur in omni vltimo vltimoꝝ, quibus diuiditur, s. ꝙ necesse est ꝙ ipsum trãsmutabatur, anteq̃ transmutatum sit in ipso, s. anteq̃ pertranseat illam magnitudinem. vnde necesse est, vt dixit, ꝙ illud, quod iam transmutatum est, prius transmutabatur. Quoniam, si hoc non esset, [a] tunc inueniretur finis transmutationis sine transmutatione: et sic inueniretur finis sine eo, cuius est finis. quod est impossibile. [b] nihil enim dicitur iam transmutatum esse, nisi cum fuerit in vltimo transmutationis.

a Impos'e est [illegible] finis sit sine eo, cuius [illegible] finis. Idem [illegible] Phy. 42. 29 107. & de Genera [illegible] ne 29.
b Nihil dr̃ iã transmutatũ [illegible] nisi fuerit [illegible] in vltimo trãsmutationis. Vide supra cõ. 52.

Eadem enim demonstratio est & in non continuis, vt & in cõtrarijs, & in cõtradictione. Accipiemus. n. tẽpus, in quo mutatũ ẽ, et rursus eadem dicemus. quare necesse est id, quod mutatũ est, mutari, & quod mutaꝛ, mutatũ esse. et est ipso qdem mutari mutatũ esse prius, ipso aũt mutatũ eẽ mutari, & nunq̃ accipietur primum. Causa autem huius est, nõ esse impartibile impartibili contiguum. in infinitum enim diuisio fit, vt in ijs, quæ augentur, & diminuuntur lineis.

Sequitur igitur necessario vt illud, quod iam transmutatum est, prius trãsmutabatur. Qm̃ demõstratio eadem est in eo, quod non est continuum omnino, verbi gratia in contrarijs, & in contradictione. Accipiemus. n. tempus, in quo transmutatur, & dicemus etiam hoc idem. ergo necesse est vt illud, quod transmutatum est, iam transmutabatur. illud igitur, quod trãsmutatur prius, erat transmutatum, & quod transmutatum fuit, prius transmutabatur. et impossibile est aliquo modo inuenire primum. Et causa huius est, quia impossibile est impartibile sequi impartibile. nam diuisio est in infinitum, sicut in lineis, quæ adduntur, & diminuuntur.

Idest, manifestum est igitur ex hac demonstratione, 58
qua vsi sumus in transmutato ẽm quantitatem, ꝙ omne transmutatum simpliciter trãsmutabatur, anteq̃ sit transmutatum, siue in quantitate, siue in qualitate, aut in substantia. Demonstratio. n. qua vsi sumus in transmutato, est propinqua potẽtia in alio, & eadem est demonstratio in transmutatione, in qualitate, & in substantia. qm̃ non est dr̃ia aliqua inter duas demonstrationes, sicut dixit, sed declaratio, qua vsi sumus in magnitudine, & in quantitate, trãsfertur ad tempus, cum oẽ transmutatum sit in tpe. D.d. v.g. in contrarijs, & contradictorijs. & intendit per cõtraria transmutationem in qualitate, & per cõtradictoria transmutationẽ in substantia: quia est de affirmatiua in negatiuam, & ecõuerso. D.d. Accipiemus. n. tẽpus, &c.i. & trãsferamus illã demr̃ationẽ ad tẽpus, ponendo ꝙ vnũquodq; istorum transmutetur in tpe, et ꝙ oẽ tẽpus est semp diuisibile. Et dr̃ia inter hanc demr̃ationem, quã innuit, qua vsus est in his duabus transmutationibus ex tpe, & duas demr̃ationes, à quibus ĩcœpit loqui in hac declaratione, q̃ sunt ẽt ex tpe, est, quia illæ duæ declarationes fuerunt cões oĩ transmutationi, & ista est quasi ꝓpria his duabus trãsmutationibus. D.d. ergo necesse est, &c.i. duo quæsita, q̃ intendebat declarare, s. ꝙ trãsmutatũ est, prius transmutabaꝛ, & ꝙ illud, quod transmutatur prius, transmutatum est. D.d. illud igitur, quod transmutatur, &c.i. sequitur igitur ex istis duabus conclusionibus ꝙ oẽ instans, in quo demonstratur transmutatũ transmutari, necio ante illã transmutationem erat transmutatũ, adeo, ꝙ impos'e est reperire initium trãsmutationis: sed ante transmutationẽ est trãsmutatio in infinitũ, s. in potentia. D.d. et impos'e est in aliquo modo inuenire primũ. i. inuenire primã trãsmutationẽ demr̃atã in actu. D.d. Et cã in hoc est, &c.i. & cã in hoc est, quia magnitudo, & motus, et tẽpus nõ componunꝛ ex indiuisibilibus. qm̃, [a] si mot⁹ diuidereꝛ in indiuisibile, tũc esset illic primus motus, & ꝑma magnitudo, & primum tempus. D.d. diuisio. n. est infinita, quemadmodum in lineis, quæ adduntur, et diminuuntur. i. quæ procedunt in additione, & diminutione ĩ infinitum, [b] vt declaratum est in Tertio.

Documentũ

a Si mot⁹ diuideretur in indiuisibile, & illic esset primus motus, & prima magnitudo, & primũ tps. b 3. Phy. 59. & inde.

Manifestum est igitur ꝙ & id, quod factũ est, necesse est fieri prius, & quod fit factum esse, quęcũq; diuisibilia, & continua sunt. nõ tñ semper id, quod fit, sed & aliud aliqñ, vt illius aliquid, sicuti fundamẽtum domus. Silr̃ aũt & in eo, quod corrumpiꝛ, et eo, quod corruptũ est. statim. n. inest ei, quod fit, & quod corrumpiꝛ, cũ sit continuũ, infinitũ quoddã. & non est aut fieri non factum aliqd, aut factũ esse quod non fit aliquid. silr̃ aũt & in ipso corrũpi, & incorruptũ esse. semp. n. est ipso corrumpi corruptũ esse prius, ipso autem corruptum esse corrumpi. Manifestũ est igitur, ꝙ & id, quod factum est, necesse est fieri prius, & quod fit factũ esse. omnis. n. magnitudo, & oẽ tempus semper diuisibilia sunt. quare, in quocũq; sit, nõ erit vtiq; vt primo.

Oẽ, qd factũ ẽ fieri, & [illegible] fit factũ esse pri⁹ necesse est ĩ diuisibilib⁹, & continuis.

Et manifestum est ꝙ illud, quod generatum est, necesse est ꝙ prius generabatur, & quod generatur prius generatũ fuit, & quod est ex hoc diuisibile, & continuum. sed non semper erit illud, quod generatur, sed aliud, v.g. quidam illius, vt fundamentum ex domo. Et eodem modo est de eo, quod corrumpitur, & quod corruptum est. est enim necessario in eo, quod generatur, & corrumpitur aliquod infinitum, cum sit continuum. ergò impossibile est aliquid generari, quod prius non generabatur, et aliquid quod iam generatum sit non prius generari, & similiter est de eo, quod corrumpitur, & quod corruptũ est. semper. n. inuenimus anteq̃ res corrumpatur, iam corruptam esse, et anteq̃ sit corrupta corrumpebatur. Ergo manifestum est ꝙ illud, quod generatum est, necesse est quòd generabatur, et illud, quod generatur, necesse est quòd fuit generatum. omnis enim magnitudo, & omne tempus semper sunt diuisibilia. ex quo sequitur ꝙ illud, in quo generatur, impossibile est vt sit ita, ꝙ sit primum.

59 Cum declarauit, ꝙ omne, quod transmutabatur in magnitudine, prius fuit transmutatum, & omne, quod fuit transmutatum, prius transmutabatur propria declaratione, & declarauit hoc in transmutatione qualitatis, & substantiæ declaratione cõi, vult declarare hoc declaratione propria de generatione, ꝙ gñatio quodãmodo est in magnitudine. sed differunt, vt dicit, q̃a partes magnitudinis, ex q̃bus gñatum gñatur, sunt diuersæ in spẽ, & sunt in motu locali, & augmento eędem in spẽ, & diuersæ in numero. Et dixit & quod est ex hoc diuisibile, & continuum. i. et oẽ, quod est ex generabilibus diuisibile, & continuum, dr̃ in eo, quod gñatum est, quod prius gñabaꝛ, & ĩ eo, quod gñatur, quod ꝑus gñatum fuit. Et dixit hoc, ꝓseruãdo se ex hoc, q̃a sunt hæc gñabilia indiuisibilia, vt sentire, & itelligere. Et, q̃a gñatio est transmutatio de nõ subiecto in subiectũ, & corruptio est trãsmutatio de subiecto in non subiectũ, ideo transmutatũ nõ est idẽ in ea de initio transmutatiõis vsq; ad finẽ: quare ẽt nec trãsmutatio est eiusdẽ spẽi. nam motus gñationis, & corruptionis est cõpositus ex trãsmutatione in qualitate, & transmutatione in substantia: & transmutatio, q̃ est in substantia, est non in tpe, s. prouentus formæ substãtialis. Et est et motus gñati alicuius totius cõpositus ex motibus partium in gñabilibus cõpositis ex transmutationibus diuersis. et ꝓpter hunc modũ extremũ excepit hoc in gñatione, & dixit sed semp ẽt illud, &c.i. sed non sequiꝛ vt trãsmutatum ꝓcedens in ea sit de spẽ transmutati posteriori, sed de alia spẽ. licet transmutatio sit eiusdẽ spẽi. D. iduxit exemplũ, et dixit. v.g. quidã illius rei. qm̃ domus, quia cõponitur ex gñatione alioꝝ corpoꝝ, non sequitur vt partes transmutationis, aut trãsmutati in ea sint de spẽ postremæ transmutationis. Et hoc silr̃ accidit in generatione aĩalium, et alioꝝ corpoꝝ organicoꝝ. In corporibus vero simplicibus non accidit hoc, vt in generatione ignis, & aquæ. sed sequiꝛ necessario, vt ante trãsmutationẽ positam sit alia transmutatio, siue illa transmutatio accipiatur diuisibilis, aut indiuisibilis, s. finis transmutationis solummodo, ita, ꝙ non sit finis transmutationis in generatione. nam finis transmutationis in generatione necessario est de alia specie motus: cum finis sit in substantia, & trãsmutatio, cuius est finis, est in qualitate. sed ista transmutatio, quæ est in qualitate non est in aliqua vna specie eius. v.g. qm̃, cum sanguis generatur, caro necessario alterabitur in plus q̃ in vnã qualitatem, donec expellat formam sanguinis, & habeat formam carnis. & sic est intelligenda generatio corporum consimilium. nam generatio est tribus modis, aut generatio simplicium, aut organicoꝝ, aut complexionis, & mixtionis. D.d. Et eodem modo est de illo, quod corrumpitur, & quod corruptum est. idest, quoniam in motu corruptionis non reperitur primum naturaliter, sed ante quemlibet motũ inuẽtum in actu inuenitur motus, et finis. Sed forte illud, quod est ante, nõ est de genere eius, quod est post, in generatione cõpositorum ex corporibus diuersis. et, quia hoc inuenitur in generato per accidens, & similiter in qualitate, quia est in continuo, quod non est ita in loco, & q̃to, s. ꝙ ista diuisio est in istis duobus motibus essentialiter, suscitauit intẽtiones hominum ad hoc, & declarauit ꝙ propter illud, ꝙ hoc inuenitur in motu, qui est in magnitudine, declarabitur ipsum esse in motu generationis, & corruptionis: cum generatio, & corruptio non sunt, nisi in habenti magnitudinem. quoniam, cũ hoc fuerit declaratum in alijs transmutationibus, quæ sunt in magnitudinibus, & generatio, & corruptio nõ sunt extra magnitudinẽ, licet non sint in ipsa magnitudine, sequitur vt accidat ei illud, quod est in magnitudine, s. vt in eis non inueniatur primum naturaliter. Et dixit est. n. necessario in eo, quod generatur, & corrũpitur, aliquod infinitum, cum sit continuum. i. & necesse est vt ĩ eo, quod generatur, & corrumpitur, sit aliquod nõ habens primum: quia generabile, & corruptibile sunt in aliquo carenti primo, quia est diuisibile in infinitũ, s. magnitudine. Et hoc, quod dixit de generatione, et corruptione, intelligẽdum est de motu in qualitate. igitur hoc est transmutationis, quæ est in qualitate, et substãtia per accidens, transmutationis vero in vbi, et quãto per se. [a] Sed quæritur de generatione. qm̃ visum est in ea primum naturaliter. in generabilibus autem, q̃ componuntur ex corporibus diuersis, s. non silibus, manifestũ est de hoc, sicut cor in aĩalibus, quod est ꝑma pars. & silr̃ etiam in silibus corporibus. [b] qm̃ prima quantitas carnis est terminata: qm̃ caro, ẽm ꝙ est caro, nõ diuiditur in infinitum. Nos aũt dicamus ꝙ gñatio ꝑmę partis componiꝛ ex alteratione, & gñatione. qm, cum aliquid gñatur ex aliquo, v.g. caro ex sanguine, primo amittent qualitates, & accñtia propria sanguinis, et fient accidentia propria carni, donec amittaꝛ forma sanguinis, & fiat forma carnis. & hoc in fine motus. s. non in tempore. Si igitur in transmutatione, quæ est in qualitate, non inuenitur primum naturaliter, quia est in aliquo carenti primo naturaliter. et generatio est in tẽpore, quia sequiꝛ alterationem: manifestũ est ꝙ in eo non est primum naturalr̃. Et dixit ergo impos'e est, &c.i. &, cum generatio non habeat primã partem naturaliter, impos'e est aliquid demonstrari in gñatione, quod prius non gñabatur. qm̃, cum sit diuisibile, cum fuerit transmutatũ in illo vltimo, quo diuiditur, dicetur iam generatum esse. & silr̃ illud, quod iam generatum est, dicitur prius generari. D.d. & silr̃ est de eo, quod corrumpitur. Et debes scire ꝙ iste processus in infinitum est in potentia non in actu. &, si nõ nullus motus fieret in eo omnino. Et, cum compleuit hanc declarationẽ, repetijt illud, quod declarauit, & dixit Ergo manifestũ est, etc.i. causa in hoc est, quia generatio est in magnitudine, & in tẽpore, & vtrũq; est diuisibile. D.d. ex quo sequitur quod illud, in quo generatur, impossibile est vt sit ita, quòd sit ꝑma pars magnitudinis, in qua incœpit motus generationis. Et non est intelligendum ex hoc, quòd non inuenitur prima magnitudo ex generato, quod est ex partibus diuersis. sed intentio eius est, quòd non inuenitur prima magnitudo ex generato ex magnitudine, in qua ĩcœpit generatio, & magnitudo, quæ sit prima, s. quia non inuenitur prima magnitudo ex magnitudine rei, à qua incœpit generatio.

Partes magnitudinis, ex q̃bus gñatum gñatur, sunt diuersæ in spẽ. vide [illegible] c. 41.

Quasi sint gñabilia indiuisibilia, sẽtire, & itelligere.

Motus gñationis, & corruptionis est cõpositus ex transmutatione in qualitate, & trãsmutatione in substantia. [illegible]

Finis trãsmutationis in gñatione est de alia specie motus.

Gñatio ĩ tribus modis.

Diuisio in motibus [illegible] loco & q̃ [illegible] [illegible] & 30 & in cõ 40.

a Quæritur [illegible]

Documentũ

Caput Tertium. De Finito, & Infinito in motu.

QVoniam autem qē id, quod moueť, in tempore mouetur, & in pluri maior magnitudo, in infinito tempore impossibile est per finitam moueri non eandem semper, & illius aliquid, quod moueť, sed in toto totam. Quod igitť, si quid moueatur æque velociter, necesse est finitum in infinito moueri, manifestum est. accepta enim parte, quæ mensurabit totam, in tot æqualibus temporibus, quot partes sunt, per totam motum est. Quare, quoniam hæ finitæ sunt, & quanto vnaquæq; et numero omnes, & tempus vtiq; erit finitū. toties enim erit tantum, quantum partis tempus multiplicatum secundum multitudinem partium.

Et, quia omne motum mouetur in tempore, et in maiori tempore mouetur per maius spatium, impossibile est vt i tempore infinito moueatur motu finito, sine eo, quòd motus sit idem semper, & erit motum, quod mouetur, quoddam illius motus, sed mouetur ipso toto in eo toto. Quoniam manifestum est quòd, si aliquid fuerit æqualis velocitatis in motu, necesse est quòd per finitum moueatur in infinito. quoniam, cum fuerit accepta aliqua pars, quę mensuret ipsum totum, mouebitur per illud totum in tempore æquali. Ergo, si illæ partes omnes fuerint finitæ, & quantitas cuiuslibet earum, & numerus omnium, necesse est vt tempus etiam sit finitum. quoniā numerus eius erit secundum tempus partis, cuius fuerit duplicatum per numerum partium.

60 Iam declarauit hoc, cū declarauit ꝙ omnis magnitudo, & omne tempus est diuisibile semper. sed illa declaratio ibi fuit per accidēs. et ideo vult perficere de hoc nā declaratio, qua vsus est ibi, hic, non distinguit inter motum æqualem, & diuersum, & inter diuisiones finiti, & infiniti. Et dixit Et, quia omne motum mouetur i tempore, & incœpit ab hoc, quia, si homo non 50 concederet ꝙ omnis motus est in tempore, non posset dicere ꝙ pois motus finitus est in tempore finito. Et, quia fit impossibile apud ipsum motum esse non in tēpore & hoc manifestū est per se, & induxit hanc propositionem quasi partem præcedentis, induxit aliam partem, quę est causa in consecutione eius, quod vo- lunt declarare et dixit & in maiori tempore, &c. & cū posuit hoc fuit impossibile esse, &c. D. posuit hic conclusionem & fuit sine eo, ꝙ motus, &c. i. impossibile est vt motus moueatur in tempore infinito vno motu, nisi ille motus fuerit semper, & infinitus in tempore infinito sed ille motus fuit semper, & infinitus in tempore infinito. D.d. & erit motum, non quia mouetur, &c. i. si illud motum non attribuatur tempori infinito, quia est vnum, et mouetur in quodam illius motus infiniti, & hoc fm perpetuitatem. Et addit hanc conditionē præseruando se a corpore celesti quia moueť quoddā motus infiniti in quoddam temporis infiniti. & ideo addit hoc, & d. sed mouetur, &c. i. & fm istud motū, de quo dicimus ꝙ impossē est vt moueatur motu finito in tempore infinito, non dicitur hoc in eo, nisi intelligendo ꝙ mouetur toto motu in toto illius temporis. Et, cū induxit in hoc sermone illud, quod est quasi præcedens, deinde induxit consequens, & incœpit declarare continuationem, & d. Qm manifestū est, &c. i. qm manifestum est, ꝙ istud motum aut erit æqualis velocitatis, aut diuersæ: si æqualis, declarabit ex hoc, quod dicam, ꝙ non mouetur motu finito, nisi in tempore finito. D. narrauit quo sequitur hoc, & dixit qm, cum fuerit accepta, &c. i. quoniam, cum posuerimus aliqd moueri motu terminato per spatium terminatum. v. g. per spatium HB, & deinde accepimus ex hoc spatio partem, manifestum est ꝙ pertransiuit illam partē in parte temporis, in quo pertransiuit totum spatium, & ꝙ, cum pertransiuit illud idem spatium, pertrāseundo omnes illas partes æquales, in quas spatium est diuisum, quod etiam pertransiuit eas in tēporibus æqualibus, quorum numerus est, sicut illarum partiū: cum necesse sit vt numerus temporum sit sicut numerus partium spatij, & vt tempora sint æqualia, quia partes sunt æquales, & motus est æqualis. Deinde dicit. Ergo, necesse est, si illæ partes, &c. i. &, cum necesse sit vt numerus partium temporis, in quo totum motum moueť, sit finitus, et vtraq; pars est finita, cū sint æquales partibus spatij, et partes spatij sunt finitę, necesse est vt tēpus cōpositū ex illis partibus finitis sit finitū. nam cōpositum ex partibus finitis i magnitudine, et numero æqualibus est finitum necio. D.d. qm numerus eorum, &c. i. qm numerus partium, ꝙ sunt duplæ partis spatij mensurantis illud, sit numerus duplorum partis tpis, in quo pertrāsierunt illud spatiū. i. quod, si in spatio fuerit decuplum illius partis, & in tpe etiam erit decuplū partis, in qua motum pertransiuit partes spatij.

Sed &, si non æque velociter, refert nihil. Sit. n. in qua A, & B, spatiū finitum, ꝙ quod motum sit in infinito tēpore, & tempus infinitū, in quo CD. Si igit necesse est prius per alterū altero motum esse: hoc aūt manifestū est ꝙ temporis in priori, & posteriori p alterum est motū: semper. n. in pluri per alterum erit motū, siue æque velociter, siue nō æque velociter mutetur, siue intendatur motus, siue remittatur, siue maneat, nihil minus. Accipiatur igitur spatij AB aliquid, quod sit AE, quod mēsurabit AB. Hoc itaq; in aliquo infiniti absolutum est tempore. in ifinito. n. non est possibile. totum. n. in infinito. Et rursus alterum, si cœpero quantum est AE, necesse est in infinito tēpore. totum. n. in infinito: & sic accipiendo. Quoniā igitur infiniti qdem nulla pars est, quæ mensuret: (impossibile. n. est infinitum esse ex finitis, et æqualibus, & inæqualibus, ꝓpterea ꝙ mensurabuntur q̄ finita sunt multitudine, et magnitudine à quodā vno, siue æqualia sint, siue inæqualia, definita aūt magnitudine nihil minus: spatium aūt finitum quàtus AE mēsurat:) in finito tempore AB mouebitur. Sic autem & in quiete. Quare neq; fieri, neque corrumpi possibile est semper aliquid vnum, & idem.

Et, si etiā fuerit inæqualis velocitatis, non est

est in hoc dria. Sit igitur AB longitudo, per quam est motus, finita, & sit per quā res mouetur in infinito, & sit tempus infinitū CD. Cum igitur necesse est vt quiddam moti moueatur ante quiddam: & hoc manifestū est, quia priori, & posteriori ex tempore mouetur vnum post aliud: quia in maiori semper motum est aliud à præcedenti, siue transmutatio eius fuerit æqualis in velocitate, aut nō æqualis, & siue motus eius augmētetur, aut diminuatur, & non minus si remanet in eadem dispositione. Accipiatur igitur ex longitudine AB aliqua pars, & sit AH, quæ mensuret AB. Ista igitur pars in quo tempore fuit de tempore infinito? qm ꝙ impossē est vt sit infinitum: qm tota mēsuratur in infinito. Et, si etiam acceperimus aliam partē fm mensuram AH, necesse est vt sit in tempore finito, quia totum fuit in infinito: & sic fecerimus in eis, q̄ accepimus ex eo. Quia aūt ex infinito nō est aliqua pars oīno, ad quā mensuretur: qm infinitum impossē est vt sit compositum ex finitis æqualibus, aut inæqualibus: &, cum finita fuerint, numerus, aut magnitudo, mensurabit illa vnum, siue fuerint æqualia, & non minus si fuerint inæqualia, postq̄ fuerint terminata in magnitudine saltem: & longitudo finita est longitudo, quæ mensuratur ab aliqua mensura vt AH: ergo in tempore finito necesse est aliquid ad illud moueri per longitudinem AB. Et sic' est de generatione. Vnde sequitur ꝙ impossibile est idem generari, & corrumpi semper.

Demonstratio, probans quòd, si magnitudo est finita, ꝙ tempus infinitum esse non potest.

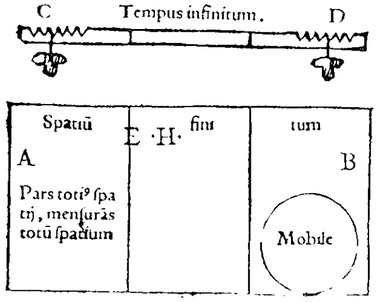

61 Cum declarauit ꝙ impossibile est vt spatium finitū pertranseatur in tempore infinito in moto æqualis velocitatis, dicit ꝙ similiter est in moto inæqualis velocitatis, etc. i. & indifferenter, sive motū fuerit æqualis velocitatis, sive non. Deinde incœpit declarare hoc, & dixit Sit igitur AB, &c. i. sit igitur longitudo finita, per quam est vnus motus finitus, qui est i tempore infinito, longitudo AB, & sit tempus infinitum tempus CD. Deinde præposuit ad hoc declarandum propositionem necessariam in hac prædicta declaratione, sed non prædixit eam prius, confidendo quemlibet considerantem habere eam in mente, & dixit Cum igitur necesse est, &c. i. &, cum hoc posuerimus, & communem et aliam propositionē notam, & est ꝙ necesse est vt in eodem motu quoddam moueatur ante quoddā, v. g. in motu qualitatis quędam partes ante quasdam, & in quantitate quędam partes quantitatis ante quasdam, & in vbi sibi, i. ꝙ motū mouebitur quibuslā partibus motus ante quasdam. Et nō intendit partes rei, quæ est subiectum motus, i. individuum subsistāţ motum. quoniam hoc nō est verum de eo in omnibus motibus, ꝙ quædam partes eius præcedunt quasdam. hoc enim non verū, nisi in qualitate, & sibi in generato dissimilium partium: in motu vero locali, aut motu augmenti non. partes. n. illorum motuum sunt in toto motu, quemadmodū totus motus est in toto. Sed et quia motus habet duplex subiectum, i. genus prædicamentorum, in quo est motus, & substantiam subiectam illi genere, & vtrūq; dicitur esse motus, intelligendum est hic per motum naturam subiectam motui, non individuum substantiæ deferens illud. [a] D. induxit illud ex quo apparet hoc perfecte, & dixit et hoc manifestum est, &c. i. & hoc, ꝙ motu quiddam est post quiddā manifestum est. nam in tpe priori erit prius eo, et in posteriori posterius. qm, quia tempus habet prius, & posterius, ideo motum i eo habet prius, posterius. D.d. qm in maiori, &c. i. qm in maiori tempore erit motū aliud à priori, quod est in minori tempore, sive fuerit æquale in velocitate, aut inæquale. & dixit hoc, quia hæc propositio est vera in vtraq; declinatione, i. in declinare hoc de motu, ꝙ est equalis velocitatis, & diuersę velocitatis. [b] Et, quia illud, quod est diuersæ velocitatis inuenitur in tribus modis: aut enim crescit, aut diminuitur, aut in vtroq; modo: et hoc est inæquale in eis, i. cū hoc, ꝙ partes motus sint quædam ante quasdam, dixit &, si motus eius, &c. i. & hoc, ꝙ quædam partes præcedunt quasdam, inuenitur etiam in diuersis hoc modo diuersitatis, non minus q̄m in æqualibus. Et sibi est intelligendum hoc, si quandoq; crescit, & quādoq; diminuitur. Et, cum dixit &, cum necesse est vt quiddam moti sit ante, deide accidit et declarare hoc, induxit consequēs, & dixit Accipiatur igitur ex longitudine AB aliquā pars. i. longitudo, quam primo posuit, & quasi d. &, cum posuerimus longitudinem finitam, s. AB, in tempore infinito, s. CD, & fuerit positum nobis ꝙ quædā partes motus, & motū præcedunt quasdā accipiamus ex hac longitudine, quam posuimus, i. AB, aliquā partem mensurantem illam, & sit AH. Deinde d. Ista igitur pars, etc. i. ista igitur pars mensurās in quo tēpore tēporis infiniti fuit accepta? nam impossē est vt tempus sit infinitum, i. tempus in quo motū pertransiit hanc partē: qm totum istud spatiū pertransiit in tpe infinito. sed est impossē vt pars, & totū pertranseant in eodem tēpore. D.d. Et, & ti acceperimus, &c. i. si igitur acceperimus ex illo spatio aliā partem æqualē parti AH, quam posumus mensurare spatium, necesse est vt motū pertranseat hāc partem, & in tpe finito, nā iam posuimus motū pertransire ipsam in tpe infinito, & indifferenter, sive posuerimus ꝙ motus eius per hanc secundā partem fuerit velocior, aut tardior q̄ motus eius per aliam partem, aut æqualis. D.d. si igitur acceperimus, &c. i. sibi, si diuiserimus tertiam mensurā æqualem primæ, sequitur vt motum pertranseat illam in tempore finito &, cum sic fecerimus, in diuisione consumetur spatium, & congregabitur ex partibus, in quas diuidit illud spatium, numerus terminatus finitus, & ex tempo- ribus, in quorū vnoquoq; pertransit vnamquāq; partiū spatij: [c] & quod cōponit ex finitis est finitum:

& necesse est ergo ꝙ tempus, in quo hoc pertransit totum spatium, est finitum nēcio. & hoc intēdebat, cum dixit, &, cū sic fecerimus, &c. t. & silr, cum fecerimus diuidēdo spatium, necesse est tempus diuidi in partes æquales in numero partibus spatij: & si partes temporum non fuerint æquales in se: & erit tēpus congregatum finitum, qm̄ pōt mensurari per partem eius. & infinitum nullam habet partem, à qua mēsureť. nam infinitum impossibile est componi ex finitis æqualibus, aut inæqualibus. & tam possumus ꝙ istud tempus cōponit ex finitis. D. d. cum finita fuerint numerus, &c. i. & cū numerus, & magnitudo, qui cōponuńt ex finitis, mensurant ab vno, siue fuerint æqualia, siue inæqualia. Et ordinatio ista; propōnum est talis. Qm̄ primū potest ꝙ infinitum impossibile est mensurari à sua parte. D. dedit causam in hoc, & est quia infinitum non componitur ex finitis æqualibus, aut inæqualibus. D. induxit aliam propositionem, & est ꝙ magnitudo finita, aut numerus finitus possunt mensurari à sua parte, siue magnitudo, aut numerus componantur ex æqualibus, aut inæqualibus. Et sic syllogismus componitur in secunda figura tali modo. Tempus, in quo motum pertransit hoc spatium, potest mensurari à sua parte, cum sit compositum ex partibus finitis, licet non æqualibus: & tempus infinitum non potest mensurari ex sua parte: ergo tempus, in quo motum inæqualis velocitatis pertransit spatium finitum, non est infinitum. & hoc est inconueniens. Ipse autem vī quasi non ordinare istum syllogismum hoc modo, sed possit post has duas propositiones, ꝙ longitudo, in qua transmutatur transmutatum mensuratur à sua parte. & hoc intendebat, cum dixit & longitudo finita mensurať ab aliqua mensura vt A H. Deinde d. ergo in tēpore finito, etc. i. qm̄, cum ista transmutatio mensureť à sua parte: & silr tempus, i quo est motus, per mensurā magnitudinis ex rebus finitis. Tempus igitur, in quo transmutatio fit, mensuratur à sua parte: & quicquid mensurať à sua parte est finitum: ergo hoc tēpus est finitum. D. dixit Et silr de generatione, t. qm̄ impossibile est aliquid generari generatione finita i tempore infinito: generatio. n. est transmutatio in magnitudine. & ideo potēsta istius declarationis est vis declarationis, quæ communis est modis ofum transmutationum, ſ. quatuor, sunt. n. corpora. Et in libro Ioannis loco huius dictionis generatio ponebatur hæc dictio quies. Et, si hoc fuerit, tunc intentio erit ꝙ ita est de quiete in hoc, sicut de motu. Qm̄, cum quies sit priuatio motus, qui innatus est existere in quiescente: & motus finitus impossibile est vt sit in tempore infinito: ergo & quies finita impossibile est vt sit in tempore infinito. Dixit Ioānes. & quidam intelligunt hic per quietem ire ad quietem. & dixerunt hoc, nam quies non determinatur, nisi per tempus. D. d. Vnde sequitur ꝙ impossibile est, &c. i. qm̄ generatio, & corruptio, quia finitæ videntur: & transmutatio finita est i tempore finito: ergo nihil generatur semper, aut corrumpitur semper. aut intendit ꝙ, cum fuerit positum aliquid transmutari trāsmutatione finita in tempore infinito, tunc illud generabitur, & corrumpetur infimul semper, cum neutra transmutatio habeat tempus proprium. Et, cum fuerit declaratum impossibile esse transmutationem finitam esse in tempore infinito, sequitur vt nullum idem generetur, & corrūpatur insimul temp. Et non intēdit ꝙ hoc esse est impossibile: quia declaratur per hoc ꝙ primum est impossibile. nā hoc esse impossibile manifestius est quàm illud esse impossibile, quod acceptum est in declaratione istius. sed induxit ipsum hoc modo innuendo aliud impossibile contingens huic, & est generabile, & corruptibile semper generari, & corrumpi insimul, & quasi d, &, cum hæc positio fuerit verificata, aufertur impossibile contingens cōtradictoriæ eius. ex quo appāret cōfirmatio istiꝰ sermōis, sicut appet destructio suę cōtradictorię.

Eadem aūt ratio est & ꝙ neq; in finito tēpore per infinitum poſe est moueri, aut gescere, siue regulariter moueať, siue irregulariter. Accepta. n. quadam parte, quæ metieť totum tēpus, in hac quantum aliquod ptranſibit ipsius magnitudinis, & nō totam. in toto. n. totam, & rursus in æquali aliam, & in vnoquoq; silr, siue æqualis sit, siue inæqualis ei, quæ est à principio. refert aūt nihil, dūmodo sit finitum quoddam vnaquęq;. manifestum. n. est ꝙ cōsumpto tempore infinitū non cōsumetur, finita ablatione facta, & per ipsum q̄tum, & ipsum quoties. quare nō trāsibit in tpe finito ītinitū. nihilq; refert magnitudinē, versus alteram, aut versus vtrāq; partem esse infinitam. eadem enim erit ratio.

Et eadem rōne ratiocinatur ad hoc ꝙ impossibile est etiā infinitum mouerī tempore finito, aut quieſcere, siue motus fuerit æqualis, aut diuersus. Nam, cum accipietur aliqua pars, quę mensuret totum tempus, tunc in illa parte mouebitur per aliquam partē illius spatij non per totum. per totum. n. mouetur in toto tempore. & in æquali mouebiť etiam per aliam partem, & i vnaquaq; partium similiter, siue fuerit æqualis præcedenti, aut inæqualis. nulla. n. est dr̄ia in hoc solummodo, ꝙ vnaquęq; illarum partium sit finita. vī manifestum est ꝙ, cum tempus consumitur, non consumitur infinitum. partitio. n. est finita in mensura, & in numero. ergo non mouebiť infinitū tempore finito. & nulla dr̄ia est siue illa mensura fuerit finita altera parte, aut infinita vtraq; quoniam eadem est ratio.

Demonſtratio, probans, ſi tempus eſt finitū, quod magnitudo non poteſt eſſe infinita.

Potes autem et per literas, ut & in priori demonſtrare. Aduerte tn̄ Auerroē in hac demōſtratione aſſumere ipſum mobile infinitum, cum tn̄ finitū aſſumi debeat.

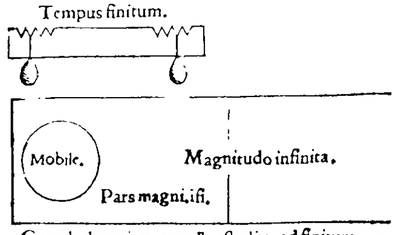

Cum declarauit ꝙ impoſe est aliquod finitum mouerī per ſpatium finitū in tpe infinito, declarat etiam ꝙ impoſe eſt vt aliquod infinitum moueai in tempore finito. nam nēcium est vt ifinitum moueatur per spatiū infinitum. ergo ſequitur aliquid pertranſire ſpatiū infinitum in tēpore finito, et hoc eſt conuerſum eius, quod prius

prius declarauit esse ſpoſſibile, ſ. aliquid pertrāſire ſpatium finitum tempore infinito. Et, quia hæc duo sunt ſimilia, & eadē est declaratio in eis, ſcilicet aliquid moueri per ſpatium finitum in tempore infinito, aut aliquid moueri per ſpatium infinitum in tempore finito. nam illud, quod illic fecimus, diuidendo ſpatium finitum, ex quo ſequitur tempus eē finitum, faciemus hic diuidendo tempus, & ſequitur ſpatiū esſe finitum. Et ideo d. Et eadem ratione, &c. t. qm̄ impoſſibile est infinitum moueri in tempore finito, ſequitur. n. ipsum moueri per ſpatium ſinitum in tempore finito. D. d. Nā, cum accipietur aliqua pars, &c. t. et demōſtrato illius. qm̄, cum poſuerimus motum infinitum in tempore finito, & acceperimus aliquam partem illius temporis, tūc motum mouetur in illa parte per aliquam partem ſpatij. nam impoſſibile est vt per idem ſpatium mouetur in parte, & in toto temporis. D. d. & in æquali etiā mouebitur per aliam partem, &c. t. deinde, ſi poſuerimus ipſum moueri in altam partem temporis æqualem primæ parti menſuranti, deinde in tertia, deinde ſ quarta, & silr i vnaquaq; partium temporis donec tempus conſumatur, tunc congregabuntur ex hoc ſpatia finita menſura, & numero, et indifferenter ſiue motus eius in illis partibus fuerit æqualis, aut diuerſus. Et hoc intendebat, cum dixit ſiue fuerit æqualis præcedenti, aut inæqualis. idest ſiue motus eius in ſecunda parte fuerit æqualis motui eius in prima, aut inæqualis. Quoniam non est differentia inter hoc, quòd ſit æqualis, aut inæqualis in illis temporibus æqualibus: cum vnaquæq; partium ſpati, quas motum pertrāſit in illis tēporibus fuerit finita. qm̄ congregatum erit finitum, licet motus non ſit æqualis in ſe. D. d. vnde manifeſtum eſt, &c. idest manifeſtum est igitur ex his ꝙ, cum tempus conſumetur per motum illius motī per vnamquāq; partū æqualium parti menſuranti, quòd illud, per quod mouetur, non conſumetur. nam infinitū mouetur per ſpatium infinitum. D. d. partitio enim est finita. idest & declaratū est ſuperius, qm̄ neceſſe est ſpatium, p quod est motus, conſumi. nam partes omnes, per quas motū mouetur in illo tempore, ſunt finitæ menſura, et numero, ſ. qm̄ vnaquæq; est finita in ſe, et numerus omnium est finitus. ſed poſitum est eas esſe infinitas. & hoc est impoſſibile. Deinde dixit ergo infinitum non mouetur in tempore finito. idest declaratū est igitur ex hoc, ꝙ aliquod infinitum non mouetur in tēpore finito. qm̄ ſequitur ex hoc vt aliquod infinitum moueatur p ſpatium finitum: & ſic aliquid mouetur per ſpatiū minus ipſo, quod est impoſſ. Et debes ſcire ꝙ ex hoc apparet ꝙ impoſſibile est infinitū moueri oīno. nam ꝙ non mouetur tēpore infinito neceſſe est ipſum moueri ſemper temporibus finitis ſm̄ continuationem, & perpetuitatem. D. d. & nulla est differentia, &c. t. qm̄ ſequitur motum pertranſire ſpatium infinitum in tempore finito, dico ergo ꝙ ſequitur ex hoc, vt motus eius ſit in toto tempore vnus, ſ. motus infinitus.

His autē demonſtratis, manifeſtum est ꝙ neq; finitam magnitudinē infinitū contingit trāſire in finito tēpore propter cādem cām. in parte. n. tēporis finitā tranſibit, & in vnaquaq; ſimiliter: quare in toto finitam.

Hoc qdem declarato manifeſtum est eſſe impoſſe etiam magnitudinem finitam ptranſire infinitum in tēpore finito, propter illam eādem cauſam. ſ. qm̄ in parte temporis pertranſit finitum, et in vnaquaq; partium ſimiliter: ergo in toto pertranſibit finitum.

Cum declarauit ꝙ impoſſibile eſt aliquod finitum pertranſire ſpatium finitum tempore infinito, neq; aliquod infinitum in tempore finito, dixit ꝙ ex hoc paret conuerſum primi eſſe impoſſibile, quod eſt aliquod finitum pertranſire magnitudinem infinitā in tempore finito. Nam, cum tempus diuidetur in partes æquales, ſtatim ſpatium erit ſilr ſm̄ illum numerum, ſiue motus fuerit æqualis, aut inæqualis. ex quo ſequitur ſpatium eſſe finitum. D. d. propter illam eandem cauſam. t. & manifeſtum eſt ex illa eadē propoſitione, qua vſi ſumus in prædictis declarationibus, ſ. dicente ꝙ in parte temporis mouebitur per partem ipſam finitam. impoſſibile. n. est totum, & partem pertranſire in eodem tempore. D. d. &, ſimiliter in vnaquaq; partū, idest partium temporis æqualium primæ. D. d. ergo & in toto, &c. idest ergo neceſſe est vt motum pertranſeat in toto tempore finito ſpatium finitum.

Qm̄ autem finitū non tranſibit infinitā in finito tpe, manifeſtum est ꝙ neq; infinitū finitam. ſi. n. infinitum finitā, neceſſe est & finitam tranſire infinitū. nihil. n. refert vtrumuis eſſe id, quod mouef. vtroq;. n. modo finitum trāſibit infinitū. Cū. n. moueat infinitum, in quo est A, erit aliqd ipſius ſm̄ B finitū, vt C D. & rurſus aliud, & aliud, & ſemp ſic. quare ſilr accidet infinitū motum eſſe p finitum, & finitum tranſiſſe infinitum. Neq;. n. fortaſſis poſſe est aliter infinitum moueri p finitum, q̄ ꝙ finitum tranſeat infinitū, aut latione vtendo, aut mouendo. quare, qm̄ hoc impoſſibile est, non tranſibit infinitum finitum.

Et, cum finitum non pertranſeat infinitū in tēpore finito, manifeſtum est per ſe ꝙ neque etiam infinitum pertranſit finitum. ſi. n. infinitum pertranſit finitum, neceſſe eſt finitum pertrāſire infinitum. Qm̄, cum moueať infinitum, ſ. A, tūc quiddam eius erit in B finito, v. gr̄a C D. & erit etiā aliud ex eo poſt aliqd, & ſic ſemp. ex quo ſequī vt infinitum moueatur per finitum, & finitum pertrāſeat infinitum. Qm̄ vī mihi ꝙ impoſſe est infinitū moueri p finitum alio modo, niſi vt finitū ptranſeat infinitum, aut curſu, aut menſuratione. &, cum ſit hoc impoſſibile, eſt impoſſibile, infinitum pertranſire finitum.

Demonſtratio, probans quòd mobile infinitum non poteſt pertranſire magnitudinem finitam in tempore finito.

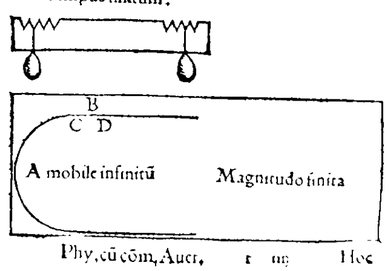

Phy. cū cōm. Auer. t m̄ Hoc

64 Hoc est Quartum quæsitū. & est ꝙ motū infinitum non pōt pertransire ipatiū finitū, sicut declaratum est: qm̄ impossibile est mouerī tēpore finito. Et dixit Et, cum finitū, &c. & modus continuationis in eo est. qm̄, quia declaratum est finitum non pertransire spatiū infinitum in tempore finito, declaratū est ipsum nō pertransire finitum oino. Nam, si pertransiuerit, pertransibit in tempore, quod tam desijt: & quod est tale, est finitum. &, cum declaratum sit ꝙ finitum non pertransit oino spatium infinitum: manifestum est ꝙ motum infinitum non pertransibit spatium finitum. D. dedit rōnem super hanc continuationem, & dixit si. n. infinitum pertransibit finitum, &c. i. & declaratum est ipsum nō pertrāire illud. qm̄, si infinitum ptransibit finitum, pertransibit illud in tempore finito: sed declaratū est ipsum non pertrāsire illud in tempore finito: ergo oino nō pertransibit illud. D. induxit exemplificationem, qua certificatur hoc, & dixit Quoniam, cum infinitum, s. A moueatur, &c. i. & ista cōsecutio est vera. quia, cum posuerimus ꝙ infinitum pertransit spatium finitum, s. A, tunc quiddam infiniti erit in hoc spatio, quod est B, & erit hoc quiddam æquale huic spatio. sit igitur hoc quiddam C D. Et, cum posuit quod necesse est vt pars finita moti infiniti sit in spatio finito, per quod mouetur, & vt illa pars sit æqualis spatio finito, & dixit & erit etiam aliud, &c. i. & necesse est, cū istud motum infinitum transleratur, vt illa pars eius etiam sit æqualis spatio, per quod mouetur alia à prima parte, & per secundam etiam certa pars, & sic semper. D. d. ex quo sequitur, &c. i. qm̄, quia spatium superponi rei motæ, & minus mensurat maius, necesse est, cū motum fuerit maius spatio, vt mēsuretur motum à spatio. &, cum motum fuerit minus spatio, necesse e vt motū mensuret spatiū. & non erit dīa inter hoc, ꝙ infinitum pertrāeat spatium finitum, & inter hoc, ꝙ finitū pertrāseat spatium infinitū, quod est impossi. s. qm̄ in motu infinito necesse est mensurari per spatiū finitum, & motu finito mēsurare spatium infinitum. qm̄ nulla differentia est in hoc, ꝙ mensuret spatium: sed mensurans in motu finito per spatium infinitum est motū: & mensurans motum infinitum per spatium finitum est quietens. Deinde confirmauit hoc, & dixit Quoniā mihi videtur, &c. i. qm̄ impossibile est imaginari ꝙ motū infinitum pertrāeat sm totū finitum, alio modo ab eo, quo imaginatur ꝙ motum finitum pertrāeat spatium finitum. Si igitur hoc fuerit impossibile, illud erit impossibile. i. sm quod imaginatur ipsum pertransire illud curtu, aut mensuratione. Et induxit hoc diffinctiuam, aut, quoniam motum finitum, cum pertransierit spatium infinitum, pertransibit illud curtu. &, cum motum infinitum pertransiuerit spatium finitum, pertransibit illud mensuratione, non cursu. & non est differentia inter istos duos pertransitus in hoc, quod impossibile sequatur.

At vero neq; infinitum in finito tempore transibit infinitū. li. n. infinitum, & finitum. inest. n. infinito finitum. Amplius autem & tempore excepto eadem erit demonstratio.

Neq; infinitum pertransit in tempore finito infinitum. qm̄, si pertransit infinitum, pertransibit etiam finitum. qm̄ in infinito est finitum. Et cum hoc consyderatum fuerit de hoc sm tēpus, tūc proueniet ex demōstratione.

65 Hæc est Quinta declaratio, & est de illo, quod remanet ex diuisione eius motū infinitum moueatur tēpore finito. qui illud, quod est tale, aut moueī per spatium infinitum, aut finitum, s. vt moueatur infinitum p infinitum in tēpore finito. Et dixit qm̄, si pertransiuerit infinitum, pertransibit etiam finitum, s. qm̄, cum positū sit infinitum pertransire spatium finitum in tempore infinito, necesse est vt finitum pertranseat spatiū ifinitum in tempore finito. quod est impossibile, vt declaratum est. D. d. quoniam in infinito est finitum, i. & necesse est, cum infinitum pertransiuerit infinitum in tempore finito, vt finitum pertrāseat infinitum. quoniam in infinito pertransito est pars finita necessario, quæ ptransit spatium infinitum in tempore finito. Deinde dixit Et, cum etiam consyderatum fuerit sm tempus, &c. i. prouenit etiam demōstratio, ex qua declaratum est ꝙ impossibile est infinitum mouerī tempore finito. et illa demonstratio est per diuisionem temporis: quoniā per diuisionem temporis diuiditur ipatium. Si igitur tempus fuerit finitum, & spatium erit finitum: sed quia positum est ipsum esse infinitum, hoc est impossibile.

Qm̄ autem neq; finitum infinitum transibit, neq; infinitum finitum, †{ neq; infinitū} in finito tēpore mouetur, manifestum est ꝙ neq; motus erit infinitus in finito tempore. quid. n. refert motum. aut magnitudinē, infinitum facere? necesse. n. est, si vtrūuis, & alterum esse infinitū. omnis. n. latio in loco est. † a. 1 ne p finitū illatū

Et, cum sit impossē finitum moueri p infinitum, aut infinitum p finitum, aut infinitum in tempore finito, manifestum est ꝙ motus infinitus non erit in tempore finito. non. n. est differentia inter hoc ꝙ motus sit finitus, aut magnitudo. qm̄ necesse est, si alterum fuerit infinitum, vt reliquum sit infinitum. omnis enim translatio est in loco.

Cum declarauit ꝙ impossibile est aliquod finitum 66
mouerī per finitum infinitum i tempore finito, aut aliquod infinitum in tempore finito, siue spatium fuerit finitum aut non fuerit, declaratur impossibile esse vt motus infinitus sit i tempore finito. Quoniam hoc aut erit per spatium, aut per rem motam. si autem per spatium, tunc aliquod infinitum mouebitur per spatium infinitum in tēpore finito. si vero infinitas in motu fuerit per rem motam, tunc aliquod infinitum mouebitur in tempore finito, aut per magnitudinem finitam, aut infinitam: sed hæc destructa sunt: ergo destructum est aliquem motum infinitum esse i tempore finito. et hoc intendebat declarare supernus. & ipse vtetur hoc tanq; fundamento in Septimo. Et dixit Et, cum sit impossibile, &c. i. et, cum sit declaratū, qm̄ impossibile est motum infinitum pertransire spatium infinitum in tempore finito, aut motum infinitū spatium finitū, vel infinitum in tēpore finito, manifestū est ex hoc, qm̄ impossē est vt motus infinitus sit in tempore finito. D. declarauit consecutionem, & dixit non. n. est dīa, &c. i. qm̄, cum sit impossibile vt motū finitum moueat per spatium infinitum in tempore finito, aut motum infinitum in tēpore finito, manifestum est, ꝙ impossibile est vt motus infinitus sit in tēpore finito. qm̄, si fuerit infinitus, aut erit per magnitudinem ifinitam, aut motum infiniti: sed hæc duo sunt impossibilia: ergo impossibile erit, vt motus infinitus sit in tempore finito. D. d. nō enim est dīa, &c. i. cum non sit dīa, siue ponat ꝙ motus infinitus est in tēpore finito, aut ꝙ magnitudo infinita mouetur in tempore finito. D. d. quoniam necesse est, &c. i. quoniam necesse est, si motus fuerit infinitus, vt magnitudo sit ifinita, aut illa, p quā est motus, aut

aut illa, quæ mouetur. & similiter, si alterum istorū fuerit infinitum, motus erit infinitus. D. d. omnis enim translatio est in loco, i. et ista etiam cōsecutio est in motu locali, s. quoniam, cum fuerit positum ꝙ motus in loco est infinitus, necessario erit magnitudo infinita, aut illa, per quam est motus, aut locus, & motum insimul. Similiter, si alterum istorum fuerit infinitum, motus erit infinitus, sed, cum motum fuerit infinitum, spatiū erit infinitum: & non conuertitur. Vtrum autem, si augmentum fuerit infinitum, magnitudo erit infinita, similiter &, si alteratio fuerit ifinita, alteratum erit infinitum, consyderandum est. & non apparet sicut in trālatione. & ideo dixit post, omnis enim translatio est in loco. vnde opinandum est ꝙ hoc nomine motum vtitur in hac declaratione proprie, s. in loco. & in vltimo istius tractatus declarabitur simpliciter. quoniam impossibile est ꝙ aliquis motus quatuor motuum sit nisi motus præter translationem circulārē.

Documētū.

In hoc. 6. text. 92. & 93.

Caput Quartum. Eodem pacto esse in eo, quod in Quietem tendit, et in Quiete, ut etiam in motu, quod scilicet non detur in eis Primum.

QVoniam autem omne aut mouetur, aut quiescit, quod aptū natura est, qm̄ aptum est, & vbi, & quo pacto, ne cesse est omne, quod stat, cum stat, moueri. si enim nō mouetur, quiescet, sed nō cōtingit vt ad quietem tendat quiescens.

Et, quia omne aut mouetur, aut quiescit, s. quod innatum est, & quo, & sm quod, necesse est vt cessans, cum cessat, moueatur. nam, si omnino non mouetur, quiescit. & impossibile est vt quiescens sic tendat ad qetem.

67 Cum declarauit prius ꝙ neq; in motu, neque in primo tempore, quod superponitur motui, non inuenitur primum naturaliter, s. primus motus, aut primum tempus, cum motus, & tempus semp sint diuisibilia, vult nunc declarare ꝙ ita est in re ad quietem, & in ipsa qete, sicut in motu, s. quoniam nō inuenitur prima quies naturaliter in re quiescente, neq; primū tempus, quod est pars temporis, in quo quiescens quiescit, s. temporis æqualis quieti: similr neq; inuenitur primum tempus, in quo motum vadit ad quietem, quod dicitur cessatio. Et incepit declarare prius hoc in cessante, & dixit Et, quia omne, &c. i. & quia omne, de quo vere dicitur ipsum esse aut quiescēs, aut motū, est illud, quod innatum est recipere motū, & quietem, & est in loco, in quo innatum est recipere motum, & quietem, & in dispositione, sm quam innatum est recipere motū, & quietem. Et dixit quod inatū est mouerī. nam illud, qđ non est innatum mouerī, verbi g. punctus, non dicitur quiescere, aut mouerī. Et dixit & quo. nam illud, quo mouetur, mouetur in re diuisibili: &, cum fuerit in instanti, non dicitur quiescere, neq; mouerī. Et dixit et secundum quod. vt distingueret inter illud, quod mouetur in potentia, & illud, quod mouei in actu, s. rē motā 60 eē in potētia, aut in actu. si. n. fuerit in potentia, erit mota in potētia, & erit innata mouerī in potentia, &, si in actu, actu. Vel dixit hoc distinguendo inter motū, quo res mota īnata est mouerī, & īter illud, quo nō est innata mouerī. & est euidentius. Cum posuit hoc q̄si præcedens, dixit ergo necesse est vt cessans, &c. idest ergo necesse est in cessante, quod inuenitur in eo, quod mouetur, aut quiescat, non in eo, quod semper mouetur, vt, cum dicitur cessare, tunc dicatur mouerī: cum

Dispōnesqe ens, & mo : Vide etiā phy. t. cō. 16. & hic su pra. t. c. 30.

Tria expō.

5. da expō.

sit impossibile dicere tunc ipsum quiescere. nam, cum cessat, tendit ad quietem: & impossibile est vt illud, quod tendit ad quietem, sit quiescens.

Hoc autem demonstrato manifestum est quòd & in tempore stare necesse est. quod enim mouetur, in tempore mouetur: quod autem stat ostensum est mouerī: quare necesse est in tempore stare.

Hoc quidem declarato manifestum est ꝙ cessans cessat in tēpore. cum motū moueat in tpe: & sit declaratū ꝙ cessans est motū: ergo necesse est ipsum cessare in tempore.

Quia omne cessans est motum: & omne motum est 68
in tempore: ergo omne cessans est in tempore. minor autem declarata est, quoniā cessans est illud, quod innatum est moueri, aut quiescens non est sine altero: ergo omne cessans aut est motum, aut quiescens. sed non est quiescens: nam cessans tendit ad quietem: & quicquid tendit ad aliquid nō est in illo: ergo cessans nō est quiescens: ergo omne cessans est motum.

Amplius autem, si velocius quidem, & tardius in tempore dicimus, stare autem est velocius, & tardius.

Et etiam nō dī velocius, & tardius, nisi in tempore, cessatio est velocior, & tardior.

Omne cessans est aut velocius, aut tardius: & omne 69
velocius, aut tardius est in tēpore: ergo omne cessans est in tempore.

In quo autem tēpore primo id, quod stat, stat, in quouis huius necesse est stare. diuiso enim tempore, si in neutra quidem partium stat, neq; in toto: quare nō vtiq; stat id, quod stat. si vero in altera non vtiq; in primo toto stat. sm enim * vtrūq; in hoc stat, sicut dictū est, & in eo, quod mouetur, prius. Vt autem id, quod mouef, non est in quo primo mouetur, sic neq; in quo stat id, quod stat.

* a. 1. alitor.

Et primum tempus, in quo cessans cessat, necesse est vt in quolibet eius cesset. nam, si illud tempus diuidatur in duo, tunc si in neutra parte cesset, ergo neque in toto cessabit, ergo cessans non cessat. &, si in altera parte cessat, ergo nō totum est primū eius, in quo cessat. quoniam cessauit in alio: & est illa ps, vt dictum est de moto. Quemadmodum ergo in moto non est aliquod primum, in quo mouetur, similiter neque in cessante est aliquod primum, in quo cessat.

Cum declarauit ꝙ cessans cessat in tempore, vult de 70
clarare etiam ꝙ nō est primum tempus, in quo cessat. & videt ꝙ cessans sit idem cum moto omnimodo: sed non est verum: sed motum, & cessans sunt idem sm subiectum, & duo sm modum. corpus enim, cum accipitur sm qualitatem quiescentem, dī quiescens, &, cum accipiatur sm ꝙ habet qualitatem tranmutatam, dī motum. &, quia transmutatum in qualitate venit ad qualitatem mobilē, sm hoc dicitur motum. Motus igitur est motum, sm ꝙ transmutatur in alia qualitate,

& trans.

& transfertur in ea ad finem, ſm q̃ finis eſt complemẽ
tum tm̃ illius motus. ver.g. ſm q̃ tranſmutatur de albe
dine imperfecta in nigredinem. eſt autem ceſſans, ſm
q̃ trãſfertur ad quietem. &, quia quies accidit compie
mento ad quod eſt motus, ideo ceſſatio accidit moto.
& ideo ſunt vnum ſm ſubiectum, & duo ſm modum.
Alia dſia. Aut dicamus q̃ eſt ceſſans ſm partem habitam, et mo
tum ſm partem habendam. Dicit Et primũ tps, &c.t.
& neceſſe eſt vt ceſſans dicatur ceſſare in qualibet par
te temporis, quod eſt æquale ceſſanti. omne enim tem
pus eſt diuiſibile. Deinde incepit declarare hoc, & di
xit nam, ſi illud tempus diuidatur in duo, &c.t. & ne
ceſſe eſt vt ceſſans ceſſet in qualibet parte primi tẽpo
ris. ſi enim illud tempus diuidatur in duo æqualia, cum
omne tempus ſit diuiſibile, tunc ceſſans aut non ceſſa
bit in aliqua parte: & ſic non ceſſabit in toto illo tẽpo
re, quod eſt contra poſitum, aut ceſſabit in altera tan
tum. & ſic illud tempus non erit primum: cum non di
catur ceſſare in eo, niſi quia ceſſat in aliqua parte eius.
& hoc intendebat, cum dixit nõ eſt totũ primũ, in quo
ceſſat, t. & ſequitur hanc poſitionem, vt non ſit illud tẽ
pus totum, quod eſt compoſitum ex duabus partibus
primi, in quo ceſſans ceſſat. D.d. ceſſauit enim in alio:
& eſt illa pars. t. q̃m, ſi poſitum fuerit q̃ ceſſans ceſſet
in aliqua parte primi tẽporis, tunc illud tempus nõ erit
primum: q̃m ceſſauit in alio, antequam ceſſaret in illo
tempore. & illud aliud eſt aliud ab alia parte poſita: &
ſic illud tempus non erit primum. & intendit per hoc,
quod dixit & illa pars, partem primi temporis, in quo
poſitum fuerit ceſſans. Dein.d. vt dictũ eſt de moto, t.
q̃m declaratio eadem eſt in eis. nam, cum poſuerimus
primum tempus, in quo motum mouetur, & diuiſerimus
illud tempus in duo, & proceſſerimus hac via de
monſtrationis, ſequitur vt in hoc non inueniatur pri
mum æquale. & ideo dixit Quemadmodum igitur in
moto, &c.t. quemadmodum igitur in moto non inue
nitur ex tem, pore aliquod primum, in quo incepit mo
ueri, ſimiliter neque in ceſſante inuenitur aliquod pri
mum, in quo incepit ceſſare.

Neq; enim ipſius moueri, neq; ipſius ſta
re aliquid eſt primũ. Sit enim in quo primo
ſtat, in quo A B. hoc igitur impartibile qui
dem non contingit eſſe. motus enim non eſt
in impartibili, propterea q̃ motum eſt aliqd
ipſius: quod autem ſtat demõſtratum eſt mo
ueri. At vero, ſi diuiſibile eſt, in quauis par
tium ipſius ſtat. hoc enim oſtẽſum eſt prius,
quòd in quo ſtat primo, in quauis parte il
lius ſtat. Quoniam ergo tempus eſt, in quo
primo ſtat, & non impartibile: omne autem
tempus in infinita diuiſibile: non eſt in quo
primo ſtatur.

Quoniam neq; ex moto neq; ex ceſſante
eſt aliquod primum. Et demonſtratio illius
ſit illud, in quo primo erit ceſſans A B. im
poſſibile eſt igitur hoc eſſe indiuiſibile. mo
tus enim nõ fit in idiuiſibili: nã erit aliquid,
& iam ex ipſo mouetur. Et declaratum eſt
quòd ceſſans eſt motum, &, ſi fuerit diuiſibi
le, erit ceſſans in quacunq; parte eius. nam
hoc declaratum, quoniam, cum fuerit aliqd,
in quo erit primo ceſſans, tunc ceſſans erit in
quacũq; parte illius. Et, quia illud, in quo eſt
primo ceſſans, eſt tempus, nõ indiuiſibile: qẽ
enim tempus eſt diuiſibile in infinitũ: ergo
nihil eſt, in quo primo erit ceſſatio.

*Demonſtratio, oſtendens quòd non eſt accipere primũ
temporis in ſtatione mobilis.*

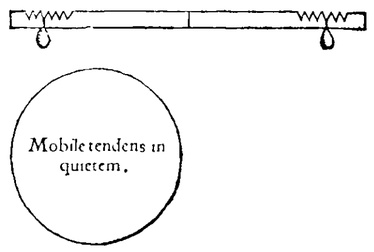

71 Cum declarauit hoc ſermone, repetit declarationẽ
per exemplum, & dicit Q̃m neq; ex moto, neq; ex ceſ
ſante, &c.t. q̃m neq; motum, neq; ceſſans habet primã
partem motus, aut ceſſationis. nam ſi hoc eſſet, tũc mo
tus, & tempus, & vſr continuum cõponerentur ex in
diuiſibilibus. D.d. ſit igitur illud, in quo, &c.t. ſit igit
primum tps, in quo erit prima ceſſatio A B. Deinde d.
& impoſſibile eſt vt hoc ſit indiuiſibile, ſ. primum tps,
in quo ponitur prima ceſſatio A B. Deinde. d. motus
enim non eſt in aliquo. t. & diximus q̃ iſtud primũ tẽ
pus neceſſe eſt vt ſit diuiſibile. quia tam declaratũ eſt
q̃ omne ceſſans eſt motum, a & q̃ motus non fit in alt
quo indiuiſibili: q̃m pars recedens, & accedens motus
eſt, eadẽ: & ſic pars ans fuit ex ſe, & fuit anteq̃ eſſet. Et
hoc intendebat, cum dixit tam erit aliquid, et tam mo
uetur ex ſeipſo, ſ. nam ſequitur ex hoc q̃ aliqd mouet
ex ſeipſo. et hoc ẽ ſimile ei, quod dixit in motu iſti⁹ tra
ctatus. q̃m, ſi motꝰ eſſet in diuiſibilis, tunc res, cũ mo
uetur, tam eſſet mota. &, cum motus ſit diuiſibilis, ne
ceſſe eſt vt illud, in quo eſt motꝰ, ſit diuiſibile, ſ. tẽpus,
& locus. Deinde d. &, ſi fuerit diuiſibile, &c.t. et, ſi iſtud
primũ tps fuerit diuiſibile, ut ſumus coacti per rõnem,
tunc ceſſans erit ceſſans in qualibet parte eius, ſicut in
toto: & ſic erit ceſſans in medietate, ſicut in toto, & in
medietate medietatis, ſicut in medietate, & ſic in infi
nitum. & hoc eſt in potentia. & ſic non contingeret vt
ante ceſſationem eſſet ceſſatio, & ante motũ eſſet mo
tum in infinitum, quod eſt impoſſibile. q̃m ſm hoc nõ
fieret motus. ſm hoc igitur intelligendũ eſt hoc. D.d.
q̃m hoc declaratũ eſt, &c. & tendit hic per primũ, tps
æquale: & eſt illud, quo vtitur hic pro principio, in de
clarando q̃ initium ceſſationis nõ habet primum tps.
& quaſi dicat, &, quia declaratũ eſt q̃ in qualibet par
te tpis æqualis ceſſationi ceſſabit ceſſans, neceſſe eſt vt
non ſit tps primum, in quo incepit ceſſare. & hoc intẽ
debat, cum dixit & quia illud, in quo eſt, &c.t. non in
uenitur aliquod primum, in quo erit prima ceſſatio, ſ.
neq; ex ipſo tpe, neq; ex loco, in quo eſt ceſſatio, neq;
ex ipſa ceſſatione. & continuatio cõſequentis cum pce
dente in hoc ſermone manifeſta eſt ex prædictis.

Neq; igitur quieſcens, quando primum
quieuit, eſt. in impartibili enim non quieuit,
propterea quòd non eſt motus in impartibi
li. in quo autẽ eſt ipſum quieſcere, & ipſum
moueri, tunc enim dicimus quieſcere, q̃n, &
in quo

a Motus nõ fit in aliquo indiuiſibili q̃m pars recedens, & accedens eſt eadem.

* a.l. huius autem.

* Neq; qies, neq; motus in impartibili.

in quo aptum natura eſt moueri non mouet
id, quod aptum natura eſt.

Neq; quieſcens etiã quieſcit in primo tẽ
pore. quoniã non quieſcit in indiuiſibili. mo
tus enim non fit in indiuiſibili: & in illo, in
quo eſt quies, in ipſo eſt motus. declaratum
eſt enim quoniam tunc dicitur aliquid quie
ſcere, cũ illud, quod innatum eſt moueri, nõ
mouet in eo, in quo innatum eſt moueri.

72 Cum declarauit q̃ neq; motum, neq; ceſſans habet
primũ, vult oñdere hoc ẽt in quieſcente, & dixit Neq;
ẽt quieſcens habet tps primum, in quo quieſcit. Dein
de dedit cauſam, & dixit q̃m non quieſcit in indiuiſibi
li, ſ. cum ſit impoſſibile ipm quieſcere in tpe indiuiſibi
li, cum motus non ſit in indiuiſibili, &c.t. & neceſſe eſt
vt quies nõ ſit in indiuiſibili, ppter duo, quorum alte
rũ eſt, q̃m motus impoſſibile eſt vt ſit in indiuiſibili: &
hoc demonſtratũ eſt: alterum vero eſt, q̃ illud ex tpe,
in quo motus põt eſſe, in illo poteſt eſſe quies, & illud,
in quo motus non põt eſſe, neq; põt ẽt quies eſſe in eo.
Deinde incepit declarare hoc, & dixit declaratum eſt
enim, &c.t. & neceſſe eſt vt aliqd non poſſit quieſcere
niſi in eo, in quo põt moueri: qa deſcribimus quieſcẽs,
De gete trã- ſumptiua, vi de. 4. phyſi. cõ. 118. quod eſt quieſcens principaſt, & vere, & non trãſumptiue, quod eſt innatũ moueri, cum nõ mouet in illo, in
quo eſt innatum moueri, ſ. tpe, & loco. & ideo neceſſe
eſt vt omne quieſcens quieſcat in tpe, & loco. &, ſi eẽt
poſſibile aliquid quieſcere in inſtanti, in quo eſt impoſ
ſibile moueri, tunc diceretur quieſcens, ſicut dicitur q̃
punctus eſt quieſcẽs, ſ. in figura. Et ſyllogiſmus com
ponitur ſic. Oẽ quieſcẽs quieſcit in eo, in quo innatum
eſt moueri: & illud, in quo innatũ eſt moueri, eſt diuiſi
bile: ergo oẽ quieſcens quieſcit in diuiſibili. &, cũ ſit de
claratũ ipm quieſcere in diuiſibili, declarabitur q̃ qes
quieſcẽtis nõ habet primũ tps per illã demõſtrationẽ,
per quam fuit hoc declaratũ in ceſſante, & moto.

Amplius aũt & tunc dicimus quieſcere,
cum ſimiliter ſe habet nunc, & prius, tanquã
non vno quodam diiudicantes, ſed duobus
minimis. quare non erit in quo quieſcit, im
partibile. Si vero partibile eſt, tempus vtiq;
erit, & in quauis ipſius partium quieſcet. eo
dem enim modo demonſtrabitur, quo & in
prioribus. quare nihil primũ erit. & hęc autẽ
cauſa eſt, quia quieſcit quidẽ, & mouetur om
ne in tpe. tempus autẽ non eſt primum, neq;
magnitudo, neq; omnino vllum cõtinuum:
omne enim in infinita partibile eſt.

Et etiam dicimus aliquid quieſcere, cum
eodem modo fuerit nunc, & prius, quaſi nõ
conſyderamus ipſum ſm vnum, ſed ſaltẽ ſm
duo. vnde neceſſe eſt vt illud, in quo eſt qes,
non ſit indiuiſibile. Si igitur fuerit diuiſibile,
neceſſe eſt vt ſit tẽpus, & vt ſit quieſcens in
quacunq; parte eius. hoc enim declarabitur
per illud idem, p̃ quod declaratũ fuit prius.
ergo nõ eſt hic primũ. & cauſa in hoc eſt, q̃m
oẽ, quod qeſcit, aut mouet, quieſcit, aut mo
uetur in tempore: et non eſt primũ tps, neq;
prima magnitudo, et vniuerſaliter nõ eſt pri
mum cõtinuum: quoniã quodcunq; talium
eſt diuiſibile in infinitum.

Hæc eſt ſecunda declaratio, q̃m quies non habet pri 73
mum tps, in quo quieſcens quieſcat primo. Et dicit Et
etiam dicimus, &c.t. & etiam manifeſtum eſt q̃ tunc
dicimus aliquid qeſcere, cum fuerit in eodem ſtatu, &
in hoc inſtanti, & in alio inſtanti p̃ceẽnti, & ſaltem in
duobus inſtantibus, & cauſa in hoc eſt q̃ motum, aut
quieſcens non inueniunt in actu, niſi in eo, q̃ eſt in actu
tps, ſ. in ipſo tpe, non in inſtanti. q̃m inſtans eſt in po
tentia. Et, quia hæc eſt actio animæ in quieſcente, q̃m Alia rõ. ſed
anima tunc intelligit quietem, q̃n intellexerit idem cor ligit qeſ. q̃
pus in eodem ſtatu, ſaltem in duobus inſtantibus, dixit intellexerit
quaſi non cõſyderamus, &c.t. & videmus quaſi q nõ idẽ corpꝰ
cõſyderat, neq; intelligit rem per vnum, ſed per duo, ſ. eodẽ ſtatu
per duo inſtantia. & quia quieſcere non intelligitur, & ſaltẽ in du
comprehenditur niſi cõprehendendo duo inſtantia: & bꝰ inſtãtꝫ
cum declaratum eſt q̃ inter quælibet duo inſtãtia eſt tẽ cõſiſt. vi.
pus: neceſſe eſt vt oẽ quieſcens quieſcat in tpe: & oẽ tẽ de tẽpore.
pus eſt diuiſibile. & ideo dixit poſt, vnde neceſſe ẽ vt phyſi. 100
illud, in quo eſt quies, &c.t. vnde neceſſe eſt vt pars tẽ & 106.
poris, in qua eſt quies, non ſit indiuiſibilis, v.g. inſtãs,
ſed diuiſibilis. Deinde d. Si igitur fuerit diuiſibile, ne
ceſſe eſt vt ſit tps. t. ſi igit fuerit diuiſibile in duo inſtan
tia: & inter quælibet duo inſtãtia eſt tps: neceſſe eſt vt
quies ſit in tpe. D.d. & vt ſit quieſcens in qualibet par
te eius. t. & ſi illud, in quo eſt quies, ſit tps: & omne tps
eſt diuiſibile in tempora: neceſſe eſt vt ſit quieſcens in
quacunq; parte accipiatur de illo tpe: ex quo declara
bitur q̃ quieſcens non habet primũ tps per illam ean
dem demõſtrationem, per quam declaratũ fuit hoc in
motu, & ceſſante. & hoc intẽdebat, cũ dixit hoc enim
declarabitur, &c. Et, cum declaratum hoc, repetit con
cluſionem, & dixit quapropter neceſſe eſt primũ non
eſſe, ſ. primũ tps. deinde dedit cauſam in hoc moto, &
quieſcente, & dixit & cauſa in hoc eſt, q̃n, &c.t. & ſcẽ
dum q̃ iſta cauſa in quieſcente nõ eſt vera, in hoc mo
to, & quieſcente ẽt. nam diuiſibilitas tpis eſt cauſa vt
quieſcens non habeat primam quietem, in moto autẽ
tps non eſt cauſa huius, ſed concomitatur cauſam. &
cauſa in hoc, q̃ motum eſt tale, ſ. non habens primum
motum eſt, q̃n motum eſt continua magnitudo, & in
magnitudine cõtinua, ſicut diximus. ſtãta enim priori
tas eſt impoſſibilis in iſtis rebus, ppter continuationẽ:
& cõtinuatio in iſtis primo inuenit in magnitudine, & Cõſequutio
propter magnitudinẽ inuenit in motu, & ppter motũ eſt. ſi ſit
in tpe: tps ergo primo caret, eò q̃ motus caret illo, mo magnitudo
tus vero caret illo, eò q̃ magnitudo caret illo etiã. & ꝓpter
motũ in tpe
1.6. ſuꝑ. t. 6.
& 7. & 8. cap.

Quoniam aũt omne, quod mouetur, in tẽ
pore mouetur, & ex quodã in quoddam mu
tatur, in quo tẽpore mouetur ſm ſe, & nõ qa
in illius aliquo, impoſſibile eſt tunc ſm aliqd
eſſe primum quod mouetur. quieſcere enim
eſt in eodem eſſe, tpe aliquo & ipſum, & par
tium vnamquãq; ſic enim dicimus quieſce
re, q̃n in alio, & alio nunc verum ſit dicere q̃
in eodem & ipſum, & partes ſunt. Si aũt hoc
eſt quieſcere, nõ cõtingit id, quod mutatur,
ſm aliquid eſſe totum ſm primum tẽpus. tẽ
pus enim omne diuiſibile eſt. quare in alia,
& alia ipſius parte verũ erit dicere q̃ in eodẽ
ſit & ipſum, & partes. Si vero non ſic eſt, ſed
vno ſolo nunc eſt, nõ erit tẽpore vllo ſm ali
quid, ſed ſm terminum tẽporis. in ipſo autẽ

nunc

Neq; mouet in neq; quiescere est in ipso nunc.

nunc est quidem semper ſm aliquid manẽs, nõ tñ quiescit. neq; enim moueri, neq; quiescere est in ipſo nunc. ſed non moueri quidẽ verũ est in ipſo nũc, & esse ſm aliquid, in tpe aũt non contingit esse, ſm quod quiescit. accideret enim id, quod fertur quiescere.

Et, quia omne motum mouetur in tpe, & transmutat de aliquo in aliquid, ideo tps, in quo mouetur per ſe, non quia est in quadam parte illius tpis, impoſſibile est vt motum ſit in aliquo eius. qm̃ permanentia alicuius, & vnuſcuiuſq; ſuarum partium in eadem re in aliquo tpe. qm̃ hic dicimus aliquid quiescere, ſ. cũ in inſtanti poſt aliud inſtans erit verũ dicere illud manere, et ſuas partes ī aliquo. Et, cum hoc ſit quies, impoſſibile est vt illud, qd transmutatur aliquo modo trãſmutationis, ſit ſm totum in primo tpe in aliquo. nam omne tps est diuiſibile. neceſſe est igitur vt ſit verum in vna parte per aliam diuidi in eadem diſpoſitione. Et, cum hoc non ſit ita, ſed hoc est in vno inſtanti tantum inſtantium, ergo nullus modus transmutationis erit in tẽpore omnino, ſed in extremo tpis. qm̃ in inſtanti poſſibile est vt res ſit permanẽs aliquo modo, quieſcens aũt nõ. impoſſibile est enim in inſtanti motum, aut quietem fieri. ſed dicere motum nõ esse in inſtanti est verum, & q; aliquid est in eo quodãmodo in tempore, aut impoſſibile vt ſit, ſm q; est in quiete.

74 Vult declarare q; trãſmutatum nõ est in eo, in quo trãſmutatur, in tpe omnino, neq; in primo tpe, in quo transmutatur, ſ. æquali transmutationi, neq; in aliqua parte eius, ſed est in transmutatione in inſtãti, verb. g. qm̃ translatum per magnitudinem nõ est in magnitudine in primo tpe, neq; in parte eius, ſed in inſtanti, & dicit Et, quia omne motum. &c.t. & quia declaratum est q; omne motu mouetur in tpe, & q; transmutat de aliquo in aliquid cõtinue, ideo tps, in quo motum mouetur per ſe, ſ. primũ tps, quod est æquale motui eius, in quo motũ non dr̃ moueri grã partis, impoſſibile est vt motum ſit in illo, in quo mouetur, ſ. in hoc tpe, aut in aliqua parte illius. D. induxit impoſſibile, quod sequitur ex oppoſito huius poſitionis, & dixit qm̃ permanentia alicuius, &c.t. & impoſſibile est vt transmutatũ ſit in re, in qua transmutatur in tpe primæ transmutationis, neq; in parte illius. qm̃, ſi trãſmutatum fuerit in prima transmutatione in tpe, ſequeẽ vt ipſum, & ſuæ partes ſint in eadem diſpõne in illo tempore, in quo dr̃ esse in transmutatione: & aliquid esse in transmutatione ſm oes ſuas partes in eodem ſtatu est quiescere: & ſic transmutatum erit quiescens in trãſmutatione non transmutatum. D. expoſuit hoc magis, & dixit qm̃ ſic dicimus, &c.t. q; cũ dicimus aliquid quieſcere, nihil aliud intendimus, q; ſit vt in plus q; in vno inſtanti ſit in eodem ſtatu ſine aliqua mutatione. D.d. Et, cum hoc ſit quies, &c.t. impoſſibile ſit impoſſibile, ſ. motũ esse quiescens apud transmutationem eius, impoſſibile est vt transmutato aliquo modo transmutationis vt trãſmutatum ſit in eo ſm oes ſuas partes in aliquo tpe, ſ. in tẽpore primæ transmutationis, aut in aliqua parte eius.

Aliq; est ſm ſuas partes in eodem in quo est quiescere.

Et, cum notificauit, qm̃ neceſſe est, cum trãſmutatum fuerit in transmutatione in tpe, vt ſm oes partes ſit in ſimul in tpe, qm̃ hoc est proprium eius, quod est in aliquo tpe, & quod est tale, est quiescẽs in illo, in quo est, incœpit declarare cauſam, propter quam neceſſe est ut illud, quod inuenitur in tpe, inueniat in eo, & ſuæ partes eodem modo, & dixit omne enim tps est diuiſibile, &c.t. & neceſſe est vt illud, quod inuenitur in tẽpore inueniat, & ſuæ partes eodem modo plusq; in vno inſtanti. qm̃ omne, quod inuenitur in tpe ex iſtis, inuenitur in diuiſibili, cum omne tps ſit diuiſibile: et omne, quod inuenitur in tpe diuiſibili ſm prius, & poſterius, neceſſe est vt verum ſit dicere de eo in unaquaq; parte primi tpis, in quo est, q; ſm oes partes est in eadem diſpoſitione: & quod est tale est quiescens. D. d. Et, cum hoc non ſit ita, &c.t. & cum ſit impoſſibile vt transmutatum ſit in eadem trãſmutatione in inſtãti poſt aliud. nam hoc est quieſcens neceſſe est vt transmutatum ſit in transmutatione in inſtanti, non in tpe. D. d. ergo nullus modus trãſmutationis est in tpe, ſed in extremo tẽporis. D. d. &, cum ita ſit, non erit transmutatũ aliquo modo transmutationis, quod ſit in tpe, ſed erit in trãſmutatione de inſtito ad finem in inſtãti. D. d. qm̃ in inſtanti poſſibile est, &c.t. et ex iſta poſitione non ſequit primum impoſſibile. nam tranſmutatum, cum ponat in transmutatione in inſtãti, tunc poſitum est aliquod ens in eo, ita, q; non ſit quiescens. ens enim in inſtanti nõ est ens in eo, ita, q; ſit quieſcens, neq; motũ, ſed talt modo essendi, in quo hæc duo contraria falſa ſunt. &, ſi dicatur quies, erit æquiuoce. & hoc intendebat, cum dixit qm̃ in inſtanti poſſibile est, etc. D. d. ſed dicere, &c.t. ſed dicere aliquid esse in inſtãti in aliquo, quodãmodo non est neq; motus, neq; quies, est verum. D. d. in tpe, vero, &c.t. & vlr apparet q; motum in motu impoſſibile est vt ſit in tpe ſm modũ, quo dr̃ ut quiescẽs ſit in tpe. Et hæc declaratio est cõis in oibus transmutationibus. &, nulla dubitatio accidit ex eo in motu, eo q; continuatio in motu locali est manifeſta per ſe, & quia impoſſibile est imaginari aliquam partem eius exiſtere ſubito. in cæteris aũt motibus est quæſtio non parua. videtur enim q; aliquæ partes eorum exiſtunt ſubito, & q; continuatio nõ est manifeſta in eis. & nos perſcrutabimur de hoc ſollicite alias.

Ens in inſti nõ est ens eo, ita q; te quiescens, et motũ, ſc. ſ. hõ cõe. in q; hic contra dicit ſibi ſpra. 10 ſc. 72 Idẽ infra 76.

Continuatio in motu locali est manifeſta p ſe, ſed cæteris motibus nõ ſ. ſm partũ, p hoc vide octauo phy. cõ. 23.

Summa Quinta. Confutat errores quoſdam circa ipſum motum.

Caput Primum. Soluit rationes Zenonis, motum auferentes. 75

ZEno aũt male ratiocinatur. Si enim ſemper (inquit) quiescit omne, aut mouetur, cum est ſm æquale: est autem ſemper id, quod fertur, in ipſo nunc ſm æquale: immobilem eã esse ſagittã, quæ fertur.

Zeno vero fallitur in argumẽto. Dicit enī qm̃ omne est in aliquo ſibi æquali, aut quieſcit, aut mouet in eo: & translatum ſemp est in inſtanti: ergo ſagitta trãslata nõ mouet.

Et Zeno cum æquiuocatione vtat in illo, quo vult deſtruere motum, ſ. quia motum per magnitudinẽ est in inſtanti in longitudine æquali ſibi, ideo argumentũ eius est ſophiſticũ. D. d. Dicit. n. &c.t. dicit. n. q; notũ est & primũ q; quodlibet corpus, cũ fuerit in vbi ſibi æquali, aut ponetur in eo quiescens, aut motum: ſed impoſſibile est poni in longitudine ſibi æquali motum: ergo est quieſcens in eo. D. induxit minorẽ propoſitionem, & dixit & translatum ſemper est in inſtanti, ſ. & est

est notum per ſe q; translatum est in inſtanti in longitudine æquali ſibi. Et, cum induxit has duas propoſitiones induxit concluſionẽ, & dixit ergo sagitta, &c.t. cum translatum est in lõgitudine ſibi æquali: & omne, quod est tale, est quieſcens: ergo & trãslatum. &, ſi cẽt velociſſimum omnium, ver. gratia sagitta est immobilis: ergo nihil est motus.

Hoc autem falſum est. non enim componitur tempus ex ipſis nunc indiuiſibilibus, ſicut nec alia magnitudo vlla.

Sed hoc est falſum. tps enim non componitur ex inſtantibus indiuiſibilibus, ſimiliter neq; aliqua aliarum magnitudinum.

76 Quia tps non cõponitur ex inſtãtibus, ideirco in inſtantibus non fit motus, neq; quies. &, quia translatũ in inſtanti non est quieſcens: ergo non est longitudine ſibi æquali, niſi in potentia, nõ in actu. Et cauſa in hoc est, qm̃ inſtans non est in actu in tpe: & ideo motũ non est in longitudine ſibi æquali, niſi in potentia. & ſic nõ ſequitur vt ſit quieſcens. & ideo dixit Sed hoc est falſum, &c.t. et iſta q; contingeret, ſi inſtans in actu eſſet in tpe, ita, q; tps eſſet cõpoſitum ex inſtãtibus. qm̃ tũc non eet motus ommino. Decepto igitur est in propoſitione, dicente q; oẽ, quod est in longitudine ſibi æquali in actu, est quieſcens. hoc enim est verum in illo, quod est in longitudine ſibi æquali in actu, non in potentia: & res mota, est in longitudine ſibi æquali in potẽtia. & ideo, cũ mouetur per magnitudinẽ, non deſcribit punctum, & motum. &, quia pertranſit ſpatium, neceſſe est mẽſurare illud. &, quia mẽſurat illud, neceſſe est vt ſit ex eo in longitudine ſibi æquali. nam mẽſurans est huiuſmodi. ergo, cum potentia non diſtinguatur ab actu, accidit quæſtio Zenonis.

Oẽ, qd̃ est tõ mobile, est ſibi æquale, est quiescens.

Quatuor aũt ſunt rationes de motu Zenonis, prẽbentes difficultatem ſoluentibus. Prima quidẽ est ea, quæ de ipſo non moueri est, propterea q; prius ad mediũ oportet peruenire id, quod fertur, q; ad finem: de qua diuiſimus in prioribus rationibus.

Zenonis prima rõ.

Et rõnes Zenonis in motu, quæ difficile ſoluũtur, ſunt quatuor. Prima autẽ m̃ est, qm̃ motus non est, quia translatum debet peruenire ad medietatem ſpatij antequam ad finẽ: & iam determinauimus hoc.

77 Cum ſuit coactus ad diſſoluendũ quæſtionem Zenonis in motu, induxit qõnes illius in motu, & dixit eas esse quatuor. Prima ãt est q;, ſi motus ſit, neceſſe est vt translatum pertranſeat medietatem magnitudinis añ totum, & medietatẽ illius medietatis ante illam, & ſic in infinitum. vnde neceſſe est ipſum pertranſire medietates, ſ. magnitudines infinitas, in tẽpore finito. quod est impoſſibile. Et iam determinauimus hoc ſuperius. ſed illic contradiximus ei ſecũdum ſermonem, & poſt contradicetur ſecundum ipſam rem.

T cõ. 19.

Secunda autem ea, quę vocatur Achilles. Eſt autem hæc, quòd tardius nunquam apprehendetur currens à velociſſimo. ante enī neceſſe est eat perſequens, vnde impetũ cœpit fugiens. quare ſemper aliquo id, quod tardius est, antecedere neceſſe est.

2a ratio.

Secunda autẽ est, quæ dr̃ Achilles. Et est, qm̃ tardiſſimum in curſu nõ põt attingi à vẽ lociſſimo in curſu. quoniã neceſſe est ut quę rens peruenĩat ante ad locum, à quo fugiens ſeparatus. vnde neceſſe est vt ſemp tardius habeat aliquem exceſſum.

Iſta dubitatio est talis. Si motus ſit, tunc velociſſimum nõ poterit attingere tardiſſimum. ſit igitur velociſſimum equus, & tardiſſimum tortuca: & non est dubium quin habeant aliquam proportionẽ in motu. ſit igitur vna pars centum, & ponatur q; inter equum, & tortucam est vna leuca. equus igitur in tpe, in quo trãſit illam leucam, pertranſibit tortuca centeſimam partem illius leucæ: & equus etiam in tpe, in quo pertranſibit illã ptẽ cẽteſimã, pertãſibit tortuca partẽ centeſimã illus partis: & equus ẽt in tpe, in quo pertranſit hanc partem, pertrãſibit ẽt tortuca, partẽ cẽteſimã illus partis, & ſic in infinitũ. & ſic equus nunq; attingeret tortucam. Et hoc intendebat, cum dixit qm̃ neceſſe est vt quærẽs, &c.t. qm̃ neceſſe est vt fugiens ſemp excedat quærẽs aliquo exceſſu nominato à prio exceſſu. t. q; ſi primus exceſſus erit quartũ ſpatij, tunc ſecũdus exceſſus erit quartũ illius quarti, & tertius quartus illius quarti, & ſic in infinitum. &, cum iſte exceſſus ſemp eſt diuiſibilis in infinitum, nunquam quę rens peruenĩet ad fugiẽs. ſed hoc est falſum. ergo motus non est.

Eſt autem & hæc ratio eadem illi, quæ in duo æqualia ſit ſectiõi: differt aũt in diuidẽdo non in duo acceptam magnitudinẽ. Non attingi igitur tardius accidit ex ratione, ſit autem propter idem cũ bipartitione. in vtrũq; enim accidit non peruenire ad terminum. di uiſa quodãmodo magnitudine. Sed additur in hac, q; neq; velociſſimum tragice dictum, in perſequendo tardius, quare neceſſe est ſolutionem eſſe eandem. Putat aũt q; præcẽs non attingitur, falſum est. cum enim præcedit, non attingitur: ſed tamẽ attinget, ſi oportẽat trãſire finitũ. hæ igitur ſunt rõnes duæ.

3

Et iſta est eadem ratio, cũ illa, qua vſus est in mediatione: ſed differunt, qm̃ diuiſio hic magnitudinis excedentis nõ erit in duo media. Et iſta ratio ſequitur ex illo eodem, ex quo ſequitur ratio, quę fit ſm mediationem. ſequitur enim in vtraq; rõne non peruenire vſq; ad extremum p diuiſionem magnitudinis aliquo modo diuiſionis. Sed additũ est in iſta, q; non peruenit ad illud neq; id, quod est valde velociſſimũ, quærendo illud, quod est valde tardiſſimum. vnde neceſſe est eãdem esse ſolutionem in vtraq; qõne. Hoc autem, quod affirmauit q; præcedens non attingit, est falſum. qm̃, cum ſit præcedens, tunc non attingitur: ſed attingitur. ſi dederit finitũ pertranſire. hæ igitur ſunt duæ rationes.

Idẽ, & iſta rõcinatio, & illa, in qua cõcludit q; motum non peruenit ad extremum ſpatij, quia pertranſit medietates ifinitas, ſunt eædẽ genere, aut ſpecie. D. d. ſed differunt: etc.t. qm̃ diuiſio in prima rõne est ſm medietatem, ſ. m medietate ipſius magnitudinis. hæc aũt diuiſio infinita est ſm exceſſum, qui est inter duo me-

4

ta,& non est ſm medietatem,ſed est diuiſio nominata à proportione,que est inter motum velocis, & tardi, vt declarauimus. Et ista ratio ſequit, &c.t. ſm diuiſionem,quæ accipitur in vtra ꝑ infinita in magnitudine. ſequit enim in vtra ꝙ ratione non peruenirit ad extremum,&c.t.qñ quemadmodum in qñe medij ſequitur vt motum non perueniat ad extremũ ſpatij, ita hic ſequitur ut velocius non perueniat ad vltimum,in quo est tardius. Et dixit aliquo modo diuiſionis.qñ ois diuiſio,qua magnitudo diuidit̃r, est infinita, vt dictũ est in ſermõe de infinito. D.d. Sed addit̃ est in iſta, &c.t. ſed conſequens acceptum in hoc ſyllogiſmo est aliud à cõſequente in primo. illic enim fuit dictum ꝙ,ſi motus ſit,ſequitur vt nullum motum pertranſeat aliquod ſpatium hic aũt dr̃ ꝙ,ſi motus ſit,ſequit̃ velociſſimũ nunquam attingere tardiſſimũ. D.d.ex quo neceſſe est vt diſſoluatur,&c.t.&, cum conſequens est in eis idem,ex quo accidit deceptio,neceſſe est vt diſſoluatur qõnis ſit eadem in eis,t in hoc,quod poſt dicet.qñ motum non pertranſit medietates in actu in ſpatio. & hoc manifeſtũ est ex dictis ꝙ motum eſt in ſpatio in inſtãti. D.d. Hoc aũt,quod affirmauit,&c.t. hoc aũt, quod probauit ex hoc,quod dixit,ꝙ præcedens non attingit̃, est falſum, ita,ꝙ terẽ æquinoctiũ in Arabis.qñ,& ſi non attingat̃,dum præcedit, neceſſario, cum fuerit ꝓcedens, & elongabitur ſpatium, attingetur, cum cõcederit ꝙ motum pertranſibit ſpatium.qñ,cum hoc fuerit poſitum, & vt ocius mouetur per maius ſpatũ in tẽpore æquali,neceſſe est vt velocius moueatur in tempore motus tardioris per ſpatium excedens ſpatium tardioris, ſm quantum diſt int.qñ ſm velocitatem eius minoratur ſpatium excedens, donec perficiat, ſicut pficit ſpatiũ,ꝙ quod motũ mouet.cũ igit̃ cõcederimus ꝙ motũ pertranſit ſpatiũ,ſequit vt velocius attingat tardum.

Tertia rõ. Tertia autem,quæ nunc dicta est, ꝙ ſagitta,quæ fertur,ſtat. Accidit autem propterea ꝙ ſumit tempus compoſitum ex iſtis nunc. nõ dato enim hoc non erit ſyllogiſmus.

Tertia aũt rõcinatio est,quã iam diximus in hoc loco,qñ ſagitta transferi, & est queſcens. Et iſta ſequitur ex hoc, ꝙ cõpoſuit tẽpus ex inſtantibus. ſi enim hoc non cõcedatur, nihil concludet ex ſyllogiſmo.

80 Tertia vero ratiocinatio est illa, quam induximus in tertio ſtatus ſermonis, ex qua apparet ſagittam queſcere dum transfertur. D.d.& iſta ſequitur,&c.t. videtur ꝙ iſta rõcinatione hoc ſequitur, quia opinatus est ꝙ tẽpus componit̃ ex inſtantibus,quod,ſi eſſet, inſtantia eſſent in a ſtu.&,ſi hoc eſſet,& eſſet poſitũ ꝙ illud, quod mouet̃ p aliq̃m magnitudinẽ, est in eo in inſtanti, cõtingeret motũ queſcere in magnitudine. D.d. ſi enim hoc nõ cõcedat,&c.& hoc,qd̃ dixit, manifeſtũ eſt.

Quarta rõ. Quarta autem ea,quæ de ijs est,quę in ſtadio mouentur econtrario æqualibus magnitudinibus iuxta æquales, his quidem à fine ſtadij, illis vero a medio æquali velocitate. in quo accidere putat æquale eſſe tempus dimidium duplo.

Quarta vero ratiocinatio est,quã poſuit in magnitudinibus æqualibus,quæ mouent̃ contra magnitudines æquales ſibi motu cõtrario ita,ꝙ illæ moueant a fine ſtadij, hæ vero à medio,motu æq̃li in velocitate, ex quo videt̃ ſeq ꝙ tẽps dimidiũ ſit æquale duplo.

Iſta deceptio fundatur ſup̃ hoc,ꝙ, ſi motus ſit, tunc 81
mota æqualia in velocitate non ꝓtranſibunt in æquali tpe ſpatiũ æquale, ſed in eodem tpe videtur pertranſire vnum ſpatium, & ſuum duplum. & poſt declarabit hanc deceptionem. Et dicit quam poſuit in magnitudinibus,&c.t.quã accepit ex magnitudinibus æqualibus quorum vtrũq; mouetur motu æquali contrario motui reliqui in ſpatio æquali. D.d.ita ꝙ illæ mouentur,&c.t.& tunc cõtingit in iſtis magnitudinibus æq̃libus,quæ mouent̃,ſicut homines mouẽtur in ſtadio, vt altera videat ſenſu moueri in eodem tẽpore per idẽ ſpatium,& ſuum duplum,aut altera moueatur per ſpatiũ duplum ei,per quod reliqua mouetur: cum poſuerimus magnitudines,quarum duæ ſunt æquales ſtadio, & oẽs ſunt æquales,& poſuerimus ꝙ aliæ duę incipiãt moueri in ordine à medio ſtadn, & aliæ duæ incipiant moueri ab initio ſtadn̄ in ordine ad partem cõtrariam ei,ad quam aliæ mouentur.hoc enim poſito apparebit duas magnitudines ęquales eſſe in velocitate,quarum altera in eodem tpe pertranſit duplum eius, quod pertranſit reliqua,vt declarabitur poſt. D.d.ex quo videtur ſequi,&c.t.& ex hoc videtur ſequi ꝙ tps dimidium ſit æquale ſuo duplo.qñ,cum poſuerimus ꝙ idẽ motum æqualis velocitatis pertranſit magnitudines æquales in tempore æquali,& ꝙ pertranſit duplum ſpatium in tpe duplo,& illud, quod mouet̃ ex his magnitudinibus, videtur pertranſire vnum ſpatiũ, & ſuũ duplũ in eodẽ tpe, ſequit̃,ſi retinẽtes fuerimus hoc, ꝙ motũ pertranſit duplũ ſpatij in duplo tpis, vt duplum temporis ſit æquale ſuo dimidio.& hoc intendebat, cũ dixit vt tps dimidiũ ſit æquale duplo. ſi ſequitur ex hoc vt tempus dimidium ſit æquale ſuo duplo.

Est autẽ deceptio in eo, ꝙ hoc quidẽ iuxta quod mouetur,illud autem iuxta id,quod quieſcit, per ęqualem magnitudinem cenſet æquali velocitate ęquali tpe ferri. hoc autem falſum est. Vt ſint ſtantes æquales magnitudines,in quibus ipſa A A A A A, aliæ autẽ, in quibus ipſa B B B B, incipiẽtes à medio ipſorum A, æquales ſm numerum his,& magnitudinem,aliæ aũt,in qbus ipſa C C C C, ab vltimo,æquales his numero,& magnitudine, & æque veloces ipſis B. Accidit igit̃ primum B ſimul in vltimo eſſe, & primum C, eorum,quæ iuxta ſemuicem mouentur. Accidit igitur ipſum C iuxta omnia ipſa A tranſiſſe,ipſa autem B iuxta dimidium ipſorum. quare & medium eſſe tps. æquali enim vtrũq; est iuxta vnũquodq;. Simul aũt accidit ipſa B iuxta oĩa C tranſiſſe. ſimul enim erit primum C, & primum B in contrarijs vltimis, æquali tempore motũ iuxta vnumquodq; ipſorũ B, quanto circa vnũquodq; ipſorũ A, vtrinq; ,ꝓterea ꝙ vtraq; ęquali tpe iuxta ipſa A ſunt. Ratio igit̃ hæc est, accidit autẽ ob id,quod dictũ est, falſum.

Et deceptio in rõne accidit. quia poſuit ꝙ alterum eorũ, quæ ſunt æqualis velocitatis mouetur ad partẽ motũ, reliquum autẽ ad partẽ quieſcentis per æqualem mẽſuram. & hoc est falſum. V.g. ſint magnitudines A A,

æqualia

æqualia quieſcentia, & magnitudines B B, æquales iſtis numero,& quantitate,& ſit initium motus eorum à medio illarum magnitudinum,ſ. A A, & magnitudines C C ſint æquales iſtis numero,& quantitate,& velocitate,& ſit initium motus eorũ ad finẽ magnitudinum B B. Cum igitur iſtæ magnitudines moueant̃ contra inuicẽ,neceſſe erit vt prima magnitudo magnitudinũ B pueniat ad finem illius,cum puentu primæ magnitudinũ C ad finem eius. & neceſſe erit C pertranſire per oẽs magnitudines B, & B tranſire per dimidia eorum. ex quo ſequitur vt tẽpus ſit dimidiũ. nam vtrũq; dimidiorũ, magnitudinum æquale est vtriq; eorum, cõtra quæ mouetur. Cũ quo ſequitur vt B B pertrãſeat ꝙ oẽs magnitudines C C. inſimul. n. peruenit prima magnitudo magnitudinum C, & prima magnitudo magnitudinũ B, ad finem contrariorum. & ſic tempus, dixit in eius pertranſitu per magnitudines C erit æquale tempori in pertranſitu eius per magnitudines A, quia trãſeunt per magnitudines A, in tempore æquali. Ratio vero hæc est: & contingit ex falſo prædicto.

Demonſtratio, probans ꝙ, magnitudinibus æqualibus, et æque velociter motis, iuxta æq̃les, his qdẽ à fine, illis uero à medio ſtadij, æq̃le erit tps dimidiũ duplo.

Quoniã hic textus diuerſimode exponit̃, pp quod et diuerſas exigit figuras, iõ eas bĩnas, ut uaryꝫ deſeruirẽt expoſitionibus, deſignauimus.

Aduerte ẽt in textu primo demõſtrationẽ fieri ꝑ quatuor magnitudines, ſ. A A A A B B B B C C C C, in textu aũt Auerrois ꝑ binas tñ, ſ. A A B B C C. quòd tñ in idem redit.

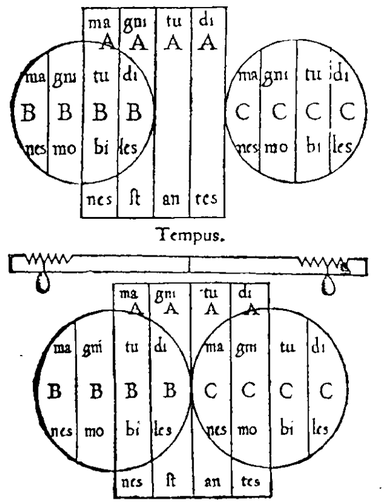

Ideſt,& deceptio accidit in hoc. qñ, qa neceſſe est, 82
ſ. vt alterum duorũ motorum æqualium in velocitate moueatur per quieſcẽs, reliquum aũt per motũ ad contrariã partẽ,ideo neceſſe est hoc in duobus motis ęqualibus in velocitate, quorũ vtrũq; mouetur per queſcentem magnitudinem. qñ in his neceſſe est vt pertrãſeat ſpatium æquale in tpe æquali. & ipſe decipit̃ videndo ꝙ illud, quod cõtingit in duobus motis, quæ mouent̃ per rem quieſcentẽ, contingit ſimiliter in eis, quorum vnum mouet̃ per rem quieſcentẽ. reliquũ aũt per rem motam. & hæc deceptio est ſm qd, & ſimpliciter. Deinde iduxit exemplum, & dixit V.g.&c.t. ponant igit̃ duæ magnitudines æquales, continue quieſcẽtes, v.g. A A, & ſint aliæ duæ magnitudines æquales iſtis duabus magnitudinibus, & ſint ordinatæ in motu ita, ꝙ ſint contiguæ,& motæ ꝑ has duas magnitudines, imaginando ꝙ prima illarum erat quieſcens per primã magnitudinem A A. deinde incepit moueri. & ſic erit motus iſtarum duarum magnitudinũ, incipiens à medio duarũ magnitudinum quieſcentiũ, & ſint iſtæ duæ magnitudines B B, & ſit prima magnitudinum B añ motum ſuper primã magnitudinum A, & ſic initium motus iſtarũ duarum magnitudinũ erit à medio duarũ magnitudinum qeſcentium. Deiñ. d. & magnitudines C C, &c.t. ſint aliæ duæ magnitudines contiguæ etiã, & moueant̃ ordinarie, & cõſequẽter, & ſint C C æq̃les duabus magnitudinibus B B, & ęqtate, & velocitate, & ſit initiũ motus eorũ ex magnitudinibus B B motis ad contrariã partem, ad quã mouent̃ magnitudines C C. Deinde. d. Cum igit̃ mouent̃ iſtæ magnitudines,&c.t.cũ igit̃ magnitudines B B moueant̃ à duobus mediis magnitudinũ A A, et magnitudines C C mouentur à fine magnitudinum B B motu cõtrario motui magnitudinũ B B, & æquale et in velocitate, neceſſe est vt prima magnitudo magnitudinũ B B, & est illa, quæ mouetur ex duobus mediꝭ magnitudinum A A queſcentium, peruenit ad finẽ magnitudinũ A A cũ puentu primæ magnitudinis. & etiã magnitudinũ C C ad finem magnitudinum B B, vt ſiguraliter aſſignauimus. Nam in tpe, in quo prima magnitudinũ B B ꝓtranſit aliã magnitudinẽ magnitudinum A A qeſcentiũ, in eo ꝓtranſit prima magnitudinum C C duas magnitudines B B cum moueant̃ ad contrarium motui magnitudinum C C motu æquali motui magnitudinũ B B, & magnitudines ſunt æq̃les. Deiñ. d. Et neceſſe erit vt C tranſeat, &c.t. quia C primum, cum tranſierit per magnitudines B B in tẽpore, in quo tranſiunt per medietatem magnitudinũ duarum A A, & duæ magnitudines B B ſunt æquales duabus magnitudinibus A A neceſſe est vt C tranſeat per duas magnitudines B B de magnitudinibus aũt A A non trãſit niſi per medietatẽ tm̃, & hoc in tẽpore æquali. Deinde dixit ex quo ſequitur vt tps ſit dimidium, t. ergo neceſſe est vt tps, in quo C primum trãſit ꝑ magnitudinẽ A ſecundã, ſit medietas tpis, in quo C primũ tranſit ꝑ duas magnitudines B B cũ duę magnitudines B B, ſint duplũ magnitudinis A ſecũdę. Et hoc itẽdebat, cũ dixit qñ vtrũq; dimidiorũ, magnitudinum, &c.t. qñ inſimul peruenit magnitudo prima magnitudinũ C C ad finem magnitudinis A ſecũdæ, & peruenit prima magnitudo magnitudinũ C C ad finem duarũ magnitudinum cõtrariarũ, ſ. magnitudinum B B, quia ſunt æquales, & æq̃lis motus. Deiñ. d. & ſic erit tps, &c.t. ex quo ſequeꝭ, vt fingit, ſi motus ſit, vt C ꝑm trãſeat ꝑ magnitudines B B in tpe æq̃li trãſitui eiꝰ ꝑ alterã duarũ magnitudinũ A A, &, qa alterа duarũ magnitudinũ A A ẽ dimidiũ duarũ magnitudinũ C C neceſſe ẽ vt ꝓtrãſeat illã in medietate illiꝰ tpis: & ſic medietas tpis, erit æq̃lis toti. Et cum compleuit

Propositio, dicens q̃ duo mota æqualia in velocitate pertrãseũt spatium æquale, nõ est vera, nisi cum hac determinatione, s. vt illud, per quod est motus, sit æquale quiescẽs. si aũt motum, falsa erit ꝓpositio. ergo illud, quod verum est ſm qd, existimant esse verum simpliciter.

pleuit hanc rõnem dixit. Ratio vero hæc est: & contingit ex falso prædicto. t. nam propositio, dicens q̃ duo mota æqualia in velocitate pertrãseunt spatium æquale, nõ est vera, nisi cum hac determinatione, ſ. vt illud, per quod est motus, sit æquale quiescẽs. si aũt motum, falsa erit ꝓpositio. ergo illud, quod verum est ſm qd, existimant esse verum simpliciter.

At vero ſm eam, quæ in contradictione est, mutationẽ, nihil nobis ꝓpoſe. vt, si ex nõ albo in albũ mutat̃, & in neutro est, sic vtiq; neq; album est, neq; non album. non enim, si non totũ in vtrouis sit, non dicetur album, aut non album. album enim dicimus, aut nõ album, nõ quia totum sit huiusmodi, sed qa plurimæ, aut maxime præcipuę partes. non idem autem est & non esse in hoc, & nõ esse in hoc totum. Similiter autem et in eo, quod est, & in eo, quod non est, & in alijs, quæ secundum contradictionem sunt, ſ. erit. non enim ex necessitate } in altero oppositorũ, in neutro autem totum semper.

Albũ, aut nõ albũ dicimus. non quia totum sit album, sed qa plurimæ, aut maxime ꝑcipuę partes.

ꝑ a.l. erit n. ex necessitate &c.

Neq; ẽt contingit nobis impossibile omnino ex transmutatione, quæ est in contradictoria. ver. g. qm̃, si aliquid transmutatur de albo in album, non est in altero eorum, & sic neq; erit album aut non albũ. qm̃, non, si ſm totum nõ fuerit aliqd in altero eorũ, quodcunq; sit, non dicetur esse album, aut non album. dicimus enim aliquid esse album, aut non album, non quia totum est tale, sed quia maximæ partes eius, & plures sunt tales. & non est intẽtio in hoc, q̃ aliquid sit tale, eadẽ intentio in hoc, quod aligd totum sit tale. Et ſm hoc est etiã de ente, & de non ente, & de alijs, quæ dicunt ſm cõtradictionem. qm̃ necesse est vt res sit in altero eorum, i. quòd ſm totum non est alterum eorum.

opposito in duabus partibus diuersis, sed sequitur ipsum non disponi vtroq; opposito insimul, & simpliciter. scilicet quòd, cum non fuerit verum aliquid eẽ album, & non album totaliter, non erit verum ipm esse album, & nõ album insimul. nam erit verum ipm esse album in parte, & non album in alia parte. & hoc intẽdebat cum dixit dicimus enim, &c. D. confirmauit hoc, & dixit et non est intentio in hoc, q̃ aliquid sit tale, &c. idest et dicere aliquid esse tale ſm partem, et ipsum esse tale ſm totum, non est idem. [a] impossibile enim non accidit, nisi cum aliquid dicitur contraria habere insimul ſm totum: ſm particulas vero non est impossibile. D.d. Et ſm hoc est de ente & nõ ente, &c. idest quoniã dissolutio est eadem in eis. D.d. quoniã necesse est, &c. põt intelligi. quoniã necesse est vt aliquid sit in altero duorum oppositorũ: & est, qm̃ illud ſm totũ non est in vno eorum. Vel potest intelligi, quoniam necesse est vt duo opposita sint in aliquo insimul, cum neutrum sit in ipso toto: & quòd non est necesse quòd in aliquo sit alterum oppositorum, cum in eo toto sit alterum eorum. ſm igitur primam expositionem erit hæc dictio, altero, superflua, ſm autem secundam dimittitur à suis verbis negatio, ita, q̃ sic legatur. quoniã necesse est vt non sit aliquid in altero duorum oppositorum, cum illud totum non fuerit in altero eorũ. Aut in istis verbis forte est solutio, ita, quòd sic debet legi. quoniã aliquid necesse est vt sit in altero duorũ oppositorum, cum totum fuerit in altero eorum, & ipm nõ ſm totum in hora transmutationis est in altero eorum. & ista expositio est euidentior.

[a] Impossẽ nõ accidit, nisi eũ aliqd dicitur cõtraria inſimul habere tu, ſm partes vero non est impossibile.

Prima expõ.

Secunda.

Tertia expositio.

Rursus in circulo, & in sphæra, & omnino ijs, quæ in seipsis mouentur, quoniam accidet ipsa quiescere. in eodem enim loco ſm ipsas quoddam erunt & ipsa, & partes. quare quiescent simul, & mouebuntur.

Et etiam necesse est in circulo, & sphæra, & vſr in rebus, quæ mouentur in eis, vt sint quiescentes. nam hæc, & suæ partes sunt aliquo tẽpore in eodem loco. ex quo sequitur vt sint quiescentes, & motæ insimul.

83 Ista qõ est quæstio per se in esse motus præter quæstione Zenonis. Et cõpositio eius est talis. Si trãsmutatio sit de non esse in esse, aut de esse in non esse, necessario, dum transmutatio est, transmutatum aut erit in esse, aut non esse, aut in vtroq;: sed impossibile est ipm esse in non esse, cum nondum est, nedum vt sit trãsmutatum & impossibile est ipsum transmutari in esse, nã esse est ꝙes quoquomodo: similiter & impossibile est etiam vt sit ens, & nõ ens insimul: & cum hæc tria sint impossibilia. ergo impossibile est transmutationem fieri de non esse in esse, aut ecõtrario. Et dixit Neq; cõtingit nobis, &c. t. quæ sit de esse in non esse, aut econtrario, aut quę sit etiam de contrario in contrarium. accidit enim hanc, vt sit de nõ esse in esse quodammodo. Deiñ. induxit quæstionem, & dissoluit eam, & dixit ver. g. & c. idest nam non sequitur, si illud, quod transmutatur in albedinem, dum transmutatur, neq; est album, neq; est non album, vt neutrum sit simpliciter. hoc enim est impossibile. sed illud, quod sequitur, est, vt dum transmutatio est, sit secundum quãdam partem album, & secundum aliam non album. & secundum hoc non sequitur impossibile. Et hoc intẽdebat, cum dixit quoniã, non, si ſm totum nõ fuerit aliquid, &c. t. quoniã, si aliquit non fuerit ſm totum in altero duorũ

ꝑ xpõ text°

84 Hæc est Quinta quæstio Zenonis in destruẽdo motum. quã, si motus sit, necesse est vt circulus, & sphæra sint quiescentes, & mot insimul. nã, cũ sphæra moueatur, non separatur à loco, in quo mouetur, neq; ſm totũ. neq; ſm partes: sed omne, quod mouet, separatur: ergo sphæra est quiescens, et mota. quod est impossibile. ergo motus non est. ex hoc enim sequitur impossibile. D.d. hęc enim, et suæ partes, &c. t. &, cũ circulariter moueatur, ſ. circa suum centrũ, & in eodem loco.

Primo nanq; partes nõ sunt in eodem vllo tpe. Deinde & totum semper mutatur in alterum. non enim eadem est ea, quæ in ipso A sumitur, circunferentia, & ea, quæ ab ipso B, & quæ ab ipso C, & aliorum vnoquoq; ignorũ, nisi vt musicus homo & homo, qa accidit. quare mutat̃ semp altera in alterã, & nunquã quiesc et. Eodem autem modo et in sphæra, & alijs, quæ in seipsis mouentur.

Ad hoc aũt dicamus primo, qm̃ partes nõ retinent eundẽ locũ aliquo tpe cõno. Deinde totum ẽt transfertur semp ad aliud ab eo,

in quo

in quo erat. arcus enim qui accipitur, cuius principium est à puncto A non est idem cũ arcu, cuius principium est à puncto B, aut à puncto C, aut ab aliquo aliorum punctorũ: nisi sicut musicus, & homo sunt homo, quia accidit ei. vnde necesse est vt vnus eorũdem arcuum trãsferatur alter ad alterum semper, & nunq̃ quiescat. Et similiter de sphæra etiã, & de alijs, quæ in eis mouentur.

Demonstratio, quòd totum ex circulo transfertur, sicut transferuntur partes.

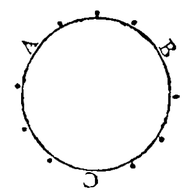

85 Cum induxit quæstionẽ Zenonis in sphæra, & circulo, incœpit dissoluere illam, & dixit Ad hoc autẽ dicamus, &c. idest dicatur igit in dissolutione istius quæstionis. primo quidem, quia hoc, quod ponit, q̃ partes eius sunt inseparabiles ab eodem loco, est falsum. Deiñ. d. Deinde totum ẽt trãsfertur, &c. idest, secũdo vero dicamus, quoniam totum ex sphæra, & circulo transfertur, sicut transferũtur partes. transfertur enim de aliquo in aliud ab eo, in quo erat. Et, cum narrauit hoc de sphæra, & de circulo, incœpit declarare hoc in circulo, vt transferat determinatio de circulo ad sphæram, & dixit arcus enim, &c. idest necesse est vt totus circulus transferatur apud motum circa centrũ de alio in aliquid. quoniam, si imaginati fuerimus multa puncta esse in conuexo eiusdem circuli, tunc ille circulus dicitur per illa puncta in multos circulos. omnis enim punctus positus in circulo describit circulum alium ab eo, quem describit alius punctus, scilicet quod numerus circulorum erit secundum numerum punctorum. &, cum ita sit, tunc circulus, cum transfertur in concauo, aut super conuexum circuli, transfertur de circulo in circulum, diuersum ab eo ratione: & si sint idem subiecto. &, cum sint circuli, qui sunt in rotundo, in quo est translatio secundum numerum circulorũ, qui sunt in rotundo, quod transferi, necesse est ut circulus transferatur de circulo in circulum, ergo circulus transfertur secundum totum de loco in locum diuersum secundum formam: licet non sit diuersus secũdum materiã. Et similiter est de sphæra. sphæra enim diuidit in sphæras infinitas per lineas, quæ imaginantur in circũferẽtia, exeuntes a polo ad polum, scilicet medietates circulorum. nam istæ medietates diuidunt sphæram in multas sphæras, sicut puncta diuidũt circulos. Dein. d. arcus enim, &c. & intendit per arcum arcum completæ circulationis, i. quoniam circulus, sicut diximus, diuiditur per puncta in multos circulos secundum numerũ punctorum. D.d. nisi sicut musicus, &c. idest & circulus, quem diuidit alius punctus, non dicitur idẽ numero, nisi sicut dicitur ꝙ homo & musicus sunt idẽ in numero, idest quia accidit eis, ꝙ fuerint idem, non per se. homo enim, & musicus sunt idem ſm subiectum: [a] & quod est idem ſm subiectum est idem per accidẽs. idẽ enim in rei veritate est idem secundũ formam, & simi

liter circuli, quos puncta diuidunt, scilicet quæ imaginatur in eodem circulo, sunt idem per accidens, quia subiectum eorum est idem: & sunt plures, quia formæ eorum sunt plures. si igitur illud, quod mouetur in loco, necesse est ipm mutare locum: locus autem differt à loco, aut per se tantum, aut etiam per se, & per accidens: [b] necesse est vt omne motum mutet locum, aut secundum formam, scilicet sicut est in sphæra, aut forma, & subiecto, sicut est in eis, quæ mouentur motu recto. Zeno autem, cum uidere sphæram non mutare locum per accidens, existimauit ipsam non mutare illud per se: ex quo dixit sphæram quiescere. Aucen. Verò, quia non distinxit alietatem, quæ est in loco per se, ab ea, quæ est per accidens, scilicet alietatem, quæ est secundum subiectum, non ſm formã, & concessit sphæram moueri, coactus est appellare motum sphæræ, motum in situ. Vnde nititur, vt dictum est, sanare ægritudinem per maius ęgrum. Declaratum est enim ꝙ in prædicamento situs non est motus, quia est ad aliquid: & illud, quod est ad aliquid, est indiuisibile. Si igitur intẽdebat quòd iste motus est in prædicamẽto positionis, quod est in ipsa positione: quia sphæra transferi de positione in aliam positionem, erit verum: sed tamen motus eius non erit in positione, sed de positione in alã. & hoc inuenitur de translatis in loco recte: quoniã trãferuntur de positione in aliam, aut diuersam ſm numerum, aut ſm speciem: sphæra autem transfertur de positione in alã diuersam ſm numerũ. Quid igitur vtile dedit nobis, cum dixit ꝙ iste motus est in situ, nisi intẽdebat ꝙ illud, quod mouetur hoc motu nõ diuertatur ſm situm: hoc enim propriũ est huic motui. sed si non sequitur ex hoc, ꝙ motus eius est in situ, nã iste fermo valde est sophisticus. D.d. ergo necesse est vt vnus arcuum, &c. idest ergo necesse est vt vnus arcuum per sectorum circuli, quem describit aliquis punctus transferatur semper ab arcu completo circuli, cui superponitur, ad alium arcum completum etiam, deinde de illo ad alium, & similiter, donec reuertatur ad arcum completum, à quo est separatus. & tunc vnus arcuum trãsfertur ſm totum, quia trãsfertur de vno arcu ad alium. Et forte intendit, ergo necesse est vt vnus arcus transferatur semper per translationem alterius arcus tequẽtis ad alium tequentẽ. & hoc est apparentius. Dem. d. Et similiter est de sphæra, &c. idest & transfertur ſm totum, vt diximus in circulo.

b Necesse est vt omne motum mutet locum aut secundum formam, scilicet sicut ꝙ homo, aut ſm subiectum, & ſm formã, & subiectum, sicut est in eis, quæ mouentur motu recto. Vnde. Similiter &c. ꝙ ꝑ accidens & ꝑ se. Aucen. ꝙ ꝑ accidens & ꝑ se impugnatio.

[a] Quod est idem ſm subiectum est idem per accidens. ꝙ in rei veritate est idem ſm formam.

Caput Secundum. Excludit errorem, quod Impartibile moueatur.

DEmonstratis autem his, dicimus ꝙ id, quod impartibile est, non cõtingit moueri, nisi secũdũ accidens, vt corpore moto, aut magnitudine, in qua est. sicuti si id, quod id nauis est, mouetur nauis motu, aut pars totius motu. Impartibile autem dico id, quod est secundum quantum indiuisibile. etenim partiũ motus alteri sunt, & ſm ipsas partes, & ſm totius motum. Viderit autem aliquis, & in sphæra maxime, differentiam. nõ enim eadem velocitas erit & partiũ, quæ sunt iuxta centrum, & quæ extra, & totius, tanquam non vno existẽte motu. Vt igitur diximus, sic quidem contingit moueri id, quod impartibile est, vt is, qui in naui sedet, naui currente, per se autem non contingit.

Hoc quidē declarato dicendū est ꝙ indiuisibile moueri impoſſe est, niſi per accidens. v.g. cum corpus, aut magnitudo mouetur per illud, in quo est. vt illud, quod est in naui, per cursum nauis, aut sicut pars mouetur p motum totius. Et dico Indiuisibile illud, quod non diuiditur in quantitate. motus enim partium etiā sunt diuersi secūdū ipsas partes, & ſm motum totius. Et ista diuersitas scitur in ſphæra proprie, velocitas enim eius, quod vicinatur centro, & eius, quod est extra, & velocitas eiusdem ipsius non est eadem velocitas, ac ſi motus non esset vnus. Est igitur, vt diximus, ſm quidem hunc modum possibile vt impartibile moueatur, ſ. ſm quem mouentur ſedētes in naui, cum nauis currit, per ſe autem impoſſibile est.

86 Cum induxit qōnes Zenonis in motu, vult declarare ꝙ indiuiſibile non mouetur, niſi per accidens, deinde oſtendit motum, qui est per accidēs, & dixit verbi gratia, &c. idest, & vnum eorum, quæ dicuntur mouere est, cum sint in re mota, vt illi, qui sunt in naui, dicuntur moueri, licet per ſe quieſcant, & vniuerſaliter, vt dicitur, ꝙ pars mouetur per motum totius. Et, quia indiuiſibile dā illud, cuius genus non est receptiuū diuiſionis, & illud, cuius genus recepit diuiſionem, hoc autē principaliter dicitur impartibile, & indiuiſibile, dixit Et dico Indiuiſibile, &c. qm̄ hoc dicit indiuiſibile principaliter, de quo vult hic declarare ipſum esse immobile Et, quia dixit ꝙ illud, quod mouetur per accidēs, est sicut motus partium per motum totius, ſed inter motum per accidens, & motum partium per motū totius est differentia, deinde dedit illas, & dixit motus enim partium &c. i. & ſignum eius, ꝙ motus partium p motum totius non est motus per accidens, est, quia motus partium differt a motu totius, & ipſi ad ſemuicem. Et intendebat vt mihi videtur, qm̄, ſi motus earum esset per accidens a motu totius, non differret à toto in suo moto, neq; ex ſeipſis abinuicē. nam corpora, quæ mouentur per ſe, sunt huiuſmodi. Et, cum iduxit hoc, incepit de motu in quo moto apparet hoc, & dixit Et ipſa huiuſmodi &c. idest, quia ſ. quæ magis vicinantur centro, pertrāſeunt minores circulos circulis, quos pertranſeunt partes, quæ magis vicinātur circunferentiæ, & in tempore æquali, necesse est vt partes propinquiores centro ſint tardiores, & remotiores velociores. D.d. et velocitas ipſius, & eius. idest neq; velocitas totius ſphæræ, et velocitas partium est eadem velocitas. Posset autem aliquis dicere ꝙ hoc non mueretur, niſi in motu circulari, iure ſm vero motus partiū sunt æquales ſecundum materiam motus totius in eo est æqualis motui partium. Sed forte dicetur in hoc ꝙ partes ſphæræ videntur moueri per ſe magis, q̄ illud, quod mouet recte cam ſphæra. videtur permanere ſm totum, & moueri ſm partes. ſed non est verū, vt declaratum est, ſed ſm totum mouetur. &, cum declaratum est quòd partes ſphæræ non mouentur per ſe, quanto magis partes eius, q̄ ſunt extra eū motus, non mouebuntur per ſe. Et quasi intendit congregare hic duo: quorum vnum est notiſſimum. ꝙ motus partium per motum totius, nō est per accidēs pure, neq; per ſe principaliter. a partes enim non mouentur per ſe: quia mouentur in moto, in quo conueniunt cum accidentibus, & formis, quæ nō sunt innata moueri per ſe, &, cum declaratum est quòd accidentia, & formæ mouentur per accidens per motum ſubiecti, & partes ſunt tales, viſum est ꝙ partes motus mouentur per accidens. & hoc apparet ex verbis Arist. & nō excepit iſtum modum motus, & induxit exemplum extranei ab vno illorū, & dixit possibile est vt impartibile, &c. & manifestum est quòd motus puncti per motū corporis est hmōi. D.d. per ſe autem impoſſibile est, &c. idest, est autem motus indiuiſibilis per ſe, et primo impoſſibilis est.

Mutet enim ex A B, in B C, ſiue ex magnitudine in magnitudinē, ſiue ex forma in formā, ſiue ſm contradictionem. tempus autē sit, in quo primo mutat, in quo D. Ergo necesse est ipſum eo, quo mutatur, tpe, aut in A B esse, aut in B C. aut aliud quidē qd huius in hoc, aliud aūt quid in altero. oē enim, quod mutatur, ſic ſe habebat. In vtroq; igit non erit aliqd ipſius: partibile enim erit. At vero neq; in B C. mutatū enim erit: ſupponitur aūt mutari. Relinquit igit ipm in A B esse eo, quo mutat, tpe. quieſcet ergo. in eodem enim esse tpe quodam quieſcere est.

Ponatur igit ipm trāsferri de A B, in B C, ſiue de magnitudine in magnitudinem, ſiue de forma in formam, ſiue ſm contradictionem. & sit tempus, in quo primo trāsfertur, D. Necesse est igitur vt in tpe, in quo trāsfertur, sit aut in A B, aut in B C, aut quiddam est in hoc, & quiddam in hoc. declaratum est enim ꝙ hæc est diſpoſitio cuiuslibet, qd trāsmutat. Impoſſibile est igitur vt quiddā eius sit in vtroq; quoniam tunc erit diuiſibile qd non est. Neq; etiam in B C. qm̄ tunc erit iā translatum: ſed positum est transferri. Remanet igitur vt sit in A B, in tēpore, in quo transfertur. erit igitur quieſcens. quoniam iam declarauimus quòd manere in eodē aliquo tempore quies est.

Demonſtratio, quòd impoſſibile est Impartibile per ſe moueri.

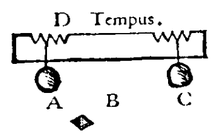

Mobile indiuiſibile.

87 Ponatur igitur vt transmutetur aut in loco, ver.g. de B in C, aut in augmento, & diminutione, ver.g. de minore magnitudine in maiorem, aut in qualitate. & hoc intendebat, cum dixit de forma in formam. aut in ſubſtantia. et hoc intendebat per cōtradictionē. Deinde. & sit tps, &c. & intendit per A B, illud, ex quo mouetur, ſiue fuerit vbi, aut quale, aut quantum, aut ſubſubſtātia. & intendit per B C, illud, ad quod trāsmutatur. et q̄ſi. d. necesse est igit vt trāsmutatū in tpe, in quo transmutat, ſit aut in eo, ex quo trāsmutat, aut in eo, ad quod, aut qddā in eo, ex quo, & qddam in eo, ad quod

D.d. declaratum est enim, &c. i. declaratum est enim, cum declarauimus ꝙ omne motum est diuiſibile, ꝙ de moto, quod mouetur, quædam pars eius est in eo, ex quo, et quædam in eo, ad quod. Et, cū posuit hoc fundamentum, dixit Impoſſibile est igitur vt quiddā eius sit in vtroq; qm̄ tunc erit diuiſibile, i. quod est cōpoſitum. Deinde declarauit hoc ſm rememorationem, & dixit Neq; etiam in B C, qm̄ tunc erit iam trāslatum: ſed positum est transferri. idest & impoſſibile est, dum mouetur, vt sit in eo, ad quod, ſ. in B C, quoniam tūc complebitur motus: ſed ipſum positum est adhuc moueri. D.d. Remanet igitur, vt sit in A B in tempore, in quo transfertur. idest, ſi igitur nō fuerit in eo, ad quod est motus, ſ. in B C, remanet vt sit in eo, ex quo est motus, ſ. in A B in tempore, in quo mouetur. Deīn. induxit impoſſibile, quod ſequitur ex hoc, & dixit erit igitur quieſcens. qm̄ iam declarauimus ꝙ manere in eodē aliquo tempore est quies. i. &, ſi motum, dum mouet, fuerit in eo, ex quo, tunc erit quieſcens, & motum imſimul. ipſum enim esse in eo, ex quo, est in tempore. & iam declarauimus ꝙ omne, quod est in aliquo tempore, i. demonſtratum in actu est in eo quieſcens. & ſic, dum mouetur, erit quieſcens. quod est impoſſibile. &, cum deſtruxit hæc duo, remanet tertiū, & est vt quædam pars eius ſit in eo, ex quo, et quędam in eo, ad qd̄, nō in actu, ſed in inſtāti, qm̄ tūc esset quieſcēs, nō motū. &, cum q̄dam pars eius fuerit in eo, ex quo, & q̄dā in eo, ad quod, necessario diuidit. quod est contra poſitum. positum enim est ipſum esse indiuiſibile.

Quare non contingit id, quod impartibile est, moueri, aut oīno mutari. Vnice enim hoc pacto esset ipſius motus, ſi tempus esset ex ipſis nunc. ſemper enim in ipſo nunc motum esset, & mutatum, vt moueatur quidem nunquam, motum autem ſit ſemper. Hoc autem ꝙ impoſſibile ſit demonſtratum est & prius. neq; enim ex ipſis nūc est tēpus, neq; linea ex punctis, neq; motus ex ∗ momentis est. nihil enim aliud facit hoc dicens, q̄ motū ex impartibilibus. ſicut ſi tēpus ex ipſis nūc, aut magnitudinem ex punctis.

Impoſſibile est igitur impartibile moueri, aut trāſmutari oīno. Posset enim hoc modo moueri, ſ. ſi tēpus cōponeret ex inſtantibus. qm̄ ſemper moueretur, & trāſmutaret in inſtanti, & ſic nunq̄ mouerei, & esset tam motum. Et iam declarauimus hoc esse impoſſibile. tempus enim nō cōponitur ex inſtantibus, neq; linea ex punctis, neq; motus ex finibus. dicens enim hoc nihil magis dicit, q̄ ꝙ motus componitur ex partibus indiuiſibilibus, ac ſi diceret ꝙ tēpus cōponit ex inſtantibus, & longitudo ex punctis.

88 Cum declarauit ꝙ indiuiſibile non mouetur, vult dare cauſam in hoc, & est, quia tps, & motꝰ, & magnitudo sunt continua, & ꝙ hoc nō esset possibile, niſi tps componeretur ex inſtātibus, & motus ex finibus motū, & magnitudo ex pūctis. & hoc intendebat, cū dixit Posset enim moueri, &c. Deinde dixit qm̄ ſemper moueretur, &c. idest ex hoc enim ſequeretur vt motū ſemper transferreretur de inſtanti ad inſtans, & de magnitudine indiuiſibili ad magnitudinem idiuiſibilem. motum enim indiuiſibile tunc esset, ſi esset in magnitudine indiuiſibili, & in tpe indiuiſibili, & eēt motus cōpoſitus ex finibus motuum. Deinde induxit impoſſibile, quod ſequitur ex hoc, et dixit qm̄ ſemper moueretur in inſtāti, &c. i. ſi ita esset, mūc motum iam esset motum, & tranſmutatum abſq; eo, ꝙ ante moueretur, i. tunc finis motus esset ſine motu. nam motus, qui est in tempore indiuiſibili, necesse est vt ſit indiuiſibilis: & ſic esset finis motus. & in fine motus dē motum iam eē motum. & hoc intēdebat, cū dixit & ſic nūquam moueretur, &c. D.d. dicens enim hoc, &c. i. dicens enim motū esse indiuiſibile, cōtingit et dicere ꝙ motus componitur ex motibus indiuiſibilibus, & ꝙ magnitudo componitur ex punctis. Et hoc, ꝙ dixit, manifestum est. qm̄ a cauſa in cōtinuatione motus est hæc ꝙ motū est de natura continui, & hæc est cauſa etiam in hoc, ꝙ tempus ſit de natura continui.

a Cā huius, q̄ motus est continuus. i. motus est diuiſibilis in ſe. ſupra cap. 3. & ibi.

Amplius aūt et ex his manifeſtū est ꝙ neq; punctū, neq; aliud indiuiſibile vllum continuum mouerī. Omne enim, quod mouet, impoſſibile est per maius moueri ſeipſo prius, q̄ aut per æquale, aut minus. ſi aūt hoc, manifestū est ꝙ & punctū per minus, aut æquale motū primū. qm̄ aūt indiuiſibile est, impoſſibile est minus moueri prius. per æquale ergo ſibiipſi. quare erit linea ex punctis. ſemp. n. cum per æquale mouet, omnem lineam punctum mēſurabit. ſi aūt hoc impoſſibile est, & moueri indiuiſibile impoſſibile est.

Et apparet ēt ex dictis qm̄ impoſſibile est pūctum moueri, neq; aliud indiuiſibile. Oē enim motū impoſſe est moueri per ſpatiū maius ipſo, anteq̄ moueat aut per æquale, aut ꝓ minus. ergo manifestū est ēt ꝙ, cum punctus mouetur, prius mouebitur, aut per minus ſeipſo, aut per æquale: ſed punctus est indiuiſibilis: ergo nō mouebit per minus: ergo mouebitur per æquale. quapropter linea componetur ex punctis. nam, cum punctus ſemper moueatur per æquale, mēſurabit totā lineā. ſed hoc est impoſſibile: ergo & impoſſibile est indiuiſibile moueri.

89 Hæc est alia declaratio à ꝓdicta, in prima enim vtit eisdem ꝓpōnibus, quibus vtus est, cum declarauit ꝙ omne motū est diuiſibile, & declarauit per eas inducēdo ad impoſſibile, declarauit, ſ. ꝙ oē, quod nō diuidit, non mouet. &, ſi apparet ſm conuerſionem per cōtrapoſitionē ꝙ, ſi oē motū est diuiſibile: ergo oē, qđ nō diuidit, non mouet. ſed Arist. intendit in oībus, quæ declarauit, naturam rei, de qua loqtur, non res accītales. Aucpa. uero nō bene dixit. fingit enim ꝙ diuiſibilitas, quā negauit à moto ē alia à diuiſibilitate, quam dedit hic moto. & ꝙ illa diuiſibilitas, quā illic declarauit est diuiſibilitas continui, ſm illud, ex quo, & ſm illud, ad quod. & iam determinauimus hoc ſuperius. Hæc autem declaratio fundata est ſuper ꝓpōnes alias. Quarū vna est ꝙ impoſſibile est aliqd pertranſire ſpatiū maius ipſo, quin prius pertranſeat aut æquale, aut minus: idem de potuit ꝙ pūctus impoſſe est vt pertranſeat minus ſe, anteq̄ moueat per maius: ex quo ſequitur ipm moueri per æqle. & hoc ſequitur lineā cōponi ex ꝓ nctis, qđ est falſum. impoſſibile ergo illud, ex quo ſequitur. Et impoſſibile. Quòd autem, ſi indiuiſibile mouetur per

In hoc textu sum ti.

æquale, linea erit composita ex punctis, manifestū est. quoniam motum tunc pertransit spatiū, quando mensurat illud per se. si igitur indiuisibile mēsurat lineam, quam pertransit, ergo mensurat illam per puncta contigua, quæ sunt partes illius, & quod est tale, videtur compont ex punctis. Et hoc, quod dixit necesse est. & si non, contingeret quæstio Zenonis. Nam, si motum esset indiuisibile, & moueretur per indiuisibilia, scilicet per puncta, & pūcta in linea sunt infinita, ne cessario sequitur nunquam motum peruenire ad finem ipatn. & ista consecutio hic est alto modo ab eo, quo vtitur ea Zeno.

Amplius autem, si omne in tempore mouetur, in ipso aūt nunc nihil, omne autē diuisibile tempus est, erit aliquod tempus minus quouis eorum, quæ mouētur, in quo mouet per tm. quantū ipm est. Hoc igit erit tps, in quo mouet ppea q oē in tpe mouet. tps aūt omne diuisibile esse demonstratū est prius. Si ergo punctum mouetur, aliquod erit tempus minus, in quo ipsum motum est. sed impossibile est: in minori enim p minus necesse est moueri. ḡre erit diuisibile id, quod indiuisibile est in minus, sicuti & tempus in tempus. vnico enim modo moueretur id, quod impartibile est, & indiuisibile, si esset in ipso nunc impartibili moueri possibile. eiusdem enim rationis est in ipso nunc moueri, & indiuisibile quid moueri.

Et declaratum est ēt q omne tempus est diuisibile. Si autem punctus mouet, erit tēpus minus tēpore, in quo mouetur fm illud. sed hoc est impossibile: nam illud, quod mouetur in tēpore minori, necesse est vt sit minus. ergo indiuisibile erit diuisibile in minus fm proportionem illius temporis ad istud. quoniā hoc solummodo pollet impartibile, & indiuisibile moueri, scilicet si esset possibile impartibile moueri in instanti. ratio enim eadem est in hoc, q motus sit in instāti, et in hoc, q indiuisibile moueatur.

90 Hæc est certa declaratio, quòd omne indiuisibile nō mouetur. & fundatur super hoc, quod narrabo. Primo autem ponit q omne, quod mouetur, mouetur in tpe. deinde q omne tempus est diuisibile in tempora: ergo omne motum mouetur in tēpore diuisibili in tempora. Deinde posuit q omne tps, quod est pars temporis moti, motum mouetur in eo per spatium minus spatio, per quod mouetur in toto tēpore: ex quo concludit q omne motum mouetur in tēpore in partibus illius temporis per minorem magnitudinem. D. posuit q omne motum in aliquo tpe per spatium æquale suæ magnitudini mouet in partibus illius tpis per minus sua magnitudine ex quo sequitur ut omne motum sit diuisibile. Et hoc Et declaratum est q omne tempus est diuisibile. Sequitur punctus moueatur erit hoc tps minus tpe, in quo punctus mouetur per spatium æquale suæ magnitudini, quod est impossibile. D.d. quod enim mouetur minus, &c. idest & hoc sequitur, quia iam posuimus q oē, quod mouetur in tpe minori tpe, in quo mouetur aliquod æquale magnitudini eius, necesse est vt moueat in eo per aliquod minus magnitudine eius. Si igitur punctus mouetur in tempore minori tpe, in quo mouetur æquale, contingit ipsum esse diuisibilem fm proportionem temporis, in quo mouetur æquale ei, & ad tēpus, quod est minus. In hoc igitur syllogismo nō expressit, nisi duas propositiones. quarum vna est, q omne tps est diuisibile. secunda autem q, cū motum mouetur, minori tpe mouetur per minus, q̄ per quod mouetur in maiori tpe. & dimisit propositionē dicentem q in omni tempore pōt fieri motus. & similiter dimisit conclusiones, quas nos exposuimus supertius. Deinde dicit quoniam hoc solūmodo. &c. idest, &, quia sequitur ex hoc, vt non sit tempus minus tempore, in quo pūctus mouetur per aliquod sibi æquale: ex quo nō sequit impossibile. Deinde dicit eadē enim ratio est, &c. idest qm vtrunq; sequitur ad reliquum, s. [2] quoniā posito aliquo indiuisibili mouert, sequit motum esse in instanti: & similiter posito q motus sit in instanti, sequitur indiuisibile mouert.

2 Posito aliq̄ indiuisibili mouert &c. motū esse in instāti: & posito q motus sit in instāti sequit̄ indiuisibile mouert.

Caput Tertium. Nullā magnitudinē esse infinitā.

MVtatio autem nulla est ifinita. omnis enim est ex quodam in quiddam, & ea, quæ est in contradictione, & quæ est in contrarijs. Quare earum, quæ fm contradictionē sunt, affirmatio, et negatio terminus est. vt generationis quidem id, quod est, corruptionis vero id, quod non est. Earum autem, quæ sunt in cōtrarijs, ipsa cōtraria. hæc enim sunt extrema mutationis. quare & alterationis omnis: ex contrarijs enim quibusdā est alteratio. Similiter autem & augmētationis, & diminutionis. augmentationis enim terminus est qui secūdum naturam propriā est perfectæ magnitudinis, diminutionis vero huius remotio.

Terminus augmēti q̄.

Et nulla transmutatio est in infinita. iam enim declarauimus q transmutatio est de aliquo in aliquid, aut in contradictorijs, aut in contrarijs. In contradictorijs vero fines erūt affirmatio, & negatio. ver. gra. quoniā finis generationis est esse, corruptionis vero finis nō esse. In contrarijs vero fines sunt duo contraria. hic enim duo sunt extrema transmutationis. sunt igit fines omnis alteratiōis: alteratio enim fit ex contrarijs. Et fm hoc & augmēti, & diminutionis erunt. finis. n. augmenti est peruenire ad perfectam quātitatē propriam rei, finis vero diminutionis est maxime distare ab hac dispositione.

91 Intendit declarare quòd nullus quatuor motuū est infinitus, neque ex vtroq; extremo, neque extremo, ad quod est motus, præter translationem circularem. posita enim infinita ex vtroq; extremo non sequitur impossibile. Et dixit Et nulla transmutatio est infinita. & intendit hic per transmutationem, modos quatuor motuum. D.d. iam enim declarauimus, t. in initio Quinti. D.d. aut in contrarijs. Et intendit per contraria, opposita, quæ inueniuntur in alteratione, quę dicūtur cōtraria principaliter, & proprie, & quæ inveniuntur in augmento, & diminutione, s. magnum et paruū. D.d. In cōtrarijs uero fines cum erūt cōtraria, s. quę dicuntur

cunt, pprie. D.d. Et fm hoc & augmēti, & diminutionis erunt fines. t. quoniam maximū augmētum, & maxima diminutio erūt fines eorum. omne enim generabile naturale habet aliq̄ quātitatē naturalē in initio generationis, & fine, & ista quantitas habet extrema & medīū. v.g. qm̄ quātitates embryonū sunt terminatę, s. minimi embryonis, & maximi embryonis: et similiter quātitates hoīum sunt terminatę, s. maximi & minimi. vnde impossibile est augeri in ifinitū, aut diminui. nam, si transierit quantitatem naturalē in diminutione, & in additione, statim corrumpet ens. actio enī cuiuslibet entis perficit per quātitatē, & qualitatē terminatā: sicut est dispositio in entibus artificialibus.

Oē ḡnabile n̄ le hēt aliq̄ ḡntatē nāl. i mino generationis, & ñe, & ista q̄tas hēt extrema, & me dia. vide cō. f. supā cō. 12. & q̄ ibi.

Latio aūt sic qdem nō erit finita, nō enim oīs in contrarijs est. Sed, qm̄ impossibile est diuisum esse sic ex eo, quia nō cōtingit eē diuisum: (multipliciter enim dr impossibile:) diuidi nō cōtingit id, quod sic impossibile est diuidi, nec omnino quod impossē est fieri, fieri: neq; qd̄ mutari impossē est, cōtinget vtiq; mutari in id, in quod possibile est mutari.

Sed translatio hoc modo non erit finita. qm̄ nō omnis translatio est in cōtrarijs. Hoc aūt, q. illud, quod impossibile est diuidi hoc modo, s. nō recipit diuisibilitatē: cū illud, qd̄ impossibile est diuidi dr multis modis: impossibile est illud, quod hoc modo nō pōt diuidi, vt sit diuisum, & qd̄ impossibile est vniuersaliter esse non erit: & quod impossibile est etiam transmutari, non trāsmutatur ad illud, ad quod non potest transmutari.

92 Quia cōtrarietas in loco non inuenit in oībus trāslationibus, sicut in translatione aīati, & in qbus inuenit, non manifeste inuenitur contrarietas in eis, vt in translatione naturali in loco, s. quatuor elementoꝝ: [2] translatio enim alta est ex anima, & alta à natura, & alia recta, & alia circularis: incepit hic demonstrare q non potest declarari translationē rectam esse finitā eo modo, quo declarat hoc in cæteris motibus, & dixit Sed trāslatio hoc modo, &c. t. sed ex hoc modo declaratio nis non apparet translationem esse finitam. & causa in hoc est. qm̄ non omnis translatio est de cōtrario in contrarium, vt est trāslatio animalium. Deinde dedit modum, quo potest hoc declarari in translatione, & dixit Hoc autem, q̄a illud, quod impossibile est diuidi hoc modo, &c. t. fm autem q manifestum est p se, q illud, quod impossibile est diuidi, t. quia non recipit diuisibilitatem, impossibile est vt incipiat diuidi: & similiter illud, quod impossibile est generari, impossibile est ipm incipere generari: & vt illud, quod impossibile est vt transmutetur, nunq̄ incipiet transmutari. ex hoc aūt potest hoc apparere. Et dixit cum illud, quod impossibile est diuidi, dicitur multis modis præteruando se ab quotiocatione. Nam indiuisibile dicitur illud, cuius genus innatum est diuidi: vt cum dicimus q corpus cœleste est indiuisibile. & dicitur etiam illud, cuius genus non est innatum diuidi: vt cum dicimus q vox est indiuisibilis. & ipse intendit hic per indiuisibile illud, qđ est de genere diuisibili. D.d. impossibile est illud, quod hoc modo, &c. t & dico q nunq̄ diuidetur illud, quod impossibile est diuidi, cū intellectū fuerit ex hoc illud, quod intēdimus per indiuisibile: cū idiuisibile dicatur multipliciter. et, quia diuisibilitas est similis in hac intētione trāsmutationi, dixit & quod impossibile est vniuersaliter, &c. idest & hoc, quod diximus de diuisibilitate, cōe est generationi, & transmutationi, s. q̄ oē, quod impossē est generari, impossibile est ipm incipere in generatione: & [2] vt omne, quod impossibile est trāsmutari, impossibile est ipm incipere in transmutatione.

Si ergo id, quod fertur, mutetur in aliqd, & possibile erit mutari. quare non est infinitus motus, neq; feretur infinito motu. impossibile enim est trāsire illum. Quod igitur sic non est infinita mutatio, vt non finitatur terminis, manifestum est.

Et, si translatum transmutatur ad aliquid, possibile est transmutari. ex quo sequitur vt nullus motus sit infinitus, & vt motus nō recipiat æternitatem. qm̄ impossibile est pertrāsiri. Manifestum est igitur q impossibile est vt trāsmutatio sit æterna fm hunc modū, s. vt non habeat finem terminatum.

Cum posuit principium, s. q illud, quod impossibile est transmutari, nunq̄ incipiet in transmutatione, posuit aliud principiū, & est q illud, quod trāsmutat recte, tunc pōt transmutari, cū transmutatur ad aliquem finē. nā impossibile est ipm transmutari ad nihīl. qm̄, si hoc esset, tunc motus esset otiosus. Deinde posuit etiam q quicqd transmutatur, transmutatur ad aliqd etiā in transmutatione, quæ est via ad esse, & concluſit q illud, quod transmutatur ad infinitum, impossibile est transmutari. deinde cōiungit hunc q illud, quod impossibile est transmutari, nunq̄ incipiet trāsmutari, & concluſit q trāslatum in infinitū impossibile est vt incipiat in translatione, ergo translatum recte in infinitū impossibile est esse. Et dixit Et, si translatum trāsmutatur ad aliquid, possibile est transmutari: &, si trāsmutetur ad nihil, id est ad non finem, impossibile est transmutari. & totum hoc intelligendum est de transmutatione, quę est via ad esse. Deinde dicit ex quo sequitur vt nullus motus sit infinitus, s. rectus. nam illud, quod mouetur in infinitum, non mouetur ad aliquod ens. D.d. causam in hoc, & dixit qm̄ impossibile est pertrāsiri, quoniā illud, quod mouetur in infinitum, nunq̄ pertransibit spatium: sed illud, quod impossibile est fieri, nunq̄ incipiet fieri: ergo trāslatum in infinitum nō est, & hoc intēdebat cum d. Manifestū est igitur q impossibile est transmutationem esse æternam hoc modo, s. recte, & hoc el sentialiter. Et ipse non expressit in hoc sermone, nisi solūmodo propositiones, quę sunt necessariæ in cōcludendo illud, quod intendit cōcludere fm suum morem in abbreuiatione.

93

Sed, si esse possit sic, vt tempore sit infinita, vna, & eadem existens, consyderandum est. Nam vna quidem, si non fiat, nihil fortasis prohibet. vt, si post lationem alteratio sit, & post alterationem augmentatio, & rursus generatio. sic enim semper quidem erit tempore motus, sed non vnus, propterea quòd non est vnus ex omnibus. Vt autē fiat vnus, non contingit infinitum esse tempore. præter vnū. hic autē ē vnus, ipsa circulo latio.

Sed consyderandū est vtrū sit possibile ut sit hoc modo, s. vt in aliquo tēpore sit transmutatio infinita, & eadem. Si aūt nō vnus, nihil prohibet, vt si post translationem sit alteratio, & post alterationem sit augmētum, deinde generatio. hoc enim modo pōt esse in tempore principiū motus, sed non vnus. nā ille, qui fit ex istis omnibus, non est unus. Sed, cū fuerit vnus, impossibile est vt sit infinitus in tempore, præter vnum. & est trāslatio vna, quæ fit circulariter.

94 Cum declarauit q̄ impossibile est vt vnus motus rectus sit infinitus, vult perscrutari de hoc simpliciter, s. vtrū sit possibile vt vnus motus sit infinitus, et si nō rectus. Et dixit Sed cōsyderandum est, &c. i. sed consyderandū est vtrū nullus motus vnus sit infinitus, aut aliquis vnus motus sit infinitus. quod declaratum est esse impossibile in motibus rectis. Et, cum induxit illud. de quo perscrutādum est hic, dixit Si aūt non vnus, nihil prohibet vt hoc sit, t. si aūt iste motus nō fuerit vnus, sed forte, nullum impossibile videt sequi ex hoc: imo in Octauo istius libri declarabitur hoc eē possibile. D. d. q̄n hoc modo erit in tempore principium motus, vt mihi videt, q̄n hoc modo pōt esse in tēpore, quod semper fuit, & erit motus factus. & si nō, tūc oīs motus eēt æternus. & hoc est accidens motui. D. d. sed non vnus, idest, q̄a motus cōgregati ex pluribus vno motu istorum nō est vnus, s. ille qui est finitus, &, cum iste nō est vnus, infinitus nō erit vnus. & hoc declaratum est ex illo, quod dictū est in vno motu, in Quinto istius libri. D. d. Sed, cum fuerit vnus, &c. t. sed, cum posuerimus vnū motū, impossibile est vt sit infinitus per translationem circularem: ex qua non sequitur impossibile: immo declarabitur in Octauo hoc esse necessarium.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV
LIBER SEPTIMVS,
cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

Sūma Prima declarat, oē, qd mouet, habere motorē.

Summa secunda probat, omnia mota in loco reduci ad primū, quod mouetur, quod à motore, qui est in ipso, mouetur, nec esse processum in infinitum in mouentibus, & motis.

Summa Tertia ostendit primum Mouens simul esse cum eo, quo Mobile eo mouetur.

Summa Quarta quærit vtrū omnis motus habeat cum omni motu comparationē.

* a. l. enim.

OMne, quod mouetur, necesse est ab aliquo moueri. si * igit̄ in seipso non habet principium motus, manifestum est q̄ ab altero mouet. si autem in seipso, accipiatur in quo A B, quod moueatur, non ex eo, quia partium huius aliqua mouetur. Primum igitur opinari A B à seipso moueri, propterea q̄ totum mouetur, & à nullo externorum, simile est, ac si qs ipso D E mouente ipm E F, &, illo moto opinet D E F à se ipso moueri. ꝓpterea quòd nō intuetur vtrū ab vtro moueatur, vtrū D E ab E F, an E F ab ipso D E.

Omne motum necessario mouetur ab aliquo. si autē principium motus non fuerit ex ipso, manifestū est ipm moueri ab alio: nam motor eius erit aliud. si aūt principium motus huius fuerit ex ipso, accipiat̄ per se, & sit A B, ita, q̄ moueat̄, nō ga aliquid ex eo mouetur. Dicamus igit̄ primo, si fuerimus imaginati q̄ A B non mouetur ab aliquo, quia ꝑm totum mouet̄, & motus eius nō est ab aliquo extrinseco, ex quo aliquis est opinatus, cum D H mouet H Z, & moueꝫ, q̄ D Z non mouetur ab aliquo: quod non scit quod mouet, & quid mouetur, vtrum Z H mouetur à D H, aut D H à Z H.

Demonstratio, probans, omne, quod mouetur, ab alio moueri, quāuis non appareat ipsum mouens.

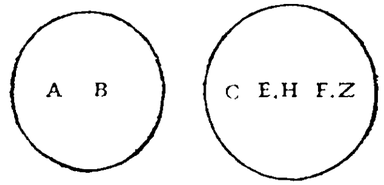

NOn hoc tractatu incipit perscrutari vtrū omne motum habeat motorem, cū appareat sensui aliquid moueri ex se, absq; eo, q̄ distinguatur motor à moto sensu, vt in quatuor elementis. & quidam dicunt q̄ ista demonstratio, quam induxit in hoc tractatu nō est vera, adeo, quòd Gal. fecit in hoc tractatum, in quo nititur declarare corruptionem istius demōstrationis. & quidam expositores dicūt quod illud, quod declarauit in initio istius tractatus est superfluum, cum hoc sit declaratum perfectius in Octauo. & nos consyderabimus bene in hoc. Et dicit Omne motum, &c. idest ex hoc, quod dicā. Et, quia rerum motarum alia mouetur ex se, & alia mouetur ab extrinseco, in quibus manifestū est ea moueri à motore, dixit si autem principium motus, &c. idest mota autem, quæ mouentur ab aliquo extrinseco, non ex se, manifestum est ipsa moueri ab alio. motor enim eorum apparet esse aliud, vt motus lapidis à baculo, & baculi à manu. Deinde. d. si autē principium motus, &c. t. mota vero, quæ videnī moueri ex se, non ex extrinseco, sunt illa, de quibus intendimus declarare ipsa moueri à motore alio. ponatur igitur tale motum moueri per se, non per partem eius, idest moueri ꝑm totum, non quia pars eius moueret totum. illud enim, quod mouetur ꝑm totum, quia pars eius mouet totū, est motū per accidens, vt motus corporis totius animalis per motum caloris naturalis, aut musculorū. 2 motum enim primū per se in animalibus est cor, quod nō mouetur ꝑm totū, quia pars eius mouet

1 Appet ſēſus aliqd moueri ex ſe, abſq; eo, q̄ diſtinguatur à moto. Ideſt 2. phy. t. 1

Qui ſint illi expoſitores vide iſta c. & in 8 phy. 33. & 2. de ſo & mundo c. 21

2 Motū primum per ſe in animalibus eſt cor. Ideſt fra. c. 4 & 6 phyſi. 69 & 3. de anī co. & 2. cor. 18 oppoſita ſunt modo dicit vbi dicit pedes cont. 22. m.

uet se, & mouet totū: & hoc est intelligendū ex hoc, q̄d dixit & mouetur A B, nō quia aliquid ex eo mouetur. Et dixit hoc, quia istud motum, de quo vult perscrutari, s. q̄ mouetur per se, debet esse motum ꝑm totum, non ꝑm partem, vt dictum est in principio Quinti, q̄ rei motæ quiddam attribuitur motui, quia pars eius mouetur tantū, reliquum autem mouetur ab ista parte. quoniā hoc intellectum fecit Gal. & multos homines errare in intentione huius demonstrationis: & existimauerunt quòd ex istis propositionibus propositis hic nō sequitur illud, quod intendebat concludere. Et, cum induxit genus motī, in quo est dubitatio, & determinationem, quæ debet esse in moto, de quo vult declarare ipsum habere motorem, & est ipm nō moueri ꝑm totum, quia pars eius mouet se, & mouet totum cum tale compositum est ex pluribus vno moto, perscrutatio aūt est hæc de vno moto simplici, dixit Dicam⁹ igitur primo, &c. t. dicamus ergo q̄ existimare hic esse aliqua, quæ mouēt se, propter hoc, q̄ apparet sensui, non est sufficiens. nam illa, quæ videntur moueri ꝑm totum, & sunt continua, possunt diuidi in duas partes, motorem, s. & motum. & existimatur q̄ motor in eis non est distinctus à moto. v. g. vt sit motor in illa re D H, & motum H Z, & D Z totū motum mouetur ex se, per quod existimaī q̄ totum mouet se, & est D Z, cum non sentitur vtrum vnum eorum moueat reliquum. Et, cum induxit causam, qua accidit homini dubitare in q̄busdam motis, & existimare ipsam moueri ex se sine motore, incepit declarare q̄ omne motum habet primum motorem.

Amplius id, quod à seipso mouetur, nunquā cessabit moueri, ꝓpterea q̄ aliquid aliud stetit, quod mouebatur. Necesse est ergo, si quid desinat moueri eō, q̄ aliud aliqd stetit, hoc ab altero moueri. hoc autē, cum manifestum factum sit, necesse est omne, quod mouetur, moueri ab aliquo. Quoniam enim accepta est A B moueri, diuisibile erit. omne enim, quod mouetur, diuisibile est. diuidatur igitur in C. necesse est igitur, B C quiescente, quiescere & A B. si enim non, accipiatur moueri. B C igitur quiescente, mouebitur vtiq; A C. non ergo mouetur per se A B. sed supponebatur, per seipsum moueri primum. manifestum est igitur q̄ C B quiescente, quiescet & B A, & tunc desinet moueri. sed, si quid ex eo, qa aliud quiescit, stat, et cessat moueri, hoc ab altero mouetur. manifestum est igitur quòd omne, quod mouetur, ab aliquo mouetur. diuisibile enim est omne, quod mouetur: & parte quiescente, quiescet totum.

Et dico etiam q̄ omne, quod non mouetur ab aliquo, nō cessat à motu, si aliqd aliud cessat. Ergo necesse est q̄ omne, quod cessat à motu per cessationem alterius, moueatur ab alio. quoniam, hoc si fuerit manifestum, necesse erit q̄ oē motum, cum sit diuisibile, moueatur ab aliquo. Quoniā, cum videmus A B moueri, necesse est vt sit diuisibile. q̄m iam declarauimus q̄ omne motum est diuisibile. diuidatur igitur in C. ergo necesse est si C B quieuit, vt A C quiescat. si igitur nō quieuerit, moueatur. ergo C B quiescit, & C A mouetur. ergo A B non mouetur per se. sed positum est ipsum moueri per se. ergo declaratū est quòd, cum C B geuerit, quiescet B A etiam à motu. sed, cum fuerit aliqd, quod quiesceat à motu per quietem alterius, illud mouetur ab illo necessario. ergo manifestum est q̄ omne motum mouetur ab aliquo. nam omne motum est diuisibile: &, cū pars quieuerit, totum quiescet.

Demonstratio, probans quod omne, quod cessat à motu, per cessationem alterius, ab alio mouetur.

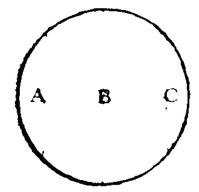

Quia manifestum est q̄ omne, quod non mouetur ab aliquo, non cessat per cessationem alterius, quoniā non quiescit nisi à se: &, cum possit hāc propositionē, s. dicētem q̄ omne, quod non mouetur ab aliquo, omnino non cessat à suo motu per cessationem alterius: et hoc per se, non per accidēs. & siue cessatio alterius fuerit per quietem, aut per corruptionem, sequtur per conuersionem per contrapositionem quòd omne, quod cessat per cessationem alterius à motu, mouet̄ ab alio. Et hoc intendebat, cum dixit Ergo necesse est, si aliquid cessat à suo motu, &c. idest & siue illud, per cuius cessationem, aut p cuius corruptionem cessat motum, fuerit ipse motor, aut aliquid, ex quo sequtur ques, aut corruptio motoris. Et, cum posuit quòd omne, quod quiescit per quietem alterius essentialiter mouetur ab illo: & si illud, per cuius quietem quiescit, non sit motor, sed aliquid, ex cuius quiete sequitur quies motoris, aut eius corruptio: quoniam omne, quòd cessat essentialiter per cessationem alterius, necesse est vt illud alterum sit, aut ipse motor, aut aliqd ex cuius quiete sequitur quies motoris, aut corruptio motoris: si autem hoc non fuerit, erit quietēs ab alio per accidens, Deinde d. q̄n, si hoc fuerit manifestū, &c. t. &, cum positum sit q̄ quicquid quiescit per quietē alterius, mouetur ab alio: & est declaratum q̄ omne motum est diuisibile: apparet ex hoc q̄ omne motum mouetur ab alio. Deinde incēpit narrare modum consecutionis, & dixit Quoniam, cum videmus A B moueri, &c. t. quoniā, cum posuerimus primum, & per se, t. non per aliquam partem in ipso, necesse est vt istud primū sit diuisibile. nam declaratum est q̄ omne motum est diuisibile. Deinde. d. diuidatur in C, idest &, cum oē motum est diuisibile, diuidatur igitur primum motum, quod ponimus in puncto C, necesse est igit̄, cū imaginati fuerimus ex hoc moto q̄ est aliqua pars gelcens. ver. gra. C B, necesse est vt totum quiescat, s. A B. t. q̄n, cum pars C B quieuerit, quiescet pars A C. &, cū pars quiescit, necesse est vt totū quiescat. Et, cum posuit q̄ necesse est vt istud motū quiescat, cum quierit

aliqua ps eius, ſcœpit declarare hoc, ducẽdo ad incõue
niens, & dixit ſi igit nõ qeuerit, &c. i. ſi igit tota magni
tudo A B nõ qeuerit, cũ qeuerit pars C B, tunc pars
A C mouebit poſt qetem C B. & ſic illud motũ non
erit motũ, primo, et per ſe, ſed erit motũ per illã partẽ,
quæ remanſit mota poſt quietem partis quieſcẽtis: ſed
poſitum eſt primum motum, & inconueniens eſt. Et
hoc, quod dixit, ꝙ motũ, ex quo quieſcit aliqua pars,
& corrumpitur, & reliqua remanet mota, non eſt pri-
mum motum, eſt manifeſtum per ſe, cum concedatur
hic eſſe primum motum: & eſt manifeſtum per ſe hic
eſſe primum motum huiuſmodi. Et iſtam propoſitio-
nem ignorauit Gal. & alij, qui non intellexerunt hanc
demõſtrationem. exiſtimauerunt enim ꝙ illud, quod
mouetur per ſe, non ſequitur cum aliqua pars eius qe-
uerit, vt totum quieſcat, ſed ſequitur vt remaneat mo
tum per partem, non per totum: quia intellexerunt hic
per motum per ſe, illud, quod opponitur moto per ac-
cidens, non moto per partẽ eius. Et, quia hoc intellexe
runt per motum per ſe, ideo non fuit neceſſe apud eos,
cum in hoc moto quieuerit aliqua pars eius, ut reſiduũ
quieſcat. & ideo non apparuit eis modus declaratio-
nis, quem Ariſt. intendebat in hoc loco. Et neceſſe eſt
hic eſſe prima mota, quòd corpora naturalia non diui-
dũ-tur in infinitum in eo, quòd ſunt corpora naturalia.
ver. g. cũ primum motũ in igne eſt minima pars, quæ
poteſt eſſe ignis in actu: & ſimiliter primũ motum ca-
loris naturalis animalium eſt etiam minima pars, quæ
poteſt mouere illud animal. & manifeſtum eſt in hoc
modo motus, quòd, cum fuerit imaginatum ꝙ, cum
pars eius quieſcit, totum quieſcit. cum igitur fuerit de-
claratum quòd, cum pars primi moti quieuerit, ſtatim
totum quieſcet: & omne, quod quieſcit à motu per ge-
tem alterius, neceſſario mouetur ab alio: concludit in
prima figura quòd primum motum eſt motum per
aliud. &, quia omne motum ex ſe neceſſe eſt, ſi ipſum
non fuerit primum motum, vt in eo ſit primum motũ,
ſequitur vt omne motum ex ſe habeat motorem, & in
hoc erat dubium de elementis. in animalibus vero ma
nifeſtum eſt ꝙ motor differt à moto. Declaratum eſt
igitur ex hoc ſermone ꝙ iſta demonſtratio eſt vera, &
quod eſt de genere ſignorum certorum: licet non ſit de
genere demonſtrationum ſimplicium. Et poteſt quis
dicere ꝙ propoſitiones, quæ vſitatæ ſunt in ea, nõ ſunt
vſes omni moto ex ſe. cum in corpore cœleſti impoſſi-
bile eſt dicere ꝙ, cum quieuerit pars, qeſcit totum, cũ
imaginari hoc ſit impoſſibile. iſta autem demõſtratio
fundata eſt ſuper hoc, ꝙ partem qeſcere in omni moto
eſt poſſibile. quod eſt impoſſibile in corpore cœleſti: et
ſiſtr in alia, quam Pla. ponit mouere ſe. Ad hoc autẽ di
cendũ eſt ꝙ partem quieſcere corporũ, & de qbus de-
monſtratum eſt, qm̃ impoſſibile eſt ut corrumpantur,
aut quieſcant, quodãmodo eſt poſſibile, quodãmodo
impoſſibile. eſt enim poſſibile, ſm ꝙ eſt corpus. impoſ
ſibile eſt aũt, ſm quòd eſt aliquod corpus, v. g. neq; le-
ue, neq; graue. &, quia conſyderatio hæc eſt de corpo-
re, ſm ꝙ eſt corpus, cũ motum, ſm quòd eſt motum,
eſt corpus, ideo illud, quod poſitũ eſt hic eſt poſſibile.
ergo poſſibilitas hæc non dat corpori cœleſti, niſi mo-
do poſſibili. Et ſciendũ eſt ꝙ multa neceſſaria ſequunt
per ſe multa poſſibilia: & quod propter hoc eſt poſſi-
bile in lignis, vt propoſitiones eorum ſint compoſitæ
ex poſſibilibus, & neceſſarijs: ſed tñ neceſſe eſt vt ma-
iores ſint neceſſariæ: quoniã hoc modo cõtingit quod
concluſio ſit neceſſaria, ſicut in hac demonſtratione. et
plures demõſtrationes Sexti iſtius libri ſunt huiuſmo-
di. Sed diſſolutio, ſuper quam ſuſtentãdum eſt in hoc
loco eſt, qm̃ propoſitionum ſyllogiſmi inducentis ad
inconuenientia aliæ ſunt categoricæ, aliæ hypotheticæ,

Digreſſio, in qua vitat error Gal. & aliorum nõ intelligentiũ demõſtrationẽ Ariſt.

Corpa naturalia nõ ſunt diuidi in infinitum eo, quòd ſunt corpa naturalia. 6 phy. & ibi diſſolute.

Dubium.

Soluto.

Hypotheticæ autem ſunt duobus modis. eſt enim mo
dus, in quo præcedens eſt poſſibile, aut neceſſarium, ſi
conſecutio neceſſaria. verbi gratia, ſi ſol aſcendit, dies
eſt, & in hoc ponitur præcedens, & concluditur conſe
quens, aut deſtruitur oppoſitum conſequentis. [2] Eſt
alius modus, in quo præcedẽs eſt impoſſibile. et in hoc
ſemper deſtruitur cõſequens, & nunquam ponitur an
tecedens. ſed talibus propoſitionibus vtuntur in ſyllo
giſmo ducente ad inconueniens. Cum igitur dixerimus
quòd, ſi corpus cœleſte, ꝙ ſi pars eius quieuerit, totũ
quieſcet, neceſſario mouetur ab alio, eſt conſecutio ve
ra: ac ſi diceremus quòd, ſi lapis volat, habet alas: licet
lapidem volare ſit impoſſibile: quemadmodum cor-
pus cœleſte impoſſibile eſt vt pars eius quieſcat. ſed,
cum poſuerimus cœlum moueri ex ſe, ſequitur neceſſa
rio oppoſitum præcedentis illius continuationis, quod
eſt partem quieſcere, ita, quòd totum non quieſcat: ac
ſi poneremus aliud, ex quo ſequeretur quòd id, quod
volat, nõ habet alas. ver. gra. ſi poneremus ꝙ volatile
eſſet retentibile in aere per ſe.

ad ſcõuenirs aliꝙ fũt categoricæ aliæ hypotheticæ. Vid̃ prio priorũ diffuſe i digreſſione ꝓpria de ſyllis hypotheticis.

a Vide cõmile. 4. phy. c. 93. &. 8. phy. c. 78.

Summa Secunda. Omnia mota in loco reduci ad primum, quod mouetur, quod à motore, qui eſt in eo, mouetur, nec eſſe proceſſum in infinitum, in mouentibus, & motis.

Voniam aũt omne, quod moue
tur, ab aliquo mouet̃, neceſſe eſt
& oẽ, quod mouet̃ in loco, mo-
ueri ab alio. & id igit̃, quod mo-
uet, ab altero, quoniam & ipm
mouetur, & rurſus hoc ab altero. non aũt in
infinitum abibit, ſed ſtabit alicubi, & erit ali-
quid, quod primo cauſa erit motus.

Et quia motum mouetur ab aliquo, neceſ
ſe eſt vt omne motum in loco moueatur ab
alio, & motor mouetur ab aliquo alio. ſed
hoc non eſt in infinitum, ſed neceſſe eſt quie
ere apud aliquid. erit igitur aliqd primum,
quod eſt cauſa motus.

3 De motis, ꝙ mouẽt ab extrinſeco. mãifeſtũ ẽ ꝙ mouens ab altero, & talia q̃ꝙ mouẽtur ſ̃m gñonem, et corruptionẽ, & augmẽtũ, & alterationẽ. ſed qd d augmẽto, & alteratione cõp. i torũ, quæ ab extrinſeco mouent. 2 phy. c. 1. &. 2. de aĩa. c. 50. & ſydera. Pria expõ. Q̃æ ſit rõ Logica. vid̃ 1. cœli. c. 10. &. 4. phyſi. 87. &. 8. phy. c. 70.

Cum declarauit quòd omne motum mouetur ex ali
quo, qm̃ de motis, quæ mouentur ex extrinſeco, mani
feſtum eſt, & ſunt omnia, quæ mouentur ſ̃m genera-
tionem, & corruptionem, & augmẽtum, & alteratio-
nem, & quædam, quæ mouentur in trãslatione, & de-
claratum eſt per hunc ſermonem, ꝙ illa, quæ mouẽtur
in translatione nõ ab aliquo extrinſeco, neceſſario mo
uentur ab alio, ideo vniuerſalitas iſtius propoſitionis
vera eſt, & eſt quòd omne tranſmutabile tranſmuta-
tur ab alio, deinde accepit hanc propoſitionem, in de-
clarando quòd omne motum in loco mouetur ab alio:
licet hoc ſit declaratum, cum declarauit vniuerſalitatẽ
minoris propoſitionis, quam incœpit in hoc ſermone:
& dixit Et quia motum, &c. &, quia translatum in lo-
co tranſmutatur: & omne tranſmutatum tranſmuta-
tur ab alio: neceſſe eſt vt omne translatum transfera-
tur ab alio. Sd iſta declaratio, ſicut diximus, eſt Logi-
ca: & vtitur ea ad confirmandum. nam propoſitio, di-
cens quòd omne tranſmutatum tranſmutatur ab ali-
quo, verificata eſt nobis, quia quædam eſt manifeſta
per ſe, & quædam eſt demonſtrata, ſcilicet in transla-
tis. ergo nihil eſt concludere translata, mediante illa
propoſitione: ſed, ſicut diximus, vtitur illa ad confir-
mandum. Et poteſt intelligi ſic. &, quia primum
motum in loco ex ſe declaratum eſt quòd non mouẽ-
tur

tur, niſi ab alio, neceſſe eſt vt omne motũ in loco mo-
ueat̃ ab alio. at hoc eſt euidẽtius. Et, cum declarauit
hanc propoſitionẽ, ſ. ꝙ oẽ translatum in loco mouetur
ab alio, ſiue fuerit i illo moto, ſiue extra, dixit & motor
mouetur ab alio, &c. i. &, cum oẽ motum in loco mo-
uetur ab alio, ſi illud aliud fuerit extra nẽcio nõ mouet,
niſi moueatur. hoc. n. notũ eſt de corporibus mouen-
tibus alia corpora ſ̃m translationem: & ipſe verifica-
bit hanc propoſitionem poſt. cum igitur motor extrin
ſecus in loco non mouet, niſi moueatur: & oẽ motum
mouetur à motore: neceſſe eſt, ſi motor extrinſecus mo
uetur etiam à motore extrinſeco, vt hoc non procedat
in infinitum, ſed perueniat motus ad motum, quod mo-
uetur nõ à motore extrinſeco, ſed à motore intrinſeco.
Et hoc intẽdebat, cum dixit ſed neceſſe eſt vt ceſſet
apud aliquid, &c. i. neceſſe eſt vt perueniat in corpori-
bus, quæ mouent ſe adinuicem in loco, aut mouentur à
motore, qui non mouetur per ſe: et iſte neceſſe eſt vt ſit
in primo moto, non extra illud. aut intendit ꝙ neceſſe
eſt vt hoc perueniat ad aliquod motum ex ſe. i. per ꝓn-
cipium in eo, non ex extrinſeco: qm̃ vtrũq; iſtorum ſe-
quitur ex demonſtratione dicenda.

Si. n. non, ſed in infinitum procedat, ſit A
quidem id, quod ab ipſo B mouetur, B vero
ab ipſo C, C autem ab ipſo D, atq; hoc igitur
modo in infinitum procedat. qm̃ ergo ſimul
& ipſum mouens mouet̃, manifeſtum eſt, ꝙ
ſimul mouebitur et A, et B. cum. n. mouetur
ipſum B, mouebitur & A, & cum mouet̃ B,
& ipſum C, & cum C, ipſum D. erit igitur ſi-
mul & motus ipſius A, & ipſius B, & ipſius
C, & reliquorum cuiuſq;. & accipere igitur
vnumquodq; ipſorum poterimus. etenim, ſi
vnũquodq; ab vnoquoq; mouetur, non mi-
nus vnus numero eſt cuiuſq; motus, & non
infinitus extremis. quoniam quod mouetur
omne ex quodam in quiddam mouetur.

Si igit̃ non ſit ita, ſed hoc, quod poſuimus,
procedit in infinitum, moueatur A ex B, &
B ex C, & C ex D, & ſic in infinitum. &, quia
ſimul mouet̃ motum cum motore, manife
ſtum eſt ꝙ ſimul mouebunt̃ A, & B. qm̃. n.
B mouet̃, A mouet̃. &, qm̃ B mouet̃, C move
tur, &, qm̃ mouet̃ C, D mouetur, et ſic motus
A, & B, & cæterorum erunt ſimul. poſſu-
mus. n. accipere vnumquemq; iſtorum mo-
tuum: ſi vnũquodq; eorum mouet̃ ab vno-
quoq;, hoc non nocet in hoc, ꝙ motus vniuſ
cuiuſque eorum ſit vnus in numero, & non
ſit infinitus apud vltima. nam omne motum
ab aliquo, & ad aliquid mouetur.

4 Ideſt, ponamus igitur mota mouentia ſe adinuicem ex extrinſeco, & procedat hoc in infinitum. v. g. A mo
ueri ex B, et B moueri ex C, cum ſit impoſſibile move-
re A, niſi moueatur & C etiã ex D, cum impoſſe eſt C,
mouere D, niſi moueat̃, ſm ꝙ eſt motor extrinſecus, ſ.
corpus, & ponamus hoc procedere in infinitum. Et,
cum poſuit illud, quod nititur deſtruere, incœpit pone
re veras propoſitiones, quæ cum conſtungantur huic
poſito, ſequitur impoſſe. & dixit &, quia ſimul, &c. i.
&, ga notum eſt per ſe, ꝙ oẽ corpus, quod mouet aliud
corpus, non mouet ipſum, niſi moueat̃ cum eo in tem-
pore, in quo mouet ipſum, manifeſtũ eſt ꝙ inſimul mõ
uebuntur A, & B, & B, & C, & C, & D. & ſic motus
A, & B, & C, & D oſum erunt inſiml. Et notandũ
eſt, ꝙ hoc ſequit̃ i motu, nõ in gete, ſ. qm̃ neceſſe eſt vt
oĩa mouentur inſimul in eodẽ tempore, ſi vnũ eorum
mouet̃. & non ſequit̃, ſi vnum eoꝝ quieſcat, ꝙ oĩa qe-
ſcant ſimul. primũ. n. motum põt quieſcere, & vltimũ
remanebit in motu. Et qa Gal. opinatus eſt ꝙ in tal-
bus motoribus, & motis ſequitur vt quieſcãt inſimul,
& cor, vt dixit, cum extrahitur ab aĩali, fortaſſe mouẽ
per duos paſſus, dixit ꝙ cor non eſt primum principiũ
mouens aĩal in loco: & quia aĩal non mouetur, poſt-
caput abſcinditur, dixit ꝙ principiũ motus eſt caput.
Ego aũt vidi arietem, poſt-caput fuit abſciſſum, am-
bulare huc, & illuc multotiens. D. d. poſſumus. n. ac-
cipere, &c. i. & iſta mota, quæ poſumus infinita ſunt
mota inſimul, & mouentia ſe adinuicem. qm̃, & ſi po-
ſita ſint infinita, tñ poſſibile eſt accipere vnumquodq;
eoꝝ: qm̃ in vnoquoq; eoꝝ inuenitur ea, quæ ſunt ne
ceſſaria in hoc, ꝙ motus ſit vnus numero, & hoc, per
quod poſuimus ea moueri à ſemuicem in infinitum, nõ
prohibet vt motus vnuſcuiuſq; eorũ ſit vnus nume-
ro, & finitus in ſe: & ſi ponani infinita in numero. nam
vnumquodq; eoꝝ incipit moueri ab aliquo, & quenit
ad aliquid. Et dixit hoc, quia, cum declaratum ſit qm̃
motus rectus infinitus non eſt, ideo aliquis põt dicere
ei, ꝙ te ponere talia mota eſt ponere motum rectum in
infinitũ. & quaſi d. rñdendo ꝙ hoc non eſt verum. qm̃
oĩs motus iſtoꝝ eſt vnus numero, & finitus. & non in-
diget in hac demonſtratione accipere vnum iſtoꝝ mo
tuum, ſ. ponere ipſum eſſe, & tunc concludere. Et, cũ
narrauit ꝙ vnuſquiſq; iſtorum eſt vnus numero, fecit
mentionẽ de illo, quod declaratũ eſt in Quinto de vno
motu, & ſm quot modos dicitur ꝙ motus eſt vnus.

Aut. n. numero accidit eũdem eſſe motũ,
aut gñe, aut ſpẽ. Numero igitur dico eũdem
motum, q ex eodem in idẽ numero i eodem
tpe numero ſit. vt ex hoc albo, quod eſt vnũ
numero, in hoc nigrum ſm hoc tẽpus, quod
eſt vnũ numero. ſi. n. ſm aliud, non amplius
vnus erit numero, ſed ſpẽ. Genere aũt idem
eſt motus, q in eodẽ põdicamento ſubſtantiæ,
vel alterius gñis eſt. Spẽ aũt, q eſt ex eodem
ſpẽ in idẽ ſpẽ. vt ex albo in nigrũ, aut ex bo-
no in malũ. hæc aũt dicta ſunt & i priorbus.

Motus. n. eſt idẽ aut in numero, aut in ge
nere, aut in ſpẽ. in Numero aũt dico eundem
motum illum, qui eſt de eodem in idẽ vnum
in numero, & in tpe eodem. v. g. de hoc al-
bo, quod eſt vnũ in numero ad hoc nigrum,
quod eſt in vno tpe idẽ numero. nã, ſi fuerit
in tpe poſt tẽpus, tũc non erit vnus in nume
ro, ſed in ſpẽ. in Gñe vero motus eſt idẽ, cum
fuerit in vno põdicamento, aut ſubſtanꝛ, aut
alicuius gñis. in Specie vero eſt ille, q eſt de
aliquo in aliquod idem. v. g. de vna albedine
in eandem nigredinẽ, & de malo in bonum.
& tam determinauimus hoc ſuperius.

Hoc totum declaratũ eſt in Quito: ſed iterauit illud
hic ad rememorandum. & abbreuiatio eius eſt, ꝙ mo
tus, aut eſt vnus numero, aut ſpẽ, aut gñe. In hoc aute,
ꝙ motus ſit vnus numero, tria exigũtur, i, vt ſit vnus

Notũ eſt per ſe, ꝙ oẽ cor pus, quod mouet aliud corpus, ñ mouet ipſum, niſi moueatur cũ eo in tpe, in quo mouet ipſum. & hoc ẽ ve rũ i motu, ſi inquiete.

Cor ẽ primũ motũ in aĩalibus. Et Gal. nus negat hoc ſuꝑ. Vide ſupra. cõ. 1.

5 Vide ꝙ hoc 6 Phy. tẽ 40. &.

motis

moti numero, & in vno tpe numero, & de vno numero in vnũ numero. Et motus vnus in spẽ est ille, q est de vno in spẽ in vnum spẽ. vt motus, qui sunt in colorib⁹, & translatione. Et qui est vnus genere est ille, q est de vno genere in vnum genere. vt motus, qui sunt in prædicamento substantiæ, aut quantitatis, & vbi.

Accipiatur igitur motus ipsius A, & sit in quo E, et ipsius B, in quo F, & ipsius C, et D, in quo G, & H. & tempus, in quo moueatur A, sit K. determinato aũt motu ipsius A, determinatũ erit & tempus, & non infinitum, quod est K: sed in eodem tẽpore mouebatur A, & B, & reliquorum vnũquodq; : accidit ergo motum E F G H, infinitum exĩtem, in tẽpore finito moueri, quod est K. in quo. n. A mouebatur, & quæ post A consequenter sunt, omnia mouebant infinita exĩtia. quare in eodẽ mouenť. etenim, aut æqualis erit motus ipsius A motui ipsius B, aut maior. refert aũt nihil. prorsus. n. infinito motui in tpe finito accidit moueri. hoc aũt impossibile est.

Accipiať igiť motus A, & sit H, & motus B, & sit Z, & motus C, et motus D sit Q, & T, & tempus, in quo mouetur A, sit G. Si igitur motus A fuerit terminatus, et tempus etiam erit terminatum, nõ ęternum, s. G: sed declaratum est q in eodem tẽpore mouetur A, & B, & vnumquodq; ceterorum: ex quo sequitur vt motus H Z Q T, & est infinitus, sit in tpe terminato, s. in G. nam in tempore, in quo mouetur A, in eo mouentur omnia, quæ sequuntur A, & sunt infinita. & sic omnia mouebunť in hoc eodem tempore. nam motus eorũ omnium, aut erit æqualis motui A, aut maior. & non est dr̃ia in hoc. nã, quocunq; fuerit, sequitur vt motus infinitus sit tempore finito. quod est impossibile.

Demonstratio, ostendens per deductionem ad impossibile q non proceditur in infinitum in mouentibus, & motis, s. quia infinitum moueretur in finito tempore.

Figura hæc deseruit etiam textui octauo.

K. G Tempus.

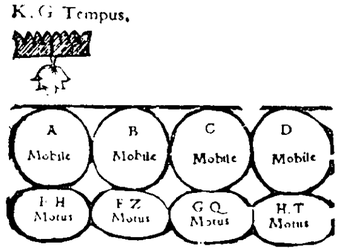

6 Cum posuit q primum notum est q duo mota, & mouentia, quę sunt hmõi insimul, mouenť, et q motus eiuslibet eor⁹ est vnus in nũmẽro; & finitus, licet cõgregatus sit infinitũ, vult declarare q ex hoc sequitur vt motus infinitus sit in tpe finito, & incœpit ponere exemplar mobilium, q̃ sunt hmõi, & motuum, et dixit Accipiatur igiť, &c. i. &, quia iam posuimus q primũ motum istoꝝ est A, & secundum est B, & tertium G, & quartum D, & sic in infinitum, ponatur igiť q motus A sit H, & motus B sit Z, & motus C sit Q, & motus D sit T, & sic in infinitum: cum posse sit nobis accipere vnumquẽq; istorum motuum. D.d. & tempus, in quo mouetur A, sit G. i. & ponatur q tẽpus, in quo mouetur A, quod est primum motum sit tempus terminatum, cum motus A, sit motus terminatus. v. gr̃a G. &, cum posuit hoc, dixit sed declaratũ est q in eodẽ tẽpore, &c. i. ex quo sequitur vt motus infinitus, s. motus H Z Q T, & cæterorum in infinitum sint in tẽpore finito, s. in tempore G, in quo motum est primũ motum, s. A. Deinde expressit modum consecutionis, et dixit sed declaratum est quòd in eodem tempore, &c. ideśt & necesse est, cum ista mota sint ifinita, cũ vnum eorum moueatur, v. g. postremum in tempore terminato, vt motus infinitus sit in tempore finito, quia iam posuimus q in eodem tempore, i quo posuimus vnum eorum moueri, in eo mouebunť omnia cum eo. ex quo sequitur vt motus infiniti sint in tempore finito. Et dixit nã motus eor⁹ omnium, aut erit æqualis motui A. aut maior, &c. i. & hoc sequiť ponẽdo q motus vnuscuiuslibet eorum est maior motu A primũ, aut æqualis ei, aut minor. sed, quia impossibile est vt motus motui sit minor motu motoris, quo mouetur, & potest esse maior, dixit nam motus eorum motuum, &c. Nos autem diximus q non est dr̃ia in hoc siue ponatur maior, aut minor: licet non possit minor poni, & hoc necesse est, si concesserimus q omnis motus est diuisibilis. Et, quia illud, quod sequiť ex hoc sermone, est q motus infiniti sunt in tpe finito, non motus infinitus in tempore finito, quod declaratum est cõ impossibile in Sexto, dixit.

Sic igiť videbitur demõstrari id, quod ab initio diximus: non tamen demonstraťur, propterea q nullum inconueniens accidit. contingit enim in tempore finito infinitum motum esse, non autem eundem, sed alterum, & alterum, multis motis, & infinitis. quod quidem accidit & in ijs, quæ nunc diximus.

Secundum igitur hunc modum existimaťur q illud, quod intendebatur ex principio, declaratum est. sed non est declaratum, qm̃ ex dictis non sequiť improbabile. posse. n. est vt in tpe finito sint motus infiniti, ita, q non sit vnus motus, sed motus præter alium, cũ fuerint multa, quę mouentur, & infinita. & hoc accidit in istis motis, in quibus loquemur.

7 Quia ex hoc sermone sequitur vt motus infiniti sint insimul in tempore finito, non vt motus infinitus sit in tempore finito, & est illud, quod declaratum est cõ impossibile in Sexto, dixit Secũdum igitur hunc modum existimatur, &c. i. fm igitur hunc sermonem prædictũ existimatur q illud, quod intendebatur declarari, qm̃ impossibile est vt ista mota procedant in ifinitum, declaratum est. sed, cum hoc fuerit bene consyderatũ, apparebit q non declaratum est. nam ex hoc syllogismo, quem induxit, non sequitur impossibile in rei veritate, sed impossse, vt vr̃. Et hoc intendebat, cum dixit qm̃ ex hoc non sequitur improbabile, i. impossibile. Deinde demonstrauit

dẽmõstrauit q illud, quod concluditur ex hoc syllogismo inducente ad inconueniens est possibile, non im possibile, et dixit posse. n. est vt in tempore finito, &c. i. possibile. n. est vt in tempore finito sint motus infiniti insimul, ita, q congregatum ex eis non sit vnus motus, sed vnusquisq; eorum differat à reliquo, ita, q sint multa infinita, quorum vnum, quod moueatur p se singulariter, & omnia moueantur in tempore ęquali. hoc enim possibile est, & est illud, quod cõclusit iste sermo prædictus, non impossibile, vt videbatur. D.d. & hoc accidit, &c. i. vt vnũquodq; eorum, s. infinitorum positoꝝ moueatur motu proprio, & omnia insimul. quod est possibile, non ipossibile, vt videť in primo aspectu.

Sed, si id, quod mouetur primo secundum locum, & corporali motu, necesse est tangere, aut continuum esse mouenti, vt videmus in omnibus hoc contingere, erit ex omnibus vnum ipsum totum, aut continuũ. Hoc igitur possibile accipiatur, & sit magnitudo quidẽ, aut cõtinuũ, in quo A B C D. huius autem motus E F G H. refert aũt nihil finita sit, an infinita. similiter enim in tempore finito K mouebitur, aut finita, aut infinita. horum autem vtrũq; impossibile est.

Sed, si motor primo motu corporali est, necesse est vt contiguetur cũ moto, aut continuetur cum eo, quemadmodum hoc videť contingere in omnibus, ergo necesse est vt congregatum ex oibus istis sit vnum, & cõtinuum. Accipiatur igitur quodcũq; sit possibile, & sit vna magnitudo continua A B C D, & motus eius H Z Q T. & nõ est dr̃ia inter hoc, q sit finitus, aut infinitus. est. n. in tpe finito, s. G, eodem mõ, siue fuerit finitus, aut infinitus. quod est impossse vtroq; modo.

8 Nititur addere in sermone illud, ex quo sequitur im possibile in illo syllogismo inducente ad inconuenies: & est quia istę magnitudines sunt vna magnitudo, aut fm vnam cõtinuationem, aut fm contiguationẽ. nam, cum fuerit vna magnitudo, habebunt vnum motum. qm̃, cum fuerit positum q ista magnitudo congregata ex eis est infinita, tunc motus erit infinitus. &, cum fuerit positum q vnum eor⁹ mouet in tempore terminato, & oia mouenť insimul, posse est vt moueantur in illo tempore terminato, s. finito per magnitudinem infinitam. &, quia magnitudo infinita debet moueri motu infinito, necesse est ex hoc vt motus infinitus sit in tempore finito. quod est cõtra illud, quod declaratum est in Sexto. D.d. Sed, si motor primo, &c. i. sed, si illud, quod primo mouet postremum motum, s. A, fuerit corpus, necesse est vt iste motor, cũ mouet, aut contingat postremum motum, s. B, sicut videmus hoc in corporibus discretis, q̃ mouent se admuicem in loco, s. qm̃ non mouent se admuicem, nisi cum continguntur, aut iste motor sit cõtinuum cum moto, sicut videmus hoc in membris animalium. v. g. vt chordæ, quæ mouent manum, & musculi, qui mouent chordas. D.d. sicut videmus contingere in omnibus. i. & hoc, quod diximus de motore propinquo primo cum postremo moto est consequens, & contingens eis, sicut est cõtingens omnibus, scilicet fm q posuimus ea esse corpora infinita, quæ mouent se admuicem. D.d. ergo necesse est vt congregatum ex istis, &c. ideśt &, cum sequitur in istis omnibus corporibus, quę mouẽt se adinuicem, vt sint in tempore motus, aut contigua, aut continua, necesse est vt illud, quod congregatur ex istis in tempore motus, sit vna magnitudo, aut secundum contiguationem, aut secundum continuationem. D.d. Accipiatur igitur. i. ponatur igitur vtrumlibet istorum sit possibile, cum illud, quod sequiť ex vtrolibet sit illud. i. q ista corpora mota, & mouentia sint vnum secundũ contiguationem, aut continuationem, & q motus eorum est vnus eodem modo. D.d. & sit vna magnitudo, etc. ideśt ponatur igitur magnitudo congregata ex istis, aut vna secundum contiguationem, aut secũdum continuationem, vt sit magnitudo, quæ congregaťex magnitudinibus A B C D, quor⁹ motus est H Z Q T. Deinde d. & non est differentia, &c. i. &, cum posuerimus q istæ magnitudines sunt tales, et mouetur vnũ eorum, v. g. postremum in tempore G, necesse est vt omnia moueãtur insimul, quasi vna magnitudo in hoc posito tempore finito. Et, siue posuerimus q istæ magnitudines sint finitæ aut infinitæ, consecutio eadem erit. i. sed, cum posuerimus ipsas esse infinitas, cõtinget impossibile. & est vt vnus motus infinitus sit in tempore finito. Deinde dicit quod est impossibile vtroq; modo, scilicet siue fuerit vnum secũdum continuationem, aut secundum contiguationem.

Manifestum est igitur q stabit aliquãdo, & non in infinitum abibit quod semper ab altero, sed erit aliquid, quod primum mouebitur. Nihil autem referat, supposito quodã, hoc demonstrari. eo. n. quod esse potest, posito, nullum inconueniens oportebat accidere. Primum autem mouens, non vt id, cuius causa, sed vnde principium motus est, simul cum eo est, quod mouetur. Simul autem dico, quia nihil inter ipsa est. hoc. n. commune est in omni, quod mouetur, & quod mouet.

Fo. quo 1 est posse. Et hoc. i. Et hoc demonstrari. i. quod ex hoc non sequitur impossibile. Et hoc. i. Et hoc non accidit huic demõstrationi diminutio. quia non sequitur, nisi à positione eius, quod ponitur, positum. n. si sit possibile, nõ debet sequi ex eo aliquod improbabile. Et primum motum non est tale, quia est illud, propter quod, sed illud, quod est primus motor, fm quod ex eo est principiũ motus, est et locus ex loco eius, quod mouet ab eo. Et dico ex loco. i. quod est inter ea non est medium. hoc. n. cõe est omni moto, & motori.

9 Cum declarauit q impossse est vt mota, & mouentia sint hmõi, & q necesse est ea peruenire ad primũ motũ, quod non mouet ab aliquo extrinseco, sed ex se, declarauit hoc, & dixit Manifestum est igiť q motus ab alio quiescet in aliqua hora, &c. i. manifestũ est igiť ex hoc q motus, q̃ sentitur hic in istis corporibus, q̃ mouentur à semuicẽ, & non sentit primum motũ ex eis, necio quod esset apud primũ motum ex se, quod nõ indiget motore alio ex ie. D.d. Et nõ accidit huic demõstrationi diminutio, &c. i. et nõ accidit istı demõstrationi diminutio. qm̃ impossse non sequiť in ea, nisi ex opposito quæstionis: licet positiones veræ cõiunctæ opposito qsti non sint necessariæ, sed posses. nam, si oppositum qsti esset posse, & propõnes coniunctę essent posses, tunc nullũ accide-

Prīa expō. ret impoſſe, impoſſe. n. non accidit ex poſſibili. & intendit hic ꝙ improbabile impoſſe. D. d. Et ꝙ primū motum, &c. & inuenié in exemplari. & intendit ſic, & ſiſt non accedet hunc declarationi diminutio. qm̄ motor, ad quē induxit eſt primus, ſm̄ illud, ex quo eſt motus, non primū, ad quod eſt motus, & eſt fere manifeſtum p̄ic. & non cōtingit vt ſit in loco ex primo moto ex e, ſicut contingit in eo, ſm̄ ꝙ mouet motum ex eo, q̄ſi agens, & ligni eius ē hoc, quod dixit poſt, ſed illud,

Scda expō. quod eſt primus motor, ſm̄ ꝙ ex eo, &c. Et forte hic eſt error ſcriptoris, q̄ debebat ponere, loco huius noīs motū, hoc nomen motor, & tūc intētio erit talis. & ꝙ primus motor, ad quē induxit ſermonē ipſum eſſe non motū, non eſt motor ſm̄ finē. Et tunc intentio iſtius ſermonis eſt notificare ꝙ ex hoc ſermone nō declaratur, vtrū iſte primus motor ſit motor, quaſi agens, & finis inſimul, aut motor ſm̄ finē ſit aliud à motore in eo ſm̄ agens. Et dixit hoc, quia iſta nondū ſunt declarata de hoc primo motore, & ipſe declarabit ea in Octauo. hic aūt intēdit declarare hoc eſſe primū motū, & primum motorē. vñ in principio Octaui ponit ꝙ hic eſt primus motus, et primū motū: et pſcrutabit de hoc motu, vtrū ſit æternus, aut gñatus. Et ideo q̄ dicit ꝙ iſta declaratio eſt ſuperflua, nā illa, quę eſt in Octauo ſufficit, vt fecit Themiſtius, peccat, intentiones. n. diuerſæ ſunt. Hoc. n. quod declaratū eſt hic p̄ponit et, quod declaratū eſt illic, ſ. motū æternū eſſe: & illud, quod dictū eſt in Octauo, eſt quō eſt duſpō in primo motore. Et ideo ꝓcedit in æternitate motus ꝓ duas vias: quarū Prima eſt ex primo moto: & Secunda ex conſyderatione de natura corꝑ, q̄ mouentī ex ſe, & eſt magis ꝓpria. D. d. ſed illud, quod eſt primus motor. i. & nō intelligo hic ꝙ primū motorem, niſi illud, quod dī primo: qa locus eius, ex quo eſt primꝰ lui motus, eſt locus eius, quod mouetur ex eo. & hoc manifeſtū eſt i moto ex ſe, i. qñ locus eius, ex quo incipit motus, eſt locus moti. & accidit hoc, qa iſte motor nō eſt corpus, ſed forma in corpore. Cū igitur attribuaſ loco, non attribuit, niſi loco eius, quod mouet ex eo. & ideo dixit Et dico locū, &c. i. & dico ꝙ locus eorum eſt idē. i. quia inter illa non eſt medium. qm̄, cū inter motorē, et motū non fuerit aliud motū, tunc locus eorꝝ erit vnus nūcio. D. d. hoc. n. cōe eſt. i. vt mihi vī, ꝙ oīs motor, & motū, inter q̄ non eſt medium, ſunt cōia, ſ. in hoc, ꝙ locus eorꝝ eſt vnus. et, ſi primus motor nō eſt corpus, non eſt in loco. ſed, cū attribuit loco, non attribuit, niſi loco moti. non. n. eſt in loco, niſi qa motū ex eo eſt in loco, cū ſit forma in moto. et hoc erit, ſi intelleximus hic ꝓ primum motū, potentiā, q̄ eſt in poſtremo moto. ſed, ſi intelleximus ipſum primum motū, tunc primus motor, & motum ex eo ſine medio erunt in loco: quia ſunt inſimul in eodem loco. illa enim, quæ ſunt inſimul in loco, attribuuntur eidem loco.

Summa Tertia. Primum Mouens ſimul eſſe cum eo, quod ab eo mouetur. Incipit autem propriè in textu ſuperiori, ibi. Primū aūté.

Motus triplex.

Voniam autē tres ſunt motus, & is, qui ſecūdum locum, & qui ſm̄ quale, & qui ſm̄ quantū, neceſſe eſt & ea, quæ mouent, tria eſſe. qui quidē eſt ſm̄ locū, Latio, qui vero ſm̄ quale, Alteratio, q̄ vero ſm̄ quantum, Augmentatio, & Diminutio. Primū igitur de latiōe dicamus: hæc. n. primus motuū eſt. Oē itaq; quod fertur, aut ipſum à ſeipſo mouet, aut ab altero. Sit igit à ſeipſo, manifeſtum eſt ꝙ, cum in ipſo mouens ſit, ſimul erit mouens, & quod mouetur, atq; nihil inter ipſa erit. Quod autem ab alio mouetur, quadrifariam mouetur. motus. n. ab altero quatuor ſunt, Pulſio, Tractio, Vectio, Vertigo. etenim alios oēs ad hos reduci contingit. Pulſionis igitur alia quidē eſt impulſio, alia vero expulſio. Impulſio igit eſt, cū mouens, id, quod mouetur, nō relinquit. Expulſio vero, qñ expellens relinquit. Vectio autem ī tribus erit motibus. nam quod vehitur nō ſm̄ ſe mouetur, ſed ſm̄ accidens. ex eo. n. mouetur, quia i eo, quod mouetur, eſt, aut ſupra id, quod mouetur. id aūt, quod vehit, mouetur aut pulſum, aut tractū, aut vertigine actū. manifeſtum eſt igit ꝙ vectio in tribus erit motibus. Tractio aūt, aut cum ad ſeipſum, aut ad alterum velocior eſt motus trahētis, nō ſeparatus à motu eius, quod trahitur. etenim ad ſeipſum eſt tractio, & ad alterum. Et reliquæ etiam tractiones eędem ſpecie ad has reducētur, vt Inſpiratio, & Expiratio, & Sputatio, & quæcunq; corporum excretiuę, aut receptiuæ ſunt, et †{Spathatio etiam, et Radiatio.} horū. n. aliud quidē cōgregatio eſt, aliud vero diſgregatio: & omnis itaq; motus ſm̄ locum cōgregatio, & diſgregatio eſt. Vertigo autem cōponitur ex tractione, & pulſione. id. n. quod mouet, pellit hoc, trahit aūt illud. Manifeſtum igitur eſt ꝙ, ſi ſimul pellens, & trahens eſt cū eo, quod pellitur, & eo, quod trahitur, nihil eſt mediū inter id, quod mouet, & id, quod mouetur. Hoc autem manifeſtum eſt †{ex dictis.} nā pulſio aut à ſeipſo, aut ab alio ad aliud motus eſt: Tractio autem ab alio ad ſeipſum, aut ad aliud. Ad hæc aūt Compulſio, & Depulſio. Proiectio autem, qñ velocior motus fit eo, q̄ eſt ſm̄ naturam eius, quod fert, vehementiore facta pulſione, & eousq; facta accidit ferri, quouſq; vehemētior ſit motus eius, quod fert. Manifeſtū eſt igit ꝙ id, quod mouet, & mouens ſil' ſunt, & nihil inter ipſa mediū eſt.

Motus ab alio quadruplex.

† a. t. & ex definitionibus.

Quoniam ab hoc textu. 10. uſq; ad. 21. lectio Simplicij diuerſa ab ea eſt, quæ communiter legitur, ideo, ne quid huic operi deeſſe uideretur, ēt Simplicij lectionem hic annotare congruum eſſe cenſuimus.

Tex. Simplicij.

Omne itaq; quod fertur, aut à ſeipſo mouetur, aut ab alio. Quæcunq; igitur à ſeipſis mouentur, manifeſtū in his quod ſimul ſunt, id, quod mouet, et mouens. ineſt. n. ipſis primum mouens: quare nihil eſt intermedium. Quæcunq; vero ab alio mouentur, quadrifariam neceſſe eſt fieri. quatuor, n. ſpecies lationis

† Lra Bzi tm̄ō habet (ſpathatio et & radiatio.)

tionis ab alio, Tractio, Pulſio, Vectio, Vertigo. oēs. n. ſm̄ locum motus in hos reducuntur. Impulſio. n. pulſio quædam eſt, cum mouens ab ipſo inſequens pellat. Expulſio vero, cum id, quod mouerit, non inſequat. Proiectio vero, qñ vehementiorem fecerit, qui ab ipſo, motum ſecundū naturam latione, & vſq; ad tantum ferat, quoad motus vicerit. rurſus Depulſio, & Compulſio expulſio, & tractio ſunt. Depulſio. n. expulſio eſt. vel. n. ab ipſo, vel ab alio eſt expulſio. Compulſio vero tractio, etenim ad ipſum, & ad aliū tractio. quare & quęcunq; harum ſpēs, vt Spathatio, & Radiatio: illa. n. compulſio, hæc vero depulſio. Siſr aūt & aliæ congregationes, & diſgregationes. omnes. n. erunt depulſiones, aut compulſiones: præterq̄ quæcunque ſunt in generatione, ac corruptione. Simul autem manifeſtum ꝙ neq; eſt aliud quid genus motus q̄ cōgregatio, & diſgregatio. omnes. n. diſtribuuntur in harum aliquas. Amplius autem Inſpiratio quidem tractio, Expiratio vero pulſio ſunt. Siſr autem et Sputatio, & quicūq; alij per corpus vel excretiui, vel receptiui motus. hi. n. tractiones, illi vero expulſiones. Oportet autem & alios, qui ſecundum locum, reducere. omnes. n. cadūt in hos quatuor. Horum autē rurſus vectio, atq; vertigo in tractionem, pulſionēq;. Vectio. n. ſm̄ aliquem trium eſt modorū. quod enim vehitur per accidens mouet, qñ in eo eſt, quod mouetur, aut in eius, quod mouet aliquo. pellēs vero vehit aut quod trahitur, aut quod pellitur, aut quod vertigine ducit. quare cōis eſt omnium vectio. Vertigo vero ex tractione, pulſioneq; componitur. neceſſe. n. quod in vertiginem mouet, illud q̄dem trahere, hoc autem pellere: hoc. n. ab ipſo, illud autē ad ipſum ducit. quare, ſi pellens, & trahens ſimul ſunt cum eo, quod pellitur, & eo, quod trahitur, manifeſtum quod eius, quod ſm̄ locum mouetur, et eius, quod mouet, nihil eſt medium. Sed hoc quidem & ex definitionibus manifeſtum. Pulſio. n. eſt aut ab ipſo, aut ab alio ad aliud motus. Tractio vero aut ab alio ad ipſum, aut ad alium, cum velocior trahentis motus fuerit, cōtinua abinuicem ſeparans. ſic. n. ſimul attrahitur alterum. Fortaſſis autem videbitur vtq; aliqua eſſe et alio modo tractio. lignum. n. ignē trahit nō hoc modo. hoc autem nihil differt eo, quod mouet, trahente, vel manēte trahere. aliquādo. n. trahit vbi eſt, aliquādo vero vbi erat. impoſſibile autem vel ab ipſo ad aliud, vel ab alio ad ipſum mouere, non tangens. quare manifeſtum eſt quod eius, quod mouetur, & mouentis nullum eſt medium.

Tex. Aut.

Et, cum motus ſunt tres, ſ. in loco, in qualitate, in quantitate, neceſſe eſt etiam vt mota ſint tria. motus igitur in loco eſt Trāslatio, & in qualitate eſt Alteratio, & in quantitate eſt Augmentū, & Diminutio. Et primo loquemur de trāslatione: eſt. n. primus motuū. Dicamus ergo ꝙ oē translatū aut ipſum mouet ex ſe, aut ex alio. Si igit ex ſe mouet, manifeſtū eſt, cū motor eius ſit in eo, ꝙ motor, et motū erunt in eo inſil', & inter illa nō erit medium omnino. Motus autē eorum, quæ mouentur ex alio, eſt quatuor modis, Attractio, & Expulſio, et Latio, et Volutio. alij. n. motus reducuntur ad iſtos. De expulſione vero eſt ductio, & ex eo eſt electio. Ductio vero eſt, qñ motor non ſeparat à moto. Electio vero qñ eijciens ſeparatur. Latio vero eſt in tribus motibus. & latum nō eſt per ſe, ſed mouetur, quia eſt in moto, aut ſuper motum. deferens vero mouetur aut expulſiue, aut attractiue, aut circulariter. manifeſtū eſt igit ꝙ latio eſt in tribus motibus. Attractio vero eſt, aut qñ attrahēs attrahit ad ſe, aut ad aliud, cum motus attrahentis, cum ſingulariter eſt, ſit velocior q̄ motus attracti. attractio enim de attrahente qñq; eſt ad ſe, & qñq; ad aliud. Et alij modi attractionis ſunt eiuſdem modi: et ad hæc duo reducunt Anhelatio, & Expiratio, & Expuitio. et Perculſio, Percutile, & Perſcurale. illud eſt ſegregare, hic autem eſt congregare. Circulatio aūt eſt compoſita ex expulſione, & attractione. motor enim expellit quiddam, et attrahit quiddam. Manifeſtum eſt igitur ꝙ, ſi expellens, & attrahens fuerint cū expulſo, & attracto, ꝙ inter motorem, & motum nō erit medium. & hoc declarabit ex hoc, ex quo declarauimus has intentiones. Electio. n. ſiue motus, q̄ eſt aut dicas ab aliquo, aut dicas ab aliquo ad aliud. Et Attractio eſt vna intentio, & eſt Tiratio. Et Proiectio eſt, qñ motus trāslati fuerit velocior motu naturæ. qñ per expulſionem fit fortior. Et neceſſe eſt vt translatum non ceſſet moueri illo motu, donec motus eius fiat fortior. Manifeſtum eſt igitur ꝙ inter motorem, & motum non eſt medium.

abus & ſubiecti.

Intendit in hoc capitulo declarare ꝙ nullum mediū eſt inter motorem propinquū, & illud, quod mouetur ab eo, neq; plenum, neq; vacuum, & ꝙ eius motor eſt cum moto, & hoc neceſſum eſt in demonſtratione prædicta, & eſt maximum fundamētum in pluribus locis naturalium: eſt. n. neceſſum in prædicta demōſtratione. nam impoſſibile eſt imaginari ex illis magnitudinibus fieri vnam magnitudinem infinitā ſm̄ contactum, niſi concedatur ꝙ inter motorem, & motum ab eo non eſt medium. Et, quia intēdit declarare hoc vſi in eo moto, incepit

incœpit narrare genera mobilium, & dixit q mobilia sunt trium generum, nam genera motuum sunt tria, vt declaratum est in Quinto. & forte tacuit generationẽ, qm̃ hoc manifestum est in ea magis q̃ in alijs, s. q generans est cum generato. sed in pluribus transmutationibus est dubium, vtrum motor tãgat motum, aut non: & silr in multis motoribus * fm alterationẽ, vt in magnete. Et, cum narrauit modos mobilium, incœpit de translatione, & dixit Et primo loquemur, &c. i. declarãdo q inter motorem in loco, & illud, quod mouetur ab eo, non est medium, immo sunt insimul. & incœpit in hoc diuidẽdo motum in loco in illud, quod mouetur ex se, & illud, quod mouetur ex aliquo extrinseco, & posuit q illud, quod mouetur ex se, manifestum est in eo q motor est insimul cum moto: cum declaratum sit ipsum habere motorem existentẽ in eo: & q nihil mouet se, & dixit Si igitur motum ex se mouetur, &c. & hoc necesse est, cum posuerimus q ĩ eo est motor alius à moto, vt declaratũ est in initio istius tractatus. Deinde reuersus est ad illud, quod mouetur ex extrĩseco, & nititur declarare hoc, diuidẽdo species motionis ex extrinseco, & dixit Motus aũt eorum, quæ mouenĩ ex alio, &c. Deinde induxit rationem, ex qua apparet q oẽ, quod mouetur in loco, reducĩ ad hæc genera quatuor. nam oẽs motiones reducuntur ad ista. i. & posset quis scire q species mutationum oẽs reducuntur ad hæc quatuor. qm̃, cum inducentur, videbuntur reduci ad aliquod istorum generum. v. g. qm̃ eductio, et eiectio reducitur ad expulsionem. sed differunt in hoc: qm̃ in eductione motor non separatur à moto ab initio motus vsq ad finem: in eiectione aũt separatur. Et, qa accepit lationem vno modo illorum quatuor: & est per accidens, dixit Latio vero, &c. i. & ideo latum dr motum per accidens, quia inuenitur in vnoquoq trium, quæ sunt mota in loco per se: & oẽ, quod mouetĩ, quia est in moto, dicitur moueri per accidens. & ideo dixit non. n. mouetur, nisi quia est in moto, aut super motũ. D. d. deferens vero, &c. i. & diximus q delatum mouetur in vnoquoq istorum trium motuum, & est sup deferens. nam deferẽs aut mouetur expulsione, aut attractione, aut circulatione: cum non sit vnus alius modus motionis. Et in rei veritate circulatio est composita, vt ipse dicit, ex expulsione, & attractione. & sic motiones simplices sunt duę expulsio, & attractio. sed tamen non sequi ex hoc q motus simplices sunt duo. immo motus circularis est magis simplex q̃ cæteri. Et non intelligit per deferens attrahens, aut expellens, aut gyrãs, sed expulsum, & attractum, & circulatum. D. d. q Attractio est duobus modis, &c. & hoc manifestum est. sed attractio, quæ est in rebus naturalibus, est attrahere aliquid ad se, in voluntarijs autem inuenitur vtrunq. D. d. & ad hæc duo reducitur Anhelatio, & Expiratio, &c. i. qm̃ anhelatio est attractio, et expiratio est expulsio. & silr expiratio est composita ex duobus motibus expulsione, & attractione. D. d. & Percussio &c. i. qm̃ percussio per alterum istorum duorum instrumentorum est segregatio: & segregatio est expulsio & congregatio est attractio. & videt mihi q intendit opus textoris cum sua manu, & suo pede. D. d. Circulatio vero est composita, &c. i. circulatio vero, quæ fit ex circulante. D. d. motor. n. expellit quiddam &c. &, cum posuit q oẽ mouere, aut est expellere, aut attrahere, aut cõpositum ex istis, ostendit q, si fuerit declaratum cum hoc, q nõ est medium inter expellens, & attrahens, & inter expulsum, & attractum, sequitur ex hoc q non est medium inter aliquem motorem, & illud, quod mouetur ab eo. Et syllogismus talis est. Ois motor in loco est, aut expellens, aut attrahens. & nullum medium est inter expellens, & attrahens, expulsum, & attractum: ergo nullũ medium est inter aliquem motorem, & illud, quod mouetur ab eo. Et hoc intendebat, cum dixit Manifestum est igitur q, si expellẽns, & attrahens fuerit, &c. Et, cum dixit q, cum fuerit declaratum, statim declarabitur q inter motorem, & motum non est medium, incœpit declarare hoc in speciebus expellentis, & attrahentis, & dixit & hoc declarabitur, &c. i. et declarabit q in oĩbus speciebus motionum, quæ sunt sub expulsione, & attractione, motor tangit motum ex hoc, q declarauimus de illis intentionibus. Et dixit hoc, vt mihi vr, qm̃ hoc apparentius est in expellente, & attrahente, q̃ in alijs speciebus, quæ collocãtur sub istis, & est in expellente manifestius q̃ in attrahẽte. & ideo incœpit exponere intentiones eius, & dixit Eiectio enim, &c. i. & signum eius, quod inter eijciens, & eiectum non est medium, est, qm̃ eiectio, siue dicas q est motus ab aliquo, i. ab eijciente, aut dicas q est motus ab aliquo in aliquid, i. ab eijciente in aliquid, in quod est eiectio, aut qũocunq dixeris in descriptione eiectionis, manifestum est q eijciens in eo est à principio cum eiecto. Sed quæritur qũo eijciens separatur ab eiecto, & eiectum remanet motũ, ex quo vr̃ q eijciens non est tunc motor, sed aer, qui naturaliter mouetĩ ex se, cum mouetur ex alio, vt dicetur in Cœlo, & Mun. D. d. Et Attractio est vna intẽtio, et est Tiratio.[a] forte intendit declarare per hoc, q attrahens est cum attracto. qm̃, cum attractio sit tiratio, & tirans sit cum tirato, necesse est vt attrahẽs sit cum attracto. Et forte intendit declarare q tiratio est attractio, & declaratum est q attrahens, & attractum insimul sunt, ergo & tirans cum tirato. Et prima intentio est manifestior. nã tirans esse cum tirato, manifestius est q̃ attrahens esse cum attracto: cum multa vr̃ attrahere absq eo, q tãgant, vt magnetes. & existimatur q virtus attractiua in plantis, & aĩalibus est talis. Et diximus q Secunda intentio potest esse, qm̃ in hoc q attractio reducaĩ ad tirationem est latentia. & quasi fm hãc expositionem voluit notificare q tiratio est de attractione. Ad hoc autem, quod quæritur, qm̃ plura attrahẽtia vr̃ attrahere sine tactu, & sine motu, dicendum est q hæc dicuĩ attractio æquiuoce. attractio. n. in rei veritate est illa, in qua attrahens mouetur cum attracto, & hoc, qm̃ attractum ad ipsum non fuerit quiescẽs. necesse est. n. vt motus attrahẽtis sit velocior q̃ motus attracti. & hoc inuenitur in virtutibus voluntarijs, & in non. & inuenitur in pluribus virtutibus naturalibus, & vitalibus. & ideo posita sunt fila in membris animalium. Attractio autem, in qua attrahens est quiescẽs, & attractum motum, non est attractio in rei veritate. sed attractum mouetur ex se ad attrahens, vt perficiat se. vt lapis mouetĩ ad inferius, & ignis ad superius. Et silr oportet hoc intelligere de motu ferri ad magnetem, & nutrimenti ad membra. v. g. de motu sanguinis ad superiora corporis, et vlr nutrimenti arborum ad superiora eorum. Sed est differentia inter ista, & illa, quæ mouentur ad locum proprium. qm̃ illa mouentur ad locum siue fuerit propinquus, aut remotus: nutrimenta vero nõ mouentur ad nutriẽdum, nisi cum fuerint in aliqua dispositione de nutrito. & silr ferrum non mouetur ad magnetem, nisi cum fuerit in aliqua qualitate de magnete. & ideo, qm̃ magnes fricatur cum alleo, amittit virtutem. nam ferrum tunc non acquirit de lapide in illa dispositione qualitatem, per quam innatum est moueri per se ad lapidem. & hoc manifestum est in ambra, q attrahit paleam, qm̃ calefit. Ergo iste modus motionis, si dicatur attractio, non intendebatur ab Arist. in hoc noĩe attractio, cum collocetur in his, quæ mouẽtur ex se. D. d. [b] Et proiectio est, &c. i. qm̃ transferẽs mouet translatum

* a. l. fm attractionem.

Oẽ qđ mouetur q est in moto, dr moueri p accidens.

Motus circularis magis simplex, q̃ cæteri.

Hic vr̃ dicere commentator q proiecta mouentur ab aere. vide p hoc. 8. Phy. 82. co. 4. Ph. 68.

a Pria expõ

Sc̃da expõ.

Digressio, q̃ quęrit vtrum attractione attrahens attrahat cum motu, & tactu. Solutio.

Attractio duplex.

Nota de motu ferri ad magnetẽ, & nutrimẽti ad membra.

b In pie fine, i. qui motus proijcientis ẽ contra motum naturalem proiecti, non erit motus trãslati velocior suo motu naturali.

trãslatum ad partem, ad quã mouetur naturaliter, mouet motu velociori suo motu naturali. v. g. proiectio lapidis ad inferius. D. d. Et necesse est vt trãslatum non cesset, &c. i. donec motus eius naturalis fiat velocior. & fm hanc expositionem non erit ista proiectio cõis oĩbus modis proiectionis. in proiectione. n. in qua motus proijcientis est contra motum naturalem proiecti, non erit motus trãslati velocior suo motu naturali, sed contrarius ei. Vnde põt quis intelligere ex hoc sermone aliquod cõe vtriq, ita, q ex hoc, quod dixit, & proiectio erit, qm̃ motus translati fuerit velocior motu naturali, intelligatur fortior. Si igiĩ fuerit contrarius, vincet. &, si conueniens, addet ei. & ideo dixit qm̃ per expulsionẽ sit fortior. motus. n. expellentis in vtroq modo est fortior motu expulsi: & siue motus expulsi conueniat motui expellentis, aut sit ei contrarius. & sic intelligetur residuum.

At vero neq inter id, quod alteraĩ, & alterans quippiam medium est. hoc autem manifestum est ex inductione. In omnibus. n. silr esse accidit alterãs vltimũ, & primũ, quod alteraĩ. quale. n. alteraĩ, ex eo, qa sensibile ẽ. Sensibilia aũt sunt, quibus differunt corpa à seinuicem, vt grauitas, leuitas, durities, mollities, sonus, silentium, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, siccitas, dẽsitas, raritas, & horum media. silr autẽ & alia, quæ sub sensibus sunt, quorum est & calor, & frigus, & lænitas, & asperitas. hæc. n. sunt passiones subiectę qualitatis. his. n. differũt sensibilia corpora, aut fm horum aliquid magis & minus, & quia patiuntur aliquid horum. nam, quia calefiunt, aut frigefiũt, aut dulcescũt, aut amaricanĩ, aut fm aliquid aliud prædictorũ. * silr & animata corpa, & inaĩata, & aĩatorum partes, q̃cunq sunt inanimatæ.

* a. l. addit alterari dicimus.

Tex. Simp. At vero neq eius, quod alteratur, & alterantis. hoc autem manifestũ est ex inductione. In omnibus. n. cõtingit simul esse vltimũ alterans, & quod alteratur sub dictis. hæc. n. passiones sunt subiectę qualitatis. aut. n. calefactum, aut dulcescens, aut cõdensatum, aut exiccatum, aut albefactum alterari dicimus, similiterq inanimatum, & animatum dicentes. & rursus animatorum, & quæ non sensitiuæ partes, & ipsos sensus.

Tex. Auer. Neq etiam inter alterans, & alteratum est medium. & hoc declarabitur per inductionẽ. In omnibus. n. alterationibus necesse est vt postremum alteratum, & primum alterãs sint insimul. densum. n. alteratũ non alteraĩ, nisi quia est sensibile. Et sensibilia sunt, qbus differũt corpora à seinuicẽ. v. g. grauitate, et leuitate, duritie, & mollitie, albedine, & nigredine, dulcedine, & amaritudine, humiditate, & siccitate, densitate, & raritate, & eis, quæ sunt inter ista. qm̃ per ista differunt corpora sensibilia, aut fm magis, & minus in aliquo istorũ, aut fm q patiuntur aliquod istorum. corpora. n. animata, & silr inanimata, et illud, quod est ex partibus animatorũ, non animatum, qñ calefacta sunt, aut infrigidata, aut amarificata, aut dulcefacta, aut passa aliqua prædictorum, alterata sunt.

11 Cũ declarauit q oĩs motor motu locali, ita, q sit causa agens, non est medium inter illud, quod mouet, et illud, quod mouetĩ ab eo, vult declarare etiam hoc ĩ alteratione.[a] Et, quia qualitatum attributarũ alterationi aliæ sunt primæ, vt caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas, & aliæ secundæ, & sunt illæ, quæ fiunt ex istis, v. g. densum, & rarum, & color, & sapor. Et, quia hoc non apparet inductione, nisi concedatur q istæ secundæ fiunt ex primis, deinde ponatur per iductionem q primæ non fiant, nisi motor tangat motum, [b] v. g. calefaciẽs calefactũ, incœpit dicere qũo sequitur ex hoc, si aliquod corpus condensetur, vt condensans tangat ipsum, fm q infrigidans tangit infrigidatum & silr illud, quod rarefit, vt tangatur à rarefaciente. fm q est calefaciens. et ideo dixit. densum. n. etc. i. densum enim affert qõnem in hoc. qm̃ potest aliquis dicere q nõ est necesse vt illud, quod densatur, nõ densetur, donec tangatur ab alio denso. [c] et adhuc densum non alteraĩ, nisi fm q est sensibile, & fm q est in capsõ qualitatis, non in capsõ positionis. et, cũ sit in capitulo qualitatis, tunc principium motus eius erit, aut à caliditate, aut à frigiditate: & caliditas, & frigiditas sunt pricipia alterationis: & alterans necessario est cũ alterato. D. d. Et sensibilia sunt, &c. & intendit corpora consimilium partium. [d] differentiæ. n. istorum sunt in sensibilibus p qn que sensus: & prima sensibilia sunt pmę qualitates actiuæ earum: & sunt caliditas, & frigiditas, & humiditas, & siccitas. Et, quia intendit syllogizare q densum, et rarum sunt qualitates, non positiones, sic densum, & rarum sunt vltimę differentię corporum consimilium & drīæ corporum consimi sunt sensibiles. ergo densum, et rarum sunt de qualitate. [e] & grauitas, et leuitas sunt numeratæ in tactu, & silr durities & mollities, & sonus, & silentium in auditu, & albedo, & nigredo in visu, & dulcedo, & amaritudo ĩ gustu. & voluit numerare eas, vt appareat per iductionem q vnaquaq earum non completur, nisi per alterationem. & in alteratione alterans semper est cum alterato. D. d. aut fm q patiuntur aliquod istorum. i. & q oĩa corpora mota non diuersantur, nisi patiendo fm aliquã istarum qualitatum: siue corpora fuerint aĩata, aut inaĩata. & dixit hoc, q corpus non agit aliquam istarum qualitatũ, nisi quia disponitur per illam. Et, cum posuit q istæ sunt drīæ sensibilium, et fuit manifestum in oĩbus, qm̃ indigent in hoc, q patiantur fm vnamquãq istarum qualitatum, vt calefiant, aut infrigidentur. sed, quia calefaciens, & infrigidans tangit calefactum, & infrigidatũ, verificauit illud, quod intẽdebat declarare, & est, q oẽ alterans tangit alteratum. & hoc intẽdebat, cum dixit corpora enim animata, &c. idest & necesse est vt isti sint modi alterationis. quia omne corpus animatum, aut inanimatum non dicitur alterari, nisi cum calefit, aut infrigidatur, aut patitur fm aliquam istarum qualitatum, quas numeramus, i. priorum sensibilium.

Atq etiam ipsi sensus alterantur: patiunĩ enim. actus. n. ipsorum motus est p corpus, patiente aliquid sensu. Secũdum quæ igitur inanimata alterantur, & animata, fm hęc omnia alterantur: fm autem, quæ animata alteranĩ, fm ea non alterantur inanimata. fm. n. sensus

a Qualitatũ attributarũ alterationi aliæ primæ, aliæ secũdæ.

sensus,non alterãtur:& latet inanímata,cum alterantur. nihil autem prohibet & latere animata,cum alterantur,qñ non ſm sensus accidit ipsis alteratio. Si igitur sensibiles quidem passiones sunt,per has autẽ alteratio est, hoc iam manifestum est,ꝙ patiens,& passio sunt simul,& inter hæc medium nihil est. huic.n. aer est continuus,aeri autem coniungit corpus. & superficies quidem ad lumen, lumen autem ad visum. sílr aũt & auditus,et odoratus ad mouens ipsos primum. eodem autem modo simul & gustus,& sapor est.

Tex. Simp. Alterantur. n. quodãmodo & sensus: sensus. n. ſm actũ motus est per corpus, patiente aliquid ipso sensu. ſm quæcunq; igit inanimatum alteratur,et animatum: ſm quęcunq; vero animatum, non ſm eadem omnia inanimatum. non. n. alterantur ſm sensus. & hoc quidem latet,illud vero non latet patiẽs. nihil aũt prohibet & animatum latere, qñ non ſm sensus alteratio fiat. Si igitur alteratur id, quod alteratur à sensibilibus,in omnibus his manifestum,quòd simul est vltimũ alterans, & primum,quod alteratur. huic.n. cõtinuus est aer,aeri vero corpus. rursus autem color quidem lumini,lumen vero visui. eodem autem modo & auditus, & odoratus. primum enim mouens ad id, quod mouet, aer. & in gustu similiter. simul.n. cum gustu sapor.

Tex. Auer. Et ipsi etiam sensus alterãtur, quia patiuntur: actio. n. eorum est motus. Et oẽ, ſm ꝙ alterantur inanimata,per illud etiam alterãtur animata. sed non per omne illud, per quod animata alterantur, alterãtur inanimata. non enim alterantur per sensus. &, cum accidet etiam vt alteratio illorũ sit sine sensibilibus, nõ percipiemus alterationem. Et, cum passiones p̃cedunt,tunc formę erunt sensibiles, et mediãtibus formis erit alteratio. ergo manifestũ est ꝙ faciens passionẽ, & patiens insimul sunt,& inter illa non est mediũ. aer. n. est continuũ,& corpus est coniunctũ aeri. et superies sequit̃ lumen,& lumẽ visum. & ſm hunc modũ etiã auditus,& olfactus sequuntur primũ motorem. & sílr gustãs,et gustus.

12 Cum declarauit ꝙ in oĩbus alterationibus apparet, ꝙ inter alterans,& alteratum non est medium, & extimatur ꝙ sensus patiunt̃ quodammodo modoq; sensibilũ, qui vt alterant eos, vult declarare in istis ẽt ꝙ necesse est vt alterãs,& alteratũ primũ sint simul,et dixit Et ipsi etiam sensus alterãtur. t. & in sensibilibus etiam inuenti aliqua alteratio quodãmodo. D.d. qa patiunt̃. scilicet,qñ actuo eorum est motus. t. moueri, non mouere,& pati,non agere. sunt. n. de virtutibus passiuis, non actiuis. Et, cum narrauit ꝙ in sensibus inuentí modus alterationis alius à modo alterationis,quę est in ꝓ sensibilibus,cum ista alteratio sit corporalis,& illa spiritualis, vt declaratum est in libro de Anima, narrauit ꝙ res animatæ alterantur per duas alterationes insimul, s. spiritualem, existentem in sensibus, & corporalem existẽtem in sensibilibus. inanimata autem non alteranť, nisi altero gñe tm. Et dixit Et oẽ, ſm quod alterantur, &c. t. & causa in hoc est. qñ animata alteranť per sensus, & per non sensus: inanimata autem alterantur per nonsensus tm̃, cum non habeant sensus. D. d. &, cum accidet etiam. t. &, cum accidet animatis alterari sine sensibus, tunc alteratio non comprehendetur, neq; percipietur, quẽadmodum inanimata non cõprehẽdunt hoc. ꝙ non est ita, qñ alterantur ſm sensus: qm̃ tunc comprehendemus alterationem. D.d. Et, cũ passiones præcedunt, &c. t. et, cum passiones præcedũt sensus, & media, q̃ sunt inter sensus, & qualitates sensibiles, tunc qualitates erunt sensibiles, t. comprehensibiles à sensu. Et intendebat per hoc, ꝙ passio cõis est necessaria in hoc, ꝙ sensus comprehẽdat sensibilia: sed in oĩ passione declaratum est ꝙ alterans est cum altera to: ergo necesse est vt passio sensuum sit huiusmodi, s. ꝙ inter eos, & inter postremum agens non sit mediũ, & ꝙ alterans in eis sit cum alterato. D.d. & mediantibus formis, &c. t. & mediantibus qualitatibus sensibilibus, & existentibus in corpore, quod sequitur sensus, alterabuntur sensus. Et, cum declarauit hunc sermonem, dixit ergo manifestum, &c. t. & intẽdit per faciens passionem, qualitatem, quæ est in corpore tãgente instrumentum sensus: & per passionem, passionẽ existentem in instrumento. D.d. aer. n. est continuũ, &c. ideſt, & non debet aliquis dubitare de sensibus, q̃ mouẽtur à sensibilibus de remoto, vt in visu. color. n. mouet aerem, & aer mouet sensum: aer enim continuus est cum sensu, & corpus sensibile coniunctum est cum aere. D.d. & superficies, &c. t. & superficies, in qua est color, tangit corpus illuminatum, s. aerem luminatum, & aer illuminatus tangit visum. & accepit hic lumen loco illuminati. et intẽdit per luminatum, diaphanum in actu, non luminatum exte. D.d. & ſm hunc modum etiam, &c. adeſt, & intendit per primum motorẽ in auditu, motum, qui est in aere, qui percutit concauũ auris. Iolfactus vero est odor perueniẽs ad nares. D.d. & sílr, &c. t. & ita est de sensibus, quorũ sensibilia sunt separata, sicut de sensibus, quorum sensibilia sunt tangentia. v.g. in gustu, & tactu. in sensibus. n. quorũ instrumenta tangunt sensibilia, non est dubium in hoc, sicut est in eis, q̃ sunt separati à sensibilibus. Et, cũ declarauit ꝙ inter motorẽ, & motum primum in alteratione non est mediũ, neq; in ipsis sensibus, sí vocatur alteratio, incœpit declarare hoc in augmento, & dixit.

Prio. hoc vt de. 2. de Anima. cõ. 57. & 58.

Sílr aũt & in inanimatis, et insensibilibus. & id, quod augetur etiam, & augens. appositio. n. quædam est Augmentatio. quare simul sunt & quod augetur, & augens. & Diminutio quoq;. diminutionis autẽ causa est ablatio quędã. † { Manifestum est igit̃ ꝙ inter mouens vltimum, & quod mouetur primũ nihil est } in medio cõsistens eius, quod mouet, & eius, quod mouetur.

Sílr autem & in inanimatis, & in insensibilibus. Quare nihil erit inter id, quod alteratur, & alterans, neq; id, quod augeť, & augens. auget. n. primum augens, cum adijcit, vt vnum fiat totum: & rursum decrescit decrescẽs, abeunte aliquo eius, quòd decrescit.

necesse

† a l. Manifestũ ẽ igit̃ ꝙ inter id, quod mouetur & mouens t. mum & . mũ ad id. 2. mouet, inter est

In primis ẽ igit̃ est pri . & prici . inter altera . in secun his aũt ẽ me hanub⁹ pri .

Tex. Simp.

necesse igitur continuum esse & augens, & decrescens: cõtinuorum autem nihil est medium. Manifestum igitur quòd iter id, quod mouetur, & mouẽs primum, & vltimum ad id, quod mouetur, nullum est medium.

Tex. Auer. Et similiter est de augẽte, & augibili. Augmentum enim est additio. & sic augmentãs, & augmentatum erunt simul. & similiter Diminutio est subtractio. Manifestum est igitur, ꝙ inter postremum motum, & primum motorem non est aliud medium.

13 Et similiter declarabit̃ ꝙ inter augmentans, & augmentatum non est medium. Augmentum. n. est additio augmentati, sed inter illud, cui additur, & illud, quod addit, nõ est medium. & hoc manifestum est. vñ necesse est ꝙ augmẽtans, & augmẽtatũ sint insimul, et sílr de diminutione. Diminutio. n. est subtractio diminuti: & subtractum nõcio est cum in illo, à quo subtrahitur. D.d. Manifestum est igitur, ꝙ inter, &c. & vocat ipsum primum motorẽ, t. quia mouet sine medio, non quia est primus naturaliter. et in quibusdam libris dicit Manifestum est igitur ꝙ inter postremum motorem, & primum motum non aliquid est oĩno. & intendit ꝙ inter primum motũ à motore, et illud non est aliquid: siue motor fuerit primus, aut postremus, s. ꝙ primum motum ab aliquo motore mouetur ſm tactum.

Caput Secundum, probans quòd ea, quæ patiuntur, à sensibilibus patiuntur, cum prius fine probatione acceptum fuerit: quòdq; in parte animæ sensitiua est alteratio, in alijs autem minime.

QVod autem ea, quæ alterantur, & omnia à sensibilibus alterãtur. & solum horum alteratio est, quæ ſm se dñr pati ab his, ex his consyderabimus.

Quoniam autem oẽ, quod alterat̃, alterat̃ à sensibilibus, & ꝙ alteratio est istorum solorum, & illorum, quę recipiunt passionem ab istis, scietur ex hoc, quod narrabimus.

14 Incœpit hic perscrutari de hoc, ꝙ motus alterationis est de prædicamẽto qualitatis, in gñe qualitatis passiuę, & dixit Quoniam autem omne, quod alterat̃, etc. ideſt, qñ autem omne, quod mouet motu alteratiuo, mouetur in genere sensibilium, s. in tangibilibus, aut in sapore, aut in colore. Et consyderandum est vtrũ iste motus inueniatur in omnibus sensibilibus, aut in quibusdã. Et est manifestũ ꝙ ista alteratio inuenitur in prima cõtrarietate, q̃ est in tactu, s. calidi, & frigidi, & sicci, & humidi. & sílr vt esse in cõtrariis sequẽtibus ista, v.g. durities, mollities. sed tñ primo est in primis qualitatibus, in istis autem secũdo, & mediantibus primis. Et sílr in gustu. In soĩs autem videtur ꝙ alteratio de grauit in leue est modo æquiuoco cum istis: cum sonus sit passio facta in aere à percussione corporum. In olfactibus vero qualitates manifestæ sunt: sed contraria latẽt in eis, vt dictum est in libro de Aia. Et, cum ita sit, cum dixit alterãtur à sensibilibus, intelligendũ est ab oĩbus sensibilibus, si intellexerimus vltatem. sin autem, excipiemus sonos. D.d. & ꝙ alteratio est istorum solorum.

Documentũ

De Aia te. 92.

ideſt, & manifestum est ꝙ motus alterationis est istius generis tantum de prædicamento qualitatis. D.d. & eorum, quæ recipiunt istas qualitates ab alijs per se, non per accidens. quasi dicat ꝙ iste motus attribuitur qualitatibus, quæ sunt in hoc genere, & rebus, quæ recipiunt per se istas qualitates.

Aliorum. n. maxime vtiq; quis existimabit in figuris, & formis, & habitibus, & in horum remotionibus, & acceptionibus alterationem esse. vr. n. esse alteratio. Non est autẽ neq; in his, sed fiũt, cũ quædam alterant̃. hęc. nam densata, aut rarefacta, aut calefacta, aut frigefacta materia: alteratio aũt non est. id. n. ex quo forma statuæ est, nõ dicimus formã, neq; id, ex quo figura pyramidis ẽ, aut lecti, sed denominãtes hoc qdem æneum, illud vero * cereũ, aliud aũt ligneũ, hoccine, quod alteratur dicimus. ęs. n. humidum eẽ dicimus, aut calidum, aut durum. & non solum sic, sed & ipsum humidum, & calidum ęs. equiuoce dicentes cum passione materiam. Qm̃ igitur ex quo quidem forma, & figura, & quod factum est æquiuoce non dicitur cum figuris, quæ ex illo sunt: quod autem alteratur cum passionibus æquiuoce dicitur: manifestũ est quòd in solis sensibilibus alteratio est.

* a.l. terreũ

Dicamus igitur de alteratione, ꝙ proprie videtur esse inter alias qualitates in figuris, & formis, & vestit eas, & denudat. Et non etiam sunt in istis, sed ista fiunt, quãdo aliqua alterantur, qñ materia densatur, & rarefit, & calefit, aut infrigidatur: alteratio vero non. qñ id, ex quo fit forma idoli, non dicimus ipsum eẽ formam, neq; illud, ex quo fit figura idoli, aut figura lecti, dicit esse figura, sed denominãtur nomina, vt dicimus in illo, quod est cupreum, in hoc autem ęreum, & in alio ligneum. in alterato vero dicimus illud. dicimus enim in cupro, quod est humidum, aut calidum, aut durum. et hoc non hoc tantum, sed dicimus ꝙ humidum, & ꝙ calidum est cuprum. et sunt communia in nomine propter hoc, ꝙ materia recipit passionem. Cũ igitur illud, ex quo fit forma, aut figura facta, non habet communicationem in nomine cum figuris, ex quibus factę sunt: alteratum autem conuenit in nomine cũ passionibus, ex quibus alteratur: manifestum est ꝙ in solis sensibilibus est alteratio.

Cum voluit declarare ꝙ transmutatio, quæ dicitur alteratio, non inuenitur de generibus qualitatum quatuor, nisi in genere sensibilium: &, si quis videbit eam esse in alio genere, dignius est vt sit in genere qualitatis existentis in quantitate, & in formis, quæ sunt in animato, ſm ꝙ est aiatum: incœpit declarare hoc hic, quòd inuenitur in istis generibus. ex quo apparebit, quòd eam in istis non inuenitur, quanto magis in cæteris gene- 15

ribus

ribus qualitatis, & dixit Dicamus igitur de alteratione, &c. i. quoniam, si transmutatio, quæ dicitur alteratio fuerit in alio genere, præter genus qualitatum passiuarum, existimatum est ipsam esse in figuris, quę sunt in genere qualitatis, quę est in quantitate, secundum quod est quantitas, & in formis, quæ sunt in anima, & animato, quod est aliud genus. D.d. & vestit, & denudat. i. & dicitur aliquid alterari, quando recipit aliquam istarum figurarum, & quando denudatur ab ea. Et intendebat declarare quod motus alterationis, si existimatur esse in istis rebus, existimatur apud generationem, & corruptionem earum, non quando sunt fixæ. Et, cum declarauit quod nullus existimat alterationem esse in aliquo genere qualitatis, nisi sit in istis duobus, incœpit declarare quod non inuenitur in istis duobus, & dixit sed ista fiunt, quando alterantur aliqua. idest, & in istis duobus generibus non inuenitur alteratio. sed generatio rerum existentium in istis duobus generibus sequitur veram alterationem, non quia alteratio existit in eis, sicut in rebus, quę alterantur in rei veritate. Et hoc intendebat, cum dixit sed ista fiunt, &c. idest, sed istæ qualitates fiunt quando alterantur illæ, quæ sunt qualitates alterabiles in rei veritate. Deinde narrauit quomodo accidit hoc, & dixit quando materia densatur, &c. i. & generatio formarum, & figurarum sequitur alterationem materię, aut quando condensatur, & rarefit secundum videntes quod raritas, & densitas sunt causæ generationis: & corruptionis, aut quando calefit, aut infrigidatur, secundum quod est verum in se. ita, vt mihi videtur, est intelligendus iste locus. densitas enim, & raritas sunt apud rerum qualitates sequentes calidum, & frigidum. Densitas enim ... est, nisi transmutatio alicuius ad minorem magnitudinem, et Raritas ad maiorem. Antiqui vero dicebant quod densitas est constrictio pororum corporum, & raritas expansio, & quod hæ duę sunt causæ generationis, & corruptionis: cum generatio apud eos sit congregatio, & segregatio. & hoc bene concessum est in corporibus habentibus poros: sed non sunt causa generationis, & corruptionis, vt fingebant, sed sequuntur generationem, & corruptionem. D.d. alteratio vero non, idest, vero autem generatio figurarum, & formarum sit alteratio impossibile est. materiæ enim, quę recipiunt formas non dicuntur formæ. v.g. quoniam cuprum non dicitur idolum, i. quia cupro non datur hoc nomen, neque ligno hoc nomen lectus. D.d. neque illud, ex quo fit figura, &c. idest neque illud, ex quo fit figura, & est ... dicitur figura. similiter lignum non dicitur lectus, neque etiam econuerso, scilicet quod forma nominetur a nomine materiæ. ver. gra. vt lectus dicatur lignum. D.d. sed denominantur, &c. i. formę, licet non nominentur a nomine materię, tamen denominantur, vt, cum dicitur quod idolum est cupreum, non cuprum. Et, cum posuit quod figurę & formæ, quæ sunt in anima, & animato, non nominantur a nomine materiæ, sed denominantur, incœpit narrare quod non est ita in alteratione, & dixit alteratum vero, &c. i. illud autem, quod recipit alterationem, nominatur a nomine eius, scilicet quod alteratur, vt, cum dicimus quod cuprum, quod alteratur ad caliditatem, aut ad frigiditatem, est calidum, aut frigidum: sed cuprum, quod alteratur ad aliquam figuram, non dicitur illa figura. v.g. vt cuprum sit triangulus. D.d. alteratum vero dicitur illud, i. quoniam subiectum alterationis denominatur a qualitate, quæ est in alteratione. dicimus. n. frigidum, & humidum intendendo subiectum frigiditatis, et humiditatis. Et, cum dixit hoc, deinde dedit causam, & dixit & sunt communia in nomine, &c. idest & subiectum, & accidens communicant in eodem nomine, quia subiectum non exit à sua substantia existente accidente, sicut subiectum recipiens formam exit à sua substantia existente forma, & hęc est differentia inter formam, & accidens. Deinde induxit syllogismum super hoc, & dixit Cum igitur illud, ex quo fit forma, &c. et compositio istius sermonis est in secunda figura sic. Illa, quæ recipiunt formas, non communicant in nomine in rebus alteratis: sed alterabilia communicant in nomine cum passionibus: ergo illa, quæ recipiunt formas, non sunt alterabilia.

Figura est qualitas in quantitate, secundum quod est quantitas.

Amplius, & aliter inconueniens est. dicere. n. hominem alteratum esse, aut domum, quæ accepit finem, ridiculum est, si perfectionem aut domus parietem, aut tegulam dixerimus alterationem esse, et, cum parietibus clauditur domus, aut tegula tegitur, alterari domum.

θρίγγος

Et contingit etiam inopinabile hoc modo. dicere enim hominem alterari, & domum alterari, cum completur, & perficitur, est derisibile. quoniam, si dixerimus quod perfectio domus, quæ est cooperire cum tegulis, & facere tegulas, est alteratio, dicemus quod, cum domus est cooperta, & fuerint tegulæ, quod alteratur.

16 Iste est alius sermo, in quo declarat quod figurarum generatio non est alteratio, & quod, si aliquis posuerit quod generatio figurarum est alteratio, continget ei ponere quod generatio in substantia est alteratio. quod est valde improbabile. & similitudo inter illa est: quoniam subiectum in eis non est idem de principio generationis ad finem: & ideo generatum non nominatur a nomine subiecti. Quia igitur iam apparuit ex prædicto sermone quod figuræ in hoc sunt similes formis substantialibus, et quod idem contingit in eis, incœpit declarare quod accidit de inopinabili, si dixerimus quod figuræ, dum generantur, alterantur, & dixit Et contingit etiam inopinabile, &c. i. & dicens quod generatio figurarum est alteratio, contingit ei magnum inopinabile. & est dicere in homine, cum generatur, quod alteratur, & similiter in domo. conueniunt. n. in hoc, quod subiectum eorum non est idem de principio motus vsque ad finem. Induxit autem illud inopinabile, & dixit quoniam, si dixerimus quod perfectio domus, &c. i. quoniam impossibile est dicere domum alterari cum generatur: nisi dicamus quod domus, quę iam perfecta est, quod declaratum est ipsam esse substantiam, vt tectum, & tegulæ, est ex genere qualitatis, quod dicitur alteratio. i. quoniam, si dixerimus quod perfectio domus, quæ est ligna, & tegulæ, tunc possumus dicere quod generatio domus est alteratio. Et existimatur quod in hoc sermone destruxit antecedens. quod apparet ex hoc, quoniam intendebat. sed hoc non dicitur in domo, quoniam sua generatio perficitur. ergo neque hoc dicitur in eo, dum generatur. Sed tamen hoc verum est in consecutione conuertibili, sicut in ista. Nam, cum posuerimus quod illud, quod generatur, alteratur, sequitur vt generatum sit in capitulo alterationis. Et, similiter cum posuerimus quod generatum est in capitulo alterationis, sequitur vt generatio sit alteratio.

Dubium.

Solutio.

In conuersibilibus licet ... destructione antecedentis destructionem consequentis.

Manifestum autem est quod alteratio non est in ijs, quę fiunt. neque. n. in habitibus. habitus enim virtutes, et vitia sunt. virtus autem omnis, & vitium eorum, quæ ad aliquid, sicut sanitas quidem calidorum, & frigidorum commensuratio quędam est, aut eorum, quę sunt intra, aut ad continens. similiter autem & pulchritudo, & robur eorum sunt, quæ ad aliquid sunt, dispositiones. n. quędam eius, quod præstantissimum est, ad optimum sunt. dico autem præstantissimum, quod conseruat, & disponit circa naturam. Quoniam ergo virtutes quidem, & vitia sunt ad aliquid: hæc autem neque generationes sunt, neque ipsorum est generatio, neque omnino alteratio: manifestum est quod non est omnino ipsa alteratio circa habitus.

Virtus omnis & vitium, est quæ ad aliquid.

Declaratum est igitur quod alteratio non est in eo, quod generatur. quoniam neque in formis. formæ. n. sunt virtutes, aut vitia. et virtus, & vitium sunt de capitulo relationis. quemadmodum sanitas est de aliqua temperantia ex rebus calidis, & frigidis, aut intrinseco, aut in respectu aeris continentis. & similiter pulchritudo etiam, & fortitudo sunt de capitulo relationis. sunt enim dispositiones animalium in respectu nobilissimi animalium. & dico laudabilissimam dispositionem, illam, quæ est naturalis pura. Et, cum virtutes, & vitia sunt de capitulo ad aliquid: & illa, quæ sunt de capitulo ad aliquid, non habent generationem, neque vlr alterationem: manifestum est, quod alteratio non est in formis.

17 Cum declarauit quod in genere qualitatis, quæ est in quantitate, non est alteratio, incœpit etiam declarare hoc in alio genere prædicamenti qualitatis, s. in formis, quę sunt in anima, & in animato. & incœpit à formis quę sunt in corpore, & dixit Declaratum est igitur quod alteratio, &c. idest &, cum declaratum sit quod alteratio non est in eo, quod generatur, neque in eo, quod est de genere generati, i. de genere formarum, manifestum est quod non est etiam in formis, quæ sunt in animato. & narrauit hoc, & dixit formæ. n. sunt virtutes, aut vitia, s. quoniam omne, quod attribuitur corpori animalium, est aut virtus, aut vitium, s. aut virtus corporalis, vt pulchritudo, et fortitudo, aut vitium, vt turpitudo. Deinde posuit aliam propositionem, & est quod virtutes, & vitia sunt relatiua. Et, quia hoc in quibusdam manifestius est, quam in quibusdam, incœpit exemplificare de apparentibus, vt declararet illa quæ latent, & d. quemadmodum sanitas, &c. i. et quemadmodum manifestum est quod sanitas est aliqua temperantia, i. mediocritas inter res calidas, & frigidas, aut in complexiones corporis & membrorum, aut in rebus continentibus corpus in respectu corporis: medium autem relatiuum dicitur in respectu extremorum. similiter apparet hoc in fortitudine, & pulchritudine, quoniam sunt relatiua. Et, cum declarauit quod fortitudo, & pulchritudo sunt sicut sanitas, incœpit dicere illud, in quo conueniunt, ex quo certificatur ea esse relatiua, & dixit sunt enim dispositiones, &c. idest, & pulchritudo, & fortitudo sunt in capitulo ad aliquid, sicut in sanitate: quia pulchritudo, & fortitudo, & aliæ formæ corporales similes his sunt dispositiones laudabiles in animalibus, quæ non intelliguntur, nisi in respectu laudabilissimæ dispositionis, s. in respectu animalis nobilissimæ compositionis: & omne, quod intelligitur in respectu alterius, est ad aliquid necessario. Dispositio. n. laudabilissima animalis est, vt in omnibus dispositionibus suis sit secundum cursum naturæ: & pulchritudo in aliquo animali est dispositio in forma creaturę, considerata secundum dispositionem, quam habet in creatione respectu nobilissimi animalium in illa specie: & est illud, quod in omnibus suis dispositionibus est secundum cursum naturæ. et similiter fortitudo est dispositio secundum cursum naturæ eius in potentia, Et quod fortitudo est ad aliquid manifestum est. non. n. dicitur, nisi in respectu debilitatis. & similiter est de pulchritudine, cum dicatur in respectu turpitudinis. est. n. vlr proportio inter membra media, & extrema. Et, cum declarauit quod istæ formæ sunt ad aliquid, dixit Et, cum virtutes, &c. idest &, cum sit declaratum quod formæ, & virtutes corporales sunt ad aliquid: & sit declaratum in Quinto istius libri quod in prædicamento ad aliquid non est generatio, neque transmutatio, neque alteratio: manifestum est, quod sequitur in prima figura, quod in formis corporalibus, & animatis non est alteratio.

Medium relatiuum dicitur respectu extremorum.

Omne, quod intelligitur in respectu alterius, est ad aliquid necessario.

Quæ sit dispositio laudabilissima animalis, & quid sit pulchritudo.

Pulchritudo est proportio inter membra media, & extrema.

T.c.10.

Neque igitur circa animæ virtutes, & vitia. Virtus. n. perfectio quędam est. vnumquodque enim tunc maxime perfectum est, cum adeptum est propriam virtutem, & maxime secundum naturam. vt circulus tunc maxime secundum naturam est, cum maxime circulus est. Vitium autem corruptio horum, & remotio est.

Virtus perfectio quædam est.

Neque etiam in virtutibus, & vitijs animæ. Virtus. n. est aliqua perfectio. vnaquæque. n. rerum tunc est perfecta in illa hora proprie, in qua peruenit ad virtutem propriam, & erit in fine dispositionis naturalis. quemadmodum circulus tunc erit in dispositione naturali, cum erit circulus in fine. Vitium autem distat, & separatur ab illa.

18 Cum declarauit quod alteratio non est in genere qualitatis, quę est in quantitate, in eo quod est quantitas, incœpit declarare hoc in formis animatis, & incœpit in hoc à virtutibus moralibus antequam à comprehensiuis, & dixit Neque etiam in virtutibus, & vitijs animæ. Deinde induxit signum super hoc, & dixit Virtus. n. est aliqua perfectio. i. & in perfectione non est motus alterationis: ergo in virtute non est alteratio cum generatio eius non sit alteratio. Et, cum posuit quod virtutes sunt perfectio, & intendit declarare quod perfectio non est alteratio, incœpit declarare propositionem, per quam declarat hoc, & est quod perfectio non est diuisibilis: alteratio autem est in re diuisibili secundum magis et minus, vt dictum est in Quinto de motu, scilicet quod non inuenitur, nisi in rebus diuisibilibus. Et dixit quoniam vnaquæque rerum est perfecta in illo tempore, in quo peruenit, &c. i. & perfectio est indiuisibilis. quoniam aliquid non fit perfectum, nisi in tempore, in quo peruenit ad perfectionem. & causa in hoc, quod istud tempus est indiuisibile, est, quoniam illud, ad quod peruenit in illa hora est indiuisibile. et est perfectio, quia est finis rei naturalis. & finis est indiuisibilis. D.d. & erit in fine rei naturalis. i. & ens erit in eo in fine rei naturalis. &, cum hora, in qua inuenitur perfectio, est indiuisibilis, & est declaratum quod omnis motus est in diuisibili, manifestum est quod alteratio non est in perfectione. Et, cum posuit quod perfectio est in fine rei naturalis, & quod finis rei naturalis est indiuisibilis, incœpit demonstrare hoc in circulo. cum hoc manifestum sit in eo, scilicet quoniam est perfectio indiuisibilis. non enim est circulus magis quam circulus. & dixit quemadmodum circulus, &c. i. & perfectio rerum naturalium est indiuisibilis, quia sunt in fine, non ante: sicut est dispositio in circulo. quoniam perfectio eius est, quando fuerit in fine. non. n. est circulus ante finem. & quasi d. & perfectiones sunt indiuisibiles, quia perfectiones sunt similes perfectioni circuli, quemadmodum circulus non est circulus ante finem, similiter est in alijs perfectionibus. Et, cum declarauit quod virtus est indiuisibilis, declarauit hoc etiam in vitio, & d. Vitium autem, &c. i. et vitium est separatio, & remotio ab illo fine indiuisibili. et, cum iste finis est indiuisibilis: ergo & illud, quod distat

Motum esse in eis, quę hñt mediũ, patet hic. & 5. ph. t. c. 22.

ab eo maxime est indiuisibile: & sic nõ est medium inter virtutem, & vitium. motus autem est in eis, inter quæ est medium, vt declaratũ est in Quinto. & totum hoc intellectum est ex suis verbis potentialiter.

Fit igitur cum alteratur quippiam, & acceptio virtutis, & vitij abiectio: alteratio tamẽ horum neutrum est. Quod autem alteretur aliquid manifestum est. virtus enim aut impassibilitas quædam est, aut passiuum sic. vitium autem passiuum, aut contraria passio virtuti. Et in totum, moralem uirtutẽ in voluptatibus, & tristitijs esse accidit. aut enim secũdum actum uoluptas est, aut per memoriam, aut per spem. Si igitur secundum actũ, sensus causa est: si autem per memoriam, aut per spem, ab ipso est. aut enim similia passi sumus ijs, qui reminiscuntur uoluptatis, aut similia patiemur sperantibus.

Virtus. Vitium.

Et diminutio à uirtute, & denudatio à uitio fiunt, qñ aliquid alteratur. sed neutrũ est alteratio. Et signum eius ꝙ aliqua alterantur manifestum est. uirtus.n. est aut inreceptibilitas passionum, aut receptio earum tali modo. uitium autem est receptio passionũ contrario modo illi, quo uirtus recepit eas. Et vniuersaliter accidit ꝙ uirtus moralis fit in modis uoluptatis, & tristitiæ. voluptas enim aut est actu, aut per rememorationẽ, aut spe. Eius autem, quod est actu, causa est sensus: illud autẽ quod est ꝑ rememorationẽ, aut per spem, erit ꝑm hoc. voluptas.n. accidit nobis, aut ꝑ rememorationẽ eius, quod habuimus ex ea, aut per spem ad illud, quod hñdum est.

19 Cum declarauit ꝙ in qualitate, quæ est in quantitate, non est alteratio, & ꝙ generatio eius sequitur alterationem, & declarauit ꝙ in virtutibus animę non est alteratio, vult declarare ꝙ sequũtur alterationem. quod non fecit in formis corporalibus: quia manifestum est eas sequi alterationem. Et dixit Et diminutio, &c. i. & vitium, & virtus fiunt à rebus alteratiuis: sed factio earum in se non est alteratio, cum sint indiuisibiles, vt declaratum est. Deinde induxit signum super hoc, & dixit Et signum, quod aliqua alterantur, manifestũ est, quorum alterationem sequitur factio virtutum, & vitiorum. Virtus enim aut est prohibitio vitiosi a receptione passionum corporalium, aut est receptio passionum modo terminato: & quomodocunq; fuerit necesse est vt sequantur passionem. Si autem fuerint mediæ in passione, sicut est verum, manifestum est, quoniam sequuntur medium in passione. ipsa enim passio corporalis erit per alterationem, immo est ipsa alteratio. & similiter si sequitur impassibilitatem, prohibitio enim a passione praua erit per passionem contrariam illi passioni prauæ. Et, cum dixit ꝙ virtus sequitur alterationem, cum sequitur passionem, & passio est alteratio, dixit hoc etiam in vitio, & dixit vitium autem est, &c. idest vitium autem sequitur receptionem passionum, quæ sunt contrarię passionibus, quas sequuntur virtutes. Sed quęritur quomodo dicitur ꝙ virtus sequitur passionem laudabilem, et vitium passionem illaudabile, & passio laudabilis, & illaudabilis sequuntur virtutem, & vitium, Virtus enim est habitus, per quem patitur passionem laudabilem, & Vitium est habitus, per quem patiatur passionem illaudabilẽ. Ad hoc autem dicendum est ꝙ isti duo habitus acquiruntur consuetudine passionum laudabilium, aut illaudabilium. ergo existentia eorum perfecte necessario sequitur passionem. Et, cum sit declaratum ꝙ virtus, & vitium sequunť passionem, et est declaratum ꝙ passio est alteratio: sequitur ex hoc, ꝙ virtus, & vitium sequuntur alterationem. D. d. Et vniuersaliter accidit, &c. i. & virtus moralis est in voluptabili, & contristabili, s. in quærendo voluptabile, & fugiendo cõtristabile, secundum ꝙ oportet, & quando oportet, & intendebat per hoc dicere ꝙ virtus sequitur passionem. nam quęrere voluptabile, & fugere contristabile sequuntur passionem. Et syllogismus componitur sic. Virtus inuenitur in contristabili, & voluptabili: & cõtristabile, & voluptabile sequũtur passionem: ergo virtus sequitur passionem. Et similiter declarabitur per hunc syllogismum in vitio. Et, quia voluptabile aliud est in præterito, & aliud in futuro, declarauit hoc, & d. voluptas enim aut est in actu, &c. & intendit per actum tempus præsens, & per rememorationem præteritum, & per spem futurum. Et, quia vnusquisq; istorum trium modorum voluptatis proprius est alicui virtuti virtutum animæ, dixit Eius vero, quæ est in actu, causa est sensus. idest, voluptatis enim, quæ est in actu, causa est, qa comprehenditur sensu, qui est in actu. et eius, quæ est per spem, causa est sensus. sed de sensu, qui est in potentia, ille, qui iam exiuit in actum proprium, est virtuti rememoratiuę, & ille, qui futurus est, imaginatiuę. delectamur enim per rememorationem, quando imaginati sumus illud rememoratũ, quasi iã exisset in actũ. & similiter est de sperato. omnia igitur pendent à sensu. & ideo dixit voluptas enim accidit nobis, &c. Et quasi intendebat per hoc confirmare ꝙ voluptas fit à passione, quæ fit à sensibili. &, quia voluptatio est per spatium, et illud quod fiendũ est, potest hic fieri * cõclusio, s. ꝙ voluptas sequitur passionem à sensibili. quoniam necesse est, si voluptas sit passio, aut sequatur passionem, vt facta sit a passione sensibili: cum sit positum quòd passiones fiant a sensibilibus, & insensibilibus. Et ideo dissoluit qõnem, narrãdo ꝙ voluptas in ꝑterito, & futuro est sensibile in potentia. et ꝙ cõprehensio sensibilis in potẽtia, et in actu, sequiť eam necio passio.

Dubium.

Solutio.

Delectamur p[er] rememorationem [illegible]

* a. l. quęstio.

At vero neq; in intellectiua parte animæ est alteratio. sciens enim maxime eorũ, quæ ad aliquid dicitur. Hoc autem manifestũ est. Secundũ enim nullam potentiam motis, fit in nobis scientia, sed, cum extiterit aliquid. ex ea enim, quæ est secundum partem experiẽtia, vniuersalem accipimus scientiã. Neq; itaq; actus generatio est: nisi quis & respectionem, & tactum generationes dicat. tale enim est actus. quæ autem à principio acceptio scientiæ nec est generatio, nec alteratio. nam, quia quieta est, residetq; anima, sciens fit, et prudens. Vt igitur, neq; cum dormiẽs excitatus est aliquis, aut ebrius esse desijt, aut ægrotans reualuit, factus est sciens, quamuis prius non poterat vti, & secũdum scientiam agere, sed abeunte perturbatione, & ad tranquillitatem veniente mente inerat potentia ad scientiæ vsum, sic vtiq; huiusmodi aliquid fit id, quod est à principio, in scientiæ exñtia

In quiete enim, & sedendo anima fit prudens.

perturbationis

perturbationis enim quies quædam est, & tranquillitas. Neque igitur pueri possunt qd discere, neque iudicare sensibus, similiter atque seniores. multa enim perturbatio circa ipsos fit, & motus. Sedantur autem, & desinunt perturbari, aliquãdo quidem à natura, aliquando vero ab alijs. in vtrisque autem his alterari aliquid accidit, sicuti cum excitatur, & fit vigilãs ad actum. Manifestum est igitur quòd alteratio in sensibilibus est, & in sensibili parte animæ, in alia autem nulla, nisi secundum accidens.

Neque in parte distinguente de anima est alteratio. cognoscens enim dignius dicetur de capitulo ad aliquid. Et hoc manifestũ est. Quoniam cognitio non est in cognoscente ita, quòd aliqua potẽtia omnino moueatur, sed cum aliquid fuerit. quoniam ex experientia rerum particularium comparamus cognitionem vniuersalem. Neq; intellectus est etiam generatio: nisi quis dicat quòd videre etiam, & sentire est generatio: & ꝙ tale est, intelligere: & acquirere cognitionem in principio non est generatio, neq; alteratio. homo enim fit sciens, & intelligens, quando anima eius quiescit, & firmatur. Quẽadmodum igitur homo, quando expergesit à somno, aut quando deinebriatur, aut quãdo fuit infirmus, non dr̃ ipse fieri sciens, licet prius non habebat potentiam vtendi scientia, neque operãdi ea, deinde postq̃ recessit illa cõturbatio, & quiescit intellectus, inuenitur in eo ista potentia, quę fit, ita est in eo, quod inuenitur in principio in dispositione cognitionis. cognitio enim est quies, & rectitudo. Neq; pueri etiam possunt addiscere, aut communicare in sensibus, sicut plurium annorũ. nam conturbatio, & motus in pueris est multa. Et ista conturbatio rectificatur, & cessat, quædam à natura, & quædam in alijs rebus, vt à disciplina, & à similibus. & in istis duobus necesse est vt aliquid alteretur, sicut est dispositio eius, qui expergesit à somno, et est somnus apud actum. Manifestum est igiť ꝙ alteratio est in sensibilibus, et in parte sensibili animæ, in alijs autem non, nisi per accidẽs.

20 Cum declarauit quòd in parte rationabili operatiua non est transmutatio, vult declarare quòd neque ĩ parte comprehensiua animæ fit transmutatio, neque alteratio, & dixit Neque in parte distinguente. & intendit per partem distinguentem, comprehendentem. & est virtus sensibilis, & imaginatiua, et rationabilis. Deinde d. cognoscens enim dignius est, etc. idest, et signum eius est, quòd generatio istorum videtur esse de genere relationis, & maxime partis rationabilis. a est enim dignius vt existimetur eẽ de capitulo ad aliquid quàm de qualitate. & intendit quòd esse comprehensionem in nobis non est aliquid factum in se, sed in respectu ad nos, scilicet quando anima fuerit pręparata ad recipiendum illas comprehensiones. vt ferrum pręparatur per tersitudinem ad recipiendum lucem, & alios colores, & formas: non ꝙ comprehensiones gñentur in se, ita, quòd ante nõ erant. Et hoc, quod dixit, manifestius est in intellectu, quàm in alijs virtutibus comprehensiuis, & ideo dixit cognoscens enim, &c. Sed intẽdebat per cognoscens intellectum. Et forte intendit per cognoscens, omnes virtutes comprehensiuas. et erit ista comparatio inter illas ad alias partes animę non rationabiles, scilicet morales. Deinde dixit Et hoc manifestum est, &c. idest, quoniã cognitio non fit in cognoscente, ita, quòd pars cognoscens sit transmutata, sed fit quando aliud aliquid transmutatur, sicut est dispositio ĩ omnibus relatiuis, verbi gratia ĩ columna. columna enim non transmutatur in se, quando de sinistra posita est in dextra, sed aliud, verbi gratia Soc. et similiter est dispositio in factione cognitionis. quoniam hoc non fit ita, quòd pars cognoscens transmutetur, sed quòd aliud transmutatur, & est illud, in respectu cuius dicitur illa cognitio. Et, cum narrauit quòd cognitio fit in nobis, non ita, quòd pars cognoscens transmutetur, sed aliud, dixit quid est illud aliud, & dixit Quoniã ex experientia, &c. idest quoniã cognitio fit in nobis, quando transmutatur per receptionem particularium, & consyderationem eorum. quoniam, cum consyderamus particularia, fit ex hoc cognitio vniuersalis in nobis secundum relationem ad illa, scilicet quod, cũ apud nos fit ex aliqua specie plus quàm vnum particulare, statim fit in nobis species vniuersalis, absque eo, quòd in ipsa fiat transmutatio. Deinde dixit Neque intellectus etiam, &c. idest, & dicens quod intelligere est generatio non habet viam ad dicendum hoc: nisi dicat ꝙ videre, & vniuersaliter sentire est generatio. Et dixit hoc, quia proportio intellectus ad intellectum est sicut proportio sensus ad sensatum. Si igitur aliquis dixerit quòd factio istorum est passio, & transmutatio, scilicet quòd sequitur alterationem, secundum quòd est vera generatio, potest dicere hoc in intellectu. qui autẽ non dicit hoc in sensibus, minus dicit in intellectu. Deinde incœpit probare quòd cognitio fit in nobis sine generatione per rationes probabiles, & dixit & acquisitio cognitionis, &c. & intendit à principio, non secundum rememorationem. D. d. homo enim, &c. idest, & necesse est vt cognitio fiat in nobis sine generatione, quia visum est quòd homo non fit cognoscens, nisi quando quieuerit, & rectificata fuerint accidentia animæ apud separationem à pueritia. Et intẽdit ꝙ scientia non est in pueritia in actu, sed accidentia appetibilia, et vniuersaliter humores, vt dixit Plato, impediunt puerum, & ideo assimilauit ipsum dormienti, et ebrio, & infirmo. Et dixit Quemadmodum igitur hõ, &c. idest, & quemadmodum, quando homo fuerit dormiẽs, & expergesit, & reuertitur ad illũ cognitio eius, aut quando est liberatus ab ebrietate, aut ab infirmitate, non dicitur acquirere scientiam, quam non habebat prius, scilicet scientiam generatam in se postquam non fuit, ita etiam non dicimus in scientia, quę acquiritur à principio, quod est scientia generata in se, sed generatio eius in sciente est secundum relationem: sicut lux generať in speculo ferri terso. Deinde d. licet prius non habebat potentiam, &c. idest quoniam quemadmodum dicimus in dormiente, quando expergesit, ipsum habere scientiam, quam prius habebat, non potentiam vtendi, idest quoniam non erat existens in actu in anima eius, ita dicimus in scientia acquisita à principio. Et non intendebat per hoc, quod dixit in dormiente, quod scientia reuertitur ad illam, quam prius non habebat in potentia vtendi, & hoc, ꝙ assimilauit

Oppositum. [illegible] 10. cõ. [illegible] & in prędicamentis. [illegible] vide. [illegible] 20.

Cũ consyderamus particularia, fit ex hoc cognitio vlis in [illegible]

Proportio [illegible] sensus ad sensum. Idem. c. de An. tex. c. 3.

scientiam acquisitã à principio scientiæ acquisitæ post somnum, ita, ꝙ scientia acquisita à principio acquiratur illo modo, quo acquiritur post somnum. nam hoc est impossibile. sed intendebat per potentiam vtendi ipsam esse in anima eius in actu, non à generatione. Deinde induxit aliud signum, & dixit cognitio enim est quies, & rectitudo. idest, & ideo cognitio existit in nobis in principio per quietem animę, & rectitudinem accidentium. &, si generetur, tũc existentia eius eliet apud transmutationem. D. induxit signum de pueris, & dixit Neq; puer etiam, &c. idest, & hæc est causa in hoc, ꝙ pueri nõ addiscũt, anteq; pertranseant puertitiam, neq; cõicant cum eis, qui sunt plurium annorum in quantitate eius, ꝙ cõprehendunt de differentijs sensibilium, s. quia humor, & motus abundat in eis. D. dixit Et tita conturbatio, &c. & intendit per naturam ætatem, & per alias res cõsuetudinem, & exercitium. exercitium. n. largitur naturæ hois præparationem, quæ in ea non erat ante. & non est remotum vt virtus, s. moralis operetur in hoc, & maxime caititas. D. d. et in istis duobus, &c. s. & in ista translatione, quam habent pueri de ignorantia ad cognitionẽ propter ætatem, aut per disciplinam, necesse est vt alteretur, v. g. subie ctum animæ, quod est calor naturalis, sicut accidit et, qui expergefit à somno, vt alteretur per alterationem altérius partis in eo, à parte, quæ itelligit, ver. g. caloris naturalis. Et intendebat per omnia ista ponere ꝙ anima non alteratur per se, sed per accidens. Si autem tacta est, tunc esse eius sequitur essentialiter alterationem. Si autem non est tacta, tunc esse eius in nobis sequitur alterationem, nõ esse eius in se, sicut est dispositio in somno. Et hoc manifestius est à intellectu, q̃ in cæteris partibus animæ cognoscentibus. Et tam declaratum ipse in libro de Anima ꝙ esse comprehensibi tam tenus sequitur in se alterationem essentialiter, postquam induxit ista signa sufficientia quibus vsus est hic, in intellectu autem multum latet. & tam contyderauimus de hoc in libro de Anima. Hic autem non intendebat declarare quòd anima intelligibilis, aut intellectus non sequitur in suo esse transmutationem essentialiter, sed intendebat declarare quòd in ea non est transmutatio. Sunt enim tria: quorum Vnum est, vtrũ in substantia intellectus, aut animæ sit transmutatio, et alteratio: Secundum vero est, vtrum suum esse in se sequatur transmutationem, & alterationem essentialiter ita, quod sit tacta à rei veritate: Tertium autem est, vtrum suum esse sequatur alterationem per accidens, scilicet secundum quod est in nobis, non secundũ quòd est in se. Et quia, si fuerit declaratum ipsam esse alteratam per accidens, tunc dignior erit, vt non sit alterata in sua substantia, quàm vt sequatur alterationem essentialiter, & quod, si ex vtraq; opinione sequitur vt non sit alterata in sua substantia, & est illud, quod intendebat, vidit quod melior doctrina in hoc est inducere termones, ex quibus videtur ipsam esse alteratam per accidens. quoniam, cum hoc fuerit existimatum, scilicet ipsam esse alteratam per accidens, tunc mens non cogitabit in hoc, quod non sit alterata in sua substãtia: sed illud, de quo cogitabit tunc, est, vtrum sit possibile, vt in suo esse sequatur alterationem essentialiter, aut non. Et, cum non accidit et in hoc, nisi altera duarum cogitationum, propter illa signa sufficientia, quæ sunt in prima cogitatione, scilicet quoniam non accidit et, vt sit alterata in sua substantia, manifestum est quod qui audierit ista signa, non dubitabit in hoc, quod est non transmutata in sua substantia, sed remanebit et secunda possibilitas. a Hoc igitur est quod Aristo. intendebat in hoc loco, quod anima est transmutata per accidens, scilicet in nobis, non quod hæc sit optimo eius: sed

Exercitium largitur natura hois ꝓparationẽ, quę in ea non erat añ & nõ est remotum vt virtus, s. moralis operetur in hoc & maxime caititas.

a Hoc igitur est opinio. scilicet dem̃ tenere sum̃ optimo

intendebat demonstrare vim istius opinionis: vt, cum homo scierit illa signa, habebit pro impossibili, vt sit alterata in sua substantia, & non remanebit ei cognitio, nisi inter duas alias intentiones. Deinde dicit Manifestum est igitur de alteratione, &c. & intendit per sensibilia tangibilia, & colores, & sapores, & odores, et per partem sensibilem corporalem, animę passiões, factas in virtute concupiscibili, quas sequuntur passiones corporales, vt rubor verecundiam, & pallor timorem. & vocauit hanc partem corporalem, quia indiget corpore. & ideo nullus existimat quòd illa pars animæ potest separari. Sed quæritur hic, quare tacuit hic speciem qualitatis, quæ dicitur potentia, & impotẽtia naturalis. Et Alexã. dicit ꝙ tam declaratum est vniuersaliter quòd non est qualitas. & intendit, vt mihi videtur, quòd res agunt per suas formas, & patiuntur per suas materias: & formæ, & materiæ sunt substãtiæ necessario. Et forte intendit ꝙ declaratum est vniuersaliter ꝙ non est qualitas alterabilis, quoniam est forma: & declaratum est quòd formæ non sunt alteratio, sed sequuntur alterationem.

Dubium.

Solo Alex.

Vide de hac re Auer. 1. Met. cõ. 19.

Quoniam lectio Simplicij à textu. 14. usque ad. 21. incongruam patitur diuisionem, iuxta Auerrois commentaria, ideo eam totam simul in fine capitis apposuimus.

Quod autẽ id, quod alteratur, omne à sensibilibus alteratur, & in his solis alteratio dicitur, quæcunq; per se patiuntur, ex his consyderandum. Aliorũ. n. optime quis vtiq; existimabit in figuris, & in formis, & in habitibus, & horum assumptionibus, atq; depositionibus alterationem existere. In neutris autem est. nã quod figuratur, cum perfectum factum fuerit, non dicimus illud, ex quo est, vt statuam, aut pyramidem ceram, aut lectũ lignũ, sed denominãtes illã quidem æneam, hanc vero ceream, hunc autem ligneũ. quod autem passum est, & alteratum appellamus. siccum enim, & humidum, & durum, & calidum æs dicimus, æquiuoce cum passione materiam appellantes. Quare, si secundum figuram, & formam nõ dicitur quod factum est, in quo est figura, secũdum passiones autem, & alterationes dicitur, manifestũ quod non erũt gnationes hę alterationes. Amplius autem & sic dicere inconueniens vtiq; videbitur, alteratum esse hominem, aut domum, aut aliud quodcũq; eorum, quæ facta sunt: sed fieri quidem fortasse vnumquodq; necessariũ, si alteretur aliquid, vt, si materia condensetur, aut rarefiat, aut calefiat, aut refrigeret. Nõ tamen ea, quæ fiunt, alterant, neq; horum generatio alteratio est. At vero neq; habitus, neque corporis virtutes. hi enim virtutes, illi vero vitia, habituũ. nõ est autem neq; virtus, neq; vitium alteratio. sed Virtus quidem perfectio quædam est. Cum enim assumpserit fun̄plius virtutem, tunc dicitur perfectum vnumquodq;. tunc. n. maxi

14

15

16

17. usq; ad 20.

me

me est quod secundũ naturam. quemadmodum perfectus circulus, cum maxime fiat circulus optimus. Vitium vero corruptio huius, atq; remotio. Quemadmodum igit neq; domus perfectionẽ alterationem dicimus. absurdum. n. si * corona, & tegula alteratio: vel si, cùm corona circumsepitur, & tegula tegitur, alteratur, sed non perficitur domus. eodem modo & in virtutibus, & vitijs, & habentibus, vel assumentibus. illæ. n. perfectiones, hæc vero remotiones sunt: quare nõ alterationes. Amplius autẽ & omnes esse virtutes dicimus in ad aliquid quodammodo se habere. eas. n. quæ sunt corporis, vt sanitatẽ, & bonam habitudinẽ, in temperatura, commensuratione q̃q; calidorum, & frigidorũ ponimus, vel ipsa ad ea, quæ sunt intus, vel ad ipsum continens. similiter autem et pulchritudinem, & robur, & alias virtutes, & vitia: vnumquodq; enim est in aliquid quodãmodo se habere: et circa propritas passiones bene, vel male disponunt ipsum habẽs. domus autem sub quo fieri, atq; corrumpi nata est. Quoniam igitur ea, quæ ad aliquid, neq; ipsa sunt alterationes, neq; ipsorum est alteratio, neq; generatio, nec omnino mutatio nulla, manifestum quod neq; habitus, neq; habituum abiectiões, & assumptiones alterationes sunt: sed fieri quidem fortasse & hos, & corrumpi, cum alterantur quædam, necesse est: quemadmodum & speciem, & formã, vt calidorum, & frigidorum, siccorumue, et humidorum, vel, ĩ quibus insunt, primis. circa hęc enim vnumquodq; dicitur vitium, et virtus, à quibus natum est alterari ipsum habẽs. virtus. n. impassibile facit, vel vt oportet passiuum: vitium vero passiuum econtrario, & impassibile. Sit autẽ & in animæ habitibus. oẽs. n. & hi in aliquid quodãmodo se hr̃e. & virtutes qdem pfectiones, vitia vero remotiones. Amplius virtus qdem, si disponit, ad pprias passiões, vitiũ vero male. quare neq; hęc erũt alterationes, neq; vtiq;, et horũ abiectiões, atq; assumptiones. fieri autẽ has necessarium, cũ alterat̃ sensitiua pars. alterabit autẽ à sensibilibus. oĩs. n. moralis uirtus circa voluptates, doloresq; corporeos: hi vero aut in agendo, aut in rememorãdo, aut in sperãdo. quę igit in actione, fm sensum sunt, vt à sensibili aliquo moueant: q̃ vero in memoria, & spe, ab hac sunt. vel. n. qualia passi sunt remorãtes delectant̃, vel sperãtes q̃ expectãt. quare necesse est oẽm huiusce modi voluptatẽ à sensibilibus fieri. Qm̃ autẽ voluptate, doloreq; ĩnato, et virtus, et vitiũ innascit̃: in his enim sunt: voluptates vero, et dolores alterationes sunt sensitiui: manifestũ ꝙ, cũ alterat̃ aliqd, necesse & has abijcere, atq; assumere. Prętera gnatio qdem ipsorũ cum alteratione, ipsa autẽ non est alteratio. At vero neq; in intellectiua parte aiæ est alteratiõ. scies. n. maxime eorũ, quę ad aliqd dñr. hoc autẽ manifestũ est. fm. n. nullã potentiã motis scientia innascit̃: sed cũ extiterit aliqd. ex ea. n. quę fm partẽ, experientia, vt̃em accipimus scientiam. Neq; itaq; actus gnatio est: nisi quis & respectionẽ, & tactũ gnationes dicat. tale. n. est actus. rursus autẽ ipsius vsus, et ipsius actus nõ est gnatio: nisi qs respectiõis, et tactus putat gnationem esse, & ipsum opari his sil̃r. q̃ vero à principio scientiæ acceptio, nec est generatio, nec alteratio. nã, quia q̃etus est, resideteq; discursus, scire, sapereq; dicimus. ad ipsum autẽ gelscere nõ est gnatio. omnino. n. nullius mutationis, quẽadmodũ dictũ est prius. Prætera veluti, cũ ex ipso ebrũ esse. dormire uel, vel egrotare in cõtraria mutatus fuerit aliqs, nõ dicimus scientẽ factum esse rursus: ĩjus impotens erat vti scientia prius: cũ neq; q̃n à principio habitũ assumat. nã, ga relidet anima, ex morali virtute prudens fit quid, & scies. quocirca & pueri neq; addiscere possunt, neq; fm sensus sil̃r, atq; seniores iudicare. multa. n. perturbatio. & motus. sedantur autem, & quiescunt, aliq̃n quidem à natura, aliq̃n vero ab alijs: in vtriq; autẽ. cum quędã eorũ, quę in corpe alterãtur: quẽadmodum in excitatione, & actione, quãdo fit vigilans, & excitatur. Manifestum igit ex dictis quod alterari, & alteratio in sensibilibus fit, & in sentitiua animæ parte, in alia vero nulla, nisi secundum accidens.

Summa Quarta. Vtrum omnis motus habeat cum omni motu comparationem.

Caput Primum. Quis motus cui motui sit comparabilis.

DVbitabit autẽ aliquis, vtrum omnis motus omni comparabilis est, an non. Si igitur omnis comparabilis est, et ęque velox est, quod in ęquali tempore per ęquale mouetur, erit circularis quædã æqualis rectę, & maior etiã. et minor. Amplius alteratio, & latio quędã ęqualis erit, cũ in æquali tempore aliud alteratum sit, aliud vero latum. erit ergo passio æqualis longitudini. sed impossibile est. At, cum in æquali tempore per ęquale mota fuerit, tunc ęque velox est: æqualis autem non est passio omnis longitudini: quare non est alteratio latiõi æqualis, aut minor: quare non omnis comparabilis est.

Et quæritur, vtrum motus coniungetur cum motu, aut non. Quoniam, si omnes motus coniunguntur sibi, & conuenientia in velocitate sunt illa, quæ in tempore æquali mouentur per æquale, tunc aliquis motus circularis erit æqualis recto. ergo aliquis motus circularis erit maior, aut minor illo. Et alteratio, & translatio erunt æquales, cũ in tempore æquali hoc alteratur, & hoc mutat locum. ergo passio erit æqualis longitudini. sed hoc est impossibile. Quoniam tunc velocitas est æqualis, quando duo pertranseunt in æquali tempore aliquod æquale: sed passio, & longitudo non sunt æquales: ergo neque alteratio, & translatio sunt æquales, neque vna minor est alia: ergo necesse est vt non omnis motus cõiungatur cum omni motu.

21 Hæc est Quarta quæstio istius tractatus. In prima enim declarauit qu domne motum habet motorem. In secunda vero, quod omnia mota in loco reducitur ad primum motum, quod mouetur a motore in ipso. Tertia autem est, quod omnis motor est imimut cum eo, quod ab eo mouetur in loco. Quarta vero est ista, vtrum omnis motus habet proportionem cum omni motu. Et dixit Et quæritur, &c. & intendit per coniunctionem superpositionem, & mensurationem, ita, qu domnes motus possunt dicerfari secundam magis, & minus. Deinde dixit Quoniam, si omnes motus, &c. idest, quoniam, si omnes motus mensurent se adinuicem, aut superponuntur sibi adinuicem, sequitur vt motus circularis sit æqualis recto. Quoniam, si duo motus fuerint superpositi, aut mensurantes se adinuicem, tunc duo spatia, per quæ est motus, erunt tanta. Et hoc intendebat, cum dixit & conuenientia in velocitate, &c. Et, cum induxit hoc improbabile, induxit aliud maius, & dixit Et alteratio, & translatio erunt æquales, &c. idest &, si quilibet motus mẽsuret quemlibet motum, sequitur aliud inopinabilius prędicto, & est vt alteratio sit æqualis translationi, cum fuerint posite in tempore æquali. Deinde induxit impossibile, quod sequitur ex hoc, & dixit ergo passio erit æqualis longitudini, &c. et, si alteratio est ęqlis lõgitudini, necesse est vt ęqlitas sit æqualis loco, aut minor, aut maior. D. Dixit cãm in hoc, quod est impossẽ, & dixit sed hoc est impossẽ, &c. sed hoc est impossẽ. qa æqualia i velocitate dicuntur æqualia, quia in eodem tempore pertranseunt idem spatium in quantitate, & qualitate. &, si in translatione, & alteratione inuenitur æqualitas, necesse est vt qualitas sit ęqualis loco. quod est valde inopinabile. Et, cum hoc multum apparet in alteratione, & translatione, scilicet quoniam non dicuntur vnuoce, induxit conclusionem intentam, ita, qp ista compleuit suã declarationem, & dixit ergo nec alteratio est æqualis translationi. Et cũ declarauit qp alteratio nõ est æqualis translationi, dixit ergo necesse est vt non omnis motus, &c. idest vt non omnis motus mensuret omnem motum cum alteratio, & translatio sint motus, tamen non æquales & mensurantia se adinuicem sunt illa, in quibus inuenitur æqualitas. &, quia aliquantulum est dubiũ de coniunctione motus translationis rectæ cum circulari, reuertas eit ad illum.

Mẽsurãtia se adinuicem sunt illa, in q̃b⁹ inuenit̃ æqualitas.

In circulo autem, et recta, quomodo accidet? Inconueniens enim est, nisi sit circulari ter similiter hoc moueri, & hoc super rectã, sed consequẽtim necesse est aut velocius, aut tardius: vt, si hoc declinet sit, hoc aũt acclinet.

Sed consyderandum quomodo est de circulo, & linea recta. Malum enim est dicere quòd hoc impossibile est, vt moueatur circulariter, & mouetur idem recte, & eodem modo. sed necesse est, vt cum mouetur taliter vt motus eius sit velocior, & tardior: sicut est necesse in eo, quod mouetur quandoq; superius, & quandoque inferius. & hoc non nocet.

Cum induxit inopinabile, quod contingit, si motus rectus sit proportionalis motui circulari, incœpit inducere modum, quo potest quis existimare quòd isti positioni non sequitur improbabile, & dixit Sed consyderandum est, &c. idest quoniam manifestum est qp motus alterationis non est proportionalis motui translationis, sed illud, de quo perscrutandum est, est vtrum motus rectus sit proportionalis motui circulari, & ipse circulus lineæ rectæ, &, cum inter motum circulare, & rectum sit proportio, necesse est vt causa in hoc sit, quoniam inter lineam circularem, & rectam est proportio. & ideo perscrutatus est hic de circulo, & linea recta, & dixit Sed consyderandum est, &c. Deinde induxit modum, quomodo existimatur quòd non sequatur hãc positionem improbabile, et dixit. Malum enim est dicere, &c. idest inconueniens est enim dicere quòd impossibile est vt aliquid moueatur circulariter motu æquali in velocitate sui motus recto. sed necesse est in eo, quod mouetur circulariter, & mouetur recte, vt alter motus sit alio velocior, aut tardior, aut æqualis. Et hoc intendebat, cum dixit sed necesse est, cum mouetur, &c. idest, quoniam quemadmodum motus rectus est velocior, & tardior alio motu recto, & similiter circularis cum circulari, ita est de recto cum circulari. D.d. & hoc non nocet. n. & existimatur qp nullum inopinabile sequitur ex hac positione. 22

Amplius nihil differt in ratione, si quis dicat necessarium esse confestim velocius, aut tardius moueri. erit enim maior, & minor circularis recta. quare & æqualis. Si. n. in A tempore, hoc quidem lineam B trãsijt, illud vero lineam C, maior erit linea B linea C. sic enim quod velocius est dicebatur. ergo, si & in minori æquale, velocius est. quare erit aliqua pars ipsius A, in qua B circuli partem * æqualẽ transibit, & illud in toto A lineã C. * a.l. aliquid

Si igitur aliquis dixerit quòd hoc necesse est, vt motus in loco sit velocior, & tardior, quoniam motus circularis debet esse maior, aut minor motu recto, ex quo sequitur vt sit æqualis ei. Quoniam, si aliquod motum mouetur in tempore A motu B, velocius quàm motu C. quoniam hoc modo vocabimus velocius. ergo necesse est, si mouetur in minori tempore æqualiter, vt sit velocius. ex quo sequitur, vt tempus in quo B, pertransit circulum, sit pars temporis A, et in quo pertransit A, lineam C, sit totum tempus.

Demonstratio

Demõstratio qp, si motus circularis sit maior, vel minor in velocitate q̃ rectus, qp possit etiam æqualis esse.

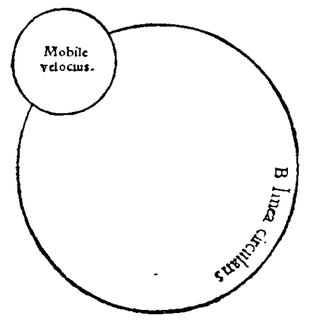

23 Cum dixit qp visum est qp inter motum circularem, & rectum est cõparatio, fm velocitatem, & tarditatẽ, sicut accidit hoc in motibus rectis, cũ oẽs sint in loco, incepit declare qũo sequitur, si dicãtur velociores, & tardiores, vt dicantur æquales. & iterauit sermonem à capite, & dixit Si igitur aliqs dixerit, &c. i. si igitur aliquis dixerit qp necesse est vt in qbuslibet duobus motib⁹ positis in loco, ut alter sit velocior, & alter tardior. qm̃ omnes duo mot⁹ diuersi in loco, alter est maior, alter minor: & cum magnitudo, & paruitas inueniãtur in eis: ergo velocitas, & tarditas: ergo & ęqualitas. omne enim, in quo põt esse velocius, & tardius, põt esse æquale. Et, cũ posuit qp omnes duo motus in loco possibile est vt alter sit maior, & reliquus minor, et omne, in quo inuenitur velocitas, & tarditas, inuenitur ęquale, & posuit qp motus rectus, & circularis, fm qp ambo sunt in loco, inuenitur in eis velocitas, & tarditas, secundum magis, et minus, concluſit qp in motu recto, et circulari inuenitur velocius, & tardius, ergo & æquale. Et, quia ad certificandum propositionem dicentẽ qp omne, in quo inuenitur velocius, & tardius inuentũ in eo æquale, melius est vti exẽplificatione, dixit Qm̃, si aliquod motum mouet in tpe A, &c. i. ponaẽ igitur qp aliquod motum circulare, ver. gra. B mouetur in tẽmore A motu velociori, q̃ motus alterius moti, quod mouetur in eo, ver. gra. C. ergo necesse est, vt velociꝰ pertranseat spatium æquale ei, quod pertransit tardius in tpe minori. tahs enim est definitio velocioris. Deiñ. dixit ergo necesse est, &c. i. er, cum sit positum qp velocius est illud, quod in minori tpe pertransit æquale spatium, erit ẽt uerum cõuersum, i. qp illud, quod mouetur in minori tpe per ęquale spatium est velocius. & intendebat per hoc verificare definitionẽ. &, cum fuerit cõtum stum huic qp motum circulare põt eẽ velocius, aut tardius recto, concluditur ex hoc qp motum circulare, & rectum mouentur per spatium æquale in minori tẽpore. Et hoc intẽdebat, cum dixit ex quo sequitur, vt tps, i. & sequitur, cum posuerimus qp motum circulare, i. B est velocius q̃ motum C, & mota sunt in eodẽ tpe, i. in A, & B circulare perficiat circulum in parte tẽporis A, in quo toto cõpleuit C lineam rectam. & sic possibile est vt aliud motum per lineã rectam sit velocius, q̃ motum C, ita, qp velocitas sui motus ad motũ C erit sicut velocitas motus B, ad motum C. ex quo sequitur vt motus rectus sit æqualis circulari. Et hoc intẽdebat cõcludere, ut vẽ. et dimisit cõclusionẽ, qa bene apparet ex ppositionibus, quas induxit, deinde induxit inopinabile, quod opponit hute conclusioni.

20 At vero, si sunt comparabilia, accidit id, quod nuper est dictum, esse æqualem rectã circulo. sed comparabilia non sunt: neq; igitur ipsi motus. Sed quæcunq; nõ sunt ęquiuoca, omnia cõparabilia sunt. veluti, cur cõparabile non est, vtrum acutius sit stilus, an vinum, aut vltima. qa enim æquiuoca sunt, non comparãtur. sed vltima ipsi, quæ est iuxta vltimam comparabilis est: quoniam idem significat acutum in vtrisq;. ergo non idem velox, hic, & ibi. multo autem adhuc minus in alteratione, & latione. Comparabilium conditiones.

Sed, si cõiungantur, cõtinget illud, quod prius diximus, scilicet qp linea recta sit æqualis circulo. sed non coniunguntur: neq; cõiunguntur etiam motus. Sed omnia, quę nõ sunt vniuoca, non coniunguntur. verbi gratia dicere, quare ista non cõiunguntur, i. est acutius perforans, aut vinum, aut neuma, qđ dicitur vita. Dicamus quia ista sunt æquiuoca, & ideo non coniungũtur. sed neuma, qđ dr̃ vita, non coniungunt cũ neumate, quod dicitur amara vita: quia acumen in eis habet eandem rationem. et forte velocitas hic non est velocitas illic. & hoc dignius est in alteratione, & traslatione.

Cum induxit sermonem, ex quo existimatur qp motus rectus est, pportionalis motui circulari, reuertus est ad improbabile, quod contingit huic positioni, & dixit Sed, si coniungantur, &c. i. & sequitur quia motus rectus non habet rectitudinem, nisi, ppter magnitudinem rectã, & similiter motus circularis, ppter magnitudinem circularem. Si igitur motus rectus sit æqualis motui circulari, cõtingit necessario vt magnitudo recta sit æqualis circulari: ergo superponitur. sed notum est qp linea recta non superponitur circulari: & necesse est, vt illa, quæ mensurant se adinuicem, vt superponãtur sibi adinuicem. Et dixit illud, quod diximus prius, & per se non dixit prius, quod sequitur ex hac positione, vt linea recta sit æqualis circulari. qm̃ hoc sequitur ex illo, quod sequitur ex prima positione. i. qp vt motus circularis coniungat cum motu recto, & est vt motus circularis sit æqualis recto. Qm̃ si, ex hoc, quod dixit, 24

qp dato

ꝙ duo isti motus coniunguntur, sequitur vt sint æqua
les, & ex hoc, ꝙ sunt æquales, sequitur vt magnitudo
recta sit æqualis circulari. Deinde dixit sed non coniun-
guntur, s. non habebūt proportionem inter se, quia nō
superponūtur sibi. Deinde d. neq; etiam motus cōiun-
guntur. s. &, cum inter magnitudines non est propor-
tio, ergo neq; inter motus. Deide dedit causam, quare
non coniunguntur, & dixit Sed omnia, quæ nō sunt
vniuoca, non coniunguntur. Deinde induxit exemplū
de æquiuocis, & dixit ver. g. &c. idest, qñ, si aliquis
quæsierit quare nō est cōparatio inter acumen stili
perforantis, & vini, & neumatis acuti, quod dicit acu-
tus acuto, dicitur, qa hoc nomen acumen dr̄ in eis æq-
uoce. in instrumēto. n. ratio eius est abscindere ligna, i
vino aūt pungere linguam, in neumate vero percutere
auditum fortiter. Deinde d. et forte velocitas hic, &c.
idest, & forte hoc verbū velocitas dictum de motu cir
culari, & de motu recto est ēt æquiuocū. & dixit for-
te, quia nō ita apparet æquiuocatio in eo, sicut in hoc
nomine acumen. Et, quia hoc apparentius est in velo- 20
citate, quæ dr̄ de alteratione, dixit & dignius est, &c.
idest, &, cum dicimus ꝙ hoc nomē [a] velocitas ęquō
ce dr̄ de motu circulari, & recto, quanto magis dicitur
æquiuoce de alteratione, & translatione.

[a] Velocitas ꝙ hoc dr̄ de motu circulari, et recto, & multo magis le alteratione, & trāſlatione.

An primum quidem hoc non verum est,
ꝙ, si non sint æquiuoca, comparabilia sunt.
Multum enim idē significat in aqua, & aere,
& comparabilia non sunt. Si autem non, du-
plum quidem idem (duo enim ad vnum) &
non comparabilia sunt.

Et potest quis dicere, primo qdem quòd
iste sermo non est verus, scilicet ꝙ illa, quæ
non sunt æquiuoca, coniunguntur. Hoc enim
nomen Magnum debet habere eandem ra-
tionem in aqua, & aere, & non coniunguntur.
Deinde, si non fuerit hoc, necessario duplū
erit in eadem rōne. est enim proportio bina
rij ad vnum, & non coniunguntur.

25 Cum posuit ꝙ illa, quæ non sunt vniuoca, non coniunguntur, incœpit dubitare super hoc, & dixit Et pōt aliquis obnicere nobis in declaratiōe eius, ꝙ motus circularis nō cōiungit cum recto. Primo quidē vero in, positione, dicente ꝙ illa, quæ non sunt æquoca sunt, proportionalia, nō enim omnia vniuoca sunt, proportionalia. v. g. qñ hoc nomen magnum candē habet rōnem in aqua, & aere. sed aqua non cōiungitur cū aere, cum sint diuersa duabus differentijs contrarijs. & etiam duplum eādem habet rōnem. nihil enim aliud est, ꝙ proportio binarij ad vnū. & non oīa, quæ sunt dupla, coniunguntur. cum enim istud mel sit duplum ultius aceti, tñ inter mel, & acetum nō est cōparatio. Et hoc intendebat, cū dixit est enim ꝓportio, &c. s. definitio enim dupli est proportio binarij ad vnum. vniuoca autem sunt illa, quorum definitio est eadem, & non coniunguntur, sicut illa, quæ sunt dupla admutem. 60

Æquiocorū quorūdā, & rōnes æquiocæ.

An & in his eadem ratio. etenim & mul-
tum æquiuocum est. sed quorundā & ratio-
nes æquiuocæ sunt. vt, si dicat aliqs ꝙ multū
est tantum, & adhuc aliud tantum, & æquale
æquocum. & vnum quoq; si contingit, cō-
fertim æquiuocum. si autem hoc, & duo.

Ad hoc āt dicamus, ꝙ sermo de istis duo-
bus idem est. magnum enim etiam est deęq-
uocis. sed quorundam nominū definitiones
etiam sunt æquiuoce. v. g. qm̄, si aliquis dixe
rit ꝙ magnum est illud, quod est talis quātita
tis, & talis excessus, & ꝙ duplum est æquale
bis, tunc dicere est talis quantitatis, & æqua-
le erit æquiuocum. & vnum etiam est æqui-
uocum necessario. & , si vnum est tale, &
binarius etiam erit tale.

Cum dubitauit in propositione, dicente ꝙ vniuoca 26
sunt cōiungibilia, qm̄ multum, & paucum sunt vniuo-
ca, cum habeant eadem definitiones, tñ non coniun-
guntur in omnibus, quæ dicuntur multa, & pauca, &
similiter de duplo & dimidio, dicit dissoluendo ꝙ ista,
& simtlia non sunt vniuoca vera. Vniuoca enim sunt Idē in ſubiect mētis cap..
illa, quorū definitiones sunt eędem voce, & rōne. defi-
nitiones aūt istorū sunt eædem sm̄ vocem, & diuersæ
sm̄ rōnem. Et dixit Ad hoc aūt dicamus, &c. idest
ad hoc aūt dicamus, ꝙ dissolutio in istis duobus, de q-
bus induximus exemplum, est prima dissolutio, quam
diximus in causa eorum, quæ nō coniunguntur, & est,
qua sunt æquiuoca, Æquiuocoꝝ enim alia sunt, quo- Æquiuoc cū duplex.
rum definitiones sunt diuersæ voce, & rōne, alia vero
sunt, quorum definitiones sunt æquiuocæ, sicut nomi-
na eorum. & hoc intendebat, cum dixit sed quorūdam
etiam definitiones sunt æquiuocæ, s. & ista, de quibus
dubitamus, sunt hmōi. & hoc, ꝙ definitiones eorum
sunt æquiuocæ, facit existimari ea esse eadem in rōne,
sicut est dispositio in multo, & pauco, & duplo, & di-
midio. Et, cum dixit ꝙ definitiones istorū sunt ęquiuo
cæ, declarauit hoc, & dixit ver. g. &c. s. & hoc, ꝙ defi-
nitiones istorum sunt æquiuocæ, apparet, qm̄, si aliqs
dixerit in definitione magni, quod est talis quātitatis,
tunc hoc nomen quantitas erit æquiuocum. & similiter, cum dixerit in definitione dupli, ꝙ est æquale bis,
tunc hoc nomen æquale erit æquiuocum. Et, cum nar
rauit ꝙ ista nomina sunt æquiuoca in hac definitione,
narrauit etiam ꝙ in definitione etiam dicente, ꝙ est il-
lud, cuius ꝓportio ad illud, cuius est duplum, est sicut
proportio binarij ad vnitatem, est etiā æquiuocatio,
& dixit et vnum etiam est æquiuocum, s. ꝙ accipitur
in definitione dupli. &, si hoc nomen vnum est ęquiuo
cum, ergo & binarius erit etiam æquiuocum. Sed no
tandum est ꝙ non sunt æquiuoca pura, sed de modo
æquiuocorum, quæ dicuntur ambigua.

Verum propter quid alia comparabilia
sunt, alia vero nō, si vna quidem est natura?
An, qa sunt in alio primo susceptiuo. equus
igitur, & canis comparabilia sunt, vtrum al-
bius. in quo enim primo idem est, superficies:
& secundum magnitudinem similiter. aqua
autem, & vox non: in alio nanq;.

Et si hoc non fuerit ita, quare quędā con-
iunguntur & quædam non, & natura corū
est eadem? Et pōt aliquis dicere ꝙ hoc est,
quoniam inuenire hoc in primo recipiente
est diuersum. equus igit, & canis cōiungū-
tur in ratione, sm̄ quam dicitur vtrum sit al-
bius. illud enim, in quo primo inuenitur, est
idem, s. superficies: & similiter coniungūtur
in magnitudine. aqua autē, & ſonus non con
iunguntur, quia sunt in diuerso.

Et si

27 Et si dissolutio in magno, & duplo non sit, sicut dixi
mus, & fuerit vniuoca, accidet ambiguitas, s. ꝛre quæ-
dam vniuoca coniunguntur sm̄ magis, & minus, &
quædam non cōiunguntur, & naturam rōnis, quam si
gnificat vniuoca, habent eandem. & dixit hoc, qa no-
tum est per se ꝙ omnia vniuoca debēt cōiungi sm̄ oſa,
ex quibus continuanť. Deinde incœpit contradicere
huic qōni, & dixit Et pōt aliqs dicere, &c. idest & pōt
aliquis dissoluere hāc qōnem. qm̄ magnum, & paruū,
& duplum, & dimidium, etsi sint vniuoca, sunt nō cō-
iungibilia, & econtra alijs vniuocis per accidens, s. pro
pter recipiens. qm̄ illud, quod significat hoc nomē ma-
gnum, & duplum, non diuersatur in se, sed sm̄ diuersi-
tatem recipiētis. Si igitur acciderit istis diuersitas, erit
propter recipiens. Ista igitur non cōiunguntur, qm̄ subie
ctum eorum est diuersum: & cōiunguntur, qua eandē
habent rationem. Deinde induxit exemplū sup hoc,
& dixit equus igitur, & canis, &c. s. illa, in quibus acci
dit, vt sint cōiungibilia, sm̄ ꝙ sunt vniuoca, & coniun
gibilia, sm̄ ꝙ sunt ęquiuoca, s. sm̄ subiectum eorū, sunt
sicut equus albus, & canis albus, qui cōiunguntur sm̄
albedinem. dicit enim ꝙ alter est albior reliquo. albe-
do enim in eis eandem habet rōnem. nam illud, in quo
inuenit albedo, est idem, s. superficies. Et intendebat
quòd ista cōiungūtur sm̄ illud, quod est vniuocum in
eis, & est color albus, & nō cōiunguntur sm̄ subiectū
remotū coloris, & est equus, & canis. & similiter est di
spositio de magno, & paruo in eis. & hoc intendebat,
cum dixit & similiter cōiunguntur in magnitudine, s.
quia magnitudo in eis est eadē. Deinde dicit aqua au-
tem, &c. idest, vt mihi videtur, aqua aūt, & sonus non
coniunguntť, cū ratio magnitudinis in eis est diuersum
in se, s. cum dicimus aqua magna, & sonus magnus. Et
hoc nomen coniunctio, quo vtitur, in rei veritate est
continuatio, ita, ꝙ ex istis fit vnum.

An manifestum est ꝙ erit sic quidem omnia vnū facere. in alio autem dicere vnumquodq; esse, & erit idem æquale, & dulce, & album, sed in alio.

Dicamus aūt in hoc, qm̄ manifestum est, si hoc fuerit tale, possibile erit vt oīa ponantur idem, & dicanť, si vnūquodq; eorū est in aliquo alio ab eo, in quo est aliud, & sequtur, ęq- le erit idē, & dulce, & album. sed illud, in quo est hoc, est aliud ab eo, in quo est hoc.

28 Vult dubitare in secūda solutione, quā dixit de ma-
gno, & paruo, vbi dixit qm̄ sunt vniuoca, sed accidit
eis vt non cōiungantur propter diuersitatem recipien
tis, sed sm̄ se cōiunguntur. Et dixit Dicamus igitur in
hoc, &c. s. sed dicamus, qm̄ manifestum est, si posuerimus talia ex rebus vniuocis, ꝙ cōtingit ex hoc, vt oīa sint idem p̄ter hoc, quod dicamus ꝙ unumquodq; eo-
rum est in aliquo alio ab eo, in quo est reliquum. Et in-
tendebat ꝙ quædam vniuoca diuersanť sm̄ subiectū,
ver. g. color. Si igitur posuerimus ꝙ magnū, & paruū,
& talia æquiuoca non diuersantur, nisi sm̄ subiectum, cōtingit vt oīa sint vniuoca. & sic æquale habebit eandem rōnem in numeris, & magnitudine, & tempore.
Et intendebat ꝙ, cum fuerit concessum ꝙ eorum, quæ sunt alia, diuersanť sm̄ subiectum tantū, & conueniunt in se, & alia cōueniunt sm̄ vtrūq;, & ꝙ non est hic alia diuersitas, et in vniuocis inueniuntur isti duo modi, ne cesse est vt oīa sint vniuoca: nisi ponanť hic esse aliqua quæ diuersantur in vtroq;, s. in rōne, & in subiecto rō-
nis, ita, ꝙ nō cōueniant in aliquo, & tale non est.

Amplius susceptiuum nō quoduis est, sed
vnum vnius primum. Sed non solum opor-
tet comparabilia non æquoca esse, sed & nō
habere differētiam, neq; quod, neq; in quo.
dico autem, vt color habet diuisionem. Non
ergo est comparabile sm̄ hoc, vt vtrum colo
ratum sit magis album, ꝙ nigrum. hæc enim
cōparanť, non sm̄ aliquem colorē, sed quate
nus color est, sed sm̄ albedinem. Sic & circa
motū, æque velox, quod in ęquali tpe mouē
tur p æquale, † tantū lōgitudinis in hoc. † a. l. tantū. si igitur lōgitu dinis t hoc, aliud.

Et etiam primum recipiens nō est quod-
cūq; vnum, sed est vnum, quod recipit vnū.
Et non sufficit vt cōiungibilia nō sint æqui-
uoca tantū, sed cum hoc indigent, vt inter il-
la nō sit diuersitas, neq; in ratione, neq; in eo,
in quo sunt. verbi gra, qm̄ in colore accidit
diuisio. Ergo in hoc non coniungūtur duo,
ita, ꝙ dicatur, vtrum sit magis coloratū, non
intelligendo vtrum sit magis in eodem colo
re, sed in in capitulo coloris, & coniunguntť
sm̄ albedinem. Et sic dicimus etiam in mo-
tu, quoniam est etiam cōueniens in velocita
te, cum in tēpore æquali pertransiuerit spa-
tium æquale talis quantitatis.

Cum perscrutatus est de hoc, s. inter quos motus in- 29
uenitur cōparatio sm̄ magis, & minus, & declarauit
ꝙ motus diuersi in genere nō coniunguntur, vt veloc
tas, & tarditas in translatione, & alteratione, & dubi-
tauit in motibus cōuenientibus in genere, & diuersis
in specie, vt motus rectus, & circularis, & declarauit
ꝙ non coniunguntť, ꝓpter hoc, ꝙ illa, quæ cōiungūtur,
oportet vt nō habeant nomina ęquiuoca, neq; in reci-
piente, incœpit dicere hoc, & dixit Et etiam primū re-
cipiens, &c. s. & hoc, quod dictum est, ꝙ eadem res in-
uenitur in subiectis diuersis, non est verū. qm̄, si ita eēt,
tūc idē reciperet à quocunq;: & sic non essent hic mate
riæ, ꝓpriæ formis naturalibus, neq; ꝓparatio, ꝓpria. et
ideo necesse est vt vnius transmutati trāsmutatum sit
vnum subiectū necessario, s. propinquū. ex quo videt
ꝙ genus non est subiectum propinquum formarum.
Et deinde dicit Et non sufficit, &c. s. & nō sufficit in re-
bus, in quibus inuenit coniunctio, vt non sint ęquiuo- 50
ca, sed vt etiā nō diuersentur in rōne, neq; in subiecto
propinquo. & istæ sunt vltimæ species. Illa autē, quæ
cōueniunt in rōne generali, & diuersantur in differen-
tijs, & subiectis ꝓprijs, vt color, qui est vnum quid ge
nere: sed diuersatur sm̄ differentias, & sm̄ subiectum
propriū vnicuq; differentiæ nō coniunguntur. & hoc
intēdebat, cum dixit ver. g. qm̄ in colore, &c. s. qm̄ co
lor non coniungitur cū colore, sm̄ ꝙ est color tm̄. qm̄
color diuidit per differētias attributas colori diuisiuas:
& istæ differētię sunt diuersæ, sm̄ formas, & subie.ctū:
nisi cōparatio cadat inter illa duo in eadem specie colo
ris: qm̄ in istis pōt esse cōparatio, & coniunctio, ver. g.
in duobus albis: qm̄ possibile est dicere alterum esse al
bius reliquo, aut simil. & hoc intendebat, cum dixit
non intelligendo, &c. s. & illa, quæ cōuenūt in colore,
qui est genus, & diuersanť sm̄ differētias, ver. g. albi,
& nigrum, non cōparantur adinuicem, ita, ꝙ dicatur
ꝙ hoc est magis coloratū, ꝙ hoc, sine eo, ꝙ comparatio
cadat inter illa in eodem colore. qm̄ tunc comparatio erit vera, nam idem color in specie est idem in for-

Necesse est vt vnius transmutati trāsmutatum sit vnum subiectū propinquū. s. similiter & phy. co. 4. 5. Motus est ens. 3. 4. 5. 6. Motus est in mobili. 60

ma,

ma, & ſubiecto. D.d. ſed in capitulo coloris. ideſt, & diximus ꝙ cõparatio inter illa non eſt vera in genere coloris, non in ſpecie. & ideo dixit & cõiunguntur ſm albedinẽ, i. & coniunguntur, qñ accipiuntur, ſm ꝙ ſunt in eadẽ ſpecie, ver. g. in albedine.* Et, cũ verificauit quæ ſunt cõiungibilia, & quæ ſunt ea, quæ cõueniunt in ratione, & ſubiecto, declarauit ꝙ motus, qui cõiungi debent eſſe hmõi, & quod non dr̃ eos eſſe æquales, niſi cõueniant in rõne motus, & in ſubiecto motus, quod eſt magnitudo, deinde d. Et ſic dicimus in motu, &c. Et intendebat per hoc, ꝙ impoſſibile eſt de quãtitatibus eſſe æq̃les, niſi rectas tm̃, aut circulares tm̃, ſ. quæ ſunt eiuſdem ſpecie, cum iſtæ ſibi ſuperponantur. & ideo dicimus ꝙ quantitates curuæ non æquabuntur, niſi ſint eiuſdem circuli. Quod aũt dicunt Geometræ, ꝙ linea recta eſt breuiſſima linea, ducta inter duo pũcta, dr̃ large. & iſte hoc ꝙ dicunt ꝙ circũferẽtia alicuius circuli ẽ æqualis alicui figuræ polygoniæ.

Documentũ impoſſ ẽ de quantitatibus cũ æquales, niſi rectas tantũ, aut circulares niſi & qd dicunt Geometræ, ꝙ linea, recta ẽ breuiſſima linea ducta inter duo puncta, dr̃ large. & iſte hoc ꝙ dicunt ꝙ circũferẽtia alicuius circuli ẽ æqualis alicui figuræ polygoniæ.

Si autem aliud quidem alteratũ eſt, aliud vero latum, æqualiſnẽ erit hæc alteratio, & æque velox lationi? ſed inconueniens eſt. cauſa autem, quia motus habet ſpecies. quare, ſi quæ in æquali tẽpore lata ſunt per æqualem longitudinem, æque velocia erunt æqualis recta, & circularis. Vtrum ergo cauſa ſit, quia latio genus ſit, an quia linea genus? tempus enim ſemper idẽ, impartibile ſpecie. An ſimul illa ſpecie differũt. etenim latio ſpecies habet, ſi illud, ſuper quod mouet̃ ſpecies habeat. Amplius aũt, ſi p quod. vt ſi pedes, ambulatio, ſi alæ, volatio. An non. ſed figuris latio eſt. Quare quæ in æquali tempore mouẽtur per eandem magnitudinem, æque velocia ſunt. eandem autem indifferentem ſpecie, & motu indifferentem ſpecie.

Si igitur aliquis dixerit ꝙ, qñ in iſta longitudine demonſtrata, hoc alteratur, hoc vero transfertur, er̃go ipſa alteratio cõuenit in velocitate cum translatione, dicemus ꝙ hoc eſt improbabile. & cauſa in hoc eſt, quia motus habet ſpecies. ergo neceſſe eſt, ſi illa, quæ mutant in tempore æquali longitudines æquales, ſint æqualis velocitatis, vt motus rectus ſit æqualis motui circulari. Vtrum igitur ſit cauſa, ꝙ translatio eſt genus, aut quod linea eſt genus? temporis enim ſemper duæ ſpecies ſunt indiuiſibiles. Dicamus igitur quòd hęc duo ſunt inſimul, ſcilicet diuerſitas in ſpecie. translatio enim habet ſpecies, quia illud, per quod hꝝ iſte motus, habet ſpecies. Et forte erit hoc, cum fuerint eius, per quod ſit motus. verbi gratia quoniã quod habet pedes, motus eius eſt ambulatio, & quod hẽt alas, motus eius eſt volatio. Sed non eſt ita, ſcilicet quoniã motus translationis non diuerſatur in ſpecie propter diuerſitatem inſtrumẽti, ſed translatio erit in hoc diuerſa ſm figuras. Ergo neceſſe eſt, vt illa, quæ in tempore ęquali mouentur per idem ſpaciũ, ſint ęqualis velocitatis. & dico idem, in quo non eſt diuerſitas in ſpecie, neq; in motu.

Quia definitio motuũ æqualium eſt pertranſire in tpe æquali ſpatiũ æquale, ſ. idem in ſpecie, reuerſus eſt etiam ad dubitandum ſup hanc definitionem, ex qua ſequitur vt alteratio ſit æqualis trãslationi. qm̃ poſſet inueniri aliqua translatio in aliqua longitudine demõſtrata, & aliqua alteratio in illa eadem longitudine. ex quo ſequitur vt alteratio ſit æqualis translationi, quæ ſunt diuerſę in ſpecie. Et hoc intendebat, cum dixit Si igitur aliquis dixerit, &c. Deinde induxit cauſam, ex qua accidit inæqualitas in motu: & eſt, quia ſunt diuerſe in ſpecie, nedum in genere. & ideo dixit & cauſa in hoc, &c. D.d. ergo neceſſe eſt, ſi illa, quę mutant, &c. i. ergo neceſſe eſt, ſi in duobus motibus ẽuenientibus in velocitate nõ determineĩ, vt eiuſdem ſpẽi ſint, quod nõ erit, niſi motus ſint eiuſdem ſpẽi, & illud, p quod eſt motus, eiuſdẽ ſpẽi, ſed ſolummodo dicatur ꝙ æqualia in velocitate ſunt illa, quæ in tpe æquali pertranſeunt longitudines æquales ſine aliqua determinatione, neceſſe eſt vt motus non ſint æquales. &, ſi non, tunc motus circularis, & rectus eſſent æquales. Et ſimiliter, cũ poſuerimus conuenientiam in eo, in quo ſunt motus in ſpecie, & non poſuerimus conuenientiam duorũ ipſorum motuum. Et, ſi accidit, cũ duo motus fuerint eiuſdem generis, vt conueniant in ſpẽ per conuenientiam eius, per quod ſunt in ſpecie, & vt diuerſentur p diuerſitatem eius, vt accidit motui circulari, & recto. D.d. Vtrum igitur ſit cã, &c. i. vtrum igitur eſt cã in hoc, ꝙ translatio circularis nõ ſit æqualis translationi rectæ, vtrum hoc ꝙ translatio eſt genus, & circularis, & recta ſunt ſpẽs eius? aut hoc, ꝙ linea eſt genus, & circularis, & recta ſint ſpẽs eius? D.d. tpis enim, &c. i. tps enĩ eſt idẽ in tpe. & impoſſe eſt exiſtimari ipm eſſe cãm in diuerſitate translationis rectæ ad circularem. & intendebat, vt mihi vr̃, p duas ſpẽs eius, ꝓteritũ, & futurũ. D.d. Dicamus igr̃, ꝙ hęc duo ſunt inſimul, &c. i. dicamus igitur ꝙ hæc diuerſitas motus recti, & circularis fit ex ambob⁹ inſimul, ſ. ex diuerſitate eius, p quod eſt motus in ſpecie, & diuerſitate ipſius motus. Et, quia cã in diuerſitate mot⁹ circularis à recto in ſpecie eſt diuerſitas magnitudinis rectæ à circulari ſpẽ, dixit trãslatio enim habet ſpẽs, &c. i. ſed translatio eſt ſpẽs: quia magnitudo, per quam eſt motus, eſt ſpecies. D.d. Et forte erit, &c. i. & forte exiſtimatur ꝙ diuerſitas translationis in ſpẽ eſt propter diuerſitatem inſtrumẽtorũ, quibus fit translatio ẽt ſpẽ. ver. g. qñ ambulatio differt à volatione, vt vr̃, quia inſtr̃a, quibus fit ambulatio, differunt ab inſtr̃is, qbus fit volatio, ſ. pedes, ab alis. D.d. Sed nõ eſt ita, i. ſed hoc, quod exiſtimatur, nõ eſt verum. qm̃, cum hoc fuerit bene conſyderatũ, apparebit ꝙ translatio nõ differt in ſpẽ propter diuerſitatem inſtrumenti, quo fit translatio. Diuerſitas enim inſtrumenti facit in translatione diuerſitatem figuræ. diuerſitas aũt, quæ eſt in figura, non eſt ſm differentias ſubſtantiales rei. Figura enim eſt qualitas, differentia autẽ translationis debet eẽ de natura generis, in quo fit trãslatio, ſ. de natura vbi. Et, cum declarauit ex omnibus iſtis definitionem motuum æqualium, dixit Ergo neceſſe eſt, vt illa, quæ mouentur, &c. i. ergo neceſſe eſt, vt illa, quæ mouentur per idem ſpatium, aut numero, aut ſpecie, quorũ motus eſt idem in ſpecie, ut ſint ęqualia, & ideo dixit & dico idem, &c.

Diuerſitas. ꝙ eſt in figura, nõ eſt diuerſitas ſubſtãtiales rei. figura enim ẽ qualitas. Vt de ſup ẽ tex.

Quare

Quare hoc conſyderandum, quæ ſit differentia motus. Et ſignificat ſermo iſte[a] ꝙ genus non vnum qd eſt, ſed ob hoc latent multa. Sunt autẽ[b] equiuocationum alię quidem multum diſtantes, aliæ autem habẽtes quandam ſimilitudinem, alię uero propinquę, aut genere aut ſimilitudine rõnis. q̃propter nõ videntur æquocationes eſſe, cum ſint. Quãdo igitur altera eſt ſpecies, ſi idem in alio, aut ſi aliud in alio? Et quęnam definitio, aut quo diſcernemus ꝙ idem eſt album, & dulce, aut aliud, ex eo ne, quia in alio videtur alterum, an qui omnino non idem?

[a] Gen⁹ nõ ẽ vnũ qd, ſed ob hoc latẽt multa.

[b] Æquocationũ ꝓtres modi.

Et ideo conſyderandum eſt diuerſitas in motu quid ſit. Et iſte ſermo ſignificat ꝙ genus non eſt idem. & deceptio inuenitur ex hoc loco in pluribus abſq; eo, ꝙ participat. Æquiuocorum autem alia diſtant multum, alia autem in eis eſt quędam ambiguitas, & alia ſunt propinqua, aut in genere, aut in cõparatione. & ideo non exiſtimat illud, quod eſt huiuſmodi de ęquiuocis, quę ſunt talia, et quę ſunt talia. Quando igitur erit ſpecies diuerſa, vtrum quando eadẽ fuerint in alio, ſed quando aliud fuerit in alio? Et qui eſt terminus illius? terminus eius eſt diſtinguere, & perſcrutari, vtrũ album ſit idẽ, & vtrum dulce ſit idem, aut diuerſatur, quia inuenitur in alio, aut quia vniuerſaliter nõ eſt idem?

31 Cum narrauit ꝙ æqualia ſunt cõuenientia in ſpecie motus, & in eo, in quo eſt motus, & ſcire hoc eſt diſtinguere, dixit Et ideo conſyderandum eſt, &c. i. & ideo conſyderãdũ eſt quid ſit diuerſitas ſpecifica in motu. D.d. Et iſte ſermo, &c. i. & iſte ſermo i definitiõe eſt ſermo, qui ſignificat p ſe ꝙ genus, in quo eſt motus, eſt diuerſum. Et hoc, quod dixit manifeſtũ eſt. qñ definitio, q̃ notificat ꝙ illa, de qbus dr̃, ſunt diuerſa, eſt definitio, q̃ declarat ꝙ genus illarũ rerũ eſt diuerſum. & hoc cõe eſt omnibus ęquocis. v. g. quia definitiones eorum, de quibus dr̃ hoc nomen canis, ſunt diuerſæ, videtur ꝙ illa ſunt diuerſa in genere. Si igitur hoc fuerit manifeſtũ per ſe, tunc erit manifeſtum per ſe, ꝙ hoc nomen canis dr̃ æquiuoce de illis, de qbus dicitur. ſed, quia hoc non apparet per ſe ex definitionibus in omni materia, accidit errare in hoc in pluribus. Et ideo dixit & deceptio accidit, &c. i. & definitiones quorũdam faciunt opinari ꝙ natura eorum eſt eadem: vnde exiſtimantur eſſe vniuoca, & non ſunt. Et, cum narrauit ꝙ in definitionibus non eſt ſufficiẽtia dare in omni loco ꝙ genus eſt diuerſum, aut nõ diuerſum, incœpit declarare in qbus locis apparet hoc ex definitionibus manifeſte, & in qbus non, & dixit Æquiuocorum aũt, &c. i. æquiuocorũ autẽ alia ſunt diuerſa in ſe, alia ſunt maxime diuerſa in ſe: & in iſtis non latet ex definitionibus quod nomẽ eſt æquiuocum, in alijs vero eſt quædam ambiguitas, & latent aliquãtulum, ſed nõ ſunt propinqua illis. alia vero ſunt valde propinqua, aut in genere, aut in cõparatione. Et, quia iſte tertius modus latet valde, dixit & ideo nõ exiſtimatur, &c. i., ꝓpter ambiguitatem iſtius modi æquiuocorum fit iudicium, quod eorum eſt de modo vniuocorum ſm exiſtimationem incertam. & hoc intendebat, cum dixit quæ ſunt talia, & quæ talia ideſt quæ ſunt æquiuoca, & quę vniuoca, D.d. Quando igitur, &c. ideſt. cum iſta ambiguitas in diuerſitate ſpecierum ſit, ꝓpter propinquitatem naturarũ ſpãrũ, qñ igitur erit ſpẽs diuerſa à ſpecie? ideſt, qñ igitur erũt duæ naturæ ambiguæ duæ ſpecies, vtrum qñ eadem fuerint in diuerſis, aut qñ diuerſa fuerint ſm formam, & ſubiectum? & hoc intendebat cum dixit ſed, cũ fuerit aliud in alio. D.d. Et quæ eſt definitio illi⁹, &c. i. &, cum iſta ambiguitas eſt in eis, quæ igitur eſt definitio eorum, quę conueniunt in ſpecie, i. & definitio eorum, cum diſpoſitio in eis ambigua ſit, vtrum ſint idem, aut diuerſum. & cũ hoc nõ ſit manifeſtum p ſe, perſcrutãdum eſt de illo, utrũ ſit idẽ, aut nõ. ver. g. de albo, vtrũ ſit idem in omnibus, de qbus dr̃ albũ. & ſimiliter dulce, vtrum ſit idem etiã in oꝑibus, de quibus dicitur dulce. Et intendebat quòd eſt ars inducens ad cognitionem conuenientiæ, & diuerſitatis in ſpecieb⁹, cum non fuerit manifeſtę per ſe, eſt ſecundum regulas datas in Septimo Topicorũ: vbi ſunt dati loci de eode, aut diuerſo. D.d. aut diuerſatur, quia inuenitur, &c. i. qñ perſcrutandum eſt vtrum ſit idem, aut diuerſum, quia eſt in ſubiectis diuerſis, aut quia eſt diuerſũ in ſe. &, qa exiſtimatur ꝙ cauſæ diuerſitatis ſunt plures iſtis duabus cauſis, dixit aut quia vlĩ non eſt idem.

F Pars ſtatuta in qꝫ ſit ſcientia de equiuocis.

De alteratione autem quomodo eſt æque velox alteri alteræ? Si itaq; eſt ſanari alterari, eſt autem hunc quidem velociter, illum autẽ tarde ſanari, & ſimul quoſdam, quare eſt alteratio æque velox. in ęquali enim tempore alteratum eſt. Sed quid alteratum eſt? æquale enim hic non dr̃, ſed, vt in quantitate ęqualitas, ita hic ſimilitudo. Sed ſit idem, quod mutatur in ęquali tempore, ęque velox. Vtrum ergo eo, in quo patio, an paſſione oportet comparare? hic igitur, ꝙ ſanitas eadem ſit. eſt accipere, aut ꝙ neq; magis, neq; minus, ſed ſimiliter exiſtit. Si autem altera paſſio ſit, vt alteratã id, quod dealbat, & id, quod ſanat. his nihil ineſt idem, neque æquale, neq; ſimile, vt iam hæc ſpecies faciunt alterationis. & nõ eſt vna, ut neq; latio. quare conſyderandum eſt quot ſunt ſpecies alterationis, & quot lationis. Si igit quę mouentur ſpecie differũt, quorum ſunt motus ſecũdũ ſe, & non ſm accidens, & motus ipſi ſpecie differunt: ſi autẽ genere, genere: ſi uero numero, numero.

Vt generatem in qꝫ tractata ſit ſcdo ſit qualitate.

cõparando ſub ꝓximam regulã.

Et conſyderandũ eſt de alteratione quomodo vna erit æqualis alteri. Dicamus igitur ꝙ, ſi acquiſitio ſanitatis eſt alteratio, & ſit poſſibile iſtud ſanari velociter, & iſtud tarde, & duo ſanantur inſimul, ergo aliqua alteratio erit æqualis in velocitate, ſiunt enim in ęquali tempore. Quid igitur alteratur? ęqualitas enim non dicitur hic, ſed illud, in quo dicitur de quantitate ęqualitas, dicitur in eo hic ſimilitudo. Sit igitur æqualitas in velocitate in eis, quę tranſmutantur eadem tranſmutatione in ęquali tẽpore. In vtroq; igit quędam eſt conuenientia in re, in qua eſt paſſio, aut in ipſa paſſione, hic autem poſſumus accipere

re eandem ſanitatẽ, quia nõ eſt addens, neq; diminuta, ſed eſt eodem modo. Si autẽ fuerit diuerſum, vt, cũ dicimus alterari in eo quòd acquirit albedinem, & in eo, q̃ acquirit ſanitatem, & hoc non eſt idem, neq; ęquale, neq; ſimile, ſed ex iſtis nunc fiunt ſpecies alterationis. & nõ eſt eadẽ alteratio, quẽadmodũ non eſt eadẽ trãslatio. & ideo ſcięndum quot ſunt ſpẽs alterationis, & ſpẽs translationis. Si igitur mota fuerint diuerſa in ſpẽ, ſ. quæ habent motus eſſentialiter, non accidentaliter, tunc motus eorũ etiam erunt ſeparati in ſpecie. & ſi fuerint diuerſa in genere, in genere: & ſi in numero, in numero.

32 Cum declarauit q̃ translatio eſt æqualis alicui translationi, vult quærere hoc etiã in motu alterationis, & dixit Et cõſyderandum eſt, &c. t. & conſyderandũ eſt de alteratione, quõ æqualitas imaginatur in ea, cũ contingat quo non imaginetur in motibus, nili per æqualitatem, & dixit hoc, quia æqualitas eſt propria quantitatis, non qualitatis. D.d. Dicamus igitur q̃, ſi acquiſitio ſanitatis, &c. t. quũ, cum fuerit poſitum q̃ acquiſito ſanitatis eſt alteratio, & q̃ poſſibile eſt aliquem hoiem ſanari velocius, q̃ aliũ hoiem, & poſſibile eſt vt duo homines ſanentur inſimul ab vna ægritudine in tpe æq̃li, tunc alteratio erit æqualis alterationi. D.d. fiunt enim in tpe æquali, t. & iſte duæ ſanitates dicũtur æquales, quia fiunt in æquali tpe. Et, quia tp̃s eſt extrinſecum à re, & non ſequitur ex æqualitate eius æqualitas motuũ, q. æqualitas non fuerit in ſubſtantia motuum, incepit quærere qualitatem, in qua inuentur de alterabilibus, & dixit Quid igitur alteratur, t. ſed, ſi poſuerimus q̃ alteratio eſt æqualis alterationi, quid igitur alteratur, ita q̃ recipit æqualitatem? Et eſt neceſſe vt æqualitas inueniatur in eis ſm ſubſtantiam. D.d. æq̃litas enim, &c. t. æqualitas erit impoſſibile eſt vt dicaſ in qualitate. ſed dicit, de quibus dr̃ æqualitas in quantitate, dr̃ ſimilitudo. his rñdendũ eſt in qualitate. Et intendebat q̃ æqualitas, que dr̃ de quantitatibus, quæ neq; addunt, neq; diminuunt admittem, eſt rñdens ſimilitudini, quæ dicit̃ de qualitatibus q̃ non ſunt tortiores, aut debiliores ſe inuicẽ. D. d. Sicut igit̃ æqualitas in velocitate, &c. t. & ſimilitudo in equalitas dr̃ de alteratione, intelligendum eſt in eis, quæ tranſmutant̃, eadem tranſmutatione, nec addente nec diminuente in æquali tpe: quin tunc nõ erit dr̃ia inter illud, q̃d intelligit̃ de q̃litate, in q̃litate, & illud, quod intelligitur de ſimilitudine. Et, quia aliquis poteſt dicere, forte æqualitas attributa alterationi eſt vera per ſubiectum alterationis: ſubiectum enim eius eſt quãtum nec ęilario, dixit In vtroq; igitur, &c. t. & dicendũ hoc. dicendũ eſt, vt vtroq; igitur eſt quærenda ſorum ſtio, vtrum in ſubiecto paſſionis, aut in ipſa paſſione, contingit enim dicenti q̃ æqualitas eſt in ea ſm ſubiectum tm, vt conjunctio ſit ſubiecti, nõ paſſionis. Vnde accidit paſſioni, t. eſſe eius per accũs. Sed neceſſe eſt conſyderare vtrũq;, vt poſt declarabimus. & 60 iſte ſermo eſt de poſſibilibus, ſi eẽt poſſibile inuenire duas paſſiones ſimiles. & ideo dixit poſt, hic aũt poſſumus accipere, &c. t. & conjunctio non inuenitur in ea, ſm ſubiectum q̃m poſſumus inuenire duas ſanitates ſimiles omnibus modis, quarum altera non addit, neq; diminuit à reliqua. D.d. ſi aũt paſſio fuerit diuerſa, &c. ideſt, ſi aũt duę paſſiones, t. qualitates fuerint diuerſæ in ſpecie. ver. g. vt aliquid tanetur, & aliqd albificetur, tunc non dr̃ eſſe eædem in ſpecie, neq; æquales: & ſi æqualitas earum ſit in tpe æquali: neq; ſimiles. & hoc, quod dixit manifeſtum eſt per ſe. D.d. ſed ex iſtis, &c. ideſt, ſi à tali diuerſitate exiſtente inter ſanitatem, & albedinem fuerit ſpecies alterationis. Deĩde dixit & nõ eſt eadem alteratio. t. & iſta maxima diuerſitas in alteratione inuenitur, quia alteratio non eſt eadẽ in ſpecie, quemadmodũ neq; trãslatio eſt eadem in ſpecie. D.d. & ideo ſcięndum eſt, t. & iõ, cũ voluerimus ſcire motus cõiungibiles q̃ ſunt, oportet nos ſcire ſpẽs alterationis, & ſpẽs trãslationis, quot ſunt. Deinde dedit regulã in hoc, & dixit Si igit̃ motꝰ fuerint diuerſi, &c. t. & via ad numerandũ ſpẽs motuũ eſt conſyderare mota p̃ ſe, nõ p̃ accſis, ſ. trãslata p̃ ſe, & alterata p̃ ſe. Si igit̃ fuerint diuerſa, & motus eorũ erunt diuerſi in ſpecie, et, ſi in genere, in gñe, &, ſi in nũero, in nũero. Et iſta via eſt via numerãdi motũ: q̃a motũ apud nos eſt notius motu.

Regula ad cognoſcẽdũ q̃ motꝰ ſint inuicẽ cõparabiles.

Motũ ẽ notiꝰ apud nos motu.

Sed vtrum oportet ad paſſionem reſpicere, ſi eadem ſit, aut ſimilis, ſi ęque velociter ſint alterationes? an ad id, quod alteratur, ut ſi huius quidem * tale dealbatũ ſit, huius aũt tantum? An ad vtrumq;. Et eadem quidem, aut alia paſſione, ſi paſſio eadem ſit: æqualis aũt, aut inęqualis, ſi illud ſit inæquale.

* a.l. tantũ.

Sed oportet nos cõſyderare, vt cognoſcamus duas alterationes, quæ ſunt æquales in velocitate in paſſione, vtrum paſſio ſit eadẽ in eis, aut ſimilis, aut in alterato. ver. g. vt conſyderemus q̃ iſtud eſt album talis quãtitatis, & iſtud talis quantitatis. Dicamus igitur reſpondendo quoniã oportet conſyderare de vtroq;, ita, q̃ dicamus de alteratiõe q̃ eſt eadẽ, aut non eadem ſm paſſionem, cũ ſit eadẽ. Et dicamus in ea q̃ eſt æqualis, aut nõ æqualis, ſm diuerſitatem illius.

Cum quæſiuit prius in vtroq;, an oportet quærere 33 conjunctionem in illo, in quo eſt paſſio, aut in ipſa paſſione, reſpondit primo illic, cũ poſſibile eſt accipe cõiunctionẽ in paſſione. & cũ nõ narrauit, vtrum cũ hoc oportet conſyderare ſubiectum, aut non conſyderare, iterauit hic quæſtionem, et dixit Sed oportet, &c. t. ſed oportet nos perſcrutari, & ſcire illud, per quod alterationes ſunt æquales, vtrum, quia paſſio in eis eſt eadẽ in ſpecie, aut ſunt ſimiles, ꝓpter alteratũ, t. quia quantitas, quæ alteratur in eis, eſt vna. Et, cum dixit aut in alterato, exponit hoc, & dixit ver. gra. vt conſyderemus, &c. t. deſt vt cõſyderemus de ſimilitudine duarũ paſſionum q̃ualitatem ſubie torum. D.d. Dicamus igitur reſpondendo, &c. t. deĩt dicamus igitur q̃ utrũq; eſt conſyderandum, ſcilicet ſimilitudinem paſſionis, et æqualitatem ſubiecti. D. expoſuit modum conſyderãdi, et dixit ita, quòd dicamus in alterattone, &c. t. quoniam neceſſe eſt conſyderare vtrũq;, ita, q̃ ſciamus de duabus alterationibus, vtrum ſint eędem in ſpecie, aut non, t. ſimiles. et hoc erit, quando ſubiectum fuerit idẽ. Et dixit hoc. quoniam, cum quãtitas ſubiecti fuerit diuerſa, diuerſabitur paſſio neceſſario. & hoc mẽdebat, cum dixit Et dicamus in ea, q̃ eſt æqualis, aut inęqualis, &c. t. & quaſi cum exigit cum æqualitate paſſionis vt ſubiectum ſit idem, i. æquale, induxit rationem ſuphoc, &. d. & neceſſe eſt cõſyderare ſubiectum: quia dicimus q̃ paſſiones ſunt æquales, aut inæquales ſecundum ſubiectum. Et debes ſcire q̃ conſyderatio cõtuonis in alteratione, ſi fuerit ſm ſubiectum tantũ, erit per accidens, &, ſi fuerit ſm ſolam paſſionem, non erit illic

Cum q̃ſiuit ſubiecti diuerſa, diuerſabitur paſſio neceſſario.

Documẽ.

In cõſyderatione æqualitatis ꝓpriæ alterationi hæc duo exiguntur, ſ. ſimilitudo paſſionis, & æqualitas ſubiecti.

illic æqualitas perfecta, ſed ſolummodo ſimilitudo. ergo in cõſyderatione æqualitatis perfectæ hæc duo exiguntur, ſ. ſimilitudo paſſionis, & æqualitas ſubiecti.

Et in generatione quoq;, & corruptione idem cõſyderandum eſt, quõ æque velox generatio eſt, ſi in æquali tempore generet idẽ, & indiuiſibile, vt homo, ſed nõ animal. velocior aũt, ſi in æquali aliud. nõ enim habemus aliquod duorũ, in quibus ipſa diuerſitas, vt diſſimilitudo. Et, ſi eſt numerus ſubſtantia, maior, & minor numerus eiuſdẽ ſpecici eſt. ſed eſt innominatum quod cõmune eſt, & vtrũq;, vt maior paſſio, aut excedens magis, quantum autem maius.

Et conſyderãdũ eſt de generatione, & corruptione, & quõ generatio eſt æqualis velocitatis. & forte erit talis, cum æquali tpe generat idem indiuiſibile, vt homo, nõ aĩal. et erit velocior, cũ nõ fuerit in æquali tpe. nõ enim habemus nomẽ, quod cõtinet duo hęc, neq; aliud, vt hoc nomen diſſimile. Et, ſi ſubſtantia eſt numerus, dicemus numerũ maiorem, aut minorem de numeris cõuenientibus, in ſpecie: ſed illud, quod cõe eſt eis, & illud, q̃d eſt ꝓprium vtriq;, nõ habet nomẽ, ſicut paſſio maior dr̃ fortior, & q̃tum dicit̃ maius.

34 Cũ declarauit illa, quę exiguntur in cõiunctiõe alterationis, et modũ cõſyderãdi, vult declare hoc ſiſt in motu q̃ationis, ſ. q̃ cõiunguntur de eis, & q nõ cõiunguntur, & dixit Et cõſyderandũ eſt de generatione, & corruptiõe, &c. t. quõ dr̃ gñatio q̃lis gñationi. & dixit hoc, qa ſcito modo æq̃litatis, ſcietur cõiunctio, cum æq̃litas ſit ꝓpriũ cõũ ſuonis. D.d. & forte erit hoc, &c. t. et forte ſufficit in hoc, q̃ gñatio ſit æq̃lis generationi vt ſint in tpe æquali, et vt ſit idẽ indiuiſibile in ſpecie nõ in genere, vt aĩal, cum aĩal ſit diuiſibile in ſpẽs. D.d. & erit velocior, &c. ideſt in talibus iſtis generationib⁹, quæ ſunt in eadẽ ſpecie, dr̃ in eis q̃ vna eſt velocior altera, cũ nõ fuerint i æq̃li tpe. D.d. nõ. n. habem⁹ nomẽ, &c. t. cõtẽtũ ſumus in definitione velocioris, & æq̃lis in generatione ad hoc, qa duæ gñationes cõuenientes in ſpẽ, & in tpe nomẽ nõ hñt, ſicut hñt qualitates cõuenientes in tpe, et ſpẽ: & eſt ſilitudo, et diſſimilitudo in diuerſis: & æq̃litas in cõuenientibus in q̃titate, & mæq̃litas in diuerſis. D.d. Et, ſi ſubſtãtia eſt numerus, &c. t. & cõuenientia duarũ ſubſtãtiarũ generabilũ nõ hñt nomẽ, nili ſubſtantiæ diuerſent ſm numeros, ſm q̃ ſunt compoſitæ ex numeris, vt quidam Antiqui dicebãt. q̃n, ſi hoc fuerit, poſſemus dicere in ſubſtantijs q̃ quædam ſunt maioris in numeri, aut minoris de numeris cõuenientibus in ſpecie. Et intendebat q̃, ſi ſubſtantiæ ſunt numeri, tunc contingibilia in ſubſtantia ſunt conuenientia in ſpecie numerali, & inconiungibilia ſunt diuerſa ſm magis, & minus. D.d. ſed illud, quod eſt cõe, &c. t. ſed illud, quod eſt cõe ſubſtãtijs, nõ habet nomẽ, neq; paſſio, quæ eſt ꝓpria eius, ſ. q̃ non inuenitur nomẽ cõuenientibus ex eis, neq; diuerſis, ſicut hoc inuenitur in eis, in quibus diuerſantur in qualitate, et in quibus cõuenιunt. Illa enim, quæ diuerſantur in qualtate, dicuntur fortiora, & debiliora, in quãtitate vero maiora, & minora. [2] Conuenιẽtia aũt in qualitate dicunt̃ conſimilia, in quantitate vero æqualia.

Caput Secundũ. Quo pacto mouentia, & quæ mouẽtur proportionem inter ſe habeant in motu.

QVoniam aũt mouens, mouet ſemp aliquid, & in aliquo, & vſq; ad aliqd. dico aũt in aliquo, quia in tpe: vſq; ad aliquid aũt, quia per quantã aliquam lõgitudinẽ. ſemp enim ſimul mouet, & mouit. q̃re quantũ aliqd erit, per quod motum eſt, & in quãto. ſi igit̃ A eſt mouens, B aũt id, quod mouetur, per quã aũt motum eſt, lõgitudido C in quanto aũt tp̃s, in quo D. In ęquali igit̃ tpe æqualis potẽtia ipſi A dimidiũ ipſius B per duplã ipſius C mouebit: per C autem in dimidio ipſius D. ſic enim erit ꝓportio.

Et, qa motor ſemp mouet aliqd, quod eſt in aliquo, & mouet ad aliqd. & dico i aliquo, ſ. in tpe: & dico ad aliqd, t. ad aliquam menſuram lõgitudinis. ſemp. n. mouet, & mouetur. ergo neceſſe eſt vt illud, à quo mouet, ſit aliquod quantum, et in quanto. Si ergo motor fuerit A, et motũ B, & longitudo C, & tp̃s, in quo mouet D, tunc potẽtia æqualis, ſcilicet A, mouebit in tpe æquali dimidium B p̃ duplũ ſpatiũ C: & mouebit ipm p̃ longitudinem C. q̃m hoc modo erit finita.

Demonſtratio, oſtendens q̃, ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod ſpatium, in aliquo tẽpore, medietatem illius mobilis mouebit eadem, uel æqualis potentia, per duplũ ſpatium, in eodem tẽpore, uel per idem ſpatium, in medietate temporis.

Hæ duæ figuræ ambas deſignant proportiones.

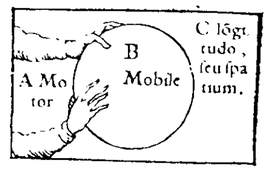

Cum completit ſermonem in diſtinguendo motus 35 contingibiles à motibus non contingibilibus, vult declarare alia propria motori in moto, Primo vero, quòd omnis

omnis motor, qui mouet aliquo d motum per aliquod ſpatium in aliquo tempore, mouet dimidium illius moti in illo tẽpore per duplum illius ſpatij, & mouet ipſm per illud ſpatium in dimidio illius tẽporis. Et, dixit Et, quia motor, &c.t. motor extrinſecus, qui eſt corpus, non ille, qui eſt virtus in corpore. & hoc manifeſtũ eſt ex hoc, quod dicit ſemper enim mouet, & mouet. motor enim qui, quando mouet, mouetur, eſt corpus neceſſario. & ideo dixit ergo neceſſe eſt vt illud, p quod mouetur, ſit aliquod quantũ, t. ſpatium terminatum, et in quanto, t. in tẽpore terminato. & hoc accidit motori, ſm q eſt corpus, aut virtus in corpore. D.d. Stigié motor fuerit A. t. ponatur tgitur in loco motoris, A, & in loco moti B, & in loco ſpatij, C, & in loco temporis, in quo mouetur per iſtud ſpatium, D, dico q oĩs motor, cui potentia eſt æqualis iſti motori, ſ. A, mouet in hoc tpe dimidium B, quod eſt motum per duplum iſtius ſpatij, quod eſt C, & mouet ipm per totum iſtud ſpatium in medietate temporis D. Deinde. d. qñ hoc modo erit finita, t. potentia motoris. Et hoc eſt ita, q velocitas ꝓpria vnicuiq motui ſequitur exceſſum potentiæ motoris ſuper potentiã moti. & ideo, cum diuerſimodi motum, contingit neceſſario vt proportio potẽtiæ motoris ad motum ſit dupla illius proportionis: & ſic velocitas erit dupla ad illam velocitatem: ergo mouebitur in illo tpe per duplum illius ſpatij, & in dimidio eius per totum ſpatium. & hoc comune eſt in omni motore, cuius potentia eſt finita. Verum vero hoc ſit cõe, & potentijs mouentibus nõ corporalibus, ſi aliquid ſit tale, habet qõnem difficilem. Neceſſario enim debet eſſe reſiſtentia inter motorem, & rem motam, ſiue motus fuerit naturalis, aut innaturalis. & iſta reſiſtentia communis eſt, ſm quòd alterum eſt agens, & reliquum patiens. Vnde dicimus in virtutibus cœleſtibus mouentibus quòd non mouet quæcunq potentia qualecunq corpus cœleſte, ſed quælibet potentia mouet corpus ſibi proprium in velocitate propria. ſed omnes conueniunt in hoc, quod mouent in infinitum. Et ſm hunc modum nõ eſt proportio inter eas, & motum. ſm [illegible] vnaquæq earum mouet corpus proprium velocitate propria, ſm hoc habent proportionem propriam ad motum, vel cũ moto. Sed iſta proportio videt indiuiſibilis. Vnde igitur accidit ibis potentijs iſtud. Et forte hoc accidit ex diuerſitate naturarũ mouentium, quæ non ſunt in materia in nobilitate ſm magis, & minus, & diuerſitate naturarum corporum, quæ mouẽtur ex eis. Hoc autem, q motus eorum, t. corporum cœleſtium eſt in tẽpore, licet non ſit proportio inter potentias motiuas, & mobiles, accidit ex natura motus. Motores autẽ, qui ſunt in materia, ſi aliquis eorum haberet potentiam infinitam, contingeret vt motus, eſſet in non tẽpore. & hæc declarabuntur in vltimo Octaui libri. & Ariſto. non loquitur hic, tanq̃ de motoribus materialibus, quoniam iſta perſcrutatio eſt vtilis in diſpoſitionibus motorum non materialium [illegible] declarabitur. & in alio libro dixit, hoc enim motor erit ꝓportionatus. & quod eſt in hac trãſlatione, [illegible] noſtra, eſt melius.

Et, ſi eadem potentia idem in hoc tpe per tantã mouet & per dimidiã in dimidio mouebit: & dimidia virtus per dimidiũ moue hic in æquali tpe per æquale. vt ipſius A potẽtię ſit dimidia, quę ipm E, & ipſius B ipm F dimidium. Similiter igitur ſe habet, & ſm proportionem virtus ad grauitatẽ. quare p æquale, & in æquali tempore mouebunt.

Et, ſi eadem potentia mouet idem in tali tempore per tale ſpatium, mouebit ipſum p dimidium illius ſpatij in dimidio illius temporis: & dimidium illius potentię mouebit dimidium illius rei in æquali tpe per æqualẽ longitudinem. ver. g. ſit medietas potentię A H. & medietas ipſius B quantitas Z. Ergo proportio iſtius potentię ad iſtud pondus eſt ſicut illa proportio. & ideo mouent per æquale, in tempore æquali.

Demonſtratio, oſtendens q, ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod ſpatium, in aliquo tẽpore, dimidiata potentia medietatem mobilis mouebit, per idem ſpatium, in eodem tempore.

D Tempus.

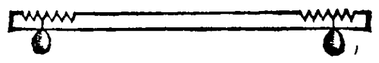

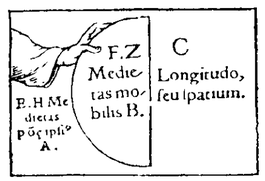

Cum declarauit q eadem potentia mouet medietatem motꝰ in tempore, in quo mouet totum per duplũ ſpatij, quod mouet in illo tẽpore, & mouet ipſum per totum ſpatium in medietate tẽporis, in quo mouet totum per illud ſpatium, vult declarare etiam q, cum fuerit vnus motor aliquis, qui mouet aliquod motum per aliquod ſpatium in aliquo tempore, mouebit medietatem illius ſpatij in medietate illius temporis: & quòd medietas eius mouebit medietatem illius moti per illud ſpatium in medietate temporis illius. Et eſt neceſſe, ſicut dixit, vt moueatur medietas motꝰ per illud ſpatium in illo tpe. quoniam velocitas motus, quam habebat totum motum ad totum motorem eſt ſm proportionẽ excelſus potentiæ motoris ſuper potentiam moti. Et, cum diuiſerimus motum in duas medietates, & ſimiliter motorem, tunc proportio motoris, quæ eſt medietas, & ad motum, quod eſt medietas, erit ſicut proportio totius motoris ad totum motũ, vt vniuerſaliter declarauerunt Geometræ. & ſic duæ velocitates erunt æquales neceſſario, ſ. velocitas totius motꝰ, & velocitas medietatis, ex quo ſequitur neceſſario vt pertrãſeant idem ſpatium in eodem tpe. & fermo eius in hoc manifeſtus eſt per ſe.

Et ſi, ipſum E ipſum F mouet in ipſo D per ipſam C, non neceſſarium eſt inequali tempore id, in quo E, duplum ipſius F mouere per dimidiam ipſius C. Si igitur ipſum A ipſam B mouebit in ipſo D per tantam, quanta eſt ipſa C, dimidium ipſius A, in quo E, ipſum B non mouebit in tẽpore, in quo D, neque in aliquo ipſius D per aliquid ipſius C, ſecundum quòd analogum eſt ad totam C, vt A eſt ad E. omnino enim, ſi cõtigerit,

tigerit, non mouebit aliquid. ſi enim tota virtus per totam mouit, dimidia non mouebit, neq; per quantãuis, neq; in quantouis. vnus enim mouebit nauem, ſi nauem quidem trahentium diuidat virtus in numerum, & in lõgitudinem, per quam oẽs mouerũt. Propter hoc Zenonis ratio nõ eſt vera, q ſonet miliũ quæuis pars. nihil enim prohibet nõ mouere eum aerem in vllo tempore, quem mouit, dũ caderet totus modius. neq; itaq; pars tĩn, quãtũ mouebit cũ toto, ſi ſit per ſe, * hoc mouet. neq; enim vlla eſt, niſi potẽtia in toto.

Et, ſi H mouet Z, in tempore D, p ſpatium C, neceſſe eſt vt H illo tẽpore nõ moueat duplum Z, in dimidio ſpatij C. Stigit A mouet pondus, quod eſt B, in tẽpore D, per ſpatium C, tunc, quando à medietate A diminuitur pars, cuius quantitas ex toto eſt quantitas; quæ mouet, tunc illa pars ſingularis non per ſe mouebit. Nihil enim aliud eſt, niſi quod eſt in potentia in tanto.

Demonſtratio, probans q, ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod ſpatium, in aliquo tẽpore, dimidium illius potentiæ non mouebit duplum illius mobilis, p medietatem illius ſpatij, in eodem tempore, neq; in aliqua parte illius temporis, per aliquam partem illius ſpatij.

Figura hæc, ambas deſignat diſproportiones.

D Tempus.

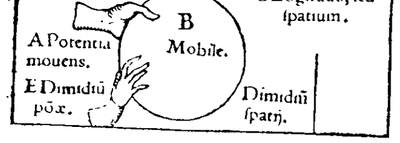

Dicebat Zeno q mina miliũ, quia, cum cadit, facit ſonum, neceſſe eſt q quodlibet granum per ſe faciat ſonum. & ſimiliter guttæ aquæ ſuccedẽtes ſuper lapidẽ, ita, q faciant in ipſo foueam, neceſſe eſt vt vnaquæq earum operetur in lapide. quoniã, ſi nulla operatur, ergo nec omnes operãtur. Et iſte ſermo eſt ſophiſticus. qñ vna pars non operatur in actu, ſed in potentia. qñ vnus vir de triginta non mouet nauem ſolus. &, cum motio eius coniungitur cum præparatione, & potentia prouenient à vigiuti & nouem hominibus mouebit nauem neceſſario, ergo vnuſquiſq; de triginta largitur nauí de præparatione ad moueri, quod nauis nõ habebat prius. Illud igitur, q viginti & nouem largiuntur de præparatione, eſt illud, q ultimus motor extrahet in actu. Et ſimiliter eſt de mina miliũ. Et dixit Et ideo ſermo Zenonis non eſt verus. & eſt q vnum granum miliũ, quodcunq; ſit, qñ cadit, facit ſonũ, t. ſed non quodlibet motum: quoniam potentia motoris eſt terminata. Et, cum potentia motoris eſt terminata, ſ. prima potentia, quæ põt mouere vnãquãq; partium, non mouet in tpe omnino, qñ cadit, ergo fermo Zenonis non eſt verus in hoc, q fingit, q quodlibet granũ miliũ debet facere ſonum. D.d. nam impoſſibile eſt vt nõ moueat in tpe oino illum aerem, quem mouet tota mina, qñ cadit, t. qñ impoſſe eſt dicere q vnaquæq; partium nõ mouet in tpe oino, qñ cadet, aerem, per quẽ trãſit, motione, ex qua auditur ſonus. ſicut audit à mina, ſ. q̃ non mouet ipſam in actu motione facieute ſonum. &, ſi vnaquæq; partiũ largitur aeri ad recipiendũ ſonum ꝓparationẽ, quã prius nõ habebat. D.d. neq; ps, &c. t. qñ vnaquæq; partiũ motoris nõ debet per ſe ſingulariter mouere, neq; pars, quæ, cũ additur aliis partibus, mouet totũ, v.g. trigeſimus vir. Et dixit, quia iſta pars nõ videẽ inter alias partes eſſe fortior in motu, niſi ꝓp ꝓparationẽ ꝓcedentẽ in moto, D.d. Nihil enim aliud eſt, &c. Aut intendit q, cum pars eſt in continuo, nihil eſt in actu, ſed eſt in potentia in toto. Aut intẽdit q ps non mouet in actu, ſed mouet in potentia in toto.

Si vero duo, & vtrunq; horum vtrunq; mouet per tantum in tanto, & compoſitę potentiæ compoſitũ ex ponderibus per æqualem mouebunt longitudinem, & in æquali tempore: analogum enim eſt.

Et, ſi fuerint duo, quorum vtrũq; mouet vnum, & vtrumq; mouet p tale ſpatium in tali tempore, duæ potentiæ congregatæ mouebunt congregatum ex duobus ponderibus per æqualem longitudinem in æquali tẽpore. ſunt enim proportionalia. Et iſte ſermo diſtinguendus eſt ita, q cõſyderandũ eſt in eo, & ſint duæ intentiones.

Hæc eſt alia intẽtio à ꝑdicto. & eſt q, cum duo mouentia diuerſa, vtrũq; mouet aliquod põdus p æquale ſpatium in æquali tpe, tunc duæ potentiæ motiuæ congregatæ mouebunt cõgregatũ ex duobus ponderibus per illud ſpatiũ in illo tpe. & hoc erit, qñ æqualẽ mouẽt duo pondera diuerſa in ſpatio, et tpe. cum aũt diuerſantur ſpatio. ver. gra. q alterum mouet vnã arrobam in vna hora per medietatem vnius leucæ, & aliud mouet duas arrobas in vna hora per vnam leucam, non ſequitur, cum duo motores fuerint cõgregati, & arrobæ fuerint congregatæ, vt moueantur ab eis in illa hora. neq; per vnam leucam, neq; per dimidiam. qñ proportio eius, quod cõgregatur ex duabus potentijs ad duo põdera non eſt ſicut ꝓportio ſolius potentiæ ad vnũ pondus. Cũ aũt ſpatium fuerit vnum, & ꝑs vnũ, tunc proportio eius, quod cõgregatur ex duabus potentijs mouentibus ad duo pondera mota, erit eadem ꝓportio. & ſiue potentia ponderũ, & potentia motorum conueniant, aut diuerſeni. v.g. qñ, ſi aliquis motor habet aliquam proportionem ad aliquod motũ, & alius motor, cuius potentia habet illam eandẽ ꝓportionem ad potẽtiam põderis, quo mouet ab eo. Declaratũ eſt enim in libro Elementorũ q, cum fuerint q̃libet quãtitates, & totidem earum cõpares, tunc proportio oium ad oẽs eſt. ſicut proportio vnius ad vnam. D.d. Et iſte ſermo diſtinguẽdus eſt, &c. & ſic inuenitur in quibuſdam libris. & intendit q, cum duo motores mouent aliquod pondus p aliquod ſpatium, q poſſibile eſt, cũ diuerſimus motores, et diuerſimus põdus, ita, q, ꝓportio vtrius q̃ partis ad vtrũq; motorem ſit, ſicut ꝓportio totius ad totũ, q proportio motus remanebit eadem & hoc ſm proportionem eſt verũ: ſed ſm q exiſtim[illegible] q[illegible] habet illoꝝ duorũ, ideo dixit, vt mihi videt, ita [illegible]

derandū est. videmus. n. ꝙ duo, & tres hoīes mouent ēgregatim, quod nō pñt mouere fm segregationē.

Num igitur sic est & in alteratione, & in augmentatione? Aliqd enim est augens, aliquid aūt & id, quod augetur. in quanto autē tempore, & quantū, aliud quidē auget, aliud autē augetur. Et alterans, & id, quod alterat similiter. & aliquid, & quantum secundum ipm magis, & minus alterata sunt, & in quanto tpe, in duplo duplū, aut duplū in duplo: dimidium aūt in dimidio tempore, aut in dimidio dimidium, aut in æquali duplum. Si vero alterans, aut augens tantum, in tanto, aut auget, aut alterat, non necesse est & dimidiū in dimidio, & in dimidio dimidium. sed, si cōtigerit, nihil alterabit, aut augmentabit, sicuti & in pondere.

Et sil'r est de alteratione, & in augmento. Est. n. aliqd, quod auget. Et alterās ēt sil'r est alteratū. & fm aliq̄ quantitatē in additione, & diminutione erit alteratio. & in aliqua q̄titate tpis in duplo erit duplū, & duplū erit in duplo. & quod est in tpe æquali est duplū. Si igit alterās, & augmētas augmētat, & alterat tm in tali tpe, nō est necesse vt medietas ēt faciat hoc i medietate, aut i medietate agat medietas. & forte accidit vt nō alteret oino, aut vt non auget, sicut diximus in pondere.

39 Vult declarare ꝙ oīa, quæ dixit de moto, & motore in loco, sunt vera in augmento, & alteratione, & dicit Et similiter est de alteratiōe, t. & oīa, quæ dicta sunt de moto, & motore in loco, s. ꝙ duplum motoris movet illud motū per illud spatiū in dimidio illius tpis, aut per duplū illius spatij in illo tpe, & ꝙ motor movet dimidium motꝰ p illud spatiū in dimidio illius tpis, &, cū motor diuidi in duo æqualia, & motum in duo æqualia, motus erit idem in velocitate, omnia accidunt simliter in augmento, & alterato. Et, cum narrauit hoc, dedit cām, et. d. Est. n. aliqd, quod auget, et aliqd quod augetur, & in aliquo tpe hoc auget, & hoc augeī, t. & ita est de augmento, sicut de translatione. q̄n est aliqd quod auget, & est respondens motori in loco, & aliqd quod augeī, & est rūdens moto, et tēpus, in quo fit ille motus, & ill̄as, in quo est. D. d. Et alterās sil'r, &c. t. & ,quemadmodū augens, et augmentatū est aliqd terminatæ potentiæ, sil'r alterās ēt, & alteratū sunt terminata: & fm excessum potentiæ alterantis supra potentiam alterati erit velocitas alterationis, & quātitas tēporis, in quo est alteratio, s. ꝙ hæc duo sequunt proportionem inter alterans, & alteratū. Sr igitur, pportio tuerit magna, velocitas erit magna, & tps breue, & econuerso. D. d. & in duplo duplum, idest & in tempore, in quo aliqua passio in aliquo alterato ab aliquo alterante, in duplo eius erit in duplum illius passionis. D. d. & duplum in duplo, t. & alteratio, quæ est dupla ad alterationem positam ab aliquo alterāte, duplum eius erit in duplo maius temporis: & est conuersum primꝫ. & intendebat declarare quæ sunt proportionabilia. D. d. Sr igitur alterans, &c. idest &, si omne alterans, & augmentans alterat, & augmentat aliquod terminatum, & in tpe terminato, & nō augmentat quilibet quodlibet, nec ꝙ alterat qdlibet quodlibet, nō segtur, cū diuerimus alterans in duas medietates, vt medietas moueat illud alteratū in duplo illi⁹ tpis: cū accidit forte vt nō alteret illud oino. et hoc cōtingit, q̄n potētia medietatis motoris nō excedit potentiā moti. D. d. sicut diximus in pondere, i. in grauitate ad leuitatem.

In huius Septimi Libri fine, in impressis hactenus codicibus omnibus legebatur ad uerbū ea pars prooemij ipsius Auerrois, Primi, Physicorum, incipiens, Vtilitas autem, usq; ad illud, Ordo uero, quā, ueluti illegitime, superfluæ, ac uitiose hoc in loco positā, abscidimus. præcipue antē ad id Pauli Israelitæ, Hebræi, uiri doctissimi sententia coadiuuante, nonnulliſq; Antiquis codicibus, eam non legentibus.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV LIBER OCTAVVS, cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

Summa Prima demonstrat motum ante, retroq;, sempiternum fore.

Summa Secunda quòd Primus motor sit penitus immobilis, perpetuus, & unus.

Summa Tertia quærit an detur motus continuus, & quis motuum sit primus.

Summa Quarta ostendit primum motorem indiuisibilem esse, & impartibilem, nullamq; prorsus habere magnitudinem.

Summæ Primæ Caput Primum. Propriam de sempiternitate motus sententiam comprobat; ubi multa de Antiquorum interserit opinionibus.

VTrum aūt factus est aliquando motus, cū nō eēt prius, & corrūpit rursus, adeo, vt moueat nihil, an neq; factus est, neq; corrūpit, sed semper erat, & semper erit, & hoc immortale, & sine qete ijs ineſt, q̄ sūt, veluti vita quędā, quæ ineſt natura subsistētibus omnibus? Esse igit motū oēs affirmāt, de natura aliquid dicentes, ꝓpterea ꝙ mūdū faciūt, & de generatione, & corruptione est contēplatio omnibus ipsis, quā impossibile est esse, nisi sit motus. Sed quotquot qdē infinitos mundos et esse dicūt, & quosdā qdem fieri, quosdam aūt corrumpi mundos, semp dicunt esse motū, necessariū. n. est gnationes, & corruptiones ipsorū esse cū motu. Quicunq; aūt vnū, aut non esse semper, etiam de motu supponunt secundum rationem.

Vtrum aūt motus aliquando fuit, & non fuit, & corrumpeī in corruptione, in qua nihil mouebitur omnino. aut motus nec fuit generatus,

generatus, neq; corrumpetur, sed semp fuit, & semper erit, & hoc non habet corruptionē, nec fugit ab entibus, sed est quasi vita omnibus, quæ constituuntur per naturā. Omnis enim, qui aliqd dixit de natura, dixit motum esse. non enim possunt loqui de factura mundi, & consyderare in eo, fm ꝙ currit generatio, & corruptio, si motus nō sit. Sed dicentes plures mūdos infinitos esse, quorum quidam generatur, & quidam corrūpitur, dicunt motū ęternū esse. modos enim generationis, & corruptionis cū motibus esse necesse est. Dicētes vero vnū mundū esse, & non ęternum, fm hoc etiam litigant de motu.

1 Pria intētio eius ꝑ pscrutari de prio motore.

a Liber Septimus, aut est ꝓp necessitatē, aut est ꝓp melius.

[illegible] Via prima intētio eius est pscrutari de primo motore, incepit perscrutari de motu, vtrū sit nouus, aut antiquus, s. fm genus. & [a] ꝙ est ante istum tractatum, aut est necessarium huic tractatui, aut est ꝓp melius. Et, cū dixit Vtr aūt motus, non intendit motū aliquē proprīū, sed intēdit utrum isti motus exītes in partib⁹ mundi fuerint, positā nulla pars partiū mundi moueatur oīno, & vtrū desīruent oēs, ita, ꝙ nulla pars mundi moueat. Aut isti motus exītes in partibus mundi fuerunt semp, & erūt in futuro in hac dispōne, in qua sunt modo. Ista aūt pscrutatio est necessaria. qa apparet ꝙ in mūdo nō est nisi alterū horū duoꝝ, aut plures motꝰ succedentes, aut vnus motus cōtinuus, s. motus corporis cœlestis. Quęrit igit vtrū est possibile in his duob⁹ modis sentibilib⁹ incipi tali modo, ꝙ ante nihil fuit de eis: & siue incepit vnus eoꝝ ante alterum, aut incœperunt simul, s. motus, qui sentiunī continui, & succedentes: & vtrū corrumpenī hæc duo genera tali corruptione, cū qua nihil mouebiī oīno: aut hæc duo genera non cessauerunt, neq; cessabunt esse. D. d. sed est quasi vita. & innuit per hoc, ꝙ necesse est in motu nō cessare in ꝑterito, & in futuro, si est necesse hoc in entibus naturalibus. Apparet enī ꝙ cōstitutio entiū naturaliū, & illud, quod est in eis quasi vita, est motū ēē. principiū. n. motus de oibus mobilibus est sicut aīa de rebus vtis. & hæc pscrutatio non est tm necessaria in cognitione primi motoris, sed ēt in cognitione esse mundi, s. vtrū sit æternus, aut nouus. necesse est enim pscrutationem de hmōi intentione in motu pcedere pscrutationē de illa in mundo. Et, quia ista perscrutatio magis videtur procedere in perscrutatione de dispositione mundi in generatione, & corruptione, notificauit istam perscrutationem cōtinere in se pscrutationem de mūdo. et induxit signum, dicendo ꝙ qui aliqd dixit de mundo, debet dicere tale de motu, & dixit Oīs enim, &c. t. & possumus perscrutationē primo de motu vniuersali in loco perscrutationis de dispositione mūdi in generatione, & corruptione: quia hoc est naturale in perscrutatione, oīs enim, qui locutus fuerit de entibus naturalibus, cōcedit motū esse. D. dedit cām in hoc, & dixit non enim pūt loqui, &c. t. & oēs cōcedunt motum ēē, quia impossē est aliquem loq de factura mundi, t. de natura illius, & cōsyderare quō est in generatione, & corruptione fm totū, aut fm partem, si nō cōcesserit motū esse, & si possibile est in eo generationē, & corruptionem, aut impossē: & si est possibile, quō. D. d. Sed dicētes, &c. t. sed consyderantes de mundo, licet oēs concedant motū, tñ ita opinantur de generatione, & corruptione in motu, sicut in mundo toto. qui igitur dixit illorū plures mundos esse, quoꝝ corruptio vnius est generatio alterius, & ꝙ hoc ꝓcedet in infinitū, concessit motū esse, qui semp fuit, & erit. D. dedit cām in hoc, et dixit modos enīgnationis, & corruptionis, &c. et hoc quod dixit manifestum est. qm̄, cū opinati sunt ꝙ corruptio vnius cuiusq; mundoꝝ existentium est generatio alterius, sicut est dispō in partibus istius mundi, t. ꝙ corruptio alicuius indiuidui est generatio alterius, & quilibet mundus eorū nō est extra motum, manifestū est eos dicere motum æternum succedentē. D. d. Dicentes vero vnū mūdum esse, & non ęternum, &c. & hoc intellectum est per se, s. ꝙ qui opinat mundum esse nō ęternum, & generatū, postq̄ nihil mouebat, & corruptibilem in res, quę non mouebunt, necesse est ipm opinari hanc opinionem in motu. Et, quia hoc opinari in mundo pōt intelligi duobus modis, incepit distinguere hoc, & dixit Sr igit. Dico ꝙ hæc expō, quā modo dixi, est, quę intelligitur primo aspectu, & hoc intellexit Alfarabius, fm ꝙ dixit in libro suo de entib⁹ trāsmutabilibus. & hoc idem intellexit Aut. & Auēpace Hispanus, s. ꝙ in tento Arist. in primo istius tractatus est declarare ꝙ ante omnem motum est motus, & ante omnem transmutationem est transmutatio, et quòd motus nō deficiet fm genus: vt procedat ex hoc ad declarandum motum esse primum, & æternum, qui continet omnia, aut vnū, aut plures. & in hac declaratione est difficultas. Et ideo intendit Alfarabius in suo libro de entibus transmutabilibus compiere sermonem de hoc, in quo pscrutatus est fm quot modos potest imaginari ante omnem transmutationem esse transmutationem, & quid potest esse verum de hoc, et quid non. quapropter mouluta est sua perscrutatio in hoc. Ego autem, cum hoc ꝙ credebam expositionē istius loc ista * tm, eram aliquantulum in errore, t. in hoc ꝙ declaratio Aristo. est declaratio diminuta. & semper fui perscrutatus de hac declaratiōe, quousq; apparuit mihi intentio, quam intendit Aristo. perscrutari. Et minui sermones suos conuenientes sibi adinuicem, fm illā intentionem, non secundum primam expositionem, quæ videtur in primo aspectu. Aristo. enim intendit hic declarare vtrum primus motus continens mundū, aut primi motus, si sint plures vno, sint facti de nouo, ita, ꝙ ante eos nō fuit motus omnino, ita, quòd motus propter hoc sit nouus secundum genus, & omnia incœperint moueri, postq̄ nihil mouebaī. Aut primus motus, qui cōtinet omnia, existens in primo moto, aut in primis motus, si fuerint plures vno motu, sit æternus, qui nunquam cessauit, nec cessabit, sed est, sicut dixit quasi vita eorum, quæ constituuntur per naturam. Et induxit ipse declarationem de definitione motus prædicta ad ostendendum ta'em motum esse: non quia induxit definitionem motus ad declarandū, ꝙ ante omnem motum est motus: sicut credidit Alfarabius, & alii. Perscrutatio enim, quam hic intendit, est vtilis totū mundo. & non est verum fm opinionem Arist. vt ante motum cōtinentē totum sit motus, aut ante trāsmutationem, quæ est prima transmutatio, sit transmutatio. Falsa igit fuit hæc existimatio illorū. hæc enim est particularis. & est verum de motibus particularibus, quos cōtinet mot⁹ vtis, fm ꝙ hoc sequitur motū vtem. non quia hoc existit in eis primo, & essentialit: qm̄ hoc apud ipm impossē est, vt apparebit post. Non igit poneret æternā continuationem existentem in istis motibus per accidens signū ad æternā continuationē existentem in ipso primo motu, aut primis, cū hoc, ꝙ nōdum declaratum est hic de eis, s. eos ēē tales per accns. et hoc manifestum est, & post declarabitur magis.

Sr igitur contingit aliquando nihil moueri, dupliciter necesse est hoc accidere. Aut

Apparet ꝙ constitutio entiū nāliū, & illud, qđ est in eis quasi vita est motū ēē. principiū. motus de oibus mobilibus est sicut aīa de rebus vtis. Vide phoc. 2. cōm. 68.

In tex. 5 Digressio qua vtitur Aristo. ꝓp ea, quæ dicenda sunt de motu vniuersali.

Scdm ex, & text. [illegible] uersus principium

* i. libri

Anaxago. enim vt Anaxagoras dicit. inquit enim ille, simul omnibus existentibus, aut quiescentibus infinito tempore, mentem fecisse motum, & disgregasse. Aut vt Empedocles, in parte moueri, & rursus quiescere. moueri quidem, cum amicitia ex multis facit vnum, aut his multa ex vno: quiescere vero in intermedijs tẽporibus, sic dicens. Quatenus vnũ quidem ex pluribus consueuit nasci, Et rursus vno generato plura perficiuntur, Eatenus quidem & fiunt, & non est ipsis firmum ævum. Quatenus vero permutantur omnino, neque simul desinunt, Eatenus semper sunt immobilem secundum circulum. Hoc enim, quatenus permutantur, hinc illuc dicere ipsum opinandum est.

Empedocl.

Si igitur possibile est in aliqua hora nihil moueri, necesse est hoc accidere duobus modis. Aut sicut dixit Anaxagoras, qui dixit ꝙ omnia fuerunt insimul, & quiescentia tempore infinito, & ꝙ intelligẽtia fecit in eis motum, & distinxit ea. Aut sicut dixit Empedocles, quòd quandoq; mouentur, & quãdoq; quiescunt. mouentur enim, quãdo amicitia facit de pluribus unum, aut quãdo his facit de vno plura, & quiescunt in temporibus, quæ sunt interim, cũ dixit. Secũdũ autem ꝙ vnũ innatum est oriri ex pluribus, Et ꝙ completum est vnũ, rarificanti ex eo plura, Secũdũ hunc modum generant, & hic nõ erit ſm eos æternũ. Sedm vero ꝙ hæc duo mutant, & nõ finiunt cũ hoc, Secũdũ hunc modũ semp mouentur circulariter. Intelligendum enim est ex hoc, quod dixit, ſm vero ꝙ hæc duo. i. ſm vero ꝙ hæc duo transmutantur.

2 Quia natura diuisionis facit duos modos in hoc, qđ potuit ꝙ motum ſm totũ deficit ab entibus, quos modos Antiqui dicebant, scilicet aut quòd mũdus fuit ex rebus quietẽtibus tempore infinito, scilicet non trãsmutabilibus, & quod post corrumpetur tali modo, ꝙ omnia erunt quietẽtia tẽpore infinito, vt Anaxago. opinabatur, aut ꝙ entia quiescant in aliqua hora, & in alia moueantur, vt videbat Empedocles, induxit termos extremitatum, & tacuit opinionem Platonis de mundo, qui dicit mundum esse generatum, sed non corruptibilem: quia non dixit quòd omnia erant quiescentia ante generationem mundi, sed quòd mouebantur motu inordinato, & quod Deus induxit ipsa ad ordinem. Et ipse dixit. Et hoc, quod narrauit de Anaxa. ꝙ putabat ꝙ omnia erant insimul, intendit per hoc. i. propter hoc a consimili, quòd opinabatur esse ele menta infinita. Et per hoc intendit per hoc, quod dixit erant infinita. Et per hanc sententiam in mixto infinito, opinabatur enim ipse quòd omnia existere insimul in illo mixto tempore infinito. Et quia ipse non potuit intellectus, qui est Deus apud ipsum, distinguere ea ex mixto, & extrahere ea de esse potentiæ in esse actum, & tam cõtradixit ei motus ipse. Empedocles vero generationẽ dixit quatuor elementorum, quæ habent esse in mixtis, res autem agentes tam apud ipsum duæ, ad congregandũ hæc elementa & facere ea vnum amicitia, ad segregandum lis. Mundus igitur corrumpitur, quando elementa adunantur per amicitiam, & generatur quãdo multiplicatio fit per litem. partes vero mundi compositæ generantur apud ipsum etiam, vt mihi videtur, ex amicitia, & corrumpuntur ex lite. & similiter partes existentes in individuo segregatæ, & distinctæ segreganter per litem. & ideo, vt mihi videtur, quia in sphæra cœlesti non sunt partes diuersæ, non est in ea lis apud ipsum, sed componitur apud ipsum ex amicitia, & elementis, & habet ipsam pro Deo. Et hoc, quod narrauit de Empedo. quòd quandoq; mouebantur, intendit quatuor elementa. & intẽdit per quietem tempus, in quo mundus est corruptus: & per motum, tempus in quo mundus generatus, est & ens. Deinde. d. mouẽtur enim, quando amicitia, &c. idest apud corruptionem, aut generationem mundi. D. d. & quiescunt in temporibus, quæ sunt interim. & intendit per vnam quietem hoc, quod est post corruptionem mundi: per secundam aũt non põt intẽdere, nisi post generationẽ mundi. sed, quia mundus apud suum esse mouetur, remanet ipsum non intendere per quietem in hac dispositione, nisi corruptionem motus vltis, quo est generatio totius mundi. Et, cum induxit opinionem Empe. in generatione, & corruptione mundi, induxit verba illius, & dixit, narrãdo, Secũdũ autem, &c. i. ſm aũt ꝙ mundus generatur qñq;, & corrumpitur qñq;, motus nõ erit æternus, cum interim fiat quies: ſm verò quòd hæc duo semper succedunt sibi, motus erit æternus. & vocauit ipsum circulariter, quia partes mundi quandoq; dissoluuntur, & quandoq; ligantur: ex quo sequitur ipm habere duas quietes, quietem post congregationem, & quietem post segregationem.

Mũdus cor rũpit, p a. citiã ꝑ l in pedocle generat ꝙ ꝓ hẽ: ptes yo mũdi oppo to modo se habent.

Consyderãdum igitur de hoc quomodo se habet. operæprecium enim est non solum ad eam, quæ de natura est, consyderationem aspicere veritatem, sed & ad methodũ, quæ de principio primo est.

Et oportet nos consyderare de hoc, quousq; sciamus qũo est. hoc enim non tantũ est vtile in vere sciendo aliquid in scientia naturali tm, sed etiam ꝑdest in via inducente ad consyderationem de primo principio.

3 Dicit Et oportet nos consyderare de hac intẽtione in motu. hæc enim pserutatio nõ tm est vtilis in scientia naturali tm, sed in scientia diuina. & hoc intẽdebat, cũ dixit in via, i. in arte. Diuinus enim accipit prima principia mouentia a Naturali: & nullã habet viam ad demonstrandum esse primum motorẽ, nisi accipiat ipm pro constante a Naturali. [a] Et quod existimauit Auicen. ꝙ Diuinus debet monstrare primum principium esse est talium. & via eius, quam finxit ipsum inuenisse eam, qua vsus est in suo libro, & similiter Algazel sequens ipsum, est via tenuis, & non est demonstratiua aliquo modo. Nos ãt de hoc tecimus tractatũ singularem tup hoc. & qui voluerit accipere põnes accidẽtes in ea, videat hoc ex lib. Algazelis. plures enim, quas induxit contra alios, veræ sunt.

Diuinꝰ accipit prima principia mouẽtia a Nãli & nullã hãt viã demonstrandi ad hoc. i. phy. tũo, &c. ibi.

a Cõtra Auicennam & Algazelem

Incipiemus autem primum ex definitis à nobis prius in physicis. Dicimus itaq; motũ esse actum mobilis, secundum quod est mobile. Necesse est ergo existere res, quæ possunt moueri ſm vnumquẽq; motũ. Et sine etiam motus definitione omnis vtiq; consistitur

bitur necessarium esse moueri id, quod potest moueri ſm vnumquemq; motum. vt alterari quidem alterabile, ferri autem secundum locum mutabile. quare prius oportet combustibile esse añq; comburatur, & combustiuum, prius q̃ comburat.

Incipiamus igitur ex prædictis, in quibus prædiximus distinctionẽ, & determinationẽ in artibus, & nos incipiemus in rebus determinatis prius in rebus naturalibus. Dicamus igitur ꝙ motus est actus eius, quod innatum est moueri, ſm ꝙ innatum est moueri. Necesse est igitur illa esse, in quorũ potẽtia est moueri vnoquoq; motuũ. Et sine hac definitione omnes homines concedũt ꝙ nõ est necesse moueri nisi illud, quod potest moueri: & hoc necesse est: vnoquoq; motuum. ver. g. ꝙ non alteratur nisi illud, quod innatũ est alterari, nec trãsfertur nisi illud, quod innatum est trãsferri in loco. necesse est igitur vt res sit innata comburi prius, anteq; cõburatur, & comburere, anteq; comburat.

4 Expõ Alfarabij. Idest incipiamus igitur primo à rebus, quæ mos est vt determinentur in initijs artium, quę sunt quasi principia earum: & incipiamus ex istis in hac scientia à rebus, quarum definitiones determinauimus ex rebus naturalibus. Et incœpit ponere ad hoc propositionẽ notam. & est. Omne, quod est, postquam non fuit, necesse est ipsum fuisse ante in potẽtia: & quòd motus generatus talis est, scilicet quod omne, quod mouetur, postquam nõ mouebatur, necesse est vt ante esset possibile vt moueretur. Et induxit ad hoc certificandum duos modos, quorum vnus est ex hoc, quod declaratum est de definitione motus, & secundus ex inductione, et dixit Dicamus igitur quòd motus, &c. idest declaratum igitur, quia, cum declaratum est in Tertio istius libri quòd altera definitionũ motus est entelechia mobilis, secũdum quòd est motum, idest & entelechia eius, quod innatũ est moueri, necesse est vt res mobiles sint ante motum in vnoquoq; generum motuum. &, cum res mobiles fuerint ante motum, tunc potentia ad motum erit ante motum. Et intelligendum est ex hoc ꝙ motũ est prius tempore motu duobus modis. Quorũ vnus est vt motum, in quo est potentia sit alterius speciei à specie motus, in quo est ipse motus. Secundus est, vt illud mobile, in quo est potentia ad motum, sit motum in actu, s. quòd motum in potentia est idem numero cum moto in actu. Primus autem modus inuenitur in duobus, s. in motu generationis, & corruptionis, & in motibus trãslationis, quę est corporum simplicium. motus enim, cuius generatio est finis, & complementum, suum subiectum est illud, ex quo est generatio: & similiter est de corruptione. subiectũ vero motus trãslationis elementorum, in quo est potentia præcedens hunc motum in tempore, est corpus, ex quo est generatio elemẽti. ver. g. quia, quando ignis generatur ſm totum, statim habet vbi, quod est superius ſm totum: &, dum generatur pars singula illius, statim habet singulam partem illius vbi. Potentia igitur istius motus nõ ẽ in subiecto, quod est ignis in actu, sed in subiecto, ex quo generatur ignis, ver. g. ligno cõbusto, aut oleo inflammato. [a] Et hoc ignorauit Ioãnes Grãmaticus. & existimauit quòd quædam potentiarum inuenitur cum illo, ad quod est potentia. [b] Et decepit alios in hãc potentiam esse coniunctam cum forma ignis, quæ est in actu, per potentiam, quæ est coniuncta cum ea, quãdo violentatur ab aliquo, qñ generatur, ne moueatur superius. Et ista potẽtia est alia à naturali, cum sit violenta. naturalis autem impossibile est vt sit coniuncta cum forma ignis, scilicet potentia, quæ est in igne ad motum superius. Et si hoc esset, tunc duo contraria essent in eodem subiecto, & in eodem tẽpore, scilicet potentia motus, & motus insimul. quod est impossibile. & hoc manifestum est. Et ex hac definitione motus apparet bene impossibile esse generationem esse ex nõ esse puro. generatio enim est motus: & est necessarium rem motam esse in actu ad esse motus. [c] & ideo impossibile est aliquod ens generari à moto, quod est in potẽtia ens tantũ, ver. g. à prima materia, ſm quòd potest intelligi nuda à forma, nedum vt generetur ex nõ esse. [d] Et etiam apparet hoc idem ex significato huius termonis hoc generari ex hoc. ver. gra. album fieri ex nigro, [e] & vniuersaliter contrarium ex cõtrario, non est dicere ꝙ ipsum contrarium mutatur in suum cõtrariũ. illam enim albedinem fieri nigredinẽ impossibile est, aut ipsum calorem frigus. Illud igitur, quod possibile est transmutari in subiectum generati, est illud, ex quo est generatio: & illud est subiectum contrarii. Et, cum ita sit, & non esse est vnum contrariorum, impossibile est eius naturam mutari in esse. ergo impossibile est aliquid generari ex eo, nisi per accidens. ideo dicitur quod dies fit ex nocte, idest post recessum noctis, & frigidũ ex calore, idest post calorem. Est igitur necessario aliquid, cum quo adiungitur non esse, ex quo fit generatio essentialiter. & hoc notum est per se. [f] & Antiqui omnes conueniunt in hoc. Loquentes autem Saracenni habent pro possibili aliquid generari ex nihilo, & negant hoc principium. Et causa erroris eorum fuit hoc, quòd sentiunt quòd multa comprehensibilia visu generantur ex rebus incomprehensibilibus visu, ver. g. ignis ex aere: & sic imaginantur primo aspectu possibile esse aliquid generari ex nihilo. vulgus enim non intelligit de non esse nisi illud, quod non comprehenditur visu. & sic accipiunt rem assimilatam rei loco ei rei, & existimant impossibile esse possibile. [g] Et nituntur ad confirmandum hoc ex hoc, quòd mos est dicere quòd subiectum esse necessarium agenti, scilicet subiectum, ex quo fit generatio, est diminutio agentis. [h] Et omnia ista sunt existimationes vulgares, vade insufficientes secundum curtum, secundum quem nutriuntur homines in eis, non secundum sermones sufficientes. [i] Agens enim non potest agere aliquod impossibile non dicitur esse diminutio: sed dicere ipsum facere aliquod impossibile, & posse facere est deceptio. Et, cum declaratum est hoc fundamentum, dicamus, &, quia hoc intẽbatur declarare, scilicet quòd potentia motus est prior tempore motu, est manifestum sine definitione motus. Et dixit Et sine hac definitione, &c. idest et sine definitione motus apparet etiam ex inductione ꝙ nõ mouetur nisi illud, quod, ãtequam moueretur, erat possibile moueri. quoniam, si nõ esset possibile moueri, non moueretur. verbi gra. quòd nõ alteratur, nisi illud, quod possibile erat alterari, & similiter non mouetur, nisi illud, quod ante erat possibile moueri. Et intelligendum est de hac intentione duos modos potentiæ, s. quæ inuenitur in ipso moto, & quę inuenit in materia moti. D. dicit Necesse est igit, etc. i. necesse ẽ igit, vt potentia ad illud, quod generatur, existat in eo ante ipsum generatũ. v. g. ꝙ illud, quod comburitur, & ignis innatũ erat cõburi, anteq; comburere ri. Et [illegible] tentia non tm ꝓcedit passionem existentem in patiẽte ſm tempus, sed etiam ꝓcedit ſm tempus vnius eum

Oẽ, quod ẽ, postq̃ nõ fuit, necesse ẽ ipsũ fuisse ãte ꝓ in potẽtia. Idẽ a. Met. t. c. & 5. de An. t. c. 20. &c. & 12. Met. t. c. 32.

Ogressio. Mobile ꝓcedit spe mo tuob⁹ mo dis põt con tingere.

a Error Ioãn. Grammatici, ꝙ esse ẽt. ab nõ esse.

b Error aliorũ arguit cõtra illos.

Digredit ab ista lege ponentes circumstãtiã & ante quit ex mo rẽ ãnimẽ

c Impossibile aliquod ens gẽrari a moto, quod est in potẽtia ens tantũ, ver. g. à prima materia, ſm quòd potest intelligi nuda à forma, nedum vt generetur ex nõ esse. [illegible]

d Sciatico

e Argumẽtum Aristotelis

f Absurdum

g Agens non potest facere aliquid impossibile non dicitur esse diminutio: sed dicere ipsum facere aliquod impossibile, & posse facere est deceptio

Pyh. cũ com. Aue. [illegible] agente

agentem in agente. quod enim comburit innatũ erit ante comburere. & ideo omne agens, quod põt agere qñq;, & qñq; non, necessario inuenitur qñq; potẽtia, & qñq; non. & omnia ista sunt necessaria, & vera. Et hoc, quod dicunt Loquentes nostrę legis, imo inuoluẽtes, ꝙ possibile est prouenire actionẽ nouam, s. postq̃ non fuerit tempore infinito ab agente antiquo, absque eo, ꝙ illic sit causa, quæ fecit illud agẽs agere in aliqua hora magis q̃ in alia, est sermo sophistic⁹, & deceptiu⁹. Dico sm hanc expositionem intellexit Alphara. et alij hoc capitulum, s. ꝙ induxit definitionem motus ad declarandum potentiam esse ante actum. & hoc non est proprium motui, sm ꝙ est motus, sed est proprium nouo facto, sm ꝙ est nouum factum, s. vt potentia, & posse noui p̃cedat ipsum sm tempus. Secũdum aũt nostrã expositionem induxit definitionem motus, ad declarandum ꝙ motus est in moto. q̃m, cum dictum sit in definitione eius ꝙ est entelechia moti, necesse est vt sit in moto. omnis enim perfectio necesse est vt sit in re, quæ perficitur. Et sm hoc inuenimus Alexan. in suo libro de principijs inducere definitionem motus, ad declarandum motum esse æternum. Et hoc, quod dixit Et sine hac definitione, &c. hoc decepit homines in hoc: & existimauerunt ipsum declarare potentiam esse ante actũ in tempore. & ipse intendebat dicere ꝙ nõ dicitur moueri, nisi illud, in cuius natura est motus, scilicet corpus mobile: & quod non inuenitur in immobili.

Quid per loquentes. Vide. 1. Meta. cõ. 15.

Auer. expõ. Potentiã tpe p̃cedere actũ, hoc nõ est proprium motui, sm ꝙ ẽ motus, sed motui facto de nouo.

Oĩs pfectio necesse est vt sit in re, qua perficitur.

Ergo & hæc necessarium est aut facta aliquando esse, cũ non essent, aut p̃petua esse.

Ista etiam necesse est, aut vt non sint talia, nisi in aliqua hora absq; eo, ꝙ talia erant, aut vt sint talia æterne.

5 Dicit Ista igitur sensibilia necesse est, aut vt nõ sint, sicut videtur, s. ꝙ quædam semper mouentur, & quædam semper quiescunt, aut semper succedunt sibi hæc duo in aliqua hora, s. motus, & quies, absq; eo, ꝙ ante illam essent huius dispositionis, sed omnia erant quiescentia, deinde incœperũt ab aliquo moueri, sm quòd modo sentiuntur, aut semper fuerunt, secundum quòd modo sentiunt. &, cum dixit quod hoc est quærẽdum primo, incœpit declarare ipsum. Dico quòd hæc est expositio vera. dixit & quia apparuit iam prima mota esse, aut primum motum, quod est causa in motibus eorum, quæ mouentur quandoq; ex istis rebus, quæ sunt hic, & quiescunt quandoq;, & nunquam apparet ꝙ ista mota quiescunt, neque in aliqua hora, s. corpora cælestia, declarandum est vtrum fuerint istius dispositionis in aliqua hora, scilicet ipsa esse primo mota, aut semper fuerint illius dispositionis, s. mota æterna. Et dixit hoc, quia declaratum est in principio Septimi impossibile esse corpus mouere corpus in infinitum, & ideo necesse est mundum habere primum motum, aut prima mota. &, si non, inueniretur magnitudo infinita in actu: & inueniretur motum infinitum pertransire in tempore finito spatium infinitum, ut declaratum est in principio Septimi.

Alfar. expositio.

Auer. expõ.

Septimo phy. 2. tex. & ad. 10.

Si igitur factum est mobilium, ac motiuorum vnumquodq;, necessarium est prius, q̃ accepta, aliam esse factam mutationẽ, & motum, secũdum quem factum est id, quod potest esse motum, aut mouisse.

Si igitur vnumquodq; mobilium non mouetur, nisi postquam in sua potentia erit vt moueretur, necesse est vt ante transmutationẽ dictã fuisset alia transmutatio, & motus, in quo fuit posse moueri, aut mouere.

6 Si igitur hoc, quod narrauimus, quòd omne motũ, & omne mouens necesse est, vt antequam inueniatur mouere, & moueri in actu, vt inueniatur mouere, & moueri in potentia, & posuerimus quòd ista potentia, & posse est nouum, necesse est quòd ante primum motum, quem posuimus primũ, sit alius motus, per quẽ fuit posse præcedens primum motum, qui positus fuit primus. posse enim, quod præcedit motum fieri de nouo, necessario præcedit motum. sed iam posuimus ipsum primum. & hoc est inconueniens. Et similiter accidit in transmutatione, per quam fuit posse, si posuerimus ipsam esse primam. scilicet quoniam sequitur, vt potentia ad ipsam præcedat ipsam secundum tempus, & ꝙ ista potentia sit facta ex transmutatione. Et quod apparet ex hoc sermone est, quòd necesse vt ante illum motum, qui ponitur primus est alius motus. sed non sequitur ex hoc, vt secundus motus succedat antecedenti statim: sed sequitur vt sequatur ipsum interpollatim, scilicet quòd inter illos sit tempus quietis, in quo inueniebatur posse. Cum autem dixerimus quòd possibile non exit in actum, nisi per aliquid in actu, scilicet per motorem, necesse est illos motus eẽ, scilicet succedẽtes, scilicet quòd nullum tempus sit extra motum, & si esset in fine paruitatis. motor enim mouet ipsum in tempore, in quo mouet, & non ante, nisi quia ante non habebat dispositionem, qua possibile erat ipsum mouere: &, cum perfecta erat in eo ipsa dispositio, tunc incœpit mouere. Et ista dispositio aut est in ipso motore, aut in moto, aut in vtroque: & est aut quia motor non fuit, & post fuit, aut quia fuit, sed diminuebatur ab ipso dispositio, per quam mouet. & hoc est aut propter aliquam dispositionem in eo, aut propter dispositionem in moto, aut sicut distantia, & impedimentum. Et istæ tres dispõnes forte deficiunt plures earum, aut vna in moto. & hæc erit causa, quòd motor non moueat. ergo necesse est vt ipsum mouere succedat motui præcedenti, scilicet quòd principium sui mouere sit finis motionis ãtis ipsum. Et mouere istud p̃cedẽs aut fuit in moto, aut in motore, aut in extrinseco, scilicet aut generatio, aut alteratio eorum, aut in vtroq;, aut dispositio in altero eorum, aut in vtroq;, aut appropinquatio in loco, aut recessus impedimenti. ergo necesse est quòd ante transmutationem esset transmutatio: aut transmutatio non est continua, per quam transmutatum fuit possibile vt transmutaretur: aut transmutatio continua est cum ea, per quam transmutans fuit transmutans, postquam fuit in posse. Et forte tacuit hunc modũ, quia apparet ex secundo condiuidente, quod post inducet: & est quòd aliquis dicat quòd posse, quod p̃cedit primum motum est antiquũ, sm ꝙ ponunt ipsum dicentes mundum fieri, postquã non fuit in aliqua hora. Et forte tacuit ipsum, quia nõ indiget eo in hac declaratione.

Obõ, p qui vr̃ pbatur ꝙ nõ loquatur de motu primi mobilis.

Solutio.

Excusat Aristotelẽ insufficiẽtia.

Si autem quæ sunt, ante erant semper, motu non existente, irrationabile quidem videtur etiam ijs, qui à seipsis sciunt. At vero magis vltra progressis hoc necessarium est accidere. Si enim, alijs quidem mobilibus existentibus, alijs autem motiuis, aliquãdo quidem est quid primum mouens, aliquid autẽ, quod mouetur, aliquando autem nihil, sed quiescit, oportet hoc mutari prius. erat enim aliquid causa quietis. quies enim priuatio motus est. quare ante primã mutationẽ erit mutatio prior.

Et, si in præterito semper fuerit talis dispositionis, sed nõ fuit motus, apparebit ex isto ipso sermone, cum fuerit consyderatus ipm̃ non habere modum: & hoc apparet manifeste. Et sequitur in eo magna improbabilitas, quãdo inuestigauerit quis bene. Quoniã, si illa, quæ innata sunt mouere, & illa, quę innata sunt moueri, sint, & qñq; erit hic primus motor, & erit hoc motum, & quandoq; non erit vtrũq;, sed quies, necesse est vt in hac dispositione ante illud sit transmutatio. quies enim aliquã habuit causam. nã qes est priuatio motus. quapropter necesse est ut ante primã trãsmutationẽ sit trãsmutatio p̃cedẽs.

7 Quia hoc, quod posuit in hoc quæsito, quasi fundamentum, super quod fundauit demõstrationẽ est hoc, quòd hic est primus motus, & primum motum, & primum mouens. v.g. motus cœlestis primus, & illud, qđ mouetur hoc motu, et quod mouet hoc motu, vt declaratũ est in Septimo, & Quinto, s. ꝙ ante motũ non est motus essentialiter, incœpit perscrutari vtrum motus, qui est huius dispositionis, possit eẽ primus sm tẽpus, & sm naturam, aut nõ possit esse prius, nisi sm naturã tm̃, s. ꝙ semp fuit, & erit. Deinde posuit perscrutationem suam de hoc in rebus motis, et dixit ꝙ illud, quod mouetur primo motu temporali, si sit hmõi motus tẽporalis huius dispositionis, necesse est, aut vt sit generatum, aut ęternum, s. quòd semper fuit, & erit. sed motus eius primus fuit temporalis. Si igitur fuit generatũ, tunc ante primum motum temporalem fuit alius motus: & sic ille motus, qui fuit positus primus, nõ est primus, nec tẽpore, nec natura. motus enim, ante quẽ est motus non est primus, neq; sm tempus, neq; sm naturam. Et, si motum fuerit æternum, & primus motus, quo mouetur, fuerit primus in tẽpore, s. ꝙ moueatur post quietem infinitam, necesse est ꝙ, cũ motor sit ęternus, & motum sit æternum, & nulla causa sit agens ꝙ istud motum sit quiescens in aliqua hora, & motum in alia, necesse est vt non quiescat, & vt non moueatur: cum eandem habeant proportionem ad motum, & ad priuationem motus. Quapropter necesse est illic esse causam agentem, & motorem, qui moueat, postq̃ non mouerit, & rem motam vt moueatur, postq̃ non mouebatur, aut causam facientem vtrũq;: & erit causa, aut per eius ablationem, aut per eius absentiã. Et quomodocunq; fiat, necesse est vt ante illũ motum, positum primum motum sit alius motus: & sic nõ erit primus, sicut fuit positus, neq; sm tempus, neq; sm naturã. Ergo necesse est vt sit hic primus motus naturaliter, qui semper fuerit, & motum tale, & motor talis, si non fuit sm tempus, & quòd non sit hic motus primus alio modo. quod est impossibile. Et similiter declarabit quòd semper erit. Et inducere hanc expositionem sm verba Arist. non est difficile: immo ista expositio est, qua non potest esse verior. Et non debet aliquis dicere ꝙ primus motus temporalis est motus generationis. motus enim generationis non est motus, sed finis motus. & impossibile est vt sit primus secundum tempus, aut secundum naturam. nec motus, cuius finis est generatio, est possibile, vt sit primus. nam iste motus est motus alteratiuus: & primus motus debet esse æternus. & est declaratũ in vltimo Sexti, ꝙ impossibile est vt motus æternus sit, nisi motus circularis.

Motus generationis nõ ẽ motus, sed ẽ finis motus. 136. 6. phy. & 5. ph. cõ. 8.

Alia enim mouent singulariter, alia autẽ & sm contrarios motus. vt ignis quidem calefacit, frigefacit autem non: scientia autem videtur contrariorum esse vna. Videtur igitur & illic eẽ aliquid eiusmodi. frigidũ enim calefacit, versum quodãmodo, & abscedens, sicut & peccat voluntarius sciens, quando econtrario vtitur scientia. At vero quæcũq; possunt facere, aut pati, aut mouere, aut moueri, ea moueri nõ penitus possunt, sed si sic se habeant, & appropinquent sibi inuicem. quare, cũ propinqua fuerint, & ita fuerit, vt sit hoc qdem motiuũ, illud aũt mobile, aliud quidem mouet, aliud autem mouetur.

Scia contrariorũ videtur vna esse.

Et quædam mouent singulariter, & quædam mouent duos motus insimul. verbi gratia quoniã ignis calefacit, & non infrigidat: cognitio vero existimatur esse duorum contrariorũ eadem. Sed apparet etiam illic aliquod simile hoc modo. frigus enim quandoq; calefacit, quandoq; reuertitur quoquo modo, sicut sciens peccat quandoq;, quando vtitur sua scientia peruerse. Sed non omnia, quæ possunt agere, aut pati, aut mouere, aut moueri, necessario possunt hoc. sed quando fuerint talis dispositionis, aut quando fuerint vicinantia sibi adinuicem, ita, quòd quãdo fuerint vicinantia sibi, hoc mouebit, & hoc mouebitur, &, cum fuerint in illa dispositione, in qua hoc innatum erit mouere, & hoc innatum est moueri.

8 Cum posuit ꝙ causa quietis est alia à causa motus, & ꝙ, cum fuerit positum aliquod motum, postq̃ non mouebatur, ꝙ necesse est vt auferatur causa quietis, & ꝙ ablatio illius est transmutatio, aut sequens transmutationem, & est manifestum hic esse aliqua, quæ faciũt duo contraria insimul, & apparet in eis mouere absq; eo, quòd præcedat ea alius motus, & sunt entia rationalia, incœpit declarare hoc, & nititur dissoluere quæstionem accidentem in eo, & dixit Et quædam mouẽt. idest & apparet quòd quædam mouent motu singulari tantũ, scilicet vno duorum motuum contrariorũ, & quædam mouent duobus motibus insimul, scilicet in horis diuersis. [a] Illa enim, quæ mouent motu vno tantũ, & non habent potentiam ad contrarium, sunt illa, quę mouent per virtutes naturales in eis, v.g. ignis, qui calefacit tantũ, & non infrigidat, scilicet essentialiter: & nix, quæ infrigidat, & non calefacit. Illa aũt, quę habent potentiã ad vtrũq; cõtrarium, sunt virtutes, s. comprehensiuę. Et hoc intendebat, cum dixit cognitio vero, &c. i. virtutes autem rationales videntur habere posse ad vtrũq; contrarium. Et intendit hic per hanc dictionem, existimatur, concedi ab omnibus, aut à pluribus. Et, quia virtutes naturales agunt alterum contrariorum, & quandoq; reliquum per accidens, dixit Sed apparet, &c. idest sed in virtutib⁹ naturalibus est aliquod simile ei, quod inuenitur in virtutibus rationabilibus de hoc, scilicet ꝙ agunt vtrunq; contrarium: quia altera actio est virtutum naturalium p se, et reliqua p accidens: [a] in virtutibus autem rationalibus

Illa, quæ mouent motu vno tm̃ & nõ hñt potentiã ad contrarium, sunt illa, quę mouẽt p virtutes nãles in eis. [illegible]

a In virtutibus [illegible]

duæ actiones cõtrariæ sunt essentiales. Et, cum notificauit q̃ virtutes naturales habẽt etiam hoc, dedit exẽplum, & dixit [a] frigus enim, &c. & intendit per hoc, quod dixit reuertitur, hoc, quod calor existens in re reuertitur de extrinseco in intrinsecum p̃ frigus: ex quo accidit quod illud ens calefactit modo accidẽtali, & hoc intẽdebat, cum dixit quoquo modo. Et, quia iste modus transmutationis, s. q̃ est per accidens, fit ex virtutibus rationalibus, sicut fit ex virtutibus naturalibus, notificauit hoc, & dixit sicut sciens, &c. ideſt quod frigidum calefacere per accidens est simile peccato artificis, quando errauerit circa contraria vero. & iste est ille, qui vtitur sua scientia peruerse, s. qui vtitur sua scientia cõtrario et, quo deberet vti. Et forte induxit hoc post illud, quod intendebat declarare de improbabilitate, contingente ponentibus omnia fuisse quietscentia tempore infinito propter alterum duorum: aut ad declarandum q̃, si fuerit positum q̃ omnia erant quiescẽtia, deinde incœperunt moueri, q̃ non sequitur in omnibus hoc, scilicet vt causa motus sit alia a causa quietis, & causa motus illius causæ sit aliud a causa quietis eius, sicut sequebatur in initio sermonis. existimatur enim q̃ hoc non contingit, nisi in motoribus, qui agũt alterum contrariorum duorum tantũ. in virtutibus autem, quæ agunt duo contraria insimul, non contingit vt causa quietis non sit causa motus: cum illud, quod agit quietem in istis virtutibus, est illud, quod agit motum. sed contingit hoc in quibusdam: cum ille, qui ponit hunc sermonem, non possit ponere omnia de genere virtutum, quæ agunt contraria. Et fm hoc dedit responsionem ad hanc q̃onem, dicendo Sed non omnia, quæ possunt, &c. i. & ponens hunc sermonem, & dans hanc rõnem, non põt dicere hoc in oibus rebus: cũ plures rerum non sint rõnales. sed plures rerum, quæ mouent, & mouentur, non recipiunt mouere, & moueri, nisi cum fuerint in aliqua dispositione ex extrinseco: & reperiuntur quietscere, cum fuerint ex extrinseco in cõtrario illius dispõnis, in qua erant, in qua mouebant, et mouent. Et hoc intẽdebat, cum dixit sed q̃n fuerint talis dispositionis, &c. i. sed rerũ naturaliũ res naturales ea, quę sunt innata mouere, & moueri, postq̃ erant, nõ mouent, aut mouẽtur, nisi aut quia diminuebat ex eis dispositio, per quã hoc mouet, & hoc moueri, aut qa distant abinuicem, aut quia illic est aliquod impedimentum. Cum igitur vtrũq; eorum fuerit in dispositione, qua hoc mouet, & hoc mouetur, & fuerit propinquũ vnũ alij, & non fuerit illic impediens, tunc necesse erit vt hoc moueat, & hoc moueatur. Sed adhuc remanet eadem quæstio. potest enim aliquis dicere q̃ primus motor totius est ex habentibus virtutes rationales, cũ habentia virtutes rationales incipiunt mouere post quietem, & quiescere post motum, ablato eo, quòd deficiat dispositio, per quam hoc mouet, & hoc mouetur, & ablato eo, quod deficiat appropinquatio in tempore quietis. & sic totum erit quiescens per quietem istius motoris. &, cum incœperit totum moueri, erũt omnia mouẽtia, et mota extrinseca, reducta ad talem motorem. Secundum igitur hanc expositionem forte dimisit dissolutionem istius quæstionis vsque post, cum aperte dicet hanc quæstionem. & secundum hanc expositionem est intelligendum, sed non omnia, hoc quod intelligitur de particulari negatiua, & per hoc, quod dixit sed cum fuerint talis dispositionis, quòd intelligitur de particulari affirmatiua. Secunda autem expositio est, vt intelligatur ex hoc, quod dixit, sed non omnia, hoc, quod intelligitur de vniuersali negatiua. & quasi diceret q̃ non omnia possunt moueri, postq̃ nõ mouerint, ablato eo, q̃ illic fit causa facta, quæ sit causa, si aliquid eorũ, quę innata sunt moueri, fuerit mouens in actu: et eorum, quæ sunt innata moueri, fuerit motum in actu. & fm hoc sermo eius erit vniuersalis in omnibus virtutibus motiuis, scilicet rationalibus, & irrationalibꝫ. & hoc manifestum est. Quoniam autem rationales non quiescunt quandoq̃, & mouentur quandoq̃, nisi propter renouationem transmutationum factarum in eis ex extrinseco, aut in anima, aut in corpore, manifestum est q̃ prolixe loquemur de hoc [a] post. Quando enim animal mouetur, postquam non mouebatur, necesse est vt in eo sit aut appetitus, q̃ añ nõ erat, aut illa concupiscentia, aut appetitus non fuerit, nisi per transmutationem præcedentem ab aliquo ente extra animam. & hoc erit, quando illud ens fecerit aliquam passionem in corpore eius, ex qua fiet concupiscentia, quę non erat ante, aut appetitus. & ex comprehensione illius entis, aut ex passione suæ cõprehensionis ab eo accidet et imaginatio, & scientia, & appetitus, qui ante non erat, & concupiscentia motus, quæ ante non erat. Si autem põfuerimus ipsum in omnibus suis dispositionibus existentibus in ipso, & extrinsecis in dispositione quietis idem cum ipso in dispositione motus, tũc necesse est quòd non sit dignius mouere in aliqua hora, quàm quiescere: & sic aut non quiescet, neque mouebitur, aut quiescet, & mouebitur insimul. quod est impossibile, quoniam, cum proportio illius, quod habet potentiam agendi duo contraria, fuerit eadem, nõ facit alterum illorum. & ideo, cum fuit impossibile in talibus istis virtutibus eandem proportionem esse inter duas actiones contrarias, ideo impossibile fuit vt essent extra ambo. ver. g. vt animal esset extra motũ, & quietem. Et quod dicunt Loquentes nostræ legis voluntatem dependere de actione entis nouiin aliqua hora, ita, quòd illud ens fiat apud præsentiam illius horæ absq; eo, vt fiat illic transmutatio, est sermo non intelligibilis. Voluntas enim, cum fuerit ad inuentendum aliquod ens in aliqua hora, necesse est vt in volente fiat in illa hora concupiscentia in agente, quæ nõ erat ante: & illa est causa propinqua ad agendum in illa hora, & non ante. Et cã illius cõcupiscentiæ est p̃sentia tpis, & p̃sentia tpis, quæ non erat ante, est transmutatio necessario, aut sequens transmutationem. Cõcupiscẽtia igitur, facta per præsentiam temporis, est trãsmutatio extra transmutationem. ante igitur transmutationem, quæ est posita prima, est alia transmutatio. & non potest homo tanus fugere hanc fidem existimatione præsente.

Si igitur non semper mouebatur, manifestum est q̃ non sic se habebant, vt posset hoc quidem mouere, illud aũt moueri, sed oportebat mutari alterũ ipsorũ. necesse enim est in ijs, quæ sunt ad aliquid, hoc accidere. vt, si non erat duplum, nunc duplum est, mutari, si non vtrunq; alterum. erit ergo quædam mutatio prior prima.

Si igitur non fuerint semper mota, manifestum est q̃ non erant illius dispositionis, in qua hoc poterat mouere, & hoc moueri, sed alterũ eorum transmutatur. necesse est enim hoc sequi in eis, quæ sunt in capʼo ad aliqd. ver. gra. q̃, si hoc non fuerit duplum istius, et est modo, necesse est transmutationem esse, et si non in vtroq;, in altero. quapropter necesse est vt primam transmutationem præcedat transmutatio.

Sigitur

[a] Quomodo frigus p accidens calefacit.

Prima exp̃ primæ partis textus.

Secãda eiusdem exp̃.

Digredit, & ostendit q̃ virtutes rõnales sit qdam q̃, & mouẽtur q̃nq;. mutatio p̃cederet aCõmen. 16.

Cũ apponit illius, qd̃ potẽtiã agẽdi duo contraria, fuerit eadẽ, nõ facit aliquid illorũ. Contra Sanctos, putantes voluntẽ dependere de actione entis nouiin aliqua hora, ita q̃ illud ens fiat absque hoc, vt illic fiat transmutatio.

9 Si igitur non fuerint entia præterita, quæ semp mouebantur, sed in aliquo tempore fuerint quiescẽtia, aut finito, aut infinito, manifestum est q̃ in tempore illius quietis non erant in dispõne, in qua pole erat vt motor moueret, & motum moueret. &, cum ita sit, & postea venerunt ad dispõnem, in qua motor mouet in actu, & motum mouetur in actu, manifestum est q̃ illud impedimentum iam ablatum est. ex quo necesse est q̃ alterꝫ eorꝫ, aut vtrunq; transmutetur. et hoc intendebat, cum dixit sed trãsmutatur alterum. Et cum posuit q̃ necesse est in motore, & in moto, cum fuerunt mutata ex dispositione, in qua non fuit motus, ad dispõnem, in qua est motus, q̃ necesse est vt illi motori, aut moto accidat transmutatio, aut vtriq;, aut per accidens, aut essentialiter, incœpit declarare hoc, & dixit necesse est. n. &c. ideſt, & hoc necesse est, quia motor, & motum sunt in capʼo ad aliquid. &, cum in aliquo tempore hoc nõ moueret, & hoc non moueretur: & post hoc mouerit, et illud moueretur: manifestum est q̃ inter illa fuit facta relatio, quæ non fuit ante. & ois relatio sequit trãsmutationẽ: ergo necesse est vt ante transmutationem positã sit aliqua transmutatio in motore, aut in moto, aut in vtroq;, aut in extrinseco. v. g. q̃ sit illic aliquod impedimentum, quod auferetur post. & hoc intendebat, cũ dixit necesse est igitur vt fit trãsmutatio, &c. D.d. quapter necesse est vt primam trãsmutationem præcedat transmutatio. Et hæc demõstratio, quam induxit, est vtis in oi motore, siue in virtute rationali, siue in nõnali. et hoc induxit nos ad exponenda verba eius, sicut prius exposuimus. Et oportet nos perscrutari in hoc loco quid intendit per hunc sermonem. vtrum intendit q̃ motus fm genus semper fuit, aut intẽdit hoc, esse motum æternum vnum in specie. Est. n. in hoc aliqua difficultas. q̃n, si intendit declarare q̃ motus non deficit fm genus in aliqua hora, existimatur q̃ impole est ipsum continuari fm genus, fm quẽcunq; modum fuerit positus. Sed sunt positiones impossibiles, & possibiles quædã. & hoc, quod est pole, est illud, quod necessario sequitur ex istis propõnibus, quas posuit hic, s. potẽtiam p̃cedere actum fm tẽpus: & fm hoc est illud, quod intendit de hac intentione diminutum. et ideo vt demus Alfarabium in suo libro de entibus transmutabilibus nisi enumerare modos, in quibus possibile est motum præcedere motum aliumː & hoc in motore, & in moto, deinde declarasse quis pos'is, & quis impossibilis, & q̃ possibilis est necessarius fm definitionẽ motus. Et fm hoc erit opus Alfarabij quasi complementum ad illud, quod declarauit Ari. hic: licet Arist. fecerit illud, quod fecit Alfarabius, in secundo libro de Generatione. in 16°. n. libro declarauit qualiter est possibile oẽ motum præcedere motum, et qũo est impole. & sic sermo eius in hoc libro est diminutus, & complebitur post. Aut dicamus q̃ Ari. non intendit per hãc declarationem declarare q̃ impossibile est mundũ esse in aliqua hora extra vnum motum, sed declarare quòd mundus impossibile est vt sit extra motum fm genus. & qũo muentur oẽ motum præcedere motum est alia quæstio. Et fm hoc vr quasi intendere cõtradicere sermoni dicentium motũ deficere in aliqua hora, nõ prohare motum esse æternum. Et forte etiam intẽdit per hunc sermonem probare mundum esse semper fm hãc dispõnem, i quo est modo. q̃n, cum posuerimus q̃ ista ordinatio est naturalis, & q̃ impossibile est mundũ habere aliam ordinationem præter istam, s. q̃ oẽs motus reducuntur ad corpus cœleste, & q̃ propinquitas corporis ad qualdam res, & sua remotio à quibusdam est causa, propter quam quædã mouẽtia q̃nq;, & quędam quiescũt q̃nq;, & propter quam oẽm motum sequitur motus, et esdeclaratum q̃ ipossibile est motum desicere in aliqua hora, ergo manifestũ est q̃ mundus semper fuit, & erit in hac dispositione. quũ, si deficeret, non deficeret nisi per quietem, non per mutationem ad aliã formam. Et, cũ impossibile sit ipsum mutari ad aliam formam, aut quiescere, necesse est vt motus corporũ, quæ sunt æterni motus, quæ sunt semper in motu, sint in hac dispositione semp, in præterito, & in futuro. quũ, si quiesceret totum, nihil aliud esset causa quietis eius, nisi quies eorum, quemadmodum causa motꝰ eorum, quæ mouentur q̃nq;, & quietis eorum, quæ quiescunt q̃nq;, nihil aliud est, nisi motus eorum semper in oppunitate, & distantia. Si igit pole esset corpora cœlestia qescere, necesse est ut essent pars alterius mundi, vt essent hic alia corpora, quæ mouerẽtur circulariter, quæ essent causa quietis istorum q̃nq;, & motus istorum q̃nq;. fm hoc ergo possumus intelligere hunc locum. Et quod apparuit mihi post longam perscrutationem est, q̃ ex hoc, quod hic induxit, apparet motum vnum continuum primum æternum esse, cum adiunctũ fuerit hoc, quod declaratum est hic, s. q̃ non est hic motus primus nouus, illi, quod declaratũ est i Septimo, s. q̃, si est necesse vt in motis in loco sit primum motum, & primus motor, q̃ necesse est vt iste primus motor, & istud primum motum semper fuerint in hac dispõne, s. hoc mouere, & hoc moueri. q̃n, si fuerit positũ ipsum incipere mouere in aliqua hora, contingeret vt ipsum præcederet motus prior motu illius, & motum prius moto illius, & motorem priorem eo. & sic hoc, quod fuit positum, quod ipse fuit primus motor, non fuit verum. Et, cum hic fuerit motor, qui semper mouet, tunc erit hic motum, quod semper mouetur, s. q̃ etiam est æternum. Et, si non, contingeret vt ante primum motorem eẽt motor prior illo, s. si posuerimus illud, quod mouetur ab eo, generari, aut transmutari aliquo modo transmutationis, nisi fm motum in loco. &, cũ hic fuit motum æternum, hic est motus æternus. & maxime, cum adiũctum fuerit his duabus propositionibus hoc, quod apparet sensui, q̃ oẽs motus reducũtur ad motum localem, q̃ iste motus est prior eis naturaliter. Et bene potest hoc apparere generaliter, q̃ hic esse trãsmutationem cõtinuam necessario. quũ, cum necesse est hic esse trãsmutationem primam naturaliter, & est impossibile transmutationem primam naturaliter esse in tempore nouam, necesse est hic esse vnam transmutationem cõtinuam: quæ est causa in hoc, quod ante omnem transmutationem est transmutatio.

Ad hęc autem, prius, & posterius quonã modo erunt, tẽpore non existente, aut tempus, non existente motu: Si vero tempus est ipsius motus numerus, aut motus quidam. si quidem tempus semp est, necesse est & motum perpetuum esse. At vero de ipso quidẽ tempore, præter vnum, cõcordes esse videntur oẽs, ingenitum. n. esse dicunt. & propter hoc Democritus monstrat q̃ impole est oia esse facta. tẽpus. n. ✳ ingenitũ eẽ. Plato vero ipsum gñat solus. simul. n. ipsum cum cœlo factum esse: cœlum autem factum esse ait.

Deinde cum hoc, quomodo põt eẽ prius, & posterius. si tempus non sit, & quomodo erit tempus si motus non sit? Si igitur tẽpus est numerus motus, aut alicuius motus. tunc tempus. si fuerit æternum, necesse est vt motus sit æternus. Sed videmus omnes, præter

Quarti exp̃ Auer.

Democ. Plato

* al. ...

Motor, & mota sunt in capʼo ad aliquid.

Ois relatio sequit transmutationem.

Digressio, q̃ querit, vtrus Ari. intendit declarare q̃ motus fm genus ip fuerit.

Prima expõ Alfarabij.

Secũda expõ. & ẽ Themi.

Tertia expõ aliorum.

Vtrum,

vnum conuenire in hoc de tempore. dicunt enim ipsum esse nō generatum, i. non nouū. & per hoc declarat Democritus impossibile omnia esse generata. dixit, quia tempus est non generatum. Plato vero generat ipsum. dicit enim ipsum generari cū cœlo: & ꝙ cœlum est generatum, & nouum.

10 Cum declarauit ꝙ ex definitione motus apparet ꝙ motus est æternus, dicit ꝙ hoc idem etiam apparet in tempore. oē. n. generatum, necesse est vt suum non esse præcedat ipsum. Et quō pōt aliquis intelligere prius, et posterius, si tempus nō sit? tempus. n. facit prius, & posterius in rebus, quæ non mouentur: in rebus aūt, quæ mouentur, prius, & posterius existit per se. Et, cum posuit ꝙ prius, & posterius non erit, si tempus non fuerit: & ꝙ nouum non erit, si prius, & posterius non fuerit: sequitur ex hoc ꝙ nouum non erit, si tempus nō fuerit. Et, cum apparuit et ꝙ nouum non erit, nisi tempus sit, & tempus non potest esse, nisi motus sit per hoc, quod declaratum est ꝙ tēpus est numerus motus ſm prius, & posterius, incœpit declarare ꝙ necesse est, si tempus sit æternum, vt motus sit æternus motus, ſ. cuius tempus est numerus, & dixit Si igitur tempus est numerus motus. Et ista consecutio est manifesta ex definitione temporis declarata in Quarto istius libri. & potest declarari ex ipsa natura temporis. est. n. notum per se, ꝙ tempus aut est motus, aut sequitur motū. & dixit aut alicuius motus. quia nō curat in hoc loco, siue tempus sit motus, siue numerus alicuius motus. Et, cum verificauit consecutionem in hoc syllogismo, incœpit inducere opiniones Antiquorū, & dixit Sed videmus oēs, præter vnum, &c. i. & sermo eius in hoc est manifestus per se. & apparet, quia Antiqui percipiebant tempus esse æternum, sed non percipiebant ipsum sequi motū. & ideo dixit Democritus, dando rationem, ꝙ impossibile est vt oia eēnt generata, ex hoc, ꝙ tempus est vna rerum, & nō est generatum. et, si Antiqui percipiebant ꝙ tempus non esset extra motum, credidissent motum esse æternū. Platoni autem accidit contrariū, quod accidit Antiquis. concessit. n. tempus sequi motum coelū: sed non concessit ipsum esse æternum, sed generatum.

Si igitur impossibile est & esse, et intelligere tempus sine ipso nunc: nūc autem est medium quoddam, & principium, & finem habens simul, principium quidem futuri tēporis. finē vero præteriti: necesse est semp esse tempus. vltimum. n. finiti accepti temporis in aliquo ipsorum nunc erit. nihil. n. est accipere in tempore, præter nunc. Quare, qm̄ est & principiū, & finis ipsum nunc, necesse est ipsius vtraq; ex parte semper esse tempus. at vero, si tempus. in infestum est quòd necesse est & motum esse. siquidem tempus passio quædam motus est.

Et etiam, si impossibile est vt sit tēpus, aut vt intelligatur extra instans: & instans est medium, & est principium, & finis, sed principium temporis futuri, & finis temporis præteriti: necesse est vt tempus sit æternum. qm̄, si fuerit acceptū vltimū tempus, post quod non est tempus, necesse est vt sit in aliqua hora. impossibile est enim vt in tempore sit aliquid omnino, nisi instans. Si igitur instās est principium, & finis, necesse est vt etiam ex vtraque parte sit tempus. Si igitur fuerit ex vtraq; parte tempus, manifestū est vt motus sit ēt. tēpus. n. est aliquod accītium motus.

11 Cum declarauit ꝙ necesse est, si tēpus sit, vt sit motus, ſ. motus cuius numerus est tempus, incœpit declarare tempus esse ęternū, & proposuit ad hoc duas propositiones. Quarum vna est ꝙ instans nunc̄ fuenitur, nisi in tempore: Et ꝙ impossibile est tempus esse extra instans. Et causa in hoc est, quia instans facit tempus. & ideo qui non percipit ad minus duo instantia, nō p̄cipit tempus. Et ideo, cum posuit ꝙ impoſe est tēpus esse extra instans, & cum positum est instans, positum est tempus, continuxit huic aliā propositionem, ſ. ꝙ instans est principium futuri, & finis præteriti. & ista propositio est manifesta per se. instās. n. est illud, quod accipit intellectus pro dſtia inter præteritum, et futurum, ſ. prius, & posterius in motu. Et, cum natura instātis est ista, manifestum est ꝙ impoſe est imaginari instans, quod non est finis præteriti, & principiū futuri. Et causa in hoc est, quia nihil inuentur de tempore i actu, nisi instans. & cum hoc impossibile est demonstrari, sicut demonstraſ punctus: quia, cum demonstraſ, trāsit statim. Et nullus potest imaginari instans esse principium futuri absq; eo, ꝙ sit finis tpis p̄teriti, aut finem præteriti absq; eo, quòd sit principium futuri: nisi extimetur tempus existere quasi lineam rectam. & immorari in hoc eii superfluum. Et, cum posuit instans esse principium, & finem, incœpit declarare quō sequit ex hoc, vt tempus sit æternum, & dixit finis. n. temporis vltimi, post quod nō est tempus, cum fuerit acceptus, necesse est vt sit in quibusdam instātibus. n. qm̄ principiū temporis, ante quod aduersarius dicit non esse tempus, necesse est vt sit in instanti: et fiīt finis, postq̄ aduersarius fingit non esse tempus, necesse est vt sit etiam in instanti: & sic necessario ante tempus erit tempus, & post tēpus tempus. D.d. impoſe est. n. &c. i. & necesse est vt extremitas temporis sit in instanti: quia impoſe est inuenire ex tempore aliquid in actu, nisi instans. Et verificatio quæstionis est. qm̄ necesse est, si instans fuerit acceptum, aut demonstraſ in actu, sicut demonstratur punctus, aut nō demonstratur. Si demonstraſ, destruit natura temporis. motus. n. destruetur necio: et, si fuerit impoſe ipsum demonstrari, nisi in motu, necesse est vt ante ipsum sit motus, et post ipsum sit motus. Et, si nō, tunc erit acceptum quiescens, & tūc erit quasi p̄ctus, non instans. Et vide oē, quod diuidit motum, necesse est vt ante ipsum, et post ipsum sit motus. Et cum posuit, ꝙ extremitas tēporis, quod ponitur generari, aut corrūpi, necesse est vt sit in instāti, dixit Si igit instās, &c. ideſt, si igitur extremitas temporis, quod ponitur generatum, & nouum, ſ. ꝙ ante ipsum nō est tempus: & instans est principium temporis futuri, & finis præteriti: necesse est vt ex duobus terminatis ad ipsum cōponat tp̄s, & sic añ ipsum erit tp̄s, et post ipm tēpus. D.d. si igit fuerit. i. si igit ex iſtis duobus terminatis ad ipsum fuerit tēpus, manifestū est, &c. i. & cum declaratum sit ꝙ in duobus terminatis cuiuslibet instātis sit tēpus: & tempus est consequens, & inseparabile à motu: manifestum est ꝙ in duabus partibus cuiuslibet instantis est motus: ergo motus est æternus nēcio. Et forte scitur de hac demonstratione hoc, ꝙ motus æternus est motus diurnus. declaratum est enim in Quarto ꝙ tempus non sequitur primo, & essentialiter, nisi hunc motum.

Eadem autē est ratio et de eo, quod est incorruptibilem eē motum. Vt. n. in eo, quod est

est factum esse motum, accidit quādam esse priorem mutationem prima, sic hic posterio rem vltima. non. n. simul desinet moueri, & esse mobile, vt comburi, & esse combustibile. contingit. n. combustibile esse, quod non comburitur, nec motiuum, & mouens.

Et iste idem sermo dicitur in hoc ꝙ motus non corrumpitur. Qm̄, sicut contingit dicentibus motū generari, vt transmutatio aliqua præcedat primam transmutationem, ita contingit hic, vt aliqua transmutatio sit post vltimam transmutationem. qm̄ aliquid cessare à motu, & cessare ab hoc, ꝙ innatum est moueri, nō sunt insimul, v. g. vt comburatur, & vt sit innatū comburi. qm̄ possibile est vt sit innatum cōburi absq; eo, ꝙ cōburatur. neq; etiam aliquid cessare ab hoc, vt sit innatū mouere, & cessare à mouere erunt insimul.

12 Ideſt, & per illud, ꝙ quod fuit declaratum ꝙ primus motus est æternus, & non generatus, declarabitur ipsum non corrumpi. Qm̄ sicut contingit ex positione eius, ꝙ primus motus sit nouus, vt non sit primus, sed ante ipsum sit transmutatio prior, sīt contingit, si posuerimus ꝙ primus motus corrumpitur, vt post corruptionem primi motus sit motus, manifestum est, si primus motus corrumpitur, ꝙ post ipsum nō erit motus, quemadmodum non erat ante. ergo, si posuerimus ipsum generari, erit ante motus, et, si corrumpi, erit post. D. incœpit declarare quō contingit vt post corruptionē primi motus sit alius motus, & dixit qm̄ cessare aliqd, &c. i. qm̄, si primus motus, quieuerit quiete, in qua ipossibile erit vt illud, quod mouebatur, moueat post, necesse est vt post quietem moti fiat ieo aliqua dispō, quę faciat ipsum non moueri post. & ista dispositio necessario est motus, aut aliquid sequens motum. & sic post primum motum erit motus. quod est impoſe. Et fiīt, si cessauerit primus motor à mouere, continget vt ante ipsum sit alius motor, ꝙ dedu et dispōnem, p̄ quā fuit impossibile vt moueret, postq̄ erat possibile.

Et ipsum autē corruptibile oportebit corruptum esse, cum corrumpitur. & huius corruptiuum rursus posterius. corruptio. n. mutatio quædam est. Si igitur hæc impossibilia sunt, manifestum est ꝙ est perpetuus motus, et nō aliqñ quidem est, aliqñ autem nō. etenim sic dicere figmento magis assimilaſ.

Et etiam necesse est vt corrumpēs corrūpatur, qñ corrumpet, et ꝙ illud, quod corrūpit istud, corrumpatur etiam, postq̄ corrumpit illud. corruptio. n. est aliqua trāsmutatio. Et, cum hoc fuerit impoſe, manifestum est ꝙ motus est æternus, & ꝙ non est quandoq;, & quandoq; non. & ꝙ sermo dicentis hoc magis assimilatur stulto.

13 Cum declarauit ꝙ primus, aut primi motus necesse est vt semper fuerint propter hoc, ꝙ illud, quod mouet illo motu, aut illa, quæ mouētur illis motibus, si motus eorum fuerint nouiſ absq; eo, ꝙ præcederet eos motus, necesse est alterum duorum, aut illud, quod mouet illo motu sit generatum, aut æternum. & manifestū est ꝙ, si fuerit generatum, necesse est vt ante primum motū sit alius motus, & ante illum alius: & cum primus non erit, non erit vltimus. &, si illud, quod mouetur primo motu, fuerit ęternum, & postea generareſ suus motus, posteaq; non fuit, necesse est vt ante primum motum sit motus, & ante primum motorem sit motor. quod est impossibile. Et, cum declarauit hoc, vult declarare ꝙ istam viam, ꝙ impoſe est vt motus vltimus sit, ita, ꝙ post illum nō moueatur aliquid, per illam eandē viam, per quam declarauit vt primꝰ motus sit prior ſm tempus cæteris motibus. Illud. n. quod mouetur hoc motu vltimo, necesse est vt sit aut æternum, aut corruptibile. Si corruptibile habebit corrumpens, & reuertetur quæstio de isto corrumpente, vtrum sit æternum, aut habet corrumpens. si igitur est corruptibile, erit necesse vt sic procedat in infinitum. quod est impoſe. ergo necesse est vt illud, quod mouetur vltimo motu, sit æternum. Si igitur fuerit æternum, & motor illius sit æternus, reuertetur quæstio in eo, qua de causa motor æternus, & motum æternum semper fuerint in hac dispositione, ſ. hoc mouere, & hoc moueri, & postea cessauerunt à motu, postq̄ fuerunt in motu tempore infinito. Ergo illic est necessarium vt ante primum motū, & primam rem motam, & primum motorem sit motus prior, & motor prior, & motum prius. quod est impossibile. Sed tacuit hoc condiuidens vltimū de duobus condiuidentibus, super quę fundauit hanc demonstrationem, cum iam induxerat ipsum in generatione motus. Et, cum compleuit hic in positione eius, ꝙ illud, quod mouetur hoc motu vltimo, est corruptibile, est illud, quod abbreuiabit in positione eius, ꝙ illud, quod mouetur primo motu est generatū, ſ. ꝙ ante generans est generans, & proceditur sic in infinitum. Et ideo compleuit hunc sermonem dicendo Et, cum hoc fuerit impossibile, manifestum est, &c. D.d. Et etiam necesse est vt corrumpēs, &c. i. & si aliquis poluerit ꝙ illud, quod mouetur vltimo motu, est corruptibile, & illud, quod corrumpet ipsum, est corruptibile ab alio corrumpēte, & illud ab alio, procedetur sic in infinitū. quod est impossibile. ergo necesse est vt illud, quod mouetur vltimo motu, sit ęternum. &, cum fuerit motum æternum, & motor æternus, necesse est vt motus illius sit incorruptibilis, sicut fuit ingenerabilis. &, si non, qua de causa cessabit à motu illud, quod semper fuit in motu? & ista expositio est vera.

Similiter autem & dicere ꝙ aptum natura sic est, et hoc oportere putare principiū esse. quod quidem videtur Empedocles dixisse, ꝙ vincere &, mouere in parte amicitiam, & litem inesse rebus ipsis ex necessitate, quiescere vero in medio tempore.

Et sermo dicentium hoc, magis assimilaſ figmento, & similiter eius, qui dixit ꝙ sic debet currere natura rerum, & qui existimauit ꝙ principiū est illud, de quo diximus ipsum esse, secundum ꝙ fecit similitudinem Empedocles de dño amicitiæ, & litis, huius quandoq;, & huius quādoq;, quæ mouent res necessario, & quies existit interim in tempore.

14 Ideſt, & sermo dicentium ꝙ motus non fuit ante, & posteaquam, est similis sermonibus fictis, & fiīt sermo dicentium ꝙ ęs, et transmutatio succedunt sibi in omnibus entibus: & ꝙ natura totius entis mouetur hoc, non quia est aliquid, quod fit causa illius, est sermo fingentium. Et fiīt sermo dicentium sermonem simile n

ter mont

fermoni Empedocles, ꝙ principium, ſm ꝙ eſt neceſſarium ad eſſe, aut principia contraria faciunt alterum contrariorum in aliqua hora, et non facit alterꝫ abſque eo, ꝙ illic non ſit cauſa cogens ipſum ad hoc, quia principium non habet cauſam, eſt ſermo fiſis etiam figmento. Ex iſto ſermone etiã prouenit vt motus ſit ſine motore. Et cum dixit & ꝙ exiſtimauit ꝙ principiũ, &c. & intendit Naturales exiſtimãtes ꝙ primũ principiũ generans entia poſſibile eſt in eo, ſm ꝙ eſt principium ſimile, ſ. ſermoni Empe. qui poſuit principium entium amicitiam, & litem, ſm ſimilitudinem amicitiæ, & litis exiſtentium in hoibus. ſ. quemadmodum amicitia congregat hoies, his autem ſegregat, ita in entibus ſunt etiã duo hiſmodi iſtis, ſ. amicitia naturalis, & odiũ naturale, ita, ꝙ quiꝫ mouet alterum, & quiꝫ reliquũ ad cõtrarium eius, ad id primum mouebat. Et quies eſt in tempore, quod eſt inter has duas actiones cõtrarias, abſqꝫ eo, ꝙ illic ſit cauſa cogens amicitiam agere in vna hora, & litem agere in alia: cum ſint principia neceſſariæ actionis, & eſſentiæ neceſſariæ. Et iſte ſermo eſt etiam ſimilis figmento, ſequitur. n. ex eo vt motus ſit ſine motore.

Anaxago. Nihil inordinatum eſt eorum, quæ natura, & ſm naturam fiũt. ² natura. n. cauſa ordinis eſt omnibus: infinitum autem ad infinitum nullam rationem habet: ordo autem omnis ratio eſt. Infinito aũt tempore quieſcere, poſtea motum eſſe aliqñ, huius autem nullam eſſe diam quare nũc potius q̃ prius, neque rurſus aliquẽ ordinem hre non amplius naturę eſt opus, aut enim ſimplr ſe hre oportet id, quod natura eſt, & non aliqñ quidem ſic, aliqñ vero aliter: (vt ignis ſurſum natura fertur, & non aliqñ quidem, aliqñ vero nõ:) aut rationem habere quod nõ limplr. Quare melius eſt, vt Empedocles, & ſi quis alius dixit, ſic ſe habere, in parte vniuerſum quieſcere, ac rurſus moueri. ordinẽ. n. iam quendam habet quod tale eſt. Sed & hoc dicẽtem oportet non affirmare ſolum, ſed & cauſam ipſius dicere, & nõ ponere, neqꝫ cenſere vllam ſententiam irrationabilem, ſed aut inductionem, aut demonſtrationem afferre. hæc enim, quę ſuppoſita ſunt, cauſę nõ ſunt. neqꝫ hoc erat litis, vel amicitiæ eſſe, ſed huius quidẽ congregare, illius vero diſgregare. Si vero inſuper determinetur ipſum in parte, dicendũ eſt in quibus ſic: vt ꝙ eſt aliquid, quod congregat homines, ſ. amicitia, & fugiũt inimici abinuicem. hoc. n. ſupponitur et in toto eſſe. videtur. n. in quibuſdam ſic eſſe. hoc aũt & per æqualia tempora indiget aliqua ratione. Omnino autem exiſtimare principium eſſe hoc ſufficiẽs, ꝙ ſemper aut eſt ſic, aut ſit, non recte eſt opinari: ad quod Democritus reducit de natura cauſas, ꝙ ſic et prius fiebat: ipſius autem ſemper nõ vult principiũ quærere, dicens in quibuſdam recte, in omnibus autem nõ recte. etenim triangulus hẽt duobus rectis ſemper angulos æquales. ſed tamẽ eſt quædam perpetuitatis huius altera cauſa. principiorum tamẽ, quæ perpetua ſunt, non eſt altera cauſa. Quod igitur nullum tẽpus aut erat, aut erit, quando motus non erat, aut non erit, tot dicta ſint.

Principiorũ, quæ ꝑpetua ſunt, non eſt altera cauſa.

Et forte etiam illi, qui ponunt principium vnum, ſicut Anaxagoras, ratiocinantur tali ratione. Sed nihil omnino naturale, aut curens curſu naturali eſt ſine ordine. natura. n. eſt cauſa ordinis in omni, in quo eſt. & non eſt de actione naturæ aliquo modo vt omnia ſint quieſcentia tempore infinito, & poſt moueantur quiꝫ. Et nulla dria eſt in hoc omnino, faciens ꝙ motus ſit magis nunc, q̃ ante. & nullus ordo erit in hoc aliquo modo. quod enim currit ſm naturã aut erit ſimplex ita, ꝙ nõ ſit qñq; tale, & qñq; tale. v.g. quod ignis aſcendit ſuperius naturaliter, abſqꝫ eo, quod qñq; eſt aſcendens, & qñq; non: aut, ſi non fuerit temper vnius modi, conſeruabit aliquam proportionem. Et ideo ſermo Empedoclis eſt melior, ſ. ꝙ totum quieſcit qñq;, deinde mouetur. iſte. n. ſermo facit aliquem ordinem. Sed deberet dicens hunc ſermonem non eſſe contentus in dicendo illũ narratione tm̃, ſed deberet dicere cauſam eius, & non deberet aliquid ponere ſine aliqua ratione, ſed aut inductione, aut demonſtratione illud affirmare. iſta. n. poſita non ſunt cauſæ. nec iſtę etiam, ſed aliæ res ſunt per amiciam, aut per litem, & illa congregat, & iſta ſegregat. Et, ſi hæc duo ſint determinata in aliquibus duobus diuerſis, oportet dicere illa duo, quæ ſunt: ſicut eſt determinatũ in hominibus, ꝙ illud, qd' congregat eos eſt amor, et ꝙ inimici ſunt illi, qui fugiũt ſe adinuicem. ponit. n. ꝙ in toto etiam eſt talis curſus. et dicunt qm̃ hoc exiſtit in quibuſdam rebus. ſed hoc exiſtere in temporibus equalibus etiam indiget ratione verificãte illud. Et vl' exiſtimare ꝙ principiũ ſufficiens in hoc eſt, ꝙ ſemper talis eſt curſus, et ꝙ ſemper talis erit, non eſt rectũ. et hoc eſt illud, ad quod reddit Democritus cauſas, in natura, ſ. ꝙ primus fuit, et non finxit: & non oportet quærere qualiter ſemper fuit principium. & hoc iudicium in quibuſdam rebus non eſt verum. triãgulus enim ſemper habet angulos æquales duobus rectis, ſed principium eſt ad hanc rẽ ęternam. principia vero non habẽt alias cauſas, & ſunt ęterna. Hoc igit̃ ſit dictũ in hoc, ꝙ nõ erat, aut erit tps, cũ mot⁹ nõ erat, aut nõ erit.

Anaxago.

Empedocl.

Democritus

Cum deſtruxit ſermonem dicẽtium ꝙ motus incœpit, poſtq̃ non fuit oĩno, & corrumpetur corruptione, poſtq̃ non erit motus omnino, & ſermonem dicentiũ & ipſum

& ipſum quieſcere qñq;, & qñq; moueri, & dixit ꝙ ratiocinatio illius in hoc non eſt ratiocinatio, ſ. hoc, quod dixit, ꝙ non eſt quærendum de principio, quare facit hoc in aliqua hora, & non facit hoc in alia, quia quare eſt, eſt quærere cauſam, & principium non habet cãm, quia eſt neceſſarium, dicit Et forte etiam illi, qui ponũt principium vnum, &c. i. & forte illi, qui dicunt vnum principium eſſe, & ꝙ ſemper fuit quieſcens, & deinde incœpit mouere, rõcinantur etiam ex hoc per rationẽ Empedo. & eſt, ꝙ in principio non eſt quærendũ quare, quia eſt neũm in eſſe. Et, cum d. ꝙ ratio Anaxa. eſt quoquo modo liſis ſermoni Empedoclis, ſed debilior, incœpit declarare debilitatem ſermonis Anaxag. & dixit Sed nihil oĩno, &c. & intẽdit per ordinem, vt curſus eius ſit vnius modi, aut modorum diuerſorum in temporibus determinatis, et ꝙ illud, quod eſt vnius modi ſit per vnam cauſam, & illud, quod eſt modis diuerſis in tẽporibus diuerſis ſit per diuerſas cauſas, quæ reũertuntur etiam in ſe circulariter. D.d. & natura eſt cauſa ordinis. & ita eſt rõcinatio, ꝙ res naturales non ſunt extra ordinem. illud. n. quod eſt cauſa ordinis, eſt dignius ordine, niſi raro ſit extra ordinem cauſabiter. D.d. & non eſt de actione naturæ, &c. i. ꝙ in his duobus ſermonibus ſunt duo contraria communia fundamẽtis naturalibus, quorum vnũ eſt vt aliquid ſit poſſe tempore infinito in præterito, & poſt exiſtat in eſſe. Res. n. quieſcentes tempore infinito aut hnt naturam vt moueantur, aut non. Si igitur habent naturã vt moueantur, qñ quie cunt, violente quieſcunt. ſi vero habent naturam vt quieſcant, qñ mouenti, motus eſt violentus. & motus violentus, & tempus motus violenti impoſſe eſt vt ſit matus q̃ tẽpus naturale, nedum ꝙ ſit tempore infinito. potentia. n. illius, in quo eſt potẽtia, exit in tempore infinito vicibus infinitis nẽcio. Aliud aũt, quod eſt etiam extra naturam, in hac opinione, eſt ponere motum, & motorem exiſtẽtia tempore infinito, & motorem nõ mouere, & motum non moueri, & poſt incipere in motu ſ. aliqua hora abſq; eo, ꝙ illic fuit cauſa, per quam moueret in illa hora, & non prius. Et iſta poſitio eſt ſimilis poſitioni, quam ponunt Loquentes noſtræ legis. Sed quia ponunt motorẽ mouere voluntarie, ideo vĩ magis ſuſtentari q̃ qui ponit ipſum mouere naturaliter. Naturalia. n. vĩ habere ordinem terminatum, ſ. currere eodẽ modo, aut ſemper, aut frequentius. Iila aũt, quoꝝ principium eſt voluntas, vĩr diuerſificari, & nõ ſequi eundem modum actus. Sed, ſicut diximus ꝙ volens mouetur, poſtq̃ non mouebatur, aut mouet, poſtq̃ non mouebat: neceſſe eſt tũc aliquam proportionem fieri inter ipſum & motum, quæ ante non erat. & ſi non, non magis moueret in hoc tẽpore poſito q̃ in alio. & ſi non, non eſſet aliud, ſicut dicimus, niſi præſentia temporis. Imaginan. n. tẽpus eſt tranſmutatio ſequens tranſmutationem, ſ. imaginari præſentiam illius. Et nos dicimus ꝙ voluntas, quia quærit actionem voluntariam, quęrendum eſt quemadmodum impoſſe eſt vt voluntas noua dependeat de actione antiqua, & voluntas antiqua dependeat de actione noua. Et nos dicimus ꝙ apparet, & apparebit impoſſe eſſe, vt actio noua fiat per voluntatem antiquã, niſi ſit actio antiqua media. Voluntas. n. non poſtponit facere quod intendit, niſi propter exiſtentiam alicuius intentionis in re intenta, quæ non erat in tempore voluntatis. & ſi non, eſſet neceſſe vt illud, quod eſt voluntatum, eſſet cum voluntate. Cum igitur poſuerimus voluntatem eſſe, in qua * poſſibile poſtponi voluntatum, hoc erit propter exiſtentiam alicuius, quod nondum erat, ſ. propter defectum alicuius cauſę, aut alicuius diſpoſitionis, neqꝫ erit tempus, neqꝫ aliud, cum iam poſuimus ꝙ iſta voluntas eſt primus motuũ, manifeſtum eſt ꝙ tunc voluntatum debet eſſe cum ea. Si igitur poſuerimus ipſam eſſe antiquam, voluntatũ erit antiquum. In quo igitur iſtorum duoꝝ fundamentoꝝ poſſunt aliquid negare Loquentes? Fundamentũ autem dicens ꝙ voluntatum non poſſe ponitur tẽpore voluntati, niſi propter hoc, ꝙ aliquid deficit in voũtate, & eſt ſaltem præſentia temporis, impoſſibile eſt vt negetur ab hoĩe per ſuam intrinſecam rõnem: ſed, ſi negetur, erit ꝙ extrinſecam. Secundum aũ fundamẽtum, quod eſt ꝙ ante illam volũtatẽ, ſm ꝙ eſt prima, nõ eſt tranſmutatio, conceditur ab aduerſarijs, ſ. à Loquentibus. Si igitur fuerit dictum, ꝙ iſtud eſt iudicium voluntatis nouæ in antiqua, aut poſtponi poteſt ſine cauſa, dicemus interrogando, non conceditis ꝙ præſentia temporis eſt cauſa in eſſendo voluntatum. ergo hic eſt cauſa? Si igitur dixerint ꝙ tempus etiam mouent ex illa antiqua voluntate, reuertetur quæſtio ſuper illos in factura illius temporis. Tempus, quod fit, poſtq̃ non fuit, indiget tempore, in quo fiat, & per quod approprietur ſua tactio, & determinet. &, ſi non, eſſet temp. & hoc manifeſtum eſt per ſe. Et, ſi fuerit dictum quõ poſſet inueniri noua actio ſm hanc opinionem ab antiqua voluntate, dicemus mediante motu antiquo à voluntate antiqua. iſtud, n. motum approximabit ab eam, & diſtabit ab aliquo: et ſic erit cauſa quietis, & motus aliquorum, cum hoc, ꝙ eſt æternum. Et ita, ſi tunc hic voluntas antiqua, quæ antecedit voluntatem nouum ſine mediatione motus, neceſſe eſt vt etiam voluntatum non poſtponatur ab ea, donec deſinat in infinitum, & hoc eſſentialiter, & non accidentaliter. qm̃ qui ponit voluntatum nouum inueniri à voluntate antiqua mediante motu, non contingit ex vt voluntas præcedat voluntatum tempore infinito, niſi per accidens, & hoc manifeſtum eſt exercitatibus in cognitione eius, quod eſt eſſentialiter, & eius, quod eſt accidentaliter. Et ſi in hac propoſitione nõ diſtinguatur illud, quod eſt eſſentialiter ab eo, quod eſt accidẽtaliter, erit ſophiſtica. Et ex hoc habuerunt Loquentes noſtræ legis pro impoſſibili, ꝙ i eodem ſubiecto ſuccedant ſibi tacta infinita. Fingunt. n. ꝙ, ſi generatum fuerit in eo, cõtingit ipſum nõ eſſe, niſi præcedat ipſum tacta infinita & dicũt ꝙ eſt impoſſibile. Nos autem dicimus ꝙ eſt impoſſibile eſſentialiter, non accidentaliter, ſ. ꝙ cum aliquod agens facit, cuius eſſe non habet mutuum, contingit ꝙ actiones eius non habeant mutuũ, vnde accidet vt ante quamlibet actionem eius ſit actio, & ante quãlibet actionem eius ſint actiones infinitæ, ſed ꝑ accidens, non ꝙ quædam ſunt neceſſariæ in eſſe quorundam, quũ ſine eis eſſet, contingeret vt non inueniretur ex eis aliquid, niſi poſt * deſitionem infinitorum, quod eſt impoſſibile. Cum igitur Loquentes acceperunt loco eius, quod eſt ꝑaccidens, illud, quod eſt eſſentialiter, dixerunt impoſſibile eſſe tacta non habere primum: & eſt poſſibile per accidens immo eſt neceſſarium ex hoc, ꝙ ponitur agens, cuius eſſe non habet primum: ſed eſt impoſſibile eſſentialiter, vt actiones infinitæ ſint neceſſariæ in eſſe nouã actionem. Et iam Ariſto. dixit hoc aperte in Quinto phiſicorum libri, cum fuit perlecturus verum motus habeat motum, & generatio generationem. & ſimiliter in tercio libro de Generatione, cum perlecturus eſt de ſimilitate elementorum. Et verificatio ſermonis magiſtri volentis eſt, ꝙ agens, & mouens vlt eſt illud, ex quo prouenit mouere, & actio prouenies ex eo dr motus, & motus, quod eſt huiuſmodi, eſt duobus modis, motus, qui mouet ab eo, ꝙ præcedat ipſum appetitus, aut voluntas, aut deiderium, aut quicunque voluntas appellare. & hoc mouere dr naturale & mouens, a quo præcedit appetitus, & voluntas ad mouendum ex dicto voluntatis. Et eſt manifeſtum ꝙ iſta mouens

Principiorũ, quæ ꝑpetua ſunt, non eſt altera cauſa.

Illud, ꝙd ẽ cãordis, eſt dignius ordie.

Impoſſibile eſt motꝰ vto ſ. ꝙs mat⁹ eſſe, q̃ tẽpus ſ. naturale, &c. Pro hoc vide. 1. cæ. com. 15.

Digreſſio.

Contra Saracenos ponẽtes motorẽ, & motũ tpe infinito, & nõ mouere.

Rones Auer. ꝙb⁹ pro & contra Gbrielis, & Saracenos, ꝙ a tẽpore in tẽpus nõ pot eſſe actio, ꝙ ante.

* a. l. deſitionem.

Nullus p rõnem ſuũ intẽdit negare ſi ꝙ voluntas poſtponatur voluntati, niſi ꝓpter defectum alicuius voliti.

Remouet ra tiõẽm. one.

Dubium

Soluto

Voluntatem

mouetur primo à volitato, aut ex imaginatione illius, aut ex præsentia illius. & iste motus dr̃ appetitus. Omnis igitur motor, á quo præcedit appetitus ad mouere, est motor vno modo, & mouens alio modo. Et, cum hoc sit positum, dicamus ꝙ ois voluntatis nouæ mouere, quod sequitur ipsam á volente, est nouũ necessario. & ois volũtatis antiquę mouere, quod sequitur ipsam á volẽte, est antiquum nec̃o. Qm̃, si fuerit nouum, necesse est vt illud mouere præcedat appetitus ad ipsum infinitus. quare igitur iste appetitus fuit causa motionis in aliqua hora, & nõ in alia, cum sit eiusdem dispositionis? Necesse est igit̃ vt ab hoc appetitu non prouenиat mouere oino, aut vt prouenиat ab eo semper, aut vt sit illic appetitus nouus, qui est causa nouitatis motionis volentis ad voluntatum nouum. Et hoc contingit necessario ex hac positione, ꝙ motus voluntatis a volente sequitur appetitum, & voluntatem volentis. Sig̃ę necesse fuerit hoc esse mororem antiquum, vel voluntatem antiquam, necesse est vt appetitus eius sit antiquus, & suũ mouere sit antiquũ, & suum voluntatum sit antiquũ, sine principio, & sine fine. qm̃, si voluntatũ desierit, desinet voluntas, & si desinet voluntas, desinet appetitus. quod non potest esse in volẽte antiquo, & voluntate antiqua. Et vlr demonstratio Arist. est vlris of motori, qui ponitur primus, siue fuerit positus per appetitũ, siue non, ſ. ꝙ impossibile est vt agat in aliqua hora, & nõ in alia. quia tunc erit illic motor prior ipso. Et ꝙ dicunt Loquentes ꝙ voluntatum nouũ nõ ponitur à voluntate antiqua, nisi quia volũtas antiqua pendet cum eo ſ hora terminata. Qm̃, si appetitus, qui facit mouere non pendet cum eo, nisi in hora terminata, necesse est vt apud præsentiã illius temporis sequatur ꝙ mouere volentis sequatur appetitum voluntatis. Appetitus igitur, qui facit mouere, est nouus cum nouitate temporis: & ille mouere, & non est appetitus antiquus. Aut dicamus ꝙ per appetitum non fuit factũ mouere oino, sed ex voluntate, ſ. ex se: aut fuit factũ ex mouere antiquo, sed non operabatur in motu propter dete ſtum eius, quod necessarium est in motu. &, cum illud fuit prætens̃ posit, ſ. tempus, tunc aget mouens, & mouebitur motum. Hoc igitur mouere non sequit̃ voluntatem in illo tempore, indiget igit̃ motore priore ipso, qui facit illud, quod est necessariũ in factura voluntatis. Et quærendum est in nouitate illius rei necessariæ eandem quæstionem, vtrum fit, ſ. ab agente volente, aut non volente. & reuertetur confectio impossibilis a principio. Et totum hoc est manifestum exercitato in huiusmodi demonstrationibus, et sano capite, & nõ impedito a termonibus sophisticę præcedentibus positis, vt sunt opiniones mundanæ. D.d. & non est de actione naturę, &c.t. & nõ est natura innata facere quęscere res naturales, in quibus est, tempore infinito, & post mouebuntur sine aliqua causa noua, quæ facit eas mouerι tunc magis, q̃m in alio tempore. Et hoc intendebat, cum dixit Et nulla dr̃ia est in hoc oino, &c.t. dicens hunc sermonem nullam dr̃iam dat in entibus i dispositione quietis, & motus, sed in eadem dispositione sunt apud quietẽ, & apud motum. quod est valde inopinabile. Et hoc, quod dixit manifestum est de definitione naturæ. Dictum est, n. naturam esse principium motus, & quietis. necesse est igitur aut ipsam agere in alterum contrariorum continue, ſ. in motu aut quiete, aut agat vtrum ꝙ non continue, ſ. quietem q̃ndꝙ, & motum q̃ndꝙ continuatio. n. in successione istarum duarũ actionum est ordinatio & cursus in eadem dispositione. Et hoc intendebat, cum d. aut erit simplex, &c.t. ꝙ natura innata est alterι in duorum, ſ. aut vt actio eius erit simplex & vna, ſ. ꝙ facit alterum contrariorũ tm̃: et hoc intendebat per simplex: aut faciet duo contraria

Moues du pluetur.

De appetitu vide.t. Phy. c. 81.

Obiectio loquentium.

Solutio.

Documentũ

Exp̃s alterius partis textus.

succeſſiue. Et intendebat declarare per hoc ꝙ sermo dicentium ꝙ oia erant quiescentia tempore infinito, deinde mouebantur, est sermo nõ naturalis. hoc. n. nõ vr̃ esse de actione naturę. necesse est. n. ſ actionibus naturæ esse continuationem, & æternitatem, aut in agendo alterum cõtrariorum tm̃, v.g. vt motus ignis ad superius semper, & terræ ad inferius, aut in agendo duo contraria succeſſiue, sicut hoc, quod inuenitur de generatione, & corruptione consequentibus motum solis, et alijs contrarijs sequentibus istum motum. Et, quia Empedocles dicebat mundum generari q̃ndꝙ, & corrumpi q̃ndꝙ ſm continuationem, d. ꝙ sermo illius magis participat sermonibus naturalibus. D.d. iste enim sermo, &c.t. qui enim d. istum sermonem de mundo, ſ. ipsum moueri q̃ndꝙ, & quiescere q̃ndꝙ, ſ. in tẽporibus determinatis, facit naturam habere aliquem ordinem, inquantum agit illud, quod agit continue, licet mutet̃ de cõtrario in cõtrarium. Et dixit aliquem ordinem, quia ordo completus est agere alterum contrariorum continue. Et, cum dixit ꝙ iste sermo magis cõicat cũ sermonibus naturalibus d. post hoc in quo ægredr̃ ab eis, & dixit Sed deberet dicens hunc sermonem, &c.t. sed dicens hunc sermonem deberet dicere aliq̃ rõnem, per quam affirmaret ipsum, & aliq̃s causam, per quam esset. dicens. n. hoc deberet dare duo, ſ. demõstrationẽ quia, aut pp quid, aut vtrũq̃. Et hoc intr̃debar, cum d. sed deberet dicere cãm, &c. et oportet, sicut dixit, dicentẽ aliquẽ sermonẽ affirmare tm̃, aut p demr̃ationẽ, aut p inductionẽ, non ponere ipsum sine aliq̃ rõne. Et p hoc, quod d. nõ ponere aliqd. possumus itelligere, & nõ ponere ipsam opinionẽ, & põt intelligi & cã opinionis. Empedocles. n. cũ posuit opinionẽ suã i hac intẽtione, ponere ẽt debuit cãm opinionis. D.d. ista. n. posita non sunt causę. & intr̃dit illud, quod posuit Anaxago. cum dixit & intelligentia cœpit distinguere mixtum, positq̃ non distinxerat ipsum tempore infinito. et ꝙ posuit etiam Empedocles de amicitia, & lite nõ sunt primæ causæ: istę. n. indigent causis. Et, quia causa, quam Emped. dedit in hoc, non est vera, nec põt euadere ab obiectionibus, d. nec iste, etc.t. nec Empe. etiã dedit causam veram in hoc, ꝙ mundus quiescit q̃ndꝙ, & mouetur q̃ndꝙ, cum dixit & causa istoꝝ duorũ motuum contrariorũ in mundo, ſ. in congregatione, & segregatione partiũ est lis, & amicitia, ſ. ꝙ amicitia congregat multa, & facit ea vnum, et lis segregat vnum, et facit ipsum multa. Et, cum dixit ꝙ Empedo. nihil induxit in hanc causam, icœpit dare corruptionem istius causæ: & dixit Et, si hæc duo, &c.t. &, si hæc duo contraria sunt determinata in se, necesse est vt illa duo, in quibus existunt ex rebus naturalibus sint determinata in se: cum impossibile est vt contraria sint in eodem. Quapropter oportet dicentem hunc sermonem determinare illa, in quibus existit lis, & distinguere ea, in qbus existit amicitia, sicut distinguit hoc in hoibus, & vocare deberet modum entium, i quibus est amicitia, amicos, & i quibus est lis, inimicos. Sed hoc nõ potuit facere Empedocles in entibus, ſ. distinguere in eis istos duos modos. deide, si distingueret, nõ posset dare cãm in hoc, ꝙ mundus totus congregatur q̃ndꝙ, et segregat q̃ndꝙ, nisi ita ꝙ inimici reuertentur amici, & amici inimici. quod igitur fingit falsum est, & extra naturã. Et intendebat per hoc, ꝙ sermo eius, cũ hoc, quod est ornatus, nõ bene sequitur similitudinem, quam deberet sequi. his. n. et amicitia non inuenitur, nisi in aãlibus, et præcipue rõnalibus, non in eis, quę nõ sunt aãlia. Empedo. igitur assimilauit irrõnalia rationalibus, & iudicauit ea eodem modo, & fecit plus, quod non sequitur similitudinem in oĩbus accidentibus suis. sermo igitur eius, cum hoc ꝙ est ornatus, non est perfecte ornatus.

D.d.

Documenti.

Cõpletus ordo est agere alterum contrariorũ continue.

Lis, & amicitia nõ inueniũtur nisi in aãlibus, & in parte rõnali hoiũ, & in animatis.

D.d. ponit enim, &c. ista est narratio rationis Emped. d. enim qa lis, & amicitia i quibusdam rebus segregat, & congregat, necesse est, vt talis sit cursus in oĩbus rebus. natura. n. partis, & totius est eadem. & manifestũ est ꝙ iste sermo est rhetoricus. Et, cum dedit rationẽ eius, incœpit dicere ꝙ deberet dare ex causis conceden do hanc opinionẽ, & hanc rõnem, & dixit sed hoc esse in temporibus ęqualibus, etc.t. sed hoc, ꝙ posuit, ꝙ isti duo motus contrarij sunt in tempore æquali, aut ꝙ tẽpus motus est æquale tempori quietis, idiget etiam ratione alia ab ista. Et dixit hoc, quia res, in quibus existit amicitia, & lis, ſ. res aĩatę, non inueniuntur agere in temporibus æqualibus, ita, ꝙ oẽs hoies sint aliquo tẽpore amici, et in alio tempore inimici, ita, ꝙ tẽpora inimicitiæ sint æqualia temporibus amicitiæ. hoc. n. totũ non inuenit in suo exemplo, et ideo deberet dare aliam rõnem, aut alias rationes ab illis, quas accepit ab hominibus. Et, cum dixit hoc, ꝙ diminuebat̃ et in ipsa positione, dixit Et vlr existimare, &c. t. & vlr existimare ꝙ principium sufficiens in hoc est dicere, ꝙ natura eius est, quæ dat agere res contrarias, non est sermo rectus: nec hoc, quod datur in hoc, sufficit in causa istius positionis. D.d. & hoc est illud, ad quod fecit redire causas in natura, &c.t. & hoc, quod dixit Emped. in principio, cum quæsitum fuit ab eo, qũo agit res cõtrarias, illud idem dixit Democritus in cõtrarietate existente in rebus naturalibus, ſ. ꝙ accidit quęrere cãm in actione primi principij. Et hoc intendebat, cum dixit, ſ. ꝙ aãs etiam est tale. t. quia in causa præcedenti non dicit plus in hoc, ſ. ꝙ agit contraria, nisi hoc, ꝙ talẽ habet naturam. D.d. & non oportet quærere, &c. t. & non oportet quærere cãm actiõis eius, cuius eẽ est nectum. Cãm. n. non debet quæri, nisi in eo cuius esse nõ est necessarium. t. ꝙ nõ oportet q̃rere cãm actionis entis nec̃ij. Et induxit Antiquos ad hoc, qa ponebãt principiũ mundi esse æternum, & mundum esse nouum. Vnde, cum quærebatur ab eis, quare inueniebatur mundus ab eo in tali tempore, & non in alio, cogebantur dicere illud prædictum, ſ. ꝙ non oportet quærere in æterno, quare. Et non est, sicut existimauerũt. verũtamen oportet vt nõ detur causa in actione principij, qñ actio eius fuerit æterna. si aũt actio eius fuerit noua, oportet vt habeat principium in illa actione. Et, cum narrauit sermonẽ Demo. in hoc, incœpit notificare ꝙ iste sermo non est verus, & dixit & illud iudiciũ in quibusdam rebus nõ est verum, &c.t. & sermo Demo. & sequẽtium eius, ꝙ res necessariæ non debent habere causas, est verus in quibusdam rebus, falsus in quibusdam. triangulum. n. habere angulos æquales duobus rectis est necessariũ, tñ habet causam. res vero necessariæ, q̃ sunt principia, non habent causam. et, si nõ, tunc principium haberet principium, & procederet hoc in infinitum. Et intendebat declarare ꝙ multa necessaria habẽt causas: & ꝙ principia æterna, quorum actiones ponuntur nouæ, sicut actiones principiorꝝ non æternorꝝ, sunt digniora vt habeant principia: & sic primum principiũ reuertit̃ non primũ. Et ideo Antiqui dubitabant, vtrum ꝑn̄ corruptibilium sint corruptibilia, aut æterna. &, cum ponebant illa corruptibilia, sequebatur ipsa non esse principia: &, cum ponebant ea esse ęterna, sequebatur oĩa esse æterna: & ideo cogebant dicere illa vana. Cũ autem perscrutatus est ſm cursum naturalem de istis rebus, vidit hoc esse ens medium iter æternum, & generabile, & corruptibile: & ꝙ quodam modo est ęternum, & alio modo generabile, & nouũ: & est corpus, quod mouetur circulariter, quod est generabile, & corruptibile quantum ad vbi, & manens quantũ ad substantiam. & sic dissoluebatur ab eo hęc quęstio, ponendo hunc motum. & sunt possibile vt generabile nouum mediante æterno sit causa rerum generabilium. D.d. hoc igitur sit dictum in hoc, &c.t. iste igitur sermo sit sufficiẽs in hoc, quod declaratum fuit hic, ſ. ꝙ siue non fuerit motor, qui moueat in actu, aut fuerit illic motor, sed non est motus, ꝙ necesse est vt non sit illic tempus oĩno. &, cum non fuerit tempus, non erit ens nouũ oino, motus. n. necessarius est i essendo rẽpus. et iste hoc, quod dixit in tpe, apparet in loco. & ideo nullũ põt generare tp̃s, & locũ. &, si esset, esset valde inuerecundũ.

Quę sequat hoc vide. 8. Phy. co. 8. t. 10 vbi ꝙ nouũ est ens prius, & posterius.

Caput Secundum. Soluit rationum apparentiam, motum non esse construentium.

COntraria autem his non difficile est soluere. Videbitur autem ex hisce consyderantibus contingere maxime motum esse aliqñ, cum non esset omnino. Primo quidẽ, quia nulla perpetua mutatio est. mutatio. n. omnis apta natura est esse ex quodã in quod dam. quare necesse est omnis mutationis terminum esse contraria, in quibus fit. in infinitum autem moueri nihil.

Et non est difficile dissoluere illud, ꝙ quod contradicitur huic. Illa autem, ex quibus existimatur, cum cõsyderatum fuerit de motu, possibile esse ꝙ motus sit qñq; ita, ꝙ ante nõ fuit omnino, sunt ista prima. Quia non erit transmutatio æterna omnino. omnis. n. trãsmutatio est ex aliquo in aliquid. & ideo necesse est vt duo contraria, in quibus est trãsmutatio, sint fines cuiuslibet transmutationis: & nihil mouetur sine fine.

16

Cum compleuit declarare hic esse motum vnũ æternum, vult etiã inducere dubitationes, quæ possunt inducι super hũc sermonem. Et quæstio sic componitur. Ois transmutatio est ex aliquo contrario in aliud contrariũ. et, si non, tunc motus esset otiosus, et supfluus. ſ. si illud, ex quo est motus, est idem, cum eo, ad quod est motus: & contraria sunt finita: & quod est inter ea est finitum: ergo &. oé, quod est in finito, est finitum: ergo omnis motus est finitus. D.d. ois enim trasmutatio est ex aliquo in aliquid. t. ex contrario in contrarium. D.d. & ideo est necesse, &c.t. qñ, cum posuerimus ꝙ motus est ex contrario in contrariũ, necesse erit vt cõtraria sint fines transmutationis. D.d. & nihil mouetur sine fine. t. &, cum posuerimus ꝙ oẽ motum mouetur in contraria, continget ꝙ nihil moueꝛ sine fine. qm̃, si mouetur ad infinitum, mouetur ad non cõtraria: sed positum est ꝙ oẽ motum mouetur ad contrarium: est ergo hoc inconueniens. Et forte intelligit ꝑ hoc, quod dixit, & nihil mouetur sine fine, hoc, ꝙ, si aliquid esset tale, tunc motus eius esset superfluus, & otiosus, & etiã hæc quasi alia ratio ab ea, in qua fuit dictum, ꝙ oẽ motum mouetur inter cõtraria. Et forte ista ratio est sufficientior prima in motu locali. [a] contrarietas. n. naturalis in loco non est nota per se. & ideo, cum voluit Arist. [b] declarare in vltimo Sexti, ꝙ ois motus rectus est finitus, vsus est loco à contrarijs, præterq̃ in declaratione motus localis. Et vsus est etiam i declaratione motus localis alio modo, ſ. ꝙ illud, quod ſpossibile est vt fit, impossibile est vt incipiat fieri.

Pria expõ.

Scda expõ.

Tertia expõ, hoc loco [illegible]

Amplius videmus ꝙ possibile est id moueri, quod neq; mouetur, neq; habet in ipso vllum motũ: vt inanimatus. quorũ neq;

pars

pars vlla, neque totum mouetur, sed quiescens mouetur aliqñ. oportebat aũt aut semper moueri, aut nunq̃, si non fit, cũ non esset. Multo autẽ magis quod tale est in animatis manifestum est. cum. n. in nobis nullus insit motus aliqñ, sed quiescamus, mouemur tñ aliquãdo, et fit aliqñ in nobis ex nobisipsis principium motus, & si nihil extrinsecus moueat. hoc. n. in inanimatis similiter non videmus, sed semper mouet ipsa aliquid aliud eorum, quæ sunt extra: animal aũt ipsum dicimus seipsum mouere. quare, si quiescit aliqñ penitus, in immobili motus vtiq; fiet à seipso, & non ab externo. Si autem in animali hoc possibile est fieri, quid prohibet idem hoc accidere & in vniuerso? si. n. in paruo mundo fit, et in magno, &, si in mundo, & in infinito: si cõtingit quidẽ moueri infinitũ totũ, & quiescere.

Et etiam videmus ꝙ possibile est, vt moueatur illud, quod nõ est motum, neq; in eo est motus omnino, v. g. in non animatis. videmus. n. istas res, ꝙ nec pars rei mouetur, nec totum, sed est quiescẽs, deinde mouetur qñq;. & esset necesse aut vt nõ moueretur in aliqua hora, si motus non sit, postq̃ non fuit, aut moueretur semper. Et hoc magis apparet in hñtibus animas. qñq;. n. sumus quiescentes, & nullus motus existit in nobis omnino, deinde mouebimur, & fiet in nobis ex nobisipsis principium motus, licet nullũ extrinsecum moueat nos. hoc. n. non videtur huiusmodi in vita carẽtibus. sed ista semper mouentur ab aliquo extrinseco alio. vnum autem dicitur mouere se. & ideo, cum qñq; sit quiescẽs complete, necesse est vt fiat in eo, quod mouet, motus ex se, non extrinsecus. Qñ, si hoc possibile est vt fiat i animalibus, quid igitur prohibet vt hoc sit in toto etiam? quoniam, si hoc est in mundo paruo, est etiam in magno. &, si est in mundo, erit etiam in infinito: si sit possibile, vt infinitum moueatur, & quiescat secundum totum.

17 Idest, & etiam videmus quædam, quæ mouentur, postq̃ non mouebantur neq; sm totum, neq; sm partem: sed sm totum, & partes quiescunt, deinde mouentur. D.d. & esset necessarium, &c. i. & esset necessarium, si sit hic motor æternus, & motus æternus, vt nõ esset motus nouus. motus. n. nouus debet habere motorem nouum: immo, & est necessariũ vt omne, quod sentitur quiescere, quiesceret semper: & oẽ, quod sentit moueri, moueretur semper. Et, cũ induxit hanc quæstionem, induxit etiam aliam manifestiorem prima: & est hoc, ꝙ apparet in habentibus animas: quæstio. n. in eis est difficultatis dissolutionis. & dixit Et hoc magis apparet in habentibus animas. i. & hoc. s. eẽ possibile vt motus fiat, postq̃ erat sine motu precedenti, est manifestius in habentibus aias, q̃m in carentibus. Videmus enim semina, & aialia quiescere sine aliquo motu, postq̃ mouebantur, nõ ex motore extrinseco, sed ex se ꝑ principiũ existens in eis, ita, ꝙ existimatur ꝙ per hoc principium, quod est in eis, possunt moueri qñq;, & quiescere sine aliquo extrinseco. Et, cũ dixit ꝙ dubitatio de hoc in rebus aiatis est manifestior, q̃ in rebus inanimatis, dedit causam in hoc, & dixit hoc. n. non vr̃, &c. idest, & habentia aias sunt manifestiora in hoc, quia videmus ea incipere moueri sine aliquo extrinseco mouente, illa aũt non mouenť, nisi qñ mouerit ea aliquod extrinsecum. videmus. n. ꝙ motus, qui fiunt in rebus carentibus aia, ꝙ sunt post motus: in motibus aũt, qui fiunt in habentibus aias, non videmus ꝙ ante ipsos est motus extrinsecus. Et apparet ex hoc, ꝙ quæstio in carentibus aia non ordinatur ex hoc, ꝙ motus eorũ sit à motore æterno, sed quia in quibusdam sentiũtur motus nouꝰ, ablq; eo, ꝙ in eis sentiatur motus extrinsecus. Et vr̃ ꝙ, si hoc est vnum eorum, quod intendit ꝓ hunc sermonem, ꝙ hoc nõ est, nisi de motibus per naturã, s. quæ mouentur per se, per inclinationem, quę est in eis. Sed apparet ex primo sermone ꝙ est quæstio prędicta ex hoc, ꝙ motus eorum fuerit à motore æterno, necesse est. n. ponere motorem æternum esse, & in hoc conueniunt oẽs, sed differunt consyderãtes in hoc, vtrum primus motor possit mouere qñq;, et qñq; nõ, aut est impossibile, sed est necesse vt semper moueat. Et forte Aristo. intendit duos modos quęstionis, & propalauit primum modum, & innuit secundum per hoc, ꝙ dixit, Et hoc apparet magis, &c. apparet. n. ex hoc sermone ꝙ quæstio cõtingens in hoc est eiusdem generis in habentibus aias, & carentibus. sed est manifestior in habẽtibus, s. ꝙ incipiunt moueri sine aliquo motu, q fiat in eis, neq; in toto, neq; in parte. Deinde d. hoc enim non vr̃, &c. i. & hoc magis apparet in hñtibus aias: qa non videmus motum in eis ex extrinseco manifeste, sicut vr̃ in carẽtibus aia. Et hoc apparet magis in carentibus aia, quia ista aut mouentur violente, aut naturaliter: & manifestum est ꝙ motor in eis, quæ mouentur violẽte, est extrinsecus: & nõ accidit in istis quæstio, s. ex modo hoc, s. ex quo accidit in hñtibus aias. In eis autem, quæ mouentur naturaliť, accidit quæstio, si indigẽtia istorũ ad motorem extrinsecum est maior, q̃ indigentia habentium aias. de motis. n. naturaliť apparet ꝙ non mouenť, nisi generentur in locis extraneis, aut patiantur violente quietem, & post recedet violentãs. & vbi motor est generãs in eis, aut auferens violentiã, vt declarabiť post. Et ideo dixit sed ista semp mouenť ab aliquo extrinseco. viuũ autem dicere mouere se. & vtrũq; in rei veritate, vt post declarabitur, indiget motore extrinseco: sed est latentius in habẽtibus animas. Et ista dñr mota ex se, illa aũt non: quia ista existimantur posse moueri, & quiescere ex se. quod nõ inuenitur in eis, quę mouentur naturaliter. Et, cum posuit hanc propositionem, dicentem ꝙ in habentibus animas fit motus sine motu præcedente, dixit possibile est hoc in toto. Deinde induxit similitudinem inter ea, & dixit quoniam si hoc est in mundo, &c. i. quoniam animal, quod mouetur ex se, assimilatur toti in hoc, quòd totũ mouetur ex se, scilicet corpus cœleste. Similitudo enim inter animalia, & corpus cœleste est, quoniam vtrũq; mouetur ex se. & quemadmodum alij motus reducuntur in animali ad primum motorem, qui nõ mouetur, ita est in mundo magno. et ideo dicitur quòd homo est mundus paruus. Et iste sermo est rhetoricus, quãvis iudicium in radice non sit verum, scilicet quòd motus nouus fit in animali sine motu præcedenti: & non dat ꝙ necesse est vt motus nouus sit, sed dat hoc esse possibile. Est igitur quæstio super sermonem prædictum. [a] D.d. &, si est in mundo, &c. & dixit hoc contradicẽdo Antiquis, dicẽtibus mundum generari ex re infinita, sicut plures dicunt in causa materiali sicut Anaxag. in mixto.

Hic dubitat an exponat ꝓpriã ꝓpositionẽ extrinsecum moueri.

Solutio.

a Cur dixit ꝙ primus motor non possit mouere qñq; & qñq; nõ, cum ꝓpositum sit ꝙ semper moueat.

A qbꝰ fiat motus naturalis extorum.

Cur dixit cum ex motis, &c. solutio.

in mixto. Deinde igitur, si est possibile vt finitum moueatur sm totũ, postq̃ non mouebatur oĩno, possibile erit hoc in infinitum, si est possibile vt infinitum recipiat vnum motum in omnibus suis partibus.

Horum igitur id, quod primum dictũ est, non eundem semper, & vnum numero esse motum, qui ad oppositа fit, recte dicitur. hoc enim fortassis necessarium est, si non semper vnum, & eundem esse possibile est vnius, & eiusdem motum. dico autẽ, vt vtrum vnius chordæ vnus, & idẽ sonus sit, an semp alius, ipsa similiter se habente, & mota. Attamen qualitercũq; tandem se habeat, nihil prohibet vnum, & eundem esse aliquem, quo continuus est, atq; perpetuus. manifestum autẽ erit magis ex ijs, quæ posterius.

Dicamus igitur ad hoc, sermo autem, qui primo fuit dictus, s. ꝙ motus ad cõtraria non est semper idẽ in numero, rectus est. dignius est igitur, vt sit necessariũ, si motus eiusdẽ rei non semper est possibile vt sit idem, s. vẽr. g. vtrum sonus eiusdem chordę sit idẽ, aut est semper vnus post alium, licet chorda sit eiusdem dispõnis. Et, licet moueať, sed sm vtrũlibet istorum fuerit, nihil prohibet vt sit hic vnus motus, ex hoc, ꝙ est continuus, & æternus. et hoc declarabitur post magis.

18 Cum induxit has tres quæstiones, incœpit dissoluere eas. & primo de qõne, dicente ꝙ impossẽ est vt inueniatur motus infinitus. qm̃ ois motus est ex contrario ad contrariũ. Et, quia põt aliquis respõdendo dicere ꝙ licet motus sint finiti, quia sunt ex contrario, & in contrariũ, tñ non est remotum vt cõtinuatio, & æternitas sit in eis ex iteratione iter cõtraria, s. iteratione ifinita. Et, quia ista rnsio non est vera, quia post declarabitur in hoc tractatu ꝙ talis motus non est vnus, nec continuus, dixit Dicamus igitur ad hoc, &c. i. & mẽdit ꝙ, cum fuerit iteratus, & quasi d. & ideo non oportet nos rndere hac rnsione m dissolutione istius qõnis. D. tacit quasi dubitationem i hoc, s. vtrum motus eiusdem rei iteratus inter duos fines sit vnus motus continuus, aut non continuus, & dixit dignius est igitur, &c. i. & est dignius vt sit necessarium vt motus iteratus nõ sit vnus motus, & si non est necessarium vt eadem motum moueatur eodem motu, sed põt moueri pluribus motibus. D. dedit exemplum de hoc, et dixit v. g. vtrum sonus, &c. i. ver. g. dicere vtrum sonus eiusdẽ chordæ, super quam iteratur manus percutientis sine pausatione, sit idem sonus, aut plures. Et hoc intendebat, cum dixit aut est semp vnus post alium. i. ꝙ quilibet sonus eorum est alius ab altero, dum percussio fuerit continua. qm̃ non est dubium ꝙ, si percussio non fuerit continua, ꝙ soni erũt plures. D.d. licet chorda, &c. idest & ista quæstio non intelligitur, nisi quando chorda fuerit in tempore percussionis in eadem dispositione fortitudinis: & sit percussio, & chorda in hoc tpe appareat moueri nõ quiescere. m tali igr dispõne dubitať i motu chordæ ad duas partes oppositas, vtrum sit vnus motus, aut plures. D. d. sed sm vtrũlibet, &c. i. & sm vtrumlibet istorum duorum modorum fuerit dispositio de motu iterato, s. siue fuerit vnus, siue non, hoc nõ prohibet, quin hic motus sit vnus motus simplr, propter hoc, ꝙ est continuus, & æternus. D.d. & hoc declarabit post magis, et intẽdit cum locutus fuerit de motu continuo, & declarauit ipsum esse motũ diurnum.

Moueri aũt id, quod non mouet, nullũ est incõueniens, si aliqñ qdẽ sit id, quod mouet, extrinsecus, aliqñ aũt non. Hoc tñ, quõ vtiq; erit, inquirẽdũ est. dico aũt, vt idem ab eodẽ motiuo existente aliqñ quidẽ moueatur, aliqñ autem non, nihil. n. aliud dubitat hoc dicẽs, q̃ propter qd nõ semp eorum, quæ sunt, alia quidem quiescunt, alia vero mouentur.

Aliqd aũt moueri, postq̃ non mouebať, nõ est inopinabile, cũ positũ fuerit ꝙ motus illius est extrinsecus ab eo. Et nõ intendimus hic quęrere quõ sit hoc, s. quõ erit illud, quod mouet, & illud, quod mouet, & est idẽ qñq; mouẽs, qñq; nõ. dicẽs. n. hoc nõ dubitat, nisi in hac intẽtione sola, s. quare quædã entia nõ sunt semp quiescentia, & quędã semp mota.

19 Cum dissoluit primam quæstionem, incœpit dissoluere secũdam, in qua dictum fuit quaľ contingit, si hic fit motus cõtinuus, vt quædam rerum moueant qñq;, & quiescant quandoq;, & dixit Aliquid autem moueri, &c. i. quæstio autem, in qua quæritur, quare plures rerum mouentur, postq̃ non mouebantur, non est difficilis ad dissoluẽdum in rebus, quarum motor est extrinsecus. notum enim est per se ꝙ causa in hoc est aut absentia motoris, aut distantia eius, aut prætentia impedimenti. Et quasi innuit in hoc, ꝙ dissolutio quæstionis in hoc est, quòd corpora simplicia non mouentur ex se. Et, quia ista quæstio inducit quærentem ad dicendum quomodo prouenit motus nouus à motore æterno, quoniam, cum motor extrinsecus moueat ita, ꝙ moueatur, necesse est vt habeat motorem. Si igitur ille motor fuerit extrinsecus, sicut dictum fuit in Septimo, cõtingit vt moueatur à moto, et illud motum etiã à moto, & procedetur in infinitum: aut inuenitur primum motum, quod mouebitur ex se. et quęretur de illo, si mouet semper, quomodo inueniuntur quædam habere motorem quandoq;, & quædam non. & quærere hoc est quasi extrinsecum ab eo, quod declaratum est, i. ꝙ hic est motus æternus. hoc. n. quærere est quærere, quare omnia, quæ mouentur, non mouentur semper, & omnia, quæ quiescunt, non quiescunt semper. Et ideo dixit Et non intendimus hic quęrere, &c. idest quærere quõ inueniuntur motus nouꝰ et quęrere quõ est possibile vt in quibusdam rebus sit motor præsens, & motũ præsens, & tñ quandoq; mouet, qñq; non. & non intendimus ꝑscrutari de hoc in hoc loco, quasi debeamus rndere ad illud. Ista. n. quæstio est cõis dicentibus ꝙ motus est nouus, & dicẽtibus ꝙ motus est antiquus. sed dicẽtes ꝙ motus est nouus sm genus, postq̃ non fuit, non possunt respondere ad hanc quæstionem. D.d. dicens enim hoc, &c. idest quare non diminuitur in hæc duo tantum, sed inuenitur in eis aliquid, in quo succedunt sibi hæc duo, et aliquid, quod ꝓprie habet alterum eorum, s. quietem semper, aut motum semper. & intendebat ꝙ ista quæstio sit alia à prædicta, cum in rei veritate nõ est, nisi perscrutatio de causa eius, quod comprehenditur in istis tribus modis. Videmus enim ꝙ quædam entia mouentur semper sine cessatione, sicut corpora cœlestia, & quædam quiescunt semper, s. terra, super quam mouentur hæc corpora, & quædam mouenť quandoq;, & quiescunt quandoq;, et hæc sunt quæ sunt sub corporibus cœlestibus, & super eam.

Triplex causa motus rerum mutabilium ex extrinseco.

Quidam tenent ꝙ motus ꝓpositi nõ mouentur ab aliquo.

Maxime aũt videbitur Tertium hr̃e dubitationem, ꝓpterea ꝙ fit, cum non esset prius, motus: id videlicet, quod accidit in animatis. quiescens. n. prius postea vadit, mouẽte exteriorũ nullo, vt vr̃. Hoc autẽ falsum est. conspicimus. n. semper aliquid eorum, q̃ coniuncta sunt, moueri in aĩali. huius aũt motus ipsum animal causa nõ est, sed continens forsitan. Ipsum aũt dicimus seipsum mouere non ſm oẽm motum, sed ſm motum ſm locum. Nihil igiť prohibet, magis aũt fortassis necessariũ est in corpore multos fieri motus à continente. horum aũt quibusdam intellectum, aut appetitum mouere: illo autẽ totum iam animal mouere, quale accidit circa somnos. sensibili enim nullo inexistente motu, inexistente tamẽ aliquo rursus excitant animalia. sed manifestum erit & de his ex sequẽtibus.

Sermo autem Tertius proprie existimatur esse locus dubitationis, s. vt fiat motus, q̃ non fuit ante: & est illud, quod accidit in habentibus animas. animal. n. primo quiescit, & post ambulat sine aliquo extrinseco mouente ipsum, secundum ꝙ existimatur. Sed hoc est falsum. semper enim inuenimus aliqd moueri in animali, ꝙ est naturale in eo. & causa istius motus animalis non est anima eius, sed aer, qui continet animal in eo, quod reputo. Et, cum dicimus ipsum moueri à se, non intẽdimus omni motu, sed motu locali. Et nihil prohibet, immo dignum est vt sit necessarium, vt in corpore fiant plures motus à continente, quorum quidam mouent voluntatem, & appetitũ, & tunc ista mouebunt animal ſm totum. v. g. hoc, ꝙ accidit apud somnum. q̃m, licet dormiens non habet motum sensus omnino, tñ animal non expergefit à somno, nisi quia aliquis motus est in eo. sed hoc etiam apparet in sequentibus.

Ista est Tertia quæstio, sicut dixit. Et est locus dubitationis in hoc, s. in ponendo possibile esse vt motus fiat absq; eo, ꝙ i moto præcedat motus oĩno. videmus enim animal, sicut dixit, moueri post quietem, & sine motu præcedenti sentito in eo. Et, quia istud dictum est valde sufficiens, ideo Loquentes nostrę legis posuerunt primum principium ęternum mouere per voluntatem posse. Et totum hoc est existimatio falsa. sicut dixit Arist. semper. n. inuenimus aliquid moueri in animali, quod est naturale in eo. & intendit per hoc alterationem, q̃ est in corporibus aĩalis ex aĩa nutritiua p caloré naturalem, q̃ est in eo. nunq̃. n. cessat actio istius caloris naturalis. cum. n. cessat, tunc est mors. Iste igiť est vnus motuum, ex quibus non fugiunt corpora aĩalium. Secundus autem motus est motus alterationis, qui fit ex continenti extrinseco. Et ideo dixit & causa istius motus animalis, etc. i. ꝙ, cum animal incipit moueri post quietem, non incipit ita, ꝙ primus motor in hoc sit aĩa, ita, ꝙ non præcedat in corpore eius, aut in anima eius alius motor. Et dixit hoc, vt reputo, quia potest aliquis fingere plures motus fieri semper in corporibus animalium, qui non videtur esse causæ in hoc, quod animal mouetur post quietem. Et, quia hoc nomen motus est ę quiuocum, et ista dubitatio non est de motu * locali, dixit Et, cum dicimus, &c. & ista dubitatio est propria motui locali, quia non inuenitur aliquid mouere ex se, nisi in motu locali: in cæteris autem motibus motor est extrinsecus. Et, cum dixit in dissolutione istius quæstionis ꝙ hoc, quod existimatur ꝙ animal mouetur sine motu facto in eo, nõ est, sicut existimatur, sed causa motus eius post quietem est hæc, ꝙ aer cõtinens ipsum extrinsecus mouet ipsum, Et incœpit declarare quomodo sit hoc, et dixit Et nihil prohibet, &c. idest, & necesse est vt principium motuũ animalis sit ex continente: quia nihil phibet vt plures motus fiant in animali à continẽte: imo hoc est necessariũ. Et, quia posuit ꝙ in corpore animalis fiunt plures motus ex continẽte, narrauit quomodo accidit ex istis motibus vt animal moueatur in loco, & dixit quorũ quędã mouentur, &c. idest, & hoc est ita, ꝙ in animali fiet ab eo, quod accidit sibi, opinio voluntas, & appetitus ad motum, aut ad expellendum nocumentum contingens ex continente, aut ad inducendum iuuamentum. Et, intendit hic per opinionem aliquid cõe virtuti imaginatiuę, & rationali, animali. n. non accidit appetitus, nisi ex imaginatione. v. g. ꝙ, cum patitur sitim imaginatur aquam, & appetit eam, & mouetur ad illam: & similiter, cum patitur famem: &, cum timet, fugit: &, cum auferuntur appetitus, quiescit: aut, cum accidit et fatigatio, et appetit quietem. Et Arist. dedit exemplũ in somno. quies. n. animalis in somno est quies perfectissima, quæ fit post motum: & expergefactio ab eo est pfectissimus motus post quietem perfectam. existimatur. n. ꝙ, cum animal dormit ꝙ nõ mouetur omnino: &, cum expergefit ꝙ tunc inuenitur in eo motus, quem non præcedit motus alius. Et dixit ver. gr. &c. & intendit motum actionis virtutis nutritiuæ in cibo. quando enim ista virtus fuerit operata in nutrimento per calorem naturalem, humefaciet ex eo mẽbra, quæ sunt causa somni, s. cor, & cerebrum, & tunc dormiet animal necessario. Et, cum actio virtutis nutritiuæ completur in cibo, et cessauerint vapores, qui fiunt ex digestione cibi, tunc expergefiet animal. & post declarabit hanc intentionem bene, sicut dixit.

Nomen motus ẽ æquocũ ꝙ hoc vt dct. Physi. cõ. 4.

* al. totali.

Non inuenit aliqd moueri ex se, nisi i motu locali. Oppositũ vi dc. 2. de Aia cõmen. 60. Vide cont. Zim.

Aĩali pot accidit appetitus, nisi ex imaginatione.

Quies ait in somno pfectissima, quæ fit post motum: & expergefactio ab eo ẽ pfectissimus motus post quietem perfectam. De cãs somni, & expergefactionis.

In libr. de Somno, & vig.

Summa Secũda. Quòd primus motor sit penitus immobilis, perpetuus, & unus.

Caput Primum. Diuisionẽ examinat rerum omnium, quo ad motum, & quietem: probatq; nec omnia quiescere, nec omnia moueri continue.

Principium autem cõsyderationis íd erit, quod & dictę dubitationis, quare quędam eorũ, quę sunt, aliquando quidem mouentur, aliquãdo autem rursus qescunt. Necesse est autem, aut omnia quiescere semper, aut omnia semp moueri, aut alia quidem moueri, alia autẽ quiescere. Et rursus horum aut ea, quæ mouẽtur, moueri semper, quæ vero quiescunt quiescere, aut omnia apta nata esse ſiſt moueri, & qescere, aut reliquum adhuc & tertium. contingit. n. eorum, quę sunt, alia quidem semper immobilia esse, alia vero semper moueri, alia autem vtraq; participare. quod quidem à nobis dicendum

Vũ accepere, et Lx quæstionẽ legis primũ principium ęternũ posse mouere p voluntatẽ potest.

Cessatio actionis naturalis in aĩalibꝰ est mors. Simile 2. de Aia c. 4. & in fine de mot & vita.

rendum est. hoc. n. habet solutionem oĩum dubitatorũ, & finis nobis est huius negocij.

Et principium istius perscrutationis est, quod dictum fuit in quæstione prædicta, s. quare quædam entia q̃ñq; mouẽtur, & q̃ñq; quiescunt. Dicamus igitur ꝙ necesse est aut vt omnia quiescant semper, aut omnia moueantur semper, aut vt quędam moueantur, & quędam quiescant. Et istorũ etiam aut, vt illa, quę mouentur, moueantur semper, et illa, quę quiescunt, quiescant semp, aut vt omnia sint innata eodem modo moueri, aut qescere, aut tertium remanens. possibile. n. est vt entium quędam non moueantur semper, & quædam moueantur semper, & quædã in eis succedit vtrunq;, quod oportet nos dicere. per illud. n. dissoluet quæstio contingens in hoc, & cõplebitur ista scia, in qua sumus.

21 Cum declarauit necesse esse vt sit motus æternus, et dissoluit quæstiones contingentes in hoc, incepit perscrutari de hoc per viam rerum motarum, quę mouentur ex se apud nos q̃ñq;, & quiescunt q̃ñq;. q̃n ex ista via poterit demonstrare motorem æternũ esse, & motum æternum. & hoc scito perficitur scientia de omnibus, quæ mouentur, & quiescunt. scientia. n. de motu nõ perficitur, nisi cum fuerit declaratum quomodo est cursus de hoc in omnibus partibus mundi, s. in dispositione motus. hoc enim scito perficitur cognitio de motu. Et dixit Et principium istius perscrutationis, &c. idest & principium perscrutationis, quæ cõtinet scientiam de dispositione motus, & quietis in omnibus partibus mundi in nouitate, & antiquitate, est ponere cõsyderationem de hoc. s. de illo, quod dictũ fuit in quæstione prædicta. & est quare quædam entia quandoq; mouentur, & q̃ñq; quiescunt. Et, cum dixit ꝙ principium perscrutationis debet esse de hac perscrutatione, & hoc erit perscrutando vſr de omnibus entibus, quã habent dispositionem in hac intẽtione, incœpit dicere, & dixit Dicamus igitur, &c. i. & diuisio, quæ potest esse in entibus naturalibus in hac intentione est talis, q̃ diuiditur in tres partes primo, quarum vna diuiditur in tres: & sic erunt quinq; conditudentia. Prima igiť pars trium partium est, vt omnia sint quiescentia semper. Secũda autem, vt omnia sint mota semper. Tertia est media inter hæc duo, s. vt quædã quiescant, & quędam moueantur. & hoc tribus modis. Quorum vnus est, vt quiescentia sint semper quiescentia, & mota sint semper mota. Secundus, vt illa quiescentia sint mota, & illa mota quiescẽtia, ita, ꝙ omnia entia moueantur, & qescant q̃ñq;. Tertius est, vt in entibus fuentanẽ istí tres modi, s. vt quędã moueanẽ semp, et quędam quiescãt semp, & quędã moueanẽ q̃ñq;, & quiescant q̃ñq;, vt visum est de rebus. Diuisio aũt determinãs hoc est dicere ꝙ res vna aut erit semp quiescens, aut semp mota, aut q̃ñq; quiescens, & q̃ñq; mota. Et istę tres diuisiones imaginanẽ ſm septẽ modos, s. aut vt oĩa qescant semp: aut vt oĩa moueanẽ semp: aut vt oĩa recipiãt motũ, & quietem, aut vt quędã qescant semp, aut vt quędã moueanẽ semper, & quędam moueanẽ q̃ñq;, et qescant quandoq;: aut vt quædam quiescant semper, & quædam moueantur quandoq;, & qescant quandoq;: aut vt inuentantur in eis tres modi, s. ꝙ quædam moueantur semper: & quædam quiescant semper: & quędam moueantur quandoq;, & quiescant quandoque. Entia. n. aut erunt sicut vna res acceptat & tunc dispo-

nentur per vnum istorum trium, s. aut per motum semper, aut per quietem semper, aut per vtrunq;, s. per motum quandoq;, & quietem quandoq;: aut diuidentur entia in duas partes, aut i tres. Si igitur diuiserimus entia in duas partes, tunc diuisio erit triplex, s. aut vt altera pars sit semper in motu, & altera semper in quiete: aut vt altera pars sit semper in motu, & reliqua quandoq; in motu, & quandoq; in quiete: aut vt altera pars sit temp in quiete, & reliqua quandoq; in motu, quandoq; in quiete. Si igitur entia fuerint diuisa in tres partes, tunc quælibet pars eorum disponitur per vnumquodq; istorum trium, scilicet vt quædam quiescant semper, & quædam moueantur, & quædam faciunt vtrunq;: & sic condiuidentia erunt septem. Sed Arist. contentus fuit in quinq;, & tacuit partem, dicentem ꝙ entia diuiduntur in duo. Quorum vnum est vt altera pars quiescat semper, & reliqua moueatur quandoq;, & quiescat quandoq;. Secundum est vt altera pars moueatur semper, & reliqua faciat vtrunq;. Et non induxit de modis diuisionis entium in duas partes, nisi vnum modum tantum. & est vt altera pars quiescat semp, & altera moueatur semper. Et forte fecit hoc abbreuiando. Quoniam, cum declaratum fuerit entia esse ſm tres partes, s. quod quædam pars semper quiescit, & quædam semper mouetur, & quædã facit vtrunq;, desituentur aliæ diuisiones. Istarum. n. diuisionum semper tres sunt falsæ manifestæ per se, & quatuor ignotæ. Tres autem falsæ sunt, vt omnia sint semper quiescentia: aut vt omnia sint semper mota: aut vt quædam sint semper quiescentia, & quædam sint semper mota. istæ. n. tres diuisiones contradicuntur per sensum: quatuor autem sunt ignotæ. Et hoc, quod quærit hic, declaratum est tam de potentia prędictorũ: sed ipse vult complere perscrutationem de eo in hoc loco. Modus autem declarationis istius intentionis de prædictis talis est. Declaratum est quidem in Septimo ab Arist. hoc esse primũ motum in loco ex se, ad quem perueniunt cæteri motus locales. & est manifestum per se ꝙ cæteri motus inueniũtur per sensum reduci ad motum in loco, s. ad corpus cœleste. Et, cũ hoc fuerit coniunctũ ad illud, quod declaratum fuit primo i hoc tractatu, s. ꝙ primum motum est æterni motus, erit necesse hic esse aliquod quiescens æternum, super quod moueatur hoc primũ motum, & hoc motum ęternum, quod declaratum est, est illud, quod videtur sensu moueri semper: & est corpus cœleste. & quiescens, quod videtur sensu semper quiescere, est terra. et est illud, quod declaratum est ratione. nihil. n. est hic, quod posset conuenire ei, quod declaratum est ratione, nisi istud. Et forte illud, quod videtur semper quiescere, est primus motor istius motus: et est illud, quod post declarabitur. sed istud non dicitur esse quiescens, nisi æquiuoce. Et propinquitas istius motus ad quædam quandoq;, & remotio eius à quibusdam q̃ñq; est causa tertiæ diuisionis, s. vt quędam moueantur q̃ñq;, & quiescant quandoq;. Sed in hoc tractatu vult perscrutari à principio de istis propositionibus, & complere sermonẽ de hoc cõ. Et quasi illa, quæ generaliter prædixit, vult modo distinguere, & determinare, & potuit principium perscrutationis de hoc in hac diuisione, in qua diuisit entia in septem.

Primus motor est quiescens æternum & vnum.

Dicere igiť omnia quiescere, & huius rõnem quærere, dimittẽtes sensum, infirmitas quędam est intellectus. & de toto aliquo, sed non de parte ambiguitas est. neq; solum contra Physicum, sed ad omnes scientias, vt ita dicam) & omnes opiniones, ꝓpterea ꝙ motu vtuntur omnes. Amplius autem de prim

Phy. cũ cõ. Auer.

cipijs instantiæ, vt in ijs, quę circa Mathemata sunt, rationibus nihil sunt ad Mathematicum, similiter autem & in alijs, sic neq; de eo quod nunc dictum est, ad Physicum. suppositio. n. est ꝙ natura principium motus est.

Dicere autem omnia esse quiescentia, & quærere rationem super hoc, et dimittere testimonium sensus in hoc, est debilitatio discretionis. et dubitatio in hoc est in toto, non in parte. & hoc etiam non solummodo contradicit scientiæ Naturali, sed & oĩbus scientijs, & omnibus opinionibus. omnia enim ista vtuntur motu. Et etiam, quemadmodũ negare principia in Mathematicis, non est contradicere Mathematico, & similiter in alijs scięntijs, & similiter negare hoc, quod diximus modo, non est contradicere Naturali. fundamentum enim positum est ei, quòd natura principium motus est.

22 Cum numerauit illos modos, vult modo declarare quis eorum est manifestę destructionis, & quis non, et incœpit à modo, qui est valde improbabilis, & est dicens ꝙ oẽs res sunt quiescentes. iste. n. sermo valde cõtradicit sensui. & iste sermo est sermo Zenonis. Et dixit Dicere autem omnia esse quiescentia, &c. t. & qui ponit hoc, facit opinionem vincere sensum, apparet. n. sensui plures res moueri, & motum eẽ. & q facit hoc, s. qui quærit rationes, quibus destruat illud, quod apparet sensui, est debilis discretionis. Verę. n. conclusiones non declarantur, nisi à propositionibus, & propositiones a sensu: et experimentum sermonum verorum non est, nisi vt conueniat sensatis, non econuerso, sicut isti faciunt. Et, cũ posuit quomodo ista opinio est cõtra naturã, & ꝙ causa positionis illius est debilitas capitis, ꝙ facit vincere res apparentes res sensibiles, aut sermones sophisticos accidentales in res sensibiles veras, incœpit notificare locũ, in quo est dubitatio in hac intentione, & dixit & dubitatio in hoc, &c. t. & dubitatio de motu est i omnibus entibus, quoniam omnia entia mouentur. & qui dubitat de motu dubitat de principio motus. &, si de principio dubitat, dubitat de omnibus entibus. Et, cum dixit ꝙ ista propositio est extra naturam, incœpit declarare ꝙ ista opinio cum hoc est extranea à fundamentis naturalibus, & nõ naturalibus, & ꝙ est in fine improbabilitatis, et cum hoc non debet Naturalis cõtradicere ei. Naturalis. n. non debet contradicere ei, qui negat sua principia. hoc. n. debet facere primus Philosophus, aut Dialeticus. Et tam dixit hoc in primo tractatu huius. Et dixit & hæc non est solummodo contradictio scientiæ naturalis, &c. & intendit poẽs scięntias, scientias voluntarias, & artes mechanicas. oes. n. istæ vtuntur motu: &, cum motus destruitur, destruuntur omnia ista. Et, cum dixit improbabilitatem, quæ est in hoc sermone, incœpit declarare ꝙ non est de numero opinionũ falsarum, quas Naturalę oportet destruere, quũ nõ est cõtradictio essentialis, & dixit & etiã quẽadmodum negare ꝓncipia, &c. qñ, cum vnũ principiorũ, quæ ponit artifex huius sciæ est motum esse & nullus artifex alicuius sciæ, ſm ꝙ est artifex alius, debet cõtradicere et, q negat principia illius sciæ, vt declaratũ est in posterioribus, v.g. ꝙ Mathematicus nõ debet cõtradicere ei, qui negat aliquod principium mathematicum, vt magnitudines diuidi in infinitum, aut punctum esse, & sic in alia scientia manifestum ꝙ Naturalis nõ debet cõtradicere ei, qui negat motum esse. D.d. fundamẽtum. n. positum, &c. t. & motum esse est principium in hac arte. quia qui negat motum, negat naturã. dictum. n. est in definitione naturæ ipsam eẽ principium motus, & quietis: & qui negat naturam, negat naturalia. & qui negat subiectum alicuius artis, nullum habet sermonem cum eo artifex illius artis, cum non habeat principia, per quæ loquatur cum eo: quia negat principia, ex quibus fundantur contradictiones negationis subiecti.

Qui negat subiectum alicuius artis, nullum habet sermonẽ cum eo artifex illius artis.

Ferè autẽ & omnia dicere moueri falsum quidem est, minus autem hoc præter methodum. posita. n. est natura in naturalibus principium sicuti motus, et quietis: tamen physicum magis est motus. Et dicunt quidam moueri eorum, quæ sunt, non aliqua quidẽ, alia vero nõ, sed omnia, & semper, sed latere hoc nostrum sensum. Ad quos, quãuis non determinent, quo motu dicant, an omnibus, non est difficile occurrere. neq;. n. augeri, neque minui possibile est continue, sed est & medium. Est autem sibi ratio illi, quæ est de eo, quod est guttam conterere, & enascentia lapides discindere. non. n. si tm̃ expulit, aut remouit gutta, & dimidium in dimidio tempore prius. sed vt nauis tractio, ita & guttæ tot tantum mouent: pars autem illarum in nullo tempore tantum. diuiditur. n. quod remotũ est in plura, sed nihil eorum motum est seorsum, sed simul. Manifestum est igitur ꝙ non est necessariũ semper aliquid abire, quia diuiditur ipsa diminutio in infinita, sed totum aliqñ abire. Sibi autem & in alteratione qualibet. non. n. si partibile est in infinitũ id, quod alteratur, ob id et alteratio, sed simul vniuersa fit sæpe, sicut congelatio. Amplius, cum ægrotauerit aliquis, necesse est tempus fieri, in quo sanabitur, & non in termino temporis mutari. necesse est autem in sanitatẽ mutari, & in aliud nihil. Quare dicere continue alterari valde manifestus est aduersari. in contrarium enim alteratio est. Atque lapis neq; durior fit, neque mollior.

Nec augeri, nec minui posse est continue, sc. et & medium. Vide com. Zim.

Et ferè sermo, dicens etiam ꝙ omnia mouentur, est falsus, sed minus extra naturã. natura. n. est in rebus naturalibus principium quietis, sicut & motus. et secundũ hunc modum non est res naturalis. Sed quidam dixerunt ꝙ entia mota nõ sunt quædam, & quædam non mota, sed omnia mouentur, & motus eorum est semper, sed hoc etiam absconditum est à nostro sensu. Et isti homines, & si non determinant quem motum intendant, aut si intendunt omnes motus, tamen nõ est difficile cõtradicere eis. impossibile est enim aliquid augeri, aut diminui semper: sed inter ea est medium, s. illud, ad quod peruenit augmentum, et à quo incœpit diminutio. Et iste sermo

sermo est similis ei, quod dicitur de distillatione super lapides, & diuisioni lapidis à planta posita. est enim quæstio similis prædictæ. Si igitur nos dissoluerimus istam quæstionem, statim dissoluemus hanc quæstionem, in qua sumus. & bonus verificator dixit ꝙ distillatio continua perforat lapidem. Quærendum est igiť, si acciderit vt lapis perforetur hoc modo à centum guttis distillatis. non enim est necesse, si guttę cadentes faciunt aliquam quantitatem, vt medium fiat in medio illius. sed ita est de guttis, sicut de motu nauis, s. ꝙ aliquãtulum guttarum mouet aliquã quantitatem. pars enim illarum non mouet tempore omnino illam quantitatem. illud. n. quod diuiditur per distillationem, diuiditur in multas partes. sed nulla illarum partiũ mouetur per se, sed infimul mouentur. Manifestum est igitur ꝙ nõ est necesse ex hoc, ꝙ diminutio diuiditur in infinitum, ꝙ ex diminuto recedat semper aliquid, sed forte recedet ipsum totum. Et ſm hunc modum est cursus de alteratione etiam, quæcunq; alteratio sit. quoniam nõ est necesse, si alteratum diuiditur in infinitũ, vt propter hoc diuidatur etiã alteratio in infinitum, sed multotiens erit subito, sicut est congelatio. Et etiam processus infirmi ad sanitatem debet esse in tempore. & non erit transmutatio eius in extremo tẽporis. & transmutatio eius erit ad sanitatem; non ad aliud. Sermo igitur dicentis in habente hanc dispositionem, ꝙ semp alteratur, est dubitatio in eo, quod est valde manifestum. alteratio. n. nõ est nisi ad cõtrariũ. Et ẽt lapis non fit magis durus, & magis mollis ꝙ fit.

23 Cum declarauit improbabilitatem, quæ est in sermone dicentis ꝙ omnia quiescunt, & ꝙ dicens hoc negat principia Naturalium, incœpit etiam declarare errorem dicentis ꝙ omnia mouentur, et dixit Et ferè sermo, &c. t. & dicere etiam ꝙ omnia mouentur, et negare quietẽ in entibus naturalibus est falsum, sicut est falsum dicere ꝙ omnia quiescunt, sed minus extraneum à via naturali: & ideo dixit Et ferè. t. ferè est æqualis et in falsitate. D. incœpit declarare quomodo conueniunt ista opinio, & prædicta in hoc, ꝙ non debet contradici à Naturali, & dixit natura enim, &c. t. et causa i hoc, ꝙ sermo dicentis ꝙ omnia mouentur, est sermo non naturalis, sicut sermo dicentis ꝙ omnia quiescunt, est quia [a] Naturalis ponit naturã esse quasi pro fundamẽto: & dictum est in definitione naturæ ꝙ est principiũ quietis, sicut motus. quia igitur quies, & motus accipiuntur in definitione naturæ, ideo ponere quietem, & motum esse est fundamentum naturale: & Naturalis nõ habet propositiones, per quas possit cõtradicere negantibus alterum istorum. Dicere autem ꝙ oĩa mouentur est sufficientius ꝙ dicere ꝙ omnia qescunt. [b] qa motus apud nos est manifestior quiete: quies. n. est priuatio, & motus est habitus. Et similiter illi, qui fingunt ꝙ omnia mouẽtur, possunt habere aliquam rationem: & est, quũ quemadmodum sunt hic res motæ, quæ non apparent moueri, nisi in longo tẽpore, sed existimantur quiescere, ita non est remotum in rebus, quæ existimant quiescere vt appareat motus earum in temporibus, s quibus pertranseunt multæ vitæ humanæ. Et hoc intendebat cum dixit Sed quidam dicunt, &c. Et, cum dixit hãc opinionem, & rationem istorum hominũ, dixit Et isti homines, &c. t. & isti homines, & si non determinant: qui motus abscondunduntur à sensu, ita ꝙ non cõprehenduntur ab ipso propter tarditatem eorum, vtrum sint quædam genera motuũ, aut omnia, tamen non est difficile contradicere eis. Et dixit hoc, vt reputo, quia ista dubitatio in motibus augmentationis, & alterationis est fortior. existimatur enim quòd isti motus sunt continui: sed continuatio eorum latet sensus. Et ideo posuit contradictionem eorum in his duobus generibus, & dixit impossibile est enim, &c. idest. & impossibile est vt aliquis fingat ꝙ motus contrarii cõtinuantur admiscem: immo inter quoslibet duos motus contrarios est medium quiescens: & est illud, ad quod peruenit alter duorum motuum contrariorum, & ex quo incœpit reliquus motus. qñ inter augmentum, & diminutionem est medium: et est illud, ad quod peruenit augmentum, & ex quo incœpit diminutio. Et, cum dixit istam contradictionem, incœpit etiã dicere ꝙ ista opinio est ſm opinioni ponenti ꝙ res, quę sunt agentes, aut existentes in potentia, sunt agentes in actu, aut existentes, quiescens enim in actu est motum in potentia: & deceptio in hoc est de genere deceptionis in hoc alio. Qui igitur posuerit quòd illud, quod est in potentia, est illud, quod est in actu, & nõ distinxerit inter ea, ponit ꝙ omnes res semper mouentur. Et, quia intendit declarare hoc, dixit Et iste sermo est similis ei, &c. t. et qui dixit ꝙ omnia apud quietem mouentur, sed motus eorum latent sensum, est similis dicẽti in distillationibus[a] aquæ super lapidem, quòd quælibet gutta aquæ habet operationem existentem in actu in illo lapide. & similiter etiam qui dicit in planta, quæ oritur in lapide, donec diuidit illum, ꝙ in qualibet parte tẽporis, in qua oritur, diuidit partem lapidis, donec compleatur diuisio in illo tempore, in quo diuiditur in actu. Et secundum hoc, quando aliquid creuerit secundum quãtitatem digiti in vno anno, augmentabitur etiam in qualibet parte existente in actu partium illius temporis pars existens partium illius digiti in actu, ita, ꝙ digitus diuiditur in partes in actu, quarum numerus erit, sicut numerus partium, in quas diuiditur annus, quod est impossibile. Et, cum narrauit quod termo dicens ꝙ res, quæ apparent moueri post quietem in tẽpore quietis, mouentur etiam, sed latent sensum, est similis sermoni dicentis, quod quælibet guttarum aquæ, quæ operantur in lapidem, habent in illa operatione aliquã partem, incœpit narrare corruptionem istius sermonis, & dixit non enim est necesse, &c. idest non enim est necessarium, quando vna collectio guttarum operatur in lapide primam operationem, quæ apparet in actu in alio tempore, vt illæ guttæ faciant medietatem illius operationis in medietate illius temporis. Et dixit hoc, quia, si operantur in medietate illius temporis, operabuntur in medietate istius temporis mediętatem illius passionis, & in mediętate illius mediętatis mediętatem mediętatis, & sic in infinitum. &, cum ita sit, tunc non inuenitur illa, nisi post destructionem passionum infinitarum. et iam declaratum est hoc eẽ impossibile in Quinto huius. scilicet vt factio motus sequatur essentialiter alium motum. & ideo necesse est vt prima pars, quæ fit in actu ex motu, partes eius sint [illegible] dicet. Et, cũ narrauit ꝙ non sequi[tur], si cõgit[ur] tarii descendentiũ in illo tpe, in quo apparu[it] latum in lapide, facit aliquã passionẽ, [illegible] vt quælibet gutta eius operetur [illegible]

Phy. [illegible]. Aue.

Dicunt Philosophi, aut dicitur esse tradicere [illegible] pia. Idẽ Phy. [illegible]. 8. [illegible] Hẽbit. in 6. 26.

Verę con[clusiones] [illegible] & experiũ sermo[nes] veroꝝ [illegible] & si [illegible] Aue. 2.

[a] Nõ duarũ [illegible] adu[ersarium].

[a] Nulis po[nit] naturam [illegible] quasi pro [fundamẽto]. [illegible] 2. Ph. c. 8. t. cõ. 6. [illegible] 1. Cœ.

[b] Motus a[equalis] nos est [manifestior] quietę n. est [priuatio], & [habi]tus. vide ꝙ [illegible] Phy. [illegible] et. 120 [illegible] de Aia [illegible] 16.

est de guttis, &c. i. sed ita est de guttis, quarum congregatio operatur in lapide, sicut de multis hominibus, qui mouẽt nauem. qm̃, si quemadmodum vnusquisq; eorum solus non mouet nauem, & omnes mouent, ita, si congregatio illarum guttarum operatur in lapide, non sequitur vt quælibet gutta operetur per se in lapide. Et hoc intendebat, cum dixit q aliquantulum, &c. idest & quantitas terminata guttarum mouet quantitatem terminatam lapidis, quemadmodum numerus terminatus hominum mouet nauem terminatã. pars autem illarum guttarum nõ mouet in tempore omnino ex illa quantitate aliquid, cuius proportio ad totam passionem sit sicut proportio illius partis ad congregationem guttarum operantium in lapide, quemadmodum non mouet vnus hominum nauem, quam mouebant omnes in tempore omnino. Deinde dixit illud enim, quod diuiditur, &c. i. qm̃ illud, quod diuidi per distillationem à lapide, s. illud, quod recessit ab eo, diuiditur in multas partes. sed non quælibet illarum partiũ recessit per se ab aliqua parte illarum guttarũ: sed omnes partes recedunt insimul à cõgregatione guttarum determinatarum. sequeretur enim vt vnaquæq; partium guttarum perforantium lapidẽ moueret, si quælibet pars partis recedentis recederet à lapide per aliquam partem partium guttarum. &, si ita esset, tũc recederet aliqua pars lapidis per primam guttam descendentem super illum. Et quasi intẽdit inuenire p hunc sermonem q, licet illa passio sit diuisibilis, tamen non sequitur vt quælibet pars illius passionis fiat à quacunque parte guttarum descendentium, sicut posset existimari. immo illud, quod fit ex eo i actu, fit subito. & hoc intẽdebat, cum dixit sed insimul mouẽt. Et ratio super hoc est illud, quod dixit, scilicet, quoniam impossibile est, vt passio manifesta, quæ apparet in multis annis, diuidatur per tẽpus illorum annorum, ita, q quælibet pars sensibilis illius temporis habeat partem sensibilem illius passionis. & hoc intendebat, cum dixit Manifestum est igitur, &c. idest manifestum est igitur q nõ est necesse, si posuerimus q diminutio diuiditur in infinitum, fm q est transmutatio in tempore, vt apparuit in Sexto, vt recedat ex diminuto in tempore diminutionis aliquid in actu in infinitum, quoniam fm hoc contingeret vt nunq; diminutum consumeretur: sed nos videmus ipsum consumi fm totum. Et intendebat per hoc, q diuisio fm hunc modum est finita in transmutatione, quæ est in quanto, & quali, & in vbi. qm̃ illa diuisio infinita motus, quę declarata est in Sexto, est diuisio in potentia. ista autem est diuisio in actu. Et, si diuisio infinita esset in actu, non inueniretur motus generatus, neq; corruptus. declaratum est enim q id, quod transmutatur, transmutabatur tam, & quod transmutatur, transmutatur semper. Et intendebat p totum hoc, q, si passio, quæ fit a guttis aquæ, diuideretur in actu, fm diuisionem partium guttarum, contingeret vt fieret in actu à quacunq; parte cadente super illum ex guttis aquæ. Sed dicimus q in passione, quæ fit in lapide, est quædam pars, quę est prima pars facta in actu, & non fit à quacunq; parte in actu cadente super illum ex guttis, sed partes in eis terminatæ. &, si nõ, tunc quælibet pars moueret quodlibet. & similiter in omni transmutatione. Et fm hunc modum est de alteratione, quæ cunq; alteratio sit, non enim est necesse, si alteratum diuiditur in infinitum, vt propter hoc diuidatur etiam alteratio in infinitum, s. inquantum sit ab alter ante ita, q, si imaginati fuerimus alterans alterare, continget vt illic sit alteratio, & si nõ apparet sensui: immo prima pars, quæ fit ex alteratione in actu est determinata, & alterans agens ipsum est determinatum. Et, si prima pars, quæ fit ex trãsmutatione, non esset determinata, & agens transmutans ipsum non esset determinatæ virtutis, tunc omnia, sicut illi fingunt, essent in continua transmutatione, & cõtingeret vt inter duas transmutationes sensibiles non esset quies omnino. D. d. sed multotiens erit subito, sicut est congelatio, idest sed prima pars in actu motuum, qui fiũt, siue fuerit transmutatio in loco, aut in qualitate, aut in quantitate fit subito, idest in instanti, non in tempore. &, si non, tunc ante transmutationem esset transmutatio, & non inueniretur trãsmutatio noua omnino. Et existimatur, q totum hoc contradicit ei, quod dictum fuit in Sexto, scilicet quòd transmutatio non habet partem, quæ sit prima, sed omne, quod transmutatur, tam transmutabatur. Ioannes autem dubitauit in hoc loco, & expositores dubitauerunt in Sexto in alteratione, & dixerunt quòd, si prima pars fit in eis subito, non sequitur tunc vt alteratio non habeat primum: & ipse concessit hic quòd prima pars alterationis fit subito. Dicamus nos quòd prima pars, quæ fit ex motu, quodammodo est in actu, & quodammodo in potentia. Quoniam secundum q illud, quod erit in actu, est determinatum, secundum hunc modum est indiuisibile. & secundum q motus est continuus, est diuisibilis, & non est in eo primum naturaliter in actu, nisi quiesceret motum. Cum igitur consyderauerit illic de motu, fm q est continuus, dixit quòd nõ habet primam partem. &, cum consyderauerit hic secũdum quòd est generatus, postquam non fuit, & generatum est determinatę quantitatis, dixit quod habet primum. D. d. Et etiam processus ægri ad sanitatem, &c. i. & oportet secundum sermonem, dicentem q omnia mouentur, vt ægritudo transmutetur in sanitatem in tempore ægritudinis, ita, q in eo existant cõtraria insimul. omne. n. transmutatum transmutatur in tempore, non in extremo temporis, s. in instanti. si igitur tempus, in quo æger transmutatur ad sanitatem, nõ fuerit aliud à tempore, in quo transmutatur de sanitate in ægritudinem, continget vt transmutetur ad sanitatem, & infirmitatẽ insimul. Et sic continget vt in tempore sanitatis quiescat in sanitate, & in tempore ægritudinis quiescat in ægritudine. &, si non, tunc in sanitate mouebitur ad sanitatem, & ad ægritudinem. quod est impossibile. & similiter contingit q à dispositione ægritudinis moueatur ad sanitatem. & ideo dixit & transmutatio eius erit ad sanitatem, & nõ ad aliud. idest & necesse est vt res quescat in eo, ad quod est transmutatio. &, si non, nihil moueretur ad finem. & manifestum est quòd omnes sunt à contrarijs ad contraria. D. d. Sermo igitur, &c. t. & intẽdit per valde manifestum, illud, cuius destructio est valde manifesta per se, et ex prędictis. per se autem, quia manifestum est apud nos hic esse res quiescentes, & motus factos post quietem. ex sermone vero, quia motus est ex contrario in contrarium, & quòd res debent quiescere in contrarijs, ad quæ mouentur, & ex quibus mouentur. & hoc intendebat, cum dixit alteratio enim, &c. D. d. Et etiam lapis, &c. idest q alteratio, per quam generatur lapis, est transmutatio proueniens ad rem quiescentem, & est durities. ver. gr. lapis enim impossibile est vt fiat magis durus, aut magis mollis. Dicamus igitur q est in motu continuo. Et omne hoc negat intellecta prima, & contradicit huic opinioni secundum Dialecticam, vt declararet ex eo intentionem, quæ non erat nota: & est quòd non est hic motus continuus in rei veritate, nisi motus localis, * quia est velocissimus motuum. Et hoc est ita, quia illud, quod augmentatur, verbi gratia digitaliter in vno anno, non possumus dicere, quòd in qualibet parte temporis demonstrata inuentamus partem magnitudinis fieri, sicut accidit hoc in motu in

Obiectio.

Solo alteri.

Solo Commẽtatoris.

Quõ in motu datur primum, & quo non.

Digressio.

* Vel qa. Nullus motus localis est velocissimus, non enim potest localis. Infra 6. 12. 91. & 92. & infra.

Secundum Auer. potest dici primum motus localis. & in motu alterationis, & augmenti.

tuis vbi. Et causa in hoc est, quia minima partium magnitudinis factarum est determinata in intellectu in actu, & quælibet earum fit in instanti, cum sit indiuisibilis in factione. vnde necesse est vt istę partes nõ continuentur in motu, nisi continuentur instantia adinuicem. Et etiam non possumus diuidere istas partes secundum numerum partium temporis sensibilium ita, q generatio istarum partiũ continuetur per continuationem generationis partium temporis, i quo dicimus rem augeri digitaliter, s. vt sint non distinctę abinuicẽ. Non. n. potest aliquis fingere hic esse partes, quæ fiunt in actu, non distinctæ abinuicem, quarum esse non cõprehenditur à sensu. Terminus. n. entis in actu est vt sit tangibile, cum sit impossibile inuenire corpus non tangibile: & omne tangibile comprehenditur per sensum tactus: ergo omne ens in actu est * cõprehensibile. Et, cũ ita sit, sicut narrauimus, bene apparet q illud, quod dixit Alfarabius in principio sui libri de entibus transmutabilibus, s. q de definitione motus in vniuersali apparet continuatio, est sermo non verus. Sed non apparet hoc, nisi in motibus localibus, de quibus dicitur hoc nomen motus principaliter. in alijs autẽ motibus, in quibusdam est possibile vt appareat continuatio, s. vt partes eorum inueniãtur indistinctæ abinuicem, & in quibusdam non apparet hoc, quia partes eorum nõ inueniũtur fm illum modum. Et similiter illud, quod dicit Alfarabius in prędicamentis de definitione eius, quod est agere, & pati, non est verum. ex illa enim definitione apparet q omnis actio, & passio est cõtinua, in quo attribuitur illa res actioni, & passioni.

Descriptio entis i actu ẽ vt sit tangibile. * a. d. tangibile.

De rõne motus non ẽ vt sit continuꝰ. vide. 3. Phy. c. 6.

Et de ipso ferri mirabile est, si latuit lapis qui deorsum fertur, aut manẽs in terra. Amplius autem terra, & aliorum vnumquodq; ex necessitate manẽt quidẽ in proprijs locis, mouentur aũt violente ex his. Si igitur quædam ipsorũ sunt in proprijs locis, necesse est neq; fm locum omnia moueri. Quod igitur impossibile sit aut semp omnia moueri, aut semper omnia gescere, ex his, & alijs silibus crediderit vtiq; aliquis. At vero neq; alia quidẽ cõtingit semper quiescere, alia vero semper moueri: aliquando autem quiescere, & aliqũ moueri nihil. Dicẽdum est autem q impossibile sit, quemadmodũ & in dictis prius, & in his videmus. n. in eisdẽ fieri dictas mutationes. Et ad hęc, quia aduersatur manifestis q concedit. neq; n. augmentatio, neq; violentus erit motus, si non mouebit ꝑ naturã quiescens prius. Gñationem igit auferet, & corruptionẽ hic sermo. ferè aũt & ipsum moueri, fieri qppiã, & corrũpi vr omnibus. in quod enim mutat, fit hoc, aut in hoc. ex quo autem mutatur corrumpitur hoc, aut hinc.

Et mirum est etiam vt lapis in suo motu tradatur ignorantiæ in suo descensu ad inferius, aut in sua quiete super terram, ita q non percipiatur. Et etiã terra, & vnaquęq; aliarũ rerum sunt gescẽtes in suis locis proprijs, & mobiles ab eis violente. Si ergo quædã res sunt in suis locis proprijs, sequitur vt nõ omnia moueant. Ex istis igitur, et alijs similibus creditur q impossẽ est vt omnia moueantur semper, aut vt omnia quiescant semp. Neq; etiam est ponẽ vt quędam sint semp gescẽtia, & quędã semp mota, ita, q nulla res moueat qñq;, & quiescat qñq;. Et dicendũ est, in destruẽdo hoc, illud, quod diximus in destruẽdo illud, quod fuit ante dictum. inuenimus enim modos transmutationis, quos prædiximus, fieri in eisdem rebus. Et cum hoc, q dubitat in hoc non contradicit, nisi rebus manifestis. qm̃, si non mouetur extra suã naturã, & ante erat gescens, non erit hic augmentũ, nec motus violẽtus. Ille igit sermo destruit gñationem, & corruptionẽ. & ferè destruit motũ etiam. oẽs. n. homines opinabantur q gñatio, et corruptio cuiuslibet rei est motus. illud. n. ad quod transmutat aliquid ipsum generatur, aut id in eo. & illud, ex quo transmutatur, ipsum corrumpitur, aut ex illo.

Cum destruxit sermonem dicentem q omnia mouentur, qui est similis sermoni dicentium q quælibet guttarum facientium aliquam passionem in lapide habet aliquam passionem exultentem in actu, sed nõ comprehenditur à sensu, & contradicit huic sermoni fm posse, & destruxit ipsum etiam ex hoc, q motus perueniunt ad contraria, in quibus debent quiescere, & q, si hoc non esset, oporteret vt eadem res moueretur duobus motibus contrarijs insimul, & cõtradixit etiam ei tertia contradictione: qm̃ plures qualitates transmutabiles videntur non recipere magis & minus: vnde necesse est quòd illud quiescat, quando peruenerit ad eas: incœpit notificare impossibilitatem, & improbabilitatem, et dixit Et mirum est, &c. i. et qui dicit q quiescens existimatur moueri, & motum existimat quiescere, contingit et vt nullam certitudinem habeamus in motu eius, quod mouetur, aut in quiete eius, quod quieuit, sed oẽ, quod sentimus moueri, põt esse eorum, q quieuit, & oẽ, quod sentimus quiescere, põt eẽ eorũ, quæ mouent. & hic, qñ sentimus lapidẽ moueri de superiori ad inferius, nõ hẽmus certitudinẽ in hoc, q moueri, sed forte non percipimus quietem illius. & ẽt, qñ sentiremus ipsum quiescere iterũ, nõ habemus certitudine in hoc, quod quieuit, qñ forte mouetur. D. d. dixit quintam rationem, & dixit Et etiam terra, &c. idest & etiã manifestum etiã per se q nos videmus terram, & alia elementa, s. aquam, & aerem moueri ad sua loca propria, & moueri, & quiescere in eis naturaliter. &, si mouentur ab eis, non mouentur nisi violente non naturaliter. Et, cum notum sit q quædam rerum quiescunt naturaliter in suis locis proprijs, & q mouentur ab eis violente, & q iste motus est contrarius quieti, necesse est vt non omnia moueantur. D. d. Ex istis igit, & alijs similibus, &c. &, quia ista, per quæ contradicit sermoni dicenti omnia moueri, & sermoni dicenti omnia gescere, sunt eadem cum eis, per quæ cõtradicitur sermoni dicenti omnia diuidi in duas partes, quarum altera semp quiescit, & reliqua semper mouetur, dicit ex istis igitur, & alijs similibus, &c. apparet enim hic esse plura, quæ mouentur quandoq;, & quiescunt quandoq;. & iste sermo potest cõtradici etiam per illas contradictiones prædictas, s. sermo dicẽtis q quædam pars eius semper mouetur, & reliqua pars semper quiescit, quia dicens hoc negat quietem, quæ apparet in quibusdam entibus qñq;, & motum quãdoq;. ista etiam, quæ

Pl̃es qualitates transmutabiles videntur non recipere magis & minus. Vide 1. de Cœlo. 2. com. 22. 3. de Anim. 22. com.

nos ſentimus moueri qñq;,et quieſcere quãdoq;, neceſ
ſe eſt vt ponat dicens hunc ſermonem in alteram dua-
rum partium, in quas diuidit omnia entia, ſ. q; neceſſe
eſt ei opinari ipſa eſſe in eis, quæ quieſcunt ſemper, aut
in eis, quæ mouentur ſemper, aut quædam in iſtis, &
quędam in illis. et quocũq; modo ſit, ponit hic eſſe res,
quæ videntur moueri, & in rei veritate quieſcunt: &
videntur quieſcere, & in rei veritate mouentur. qñ, ſi
iſtam partem entium, q̃ mouentur quandoq;, & quie-
ſcunt quandoq;, numerauit in eis, quæ mouentur ſem-
per, ponit q; quieſcentium ſunt quædam, quæ apparẽt
quieſcere, et mouentur in tempore quietis apparentis.
&, ſi poſitum fuerit ipſum eſſe ex quieſcentibus, tunc
ponitur q; quieſcentium ſunt quædam, quæ apparent
moueri, tamen quieſcunt: et ſimiliter, ſi fuerit poſitum,
q; quædam ſunt in quieſcentibus, & quædam in mo-
bilibus, tunc ponitur vtrunq;. Et omnia iſta vniuer-
ſaliter ſunt poſitiones ſophiſticæ. Nullam enim ratio-
nem poteſt dicere dicens hunc ſermonem, niſi aſſimi-
lauerit ſenſibilia vera ſenſibilibus falſis, & eſt primum
principiorum Sophiſtarum, qui negant ſcientiam, &
q; nullum verum comprehenditur, ſicut dixit Epicu-
rus, & alĳ. Quomodo autem mutabuntur contradi-
ctiones dictæ in duobus modis vniuerſalibus contra-
rĳs ad ſermonem, qui eſt inter illos duos modos, dicen
tem q; quædam entia quieſcunt ſemper, & quędã mo-
uentur ſemper, non eſt difficile ei, qui voluerit conſy-
derare in hoc aliquantulum. Quod enim eſt vniuerſale
ex illis contradictionibus prædictis poteſt aliquis di-
cere ex eo huic opinioni particulari. & quod eſt ex eis
particulare, non poteſt aliquis ex eo contradicere huic
opinioni. ver. gr̃a, quoniã contradictio, dicẽs q;, ſi omnia mouentur, ſequitur vt terra moueatur ſemper in
ſuo loco proprio, non contradicit huic opinioni, quia
eſt particularis. & iſta opinio eſt particularis. Cõtra-
dictio autem dicens q; motus ſunt in cõtrarĳs inſimul,
ſi ſunt hic res, quæ mouentur ſemper, eſt ſermo cõmu-
nis ad deſtruendum ſermonem dicentis q; omnia mo-
uentur, & ſermonem dicentis q; illa, quæ exiſtimantur
quieſcere quandoq;, & moueri quandoq;, ſunt ſemper
mota. & hoc intendebat, cũ dixit Et dicendũ eſt in de-
ſtruendo hoc, &c. D.d. inuenimus enim modos trãſ-
mutationis. t. & ſenſus contradicit iſtis tribus opinio-
nibus, ſcilĉ et dicentibus omnia quieſcere, aut oĩa mo-
ueri: aut quædam moueri ſemper, & quędam quieſce-
re ſemper. nos enim inuenimus ſenſu q; modi trium mo-
tuum fuerint in eadem re, poſtquam non fuerint, inue-
nimus enim aliquid mouerĩ in loco, poſtq; non moue-
batur, & alterari, poſtq; non alterabatur, & augmen-
tari, poſtq; non augmentabatur. D.d. Et cum hoc,
quĩ dubitat in hoc, &c. t. qñ, ſi hic non fuerint res, quæ
mouentur quandoq;, & quieſcunt quandoq;, nihil erit
hic, quod moueatur extra ſuam naturam, ſ. violente.
quod enim mouetur violente, non mouetur, niſi quie-
ſcit in naturam. & ſimiliter non erit hic etiam augmen-
tum, poſtq; nõ erat. Deinde d. Iſte igitur ſermo de-
ſtruit generationem, & corruptionem. t. ſermo dicen-
tis q; nihil mouetur quandoq;, & quieſcit quandoq;.
Et dixit et tere deſtruit motum, qñ, cum generatio fue
rit, erunt ĩb motus & quaſi eſt finis eorum, & qui de-
ſtruit finem vere deſtruit ea, quæ ſunt ante finem. aut,
quæ ſunt et motibus fuerunt generatio, & corruptio.
Ideo dixit omnes enim homines opinantur, &c. Et
cum d. q; omnis generatio, & omnis corruptio eſt mo
tus, dedit ſuum in hoc, & dixit illud enim, ad quod
tranſmutatur aliquid, etc. t. et generatio eſt cum motu,
& corruptio eſt cũ motu, quia omnis tranſmutatio eſt
de aliquo in aliquid & trãſmutato ret ad illud, ad quod
tranſmutatur, eſt generatio illius rei: & tranſmutatio
eius ex illo, in quo erat, eſt corruptio illius rei. ver. gr̃a,
q; tranſmutatio rei ex albedine in nigredinem eſt cor-
ruptio albedinis, & generatio nigredinis. D.d. illud
enim, ad quod tranſmutat, &c. et dixit hoc, quia trans-
mutationum quædam eſt in vbi, & quædam in quale.
Illud enim, ad quod eſt trãſmutatio in qualitate, ipſum
erit tranſmutatum. verbi gratia q; illud, quod tranſmu
tatur ex albedine in nigredinem erit nigrum. illud au-
tem, quod tranſmutatur de vbi in vbi, nõ erit vbi, ſed
in vbi. Et hoc eſt ita. quia tranſmutabilium quædã di-
ſponuntur ſimpliciter, & quædam ſecundum ad aliq̃d.
& ideo dixit & illud, ad quod eſt tranſmutatio, aut erit
ipſum, aut in eo. Deinde d. & illud, ex quo eſt tranſ-
mutatio, &c. ideſt et illud, ex quo eſt tranſmutatio, aut
corrumpetur in ſe. ideſt in ſubſtãtia illius, aut in aliqua
diſpoſitione ſuarum diſpoſitionum. verbi gratia quan
do tranſmutatio fuerit de quali in quale: aut corrum-
petur in ſuo vbi, ex quo tranſmutatur, quando trans-
mutatio fuerit in loco.

Illud, ꝗd nĩ mutatur de vbi in vbi, nõ erit vbi, ſed in vbi.

Primũ priĉ per Sophiſtas eſt aſſimilare ſenſibilia vera ſenſibilibus falſis.

Quare manifeſtum eſt q; alia quidem mo
uentur, alia vero quieſcunt. cenſere autẽ om
nia aliquando quidem quieſcere, aliquando
vero moueri, hoc iam coniungendum eſt ad
olim dictas rationes. Principium autem rur-
ſus idem faciendum eſt à nunc determinatis,
à quo quidem incœpimus prius.

Declaratum eſt igitur ex hoc q; quædam
res forte mouentur, & quædam forte quie-
ſcunt. Dicere autem q; omnia quandoq; mo
uentur, & quandoq; quieſcunt oportet mo-
do habere ſolicitudinem de ipſo ſecundum
ſermones prædictos: & ponere principium
illius etiam de illis intentionibus, quos mo-
do determinauimus, ſcilicet illud idem prin-
cipium, à quo incœpimus prius.

Cum narrauit q; principium perſcrutationis natu-
ralis de motus depoſitione in hac intentione eſt conſy-
derare de ipſo in oibus entibus, numerando primo oĉs
modos diuiſionis in entibus ſm conſyderationem mo
tus, & quietis in eis, & nouitatis, & antiquitatis, incœ-
pit primo, & determinauit illas diuiſiones. Deinde cõ-
tradixit ex eis opinionibus improbabilibus. Deinde
reuertetur ad id, quod primo intendit de perſcrutatio-
ne: poſtq; fecit rememorationem de illo, quod declara-
tum eſt de contradictione Anaxĳ, &c. in illis opinioni-
bus. Et dixit Declaratũ eſt igitur ex hoc, &c. et hoc,
quod dixit, manifeſtum eſt. & non contradixit eis, ſi-
cut diximus, niſi ad confirmãdum ſermonem ſm Dia-
lecticam: qñ hoc non eſt proprium huic arti. D.dixit
Dicere aũt q; oĩa qñq; mouẽtur, &c. t. qñ hoc eſt igno
tum naturaliter: & eſt illud, ex quo oportet perſcruta-
ri, & hãc ſolicitudinẽ circa ipſum: & eſt vtrum oĩa en-
tia naturalia mouentur qñq;, et quieſcunt qñq;. aut in-
uenitur in eis aliquid, quod ſemper mouetur, aut ſemp
quieſcit. Qñ hoc, q; quædam quieſcunt qñq;, & mo-
uentur qñq;, eſt manifeſtum per ſe. ſed eſt quærẽdum
vtrum hoc, quod apparet ĩ parte, eſt poſſibile in toto,
aut impoſſe. Deinde dixit & habere ſolicitudinẽ, &c.
ideſt, & perſcrutari de eo per illa principia, quæ decla-
rata ſunt ſuperius, & innuit ea, quæ declarata ſunt in
Quinto, Sexto, & Septimo de motu. Deide dixit &
ponere prinm illius, &c. t. ex illa diuiſione determinan-
te diſpoſitiones entium in motu & quiete. &, cum di-
xit hoc, incœpit iterare illam diuiſionem.

Vide ſupra cõ. 22.

Aut

Aut enim omnia quieſcũt, aut omnia mo
uẽtur, aut eorũ, quæ ſunt, hæc qdem qeſcũt,
hæc aũt mouentur. Et ſi eorũ, quæ ſunt, alia
q̃dẽ qeſcunt, alia vero mouẽt, neceſſe eſt aut
oĩa aliq̃n qdẽ qeſcere, aliq̃n vero moueri: aut
ipſorũ quædã qdem ſemp quieſcere, alia ve-
ro ſemper moueri, alia autem aliq̃n quidem
quieſcere, aliq̃n vero moueri. Quod igitur
non poſſibile ſit omnia quieſcere dictum q-
dẽ eſt, et prius: dicamus autem & nunc. Et ſi
enim ſm ueritatem ſic ſe habet, ſicut quidam
dicunt, eſſe id, quod eſt infinitum, & immo-
bile, attamen nõ videtur aliquid ſm ſenſum,
ſed mouẽtur multa eorum, quæ ſunt. Si igit
ſit opinio falſa, aut oĩno opinio, & motus ẽ.
& ſi imaginatio ſit, & ſi aliq̃n quidem ſic vi-
deatur eſſe, aliq̃n autem aliter. imaginatio. n.
& opinio motus quidam eſſe videntur. Sed
de hoc quidem cõſyderare, & quærere ra-
tionem eorum, quæ melius habemus, q̃ ſi ra
tiõe indigeremus, male iudicare eſt id, quod
melius eſt & peius, & credibile & non credi
bile, & principium & non principium. Simi
liter autẽ impoſſibile eſt & oĩa moueri, aut
alia quidem ſemper moueri, alia vero ſemp
quieſcere. Ad omnia enim hæc ſufficiens eſt
vna fides. videmus enim quædam aliquãdo
quidem moueri, aliquãdo autem quieſcere.
Quare manifeſtum eſt, q; impoſſibile ſit ſimi
liter omnia quieſcere, & omnia moueri con
tinue, ∗ eò q; alia quidem ſemper mouẽtur,
alia vero quieſcunt ſemper.

Imaginatio, & opio motus, qdẽ vtdem eſſe.

∗ 2.1.&.

Dicamus igitur q; omnia entia, aut erunt
quieſcentia, aut omnia mota, aut quædã qe-
ſcentia, & quædam mota. Si igitur quæ-
dam ſunt quieſcentia, & quædam mota, ne-
ceſſe eſt, aut vt omnia qñq; quieſcãt, & qñq;
moueantur: aut vt quædam quieſcant ſemp,
& quædam moueantur ſemp, & vt quædã
qñq; qeſcant, & qñq; moueant. Qm autem
impoſſibile eſt, vt omnia entia ſint quieſcen-
tia, tam dictum eſt ſuperius: & nos dicemus
etiã ipſum nunc. Qm, ſi in rei veritate eſſet,
ſicut quidam dicunt, q; totum ens eſt infini-
tum, & non motũ, ſed tm hoc nõ apparet ſen
ſui. ſed videmus ſenſu q; plures rerum entiũ
mouentur. Si igitur ſit hic exiſtimatio falſa,
& vſr exiſtimatio, erit hic motus. & ſimilr, ſi
fuerit hic imaginatio, &, ſi fuerit hic exiſti-
matio qñq;, quod res eſt talis diſpoſitionis,
& qñq; econtrario. exiſtimatio enim, & ima
ginatio exiſtimantur eſſe motus. Sed per-
ſcrutari de hoc, & quærere rõnem in eo, cu-
ius ſcientia apud nos eſt ita firma, q; non in-
diget rõne, eſt de opere eius, qui non poteſt
diſtinguere inter nobilius & ignobilius, &
inter certũ & incertũ, & inter principiũ, & il
lud, qđ nõ eſt principiũ. Et ſm hũc modũ ĩm
poſſibile eſt ẽt vt oĩa entia moueanť, aut q̃dã
moueantur ſemp, quædam quieſcant ſemp.
Quod enim ſufficit in contradicendo totum
hoc vłr eſt vnum certum. & eſt, qm quædã
entia videnť moueri quandoq;, & quieſcere
quandoq;. Manifeſtum eſt igitur q; impoſſi-
bile eſt vt quędam quieſcant ſemper, & quę-
dam moueãtur ſemper, quemadmodum ap
paruit q; impoſſibile eſt vt omnia qeſcãt ſem
per, aut vt omnia moueãtur ſemper.

Iſta diuiſio, quam hic incœpit dicere, iam prædicta 26
eſt. & ipſe tacuit duo condiuidẽtia: Quorum vnum eſt Tex. cui ſ
vt omnia entia ſint duobus modis, modus, qui ſemper diuiſa.
mouetur, & modus, qui qñq; mouetur, & qñq; quie-
ſcit: Altera aũt pars eſt, vt quædam quieſcant ſemper,
& quædam alia moueantur qñq;, & quieſcant qñq;.
Verũtamẽ, ſicut diximus, ſufficit in perſcrutatione de Quomodo
his duobus modis perſcrutatio de modo, dicente quòd ſufficiens vt
quædam moueri ſemper, & quędam quieſcunt ſemp, de cõ. ſeqn
& quædam faciunt vtrunq;: quĩ, cum declaraũt hunc t. & ſupra
modum eſſe, deſtruentur iſti duo modi eſſe. Et, cum com. 21.
induxit prędictas diuiſiones, quas prius induxerat ſm
modum, quem determinauimus, incœpit dicere illud,
quod dr̃ de eis prius, & vult addere in contradictione
eorum alia, quę prius non dixerat, & dixit Qm autem
impoſſibile eſt, &c. t. & dictũ eſt quid exiſtit in eis de
errore, & modo erit dictum. D.d. Qm, ſi in rei verita
te eſſet, &c. ĩ. qñ, & ſi ratiocinatio dicentis mortĩ non
eſſe eſt ſimilis ratiocinationi, quæ dr̃ in rei veritate, p-
pter difficultatem ſuę diſſolutionis: & eſt dicens q; ens
non mouetur, quia opinatur q; ens eſt infinitum: & q;
infinitum impoſſibile eſt vt moueatur, quia nõ habet
locum, in quo moueatur, vt narrauit in primo iſtius li-
bri de Meliſſo: tũ ratio iſta eſt contraria ſenſui. Et hoc
intendebat, cũ dixit ſed tñ hoc non apparet ſenſui, &c.
ideſt q; iſta opinio contradicit ſenſui. & omnis opinio, Opinio cui
cui contradicit ſenſus, non eſt bona opinio. Apparet contradicit
enim hic res, quæ mouentur in rei veritate: & iudica- ſenſui non
tenſus præcipit eas moueri in rei veritate propter cõpre eſt bona.
gationẽ qñq; ſenſuũ in teſtimonio econtrario ei, quod
apparet vſui, q; aliqua apparent moueri ſed non mo-
uentur. Et ideo opmandum eſt q; quædam ſenſibilia Sensibilia
ſunt, quæ pcipe iudicantur eſſe vera, & quædam ſunt, vera ſunt
quæ pcipe iudicantur eſſe falſa, licet ſentiantur, vt appa- quæ pcipe
rẽt in deceptionibus viſus, & quædam ſunt ignota, do iudicantur
nec ſurgat demõſtratio, ſicut apparet de parũtate cor falſa, ſed
poris ſolis. qui enim neſcit demõſtrationem de magni- apparent
tudine illius dubitat, & dicit qm hoc forte erit propter ſecundum
remotionem, & forte eſt in rei veritate. Deinde indu- diſpoſi-
xit demonſtrationem, quam non induxit prius, & eſt tiones.
de genere contradictionum falſarũ opinionũ, ſicut ſer-
mo dicentis nihil comprehenditur, ex quo ſequitur ali
quod comprehendi. Et dixit Si igitur ſit hic exiſtima
tio falſa, &c. t. & ponens hanc opinionẽ non poteſt eua
dere, quin ponat aliquid moueri. Exiſtimare enim hic
nihil mouerĩ, eſt exiſtimare poſtq; non fuerit: & exiſti-
mare motum eſſe, eſt falſum apud eos: & falſum poteſt
tranſmutari ad verum. &, ſi fuerit exiſtimatio aliqua
falſa, aut vera, poſtq; non fuit, erit motus. qm eſſe hanc
exiſtimationem eſt generatio: & ois generatio eſt mo
tus, aut ſequens motum. D.d. & ſimiliter, ſi fuerit hic
imaginatio, t. & ſequitur eſſe imaginationem, eſſe mo-
tũ. imaginatio enim eſt generatio & ois generatio eſt
motus, aut ſequens motum. Deinde, d. &, ſi fuerit hic
exiſtimatio,

existimatio quandoq; aliquid esse talis dispõnis, &c.t. & hoc apparet magis in existimationibus, quæ mutãtur in re ſm tempora, qñ, cum apud nos fuerit aliqua existimatio de aliquo, quod sit talis dispositionis in tali tẽpore, & alterius dispõnis in alio tpe. mutatio enim nostra de existimatione in existimationem est trãsmutatio necessario. & intendebat q;, quia omnia sunt gẽscentia, contingit vt nunc; mutentur existimationes in eadem re, ſ. vt in eadem re non existimẽt existimationes diuerse in temporibus diuersis ita, q; eadem existimatio sit de Socrate esse in domo, aut exire à domo. quod est valde improbabile. Et, quia existimationẽ, & imaginationem esse motum, aut sequi motum non est manifestum per se, d. existimatio enim, & imaginatio existimãtur esse motus, i. aut sequi motum. Et, qa oẽs istæ rõnes sunt ꝓbabiles, & nulla fides est in eis, ni ſi ſm q; ꝓpositiones sunt magis probabiles q; conclusio, non quia sunt manifestiores cõclusione apud intellectum, dicit Sed perscrutari de hoc, &c.t. sed perscrutari de hoc, cuius scientia est manifesta per se, & quærere rõnem super illud, cuius scientia apud nos est ita certa, q; non indiget rõne, est de opere eius, qui nõ habet discretionem in distinguendo. Et, cum compleuit cõtradictionem istius opinionis, reuertitur ad contradicendũ opinioni secũdæ, & dixit Et ſm hũc modũ, &c. idest &, cum sit manifestum apud nos q; quædam entia mouentur quandoq;, & quiescunt qñq;: & sumus certi q; ista comprehensio non est ex fallacia sensus: tõ istud principium sufficit nobis q; nõ mouentur omnia semper, aut quiescunt semp: aut omnia entia diuidi in duas partes, quarum vna quiescit semp, & reliqua mouentur semper. Et, cum destruxit istas tres diuisiones prædictas, fecit rememorationem de hoc, & dixit Manifestum est igitur, &c.t. & tam igit apparuit q; entia non diuiduntur in duas partes, quarũ vna quiescit semper, & reliqua mouetur semper: quemadmodum apparuit q; impossibile est vt omnia sint quiescentia, & oĩa sint mota. & omne hoc apparet ex hoc, q; quædam quiescunt quandoq;, & quædam mouentur qñq;. iste enim modus opponitur tribus modis prædictis.

Caput Secundum. Omne, quod mouetur, ab aliquo moueri.

RElinquum est igitur cosyderandũ, vtrũ omnia sint huiusmodi vt moueanť, & quiescant: an aliqua qdẽ sic, aliqua vero semper quiescant, aliqua aũt semper moueãtur. hoc enim demonstrandũ est à nobis. Mouẽtium igitur, & eorũ, quæ mouẽtur, alia quidem per accidens mouent, et mouentur, alia aũt per se. Per accidens quidem, vt quæcũq; ex eo, quia sunt in mouentibus, aut ijs, quæ mouentur, & quæ per partem. Per se autem, quæcunq; non ex eo, quia sint in mouente, aut in eo, quod mouetur, neq; ex eo, qa pars aliqua ipsorum mouet, aut mouetur. Eorũ autem, quæ per se, alia qdem à seipsis, alia vero ab alio. Et alia qdem natura, alia vero violentia, & ꝑter naturã. quod enim ipsum à seipso mouetur natura mouet, vt vnumq;q; animalium. mouetur enim animal ipsum à seipso. quorũcunq; aũt motus principium in seipsis est hæc natura dicimus moueri. quapropter animal qdem totũ natura ipsum seipsum mouet: corpus tñ contingit & natura, & ꝑter naturam moueri. refert enim & quali motu mouеatur, & ex quali elemento constet. Et eorum, quæ ab alio mouẽtur, alia qdem mouentur natura, alia vero ꝑter naturam. Præter naturã qdem, vt terrea sursum, & ignis deorsum. Amplius autem partes animalium sæpe mouẽtur præter naturam iuxta positiones, & motus modos.

Vide cõtrã dictionẽ Zimar.

Remanet nunc igitur consyderare, vtrũ omnia entia sint talis dispõnis vt moueãtur, & quiescant: aut quædã sint talis dispõnis, et quædam quiescunt semper, & quædã mouẽtur semper. hoc enim est, quod oportet nos nunc declarare. Dicamus igitur q; mouẽtia, & mota mouent, & mouentur quædam per accidens, & quædam per se. Per accidens autem sicut omnia existẽtia in motis, aut mouẽtibus, & sicut illud, quod est quasi pars. Per se vero sunt omnia, quæ mouent, aut mouentur, nõ quia existunt in motore, aut in moto, nec qui à pars eorum mouet, aut mouet. Eorum aũt, quæ mouent per se, quædam mouẽtur ex se, & quædam ex alio. Et istorũ quædam naturaliter, & quædam violente, & extra naturam. quod enim mouetur ex se, mouet naturaliter, sicut vnũquodq; animaliũ. animal enim mouetur ex se. & omne, cuius principium motus est in eo, dicitur moueri naturaliter. & ideo animal ſm totũ naturaliter mouet se: suum corpus autem possibile est vt moueatur naturaliter, & extra naturã. hoc enim diuersat ſm motum, cui contingit vt moueatur ſm ipm, & ſm elementum, ex quo contingit vt constituatur. Et illa, quæ mouent ex alijs, quædam mouentur naturaliter, & quædam extra naturam. Extra naturã vero est sicut motus corporũ terrestriũ ad superius, & motus ignis ad inferius. Et membra animalis etiam multotiens mouent extra suam naturam ꝓpter modos sui situs, aut ꝓpter partes sui motus.

Cum declarauit q; impossibile est vt motus primus 27
sit, si motus æternus nõ fuerit, ſ. vt primus sit æternus: &, si non, nõ erit primus: et declaratũ est de dissolutione qõnum contingentium, q; necesse est ut ista perscrutatio sit vtis, ita, q; cognoscatur qũo est dispositio omnium entium in hoc, ſ. in motu, & quiete, cœpit pscrutari de hoc à principio, & iterare pscrutationem de rebus declaratis prius. perscrutatio enim de eis in hoc loco est magis propria. & istæ res, qñ fuerint adiũctæ ei, quod declaratum est in primo istius tractatus, apparebit q; est hic motus, & q; est hic vnus motus æternus. Et sunt, sicut diximus, duæ propositiones. Quarũ vna est, q; omne motum habet motorem. Secunda, q; omnia, quæ mouentur in loco, reducuntur ad rem motam per principium existens in ea, nõ motum oĩno. Et primo incœpit pscrutari de prima propositione, dicente q; omne motum habet motorem: & fecit rememorationem

Ꝑpilogus.

tionem de hoc, quod declaratũ est in principio Quinti de diuisione motoris, & moti ad illud, quod est ꝑ se, & ad illud, quod est per accidens. & narrauit primo de modo modorum diuisionũ entium in motu, & in quiete, quẽ vult quærere in hoc loco. Et Arist. qui primo processit in doctrina istius intentionis de motu, ſ. in declarare motum æternũ esse, ita, q; est res manifesta ex suis sermonibus in congregationibus tractatuum suorum, vidit q; ista doctrina est diminuta, & ideo iterauit ipsum. et quidam expositores ignorauerunt hoc, et opinati sunt q; illud, quod declaratum est in principio Septimi, est superfluum, et ideo absciderunt illud à suis libris. Et, quia ista est intentio eius, incœpit diuidere dispõnes entium in motu, & qete de illo, quod est ignotum ex eis, & dixit Remanet igitur, &c.t. &, quia manifestum per se q; non oĩa entia quiescunt, nec; oĩa mouentur, nec quędã mouentur semp, & reliqua quiescũt semp, cum quædam videãtur quiescere quandoq;, & moueri qñq;, remanet igitur perscrutari de hoc, ſ. vtrũ est possibile vt oĩa moueantur qñq;, & quiescãt qñq; vt sentitur in qbusdam, aut sunt aliqua, in quibus hoc est impossibile, ſ. quæ semper mouentur, aut quæ semper quiescunt. Et ideo non curauit de duobus modis, qui dantur intelligi à diuisione, ſ. vt entia sint duobus modis, modus, qui semp mouetur, & modus qui qñq; mouetur, & qñq; quiescit. Aut vt oĩa sint duobus modis, modus, qui semp quiescit, & modus, q quandoq; mouetur, & qñq; quiescit. Et, cũ dixit illud, de quo intendit perscrutari, incœpit diuidere motorẽ, & motũ, & dixit. Dicamus igitur, &c.t. q; qđlibet istorũ, ſ. motoris, & moti est res, aut ꝑ se, aut ꝑ accns. Erũt igitur quatuor, motor ꝑ se, et motor ꝑ accns, et motũ ꝑ se, & motũ ꝑ accns. Et incœpit distinguere illud, qđ est ꝑ se, ab illo, quod est per accns: quia illud, quod est per accns, decipit in pscrutatione, qñ fuerit admixtũ cum eo, quod est per se. Et vtitur in hoc, quod dixit per accidens in principio istius diuisionis accidẽtis, quod dicit vtr. posuit enim ipsum, oppositum ei, quod est per se, quod dicitur generaliter. Deinde diuisit illud, quod est per accidens, in illud, quod est per accidẽs, quod dr principaliť, & illud, quod mouet per suã partem, quod dr secundario, & dixit Per accidens vero. t. illud, quod dr * principaliter est sicut omne, quod existit in mouẽtibus, & motis, t. q; illud, quod mouet per accidens, est omne, quod dr mouеri, quia est in moto. Et hoc est duobus modis: modo, qui est impossibile vt moueat oĩno, vt aĩa in corpore: & modo, q; est possibile vt moueat, vt hoies sedentes in nau. Et similiter ẽt motor ꝑ per accidẽs est illud, quod est in motore, sicut rubedo, quæ est in igne, quæ est cõburens per accidens. Et, cũ diuisit illud, quod est per accidens generale, in illud, qđ est per accidens principaliter, & in illud, quod mouet per suam partem, quod dr secundario, dedit exemplũ de hoc, & dixit & sicut illud, quod est qñ ps, t. q; illud, quod mouet per accidens, quod dr generaliter, quoddam est per accns, quod dr principaliter, & quoddam secundario: & est illud, quod mouetur per partẽ, ſ. illud cui attribuitur mouere, aut moueri ꝑpter partem. v.g. sicut dicimus in illo, cuius manus mouetur, ipsum moueri. & similiter accidit in motore, sicut dicimus, iste homo percussit istum, licet nõ percussit eum, nisi cum manu. Et, cum descripsit duos modos eius, quod est per accidẽs generaliter, incœpit describere illud, quod est per se, quod opponitur ei, & est illud, quod principaliter dr per se, per negationem duorũ modoꝝ eius, quod est per accidens. Et fecit hoc, qñ illud, quod est per accidens, est notius illo, quod est per se. & ideo accidit [a] in quibusdã locis describere habitum ꝑ negationem priuationum. & dixit Per se autem, &c.t. mouen-

* Vel vtr.

Qui sint isti expositores vide infra cõ. 55.

Idẽ. e. physica. cõ. primi.

a In qbusdã accidit dscribere habit? ꝑ negationẽ, priuationũ.

tia aũt, & mota per se sunt illa, quæ mouent, aut mouẽtur, nec; per accidens, nec; per partem. Et accepit in descriptione eius, quod est per se, negationem duorum modorum eius, quod est per accns generaliter. Et, cũ distinxit illud, quod est per se, ab illo, quod est per accidens, & intẽdit cõsyderare in eo, quod est per se, incœpit diuidere ipm, & dixit Eorũ aũt, quæ mouenť per se, quædam mouent ex se, & quędam ex alio, t. & eorum, quæ mouenť per se, non per accidẽs, nec; per partem, quædam mouentur per principium exns in eis, vt habentia aĩas, & quædam mouentur ab aliquo extrinseco, vt carentia animabus. D. diuisit ista in duo, & dixit Et istorum quædam naturaliter, &c. D. incœpit declarare q; aĩal, ſm q; mouet ex se est motũ naturaliť, & dixit quod enim mouetur ex se, &c. Et, cum narrauit q; aĩal mouetur naturaliť, quia mouetur ex se, dedit causam in hoc, & dixit, aĩal enim mouet ex se, &c. Et potentia istius sermonis est similis tali modo. aĩalia mouẽtur ex se: & quod mouet ex se mouetur à principio in eo: & omne, quod mouetur per principiũ in ipso mouetur naturaliter: qñ omne, quod mouetur ꝑ principiũ in eo, mouetur ꝑ naturam. dictũ est enim in definitione naturę, quòd est principiũ in re, per quod mouet, & quiescit: vnde necesse est vt illud, quod mouet ꝑ principium in ipso, moueatur per naturã. [a] definitiones enim conuertuntur necessario cum definito. Et, cum declarauit q; aĩal mouetur naturaliter, dixit & ideo aĩal ſm totum naturaliter mouet se, t. &, cũ dicimus q; animal mouetur naturaliter, intendimus q; aĩa mouet corpus per suam naturam, & corpus mouetur per suam naturam ab ea: sed mouetur ſm quod est corpus suo motu naturali. & ideo dixit corpus aũt suum est possibile vt moueatur naturaliť, & extra naturã, t. q;, cum mouet à sua aĩa naturaliť, mouet qñq; naturaliť, & qñq; extra naturã: motꝰ aũt eius ſm q; est aĩal est naturalis: cũ nõ moueatur, ſm q; est aĩal, nisi ab aĩa: & aĩa mouet corpꝰ naturaliter. Et dedit has oẽs rationes, quia põt aliquis dicere, q; motus corporis ab aĩa, ver. g. ad superius, est motus extra naturam, cum moueat ipsum eontra motum suo motu naturali. corpus enim aĩalis innatum est moueri ad inferius, sed tñ, quia aĩa aĩalis est forma tui corporis naturaliter, necesse est vt motus eius à tua aĩa sit naturaliter. sed, si fuerit muentum aliquod motum per principium in eo, ita q; in suo corpore non sit principiũ contrarium motui animæ, tunc illud motum erit motum naturaliter simpliciť, ſ. per aĩam, et per corpus, vt declaratum erit de corpore cœlesti. Et, cum dixit q; possibile est vt aĩal moueatur naturaliter, & extra naturã, dixit hoc enim diuersat, &c.t. et causa in hoc, q; corpus animalis qñq; mouet ab aĩa ipsius naturaliter, & qñq; extra naturam, est diuersitas partium, ad quas mouet aĩa ad illas partes locales, ad quas mouent elementa. Si igitur cõtingit q; aĩa mouet corpus ad partem, ad quã mouetur corpus ſm motum elementi dñantis in ipso, tunc motus corporis ab anima erit naturaliter, & tunc contingitur in eo naturalitas ex motore, et moto. v.g. q; qñ animal mouetur ex se deiecendo, tunc motus eius erit naturalis: si aũt motus eius erit ecõtrario huius elementi, tunc motus corporis ab aĩa erit non naturalis. v.g. qñ homo saltat in sursum. Et, cum declarauit q; illud, quod mouet ex se, mouetur naturaliter, nõ violente, nisi cõsyderatus fuerit motus sui corporis in respectu quorundam motuum aĩæ, incœpit notificare ẽt q; in eo, quod mouetur ex alio, inueniuntur isti duo modi, ſ. motum naturaliter, & motum extra naturam, & dixit Et illa, quæ mouentur ex alijs, &c. & intendit per illud, quod mouetur naturaliť, motũ lapidis ad inferius, & motum ignis ad superius, & potuit ista moueri ex alijs, quia ista non mouentur ex se, donec moueant

ex

Oẽ. qđ mouetur ex se, mouet ꝑ principiũ existens in eo. & ex. qđ mouet ꝑ principiũ existens in eo. & ex. qđ mouet naturaliter. Definitiones conuertuntur cum definitis.

Motus aĩalis in ſm totum, ſ. corpus, pẽt esse naturalis, & extra naturam motꝰ eius ſm q; aĩal. Vide oppositum 2 cõ. 55. Vide cõtra 57 tm.

Motus est ꝑ accns in his, & extra naturã, & ꝑter naturã, & ex parte agẽtis, et ex parte corporis. Vide oppositum 2 cõ. 55. Vide cõtra 57 tm.

Nota q; in motu violẽto q; ꝑ accns, & ꝑter naturã ex parte motoris, & moti, & ex parte agẽtis, & ex parte corporis.

ex alijs, vt declarabitur post. Et intendit p illud, quod mouetur extra naturam, motum istorum ad contrariã partem debitam. v.g. sicut dixit motum corporũ terrestrium ad superius, & motum ignis ad inferius. D.d. Et mẽbra aialis multotiẽs, &c. ac si diceret, corpus aũt eius possibile est vt moueatur naturaliter, et extra naturã. Et intendit per situm modum motus. Et intẽdit per partes motuum superius, & inferius.

quæstio, de qua perscrutatus est in principio Septimi: cum sit prima quæstio, de qua deberet perscrutari ille, qui vult quærere vtrum sit hic motus æternus. Et fecit hoc, quia voluit declarare dispõnem in hoc de corporibus simplicibus sermone proprio. ista enim fecerunt dubitationem in hoc, p omne motũ habet motorem. Et iterauit omnia p̃dicta, quibus est vsus in declarando hanc quæstionem, quia voluit incipere pscrutationem à principio de illis rebus p̃dictis: & complet sermonem in eo. omne enim, quod fuit declaratum de eo, fuit declsum in locis diuersis: & modo vult congregare illud, & complere pscrutationẽ de illo. Et, qa prius diuisit illa, quæ mouentur p se in tres modos, in motum violente, & motum naturalr, & diuisit ea, quę mouentur naturaliter in duo, s. in habentia animam, et in ea, quæ mouentur p declinationem, s. per grauitatẽ, & leuitatẽ, incœpit dicere in quibus istorum apparet motũ habere motorem, & in quibus latet, & dixit Et in rebus, quæ mouentur extra naturam, &c. i. &, cum res motæ sint tribus modis, manifestum est q illa, quę mouentur violẽter, & extra naturam, sicut terra ad superius, & ignis ad inferius, mouentur ab alio, s. manifestum est in istis q motor in eis aliud est à moto. D.d. Deinde post illa, quæ mouentur, &c. i. & post ista apparet hoc in eis, quæ mouentur naturalr ex se, sicut in modis animalium, s. q motor in eis apparet esse aliud à moto. Et d. Deinde post illa. quia ista intentio magis apparet in eis, quæ mouentur violente, & post ista apparet in animalibus. nullus enim dubitat q aĩal mouetur ab aĩa, & q anima est motor, & corpus est motũ. & ideo dixit non enim latet, &c. & in hoc modo dicimus q motor differt à moto, quia nõ latet aliquem in aĩalibus q corpora sua mouentur à principio existẽte in eis alio ab eis. sed latet de eis hoc, qũo est existentia motoris in eis, s. vtrum est distinctus ab eis ecntrario eis, quæ mouentur à motore extrinseco, s. quia in istis apparet manifeste q motor est distinctus à moto. Et intendit per hoc expergetacere hoies ad appetendum quærere de partibus aĩæ, & dixit. Videtur enim ferè q quẽadmodũ in nauibus, &c. & intelligendum hic p distinctionem distinctionẽ in esse, non distinctionẽ in definitione, motorẽ [a] enĩ in aĩalibus esse distinctum à moto p definitionem est manifestum p se, sed est ignotum vtrũ distinguaĩ, aut nõ distinguatur, nisi p accẽs. & hoc intẽdebat, cũ dixit sed qũo oportet determinare, &c. i. determĩare q̃lis ẽ dispõ motoris ad motũ. Et, cum dixit q̃ de hoc est perscrutandum in aĩalibus, dedit dubitationem, quæ facit credere q motor in aĩalibus põt distingui sm eẽ, & dixit Videt enim ferè, &c. ideſt & hoc est dubium. quia põt aliquis dicere q forte ita est in dispõne motoris ad mot̃ũ in aĩalibus, sicut in rebus artificialibus, quæ mouentur per principiũ intrinsecum, sicut in nauibus, & in alijs artificialibus. Qm̃, cũ dixit hoc, reuersus est ad distinguendũ illud, quod est manifestum de aĩalibus, & dixit & sm hũc modũ, &c. ideſt & sm hanc opinionem de aĩali, s. ipsum componi ex motore, & moto, quorum vtrũq; distinguitur à reliquo naturaliter, intelligendum est qñ dicimus q aĩal mouet se sm totum, s. sm q componitur ex motore, & moto, & nõ ita, q motor, & motum sint in eo idem in actu. D.d. Sed illud, in quo est dubitatio, proprie est illud, quod remanet ex diuisione. i. & dubitatio non est nisi in tertio modo. Iam enim diuisimus ea, quæ mouẽtur essentialiter, & diximus q quædam mouentur violente, & quædam naturaliter, & eorum, & quæ mouẽtur naturalr, quędam videntur moueri ab aliquo alio, & sunt animalia, & in quibusdam latet hoc, & sunt corpora simplicia. [b] In istis enim nõ apparet alietas motoris à moto, sicut apparet in habentibus aĩas, immo in eis non est alietas omnino, & fuit sicut dixit graue, & leue. [a] Ista enim inueniuntur moueri ad sua loca naturalia ex se, & ad loca oppositа suis locis naturalibus ex alijs, v.g. quia lapis ad inferius mouetur per se naturaliter, & ad superius per violentiam, & ecõtrario ignis. & hoc intendebat, cum dixit ista enim mouentur ad duo loca opposita duob[9] suis locis naturalibus, & mouentur naturaliter ad sua loca propria.

Et maxime moueri ab aliquo id, quod mouetur, in ijs, quæ præter naturam mouẽtur, est manifestum, propterea q manifestũ est ab alio moueri. Postea autẽ quæ sunt præter naturam eorum, quæ sunt sm naturam, ipsa, quæ à seipsis, vt animalia. non enĩ hoc est immanifestum an ab aliquo mouentur, sed qũo oportet accipe id ipsius, quod mouet, & id, quod mouetur. * Videtur enim vt in nauibus, & in ijs, quæ non natura constant, sic & in animalibus esse diuisum id, quod mouet, & id, quod mouetur, & sic totum ipsum seipsum mouere. Maxime autem dubitatur reliquum dictæ vltimæ diuisionis. eorũ enim, quæ ab alio mouentur, hæc quidem præter naturam posuimus moueri, alia autem relinquuntur opponi, quia natura. Hæc aũt sunt, quæ dubitationem afferunt, à quo moueanĩ, vt leuia, et grauia. hęc enim ad oppositа quidem loca violentia mouentur: ad propria autẽ, leue quidem sursum, graue autem deorsum natura.

Et in rebus, quę mouentur extra naturã, apparet proprie q illud, quod mouetur, mouetur ab aliquo, qm̃ in illis, quæ mouẽtur ab alijs manifestũ est. Deinde post illa, quę mouentur extra naturã, illa ex illis, quæ mouentur naturaliter, quæ mouentur ex se, vt modi animalium. non enim latet de istis moueri ab aliquo, sed qũo oportet determinare i animalibus motorẽ à moto. Videtur enim ferè quod quemadmodum in nauibus, et in alijs, quorum cõstitutio non est naturalis, ita & in animalibus motor distinguiĩ à moto, & sm hunc modum erit ipsum sm totum mouens se. Sed illud, in quo est dubitatio proprie, est illud, quod remanet de diuisione prędicta. diximus enim q eorum, quæ mouent ex alijs, quædam mouentur extra naturam. ponendũ est igitur q quædã mouenĩ naturaliter. Et ista faciunt dubitare, si mouentur ab aliquo. v.g. leuia, & grauia. ista enim mouentur ad duo loca opposita violente: & mouentur ad sua loca propria, leue quidem ad superius naturaliter, graue aũt ad inferius naturaliter.

28 Cum diuisit motorem, & motũ in illud, quod est p se, & in illud, quod est per accẽs, incœpit considerare in modis eorum, quæ mouenĩ per se, & pscrutari vtrũ omne motum eorum habeat motorem, aut non. Et est

a Grauia, & leuia mouentur ad suaq; loca naĩlia ex se, & ad loca opposita suis locis naturalibus mouentur ex alijs.

Moueri ex se animatorũ est proprũ.

Quod ex se mouet non tm̃ vno motu mouetur.

Moueri ex se animatorũ est proprium. Et sistere possent seipsa. dico aũt, vt si ambulandi causa sit sibi, & non ambulandi. quare, si in ipso igne est sursum ferri, manifestum q in ipso & deorsum. irrationabile aũt est illud, vno motu moueri solum à seipsis, si ipsa seipsa mouent.

A quo aũt mouentur non est manifestum in eis, sicut est manifestum, qñ mouenĩ extra naturam. dicere enim ea moueri ex se impossibile est. hoc enim est proprũ animalibus, & est proprium habẽtibus animas. Et, si ita esset, tunc esset possibile eis quiescere ex se, & dico, ver. g. q, si aliquis est causa suipsius in ambulatione est etiã causa suipsius in dimittẽdo sui ambulationem. & ideo, si ascensus ad superius est ex ipso igne, manifestum est q descensus ignis etiam ad inferius est ex ipso igne. & dicere etiam quòd res, quæ mouentur ex se, vno motu tantum mouentur, non est de ratione, si mouent se.

29 Ideſt in corporibus aũt simplicibus nõ apparet ipsa moueri à motore alio moto, sicut apparet hoc in eis, * quæ mouenĩ ab extrinseco. Deinde d. dicere enĩ, &c. ideſt & non possumus ẽt dicere in eis, quæ mouentur à principio in eis addito et, quod mouet ex eis absq; eo, q indigeant causa extrinseca, sicut dicimus in eis, quæ mouenĩ ex se, q mouentur à principio in eis sine indigentia causæ extrinsecæ: sicut est dispositio in habentibus aias. hoc enim impossibile est. Deinde icœpit declarare qũo est impossibile, & dixit qm̃ hoc nõ est, nisi in aialibus, i. quæ mouentur à principio in eis sine indigentia causæ extrinsecę. D. dedit rõnem super hoc, et dixit Et, si ita esset, &c. i. v.g. si ignis esset causa in se, p quam posset moueri sine indigentia causæ extrinsecæ, tunc per istam causam posset quiescere sine indigentia causæ extrinsecæ. Res enim, in qua est causa, qua põt moueri sine indigentia causæ extrinsecæ, sicut aĩal, in quo est aĩa, per illã põt quiescere. Deinde d. & dicere ẽt, &c. i. & dicere in eo, quod mouet per principiũ in eo sine indigentia alicuius extrinseci, quod mouet vno motu, non est sm rõnẽ. principia enim, quę sunt hmõi, innata sunt mouere motibus diuersis.

Amplius qũo contingit continuum aliqd, & compositũ ipsum seipsum mouere? Quatenus enim vnum, & continuũ, nõ tactu, catenus ipassibile est. sed quatenus separatũ ẽ, eatenus hoc qdem aptũ natura est facere, illud vero pati. Neq; ergo horum vllum ipm seipsum mouet (cõsita enim sunt) neq; aliud continuum vllum: sed necesse est diuidi moueri ab aliquo, donec moueant ex alijs. Idẽ infra. 29.

Documẽtũ.

a Motorẽ aĩalibus esse distinctum à moto demonstrat ex hoc, quod ignotum est vtrũ sit distinctus.

Vel in eis.

[b] In corpõ simplicibus nõ apparet alietas motoris à moto, sicut apparet in habentibus aĩas. Vide 4 phy.

* a. l. ad hoc vtrũ vt separata à natura, & loco, aut alio modo quodã.

* a. l. quãdo. Aialia nõ indigẽt in principio sui motus cã extrinseca, sicut in aĩata. Idẽ supra cõ. 27.

uens in vnoquoq; ab eo, quod mouetur: vt in manimatis videmus, cum aliquod animatorum mouet illa.

Et etiam qũo est possibile vt aliquid continuum naturaliter cõuenientiũ moueat seipsum? Secundum enim q est vnum, continuum, non cõtiguum, est irreceptibile passionum. & sm q est segregatum erit tale, q quiddam eius est innatum recipere, et quiddam agere. Nullum igitur istorũ mouet seipsum, cum sit cõueniens, neq; aliquid omnino cõtinuum: sed necesse est vt motor in quolibet eorũ sit distinctus à moto: sicut videmus in carentibus anima, quando mouerit illa aliquod habentium animas.

20 Cum declarauit q illa, quæ mouenĩ naturaliter, nõ mouentur per principiũ in eis, quia non mouenĩ ex se, induxit ẽt secundam declarationem, p quam declarat q illa ẽt non mouentur p principium in eis. Et abbreuiatio eius, quod dicit, est. Et, quia illa, quæ mouenĩ p principia in eis, necesse est vt diuidantur sm definitionem in motorem, & motũ, & vt non sint idem sm definitionem, & essentiam: motor enim debet esse distinctus à moto, aut sm definitionem, & esse insimul, sicut illa, quæ mouentur ab extrinseco: aut sm definitionem tm̃, sicut est dispositio in habentibus aĩas. Anima enĩ, quæ est motor in eis, distinguitur à corpore, quod est motum sm definitionem: licet non distinguaĩ sm eẽ, s. q impossibile est aĩam esse sine corpore, nisi equiuoce. Et, quia corpora simplicia sunt vna sm definitionem: & nullum eorum põt diuidi in motorem, & motum: necesse est vt non sint mota ex se: nisi esset possibile vt motor esset ipm motum. Sr igitur aliqs dixerit q sunt corpora simplicia cõposita ex materia, & forma, quorum vtrũq; est distinctum sm definitionem à reliquo, dicemus ad hoc, q prima materia nõ est exis in actu, et illud, quod mouetur ex se, debet diuidi in motorem, & motum in actu. [a] qm̃ illud, quod est in potẽtia, neq; mouetur, neq; mouet. Sr igĩ lapis. v.g. moueretur ex se, contingeret vt esset mouens, & motũ eodẽ modo [b] sm formam: qm̃ nõ est existens in actu, nisi sm formã, quod est impossibile. D.d. & ẽt qũo est possibile, &c. & intendit p continuum illud, quod est vnum non per contiguitatem: & intendit per conueniens illud, quod est cõsimilium partium, cuius definitio partis, & totus est vna, s. illud, quod nõ est diuersæ substantiæ. D.d. Secundum igitur q est continuum, &c. i. q res continuæ, sm q sunt cõtinuæ, nõ contigue, impossibile est vt recipiat passionẽ, s. motum ex se: cũ nõ diuidani in motorem & motum: nisi essent continuæ copulatæ sm continuitatem. Et d. hoc. quia illud, quod mouetur ex se, aut erit diuisibile sm definitionẽ in motorẽ, & motũ, aut erit diuisibile in partes sm contiguitatem: sicut qd congregatur ex aliquibus, quod est cõtinuum sm contiguitatẽ. Omne igitur, quod mouet ex se, aut erit distinctum, aut diuisibile sm definitionem, aut sm quantitatem, ideſt partes. &, cum corpora simplicia non diuidantur altero modo istorum, sequitur q nõ moueantur ex se oĩno. D.d. & sm q est segregatum, &c. i. ista aũt, quæ diuiduntur aut sm definitionẽ, aut sm quantitatem, possibile est vt diuidani in motore, & in recipientem motum. Et, cum posuit q res continuæ cõsimiles impossibile est vt moueantur ex se: ostẽdit eam, quod mouetur per illud, p quod mouetur res, mouet se, nisi sm illud, qđ est non continuis, i. sm q

Impossibile aĩam esse sine corpore, nisi æquiuoce.

Obiectio.

Solutio.

in motorem, & motum, dicit Nullũ igitur istorũ, &c. & ista est conclusio, quam intendit p hunc sermonem. Et iste sermo sic componitur. Corpora naturalia sunt consimilũ partium simplicium: & illa, quæ sunt consimilium partium simplicium, impossibile est vt moueant se: ergo corpora naturalia nõ mouẽt se. Et, cum dedit conclusionem, induxit terminum medũ istius conclusionis, & dixit cum sit cõueniens, &c. i. cũ ista sint conuenientia, & nullũ conueniens mouet se. Et quasi incœpit primo, & verificauit maiorem ppositionem, s. p impossibile est vt aliquod moueat se, ſm p est vnũ cõtinuum, sed ſm p est segregatum discretum. D. induxit cõclusionẽ, & post induxit syllogismũ, s. vtrãq propositionem minorem, & maiorem, cum dixit cum sit cõueniens, et nullum aliquod, ſm p est continuum, mouet se, i. cum corpora naturalia sint continua, & nullum vnũ continuũ mouet se. Et, cũ declarauit p nõ moueri ex se, incœpit declarare p necesse est vt moueri ex alijs, & dixit sed necesse est, &c. i. &, cum sit declaratum p nõ moueri ex se, sequitur necessario vt moueãtur ex alijs extrinsecis. Et hoc intendebat, cum dixit & motor in quolibet eorũ sit distinctus à moto in quolibet eorum. Deinde dedit exemplum in hoc, & dixit sicut inuenimus in carentibus anima, &c. i. dest p motor in eis est necessario extrinsecus, sicut motus lapidis ad superius ab homine.

Nullum continuũ, ſm p est diuisibile. Idem probat de generatione. i. c. 3 & 4. phys. t. c. 8. 48.

Sed accidit et hęc ab aliquo semper moueri. fiet aũt vtiq; manifestum diuidẽtibus causas. Est aũt et in mouentibus accipere quę dicta sunt, Alia enim p̃ter naturam ipsorũ motiua sunt, vt vectis non natura ponderis motiuus est: Alia vero natura, vt actu calidum motiuum est calidi potentia, similiter aũt & in alijs hmõi. Et mobile quoq; similiter natura, quod est potentia quale, aut quãtum, aut vbi, cum habeat principium tale in seipso, & non ſm accidens. erit enim idẽ, & quantũ, & quale, sed alterum alteri accidit, & non secũdum se inest. Ignis itaque, & terra mouentur ab alio, violentia quidem, cum præter naturam, natura autem, cum ad suos ipsorũ actus potentia existunt.

Sed sequitur in istis, si mouentur naturaliter, vt semper moueantur ab alio. & hoc apparet diuidendo causas. Et debemus accipere in motoribus ẽt motas intentiones, quas diximus, Quẽadmodũ enim quædã sunt mota extra naturam, v. g. qm̃ sagittam mãganellæ mouere lapidem nõ est naturale. Et quędam naturaliter, v. g. p calidum in actu mouet calidũ in potentia. & ſm hunc modũ est dispositio de alijs similibus. Et similiter etiã illud, quod mouetur naturaliter, est illud, quod est in potentia quale, aut quãtum, aut vbi, cũ principium, quod est tale, fuerit in eo non accidentaliter. idẽ enim est quale, & quantum, sed alterum eorũ est in altero p accidens, nõ per se. Ignis igitur, & terra mouentur ex alio, aut violente, quando mouentur extra naturam, aut naturaliter, quando mouentur ad suas actiones, quas habent in potentia.

Cum declarauit p illa, quæ mouentur naturaliter, quę sunt carentia animabus, s. corpora simplicia non mouẽtur ex se, fuit necesse vt mouerentur ex aliquo extrinseco. omne enim motũ ab aliquo necesse est aut vt motor sit in eo: & tunc erit motum ex se: aut extra illud. Et forte hoc non sequitur, nisi cum declarabitur p oẽ mõtum habet motorem: & p nihil mouet se ita, p motor sit ipsum motũ. Cum igitur declarauit, sicut diximus, p illa, quæ mouentur naturaliter, & carẽt aĩabus, nõ mouentur ex se, dixit Sed segtur in istis, &c. i. & segtur ex sermone p̃dicto vt non moueãtur nisi ab aliquo extrinseco, cum non moueant à principio in eis. D. incœpit declarare hoc alio modo, & dixit & hoc apparet diuidẽdo causas, &c. i. & apparet ẽt p ista, quæ mouentur naturaliter, & nõ aĩata, sunt mota naturaliter ab aliquo extrinseco, diuidẽdo causas in suas primas spẽs. deinde accipiemus sitia illis in motoribus. mouentia enim sunt vnus modorũ causarum. Et intendebat p, quia causę diuiduntur primo in duas partes, quarũ vna est vt sint causę ſm violentiã, secunda vt sint causę ſm naturam, necesse est vt mouẽtia diuidanr in has duas partes. Et hoc intẽdebat, cũ d. Et debemus accipere, &c. i. & debemus diuidere etiam mouentia in istos duos modos, in quos diuisimus cãs ſm naturã, & extra naturã. D. d. quẽadmodũ. n. quædã mouent extra naturam, &c. & hoc intellectum est per se. D. d. & quædam naturaliter, &c. i. & quædam mouentia mouent p suam naturam: sicut calidum in actu, quod habet naturã mouẽdi illud, quod est calidũ in potentia, ut fiat calidum in actu. D. d. & ſm hunc modum, &c. i. & alię virtutes actiuę, quæ habent naturam facere ea, quæ sunt in potentia, sibi similia in actu. Et, cum dixit motorem ſm naturã, incœpit dicere de moto ſm naturam, & dixit Et simul ter ẽt, &c. i. & quẽadmodũ illa, quæ mouent naturaliter sunt illa, in quibus natura est mouere aliquid, & ad aliqd, donec faciat illud in actu, ita ẽt illud, quod mouetur naturaliter, quod est in potentia aliqua intentio p̃dicamentorum decem, v. g. ut sit in potentia quale, aut quantum, aut vbi. Et, cum oẽ, quod est in potẽtia motum, est illud, in cuius natura est recipere aliquod prædicamentorũ decẽ, sequitur p motor naturaliter sit omne, quod põt mouere illud, quod est in potentia aliqũ prædicamentorũ decem, vt faciat illud p̃dicamentum in actu. Et ideo dixit necesse est esse in hoc, p motũ naturaliter sit hoc, p principium mouens sit. & dicit cũ habeat principiũ, &c. & dicit hoc, qm̃ res mouet ab alio essentialiter. Cum igitur mouetur ab aliquo essentialiter, tunc mouet ab eo per suam naturã: &, cum mouet accidentaliter, non mouetur ab eo p suam naturam. D. declarauit hoc, & dixit idẽ enim est quale, & quãtũ. i. & exemplũ eius, quod mouet per accidens est vt aliquis motor moueat aliqd, quod est in potentia, ver. g. quale. &, cum facit ipsum quale in actu, sequtur illud habere quantũ, quod prius nõ habebat. v. g. p, qm̃ aqua mouet aerem ad frigus, sequitur illud minor quãtitas. & similiter ẽt forte mouet aliquid in quantitate essentialiter, & sequitur illud qualitas p accidẽs, v. g. ex quo nutriri aĩal.[a] multotiẽs eni sequitur quantitatẽ in eo aliqua qualitas. & dixit idem enim fit quale, & quantũ. i. ab eodem motore. Et, cum ita sit, necesse est vt alterũ fiat ab eo essentialiter, & alterum accidentaliter, s. p, si quantitas fuerit ab eo essentialr, qualitas erit accidentaliter, & ecõuerso. et ideo dixit sed alterũ eorum est in altero per accidens. i. sed alterum eorum sequtur necessario vt inueniatur ab illo agẽte vno per accidẽs. [b] vnũ enim agens non habet naturã largiendi, nisi vnũ tm̃. Et, cum declarauit p omne, quod in quolibet prædicamẽto

Causæ diuidunt in duas partes.

a Aliqd qđ p se im ad quãtũ & p ad qualr & eorum.

b Vnũ agẽ nõ habet naturã largiendi nisi vnum. Idẽ pro generatione corruptione & motu.

mẽto, mouetur naturaliter ab eius motore extrinseco naturaliter, cum fuerit in sua potentia vt moueatur naturaliter ad illud, ver. g. ad quale, & quantum, & vbi, & posuit p illud, quod mouetur accidentaliter, & violenter, est illud, quod mouet cõtrario illi, quod in sua potẽtia est vt moueatur, & simiłr est de illo, quod mouet, concluſit ex hoc p terra, & ignis, & alia corpora simplicia habent istos duos modos vt moueãt, & moueãtur, habent enim virtutem naturalẽ, & violentã, s. accidentalem. Et dixit Ignis igitur, & terra, &c. i. p ista mouenti violente, qñ mouẽtur p virtutẽ violentã, quæ est in eis: & mouẽtur naturaliter, qñ mouenti ab eo, quod generat ipsa. Et intẽdebat declarare ex hoc sermone p motus corporũ naturalium in loco ẽt in rei veritate ab eo, quod generat ipsa, sicut alia accidẽtia, quæ inueniuntur generari in re per generationem ipsius: & p ista sunt magis digniora esse de numero eorũ, quæ mouẽtur ab extrinseco, quàm de numero eorum, quę mouẽtur p principiũ in eis: & p nulla est contradictio in eis in ponẽdo illa moueri naturaliter, & ex extrinseco: cũ plura generabilium naturalium generent naturaliter ex extrinseco. Et, cum declarauit in istis p necesse est, vt numerẽtur in eis, quæ mouentur ex extrinseco, & tam posuit ea moueri naturaliter, declarauit secũdum quot modos dicitur in eis moueri naturaliter, cum eo, quod mouetur ex extrinseco: cum apparet in primo aspectu p omne motum ex extrinseco mouetur violente.

Documẽtũ. Motus corporũ naturalium in loco ẽt ab eo, p generat ipsa, sicuti ẽt de alijs accidẽtibꝰ. p hoc vide. 18. tertij de cœlo.

Potentia est multifariam dicta.

Quoniam aũt quod potentia est multipliciter dicitur, hæc causa est, vt non sit manifestum à quo hęc moueantur. vt ignis, sursum, & terra deorsum. Est autem potentia aliter sciens qui discit, & qui habet iam, & nõ contemplatur. semper aũt, cum simul actiuũ, & passiuum sint, fit aliquãdo actu, quod est potentia, vt ipsum discens. & ex eo, quod potẽtia est, alterum fit potentia. qui enim habet scientiam, non aũt contemplatur, potẽtia est sciẽs quodãmodo, sed nõ vt & antea q̃ disceret. cum aũt sic se habet, si aliquid nõ prohibeat, operatur, & contẽplatur, aut erit in cõtradictione, & ignorantia. Similiter aũt hæc se habent & in physicis. frigidum enim potẽtia calidum est. cum aũt fuerit mutatum, iam ignis est: vrit autẽ, nisi quid prohibeat, et impediat. similiter aũt se habet & circa graue, et leue. leue enĩ fit ex graui, vt ex aqua aer. hoc enim potẽtia primum, & iam leue est, & operabitur confestim, nisi quid prohibeat. actus autẽ ipsius leuis est alicubi esse, & sursum. p hibetur autẽ, cum in cõtrario loco est. & hoc similiter sese habet & in quanto, & in quali, Attamen quæritur hoc, quare ad suum locũ mouentur leuia, & grauia. Causa autem est, quia apta natura sunt aliquò. et hoc ineſt ipsi graui, & leui eẽ, hoc qdem ipso sursum, illud aũt ipso deorsum determinatum. Potẽtia autẽ est & leue, & graue multipliciter, sicut dictum est. cum enim est aqua potẽtia quodã modo est leue: et, cum aer est, adhuc potẽtia est. cõtingit enim impeditum, et nõ sursum esse. sed, si auferatur impediens, agit, & semp

Actus ipsius leuis ẽ alicubi esse, & sursum.

superius fit. Similiter autem et quale, vt actu sit, mutatur. illico enim cõtẽplatur sciẽs, nisi aliquid prohibeat: & ipsum quantũ extendi tur, nisi quid prohibeat. Qui aũt id, quod sustinet, & prohibet, mouit, est vt moueat, est vero vt nõ. vt qui colũnam diuulsit, aut qui lapidem remouit à vase in aqua. secũdum accidens enim mouet: sicut reflexa sphæra non à pariete mota est, sed à proiciẽte. Quod igit nihil horum ipsum mouet seipsum manifestum est, sed motus habet principiũ, nõ mouendi, neq; faciendi, sed patiendi.

Et, quia illud, quod est in potentia, dr̃ multis modis, hæc fuit causa vt illud, ex quo mouentur ista, & similia, est non manifestum, ver. g. p ignis mouetur ad superius, & terra ad inferius. Et addiscẽs est in potentia sciens alio modo ab eo, ſm quem illud, quod habet scientiam, sed non scit, est sciens in potentia. et illud, quod est in potẽtia, forte erit in actu, qñ fuerit semper cõgregatum agens, & reciens, ver. g. p addiscens fit sciens ab eo, cuius scientia in potentia erat aliud in potẽtia. quod enĩ habet scientiã, sed non scit, est sciẽs in potẽtia quoquo modo. sed iste modus potentiæ non est ille modus, in quo erat prius, anteq̃ addisceret. cum igit fuerit in hac dispositione, aget suam actionẽ, & sciet tunc, nisi aliquid impediat. &, si nõ, cõtingeret vt esset in opposito scientiæ, s. ignorãtiæ. Et ſm hũc modum currit dispositio de rebus naturalibus ẽt. frigidum enim est in potentia calidũ. &, cum fuerit transmutatum, erit tunc ignis, & comburet, nisi aliquid impediat. & similiter est de graui, & leui etiam. quãdoq; enim ex graui generatur leue, ver. g. ex aqua aer, primo enim erat tale in potentia, & tunc fiet leue, & faciet statim suam actionem, nisi aliqd impediat. actio enim leuis est vt sit in aliquo vbi, & superius. impedimentum aũt accidit ei, qñ fuerit in contrario loci eius. & ſm hoc est cursus in quantitate ẽt, & in qualitate. Quamuis hoc debet quæri, s. quare leuia mouenti ad vnum locum, et similr grauia. Et causa in hoc est, qa sunt nata vt sint in aliquo vbi. & cẽntia grauis, & leuis ẽ ista, illud vbi tari inferius, & istud superius. Sed leue, & graue in potentia sunt multis modis, sicut diximus. aqua enim, dum est aqua, est in potẽtia leuis quoquo modo: &, cũ fuerit aer, possibile est vt impediatur, quin sit supius. sed. si illud impedimẽtum auferr̃, statim auget suã actionem. & erit semper superius. et ſm hũc modum trãsmutatur quale ẽt ad illud, quod est in actu. sciens enim statim sciet, nisi impediatur: & ipsum etiam quantum extendit, si

rũal

nihil sit, quod ipediat. Illud aũt, quod aufert impedimentũ, quoquo modo est motor, & quoquo modo non est motor. ver.g. quod, si aliquis homo auferat columnam sustinentem pondus, aut auferat lapidem positum sup vtrem in aqua, tunc mouebit ista, sed per accidens: quẽadmodũ pila, quæ à pariete reflectit, non mouet à pariete, sed à proiciente. Declaratũ est igitur ꝙ nullum istorũ mouet se ita, ꝙ in eo sit principiũ motus, ut moueat, aut vt agat, sed vt recipiat actionem.

32 Cum declarauit ꝙ lapis, & vlr corpa naturalia simplicia non mouent ex se, cum non diuidantur in motorem, & motum, & ꝙ propter hoc necesse est vt motor eorum sit extrinsecus, et declarauit ꝙ motor eorũ est extrinsecus, cũ hoc ꝙ sunt mota naturaliter, & ꝙ hoc in eis est per potentiã naturalem, quæ est in eis vt moueantur ad sua loca propria, sicut potẽtia existens in re generata in substantia ad recipienda alia ꝑdicamẽta, s. ꝙ motor in eis est naturalis, & extrinsecus, et ꝙ hoc, ꝙ mouẽt in loco, prouenit eis à generante, sicut prouenit qualitas propria, & alia accidentia, vult declarare ꝙ latentia motoris istorũ est essentialiter, ꝑpter mixtionem potentiæ, quam habet accidentalr cũ potẽtia, quam habet essentialiter, & ideo habet duos motores, motorem accidẽtaliter, & motorem essentialiter. & iõ motor, qui est essentialiter, admiscetur cum eo, qui est accidentaliter, ita, ꝙ existimatur ꝙ ista mouent se. & hoc intendit declarare in hoc cap. Et dixit Et, quia illud, quod est in potentia, &c. i. et nõ est manifestum illud mouens, ex quo mouẽti essentialiter corpora simplicia, quia potentia ad motũ dr duobus modis. Quorum vnus est de potentia essentiali, quæ est materia, ex qua generata sunt, & est naturalis. Alius autẽ est de potentia violenta, quæ est accidẽtalis. Deinde dedit exemplum, & dixit & potẽtia violenta, &c. ver. g. ꝙ ignis mouetur, &c. i. & exemplũ potentiæ essentialis, quæ non exit in actum, nisi à motore essentialiter, est potentia, quæ est in igne vt moueatur ad inferius, cum reuertitur terra: & potẽtia, quę est in terra, vt sit ignis, & vt moueatur ad superius, quæ est similis potentiæ, quæ est in addiscẽte, vt sit sciens. Exemplũ vero potentię, quę est accidentalr, est potẽtia, quę est in ipso igne, qñ impeditur à motu ad supertus: & potentia, quæ est in ipta terra, vt moueatur ad inferius, qñ impeditur. & ita potentia est filis potentiæ, quę est in sciente, qñ nõ scit. i. non vtitur sua scientia, & est violenta. Et, qa altera istarũ est essentialis, & altera accidentalis, attimida ut essentialem potentiæ, quæ est in addiscente, vt fiat sciens, & potentiã accidentalẽ et, quæ est in sciente, qñ non vtitur scia, propter aliquod impedimentum. Et hoc intendebat, cum dixit Et addiscens est in potentia, &c. i. & addiscens, anteq̃ addiscat, dr esse sciens in potẽtia alio modo ab eo, quo dr in eo, quod habet scientiam in tpe, in quo non vtitur sua scia, quod ipsum est sciens in potentia. prima enim est de genere potentiæ essentialis, secunda vero de genere potentię accidentalis, & ideo potẽtia essentialis indiget in hoc, ꝙ exeat in actum, a gente essentialr. secunda aũt non indiget agente in hoc, ꝙ exeat in actum, nisi per accẽs. qñ nõ est in potentia, nisi ꝓpter impediens, aut propter defectum subiecti, in quo agit. ver. g. qñ ignis est comburens in potentia, qñ non inuenit materiam, quam cõburat. cũ igitur inuenit materiam, quam cõburat, tunc fit cõburens in actu sine indigentia motoris extrinseci. & similiter ignis habet duas potentias, potentiam essentialẽ, & est potentia, quæ est in corpore, ex quo generatur, & potentiam accidentalem, & est potentia, quæ est in igne, qñ impeditur: & ista, ſm ꝙ est accidentalis, indiget motore accidentali, ecõtrario priæ potẽtię. Et, cũ ita sit, quęstio igitur dicens, vtrum ista corpora simplicia moueãtur in loco à motore extrinseco, aut ex se, distinguendũ est in rũsione ad illã. Qm̃ motus, ꝙ est in potẽtia vera nãliter ẽ potẽtia, ꝙ est in re, ex qua ġnatur corp⁹ simplex, in quo inuenit motus, nec̃io indiget motore essentialiter: & est illud, quod est extrinsecũ; s. generans. generans enim est illud, quod dat corpori simplici generato formã suam, & oĩa accidentia contingẽtia formę: quorum vnũ est motus in loco. & ideo, cum forma fuerit completa in eo, cõplebitur vbi suum debitum, & alia accidentia, nisi aliqd impediat. Potentia vero ad motum, quę accidit inuenirı in corpore simplici, qñ impeditur in tpe suæ generationis, quin moueat ad suum locum naturalem ab aliquo impedimẽto, qñ generatur in loco extraneo, aut qñ exit à suo loco naturali ab aliquo extrahente, non indiget in hoc; ꝙ exeat in actum, motore extrinseco essentialr, cum sit potẽtia accidentalis. Et, cum ita sit: & illud, quod mouet essentialiter, est illud, quo est potentia vera ad motum, s. potentia receptionis motus: tunc illud, quod mouetur in rei veritate hoc motu, est materia, ex qua generatur corpus simplex. v. g. ꝙ aer, qui est in potentia ignis, & supius, est illud, quod mouetur in rei veritate essentialiter ad superius, qñ fit ignis. Et, cum distinxit potentiam accidentalem à potẽtia essentiali, incœpit proprie dicere potẽtiam essentialem, & dixit & illud, quod est in potentia, forte erit in actu, &c. i. & proprium est potentię essentialiter, vt non fiat in actu, nisi propter motorem essentialem, & ꝙ nõ venit ad actum, nisi qñ cõgregantur duo, s. recipiens, & agens, ecõtrario potentiæ accidẽtali, quæ nõ indiget ad hoc, ꝙ exeat ad actũ, motore extrinseco, nisi per accidens, & est recessus impedimẽti. Et dixit torte. qñ qñcp congregantur agẽs, & recipiens, & nullus fit motus. Deinde dedit exemplum potẽtiæ essentialis naturalis, & dixit v. g. ꝙ addi scens fit sciens. i. ab eo, quod est in potentia vera, facit ipsum scirẽtem in rei veritate. Deinde d. illud enim, qđ habet scientiam, &c. i. tile enim, qui est sciens, quando non vtitur sua scientia, dr esse sciens in potẽtia, alio modo ab eo, quo dr in addiscente esse sciens in potẽtia anteqũ addiscat, s. qñ illa est potentia accidentalis, & ista est potentia essentialis. Deinde d. cum igitur fuerit talis dispositionis, &c. i. & qñ sciens fuerit sciens in actu, tunc non indiget in sua actione motore extrinseco in actu, sed aget sua actione, nisi aliquid impediat. Et, si aliquis diceret ꝙ, si sciens, qñ non vtitur sua scirẽtia, est sciens in potentia eo modo, quo dicimus in addiscente esse sciens in potentia, contingeret vt sciens, qñ nõ vtitur sua scientia, esset ignorans, sicut addiscens, qui est sciens in potentia. et hoc intẽdebat, cum dixit &, si nõ, cõtingeret, &c. Et, cũ declarauit ꝙ potẽtia dr duobꝰ modis, s. de potentia accidẽtali, & eẽntali, & ꝙ accidẽtalis non indiget motore extrinseco, nisi per accidens, incœpit notificare ꝙ potentia, quæ existit in lapide ad inferius est de hoc genere, i. accidentalis. &, cum ita sit, tũc ista nõ mouetur ex se, i. essentialiter. Et dixit Et ſm hunc modum, &c. i. & ſm modum duarum potentiarum, quæ existunt in addiscente, & sciente, inueniunt istæ duæ potentiæ in corporibus simplicibus naturalibus ẽt. Quemadmodũ enim discens est sciens in potentia, &, cum fuerit sciens in actu, operabitur sua scirẽtia. nisi aliqd impediat, similiter corpus, quod est in potẽtia ignis, aut calidum, aut motum ad supertus, cum fiet ignis in actu, fiet supius in actu, nisi aliquid impediat. Deinde d. & similiter est de graui, & leui, s. ꝙ potentia in eis

Generis cũ illud, qđ de corpi impoci ġnus sui formã, &c. i. accẽtia vel tigẽtia sig. qñ vrã el motus ipso. Idem, cõ. 31. corpi hoc vide i. cœli. 28.

A quo ꝓcedit ista, ab eodẽ accidẽte consequente formã ꝓpriam.

Potẽtia essentialis naturalis.

Vide cõtra. 2. de ala. t. 5. de ala. t. 6. c. 10. scientia definit.

in eis dicit duobus modis dictis in addiscẽte, & sciente, & ꝙ illud, ex quo generatur graue, & leue, est potentia grauis, & leuis in rei veritate. & cum exiuerit de potentia in actum erit leue in actu, aut graue in actu, nisi aliquid impediat. Et hoc intendebat, cum dixit quandoq; enim generatur ex graui, &c. & potentia vera, quæ est actio leuis, s. motus ad superius, est in graui in actu, quod est leue in posse. Et intendit per totum hoc ꝙ, cum potentia vera, quæ est ad motum istorum corporum, fuerit in eo, ex quo generantur: & ista potentia non exit in actum, nisi à generãte, & agente graue, aut leue: necesse est vt motor istorum corporum simplicium, scilicet grauis, aut leuis sit generans, non ꝙ mouetur ex se. Deinde d. impedimentũ aũt accidit ei, &c. idest & graui, & leui accidit vt impediantur ab vbi, quod deberent habere a generante ea, eo modo, secundum quem habent alia accidentia, quando generatum fuerit in loco extraneo, & impeditur illic aliquo impedimento. Et hoc intẽdebat, cum dixit & ſm hunc modum est de quanto, & quali. idest quemadmodum potentia, quæ est ad quantum, & quale, quę sunt propria generato, est in materia, ex qua generat, ita est de vbi proprio. & quemadmodum quãtum, & quale exeunt de potentia in actum à generante, ita est de vbi, quando generatum fuerit non in suo loco naturali. Deinde d. Quãuis hoc, &c. i. & cum fuerit dictũ ꝙ motus ad superius corporis leuis, & corporis grauis ad inferius fuerit à generante, quærẽdum est ab aliquo, quare motus leuis est ad contrariam partem ei, ad quam mouetur graue, & quare omnes partes grauis mouentur ad eundem locum, & similiter omnes partes leuis. Dicẽdum est ad hoc ꝙ hoc sit in eis naturaliter, & perscrutat de hoc in libro Secundo Cœli, & mundi. Et, cum opposita fuit ei hæc quęstio, dedit rẽsponsionem ad illam, secundum ꝙ pertinet ad hunc locum, & dixit Et causa in hoc est, &c. i. & causa in hoc, ꝙ mouentur ad loca opposita, scilicet graue, & leue, est, quia sunt nata vt sint in locis propriis, scilicet ꝙ esse eorum non completur, nisi essendo in illis locis, sicut complentur alta accidentia, & propria sequentia substantiam vniuscuiusq; eorum. Et ideo dixit, et essentia grauis, & leuis est ista, s. ꝙ essentia grauis, & leuis facit vt leue vbiretur superius, & graue inferius. & hæc vbiratio aut collocatur in definitione grauis, & leuis, aut est actio intentionis, quæ collocatur in definitione eorum. leue enim, & graue describũtur per hanc actionem. & hoc declarabitur etiam in Cœlo & mũdo. Et, cum compleuit omnia ista, reuertitur est ad faciendum rememorationẽ de prędictis, & dixit Sed leue & graue in potentia sunt multis modis, sicut diximus. i. quoniam dicũtur per potentiam naturalem passiuam, & violẽtam, quæ erit, quando impeditur ab aliquo. D. d. aqua enim, &c. i. aqua enim, dum est aqua, est in potentia naturali leuis, &, cũ fuerit aer, erit leuis in actu, nisi aliqd impediat, ita, ꝙ nõ agat actionem leuis, & sic inueniretur in ea potentia vtro lenta. & ista, sicut diximus distinguuntur à vera potentia: quoniã ista est violẽta, & illa naturalis. D. d. et ſm hunc modũ, &c. i. et illud, quod est in potentia aliquod quale, cum transmutatum fuerit de potentia in actum, tunc illud quale aget suam actionem, nisi aliquid impediat. sicut addiscẽs, qñ fuerit sciens in actu. aget enim actionem scientis, nisi aliquid impediat. & sisr aqua, cũ fuerit aer, aget actionem aeris, nisi aliquid impediat, i. vbitabitur superius. D. d. Illud autem, quod aufert impedimentum, &c. i. & intendit ꝙ istud est mouens per accidens non essentialiter. Deinde dedit exemplum, & d. v. g. si aliquis homo, &c. i. v. g. si aliquis homo aufert columnam sustentantem pondus, tunc ille hõ mouebit illud pondus ad inferius, & cadet illud ponderosum ad inferius per accidens. & sisr, qñ aufert lapidem positum super vtrem inflatum, ille homo dicit mouere illum vtrem per accidens, & dicit mouere per accidẽs, qa ista potentia est violenta, s. potẽtia impedita. D. d. quemadmodum pila, &c. i. quemadmodum, qñ proiẽciens protecit pilam ad parietem, & reflectitur ab eo, nõ dicit ꝙ paries mouet illam illo motu reflexo per se, sed proiẽciens, & paries, si dicatur mouere, dicitur per accidẽs. & ita dicitur illud, quod aufert impedimentũ, mouere lapidem per accidẽs: & quod generat ipm mouere ipm essentialr. Et, cũ cõpleuit hãc declarationẽ, fecit rememorationẽ de hoc, & dixit Declaratum est igitur, &c. i. declaratũ est igitur ꝙ nullum corporũ simplicium naturalium, s. quòd terræ, & ignis & exterorum mouet se, propter hoc, quòd in eo est principium, quo moueat se, & hoc essentialiter, non accidentaliter, sed in eo est essentialiter principium receptionis, vt moueatur ab extrinseco, non principium actionis, nisi per accidens.

Documẽtũ.

Tex. cõ. 16 versus finẽ.

Hæc vbicatur, aut collocatur in definitione grauis, & leuis, aut est istio intẽtionis, quæ collocatur in definitione eorum. Vide 4. cœli. cõ. 36.

Si igitur omia, quæ mouentur, aut natura mouentur, aut præter naturam, & violentia: & quæ, vi & præter naturã omnia à quodã, & ab alio: eorum autẽ, quæ natura rursus, & quæ à seipsis mouent, ab aliquo mouent, & quę nõ à seipsis, vt grauia, & leuia: (aut. n. ab eo, quod generauit, & fecit leue, aut graue, aut ab eo, quod impediẽtia, & ꝓhibẽtia soluit:) omnia vtiq;, q̃ mouent, ab aliquo mouebunt. Hoc aũt dupliciter. Aut enim non per seipsum mouens, sed per alterũ, quod mouet mouens, aut per seipsum. Et hoc, aut primũ post vltimum, aut per plura. vt baculus mouet lapidem, & mouetur à manu mota ab homine: hic autem non amplius ex eo, quia ab alio moueatur. Vtraq; igit mouere dicimus, & primum, & vltimum mouentium, sed magis primũ. illud. n. mouet vltimũ, sed nõ hoc primũ. & sine primo qdem vltimum nõ mouebit, illud autẽ sine hoc, vt baculus nõ mouebit non mouente homine.

Et, cum omnia mota, aut mouentur naturaliter, aut extra naturã, & violente: & omnia mota violente, & extra naturã mouẽtur ab aliquo alio: & ea, quæ mouẽtur naturaliter, & ex se, mouentur ab aliquo ẽt: & similiter ea, quæ non mouentur ex se, vt grauia, & leuia, mouenti, aut ex transmutante, et agẽte leue, aut graue, aut ex auferẽte impedimẽtum: necesse est igit vt oĩa mota moueant ab alio. Et hoc duobus modis. Motor enim aut nõ ꝓ se mouet motũ, sed qa aliud mouet ipsum, aut ita, ꝙ ipse moueat per se. Et iste motor aut erit primum post illud aliud, aut erit medium plusq̃ vnũ. v. g. ꝙ baculus mouet lapidẽ, & mouet à manu, & manus ab hoie, homo aũt nõ mouet ab alio. Et nos dicimus in omnibus eis mouere, s. in primo, & postremo, sed primum est dignius. ipsum enim

mouet postremũ, & nõ postremum primũ. postremũ igitur non mouet sine primo, primũ vero mouet sine postremo. v.g. ꝙ baculus nõ mouet, si manus non mouerit.

33 Digressio cõtra Themistium.

Existimatur ꝙ capsm p̃dictum ante proximum intendit ꝙ Arist. intendit per ipsum, ꝙ oẽ motum habet motorem. & ideo dimisit Themistius declarationem eius, quæ est in principio Septimi, & contentus est in hac declaratione hic. & opinatus est eam eẽ magis certam ꝙ prima: cum illa, quæ illic, est signum, ista autẽ existimatur esse inductio. Et videtur ꝙ inductio non sufficit in hoc: & maxime apud ponẽtes hic eẽ aliquid, quod mouet se, sicut ponit Plato. Et videtur mihi ꝙ ipse intendit per hanc declarationẽ hic dissoluere quæstionem accidẽtem in propositione, dicente quòd omne motum habet motorem ex motis simplicibus. ista enim apparent moueri per se, cum fuerint extra sua loca naturalia, & sunt simplicia non diuisibilia, s. quòd motor in eis est ipsum motum. ista igitur, quia faciunt dubitare in hac quæstione, sm ꝙ Aristo. dixit in principio Septimi, ideo incœpit illic demonstrare hãc propositionem, s. ꝙ omne motum habet motorem, sed nõ dissolvit illic quæstionem accidentem in eis ex his sm pluribus. in hoc autem loco dissoluit illam quęstionẽ, et declarauit ꝙ ista mouẽt ab extrinseco, & ꝙ non mouentur ex se, nisi per accidens: & sic cõpleuit sermonẽ suum in hoc, ꝙ omne motum mouet ab aliquo. & ipse potit perfecte perserutabitur de hoc, s. declarãdo ꝙ impossibile est vt aliquid moueat se. Et, d. Et, cũ ita, &c. idest, &, cum declaratum sit, ꝙ cũ omne motũ aut mouetur violente, aut natur aliter: & illa, quæ mouẽtur naturaliter, aut mouentur ex se, s. habentia alias, aut erunt corpora grauia, & leuia, & iam apparuit in illis tribus modis ipta moueri ab aliquo alio: illa autem, quæ mouentur violente, & grauia, et leuia mouentur a motore extrinseco, animalia aũt mouẽtur à motore existẽte in eis ergo necesse est vt omne motũ moueat ab aliquo alio. Et intendebat ꝙ ista propositio declarata est hic perfecte cum quæstio, quæ accidit in ea ex corporibus grauibus, & leuibus sit dissoluta: & demõstratio facta sit de ipsa in principio Septimi nõ, quia inductio, qua vtit hic, sit sufficiẽs in hoc. inductio. n. in qua nõ percipitur ꝙ p̃dicatio est essentialis, non dat certitudinẽ naturalẽ, licet inducantur in ea ofa particularia. Et, cum verificauit hanc ppositionem, & est, ꝙ oẽ motum mouet ab alio, incœpit declarare ꝙ illa, quæ mouent in loco, reducunt ad aliquod motum ex se, s. d. Et hoc duobus modis, &c. t. &, cum declaratum sit ꝙ omne motũ habet motorem, et est manifestũ ꝙ motores sunt duobus modis, aut ꝙ motor mouet motum, ꝙ aliud extrinsecum mouet ipsum, aut quia motor mouet, nõ, ꝙ aliud mouetur ipsum, & ista propositio est manifesta per se, deinde induxit aliam ppositionem, & dixit Et iste motor, &. t. &, ois motor aut erit primus motor, quia morie: postremum motum, s. motum sequens, aut erit illic medium inter primũ motorem, & inter postremum motum. & istud medium aut erit vnũ, aut plus q̃ vnũ. Et intendit per primum motorem, illud, quod non mouet, quia aliud mouet ipsum, sed per se: & per medium, illud, ꝙ ipsum mouet, ꝙ aliud mouet ipsum. & ideo prædixit ꝙ ois motor aut mouet per se, aut per aliud. Sũt igitur res, primus motor, & medius motor, quod est motum & postremum motum, quod non mouet omnino. v.g. ꝙ baculus mouet lapidem, & manus baculum, et homo manum. D. d. hoc vero, &c. t. homo vero in hoc exemplo est primus motor. & intẽdit per hominem virtutem mouentem in manum hois, & medius motor est manus, & baculus, & postremum motũ est lapis. D. d. Et nos dicimus in eis, &c. & intẽdit in primo, & medio. & hoc intendebat cũ d. postremũ. D. d. sed dignius est primum. t. sed dignius est mouere primũ. Deinde d. ipsum enim mouet postremum, non postremum primum. i. qm̃ primum non indiget secũdo vt sit motor, sicut secundũ medium indiget vt sit motor primo: & ideo medium nõ est motor in actu, nisi per primum. Primum igitur est prius illo sm naturã, & sm cãm. sm naturam aũt, qa, cum auferẽ, aufertur medũ, &, cum fuerit, non sequitur vt sit medium: sed, cum fuerit medium, sequitur ꝙ primum sit necessarium.

Primus motor est primus medio in re, & natura, & ita cautum p̃ de cõtrariis. 19.

Caput Tertium. Quod necesse sit deuenire ad primum aliquod, quod uel sit immobile, uel moueat seipsum.

Si ergo necesse est omne, quod mouetur, ab aliquo moueri, et aut ab eo, quod mouetur ab alio, aut nõ, & si ab alio quidem, qđ mouet, necesse est aliquid esse primum mouens, quod non ab alio. Si autẽ hmõi est primũ, non necesse est esse alterum. impossibile enim est in infinitum abire mouens, & ipm, quod mouetur ab alio. infinitorum enim nihil est primum. Si ergo omne quidem, quod mouetur, ab aliquo mouetur, primum autẽ mouens mouetur quidem, non autẽ ab alio, necesse est ipsum à seipso moueri.

Infinitorũ nihil ẽ primũ

Si igit est necessariũ, vt oẽ motũ moueat ab alio, & vt motus eius sit ab alio, aut ita, ꝙ nõ sit motum, aut ita, ꝙ sit motũ, & si motus eius fuerit ex alio moto, necesse ẽ hic eẽ primũ motorẽ, ꝙ nõ mouet ab alio. Et, si nõ, sequitur, si primũ fuerit hmõi, vt postremũ sit necessario. impossibile enĩ est hoc ꝓcedere in infinitũ, hoc, ꝙ motũ sit motũ semp ex alio. infinita enim nõ hũt principiũ oĩno. Si igit omne motũ moueatur ab alio, et primus motor mouet, sed non mouet ab aliquo, sequit necessario vt moueatur ex se.

Textus expositus.

In fine. 33. q̃ ois p. t. ꝙ ois motor aut mouet per se, aut per aliud. Sũt igitur res, primus motor, & medius motor, quod est motum & postremum motum, quod non mouet omnino. v.g. ꝙ baculus mouet lapidem, & manus baculum, et homo manum. D. d. hoc vero, &c. t. homo vero in hoc exemplo est primus motor. & intẽdit per hominem virtutem mouentem in manum hois, & medius motor est manus, & baculus, & postremum motũ est Primus motor. Text. expo.

Cum posuit ꝙ oẽ motũ habet motorẽ, & posuit secũdo ꝙ omnis motor aut mouet, ꝙa aliud mouet ipm, aut mouet, quia ipm mouet, & nõ mouet, & posuit tertio ꝙ motor est duobus modis, primus, & medius fter primũ, & ipm motum, & posuit quarto ꝙ primus motor prior est naturaliter medio, vult cõgregare istas, ppositiones in duobus syllogismis hypotheticis, quorum vnus est diuisiuus, & alius continuus, & concludere ex hoc illud, quod intendit cõcludere, & est ꝙ mouentia, quæ mouent in loco, reducuntur necessario ad motũ ex se, quod est primũ mouentium, quæ mouentur. Et d. Si igitur est necessariũ, &c. t. si igit est necesse, ꝙ oẽ motũ habet motorẽ aliũ à se in esse, vt declaratũ est in Septio, & cõpletũ in hoc tractatu, necesse ẽ ex hoc vt ois motor, ꝙ mouet, aut mouet ex se, aut ex motore extrinseco. Et motor extrinsecus aut mouet ita, ꝙ mouetur, aut mouet & non mouet: sed impossibile est vt moueatur à motore extrinseco, qui non mouet: ergo necesse est vt moueatur à motore, & moto. Et ipse diminuit à syllo diuisiuo vnũ extremũ trium, s. vt moueant ex se, quia hoc intendit declarare. Et sifr diminuit destructionẽ alterius partis, & est, quòd illud, quod mouet ab extrinseco, ipossibile est vt moueat à motore

34

Necesse est oẽ motũ habere motorẽ aliũ à se in esse, vt declaratũ est in Septio, & cõpletũ in hoc tractatu. Vide 22. Vide 3 tradi. Ziz.

motore, qui non mouetur, nisi per accidẽs, sicut fuit dictum in auferente impedimentum, & generante in rebus naturalibus. Et, cum concluserit ex hoc syllogismo ꝙ illud, quod mouetur ab alio, necesse est vt moueat à motore, qui mouet, induxit syllm hypotheticũ continuum, cuius añs est pars verificata ex duabus partib⁹ syllogismi diuisiui, & d. &, si motus eius est ab alio, qui mouet, &c. D. d. Et, si non, sequit, &c. i. & istud est necessariũ. quia, cũ postremũ fuerit, sequitur vt primum sit: & si nõ sequtur, cum primũ fuerit, vt postremũ sit. D. d. impossibile enim est, &c. i. &, cum manifestũ est per se expositis ꝙ, cum primũ nõ fuerit, nõ erit postremum, nec mediũ: qm̃ medium non mouet sine primo: dicamus ꝙ impossibile est vt media ꝓcedant in infitũ: immo necessarium est ipsa peruenire ad motum, quod mouetur ex se, nõ ab aliquo extrinseco. Deinde incœpit declarare modum istius cõsecutionis, & d. infinita enim nõ hãt primum. t. &, cum posuerimus ꝙ media sunt infinita, s. ꝙ motum mouet semper ab alio extrinseco, & illud aliud ẽ mouetur à motore, quod mouetur etiã ab alio extrinseco, tunc impossibile erit illa media habere primũ. &, cum primũ nõ fuerit, nõ erit postremum: qm̃, cum extremum est, sequitur primũ esse, sicut diximus: manifestum est ꝙ, cum primum nõ fuerit, sequitur ꝙ postremum nõ sit. Et, cum declarauit ꝙ necesse est in rebus, in quibus inueniũtur plures motores vt in eis sit primum motũ, ad quod reducuntur, incœpit declarare ꝙ istud motum primum debet esse motum ex se, & d. Si igitur omne motũ, &. t. &, cũ posuerimus ꝙ omne motũ habet motorẽ, & posuerimus ꝙ primus motor necesse est vt moueatur, qm̃ mouet in loco, quia est corpus, necesse est vt moueatur ex se, t. ꝓ principium existens in eo: cum sit impossibile vt moueat à motore extrinseco, quod est cõtra positum.

Amplius autẽ & sic ipsam hanc rationem est aggredi. Omne enim mouens & aliquid mouet, & aliquo. aut enĩ seipso mouet ipm mouens, aut alio. vt homo seipso, aut baculo. & ventus deiecit aut ipse, aut lapis, quem impulit. impossibile est aũt mouere sine eo, qđ seipso mouet id, quo mouet. Sed, si ipm seipso mouet, non necesse est aliud esse, quo mouet. si vero sit alterũ id, quo mouet, erit aliqd, quod mouebit, nõ quodã, sed seipso, aut in infinitum abibit. Si igitur aliqd, quod mouet, mouet, necesse est stare, & nõ in infinitũ ire. si enim baculus mouet ex eo, qa mouet à manu, manus mouet baculum. si aũt & hãc aliud mouet, & hũc aliud aliqd mouens est. Cũ itaq; aliquo moueat semper alterũ, necesse est prius ipsum esse seipso mouens. Si igit mouetur quidẽ hoc, non aũt est aliud mouẽs ipsum, necesse est ipm seipso mouere. quare & sm hanc rationem, aut mox id, quod mouet ab eo, quod ipsum seipso mouet, mouebit, aut venit aliquando ad aliquid tale.

Et possibile est ẽt hoc idem declarare sm hunc modũ. Omnis motor mouet aliqd, & per aliquid. motor enim aut mouet aliquid per se, aut per aliud. v.g. ꝙ homo aut mouet per se, aut per baculũ. & proiect aliquid aut ipse ventus, aut lapis, quẽ eleuat ventus. & impossibile est ꝙ moueat illud, ꝙ qđ mouet, sine eo, qđ mouet se. Si igit fuerit aliqd, qđ mouet se, nõ est necesse vt cũ eo sit aliquid aliud, ꝙ qđ mouet. &, si aliqd aliud sit, ꝙ quod mouet, necessario erit illic aliqd mouẽs etiã, nõ ꝙ aliquod, sed ꝙ se. &, si non, ꝓcederet in infinitũ. Si igit motũ mouet ab alio, necesse est vt hoc cesset, & non procedat in infinitũ. baculus enĩ, si mouet, mouet à manu, & manus mouet baculũ. &, si manus mouetur ab aliquo alio, tunc mouens baculum erit aliqd aliud. Si igit hic est semper aliqd aliud, quod mouet per aliquod, necesse est vt aliquid sit prius, quod mouet se. Si igitur hoc mouet, & non ab alio, sequitur necessario vt ipsum moueat se. secundum igitur hunc modum ẽt sequitur necessario vt illud, quod mouet, aut mouet ex motore sin sine medio, aut veniet post ad talem motorem.

35 Iste est modus declarationis alius à primo. sed non differt à prima declaratione, nisi in modo vtendi quibusdam propositionibus, nõ in scipla. In prima enim declaratiõe potuit ꝙ motor est duob⁹ modis, primus, s. & medius, & ꝙ medius nõ mouet sine primo, deinde declarauit ex hoc ꝙ medi impossibile est vt ꝓcedant in infinitum. &, cum primus non fuerit, nõ erit postremus. In hac autem declaratione potuit quòd omne, quod mouet aliquid aut ipse per se, idest sine instrumẽto, aut per instrumentum. Et ista propositio est in loco primæ ppositionis, in qua dictum fuit in prima declaratione, ꝙ omnis motor aut est primus, aut medius inter motorem, & motum, s. postremum. & manifestũ est ꝙ illa propositio, & ista sunt duæ sm modum, sed eædem sm subiectum. Deinde posuit secũdo ꝙ illud, per quod mouet motor, nõ mouet sine motore. t. ꝙ instrumentũ nõ mouet sine eo, quod mouet instrumentum. Et ista propositio est in hac demonstratione loco illius, in qua dictũ fuit in prima declaratione, ꝙ medium impossibile est vt moueat sine primo & tunc, sicut diximus, eædem in subiecto, & duæ sm modũ. deinde, cum cõiunctum fuerit huic ꝙ motor, qui mouet ita, ꝙ mouet, aut ab extrinseco, aut ex principio in eo, erit illud, per quod mouet motor, cõcludentur duæ cõclusiones, quarum una est, ꝙ primus motor, qui mouetur mouetur ex se, & secunda, ꝙ primus motor nõ mouetur omnino, & ideo necesse est vt non sit corpus. Et declaratio inducitur sic, si sunt hic mouentia, quæ mouentur ex alio ex extrinseco, necesse est vt perueniant ad motorem, qui mouetur ex se, aut ad motorẽ, qui nõ mouetur oĩno, neq; ex se, neq; ex alio. qm̃, si nõ peruenerit ad hæc duo, tunc erunt instrumenta infinita: &, cum fuerint instrumẽta infinita, nõ erit illic motor, qui vtatur eis, quod est cõtra positum. Si igitur posuerimus in hac demõstratione ꝙ ois motor, qui mouet ab extrinseco, est instrm, cõcludetur ex hac demõstratione ꝙ est necesse vt hoc sit motum ex se in loco, & tunc ista conclusio erit eadem cum conclusione primæ demonstrationis. Et, si posuerimus quod omnis motor, qui mouet ex extrinseco, aut ex principio in eo, est instrumentum, concludetur hic esse primum motorem, qui non mouetur omnino. & ista est alia conclusio ab ea, quam conclusit in prima demonstratione, & res perficietur abunde quam istarum intendit Aristo. cõcludere in hac demonstratione. Et divin. Expõitor Phy. cũ cõm. Auer.

bile est declarare, &c. apparet ex hoc, ꝙ illud, quod intendit declarare per hunc sermonē, est illud, quod declarauit in prima declaratione, s. ꝙ mouentia, quæ mouentur in loco, reducuntur ad motorem, qui mouetur ex se. Et possibile est vt in hoc sermone sit aliquis pertransitus: & erit conclusio istius demonstrationis primus hic, ꝙ mouentia, quæ mouent in loco, reducuntur ad motorem, qui non mouetur essentialiter ex se, et sequitur ex hoc aliquid, quod mouetur ex se esse, s. cōpositum ex corpore, per quod mouet, s. instrumētū, & ex hoc motore, qui non est corpus. corpus enim impossibile est vt moueat in loco sine eo, quod mouetur essentialiter. Et, cum narrauit ꝙ possibile est declarare illud, quod prius declarauit, per aliam declarationem, incœpit proponere propositionem istius declarationis secūdæ, & dixit Omnis motor, &c. t. omnis motor mouet aliquod necessario, aut p se, aut per aliud, t. per instrumentum. Et hoc manifestum est ex hoc, per quod exposuit sermonem suum, cum dixit motor enim, aut mouet aliquid per se, aut mouet per aliud. Si igitur intellexerimus per aliud, aliqd distinctum à motore, tūc motū ex se collocatur in eo, quod mouet per se, nō per aliud. & tunc ista demōstratio inducet nos ad motum ex se. Et, si intellexerimus ex motu p aliud numerationē istī, tūc illud, quod mouet per se, nō per aliud, est motor, qui nō mouetur oino. motū enim ex se cōponitur ex motore, & moto. Motor igitur, qui est in eo, mouet motū primum per se, s. corpus, et mouet illud, quod est sub primo moto, mediante alio, quod est primum motum. ver. g. anima in animali est mouens per se, cū mouet corpus animalis sine medio, t. sine instrō, & mouet illud, quod est extra corpus animalis per instrm, quod est corpus ajalis. sed exemplū eius sonat magis sm primam expositionem. & hoc est quod dixit v. g. ꝙ hō. i. aut mouet aliquid per se, aut per baculum. Hic igit possunt illud, p quod mouet distinctum à primo motore, & posuit motorem per se illud, quod nō indiget instrō extrinseco. & sm hoc ista declaratio cōcludet illud idē, quod prima declaratio cōclusit. D.d. & proiecit aliqd aut ipse ventus, &c. & illud est exemplū confirmans hunc intellectum. et intendit ꝙ ventus aliquā mouet aliquid per se, & quā doꝙ mouet aliquid, mediante lapide, quem elevat. Et pōt aliquis quærere de vētō, vtrū sit de numero eorum, quæ mouētur ex se, aut de numero eorum quæ mouentur ex alio. Et similiter quærere de motu ferri ad magnetē, vtrū ferrū in hoc motu moueatur ex se, aut ex alio. Et est manifestum ꝙ vētus est de genere eorē, quæ mouent naturaliter, cum nō mouēt, nisi à generante ipsum. & in hoc loco induxit exemplū large. & licet ferrum est quoquo mō de numero eorē, quæ naturaliter mouenti, cum nō mouēt à magnete, nisi p alterationē, quā acquirit, mediante aere à magnete. et ideo quā cōplexio magnetis transmutatur, nō attrahit: sicut accidit ei, quādo cōfricatur cum alleis, & vt dr. Et hoc manifestum est in lapide, qui non attrahit paleas, donec caleāt. Et, cum posuit ꝙ motor est duobus modis, t. qui mouet per se, & motor, qui mouet per aliud, idest per instrumentū, & posuit secundū, ppositionem, & dixit & impossibile est vt moueat, &c. t. & impossibile est ꝙ illud, per quod mouet motor, moueat sine illo, qd non tetigit se. & hoc demōstrat ꝙ ipse ponit motum p se de genere motoris per se, s. sine instrō. D. narrauit ꝙ motor per se præcedit naturaliter motorē per aliud, & dixit &c. t. aliquid fuerit, quod moueat se, &c. t. & illud, quod mouet per se, si ponatur esse, non sequitur vt motor per aliud fit, sicut sequitur, cum motor p aliud fuerit, vt motor p se fit. & ista est dispositio prioris naturaliter. Et, cum potuit has duas, ppositiones, incœpit cōcludere illud, quod intendebat cōcludere, & dixit Si igitur fuerit aliquid aliud, &c. i. si igitur fuerit positum hic aliquis motor, qui mouet, quia aliud mouet ipsum, & illud aliud mouet, quia aliud mouet ipsum, ēt necesse est vt ibi sit aliquid, quod mouet: non quia aliquid aliud mouet ipm ex extrinseco, sed qa ipsum mouet seipsum, & impossibile est vt mouentia, quæ mouentur ex alijs, procedant in infinitum. D. induxit exēplum de hoc, & dixit Si igitur motor mouetur ab alio, necesse est vt hoc cesset, & nō procedat in infinitum, i. si igitur motor mouetur ab alio motore, et tunc mouet ipse, & ille alius motor etiā est talis, s. ꝙ nō mouet, nisi moueat ab aliquo extrinseco, necesse est vt hoc cesset. & nō procedat in infinitum. D. dedit exemplum, & dixit baculus enim, &c. t. si igitur hic est semper aliquid aliud, quod mouet, necesse est vt hic sit prius aliqd, qd mouet se. v. g. ꝙ, si baculus mouet lapidem, & nō mouet ipsum, donec moueat à manu, & manus ēt nō mouet, nisi moueatur ab aliquo alio, tunc ille, qui est baculus motor, in rei veritate est aliquid aliud à manu. manus enim, & baculus in hoc sunt in eodē ordine. & hoc intēdebat, cum dixit si igitur mouet manum aliquid aliud, tunc mouens baculum erit aliquid aliud, idest præter manum. D.d. Si igitur hic est aliquid aliud, i. alius motor præter manum, necesse est vt hic sit aliquid prius, quod mouet se. idest necesse est vt hic sit motor prior naturaliter manu, qui mouet se. & iste est hō. & quod est tale in rei veritate est calor naturalis. Et hoc est necesse. quoniā iam posuit ꝙ, cum illud, per quod est mouere, fuerit, necesse est vt primus motor sit. &, cum primus motor fuerit, impossibile est vt mouētia, quæ mouentur, pcedāt in infinitum. Et dixit Si igitur hoc mouetur, & nō mouetur ab alio aliquo, sequitur necessario vt ipse moueat se. aduersarius enim aut concedet quòd iste primus motor mouet, & nō mouetur, aut ponet ꝙ non mouet, nisi moueatur. Si igitur concesserit primum, hoc est quæsitum, si non concesserit, tunc necesse est vt concedat primum motorē entium esse, qui mouet se. & ideo dixit post sm igitur hunc modū, &c. sequitur ergo necessario ex hoc, vt omne motū, aut moueatur à moto per se, aut reducī ad talem motum.

Post ea aūt, quę dicta sunt, & sic consyderantibus accidēt hæc eadem, Si enim ab eo, quod mouetur, mouetur omne, quod mouetur, aut hoc rebus ipsis ineſt sm accidens, vt moueat quidem id, quod mouetur, nō tamē propterea ꝙ mouet ipsum semp, aut nō, sed per se. Primū igitur sm accidens, nō est necesse moueri id, quod mouet. Si aūt hoc est, manifestum est ꝙ contingit aliquando nihil moueri eorum, quæ sunt, non enim necessarium est accidens, sed contingit non esse. Si ergo ponamus possibile esse, nullum impossibile accidet, falsum autē fortasſis. sed motū non esse impossibile est. ostensum enim est prius hoc, ꝙ necesse est motū semper esse.

Et hoc idem sequit, si posuerimus consyderationē sm hunc modū. Qm, si omne motū mouet à moto, tunc necesse est aut vt hoc accidat rebus p accns, ita, ꝙ res, & si nō mouet, nisi moueat, sed tñ nō qa mouet: aut nō sit ita, sed hoc est cēntualr. Primo vero, si fuerit per accidens, nō sequtur necessario vt motor moueatur. Et, si ita fuerit, manifestum est ꝙ

ecōtra. 1. de meta. ca. de priori. & in post predicamenta.

Corp⁹ ipose ē vt moueat i loco, alis ꝙ eo, ꝙ mouet⁹ tur essentialiter.

An vētus ex se moueat, vel ex alio.

Ibid.

Vide motu ferri ad magnetē. Vide etiā super hoc cōtradictiones

Vt etiam? motore, &c. Ide nihil mouet per se.

Dispō prima

Primum mouēs immobilē calor natūs. Sed oppositū dicit com. Vide contr. Zim.

Quod est p accns nō est necēs, neqꝫ semp. Idē infra com. 46. 3. 2. phys. 48.

est ꝙ est possibile in aliqua dispositione vt nullū ens moueatur. quod enim est per accidens, non est necessariū, sed potest quin sit. &, si posuerimus illud, qđ est possibile, ꝙ nō sit, nullum sequitur impossibile, sed forte falsum. sed defectus motus, ita, ꝙ nullus motus sit, est impossibile. iā enim declarauimus ꝙ necesse est vt semper sit motus.

36 Cum iam declarauit ꝙ primus motor in mundo debet eē motor, per quem mouetur motum ex se primū, non motus omino, neq; accidentaliter, neq; essentialiter: quoniā, si fuerit motus altero istorum duorū modorum, non erit motor primus, incœpit declarare declaratione propria ꝙ impossibile est vt sit motum per accidens, sicut est dispositio in motoribus, & motis ex se, quæ sunt hæc, s. generabilibus, & corruptibilibus, & dixit Et hoc idem sequitur, si posuerimus, &c. i. ꝙ primus motor totius non mouetur per accidens: sicut est dispositio in aialibus, quæ sunt hic. D.d. Qm, si oē motū, &c. i. qm, si omne motum mouetur à motore, ꝙ mouetur, necesse est aut vt motus existens in motoribus accidat in motoribus per accidens ita, ꝙ, cum aliquid mouerit, & mouebitur, non mouebit, sm ꝙ mouebitur, sed hoc fuit in eo per accidēs. Et tacuit illud, quod sequitur ex hoc: qm fuit manifestum: & est, ꝙ, si mouerit, qm mouet, est in eo per accidēs, necesse est vt sit hic motor, cui non accidat hoc, & maxime primus. D.d. aut vt non sit ita, sed hoc est essentialiter. idest aut moueri motoris non est per accidens, sed essentialiter ita, quòd motor in eo, quod est motor, non mouet, nisi moueatur. Deinde d. Primo vero, &c. t. &, si hoc fuerit necessarū in mouere motoris in hoc, ꝙ motor moueat, & posuerimus motorem talem moueri per accidens, sicut est dispositio in aia cum animato. Et, cū nō est necesse vt mouere istius motoris sit semp, & necessario, sed possibile est vt in aliq̄ hora non moueat. D. d. Et, si ita fuerit, manifestum est, &c. i. &, si moueri primi motoris totius est necessarium in suo mouere, &, si fuerit motum per accidens, manifestum est ꝙ possibile est vt iste motor primus non moueat. &, si hoc fuerit possibile, & motus omnium entium sit à primo motore, possibile est in aliqua hora, vt nihil moueatur. D. incœpit declarare quomodo sequtur hoc, & dixit quod enim est per accidēs, nō est necessarium. idest, cum posuerimus ꝙ iste motor nō mouet, nisi moueatur, & posuerimus ipsum moueri per accidēs, possibile est vt aliqua hora veniat, in qua nō mouebitur. quod enim est per accidens, nō est semper, neq; necessarium. Et, cum fuerit possibile vt non moueatur, erit possibile vt non moueat, cū sit ita, ꝙ suum moueri est necessarū in suo mouere. D.d. &, si posuerimus ꝙ est possibile, &c. &, si posuerimus illud, quod est possibile vt non sit, non sequitur falsum impossibile, sed falsum possibile: & ex falso possibili non sequitur impossibile: vt dr in analyticis. D.d. sed defectus motus, &c. i. sed defectus motus in aliqua hora, qui sequitur ex hac positione est impossibilis. declaratū est enim in principio istius tractatus ꝙ est hic motus æternus semper. Illud igitur, quod est possibile, s. ꝙ primus motor est possibile ꝙ nō moueat in aliqua hora, est impossibile: & illud, ex quo sequit impossibile, est impossibile: et est, quòd primus motor non mouet, nisi moueatur per accns. Et, qa non recte est possibile vt ponatur quod primus motor mouetur essentialiter, & hoc est manifestum ex prædictis, tacuit hanc diuisionem, & per destructionem eius complebitur demonstratio.

Et rationabiliter hoc accidit. Tria. n. necesse est eē, quod mouetur, & mouēs, & id, quo mouet. Id igit, quod mouet, necesse est quidē moueri, mouere autē non necesse est. id aūt, quo mouet, & mouere, & moueri. pariter enī mutatur hoc, simul, & sm idē cū eo, quod mouetur, existens. manifestū aūt est in mouentibus sm locū. tāgant enim se inuicē necesse est sic vsq; ad aliquid. mouens autē sic, vt sit non id, quo mouet, immobile. Qm autē videmus vltimū, quod moueri quidem potest, motionis autē principiū nō habet, & quod mouetur quidē, ab alio autē, sed non à seipso, rōnabile est (vt ne necessarium dicamus) & tertiū esse, quod mouet quidem, cū sit immobile. Quapropter & Anaxagoras recte dicit mentē impassibilē inquiēs, & immistā esse, quoniam motus principium ipm facit eē. sic enim vtiq; solū mouebit, cum sit immobilis, & vincet, cum sit immistus.

Et de necessitate sequitur hoc. Necesse est enim tria esse, motū, & motorē, & per quod mouet. Motū autē necesse est vt moueatur, & non est necesse vt moueat. & illud, per qđ mouet motor, necesse est vt moueat, hoc enim etiam transmutatur, & cū hoc est conjunctum cum moto. & hoc manifestū est in motoribus in loco, quia necessario sunt contracta in aliquo spatio. illud autē, quod mouet, non, quia illud, per quod fit mouere, nō mouet oīno. Cum igitur inuenimus posterius, & est illud, quod mouet, sed in eo nō est principiū motus, & inuenimus aliqd, quod mouet, sed non ex alio, sed ex se, et est primū non rōne, necesse est vt tertiū ēt sit, & est illud, quod mouet, & nō mouet. Et ideo Anaxagoras ēt bene dixit, cū dixit ꝙ intelligētia non mouet, neq; recipit pathionē, nec admiscetur cū alio, cū posuerit ipsam principium motus. secundū. n. hunc modū solū erit motor, s. vt sit non motū, & sm hunc modū erit dominans, s. vt sit non admixtum.

37 Idest. & recte sequitur hoc, s. vt primus motor non moueatur oino neq; per se, neq; per accidens ex hoc, quod dicam. D. incœpit inducere propositiones quibus vtit in hac declaratiōe, & dixit Necesse est. &c. idest manifestum enim est per se quòd in rebus, quæ attribuuntur motui, sunt tria genera, t. motor, & illud, per quod mouet motor, & est illud, quod sequitur motorem, & motum. ver. g. in animali, quoniam motor est anima, illud autem, per quod mouet iste motor, est musculus, aut calor naturalis, qui est in lacertis, motus autem est corpus. Deinde incœpit dicere ppriā cuiusq; istorum generum trium, & dixit Motū &c. necesse est vt moueat, &c. t. motum aūt, quod est [illegible] non est necesse vt moueat, qm mouet. [illegible] & forte nō. & sequitur ex hoc, ꝙ possibile [illegible] mundo nihil mouet omnino. & [illegible]

Postremum motū in mādo nihil mouet omnino.

in infinitum. Et, cum dixit illud, quod est propriū postremo motori, incœpit dicere illud, quod est proprium et, per quod mouet primus motor, ſ. inſtrō. & dixit & illud, per quod mouet, neceſſe eſt vt moueat, & vt moueatur. ideſt, & proprium eſt et, per quod mouet motor, vt moueat, & vt moueatur inſimul. Deinde incœpit declarare ꝙ neceſſe eſt in hoc vt moueatur, qū mouet, & dixit hoc enim ēt tranſmutatur. qm̄ hoc nō mouet, niſi qū primus motor mouet ipſum, neceſſario ſequitur vt, qū mouet, moueatur. D.d. & cum hoc eſt coniunctum cū moto, &c.t. & cū hoc apparet ꝙ illud, per quod mouet primus motor, mouet, qū mouet poſtremum motum, quia tangit illud poſtremū motum. Et hoc manifeſtum eſt in eis, quæ mouent in loco. apparet enim ꝙ motum nō tranſfertur, niſi tranſferatur cum eo coniunctum per aliquod ſpatiū. & dixit ꝙ hoc apparet in motis in loco: qm̄ illud, per quod alterat primum alterans, exiſtunatur in pluribus non alterari, ſicut manus mortificatur mediante rete piſcis rachada, vel rabada narcha noti, & ſicut ſol calefacit aerem mediantibus corporibus cœleſtibus. Et d. aliquod ſpatium, & non dixit totum ſpatium, quia apparet ꝙ inſtrumentū, per quod fit mouere, ſorte aſſociatur moto vſq; ad fīnem motus, & ſorte aſſociatur et per aliquod ſpatium. ſicut chorda, quæ dirigit ſagittam, & manus, quæ proiecit lapidem. Et, cum induxit propria poſtremi, & medij, induxit proprium primi, & dixit illud autem, quod mouet, &c.t. & eſt proprium et, quod mouet per ſe, non quia mouet per aliud, hoc, vt non moueatur omnino, & intendit hanc diſpoſitionem eſſe in primo motore totius. & hoc niſi declarare ex hoc ſermone. Et, cum poſuit hīc cōcluſionē poſitionem, incœpit declarare qūo ſequitur ex propoſitis motū, & eius, per quod mouetur, cum eo, quod eſt, ppriū, ēt primo ſm ꝙ eſt primus motor totus, & dixit Cum igitur inuenimus, &c.t. & cū inuenimus poſtremū in mūdo: & eſt motū ſeparatū a motore, cui ſit proprū huic vt nō moueat: & inuenimus illud, per quod eſt motus iſtius poſtremi motꝰ peruenire in mundo ad motū ex ſe, ſ. à motore in eo, ꝙ eſt primum, & principium totius: & primū, ſm ꝙ eſt primū, non debet eſſe prius eo, quod eſt poſt, ſolūmodo ſm definitionē, ſed ſm eē, & definitionem, ecōtrario diſpōnt in motore, per quē mouent mota ex ſe, ſ. generabilia, & corruptibilia, neceſſe ē vt iſte motor ſit ſeparatus à moto oīno, & nō ſit motum omnino. ² Qm̄, cum aliquid fuerit compoſitū ex duobus oppoſitis, quorū vtrūq; exiſtit per ſe, & alterū eorū fuerit ſeparatum à reliquo, neceſſe eſt vt reliquū ſit ſeparatū. ver.g. ꝙ, ſi terra, & aqua ſint ſeparata in mixto, & vtraq; earum exiſtit per ſe, ſ. ꝙ neutrū eſt neceſſarium in eē alterius. & aqua fuerit abſtracta à terra in aliquo loco, neceſſe eſt vt terra ſit abſtracta ab aqua in aliquo loco. Sint igitur duo extrema, & medium. cum igitur illud extremum fuerit, neceſſe eſt vt aliud ſit, et ſimiliter eſt de primo motore cum mediis, et poſtremo moto. medium enim, licet ſint plura, eandem habēt naturā, ſ. illud, per quod fit motus. Sunt igitur in ſecundo ordine ſequēte primū motorem, & motum eſt in tertio ordine. Sī igitur non fuerit dictum ꝙ primus motor neceſſe eſt vt ſit exiſtens per ſe, non ſequitur ex hoc, ꝙ poſtremum mouetur, & non mouet, hoc, ꝙ primum mouet, & non moueatur, & ideo addidit illis duobus ꝓprius, ꝙ poſſunt quod primū, & principū, ſm ꝙ eſt principiū, ēt ſeparatū in eſſe, nō in definitione tm̄. Cū igit poſuerit ipſum eſſe ſeparatū in eſſe cū illis duobus, ꝓprius modis moti, & eius, ꝙ quod nō motus, declarabit tunc tertiū proprū, quod eſt qd eſtiū in primo motore. Et nō ſufficit in hac declaratiōe ꝙ primus motor ſit ſeparatus in eſſe, qm̄ pōt aliquis dicere, licet ſit ſeparatus in eſſe, tm̄ eſt mixtū cū eo, quod mouēt ab eo tali mixtiōne, ꝙ nō pōt euadere quin moueatur cum motu moti, ſicut ſi aliqs dixerit ꝙ elemēta nunq̄ inueniuntur, niſi mixta. Cum igitur fuerit poſitum proprium poſtremi, et eſt ipſum eſſe ſeparatum à motore, tunc verificabitur proprium primi principij, ſm ꝙ eſt motor, & principium, ſ. quod non mouetur. Et, ſi etiam fuerit poſitū proprium poſtremi, & non fuerit poſitū proprium principij, non cōplebitur demonſtratio, ſicut fecit Themiſtius in ſua expoſitione. Et vocauit quæſitum tertiū, quia eſt tertium eorū, quæ poſuit ex propoſitionibus, non quia eſt tertiū trium generū, ſed eſt primū eorū, et poſtremū eſt tertiū motū, & ſecūdū eſt mediū, aut media. Et quia Anaxa. fuit primus eoꝝ, qui inuenerunt hoc, ꝓprium de ꝓncipio dixit Et ideo Anax. etc. et intendebat per hoc, quod dixit nō recipiens paſſionē, non alterabile, nec tranſmutabile. & intendit per non mixtū non corpus, neq; in corpore. D.d. ſm igit hūc modū ſolum erit motor, i. ſm igitur hunc modum erit motor vltimus, ſ. vt non ſit motum aliquo modo tranſmutationū, & ꝙ vſt non admiſcetur materia. D.d. et ſm hunc modū erit dominās, t. dñans res paſſiuas, generabiles, & corruptibiles. nam, ſi eſſet in materia, pateretur à rebus, quas mouet, & ſic contingeret trāſmutatio, & corruptio, & non eſſet motor æternus.

Vide tñ ꝛc Anax. ꝓprium de ꝓncipio dixit Et ideo Anax. etc. et

At vero, ſi non ſm accidens, ſed ex neceſſitate mouetur mouens, ſi aūt non moueatur, non vtiq; mouebit, neceſſe eſt mouēs, quatenus mouet, aut ſic moueri, vt ſm eādē ſpēm motus, aut ſm alterā. dico aūt, * quale eſt aut calefaciens & ipſm calefieri, & ſanans ſanari, & ferēs ferri, aut ſanās ferri, ferens aūt augeri. Sed manifeſtū eſt ꝙ impoſſibile eſt. oportet igit vſq; ad indiuiduā diuidētē dicere. vt, ſi gd docet Geometrice operari, hoc docet Geometrice operari ſm idē: aut, ſi proiecit, proiici ſm eundem modū proiectionis. Aut non ſic qdem, ſed ſm aliud ex alio genere. vt quod fert qdem augeri, quod aūt hoc auget alterari ab alio: quod aūt hoc alterat, ſm aliū quendā moueri motū. ſed neceſſe eſt ſtare. ſi nitti. n. ſunt motus ipſi. Rurſus aūt reflectere, & alterans dicere ferri idem facere eſt, ac ſi mox dicat ferens ferri, et doceri docēs. manifeſtū. n. eſt ꝙ & à ſuperiore mouēte moueturid, quod mouet oē, & magis à primo mouentiū. At vero hoc qdē impoſſibile eſt. docens enim accidit dicere, quoniā hoc qdē nō habere, illud aūt habere ſciētiam neceſſariū eſt. Amplius aūt his magis irrationabile eſt, ꝙ accidit, omne motiuum eſſe mobile, ſi oē, quod mouet, ab eo, quod mouet, moueatur. erit enim mobile. vt, ſi aliquis dicat ꝙ oē ſanatiuum & ſanans, & ſanabile erit: & ædificatiuum ædificabile, aut ſtatim, aut per plura. dico aūt, ut, ſi mobile qdem ab alio eſt oē motiuum, ſed non ſm eundem motum mobile, quo mouet propinquū, ſed ſm alterum. vt ſanatiuum dulcibile. ſed hoc aſcendēdo peruenīet aliquādo ad eandem ſpeciē, vt diximus prius.

* 5tt

prius. Alterū igitur horum impoſſibile eſt, alterum aūt figmentū. incōueniens enim eſt alteratiuū augmētabile ex neceſſitate eſſe.

Et poſtea, ſi motor non mouet per accīs, ſed neceſſario, &, ſi nō mouetur, nō mouet, ſequit neceſſario, ſi motor mouetur, vt moueat, aut illo eodem modo, quo mouet, aut alio. ver. gra. aut vt calefaciens ipſum calefiat ipſum, & ſanans ipſum ſanetur, & ipſum trāſferens trāsferatur, aut vt transferatur ſanās, & ſanetur transferens, aut vt augmentetur. Sed manifeſtum eſt hoc eſſe impoſſibile. neceſſe eſt enim vt diuiſio peruenīat ad indiuidua. v.g. ꝙ qui ſcit Geometriā alicuius rei, addiſcit Geometriā illius eiuſdem rei: & qd proiecit aliquid, ꝓiicitur illo modo ꝓiectionis. Aut vt nō ſit ſm hunc modū, ſed vnūquodq; mouet ſm vnūquodq; generū. v.g. vt transferens augmentet, et augmentans alteret ab aliquo, & alterans iſtud moueatur alio modo. ſed, ſi hoc fuerit, cōtinget vt motus ceſſet. modi enī motus ſunt finiti. Si aūt aliquis dixerit ꝙ hoc reciprocatur ita, ꝙ alterans transferatur, tunc erit ſermo illi ſimilis, ſi dixerit de principio ꝙ trāſferī, & ſciēs addiſcit. manifeſtū eſt enim ꝙ oē motū ēt mouet à motore ſupiori, & maxime à prīo mouentiū. Sed hoc eſt impoſſibile. ſequitur enim vt docens addiſcat illud, de cuius quodā non habet ſcientiā, et de quodā habet ſcientiā. Et magis improbabile ēt eſt hoc, quod ſequī ex hoc, vt oē, quod innatū eſt mouere, ſit innatū moueri, ſi oē, quod mouet, moueat à motore moto. Hoc enim eſt ſiſ ſermoni, dicenti, ꝙ oē, quod innatū eſt ſanare, eſt innatū ſanari, & oē, qd eſt innatum ædificare, eſt innatū ædificari, aut ex primo, aut ꝑ plura media. v.g. ꝙ oē, quod innatū eſt mouere, innatum eſt moueri ab alio. ſed motus, quo innatum eſt moueri ſm ipſum, non eſt motus, ſm quē innatum eſt moueri ſuum compar, ſed alius motus. v.g. ꝙ illud, quod innatū eſt ædificari, innatū eſt doceri. ſed, ſi aſcenderis ex hoc ad principiū in aliq̄ diſpoſitione, venīes ad iſtum eundē modum, ſicut diximus ſuperius. Quoddā igit huius, quod diximus hic, eſt īpoſſibile, & quoddā fictū, & hoc eſt improbabile dicere, ſ. ꝙ illud, quod eſt innatū alterare, neceſſario innatum eſt augeri.

38 Cum poſuit ꝙ, ſi fuerit neceſſarium in hoc, ꝙ motor moueat, ipſum moueri, & eſt neceſſe, ſi hoc fuerit, tra vt moueri ſit in eo, aut eſſentialiter, aut accidentaliter, & deſtruxit ꝙ moueri in eo ſit accidentaliter, vult igit hic deſtruere Secūdū condiuidens, quod eſt, quod moueri ſit in eo eſſentialiter, et dixit Et poſtea, &c. ideſt et poſt hanc declarationē prædictam, ſ. ꝙ neceſſe eſt hic eſſe motorem, qui non mouetur accidentaliter, ſi fuerit motum eſſentialiter: et omnis motor nō mouet, niſi moueatur: neceſſe eſt vt motor moueat illo modo motus, quo mouet, aut alio modo motus. & hic eſt ſyllogiſmus hypotheticus cōtinuus, cuius conſequens diuiſit in duo oppoſita. Deinde dedit exemplum de hoc, & dixit verbi grā, &c. ideſt & exemplum eius, quōd motor mouetur illo modo motus, quo agit, eſt vt calefaciens calefiat, quando calefacit, & ſanans ſanetur, qm̄ ſanat, & transferens transferatur, quādo transfert. Et exēplum eius, quod mouetur alio modo motus à modo, quo agit, hoc eſt, vt ſanans transferatur, & tunc ſanet, ſcilicet quōd translatio ſit neceſſaria in ſanatione eius, transferens etiam moueatur alio modo motus, ver. g. augeatur. Et, cum induxit iſtos duos modos, ſ. conſequens in hoc ſyllogiſmo, incœpit deſtruere eos, & dixit Sed manifeſtum eſt hoc eſſe impoſſibile, ſcilicet duos modos eſſe inſimul. D. incœpit deſtruere alterum modum, & eſt, ꝙ motor mouetur neceſſario illo modo motus, quo agit. & dixit neceſſe eſt enim, vt diuiſio peruenīat, &c. ideſt & eſt impoſſibile vt tranſmutans tranſmutatum tranſmutetur modo tranſmutationis, ſm quam tranſmutat. quoniā, cum diuiſerimus trāſmutationem, quouſq; peruentamus ad indiuidua, quæ ſunt in modo illius tranſmutationis, continget vt idem ſit tranſmutatum, & tranſmutans eodem modo. ver. g. quōd, cum nos diuiſerimus trāſmutationem, et tranſmutatū in tres tranſmutationes, quæ ſunt alteratio, augmentatio, diminutio, & tranſlatio, & diuiſerimus vnam earum in ſuas proprias ſpecies, ver. gra. vt diuidamus qualitatē in ſua propria genera, & accepiamus ex eis vnam ſpeciem, ver. gra. formam, quæ eſt in animato, ſm ꝙ eſt animatum, & acceperimus ex iſtis ſanitatem, & acceperimus ex iſtis vnum indiuiduum, quod agat, vel patiatur, continget vt ſanans, quod eſt medicus, v.g. ſanetur, quod eſt vas de impoſſibile, vt ille qui ſanat à febre, ſanetur ab ea, quando ſanat, & ſimiliter, ſi acceperimus aliquod indiuiduū indiuiduorum formarum, quæ ſunt in anima, ver. g. ſciens Geometriam, continget enim vt ſciat aliquid de Geometria, & addiſcat inſimul. ver. gra. vt ſciat mensuram trianguli, & addiſcat ipſam inſimul. Et, cum deſtruxit primam diuiſionem, & eſt vt motor moueatur modo motus, quo mouet, deinde d. Aut vt nō ſit ita, &c. ideſt aut diſpoſito mouentium non erit talis, vt moueant illo modo motus, quo mouent: ſed vnūquodq; mouētium mouet genere motus alio à genere, quo moueatur. ver. g. vt transferens augeatur, & augmentans alteretur, & alterans moueatur alio motu. D.d. ſed, ſi hoc fuerit, ſ. ſed continget ex hoc peruenire ad motorem, qui non mouetur. generā enim motuum quibus mouentur motores ſunt finita. verbi gra. quōd, ſi transferens transfert, quando alteratur, & alterans alterat, quando augetur, ſequitur neceſſario vt augmentans augmentetur, non ita, quod tranſmutet, cum nullum hoc ſit genus quartum motus. & ſecūdum hoc nō omnis motor mouetur, neque illo modo, quo mouet, neq; alio modo. Et, quia aliquis poteſt dicere ꝙ poſſibile eſt vt hoc reciprocetur, ſ. vt transferens tranſferat, cum alteretur, & alterans, cum augmentet, & augmentans, quando tranſfertur, & ſeparat ex hoc primum impoſſibile, quod eſt vt idem tranſferat, & tranſferatur eodem modo, & tanetur, ſm quod tangit, dixit Si autem dixerit aliquis, &c.t. ex illa poſitione ſequitur vt res moueatur eo modo, quo mouet. ſicut ſequitur ex prima poſitione, & in nullo differunt, ſ. ma res alterat, quando alteratur, tunc [illegible] cum medio. & idē eſt impoſſibile [illegible] aliquid, ſm ꝙ mouet eo modo [illegible] ne medio. Et, quia [illegible]

Genera m

quando fuerit positum ꝙ mouentia, quæ mouẽtur ſm hunc modum, neceſſe eſt vt reducantur ad primũ motorem, qui eſt cauſa inueniendo motum in eis, & ſine ipſo non moueret, dixit manifeſtum eſt enim quod omne motum, &c.t. & neceſſe eſt ꝙ in iſtis ſequaẽ impoſſibile prædictum: & eſt aliquid moueri illo modo motus, quo mouet. quia manifeſtum eſt ꝙ oẽ motum cuiuſcunq; generis ſit generum motus, ſi mouet quando mouetur, non mouetur niſi à motore, qui eſt ante ipſum. & hoc intẽdebat per motorem ſupertorem. Et dixit & maxime à primo mouentiũ. qm̃, cũ mouentia mouentur ex aliꝭ, poſtremum eorum non mouet, niſi per motorem, qui eſt ante ipſum, ſ. qui mouet ipſum: et ſimiliter iſtud ſecũdum nõ mouet, niſi per tertium, qđ eſt ante ipſum, & omnia nõ mouent, niſi per primum motorem. Sitigitur poſuerimus v.g. ꝙ generans generat, qñ alteratur, & alterans alterat, quando transferi, ſequitur neceſſario vt transferens ſit principium iſtoꝝ motuum, & motor iſtius motus eſt primus motor, & ſimiliter illud, quod mouetur ab eo. Et, cum ita ſit, & poſuerimus vt trãſferens, quod eſt primum. v.g. tranſferatur, qñ generat, & generatum non poteſt eſſe, niſi qñ transferens fuerit, qm̃ ita fuit poſitum, ſequitur neceſſario vt transferens non ſit transferens, niſi transferatur. Sed, quia impoſſibile non apparet in hoc loco bene in moto in loco: exiſtimatur enim ꝙ motor in loco mouet ſe: induxit modũ motus, in quo apparet impoſſibile ſequens hanc propoſitionem vſr, & dixit ſequitur enim vt ſciens addiſcat, &c.i. ſequitur enim ex hac poſitione vt primus motor, ver.g. in alteratione, vt ſciẽs doceat idem numero, & addiſcat ipſe inſimul, ita, quòd qui docet angulos triãguli eſſe æquales duobus rectis, addiſcat demonſtrationem eius, quando docet ipſam. ſequitur enim hoc vt idem ſciatur, & ignoretur inſimul. addiſcere enim eſt ſm ignoratiam, & docere ſm ſcientiam. Et deinde d. Et magis improbabile eſt, &c.t. & vſr qui dicit ꝙ motor non mouet, niſi ſm ꝙ mouetur, ſequitur et incõueniens, quod contingit dicenti, ꝙ ſanans non ſanat, niſi ſm ꝙ ſanatur. D. incœpit dicere quõ contingit hoc inconueniens, et dixit aut ex primo, aut per media plura vno. ideſt aut ex primo, quando mouetur illo modo motus, quo mouet. ſi autẽ poſuerimus ꝙ mouetur alio modo motus ab eo, quo mouet, veniet idem impoſſibile, ſ. mouere per mediũ. Et iſte ſermo, & prędictus ſunt idem, & eadem demõſtratio: ſed induxit primum in forma demõſtrationis, & ſecundum in forma ducentis ad impoſſibile improbabile. in hac enim poſitione adunata ſunt hæc duo, ſ. impoſſibilitas, & improbabilitas.

Non ergo neceſſe eſt ſemper moueri qđ mouet ab alio, eoꝝ moto. ſtabitur ergo. quare aut à quieſcente mouebit id, quod mouet primũ, aut ipm̃ ſeipſum mouebit. At vero, ſi oportet etiã cõſyderare vtrũ cauſa motionis ſit, & principiũ ipm̃ ſeipſum mouens, an id, quod ab alio mouet, illud omnis vtiq; ponet. id enim, quod p ſe eſt cauſa, ſemp prius ẽ eo, quod ſm alterum, & ipſo exiſtente.

Non igit̃ eſt neceſſariũ vt motum mouea tur ab aliquo ſemper, vt iſtud aliud moueat. ceſſabit hoc igit̃. & primum igit̃ motum aut mouebitur a geſcente, aut ipm̃ mouebit ſe. Sitigit̃ eſt neceſſariũ cõſyderare quod iſtorũ duorũ eſt cã, & principiũ motus, vtrũ illud, quod mouet ex ſe, aut ab alio. quilibet enim homo feſtinat ad ponẽdum hoc. illud enim, quod p ſe mouet in aliqua diſpoſitione, ſemper eſt cauſa prima eius, cuius tranſmutatio eſt in illa diſpoſitione etiam.

Ideſt. et, cum declaratum eſt ꝙ impoſſibile eſt vt aliquid moueatur ab aliquo extrinſeco moto, & ꝙ aliud etiam moueatur ab alio extrinſeco moto, & ſic in infinitum: ſed neceſſe eſt vt hoc ceſſet, ſicut declaratũ fuit prius apud primum motum, quod non mouetur à motore extrinſeco moto. D.d. primum igit̃ motum, aut mouebitur à quieſcente, &c.t. neceſſe eſt igitur vt primum motum in loco moueatur à motore, qui non eſt innatum moueri, aut moueatur à motore, qui mouet ſe: vt intendit Plato ſm ſuam poſitionem, ꝙ oĩs motor de neceſſitate mouetur. D.d. Sitigitur neceſſe eſt conſyderare, &c.t. &, ſi neceſſariũ eſt in hac perſcrutatione conſyderare quæ iſtarũ rerum motarũ eſt dignior ut ponatur primum, vtrum illud, quod mouetur ex ſe, aut illud, quod mouetur ex alio extrinſeco. qlibet enim homo cõuenit nobiſcum in hoc, ꝙ illud, quod mouet ex ſe, eſt dignius vt ſit primum principiũ q̃ illud, quod mouetur ex alio. Et, cum dixit quilibet enim homo ſeſtinat ad ponẽdum hoc, dedit cãm in hoc, & dixit illud enim, quod per ſe mouet, &c.t. & hoc manifeſtum eſt oĩbus, & conceſſum eis. qm̃ illud, quod p ſe eſt in diſpoſitione, per quam eſt mouens, ſemper eſt cã p̃cedens illud, per quod aliud eſt in illa diſpoſitione, ſ. per quã eſt mouens. Et dixit hoc. qm̃, ſi hoc eſt neceſſariũ in hoc, ꝙ aliquid moueat, vt moueatur, tũc motor, qui habet in ſe iſtam diſpoſitionem, eſt dignior vt ſit motor, q̃ illud, quod habet hanc diſpoſitionem ex alio.

Caput Quartum. Quod, & ſi peruenia mus ad primũ ſeipſum mouens, neceſſe tamen ſit deuenire ad mouens penitus immobile.

QVare hoc conſyderandũ eſt, ſumpto alio principio, ſi qđ mouet ſeipſum, quo modo mouet, & ſm quẽ modum. Neceſſe igitur eſt omne, quod mouet, eſſe diuiſibile in ſemper diuiſibilia. hoc enim oſtẽſum eſt prius in ꝛis, quæ vniuerſaliter de natura, ꝙ omne, qđ per ſe mouetur, cõtinuũ eſt. Impoſſibile igitur eſt ipſum mouens ſeipſum penitus mouere ipſum ſeipſum. feretur enim totum, & feret ſm eandem lationẽ, vnum exiſtens, & indiuiduum ſpecie, & alterabit̃, & alterabit: quare docebit vtiq;, & docebit̃ ſimul, & ſanabit, & ſanabit̃ ſm eãdem ſanitatem. Amplius aũt determinatum eſt ꝙ mouetur id, quod mobile eſt. hoc aũt eſt potentia, cum mouetur, non actu. quod aũt potentia eſt ad actum pergit. eſt autem motus actus mobilis imperfectus: mouẽs autem iã actu eſt: vt calefacit calidũ, & omnino id, qđ habet formam, generat. quare ſimul idem, et ſm idem calidum erit, & non calidum. ſimiliter autẽ & aliorum vnumquodq; eorum, quæ neceſſe eſt mouens habere vniuocum. eius ergo, quod ſeipſum mouet, hoc qdem mouet, illud autem mouetur.

Oportet

39 Secũdũ Platonẽ oĩs motor de neceſſitate mouetur.

Oẽ, qđ mouet, eſt diuiſibile. 6. phyſi. 12. & 8. phy. 62.

Quod per ſe eſt, ſemper prius eſt ea, q̃ ſm alterum.

Oportet igit̃ nos conſyderare nũc de hoc, incipiendo alio modo, ſ. ſi aliquid mouet ſe, qualiter mouet, & quo modo. Dicamus igitur, qm̃ neceſſe eſt vt oẽ motum diuidatur in diuiſibilia. hoc. n. declaratum eſt prius in noſtro ſermone de ſummis de natura. oẽ. n. motum per ſe eſt continuum. Et impoſſibile eſt vt illud, quod mouet ſe, moueat ſe ſm totũ. qm̃ tunc ſm totum transferret, & trãsferreẽ eodem modo tranſlationis, & eſt vnum indiuiſibile in ſua ſpecie, et tunc idem alterabitur, & alterabit: & ſic ſciet, & addiſcet illimul, & ſanabit, & ſanabitur eadem ſanatione. Et iam determinauimus etiam quid intẽdimus, cum dicimus, ꝙ aliquid mouetur, ſm ꝙ mouetur: & eſt ꝙ in potentia mouetur, & non in actu: & illud, quod mouetur, ſemper nititur ad perfectionẽ. & motus eſt perfectio non cõpleta ei, quod innatũ eſt moueri: & motor autem iam exiuit in actum: v.g. ꝙ calefaciẽs eſt calidum, & vlr eſt illud, quod iam habet formam. & ſic idem in codẽ modo erit calidũ, & non calidũ inſimul. & ſm hunc modũ eſt de qualibet aliarum rerum motarum, quarum motor eſt vniuocum ſecundũ formam.

40 Cum declarauit ꝙ oẽ motum in loco reduceẽ ad motum ex ſe, et ꝙ illud, quod ſequitur de hoc in motis poſtremis particularibus, ſequi ſiſr i motis ꝑmis vlibus, ſiue fuerit vnum, ſiue plura, & declarauit ꝙ neceſſe eſt vt motor, per quem mouetur motum ex ſe primũ, non moueatur oĩno, neq; eſſentialiter, neq; accidẽtaliter, et declarauit ꝙ idem impoſſe eſt vt moueat, & moueatur eodem modo, vult perſcrutari de moto ex ſe, ſm ꝙ eſt motum ex ſe, quo mouetur, et à quo mouetur. & intendebat hoc. qm̃ videbatur Platoni ꝙ motum ex ſe componitur ex moto, & motore, q mouet ſe. Et ideo dixit Oportet igitur nos nunc conſyderare, &c.t. et intendit per hoc, illud, quod mouet ex ſe, quod manifeſtum eſt eſſe motũ ex ſe. D.d. Dicamus igit̃ ꝙ neceſſe eſt, &c. & intẽdit ꝑ hoc, illud, quod declaratum fuit prius, ſ. ꝙ oẽ motum eſt corpus, & ꝙ oẽ corpus diuiditur in corpora diuiſibilia ſemper, & ꝙ impoſſe eſt corpus diuidi in indiuiſibilia, ſicut dicũt Platonici. Et, cum dixit ꝙ eſt continuum, inuit cauſam, quæ facit motum eſſe cõtinuum. motus. n. quia eſt continuus, fuit neceſſe vt ſubiectum eius ſit de natura continui, & non de natura diſcreti. Et, cum poſuit hanc propoſitionem, dicẽtem ꝙ oẽ motum eſt diuiſibile, ſequitur vt oẽ motũ ſit corpus, ſiue ponatur moueri ſe, aut moueri à motore alio. Et, cum verificauit hanc conſecutionem, & iam declarauerat ꝙ impoſſe eſt vt idẽ, ſm ꝙ eſt corpus, moueat ſe ita, ꝙ moueat ſe, & moueatur eodem modo, poſuit etiam hãc propoſitionem, & dixit & impoſſe eſt vt illud, &c.t. & iſte ſermo eſt intellectus ex prædicto, ſ. ꝙ impoſſe eſt ꝙ aliquid moueat, ſm ꝙ mouet. et hoc eſt in motis, & mouentibus, q̃ dr̃ vniuoce. & dixit hoc, qa hoc non eſt impoſſe, niſi in motoribus, quæ ſunt corpora, aut virtutes in corporibus. Et ideo exiſtimauit Plato ꝙ mota ex ſe mouẽtur à motoribus abſtractis, ſ. quia ponebat ꝙ mouẽs ſe eſt abſtractum, & ꝙ abſtractum eſt mouens ſe. Sed, ſi hoc fuerit ita, tũc motus, & mouere illic dicentur æquiuoce cum motu, qui eſt hic. Et error contingit Platoni ex hoc, quod opinabatur ꝙ primus motor in corpore, q mouetur ex ſe, nõ eſt corpus, & eſt vera opinio. & opinans eſt cũ hoc, ꝙ oĩs motor, ſiue fuerit corpus, ſiue non, nõ mouet, niſi moueaẽ vno modo motus, dicto vniuoce. & fuit impoſſe apud ipſum vt motor, qui eſt corpus, moueat ſe, & ſiſr q eſt virtus in corpore. et tunc concluſit ex hoc, ꝙ aĩa nõ eſt in corpore, & ꝙ eſt ętterna, cum moueat ſe. Et hoc eſſet verum, ſi aĩa moueret ſe eſſentialiter, & moueret ſe motu proprio abſtractis, ſ. vt intellectus, & intellectum in ea eſſent idem, vt declaratum eſt de primo motore, & de cæteris motoribus abſtractis. ſed iſte motus dicitur q̃uuoce cum motu, qui eſt à motoribus, qui ſunt corpora, aut virtutes in corporibus. & omne hoc manifeſtum eſt exercitantibus ſe in iſtis ſcientiis.

Mot⁹ aĩæ. & intelligentiarũ ſ. ſpeciebus diuerſis cum motu, qui a motoribꝫ, quæ ſunt corpora, aut virtutes in corporibus.

Quod autem non eſt ipſum ſeipſum mouens ſic, vt vtrũq; ab vtroq; moueaẽ, ex his manifeſtũ eſt. neq;. n. erit primũ mouens vltimum, ſi vtrũq; vtrũq; mouebit. quod. n. prius magis cauſa eſt mouendi, q̃ ſequens, & mouebit magis. Dupliciter. n. mouere eſt, aliud quidẽ id ipſum, quod ab alio mouetur, aliud autem ſeipſo. proximus aũt eſt quod lõgius eſt ab eo, quod mouetur à principio, quam quod in medio eſt. Amplius non neceſſe eſt mouẽs moueri, niſi à ſeipſo. ſecundũ accidẽs ergo contra mouet alterum. at ſumpſi cõtingere nõ mouere. erit ergo aliud quidẽ, quod mouetur, aliud aũt mouens immobile. Amplius non neceſſe eſt mouẽs contra moueri, ſed aut immobile aliqd mouere neceſſe eſt, aut ipſum à ſeipſo moueri: ſi neceſſe qdẽ eſt ſemp motũ eſſe. Amplius ſm qđ mouet motũ ẽt vtiq; mouebit. quare calefaciens calefit.

Quod prius & magis eſt mouendi, q̃ ſequens, & mouebit magis. 20

An ꝙd mouet moueri ſit neceſſe.

Neceſſe eſt igitur vt illud, quod mouet ſe, ſit quidda motor, & quidda motum. & apparet ex hoc, quod nos dicemus, ꝙ illud, quod mouet ſe, non mouet ita, ꝙ vtraq; pars eius mouetur ab vtraq; parte. tũc. n. neutra pars erit motor primus, cũ vtraq; pars moueat ſe. qm̃, vt ſit cauſa motionis illud, quod ẽ prius, eſt dignius q̃ vt ſit cã motionis cõſequẽtis, & ſuũ mouere ad illud eſt magis. Mouere aũt ſit duobus modis, quorũ vnus ẽ vt motũ moueatur ab alio, & alius eſt vt moueat per ſe. et illud, quod eſt remotius à moto eſt propinquius principio. Et etiam non ſequitur neceſſario vt motũ ſic moueat, ſi motũ ex ſe nõ fuerit. per accidens igitur mouet vtrũq; eorũ reliquum. ergo poſſibile eſt vt vtrũq; eorũ nõ moueat alterum. alterũ igitur eorum erit motum tm̃. & alterũ motor non motum. Et etiã non eſt neceſſariũ vt motor reuertatur, & moueatur, ſed eſt neceſſariũ vt ſit aliquid, quod moueat, & nõ moueaẽ, aut aliqd, quod mouetur ex ſe, ſi eſt neceſſariũ vt ſemper ſit motus. et, ſi non, tunc moueretur motu, quo moueret, & ſic calefaciens calefieret.

Ideſt. &, cum motũ ex ſe impoſſibile eſt vt moueat ſe, ita, ꝙ motor in eo ſit motum idem. neceſſe [illegible]

compositum ex motore, qui nõ mouetur, & ex moto. Qm̃, si motor in eo fuerit motum, tunc ipsum erit primum motum ex se: & reuerteretur quæstio, vtrum motum in eo sit motor, aut quiddã est motor, qui non mouetur, & quiddam motum. Et est manifestũ ꝙ motor, à quo mouetur motum p se, nõ est corpus. qm̃, si esset corpus, non moueret, nisi moueretur. Si Arist. igitur esset cõtentus i hac declaratione de dispõne motus ex se, esset sufficiens in hoc, quod intendit. sed, quia aliqs potest defendere Platonem dicendo, quid prohibet ꝙ vtraꝙ pars moti ex se moueat reliquam, ita, ꝙ motus eius sit quasi reciprocatus i se, dixit & apparet ex hoc, quod nos dicemus, &c. & intendit essentialiter, & non accidentaliter. D.d. tunc enim, &c. i. sed, cum hoc fuerit positum, sequitur vt neutra earum sit primum motum ex se. D.d. cum vtraꝙ moueat se, &c. i. & sequit vt vtraꝙ earum non sit primum motum. qm̃ vtraꝙ earum est dignior, vt sit causa eius, quod est se mouere seipsum, ꝙ vt sit causa se mouere aliud. qm̃, si mouere aliud est consequens mediante se, mouere seipsum est præcedens. & ratio est econtrario. & est, qm̃ vtriuſꝙ earum mouere seipsum est se mouere aliud. Prior igit̃ duarum motionum est mouere aliud, et consequens, et posterius est mouere se: quod est econtrario ei, quod mouet ex se. D.d. Mouere. n. fuit duobus modis, &c. & demõstrat destructionem istius positionis, s. vt duo mota, aut plura vtrũꝙ eorum moueat reliquum essentialiter ex hoc, quod declaratũ est ꝙ motum, quod inuenitur in eis, quæ mouentur insimul, quæ sunt duo, & plus, est duobus modis. quorũ vnus est motum, quod mouetur ab alio, & alterum motum, quod mouetur p se & est aliud, ad quod perueniunt mota ex aliis. & illud, quod est remotius à postremo moto: & est illud, quod est propinquius principio, quod est motum ex se: est dignius mouere ꝙ̃, ppinquius ei. Et fm hoc erit impossibile vt vtrũꝙ duorum motorũ moueat reliquum essentialiter. tunc. n. vtrũꝙ erit motum, & motor insimul eodem modo, & non erit ille primus motor, primum motum ex se, nec postremum motũ, nec media.

* 2 l. moto. Et totum hoc est ecõtrario ei, quod positum fuit de dispositione in * loco. Sed quia hoc nõ prohibet hoc esse per accidẽs, i. vt illud, quod mouet per se, accidat ei, vt moueat aliud, dixit Et etiam non sequitur nẽcio, &c. i. &, cum in motis, quæ sunt hmõi, s. quorum vtrũꝙ mouet reliquũ essentialr, non fuerit motũ ex se, non sequit vt motũ eorũ moueat aliud. hoc. n. nõ est necesse, nisi in medio, q̃d est iter motũ ex se, & postremũ motũ, quod nõ mouet, vt declaratum fuit prius. Et, cum oẽ hoc est, sicut narrauimus, tunc nõ est pone vt vtrũꝙ eorũ moueat vtrũꝙ, nisi p accns, & ꝙ vtrũꝙ eorũ sit motũ ex se. & hoc est ecõtrario ei, qd̃ posuit aduersarius. D.d. ergo pone ẽ, &c. i. et, cũ vtrũꝙ eorũ nõ mouet reliquũ, nisi per accidens, pone est vt neutrũ moueat reliquum ita, ꝙ ex ambobus non fiat motum ex se nisi per accidens. & aduersarius ponit ꝙ motum ex se mouet se essentialiter, & semper. Deinde induxit conclusionem, quæ demonstrata est prius, & dixit alterum igitur erit motum, &c. i. &, cum motum ex se nõ potest componi ex duabus partibus, quarũ vtraꝙ moueat reliquũ, sequitur nẽcio vt cõponatur ex duabus partibus, quarum altera est motor tm̃, non mota, & alia mota tantũ. D.d. & etiam non est nẽcium, &c. i. & etiam nõ est necessarium, si motor nõ moueat, nisi reuertat, et moueatur à se, & tunc moueat, siue moueat se per medũ, aut sine medio. contingit. n. vt calefaciens calefaciat se. &, cum hoc est impossibile, necesse est, si motus est semp, vt sit hic primus motor, ꝙ non mouetur, & motum ex se. & si nõ, cõtingeret, sicut dixit, ꝙ calefaciẽs calefacere se, & tunc calefaceret aliquid. quod est impossẽ.

At vero neq; ipsius primõ seipsum mouentis aut vna pars, aut plures mouebũt ipsa seipsam vnaquęq;. totum. n. si mouetur ipsum à seipso, aut ab aliquo eorũ, quæ sunt ipsius, mouebitur, aut totum à toto. Si igit̃, quia mouetur aliqua pars ipsa à seipsa, hæc vtiq; erit illud primum ipsum seipsum mouens. separata. n. hęc quidem mouebit ipsa seipsam, totum autem non amplius. Si vero totum à toto mouetur, secundum accidens hæ mouebunt ipsæ seipsas. Quare, si non necessario, accipiantur nõ moueri à seipsis. Ipsius igitur totius aliud mouebit, cũ immobile sit, aliud autem mouebitur. solum. n. sic pone est aliquid per seipsum motiuum esse. Amplius, si tota ipsa seipsam mouet, hoc quidem mouebit ipsius, illud autem mouebitur. Quæ igitur A B, & à seipsa mouebitur, & ab A.

Et impossibile est etiam vt nulla pars eius, quod primo mouet se, nec plures vna, moueat seipsam. qm̃ ipsum totũ, si mouetur ex se, aut mouetur ab aliqua parte suarum partium, aut ipsum totum mouetur à seipso toto. Si ergo mouet̃ ita, ꝙ aliqua pars eius mouetur ex se, tunc illa pars est primum, quod mouet seipsum. qm̃ illa pars singulariter mouet seipsam, illud autem fm totum non. Et, si illud totum mouetur a seipso toto, tũc ista, s. partes, etiam mouentur per accidens. Et, si hoc non est necessarium, neq; ponatur eas non moueri ex se, tũc igitur quiddam totius mouet, & non mouetur, & quiddam mouetur. Et etiam, si aliquid fm totum mouet se, & quiddam est motor, & quiddam motum, A B ergo mouetur ex se, & ex A.

A mouens. B motum.

Tota linea ex seipsa moueť, & ab A primo.

Ista est declaratio, in qua sustentatus est Aris. 42
ꝙ motum ex se componitur ex motore, qui non mouetur, & ex moto: nõ ex moto, & motore, qui innatus est mouere se, vt Plato dicebat. Expositores aũt, s. Themistius, & Alexander inducunt demonstrationem super hoc alio modo, existimãdo ipsam esse breuiorem, & certiorem demonstratione Arist. Dicunt. n. ꝙ motum ex se non potest euadere a quinq; partibus cõtradicẽtibus, s. Aut diuidit̃ in duas partes, motorẽ non motum, & rem motam, Aut vt totum moueat se, Aut vt vtraꝙ pars moueat vtraꝙ, Aut vt pars moueat totum, Aut vt totum moueat partẽ. Et ducunt ad inconueniẽs in oibus eis eadem via. & est, quia motor est ipsum motum. Dicunt. n. ꝙ, si totum mouet totum, erit mouens idem cum moto. quod est impossẽ. Et, si pars mouerit totũ, tunc eadem pars erit in eo motor, et motum. Et sil'r, si vtraq; pars mouerit vtraq; partem, tũc vtraq; earum mouebit se. non. n. est dfia inter hoc, ꝙ aliquid moueat se cum medio, aut sine medio. Et sil'r dicunt, si totum mouerit partem, sequitur vt totum moueat se. Et totum hoc est error, & deceptio. Primo. n. decipiuntur, ar,

Digressio cõtra Themistium, & Alexan.

Primꝰ error eorum.

decipiuntur, pccãtes in hoc, ꝙ existimant, ꝙ diuisio, qua vtitur in hac declaratione, est diuisio in contradicentibus: et ꝙ demonstratio complebitur, qm̃ quatuor cõtradicentia destruentur, & remanebit quintũ, quod est, ꝙ motum ex se componitur ex motore non moto, quod non est corpus, & ex moto, quod est corpus. Et non est, sicut existimauerunt. qm̃, cum posuerimus, ꝙ impossẽ est vt motum sit ipse motor, tũc necesse erit vt motum ex se diuidatur in duas partes, s. in motorem, ꝙ non mouetur, & rem, quę mouetur tm̃ modo. sed quia Arist. vidit ꝙ sunt hic alij modi ab his duobus modis, & põt aliquis existimare, ꝙ motũ ex se forte est fm aliquem eorũ, ideꝛpit destruere eos ad confirmandũ suam demõstrationem. & ideo induxit in vnoquoq; eorũ cõclusionẽ, quam induxit in pma demõstratione, &, si demonstratio eius esset fundata super modũ contradictionis, non induceret conclusionem, nisi semel. Et, quia existimatio magis apparẽs est, ꝙ vtraq; pars moti ex se mouet reliquam fm reciprocationem, ideꝛpit destruere hoc, dicendo, hoc aut erit essentialr, aut accidentalr. Et, si fuerit essentialiter, continget vt non sit in eis motum ex se, & etiam vt aliquid moueat se, fm ꝙ mouet. et, cum destruxerit duas diuisiones, destructum erit vt illud, quod mouet ex se, sit tale. Expositores autem, cum destruxerunt diuisionem, quę est essentialr, existimauerunt ꝙ posito esset destructa. & hoc est secundũ peccatum. Et hoc etiam, quod dicunt, ꝙ, si totum mouetur à parte, continget vt pars, quę mouet, moueatur essentialiter, immo sequitur etiã vt illa pars moueatur ex se, necessarium est vt destruat ista positio, dicendo, ꝙ quæstio reuertitur in hoc, quod mouetur ex se, qũo mouetur. & cõtingit etiam, ꝙ illud, quod sunt positum motum primum, non sit primum motum. & etiam totum moueri à parte est per accidens. Responsio igit̃ remanebit in modo, qui est per accidens ipsum esse. impossibile est. n. in rei veritate de modo, fm quem pars mouet partẽ, cum nullo modo imaginatur ꝙ pars mouet totum, nisi per accidens: & remotius est imaginari ꝙ totum mouet partem essentialr. Non est igitur vtendum istis duobus modis, donec diuidani fm eũ essentialiter, & accidentaliter, sicut fecit Arist. Sed hoc non fecit in his duobus modis, neq; habuit curã de eis, cum nullus existimet in primo moto ex se ꝙ pars illius mouet totum, aut ꝙ totum mouet partem: cum pars mouens debet distinguit a parte mota fm esse, aut fm definitionem. Et, cum ita fuerit, tũc motum ex se diuidet in duas partes, i motum ex se, & motum à moto ex se: & tunc non imaginabitur ꝙ pars mouet totum, aut ꝙ totum mouet partem, nisi per accidẽs. Et, quia isti duo modi, qui sunt per accidens, sunt manifesti, non habuit curam de eis Arist. sed habuit curam destruere eos, in quibus nõ bene apparet eos esse per accidens, sicut fecit in partibus, quæ mouent se admixtem, et imponendo ꝙ quælibet pars mouet se, in quo dixit ꝙ, si motum ex se fuerit tale, continget vt illæ partes moueant, sed p accidens. Aris. igitur non vtitur de istis modis, nisi eis, in quibus latet eos esse per accidens: & sunt illi modi, de quibus põt aliquis existimare ꝙ aliquis eorũ est motum per se. De eis autẽ, de quibus apparet accidentalitas, non habuit curam Arist. & sunt ꝙ totum mouet partem, aut ꝙ pars mouet totum. Si igitur aliquis dixerit ꝙ Arist. deberet destruere istos modos, s. totũ mouere partem, et partẽ mouere totum, fm ꝙ sunt per accidens, dicemus ad hoc, ꝙ Arist. dimisit eos propter hoc, ꝙ accidentalitas est manifesta in eis: & non voluit destruere, nisi eos, in quibus accidentalitas nõ est manifesta per se, cũ hoc, sicut diximus, ꝙ nullus existimat vt motum ex se sit tale. s. de eis, in quibus accidentalitas est manifesta per se.

Totũ mouetur a parte, & pars accns: & remotius est imaginari ꝙ totum mouet partem essentialiter.

Secundus error.

Dubium.

Solutio.

Qm̃ autem mouet aliud quidẽ, quod mouetur ab alio, aliud aũt immobile existens, & mouet hoc quidem mouens, illud autẽ nihil mouens, ipsum seipsum mouens, necesse est ex immobili esse, mouẽte tm̃, & adhuc ex eo, quod mouetur, non mouet aũt ex necessitate, sed qualiter cũꝙ euenit. Sit enim A mouens quidem, & immobile, B vero id, quod & mouetur ab A, & mouet id, in quo C, hoc aũt motum quidẽ ab ipso B, mouens autem nihil. si. n. & per plura veniat aliqñ in C, sit p vnum solum. totum ergo A B C ipsum seipsum mouet. sed, si aufero ipsum C, ipsum qdẽ A B mouebit ipsum seipsum: ipsum enim A est mouens, B vero, id quod mouetur. ipsum autem C non mouebit ipsum seipsum, neq; penitus mouebitur. At vero neq; B C mouebit ipsa seipsam sine ipso A. nã B mouet ex eo, quia mouet̃ ab alio, nõ quia à seipso parte aliqua. ipsum igitur A B solum seipsum mouet. Necesse est igit̃ ipsum seipsum mouens habere mouens immobile tm̃, & id, quod mouetur, nihil aũt mouet ex necessitate, tangenta aũt aut vtraq; seinuicem, aut alterum alterum. Si igitur continuum est id, quod mouet: (quod. n. mouetur continuum eẽ necessarium est:) manifestum est ꝙ totum ipsum seipsum mouet, non eò, ꝙ ipsius aliqd huiusmodi sit, vt ipsum seipsum moueat, sed totum mouet ipsum seipsum, & mouens, & motũ, eò, ꝙ ipsius aliquid est ipsum mouẽs, & id, quod mouetur. non. n. totum mouet, neq; totũ mouetur, sed mouet quidẽ ipsum A. mouetur aũt ipsum B solum. ipsum aũt C ab ipso B non amplius. impossẽ enim est.

Et, qa aliquid mouet, aut ita, ꝙ moueatur ab alio, aut ita, ꝙ non moueatur, & aliqd mouet, aut ita, ꝙ moueat, aut ita, ꝙ non moueat omnino, necesse est, vt illud, quod mouet se, sit ex nõ moto, sed est motor & ex moto, sed nõ necessario est motor, sed currit fm vtrũlibet. Si igitur A motor, sed non motum, & B motum ab A, & mouens C, & C moueat ex B, & nihil moueat omnino. qm̃, cum ad hoc perueniemus cum mediis pluribus vno, ponatur vnum medium tm̃ esse. A B C igitur totũ mouet se. sed, si abstulerimus C, remanebit A B mouens se: A enim est motor, & B motum. & C non mouet se: immo non erit omnino motor. Neq; B C mouebit se sine A. B enim mouet, quia mouetur ab alio. non à parte aliqua ipsius A. B enim totum mouet se. Necesse est igit̃ vt illud, quod mouet se, habeat in se motorem. m. sed est non motum, & motum. sed est nõ motor secundus necessario, dum vtrũꝙ con

aut tangit ipsum. Si igitur motor fuerit continuus: motũ vero necessario est continuũ: manifestum est ꝙ tota res erit mouens se, nõ, quia quiddam ipsius est tale, s. mouẽs se, sed tota res mouet se, sed est motum, & motor, ita, ꝙ quiddam eius est motor, & quiddã est motum. non.n. ipsum ẜm totum mouetur, neq; ipsum ẜm totum mouet, sed mouet ẜm A, & mouetur ẜm B tantum.

Motor tm̃. A	Motum, & mouens. B	Motum tm̃. C
Anima.	Calor naturalis.	Corpꝰ musculi.

43 Cum declarauit ꝙ moti ex se quædam pars est motor, qui non mouetur, & est forma, & quædã pars mouetur, vult declarare ꝙ oẽ motum ex se primũ, & essentialiter componitur ex parte, quę mouet tm̃, & ex parte, quæ mouetur, & ꝙ pars mota non est de necessitate propter hoc, vt sit motor alterius partis, sed in quibusdam motis ex se erit motor, s. in eis, quæ sunt non prima, & in quibusdam non erit, s. in primis. Et intendebat declarare per hoc, ꝙ necesse est vt in motis ex se, in quibus sunt plura vno moto sit motum ex se primum. qm̃, si pars mota esset semp motor, contingeret vt motum ex se diuideretur in plures partes duabus. Ipse igit̃ ponit has partes esse finitas, & declarat ꝙ motum primum ex se in talibus componitur ex motore, & moto tm̃. Et, cũ voluit declarare hoc, incepit diuidere modos motoris, & dixit Et, quia aliquid mouet, &c.i. & quia motor est duobus modis, aut motor, qui non mouetur oino, qm̃ mouet: & est illud, ad quod inducit nos sermo: aut motor, qui mouetur, qm̃ mouet: illud autẽ, quod mouetur, & tunc mouet, non est necesse semp vt sit motor, sed forte erit motor, & motum, & forte erit motum non motor alicuius rei: necesse est vt motũ ex se componatur ex motore nõ moto, & ex moto, sed ꝙ nõ de necessitate est motor. et hoc est, quod est motum ex se primũ, s. quod non mouetur à sua parte. Illud aũt, quod mouetur ex se propter aliquam partem ipsius, sicut est dispõ in aĩali ẜm totum. Et primum motum in eo est motor necessario. sicut calor naturalis, q est motor, et motum in aĩali nec͂io. qm̃, cum fuerit separatus à membris, quæ mouentur, corrumpetur. Hoc igitur est illud, quod intendebat declarare in hoc sermone, s. ꝙ motum ex se componitur ex duabus partibus tãtum, quarum vna est motor tm̃, & alia motum, & ꝙ motũ ex se continuum naturaliter, si primitus non fuerit tale, nec͂io est in eo motor talis. Et, cũ d. hoc, dedit exemplũ de litteris & d. Si igitur A, &c.i. sit igitur motum ex se, compositum ex motore, qui nõ mouetur, s. A, & ex motore, qui mouetur ex A, plus vno, v.g. vt sit cõpositum ex A, & B, & C. A autem mouebit B, & non mouetur, & B mouet C, et mouetur ab A, & C mouet ex B, & nihil mouet. D.d. qm̃, cum ad hoc perueniemus, &c.i. & indifferenter siue istud motum ex se compositum ponatur cõponi ex motis, & motoribus multis, ita, ꝙ primus motor mouet postremum motũ cum pluribus medijs, aut cũ vno medio, in hoc, quod intẽdimus declarare, s. ꝙ ĩ omni moto ex se tali est motum ex se primum, quod componitur ex duabus partibus tm̃, & ꝙ illud est motum ex se, non aliqua alia par partium, quæ sunt in illo. D.d. ponatur igitur esse per vnũ medium tm̃ i. &, cum talis dicta est in hoc, ꝙ ponatur mouere cum pluribus medijs finitis, aut cum vno medio, ponatur mouere cum vno medio, s. ponatur componi ex tribus. medium.n. vnum existit in tali numero. D.d. A B C igitur totum mouet se.i. &, cum posuerimus ꝙ mouens se mouet partem postremam ipsius, s. A, manifestum est ꝙ istud ex se motum componitur ex A, & B, & C. v.g. ꝙ musculus est motum ex se, & cõponitur ex tribus, i. ex corpore musculi, & est postremum motum, & ex calore naturali, qui est motor, & motũ, qui transit in neruis, & aĩa mouente, quæ est forma in illo calore naturali. D.d. sed, si abstulerimus C, &c.i. sed, si abstulerimus C, ex hoc moto ex se, quod componitur ex A B C, tunc remanebit illud, quod componitur ex A B, motum ex se. Et, cum dixit ꝙ illud remanẽs, cõpositũ ex A B, est illud, quod in rei veritate mouet se, dedit causam in hoc, et dixit A enim est motor, &c.i. & sequitur nec͂io vt illud, quod mouet se, sit cõpositum ex A B. quia A est motor, cũ sit necessarium vt mouens se habeat motum, & B est primum motum ab A. C autem non est motum. quod est necessarium inueniendo motum ex se, s. quia C non est pars, quæ mouetur ab eo. & hoc intendebat, cũ dixit & C non mouet se.i. & C nõ est illud, qđ mouet se, nec est motum, quod est in illo, quod mouet se, cum sit declaratum ꝙ illud, quod mouet se, cõponitur ex duobus, s. A, & B. & C forte non erit oino motor, & remanebit residuum motum ex se, s. illud, quod cõponitur ex A, & B. D.d. Neq; B C etiam mouet se sine A. i. neq; possumus etiã dicere ꝙ B, & C est illud, quod mouet se sine A. Et intendebat cõcludere diuisionẽ. qm̃ nõ possumus dicere, ꝙ illud, quod ponitur ex A, & B, & C, est illud, quod mouet se. qm̃, si aufertur C, remanebit A B mouens se. neq; etiam possumus dicere hoc in solo A: A enim non mouetur sine B: neq; in solo B, sine A: qm̃ necesse est vt B habeat motorem: remanet de necessitate vt illud, de quo dicimus mouere se, sit cõpositum ex A, & B. Et, cum narrauit ꝙ B nõ est mouens se, dedit causam in hoc, & dixit B enim mouet, qa mouetur, &c.i. & B nõ est motum ex se, quia positum fuit moueri ex alio, s. ex A, non ab aliqua parte in ipso. qm̃, si moueretur ab aliqua parte in ipso, tunc illa pars esset mouens se. D.d. qm̃ A B solum est illud, quod mouet se, i. qm̃ illud, quod cõponitur ex A B, est illud, quod est necesse vt moueatur ex se. & intendebat ꝙ B non fuit positum in positione diuidi in parte, q̃ est motor, non motum, & in parte, quę est motum, sed posuimus A motorem, & B motum. Et, cum posuit omnia ista, dedit cõclusionem, & dixit Necesse est igitur, &c. declaratum est igitur ex hoc, ꝙ illud, quod est motum ex se, in rei veritate componitur ex motore, qui nõ mouetur, & ex primo moto. Iam igit̃ conclusit illud, quod intendebat declarare, & est, ꝙ motum ex se cõponitur ex duabus partibus, s. ex motore non moto, & ex moto, quod non mouet de necessitate. D.d. dum cõuenit vtrũq; reliquo, aut tangit ipsum. i. ꝙ nõ sequit̃ vt motum moueat de necessitate, dum mouetur à suo motore. ista.n. concomitantia erit ex duobus. in primo autẽ moto erit, dum fuerit cõuenientia inter ipsum, & motorem: in medio autem dum tangit tertium. medium autem necesse est vt tangat corpu. primu autem motor necesse est vt conueniat. D.d. Si igitur motor fuerit cõtinuus, &c.i. si igitur primus motor est de natura continui, quia est in continuo in rei veritate, quod est motum, manifestum est ꝙ totum est in toto continuo moto, non in quodam eius. qm̃ non possumus ipsum propter suam continuitatem cum aliqua parte eius, sed cum toto. &, cum ita sit, motum ex se est secundum totum, sed non eodem modo, sed motor ꝓpter A, & motum ꝓpter B. Et dixit Si igit motor fuerit continuus, quia primus motor non est virtus in corpore, ita, ꝙ diceretur continuũ propter naturam cõtinui cum ipso, i. corpore.

Aĩa ẽ forma ĩ calore naturali. [illegible] Met. co. 31.

Calor naturalis est motor & motũ [illegible] Physi. co primo.

corporis. D.d. sed est motũ, & motor, &c.i. non continuum, s. ꝙ in eo est motor, & motum insimul, sed est, sicut d. mouens ẜm A, & mouetur ẜm B tantum.

Dubitationem autem habet, si auferat aliquis aut ab ipso A, si continuum est, id, quod mouet quidem, sed immobile est, aut ab ipso B, quod mouetur, an reliquũ vtiq; ipsius A mouebit, aut reliquum ipsius B mouebitur. si.n. hoc, non vtiq; erit, quæ primo mouetur à seipsa, quæ A B. remota.n. ab A B adhuc mouebit seipsam reliqua A B. An potentia quidem vtrũq; nihil prohibet, aut alterum, id scilicet, quod mouetur, diuisibile esse, actu autem indiuisibile. si autem diuidatur, non vlterius esse eandem habens potentiã. quare nihil prohibet ĩ ijs, quę diuidi possunt, potẽtia primo inesse. Manifestum est igitur ex his ꝙ est primum mouens immobile. siue.n. confestim id, quod mouetur, ab aliquo autẽ mouet̃, stet ad immobile primum, siue ad id, quod mouet̃ quidem, ipsum aũt seipsum mouẽs est, & sistẽs, vtroq; modo accidit vtiq; id, qđ primũ mouet, in oibus eẽ motis ĩmobile.

Et quæritur in hoc, si ex A, si fuerit continuum, & est motor nõ motũ, aut ex B, quod est motum, diminuatur aliquid, vtrum illud, quod remanet ex A, sit motor, et illud, quod remanet ex B, sit motum. Qm̃, si hoc fuerit, tunc A B nõ erit primum motum ex se. qm̃ ex A, & B auferetur aliquid, & reliquũ mouet se. Dicamus igitur ad hoc ꝙ nõ est inopinabile vt vtrũq;, aut alterum, s. motum sit in potẽtia diuisibile, in actu autem non. sed, si diuidatur, tunc natura eius non erit illa eadem natura. et ideo non est inopinabile vt in diuisibilibus sit in potentia aliqđ primum. Apparet igitur ex hoc ꝙ primus motor non est motum. qm̃, si motum cessabit cito, et mouetur ab aliquo, peruenietur ad primum motorẽ, qui non mouetur, &, si perueniatur ad motũ, sed ẽ illud, qđ mouet se, et facit ipsum quiescere, sequit̃ ex illo modo, & ex isto insimul vt primũ in oibus motis sit non motũ.

44 Cum declarauit ꝙ motum ex se componitur ex motore non moto, & ex moto, quod non mouet de necessitate, & ꝙ, si mouens inueniatur compositum ex pluribus vno moto, necesse est vt dissoluatur ĩ motum ex se primum, s. in illud, cui est proprium vt primum motum in ipso nõ moueat de necessitate: motum.n. ex se, quia est duobus modis, modo in quo primum motũ à primo motore mouet de necessitate, & modo, in quo primũ motũ nihil mouet de necessitate, ĩcœpit dubitare de hoc, s. in motum primum ex se esse. Potest.n. aliquis dicere ꝙ non est possibile vt primum motum per se sit, neq; primus motor. qm̃ motum est continuũ per se, & motor etiã est cõtinuus, qa est in continuo, & cõtinuũ diuiditur semper in diuisibilia. Et ideo dixit Et quæritur de hoc, &c.i. & quæritur in hoc, quod diximus, s. ꝙ mouens se primum est, quod componitur ex motore non moto, & ex moto indiuisibili, i. nõ motore tali modo. Potest.n. aliquis dicere ꝙ, si ex motore, qui non mouetur (si motor sit de natura continui, quia est forma continui) diminuatur aliquid, aut ex moto, cum de necessitate sit de natura continui, aut ex motore (si accidit ei continuitas) remanebit residuũ motum ex se: & sic non erit hoc mouẽs seipsum primum, neq; motor primus. Et hoc intendebat cũ dixit Qm̃, si hoc fuerit, &c. D. dedit solutionem, et dixit Dicamus igit ad hoc, &c.i. dicamus igitur soluendo ꝙ non est remotum vt vtrũq; sit diuisibile in potentia in infinitum, si vtrũq; fuerit continuum, aut alterum, s. motum, si non fuerit positum ꝙ motor est de natura eius, cui accidit continuitas, & est materialis, vt declaratum est, ĩ actu aũt est impoſſe. D.d. Sed si diuidat̃, &c.i. & est impoſſe vt motum diuidatur in actu in infinitum, et silr̃ motor. qm̃ tunc diuisio perueniet ad hoc, ꝙ eorum natura corrumpetur. v.g. ꝙ, si primum motum ex se fuerit ignis iste demonstratus, à quo auferemus partem, & postea aliam, & postea aliã, perueniemus ad talẽ quãtitatem, quę, si diuidat̃, corrumpetur ignis, cũ minima quãtitas ignis sit determinata. Et silr̃ est de aĩali annuloso, ex quo, si diuisa fuerit aliqua pars, remanebit residuũ non motum ex se. &, cum ista diuisio nõ procedat in infinitum, manifestum est hoc esse motum ex se primum, & motorem primum. Et tale motum esse posuit pro principio, in principio Septimi, ad declarandum ꝙ oẽ motum habet motorem. D.d. & ideo non est inopinabile, &c.i. & ideo non est impossibile vt diuisibilibus in potẽtia sit aliquid primum: licet, ẜm ꝙ est in potentia, non sit in eis primum: sed est necesse hic esse primum. &, si non, non esset motus. Et dixit in motore, qm̃ primi motores apud ipsum sunt duobus modis, i. motor materialis, i. qui cõstituitur per rem motam: & hoc est in rebus generabilibus, & corruptibilibus. & motor non materialis. & hoc non dicitur continuum, nisi per accidens. continuitas.n. essentialiter est impossibilis in omni moto primo, qm̃ est non corpus. non.n. loquitur in hoc loco, nisi in moto ex se simpli: in moto autem ex se, quod est impossibile esse in toto primus motor, manifestum est ꝙ nõ dicitur continuum omnino, qa non mouetur neq; essentialiter, neq; accidentaliter. & hoc nõ accidit, nisi in motoribus, qui constituuntur p rem motam ab eis, sicut in animabus animalium. principia autem prima, quæ sunt in motis ex se æterna, motor in eis non est diuisibilis neq; essentialiter, neq; accidentaliter. D.d. Apparet ex hoc igitur, &c.i. &, cum manifestum sit ꝙ motũ ex se non potest diuidi in infinitum, manifestum est ꝙ in motis ex se est talis motor, i. q nõ mouetur omnino. D. dedit modum, ex quo apparet hoc &, d. qm̃, si motum cessabit, &c.i. si mouetur ex se non ex alio. & hoc intendebat cum d. cessabit. et omne motum mouetur ab aliquo, peruenietur ĩ hoc moto ex se ad motorem, qui nõ mouetur. qm̃, si componitur ex pluribus vno moto, necesse est peruenire ad motorẽ, qui non mouetur. &, quia tale non est medium iter motorem, qui non mouetur in eo, et inter motum, ideo dixit cessabit cito. D.d. &, si perueniat ad motum, &c. idest &, si motum positum nõ mouet se, sed perueniat ad mouens se, vt prius declaratum fuit. et omne mouẽs se est in eo motor, qui nõ mouetur. sequitur necessario ex illo moto, & ex isto, vt hic sit primus motor, qui nõ mouetur. Et quasi diceret, &, quia omne motum non fugit alterum istorum, s. ꝙ aut erit motum ex se, aut ex alio. & motum ex alio peruenit ad motum ex se. & motum ex se habet motorem, qui non mouetur. sequit ex vtroq; modo vt oẽ motum habeat motorem, qui non mouetur, i. ꝙ oẽs motus reducuntur ad talem motorẽ, aut ad vnũ, aut ad plures vno. Et dixit est ĩ ad, quod mouet

Minima quãtitas ignis est [illegible]

Motor duplex.

mouet ſe,& facit ipſum quieſcere. quia iam accepit in deſcriptione moti ex ſe,quod eſt illud, quod habet quieſcere ex ſe. & in hoc differt motum ex ſe ſecũdum ſuam optnionem,& à motibus corporum ſimplicium, cum iſta exiſtimentur moueri per ſe.

Caput Quintum. Primum mouens eſſe perpetuũ, & unum, ipſumq; nec per ſe, nec per accidens moueri.

QVoniam autem oportet motum ſemper eſſe, & non intermitti, neceſſarium eſt eẽ aliquid perpetuũ, quod primum mouet, ſiue vnum ſit, ſiue plura, & primum mouens immobile eſſe.

Et, quia motus neceſſe eſt vt ſit ſemper, et nunq̃ deficiat, ſequit̃ neceſſario vt ſit hic aliquis primus motor, ſiue vnum, ſiue plura, & ꝙ primus motor non ſit motum.

45 Cum declarauit in Sexto ꝙ eſt impoſſibile ꝙ motus æternus ſit, niſi circularis, et declarauit in pncipio Septimi ꝙ omne motum habet motorem, & poſtea declarauit in illo tractatu ꝙ mota mouentia ſe admutem in loco reducuntur ad motum ex ſe, & declarauit in pncipio iſtius tractatus ꝙ nunq̃ motus deficiet, neq; in præterito, neq; in futuro, ſequitur ex hoc, ꝙ primum motum ex ſe, ad quod reducuntur omnes motus ex ſe in loco, ſit æternum. &, ſi non, eſſet poſſibile vt motus deficeret in aliqua hora, cum ipſum ſit cauſa illius. & ꝙ propter hoc neceſſe eſt vt ſit hic vnus motus æternus: & eſt ille, ſm quẽ mouetur iſtud motum primũ. D.d. poſt hoc quæſtiones contingẽtes in hoc, & vidit ꝙ neceſſe eſt iterare perſecutationem de motu in hoc tractatu, & complere ſermonem de hoc in propoſitionibus, q̃bus vtus eſt in Sexto, & Septimo. Et vſt vidit ꝙ melius eſt congregare illud totũ, & declarare qđ remanet ad declarandum de diſpoſitione entiũ in motu, et quiete, & declarare qs motus ſit iſte motus, & vtrum motor illius ſit in materia, aut nõ in materia. Et incœpit dicere entia in oẽs diſpones, quę poſſibile eſt vt exiſtimetur eſſe ſm ipſas in motu, et quiete. Et poſtea diſſoluit quæſtionem contingentem in hoc, ꝙ oẽ motum habet motorem ex motibus corporũ ſimplicium, & declarauit ꝙ iſti non mouentur ex ſe. D. declarauit ꝙ oſa mouentia, quæ mouentur in loco reducuntur ad motũ ex ſe. Et poſtea declarauit ꝙ motũ iſtud, & motor cõponitur ex vno moto, et ex primo motore, qui nõ mouetur. Et cum compleuit hãc declarationem perfecte, & eſt illa, quam declarauit in Septimo nõ perfecte: q̃m hic non declarauit ꝙ primum motum debet componi ex motore, qui non mouetur, et ex primo moto: reuertens eſt etiam ad illud, quod declarauit in pncipio iſtius tractatus, ſ. ꝙ nulla eſt hora, i qua deficit motus, ad cõcludendum eandem concluſionem, quam concluſit in principio iſtius tractatus, ex hoc, quod declaratũ fuit in eo, ꝙ motus nunq̃ deficit, & ex illo, quod declaratum fuit in Septimo, ſ. ꝙ mouentia, quæ mouẽtur in loco, reducuntur ad motum ex ſe, q̃m illa cõcluſio perfectior apparebit hic, cum ſermo de propoſitionibus, ſuper quas fundata concluſio eſt perfectior in hoc tractatu. & concluſio eſt, ꝙ eſt hic motus vnus æternus. Et, quia omnia iſta iam ſunt, ſicut narrauimus, reuertens eſt ad primam propoſitionem, quam verificauit in principio iſtius tractatus & d. Et, quia motus, &c. t. &, cum declaratum ſit ꝙ oſa mouentia, quæ mouentur reducuntur ad primum motum ex ſe, quod componitur ex primo moto, & ex motore, qui non mouetur, & iã declaratum eſt ꝙ nullo hora deficit motus, neceſſe eſt vt primus motor, ad quem reducuntur alĩ motus, ſit æternus, & ſit abſolutus ab omni trãſmutatione, & vt motum ab eo etiam ſit abſolutũ ab oĩ tranſmutatione, niſi à motu in loco: et ſiue ille motor, q̃ eſt talis, fuerit vnus, aut plures. Et fuit neceſſe vt ipſe non quieſcat à mouere, nec illud, quod mouetur ab eo à motu, quia eſt cauſa motuum. Et demonſtratum eſt ꝙ motus nunq̃ deficit, &, ſi ille motor in aliqua hora non moueret, tunc deficeret motus. Et fuit neceſſe etiam vt non ſit tranſmutabile, neq; eſſentialiter, neq; accidentaliter. qm̃, ſi ita eſſet, tũc eſſet motor prior illo. Et, cum manifeſtum ſit, æternum eſſe motorem, & motum ab eo æternum. qm̃, ſi non eſſet æternum, tunc moueretur ab eo per accidens, & ſic eſſet illic motor prior illo: ergo neceſſe eſt vt ſit hic motus æternus. Vtrum autem iſte motor eſt vnus, aut plures perſcrutandum eſt in alia ſcientia.

Vide. 12 me 2.t.c.4.2. & inde.

* Vnumquodq; igitur immobilium quidem, mouentium aũt, perpetuum eſſe nihil ad præſentem ſermonem. Quod aũt neceſſarium eſt eſſe aliquid, quod ſemper immobile quidem ipſum ſit omni extranea mutatione, & ſimpliciter, & ſm accidens, motiuum autẽ alterius manifeſtum eſt conſyderantibus ſic. Sit autem, ſi quis velit, in quibuſdam contingens, vt ſit aliq̃n, & non ſit ſine generatione, & corruptione. fortaſſis. n. neceſſarium eſt, ſi gd impartibile aliq̃n quidem eſt, aliq̃n aũt nõ eſt, ſine mutatione aliq̃n quidem eſſe, aliq̃n autem non eſſe oẽ tale. Et principiorum immobilium quidem, motiuorum autẽ quędam aliq̃n quidem eſſe, aliq̃n autem nõ eſſe, cõtingat & hoc. ſed nequaq̃ omnia quidem poſſibile eſt. manifeſtum. n. eſt, ꝙ cauſa quędam ĩs, quæ ipſa ſeipſa mouent, ineſt, vt aliq̃n quidem ſint, aliq̃n autem non ſint. quod enim ipm ſeipſum mouens eſt, oẽ neceſſe eſt magnitudinem hr̃e, ſi nihil mouetur impartibile. id autem, quod mouet, nulla neceſſitate eſt ex dictis. Vt igitur alia quidem generentur, alia vero corrũpantur, & hoc ſit continue, nulla cauſa eſt immobilium quidẽ, nõ ſemper autem exiſtentium. neq; rurſus eorum, quæ ſemper quidem hæc mouent, horum autẽ alia. ipſius enim, quod ſemper eſt, & continui neq; vnumquodq; ipſorum cauſa eſt, neque omnia. nam hic ſe habere perpetuum, & ex neceſſitate eſt. omnia autem infinita, & non ſimul omnia ſunt.

* 2.l. At vnũ quodq;.

Vtrum autem vnumquodq; mouentium, quæ non mouentur, ſit æternum, non eſt intrans modo ad propoſitum. Qm̃ autem neceſſe eſt vt ſit hic aliquid, quod in ſe non ſit motum, & ſit abſolutum ab omni tranſmutatione ſimplr̃, & per accidẽs, quod mouet aliquod aliud, declarabitur hoc modo. Ponatur igitur hoc eſſe poſſibile in quibuſdam vt ſit qn̄q;, & non ſit qn̄q; ſine generatione, & corruptione. dignius eſt. n. illud, quod non

diuiditur

diuiditur, quando fuerit quandoque, & non fuerit quandoque, vt eſſe cuiuslibet talis, aut non eſſe ſit neceſſarium, vt ſit ſine tranſmutatione. Ponatur igitur ꝙ poſſibile eſt vt quædam principia, etiam quæ ſunt non mota, ſed ſunt mouentia, ſint qn̄q;, & qn̄q; nõ ſint. ſed non eſt poſſibile vt omnia ſint talia. manifeſtum eſt. n. ꝙ hic eſt alia cauſa eorũ, quę mouẽt ſe in eſſe eorũ qn̄q;, & nõ eẽ corũ qn̄q;. omne enim mouens ſe, neceſſe eſt vt habeat magnitudinem, cum illud, quod non diuiditur, non mouetur. motor autem nõ ſequitur aliquo modo vt habeat magnitudinẽ. Cauſa vero in hoc, ꝙ quædã generantur, & quædam corrumpuntur, & hoc eſſe perpetuum, non eſt vnum eorũ, quæ ſunt non mota. ſed non ſunt ſemper in eſſe mota, ita, ꝙ iſta moueant ſemper, & per hoc mouẽãt alia. quod enim eſt tale, nec non vnum huius, neq; omnia erunt cauſa rei perpetuæ cõtinuæ. iſta. n. diſpoſitio, ſm quam ſunt iſta, eſt æterna, & neceſſaria. iſta autem omnia ſunt infinita: ſed non omnia exiſtunt ĩſimul.

46 Cum declarauit ꝙ neceſſe eſt vt ſit hoc motum ex ſe æternum, compoſitum ex motore, qui nõ mouetur, et ex moto æterno, d. Vtrum autẽ vnumquodq;, &c. & intendit animas animalium, quæ ſunt hic. iſtæ enim animæ mouent, & non mouentur. & quæſtio in eis eſt exiſtens. Plato. n. dicit ꝙ omne mouens ſe eſt æternũ: & anima apud ipſum eſt æternum. Et, quia iſta perſcrutatio magis pertinet ad perſcrutationem de aĩa, dixit ꝙ nõ intrat modo ſermonẽ hunc. & intendit ꝙ iſta perſcrutatio eſt alia ab illa. Et in libro, à quo extraxi verbum Ariſ. inuent talem lr̃am (ſi autẽ vnumquodq; mouẽtium, quæ non mouent, fuerit aliquod æternum, non intrat hunc ſermonem). t. quærere aũt vtrum vna aĩarum ſit æterna, aut oẽs ſint generabiles, & corruptibiles, non pertinet ad hunc locum. & hoc eſt quaſi melius: qm̃ quædã partes aĩæ vñr eſſe generabiles, & corruptibiles: ſed dubitatur de eis ĩ motore, qui dicitur intellectus. Et in libro Themiſtij inuentmus loco iſtius, qm̃ autem oẽ æternum mouet, ita, ꝙ non mouetur, nõ intrat hunc ſermonem. & eſt tertius ſermo à prędictis. D.d. Qm̃ autem neceſſe eſt, &c. i. qm̃ aũt neceſſe eſt vt ſit hic motor, qui non mouetur, abſolutus ab oĩ tranſmutatione ſimplr̃, ſ. eſſentialiter, & accidentaliter, qui mouet aliquid aliud ſemper: & eſt primum motum ab ipſo, vt declaratum eſt à prædictis, & declarabitur etiã hoc modo. Et intendebat per hoc, quod dixit aliquid aliud, quod in ſe non mouetur, motorem, qui non mouetur, qui eſt altera duarum partiũ moti ex ſe. Et intendit per hoc, quod dixit abſolutum ab oĩ tranſmutatione, quod nõ accidit et aliquis modus tranſmutationis, nec generatio, nec corruptio, nec alteratio, nec augmentatio, nec diminutio, nec motus localis. Et, cũ dixit ſimplr̃, & per accidens, forte intendit per ſimplr̃ illud, quod eſt cõe ei, quod eſt eſſentialr̃, & et, qđ eſt accidentaliter. tranſmutatio. n. ſimplr̃ diuiditur in eſſentialiter, & accidentaliter. & ſm hanc expõnem dixit rememorationẽ de altero duoꝝ modoꝝ, in quos diuidit tranſmutatio ſimpliciter, et tacuit reliquũ, ſ. propalauit modum, qui eſt per accidens, & tacuit modum, qui eſt eſſentialiter. Et forte intendit per ſimpliciter eſſentialiter. Trãſmutatio. n. ſimplr̃ eſt eſſentialis, cũ ſit tranſmutatio vera: tranſmutatio autem non ſimplr̃ eſt accidentalis. ſimpliciter. n. dicit̃ de tranſmutatione in ſubſtantia: non ſimpliciter vero de tranſmutationibus cęterorum prædicamentorũ. Et intendit per hoc, ꝙ dixit ꝙ mouet aliquid aliud, partẽ, quæ eſt primum motum, quod eſt ſecunda pars primi moti ex ſe. Et, cum voluit hoc declarare alio modo à prædicto, dixit Ponatur igitur ꝙ hoc ſit poſſibile in quibuſdam, &c. t. & ponatur ꝙ quædam iſtorum mouentiũ, quę non mouentur, inueniantur qn̄q;, & qn̄q; non, non ſm modum ꝙ generantur qn̄q; eſſentialiter, aut corrumpuntur, cum non ſint corpora, ſed ſm ꝙ eſſe, & nõ eſſe eorũ ſequitur illud, quod generatur, & corrũpitur eſſentialiter. Et, cum narrauit ꝙ hoc poſſibile eſt ponit in quibuſdã motoribus, qui non mouentur, incœpit narrare ꝙ hoc impoſſibile eſt vt ſit in oĩbus, ſ. vt ſint generabilia, & corruptibilia per accidens, & d. ſed nõ eſt poſſibile. &c. t. ſed, ſi poſuerimus oĩa mouentia, quę nõ mouentur eſſe talia, non erit poſſibile. D. incœpit declarare qualiter eſt hoc impoſſe in oĩbus, et dixit manifeſtum eſt. n. &c. t deſt apparet. n. ratione ꝙ neceſſe eſt vt ſit hic aliquid mouens ſe, ita, ꝙ ipſum ſit cauſa in hoc, ꝙ quædam mouentia ſe mouent qn̄q;, & qn̄q; non. & hoc erit ſm diuerſitatem ſuę diſpõnis ad ea in ꝓpinquitate, & remotione tm̃, ſ. in loco. Et, quia iſta poſitio nõ poterit eſſe in eo, quod mouet ſe, niſi ſit corpus. quod. n. non eſt corpus, nõ mouetur, dedit cautam, propter quam tunc iſta poſitio poſſ, ſ. ponere ꝙ primũ mouentũ ſe eſt mouẽs ſe æternũ, & d. oẽ. n. mouens ſe, &c. & quaſi d. & diximus ꝙ principium mouentium ſtor̃, quæ ſunt qn̄q;, qn̄q; non, debet eſſe mouẽs ſemper, ſ. compoſitum ex motore, qui non mouetur, æterno, & ex moto ab ipſo æterno. Qm̃, ſi poſuerimus cautam iſtius eſſe motorem æternum ſine moto æterno, non poſſemus dicere qũo erit cauſa eius, quod eſt qn̄q;, & deficit qn̄q;. Strigit dixerimus ꝙ mouet ſe, erit hoc poſſibile, qm̃ tũc erit corpus, & ſm ſuam propinquitatem, & remotionem à re erit cauſa vt agat in ꝑtas diſpõnes cõtrarias. Et hęc eſt cauſa, propter quam quæſiuit hoc i hoc loco. & ideo d, motor aũt non eſt neceſſe aliquo modo vt habeat magnitudinem. & intendit ꝙ eſt motor, & non motum. oẽ. n. corpus non mouet in loco, niſi moueatur, vt poſitum eſt in Septimo. Et, cum narrauit ꝙ neceſſe eſt vt ſit hoc aliquid mouẽs ſe ſemp, quod ſit cauſa ut eſſe eoꝝ, quę mouẽt ſe qn̄q;, & qn̄q; non, incœpit notificare cõſecutionem in hoc, & d. Cauſa autem in hoc eſt ꝙ quædam, &c. t. &, quia eſt manifeſtum per ſe ꝙ mota ex ſe, quæ ſunt hic, quædam generantur, & quædã corrumpuntur: & hoc inuentur ſemper in eis: non poſſumus ponere cauſam eẽ in hoc æternam, vnum eorum, quæ mouent ex ſe, & non ſunt perpetuæ cautæ. D.d. ita, ꝙ iſta mouẽãt ſe ſemper. t. ita, ꝙ ponamus ꝙ vnum eorum, quæ mouent ſe, aut plura vno moueant ſe ſemper. & propter hoc mouent alia ſm continuitatem, & perpetuitatẽ. D.d. quod. n. eſt tale, etc. t. et neceſſe eſt, cum generatio, & corruptio eorũ, quæ ſunt apud nos, perpetuæ ſint, ponere motum ex ſe ſemper, qm̃ nullum eorum, quæ mouentur ex ſe, quæ ſunt generabilia, & corruptibilia, nec oĩa poſſunt eſſe cauſa rei ꝑpetuæ continuæ. D. dedit cauſam, propter quam ſunt neceſſe viſta generabilia, & corruptibilia, non ſint quædam cauſæ quorundam, ſicut poteſt aliquis dicere, verbi gratia quòd homo generatur ſemper ab homine, & equus ab equo, & d. iſta. n. diſpoſitio, &c. t. & impoſſe eſt vt iſta diſpõ perpetua ſit in eis ꝓpter vnum eorum, vnũ quodq; n. eorum eſt corruptibile. & nõ eſt etiam poſſe vt hoc ſit in eis ex ſeipſis, ſ. vt quædam ſint cauſæ quorundam eſſentialiter. cauſæ. n. quæ ſunt eſſentialiter de

Trãſmutatio in ſubſtãtiam ſ. tm ꝑfr. in reliquis ẽ ĩ hm ꝑfr. Idem. 6 Phi. t. 7. & 1 de Generatione t. 21. & 1 Ph. t. 62.

Mota quędã ſemper ꝙ ſunt, ſ. ꝙ ſunt ſemper mota, ſed non ſemper mouent alia, ſ. ꝙ ſunt cauſæ.

Expõ text.

Pria expõ.

Sa expõ.

Precise alie,

Digressio.

Quãdo materia fuerit diuersa, diuersabit. & forma. Idem. 4. c. 17. & 8 Met. tex. 33. xi.

Prima rõ.

Secunda rõ.

Tertia rõ. 2 Phi. te. 68. 48.

Quarta rõ.

Quinta rõ.

Sexta rõ.

Septima rõ.

necessitate, sunt finitę, & insimul. & ista non sunt talia. Et hoc intẽdebat, cum dixit ista autem omnia sunt infinita, & non sunt insimul. Qm̃ autem ista sunt perpetuę generationis, & corruptionis, manifestum est propter hoc, quod declaratum est hic, & ꝙ est hic motus primus æternus, qui continet totum. Et hoc apparet etiam per se. qm̃, si esset possibile vt homo generaretur à non semine hois, tunc de necessitate ille homo diceretur homo equiuoce cum isto hoie. qm̃, qm̃ materia fuerit diuersa, diuersabitur & forma. & si non, non essent hic materiæ proprię, neq; formæ ꝓprię: & tunc quodlibet generaretur à quolibet, & in quodlibet. & tunc vtr materiæ essent ociosæ, & superfluæ. Qm̃, si esset possibile vt homo generaret à terra, sicut vermis, tunc aut esset necessarium, aut in maiori parte, aut in minori parte. Et, si esset necessarium, tunc homo non generaretur ab hoie omnino. Et, si esset in maiori parte, tũc hõ generaretur ab homine in minori parte. & sic hoc esset casualiter. Sed si hoc esset in minori parte, s. casu, tũc eadem species inueniretur natura, & casu. &, quod fit casu, semper est oppositũ ei, quod fit natura. Et ẽt, si ita esset, tunc cõparatio, & respectus causarum ad causata nõ esset, & sic auferetur natura necessarij. Et ẽt declaratum est ꝙ illud, quod fit casu, fit à causis inuentis ꝓpter aliquam causam naturalem, & in maiori parte, qm̃ impedirũtur ab inuentẽdo causarum ab eis. quod non est in natura fieri ab eis. Et, cum ita sit, necesse est, si hõ generatur casu, vt generetur à causis, quę fuerunt ꝓpter aliquam speciem, et impedichantur à generatione illius speciei. & ideo causæ eius, quod est casu, non sunt terminatæ. Et, cum ita sit, esset possibile vt hõ generaret ex semine asini, aut ex semine equi, et vtr ex infinitis materis. & ideo nulla species inuenitur casu: sed illa, quæ inueniuntur casu, sunt monstruola nõ naturalia. & totum hoc manifestũ est per se. Sed diximus ista cõtra negantes hoc esse manifestum per se: sicut Auic. qui dicit possibile esse hominẽ generari à terra, sed conuenientius in matrice. & iste sermo ab homine, qui dat se scientiæ, est valde fatuus. Si igitur dicatur ꝙ nõ apparet ex istis generabilibus ꝙ sunt æterna, nisi ſm prę- 40
teritum: & demonstratio nõ cõplebitur, nisi ponantur æterna in præterito, & in futuro: dicemus ad hoc, qm̃, cum declaratum sit ꝙ impossibile est vt deficiant in p̃terito infinito, declarabitur ꝙ est impossibile in eis vt deficiant in futuro. qm̃, si deficerẽt in futuro, deficerẽt in præterito infinito. qm̃ illud, in quo est potentia infinita, nõ est determinatum magis ad vnum tempus, ꝙ ad aliud. &, si deficerent in præterito, nõ essent nũc: ergo impossibile est vt deficiant omnino. [2] Si igitur aliquis dixerit ꝙ, cum declaratum sit de natura istorũ, ꝙ 50
nunq̃ deficiunt genere, quid indigẽt motore, & moto, quæ non deficiunt ſm individuum? &, si indigent hoc de necessitate, qũo: Dicamus ad hoc ꝙ ista indigẽt motore extrinseco, vt largiatur eis esse, nedum perpetuitatem. qm̃, si ista non haberẽt entitatem primam in motu, tunc non essent. &, si essent, esset possibile vt deficerẽt. qm̃ quædam essent tunc causæ quorundã per accidens: & quod est per accidens, nõ est semper, nec necessariũ. Qũo autem indigent de necessitate motore moto ex le extrinseco, qui semper moueat, aut qui cõtinet totum? 60
Dicam⁹ ꝙ mota nõ generabilia manifestum est ꝙ indigent apud generationem moto ex se. generatio.n. in eis nõ est ex seipsis, s. ꝙ est, quia quędam non generant quædam. et ideo esse istorum nõ sunt perpetuum. In generabilibus autem generis propinquum est in ipsis, & ideo sunt æternum, s. ꝙ generans in talibus non dat, nisi principium generationis, deinde dimittit generabile, quousq; perficiatur sua generatio, necesse est vt sit hic complés illud generatum ex le per principium, quod est in eo, & conseruans ipsum. & hoc erit largiendo calorem similem calori, quem largitus est primus generans, aut conseruando illum calorem, per quem generatum fuit generatum ex se, qm̃, quemadmodum motum in loco, hoc ex se indiget motore extrinseco, ita est in generabilibus ex se. Et, cum ita sit, necesse est vt nõ cõpleatur generatio alicuius eorum, quæ generant se, nisi sit illic generans extrinsecum præter generans propinquum, quod est in ipso generato, per quod generatum fuit generatum ex se, s. quod dedit principium generãdi. Et, quia generans extrinsecum est alterans necessario, necesse est, ſm ꝙ sequit, vt alteratio eius sit alteratio temperata, s. similis calori naturali, per quem completur illud ens, necesse est vt alterãs cum alterato nõ sit in eodem situ in toto tempore crementi, sed qñq; appropinquatur ei, & qñq; remouetur ab eo, ita, ꝙ generatum acquirat ex hoc vnum calorem in forma in toto tempore sui crementi. Et, cum ita sit, necesse est vt alterans appropiquetur qñq; alterato, & remoueatur qñq; ab alterato. Et, cum ita sit, est motum i loco: & oẽ motum in loco reducitur necessario ad motũ ex se: ergo necesse est vt extra ista generabilia sit motũ ex se, aut vnum, aut plura vno, quod semper mouet. Et nõ sequitur ex hoc, vt appropinquetur, et remoueat, sed, & ſm ꝙ agit duo cõtraria insimul, s. generationẽ, & corruptionem. Cum igitur declaratum sit ꝙ ista indigent in sua generatione moto ex se extrinseco, & posuerimus ꝙ generatio istorum est æterna, necesse est vt istud motum ex se, quod est necessarium in generatione eorum, & corruptione sit æterne, & vt sit semper. et, si non, indigent motore priori ipso. & sic in infinitum. Et, cum declaratur hoc, iterauit ipsum ad rememorationem, & dixit.

Manifestum est igitur ꝙ quãuis decies mílies aliqua principia immobilium quidẽ, mouentium autem, & multa eorum, quæ ipsa seipsa mouent, corrumpãtur, alia vero insuper generentur, & hoc quidẽ immobile existens hoc mouet, alterum autem hoc, at nihilo minus aliquid esse, quod continet. & hoc præter vnumquodq; esse id, quod est causa vt alia quidem sint, alia vero non, & cõtinuæ mutationis. & hoc quidem his, hæc aũt alijs causa motus sint.

Manifestum est igitur ꝙ, si essent hic principia innumerabilia, s. principiorũ, quæ mouent, & non mouẽtur, & plura mouentium corrumpuntur, deinde generantur, & istud, quod non est motum, mouet aliud, & aliud mouet aliud, hoc non faceret aliquo modo, nisi esset hic aliquid, quod contineret etiam hoc in vnaquaq; rerum, quod est causa in eẽ quorundã, & non esse quorũdam in hac trãsmutatione continua, ita, ꝙ hoc sit causa motus istorũ, & ista sunt causa motus aliorum.

Manifestum est igitur ꝙ, si fuerint hic principia infinita ex mouentibus, quæ non mouentur ex se, & ex motis ex se, quæ componuntur ex istis principijs, quæ nõ sunt corpora, & ex primis corporibus motis ab eis, quorum quodlibet corrumpitur, deinde reuertitur ipsum, & mouent se admutem, s. vt quædam generent quædam, ita, ꝙ motor in eis non moueatur ab alio sed ex se, v.g. ꝙ istud moueat illud ita, ꝙ non moueatur ab alio, & iste motor moueatur ab alio, & sic in infinitum, 47
v.g.

Primum documentum. 1de. 1. meteororũ. cap. 1.

Secundum.

Modus ꝙa hõis istorũ, quę mouent se admutẽ, ẽ ꝙ accẽs.

Tertium.

2 Soc. ꝙare Ciceronẽ est per accẽs. Quartum.

Vide idẽ. 5. Phy. c. 11. & hic supra. c. 17.

v.g. vt Soc. generet Platonem ex se, & Soc. generetur à Cicerone, et Cicero à Virgilio, et vnumquodq; istorum in hoc motu mouetur ex se, & sic in infinitum, manifestum est ꝙ hoc non erit, neq; est possibile alio modo ab eis, secũdum ꝙ possibile est ponere quòd hic est motum ex se, quod continet ista ex extrinseco, quod est causa in esse quorũdam istorum, & in non esse quorundam ſm cõtinuitatem, & perpetuitatem, ita, quòd motor æternus sit causa motus istorum, quæ mouẽtur ex se generabilium, & corruptibilium ſm perpetuitatem: & erunt ista causæ aliarum rerum, quæ mouent. Et, cum dixit & istud, quod non est motum, &c. i. & istud demõstratum ex istis mouet hoc demõstratum, & est non motum ab alio, sed ex se: & aliud etiã ab isto mouet aliud ab illo, & sic erit in infinitum: impossibile est vt ista sint, nisi ponatur hic aliquod motum ex se, continens omnia ista aliquo modo continẽtię. Et hoc intendebat, cum dixit hoc non faceret aliquo mõ, &c. & intendit alio modo ab eis, ſm quorum vnum imagi natur hic esse motum ex se cõtinens ea: immo necesse est imaginari motum ex se continens ea aliquo modo continentię. & nos tam declarauimus modũ continentiæ, quem innuit. Et non dimisit ipsum non distinctũ, vt mihi vr, nisi quia manifestum est per se ꝙ, si ista mota ex se generabilia, & corruptibilia nõ essent determinata, & continuata à motibus corporum cœlestium, non essent, nedum vt continuaretur esse in eis. & ideo, si positum fuerit totum generari, contingeret vt esset pars alterius mundi. Et modus generationis istorum, quæ mouent se admutem, per accidens est. quia sunt quasi instrumenta, per quæ mouẽt corpora cœlestia, s. ꝙ homo nõ dat in generatione hois, nisi illud, quod est quasi instrm: & corpora cœlestia sunt quasi artifex, & virtutes informatiuę, quas vocat Arist. virtutes aię in libro de animalibus, fiunt ẽt à corporibus cœlestibus. Et tu bene scis ꝙ non de necessitate debet instrm esse finitum, sed necesse est, si fuerit hic artifex, qui operatur ꝙ instrm generabilia, & corruptibilia & semper operaẽ, aut sint hic instrumenta infinita, & etiam quando Soc. generat Platonem, & Plato Ciceronem, tunc Plato nõ generat Ciceronem propter generationem eius ex Socra. sed propter voluntatem eius, scilicet, quia proncere voluit semen in illam fœminã. [2] Soc. enim generare Ciceronẽ est per accidens. Ergo illud, quod Loquentes nostræ legis existimauerunt esse impossibile, tam apparuit esse necessarium. & errauerunt in hoc, quia acceperunt illud, quod est essentialiter, loco eius, quod est accidentaliter: et existimauerunt esse impossibile illud, quod nõ est impose, s. ꝙ causas esse infinitas est impossibile essentialiter, & possibile accidentaliter.

Si igitur perpetuus motus est, perpetuum erit & mouẽs primum, si vnum est. sin vero plura, plura perpetua. Vnum autẽ magis q̃ multa, & finita q̃ infinita oportet existimare. eisdem. n. accidentibus semper finita magis accipere oportet. in ijs. n. quæ natura sunt, oportet finitum, & id, quod melius est, si contingat, esse magis. sufficiens autem est, etiã si vnum, quod, cum primum immobilium perpetuũ sit, erit alijs principium motus.

Et, si motus fuerit æternus, tunc primus motor erit æternus, si fuerit vnus. &, si fuerint plures vno, tunc æterna erũt plura vno. Sed melius est opinari ipsum eẽ vnum, non plures. hoc enim complebitur per tria. &, si fuerint plures, melius est opinari ipsos esse finitos, q̃ infinitos. contingentia enim, cum sint eadem, oportet esse melius habere finitos. res enim, quę sunt per naturam, oportet vt accipiatur i eis pars finita, & melior in eo, quod est possibile, & vnum sufficit. & prima rerum, quæ non mouentur, erit æterna, & principium motus in alijs rebus.

Cum declaratũ sit quòd, si necessario est hic motus æternus, ꝙ necessario erit hic motor æternus, & motum æternum. &, quia nõ apparet hoc, vtrum sit vnũ, aut plura, sed hoc tantum apparuit, ꝙ necesse est vt sit hic motor talis, incœpit considerare quid est dignius ponere in hoc loco, ista enim perscrutatio propria est Metaphysicæ. Et dixit & si fuerint plures vno, &c. ideest & si iste motor, qui declaratus fuit esse æternus, fuerit vnus, æternum erit vnum: &, si plures, æterna erunt plura. Deinde d. Sed melius est opinari, &c. ideest vt mihi videtur ꝙ est melius opinari ꝙ iste motor est vnus, quia est sensibile, scilicet mundus complebitur per tria, s. per motorem æternum, & motum ęternum ab eo, & per motum non motorem: & ista complebuntur per vnum. &, cum complebitur per vnum, melius est vt inueniatur per vnum, non per plura. D. d. & si fuerint plures, melius est, &c. Deinde dedit causam i hoc, & dixit cõtingentia enim, &c. ideſt quoniam, si illud, quod cõtingit in mundo à positione istorum priciporum, vt sint finita, et esse infinita sit idem, tunc ponere ea esse infinita est superfluum, et extra naturam. Et intendebat per contingentia, apparentia hic, s. illa, quę cogunt nos ponere hic esse principia ęterna. Et quasi d. quoniam, quando illa, quæ apparent hic, perficiuntur, ponendo principia ęterna, siue finita, siue infinita, tunc melius erit ponere ea finita. illud. n. quod perficitur per finitum, melius est vt inueniatur per finitum. Deinde dixit & vnum sufficit, ideſt & vnum motum ex se semper sufficit in reddendo causas eorum, quæ apparent hic, ponendo enim hoc, tunc res motoris habebunt principium æternum, & tunc istud principium mediante moto ęterno erit principium rerum, quæ mouentur quandoq;, & quiescunt quãdoq; semper: & per hanc positionem complebitur hic esse. &, si non, esset difficile, immo impossibile ponere ęternum esse principium generabile, & corruptibile. 48

Vtrũ motor æternus sit vnus, vel plures, ita perscrutatio est ꝓpria Metcõiste supra c. 6. Sed vt de oppositis vide Auic. 2. & 3. de Aia. cõ. 10 solutione. 1. quæstionis. Vide contr. Zim.

Illud, ꝙd perficit ꝓ finitum, melius est vt inueniatur ꝓ finitũ. Idem 8. Phy. t. 60.

Manifestum autem est ex hoc, ꝙ necesse est eẽ aliquid vnum, & perpetuum primum mouens. Ostensum est. n. ꝙ necesse est semper motum esse. si vero semper, necesse est & continuũ esse. etenim quod semp est, continuum est: quod autẽ consequenter est, non est continuũ. At vero, si continuus est, vnus est. vnus autẽ, si & ab vno mouẽte, & vnius sit, quod mouetur. si enim quiddam aliud, & aliud mouebit, non continuus totus motus, sed consequenter erit. Ex his igitur crediderit aliquis esse quid primum immobile.

Et apparet ex hoc, quod nos dicemus etiã, ꝙ est necessariũ vt motor primus sit vnum æternũ. Declaratum est. n. quòd necesse est ꝙ motus sit semper. &, si motus fuerit semper, necesse est vt sit cõtinuus semper. ęter-

num enim est cõtinuum: successiuum autem non est continuum. Sed, si fuerit continuus, erit vnus. & vnus motus erit ab vno motore, & ab vno moto. quoniam, si mouet successiue, tunc ille motus non erit continuus. Ex istis igitur erit homo certus hic esse aliquod primum non motum.

49 Ista est alia declaratio ꝙ primus motor est vnus. Et d. Declaratũ est. n. ꝙ necesse est, &c. t. iam declarauimus ꝙ necesse est vt sit hic primus motor perpetuus moti æterni. Et manifestum est ꝙ, cũ posuerimus hic esse motum æternũ, quod mouetur motu ꝓpetuo, necesse erit vt motus istius moti sit motus cõtinuus, non successiuus. motus enim successiui, licet sint in eodem moto, tamen non sunt continui, nec dicuntur esse perpetui, cum qñq; sit in eis quies. D.d. Sed, si fuerit continuus, erit vnus motus, et hoc est notum per se. D.d. & vnus motus erit, qui prouenit ab vno motore. D. dedit causam in hoc, & d. quoniam, si mouet successiue, &c. t. quoniam, si vnum motũ mouetur à pluribus vno motore successiue, tunc ille motus non erit continuus. D.d. Ex istis igitur, &c. & intẽdit per primum. primum omniũ mouentium. t. et, si fuerint hic alia mouentia ab eo, quę non mouentur, tunc illa mouentia sequuntur ipsum. qm̃ motus eorum sequũtur motum illius moti primi, qui est velocissimus motuum.

Hic vt dicere ad vnitatẽ numeralẽ motus regrediatur motoris. Idẽ infra. 22.

Et rursus, cum respexerit ad principia mouentium. Esse igitur quædam entium, quæ aliqñ quidem mouẽtur, aliqñ vero quiescũt, manifestum est. Et per hoc factum fuit manifestũ ꝙ neq; omnia mouentur, neq; omnia quiescunt, neq; alia quidem semper quiescũt, alia vero semper mouentur. quæ nãq; ad ambo prona sunt, & potentiam hñt vt aliqñ qdem moueant, aliqñ vero quiescant, demonstrãt de ipsis. Qm̃ autem inuiscemodi omnibus sunt manifesta: volumus autem demonstrare & duorum vtramq; naturam, ꝙ sunt alia quidem semper immobilia, alia autem, quæ semper mouentur: procedentes aũt ad hoc, & ponentes omne, quod mouetur ab aliquo moueri, & hoc esse aut immobile, aut quod mouetur, & quod mouetur aut à seipso, aut ab alio semp, processimus vt accipiamus ꝙ eorum, quæ mouentur, est principiũ. eorum quidẽ, quæ mouentur, id, quod ipsum seipsum mouet: omnium autẽ id, quod immobile est. videmus autem & manifeste esse eiuscemodi, quæ mouent ipsa seipsa, vt animatorum, & animalium genus. Hęc igitur & opinionẽ prębebãt, ne forte contingat motũ fieri, cum nõ esset omnino: propterea ꝙ nos in his videmus hoc contingere. immobilia. n. cũ sint aliquando mouentur rursus, vt videtur.

Et erit magis certus in hoc etiam, qñ consyderauerit principia motuum. Qm̃, cũ manifestum sit ꝙ entium quędam qñq; mouentur, & qñq; quiescunt. Et ꝙ hoc fuit declaratum ꝙ non omnia mouent, neq; omnia quiescunt, sed quędã quiescunt semper, & q̃dam mouentur semp. illud. n. quod habet vtrũq;, & habet potentiam vt moueat, & vt quiescat, declarat ista. Et ga illud, qđ habet talẽ dispõnẽ, manifestum est cuilibet: et intẽdimus declarare ẽt naturã vtriusq; duorũ modorũ, s. ꝙ quædam entium semp non mouentur, & quædam semp mouentur: & incœpimus in hoc, & posuimus ꝙ oẽ motum mouet ab aliquo, et ꝙ istud aut est nõ motum, aut motor, & ex se motum, aut ex alio semper, et peruenimus ad hoc, ꝙ mota hñt principium motũ, quod mouet se. & principiũ omniũ est illud, quod non mouetur. & nos videmus aliqua talia, & sunt illa, quę mouent se, ver. g. genus habentium animas, & genus modorum animalium. Ista igitur faciũt existimare ꝙ forte possibile est vt fiat motus sine eo, quod ante fuit omnino: quia nos inuenimus ꝙ hoc accidit in istis: sunt enim qñq; nõ mota, deinde mouentur, secundum ꝙ existimantur.

Quia viæ, per quas fuit Ari. in declarando ꝙ hic est motor æternus, & ꝙ non mouetur, sunt duę, Quarum vna est probando ꝙ motus est æternus, Secũda autem est ex consyderatione de motis ex se, quæ sunt hic, & processit per hãc viam, postq̃ declarauit ꝙ hic est motus æternus, quando consyderauit de natura eorũ, quæ mouẽtur apud nos qñq;, & quiescunt qñq;, & iam declarauit prius motorem non motũ esse per hoc, ꝙ motus æternus est, & vult nũc notificare ꝙ homo erit magis certus in hoc, quando consyderauerit in natura eorum, quæ mouentur ex se, quæ sunt hic. qm̃, qñ homo consyderauerit in motibus particularibus, qui sunt in hoc mundo, inueniet eos reduci ad motũ ex se: & ideo necesse est vt ita sit in toto. Hic autem vult facere remorationem de illa via, ex qua declaratur etiam ꝙ motũ habet primum motorẽ, qui non mouet, & ꝙ motus æternus est i moto æterno, & ecõtrario primę vię. In prima. n. probauimus ex motu æterno motorẽ esse, q nõ mouet. hic aũt, ph̃aumus ꝙ motus ęternus est ex hoc, ꝙ motor, q non mouet. & , cũ viæ duę viæ fuerint conuinctę, tunc firmior erit scientia. Et ideo d. Et erit magis certus, &c. t. sicut tecim̃ superius. D.d. Qm̃, cũ manifestũ sit, &c. D. d. illud enim, quod hẽt vtrumque, &c. t. ex illis. n. quę videmus mouẽri ex se qñq;, et quiescere qñq;, scimus ꝙ in entibus sunt quædam, quę mouentur semper, & quædam, quæ nunq̃ mouentur: quia non habent naturã vt moueantur. Et, cũ hoc fecit, s. quia cõsyderauit in hoc de motis ex se, fecit remorationem, & d. Et quia illud, quod habet talẽ dispositionem, est manifestum cuilibet. t. aliqua eẽ, quę mouentur ex se, & quiescunt ex se, deinde d. et intendimus etiam, &c. t. & hoc intellectũ est per se. D.d. qũo fecit hoc, & d. & posumus ꝙ oe motũ, &c. t. qm̃, cum consyderauit de natura eorũ, q̃ mouentur hic, fuit declaratum ꝙ oẽ motum habet motorẽ, &, cũ cõsyderauit de natura ipsius motoris, vidit ꝙ iste motor non põt fugere aliquã trium dispõnum, s. aut vt moueat, & non moueaſ, aut vt moueat, & moueaſ ex se, aut vt moueat, et moueaſ ex alio, & fuit necesse ꝙ istud, quod mouet ex alio, ꝓueniat ad motũ ex se ꝙ motorẽ, q non mouet, sequitur vt ꝑm̃ oium sit hui⁹, i. motũ ex se à motore, q nõ mouet. Et, quia istas ꝓpones non accepit, nisi ex motis ex se, q̃ sunt hic, & apud cõsyderationẽ de istis cum

Hic expresse concedit quod fuit dictum, videlicet quod declinatio Phy. & Arist. in.

hoc

hoc, ꝙ inducũt nos ad quæstitum, faciunt nos etiam dubitare in primo principio, quod forte possibile est, vt quiescat, quia ista quandoq; quiescunt, & mouentur qñq;. dixit & nos videmus aliqua, &c. t. & sicut sequitur vt omnia habeãt principium ex se motum: & hoc, quod apparet de istis motis ex se, qui sunt hic: alij enim motus reducuntur ad istos: similiter etiam faciunt dubitare in primo moto. qm̃, cum apparet ꝙ ista mouentur sine motu præcedenti, sed post quietem perfectam, fuit posse vt hoc esset etiam possibile in primo moto.

Vide ꝙ isto dicto supra. t. 20.

Hoc aũt oportet accipere ꝙ ꝑm vnum motum ipsa mouẽt, & ꝙ ꝑm hunc non proprie. non. n. ex ipsis est causa, sed insunt alij motus naturales animalibus, ꝑm quos non mouent per seipsa, vt augmentatio, diminutio, respiratio, ꝗbus mouetur animaliũ vnũquodq;, cum quiescit, & non mouetur ꝑm eum motum, qui est à seipso. Huius aũt causa est continens, & multa ingredientiũ, vt quorũdam alimẽtum. nam, dum concoquitur, dormiũt; dum autem disgregatur, excitantur, & mouent seipsa, cum primum principium ab externo sit. quapropter non semper mouentur continue à seipsis. aliud. n. est mouẽs ipsum, quod mouet, & mutatur ad vnũquodq; mouẽtium seipsa. In omnibus autem his mouet primum mouens, & causa vt ipsum seipsum moueat à seipso, ꝑm accidens tñ. mutat. n. locum corpus: quare & quod in corpore existit: & quod in vecte mouens seipsum.

Quia corpꝰ mutat locũ, & id, qđ est in eo corpe.

Sed debemus facere ita, ꝙ motor ellentialiter nõ moueat, nisi vno motu, & ꝙ ipse mouet isto motu, non quia est primum, qm̃ non est causa ex se. sed in animalibus sunt alij motus naturales, qui non sunt ex illo, v. g. augmentum, & diminutio, & anhelitus. & istis motibus mouetur quilibet modorũ animalium sine eo, quod mouetur ex se, sed etiam quiescit. Et causa istorũ motuum est illud, quod cõtinet ipsum, & multa aduemẽtia suo corpori, v. g. nutrimentũ in aĩalibus qbusdã. qm̃, cum digerit, dormiunt, &, cũ distinguit, expergefiunt, & mouent se. et primũ principiũ est extrinsecũ. & ideo non mouent semper ex se continue. motor. n. illorũ est aliud ab eo, quod est, qñ mouentur, & laborat ꝑm vnumquodq; mouentium. Et in omnibus istis mouet primus motor, qui est causa eius, ꝙ moueant se ex se: sed motus eius erit per accidẽs. corpus enim mutat suum locum: & ideo mutat etiam locũ illud, quod est in corpore: & quod est in vniuerso mouens se.

51 Vtꝰ motor tẽ ialr non mouet, nisi vno motu. vide idẽ supra. t. 11. & sequẽtibus.

Et non est opinandum ꝙ primus motor in istis mouet pluribus motibus ex se. vnus. n. motor non mouet essentialiter, nisi vno motu. et hoc, quod fuerit in istis motis, s. habentibus animas, ꝙ vnus motor in istis mouet pluribus motibus, est per accidens. Et hoc intendebat, cum dixit & hoc, quod mouet isto motu, nõ est ita, ꝙ est primũ. t. opinandum est ꝙ vnus motor isto-

rum, s. qui non mouentur, non mouet essentialiter, nisi vno motu. & hoc, quod mouet istis pluribus motibus in eis, quæ sunt apud nos, non est ita, ꝙ ipse prima causa sit in istis pluribus motibus. Quoniam, si esset causa prima istorum motuum, tunc non moueret, nisi vno motu necessario. Ab vno. n. nõ prouenit essentialiter, nisi vnum motum: sed multa intrant ipsum per accẽs, quæ abscindunt motum eius, & alia, quæ sunt causa in hoc, q̃ faciunt motũ post quietem. Et hoc intẽdebat, cum dixit qm̃ non est causa ex se, &c. t. & causa in hoc, ꝙ ꝑma causa in hoc, ꝙ hñtia aĩas, quę sunt hic, mouentur qñq;, & quiescunt qñq;, non est ex se. t. ꝙ ista causa nõ est causa, propter quã mouet ex se, sed alia causa ex rebus continentibus, & aduenientibus ex extrinseco facit in aĩalibus motus naturales. & illi motus erunt causæ vt motor, per quem mouentur ex se, moueat qñq;, & qñq; non moueat. D. dedit exemplum istorũ motuũ, & quomodo accidit ex eis hoc, & d. v. g. augmentum, &c. t. v. g. hoc, quod accidit animali in suo corpore de motu augmenti à nutrimento, & de motu diminutionis à rebus extrinsecis, & à defectu nutrimenti etiam. & hoc, quod accidit ei, & de motu in qualitate apud anhelitum. anhelitus enim est in animalibus ad infrigidandum calorem naturalem, & temperandũ ipsum. motus igitur anhelitus dat animalibus qualitatẽ. D.d. ex istis igitur motibus, &c. t. in istis motibus, scilicet augmento, diminutione, et alteratione mouet animal, sine eo, ꝙ moueatur ex se, sed etiam quiescẽs. D. d. Et causa istorum motuum, &c. t. & causa istorũ motuum, qui sunt in aĩali, non ex se, est corpus continens, & illa, quæ intrant suum corpus. Et intendebat ꝙ causa istorum motuum sunt res diuisę ab aĩali, aut extrinsecę, aut ſtrinsecę. D. dedit exemplum mouentiũ intrinsecus, cum sint latentiora, & quo erunt causę quętis eius qñq; ex se, & motus eius qñq; ex se, & d. v. g. nutrimentum in quibusdam aĩalibus, &c. t. v. g. nutrimentum aduentens corpori animalis in quibusdã aĩalibus, s. quæ innata sunt dormire. Nutrimentum. n. cum aduenerit corpori istius aĩalis, & operatus fuerit calor in ipsum, ascendet ab ipso vapor humidus ad caput, & cor, & sic grauabitur aĩal, & laxabuntur inferiora motus, ita, ꝙ quiescit in loco, et dormiet. et, cum nutrimẽtum fuerit digestum, tunc membra animalis mouentia allevabũtur, & expergefiet animal, & mouebitur ex se in loco. &, cum ita sit, tunc primus motor animalis in loco, & faciens ipsum quiescere, non est motor, qui est in eo, q non mouet, s. per quẽ mouet ex se, sed primus motor in eo est illud extrinsecum, aut illud aduentens corpori. Et hoc intendebat, cum dixit & primum principium est extrinsecum. D.d. & ideo non mouetur semper, &c. t. quia corpus animalis mouetur ab extrinseco, ideo non mouetur semper ex se continue. &, si nõ, tunc necesse esset, ꝑm ꝙ est motum ex se, aut mouet semper, et continue, cũ vnus motor, sicut dictũ est, nõ moueat, nisi vno motu tm̃. D. dedit cãm, propter quã fuit aĩal hmõi in absentione sui motus, & dixit motor. n. illorũ est aliud, &c. t. & causa in hoc, ꝙ motor, qui non mouet in istis, mouet qñq;, & qñq; non, est, quia non est primus motor in hoc motu. sed primus motor in istis est aliud extrinsecum, quando mouetur, & tranmutatur iste motor ab illo extrinseco secũdum naturam cuiuslibet eorum, quæ mouent ipsum, s. ꝙ, si natura eius facit ipsum qescere, qescit: &, si natura eius facit ipsum mouere, mouebit. Et, cum declarauit ꝙ primus motor, qui non mouet in hoc motu, mouet ab extrinseco, incœpit declarare modum, quo mouetur, & d. Et istis omnibus, &c. t. & in istis motis ex se omnibus generabilibus, & corruptibilibus mouet primus motor eis, per quem mouetur ex se à rebus extrinsecis, sed mo-

Ab vno non prouenit essentialiter, nisi vnum motum. sed multa intrant ipsum per accẽs.

fundamentũ anhelitus. vt dicit ꝙ hoc. 2. de Aĩa. t. 8 & 89.

tus ab eis nō est essentialiter, sed accidentaliter. motus autem eius est accidentaliter, licet sit indiuisibilis: quoniam constituitur per subiectum, s. per corpus. & ideo accidit ei moueri, quando corpus mouetur: & omne, quod mouetur, quia est in moto, est motum per accidens. Et hoc intēdebat, cum d. corpus. n. mutat suum locum, &c. t. & causa in hoc, cp iste motor mouetur per accidens, est, quia constituitur per corpus, & sic transfertur per accidens, per translationem corporis, omne, quod est in corpore, licet sit motor. Et debes scire cp hoc non est, sicut translatio partis cum trāslatione totius, sed sicut albedinis cum translatione subiecti: cum sit declaratum cp iste motor nō est corpus, cū moueat, & non moueatur. & ideo dixit & cp est in vniuerso mouēs se. cōseruando se à partibus, quę sunt in corpore: licet hic, & illæ moueantur per accidens. Et debes scire, cp nō intendebat cp motus eius, qui est per accidēs, scilicet motoris, qui nō mouetur in animali à causis extrinsecis, est motus eius in loco propter motum sui subiecti, s. corporis: sed intendebat cp motus eius à causis extrinsecis est propter motum sui subiecti ab eis in loco, s. vt augmentetur, aut alteretur, est sicut motus eius in loco à motu sui subiecti, s. corporis. videtur enim cp manifestum est hic, cp omnis motor in subiecto mouetur per accidens, propter motum sui subiecti, deferentis ipsum, s. in loco. Verum autem omne, quod mouetur in loco per tuum subiectum, trāsmutetur etiam per tranſmutationem sui subiecti, s. transmutatione alterariua, non transmutatione in loco, nondum est declaratum. Cum. n. hoc fuerit declaratum, declarabitur cp, si illud non transmutabitur ab extrinseco, nō mouebitur ex motu sui subiecti in loco: licet appeat ex verbis Arist. futuris cp ipse ponet cp omne, quod non transmutatur ab extrinseco per accidens, nō mouetur ex suo corpore per accidens, vt patebit post. Et forte Arist. tacuit complementum demonstrationis, quam intendit hic, qm̄ est manifestum. qm̄, cum verificatum fuerit ex hoc, cp omne motum ex se, quod quieſcit quandoq;, & mouetur quandoq;, mouetur ab extrinseco, & est declaratum cp primum motum ex se nihil ē extra ipsum, sequitur manifeste in secūda figura cp primum motum ex se non quieſcit omnino. Et erit ista demonstratio alia a prædictis. quoniam illud, quod hunc sequitur sermonem, quod apparet esse complementum istius demonstrationis, idem apparet cum demonstratione prędicta: & patet ex suis verbis in principio istius capituli ipsam esse aliam demonstrationem à prædicta.

Ex quibus credere licet cp, si quid est immobilium quidem, mouentium autem, & ipsorum, quæ mouentur secundum accidens, impoſſe est continuo motu mouere. Quare, si necesse est quidem cōtinue esse motū, esse quid oportet primum mouens immobile. & non fm accidens si futurum est (vt diximus) in ns, quæ sunt, vt sit ineſtabilis quidam, & immortalis motus. & manere ens ipsum in seipso. & in eodem. principio. n. manēte necesse est et oē manere, cōtinuum existēs ad principium. Non est autem idem moueri fm accidēs a seipso. & ab altero. moueri. n. ab alio, & eorum, quę sunt in cœlo, quibusdam principijs inest, quę fm plures feruntur lationes: alterum autem corruptibilibus solum.

Ex hoc igitur erit homo certus cp, si aliqd fuerit ex eis, quæ non mouentur, sed mouetur etiam per accidens, impoſſibile est vt motus sit ęternus. Et ideo, si fuerit necesse vt motus sit æternus, necesse est vt primus motor sit, qui non mouetur neq; per accidens. sed necesse est, sicut diximus superius, vt in entibus sit aliquis motus, qui non ceſſat, & cp remaneat ipsum etiam in eadem dispōne. qm̄, cum principium remanserit, totum necessario remanebit, cū sit cōtinuum cū principio. Et aliquid moueri per accidens ex se, aut ex alio, non est idem. illud. n. quod mouetur ex alio, inuenitur etiam in quibusdā principijs rerū, quæ sunt in cœlo, s. ea, quæ transferunt modis translationis pluribus vno: aliud autem inuenitur in corruptibilibus tantum.

52 Idest, Ex hoc igitur, quod apparuit in motoribus non motis, quæ sunt in animalibus, s. quę sunt mota per accidens, erit homo certus in hoc, cp aliquid, si ponat mouere totum, & ponat cum hoc moueri per accns, sicut alæ aialium, cp motus totius nō erit æternus. D. d. necesse est vt sit primus motor, &c. t. &, cum declaratum sit cp ista mouentia mota qñq; mouentur, & qñq; non moueri per accidēs, est necesse, sicut diximus, si vnus motus est continuus, qui non ceſſat, vt motor illius sit non motus per accidens. Et intendebat per hunc sermonem, vt videtur, dissoluere quæstionem, contingentem ex istis motis ex se, quæ quieſcunt qñq;, & mouentur qñq;. Qū, cum declarauit cp motor istius est * motor per accidens, & demonstrauit cp primus motor totius non est motum nec accidēaliter, nec essentialiter, dissoluetur ex his duobus quæstio, cōtingens ex his in primo moto ex se. ista. n. existimātur quieſcere, & moueri sine eo, cp motor in eis moueatur oino. Et, cum apparuit cp motor in eis mouetur per accidens, et fuit demonstratum cp motor totius nō mouetur per accidēs, dissoluetur quæstio, contingens ex istis in motu totius. Et pōt intelligi ex hoc sermone cp est demōstratio per se, sicut diximus. D. d. et cp remaneat ens ipsum, etc. t. & necesse est vt sit hic primus motor, non trāsmutabilis, vnus, qui sit causa, cp mūdus remaneat idem, & fm eandem dispositionem. principium. n. cum remanserit vnum, tunc illud, cuius est principium, s. totum remanebit necio: cum totum sit continuum cū eo, s. cum parte ipsius nō generabili, nec; corruptibili, s. cum primo moto ab isto principio. qm̄, si ista pars continua cū eo, fuerit generabilis, aut corruptibilis, tunc mundus non remanebit idem, & erit illic principium prius ipso, cum necesse sit vt motus sit ante motum inuentum ab eo. Et intēdebat declarare cp, cum fuerit verum cp totum ens est eiusdem dispositionis essentialiter, necesse est vt hoc sit à principio, quod est principium per se, non ppter aliquod accidens. Et, si posuerimus cp istud principium mouetur per accidens, & fuerit iste motus necessarius in ipso mouere, continget vt aliquid sit essentialiter in aliqua dispōne a principio, quod est pn̄m per accidens, quod est impoſſe. D. d. & aliquid moueri p accns, &c. & dixit hoc, quia forte aliquis pōt dubitare in hoc, cp dixit. apparet. n. cp ipse ponit istud principiū, mouens, non motum, non quia alteratur, nec quia augmentat ex extrinseco, nec; quia mouit se in loco p accidens: sicut accidit aiabus aialium, quia constituunt per primū subiectū, quod mouet. a Sed istud principium nō constituit p subiectum, quod mouet ab ipso: sed est ecōuerso, s. cp pmanētia subiecti est fm illud. Et hoc patebit pfecte, cum fuerit declaratū cp iste motor non est in materia.

Idest, Ex hoc igit, quod apparuit in motoribus non motis, quæ sunt in animalibus, s. quę sunt mota per accidens, erit homo certus in hoc, cp aliquid, si ponat moueri totum, & ponat cum hoc moueri per accns, sicut alæ aialium, cp motus totius nō erit æternus. D. d. necesse est vt sit primus motor, &c. t. &, cum declaratum sit cp ista mouentia mota qñq; mouentur, & qñq; non moueri per accidēs, est necesse, sicut diximus, si vnus motus est continuus, qui non ceſſat, vt motor illius sit non motus per accidens. Et intendebat per hunc sermonem, vt videtur, dissoluere quæstionem, contingentem ex istis motis ex se, quæ quieſcunt qñq;, & mouentur qñq;. Qū, cum declarauit cp motor istius est * motor per accidens, & demonstrauit cp primus motor totius non est motum nec accidēaliter, nec essentialiter, dissoluetur ex his duobus quæstio, cōtingens ex his in primo moto ex se. ista. n. existimātur quieſcere, & moueri sine eo, cp motor in eis moueatur oino. Et, cum apparuit cp motor in eis mouetur per accidens, et fuit demonstratum cp motor totius nō mouetur per accidēs, dissoluetur quæstio, contingens ex istis in motu totius. Et pōt intelligi ex hoc sermone cp est demōstratio per se, sicut diximus. D. d. et cp remaneat ens ipsum, etc. t. & necesse est vt sit hic primus motor, non trāsmutabilis, vnus, qui sit causa, cp mūdus remaneat idem, & fm eandem dispositionem. principium. n. cum remanserit vnum, tunc illud, cuius est principium, s. totum remanebit necio: cum totum sit continuum cū eo, s. cum parte ipsius nō generabili, nec; corruptibili, s. cum primo moto ab isto principio. qm̄, si ista pars continua cū eo, fuerit generabilis, aut corruptibilis, tunc mundus non remanebit idem, & erit illic principium prius ipso, cum necesse sit vt motus sit ante motum inuentum ab eo. Et intēdebat declarare cp, cum fuerit verum cp totum ens est eiusdem dispositionis essentialiter, necesse est vt hoc sit à principio, quod est principium per se, non ppter aliquod accidens. Et, si posuerimus cp istud principium mouetur per accidens, & fuerit iste motus necessarius in ipso mouere, continget vt aliquid sit essentialiter in aliqua dispōne a principio, quod est pn̄m per accidens, quod est impoſſe. D. d. & aliquid moueri p accns, &c. & dixit hoc, quia forte aliquis pōt dubitare in hoc, cp dixit. apparet. n. cp ipse ponit istud principiū, mouens, non motum, non quia alteratur, nec quia augmentat ex extrinseco, nec; quia mouit se in loco p accidens: sicut accidit aiabus aialium, quia constituunt per primū subiectū, quod mouet. a Sed istud principium nō constituit p subiectum, quod mouet ab ipso: sed est ecōuerso, s. cp pmanētia subiecti est fm illud. Et hoc patebit pfecte, cum fuerit declaratū cp iste motor non est in materia.

Oſ. qd mouet, qđ est in moto, ē motū p accns.

Documentū primum.

Documentū secundum.

Ois motor i subto mouet p accns ad motū subti. 3 documentū tertium.

Documentū quartum.

Primus motor p accns mouet p accns.

Documentū

Secundū ad idem.

Principiū remanēs vnū, rem̄ totū ē principiū inecto.

Documentū

a Primus motor nō mouet se p accns. Phy. 8. 61 & hic fr. 58 & 59 sequēti. 60 subiectū.

in materia. Cum igitur posuit, sicut dixit, quòd istud principium non mouet se in loco per accidens, & apparet in quibusdam principijs æternis hoc, quòd mouentur ex alijs modo accidentali: & sunt corpora cœlestia, in quibus inueniuntur motus plures vno, sicut est dispositio in planetis erraticis. motor enim cuiuslibet stellæ, ex eis, scilicet qui est proprius vnicuiq; eorum: & est ille, qui mouet illam motu ab occidente in orientem, mouetur per accidens à maiori motore in primo moto maximo, & est motor à motu orīētal: quoniam orbes istorum omnium sequuntur maxime orbem in hoc motu. ver. gr. quoniam orbis solis mouetur à suo motore proprio ab occidente in orientem, scilicet suo motu proprio annuo, & mouetur suus motor à suo motore maximo motu diurno: & sic accidit suo motori proprio per accidens à maximo motore totius ex hoc, cp mouet suum motum proprū ab eo, cp est orbis solis, quia igitur inuenitur in motoribus, qui sunt in corporibus cœlestibus, aliquid, quod mouetur ab alio, hoc modo accidentali, nō ex se, ideo fecit hanc exceptionē. Et debet intelligi ex hoc, cp mouētia, quæ sunt hic, sunt illa, quæ mouentur ex se, & ex alijs per accidens, s. ex motu sui subiecti, t. primi moti ab eis. Et hoc est, quia motor constituitur per primum motum ab ipso, s. quia motor est in eo forma, & motum materia: & est acceptum in definitione formæ, fm cp materiæ accipiuntur in definitionibus formarum. & hoc est id, de quo dicit moueri per accidens, in re veritate. Motor autem in corporibus cœlestibus non constituitur per subiectum ipsius: & ideo non mouetur per motum subiecti moti ab ipso hoc modo accidentali. Quod autem eorum habet subiectum, quod mouetur ex alio motore proprio, dicitur cp ille motor proprius mouetur per accidens, s. ex hoc, cp suum subiectum mouet ab alio. quia accidit ei, s. motori proprio quidam modus mouendi. & est, quia subiectum eius mouetur ab alio: non quia ipse movetur per motū sui subiecti sicut est dispositio in motoribus, qui sunt hic. Et ideo dicetur in eis motor per accidens, & dicetur equiuoce, s. in illo, quod mouetur p subiectum acceptum i sua definitione, & per subiectum, quod non habet introitū in sua dispōne. Et ista dispositio est diminutio in motore corporis cœlestis, cui accidit vt suum motū moueatur ab alio. & ideo perfectior mouentium est mouens in motu diurno, cum non accidat sibi hoc. Secundum hoc igitur est intelligendus iste locus hic. Et sustentatus est in hoc sermone super hoc, cp mota ex se, quæ sunt hic, sunt mota ex se per accidens: cum motor in eis non sit primus motor, & motum ex se essentialiter, non inuenitur, nisi in corporibus cœlestibus. & ideo ista fuerunt æterna, & illa generabilia & corruptibilia. Si igitur fuerit inuentum in motis ex se motum per accidēs, s. quod accidit moto ex se essentialiter, s. vt moueatur, non est, quia in sua natura est motum ex se per accidens, sicut est dispositio in motis ex se per accidens, quæ sunt hic. & ideo accidentalitas operatur in esse istorum, & non operatur in eē illorum, s. cp moueri p accidēs non opatur in eo, qđ est motū ex se cēntiar. & hoc ē illud, in q̄ motor ē pm̄s motor.

Motor p accidēs equiuoce, s. de generabilibus, & æternis.

At vero, si aliquid est semper huiusmodi, mouens quidem, immobile autem, & ipsum perpetuū, necesse est & ipsum primū, quod ab hoc mouetur, perpetuum esse. Est autem hoc manifestum quidem & ex eo, cp non aliter esset generatio, & corruptio, & mutatio in alijs, nisi aliquid moueat id, quod moueſ. immobile. n. eodem, et vno motu semp mouebit eodem modo, tanq̄ nihil ipsum mutetur ad id, quod mouetur. quod autem mouetur ab eo quidem, quod mouetur, ab immobili aūt mouetur tam, propterea cp aliter, ac aliter se habet ad res ipsas, non eiusdē motus erit causa: sed propterea, cp in cōtrarijs est locis, aut formis, contrarię prestabit vt moueaſ vnumquodq; aliorum, & aliqū quidē quieſcat, aliquando aūt moueatur. Manifestū igitur factum est ex dictis & quod in principio dubitabamus, curnā non oia aut mouentur, aut quieſcunt, aut alia quidem moūtur sem per, alia vero quieſcunt, sed quædā aliquādo quidem, aliqñ autē non. Huius. n. causa manifesta nūc est, cp alia quidē ab immobili sem piterno mouentur, quapropter semper mutantur, alia vero ab eo, quod moueſ, & mutatur, quare & ipsa necessarium est mutari. Immobile aūt vt dictum est, tanq̄ simpliciter, & eodem modo, & in eodē permanens, secundum vnum, et simplicem mouebit motum.

Et hoc declarabitur post. primo aūt, quia hoc impoſſibile est alio modo vt sit generatio, & corruptio, & trāsmutatio aliarum, nisi sit hic aliquid, quod mouet, et mouetur. illud enim, quod nō mouetur, semper mouet eodem modo, quia nūquam transmutatur omnino i respectu moti. * motū autem ab alio, quod mouet, quia fit in dispositionibus diuersis in respectu rerum, ideo non erit causa eiusdem motus. & propter hoc, quia erit in locis, aut formis contrarijs, ideo largitur per suum motum res contrarias, & qñq; erit geſcens sic, & qñq; motum. Et apparet etiam ex hoc illud, in quo dubitabam⁹ prius, s. quare non omnes res mouentur, aut omnes geſcunt, aut sunt diuiſę in duas partes, quarum vna est motum semper, & alia quieſcēs semper, sed sunt hic res, quæ mouentur quandoq;, & quieſcunt quandoq;. Causa enim in hoc est manifesta. & est, cp quædam res mouentur à non moto æterno, & ideo mouenſ semp, & quędā nō mouenſ, nisi à moto trāsmutabili, & ideo necesse est ēt vt sint trāsmutabilia. Illud aūt, quod est non motum, qa est, sicut diximus simplex, & permanens in eadē dispositione, mouet vno motu simplici.

Defert primū scripti textū, et ibi Auer. hoc exponitur.

* Auer. leg motor.

Nitiſ in hoc sermone inducere causam, propter quā 53 fuit necesse vt primum motum à motore non transmutabili sit æternum, & motum in loco. & est econuerso et, quod declaratū est in principio istius tractatus, s. cp ex probatione essentiæ istius moti fuit probatū primū motorē esse. Et ex hoc apparet ei illud, quod quęsiuit in principio, s. hoc cp quædam res mouentur semper, et quædam muentuntur in vtraq; dispōne, & quędā non mouenſ semper. Et causa in hoc est cōclusio pdictor. qm̄, cum declaratum est hic esse motorem ętternum. & motum ab eo æternū, vult in hoc sermone inducere ex hac conclusione, s. hoc esse motorē ętternū, cām. pp quā

Cõsuetudo hac scia ẽ præcedẽ de posteriorib⁹ ad priora i primo, & post dare de priorib⁹ causam posteriorũ. Idẽ supra c. 60. & quæ ibi.

fuit motum æternum, & res, quæ mouentur quãdoq;, & quieſcunt quãdoq;, ſm q̃ eſt cõſuetudo in hac ſcientia, ſ. procedere de poſterioribus ad priora in primo, & poſt dare de prioribus cauſam poſteriorũ. Et ideo incœpit hoc à priori, quod demonſtratum eſt ex poſterioribus in dãdo cauſas poſteriorum, & eſt motor, qui non mouetur, & d. Si igit̃ fuerit hoc aliquid, &c. & hoc eſt conuerſum prædicti. in prædicto enim proceſſit de poſteriori ad prius. Declaratum enim fuit hoc, ſcilicet quòd, ſi eſt motus ɛternus, neceſſe ẽ vt ſit hoc motum æternum. &, quia hoc eſt motum æternum, neceſſe eſt vt ſit hic motor æternus. hic autem intendit conuerſum, ſ. quia hic eſt motor æternus, neceſſe eſt vt motũ ab eo ſit æternum. &, ſi non, tunc ſuũ mouere non eſſet æternum. Deinde d. Et hoc declarabitur poſt. primo autem, &c. i. & hoc apparet etiam ex poſitione eius, quod eſt naturam mouentem eſſe huiuſmodi, ſcilicet non motam, & ex poſitione etiam eius, quod eſt mota eſſe generabilia, & corruptibilia. Sequitur enim ex his duobus vt illic ſit motum æternum medium inter hũc motorem, qui non mouetur, & inter mota generabilia & corruptibilia, quod mouetur ab illo primo motore, & mouetur iſta. Et, cum dixit hoc, incœpit inducere modum, ex quo patet hoc, & d. illud enim, quod non mouetur, &c. i. & cauſa in hoc eſt, q̃ illud, quod nõ mouetur, neq; eſſentialiter, neq; accidentaliter, non mouet, niſi vno motu ſemper, & in eadem diſpoſitione. Deinde dedit cauſam in hoc, et d. quia nunq; tranſmutatur, &c. ideſt ex hoc, quod declaratum eſt, ſ. q̃ nõ eſt motum per accidẽs. i. ex moto ab ipſo: ſicut accideret, ſi primum motum ab eo eſſet generabile, & corruptibile. Sed intendebat quod, cum poſuerimus quod iſte motor eſt non motum per accidens: & quòd motor generabilium, et corruptibilium eſt motum, aut eſſentialiter, aut accidentaliter: ſequitur ex hoc vt primum motum ab iſto motore non ſit generabile, & corruptibile. & quod, cum fuerit poſitum motum æternum moueri ab hoc motore, qui non mouetur in loco, erit poſſibile in hoc moto, vt ſit cauſa generabilium, & corruptibilium ſecundum propinquitatem eius, et remotionem ab eis, & erit neceſſe vt ipſum ſit primum motum ab illo motore, qui non mouetur. Et hoc intendebat cum d. motor autem, &c, ideſt & motor, qui mouetur à motore non moto, contingit et neceſſario vt ſit in diuerſis diſpoſitionibus de rebus, quas mouet, ſcilicet in propinquitate, & remotione. Deinde d. ideo non erit cauſa eiuſdem motus, ſ. & impoſſibile eſt vt iſte motor motus ſit cauſa vnius motus tantum, ſed diuerſorum motuum, propter hoc, quod motor, qui mouet, erit in locis diuerſis, & diſpoſitionibus diuerſis: & ſic aget idem duo contraria. ver. gra. q̃ quando ſol fuerit in tropico hyemali, habebit reſpectum ad illa, quę ſunt ſub tropico ęſtuali in diſpoſitione contraria ei, ſecundum quod erit in tropico ęſtuali. Deinde d. & propter hoc, &c. ideſt & propter propinquitatem, & remotionem, verbi gratia, quoniam ſol, quãdo fuerit, ſicut diximus, in tropico ęſtuali, tunc largitur cuilibet entium tranſmutationem contrariam tranſmutationi, quam largitur ei, quando fuerit in tropico hyemali. D. d. & quandoq; erit quieſcens ſic. ideſt & ſic acquirit eis quodlibet ex motore æterno, qui mouetur, vt quandoq; moueat ab eo, ſcilicet quando fuerit propinquum, & quandoq; quieſcat, ſcilicet quando fuerit remotum. Et declarauit quomodo ſequitur neceſſario vt primum motum, quod, q̃ mouetur à motore, q̃ non mouetur, ſit æternũ, & quomodo ſequitur ex hoc vt ſit cauſa motuum contrariorum, apparuit et ex hoc illud, de quo quæſtuerat primo, & eſt quare quædam entia mouentur quandoq;, & quieſcunt quandoq;, & quædam mouentur ſemper, & quædam nunq;. Et d. Et apparet etiam ex hoc, &c. i. ex prædictis igitur apparet illud, in quo dubitabamus primo, & eſt, q̃ non omnes res mouentur, neq; omnes quieſcunt. & cauſa in hoc eſt, quod iſta etiam non diuiduntur in duos modos tantum, quorum vnus eſt motum ſemper, & alius quieſcens ſemper, ſed ſunt hic aliqua, quæ mouentur quandoq;, & quieſcunt quandoq;, & aliqua, quæ mouentur ſemper, & quieſcunt ſemper. Et quòd cauſa in toto declarata eſt nunc ex hoc ſermone. & eſt, q̃ quædam mouentur à motore æterno, qui non mouetur, & ideo iſta mouentur ſemper: & quædã mouentur à motore moto, & ideo contingit etiam vt iſta moueantur quandoq;, & quandoq; quieſcant: & quædam nunq; mouentur, & eſt motor æternus, de quo diximus eſſe motorem vno motu tantum. Et hoc intendebat, cum dixit Illud autem, quod eſt non motum, &c. ideſt ens autem, quod eſt nõ motum, mouet eodem modo vno motu ſimplici: quia eſt ſimplex, nõ compoſitum, ideſt non habens materiam. Iam igitur apparent hæ tres diſpoſitiõnes cum ſuis cauſis. & eſt, q̃ quędam eorum nunq; mouẽtur: & cauſa eius eſt, quia eſt ſimplex, non compoſitum. &, q̃ quædam ſemper mouentur: & cauſa illius eſt, quia mouentur ab hoc motore ſimplici. & quædam, quæ mouentur quandoq;, & quieſcũt quandoq;: & cauſa illius eſt, quod motor eorum mouetur. Et debes intelligere hic per motum, & quietem, omnes tranſmutationes compoſitas, & de motu æterno motum localem tantum. Et debes ſcire quòd ſecundum hunc modum poſſibile eſt vt motus noui fiant à motore non moto, ſcilicet mediante moto æterno. Et ideo, qui poſuit principium æternum, & primum motum eſſe nouum, non potuit diſſoluere quęſtionem accidentem in hoc, ſicut accidit Loquentibus nr̃ę legis.

Vide p. hoc i. de Gñatione c. 56 et 3. Meta. te. 20.

Motus non poſſet eſſe nouus à motore æterno, mediãte moto æterno. Idem ſupra. cõ. 10. Contra Iquętes leg.

Summa Tertia. An detur motus continuus: & quis motuum ſit primus.

Caput Primum. Lationem eſſe cæteris motibus priorem.

AT vero & alſo facto principio, magis erit de his manifeſtũ. conſyderãdum enim eſt, vtrum aliquem motũ contingat eſſe continuum, an non. &, ſi contingit, quis eſt hic, & quis primus eſt motuum. Manifeſtum enim eſt q̃, ſi neceſſarium quidem eſt ſemper motum eſſe, primus autem hic, & continuus eſt, q̃ primum mouens mouet ſm hunc motum, quem neceſſarium eſt vnum, & eundem eſſe, & continuum, & primum.

Deinde hoc apparebit manifeſte magis, conſyderando alio modo. cõſyderandum eſt enim, vtrum ſit poſſibile q̃ aliquis motus ſit continuus, aut non. &, ſi hoc fuerit poſſibile, quis motus eſt iſte, & quis motus eſt primus motuum. Manifeſtum eſt enim q̃, ſi fuerit neceſſe vt motus æternus ſit, & fuerit aliquis motus demonſtratus primus, & continuus, neceſſe eſt vt primus motor moueat hoc motu, qui eſt neceſſe vt ſit vnus, & continuus & primus.

Dixit

54 **Dixit Deinde hoc apparebit, &c. ideſt ex perſcrutatione de hoc, ſcilicet quis motus eſt iſte motus. quoniam, ſi apparebit demõſtratus in mundo, tunc ſenſus conuenient demonſtrationi. & eſt, ſicut diximus manifeſtius, ſcilicet quoniam tũc verificabitur modus, qui eſt cauſa in quiete quorundam entium quandoque, & in motu eorum quandoque. et ipſe, ſicut dixit, perſcrutatur hic de duobus, ſcilicet quis motus eſt iſte motus, & quis motus eſt primus motus motuum ſenſibilium. Manifeſtum enim eſt, ſicut diximus q̃, ſi fuerit hic motus primus continuus, q̃ primus motor debet mouere hoc motu: cum primus motus neceſſe eſt vt ſit à primo motore. & perſcrutatus eſt i Sexto quis motus eſt, qui poteſt eſſe iſtinctus. ſed hic complebit perſcrutationem bene de hoc. D. d. Manifeſtum eſt enim quòd, ſi fuerit neceſſe, &c. ideſt & neceſſe eſt perſcrutari de primo motu quis motus ſit. quoniam manifeſtum eſt quòd, ſi fuerit neceſſe vt ſit hic motus æternus continuus, oportet conſyderare quis motus ſit ille, qui poteſt eſſe continuus. quoniam neceſſe eſt vt iſte motus ſit primi motoris. ideſt quoniam, cum declaratum ſit quòd eſt hic motus primus, continuus, demõſtratus, neceſſe eſt vt ille motus ſit ille, quo mouet primus motor.**

6. Ph. te. cõ. 93. & inde.

Motus ſimplex.

Tribus autem exiſtentibus motibus, alio quidem ſm magnitudinẽ, & alio ſm paſſionem, & alio ſm locum, quem vocamus lationem, hunc neceſſarium eſt eſſe primum. Im poſſibile enim eſt augmentationem eſſe, alteratione non præexiſtente. quod enim augmentatur, eſt quidem vt ſimili augeatur, eſt autem vt diſſimili. contrarium enim alimentum dicitur eſſe cõtrario. adiungitur autem omne factum ſimile ſimili. neceſſe igitur eſt alterationem eſſe eam, quæ in cõtrarium eſt, mutationem. At vero, ſi alteratur, oportebit eſſe alterans, & agens ex potẽtia calido actu calidum. Manifeſtum eſt igit̃ q̃ mouens non ſimiliter ſe habet, ſed aliquãdo quidem propinquius eſt, aliquãdo autem longius ab eo, quod alteratur, eſt. hæc autẽ ſine latione non contingit eſſe. Si ergo neceſſe eſt ſemp motum eſſe, neceſſe eſt & lationem eſſe ſemper primam motuum. &, ſi lationis alia quidem prior, alia vero poſterior eſt, primam. Amplius autem omnium paſſionum principium eſt denſitas, & raritas. etenim graue & leue, & molle & durum, & calidum & frigidum, denſitates videtur eſſe, & raritates quædam. denſitas autem, & raritas congregatio, & diſgregatio, ſecundum quas generatio, et corruptio ſubſtantiarum dicitur. quæ autẽ congregantur, & diſgregantur, neceſſe eſt & ſecundum locũ mutari. At vero & eius, quod augmentatur, & diminuitur, mutatur ſecundum locum magnitudo.

Latio ẽ primus motuũ. Vide contr. Zum.

Vide contr. Zun.

Dicamus igitur q̃, cum motus ſunt tres, ſ. in magnitudine, & in paſſione, & in loco, & neceſſe eſt vt iſte ſit primus motuum. Impoſſibile eſt enim augeri ſine alterari. augmentabile enim potes dicere ipſum augeri per ſimile, & potes dicere ipſum augeri per diſſimile. nutrimentũ enim dicitur contrarium ad contrarium. & non copulatur in omni generato, niſi ſimile cum ſimili. neceſſe eſt igitur vt tranſmutatio ad contrarium ſit alteratio. Sed, cũ fuerit alteratio, neceſſe eſt vt aliquod alterans ſit, quod extrahit illud, quod eſt in potentia calidum, in calidum in actu. Et manifeſtum eſt q̃ diſpoſitio motoris tunc non currit eodem modo, ſed forte quandoq; erit propinquior alterato, & quãdoque remotior. & hoc non poteſt eſſe ſine trãſlatione. Si igitur ſit neceſſarium vt motus æternus ſit, ſequitur neceſſario vt tranſlatio æterna ſit primus motuum. &, ſi aliqua translatio eſt prior, & alia poſterior, neceſſe eſt vt prior ſit æterna. Et etiam principium omnium paſſionum eſt denſitudo, & raritas. grauitas enim & leuitas, & mollities & durities, & caliditas & frigiditas exiſtimantur eſſe modi denſitudinis, & raritatis. & denſitudo, & raritas ſunt congregatio, & ſegregatio, per quas dicitur ſubſtantia generari, & corrumpi. & quod congregatum eſt, aut ſegregatum, neceſſe eſt vt mutet locum. Et etiam augmentabile, & diminuibile mutant locum ſecundum magnitudinem.

55 Cum promiſit perſcrutari quis motus ſit iſte motus continuus, & quis motus ſit primus, quoniam motus neceſſe eſt vt ſit vnus, incœpit perſcrutari de hoc, ſcilicet quis motus ſit primus motus, & d. Dicamus igitur, &c. & intendit per motum in magnitudine motum augmenti, & diminutionis. iſte enim motus declaratus eſt eſſe in quantitate. & intendit per motum in paſſione, motum alterattiuum. Deinde d. neceſſe eſt vt iſte ſit primus motuum. ideſt motus in loco. & poſſunt motus tres, ſecundum q̃ declaratum eſt in Quinto. Deinde incœpit demonſtrare quòd motus localis præcedit omnes alios. quoniam neceſſe eſt vt omne, quod alteratur, aut augmentatur, aut diminuitur, prius transferatur: & non apparet de natura translati quod neceſſe eſt vt alteretur, aut augmentetur, niſi per accidens. Et incœpit in hoc demonſtrare hoc in motu augmenti, & dixit Impoſſibile eſt enim aliquod augeri ſine alteratione. Et, cum dixit quòd augmentabile, & diminuibile neceſſe eſt vt alteratio præcedat illa, declarauit hoc. & d. augmẽtum enim potes dicere, &c. ideſt & neceſſe eſt vt augmentabile alteretur: & tunc augebitur quodammodo à ſimili, & quodammodo à contrario, ideſt, quoniam nutrimentum, per quod fit augmentum, quodammodo eſt ſimile, & quodammodo contrarium. Et, cum dixit hoc de nutrimento, dedit cauſam in hoc, & dixit nutrimentum enim dicitur eſſe contrarium ad contrarium, &c. ideſt eſt enim conceſſum quod nihil agit in aliquod, niſi cõtrarium. &, quia nutribile agit in nutrimentum, neceſſe eſt vt in nutrimento ſit aliqua pars contraria. &, quia nutrimentum copulatur in poſtremo cum nutribili, neceſſe eſt vt in eo ſit aliqua pars ſimilis. & hoc innuebat, cum dixit & non copulatur in omni generato, &c. Et, cum declarauit q̃ nutrimentum eſt contrarium, & q̃ transfertur de contrarietate in ſimilitudinem, i. de cõtrario in contrarium, & tranſmutatio, quę eſt in contrarios, eſt ad ex-

Non omne factum ſimile ſimili.

Plv. cũ cõ. Auer.

ratio, concluſit ex hoc ꝙ nutrimentū alteratur, & tunc auget, & dixit neceſſe eſt vt tranſmutatio de contrario in contrarium ſit alteratio. D.d. Sed, cum fuerit alteratio, neceſſe eſt vt ſit aliquod alterans. & hoc manifeſtum eſt per ſe. Deinde manifeſtauit hoc, & d. quòd extrahit illud, quod eſt potẽtia, &c. ideſt, & neceſſe eſt vt alterans ſit extra alteratum, et aliud ab eo. quoniam alterãs eſt illud, quod extrahit rem de potentia in actũ in qualitate, ſecundum quòd alterat. v.g. quoniam facit illud, quod eſt in potentia calidum, vel frigidum, calidum in actu, aut frigidum. & impoſſibile eſt vt illud, quod eſt in potentia calidum, aut frigidum, fiat calidũ in actu, aut frigidum in actu, niſi tranſmutans ſit calidum in actu, vel frigidũ in actu. D.d. Et manifeſtum eſt ꝙ diſpoſitio motoris, &c. ideſt, & quia primum alterans, quod non alteraſ, non alterat ſemper, ſed quandoq; neceſſe eſt vt non habeat ſe cũ alterato in eadem diſpoſitione, ſed quandoq; appropinquetur ei, & alteret, & quandoq; remoueatur, & non alteret: & propinquitas, & diſtantia non eſt, niſi per translationem: ergo trãslatio præcedit naturaliter alterationem, ſcilicet quòd, cum vtraq; fuerit in actu: deinde alterans alteravit, poſtquam nõ alterabat: neceſſe eſt vt alterum moueatur in loco, aut alterans, aut alteratum, aut vtrũq;. Si autem alterum fuerit generatum, aut vtrũq;, & poſuerimus hoc eſſe cauſam eus, quod quãdoq; alterat, & quandoq; non, manifeſtabitur quòd translatio debet præcedere eodem modo, cum alteratio etiam præcedat generationem. generatio enim aut eſt alteratio, aut ſequitur alterationem. Et, cum declarauit ꝙ trãſlatio precedit iſtos duos motus, & dixit Si igitur fuerit neceſſarium vt motus continuus ſit, &c. ideſt & hoc, quod dixit, bene ſequitur. quoniam, cum fuerit, neceſſe eſt vt ſit hic motus æternus: & motus æternus eſt primus, & motus primus eſt translatio: neceſſe eſt, ſi fuerit hic motus æternus, vt ſit hic translatio æterna. Et, quia translatio quædam eſt prior, ſ. circularis, & quædã poſterior, ſ. recta, d. &, ſi aliq; translatio eſt prior, &c. ideſt & apparet etiam ex hoc ſermone in hoc loco, ſi translatio fuerit duobus modis, ſ. prior, et poſterior, ꝙ prior eſt æterna. & iſta prioritas, ſicut diximus, declarabitur hic eo modo, ſecundũ quem ſequitur vt tranſlatio ſit æterna. Et, quia aliquis poteſt dicere ꝙ forte tranſmutatio, quę eſt in ſubſtantia, eſt prior alijs motibus, quia prædicamentũ ſubſtantiæ eſt prius alijs prędicamentis, incœpit declarare etiam ꝙ motus localis præcedit tranſmutationem in ſubſtantia, quæ dicitur generatio, & corruptio, & d. Et etiam principium omnium paſſionum, &c. ſ. & etiam principium omnium qualitatum apud Antiquos eſt dẽſitas, & raritas. Exiſtimãt enim ꝙ omnes primæ qualitates, ſicut grauitas & leuitas, molities & duricies reducũtur ad iſtas duas qualitates. exiſtimatur enim quòd graue eſt denſum quodam modo, & leue rarum quodam modo. & ſimiliter exiſtimatur ꝙ durum eſt denſum, et molle rarum. & ſimiliter calidum exiſtimatur eẽ rarum, & frigidum denſum. Et hæc non eſt opinio Ariſt. ſed intendebat declarare quod hoc cõmune eſt duabus opinionibus, ſcilicet opinioni Ariſto. qui dicit quòd principia tranſmutationis ſunt qualitates quatuor, ſcilicet caliditas, & frigiditas, & humiditas, & ſiccitas, & opinioni eorum, qui dicũt quòd principium omnium qualitatum eſt denſitas, & raritas: et ſunt illi, qui dicunt partes eſſe atomos. Et, cum poſuit quòd fundamẽta qualitatum apud iſtos ſunt denſitas, & raritas, d. & denſitas, & raritas ſunt congregatio, &c. ideſt & denſitas, & raritas ſecundũ opinionem iſtorũ eſt congregatio, & ſegregatio partium. & ſunt modi, ſecundum quos dicunt ſubſtantias generari, & corrumpi, illi, qui concedunt ſubſtantias generari, & corrumpi. dicebant enim quòd generatio individui eſt congregatio partium, et corruptio eſt ſegregatio illarum. Et, qa omnia iſta reducuntur ad ſegregationem, & congregationem, & congregatio, & ſegregatio videtur eſſe in loco, d. & quod congregatur, aut ſegregatur neceſſe eſt, &c. ideſt &, cũ ita ſit, neceſſe eſt vt motus loc alis præcedat omnes tranſmutationes ſecundum hanc opinionem, & ſimiliter ſecundum opinionem veram. Deinde dedit altam rationem in augmentabili à prędicta, & d. et etiam augmentabile, et diminuibile mutant locum ſecundum magnitudinem. ideſt, vt mihi videtur, quòd augmẽtabile neceſſe eſt quòd nutrimentum transferatur ad ipſum, & tunc augebitur, & ſimiliter diminuibile neceſſe eſt vt transferatur ab eo aliqua pars eius, & tunc diminuatur. & ſecundum hoc motus localis præcedit motum augmenti, & diminutionis.

Amplius & hinc cõſyderantibus erit manifeſtum ꝙ latio prima eſt. primum enim, vt & in alijs, ſic & in motu dicetur vtiq; multifariam. Dicitur aũt prius, & quo non exiſte nõ erũt alia, illud vero ſine reliquis. Et quod tẽpore. Et quod ſm ſubſtantiam. Quare, qm̃ motum quidẽ neceſſarium eſt eſſe cõtinue, erit aũt continue, aut qui continuus eſt, aut qui conſequenter, magis autẽ qui continuus eſt, et melius eſt continuum, q̃ conſequenter eſſe: quod autem melius eſt, ſemper arbitramur in natura eẽ, ſi poſſe eſt: poſſibile autem eſt continuum eſſe, demonſtrabitur autẽ poſterius, nunc autem hoc ſupponatur, et hunc nullum poſſe eſſe niſi lationem: neceſſe eſt itaq; lationem eſſe primam. nulla enim neceſſitas eſt aut augmentari, aut alterari id, quod fertur: neq; igitur generari, aut corrũpi. horum autẽ nullum eſſe contingit, ſi continuus non ſit, ſm quem mouet primum mouens.

Et apparet etiam ꝙ translatio eſt primus motuum, cõſyderando hoc modo. Primum enim quemadmodum dicitur multiplex in alijs rebus, ita etiã dr̃ in motu. Dicit̃. n. prius, illud, quod, cum non fuerit, non erunt alia, et poteſt eſſe extra alia. Et dr̃ prius illud, quod eſt prius in tpe, aut in eſſentia. Quia igit̃ eſt neceſſarium vt motus ſit æternus, & nõ æternus, niſi, aut quia eſt cõtinuus, aut qa eſt ſucceſſiuus: & eſt dignius vt ſit cõtinuus, q̃ vt ſit ſucceſſiuus, & melius: & opinamur ꝙ illud, qd̃ eſt ſm naturam, eſt melius, ſi eſt poſſe: & poſſibile eſt vt ſit continuus, & hoc declarabitur poſt, ſed nũc ponatur ꝙ impoſſe eſt vt aliquis motus ſit onctinuus, niſi localis: neceſſe eſt igitur vt translatio ſit primus motuum. non enim neceſſe eſt vt translatum moueatur alio motu omnino, neq; ſm augmentum, neque ſm alterationem, neque vt generet̃, neq; vt corrumpatur. ſed impoſſibile eſt vt aliquis iſtorum ſit, niſi ſit motus localis, ſm quem mouet primus motor.

Cum

Prius quot modis dicatur, vide in poſt phãm ns &. 5. Met. t. c. 16.

Dignius ſem p accipimus i natura, ſi fit poſſibile.

Æternitas ſ in continuo conſiſt̃, & in ſucceſſiuo accidentaliter.

56 Cum declarauit ꝙ motus translationis p̃cedit naturaliter alios motus, & nõ ſolum p̃cedit naturaliter, ſed tpe etiam, et ſubſtantia, incœpit declarare ẽt qũo ſequitur vt p̃cedat ſm tp̃s, & incœpit notificare primo ſm quot modos dr̃ prius, &, d. Et apparet ẽt, &c. i. ꝙ tranſlatio eſt primus motuũ, inducendo rõnes, ſm quas dr̃ primũ in motibus, & demonſtrando ꝙ motus translationis dr̃ prior ſm vnumquodq; eorum. D. incœpit inducere modos, ſm quos dr̃ ꝙ motus p̃cedit motũ, &. d. Primum enim quemadmodũ dr̃, &c. t. prius eſt ſicut dr̃ in alijs rebus de pluribus vno, ita ẽt in motu dr̃ de pluribus vno modo. & intendit ꝙ, ſm oẽs modos, ſm quos dr̃ prius, & poſterius in omnibus rebus, aut ſm plures dr̃ prius, & poſterius in motu. D.d. Dicit̃ enim prius, &c. i. & prius dr̃ in alijs rebus, & in motibus multis modis. dr̃ enim prius ſm naturam, & eſt illud, quod, cum non fuerit, nõ erit ſecundũ: &, cum fuerit, non de neceſſitate erit ſecundũ. v.g. vnum, & duo. quia, qñ vnum non fuerit, duo non erunt. &, ſi vnũ fuerit, non tñ ſequitur vt duo ſint. Et intendit quod tam declaratũ eſt ꝙ talis eſt diſpoſitio motus localis ad cæteros motus. & poſt declarabitur, ſ. ꝙ, cum alij motus fuerint, erit motus localis: &, cum motus localis fuerit, non ſequit̃ vt alij motus ſint. D. incœpit dicere ſecũdũ modũ prioris, & dixit Et dr̃ prius tpe, & ẽntia. t. ſm cauſam. D.d. Quia igitur eſt neceſſarium vt motus ſit æternus, t. & motus eſt etiã æternus, aut quia eſt vnus cõtinuus, vt declaratum eſt de motu cõtinuo, aut quia cõponitur ex motibus ſucceſſiuis, ſ. quorũ vnus eſt ante alium, & vnus poſt alium, ita, ꝙ finis p̃cedentis ſit cum principio cõſequentis. D.d. & eſt dignius vt ſit cõtinuus, &c. t. & eſt manifeſtum ꝙ dignius eſt, & melius ꝙ motus æternus ſit vnus, & continuus, q̃ vt ſit ſucceſſiuus. æternitas enim eſt in continuo eſſentialiter, & in ſucceſſiuo accidentaliter. Deiñ. d. et opinamur, &c. i. &, cum melius ſit vt motus æternus ſit continuus, & nos opinamur ꝙ, oẽ, quod prouenit à natura, ſemper eſt melius inter poſſibilia: & motus æternus eſt melius vt ſit continuus: & poſſibile eſt vt motus localis ſit continuus: ſequitur ꝙ motus localis, in quo inuenitur æternitas, ſit continuus. Et, cum nõ fuit manifeſtum hic ꝙ ſola translatio eſt cõtinua, & dixit & hoc declarabitur poſt. t. ſed accipiamus hoc pro vero in hoc loco, ſ. ꝙ nullus motus eſt continuus in rei veritate, niſi motus localis. et, cum ita ſit, neceſſe eſt vt motus localis ſit etiam primus in tempore. Et abbreuiatio iſtius ſermonis eſt talis. Si eſt melius vt motus æternus ſit cõtinuus: & melius in oi poſſibili eſt illud, qd̃ eſt naturaliñ: neceſſe eſt vt motus æternus ſit continuus. Si igitur motus cõtinuus ſit translatio tñ, neceſſe eſt vt motus æternus ſit trãslatio. &, ſi motus æternus eſt prior ſm tp̃s, neceſſe eſt vt translatio ſit prior ſm tp̃s. & ſiñ debet eſſe prior ſm naturã, & ſm cãm. Et, cũ deſcripſit prio prius ſm naturã, incœpit declarare ex p̃dictis, & ex hac deſcriptione ꝙ iſte motus, ſ. localis eſt prior ſm naturã cæteris motibus, & d. neceſſe eſt igit̃ vt trãslatio ſit pria, &c. t. neceſſe eſt igit̃ vt motus localis ſit prior naturaliñ cæteris motibus. nõ. n. eſt neceſſe vt trãslatũ moueat̃ alio modo motuum, ſed alij motus nõ p̃nt eſſe ſine motu locali. Motus igitur localis, cũ non fuerit, non erunt alij motus: &, cũ alij motus fuerint, erit motus localis. & non ſequit̃ ꝙ, cum motus localis cõtinuus fuerit, vt alij motus ſint. & hoc intendebat, cũ, d. ſed impoſſe eſt vt alıqs iſtorũ motuũ, &c.

Prius ſm naturã qd. vide ſupr. c. 55 & ibi.

Sũma rõnis. Motus in oi poſſibili illud, qd̃ eſt naturaliñ. Mem. t. cœli t. c. 54.

Motus localis eſt motuũ pfectiſſimus.

Adhuc, tempore primũ. perpetuis enim ſolum competit moueri ſecundũ hunc. Sed in vnoquoq; eorũ quidem, quæ habent generationem, lationem neceſſe eſt poſtremũ eſſe motuum. poſt enim generationem primum alteratio eſt, & augmentatio. ſed latio iam perfectorum motus eſt. Sed alterum ne ceſſe eſt moueri ſm lationem prius, quod & generationis cauſa erit ijs, quæ fiunt, non generatũ, vt id, quod genuit, eo, quod generatum eſt. Videbitur aũt generatio vtiq; eſſe prima motuũ, propterea ꝙ factam eſſe oportet rem primũ. hoc autẽ in vno quidẽ quouis eorũ, quæ fiunt, ſic ſe habet, ſed alterum quid neceſſe eſt prius moueri ex ijs, quę fiũt, quod & ipſum non fit, & hoc alterum prius. Quoniam aũt generationem impoſſibile eſt eẽ primã: (omnia enim, quæ mouenť, eſſent corruptibilia:) manifeſtum eſt ꝙ neq; eorũ, qui conſequenter ſunt, motuum vllus prior eſt. Dico aũt conſequenter, augmentationẽ, poſtea alterationẽ, & diminutionem, & corruptionem. omnes enim poſteriores ſunt generatione. Quare, ſi neq; generatio prior lationeſt, neq; aliarũ vlla mutationũ.

Et etiam eſt primus in tempore. ſm enim æternitatẽ tm̃ põt moueri hoc motu. Sed individuum quodcunq; quod habet generationem, habet motum localem poſt oẽs motus neceſſario. non enim generaſ, niſi poſtq̃ eſt alteratio, & augmentũ. motus aũt localis eſt motus pfectionis. Sed neceſſe eſt ut aliud ab eo moueatur ante motũ translationis, q̃d eſt cauſa etiã in generatione generabilium. abſq; eo, ꝙ ipſum generetur, v.g. ꝙ generãs eſt cauſa geniti. Et, ſi nõ eſſet ita, exiſtimaretur ꝙ generatio eſſet primus motuum, qm̃ neceſſe eſt vt primo generet. ſed, licet diſpoſitio ſit talis in individuo vnoquoq; generabilium, tñ neceſſe eſt vt ſit hic aliquid prius generabilibus, quod moueatur, & in ſe ſemper exiſtat, & ſit non generatum, & iſtud etiam habet aliquid aliud prius ipſo. Et, quia eſt impoſſibile vt generatũ ſit primũ: quoniã tunc oĩa mota eſſent generabilia & corruptibilia: manifeſtum eſt ꝙ nullus motuum conſequentium eſt prior, ſ. augmentũ, & alteratio, & diminutio, et corruptio. omnia. n. iſta ſunt poſt generationem. Et, ſi generatio nõ eſt prior trãſlatione, ergo nullus modorũ trãſmutationis eſt prior translatione.

57 Cum declarauit ꝙ motus, propter quem inuenitur æternitas in motibus, eſt motus localis: & motus æternus eſt prior tpe cæteris motibus generabilibus, et corruptibilibus: neceſſe eſt vt motus localis ſit prior tempore cæteris motibus. Et, quia accidit in hoc quidam ex animalibus ambulãtibus, in qbus motus localis eſt poſterior ſm tp̃s alijs motibus, incœpit declarare hoc, & diſſoluere qõnem, & dixit Et ẽt eſt primus in tempo-

t. c. t.

re.i.& ēt motus localis ꝑternus est prior in tpe alijs motibus. D.d.ſm æternitatē.n.&c.t. qm̄ per æternitatē existētem in hoc motu pōt moueri hoc motu, ſ. motu priori tpe cæteris motibus. Et, cum d. ꝙ motus translationis est prior oībus motibus in mūdo ſm tēpus, et ſm naturam, ſ. in mundo maiori dixit, ꝙ est econuerſo in mundo minori, ſ. in hoie, et in aīalibus. Et. d. Sed in-

Hō ē parvus mundus. Idē supra cō. 17.

diuiduū, &c.i. ſed hoc in idiuiduo demonſtrato, moto ex ſe, generabili, & corruptibili est ecōtrario ei, quod est in mundo. Motus enim localis in indiuiduis motis ex ſe generabilib⁹ est poſtremus motuū. in hoīe enim, & animalibus motus localis est poſtremus, cū non ambulet, niſi, poſtq̄ perficitur per motum augmenti, & alterationis: & ante iſta est motus generationis. D.d. motus aūt localis est motus ꝓtectionis, i. motus localis non inuenitur in aīali, niſi poſtq̄ perficitur in creatura. Et, cū dixit hoc, pōt & aliquis dicere ꝙ forte ita est de mundo magno, ſicut de paruo, ſ. ꝙ motus generatiōis in eo est prior, & localis poſterior in tpe, & in natura, dixit Sed neceſſe est vt aliqd aliud moueatur, &c.t. ſed ipoſſibile est hoc ēt in moto ex ſe generabili, ita, ꝙ nō fit hic motum ex ſe motu localī ꝑcedentī hunc motum in generatiōe, qui est cauſa in iſto eē ſemp̄ generabilia cōtinue, ſm ꝙ declaratum fuit prius, & ſm ꝙ apparet etiam hic, ſ. ꝙ motus localis præcedit eſſentialī generationem. D.d.v.g. ꝙ generans, &c.i. ſicut inuenitur in aīalibus generātibus, ſ. ꝙ gignens est cā genīti propter translationē. & dixit hoc, quia manifeſtum eſt ꝙ translatio gignentis ꝑcedit generationē ſuam: translatio autem, quæ ꝑcedit generationē non gignentiū, est trāslatio mundi magni generans totum, & conſeruans ipſm. & cum ita ſit, manifeſtum est ꝙ trāslatio est poſterior in aīali generato motu generationis per accidens. & iō dixit poſt. Et, ſi non eſſet ita, &c.i. niſi translatio ꝑcederet de neceſſitate generationem gignentis, tunc exiſtimaretur ꝙ generatio eſſet primus motuum. qm̄ appareret in iſtis ꝙ generatio est primus motuū in eis. D. tetrauit hoc confirmando, & dixit ſed licet diſpoſitio ſit talis in indiuiduo, &c.t. ſed licet hoc accidat in indiuiduo iſtoꝝ gñabiliū, tm̄ nō accidit hoc in oībus gñabilibus, t. qa declaratū est ꝙ mot⁹ localis ꝑcedit naturalr motum generationis, & ꝙ neceſſe est vt ante generatiōē ſit aliqd trāslatū ex ſe. &, ſi non, nō eſſet generatio oīno. Si igitur oē translatū ex ſe eſſet generatū, tūc generatum haberet cauſas infinitas. cōtingeret enim, vt ante trāslatum per ſe, eēt aliud translatum per ſe, & ſic in infinitū. D.d. & ēt iſtud habet aliud prius ipſo. t. & neceſſe est vt iſtud motum, ſ. trāslatum ex ſe nō generabile, neq; corruptibile habeat aliquid prius ipſo: & est illud, quod mouet ipſum, & nō mouetur. D.d. Et, quia impoſſibile eſt, &c.t. &, qa impoſſibile est vt motus generationis ſit prior natura, & tpe aliꝭ motibus. qm̄, ſi ita eſſet, tunc mota ex ſe, ſ. in loco oīa eſſent generabilia & corruptibilia. &, ſi ita eſſet, non inuenirē generabile, & corruptibile, vt declaratū est. D.d. manifeſtum eſt, &c. idest &, cum generatio non ſit prior, manifeſtum est ꝙ nullus aliorū motuum, qui ſequuntur generationem, pōt eſſe prior natura, & tpe, ſ. motus alterationis, & diminutionis, & corruptionis. qm̄ generatio ꝑcedit iſtos motus. Et conſyderādum est qđo generatio ꝑcedit iſtos motus. Oē enī, quod generatur ſm opinionem Ariſto. neceſſe est vt alteretur: & ex hoc exiſtimatur ꝙ alteratio ꝑcedit generationē. Sed, quia nos videmus ꝙ oē, quod alteratur, ante tutt generatū, & ex hoc exiſtimatur ꝙ diſpoſitio in iſtis est circularis, & ꝙ neuter iſtorū motuum ꝑcedit alterum, qđo igitur dixit Ariſt. ꝙ generatio ꝑcedit alios motus præter localem: qm̄ in augmento, & diminutione, & corruptione manifeſtum eſt eos eſſe poſteriores generatione. Et, ſi ēt non inuenitur in iſtis proprium prioris ſm naturam. oē enim generabile eſt augmentabile, & diminuibile, & corruptibile, & oē augmentabile, aut corruptibile, aut diminuibile est generabile. Dicam⁹ igitur ꝙ conſyderatio prioris, & poſterioris in hoc loco est, ſicut conſyderatio prioritatis, & poſterioritatis in ꝑdicamentis, in quibus est motus. Subſtantia enim quia est prior naturaliter cæteris ꝑdicamentis: qm̄, cū aufertur, auferuntur alia ꝑdicamēta: &, cum fuerit, nō ſequitur vt ſint alia ꝑdicamenta, ſm ꝙ ſubſtantia est prior eis: &, ſi, ſequitur vt ſint in ſubſtantia ex natura materiæ, & ꝓpter natura quantitatis: manifeſtum eſt ꝙ via ad eſſe ſubſtantię est prior via ad eſſe aliorum ꝑdicamentoꝝ. Et intelligo per viam motū generationis vniuſcuiuslibet ꝑdicamētorum. Secundū igitur hunc modum dixit Ariſt. ꝙ motus generatiōis ꝑcedit alios motus, & ꝙ motus alterationis ꝑcedit generationē ꝑ accīs, ſ. ſm ꝙ formæ elemētorū ſunt q̄litates aut q̄ltates ſequuntur eas. Et, cum poſuit ꝙ motus generationis ꝑcedit alia ꝑdicamenta, dixit Et, ſi generatio nō est prior trāslatione, &c.i. & cū generatio est prior cæteris motibus: & trāslatio eſt prior gñatione: manifeſtū est ꝙ nullus modorū motus est prior translatione.

Suſ. t.c.53.

Trāslatio p[rior] [illegible] generationē.

Quod generatiōe poſterius mouetur prius. Hēt vi de.2. de partibus anim. c.4.

Omnino aūt videtur, id, quod fit, eſſe imperfectum, & ad principium ire. quo fit, vt, quod generātiōe poſterius est, natura prius sit. vltimo autem latio ineſt omnibus ijs, quę sunt in generatione. Quapropter viuētium alia quidē omnino immobilia ſunt, propter indigentiam inſtrumenti, vt plantæ, & multa genera animalium: aliꝭ autem, cum perficiuntur, ineſt. Quare, ſi magis ineſt latio ijs, quę magis nacta ſunt naturam, & motus hic primus aliorū erit ſecundū ſubſtantiam.

Et vniuerſaliter manifeſtum eſt ꝙ generatum est diminutum, & ſemp̄ currit ad principiū. & ſic poſterius in generato est prius in natura. & translatio eſt poſtremū eius, qđ inuenitur in generato. Et ideo quædam viua non mouentur oīno propter priuationē inſtrumenti, v.g. plantę & plura genera animaliū: in pfectis aūt est. Cū igit trāslatio non inuenitur, niſi in eis, quæ habent maiorē partem in natura, neceſſe eſt vt iſte motus etiā eſſentialiter ſit primus cæteris motibus.

Oē poſterꝰ in gñōne. Et tps ē priꝰ in nām. Idē q. Meta. t.c. 18 & 2. de partibus animal. cap. 1.

58 Iſta est alia declaratio, ꝙ trāslatio est prior aliꝭ motibus. Et dixit. Et vlr, &c.i. & vlr manifeſtum eſt, ꝙ omne generatum est diminutū, & omne diminutū mouet ad principiū, ſemper, quod est cōplementum & finis, ſ. quod est prius aliis principijs. Et manifeſtum est per ſe ꝙ generatum est diminutum. qm̄, ſi non eſſet diminutū, nō moueretur ad cōplemētum. Deinde dixit & ſic poſterius, &c.t. & neceſſe est igitur vt oē poſterius ſm tps in generatione ſit prius ſm naturam. Et, cum verificauit hanc propoſitionē, dixit et translatio est poſtremum, &c. idest ſequitur igitur ex his duabus propoſitionibus vt translatio in generato ſit poſterior ſm tempus aliꝭ trāſmutationibus, & prior in natura. Omne enim poſterius ſm tps in generabili ex rebus, q bus pficitur, est prius in natura: & translatio est talis: ergo ſequitur in prima figura vt translatio ſit prior natura aliꝭ motibus. D.d. Et ideo quædam viua nō mouentur. t. &, quia translatio est prior ſm perfectionem aliꝭ

aliꝭ motibus, ideo aīalia, quæ non sunt perfecta, non transferuntur. t. qm̄, cum fuerint diminuta, & careant inſtro, quo fit translatio, ideo carent trāslatione: & ſimiliter in plantis. aīalia vero perfecta hūt inſtrā, et trāſlationem. D.d. Cum igitur translatio, &c.t. &, cum translatio non inueniē, niſi in eis, quæ ſunt perfectiora rerum naturaliū, neceſſe eſt vt iſte ſit motus perfectior aliꝭ motibus: et perfectius est prius in natura: ergo iſte motus est primus motuum. Et hoc componitur ſic. Trāslatio eſt rei perfectioris: & quod eſt rei perfectioris est perfectius: ergo translatio eſt perfectior aliꝭ motibus. In hoc igitur ſermone declarauit per demonſtrationem eſſe, & cauſæ ꝙ translatio ſit prior cæteris motibus. deide declarauit ex hac cōcluſione cauſam eius, ꝙ translatio exiſtit in aīalibus perfectis. & hæc est demonſtratio cauſæ tm̄. deinde accepit posterius, & declarauit per ipſum prius. & fuit demonſtratio ꝑ ſignū. & est, ꝙ trāslatio eſt prior, quia est in priori. In hoc igitur ſermone ſunt tres demonſtrationes, ſcilicet cauſę et eſſe, & cauſæ tm̄, & demonſtratio ſigni.

Nota hic triplici genere demōſtrationis vſum eē Ariſtotelē.

Et propter hæc, & quia minime, motuū, id, quod mouetur, dum fertur, à ſubſtantia diſcedit. ſecundum enim ſolam nihil mutatur ab eſſe. vt, cum, quid alteratur, quale, cum vero augetur & diminuitur, quantum.

Et non propter iſta tantū est prior, ſed ꝓpter hoc etiam, quia est inter alios motus talis, quòd non remouetur illud, quod mouetur ſm illud à ſubſtantia ſua. iſte enim ſolus non transmutat ipſum omnino in ſua eſſentia, ſicut tranſmutatur apud alterationem ſm qualitatem, & apud augmētum, & diminutionem ſm quantitatem.

59 Iſta eſt Tertia declaratio, ꝙ trāslatio est primus motuum. Et fundaē ſuper duas ꝓpoſitiones, quarū Vna eſt, ꝙ illud, quod mouetur ſm translationē, non diſtat à ſua ſubſtantia apud ſuam tranſmutationem, ſ. ꝙ non accidit ei tunc in ſua ſubſtantia tranſmutatio, quæ cogat ipſum exire à ſua ſubſtantia, cum illud, quod mouetur, non tranſmutatur, niſi tm̄ in vbi, & non ſequit̄ ex mutatione vbi mutatio ſubſtantiæ moti. ꝙ non cōtingit in aliꝭ motibus, ſ. ꝙ in aliꝭ motibus accidit motо tranſmutatio in ſua ſubſtantia, ſicut in motu alterationis, & augmenti, ſ. ꝙ alteratum mutatur in ſua ſubſtantia, aut appropinquatur mutationi, cū alteratio. fit via ad corruptionem. & ſimiliꝭ in augmento, cum cōtingit ab eo vt res diuerſetur in quantitate. &, cum hoc intendit, erit via ad corruptionem. Et, cum declaratū ſit ꝙ illud, quod mouetur hoc motu, non tranſmutatur in ſua ſubſtantia, quod nō accidit in aliꝭ motibus, & conſiunxerimus hunc ſecundam propoſitionē, & est, ꝙ motus, in quo motum non tranſmutatur in ſua ſubſtantia omnino, aut, ſi tranſmutatur, nihilominus tranſmutatē minus, est melior, quia est propinquior naturæ, cū nō facit rem tranſmutari à ſua natura, ſequitur ex duabus ꝙ translatio est perfectior motuum: & quod eſt perfectius eſt prius in natura: ergo trāslatio est prior in nā.

Ex mutatione vbi nō ſequit̄ mutatio ſubſtæ moti. Idē. 4. phy. t.c.128.

Quod ē pfectiꝰ, est priꝰ in nā. Idē infra. t.c.75.

Maxime autem manifeſtum eſt, ꝙ mouēs ipſum ſeipſum maxime ſm hūc mouet proprie, qui ſecundum locum eſt. & etiam dicimus hoc eē eorum, quæ mouent̄, & mouēt, principium, & primum ijs, quæ mouentur, id ſcilicet, quod ipſum ſeipſum mouet.

Et manifeſtū est, quòd ſe proprie hoc motu mouet prima inſtētione. & dicimus ꝙ primum principium in motis, & motoribus est illud, ſ. illud, quod mouet ſe.

Iſta eſt Quarta declaratio ꝙ trāslatio eſt primus motuum naturaliter. Et fundatur ſup tres propoſitiones, quarum Vna eſt, ꝙ motum ex ſe nō fuentē niſi in hoc motu, nihil enim eſt alteratum ex ſe, nec alterat ex ſe, ni ſi per accidens. Secunda aūt eſt ꝙ motum ex ſe eſt principium rerū motarū. Tertia vero eſt ꝙ motus, qui inuenit in primo motu, eſt primus motuum. Et, d. pria intentione. qm̄ accidit ei per accīs qnq;, vt moueat illud, quod mouetur ab ipſo alio modo motuū: ſicut accidit aīalibus, qū mouentur in loco, ſ. ꝙ corpus calefit. aīal enim in tali motu, ſ. alteratione, mouetur ex ſe, ſed non primitus, ſed mediāte motu locali. & augmentatū ēt nō exiſtimatur augeri ex ſe, ſed per accidens.

60 NS inuenit [illegible] motu localis [illegible] ſ. 8 phy. t.c. 81. & de anima. t.c. 70. Motus localis [illegible] pōt illi motu [illegible] ad 42.

Caput Secundum. Quod motus aliꝭ à latione non ſint continui.

QVod igitur latio primus motuum ſit, manifeſtum eſt ex his. Quæ aūt latio prima ſit, nunc demonſtrandū est. ſimul autem & quod nūc, & quod prius ſup poſitum eſt, ꝙ contingit quendam motum continuum eſſe, & perpetuum, manifeſtum erit eadem methodo.

Apparet igitur ex hoc ꝙ translatio eſt primus motuū. Quæ aūt trāslatio ſit prima, declaratū erit nunc. & manifeſtabitur cum hoc per hanc eandē viā illud, quod poſſumus poſitiōe in hoc loco, & prius. ſ. qm̄ poſſibile eſt vt aliquis motus ſit cōtinuus, & æternus.

61 Declaratum eſt igitur ex oībus iſtis demonſtrationibus ꝙ translatio eſt primus motuum natura, & tpe. & iſta propoſitio erat prius accepta pro vera, & declarauit ipſam hic. Et, quia translatio eſt duobus modis, recta, & circularis, & tuit declaratū ꝙ motus æternus eſt continuus, & accepit pro vero ꝙ motus continuus eſt motus localis, ex quo declarauit ꝙ motus localis eſt prior motuum ſm tempus, incœpit hoc declarare, & quærere in quo motu inuenitur continuatio, per quod declarabitur quòd translatio ſit cōtinua, & quæ translatio in rei veritate eſt prima. Et ideo dixit Quæ autem translatio, &c. & dixit hoc, quia nondum eſt declaratum, niſi hoc, ſcilicet quòd translatio ſimpliciter eſt prior. D. d. & manifeſtabit cum hoc per hanc eandem viam, t. per hunc modū conſyderandi. & intēdit per prius, illud, quod dixit in Sexto, ſ. ꝙ motus circularis ſolus pōt eſſe æternus: ſed illic nō compleuit perſcrutationem de hoc. In initio vero tractatus iſtius, & ante hunc ſermonē non ſolūmodo declaraūt poſſibile eſſe vt ſit hic motus continuus, ſed declaraūt ꝙ neceſſe eſt vt ſit hic motus continuus. Ex hoc ergo ſermone, quem nituntur declarare, apparent duo. Quorū vnū eſt illud, quod prius poſuit, ſ. ꝙ poſſibile eſt, vt ſit hic motus continuus, æternus. Secundum autem eſt quis motus ſit motus continuus, quem declaratum eſt eſſe æternum neceſſario. & hoc declarabitur, quādo declarabit ꝙ motū impoſſibile eſt eſſe continuum.

Quod igitur aliorum motuū continuum nullum cōtingit eſſe ex his manifeſtum eſt.

Omnes

Omnes enim ex oppositis ad opposita sunt, & motus, et mutationes. vt generationi quidem, & corruptioni ens, & non ens termini sunt. alterationi aũt cõtrariæ passiones. augmentationi vero, & diminutioni aut magnitudo, & paruitas, aut pfectio magnitudinis, & imperfectio. cõtrarij aũt, qui in cõtraria. id aũt, quod nõ semper mouetur hac motione, existit aũt prius, necesse est prius quiescere. manifestum est igitur ꝙ quiesceret in contrario id, quod mutatur. Similiter autẽ & in mutationibus. opponunt enim generatio, et corruptio simpliciter, & singularis singulari. Quare, si impossibile est simul mutari ſm oppositas, nõ erit cõtinua mutatio, sed inter ipsas medium erit tempus. nihil enim differt contrarias, aut non cõtrarias esse, quæ secundum cõtradictionem sunt, mutationes, si modo impossibile sit simul eidẽ adesse. hoc enim rationi nihil vtile est. Nec si nõ necesse est gescere in cõtradictione, neq; est mutatio qeti contrarium: nõ enim fortallis quiescit, quod nõ est, corruptio aũt est in non ens. sed si solũ mediũ sit tps: sic enim nõ est mutatio continua. neq; enim in prioribus cõtrarietas vtiis erat, sed non contingere simul esse. Non oportet autem turbari ꝙ idem pluribus erit cõtrarium, vt motus statui, & motui, qui est in cõtrarium: sed solum hoc accipere, quod opponitur quodãmodo & motui, & quieti motus cõtrarius, vt æquale, & mediocre excedenti, & ei, quod exceditur: & quòd non contingit simul oppositos esse, aut motus, aut mutationes.

Dicamus igitur ꝙ apparet impossibile eẽ aliquem motũ aliorũ esse continuum ex hoc sermone. Motus enim, & oẽs modi trãsmutationis sunt de opposito in oppositũ. v.g. qm̃ duo termini generationis, & corruptionis sunt esse, & non esse. & duo termini alterationis sunt duo contraria. & duo termini augmẽti sunt magnitudo, & paruitas, aut pfectio, & diminutio magnitudinis. & illa, q̃ sunt ad partes contrarias sunt cõtraria. & qd̃ nunq̃ mouet motu demonstrato, & fuit ante necessario quiescens. manifestũ est igitur ꝙ transmutatũ quiescit, qm̃ peruenerit in cõtrarium. Et ſm hunc modũ est de modis trãsmutationũ. corruptio enim & generatio sunt opposita simplr, & q̃ sunt in vnoquoq; individuo sunt opposita eis, quæ sunt in alio. Et ideo, si non fuerit possibile vt aliquid trãsmutetur insimul duobus modis trãsmutationis oppositis, impossibile est vt transmutatio sit continua, sed necesse est vt inter ea sit tẽpus. nõ enim est differẽtia inter hoc, ꝙ modi trãsmutationis contradictorij sint contrarij, aut non contrarij, dum hoc solum sit impossibile in eis, s. vt insimul existant in eodem. hoc enim non indigetur in hoc sermone. Nec ẽt indigetur hoc, s. ꝙ non est necessarium vt generatio sit in cõtradictorijs. Nec hoc etiam, ꝙ transmutatio est cõtraria quieti. quod enim non est, dignum est, vt nõ sit possibile vt gescat: corruptio aũt inducit ad non esse. sed illud, quo indigeẽ in hoc sermone, est hoc solum, s. vtrum inter ea sit tps. qm̃, si hoc fuerit, impossibile erit vt transmutatio sit cõtinua. nostra enim indigentia in primis duabus rebus non fuit ad cõtrarietatem, sed ad hoc, ꝙ impossibile est vt existant insimul. Et nõ debemus peccare ꝓpter hoc, ꝙ idem erit contrarium pluribus. v. g. ꝙ motus est cõtrarius quieti, & contrarius motui, qui est ad cõtrarium: sed non debemus nos consyderare in hoc solo, s. quodãmodo vno, & nõ quodãmodo alio. motus igit̃, & quies opponuntur motui cõntrario, ver. gra. quòd æqualitas, & temperamentũ superabundantiæ, & diminutioni: et ꝙ impossibile est vt sit insimul, neq; duo motus oppositi, neque duo modi transmutationis oppositi.

62 Abbreuiatio.

Intendit in hoc sermone declarare, ꝙ motus successiui, qui inueniuntur in eodem moto, qui sunt idem genere, & diuersi ſpẽ, non sunt cõtinui, & hoc in quatuor transmutationibus. Et ipse incœpit declarare hoc in tribus illoꝝ, cum sit manifestius in eis, s. in alteratione: & in quantitate, & in substantia, quæ dr̃ generatio, & corruptio. Et fundat suum sermonem super quattuor propositiones. Quaꝝ prima est, ꝙ omnis motus istoꝝ est de opposito in oppositum. Secunda autem est, ꝙ illa, quæ sunt de oppositis in opposita, sunt opposita. Tertia est, quod idem motum, qm̃ mouet motibus oppositis, necesse est vt inter eos sit tempus. Quarta vero est, ꝙ motus, inter quos est tempus, non sunt continui. Ex quo sequitur necessario ꝙ oẽ motum aliquo istoꝝ motuum trium ſm successionem impossibile est vt motus eius sit continuus. Et propositio, dicens ꝙ inter oẽs duos motus oppositos etusdem moti est rempus, est talis, ꝙ possibile est qficꝝ vt illo tpe sit illud motum quiescens, & qficꝝ impossibile, s. in motu generationis, & corruptionis, vt post declarabitur. et qũocũq; sit, consecutio est eadem. hæc est igitur summa huius capituli expositio. Dixit Dicamus igitur ꝙ apparet impossibile est, &c. i. qñ fuerit positus motus eẽ vnius moti, dicens enim hunc sermonem, aut ponet ꝙ istud motũ, quod est continui motus, mouet altero duoꝝ motuum oppositoꝝ, v.g. augmentatione tm̃, aut diminutione tm̃, aut ponet ꝙ est continui motus, ꝓpter hoc, ꝙ mouetur duobus motibus oppositis ſm continuationem. Et incœpit primo destruere primam intentionem, dicendo Motus enim, &c. i. & intendit per hoc tres transmutationes tm̃. [a] in motu enim locali nõ apparẽt contrarietas, sicut apparet in istis. & post declarabit hoc. Et, cum narrauit ꝙ transmutatio in istis tribus est de opposito in oppositũ, incœpit dicere oppositaũ vnoquoq; eorum, & dixit, v.g. qm̃ duo termini, &c. i. v.g. qm̃ opposita in generatione, & corruptione, quæ terminant istos duos motus, sunt esse, & non esse. Generatio

Textus expositio.

Eodem gña-tionis, & corruptionis nõ aliqd dmõstratu. Idem 5 phy. t.c. 8 & 1. de gñatione t.c. 23. & 24. Idẽ. 2 de aia. cõ. 45 & 1. ph. 61. & 1. cap. de fabr orbis.

a In motu locali nõ apparet cõtrarietas, sicut in aliis motib⁹ Idẽ sup. 5 & 5. ph. Idẽ. 6 [illegible] cõ 92 [illegible] t. com. 80.

ratio enim est de non esse in esse, corruptio vero de esse in non esse, & nõ intelligit hic ꝙ non esse nõ esse simpliciter, sed non esse alicuius, s. non esse huius generati, vel huius corrupti. D. d. & duo termini alterationis sunt duo contraria, i. et duo termini motus alterationis sunt duo contrarta, inter quæ fit iste motus. vt album, & nigrum in coloribus, & calidum, & frigidum in tangibilibus, & alia contraria existentia in modis istorum motuum, quę declarata sunt in Septimo istius libri. illic. n. declarauit in quo genere qualitatum inuenitur iste motus. Et, cum induxit opposita, quæ sunt in generatione, & corruptione, & alteratione, induxit ẽt ea, quę sunt in motu quantitatis, & dixit & duo termini augmenti & diminutionis, &c. i. & duo termini oppositi augmẽto, & diminutioni sunt magnũ, & paruum. Et est ita, sicut dixit. qm̃ res naturales habẽt magnitudines terminatas. minimus igit̃ hõ est terminatus naturaliter, & similiter maximus. si enim magnitudines rerum nõ essent terminatæ, tunc magnitudines nõ haberent pfectionem quæsitam in natura per motũ augmenti. manifestum est. n. per se, qm̃, quemadmodũ nõ quælibet actio fit per quamlibet qualitatem, s. per quãlibet formam, ita est manifestũ per se esse impossibile vt quælibet actio entium fit per quamlibet magnitudinem. sed vnaquæq; actio actionum ꝓpriarum cuilibet enti habet qualitatem propriam, & quantitatem propriã. Sicut igitur actio hois nõ põt ꝓuenire, nisi à forma hois, ita impossibile est vt actio eius ꝓueniat, nisi à sua magnitudine. magnitudo igit̃ hois est terminata naturaliter, & similiter sua forma, & sic in vnaquaq; rerum naturaliũ. D. d. aut pfectio, aut diminutio magnitudinis. i. in motu augmenti, & diminutionis. Et, cum declarauit ꝙ impossibile est, ꝙ isti motus sint cõtinui, æterni, ſm ꝙ sunt idem motus, cum sint de contrario in cõtrarium, & de opposito in oppositum, & quod est tale, est finitũ, et põt aliquis dicere forte ꝙ cõtinuatio in eis est propter translationem ipsius moti de alio motu in motum oppositum et in illo genere, ita, ꝙ interim non sit quies, v.g. vt alteratum moueat de albedine in nigredinem, deinde de nigredine in albedinẽ, ita, ꝙ nõ in medio sit quies, & sic in infinitum, dixit, rñdẽdo, & illa, q̃ sunt in partes contrarias sunt contraria. i. & non est dicendum ꝙ motus oppositi istarum rerum sint cõtinui. motus enim, qui sunt ad partes oppositas, sunt oppositi, & intendit per partes oppositas contraria in alteratione. D. d. & quod non mouei, semper fuit, &c. i. & omne, quod mouet motu, qui habet principiũ, & finẽ, et anteq̃ moueb at, erat ens, necesse vt ẽ moueat post quietem, non post motum, si prius mouebatur motu contrario posteriori. & dixit hic ꝙ ois motus desinens non desinit, nisi qñ aufertur potentia ab eo, in quo fuit transmutatio. & hoc erit, qñ illud est in actu. & oẽ, qđ est in actu, est quiescens necessario: qñ, si moueretur, esset in potẽtia. &, si esset in potentia, tunc motus non finiretur, quod est cõtra positũ. & hæc declaratio cõis est duobus motibus, s. alterationis, & augmenti. In transmutatione aũt generationis, & corruptionis non apparet alietas duorum motuum ex quiete motu inter eos: cum illud, quod transmutatur hoc motu transmutationis, non est aliquod demõstratũ in duobus extremis motuum. & ideo processit in hoc per aliam viam cõem aliis trãsmutationibus: & est, qm̃ inter oẽs duos motus oppositos est tps necessario. et, cum ita sit, dixit Et ſm hunc modũ, &c. Et intendit ꝙ modos transmutationis transmutationes residuas, & dixit ꝙ generatio, & corruptio sunt opposita simplr, quia opponunt sibi ſm esse, & nõ esse. D. d. & quæ sunt in vnoquoq; individuo, & c. i. & generatio existens in aliquo individuo est oppositi corruptioni, exñti in illo eodem individuo. i. qñ impossibile est vt generatio, & corruptio insimul sint in eodem individuo in eodem tpe: ergo inter illos est tps necessario. Et, cum posuit ꝙ istæ duæ transmutationes sunt oppositę, dixit Et ideo, si nõ fuerit possibile, &c. i. &, cum fuerit positum ꝙ duæ transmutationes oppositæ sint continuæ sine aliquo tpe interposito, continget necessario vt idem transmutetur duabus transmutationibus oppositis insimul. Quoniam, si motus de albedine in nigredinem sit cõtinuus cum motu de nigredine in albedinem, tunc illud, quod mouetur de albedine, mouetur ad albedinem. Secundum igit̃ quòd mouetur de albedine dimittit eam, & acquirit nigredinem. & ſm ꝙ mouei ad albedinem dimittit nigredinem, & acquirit albedinem. ergo in eadẽ dispõne acquirit eandem partem albedinis, & dimittit illam: & mouei ẽt duobus motibus contrarijs insimul, quod est impossibile. Et simili accidit in generatione, & corruptione, & in alijs transmutationibus alijs eis, & in motu locali. demonstratio enim cõis est oibus transmutationibus. et, cum duo motus non fuerint insimul, sequitur ꝙ inter eos sit tps necessario. Et ista demonstratio non debet intelligi, nisi in eodẽ moto, quod mouetur duobus motibus cõtrarijs, hñtibus ſpm, & finẽ, non in motibus successiuis, qui sunt in pluribus motibus, sicut motus chordæ apud percussionem earum oium. neq; in duobus motibus, quorũ alter est pfectio alterius in eodem moto. qm̃ inter oẽs istos non est tempus: neque aliquis eorum est motus pfectus. i. habet principiũ, & finem. finis. n. motus naturalr non est motus, sed quies. & silr principium motus est ex non motu, nisi sit per accidens. ſm hoc igit̃ est intelligenda ista demonstratio. Et, quia ista declaratio est cõis oibus transmutationibus, prima aũt propria tranſmutabilibus, quæ recipiunt quietem, dixit non enim est differẽtia, &c. i. & in ista demõstratione non indigetur ponere duas transmutationes contrarias esse, sicut fuit factũ in prima, sed tm̃ indigetur in ea hoc, s. ꝙ impossibile est vt contradictoria opposita sint insimul. D. d. nec etiã indigetur hoc. i. & ista demonstratio non indiget illo, quod acceptum fuit in prima, s. ꝙ in eodem nõ existit duo cõtraria insimul, neq; ẽt indigetur in hac demonstratione illo tertio posito in prima, s. ꝙ quies est contraria motui. D. dedit causam in hoc, et dixit quod enim nõ est, &c. i. & causa in hoc, ꝙ ista transmutatio non potuit ad quietem, est: qm̃ trãsmutatio, quę est corruptio, peruenit ad non ens: & nõ ens nõ dr̃ quiescere, nec trãsmutari, nec esse contrariũ. & oia ista erant accepta in prima demonstratione. D. d. sed illud, quo indigetur in hoc sermone, & c. i. illud enim, quod indiget declaratione in hac demõstratione vsi, est hoc vnũ solum, s. ꝙ inter oẽs duas transmutationes oppositas, quocunq; modo sit modoꝝ trãsmutationis, est tps. hoc enim verificato, verificabitur impossibile esse duas transmutationes oppositas esse continuas. D. d. nostra enim indigentia in hoc, & c. i. & istæ duæ demonstrationes differunt, quia demõstratio, qua vtitur hic in hoc, ꝙ duæ transmutationes oppositæ non sunt cõtinuæ, non indiget ad hoc, ꝙ duo contraria existant in eodem insimul, sed ad hoc, ꝙ impossibile est vt duo opposita sint insimul, s. ens, & non ens, qñ duo prima, s. duo opposita, de quibus dictum fuit in hac demonstratione ꝙ ea esse insimul est impossibile, s. impossibile, ad quod induxit ista demonstratio, non fuit hoc, s. duo cõtraria existere in eodem insimul, sed duo contradictoria existere insimul, s. ens, & non ens. Et, qa in prima demonstratione fuit acceptum ꝙ trãsmutationes oppositę [illegible] trariæ admittem, & ꝙ quietes, quę sunt inter eas [illegible] etiam, & contingit in hoc quæstio, vtrum [illegible] trarium habeat plus vno contrario, [illegible]

Vnaquæq; res nãlis est determinata ꝓ maximus, et minimũ. Idẽ supra. c. 44. & quæ ibi.

Decumẽtũ.

Intellectꝰ expõnis, [illegible] ns quòd [illegible] cadit quies

Non est [illegible] dr̃ quies [illegible] ta [illegible] ta [illegible] phy. 6. c. 1. [illegible] hic cõa.

quòd vnum contrarium non habet niſi vnum contrarium, incœpit diſſoluere hãc qõnem, & dixit Et nõ debemus peccare. t. et nõ debemus decipi in hoc, ꝙ poſumus ſermonem dicentis, ꝙ contingit nobis vt idem habeat duo cõtraria, qm̃ iam poſuimus ꝙ vterq; duorum motuum oppoſitorũ eſt contrarius reliquo: & ꝙ quies, ex qua incœpit vterq; motuum, eſt cõtraria ipſi motui: & ſic motus habebit duo contraria, ſ. motũ, & quietem. D. dedit rñſionem in hoc, & dixit ſed nõ debemus conſyderare in hoc ſolo, & non in alio, ideſt & iſta qõ accidit in pluribus: & ideo non eſt conſyderanda in hoc loco ſolo. D. d. motus igitur, & quies oppoñuntur, &c. t. nõ enim eſt impoſſibile dicere ꝙ motus eſt cõtrarius quieti, & motui, ſicut dr̃ ꝙ æquale eſt cõtrarium magno, & paruo, & mediocre eſt contrarium intenſo, & diminuto. Et intendeba: per hoc notificare ꝙ poſſibile eſt idem habere plura vno cõtrario. Aut qñ contrarietas, quæ eſt inter ea, nõ eſt maxima, ſicut media, quæ ſunt inter contraria. Aut qñ idem habebit plura cõtraria diuerſis modis. Et iſta eſt diſpoſitio motus. modus enim, ſm quẽ motus eſt cõtrarius motui, eſt alius à modo, ſm quem motus eſt contrarius quieti. & æquale eſt contrarium magno, & paruo, ſm hoc, ꝙ contrarietas, quæ eſt inter æquale, & nõ æquale, eſt vna. & ſiſſr videſ eſſe in oibus medijs cũ extremis. D. dixit & ꝙ impoſſibile eſt vt ſint inſimul, &c. t. non enĩ indigeẽ in hac declaratione ponere contrarium habere vnũ contrarium, ted hoc tm̃ indigeẽ, ſ. impoſſibile eſſe duos motus oppoſitos exiſtere inſimul.

Quomodo vni põt plura cõtraria. et quõ nõ.

Amplius autem & in generatione, & corruptione etiam penitus abſurdum eſſe videbitur, ſi factum confeſtim neceſſe eſt corrũpi, & nullo tempore permanere. Quare ex his vtiq; fides alijs fiet. phyſicum enim eſt ſimiliter ſeſe habere in omnibus.

Et etiam malum eſt omni modo exiſtimare de generatione, & corruptione, quòd res, quãdo generatur, neceſſe eſt vt corrumpat̃ ſtatim, & non remaneat tempore omnino. Et hoc erit certitudo de hac intẽtione in alijs partibus. curſus enim naturæ eſt in illis omnibus eodem modo.

63

Ideſt. & inopinabile eſt exiſtimare ꝙ motus generationis eſt continuus cum motu corruptionis, ita, ꝙ generatum nõ habeat eſſe oĩno, niſi in potentia. qñ, ſi iſti duo motus eſſent continui, tunc non haberet generatum eſſe in actu. omne enim exiſtens in actu eſt in tẽpore, ſ. demonſtrato. & tunc natura ageret ocioſe. Et quia, qñ hõ intelliget hoc eẽ impoſſibile in generatione, ſtatim intelligit ipſum eſſe impoſſibile in alijs tranſmutationibus, dixit Et per hoc erit certitudo, &c. t. & per cognitionem iſtius intẽtionis in generatione erit certitudo cognitionis eius in alijs tranſmutationibus. qñ natura currit in entibus eode modo, ſ. ꝙ finis eſſe non eſt corruptio. qm̃ oĩs motus eſt via ad generationem, aut in ſubſtantia, aut in qualitate, aut in quantitate. &, ſi motus cõtrarius cõtinuaret, deſtrueret generatio.

Omne ens i quo eſt ẽ ſ. recto tẽmõ ſtrato.

Si motꝰ contrarius cõtinuaret, deſtrueret generationem.

Caput Tertium. Nullam lationẽ, nec rectam, neq; etiam reflexam aliquam, ſiue rectã, ſiue circulare poſſe eſſe perpetuo continuam.

QVod aũt contingit eſſe quendam infinitum vnum exiſtentem, & cõtinuũ, & hic eſt circularis, nũc dicamus.

Omne enim, quod fertur, mouetur aut circulari, aut recto, aut mixto. quare, ſi neq; illorum alter continuus eſt, neq; illum, qui ex vtriſq; cõpoſitus eſt, eſſe eſt poſſibile. ꝙ autẽ id, quod fertur recto, & finito, non ferat̃ continue, manifeſtum eſt. reflectitur enim. reflexum aũt recto cõtrarijs mouetur motibus. contrarius enim ſecundum locum eſt is, qui eſt ſurſum, ei, q eſt deorſum: & qui eſt in ante, ei, qui eſt i retro: & qui eſt ad ſiniſtra, ei, q eſt ad dextra. loci enĩ cõtrarietates hæ ſunt. Quis aũt eſt vnus, & cõtinuus motus, prius definitum eſt, ꝙ is, qui eſt vnus, & in vno tẽpore, & in non differenti ſm ſpeciem. Tria enim ſunt, & quod mouetur, vt homo, aut Deus: & qñ, vt tẽpus: & tertium id, in quo. hoc autem eſt aut paſſio, aut forma, aut locus, aut magnitudo. contraria autem differunt ſpecie, & non vnum ſunt. loci autẽ ſunt dictæ differentiæ. Signum autẽ eſt ꝙ motus cõtrarius eſt, qui eſt ab A ad B ei, qui eſt ab ipſo B ad A, quia ſiſtunt, & ceſſare faciũt ſe inuicem, ſi ſimul fiant. Et in circulo ſimiliter. vt qui eſt ab A ad B ei, qui eſt ab A ad C. ſiſtũt enim, ſi cõtinui ſint, & non fiat reflexio, propterea quòd contraria mutuo ſe corrumpunt, & impediunt. ſed non is, qui eſt in latus, ei, qui eſt ſurſum.

Motus localis diuiſio. Idẽ 3 phyſ. t. c. 15.

Reflexã recto contrarijs mouẽt motibus.

Et nos declarabimus modo ꝙ poſſibile eſt vt ſit hic motus, infinitus, vnus, & cõtinuus. eſt enim aut totius translati, aut circulariter. Dicamus igitur ꝙ oẽ eſt translatum, aut circulariter, aut recte, aut motu mixto. ſi igit̃ alter iſtorum nõ fuerit continuus, impoſſibile erit vt cõpoſitus ex ambobus ſit continuus. & manifeſtum eſt ꝙ translatum per lineã rectam finitam non mouẽt cõtinue: reuertitur enim recte: & quod reuertit̃ recte, mouetur duobus motibus contrarijs. motus enim in loco ad ſuperius eſt cõtrarius motui ad inferius: & motus ad anterius eſt contrarius motui ad poſterius: & motus ad ſiniſtrũ eſt contrarius motui ad dextrum. iſti enim ſunt modi contrarietatis in loco. Et iam determinauimus prius quis motus ſit vnus continuus, & diximus ꝙ eſt motus, qui eſt eiuſdẽ rei in vno tẽpore, & in eo, ꝙ non diuerſat̃ ſm formam, ſ. ſm ſpeciem. Illa enim, per quæ complebitur hoc, ſunt tria, motum, ſ. v. g. hõ, aut Deus: & quando, v. g. tempus: & tertium eſt illud, in quo eſt motus, ſ. locus, aut paſſio, aut forma, aut magnitudo. contrarii autẽ differunt ſm formam, & non ſm naturam. At illi aũt modi, quos diximus, differunt ſm locũ. Et ſignum ꝙ motus de A ad B eſt contrarius motui ex B ad A, eſt, quia contradicũt ſibi.

Ad motum vnum requiritur.

ſibi, & reſiſtunt, quando fuerint inſimul. Et ſimiliter eſt etiam, cum fuerit in circulo. v. g. de motu ab A verſus B, & de B verſus A. qm̃ reſiſtunt, & contradicunt ſibi. ſi igit̃ fuerint continui, non habebunt reuerſionem, neq; reflexionem, qm̃ contraria ſunt ſe corrumpentia, & ſibi reſiſtentia. & motus ad latus non reſiſtit motui ad ſuperius.

Demonſtratio, ꝙ in linea recta motus ex oppoſitis locis ſunt contrarij.

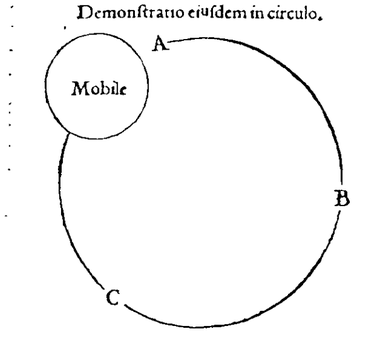

64

Cum declarauit ꝙ impoſſibile eſt vt trãſmutatio in qualitate, aut quantitate, aut in ſubſtãtia ſit motus cõtinuus in infinitũ, vult in hoc capitulo declarare ꝙ hoc etiam impoſſibile eſt, vt ſit, niſi ſ motu circulari tm̃ ad vnam partem, non in recto, neq; in eo, qui reuertit̃ ſup vnam lineam rectam, aut circularẽ, & dixit Et nos declarabimus, &c. & intendit per totum translatum, motum, in quo illud, quod mouet̃, occupat totum locum. Deinde dixit Dicamus igitur ꝙ omne trãslatum, &c. & iſta propoſitio eſt manifeſta per ſe, ſed de motu mixto ex duobus motibus intelliguntur duo, ꝙ ambo ſint actu æqualiter, ſ. aut ꝙ alter motus ſit victus, & alter vincens ſit medius inter duos motus, ſicut motus, qui eſt per lineam curuam. Et hoc videtur magis intendere in hoc loco. & primã intentionẽ intẽdebat in primo de cœlo, & mundo. & poſſunt intelligi ambæ. Deinde dixit ſi igitur alter, &c. & hoc eſt manifeſtum per ſe in motu cõpoſito ex duobus motibus, ver. g. ꝙ ſi fuerit impoſſibile vt motus rectus ſit infinitus, impoſſibile erit vt curuus, aut gyratiuus ſit infinitus. Si aũt intelexerimus per cõpoſitum ſecundam intẽtionem, tunc difficile cõprehenderetur in iſta demonſtratione. Qñ, ſi vincens eſt ille, in quo impoſſibile eſt vt ſit infinitus, manifeſtũ eſt vt iſte modus ſ. iorum impoſſibile eſt vt ſit infinitus. Si aũt vincens eſt ille, in quo eſt poſſibile eſſe priuationẽ finitatis, exiſtimatur ꝙ non apparet in eo hoc, quod dixit Ariſt. ſ. ꝙ, ſi alter fuerit impoſſibile vt ſit infinitus, impoſſibile erit hoc in cõpoſito, ſimplices enim motus, in quibus impoſſibile eſt hoc, ſunt in hac mixtione in potentia, in mixtione aũt ſm primam intentionẽ ſunt in actu. & tũ difficile põt adaptari ſua vocabula huic mõ mixtionis, niſi cõiungatur et aliud fundamentũ: & eſt, ꝙ oẽ, quod eſt in potentia aliquid, neceſſario exibit in actũ. & ſi non, tunc natura ageret ocioſe. Tunc igitur verificabitur nobis, ꝙ impoſſibile eſt vt motus mixtus ex recto, & circulari ſit infinitus, & ſi poſuerimus ꝙ circularis eſt vincens. qm̃ erit finitus in potentia, inquantum habet in ſe de potẽtia motus recti. & propter latentiã iſtius intentionis diximus ꝙ prima expõ eſt manifeſtior. Et, cum declaratũ fuit in Sexto ꝙ impoſſibile eſt vt motꝰ rectus ſit infinitus, & põt aliquis dicere, qm̃ forte infinitas eſt poſſibilis in eo ſm reflexionem moti in eodẽ ſpatio finito vicibus infinitis, dixit & manifeſtiũ eſt ꝙ trãſlatio p lineam rectã, &c. t. & manifeſtũ eſt ꝙ translatũ ſuper lineam rectam finitam eundo, & reuertendo, non mouetur vno motu, ſed duobus motibus contrarijs. D. declarauit quõ ſunt cõtrarij, & dixit motus enim in loco ad ſuperius, &c. t. & neceſſe eſt vt duo motus, qbus mouetur vnũ motum in eodem ſpatio ſm reuerſionem, ſint cõtrarij. qm̃, ſi alter motus tuerit ad ſuperius, reliquus erit oppoſitus ei, qm̃ ad inferius: &, ſi ad inferius, reliquus erit ad ſuperius: &, ſi ad anterius, reliquus erit ad poſterius: &, ſi ad dextrum, reliquus erit ad ſiniſtrũ, aut ecõuerſo. Et hoc ſunt neceſſarium, qm̃ dimenſiones corporum ſunt tres, longitudo, latitudo, & profunditas. Extrema lõgitudinis dr̃ ſuperius, & inferius, latitudinis dextrum, & ſiniſtrum, & profunditatis anterius, & poſterius. Et debes ſcire ꝙ iſtæ partes ſunt diſtinctæ in natura in homine, & ſimiliter in mundo: ſed in homine ſunt manifeſtæ per ſe, in mundo aũt per demonſtrationem. Et, quia manifeſtum eſt ꝙ iſti ſunt modi cõtrarietatis in loco, dixit iſti enim ſunt modi contrarietatis in loco. Et, cum concluſit ꝙ iſti duo motus ſunt oppoſiti, incœpit declarare ꝙ duo motus oppoſiti non ſunt vnus, ad cõcludendum ꝙ duo motus, qui ſunt hmõi, ſ. ſm reuerſionem, nõ ſunt vnus, & dixit Et iam determinauimus prius. t. motus, q eſt vnus moti, & in vno tẽpore, & in eadẽ ſpecie, t. nõ diuerſa duabus differentijs oppoſitis. Deinde declarauit hæc tria, & dixit Illa enim, per quæ cõplentur hæc, ſunt tria, &c. & intendit ꝙ locus eſt genus, in quod eſt motus translationis, & paſſio eſt genus, in quam eſt motus alterationis, & forma eſt natura, in quam eſt motus generationis, & corruptionis, & magnitudo eſt genus, in quod eſt motus augmenti, & diminutionis. Et intendit per Deũ ali quod corpus cœleſte: ſicut erat tunc tamoſum. Et, cũ poſuit ꝙ vnus motus eſt ille, qui non diuerſat̃ neq; ſm rem motam, neq; ſm tẽpus, neq; ſm formam, ſ. ſpeciẽ, dixit cõtrarij vero differunt ſm formam, &c. t. et, cum declaratũ ſit ꝙ motus reflexi ſunt contrarij: & motus contrarij differunt ſm formam, & naturã: & vnus motus nõ differt à ſe ſm formam, ſequitur ex hoc in ſecunda figura ꝙ duo motus reflexi nõ ſunt vnus. Et, cum poſſint ꝙ motus reflexi nõ ſunt unus, propter hoc, qa ſunt cõtrarij, notificauit in quo genere differunt ſm formã, & dixit illi aũt modi, quos diximus, &c. t. & illi motus reflexi, quos diximus, qui ſunt aliqui trium modorũ, quos diximus, differunt ſm formam oppoſitam in loco, ſ. ſuperius & inferius, aut dextrum et ſiniſtrum, aut ante & retro. Et quia vna propoſitionum, quas poſuit in hoc ſermone, eſt ꝙ motus, qui ſunt à punctis oppoſitis, ſunt contrarij, & hoc eſt manifeſtum in motibus, q ſunt ſuper dimenſiones rectas, et latet in eis, qui ſunt in ſuperficiebus circulares. in circularibus enim exiſtimatur ꝙ motus in eis non inueniuntur in partibus oppoſitis ex ſpãdicis, ſ. dextrum, & ſiniſtrũ, &c. incœpit declarare hanc propoſitionem, & notificare ei qõ inueniẽt cõtrarietas in eo, et dixit Et ſignũ eius, ꝙ motus, &c. t. & ſignũ eius, ꝙ motus, qui ſunt ex locis oppoſitis, ſunt contrarij, ſiue fuerint in ſpatijs rectis, aut rotundis, eſt, quia reſiſtunt ſibi. ſ. qm̃ impoſſibile eſt vt vnum motũ moueatur ſm ea ſimul. Verbi gratia ponatur magnitudo recta, A B linea, et vnum motũ mouet̃ ſuper eam in duobꝰ ex B ad A, quãdoq; ex A ad B, dico ꝙ iſti duo motus ſunt oppoſiti: quia reſiſtunt ſibi. & impoſſibile

Cur ſex ſunt diuꝫ loci.

Decimit.

Sex ſingularitates inueniuntur in ſuperficie ſphæræ, & in mundi ſuperficie. Ideſt ſex differentiæ loci. Ideſt ſex cardines ſphæræ. & ſex differentiæ. 2 de phyſ. t. 62.

Oẽ qđ eſt in ſuperficie alterius. t. recto vel circulari in actu.

Obiectio.

Primo cœlt. t.c.24.

Solutio.

Quomodo i circulo sit cõtrarietas. vt de plecta solutione istius difficultatis 1.1.cœ.c.32. Vide et ibidē.c60.87.

est vt idem motum moueatur in his duobus motibus insimul. & similiter est, si posuerimus lineam A B esse arcum circuli, siue semicirculum, siue maiorē, siue minorem. Sed quæritur hic, & dicitur, quō motus ex A ad B, & ex B ad A sunt contrarij, quando fuerint in dimēsione circulari, & ipse iam declarauit in Cœlo, & mundo ꝙ motus circularis non est cōtrarius motui circulari. qm̄, si cōtrarietas esset in circularibus motibus, cōtingeret vt corpora mota circulariter motibus oppositis essent cōtraria, sicut corpora simplicia, quę mouentur motibus rectis contrarijs, s. aqua, & ignis. Et, cum ita sit, contrarietas igitur, in qua communicatur hoc corpus circulare, & rectum, debet intelligi sic, scilicet duo motus, quibus impossibile est aliquod corpus moueri insimul, non duo motus, in quibus est necesse vt motum fm alterum sit contrariū moto fm reliquū. fm hoc igitur debet intelligi contrarietas in hoc loco. Et, cum declarauit ꝙ isti motus sunt contrarij hoc modo, s. quia resistūt sibi in vno corpore, & corrumpunt se adinuicem, & declarauit ex hoc impossibile esse vt motus compositus ex eis sit continuus, dixit si igitur fuerint continui, &c.t. si igitur posuerimus ꝙ isti duo motus sint cōtinui, sequitur vt neq; habeant reflexionem, neq; reuertantur. quontā contraria sunt directio, & reuersio: & cōtraria destruunt se adinuicem: & illa, quæ sunt talia, non cōtinuantur. D.d. & motus ad latus, &c.t., & motus contrarij sunt illi, qui sunt in eadem oppositione: illi aūt, qui non sunt in eadē oppositione, non sunt contrarij: sicut motus ex dextro ad sinistrum cum moto ab inferiori ad superius. Et hoc, quod dixit, est manifestum per se. & isti non sunt contrarij: qm̄ non est impossibile vt idem motum moueat istis motibus, s. vt moueatur ad suprius, & ad dextrum insimul, s. ꝙ ex istis sit motus compositus, & ex motibus contrarijs non componitur vnus motus.

Maxime autem manifestum est ꝙ impossibile est eum motū esse continuū, qui super recta fit. quia reflexum necessarium est stare, non solum super recta, sed etiam si secundum circulum feratur. nō enim idem est circulo ferri, & circulū. est enim aliquādo quidem vt id continuet, quod mouetur, aliquando autē vt in idem profectum, vnde moueri cœpit, reflectatur iterum. Quod aūt necesse est stare, fides est nō solum in sensu, sed et in ratione. Principium aūt hoc est. tribus enim existētibus principio, medio, & fine, mediū ad vtrūq; ambo est, et numero quidem vnū, ratione vero duo. Amplius autē aliud est eē potentia, & esse actu. Quare rectæ quodlibet signum eorū, quę inter extrema sunt, potentia quidem est medium, actu autem non est, nisi diuiserit hanc, & superstans iterū cœperit moueri. sic autem medium ipsum principium fit, & finis principium quidem posterioris, finis autem prioris. Dico autem, vt si A, quod fertur, stet in B, & iterum feratur in C. cum autem continue feratur, neq; adesse, neq; abesse potest A in B signo, sed solum esse in ipso nunc, in tempore autem nullo, nisi cuius ipsum nunc diuisio est, in toto. Si autem affuisse ponat aliquis, & abfuisse, semp stabit A, quod fertur. impossibile enim est simul & affuisse A in B, & abfuisse. in alio ergo, & alio signo temporis. tēpus igitur erit, quod in medio est. quare quiescet A in B. similiter autem & in alijs signis. eadem enim ratio est & in omnibus. Cum autem vtatur ipsum A, quod fertur, ipso B medio, & fine, & principio, necesse est stare, ꝓpterea ꝙ duo facit similiter, atque si cogitauerit. sed ab A quidem signo abfuit, principio, in C autem affuit, cum finierit, & steterit.

Et hoc apparet magis, scilicet ꝙ impossibile est vt motus per lineam rectam sit continuus, ex hoc, s. ꝙ illud, quod reflectitur, necesse est quod quiescat, non solummodo illud, quod mouetur secundū lineam rectam, sed etiam illud, quod moueť p circulum. nō enim est eadem intentio aliquid moueri circulariter, & aliquid moueri per circulū. forte enim mouetur eundo super ipsum, & forte, cum peruenerit ad illum locum, à quo incœpit moueri, reuertet. & homo certus est, quoniā talis motus necesse est vt quiescat non sensu tantū, sed ratione. Et hoc est principiū illius. quoniam hic sunt tria, principium, & medium, & postremum, mediū apud vtrūq; extremorum est vtrunq;, & est in numero vnum, et in respectu duo. Et etiā illud, quod est in potentia, est aliud ab eo, qđ est in actu. Et ideo quodcūq; punctū imaginaueris inter duo extrema, est medium in potentia, & non est in actu, nisi quando diuiserit illam, & quando cessauerit quiescens apud illum punctum, deinde incœperit moueri, tunc igitur medius punctus erit principiū, & finis, principium postremi, & finis primi. Verbi gratia ꝙ A moueatur, & quiescat apud B, deinde moueatur ad C. cum autem mouetur fm continuationem, impossibile erit vt A sit in B. aut seperatur ab ipso, sed erit in eo tātum in instanti, non in tempore oīno, & instans non diuidit totum, s. lineam. Si igitur aliquis posuerit ꝙ, cum A transfertur, erit in B, & seperabitur ab eo, tunc erit quiescens. impossibile enim est vt A sit insimul in B, & seperatur ab eo. ergo hoc erit in duobus punctis diuersis temporibus. ex quo sequitur vt A quiescat in pūcto B. & similiter in alijs punctis. quoniam ratio est eadem in omnibus. Quando autem A motum vtitur B, quod mediū est, pro principio, & fine, necesse est vt quiescat, quia ponit ipsum duo. sed, quia incœpit à puncto A, seperatur à principio, & sic in puncto C, cum completur suus motus, quiescat.

Demonstratio

Demonstratio, ꝙ medium sit principium, et finis actu.

A B C

Linea, siue magnitudo.

65 Quia declaratio p̄dicta sup hoc, ꝙ illud, quod mouetur, & post reflectit sup lineam rectā, non est motus cōtinuus, est declaratio vltis oībus quatuor trāsmutationibus, incœpit declarare hoc de moto in loco. et, qa declaratio propria est magis pfecta, & magis manifesta, dixit Et hoc apparet magis, &c.t. & apparet magis ꝙ impoſe est vt motus cōtinuus æternus sit sup lineā rectā, fm reflexionē, & reuersionē, ex hoc, s. qm̄ oē, quod reflectit necesse est vt qescat inter duos motus, s. vt habeat quatuor dispōnes, duos motus, & duas quietes. Et, qa hoc non solūmodo declarat in moto sup dimensione rectam, sed in moto sup circulū, dixit non solummō illud, quod moueť sup lineā rectā, &c.t. & hoc, qđ diximus, non tm̄ declarabit in eo, quod moueť sup lineam rectā, sed in eo, quod moueť super circulū. Et, qa illud, quod moueť super circulū, moueť duobus modis, qm̄, aut pficit circulū, aut moueť i eo super arcum, deide reuertit sup illum eundē arcum ad contrariā partē, & alter istoꝝ modoꝝ est posis, & reliquꝰ impoſis, s. reuerti sup eundem arcū, distinxit istos duos modos, & dixit non est. n. eadem intentio, &c.t. imo ista intentio declarabit in eo, quod moueť sup circulum, qm̄ moueбit super illū motu circulari, s. ire, & reuerti. nō. n. est eadē intentio, aliqd moueri circulariter, & aliqd moueri per circulū. t. & diximus motus circularis, t. attributus circulo. qm̄ non est eadē intentio aliqd moueri motu attributo circulo, fm ꝙ est sup circulum tm̄, et aliqd moueri sup totū circulū. Et dixit hoc. qm̄ illud, quod mouet super circulū vno motu, et ad vnā partē, dicitur moueri circulariter in rei veritate: illud aūt, quod mouet in eundo, & redeundo sup circulū, mouet motu attributo circulo. & hoc intendebat cū dixit circulr. motum igit sup circulum vno mō dr̄ moueri circulariter: & motū super circulū eundo, & reuertēdo non dr̄ moueri circulr, sed per circulū. D.d. forte. n. mouet, etc.t. forte. n. aliqd moueť, & est delatū super circulum, & dr̄ moueri in eo circulariter: & forte, qm̄ peruenerit ad locū, ex quo incœpit moueri, reflectit, & tunc dr̄ moueri per circulū. Et, cum exposuit intentionē, quā intēdebat, & distinxit illa, in qbus manifestabit hoc, incœpit declarare, & dixit Et hō erit certus, &c.t. & hō erit certus, ꝙ illud, quod mouet eundo, & reuertendo, habet duas quietes sensu, & rōne. Et dixit hoc. qm̄ apparet sensui, ꝙ oia mota, eundo, & reuertēdo, hñt duas quietes. & hoc manifestū est in eis, q̄ mouent motu voluntario, s. animalibus, & in eis, q̄ mouētur naturalr istis duobus motibus, vt pulsus. Medict. n. fingit cōprehendere sensu duas qetes, s. in fine systoles, & diastoles. Et quæret aliquis, si sit manifestū sensui ꝙ oē motū, quod reflectit, qescit, tūc vtī sermone in declaratione eius est superfluū. Dicamus igit ad hoc, ꝙ hoc, quod apparet sensui est testimonium illi, quod apparet rōni: sed illud, quod apparet sensui, non sufficit in hoc, ꝙ oē tale motū quiescit, cū nō sit remotū ꝙ plura talia mota sint, quorū qties non cōprehendit sensu, & sic esset pone existimare ipsa non qescere. Cum igit eā fuerit data in hoc, s. causa faciens qetem, tunc declarabit ꝙ oē tale motum quiescit nectio. Et possumus dicere ꝙ sensus sufficit in hoc, s. in esse, & pcipue hoc, quod apparet ꝙ duo mota æqualis velocitatis, qm̄ alterum moueť reflectendo, & alterū recte, apparet sensui ꝙ rectum incedit velocius, vt post dicet Arist.[a] Et fm hoc ratio data hic erat causa in hoc esse tm̄. & sic scientia huius erit magis certa. [b] qm̄ scire aliqd esse cum sua causa erit certius scientia, quæ est in sensu tm̄. Et, cū dixit ꝙ hoc non tm̄ appa-

Declaratio ꝓpria ē magis pfecta, et magis manifesta.

Nō ē eadem intētio aliqd moueri circulariter, & moueri p circulum.

Apparet sensui ꝙ oia mota eundo, & redeūdo hñt duas qetes.

An vtī fmorē declaratio sit, qđ est sensui manifestū, sit sup.com. solo prima.

Secunda, a hoc pa. qđ sit demonstratio cāe [illegible] de pro [illegible]. Cœ. [illegible] Scire alicuī [illegible] ē p [illegible] qđ sci [illegible] mai sen-

ret sensu, sed rōne, i. demōstratione, scœpit, et dixit Et hoc est principiū illius, &c.t. & qa i his duobus motibus, s. recto, & reflexo sunt tria, s. principiū, & medium, et est illud, quod est inter duos motus: [c] & istud medium est vnum numero, et duo ratione: necesse est vt iste motus sint duo. [d] motus. n. continuus nō habet medū, quod sit vnū numero, s. in actu, sed potentia. D. induxit alā declarationē, & dixit Et est etiam illud, quod est in potentia, &c.t. & oē motū sup lineā rectam, fm ꝙ moueť super ipsam motu finito, nectio deiscribit in ea duo puncta i actu, s. punctū, ex quo moueť, & punctū, ad quod moueť: & nullū punctum describit in actu iter hæc duo puncta, nisi qesceret in medio. & hoc intendebat, cum dixit & nō est in actu, &c.t. & motū non describit punctum in actu inter duo puncta, inter ꝙ moueť, nisi diuiserit magnitudinē, super quā moueť, & qeuerit in medio. Si igr reuertať in motu ad cōtrariā partē, à qua mouebať, tunc pūctus medius, quem describit in actu, erit prim[us] motus, & finis. erit. n. finis primi motus, et principium secundi motus. Et hoc intēdebat, cum dixit & non est in actu, &c.t. & incœpit moueri, s. ad contrariā partē et, ad quā mouebat. D.d. tūc igr medius pūctus erit principiū, & finis. t. tunc igit punctus medius, quē describit in actu, erit principiū, & finis. et siue motum qeuerit in puncto medio, deinde reuertum est ad motū ad contrariū illius partis, aut qeuerit in fine spatij, deinde reuertum est ad contrariū illius partis, describit igitur punctum in actu, quod est prin[m], & finis insimul, s. principiū postremi motus, & finis primi. Et, cum dixit hoc dedit exemplū, & dixit V.g. &c.t. V.g. i ponere ꝙ A moueat ex C ad B, & qeiet i B. s. ꝙ facit B esse punctū in actu, deinde reuertum est. & moueť ex B ad C, tunc igit B erit finis primi motus, & principii secundi. D.d. cū aūt moueť fm continuationē, &c.t. & illud, quod moueť continue, impoſe est vt supponat aliquē, & vt seperet ab eo. qm̄ tale est super magnitudinē in tpe. qm̄ diuidit magnitudinem in actu. & ideo qescit nectio inter duos motus, & non in instanti. & illud, quod est cōtinui motus, est sup magnitudinē in instanti, nō in tpe oīno. D.d. et instans nō diuidit. t. et motū, cū fuerit in instanti, non diuidit magnitudinē in actu. D.d. Si igitur aliquis posuerit, &c.t. si igitur aliquis posuerit ꝙ aliquod motū fuerit super aliquid in actu, deinde seperet ab eo, tūc cōtinget nectio vt quiescat in illo. Deinde dedit rationem super hoc, quod est conuersum positu, & dixit impoſe est. n. vt A sit insimul in B, et seperatū ab eo. t. et hoc fuit ita. qm̄ impoſe est vt motum sit in extremo magnitudinis, deinde seperet ab eo ad contrariū illius partis, ad quā mouebať in vno instanti. v.g. ꝙ A fuit ex B ad C, et fuit sup C, deinde moueť ab eo ad B in vno instanti. D.d. ergo hoc erit in duobus pūctis diuersis. t. &, cū fuerit impoſe vt aliqđ motū sit sup extremū alicuius magnitudinis, & reflectať ab eo in eodē instanti, tunc instans, in quo fuerit sup illud extremū, est aliud ab eo, in quo seperať. D.d. ex quo sequit vt A qescat sup punctū B. t. & cū instans, in quo motū est sup extremū magnitudinis, est aliud ab instanti, in quo seperať ab eo, & est declaratū ꝙ inter qlibet duo instāntia est tēpus, necesse est vt motū qescat super extremū magnitudinis, qm̄ in quolibet tpe aut corpus moueť, aut qescit. D.d. & sīr est in alijs pūctis, &c.t. & sīr est de alijs punctis acceptis in tpe, s. instantibus: qm̄ ratio est eadē in eis. Et intēdit, vt mihi vī, in hoc ꝙ inter qrāliber duo cor[a] est tēpus, declaratum est. n. ꝙ instās non sequit instās. & pōt intelligi sic, & sīr de alijs punctis imaginatis sup lineā, qm̄, cum motum describit vnum cor[a] in actu, tunc qescit necessario. Et ideo posuerimus ꝙ ille punctus est in extremo [illegible] in medio. Et ideo dixit post Qm̄ aūt A motum vtit me-

[a] Medū primi motus est vnū numero, et duo ratione.

[d] Motus continuus non habet medium in actu.

dio, &c.t. et, cum imaginauerimus ꝙ motū vtiſ aliquo puncto medio magnitudinis pro fine primi motus, & principio ſecundi motus, ſequit̄ nēcio vt quieſcat: ſicut eſt diſpoſitio in pūcto, qui eſt i extremo magnitudinis. ratio. n. in oibus punctis eſt eadem. D.d. ga ponit ipſum duo, &c. t. qm̄ motū, cum fuerit reflexū ſuper duo oppoſita, tūc faciet finem primi motus, & principiū ſecundi motus. & impoſſe eſt vt duo in actu ſint i vno inſtanti. inſtans. n. eſt in potentia, nedum vt oppoſita ſint in eo. D.d. ſed, quia incēpit ex pūcto A, &c. t. & neceſſe eſt vt qeſcat, qm̄, cū incēperit moueri, incipit à puncto in actu, &, cū finitur, deſcripſit punctū in actu, ergo ſequitur vt quieſcat, quēadmodū non incēpit ex puncto, niſi illud, quod erat quieſcens, anteq̄ incīperet.

Quapropter & ad dubitationē hoc eſt dicendum. habet. n. dubitationem hanc. Si. n. ſit ipſa E ipſi F æqualis, & A feratur cōtinue ab extremo ad C, ſimul autē ſit A in B ſigno, & D feratur ab F extremo ipſius ad G regulariter, & velocitate eadem ipſi A, ipſum D añ veniet ad ipſum G, quàm ipſum A ad C. prius. n. ſe mouens, & diſcedens prius venire neceſſe eſt. Non ergo ſimul affuit A in B, & abfuit ab eodem. quapropter & poſterius fit. ſi enim ſimul, nō poſterius erit, ſed neceſſe erit ſtare. Non ergo ponendū eſt, cū A affuit in B, ipſum D inoueri ſil'ab F extremo. ſi. n. affuerit A in B, erit & abfuiſſe, et non ſimul, ſed erat in ſectione temporis, & non in tēpore. Hic igitur eſt impoſſibile ſic dicere in continuo, ſed in eo, quod reflectitur, neceſſe eſt ſic dicere. Si. n. G feratur ad ipſum D, & iterum reflectens deorſum feratur, extremo D ſine, & principio vtiq̄ vno ſigno, vt duobus. quapropter ſtet neceſſe eſt, & nō ſimul affuit i ipſo D, & abijt ab ipſo D. ibi. n. ſimul eſſet, & non eſſet in eodem nunc.

Et tiō oportet nos rōcinari p hoc ī diſſoſone qōnis. eſt. n. locus dubitatiōis. Qm̄, ſi ſpatiū H eſt æquale ſpatio Z, & A moueť cōtinue de extremitate H ad B, ad H reuertēdo, & inſil' fuit in puncto B, & C moueť de extremitate Z æqual'r, & in eadē velocitate, tūc C icedit citius ad G, q̄ A ad H. illud. n. quod inceditur in ꝓcellu, neceſſe eſt vt icedat citius. A igitur nō fuit in B, & ſepabit̄ ab eo ſimul & ſil'r fuit diuerſum. qm̄, ſi eſſet inſil', non diuerſaret, ſed neceſſe eſt vt qeſcat. Ergo non oportet ponere ꝙ, cū A fuit i B, mouebat A ab extremo B. qm̄, ſi A fuit in B, & ſepatum eſt ab eo, & hoc impoſſe eſt eſſe inſil', qm̄ poſitum eſt ꝙ hoc fuit in dria tpis, nō in tēpore. Manifeſtū eſt igit̄, ꝙ ī cōtinuo impoſſe eſt vt hoc dicat. in reflexo vero neceſſe eſt vt hoc dicatur, i. quies. qm̄, ſi qm̄ A mouetur, fuerit extremum B, finis, & principium, tunc vno puncto vtetur pro duobus. & ideo neceſſe eſt quieſcere, nō ita, ꝙ ſimul proueniat ad B, & recedat A B. et, ſi non, tunc illic ſimul eſſet, & non eſſet in eodem inſtanti.

Ratio, qua dubitatur ꝙ id, quod continue mouetur, aliquo ſigno quieſcat.

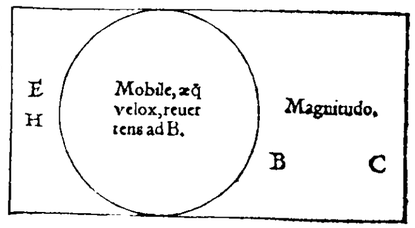

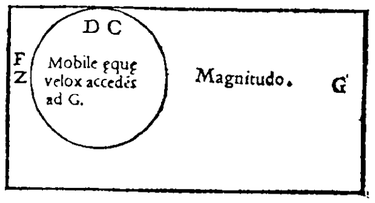

Oſtenſio, ꝙ neceſſe ſit mobile, quod reflectitur, quieſcere illo ſigno, à quo reflectitur.

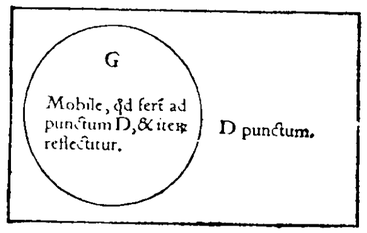

Cū declarauit ꝙ illud, q̄d moueť recte, qm̄ reflectitur neceſſe eſt vt qeſcat, & nō continueť ſuus motus, vult diſſoluere qōnem ex hoc, in q̄ dr̄, quare duo mota æq̄lia in velocitate, qm̄ mouenť inſil' p duo ſpatia æqualia, & incipiūt inſil' moueri, ſed, cū alterꝝ puenit ad mediū ſpatij reflectiť ad extremū, ex quo incœpit moueri, & reliquū directe ꝓcedit ad finē, quare motū, quod non reflectiť, puenit ad finē ſpatij, anteq̄ reflexū perueniat ad locū, in quo incœpit, licet duo ſpatia ſint æqualia. dicendū eſt igit̄ ei, q̄ hoc q̄rit, qm̄ motū reflexū qeſcit. Et hoc intēdebat, cū dixit Et tiō oportet nos rōcinari, &c. D. incœpit dicere qōnem, et dixit eſt. n. I hoc locus dubitationis, &c. t. qm̄, cum poſuerimus A moueri ad B, deinde reflecti ab eo, tūc nō debet C icedere ad G, añq̄ A ad H. &, cū C icedit ad G añq̄ A ad H, cōtinget ꝙ A non extiſtet in B, & fuit ſeparatum inſimul. qm̄, ſi ita eſſet, tunc non diuerſaret motus eius à motu C. ſic igit̄ eſt intelligēdus iſte locus. Et ideo vī mihi ꝙ aliqd eſt diminutum à verbis Ariſt. in lib. qm̄, ſm ꝙ inuenitur in libro non inducitur in forma ſyllogiſmi inducentis ad inconuenies. & ideo ſic debet legi. & in illa eadem velocitate neceſſe eſt vt, puentus C ad G, et A ad H ſit ſimul: ſed nō ſunt ſimul: qm̄ C citius ſcedit ad G, q̄ A ad H.

66 Rōnis abbreuiatio.

ad H. D.d. nō igit̄ opꝫ ponere, &c. i. ſed q̄ ponit motū cōtinuū eē, ponit ꝙ eē A in B, & ſepationē eiꝰ ex B, reuertēdo, eſt in dria tpis idiuiſibili, nō in tpe. qđ eſt impoſſe. ergo ille motor nō eſt cōtinuꝰ. Et hoc intēdebat, cū dixit Manifeſtū eſt igit̄ in cōtinuo ꝙ eſt impoſſe hoc dicere, ſ. motum reflecti. D.d. in reflexo vero, &c. t. ꝙ motus nō ē cōtinuus, & ꝙ qeſcit. D. dedit cām i hoc, et dixit Qm̄, ſi, qm̄ A mouet, fuerit extremū B, finis, & prinm, etc. i. ꝙ, cū punctus fuit in actu, diuiſit tēpus in duo: & ideo fuit tempus inter ea. D.d. &, ſi nō, tūc illic, &c. t. & ſi nō, tunc A eſſet in B in actu, et non eſſet in eodem inſtāti: & inſtans non eſt, niſi in potentia.

At vero quę olim illata fuit ſolutio, nō dicenda eſt. Non. n. contingit dicere ꝙ eſt in D ipſum G in ſectione neq; affuit, neq; abfuit. neceſſe. n. eſt ad finē venire, qui actu eſt, non potētia. quod igit̄ in medio eſt, potentia eſt, hoc aūt actu, et finis quidē à deorſum, principium aūt de ſurſum. Et motum ergo ſil'r. neceſſe eſt ergo ſtare quod reflectiť ſup recta. non igit̄ contingit cōtinuum motū eſſe perpetuum ſup recta. Eodem aūt modo occurrendū eſt & ijs, q̄ interrogāt Zenonis rationem, & volunt ſi ſemp dimidiū trāſire oportet: hæc aūt infinita ſunt: infinita aūt tranſire impoſſe eſt. Aut vt eandē hanc rōnem q̄dam aliter interrogāt, volentes ſimul, cū quid moueť, dimidium prius numerare, cū adeſt, ſm vnūquodq; dimidium. quare, cū pertranſierit totam, infinitum accidit numeraſſe numerum. hoc aūt in confeſſo eſt impoſſibile eſſe.

Zenonis rō

Et non oportet dicere illā ſoſonem in prędicta qōne prius. Qm̄ īpoſſe eſt dicere ꝙ motū erit ſup CH, aut ſup B, in loco dr̄iç temporis, ita, ꝙ non fuit in ipſo, neq; ſeparatum ab eo. illud. n. quod ē in actu, nō in potēcia, neceſſe eſt vt ꝓueniat ad finē. & pūcta, q̄ ſunt in medio, ſunt in potētia, iſta aūt ſunt in actu, & eſt finis ab inferiori, & principium à ſuperiori. Et ſil'r ēt eſt de motibus. Neceſſe eſt igit̄ vt reflexū ſup lineam rectā qeſcat. impoſſe eſt igit̄ vt in linea recta ſit motus cōtinuus ęternus. Et ſm hunc modū debemus opponere ſermoni Zenonis, dicētis qm̄ illud, quod pertrāſit ſpatiū, neceſſe eſt ſemp pertranſire medietates: ſed medietates ſunt infinite: et infinita non pūt pertranſiri: impoſſe eſt ergo illud ſpatiū ptrāſiri. Aut q hoc dicit alio mō, ſicut alij dicūt, ꝙ neceſſe ē, dū hō moueť, vt numeret medietates, vnā poſt alā. Et tūc, cū ptranſit totam medietatē, tunc numerat numeros infinitos. & manifeſtū eſt ꝙ hoc eſt impoſſe.

67 Et cum declaratum ſit hic de motu, qm̄ non fuit in magnitudine, ſuper quam mouetur punctum in actu, niſi cū quieuerit, & tunc non oportet diſſoluere quæſtionem Zenonis in motu per illam diſſolutionem, per quam fuit diſſoluta in Sexto. D.d. Qm̄ impoſſe eſt dicere, &c. i. qm̄ impoſſe eſt dicere ꝙ motus, qm̄ peruenerit ad extremum magnitudinis, q̄ eſt CH, aut B, peruenat ad ipſum in differentia temporis indiuiſibilis, i. in

6 Ph. t. c. 19

Punct. qui ſit inter principiū & finem magnitudinis, ſunt ſpectanda, ſunt magnitudo diuidata in illa potentia, & actu ſunt ſine actu.

inſtāti, ita, ꝙ non fuit in extremo magnitudinis, deinde ſeparatur ab eo. D.d. neceſſe eſt vt perueniat ad finem, &c. i. &, cum motū mouetur ſuper magnitudinē finitam in actu, neceſſe eſt vt perueniat ad extremum magnitudinis, quod eſt punctum in actu, & finis motus. puncta autem, quę ſunt inter principium, & finem magnitudinis, ſunt in potētia: cum magnitudo diuidatur ſm illa potentia, non in actu. pūctus autem, qui eſt finis magnitudinis, eſt in actu, et eſt finis primi motus, & principium ſecundi. v. g. finis motus ab inferiori ad ſuperius, & principia motus à ſuperiori ad inferius. D.d. Et ſimiliter eſt de motibus. t. & hoc neceſſe eſt in omnibus motibus finitis. D.d. Neceſſe eſt igitur vt reflexum, &c. t. manifeſtum eſt igitur, ex dando cauſam in hoc, ꝙ motum deſcribit punctum in actu ſuper magnitudinem, & eſt magnitudinem eſſe finitam in actu, ꝙ neceſſe eſt ipſum quieſcere. In ſermone. n. dedit cauſam, ꝙ cauſa quietis i extremo magnitudinis eſt, quia deſcribit in ea pūctum in actu, hic autem dedit cauſam in hoc, ꝙ deſcribit ſuper ipſum punctum in actu, & eſt magnitudinem rectā eſſe finitam i actu. Et ideo dixit Neceſſe igit̄ eſt vt reflexum, &c. t. manifeſtum eſt igit̄ hoc eſſe neceſſe in oibus ſuis cauſis ꝓpinquis, & remotis. D.d. impoſſe eſt igit̄ vt ſuper lineā rectam ſit motus continuus ęternus. i. qm̄ motus eius, quod moueť ſuper lineā rectā, eſt finitus. qa linea recta eſt finita, & reflexum qeſcit ſter motus: et quod qeſcit in ſuo motu, non moueť continue. Et cū dixit ꝙ non oportet contradicere Zenoni p illam contradictionem p̄dictam in Sexto, cum illa ſit ſm ſermonē, nō ſm rem, reuerſus eſt ad narrandum ꝙ ſm hunc modū diſſoluiť illa qō, & eſt ꝙ, dū motū moueť, non diuidit magnitudinē in actu, ſ. ſup quam moueť. D.d. qm̄ illud, quod ptranſit ſpatiū, neceſſe eſt, &c. i. & qō eſt talis. qm̄ oē, quod pertranſit ſpatiū, neceſſe eſt vt anteq̄ ptranſeat totū ſpatiū pertranſeat medietatē, et neceſſe eſt vt anteq̄ ptranſeat illā medietatē pertranſeat medietatē illius medietatis, et ſic in infinitū. qm̄, cum magnitudo diuidatur in medietates infinitas, neceſſe eſt vt illud, quod ptrāſit totā magnitudinē, anteq̄ ptranſeat illā, pertrāſeat magnitudines infinitas. &, cum ita ſit, continget vt motus ptranſeat in tpe finito magnitudines infinitas. quod eſt impoſſe. D.d. Aut q hoc dicit alio modo. &c. t. aut q īducit qōnem alio modo, dicendo ꝙ q mouetur p aliquod ſpatium, pōt numerare medietatem illius ſpatij ante illud ſpatium, & medietatē illius medietatis ante aliam medietatē, & ſic in infinitum. ex quo contingit ꝙ, ſi aliquis hō pertranſiuerit per aliquod ſpatiū, vt numeret numeros infinitos, quod eſt impoſſe. Et, cū dixit vt numeret medietates, vnā poſt alā, intendit numerare medietates, q̄ conſequunt̄ ſe adinuicem, ſicut numerās numerat vnitates, quæ cōſequunt̄ ſe adinuicem. ſed, quia medietates ſunt infinitę, ſequit̄ numerare numeros infinitos. & iſte modus impoſſibilis eſt alius à prædicto, & eſt manifeſtior, & non pōt cōtradici ſm ſermonem per contradictionē dictam in Sexto. t. hic. n. fuit dictum ꝙ, ſi pertranſit medietates infinitas, neceſſe eſt vt pertranſeat eas in temporibus infinitis. Et, cum potuit hāc quæſtionem, incœpit diſſoluere eam, & dixit.

In primis ergo de motu ſermonibus ſolue bamus, ꝙa tps infinita hēt in ſeipſo. nihil. n. abſurdū eſt, ſi in infinito tpe infinita trāſit aliqs. fuit aūt infinitū & in lōgitudine eſt, & in tpe. Sed hæc ſoſo ad interrogantē qđē ſe habet ſufficienter. interrogabatur enim. ſi in finito tēpore contingit infinita tranſire, aut numerare: ad rem aūt ipſam, ſcilicet veritatē nō

sufficienter. si enim aliquis dimittens magnitudinem, et interrogationem, si in finito tempore contingit infinita trãsire, interroget de ipso tẽpore hæc (habet enim tempus infinitas diuisiones) non amplius sufficiẽs erit hęc solutio, sed verum illud dicendum est, quod quidem diximus in nup̃ dictis sermonibus. Si enim aliquis continuã diuiserit in duo dimidia, hic vno signo, tanq̃ duobus, vtitur. facit enim ipsum & principium, & finẽ. sic aũt facit & qui numerat, & q in dimidia diuidit. Sic aũt diuidente, neque erit continua linea, neq; motus. cõtinuus. n. motus cõtinui est: i cõtinuo aũt insunt qdẽ infinita dimidia, sed nõ actu, sed potẽtia. Si vero faciat actu nõ faciet cõtinuũ, sed stabit. quod quidẽ in numerante dimidia manifestũ est ꝙ accidit. vnũ. n. signũ necesse est ipsi numerare duo. alterius enĩ dimidij principíũ, alterius aũt finis erit, si nõ vnã numeret continuã, sed duo dimidia. Quare dicendũ est ad interrogantẽ, si contingit infinita transire, aut in tpe, aut in lõgitudine, ꝙ est quidẽ sic, est aũt non sic. actu. n. si sint, non cõtingit, potẽtia autẽ cõtingit. q. n. continue mouet ſm accñs, infinita transiuit, simplr aũt non. accidit. n. lineæ infinita dimidia esse. subſtantia autẽ ipsa altera est, & esse.

In. continuo nõ sunt infinita simul ĩ potẽtia, nõ actu.

Dicamus igr̃ ad hoc, qd in p̃teritis sermonibus diſſoluimus hanc qõnem, cũ diximus qm̃ in tpe sunt ptes ĩfinitę. qm̃ nõ est impoſe vt aliqd pertrãseat res infinitas in tpe infinito. et infinitũ eodẽ mõ existit in lõgitudine, et tpe. Sed ista rñsio sufficit in hac qõne. quæstio. n. est, vtrum sit poſe in tpe finito ptransire, & numerare res infinitas: ſm aũt rẽ, & in rei veritate non sufficit. qm̃, si homo diuiserit longitudinẽ, & dimiserit quęrere, vtrũ sit poſe in tpe finito ptranſire res infinitas, dem de quæſtiõt hoc in ipso tpe: nam tẽpus habet dr̃as infinitas: tũc ista rñsio nõ erit sufficiẽs. Sed oportet nos dicere verũ, & est illud, qd prius diximus, s. ꝙ, cũ aliquod diuidẽs diuiserit cõtinuũ in duo media, tunc vtęt hic eodẽ pũcto pro duobus. facit. n. ipsum principiũ, & finẽ. & sĩlr facit q numerat, aut qui diuidit medietates. Cũ igũ fuerit aliqd diuisum hac diuisione, nõ erit continuũ, siue fuerit linea, siue motus. motus. n. continuus est cõtinui: & in continuo certæ sunt medietates infinitę, nõ in actu, sed in potentia. Cũ igitur posuerimus medietates in actu, tũc nõ erit continuũ, sed necesse vt qescat. & hoc sequi manifeste in eo, q numerat medietates. necessario. n. numerat idem punctũ pro duobus. qm̃ erit finis alterius duarum medietatum, & principiũ alterius medietatis, sed non numerat continuũ pro vno, sed ꝑ duabus medietatibus. Et ideo rñdendum est quęrenti vtrũ sit poſe pertransire res infinitas, aut in tẽpore, aut in longitudine, sic, quoniã quodãmodo hoc est poſe, & quodammodo impoſe. in actu quidẽ est impoſe, in potentia vero possibile. qm̃ illud, quod mouetur continue, per accñs pertrãsit res infinitas, simplr vero nõ. accñs. n. est, quod accidit lineæ, vt essent medietates infinitę, ſm aũt suam essentiam non.

Cũ narrauit ꝙ rñsio ꝓdicta in qõne Zenonis nõ sufficit, incipit narrare modũ, ex quo illa rñsio non est sufficiens, & ꝓmo iterauit illã rñsionem, & dixit i sermonibus. n. ꝑteritis. t. illa solutio no sufficit, qm̃ nos diximus illic in rñsione ad sermonẽ dictus ꝙ, si motũ pertrãsit spatiũ, cõtingit ipsum ptranſire spatia ĩfinita in tpe infinito, diximus hoc, s. ꝙ, si pertrãsit spatia infinita, ptransit ea in tpibus infinitis. tẽpus. n. in quo est motus, diuidit in infinitum, sicut diuiditur magnitudo, per quã est motus. Et hoc intẽdebat, cũ dixit diſſoluimus qõnem, &c. Et, cũ dixit contradictionem, qua contradixit illi qõni, demonstrauit diminutionem, quę est in illa contradictione. Qm̃, cũ dictũ fuit in qõne ꝙ, si motũ pertransit spatiũ, sequit vt pertrãseat spatia infinita in tpe finito, non intendit in ea ad dicẽdũ ipsum pertransire spatia infinita, sicut oporteret, sed dictũ fuit rñdendo ꝙ, si ptrãseat spatia infinita, ptransibit illa in tpibus infinitis, non in tpe finito, sicut dictũ fuit in qõne. Et in hoc vr̃ quasi cõcedere poſe esse ptranſire spatia ĩfinita ex hoc, quod dixit, ꝙ ptranſit ea in tpibus ĩfinitis. Sed hoc in se est impoſe, s. ptranſire spatia ĩfinita. sed, si hoc fuerit concessum, rñsio erit vera. Et hoc intẽdebat, cũ dixit qm̃ non est impoſe, &c. t. rñsio autem ꝓdicta illic, s. ꝙ, si ptrãseat spatia ĩfinita, ptranſibit ea in tpibus infinitis, est vera: qm̃ non est impoſe pertransire spatia infinita in tpibus infinitis. D. dixit Sed ista rñsio sufficit, &c. t. sed rñsio ꝓdicta in Sexto est sufficiẽs quãtum ad qõnem. dicens. n. hanc qõnem quærit vtrũ est poſe pertranſire, aut numerare in tpe finito res infinitas. &, cũ dictũ fuit et hoc eẽ impoſe, dixit ꝙ, illud, quod pertransit spatiũ, ptranſit res infinitas in tpe infinito. et ad hoc fuit dictũ, ꝙ illud, quod ptranſit spatiũ, si ptranſit infinita, ptranſit ea in tpibus infinitis. qm̃, si componit spatiũ ex infinitis spatijs, necesse est vt tẽpus, in quo ptransit spatiũ, componat ex tpibus ĩfinitis. Et ideo ista contradictio sufficiens est quãtum ad quęrentẽ: sed ſm rem in se nõ est sufficiẽs. & ideo dixit ſm aũt rem, & in rei veritate non sufficit. Et, cum dixit, qa non est hæc qõ sufficiens, dedit cãm in hoc, & dixit Qm̃, si hõ diuiserit, &c. & intendit per dr̃as, mĩtãta. & intẽdit ꝙ qõ remanet, si quęrẽs dimiserit illud, quod exĩstimauit seq ad motũ, s. ꝙ motũ pertranſit spatia infinita in tpe infinito, & mutauerit qõnem ad tẽpus, quærẽdo ꝙ tẽpus, in quo motũ mouet, componi ex tpibus infinitis, cũ diuiditur p mĩtãta ĩfinita. et motũ mouetur per totum spatiũ in toto illo tpe: ex quo cõtingit vt motũ pertranseat res infinitas: qm̃ ptranſit tẽpus, & spatiũ, quod est impoſe. infinitũ. n. nunq̃ desinit, neq; ptranſit. Si hoc igitũ fecerit quærens, tunc rñsio prima nõ erit sufficiens in diſſolutione ĩstius qõnis. et hoc, quod dixit, manifestum est. qm̃ illic accepit pro poſſ pertrãsire spatia ĩfinita. Et, cũ declarauit ꝙ responsio ꝓdicta non sufficit ſm rem ipsam, dixit Sed oportet nos dicere verũ, etc. i. & respõsio sufficiens in hoc est illud, quod declaratum est, s. ꝙ spatium, super quod mouetur motum est idem in actu, & continuum, & indiuisum. motum enim non diuidit spacium in actu, nisi quando describit in eo aliquod punctum in actu. & si, postq̃ describit aliquod punctum in actu, mouetur, vtetur tunc illo puncto pro principio, & fine: & erit necesse vt quiescat necessario inter duos motus. Motũ igitur secundum cõtinuationem non diuidit magnitudinem in actu: ergo magnitudo est vna. & non sunt illic medietates infinitæ, nisi in potentia: ergo motum non pertranſit medietates infinitas in actu in tempore infinito, & est illud, quod est impoſſibile. pertranſire autem medietates infinitas in potentia in tempore finito in actu non est impoſſibile, sed est necessarium. D. d. & sĩlr̃ facit, qui numerat, &c. idest & qui numerat partes spatij, non numerat eas, nisi diuidendo illud in actu in partes æquales. &, cum hoc fecerit, tunc numeratio erit finita necessario: & tunc diuidetur res in partes finitas numeratas. diuisio enim in partes æquales terminat continuum, & numerat ipsum. diuisio vero, quæ non terminat ipsum, est diuisio, in qua maius semper diuiditur in minus. D. d. Cum igitur fuerit aliquid diuisum hac diuisione, &c. & intendit diuisionem, quæ est in actu. D. d. motus enim continuus est continuus. & causa in hoc est, quoniam continuatio motus est propter continuationem magnitudinis. cum igitur magnitudo diuidatur, necesse erit vt motus diuidatur necessario, & non remaneat continuus: cũ magnitudo, quæ est causa continuationis illius, non remanserit continua. D. d. & in continuo certe, &c. & hoc, quod dixit demonstratum est in principio Sexti, sicut est declaratum in Tertio, ꝙ impoſe est vt in continuo sint partes in actu infinitæ. D. d. Cum igitur posuerimus medietates in actu, &c. t. & cum posuerimus medietates spatij, super quod mouetur motum, esse in actu, tunc motus non remanebit continuus, & vnus, sed necesse erit vt motus quiescat apud quãlibet medietatem. D. d. & hoc sequitur, &c. idest & hoc bene apparet in eo, qui numerat medietates spatij, s. qui diuisit illud in actu. qui enĩ diuidit magnitudinem vnam, & continuam in actu in duas medietates, & medietatem i duas medietates, vtitur vno puncto pro principio, & fine. vnde sequitur vt motus eius non sit continuus. Sed quæritur hic. quoniam, cum motum diuiserit magnitudinem in duas medietates in actu, quiescendo in ea, deinde diuiserit illam medietatem in duas medietates, quiescendo etiam, tunc sequitur etiam, si medietates sunt infinitæ, ꝙ motum nunquam peruenet ad extremum magnitudinis, sed peruenit: ergo magnitudo non diuiditur in magnitudines infinitas. quoniam, si diuiditur, tunc quæstio Zenonis remanet, sicut dicunt quidã nostri loci. Et respondeo, vt mihi videtur, i hoc est, ꝙ motum, anteq̃ diuidat magnitudinem in duas medietates, diuidit illam medietatem in partes æquales in potentia, & sunt æquales sibi. vnde necesse est vt magnitudo consumat per hãc diuisionẽ, vt declaratum est. qm̃, cum diuiserit medietates residuas, diuidet etiam eas per hanc diuisionem æqualem, & sic cõsumetur magnitudo necessario. Diuisio igitur magnitudinis ſm medietates est diuisio p accidens: & diuisio, quæ est ſm medietates, quæ nõ finiuntur, est diuisio, cum qua non contingitur diuisio, quæ facit finitatem, neq; in potentia, neq; in actu, s. diuisio, q est ſm partes æquales. ista. n. diuisio consumit magnitudinem, siue fuerit potentia, siue actu. Cum igitur diuisio, quæ consumit magnitudinẽ, fuerit connecta cũ diuisione, quæ non consumit ipsam, accidet diuisioni, quæ non consumit magnitudinem, vt consumat eã. & ideo accidit deceptio ex mixtione eius, quod est per se, cum eo, quod est p accñs. & hoc manifestum est fatenti veritatẽ. D. d. & ideo rñdendũ est, &c. t. & propter hoc, quod diximus, non oportet rñdere quærenti, vtrum sit poſe vt motum ptranseat de tpe, in quo motus

uetur, aut de magnitudine, per quam mouetur, per medietates infinitas rñsione simplici. sed dicetur ei, quia quodammodo est poſe, & quodammodo impoſe. ſm quidem ꝙ illę medietates sunt existentes in actu, est impoſſibile, ſm autem ꝙ sunt in potẽtia, est possibile, s. vt motum pertranseat res infinitas potentia, non in actu. D. d. qm̃ illud, quod mouetur continue, &c. i. &, quia accidit, vt spatium finitum, vnum in actu, continuum possit diuidi in res infinitas. & ideo accidit moto, pertranseunti illud spatium, pertranſire res infinitas nõ essentialiter, et primo. Et hoc intendebat, cum dixit simpliciter vero non. Deinde d. accidens enim accidit lineæ. idest &, quando motum pertranſit lineam, non ptranſit medietates infinitas, quia diuisio lineæ in medietates infinitas est ei per accidens. Et hoc intendit, cũ dixit est. n. per accidens. s. ꝙ hoc non est ei, ſm ꝙ est vna, non discreta: sed, si fuerit, erit, secundum quod est multa. quoniam definitio, & essentia eius, secundum quòd est linea, quærit finitatem. Et innuit hoc, quod dictum est in definitione lineæ, scilicet linea est, cuius vltima sunt duo puncta.

Manifestum aũt est & ꝙ, nisi aliquis faciat tpis signum (quod prius, & posterius diuidit) semper posterioris ad ipsam rem erit simul idem ens, & non ens, &, qñ factum erit, nõ erit. signum igitur vtrisq̃ cõe est, & prioris, & posterioris, & idem, & vnũ numero, ratione autem non idem. huius. n. finis est, alterius autem principium: ad ipsam autem rem semper posteriorís passionis est. Sit. n. tempus, in quo A C B, res in quo D. hæc in A quidem tempore alba, in B vero non alba: in C ergo alba, & non alba, in quolibet enĩ ipsius A verum est dicere albam, si toto hoc tẽpore erat alba. & in B non albam: C autem in vtrisq̃. nõ ergo dandum est in toto, sed prẽter vltimum nunc, in quo C: hoc autem tam posterius. &, si fiebat non albũ, & si corrumpebatur album in toto A, factum est, aut corruptum in C. quare album, aut non albũ prius in illo verum est dicere, aut, cum est factũ, non erit, &, cum corruptũ est, erit: aut simul albũ, & non albũ, & omnino ens, & non ens eẽ necesse est. Si vero quod fuerit prius nõ ens, necesse est fieri ens, &, cum fit, nõ est, non est possibile in ĩpartibilia tempora diuidi tempus. si enim in A tempore fiebat D album, factum est autẽ simul & in altero ĩpartibili tẽpore, sed cõtiguo, in B, si in A fiebat & non erat, in B vero est, generationem oportet esse quandã mediam. quare et tẽpus erat, in quo fiebat. Nõ. n. eadem ratio erit & ijs, qui non ĩpartibilia dicunt: sed ipsius tẽporis, in quo fiebat, factum est, & est in vltimo signo, cui nullũ est contiguum, aut consequẽter: ĩpartibilia aũt tẽpora consequẽter sunt. Manifestũ aũt ꝙ, si in A toto tempore fiebat, ꝙ non est maius tempus, in quo factũ est, & fiebat, q̃ id, in quo toto totum fiebat.

Et manifestum est ꝙ, si hoc non poſſe

rit punctum in tempore, distinguens prius, & posterius posterioris rei in re, semper tũc idem erit ens, & non ens: &, cum est ens, nõ est ens. punctus. n. qui est ambobus, & continuus priori, et posteriori, est idem in numero, sed in respectu non est idem. est. n. finis illius, & principiũ istius. in passione vero semper est postremæ passionis. Sit igit tps A B, & passio C. & hæc passio sit in toto tpe A album, et in tpe B non album. in tpe igit C erit album, et non albũ. qm in quocũq; loco fuerit acceptum in A, dicet vere q ī eo est albũ, qm in hoc toto tẽpore fuit album. & in B est non albũ: & in C est interim. non ergo oportet concedere q est in instanti insimul, sed in instanti, quod est finis: & est illud, in quo est B, & hoc est postremum. &, si sit album, & corrumpitur album in toto A, tunc illud nõ fit, aut corrumpitur, nisi in B. & ideo igitur, si fuerit album, aut non albũ, tunc primo erit verum dicere hoc in eo. et, si non, quando fit aliquid, non est illud, & quando corrumpit, est illud, à quo transmutatur. aut erit necesse vt insimul sit album, & non albũ, & vlr tale esse, & illud non esse. Si igit illud, qd est nũc, et nõ fuit ante, necesse ẽ vt generet, et quod gnatur, dum gnatur, nõ est illud apud generationem, impossibile est igitur vt tẽpus dividat in tempora indiuisibilia. qm, si fuerit C in tpe A, erit album, deinde isimul erit albũ. est igit albũ in alio tpe indiuisibili, sed est cõsequens, s. in tpe B. et, qa in tpe A non fuit albũ, in B vero fuit albũ, ideo necesse est vt interim sit aliqua generatio. & ideo necesse est vt ẽt sit tempus, in quo fuit generatio. Et ista ratio non cõtingit eis, qui non dicunt partes esse indiuisibiles. in puncto enim, qui est finis, & desitio temporis, ī quo generatur res, in eo efficitur res generata, & ens, ita, q omnino non sit consequens. tẽpora autem indiuisibilia sunt successiua. Manifestum est igit q, qñ aliquid in toto tẽpore A generat, tunc illud tẽpus, in quo generatur, non est, in quo fuit addes toti tẽpori, in quo gnabitur tantũ.

Exemplaris ostensio, qua dubitatur q id, quod generatur, vel corrumpitur, in eodem instanti sit, et non sit.

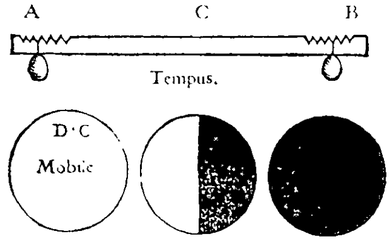

Ostensio, q tempus non dividatur in indiuisibilia.

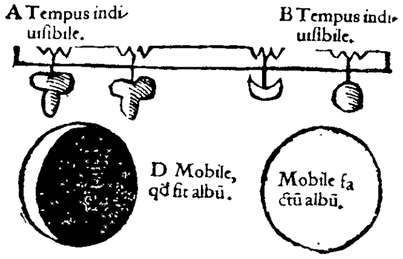

Cum declarauit q differentia inter cõtrarios motus temporis est tempus, vult narrare etiam q dria temporis, quæ distinguit inter motus priores, & posteriores, fm q illud, ad quod est motus, aut econuerso, s. dria tẽporis, sit distinguens inter prius, quod est illud, ex quo est motus, & posterius ex ipsis motib⁹, est aliquod indiuisibile, et q modo est econtrario illi, quod fuit ī motibus contrarijs. qm scientia eius est cõplementum suę intentionis. Et dixit Et manifestum est q, si hõ, &c. t. & manifestum est per se q, si homo non posuerit instãs distinguens inter prius, & posterius temporis ex motibus, & consequentibus motus posteriores, aut inter prius, fm illud, ex quo est mot⁹, & iter motus, ad quos * posterius semper est dignum habere proportionem, & posuerit ipsum tempus indiuisibile, continget et vt aliquid sit ens, & non ens in eodem tempore. et hoc intẽdebat cum dixit etiam q necesse est vt idem sit ens, & non ens. D. d. &, cum est ens, non est ens. t. & contingit huic positioni, &, cum aliquid ponatur esse, non erit ens. D. d. punctus. n. est ambobus, &c. t. & dixi-mus q necesse est vt in tempore accipiamus aliqd tale. quia tale instans, quod est in tempore, est sisẽ pũcto in linea, & est cõe prioris, et posterioris ex rebus, quas diximus, & est indiuisibile in se: etsi sit diuisibile in respectu eius, quod est ante, & in respectu eius, quod est post. est. n. finis eius, quod est ante, & principium eius, quod est post. Et est dignius q attribuatur ei, quod est post, s. posteriori, s. qualitati, quæ fit ex trãsmutatione, ẽ vt attribuatur transmutationi priori. & hoc fuit ita, quoniam principium passionis, quæ fit à trãsmutatione, est aliquod ens, & transmutatio est nõ ens. Et, quia dignius est attribui enti quàm non enti, ideo d. in passione vero, &c. t. & passio dignius est attribui passioni posteriori, quę fit, quàm attribui trãsmutationi priori, scilicet: instãti, quod est principium essentiæ passionis, quæ fit. Et, cum narrauit q, si non fuerit positum q tempus motus est aliud à tempore rei, ī quo perficitur motus per instans, quod distinguit illa, fm q est indiuisibile, sequitur vt aliquid sit ens, & non ens insimul. Deinde dedit exemplum de hoc ad notificandum, qũo prouenit ista consecutio, & dixit Sit igitur tẽpus, &c. ideſt sint igitur tempora, in quorum vtroq; est transmutatio, & in altero est perfectio transmutationis duo tempora A, B, & sit qualitas, quæ est in eo albedo, scilicet C, & sit tempus A, illud, in quo C fuit album, & tempus B, illud, in quo C fuit non albũ, i. trãsmutatum in albedine. in tempore. n. transmutationis verum est dicere q res transmutata non est illud, ad quod transmutatur: qm, si aliquid trãsmutetur in aliquid, necesse est vt non sit illud. Et, cum posuit q in tempore transmutationis non albi in albedinem vere dicitur in toto illo tempore esse non album, & in illo tempore, in quo est album in actu, nec ̃tio dr in eo toto tpe ipsum esse albũ, dixit in tpe igitur C erit album, & non album, &c. ideſt,

69

20

30 * 2. l. posterius.

40

50

60

Cur posterius sit attribuenda.

In tpe transmutationis verũ est dicere q res transmutata nõ est illud, ad quod transmutatur. Ad 5. 16. lib. Phy. cõ.

ideſt, &, cum fuerit positum q dria inter hęc duo tempora est diuisibilis, tunc ista dria erit pars vtriusq; temporis: et, cũ hoc fuerit, necesse erit vt istud tẽpus, quod est dria, sit pars vtriusq; temporis, s. cõe inter illa. t. necesse est vt C sit in B insimul. & sic erit albũ, & non album. Et, cum hoc sit impossibile, oportet ponere q finis motus, & principium perfectionis motus est in re indiuisibili. Et hoc intendebat, cum dixit non igitur oportet concedere, &c. t. non igitur oportet concedere q C est ī tempore communi istis duobus temporibus: quoniam contingit vt in eo sit insimul album, & non album. sed oportet ponere q in instanti indiuisibili, quod distinguit inter duo tempora, peruenit finis motus, & est album, s. C, & principium sui esse album. D. dixit & hoc est postremũ. t. illud, quod fit ex trãsmutatione. finis enim transmutationis est posterior transmutatione: & ipsi rectius est, sicut dixit, attribuere instans. Et, cum narrauit, q tempus motus generati est aliud à tempore suæ essentiæ, & q necesse est vt distinguatur per aliquod indiuisibile, incœpit narrare etiam q necesse est vt tempus generati distinguatur per aliquod indiuisibile à tempore suæ corruptionis, & q, si fuerit diuisibile, continget vt res sit generata, et corrupta insimul. & dixit & si sit album, & corrumpi, &c. ideſt & si aliquid esse album, & ipsum transmutari ab albedine sunt contraria, necesse est vt tẽpus, in quo dicitur ipsum esse album, sit aliud à tempore, in quo dicitur ipsum transmutari ab albedine, ideſt ipsum incipere corrũpi. &, si non, contingeret vt in illa hora, in qua fuit aliquid, nõ sit illud. verbi gratia in hora, in qua fuit album, non sit album: illud enim, quod trãsmutatur de albedine, non est album. & continget etiam, vt eũ corrumpitur, t. quando transmutatur de albedine, sit illud tunc. & sic erit ens in tẽpore suæ corruptionis. Et intendebat per totum hoc notificare q, cum sit hoc impossibile vt tempus generationis rei sit tempus suæ essentię, impossibile est vt illud, quod distinguit inter ea, sit tempus. Deinde dixit Si igitur illud, quod est nũc, & nõ fuit prius, necesse est vt generetur, &c. ideſt cum aliquid fuit modo ens, quod ante non fuit, necesse est vt generetur, antequam sit ens in actu. Deinde dixit et quod generatur, dum generatur, non est illud, quod generatur, ideſt perfecte. & hoc est manifestum. quoniã, si apud generationem esset, tunc generaret illud, quod generatum iam est perfecte. & intendit, quoniam necesse est vt tempus generationis sit aliud à tempore essentiæ illius generati. Et, cum declarauit quid mstãs, in quo incœpit generari, necesse est vt sit aliud ab instanti, in quo est generatum in actu, ita, quòd vtrumq; eorum sit aliquod indiuisibile, dixit impossibile est igitur vt tempus diuidatur, &c. ideſt &, cum tempus generationis sit aliud à tempore essentiæ generati, & differentia inter ea est aliquod diuisibile, impossibile est vt tẽpus componatur ex temporibus indiuisibilibus, scilicet vt tempus generationis sit aliquod idiuisibile: & similiter tempus essentiæ generati: et q duo tempora essent contigua. D. dixit quoniam, si C fuerit in tẽpore, &c. t. quoniam, si C, quod est in loco albi, fiat in tempore A album, & fuerit tẽpus A indiuisibile, deinde fuerit non album in alio tempore indiuisibili, tãgenti tempus A, s. consequenti, & sit tempus B, tũc ipsum esse album, & nõ album est in duobus temporibus indiuisibilibus, quorũ alterum sequitur secundũ. t. tangit ipsum. D. dixit & quia in tpe A nõ fuit album, &c. t. & cum in tpe A indiuisibili nõ fuit album: qm tunc nõ fuit albũ: & in tpe indiuisibili B fuit album, necesse est vt inter hæc duo tempora transmutetur de non albo in album. D. dixit ideo necesse est vt sit tempus, in quo fit generatio. t. &, cum necesse est vt trãsmutetur, & generetur inter duo tẽpora indiuisibilia, s. instans, in quo transmutabile fuit non album, & instãs, in quo fuit album, necesse est vt inter duo tempora indiuisibilia sit tempus, in quo est transmutatio. omnis. n. trãsmutatio inter duo contraria est in tempore, vt declaratũ est. ergo instans non sequitur instans. Et, cum induxit impossibile, quod sequitur ex hac intentione, dicentibus tempus componi ex temporibus indiuisibilibus, t. instantibus, dixit, q istud impossę non sequit non dicentibus hoc, & d. Et ista ratio non cõtingit, &c. t. & istud impossę prædictũ non contingit nobis. qa punctus ipsis indiuisibilis, quẽ nos ponimus esse finẽ gnationis, in eo dicimus aliqd fieri in actu gnatum, &c. t. q ipsum punctũ ponimus esse prim^m essentiæ gnati. ita, q non ponimus ipsum seq punctũ, in quo erat nõ gnatum, ex quo cõtinget nobis vt ex cõsequentibus esset tẽpus. i. qñ, cũ nos posuimus q iter oia duo instãtia est tẽpus, ideo sermo nr conuenit rei. D. d. Manifestũ est igit q, cum res fuerit in toto tpe A, &c. t. & manifestũ est igitur ex eo, quod diximus, q res non plecte est in actu in tẽpore addito tempori suæ generationis, sed existit perfecte in tempore indiuisibili, t. in fine illius temporis.

Quibus igitur aliquis tanq̃ propriis crederet rationibus, hę, & huiusmodi quędã sunt. Logice autem consyderantibus & ex his videbitur alicui idẽ hoc accidere. Omne enim, quod continue mouetur, si à nullo prohibeatur, in quod quidem venit fm lationẽ, in hoc & prius ferebatur. vt, si ad B venit, ferebatur ab B: & nõ, cum prope erat, sed mox vt cœpit moueri. cur. n. magis nunc, quàm prius? similiter autem & in alijs. Quod autem ab A ad C fertur, rursus veniet ad A, continue motum. Cum ergo ab A ad C ferebatur, tũc & ad A fertur. eo, qui à C est, motu. quare simul contrarijs. cõtrarij enim sunt, qui secũdum rectam fiunt. simul autem & ex hoc mutatur, in quo non est. si igitur hoc impossibile est, necesse est stetur in C. non est ergo vnus motus. qui enim statu intercipitur, non est vnus.

Istæ enim sunt ratiocinationes, de quibus homo debet esse certus, qñ sunt conuenientes, et consequentes de suis similibus. Si autem posuerit consyderationem de hoc fm Dialecticam, sequitur hoc idem alijs modis, quos narrauimus. Dicamus igitur q omne motum fm continuationem, nisi aliquid occurrat ei, illud, quod est transmutatum ad ipsum, mouebatur ī primo. v. g. q, si A fuit ad B, ad ipsum fuit finis motus eius in primo: & non solũmodo intẽdit ad ipsum, qñ fuit ppe ipsum, sed intẽdebat illud à principio motus. nõ. n. est illic causa, pp quã sit dignius vt tũc intẽderit in ipsum magis q̃ primo. & sic est de alijs. Et illud, qd trãsfert ex A, si, qñ pueneri in B, reuertat ad A, si mouet fm continuationem, tunc, qñ mouebatur de A ad B, in illo etiam tempore mouebat ad A, motu,

qui est C. secundū igitur hoc mouetur duobus motibus, cōtrarijs ilimul. isti. n. duo motus fm rectitudinem sunt cōtrarij. & cū hoc contingit, vt transferatur ab eo, in quo non est, t. ab eo, in quo nō fuit. et, cū hoc sit impossibile, necessario quiescit tunc. & sic motus non erit vnus motus. in quo enim interponitur quies, non est vnus.

Ratio Prima, qua ostenditur ꝙ motus reflexus non possit esse continuus.

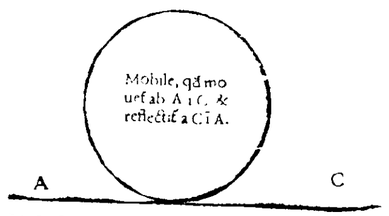

70 Idest, iste igitur demōstrationes sunt illæ, de quibus debet homo habere certitudinem, qñ conueniunt rebus. Et intendit per cōuenientes ipsas esse essentiales, & primas. & innuit p hoc illud, quod dictū est de trāslato reflexo. qa, cū reflectit, describit punctū i actu, &, cū describit punctū in actu, quiescit. ista. n. rōcinatio est ppria trāslato. Tunc ille p Dialecticam sermones vocat, qđ ponunt ex opinatis vtibus, nō propriis. Et manifestum est ꝙ hac rō. matio, qm induxit, est vtilis. tantū latur. n. taper duas propositiones. Quarū vna est, qui transmutatum est in potentia illud, ad quod transmutatur in postremum &, siue fuerit propinquum, siue remotum, necesse est ꝙ in tota transmutatione amittat: partem successiue post aliam illius, à quo transmutatur, et acquirat successiue partem illius, quod transmutatur. ergo illud, ex quo transmutatur, et illud, ad quod transmutatur, sunt opposita necessario: & vtrūq; illorū est in parte transmutati, alia à parte, in qua est reliquū: sed sunt non determinata in se, neque apud nos. & hoc vsle est, & cōe omni transmutato. Et, cum fuerit continuum, ꝙ aliquid est trālmutatum de eodem in eodem motu vno continuo, continget vt illud, ex quo transmutatur, sit illud, id quod transmutatur, ex quo contingit vt illud, quod amittit per transmutationem, illud idem acquirat, quod est impossibile. & ista propositio est cōis, & non propria. Et vlr manifestum est ista rationem esse Logicam. Propositio. n. dicēs ꝙ duo opposita non possunt congregari insimul, est cōis pluribus vtilcia. Et dicens ꝙ illud, ex quo est trālmutatio, & ad quod est transmutatio, sunt opposita, est cōe fm subiectum, & fm prędicatum. subiectum. n. est cōe omni transmutato. Prędicatum autem est de accidentibus oibus entium. Et ideo vt intēdere per sermones Dialecticos duos modos, s. demonstrationes, quæ cōponuntur ex accidentibus cōibus pluribus in vna arte, aut demōstrationes, quarum prædicata sunt propria Dialectices. Rebus. n. Dialecticæ vtimur duobus modis, aut fm usum ex est magis propriū, aut quasi fundamentis posterioribus modo, fm quem aliqua ars vtitur ets, quæ declarata sunt in alia. Et dixit Dicamus igitur, ꝙ oē motum fm cōtinuationem, &c. & intelligendum est hoc de moto naturali et, aut voluntarie, nō de motu violente. & hoc manifestum est in vtroq; moto. Et dixit, nisi aliqd occurrat. qñ, si aliqd occurrerit, quod impediat ipsum ab eo, quod est naturale ei, tūc nō mouebitur continue ad illud, ad quod primo mouebatur. quasi diceret, & cum translatum trāsferatur de primo principio ad illud, ad quod transferī postremo, necesse est vt motus eius ad illud sit continuus: nisi aliquid impediēs occurrat illi. Hoc igitur, quod dixit, nisi aliquid occurrat, non est exceptio ex illo, ꝙ res mouetur ad illud, ad quod peruenit í postremo, sed est exceptio eius ꝙ motus est continuus. illud. n. quod mouetur naturaliter, semper mouetur ad illud, ad quod peruenit in postremo, siue occurratur ei, siue non. D. dixit & nō solummodo intendit ad illud, &c. & dixit hoc, ne aliquis dicat ꝙ illud, quod mouetur fm continuationem ex A ad B, & ex B ad A, reflectendo, non mouetur in primo de B ad A, sed mouetur ad A, quādo peruenit ad B. & ideo dixit, respondendo ꝙ, cum posuerimus ꝙ isti duo motus sunt vnus, tunc motus non erit solum ad postremum finem, qñ et appropinquat, sed à principio, cum nulla sit illic causa cogens, vt motus sit ad illud vltimū, quando et appropinquat magis, ęs quādo est remotū. Deinde dixit & similiter est de alijs. idest de alijs motibus, præter motum localem, s. reflexum. ista enim demonstratio cōis est oibus. Et, cum declarauit ꝙ de primo mouetur illud, quod mouetur ab illo, à quo mouetur ad illud, ad quod mouetur, & reflexum mouetur de eodem in idem, contingit nēcio, si fuerit positum ꝙ motus eius, quod mouetur istis duobus motibus, est vnus, vt moueat duobus motibus contrarijs insimul. Deinde dixit & cum hoc contingit, vt transferatur ab eo, in quo non est. t. & translatum fm naturā non trāsfertur, nisi ab eo, in quo est, ad illud, in quo nō est. Si igitur posuerimus ꝙ aliqd transferī ad illud, à quo trāsfertur, continget vt transferat ab eo, in quo non est. quod est impossē. D. dixit &, cum hoc sit impossē, nēcio qe sciet. i. &, cū istud impossē sequi ex hoc, qđ posuimus, ꝙ transmutatū non quiescit qñ mouetur istis duobus motibus contrarijs, ergo necesse est vt quiescat. ergo motus non erit vnus, & continuus, ois enim motus, in quo interponitur quies, non est vnus, & continuus.

Amplius autem & ex his manifestum est vniuersaliter magis de omni motu. Si. n. oē, quod mouetur, moueatur aliquo dictorum motuū, & quiescat aliqua oppositarū quietum: (nō enim erat alius præter istos:) quod autem non semper mouetur secundum hūc motum, dico autē quicunq; sunt diuersi specie, & non si qua pars est totius, necesse est prius quiescere fm oppositā quietem. quies. n. priuatio motus est. Si igit contrarij quidē motus sunt, qui fm rectam fiunt, sil'autē non cōtingit moueri cōtrarijs motibus, quod ab A ad C ferī, nō vtiq; feret sil' & ab ipso C ad A. Qñ aūt nō simul ferī tur, mouebit autem fm hunc motum, necesse est prius quiescat apud C. hæc enim est opposita quies, ei, qui est à C, motui. Manifestum igitur est ex ijs, quæ dicta sunt, ꝙ non est continuus motus.

Et hoc appet magis in omni motu ex hoc sermone ēt. Qñ, si oē motum non mouetur, nisi aliquo istorum motuum prædictorum, necesse est vt quescat gete oppositā illi motui, quo moueī. nullus. n. est motus hic præter illos. & motum nō mouetur semper isto modo

modō motus, s. motibus diuersis in spē, neq; est etiā aliqua pars totius moti, ergo necesse est vt prius quiescat quiete oppositā motui. quies. n. est priuatio motus. Si igitur motus recti sunt cōtrarij, & est impossibile vt moueatur aliquid duobus motibus cōtrarijs insimul, tūc illud, qđ transfertur de A ad C, impossibile est vt insimul transferatur ex C ad A. &, cū non mouetur istis duobus motibus cōtrarijs insimul, et mouetur hoc motu, necesse est vt quiescat, anteq̄ moueatur ad C. ista enim quies est opposita motui ex C. Et declaratum est igitur ex hoc, quod diximus, ꝙ iste motus non est continuus.

71 Ista est alia declaratio, ppinqua primæ, & fundatur super duas propositiones. Quarū vna est, ꝙ omne motum, quod mouetur vno motu motuū finitorū diuersorum fm speciē, necesse est vt moueatur a quiete oppositā illi motui, i. quiete, quā habet in illo, a quo mouetur, vt declaratū est in Quinto. Secūda autem est, ꝙ oē, quod mouetur duobus motibus oppositis, necesse est vt singulariter moueatur eis, cum sit impossibile moueri insimul. Et ex his duabus propositionibus sequitur ꝙ oē motum duobus motibus oppositis necesse est vt moueatur vtroq; motu post quietē. Itē igitur duæ demōstrationes cōueniunt in propositione, dicente ꝙ impossibile est vt duo motus cōtrarij sint insimul, & differunt in secūda propositione. In prima. n. demonstratione tute acceptū ꝙ, si duo motus oppositi fuerint cōmut, necesse erit vt duo motus oppositi sint insimul, & postea tuit dictū, & cum non sint commut, necesse est vt inter eos sit quies. In hac aūt demonstratiōe tuit dictum ꝙ, cū sit impossibile ut duo motus oppositi sint insimul, necesse est vt vterq; motus sit p se: deinde conunctū tuit huic ꝙ ois motus vnus per se incipit à quiete contraria. Et dixit. Qñ, si oē motū nō mouetur, nisi &c. i. dicam? igitur ꝙ, si oē motū nō mouetur in eodem tpe, nisi altero duorū motuum oppositorum, quibus innatū est moueri, necesse est vt illo, ex quo incēpit moueri, sit geleens qete oppositā motui, vt declaratū est in Quinto. D. incēpit declarare istā confectionē, & dixit, nullus. n. motus est hic præter illos, t. e: hoc est necessarium, qui in illo tempore, in quo est potens moueri altero illorum duorum motuū, non inuenitur moueri alio motu, præter illum vnū motum. D. d. ex motum nō mouetur semper isto modo motus, &c. i. &, cum motū non mouetur eodem tēpore, nisi altero duorum motuū oppositorum, & motum non semper mouetur altero motuū oppositorū diuersorum in specie, neq; istie motus, quo mouetur, est pars totius. i. pars motus totius: necesse est vt motū sit prius quietē. Et hoc, qđ dixit, manifestum est per se. Qñ omnis motus, qui non est pars motus, neq; est pertuus, necesse est vt incipiat post quietem. motus enim non sequitur motum, nisi qñ secundus tuerit pertuus primi, non ex potius ei, aut hoc cōtingit per accidens, sicut illuminatio domus per candelā, quæ sequitur motum candelę. Et, cum potuit has propositiones, incepit cōgregare hoc, & inducere exemplū in hoc, qđ intēdit declarare, & dixit, Si igitur motū recti, &c. i. si igitur motus, qui sunt super vnam lineā rectam ad partes contrarias, sunt contrarij, & est impossibile ꝙ aliquid moueatur duobus motibus contrarijs insimul & non moueatur altero tempore, necesse est vt translatū quiescat inter duos motus. V. g. qñ, si translatum impossibile est, vt moueatur super lineā rectam A C ex A ad C, & ex C ad A simul, & moueatur vtroq; istorum motuum per se, & in tempore proprio, necesse est vt istud translatū quiescat in A, anteq̄ moueatur ab eo ad C, & quiescat in C, anteq̄ moueatur ab eo ad A. quies. n. in A est oppositus motui ex A ad C: et quies i C est oppositus motui ex C ad A. &, quasi D. &, cum impossibile sit vt duo motus oppositi sint insimul: & si non, tunc alter eorum esset perfectio alterius: tunc necesse est vt inter eos sit quies necessario, & non est alter eorū perfectio alterius.

Amplius aūt & hæc ratio magis ppria est ijs, quæ dicta sunt. simul. n. corruptū est non album, et factū est albū. si igitur cōtinua alteratio est ad albū, & ex albo, & nō manet aliquo tpe, simul corruptū est nō album, et factū est non album. trium enim erit idem tempus. Amplius nō si continuū est tēpus, & motus, sed cōsequēter. quomō enim erit vltimū idē cōtrariorū, vt dealbatiōis, & denigratiōis?

Et etiam iste sermo est magis conueniens, q̄ prędictus. & est vt insimul corrūpatur nō album, & hat album. Cū igitur alteratio fuerit continua ad album, & ex albo, & hoc nō durat aliquo tempore, tunc insimul corrumpitur non albū, & fit album. deinde fit nō album. vnū igitur tēpus erit tribus. Et etiā nō sequitur, si tempus est continuum, vt motus sint continui, sed successiui. Et, si non, quomodo erit idem postremum contrariorum duorum, v. g. postremum albedinis. & postremum nigredinis?

72 Cum ista declaratio, quam cōpleuit, est de propositionibus remotioribus à natura eius, de quo conabatur, ꝙ propositiōes, quas mouit dicere in hac demōstratione dixit, Et etiam iste sermo, &c. i. & etiam iste sermo, quē modo volumus dicere, est conuenientior prędicto. D. induxit sermonem, & dixit est ut sermo: mal corrumpatur, &c. idest contingit. hoc, vt ponimus vt motus contrarij sint continui, v. g. ꝙ motus de non albo in album, & de bono in malum albū sint continui, cōtingit, vt in eodem instanti corrūpatur non album, & fiat album, & fit in eodē instanti erit aliquid ens, & nō ens. Et, quia super illud impossibile est fortificatus in præcedenti hac demonstratione, induxit impossibile maius, propter quod iteraut hunc sermonem, & dixit. Cum igitur alteratio &c. i. cū igitur posuerimus ꝙ alterationes contrarie sint continuæ. v. g. alteratio ex nō albo in album, et ex albo in non albū, et posuerimus ꝙ albū in eodē durat tempore, continget necessario vt in eodem instanti corrumpatur non albū, & fiat album, & corrumpetur album ad non albū. & ista tria cōtraria erunt in eodem instanti, quod est impossibile, et valde impossibile. Et, quia iste eodem modo demōstrat vt supra, fundatur super hoc, ꝙ motus contrarij impossibile est vt sint cōtinui, qñ necesse est vt intercipiat eos quies: & apparet de natura eorū, ꝙ impossibile est vt sint cōtinui, & si fit positum ꝙ sint eos, non est quies contrarietatis. n. nō est in eis, nisi ex tempore tantūmodo. tantum autem impossibile est vt sint continui, cum sint contrarij, dixit. Et eti non sequitur, &c. i. et etiā, si cōcesserimus ꝙ inter motus contrarios non est quies, & ꝙ tempus duorum motuum est continuum non sequitur, ꝙ sint vt motus continui. Et dixit. Et, cum hoc, & dixit. Et, cum ꝙ nō est

postremũ, &c.i.& necesse est vt duo motus contrarij̃ non sint continui quia continua sunt illa, quorum vltima sunt idem, sed vltima contrariorum nõ sunt idem, cum sint contraria, v.g. nigredinis & albedinis, quorũ vltima impossibile est vt sint idem.

Caput Quartum. Quod motus solus circularis possit esse continuus.

QVi autẽ super circularẽ fit, erit vnus, & continuus. nihil enim impossibile cõtingit. Quod enim ex A mouetur, simul mouebitur ad A, ꝑm idẽ propositum. ad quod. n. venient, & mouentur ad hoc: sed non simul mouebitur cõtrarijs, neq; oppositis. Non enim ois, qui est ad hoc, et, qui est ex hoc, contrarius est, aut oppositus. Sed contrarius quidẽ est, qui super recta fit. huic enim est contrarius ꝑm locũ, vt qui ꝑm diametrum fit: distat enim plurimũ: Oppositus autẽ est, qui est ꝑm eandẽ lõgitudinem. quare nihil prohibet continue moueri, & nullo tẽpore deficere. Circularis enim motus est, qui ✱ab eodem in idẽ. Rectus autem, qui ab ✱eodẽ in aliud. Et qui in circulo quidem fit, nunquã in eisdem est: qui vero secundũ rectam sæpe in eisdẽ. Eo igitur, qui semper in alio, & alio fit, contingit moueri cõtinue: eo vero, qui in eisdem sæpe, non contingit, necesse. n. est simul moueri oppositis. Quare neq; in semicirculo, neq; in alia circũferentia vlla contingit moueri continue. sæpe. n. necesse est ꝑm eadẽ moueri, & contrarijs mutari mutationibus. non. n. copulatur principio finis: qui autem circuli est, copulatur, & solus est perfectus.

Motus autem circularis est vnus, & continuus. non. n. sequitur ex hoc aliquo mõ impossibile. Qm̃ illud, qd̃ mouetur ex A, mouetur ad A eadẽ intentiõe. ad illud enim, ad quod perueniũt, ad illud etiã mouetur: sed nõ mouet duobus motibus contrarijs simul, neq; oppositis. Non enim omnis motus ad aliquid est contrarius ei, qui est ab illo, neq; oppositus. Sed contrarij sunt illi, qui sunt recte, illi enim sunt contrarij ꝑm locũ, v.g. illi, qui sunt ꝑm diametrũ, qui maxime distant. Oppositi autem sunt illi, qui sunt in eadẽ longitudine. et ideo non est remotum ꝙ ille motus sit cõtinuus, & nunq̃ cesset omnino. Motus enim circularis est ab aliquo loco ad illũ eundẽ locum: Motus autẽ rectus est de vno loco ad aliud. Et motus etiã in eadẽ reuolutione non erit illud, quod mouetur ꝑm illum in eisdem locis omnino: illud aũt, quod mouet motu recto, erit in eisdẽ locis multotiẽs. Motus igitur, in quo illud, qd̃ mouetur, erit in loco post illum, põt esse cõtinuus: motus autẽ, in quo illud, quod mouetur, erit in eo dẽ loco multotiens, nõ potest esse cõtinuus: quoniã necesse est vt illud, qd̃ mouetur ꝑm illud mouea ̃ duobus motibus oppositis insimul. Et ideo impossibile est vt aliqd moueatur ī semicirculo, aut in alio arcu omnino ꝑm continuationem. necesse est. n. vt multotiẽs moueatur eisdẽ motibus, & vt transmutetur modis transmutationis contrarijs. qm̃ finis non coniungitur cum principio: in circulo aũt est infinitum, et est solus perfectus.

Demonstratio, quod motus circularis solus est unus, & continuus.

Cum declarauit ꝙ nullus motuũ rectorum est continuus, & perpetuus, et ꝙ impossibile est vt ex pluribus vno motu eor ̃ cõponatur vnus motus cõtinuus, et perpetuus, vult declarare ꝙ motus circularis in hoc est econtrario recti, & ꝙ ille solus potest esse continuus perpetuus, cum nõ accidant et illa impossibilia, quæ accidũt ex positione eius, ꝙ motus rectus est continuus, neq; aliud impossibile: & illud, ex quo nullũ accidit impossibile, est possibile. Et dixit Mot ̃ aũt circularis, &c.i. motus autem circularis potest esse vnus, & cõtinuus, & perpetuus. nullum. n. impossibile accidit ex hoc.

Deinde dedit cautam in hoc, & dixit Quoniã illud, qd̃ mouetur ex A mouetur ad A eadẽ intẽtione. i. illud. n. qd̃ mouetur circulariter, mouetur ad illud idem, ad qd̃ mouebatur. i. ad illud punctũ: qm̃ non reuertitur super illam eandẽ lineam, super quam mouebatur ad cõtrariã partẽ illi, ad quã mouebatur: sicut accidit illi, quod mouetur super lineam rectam. D.d. ad illud enim, ad quod perueniũt, mouetur. i. locus enim, ad quem peruenit illud, quod mouetur super circulum, ex ipso mouetur super ipsum, & ideo cõtingit vt iste motus sit ꝑpetuus. D.d. sed non mouetur duobus motibus cõtrarijs insimul, nec oppositis. i. & causa in esse hoc possibile, i. vt quod mouetur super circulum, moueatur ad locum, ex quo mouebatur, est, quia non accidit ei hoc, vt moueatur duobus motibus contrarijs insimul, vniuersaliter oppositis: sicut accidit hoc ei, quod mouetur recte, & postea reflectitur. Deinde dedit cautam in hoc: & dixit. Non enim ois motus, &c.i. et causa i hoc, ꝙ illud, qd̃ mouetur circulariter, mouetur ad illud idẽ, ex quo mouebatur, ita, ꝙ nõ accidit et moueri duobus motibus oppositis insimul, est, qm̃ nõ ois motus ad aliquid est contrarius motui, qui est ab illo, neq; oppositus: qm̃ hoc nõ cõtingit nisi in motu recto, i. vt motus ad aliquid sit contrarius motui ab illo, aut oppositus. Et causa i hoc est, qm̃ illud, ex quo est motus rectus, & ad quod est, sunt loca contraria. Et causa in hoc est, qa contraria sunt, sicut describuntur illa, quæ maxime distant, & maxima distantia nõ inuenitur nisi in linea recta. D.d. v.g. illi, qui sunt ꝑm diametrum. i. qm̃ in circulo nõ inueniuntur duo magis distãtia, q̃ hæc duo: et in rei veritate maxima distantia nõ consyderatur inter duo loca, nisi ꝑm ꝙ sunt contraria in se. &, quia in sphæra nihil est tale, nisi centrum, & circumferẽtia, necesse est vt maxima distantia inter duo loca naturalia contraria sit distantia, quæ est inter centrum, & circũferentiã. Sed ipse non indiget hac declaratione in hoc loco.

73

Maxima distantia nõ inuenitur, nisi in linea recta. sed vide oppositum. 6. Phys. 23. primo Cæl. 28. vbi dicit ꝙ linea recta est infinita. Vide cõtra Zima.

loco, cum non sit necessaria in hoc, quod intendit hic, quemadmodũ nõ indiget declarare hic ꝙ, cum corpus circulare mouetur, non mutat locum ꝑm totũ, neq; est in eo punctus tractu, à quo incœpit, & ad quem pertuenit, & vtitur loco eius illo, quod mouetur super spatiũ circulare, cũ sit manifestius in hoc loco. D.d. Oppositi vero &c. idest & alia causa est etiã, s. qm̃ motus contrarij̃ non sunt nisi motus, qui sunt in eadẽ lõgitudine ꝑm reflexionem. D.d. & ideo nõ est remotũ, &c. idest motus aut ̃ super circulũ non est reflexus, & ideo non est remotum vt iste motus sit continuus, & perpetuus. D.d. Et motus etiam in eadem, &c.i. & illud, quod mouetur motu circulari, non erit in eodem loco, ꝑm reuersionem ad illud. motus aũt, in quo illud, quod mouetur, peruenit ad locum post aliud sine reuersiõe ad locũ, ex quo mouebat, possibile est vt sit motus cõtinuus. D.d. motus aũt, i quo illud, quod mouetur, est in eodem loco multotiens, impossibile est vt sit continuus. i. motus, in quo illud, quod mouetur, erit in eodẽ loco ꝑm reflexionem, & reuersionẽ, impossibile est vt sit cõtinuus. et motus, in quo illud, quod mouetur, erit in eodem loco multotiens, non ꝑm reflexionem, possibile est vt sit continuus. qm̃ illud, quod mouetur ꝑm reflexionem, necessario quiescit: & illud, quod non mouetur ꝑm reflexionem, non est necessariũ vt quiescat.

D.d. causam, propter quã est impossibile vt illud, qd̃ peruenit in eundem locum ꝑm reflexionem, moueatur continue, & dixit, qm̃ necesse est vt illud, quod mouetur hoc motu, moueatur duobus motibus oppositis in simul, vt declaratũ est in prædicto sermone. D.d. Et ideo impossibile est vt aliqd moueat ̃, &c.i. & hoc nõ accidit in reflexo, ꝑm ꝙ est reflexum super lineam rectã, qm̃ hoc accidit etiam in reflexo super lineam circularem, aut sequitur semicirculũ, aut super alũ arcum, aut maiorẽ, aut minorem. D.d. necesse est. n. vt moueatur multotiẽs eisdem motibus. i. & causa in hoc est, qm̃ illud, quod mouetur reflexe, nõ mouetur vno motu, sed necesse est vt moueatur multotiẽs motibus eisdem in specie, & diuersis in numero pluribus. D.d. & vt transmutetur modis transmutationis contrarij̃s. idest & necesse est vt illud, quod mouetur reflexe, moueatur modis motuũ contrarij̃s, & trãsmutationes cõtrariæ impossibile est vt sint eędem. D. dixit, qm̃ finis nõ cõiungitur cum principio, &c.i. & causa in hoc est, qm̃ punctus, qui est finis, & punctus, qui est principium in motu non circulari, sunt duo ratione, & subiecto, & non cõiunguntur adinuicem, s. ita ꝙ sit idem in subiecto, principium, s. vnus motus, & finis alterius. & hoc intendebat, cum dixit qm̃ finis non cõiungitur cum principio: motus autem, qui est super circulũ, punctus, qui est in eo principium, idem est cum fine, s. qm̃ sunt vnum subiecto, & duo ratiõe. finis igitur in eo est cõiunctus cum principio: in circulo enim nullus est pũctus naturaliter, i. actu, qui sit principium, aut finis: &, cum fuerit imaginatus in circulo, tũc erit principium, & finis. extremitates vero lineæ rectæ sunt duo puncta in actu.

Manifestum autẽ est & ex hac diuisione ꝙ non alios contingit motus esse continuos. in oĩbus enim accidit ꝑm eadem moueri sæpe, vt in alteratione per media, & in eo, qui est quantitatis, per medias magnitudines, & in generatione, & corruptiõe similiter. nihil enim differt ea pauca, vel multa facere, in qbus est mutatio, aut mediũ addere quippiã, vel auferre. vtroq; enim modo accidit p eadem moueri sæpe. Manifestum est igitur ex

74

in circulo finis, & principium sunt vnum subiecto, & duo ꝑm rõnem. sed i linea recta finis, & principium sunt duo rõne, & subiecto. vide ꝙ hoc. 2. Cæl. 36. & 3. de aia. 6. 55. Vide cõtra Zima.

Inter motũ diminutionis, & augmenti, & alterationis differt, vt habetur supra. 20. 21. lib. 1. de Aia. 60.

hís, ꝙ neq; qui de natura differunt, bene dicunt, qui omnia sensibilia moueri semper dicũt. moueri enim necesse est aliquo illorum motuũ, & maxime ꝑm tilos est alterari. fluere enim dicũt semper, atq; diminui. amplius autem & generationẽ, et corruptionem, alterationẽ esse dicunt. Ratio autem nunc dixit vniuersaliter de oi motu, ꝙ nullo motu contingit moueri continue, præter q̃ circulari. quare neq; ꝑm alterationẽ, neq; ꝑm augmentationem. Quod igitur neq; infinita sit mutatio vlla, neque cõtinua, præter circularem lationem, tot à nobis dicta sint.

Et apparet ex hac diuisione ꝙ impossibile est vt alij motus sint continui. cõtingit. n. vt in omnibus istis iterẽtur motus. v.g. in alteratione erit iteratio inter duo extrema, & in quãtitatẽ erit iteratio in magnitudinibus, quæ sunt in medio, & in generatione, & corruptione similiter. & nulla est differentia in hoc ꝙ res, in quibus est trãsmutatio sint multæ, aut pauc ̃, neq; in hoc vt in medio ponatur aliquid, aut auferatur. cõtinget. n. vtroq; modo vt idem iteretur. Declaratum est igitur ex hoc, ꝙ de loquẽtibus in naturis nõ bene dicũt, qui dicũt omnia sensibilia semp moueri. qm̃ necesse est vt non moueãtur, nisi altero istorum motuũ, & dignior motuum in hoc apud eos est alteratio. dicũt enim ꝙ omnia semper fluunt, & diminuuntur. & posuerunt generationẽ, & corruptionem esse alterationem. Et declaratũ est hoc vniuersaliter in omni motu, s. ꝙ impossibile est vt aliquid moueatur omnino ꝑm continuationẽ, nisi in motu circulari. & ideo impossibile est vt moueatur ꝑm continuationẽ in alteratione, aut augmẽto. Hoc igitur dicimus, qm̃ nulla trãsmutatio est infinita, & continua, nisi motus localis circularis.

transeant bis per partes medias inter duas extremitates, vt illæ partes mediæ sint paucæ, aut multæ. t. quoniã necesse est vt per quamlibet earũ pertranseat bis in duobus motibus: & similiter non est differentia inter hoc, ꝙ medium sit esse, aut diuisio essendi, & dixit hoc propter generationem, & corruptionem. Deinde dixit Declaratum est igitur ex hoc, &c. t. & ex hoc etiã declaratum est aliud ab eo, quod intendimus declarare, & est ꝙ sermo Antiquorum, dicentiũ ꝙ oĩa sensibilia semper mouentur, tallus est. D.d. quoniã necesse est, &c. t. qm̃ qui ponit entia semp moueri, necesse est ea ponere semper moueri aliquo istorum motuũ sensibilium, aut pluribus vno: sed declaratum est ꝙ impossibile est vt aliquis istorum sit semper: ex quo apparet error sermonis Antiquorũ. Deinde dixit & dignior motuum, &c. t. ꝙ apparet ex sermone eorum, ꝙ motꝰ alterationis est, qui est magis dignus vt sit ipsum ens entia in transmutatione ppetua. Deinduxit rõnẽ eorum super hoc, & dixit dicunt. n. ꝙ oĩa fluunt. t. & ratiocinantur sup hoc dicendo ꝙ nos videmus entia semper in fluxu: & ideo accidit eis consumptio. & hæc est causa, propter quã animatum indiget cibo. & erraverunt in hoc, quia acceperũt transmutationem, quæ est in potentia in actu. Et Loquentes nostræ legis sequũtur Antiquos in hoc, & dicunt ꝙ accidentia non remanent per duo tempora: sed sermo Antiquorum currit cursu naturę, sermo vero Loquentium nostræ legis est vanus, quia nõ coguntur ad dicendum hoc, nisi qa volunt defendere fundamenta sectarum quæ existimãt ꝙ lex non defenditur, nisi per illa fundamenta. D.d. & posuerũt generationẽ, & corruptionem esse alterationem. t. & Antiqui posuerunt generationem, & corruptionẽ esse de genere alterationis: &, cum dicunt alterationem esse perpetuam, in eligunt alterationem, & generationem, & corruptionem. Et, cum compleuit hoc, tecit rememorationem de omnibus declaratis, & dixit Et declaratum est hoc vniuersaliter, &c. idest, et ter mo eius in hoc est manifestus.

Et vt Loqn tium in lege mumentur.

Caput Quintum. Quod circulatio primus sit motuum.

QVod autem lationũ circulatio prima sit manifestum est. Omnis enim latio, sicut et prius diximus, aut circularis est, aut super recta aut mixta. Hoc autẽ necesse est priores esse illis: ex illis enim constat. Recta autem est duplex. simplex enim, & perfecta est magis. in infinitũ igitur non est secundũ rectam ferri. quod enim sic est, infinitum non est. sed neq;, si esset, moueretur vtiq; aliquid. non enim id fit, qd' impossibile est. transire autẽ infinitam impossibile est. Ea autem latio, quæ super finita recta fit, si reflectatur quidem, cõplet erit, & duo motus: si vero non reflectatur, imperfecta est, & corruptibilis. Prius autem & natura, & ratione, & tẽpore, quod perfectum quidẽ est, imperfecto est, corruptibili autem incorruptibile. Amplius motus prior est quem cõtingit perpetuũ esse. eo, quod non excontingit. Circularem igitur cõtingit perpetuum esse, aliorum aũt neq; corruptione neq; alium vllũ. Statũ. n. oportet heri. si aũt statu est, corruptus est.

Et manifestum est ꝙ motus circularis est primus motuum localiũ. Omnis enim translatio, sicut diximus prius, aut est circularis, aut recta, aut mixta. Mixtam autẽ necesse est vt precedant illę duę: ex illis enim existit. et vt rectam precedat circularis, quia est simplex, & perfecta. qm̃ impossibile est vt aliqd moueatur per lineam rectã infinitam. qm̃ nihil est aliquid huiusmodi infinitũ. neq; etiã, si esset, esset aliquid, quod moueretur per illud. qd'. n. est impossibile, nõ erit: & pertrãsire infinitum est impossibile. Motus aũt per lineam rectam finitã, si reflectatur, erit compositus, & erunt duo motus. &, si non reflectetur, erit diminutus, & corruptibilis. Et in natura, & in rõne, & in tempore precedit pfectum diminutum, & incorruptibile corruptibile. Et etiam motus, qui potest esse æternus, precedit motum, in quo est hoc impossibile. Et motus circularis est possibile vt sit æternus, alij vero non, neque corruptibiles, neq; alij modorũ cessantium est possibile vt sint æterni. cessatio. n. est necessaria in eis: & cessatio non est nisi corruptio motus.

Cum declarauit ꝙ impossibile est vt aliquis motus sit vnus, & continuus, nisi motus circularis, & iam declarauerat ꝙ translatio precedit alios motus, & promisit declarare ꝙ translatio circularis est prior recta, incœpit declarare hoc, dixit. Et manifestum est ꝙ motus circularis, &c. t. & manifestum est ꝙ motus circularis est prior natura, & diffinitione, & tẽpore motu recto.

D. dixit Omnis enim translatio, sicut diximus, &c. idest & hoc, quod diximus manifestum est. & causa in hoc est ꝙ ois translatio simplex est, aut circularis, aut recta: quia simplices dimensiones sunt tres duæ, & motus mixtus est sicut motus super lineã gyratuam, aut curuam: ista. n. linea componitur ex recta, & circulari.

D.d. Mixtam autẽ necesse est vt precedant illæ duę. idest, et necesse est vt motum cõpositum precedant illi duo motus componentes: qm̃ esse illius est propter illos. & hoc manifestum est. Et, cum declarauit ꝙ motꝰ motuum in loco sunt tres, duo simplices, & vnus cõpositus, & declarauit ꝙ compositus est posterior simplicibus, incœpit declarare ꝙ circularis est prior recto. idest qm̃ motus circularis est prior recto natura, & tẽpore: qm̃ motus circularis est pfectus, & motus rectus est diminutus, & perfectum præcedit diminutum. ex quo sequitur necessario vt motus circularis sit prior recto. Et, quia iste syllogismus fundatur sup duas propositiones, Quarum vna est, ꝙ motus circularis est pfectus, & motꝰ rectus est diminutus, Secũda est, ꝙ oĩa duo, quorum vnũ est diminutum, relictũ perfectum, ex perfectum est prius diminuto, & ista propositio est manifesta, incœpit verificare minorem. Et, quia circulum motum esse perfectũ fere manifestum est per se, incœpit declarare ꝙ motꝰ rectus est diminutus, & dixit, qm̃ impossibile est vt aliquid moueatur super lineam rectã infinitam. t. & necesse est vt motus super lineã rectam fit diminutus. qm̃, si esset cõpletus, necesse esset vt esset talis, qm̃ in eam nõ posset fieri additio: ²cũ hæc sit definitio completi. Et, si motus rectus esset cõpletus, necesse esset vt linea, super quã mouetur, esset cõplera, s. linea recta, &, si ita esset, esset infinita. qm̃, si aliqua linea recta est completa, in qua non potest additio fieri, necesse est vt sit infinita. D. incœpit declarare ꝙ impossibile est vt aliqua linea recta sit infinita, vt cõcludat ꝙ motus rectus nõ est cõpletus, sed diminutus, & dixit. qm̃ nihil est aliquid tale infinitum. t. & talẽ lineã, s. infinitam impossibile est ut sit, vt declaratum est in Tertio istius libri. Et, si aliqua linea esset infinita, impossibile esset vt super illã esset motus infinitus. D.d. quod enim est impossibile, non erit, &c. t. & est impossibile vt motus infinitus sit, licet concedamus lineã infinitã esse. Qm̃ motus super lineam rectã est ad aliquid terminatum, s. ad illud, ad quod peruenit, postq; pertransit magnitudinem super quam mouetur. &, si non, tũc motus esset otiosus. Tunc ergo necesse est, si motus infinitus sit, vt compleatur post pertrãsitũ infinitum, &, quia infinitum pertrãsiri est etiam impossibile, motus impossibile est vt sit infinitus. Et ista demonstratio est propinqua ei, qua vtitur in vltimo Sexti. Et, quia possunt hoc, ꝙ, si motus rectus est perfectus, debet esse infinitus, & infinitũ potest intelligi sm̃ rectitudinẽ, & sm̃ reflexionem super eandem lineam finitam, & tã destruxit ut motus infinitus sit sm̃ rectitudinem, incœpit destruere etiam, vt sit sm̃ reflexionẽ, & dixit Motus aũt super lineam rectã finitam, &c. t. & non debet aliquis ponere ꝙ motus super lineã rectam finitã est infinitus, sm̃ re, & redire in infinitum: nã iste motus est compositus ex duobus motibus, quorũ vterq; est finitus, in quem potest fieri additio, & diminutio: ergo nõ est cõpletus. D.d. &, si nõ reflectetur, erit diminutus, & corruptus. t. &, cum declaratũ sit ꝙ impossibile est vt motus rectus sit infinitus, & est declaratum ꝙ motus reflexus nõ est vnus motus, remanet ut vnus motus rectus sit finitus, nõ reflexus, & motus finitus est diminutus, & corruptibilis, qa in eo põt fieri additio, s. qa inuenit plectior ipso. Et, cum verificauit illã propositionẽ minorem, induxit maiorẽ, & dixit Et in natura, & in ratione, & in tempore, &c. t. & manifestum est per se ꝙ perfectum est prius diminuto natura, & ratione, & tẽpore. et intendit per rationẽ definitionem. motus. n. circularis accipitur in definitione motus recti: qm̃ motus rectus est ille, qui est à medio, & ad mediũ: & medium non inuenitur, nisi in circulari. D.d. & incorruptibile precedit corruptibile. et hęc est quasi alia declaratio, quam post cõplebit. Et, cũ compleuit hãc declarationem, incœpit inducere aliam, quã innuit per hoc, quod dixit, & incorruptibile præcedit corruptibile, & dixit Et etiam motus, qui potest esse æternus, &c. t. qm̃ solus motus circularis est possibile vt sit æternꝰ, vt declaratum fuit prius. cæteri autem motus, cuius cessatio est corruptio motꝰ, neq; alij modorum motuum, apud quos cessationes non corrumpitur motum, possunt esse æterni. qm̃ manifestum est ꝙ motus cessat, s. quiescit in eis, & quies est corruptio motus necessario. in eis autẽ, in quibus cessatio est corruptio motꝰ, manifestũ est. & ideo nõ ratiocinatur per istos esse corruptibiles, sed induxit rationem de his, qui sunt in loco.

Rationabiliter autem accidit circularem vnũ esse, & continuum, & non eũ, qui super recta fit. Finis enim, qui super recta fit, determinatum est & principiũ, & medium, & finis, & omnia habet in seipso. quare est vnde id incipiat, qd' mouetur, et vbi definat. apud eni terminos quiescit omne, aut vnde * aut vbi. Ipsius aũt circularis indeterminata sunt. cur enim magis quoduis eorum, quæ sunt in linea, terminus erit? similiter. n. vnũquodq; & principium, & mediũ, & finis est, vt semp quędam sint in principio, et fine, et nunquã. Quare mouetur, & quiescit quodãmõ sphera: eũdem enim occupat locũ. Causa aũt est, qm̃ omnia hęc acciderunt ipsi centro: principium enim, & medium magnitudinis, & finis est. Quare fit vt, propterea ꝙ hoc extra circũferentiam est, nõ sit vbi id, quod fertur, quiescat, quasi transierit. semper enim fertur circa mediũ, sed non ad extremũ. propterea autẽ, ꝙ hoc manet, & semp quiescit quodãmo totum, & mouetur continue. Accidit autem econuerso. etenim, qm̃ mẽsura motuum circũlatio est, primũ necesse est ipsam esse omnia. n. mensurantur primo. &, quia primus est, mensura est aliorum. Amplius aũt & regularem contingit circularẽ esse solum. quia enim sup recta fiunt, irregulariter. & à principio feruntur, & ad finem. omnia. n. quato plus distãt ab eo, quod quiescit, feruntur velocius. circularis autẽ solus neq; principiũ, neq; finis in ipso natura est, sed extra.

Et recte contingit vt motus circularis sit vnus, & continuus, non motus rectus. Incœpto. n. principium est terminatum, & finis, & mediũ, & omnia ista sunt existentia in eo. & ideo incœpit motum in eo ab aliquo loco, et completur suus motus. omne enim, qd' mouetur sup ipsum, quiescit apud extrema, aut vbi incœpit, aut ex quo est. In circulari vero vltima sunt nõ terminata. qm̃ in ea cũferentia nõ est locus, qui sit dignior vt sit extremũ, q̃ alius. quilibet enim eodem mõ est principium, & mediũ, & finis. & ideo motũ super ipsum semp est in principio, & in medio, & in fine, & non est in aliquo eorum in aliquo tempore. Et ideo sphæra mouetur, & quiescit quodãmodo, quia tenet eundem locum. Et causa in hoc est, quia omnia ista accidũt centro, est enim principium magnitudinis, & mediũ, & finis. Et ideo, qa est extra circũferentiam, & ideo circulus nõ habet locum, in quo quiescat. postq; peruenerit ad illũ, quia semper mouetur circa medium, & non ad vltimũ. & ideo totum permanet semper, cum sit quiescens quodãmõ, & moueatur sm̃ continuationẽ. Contingit autem in hoc motu aliquid, & suum contrarium. motus enim circularis, quia est mensura omnũ motuum, necesse est vt sit primus. omnia. n. mensurantur per primã mensuram. et quia est primus, est mensura aliorum motuum. Amplius aũt motus circularis solus est possibilis vt sit æqualis. res enim, quę inuenitur recte diuersantur in motu ex principio ad finem. omnia enim, quanto magis moueantur à quiescente, tanto velocius mouẽtur. in motu autem circulari non est primo

Motus finitus est diminutus, et corruptibil. qa in eo potest fieri additio. vt te. cõmisc. s. Ph. 42.

Cauſa, propter quã motꝰ simplices sũt duo, est, quia magnitudines simplices sunt duæ. Hẽ primo Cœ. t. 5 & vid. cõ. tibi quomodo sit intelligendum.

Oĩa, quorũ vnũ est pfectum. & reliquum diminutũ, perfectũ est prius diminuto. Hẽ prio Cœ. te. cõ. 12. &. 2. Cœ. t. c. 23.

²Cõpleti definitio est cẽ id, cui additio fieri non põt. Idem c. Met. t. c. 21. cõmisc. 2. Phy. t. c. 6. & prio Cœ. cõ. 4. & 12.

* l. aut quo

pium naturale, neq; finis, sed extra ipsum, in quo est motus recte.

76 Cum declarauit ꝙ motus circularis est prior recto ex duobus, s. qui motus circularis est perfectus, rectus autem diminutus, & etiam, quia motus circulari potest esse continuus, & perpetuus, rectus autem nō, & in præteritis declarauit causam, propter quā fuit possibile vt motus circularis esset perpetuus, sed illic dedit causam remotam, nūc cepit hic dare causam propinquam, vt compleat illud, quod intēdit declarare, ꝙ motus circularis est perpetuus, & continuus. Et dixit Et recte contingit hoc, &c. t. & causa, propter quam necesse est vt motus circularis sit cōtinuus, econtrario recto, est, quū in recto est principium terminatū naturaliter, et finis, & medium, s. ꝙ ista tria sunt in eo in actu. Et causa in hoc est, quia motus rectus est super magnitudinē rectā, & magnitudo recta est finita, & habet naturaliter duas extremitates terminatas, & medium. Deinde dixit & ideo incepit motū in eo, &c. t. & propter hoc necesse est vt oē, quod mouetur super magnitudinē rectā, habeat duas quietes naturaliter, quietem, s. in principio magnitudinis, à quo mouetur, & quietem in fine.

Deinde incepit negare hoc à magnitudine, super quā est motus circularis, & dixit. In circulari vero vltima non sunt terminata. idest in circulari vero non est punctus in actu, qui sit principiū, et finis. quū in circūferentia non est locus, qui naturaliter sit dignior, vt sit principium, ꝙ vt sic finis, quicunq; locus sit in circumferentia circuli. D. d. quilibet enim eorū mouetur eodem modo, &c. t. omnis enim punctus ignatus in circulo possibile est vt ponatur principium magnitudinis, & finis, & medū. D. dixit. & ideo motū super ipm semper est in principio. &c. idest, & ideo illud, qđ mouetur super circulū, potest imaginari in quolibet puncto in principio, & in fine, & in medio. quū potest imaginari ille punctus principiū arcus alicuius, & finis alterius, & medium alterius. D. dixit, & nō est in aliquo eorum in aliqua hora. t. & nunq; erit in circumferentia circuli in puncto, qui sit solūmodo principiū, aut solūmodo finis. quod non accidit in magnitudine recta.

Et debes scire ꝙ istæ causæ, quas dedit hīc, quodāmodo sunt naturales, & quodāmodo mathematicæ. accidit. n. causis mathematicis, s. propinquis in matheſi, ut sint causæ primæ plurium rerū naturaliū, sicut accidit scientijs subalternantibus cū subalternatis, sicut Arithmetica, Musica, & Geometria, & Aspectiua. Quū, cū diuersitas suorū extremorū longitudinis recte est prima causa in hoc, ꝙ contrarietas existit in locis, necesse est, ut illud sit prima causa in esse primos motus contrarios, quia id est in locis contrarijs. Et, quia finitas dimensionis recte est prima causa etiam in esse motus rectos, & est finita, necesse est vt motus recti sint finiti. Et, quia in circulari non est extremitas in actu, neq; vnicuique punctus in actu, necesse est vt in eo non sint loca cōtraria, neq; limitationes finitę. et cū ita sit, necesse est vt motus circularis sit continuus, et perpetuus: cū motus supponi non possit ad loca cōtraria. Et existimatur ꝙ ista causa, quā dedit Aristo. hic non solūmodo dat ꝙ sit possibile motum circularē esse perpetuū: imo ꝙ ita necesse est ut sit. Et igitur debet intelligi ille locus. Et, cū dicit [illegible] punctus [illegible] est punctus in actu, qui sit principium [illegible] medū, & ꝙ quilibet punctus in eo in potentia est principium, s. principium finis, et medium, vtrumcunq; ista causa est causa, propter quam sphera est interpolabilis ab eodem loco, & quodāmodo est quietcens. cū quodamodo mota, & dixit Et ideo sphera mouetur, &c. t. &, quia sphera mouetur circa gibbo sitatem centri, & in connexo non est punctus in actu, nec esse potest vt sphera sit in eodē loco, numero, & in pluribus locis sm formā, vt declaratum est in Sexto. Et hoc intendebat, cum dixit. Et ideo, sphera mouetur, et est quiescens quodāmodo, quia non mutat locum alū numero, s. sm subiectum, & materiā, & est mota, quia mutat loca diuersa sm formā, nō quia sphera, sicut existimatur, mouetur sm partes, et quiescit sm totum. ponere enim corpus motum sm partes, & quiescere sm totum est impossibile: imo tota sphera, & omnes partes mouentur: sed totum mouetur in locis diuersis sm formā tantum, & partes mouentur in locis diuersis sm formā, & subiectū. Deinde dicit Et causa in hoc est, ꝙ omnia ista accidunt centro. idest, & causa nesse ista propria in sphera, est centrū. Et pōt intelligere p centrū, centrū mathematicū, s. punctū. et pōt intēdere centrum naturale, & est corpus sphæricū, super quod mouetur corpus circulare. sphera enim diuiditur naturaliter in duas partes, in centrum, & circūferentiam. Si igitur volunt centrum mathematicū, sic intelligēda est hęc litera. est enim principiū magnitudinis, & medū, & finis. t. punctus. n. qui est centrum sphęræ, est principium, eo ꝙ lineæ rectæ, æquales ex eo exeuntes prouenient ad circumferentiā. & est finis, quia omnes lineæ à circumferentia exeuntes prouenient ad eum. est aūt medū, eo ꝙ distat æque ab omnibus partibus, & hæc est expositio Themistii. Si autem intellexit centrum naturale, tunc per principiū magnitudinis vult principium esse sm materiā, & per finem, t. vltimū, quia circulare mouetur circa ipsum. D. d. &. ideo, ꝙ est extra circumferentiam, &c. t. &, quia centrum est principium, & finis, & hęc sunt causæ quietis, & motus, centrum aūt non fuit in ipsa circumferētia, sed extra, ideo non habuit circulus locum, ꝓpter quem quiesceret, idest eo ꝙ circulus mouetur circa finem, non ad eum. &, ꝙ finis eius permanēs in eodem loco est, ergo permanēs est vno modo, & mota continue alio modo. mota quidem, eo ꝙ non peruenit ad finem: quiescens vero eo, ꝙ finis est quiescens. & vniuersaliter, si principiū, et finis, & medium in his est idē, conuenit vtrunq; fieri.

D. dixit Cōtingit aūt in hoc motu hoc, & eius contrarium, &c. t. ꝙ sit primus, eo ꝙ est mēsura oīum motuū, & econuerso, ꝙ sit mēsura, eo ꝙ est primus. Dicit autem hoc, quia necesse est ꝙ mentura sit primū, & ꝙ primū sit mentura. Et in hoc loco reuertitur ad intentionem, in qua prius inceperat, s. ipsum esse primū: & est Tertia declaratio. D. induxit Quartā probationē, et dixit Amplius aūt motꝰ circularis, &c. amplius aliter potest probari ꝙ solus motus circularis potest esse continuus, cum æque distet à fine, ad quem mouetur, s. à medio: quæ autem recte mouentur non æque distant à fine in oibus partibus longitudinis. vnde quæ naturaliter mouentur recte velocius mouentur, qū appropinquāt fini. & hoc est, quod volunt dicere, cū d. quāto. n. distāt à quiescente, etc. t. quanto enim distant à loco, in quo quiescentes erāt, cū appropinquāt ad locū, ad quē mouentur, tanto velocius mouentur. D. dixit. in motu autem circulari, &c. t. in motu autem circulari non est principium naturale, neq; finis naturalis, sed primeipium, & finis eius sunt extra magnitudinem, sm quā fit motus, s. in medio. et magnitudo circundat ipm, existente ipso eodem, s. centro.

Quod autem ea, quæ est sm locum latio, primus motuū sit, testātur omnes, quicunq; de motu fecerunt mentionē. principia enim ipsius tribuunt mouentibus sm huiusmodi motū. Disgregatio enim, & cōgregatio motus secundū locū sunt. sic autem mouēt amicitia, & lis: ipsarum enim hæc disgregat, illa autem

Sphæra mouetur sm totum, nō sm subiectū, & materiā, sed sm formam. 1 Phil. 6. Ph. 8. & 4. Ph. 42. & 45. & primo Cœli cō. 31.

Centrum duplex, mathematicum, & naturale.

Necesse est vt mentura sit primus. & ꝙ primus sit mēsura. 1 Phil. 10. me text.

Quæ naturaliter mouentur recte, vt plurimum mouentur, quando sm appropinquat. 1 Cœli cō. 35. & 92.

Anaxagoras. autem cōgregat. Atq; mentē primū mouentē dicit Anaxagoras disgregare. Similiter autē & quicunq; talē quidem nullā causam dicunt, sed ꝓpter vacuū moueri dicūt. etenim hi eo, qui secundū locū est, motu naturā moueri dicunt. motus enim, qui ꝓpter vacuum fit, latio est, & vt in loco: aliorū aūt nullū inesse primis, sed ijs, quæ sunt ex his, putant. augmentari enim, & diminui, & alterari, cū cōgregantur, & disgregantur, impartibilia corpora dicunt. Eodem autē modo & quicūq; per densitatē, aut raritatem conficiunt generationē, aut corruptionem: congregatione enim, & disgregatione hęc disponunt. Amplius aūt et ꝓter hos, qui animā causam motus faciunt. ipsum. n. seipsum mouens principium esse dicunt eorū, quæ mouentur. mouet aūt animal seipsum, et oē animatū eo, qui secundū locum est, motu. Et proprie quoq; moueri dicimus solum, quod mouetur eo, q secundū locum est, motu. si aūt quiescat quidem in eodē, augmentetur aūt, aut diminuatur, aut alteretur, quodāmodo moueri, simpliciter autem moueri, non dicimus. Quod igitur semper et motus erat, et erit omni tpe, & quodnā sit principium perpetui motus, adhęc autem quis motus primus, & quē motum perpetuum cōtingit solum esse, et ꝙ primū mouens immobile sit dictum est.

Qm aūt motus localis sit primus motuum testantur oēs, qui aliquid dixerunt de motu in libro. attribuunt. n. principia eius his, qui hoc motu mouētur. Separatio. n. & congregatio sunt motus locales. sic aūt opinati sunt amicitiā, et hīc mouere: hęc. n. separat, illa vero congregat. Anaxagoras aūt dicit de intellectu, qui est primus motor, ipsum separare, & discernere. Similiter aūt se habent & qui non concedunt aliquod agens hmōi, sed dicunt oīa moueri per vacuum. illi. n. dicūt naturā moueri localiter. motus. n. propter vacuū est motus localis. impossibile est. n. ꝙ aliquis aliorū motuum sit in primo, sed in his, q̄ generaliter fiunt à primo. dicunt. n. augmentū, & alterationem fieri in cōgregatis, et separatis corporibus indistibilibus. Et similiter qui dicunt generationē, et corruptionē fieri ex spissitudine, & raritate. hæc. n. ordināt in congregatione, & separatione. Et similiter alij ponētes aīam causam esse motus. dicunt. n. illud, quod mouet seipsum, esse principiū motuū. aialia aūt, & quicqd habet aīam, mouent se motu locali. Amplius, si dixerit aliquid moueri hic primo, apprehendet anima sm, s. moueri tm in loco, quiescens autē ab hoc motu, & si cōtinue augetur, aut diminui tur, aut alteratur, dicetur moueri sic, simpliciter autem non dicetur mouari. Dictum est qm motus simpliciter fuit, & erit toto tempore, & principium motus æterni quid sit, & motus æternus quis sit, et motus, qui solus potest esse æternus, quis sit, & ꝙ primus motor sit immobilis.

77 Cū declarauit ꝙ motus circularis est prior recto, & tā prius probauerat motum primū esse motum localē, similiter vult hic notificare motū localē priorē esse cæteris motibus, inducēs testimoniū super hoc, ꝙ oēs dicentes * motū generari sm varietatē eorum, oēs coegit natura dicere motum localē priorē esse cæteris motibus. Et hoc est, quod. d. Qm autē motus, &c. t. qm oēs dicētes fieri motum, ponunt motum localē priorē esse cęteris motibus. ipsum. n. esse coegit eos ad hoc. Deinde dedit causam, & dixit attribuunt enim, &c. t. dicunt. n. principia oīum motuum moueri motu locali, aut dicunt principia oīum motuum moueri hoc motu primo. Qui enim dicunt principia agētia, dicunt primā motionem hoꝝ principiorū esse localē. Qui aūt dicunt omnia ex se moueri, s. naturalia, dicūt ipsa primo hoc motu moueri. Et, cum dixit ꝙ oēs dicentes mundum generari, dicūt motum localē priorem esse, incœpit dicere opinionē Empedoclis, dicens Separatio enī, &c. cōgregatio, &c. idest Empedocles. n. ponit motum localē priorē cæteris motibus, eo, ꝙ separatio, quā dixit fecisse litem, & congregatio, quā dixit fecisse amicitiā, in generatione mundi, & eius corruptione sunt, s. motus locales. Similiter Anaxagoras dixit motum localē priorē esse oībus motibus. dixit. n. intellectū incœpisse discernere partes consimiles, quę sunt iuxta suam opinionē elementa, & extrahere illa à mixto: discretio autē est separatio, separatio aūt motus localis. Deinde dixit Similiter aūt se habent, qui non concedunt, &c. t. similiter se habent negantes causam agentē incipientē generare mundū, & innuit Democritum, et alios. Democritus. n. opinabatur elementa, quæ dicebat corpora atoma esse, & infinita, per se moueri per vacuum, in quo sunt, ꝙbus inuolutis generabatur ens. sic ergo dicitur motum localē priorem esse alīs. Deinde. d. illi. n. dicūt naturā moueri localiter. t. &, si isti nō dicunt causam agentē, q̄ aliquā incœpit mouere elementa mundi, aut partes eius ad generationem, ponant tm has partes prius moueri, eo ꝙ sunt i uacuo. quod aūt mouetur eo, ꝙ est in vacuo, mouetur localiter. Deinde dixit impossibile. n. est ꝙ aliquis aliorum motuū sit in primo. s. hoc aūt dicunt eo, ꝙ nullus motus ꝓter localem pōt numerari in motibus primis, sed in his, quę à primis generātur. Deinde notificauit quo mō isti, s. secta Democriti, reducunt oēs motus ad localē, qui est primus, & dixit dicunt. n. augmentum, &c. t. dicunt. n. augmētum, & diminutionē, & alterationē accidere rebus ex compositione atomorū, quæ fit per congregationē, & separationē. t. vt mihi videtur ꝙ illi opinantur hoc fieri, sequentes amplitudinē toraminū, & strictoram. amplitudo autē, & strictura est separatio, & cōgregatio.

Deinde dixit, Et similiter q dicūt generationē, et corruptionē fieri ex spissitudine, & raritate. idest, & similiter qui dicunt elementum esse vnū aliquod corporū simplicium, aut aliquod medium inter illa, & faciunt hoc ex hoc oīa alia generari sm spissitudinē, & raritatē, dicunt etiā motū localē priorē esse cęteris motibus. dēlari enim, & rarificari sunt motus locales. & hoc est, ꝙ volut dicens hęc. n. ordinant in congregatione, & separatione. collocant. n. densitatem, & raritatē in genere congregationis, & segregationis, & separationis.

Deinde dixit. Et similiter alij facientes aīam, &c. t. & similiter

* Vel mundum.

Oꝑ. Empe

Oꝑ. Anax.

Separatio & motus locales.

Oꝑ. Deme.

Dēm. sen. 1. Phil. 10. 1. Cœli 21. 1. Gen. 21.

Oꝑ. p

similiter qui dicunt principiũ motuũ esse aĩam, & opinati sunt aĩam seipsam mouere, dicũt primũ motuum esse localẽ. & innuit, vt videtur, Platonẽ. idest q opinabatur principiũ motuũ esse aĩam, & ipsam seipsam mouere. & ideo dixit aĩalta autẽ, & quicquid habet aĩam, mouent se motu locali. Et, cum dixit ꝙ oẽs Antiqui conuenerunt in hoc, ꝙ motus localis est primus motuũ, & si diuersimode in mõ, deinde innuit cõnẽ dialecticã, ꝙ tu ait in hoc, ꝙ ipse est primus motuũ, s. ꝙ motus localis est notior oĩbus motibus, dixit. Amplius, si dixeris aĩ quis moueri &c. t. amplius ex hoc noie simpliciter motus nõ intelligitur, nisi motus localis, cum hoc nomen motus dicatur de motu locali, et de alijs fm prius, et posterius, & simpliciter, & fm determinationẽ. Horũ autẽ, de quibus nomen dicitur fm prius, & posterius, & simpliciter, & fm determinationem, illud, de quo dicit prius, est causa eius, de quo dicitur posterius. Ideo dixit quiescens aũt ab hoc motu, &c. t. & nomen motus ab eo, ꝙ localiter mouetur, dicit simpliciter. si aũt fuerit quiescens in loco, quãuis augeatur, & diminuatur, & alteretur, aut moueatur alijs pluribus motibus, non dicimus ipsum simpliciter moueri, sed cum determinatione. vt si dicatur ipm moueri fm alterationẽ, aut augmentationẽ. sicut hoc nomen ens, qd dicitur de substantia, et de alijs predicamẽtis cum determinatione: vnde substantia prior est oĩbus predicamentis. Et, cũ cõpleuit totũ hũc sermonẽ, induxit summatim oĩa, q̃ precesserũt, quod habetur in sermonibus, demonstratiuis, sicut cõclusio in oĩbus, & dixit. Dictum est ꝙ motus, &c. t. motꝰ continuus, quẽ probauimus esse, et principium motus æterni quid sit, s. quũ non corrũpitur, & motus æternꝰ quis motus sit, s. motus circulariter, et motus, qui solus põt esse æternus. t. & declarauimꝰ cũ hoc, ꝙ motus circularis est æternꝰ sic, ꝙ * ipse solus põt esse æternꝰ. sunt enim duę q̃stiones. aut vult, qm̃, cum sit declaratũ motum esse, & hoc necesse est, & sit declaratum ꝙ aliquis motuũ sensibiliũ põt esse æternus solus, declarabitur ꝙ hic motus sensibilis sit æternus, s. motus corporalis celestis inter oẽs alios motus, & ꝙ motor primus est imobilis, neq; per se, neq; per accidens.

* al. huic.

Sũma Quart. t. Primũ motorẽ indiuisibilẽ esse, et impartibilẽ, nullamq; prorsus habere magnitudinẽ

QVod autẽ hoc necesse est impartibile esse, & nullam habere magnitudinẽ, nũc dicamus, primũ de prioribus ipõ determinãtes. Horũ aũt vnum quidẽ est, ꝙ impossibile est vllum finitũ mouere infinito tẽpore. tria. n. sunt, quod mouetur, & mouẽs, et tertium, i quo, s. tempus. hęc autẽ, aut oĩa infinita sunt, aut oĩa finita, aut aliqua, vt duo, aut vnũ. Sit igitur A mouens, quod aũt mouetur B. tẽpus infinitũ, in quo C. Ipsum igitur D moueat aliquã partẽ ipsius B, quæ sit in quo E. Nõ igitur in æquali ipsi C. in maiore. n. maius. quare non est infinitũ tempus illud, quod est ipsius E. sic itaq; ipsi D addẽdo consumã ipsum A, & ipsi E ipsum B: tẽpus aũt non consumã, semper remouẽs æquale: infinitum. n. est: quare totum A totũ B mouebit in tẽpore finito ipsius C. Nõ ergo possibile est à finito moueri aliquid secundũ infinitum motũ. Quod igitur nõ contingit finitum infinito tẽpore **mouere manifestũ est.**

Nunc aũt volumus hoc probare, hũc motorẽ impartibilem esse non habentẽ magnitudinẽ, determinantes prius quędã, q̃ precedunt hanc propositionẽ. Quorum vnum est motorem finitũ tpe infinito moueri impossibile esse. Sũt. n. tria. motor, s. & quod mouetur, & in quo fit motus, s. tps. hęc autem tria, aut oĩa infinita, aut oĩa finita, aut quędam sic, quędã sic, vt si dicas duo, aut vnum. Sit ergo A, quod mouet, & B, quod mouetur, & tempus infinitũ C, & moueat D pars eius, partẽ eius, quæ est E. Non ergo mouebit illud in tẽpore æquali C, cum maius debet moueri, & longiori tẽpore. non erit ergo tunc tẽpus infinitum. sit ergo tẽpus, in quo D mouet E. tẽpus. Z. si ergo addiderimus A, consumemus A, &, si addiderimus B, consumabimus B: C tẽpus autem, si diminuerimus semper æqualiter, non cõsumabitur: est. n. infinitũ: necesse est ergo ꝙ totũ A moueat totũ B in tẽpore finito C. ergo finitum erit. Impossibile est ergo aliquod finitum moueri motu infinito. Vnde manifestũ est finitum moueri aliquid tẽpore infinito impossibile esse

Demonstratio, qua probatur ꝙ finitum mouens non potest mouere aliquid in tẽpore infinito.

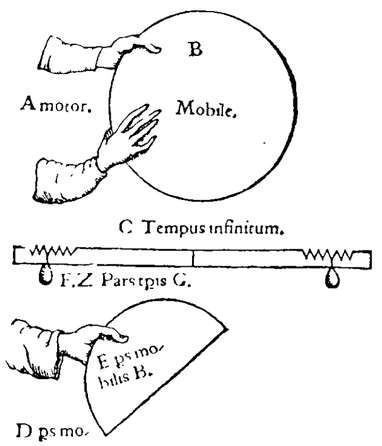

In hoc capitulo vult declarare ꝙ hic motor primus non est in materia, sed subsistens per se, & hoc, si ante declaratum sit, hic proprius declarabitur. Dixit ergo. Nunc autem volumus declarare hunc motorẽ esse imobilem, neq; per se, neq; per accidens, neq; est potẽtia in corpore, quod intẽdit probare. In prędictis enim probatum est ipsum esse non corpus, neq; mobile per accidens. sed hæc probatio est magis propria, in qua probatur ipm esse extra materiã. Deide inducit ea, quæ se habent sicut propositiones ad habendam certitudinẽ de hac q̃stione, et dixit determinãtes prius, &c.

78

hoc

hoc autem dicit eò, ꝙ declaratum est corpus infinitum esse impossibile esse: sed tam declaratum est motorem infinitum esse, & tempus infinitũ esse: vult ergo probare cuiusmodi esse est esse huius motoris. Et dixit Sit ergo A motor, & quod mouetur B, &c. t. dico ergo ꝙ impossibile est motorem finitum mouere tempore infinito. verbi gratia sit A, qd mouet, & B, quod mouetur, & C tempus infinitum, & accipiamus partẽ motoris, qui est A, & illa pars sit D, & moueat partẽ eius, quod mouetur, s. B, & illa pars sit E. & hęc diuisio est possibilis, eò, ꝙ motor, qui est potentia in corpore, potest diuidi. Deinde dixit Nõ ergo mouebit illud, &c. idest D ergo non mouebit E in tempore æquali tẽpori C infinito, in quo A mouet B, cum D sit pars A, potẽtia autem partis minor est potentia totius, & matus tocum est, & quod matus est mouet tempore longiori. hęc enim propositio verificata est in pluribus locis, vt in fine Septimi. Deinde dixit non ergo erit tempus infinitum. idest, non ergo D mouebit E tempore infinito, in quo positum fuerat ꝙ A, quod est totum mouens, mouebit B, quod est totum mobile. Deinde dixit sit ergo tẽpus, in quo D mouet E, tempus Z, &c. idest &, cum proportio temporis Z ad tempus C sit composita ex proportione D ad A, & ex proportione E ad B, quia tempus vtriusq; motus sequitur proportionẽ motoris ad mobile, quod i eo mouetur: proportio autem D ad A est finita, quia D multiplicatũ consumit A, & proportio E ad B est finita, quia E etiã cõsumit B: & omnis proportio composita ex duabus proportionibus finitis est finita necessario: proportio ergo temporis Z ad tempus C est finita Z: igitur consumabit C: C autẽ est infinitum, ut positum est primo. quod est inconueniens. Tempus ergo C necessario est finitum. Deinde d. Impossibile est ergo aliquod tunc tum, &c. idest posito ergo ꝙ motor finitus non potest mouere aliquod infinitũ, nec aliquod finitum tempore finito, manifestum est finitum non posse mouere tempore infinito. Dicit autem hoc, eo ꝙ, si finitum moueret magnitudinem finitam, moueret in tempore infinito. sed ꝙ corpus finitum moueat corpus infinitum per seipsum est impossibile. potẽtiam enim motoris necesse est superare potentiam mobilis, in qua est. Sed notandum est ꝙ propositiones conditionales, quas posuit Arist. hic, sunt propositiones verę de corpore cęlesti, cum posuit ꝙ potentiæ motiuæ eius sunt formæ in materia, quapropter actus eius non perficietur, nisi iũctis partibus illius materię, fm *propinquitatem terminatam. hoc autem, quod est huiusmodi, potentia totius est maior potentia partis, & est diuisibilis per diuisionem partis materiæ. Si ergo partes materiæ fuerint finitæ, & potentia erit finita. si vero potentia sit infinita, partes sunt infinitæ. omne autem corpus est finitarum partium: a toto enim ipsius est finita: hęc omnia sequentur necessario ex hac positione, s. ꝙ corpus cęleste est forma, siue antecedẽs in eis posuerit verum, aut falsum. omnis enim positio, quæ exigit destructionem huius consequentiæ, est falsa, sicut omnis positio, quæ exigit destructionem huius consequentiæ, si lapis volat, habet alas, est positio falsa: & si impossibile sit lapidem volare. Similiter qui ponit in cœlo aliquam positionem, ex qua sequitur destructio huius consequẽtię, scilicet ꝙ, si cœlum habeat partes, necesse est ꝙ potentia partis differat à potentia totius: & si sit impossibile ipsum habere partes, nedum si posuerunt habere partes tres in actu: & quanto magis est ponere ipsum esse impossibile, fm ꝙ possibilis est forma existens in materia. a Amplius, cum oẽ cõpositũ ex materia, & forma inuenimus ipsum habere actũ finitũ, diximus infinitatem actionis prouenire aut ex parte formæ, aut ex parte materiæ: sed forma non potest dici finita: restat igitur ꝙ finitas est ex finitate materiæ. Et, si sit actio aliqua infinita, non necesse est ipsam esse, aut in materia finita, aut formæ existentis in materia, qua posita sequuntur inconuenientia, quæ Aristo. intulit. Item omni formæ existenti in materia contingit diuisibilitas, vel possibilitas, scilicet potentia diuidendi ex parte materiæ, scilicet inest potentia diuisibilitatis. posita ergo aliqua forma, cui non accidit diuisibilitas, hęc, ꝙ culdubio non erit in materia. quod enim denudatum est à compositione, & factum esse, est substantia vna simplex, sicut simplex huiusmodi. Hæc enim propositio est cõuertibilis, scilicet quod est simplex, caret potentia, & quod caret potentia, est simplex. potentia enim est causa compositionis alicuius ex duabus substantijs, si illa, vel aliqua substantia est vna actu, & potentia illa erit simplex: huiusmodi autem sunt corpora cœlestia: simplex autem, vt declaratum est, nõ mouetur ex se, nisi quod mouet esset primũ, quod mouetur: corpora ergo cœlestia sunt materiæ simplices, et formæ eorum sunt formæ nõ in materia. Habito ergo hoc patet eorum error, qui obiciunt b Aristo. ꝙ in corpibus cœlestibus impossibilis est diuisibilitas, quã Aristo. posuit in sua demõstratione. & est possibilis in eis, inquãtum posita sunt ipsa esse formas in materijs, impossibilis vero, inquantum sunt simplicia, & formę eorum non sunt in materia. Ideo ergo sic se habent, scilicet cum in syllogismo ducente ad inconuenientia obijciunt illationem, aut ꝙ sequitur ex illatione esse verũ, & dicunt syllogismum peccare. quod pluribus accidit Modernis philosophantibus, qui tolis libris Aristo. cõtenti sunt in sua philosophia, & maxime q̃ vix ille transtulit ab Aristo. in libris suis, huiusmodi videntur esse demonstrationes Aristo. in prima tacie, non tamen aũt in veritate, vnde libri huius viri potius faciunt à tapiẽtia recedere, q̃ ipsam largiantur, & vniuersaliter dico hoc non solum Autẽ. proprium esse, sed & omni, qui vsus est loqui de huiusmodi, non obseruans viã Aristo. opinãdo in eis, quæ intelliguntur in primo aspectu ipsa esse demonstrationes Aristotelis. sicut tepius contingit Galeno, & mox incipit contradicere et meliorem ipsi met in veritate contradicere. Et sicut accidit Alfarabio in hoc, ꝙ opinatus est, quòd illa via, quam ipse Aristo. intendit ad æternitatem motus, est illa, quam imposuit libro suo de entibus trãsmutabilibus. Nec ꝙ solum in hoc accidit huic viro hoc cum Aristot. sed in arte demonstratiua, in qua ipse incedit alia via, q̃ Aristo. opinans illam esse veram, aut errans in scientia Arist. & nos iam declarauimus hoc in commento nostro super posterioribus, & diximus quædam de huiusmodi, in nostris q̃stionibus.

Quod autem omnino non contingit in magnitudine finita infinitam esse potẽtiam ex his manifestum est. Sit enim maior potẽtia semper, quæ æquale in minori tempore facit, vt quæ calefacit, aut dulcefacit aut pręcit, & omnino mouet. Necesse est ergo & à finito quidem, infinitam autem habente potẽtiam, pati aliquid patiens, & plus q̃ ab alio. maior enim est infinita potentia. At vero tẽpus quidem non contingit esse vllum. Si. n. sit in quo A, tempus, in quo infinita vis calefecit, aut pepulit, A B aũt, in quo finita q̃dã, ad hanc, maiorẽ semp accipiendo finitã, pertiniam aliq̃n ad id, quod est in A tpe mouisse.

Phy. cũ cõ Auer. Bb 2 al

Digressio.

* Alter quã fortasse.

Vide cõsimile 4. Phyli. qu. 8. c. Ph. cõ. 51.

a Ratio principiũ cõmentatoris. Finitas est ex parte materiæ. sep. de tũ. 3. t. c. 60. ad cõ. 71.

Secunda Obiectio cum eius solutione.

Quod si simplex caret potentia, & econtra, an vna substantia cõposita ex duabus substantijs, si vna caret potentia

Corpora cœlestia sunt materiæ simplices, & formæ eorum non sunt in materia. Contra dicentes Aristotelem.

Contra dicentes textum Arist. & eius quæstiones expositores.

In hoc est error Auerroys a Aristo. &c.

ad finitū enim semp addens excedam oē determinatū: & auferens semper deficere faciā similiter: inæquali ergo tēpore mouebunt finita, ac infinita. hoc aūt est impossibile. nullū itaq; finitū cōtingit infinitā potētiā habere.

Qm̄ aūt impossibile est oino i magnitudine finita esse potētiā infinitā ex ijsdē manifestū est. Sitq; maior potentia, quę agit ęqliter in tpe minori, v.g. quæ calefacit, aut sanat, & vlr mouet. Necesse est ergo infinitum, cū potētia eius sit infinita, agere in passibile maiorē passionē, quam qd̄ finitā. infinitū. n. maius est. Nō aūt hmōi pōt esse tēpus. Si. n. A sit tps, in quo potētia infinita calefacit, aut eleuat, & in tpe A agit illā eandē actionē potētia finita: accipiētes. n. semp potētiā maiorē, ac finitam, necesse est aliqn̄ puenire ad qd̄ moueat i tpe A: augētes. n. semp finitū superat oē terminatū, & diminuentes semp diminuitur sil'r: mouet ergo finitū in tpe, in quo infinitū mouet. quod est impossibile. non ergo finita est potentia infinita.

Demonstratio, ꝙ nulla magnitudo finita habet potentiam infinitam.

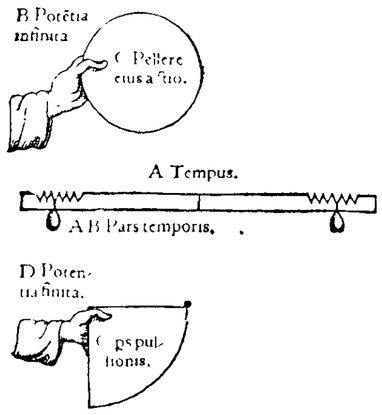

79 Cū dicant impossibile esse, ꝙ motor finitus moueat aliquo infinitū tempore infinito, & hoc, quod dicimus motor finitus mouere infinitum motorē finitum potentia, Ś magnitudine, ted os quidē, ꝙ motor, cum tuerit corpus, sit finitæ magnitudinis, iā probatum est in Tertio ꝙ aūt finitæ potentiæ, cū sit corpus finitū, hoc manifestum est, vult illud hic probare. Cū. n. habeat ꝙ ois corporis potentia est finita, & adiunxit huic proportionē, quam prius probauit, scz habēs potentiā finitam non pōt mouere corpus finitum tēpore infinito, habebit ꝙ hic motus, cuius tēpus, vt demonstratum est, est infinitum, nō pōt fieri à corpore, neq; potentia in corpore existente. Et dixit Qm̄ aūt impossibile est oino, &c. quoniā autem impossibile est in corpore cōposito ex materia, & forma, ꝙ forma eius agat actione infinita, ex his patebit. Potentia. n. hæc dicta intelligenda est potentia actiua: potentia enim duplici ter dicitur, actiua scilicet, & passiua. D. incœpit inducere propositiones, quibus conatus est hoc probare, et dixit. Sitq; maior potentia, &c. Sit ergo nobis primū, tanq̄ notum per se ꝙ maior potentia agit actionē ęqualem actioni minoris potentiæ in tēpore minori tempore, in quo agit minor illā actionem. Deinde dixit Necesse est ergo finitum, &c. t. cum igitur maior potentia agit actionē æqualem actioni potentiæ minoris in minori tēpore, necesse est in æquali tēpore ipsam agere actionem maiorē q̄ minor. Vnde necesse est ꝙ corpus, cuius potentia est infinita, cum egerit in id, quod natum est suscipere actionem eius, vt cum infrigidauerit, aut calefecerit, agat in aliquo tempore actionē multo maiorē actione corporis finiti in idem passibile in illo tempore. Deinde dixit Non autem huiusmodi potest esse tempus. idest, corpus autem, cuius potētia est infinita, non agere pōt actionem æqualem corporis finitæ potētiæ in tempore omnino, sed in instanti. quod est impossibile. omnis enim transmutatio, vt demonstratum est, est in tempore. D. incœpit hoc declarare, & dixit Si enim A fuerit tempus, &c. t. si enim posuerimus aliquod tempus, vt A, in quo potentia infinita agit actionem finitam, vt calefacere, aut eleuare, aut vniuersaliter mouere, & posuerimus ꝙ in hoc eodem tempore, scilicet A, agit potentia finita illam eandem actionem: hoc enim possibile est: contingit ꝙ finitum, et infinitum agant eandem actionem in eodem tempore. quod est impossibile. si enim maius in minori tempore facit actionem minorem, quāto magis agit in minori tempore actionem illud, quod est infinitæ potentiæ? Deinde narrauit quomodo potest inueniri potentia finita, agens in illo tempore posito, in quo agit potentia infinita actionem æqualem illi actioni, & dixit accipientes enim semper, &c. idest & hoc possibile est, scilicet si posuerimus potentiā infinitam, quæ agit in tempore aliquo actionem finitā, & inuentamus potentiam finitam, quę in illo eodem tempore agat illam eandem actionem, scilicet æqualem illi, eo ꝙ, si posuerimus potentiam finitā, quę agit in illo tempore actionem minorem illa, quam in eo agit infinita, potemus augere potentiam finitam continue, & sic augmentabitur actio eius in illo tempore. sic ergo cōtinue facientes peruenietimus ad hoc, ꝙ agat actionem æqualem illi actioni in illo tempore. Verbi gratia sit B potētia infinita, & C actio eius, & A sit tempus huius actionis, & sit D potentia finita, quæ agit in illo tempore partē C, vt Quartam, aut Quintam partem: multiplicantes ergo D, tā, ꝙ proportio totius magnitudinis ad D sit sicut proportio partis B ad C, manifestum est necesse esse, quia illa magnitudo agat C in tempore A, in quo B, quod est potentia infinita, agit, in eodem ergo tempore agit potentia finita, & infinita. Nec potest aliquis dicere nunq̄ peruenirī, addendo in magnitudine finita ad magnitudinem finitam agentem in illo tempore actionem, quam agit magnitudo infinita: possumus enim semper addere super magnitudinem, quousque actio eius actionem superet, quamcunq; determinatā posuerimus. Posito ergo ꝙ actio terminata est infinita in tempore terminato, potemus augere illam magnitudinem terminatā, quæ deficit in illo tempore, actionē augere illam in tēpore, ꝙ agat illā in illo eodem tēpore. Et hoc est, quod dicitur, nec esse est aliquando peruenire, &c. t. addentes enim continue super finitum augmētabitur actio eius, tā, ꝙ superabit quamcunq; actionē terminatam posuerimus: sicut, si continue diminuentes illud, deficiet actio eius à quacunq; actione terminata, quam posuerimus. Et intendit per hoc dicere ꝙ illud,

Ex hoc patet ꝙ potentia infinita, siua est intensiue siue extensiue, quia materia prima,

illud, quod sequitur addendo cōtinue, est simile ei, qđ sequitur diminuēdo: non aūt volunt posse esse magnitudinē crescere in infinitū, sicut est possibile ipsam diminuit in infinitū. Dictū est enim in Tertio huius libri, ꝙ aliter se habet in hoc additio, & diminutio. Participant autē i hoc, qđ hic intēdit, scz ꝙ, si aliqua magnitudo ponatur terminata, cuius actio est terminata, & alia magnitudo minor illa, cuius actio est minor, poterimus augere minorē intā, ꝙ adeqbitur maiori in actiōe, aut superabit illā, & sili poterimus intā diminuere maiorē, ꝙ aget actionē æqlē minoris, & minorē: & hoc. scz in eode tpe. Et ipse diuidit illationē huius sermonis ad finē huius libri.

4. Phy. t. cō. 68. & 69.

Primus modus formidi tionē Arist.

Hęc aūt demōstratio multiplr pōt fieri, & formari. Pōt. n. sic. Hic motor habet actionē infinitā: oē aūt corpus, aut potētia in corpe nō hēt infinitā actionē. hic ergo motor nō est corpus. Alr aūt format sic. Si actio hęc, q̄ est infinita est corporis, aut potētię corporeę: et actio hęc nō est, nisi potētię infinite talis: & oe corp⁹ est finitū. necesse est corpis finiti esse potentiā finitā. D. destruens cōsequēs sic. Nō aūt corpis finiti est potētia finita, et sequitur oppositū antecedētis, scz ꝙ actio hęc nō est corporis, neq; potentię corporeę. Aristote. autem peregit hanc demonstrationem in fine huius libri.

Secundus.

Digressio. Dubium primum.

In oppositione aūt assumpta hic, q̄ dicit ꝙ ois corpis est potētia finita, dubitari pōt, vtrū cōtineat corp⁹ cœlestę, aut nō. Si. n. cōtinet corp⁹ cœleste, tūc corpis cœlestis erit potentia finita: cuius aūt est potētia finita, est corruptibile. Si aūt dubitaī de ppōne, q̄ vtitur in declaratiōe huius, quia corpis est potētia finita, q̄ t. dicit ꝙ, si esset potētia infinita, cōtingeret ꝙ motus esset in instāti. Dicet. n. aliqs, vt qđ Arist. dicit cōsequēs esse, si potentia corpis habet actionē infinitā, ipsam agere nō in tpe ęno est se sequēs, si actio infinita sit potentię nō corporeę, ꝙ agat nō in tpe. Pria quidē qđ valde dubitabilis est, & multū scrupulosa. Et Alex. q̄ dubitabat sustractibus mūdēs d corpus cœleste adeptū fuisse æternitatē a suo motore, q nō est in materia: sm hoc ergo erit aliqd, qđ pōt corrūpi, & tū nunq̄ corrūpet. & hęc Platonis est opinio, scz aliqd æternū esse, qđ pōt corrumpi. Arist. aūt i fine primi li. de Cœ. & mūdo, phaut ipsum posse esse æternū, cui insit potētia ad corruptionē. Ioānes aūt grāmaticus hāc sibi tribuit qōnē contra Peripateticos in eo, ꝙ opinatur ꝙ mūdus sit corruptibilis, & generabilis. Hęc dubitatio est fortior oibus dubitatiōibus, q̄ pōt accidere his: maxime cū Arist. expresse dicit i secūdo de Cœlo, & mūdo ꝙ Cœli est potētia finita: vbi reddit causam qre nō insunt Cœ'o stellę maiores his, q̄ insunt illis. si. n. dicit, hoc esset, laborare. Audiēs aūt Arist. verba hęc Arist. quia audierat verba Alex. opinat ꝙ est duplex esse necessariū, necessariū t. ex altero cōtigēs, & posse ex seipso, & necessariū ex se: necessariū qdē ex alio, vt Cœlū, necessariū vero ex se, vt motores Cœli. Nos aūt dicimus ꝙ ex vi verborū Arist. hac demōstratiōe appet ꝙ po⁹ eius passiua, i. susceptiua motiōis est finita, sicut. n. actio infinita nō est formę i corpe, sic passio infinita nō est formę in corpe, scz cōpositi ex materia, et forma. Ois. n. formę est potētia finita, siue sit actiua, siue passiua, cū sit diuisibilis p diuisibilitatē corpis, & oē corpus sit finitū. Et, si posset esse ꝙ potētia in corpe, cōpositi ex materia, & forma susciperet motionē in infinitū, tūc infinitū esset maius infinito. idē. n. corpus sensibile, q̄to maius fuerit, tāto tps, in quo susciperet motionē à suo motore, erit maius. Si ergo aliqd corp⁹ posuerimus hmōi, scz ꝙ susciperet motionē infinitā, tunc qđ maius est debet susciperē motionē lōgiori tpe, & sic infinitū susciperet infinitū. qđ est impossē. Ex hoc ergo patet corpus² cœleste nō cōponi ex materia & forma, & ipsum esse simplex, & ꝙ forma ipsius nō habet subsistere p ipsum, & ꝙ ipsa est, q̄ mouet ipsum, & ꝙ in ipso nō est

Dubium. 2.

Solutio primi Alexander.

Primo Cœli t. c. 124. Ioānes grāmaticus, de ęno etā vide 12. meta. co. 41.

Secundo Cœli t. c. 71.

Auicēna. Vide cō. 174. primi d Cœlo.

Auerrois.

Phi. t. ca. de ęba orbis. 2. d. infinita.

2 Corp⁹ cœlestę caret materia. Idē primo Phy. 61 et 8. me. t. 4. & 12. & 42. Met. t. 10 et primo Cœ. cō. 20. & 92. et primo 2. 3. de substantia orbis.

forma materialis oino. Dubitabit aliqs ex hoc, qđ dicū est in libro de Cœlo, et mundo ipm̄ esse neq; graue, neq; leue, et ipm̄ habere naturā, q̄ est hmōi qđ nos illic declarabimus: & sili declarabim⁹ illic verbi Arist. quo dixit Cœlū habere potētiā finitā. Dupli. n. potentiæ motiuæ pōt dici infinitæ, aut quia actio earū numq̄ cessat, aut quia motio earū est tāq; velocitatis, ꝙ nō inueniī magis, scz ꝙ illud, qđ ab his mouetur, velocius moueri oī mobili. Quōd aūt aliqua potētia sit infinitę motionis sm hūc modū impossē est, nisi motus posset fieri in instāti, scz ꝙ aliqua potentia sit, q̄ infinitā faciat velocitatē in ipm̄, qđ mouetur. quāto. n. maior fuerit motor, tāto motio eius erit velocior. Motores igitur, siue materiales fuerint, siue nō materiales sm hunc modū conueniūt in hoc, ꝙ motio eorū sit finita. vnde corpa cœlestia excedūt se inuicē in velocitate, quis motores eorū sint non in materia. Ergo sm hunc modū dixit Cœli potētiā esse finitā, & ꝙ, si inessent ipsi sphęræ plures, aut maiores, aut detrueretur motus eius, aut tardaret, sed hoc diligentius manifestabitur in tuo loco. Et hęc dubitatio est maxima dubitationū, q̄ accidant in hac scientia: & nō mihi determinata mihi cum grauitate labore, et in tpe vitæ meæ non modico. Ad [illegible] qōnem, qua q̄ritur, vt ꝙ, si ponerimus actionē infinitā in corpe, sequitur ꝙ motus sit nō in tpe, & nō sequatur, si ponerimus actionē infinitā eius potentiæ nō in corpe, sic rndētes dicemus ꝙ si ponerimus actionē propriā esse corporis, scz ꝙ nihil est potētia infinita. Si aūt ponerimus alienas nō corporis, tūc potentias nō pōt dari infinita, aut infinitas. Cuius enim, & in⁹ nullo istē de corporibus dicta. Sic aūt potentia infinita ponenda in corpe, scz ꝙ motio eius sit nō in tpe, quod est impossē. Si aūt ponerimus potentias nō in corpe, tūc nō dicet ꝙ infinita, aut infinitū, & ꝙ nō est in corpore. Nō ergo sequitur ꝙ sit motus non in tpe, cū in his nō pōt ire. agit vna potentia maior alia, eo, ꝙ nō sunt corporeę potentiæ, maius. n. & minus tollatis esse quantitatis. Vnde, si dixerimus potentias esse in corporibus, tūc actio earū erit proportionalis, scz ꝙ proportio potentiæ motiuæ ad potentiā motā est sicut proportio velocitatis motus ad velocitatē. Existentibus aūt non in corpore nō est proportio: nā cū proportio solius est magnitudinis ad magnitudinē, vel eorū, q̄ insunt magnitudini, eo, ꝙ insunt ei. & hęc manifestata sunt per te. Reuertamur ergo ad verba Aristotelis.

Obiectio.

Vide [illegible]

Proportio [illegible]

Nec igitur nec in infinito finitā, attū contingit i minori magnitudine maiorē potētiā esse: sed adhuc magis i maiori maiorē. Si igitur id, in quo A B, infinitū, pars igitur B C habet potentiā aliquā, quæ in aliquo tpe mouit D, in tpe, t. in quo E F. Si igitur ipsius B C duplū accipiā, in dimidio mouebit tpe ipsius E F. sit. n. hęc proportio: quare in F H mouebit. ergo sic accipiēdo, semp ipm̄ A B numq̄ trālibit: tpe aūt dato, semper minus accipiā: infinita ergo potētia erit: oēm. n. finitam potentiā excedit. Ois aūt finitæ potentiæ necesse est finitum esse et tps. si. n. in quodā tanta, maior in minori quidē, sed determinato motuebit tpe. secūdū cōuertionē proportionis. Infinita aūt ois potentia est, vt & multitudo, & magnitudo, quæ excedit omnem finitā.

Nec infinitum habere virtutem finitam est possibile, licet in minori magnitudine po

est inesse maior potentia: tamen, cum hoc fuerit, dignius erit ꝙ ī maiori sit maior. Sit ergo A B infinitum. B C igitur est potentia, quæ mouet D in aliquo tempore. Sit ergo illud tempus H Z. B C ergo duplicatum mouet in medietate tẽporis H Z. procedamus sic igitur, & sit illud tẽpus Z T. cũ ergo sic processerimus semper, nunq̃ peruenietmus ad consumationem A B: de tempore vero posito semper accipiemus minus: sic igitur erit virtus infinita. Necesse est enim cuiuslibet potentiæ finitę tempus etiam esse finitũ. nam si hęc potentia mouet in hoc tempore, quæ maior est illa, mouet in tempore minori illo: sed tamen illud tempus est determinatum, cuius processus est econuerso. Virtus autem est infinita eo modo, quo numerus. magnitudo vero, q̃ excedit oẽ determinatũ.

Demonstratio, ꝙ nullum quantum infinitum habet potentiam finitam.

Tempus minimum, in quo quantum infinitum potentiæ finitæ mouet D.

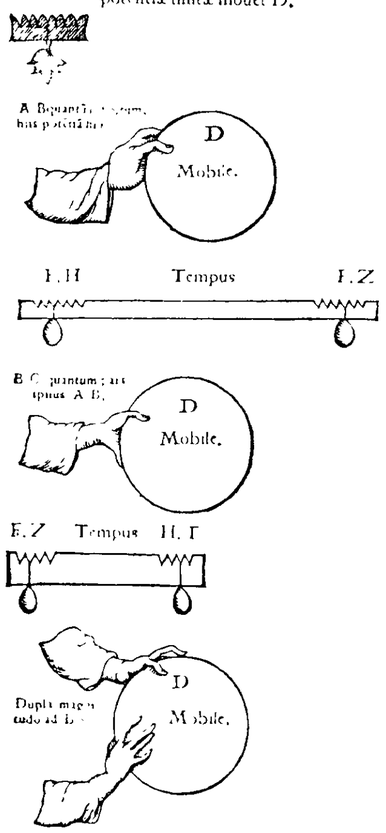

Cũ declarauit ꝙ *in magnitudine finita impossibile* est esse potentiã infinitã, uult nunc econuerso dicere, s. qm̃ in magnitudine infinita nõ põt esse potẽtia finita, dicẽdo Neq; infinitũ habere, &c. t. & sicut in magnitudine finita nõ põt esse potentia infinita, ita etiã ecõuerso in magnitudine infinita nõ põt esse potentia finita, sed finitũ finito, & infinitũ infinito. Sed, quia in hoc duc ambiguitate hoc, ꝙ in corpore maiori inuenitur potẽtia minor, et in minori maior, dixit licet ī minori, etc. hoc. n. facit dubitare aliquẽ, cum posset dicere, cum in maiori corpore inuenimus minorẽ potentiã, quid igit̃ phibet in infinito, eò, quod est maius minori, nesse potentiã eã, quę nest finito, eò, qd̃ est minus. sed hoc non põt stare. quia, cũ continue duplicauerimus maius corpus, cuius potentia est minor, peruenietmus ad corpus, cuius virtus est maior minoris corporis. &, quia infinitũ semper põt duplicari, ideo potentia eius debet esse maior potẽtia cuiuslibet corporis: imo non est aliq̃ cõparatio inter illas, & potẽtias infinitorũ corporũ. vnde dixit q̃si soluens tũ cũ hoc fuerit, &c. D. litteris exẽplificat, posito ꝙ corpus infinitũ habet potẽtiã finitã, similr minori corpori nesse maiorẽ potentiã, eiusdem videlicet tpẽ, et dixit. Sit ergo A B infinitũ, &c. t. sit ergo magnitudo ifinita A B, & de infinito A B sumem⁹ aliquã partẽ, vt B C, ponẽdo ꝙ in hac pte est potẽtia, q̃ mouet illud mobile, qd̃ mouet infinitũ corpus in aliquo tpe, & illud mobile, qd̃ t. mouetur ab infinito corpore, & idẽ à parte illius sit D. Deinde dixit sit ergo illud tẽpus H Z. & vult quidẽ dicere, quia manifestũ est, ꝙ B C, qd̃ est pars A B, mouet in minori parte tpis eo, ī quo totũ A B mouet, D, cũ potẽtia A B, sit maior potentia B C. Postea dixit B C ergo duplicatũ, &c. quia tã probatum est ꝙ maior motor idẽ mouet mobile in minori tẽpore, & ꝙ temporis ad tẽpus proportio est sicut motoris ad mobile. Post hoc dixit cum ergo sit, procedemus &c. t. et, cũ hoc mõ procedemus ī duplicatione illius partis, s. ꝙ duplum duplicetur, & hoc duplũ sic duplicetur, cõstat ꝙ necesse est peruenire ad magnitudinẽ aliquã, quæ mouet D in tempore minore, in quo mouetur A magnitudine illa infinita, cuius potentia est finita. Ponatur igitur nos peruenire ad illã magnitudinẽ, cum infinita magnitudo nõ consumatur per suas duplicandas partes, tempus vero diminuitur temp parte duplicata, & illud tẽpus sit H Z. Et hoc volum dicere his verbis. cũ ergo sic processerimus, &c. t. duplicatio quidẽ per B C debet esse aliqua pars A B, quia nunq̃ per duplicationẽ partis A B peruenietmus ad A B consumendũ, cum sit infinitũ. D. d. de tpe vero posito, &c. t. &, cũ talis duplicatio semper sit possibilis, & impossibile est ad tẽpus peruenire minus illo posito, in quo A B mouet D per aliquod spatiũ, s. magnitudo infinita, cuius virtus est finita. Post dixit sic igit̃ erit virtus infinita, &c. t. ex quo sequitur ꝙ in infinito corpore sit potentia infinita quod est cõtra positum.

Proportio tpis ad tẽpus est ꝓportio motoris ad mobile. Idem Ph. 55. et. 30

D. d. Necesse est enim, &c. t. hęc quidẽ virtus est infinita: quia tempus, in quo mouet, semper minoratur in infinitũ. tẽpus vero potentiæ finitæ est finitũ, cum moueat tẽpore, in quo minor nõ põt mouere. Et hoc intendebat, cũ dixit nã si hęc potentia, &c. t. & hoc necesse est, nam, si aliqua potẽtia mouet aliquid in aliquo tẽpore, potentia, quæ est maior illa, mouebit in minori tempore illud idemsed, quia excessus est determinatus, necesse est peruenire ad tempus determinatum in puritate, t. ꝙ in minori illo aliquid non potest mouere. Et intendit per hoc, quod dixit econuerso, ꝙ si in uor magnitudo fuerit dupla minoris, erit tempus motionis illius huius medietas, cum communicant quidem reuersim, sed est econuerso. Post dixit. Virtus autem est infinita eo modo, quo numerus. idest,

potentia

potentia autem, quæ in hoc corpore infinito posito, scilicet ꝙ est infinitum, erit infinita, quia crescit per crementum corporis: cum autem cremẽtum corporis est infinitum, constat ꝙ & virtus etiam in infinitum est: quare virtus est infinita. D. d. magnitudo vero, &c. hæc vero magnitudo est infinita, cũ habeat ifinitũ differentiã. est. n. maior oĩ magnitudine terminata.

Est aũt & sic demõstrare hoc. accipiemus enim quandã potentiam, eandẽ genere ei, q̃ est in infinita magnitudine, in magnitudine finita existentẽ, quæ mensurabit eam, quę in infinita est, finitam potentiam. Quod igitur non infinitã contingit esse potentiam infinita magnitudine, neq; finitam in infinita ex his palam est.

Hoc quidem aliter potest declarari sic, ponendo ꝙ aliqua potentia eiusdẽ generis illius potentiæ, quę est in magnitudine infinita, sit in potẽtia finita. sic ergo erit potẽtia in quantitate potentiæ finitæ in infinito. Qm̃ autẽ impossibile est potentiã infinitã in finita esse magnitudine, aut potentiam finitam esse in infinita magnitudine manifestum est.

81 Dicit & hoc idem possumus ostẽdere alia via. cum enim posuerimus infinitũ corpus, ī quo sit virtus * misita, possibile erit ponere virtutem in eiusdem generis cũ illa prima virtute, et ei equalem in magnitudine finita: & sic potentia, quæ est in corpore finito, erit æqualis potentiæ, quæ est in corpore infinito. quod est impossibile. virtus enim eiusdem generis, quæ corpori mest maiori, maior existit, quanto magis quæ est in infinito corpore erit maior illa, quæ est in finito. Et, cum ostendit hæc duo, fecit de eis mentionem, & dixit Quoniam aũt impossibile est, &c. & hęc conuersio nõ facit ad propositum declarandum, sed tñ ostẽdit illud, vt ex eo acquiratur, quoniam est causa propinqua.

* a. f. finita.

De ijs autẽ, quæ feruntur, bene se habet dubitare quandam dubitationem primũ. Si enim oẽ, qd̃ mouetur, mouetur ab aliquo, quæcunq; non ipsa seipsa mouent, quomõ mouent aliqua continue, non tangente eo, quod mouit, vt proiecta. Si aũt simul mouet & aliud quid is, qui mouit, vt aerẽ, qui, cum mouet, mouet, similiter impossibile est primo non tangente, neq; mouẽte moueri, sed simul oia & moueri, et quiescere, cum id, qd̃ primũ mouet, cessauerit. & si facit, quẽadmodũ lapis, veluti si mouet id, quod mouit. Necesse aũt est hoc quidẽ dicere, ꝙ primũ mouens facit, vt possit mouere aut aer hic, aut aqua, aut aliud quid himõi, quod aptũ natura est mouere, & moueri, sed non simul cessat mouere, & moueri, sed moueri quidẽ simul, cum mouens cessauerit moueri. mouẽs aũt adhuc est. quapropter mouetur quid alij contiguũ. & in hoc eadem ratio est. Cessat aũt, cũ in ipso contiguo minor fuerit virtus, q̃ vt moueat. tandem aũt cessat, cum nõ amplius fecerit prius mouens, sed motũ patiẽs

solum. hęc aũt necesse est simul cessare, hoc quidẽ mouere, hoc aũt moueri, et totam motionem. Hic igitur in ijs, quæ possunt aliq̃n quidem moueri, aliq̃n aũt quiescere, fit motus, & non continuus, sed videtur. aut. n. existentiũ consequenter est, aut se tangentium: non. n. vnũ mouens est, sed contingua adinuicẽ sunt. Quapropter & in aere, & in aqua fit hmõi motus, quem dicũt quidã circumobsistẽtiã esse. Impossibile aũt est aliter dubitata soluere, nisi dicto mõ. Circũobsistentia aũt simul oia moueri facit, & mouere: quare & cessant: nunc aũt videtur vnũ aliquid continue moueri ab aliquo igit̃: nõ. n. ab eodẽ. *aut. text. com. 30.*

De his autẽ, quæ localiter mouentur, bonum est prius inducere quãdam dubitationem. Nã, si omne, quod mouetur, ab aliquo mouetur, s. dum illud à se nõ mouetur, quomodo quędam continue mouentur sine eo, ꝙ contingant motorem, verbi gratia quod proiicitur, aut quod sagittatur. Et, si motor moueat cum hoc etiam aliud. vt aerem. et, cũ mouetur hoc, mouet, tamen impossibile est ipsum moueri, nisi primum tangat, aut moueatur: immo necesse est simul omnia moueri, & simul quiescere, cum primus motor quierit. similiter est &, si etiam facit, sicut facit lapis, scilicet magnetes, verbi gratia, quoniã illud, quod mouet lapis, quod est ferrũ, mouet, idest attrahit ferrum, à quo mouetur, & sic mouet. Hoc autem debet concedi de necessitate, scilicet quod primus motor est, qui hoc facit. verbi gratia qui mouet aerem, cũ fuerit huiusmodi, aut aquam, aut aliud, quod innatum est mouere, & moueri, sed non debet simul quiescere ab hoc, ꝙ moueat, & moueatur, imo cessat ab hoc moueri, ꝙ moueatur, cessante eius motore à mouere, et ad hęc remanet mouẽdo. vnde vnum mouet aliud sibi succedens, & procedit istud aliud etiam hoc eodem processu. Motus autem illius qescit, cum virtus mouendi diminuitur in successione paulatim. & vltimo cessat, quando motor penultimus peruenerit ad hoc, ꝙ nihil agat, sed solummodo mouetur. hoc autẽ necessario fuit simul, scilicet motorem quiescere à mouere, & motum à moueri, & ipse motus omnino. Hic quidem motus, est motus, qui fit in eis, quæ possunt aliquando moueri, aliquando quiescere, & non est continuus, sed videtur. motor enim non est vnus, sed sunt quæ succedunt sibi inuicem. Vnde talis motus non fit, nisi in aere, aut in aqua, qui à quibusdam attribuitur, & successioni, & ab ea denominatur. Sed prædictæ quæstiones aliter, q̃ narrauimus, nõ possunt

solui. Successio autem facit omnia ea mouere, & moueri: vnde oportet ꝙ quiescant: sed nos videmus vnum idem continue moueri: quare necesse est ipm moueri ab aliquo: moueatur enim ab vno eodem.

82 Hęc quęstio, vt dixit auctor est. Si oē, quod mouet, mouetur ab aliquo motore, quare quędā mobilia mouentur, cū motor illoꝝ sit in quiete. ex hoc. n. sequitur alterū trium aut ꝙ aliquid moueatur sine motore, aut ꝙ motor, cū sit corpus, moueat aliquid absq; eo, ꝙ moueatur, et sine eo, ꝙ tangat illud, qđ mouetur, aut dicaꝫ ꝙ primus motor pōt mouere, non continue. Quę au tē inducunt hanc quęstionē sunt illa, q̄ proꝛciunt, aut sagittāt. videmus. n. lapidē proiectum moueri, cum manꝰ, q̄ mouerit, iā quieſcit: similiter de sagitta à chorda. Hanc quidē quęstionē opponit illis propositionibus, quibus vsus est in prędicta declaratione, s. oē motum habere motorē, & ipsum nō mouere, nisi cum moueatur, cū sit corpus, & super hoc fundabit prius hoc, quod volui declarare, s. ꝙ iste motor non est corpus. et, quia ēt cōtradicit huic, qđ ostensum est: qm primus motor cōtinue mouet. & ideo dixit quomō quędā cōtinue moueantur, &c. Post dixit Et, si motor mouet etiā cum hoc aliud, vt aerem, &, cū hoc moueatur, mouet. t. et, si aliquis dixerit ꝙ huius causa est, ꝙ motor in hmōi mouet cum illo, qđ mouetur ab illo, aitud, quod mouet illud motū, qm primꝰ motor cessat. v. g. qm manus mouet lapidē, mouet cum illo aerem. quare accidit ꝙ, cū manus etiā non mouet lapidē, statim succedit et aer i mouēdo lapidē. deide mouet etiā eodē motu aliū aerē cum lapide. vn le accidit ꝙ secūdus aer mouet lapidē primo quiescente. motus ergo lapidis videtur q̄ cōtinuus, cum fiat successiue à pluribus: successio quidē non cessat, quousq; motus cesset. Post hoc dixit ūi impossibile est ipsum moueri, nisi primū tangat id, quod mouet. imo necesse est, & c. t. sed hmōi toto nihil aliud est ꝙ mutare quęstionē de lapide ad aere, aut aquā, & vniuersaliter ad illud, quod, cū primo moto mouetur à primo motore. Quęrēdū est. n. etiā de aere, quare post ꝙ aetem manus remanet aerē mouere lapidē, cum non moueat lapide, nisi moueatur, nec moueatur, nisi manus moueat. oportet igitur oia omnino quiescere, q̄n primus motor quiescit, & moueri, cū ipse moueat. Et hoc voluit, cu dixit imo necesse est simul oia moueri, et simul quiescere cū primus motor quieuerit, t. aer aut chorda, aut his similia. Post d. similr est & si etiam facit, sicut facit lapis, s. magnetes, &c. t. similr remanet quęstio. manus. n. nō mouet illud proiectum, nisi mediō prius aerē vt dicamus ꝙ lapis magnetis attrahet ferrū, quod ponitur vltra primū ferrum, mediante attractione eius ad primū ferrum. D. d. hoc autē debet cōcedi de necessitate, s. ꝙ primus motor est, qui hoc facit. t. sed oportet nos cōcedere de hmōi mobilibus primū motore esse causam motus eorum oium de primo ad vltimū. Quo dato est considerandū est quomō sit causa eoꝝ motus. hoc quidē, vt dixit auctor, concedendū est, cum huius mobilis motus tequatur in velocitate, & tarditate potentiā primi motoris, & eius debilitatē, ex quo possumus scire primū motorem esse causam huius motus de inuio ad finē. D. inuit modū, quo hmōi motus pōt fieri exemplificando, & dixit. v. g. q mouet aerē, scilicet hmōi, aut aquā, aut aliud, & c. t. v. g. ꝙ primus motor, vt dicas manus, mouet aerē, aut aquā, & vniuersaliter medū, quod innatū est mouere, & moueri. Post dicit cū iuerit hmōi. t. cū iuerit eo mō, quo est medū, s. quia exigitur ad hoc, ꝙ simplicia corpora moueātur. Hoc ostensum est enim, qm nisi medium esset, nunq; lapis, neq; aliquod simplicū corpoꝝ

Sicut medium, &c. Vide c. 68. quarti. Phy. t. 86.

rū moueretur, neq; naturaliter, neq; ꝑ violētiā. hoc aūt perfecte declarabitur in Tertio de Cœlo, & mūdo.

D. d. sed nō debet simul quiescere ab hoc, ꝙ mouet, et moueatur. t. sed de motu hoꝝ simplicium partiū eoꝝ uersio est ei, quod est de rebus mobilibus, terminatā figurā habentibus in partibus: idest simplicū corporū passibilium non oportet vt simul cessent idem à moueri, & à moueri: sicut accidit hic in partibus corporꝝ, terminatā figuram habentiū, et in corporibus contrarijs, quæ sibi adherēt inuicem, s. habentibus figurā. Post dixit imo cessat ab hoc, ꝙ moueatur, cessante eius motore à mouere. & ad hæc remanet mouendo. t. sine eo, ꝙ moueatur. Et hoc, quod author dicit, manifeste vt detur sensu in motu aquæ à lapide, iecto in illam. Videmus. n. partem, quę sequitur lapidē, moueri vndiq; deinde transfertur motus ab illa parte ad partē consequentē: deinde de illa ad aliam, quousq; cesset. Partes vero aquę non simul mouentur, sicut simul mouentur partes figuratī corporis. & hoc patet in circulis, qui in aq̄ fiunt, qñ lapides cadunt in ea. Si igitur huius motus esset similis motui in rebus mobilibus terminabilibus, oporteret oēs partes aeris, et aq̄ simul moueri de primo vsq; ad vltimū, & expelli in oibus partibus mūdi intantū, ꝙ in totum fieret mundatio, aut corpus intraret corpus. quod est impossibile. Sed hęc corpora ab extrinsecis recipiunt densitatem, & raritatē, & recipiendo densitatē quasi recipiūt aliquā penetrationem in suis partibus. Nā, si non reciperēt penetrationē aliquā, oporteret etiā ꝙ motus eorū oīno simul esset, ita, ꝙ vltimus terminus mundi expelleretur etiā. &, si istæ partes perfecte penetrarent inuicē, tunc nō moueret de aqua, nisi quantū possidet corpus, quod cecidit in illa. Est igitur quasi medū inter esse spirituale, & corporale. s. m ergo natura spiritus accidit in partibus aliꝗ penetratio: vnde vidimus diuersos motus nō impediri à semuicē in aqua: s. m vero corporeitatē expellūt semuicē, ita, qđ ex eis duobus existimatur ꝙ aer motus in eis est, qui trāsfertur per se, & lapis proiectus de necessitate transfertur per translationē illius partis, q̄ defert motū, & cessat illa cessante. Illa quidē pars non est eadē, nec ille motus etiā sic simul in pluribus partibus: sed fit quasi ita, cessante, & s. m translationē de vna parte in aliā: vt accidit eis, in quibus calor trāsfertur de vna parte in aliā. Et vniuersaliter motus sagittæ in aerē similis est multū motui nauis in vnda, quæ portat eā: qui existimatur esse vnus, cum sit motus successiuus per vndationē, q̄ fit in aqua: & talis vndatio fit in aere. Manifestum est ergo ꝙ causa huius, ꝙ istæ partes non oēs simul mouentur, est penetratio, q̄ accidit eis inuicē: s. m enim hunc modū attribuitur ei, qui mouetur ab inuio spaciꝰ vsq; ad finē, quod mouetur per se. Aqua enim, & aer talē habent naturā, ꝙ, cum accipiūt principium mouendi ab alio, mouentur per se: s. m vero ꝙ illa penetratio non est vera, cū sit illic expulsatio, accidit ꝙ motus expellentis, & expulsi sunt simul. Causa aūt huius oīno est, quia hæc corpora carent figura, et termino, et multū vicinantur in natura naturę materiei. Sic igitur debet intelligi motus horꝝ simplicū humidorū. Et qm differunt in hoc a siccis, et habentibus terminū, et figurā, post d. vnde vnū mouet aliud sibi succedens, &c. t. &, quia motus partiū horꝝ corporꝝ non fiunt simul, qñ mouent semuicē, accidit ꝙ motus in eis fit tali mō, ꝙ succedant sibi mutuicē, & sequantur semuicē, & nō moueantur simul. D. d. Motus autem illius quiescit, cum virtus mouendi diminuitur, &c. t. motus autem istarū partium ideo quiescit, quia virtus motiua nō cessat diminui, et deprimi in illis partibus, quæ mouent seinuicem successiue, adeo, ꝙ in vltima parte non remanet mouere, sed totūmodo moueri, s. m enim ꝙ ltrat aliud,

non

aliquod simplex corpus moueri natū est, vel vt lenter. Idem ◆. Phys. &. 3. Cœ. &. ◆. Cœ.

Digressio de motu. p. fectorum.

Aer, et aqua talem habēt naturam, q̄, cū accipiunt principiū mouēdi ab alio mouentur p se. Contrarie infra c. 8. &. 4. Cœ. 59.

Nota de motu, quasi medio inter. spirituale & spirituale,

Motus est, &c. Hic incipit. 2. pars huius octaui. Idem Plato. &.

non habet nisi virtutem, qua moueatur tm, s. m vero ꝙ ltrat, mouet. quare non sequitur ꝙ mouere, & moueri incipiat simul, nec etiam ꝙ omne, quod mouetur ex eis, moueat. nam, si hoc esset, omnino totus mūdus expelleretur. Et ideo dixit & vltimo cessat, quando motor penultimus peruenerit ad hoc, ꝙ nihil agat. idest, & illæ partes cessant à motu, quando illud, quod mouetur, quod sequitur pars quiescens, nō potest moueri, neq; agere, sed solummodo mouetur. hæc enim virtus non cessat diminui in partibus, quæ mouentur, adeo, ꝙ cesset. Et tu debes scire, quoniam hęc expositio nostra non intelligitur ex expositione Themistꝰ in hoc loco. vnde videtur nobis ꝙ etiam nos non intelleximus per este hunc locum, nisi apud laborem nostrum circa expositionē huius libri. Et, cum narrauit modum, s. m quem mouent seinuicem huiusmodi mobilia, quæ nō actu sunt distincta, nec sunt partes reterminatæ, & figurate, incepit etiam narrare qualiter sit de mobilibus, quæ figuram habent, & terminum. Et dixit hoc autem necessario sunt simul, s. motorem gescere à mouere, & rem motam à moueri, & ipse motus omnino. t. ꝙ non accidit in corporibus humidis carentibus figuris. huius autem causam iam prędiximus. Post hoc dixit Hic quidem motus est talis motus, qui fit in eis, quę possunt aliquando moueri, aliquando gescere. t. talis motus nunq̄ potest fieri ī corpore cœlesti. hoc enim corpus semper mouetur innatum est, hęc uero aliquando mouentur, aliquando quiescunt. Post hoc dixit et non est continuus, sed videtur. t. & iste motus, scilicet lapidis in aere, siue m aq̄, non est vere cōtinuus, cum tamen sensui videatur continuus. Deinde dedit causam, quare caret continuatione, & dixit motor. n. non est vnus, sed sunt aliqua, quę succedunt sibinuicē. idest, huius autem causa est, quoniam motus cōtinuus nō potest esse, nisi vnius motoris, & vnius moti. in his autem motor non est vnus, sed plura, quæ succedunt sibinuicem tali modo, ꝙ vnus mouet post alium successiue vnam rem motam. Et, quia talis successio est ꝑ prias eis, quæ mouentur in corporibus humidis simplicibus, dixit. Vnde talis motus nō fit nisi in aere, aut in aqua. D. d. qui quibusdā attribuitur successioni, & ab ea denominatur. t. & iste motus est, qui a quibusdā horibus attribuitur successioni. t. dicunt successionē esse causam illius, s. successionem partium aeris expulsi in loco, cum prima pars aeris, quę expellitur à proiecte, expellat partem aeris succedentem, & succedit et illo loco, & sic secunda tertiā, & tertia quartam, & vnaquęque cedit precedenti. & propter hoc appellant huiusmodi motum successiuū omnes successionē esse causam motus illius, quod proicitur in aere, aut in aqua. Et post hoc dixit Sed prędictæ quęstiones aliter, q̄ prenarrauimus, non possunt solui. t. sed illa quęstio, quam prędiximus de motu, non soluitur dicendo successionē esse causam huiusmodi motꝰ, et vniuersaliter, nec alio modo, q̄ prędiximus. Post dedit causam, quare non potest solui per successionem, & dixit Successio aūt iacere et oīa mouere, &c mouere. vnde oportet ꝙ quiescat. t. successua. n. videntur mouere seinuicem, & moueri in simul: quapropter debēt in simul quiescere. quod nō accidit in partibus aeris successiuis. D. d. sed nos videmus unū idē continue moueri. quare necesse est ipm moueri ab aliquo. t. sed iam probatum est aliquid esse, quod cōtinue mouetur: quare oportet ꝙ moueatur ab vno motore. ex prędictis. n. patet, qñ eius, quod a pluribus mouetur, motus nō est cōtinuus. Et ex hoc decla tatur omnino ꝙ stellarum motus non est in medio. t. si esset, nō esset cōtinuus. posti dixit mouetur. n. ab vno eodem. t. non enim mouetur, nisi ab vno eodē, s. cuius motus est continuus.

Corpus cœleste semper mouetur innatum est. Idem. m. t. c. 6. 17.

Vide. c. 68. quarti. Phy. t. 86. Contra Platonis.

Quoniam aūt in rjs, quæ sunt, necesse est semper motū esse continuum: hic aūt vnus est: necesse aūt est vnum & magnitudinis alicuius esse: (non. n. mouetur quod magnitudine caret:) & vnius, & ab vno: non. n. esset continuus, sed contiguus alter alteri, & diuisus: mouens igitur, si vnum est, aut subiectas motū mouet, aut immobile existens. Si igitur motū subiens, consequi oportebit, & mutari ipm, simul aūt moueri ab aliquo: quare sta bit, & peruenit ad id, qđ est motum ab immobili. hoc. n. non necesse est simul mutari, sed semper poterit aliquid mouere. nā sine labore est sic mouere. Et regularis hic motus, aut solus, aut maxime. nō. n. habet mutationē vl lā id, qđ mouet. oportet aūt id, qđ mouet ab illo, nō habere mutationē, vt similis sit motꝰ.

Et, quia necesse est vt semper ens, q̄ sunt, sit motus continuus: cōtinua aūt sunt vnita: & oportet etiā ꝙ sit alicuius magnitudinis: quod. n. non habet magnitudinē, non mouetur: & quod sit vnius, & in vno: nam, si esset alter, non esset cōtinuus, sed successiuus, et diuisibilis: motor aūt, cū sit vnus, aut mouet, & mouetur, aut non mouetur. Et, siquidem mouetur, sequitur ipsum transmutari ꝑpter ipsum transmutari ab aliquo, necesse est ꝙ hoc cesset, & perueniat ad aliquid, quod moueat absq; eo, ꝙ moueatur, quod. n. est tale, non transmutatur cū eo, quod trāmutat, sed potest semper mouere, cū in tali modo mouendi non sit fatigatio. Et talis motus solus est æqualis, & est dignior in hoc ceteris motibus. motor enim nullum habet modū trāsmutationis. & oportet ꝙ neq; quod mouetur prope hoc ab hoc habeat transmutationem, vt motus sit consimilis.

§ 3

Dicit et sic, vt patet de motu cōtinuo, quoniam debet esse vnius motoris, sic patet de illo, quoniā debet esse vnius moti & quasi d. &, quia manifestum est motum esse continuum. motus autem non est, nisi corporis, quoniam quod non est corpus non mouetur, vt in Sexto dicetur est, & huius corporis, si est motus cōtinuus, necesse est ipsum esse vnum, sicut oportuit hoc in motore. ex quo sequitur ꝙ motus cōtinuus sit vnius moti, & vnius motoris, nam, si hoc non esset, non esset continuus, sed successiuus, & multus. & hoc voluit intelligi per hoc nome diuisibilis. D. d. Motor autem, cum sit vnus, &c. t. &, cum sit manifestum, quoniam motus continuus debet esse vnius moti, & vnius motoris. motor aūt cum sit vnus, necesse est ꝙ sit primus: &, cū sit primus, impossibile est ipsum moueri, neq; per se, neq; per accidens & patet qm motus, qui fit à motore t. e. t. est cōtinuus, et motus, qui est rei motæ, est vere cōtinuus. Post dixit quod. n. est tale, nō trāsmutatur cū eo, qđ trāsmutat. t. & hmōi motor, tm quo nō est trāmutatio aliq̄, nō trāmutatur per accidens. lo, quod ab ipso trāmutatur, vt accidit primo motori trāsmutabus. Sic. n. trāmutatur per accidens motor cū in loco, t. alia aliis, q̄ mouet ipm, & commutatio ab

Quia nō ens non est, &c. Idem Plato. &.

eo, quod mouet illam fm finem. D.d. sed potest semper mouere, &c. idest, & quia iste motor nõ mouetur, cum mouet, ideo non accidit ei fatigatio in sua motione, quod non accidit motoribus, qui cum mouent, mouentur, causa enim fatigationis nihil aliud est, q̃ hoc, ꝙ motor mouetur, quãdo mouet. hoc quidem prouenit, quia est in materia. Post dixit Et talis mot⁹ solus est æqualis, scilicet dignior cæteris motibus, &c.1. & iste motus est dignior alijs motibus æqualitate hac, videlicet ratione. quia inæqualitas nõ accidit, nisi pp̃ter hoc, ꝙ motori accidit quidam modus transmutationis, q̃re aliquando vigoratur, aliquãdo debilitatur: sed iste motus omnino caret transmutatione. ergo motus eius est æqualis simpliciter. Post dixit & oportet ꝙ neque quod mouetur prope hoc ab hoc habeat transmutationem, vt motus sit consimilis. idest, &, quia iste motus est continuus æqualis, oportet ꝙ illud, quod mouetur hoc motu nullo modo transmutetur, vt motus eius sit æqualis, & consimilis. cum enim illud, quod mouetur, transmutatur aliquo modo transmutationis ab illo, à quo mouetur, accidit ei etiam inæqualitas motus. Unde videmus Aristo. opinari ꝙ corpus cœleste non potest ex se, fm suam naturam recipere transmutationẽ, & ꝙ causa eius est, quia nõ componitur ex materia, & forma, & ꝙ est necessarium ex se, non ex alio, vt Auic. dixit. verum tamen necessitas est in ipso in modo recipiendi, in motore vero in modo agendi.

Necesse est autem aut in medio, aut in circulo esse, hæc enim principia sunt: sed celerrime mouentur quæ proxima sunt mouenti, talis [illegible] est [illegible] totius motus: illic ergo ipsum mouens.

Igitur necesse est, aut ꝙ sit in medio, aut in circumferentia: hęc enim sunt duo principia: sed [illegible] quod magis appropinquatur moto[illegible] in motu: & sic est de motu totius motor ergo est illic.

84 Q[illegible] iam declaratum est ipsum [illegible] restat dicere, [illegible] eius apparet, & maxi[illegible] æqualiter partium [illegible] mouetur ab illo. Et, quia [illegible] actio [illegible] & etiam motio eius [illegible] in alio [illegible] omnes leges conueniunt in [illegible] in cœlo. Post dixit hæc enim [illegible] principia totius, fm ꝙ totum [illegible] medium quidem est principium, fm [illegible] vero [illegible] declaratum est in libro de motibus [illegible] omne, quod mouetur [illegible] quod [illegible] motor virtute finita, [illegible] totum expelleretur. [illegible] virtutibus perfect[illegible] virtute mouendi, quæ est [illegible] hoc [illegible] appropinquat motori [illegible] maximus [illegible] sphærici [illegible] motoribus [illegible] dignior [illegible]

rum ad illum. &, cũ sit ita, cõstat ꝙ sit illic. idest, & sic est de motu totius, scilicet ꝙ, quanto magis appropinquatur motori, tanto erit velocius. motor igitur est in partibus velocioribus totius, s. in circulo maximo orbis maximi, qui facit diurnũ motum. Hanc autẽ appropinquationem debemus intelligere fm esse, nõ fm locum. quod enim est non in corpore, non est in loco. & quasi innuit per hoc, qm̃ principium mouẽdi est ex nobiliori, s. ex medio sphęræ, quæ est maximus circulus. & hoc manifestum est sensui, qm̃ motio corporis sphęrici à suo medio est melior, & nobilior.

Documẽtũ.

Habet autem dubitationem, si contingat aliquid, quod mouetur, mouere cõtinue, sed nõ, vt id, quod pellit, iterum et iterum, et eo ꝙ consequenter sit, cõtinue. Aut enim ip̃m oportet pellere, aut trahere, vel vtrũq;, aut alterum aliquid excipiens aliud ab alio, sicut dudum dictum est in ijs, quæ proijciũtur, si, cum diuisibilis sit aer, aut aqua, mouet, sed ut qui semper mouetur. vtroq; autẽ modo nõ possibile est vnum esse, sed contiguum. Solus itaque is continuus est, quo ipsum imobile mouet. semp enim similiter se habens, & ad id, quod mouetur similiter se habebit, & continue.

Sed est hic quęstio difficilis. motor quidẽ potest mouere cõtinue, & non fm idem, fm ꝙ expellit vnum post aliud: & sic continuatio eius est successio. Ad quod est dicẽdũ, qm̃ necesse est, aut ꝙ semper expellat, aut attrahat, aut agat vtrũq;, aut agat aliud, cui succedit vnũ post aliud, vt diximus superius in re proiecta. aer. n. qa est aptus vt diuidatur, similiter & aqua, mouet per suum motũ semper modis diuersis. sed impossibile est fm vtrũq; modum ꝙ motus sit vnus, sed successiuus. Continuus igitur est solus, qui mouetur à nõ moto. qm̃, cum semper sit eodẽ mõ, & ideo etiam apud illud, quod ab illo mouetur, est eodem modo continue.

Vult declarare in hoc capitulo, qm̃ ex ipsa cõtinuatione motus sequitur ꝙ iste motor nõ sit corpus, sicut 85
oportet etiam ꝙ sit vnus, & ꝙ illud, quod mouetur ab illo, sit motũ vnum. Motor enim corporeus, quia non mouet, nisi expellendo, aut attrahendo, aut vtrũq; agẽdo: attrahens autem, & expellens non eodem modo se habẽt erga illud, quod mouetur in initio expulsionis, aut attractionis, & in fine, scilicet in propinquitate, & remotione. motor ergo, qui est corpus, non est consimilium dispositionum apud illud, quod mouetur: motus ergo illius non est cõtinuus. Et dixit Sed est hic quęstio difficilis. motor quidem potest mouere continue, idest motu continuo vero, & hoc non sic procedit in statu mouendi, sicut procedit corpus, quod mouet aliquid expellẽdo vnum post aliud, idest expulsionem post aliam, quod enim [illegible] est sic mouere, non mouet continue in rei veritate, sed fm sensum, verumtamen successiue mouet. Et hoc intendebat, cum dixit & sic cõtinuatio eius est successio. idest & cõtinuatio eius, q̃ videtur sensui, est successio vera. D. incœpit soluere hanc quæstionem, s. qm̃ impossibile est aliquẽ motorem, qui mouet, continue mouere, & dixit Ad qđ est

est dicendum, quoniam necesse est, aut ꝙ semper expellat, aut attrahat, aut agat vtrũq;. idest quoniam necesse est, posito ꝙ motor sit corpus, & ꝙ mouet motu continuo, quòd semper expellat vnum post aliud, aut quòd semper attrahat, aut quòd aliquãdo expellat, aliquando attrahat: & hoc etiam semper. Post dixit aut agat aliud, cui succedit, &c.1. aut ꝙ motor, cui⁹ motus existimatur esse continuus, sit plus q̃ vnum, q mouebit rem motã successiue, vt diximus de motu lapidis. expellentis enim modi isti sunt, s. aut quod separeť ab expulso, & remaneat expulsum in motu, aut ꝙ non separetur ab illo. Post dixit aer enim, quia est aptus vt diuidatur, &c.1. & motus, qui fit per expulsionem, ĩ qua expulsum non separatur ab expellente, non est continuus. fit. n. aut ĩ aere, aut in aqua. sed, quia aer, & aqua multum sunt apti ad diuisionem, & passionẽ, ideo mouent per suum motum illud, quod in eis mouetur motu inæquali, sed diuersimode. aptitudo enim ĩ eis ad diuisionem, & passionem non est eodem modo in omnibus suis partibus. Et videtur ꝙ hic sermo cõmunis est omnibus, qui in medio mouentur, siue expellens separetur ab expulso, siue non. Et, cum dedit causam, qua motus expulsi non est æqualis, dixit sed impossibile est secundum vtrũq; modum, &c.1. & corpus mouere corpus motu ęquali in rei veritate impossibile est: siue motor sit vnus ex initio motus vsq; ad finem, siue plures: vt accidit in motu lapidis. Nam, cum posuerimus virtutem motoris intransmutabilem, similiter virtutem illius, quod mouet, impossibile est hoc poni in illo medio, in quo fit motus propter diuersitatem partium in aptione. quare necesse est ꝙ status motoris apud illud, quod mouetur, diuersificetur in motu. Post induxit cõclusionem, quam intendit. Deinde inducet causam, qua motus illius, quod mouet, & nõ mouetur, sit ęqualis, & est contraria illi, & dixit Continuus igitur solus est qui mouetur à non moto. Deinde dedit causam in hoc, & dixit quoniam, cum semper sit eodem mõ, &c. idest, motus autem, qui fit à motore, qui nõ mouetur, est continuus, et vnus, quia motor eodem modo se habet ad rem motam, cum sit immobilis, et intransmutabilis: motor vero, qui mouetur, nõ eodem modo se habet, quia mouetur: & ideo non æquali motu mouet.

Expellentis isti sũt modi, aut ꝙ sepeŕ ab expulso, & expulsum remaneat in motu, aut ꝙ nõ sepeŕ ab illo. Idem. 7. Ph. t. c. 10.

Determinatis autem his manifestum est ꝙ impossibile est primum mouens, & immobile habere aliquam magnitudinem. Si. n. magnitudinem habet, necesse est aut finitam ipsam eẽ, aut infinitam. Quod igitur infinitam non cõtingat magnitudinem esse ostensum est prius in Physicis. Quod autem finitã impossibile est habere infinitam potentiam, & ꝙ impossibile est à finita moueri aliquid infinito tempore demonstratum est nunc: primum autem mouens perpetuo mouet motu, & infinito tempore: manifestum itaq; est ꝙ indiuisibile est, & impartibile, & nullam habens magnitudinem.

His ergo distinctis manifestum est ꝙ primus motor, qui non mouetur, non potest habere magnitudinem omnino. Nam, si haberet, necesse esset vt esset finita, aut infinita. Etiam declarauimus ĩ sermone nostro naturali, quoniam impossibile est magnitudinem esse infinitam. Et nũc declarauimus quoniã finitum non potest habere virtutem infinitam, & ꝙ finitum non potest mouere tempore infinito: sed primus motor mouet motu æterno, tempore infinito: ergo manifestum est ipsum eẽ indiuisibilem, & impartibilem, & nullam habere magnitudinem.

In hoc capitulo induxit conclusionem, quam à primo intendit. Quoniam, cũ induxit propositiones, quæ 86
necessariæ sunt ad hoc, & soluit quæstiones, quæ accidunt in illis propositionibus, quibus vsus est, concludit quòd primus motor, de quo declaratum est ipsum non moueri, non habet corpus, idest non habet formam in materia. Et dixit manifestum est quod primus motor, qui nũquam mouetur, non potest habere magnitudinem, i. &, cũ iam ostendimus ꝙ omnis corporis finiti actio est finita, & similiter omnis virtus in corpore, & ꝙ primi motoris actio est infinita, manifestum est ꝙ primus motor non habet magnitudinem omnino. Post dixit Nam, si haberet magnitudinẽ, &c.1. nam, si hoc non est verũ, contradictorium eius erit verum, scilicet quòd habet magnitudinem, et posuit hoc, quasi añs, & dixit &, si habet magnitudinẽ, necesse est ꝙ sit finita, aut infinita. Deinde destruxit vtraq; partẽ consequentis, vt sequente destructo destruat antecedens, & dixit Etiam declarauimus in sermone, etc.1. in Tertio tractatu huius libri. illic enim declarauit quoniam omne corpus est finitum. D.d. Et nunc declarauimus, &c.1. &, si est corpus finitum, constat ꝙ virtus eius est finita. in corpore enim finito nõ potest esse virtus infinita. Post dixit sed primus motor mouet motu eterno, tempore infinito. idest ergo virtus eius est infinita, &, cum sit manifestum, quoniã omnis corporis virtus est finita, et ꝙ primi motoris virtus est infinita, concluditur in secũda figura primum motorem non esse corpus, nec virtutem in corpore.

1 Phy. t. c. 40 & [illegible]

Librorum Octo de Physico auditu finis.

AVERROIS CORDVBENSIS

EXPOSITIONIS MEDIÆ SVPER LIBROS PHYSICORVM ARISTOTELIS LIBER PRIMVS,

Iacob Mantino Hebræo, medico, interprete.

Rincipale huius libri propositum est inuestigare causam materialem primam, communem omnibus rebus naturalibus: & tres amplectitur partes, seu summas. Prima continet ea, quæ, vt libri exordium, se habent. Secunda Antiquorū opiniones de huiusmodi principio, earūdemq; destructionem. Tertia propriam de huiusce principio opinionem.

Prima Summa tria amplectitur capita.

In Primo agitur de huius scientiæ consyderatione.

In Secundo de generibus demõstrationum, q̃ in ea fiunt.

In Tertio vero de modo doctrinæ, qua procedere debemus in hac scientia.

Caput Primum de proposito huius scientiæ.

1 Dicam igitur q;, cum hæc ars, quæ de rebus speculatur mobilibus, sit contemplatiua: & propositum artis contemplatiuæ est [illegible] rei, de qua consyderatur in ea arte: videmur enim vnumquodq; exacte scire, cum causas, & prima principia illius rei cognoscimus, & tandem eius elementa, & simplicia, ex quibus constat: hoc autem ita se habet in omnibus rebus, quæ quatuor obtinent causas: &, cum hæc ars sit vna ex speculatiuis, eius igitur propositum, seu intentum est quatuor rerum naturalium causas pertingere, hoc est Materiam, Formam, Efficiens, & Finem, tum remotas, tum propinquas, tum etiā proprias, tum cōmunes: & propterea huius libri propositum est reddere causas primas communes omnibus rebus naturalibus, & omnia, quæ consequentia ex hoc, prout vires huius scientiæ se extēdunt, hoc est, primam materiā, & causam vltimam mouentem: nam ad cognitionem primæ formę, & primi finis, non dantur in hac scientia propositiones, quæ in eo ducunt, & post hoc ostendetur, quod de his duobus ad sciam Diuinā attinet tractare.

Caput secundum de demonstrationum generibus, quæ fiunt in hac scientia.

2
3 Genera demonstrationum, quibus nanciscimur causas, [illegible] hac scientia quæruntur, sunt demonstrationes quia, seu signo nominatæ. Nam vtraq; reddit [illegible] ex notioribus nobis [illegible] quidem [illegible] posteriores ad priores, quæ sunt [illegible] notiores [illegible] autem posteriores [illegible] terra [illegible] & hoc [illegible] priores vero sunt [illegible] tem [illegible] demonstrationū ducentium in notitiam [illegible] expectantur [illegible] cognita [illegible] Mathematicis [illegible] propterea in Mathematicis via scientiæ opposita est huic: ibi.n. à priori ad posterius, hic vero a posteriori ad prius. ibi igitur cognita apud nos sunt simpliciter cognita, & apud naturam: propter quod & ipsæ demonstrationes, quæ ibi fiunt, sunt absolute, seu simplices. sed quæ hic, non sunt simpliciter cognita, & apud naturam: icciro maior pars demõstrationū, quæ hic fiunt, sunt a signo, seu demõstrationes qa.

Caput Tertium de modo docendi in hac scientia.

Modus vero doctrinę, qui in hac scientia fit, est 4 primo contemplari, quę communia sunt cun- 5 ctis rebus naturalibus, tam causas, q̃ consequentia: ex his mox ad partialia proficisci, vt ratio huius libri se habet ad alios, sibi posteriores, qui positi sunt in hac scientia. quæ quidē res ita se habet, propterea quia communia sunt proprijs notiora nobis, vt cōposita simplicibus. eadem igitur causa, ob quam ad horum cognitionem procedimus à compositis ad simplicia, proficiscimur in ordine doctrinæ à communi ad propriū, hoc est velle iter agere a notiori nobis ad ignotius. Ipsa autem communitas, seu vniuersitas in hoc negocio se habet ad partialitatem, veluti cōposita ad simplicia. Hinc est quod totum notius est sensu eius partibus: quemadmodum nomina sunt apud intellectū notiora definitionibus. Indicium vero, ostendens scientiam, seu notitiam communem esse propria, apud nos priorem, est quod puer statim, cùm in eo virtus dignoscitiua oritur, putat mulierem, quācunq; viderit, esse eius matrem, & virum quēlibet, patrem. Extat adhuc alia causa, ob quam in ordine doctrinæ procedit à communi ad proprium, quia videlicet ea doctrina non contingit repetere declarationem eiusdem rei. nā, si ad demonstrationes hac non procederemus doctrina, cogeremur seorsum probare res communes inesse cunctis rebus, quibus sunt communes: vt probare equum obtinere materiam primam, & hominem, atq; inanimatum, & stirpē. Adde etiam quod propositiones eiuscemodi demonstrādi generis nō essent proprię, neq; primæ: vt medicis, euenire solet, cum demõstratiue quatuor elementa inesse homini probare tentant. Hęc igit sunt, quæ in præfatione huius libri continentur.

Summula Secunda Primo in duas secatur partes.

In Prima parte adducūtur opiniones, quæ possunt de pricipijs rerum sensibilium afferri habeturq; sermo cū his, q in hac sciētia errorē non ppriū cōmiserunt.

In Secūda fiet verbum cū illis, qui circa principia proprium, atq; proportionatū cōmiserunt errorem.

Prima pars diuiditur in quatuor capita.

In Primo capite cōtinentur opiniones, quæ de hoc pncipio afferri possunt, & earum authores.

In Secundo earum genera varia, & quæ nam à Physico destrui, vel non destrui debeāt. quod, si cū eo genere sermonem faciet, quod non spectat ad Physicū et cōtradicere, loquet quidem vt Philosophus, non vt Physicus, huiusq; rei rationem reddet.

In Tertio destruet opiniones illorū, qui nō sunt naturaliter locuti, pręter destructionem syllogismorū eorū.

In Quarto destruet ipsorum syllogismos.

Caput Primum.

6 Dicamus autem, Principium vel vnum, vel plura oportet esse. &, si vnum, vel mobile, vt nōnulli Physici Aerem, alij vero Aquam esse principiū autumant: vel immobile, vt Parmenides, & Melissus censere videntur: vel finitum in magnitudine, aut infinitum. Et, si plura, vel mobilia

quoq;

quoq;, vel immobilia, licet nemo ita censeat, vel finita, vel infinita, vt opinati sunt Anaxagoras, & Democritus, & hoc, vel quia per se, & sm formā sint vnum, sed infinita in multitudine, & numero, vt sunt partes indiuisibiles, quæ atomi vocantur, sm opinionem Democriti: putabat.n. ipse res naturales cōstare ex partibus indiuisibilibus infinitis, differētibus tm̄ numero, et figura: vel vt sint infinita, eo quod sunt partes similares, vt Anaxagoras opinatus est: credit nāq; ipse ex qualibet similari particula, vt osse, & carne, prouenire infinitas partes similares, quæ quidem differant in qualitatibus contrarijs.

Caput Secundum.

8 Qui igitur asserit principium esse vnum, & immobile, errat profecto in hac arte, errore improprio, cum tollat motum: huius autem scientiæ professor contēplatur de entibus naturalibus, prout sunt mobilia: icciro qui hāc profitetur scientiā, nequit sermonem proprium secum habere, postq̃ primas propositiones naturales ei negauerit. Itidem neq; cum eo, qui pluralitatem, & motum negat, & dicit ens esse vnum, & īmobile, & non intelligit per nomen entis, id, quod nomē pricipij denotat. Et hoc quidem est, quod primo conijci potest ex Parmenide, & Melisso. nam licet ex verbis Antiquorum haberi possit eos vti nomine entis vice nominis principij, idemq; indicare, non tamen decet nos censere ita eos intelligere, præsertim cum dicāt ens esse vnum, & immobile, ita, vt intelligant principium, cum ipsum principium exposcat aliquid, cuius est principium, adeo, vt adsit ibi pluralitas de necessitate, videlicet principium ipsum, & id, cuius est principium: & ideo non decet sciētiam Naturalem profitentem, facere sermonem cum his duobus viris, cum ipsi negent pluralitatem rerum, quarum causa est ipsa compositio, quæ resultat ex pluralitate principiorum, eorumq; varietate, cum negēt principia ipsa, negantq; naturam, cum motum negent. Hæc autem sunt veluti radices, & præpositiones, quæ supponit tanq̃ per se nota, atq; cognita huius scientiæ professor. Quilibet autem artifex potest deceptionibus contra ipsum inductis cōtradicere, si eę intra principia sint. qm̄ obiectiones, quibus vtetur ad fallacias illas ammouendas, ex principijs quidem in ea arte concessis eas componet, siue in ea arte fuerint per se notę, siue ab alia receptę fuerint. Si vero delictum, vel deceptiones in ipsismet existāt principijs, nequaq; potest habere principia ad ea, quatenus est illius artis professor, quibus demoliatur illas deceptiones. Si igitur non fuerint de se notę, ad eam tunc attinet scientiam, in qua demonstratiue probantur. At, si fuerint de se manifestę, tunc ad artem spectat vniuersalē hre sermonē cōtra eū, qui in eis delinqt: hoc aūt vel artis Dialecticę vel pmæ Philosophię est officium.

11 Exemplum autem tum proprię, tum improprię deceptionis est, veluti contigit illis duobus Antiqs in quadratura circuli: nam alter putabat se circulū quadrasse, eùm lunarem quadrauerit figuram: alter vero, cùm fecisset in circulo figuram triangularem ęquilateram, & super quālibet eius costā formaret triangulū æquicrurium censebat, si ita semper egisset, coniungere costas vltimi trianguli super circuli circūferentiam. Ad Geometram nāq; spectat primum refellere errorem, respōdereq; ei, probando circulum nō diuidi, vsq; quo desinat in figuras lunares, impossibileq; sit ipsas figuras lunares circulum mensurare. Secundo vero delicto nequit Geometra contradicere. qm̄ ille, qui eo vsus est, vnū ex Geometræ fundamentis profecto negat, quod est, omne quantum posse in infinitum diuidi. Hæc ergo est potissima causa, ob quā tenetur qui hanc defendit scientiam, nō habere sermonem cum his duobus, s. Parmenide, & Melisso. Sed huius sciētiæ professor cogitur supponere quod datur pluralitas in rebus sensibilibus, variaq; principia, ex quibus oritur huiuscemodi pluralitas, & natura quoq;, quæ quidem est principiū motus harum rerum sensibilium. Secunda autem cau 10 sa est, quia huiusmodi opinio est falsa in arte Dialecticæ, & sensui aduersatur, veluti qui dicit contraria eadē eē simul. In syllogismis quoq;, quos hi duo viri ad hāc sentētiam afferunt, perspicuum qppe est peccatum, vt ex eorū rationibus manifeste haberi potest: & si Melissi ratio sit satis peior, cum & in figura, & propositionibus delinquat. propter hæc igitur non tenetur pfessor huius scientiæ loqui cum his duobus viris. At, licet nō 12 teneatur secū alloqui, nihilominus verbū cum eis facere Dialecticū, vt inqt Arist. habet aliqd Philosophiæ.

Caput Tertium.

In hoc capite incipit arguere contra conclusionem, quam inferunt, quæ est, s. ens est vnum: cōtra quos dupliciter inuehit. Primo ratione nominis subiecti, diuidendo. s. nomē ipsius entis in omnia ea, de quibus dicitur in Dialectica arte, & probabit ens nō esse vnū, aliquo illorum modorum, quibus dicitur nomen entis in ea arte, s. Dialectica. Secundo ratione prædicati: & hoc etiam diuidēdo ipsum vnum in eas res famosas, de quibus dicitur in arte Dialectica, & probat neutro illorum modorum ens esse vnum.

Primum Argumentum.

Nos interrogamus eos vtrum hoc nomen ens signi- 13 ficet primo apud eos vnam rem, vel plures. Et, si dicāt 14 partes, vt nos quoq; dicimus significare decem prædicamenta, tunc concedunt pluralitatem. Et, si vnā, tunc iterum quæremus vtrum illa res sit vna genere, vel specie, aut indiuiduo. Si igitur dicāt vnam genere, vel specie, concedent quidem ens esse plura, quoniam genus in species diuiditur, & ipsa species in indiuidua. At, si dicāt esse vnam numero, tunc quæremus ab eis vtrum indiuiduo substantiæ, vel accidentis. &, si accidentis, tunc dicemus accidens non posse esse sine subiecto. ens igitur erit duplex, s. accidens, & subiectum. &, si substantiæ, tunc id esse impossibile asseremus, cum oporteat ipsum vel finitum, vel infinitum, quæ sunt quantitatis affectus denominare. erit igitur duplex etiā, videlicet substantia, & quātitas. deinceps interrogabimus eos vtrum ipsum ens, quod est vnum indiuiduo, habeat definitionē, vel ne. &, si definitionem habere negēt, negabunt ergo ipsum habere naturam. si vero definitionē habere asserant, ergo habebit oīno partes definitionis, quæ cum definito existant. vt gr̄a exempli homo sit ens vnum oportebit inq̃ inesse ei partes definitionis, hoc est aīal, & rationale, quæ sunt eius definitio. neq; potest quis censere hęc eē accidentia in homine, videlicet aīalitas, & rōnalitas: qm̄ oporteret & ipsum cōpositum ex ipsis esse accn̄s. Hac igit rōe entia sunt plura, licet non distinguantur ab ente, qđ est vnū.

Secundum Argumentum.

Idētidem eos interrogabimus de hoc nomine, Vnū 16 numero, quid scilicet de rebus famosis, de quibus ipsum vnum dicitur, per ipsum significare velint. nā hoc nomen, Vnum, de tribus dicitur quidē. Primo de continuo, vt cum dicimus lineam aliquam eē vnam. Secundo de indiuisibili, vt cū dicimus pūctum esse vnū, & finem vnum. Tertio de re, quę habet duo nomina synonyma, vt cùm dicimus vestem, & indumentum esse vnum. Si igitur dicant significare continuū, tunc

dicemus

dicemus eis corpora continua esse duplicia, similaria s. vt caro, & os, & dissimilaria, vt manus, & pes. Si autē de similaribus intelligere velint, tūc dicemus ipsum similare corpus, quāuis sit vnū, esse tñ plura fm diuisionem. et sic sequetur idem esse vnū, et plura simul. Neq; dicere possunt: ipsum esse vnum actu, plura tñ potētia, vt nos dicimus: qm̄ ipsi non intelligunt vnum, vel plura dici multifariam, ita, quod aliquid sit partim vnum, partim plura. &, si acceptum fuerit hoc ab eis, quidnā dicerent de cōtinuo dissimilarium partium, vt homo, & equus? manus. n. hois non est homo, neq; caput est manus. Et, si velint partem * non esse præter totū, & moueant: illud primum dubium, quod solet dubitari, videlicet q̄, si quæribet pars rei esset aliud à toto, esset & ipsum totum aliud * a seipso, cū omnes partes sint ipsum totum. Cuius soiutio non est admodum ardua. si enim vnaquæq; pars seorsum sit * aliud à toto, nō propterea sequitur vt omnes sint aliud a toto, quoniam id, quod est verū diuisim nō est verum in cōposito, vt in libro 18 Elenchorum, & Interpretationis ostensum est. Sed, si indiuisibile intelligere velint, tunc ipsum ens neq; quātitas erit, neq; qualitas, vel substātia, aut aliquod aliud prædicamentorum, neq; dabitur aliquod finitū, vt ponit Parmenides, neq; infinitū, vt Melissus. nā finis aliud est q̄ res, cuius est finis: & sic res erunt punctum, vel ali- 19 quod indiuisibile. At, si rem, quę, cum sit eadem, duo nomina synonyma habet, intelligere velint per hoc nomē vnum, sequeretur q̄ cōtrariorū nomina, vt album & nigrum, calidum & frigidum idem significarent: sic enim omnia erunt synonyma: hocq; nomen animal, & stirps, atq; mannā: unum idem indicabunt: noia quoq; oppositorum. Et, si nobis dicant hoc idem, quod nos inferimus de ente, sequetur etiam de vno, & eodem induduo: nam plura ateribetis ei, cum sit tamen vnum. 20 asseritis igitur vnum esse plura. Nos autem respōdemus q̄, cum Antiqui intellexerint hoc nomen vnum, & ens, idem semper significare, ideo fuerūt perplexi circa hoc dubium, hoc est quo pacto eadem res pluribus cognominetur denominationibus, ita vt exempli gratia dicant Socratem esse in se vnum, & longum, & album, atq; scriptorē. Ad quod nonnulli eorum respondebant q̄, cum de eadem re prædicatur aliquod horum prædicatorum, oportet demere hoc verbum est. & hac conditione propositionē tollunt indicativam, dubriq; adhuc restat huio robore. Sed Plato respōdebat ad id, debere iterare, seu geminare eam dictionem, quæ prædicatum significat, et nō dicatur homo est albus, vt dicetur homo ens est, sed homo est dealbatus. Et hoc totū est quædam fuga: quia hoc nomen vnum, & ens plura significant, cum ipsi tñ putent vnum, & idē significare. 21 Dicimus autem nos Socratem esse vnū subiecto, plura ratione, & denominatione, seu attributo: hocq; nomē Vnum, et plura de pluribus, variq; dici, vt de potentia, & actu. est. n. aliquid à se vnum, potentia vero plura, & econuerso. fuerunt autem coacti Antiqui dicere ens esse vnum actu, propterea quia negabant unū esse plura: cum ipsi per vnum, & plura, duo intelligant opposita tm̄. erat nāq; falsum apud eos dicere rem esse vnam, & plures, cū ex hoc non peperent res diuersas.

a. l. nihil aut est q̄ sit totum.

a. l. seorsū

a. l. præter totum.

Caput Quartum.

22 IN syllogismis autem eor, quos ad huiusmodi conclusionem interdum adduxerunt, perspicuū est defectum, et ita fuit as. Melissi. n. is est syllogismus. si ens est gentium, erit habet principium. mox destruit antecedens, sed non est gentium, ergo non habet principium. demceps equit ex hoc ipsum ē infinitū, atq; vnum, & immobile, cum non habeat locū, in quo moueatur. Huiusmodi autem syllogium tum figura, tum premisſę delictum obtinēt. peccat. n. ifigura ipse, cum sit hypotheticus contūctuus, in quo reassumitur oppositum antecedentis, & infertur consequentis oppositum: cuius corruptela ī hb. Priorum iam declarata est. Ratione quoq; præmissarum eius prauitas neminē lateret, cum nomine principij vtatur tanq; vniuoco, cum tamen triplariam assumatur. Primo quidem modo, ceu principium in tempore. Secūdo, vt principium in magnitudine, vt est linę principium. Tertio vero fm cautam. Si igitur temporis principium intelligat, tūc vere consequens ex eius præmissis procedit, syllogismusq; concludit. nam temporale principiū est ipsi genito prius: iccirco, cùm reassumit oppositum antecedētis oppositū infert consequentis. at id, quod prosuerat, non concludit, videlicet ens esse magnitudine infinitū, sed tempore præterito esse infinitum infert: hoc autem non erat eius intentum. Si vero principium magnitudine intelligat, vt eius conclusio indicare videtur, tunc * eius propositiones falsę conūctionis erunt, falsęq; in reassumendo. Sunt. n. falię cōiunctionis: qm̄ non omne generabile habet principium i magnitudine. hoc tamē bene est verum de generabili in tempore: sed quod fm oēs eius partes in instanti generatur, nec prius, nec posterius magnitudine obtinet: iccirco neq; vllam habet partem, à qua motus incipiat. Est autem falsum quoq; ipsum reassumptum: qm̄ non est verum id, quod non generatur, non habere principium in magnitudine, cū ceh fm Peripateticorum sententiam sunt profecto ingeniti, habent tñ principium magnitudine. at, si p principium causam velit, propositiones erūt sanè veręs, nō tñ id, quod decreuerat, infert. Admiratione autē affectus sum, cur non consyderauit q̄, si ens esset vnum, & infinitū nō posset adhuc moueri fm partes, & si nō fm eius totum, vel moueri, quia alteretur. Neq; potest dicere ens esse vnum forma, ac definitione, qm̄ rerū formæ variæ sunt: nisi forte capiat hoc nomē ens vice nominis principij, vt naturales capiunt. diceret autē tunc id, quod nonnulli Physicorum dicunt. sed, cum non sit id propositum eius, erit igitur eius cōclusio falsa, & inter vilissimos deceptorum syllogismos is locari debet, qui corruptus genere nuncupatur. est autem materia, ac forma corruptus. Parmenidis vero syllogismus is est. Quicquid est extra ens est non ens: & quod non est ens, nihil est: ens igitur est vnum. Huius quoq; syllogismi propositiones sunt falsę, neq; quā proposuerat conclusionem concludit, quāuis eius figura sit vera. Sunt autem eius præmissę falsę, qm̄ vius est nomine entis, ac si vnam significet tm̄ rem, cum ipse de variis dicatur rebus. est. n. eius sensus, ac si quis dicat quicquid est præter canem est non canis. hoc autē est falsum: quia quod est præter canem maritimum, est canis latrabilis. Si vero per illud nomen ens substantiam intelligat, idem est, ac si dicat quicquid est præter substantiam non est substantia. & id profecto verum est. sed quod est præter substantiam, nō est priuatum, immo est quantitas, vel qualitas. idēidem, si aliquod aliud velit prædicamentum, non propterea sequetur q̄ quicquid est præter illud prædicamentum sit nihil. Ipsum quoq; non concludere quod proposuerat satis perspicuū erit, si pro eius propositionibus alias fingamus, & pro ente album capiamus, syllogismusq; ex duabus præmissis ita constituatur. Quicquid est præter albū non est ens: & quod est nō ens nihil est: ergo in prima figura iferē per dici dest q̄ quicquid est pter albū nihil est, non q̄ album sit vnū, quemadmodum ipse concluſit. Aspexit aūt Ar. huius viri syllogismū, quia eius minor propositio, qua vius est, non est negatiua, sed indefinita. nam, si minor fuisset negatiua, nequaq; concluderet in prima figura. Atqui, & si syllogismus sit verus in figura, quæsitum tamen

a. l. consequēs erit falsum & añs.

tamen minime concludit. Ad hæc, quāq; hanc concedamus conclusionem, quidnam prohibet album esse plura, vt cignus, & nix, reliquaq;? Si tandem ex his propositionibus ponamus cōclusionem, q̄ ens est vnū, idem profecto inconueniens sequetur ex ijsdem propositionibus, quibus vsus est ad interēdam conclusionē. qm̄, cum hoc nomen ens pro accidente capiatur, substantia tnq; erit, & non erit simul. erit quidem, si accidens ponatur esse ens: accidens. n. non extat, nisi in substantia: non erit vero, si ponatur id, quod est præter ens, quod 27 est accidens, esse non ens. At, si ens pro substantia capiat, quod quidam potius credendum est, tunc verum esset dicere ipsum esse album vnum, vel aliquod aliud prędicatum, quod de substantia vere dicatur. de his. n. prædicatis fm rationem eius dicetur absolute non ens, cū ipse dicat quicquid est præter ens. & sic ens erit non ens. Differt autem hæc destructio à præcedente, qm̄ illa erat ex propositionibus ab ipsis in interrogatione acceptis, hæc vero est ex ipsimet propositionibus, quas alte vir concessit, facitq; hic syllogismum. & propterea memoramus hanc destructionem in hoc loco. ris autē syllogismus, qui sit hic ad hanc conclusionem destruendam, est ex genere syllogismoꝝ, qui ex oppositis constituuntur propositionibus in eadem sententia manētis, qui adducitur ad destruēdam illam sententiam, quam conantur credere in libro autem Priorum iam ostensum est qualiter horum syllogismorum genera constituant. 30 Plato, vt vt, acceptabat illas duas propositiones Parmenidis, hoc est, q̄ quicquid est præter ens est nō ens, & quod nō est ens, nihil est: sed ens putabat esse formā, & non ens materiam: sensibileq; esse compositū ex forma, & materia: quorum alterum ens, alterum non ens 31 esse existimabat. Cogebat ergo fateri vel non ens esse aliquod ens, cum nulla res componatur ex priuatione, vel nomen entis plura significare. Sed hæc cōtradictio insurgit contra ipsum, propterea qa non distinguit apud eum, ipsum ens ad plura, & ad ens in actu, & potentia.

Secunda pars huius summæ Duo habet capita.

In Primo enarrantur opiniones Antiquorum Naturalium de principio materiali: redditur q; causa, ob quā ita opinati fuerunt.

In Secundo vero affertur ratio eorum, qui asserebant principia esse infinita.

Caput Primum.

32 ORum autē, qui nomine entis vice principij nominis vtuntur, cum quibus Physicus tenetur sermonem facere, cum nullum principiorū artis denegent, quidam vnum esse principium autumant, quidā vero plura. & qui vnum, generationem quippe ex cōtrario, & eorum subiecto fieri cōcedunt: putant. n. res ex suis generari contrarijs. Et hi bifariam sectati sunt. nam eorum quidam ponūt vnum ex quatuor elementis esse subiectū contrariorum, iptaq; contraria, quæ sunt differentiæ rerum, apud eos esse densitatē, & raritatem (seu fungositatem) & densę magnū, & paruum: ratiq; hi sunt generationem per alterationē fieri, cū ipsi ceneant res ipsas densitate huius vnius 60 subiecti, vel spongiositate fieri. Alij tñ arbitrati sunt illud vnum subiectum esse aliquid, q̄ igne crassius, aere vero tenuius. &, si quid videatur generari, id ex illo generari affirmāt, cùm ea ex ipso ammouentur, & egrediantur, cum in eo actu existant.

Plato tamen magnum, et paruum materiam, vnum vero ipsam formalem causam esse censet. Alię autem præter ipsum magnum, ac paruum esse formam, & ipsum vnum esse eorum receptiuum ponunt.

Hæc igitur est opinionum summa eorum, qui principium materiale esse vnum aiunt.

Eorum vero, qui plura esse principia fatentur, nonnulli finita, vt Empedocles, q̄ quatuor elementa ea esse opinatus est, quidā vero alij ea infinita faciunt, vt Anaxagoras, et Democritus: concordes. n. sunt ponere generationem fieri per defectum. Empedocles tamen putabat res segregari, et ex quatuor egredi elemētis, modo dissolui, et ad quatuor reuerti elementa, & id circuitu ter fieri. Sed Anaxagoras quodlibet i quolibet existere centebat, atq; quodlibet ex quolibet prouenire, hoc est similares ex similaribus partibus, quas elementa esse credit. atq; id habuisse initium non negat, in tutumq; in infinitū processurū: et ex aqua tanguīnē, pat tesq; carnolas, & ossea egredi infinitas. idemque ex tale aquam prodire infinitam. omne tandem corpus simi lare ex omni similari in infinitum exire autumat, alte rumq; illorum, aqua, vel lac tuxta magis dominans de nominari, plenum tamen esse ex similaribus partibus 20 infinitis * situ, & numero. Habes igitur summatim An * a. l. sect. tiquorum opinionem de ipsis principijs, sed quid eos ad huiusmodi duxerit sententias, nunc dicam. Anaxago 33 ras autem, cum in confesso habuisset: generationem ex 34 nihilo non fieri, sed ex contrarijs, quamquam infinitam ee, cognitū profecto fateri omnia cōtraria in semine eni in infinitū existere. fm. n. generatio ex * priuatione ori * a. l. fi. retur. &, si finita, generatio priorum cessaret. Sed q̄ generationem alterationem esse dicunt, qui quide vnam subiectum, et contraria dant generationi, cum generationem ex nihilo non fieri acceperint, contraria q̄ non posse fabricari in esse, tenentur eadem generatione in substantia nequaq; dari: eos. n. res immutabiles manere. Contra quos omnia hæc inargui inconuenientia, quia inter id, quod in potentia, & id, quod in actu, minime distinguunt. Contra eos quoq; propterea quod vnum esse subiectum generationis in actu attribuatur, hæc militant inopinabilia, videlicet: generationem in substantia esse alterationem, vt res sic mutuo habere, aut generationem ex nihilo fieri. Quidam à recentebant, quod eis minus incommodum eius oppositum, cum attenderent generationem ex nihilo non fieri.

Caput Secundum, in quo quatuor affert rationes contra Anaxagoram, qui ponit similares partes esse infinitas.

PRimaratio ē vniuersalis Logicis, hæc erit. Si principia forma, & numero finita sint, incognita profecto erunt, neq; de eis scientia haberi poterit. sed principia debent esse cognita ergo principia debent esse finita.

Secūda ratio. Si similares partes, ex quibus animalia, 36 stirpes, carnes, q̄ corpora cōstare, essent infinita, oporteret quidem animalium, atq; plantarum magnitudines, & qualitates infinitas esse. ex finitis tamen tantum et partes, ex quibus cōponuntur tam finitę, q̄m quod ex infinitis constat partibus, infinitum necessario est.

Tertia. Si similaria corpora ex semine generatione, oporteret omnino ea minutissimis particulis reddi, hoc est, si ex carne partes exeant carnis, & ossis, oporteret eam minorē, q̄ erat, esse. Quod, si tales esse habuerit, alterum duorum necessarium erit, videlicet vel disgregationem, extumq; sistere. qm̄, cum eius exempli gratia in paruitate eius desinat ad minimam particulam, quę tot iam carnis recipere poterit, quantum potest ex ea egredi carnis particula. Eadem eius alterius rei. Sufficit igitur ipsa gerere. [illegible] tatum est, neq; Anaxagoras speculatus [illegible]. Verum dicendum ex corpore partibus [illegible]

di portiones. quod est impossibile.

38 Quarta. Sequeretur eius opinionem, res infinitas in ipso finito, situ differre, & in qualibet illarum infinitarum partium partes infinitas infinities existere, oēsq; esse actu distinctas. quo quidē nihil absurdius. hoc autem sequitur ex hoc, quod dicit, quodlibet esse in quolibet, & quodlibet ex quolibet incessanter prodire.

Tertia Summa in Quinq; secatur capita.

In Primo rationes adducuntur famosæ, quæ principia contraria esse, atq; plura, q̄ vnum affirmant.

In Secundo, quę, contraria non sufficere ad hoc vt sint principia, ostendunt: nec esse aliumq; esse tertium dare naturam, quæ est ipsum subiectum: neque oportere principia esse plura tribus, quemadmodum cogunt esse plura vno.

In Tertio probatur vera principia esse duo dūtaxat, vt dicet materiam & formā ipsam: & q̄ priuatio opposita formæ non est materia, sed quid et accidens: & q̄, si priuatio esset principium, id quidem per accidens foret. ostenditur quoq; essentia primę materiæ, & quod esse habeat.

In Quarto ostenditur q̄ illa, quibus Antiqui dubitabant de esse generationis, fiebantur per ea, quę de essentia materię primæ probantur, eosq; omnes locutos fuisse de essentia huius naturæ, sed veritatem nō attigisse: quanq; alia, a his ex alterius rem allegata sint.

In Quinto Arist. probabit huiusmodi naturam ingenitam, incorruptibilemq; esse.

Caput Primum.

41 Iam igitur Antiquorum neminem principium esse contraria negare: cum vtrū quid in natura primorum contrariorum, quæ sunt principia ipsa inter se distent, an quid um eorum dentiatenū, existimarent esse asserunt. in cælum et ignem nonnulla vero vacuum, & penum, vt Democritus. sed quidā alij magnum, & parvum id esse autumant. Duo aūt sunt, quæ principia esse contraria persuadere faciunt, videlicet, cognitus & inductio.

42 Syllogismi quidem vīr hīc proprietates ipsa principia, q̄tus ipsamet cōtrarietas. Prima est, neq; ex se inuicem fieri, q̄m, si primum principia ex se inuicem mutuo orirentur, minime esset prima principia. Secunda est, q̄ exactē non fierent, vt ademptione tionem. Tertia, omnes particulas ex ipsis fieri. hæc. n. est natura principiorum communium omnibus rebus: cōtraria autem non esse proprietates: inerunt igitur in secunda figura principia esse contraria. Et, quia huiusmodi proprietates sunt conuertibiles, ideo ex duabus affirmatiuis concludit in secunda figura. Inductione quoq; id ostendi licet. siquidem res perquirantur, videbis et nihil ex quocūq; generari, neq; cuiuscumq; rei gratia existere, quod deinde corrumpi, sed ex contrariis contrarium fieri. contrarium, vt in alteratione et exempli causa dicamus album ex nigro fieri, non concipiendum est eundem esse nigrum. Eodemmodo compositione, & commixtione perspicuū est. [illegible] ex priuatione, compositione [illegible] ex his duobus, videlicet ex igne, & terra formā ferē dicimus, sed non ex quolibet priuatione. Idemq; in generatione, [illegible] verum est, cognoscuntur res ex priuatione prius natas. Ita fuisse cognoscuntur hoc habuo, sequitur simplicium generationem ex contrariis fieri, vel ex medijs inter ipsa. Hæc ago autem, hoc loco ponentia quæ opponit quilibet quo [illegible] ad ostendendum.

traria fit, vel ad media inter ipsa. Antiqui autem ideo 48
asserunt principia esse contraria, quia res ipsa sese ma- 49
nifestat, ac si ab ipsa veritate cogantur id fatēri. Sed in contrariorū principatu inter se discrepant: quia in quo sese contraria inuicem præcedant, & [illegible] sunt alijs principia hora, p̄fecto non sunt concordes. Nā eorū nōnulli putabāt horū vīe, seu cōe proprio esse principalius, seu prius. Alij vero huius sententiæ oppositum ratiocinati sunt. sed quidam alij putabant notius in intellectu debere esse principium sensu notioris, aliqui alij ecōtra. exemplum de notiore sensu est densitas, & raritas, in intellectu vero magnum, & parvum. Omnes tamen in confesso habēt principia debere esse contraria, ac diuersa in quibusuis contrarijs. hoc autem satis consonum est, cum vniuersale sit partiali notius.

Caput Secundum.

CVm principia non esse infinita probauerit, pluraq; esse, cum sint cōtraria aggreditur probare non sufficere esse prima principia duo cōtraria tantum, hoc est principia esse tantum duo. ad quam sententiam tres affert rationes.

Prima ratio est, quia contraria non agunt in se inuicem, neq; sese mutuo recipiunt: calidum. n. in frigidum non agit, neq; ipsum recipit, neq; frigidum calidū. cum autem generatio ex principio fiat agente, & recipiēte: ea ipsa contraria non agunt in se inuicē, neq; sese recipiant: ergo contraria non sunt principia generationis.

Secunda ratio est, quia contraria sunt in subiecto: & quicquid est in subiecto non est principium: quia magis principio ipsum principium, quod est, i. subiectū.

Tertia ratio est, quia contraria non sunt substantiæ, neq; in substantijs sunt contraria, cum nullo sit substantia alterius contraria. sed substantiæ principia debent esse substantiæ: ergo contraria non sunt principia substantiæ. Cum autem primæ rationes cogerent contraria esse principia, hæc vero contrarium probat, soluēdum igitur est hoc dubiū fortasse, si ponamus principia esse tria, videlicet ipsa contraria duo, & eorum subiectum. nam, cum maior pars hominum generationem ex cōtrarijs fieri putent: sed licet cōtraria mutuo recipere negent penitus, ideo vna uoce omnes tertiam naturam, q̄ re est subiectum duorum cōtrariorum dare conant. Sed quid sit huiusmodi natura inter se discrepant. quidam. n. eorum ignem, quidam vero aquam, nonnulli aerem, alij etiam terram esse censent, aliqui tū id mediū mediāq; esse naturam inter ignem, & aerem affirmāt. Qui aūt ipsum putat esse naturam mediam inter duas naturas, hoc est * inter duo elemētorū quatuor, magis accedit ad naturæ materiæ primę cognitionem, q̄ qui vnum horum elementorum quatuor. & qui ignem dicunt, ipsum profecto propinquius essentiæ ipsius potentiæ ponunt. & qui aerem, magis q̄ qui aquam: quoniam aer minus sensu percipitur q̄ aqua, cum non percipiatur visu. est igitur eius essentia magis incognita q̄ quæ aquæ ac si magis esset ex accedat potentiæ: quæ quidem est vere materia, vt post hæc ostendetur. & ideo dicebant principia esse tria, videlicet ipsum vnū, & * augmentū, et decrementū. natura nāq; ternaria apud Antiquos extabat: verū eorū quidā illud vnū passiuū, eoq; duo agentia esse credebāt, alij tū huius oppositum retinuerunt: et ipse Plato. Ratio aūt q̄ ponit, vt diximus, p̄incipia esse tria, est satis sufficiens: q̄ vero plura tribus esse possint & q̄ plura vno est necia. Sed ea non esse plura q̄ tria ostendi ex eo, quia vnū subiectū tribuit ad recipiēdū, ex una cōtrarietas ad agendū. et, si essent cōtraria duo, tāc illud tecūdū vel erit eodē subiecto, in q̄ primū, vel in tecūdo: et, si in tecūdo, tunc corpa oia nequaq; transmutarent ad seinuicem. transmutatio aūt elementorū inter

* Participatur natura duorum elementorum.

* al. excessus, defectus ue.

ster seinuicem, stirpiumq;, atq; animalium ad ea, & ipsam plantā, & animal ad sese mutuo conuerti, & tandē cuncta corpora gñabilia, et corruptibilia sese inuicem trāsmutare sensu cognoscitur. Hac igitur ratione non posse inueniri duo cōtraria in duobus subiectis satis perspicuū est. Si aūt in vno existerent subiecto, tūc oporteret alterum altero cōius, atq; prius esse. q̄m nō inuentur in vno genere supremo, nisi vna cōtrarietas suprema, ad quam cæteræ aliæ contrarietates illius gñis ascendunt, illaq; est illius principiū. ita ēt se habet vnum in gñe substantiæ, in quo fit generatio, & corruptio. & si impossē est duo contraria esse principia, hoc est duo gña cōtraria, nec in vno, neq; in duobus subiectis, sequit manifeste principia non oportere esse plura quām tria. patet quoq; ipsa esse plura quām vnum: sed vtrum duo, vel tria, id prorsum inquirendum est.

Caput Tertium.

57 IN hoc capite incipit ostendere generationem ex tribus perfici rebus, ex priuatione videlicet præcedente in subiecto generationis, & ex subiecto gñationis, & forma genita, & q̄ quodlibet genitum est compositum ex subiecto, & forma. hoc autē patebit ex hac nostra vniuersali contemplatione, hoc est, si cōtemplemur vniuersale genus trāsmutationis: cum vniuersale, seu commune proprio sit notius, ab eoīs ad cognitionem proprij proficiscimur.

58 Dicamus igitur q̄, cū nos dicimus aliquid ex aliquo fieri, vel aliquid genitum, et effectū esse aliquid, id quidem alterum duorum simplicium significare potest, vel ex illis duobus cōpositum, vna aūt illarum simplicium rerum est, vt si dicamus, ex nō grāmatico grāmaticus fit, vel non grāmaticus efficitur grāmaticus. Primum igit simplex est ipsa priuatio, q̄ in subiecto p̄cedit. Secūdum vero simplex est, si dicamus, hō factus est grāmaticus, vel ex hoīe factū eē grāmaticū: et hoc fm simplex, cuius gñationis. Tertiū aūt ex his cōpositū est, vt si dicamus ex hoīe nō grāmatico factū ē grāmaticū. illaq; duo simplicia, ex qbus hmōi tertium componi, manifeste realit inter se differūt. nam hō, qui quidem est subiectū, exeat in eē suo, sed non grāmaticum, quod est ipsa priuatio minime, & recedit ad esse formæ. In idiomate aūt Græco aliqua in dictionibus horū duoꝝ extat differa, sed in nīo non ita aperte discrepāta cognoscitur. Nā hęc dictio ex, q̄nuncū est nomen, cū priuationem nōnunq;, q̄nq; vero subiectū denotet: q̄uis de subiecto vere dicat, & largo modo de priuatione. Cū igit appareat has duas naturas inter se fm esse distingui, ideo alterā priuationē, alteram vero materiā appellamus. inuestigandū igit est vtrum in oī gñatione, et corruptione sint necessariæ, vel ne: &, si necessariæ, quo nā pacto id se habeat. Et dicamus manifestū esse oportere priuationem p̄cedere in subiecto ipsum gñatum. aliter. n. nō fieret genitum: nā genitum est, quod post priuationem inuenit. Subiectum quoq; inuenit manifestū est. id quoq; eē necium ad gñationem accītum: nam accidentia dicuntur in subiecto. sed quod necessario inuenitur in generatione simplici, quæ est substantiæ generatio, est immanifestum. At, si id vniuersāli contemplatione contigeretur, satis perspicuum erit.

60 Nā quodlibet genitū, tum substantia, tū aliqd aliud videt ex aliquo generari subiecto. Etenim animal ex genitura, stirps ex semine, aqua ex igne generat. Idcirco quicquid in qualitate passibili generat, vt album, et nigrum, & in passibili, vt figura, & compositio, eidem & decrementū, & decrementū aperte vīr indigere subiecto. Cuncta igitur generabilia subiecto indigēt, nihilq; ex quolibet generari longe ergo minus ex priuatione. Hoc aūt ita se habet, propterea qa gñari est motus, et transmutatio ex aliquo in aliquod in substantia. oportet igitur dari subiectū illi transmutationi, & motui, & ideo Antiqui cōcedunt gñationem nequaq; fieri, nisi ex ente. q̄m, si ex priuatione fieret, non daret ibi possibilitas, neq; vnus motus, qui scipiat ab aliquo, & desinat in aliquod: & tunc esset portus successio, seu vicissitudo in loco, et permutatio, non autem generatio. ex hoc ergo patet quodlibet genitum eē compositum ex subiecto, & forma, quæ quidem est ipsa res, qua est genitum. Cum igitur rerū principia per te sint hæ duę causæ, hoc est materia, & forma, manifestum est ex his cuncta constare sensibilia. sed, cū ens, ideo extat, quia eius causæ, quæ sunt eius pars, vel partes, extant, hinc est q̄ oportet naturam materiæ esse à natura priuationis distinctam: q̄m priuatio nō est de natura gñationis ita, vt sit pars geniti, sed tanq; quid accidens subiecto quod ē pars geniti. at est gñationi necessaria: quapropter, si principium, id quidem per accidens nuncupat. Differunt quoq; manifeste inter se subiectū, & forma, cum hæc sit in actu, subiectum vero per se nequaq;, immo in potentia. sin aūt, generatio alteratio esset, vt Antiquorum complures opinati fuere. Hac igitur ratione materiæ p̄mæ natura tam satis apparet, ipsam esse medium inter priuationem, & actū, esseq; in potentia. Intelligo aūt p esse in potentia, ipsam ab eo, quod in actu, non expolari, hoc est, q̄ nō denudai à formis et successiue aduenientibus, neq; à possibilitate, quę sibi debet. et ideo eius natura non fuit Antiqs cognita. adeo, q̄ quidam eoꝝ ponebant eā in actu: & sic sequitur apud eos, generationē in substātia esse alterationem: quidā vero alij priuationē esse asserebant: et sic apud eos oportet et priuationē aliquid esse. Natura aūt huius materiæ, vt inquit Arist. concipit per analogiā, seu comparationē. nam eius proportio ad formā est vt ligni, quatenus est cella, in potentia ad ipsius cellę formā. Ex his igit, quot sint principia, duoꝝ esse per se, & vna per accūs, aperte haberi potest, & eoꝝ vnumquodq; quid sit, et qua inter seinuicem habeant, alterumq; contrariorum in generatione esse priuationem, alterū vero formā, & hoc, ut subiectum esse materiā primam ostensum est satis. Nec nos latere decet potentiā, ac possibilitatem non esse de essentia materię, sed vnū ex conitequētibus eius. Immo reuera materia est subiectū potentiæ, & possibilitatis. & q̄ potētia esset de simplius essentia, tūc materia esset sibi ipsi materia: cū potētia dicat in relatione ad aliud, recepta igitur forma remouet ab ea ipsa potentia. quapropter potius nomen subiecti, q̄s potētiæ tunc sibi vendicare, seu vsurpare debet. Differt quoq; manifeste ipsa priuatio à potentia. q̄m potentia aliquid est, seu est aliquod esse, priuatio vero negatio est absolutaciens simpliciter). Materia igit prima est qd vnum subiecto, plura potentia, & priuationibus in ea existibus, velut egra, q̄ quidem est subiecto vna, aptitudine tū, quam habet ad figuras recipiēdas, plures. Quid igit intersit inter subiectū, potentiā, & priuatione ex his haberi pōt.

Caput Quartum.

EX his autem, quæ de essentia huius naturę [illegible] tractatuere, dubiū, quo Antiquorum imperationem tollebant, ensq; esse vnū putabant, & quod, quod ex ipsa gñatione cōprehendi pōt, est aggregatio, & disgregatio, vel dissipatio, & exitus, vt nonnulli opinati sunt, soluere quidem haud difficile est. Dubium aūt ita formatur. Si aliquod ens gñatur, vt ex ente, vel ex non ente generat. sed non ex nō ente, cum impossē sit, aliqd ex nihilo gigni, cū priuatio nequaq; possit [illegible] tari. q̄m priuatio non recipit * transmutationem, neq; ex ente, q̄m oporteret genitum inuenire [illegible] currebāt aūt hanc ambiguitatē adeo, q̄ facile

* al. [illegible]

in re generationis sensum abnegare, propterea quia in
71 Logica facultate parum exercitati erant. Nos aũt du-
74 bium solutimus, cum dicimus ꝙ, si dicit aliqd generari,
75 vel ex non ente, vel ex ente, & tandẽ quicquid agit ali-
76 quid, vel ab aliquo patitur, id quidem dupl'r dici, vno
77 modo p se, vt cum dicimus medicũ mederi, alio vero
p accidens. vt cũ dicimus medicum ædificare, si acci-
dat ipsum medicũ ædificare. His igit' sic stantibus, cum
dicimus gnationem ex non ente fieri, dupl'r id intelligi
pót. Primo, p se, ita, vt priuatio sit gnatiõis subiectu.
& hoc est illud impossẽ, quod imaginati sunt Antiq, vi-
delicet non dari quid aliud. Secundo vero, vt sit ex no
ente per accidens, hoc est, qa ipsa priuatio accidit natu
ræ subiectæ gnationis, qũ dximus nõ esse in actu, sed in
potentia: quãuis huiusmodi accidẽs sit quid nẽcium ad
esse ipsius gnationis. & sic non sequit in hoc loco incon
uenies, cum dicimus gnationem fieri ex non ente per
accidens, ea rõne, quam dximus: neq; si dicimus pri-
uationem hic esse causam p accidens, volumus id acci-
disse causæ essentiali, et ea non indigeamus ad genera-
tionem, vt dicimus medicum esse causam domus, cum
accidit medico esse ædificatori, sed eo pacto, quod dixi-
mus. Eodẽq; exemplo gnationem fieri ex ente potest
dupl'r dici, vno modo per se, videlicet ꝙ ens in actu sit
subiectum ipsius generi. & hoc est impossẽ. qm sequeretur,
cum aqua ex aere fit, vt sit aer, & aqua simul, vel
ꝙ non detur generatio in substãtia. & hoc est id, quod
putabant Antiqui, s. non dari quid aliud, seu alterum,
tdq; esse impossẽ probabant. Alio modo p accñs, cum,
scilicet accidit huic naturæ ipsius subiecti gnationis nõ
denudari á forma in gnatione rei ab ea, quæ eidem re-
mouet, & recedit ab eo in aduentu formæ gentę in ip-
sum, non ꝙ ipsamet forma, quę est in subiecto, recipiat
formã, quę gnatur. et sic nedum erit impossẽ, immo ne-
cessarium, s. gnationem fieri ex ente per accidens, etsi
id per accidens sit. Hunc tandem naturæ duo accidun,
priuatio. s. & forma, qi præcedit et fit esse ante nouam
formã, quæ gnatur. & tunc gnatio ex ea fiet per se, sed
per accidens ex illis duabus naturis, qi et accedunt, hoc
est ex priuatione, & forma. Is igitur est vnus modus, 40
quo hoc dubium soluitur, ponendo hanc naturam.

Secundus est, quia ens dr de potentia, & actu. Ipsa
quoq; priuatio de duobus dicit', videlicet de negatione
absolutã; seu simpl'r, & de priuatiõe propria, quę inest
alicui subiecto, & auferri. Impossẽ ergo est generatio-
nem fieri ex ente in actu, sed non ab eo, quod in poten-
tia, & ex priuato simpl'r, sed nõ a priuatione indefinita.

Plato aũt videtur magis auferre hmõi principiũ, qi
qui ipsum a se ponit, qm optimus est ipse generatio-
nem fieri ex nõ ente, cum tñ lateatur materia esse vnũ
existum, & sic sequtur sm ipsum ens non esse ens. acce-
pit. n. ipse dictum Parmenidis, q dicit quicquid est p̃ter
ens esse non ens absolute: mox ponit materiam esse
ens, cum afferat tñ ipsam esse p̃ter ens. Nos autem
distinguimus, & dicimus materiã esse in potẽtia, & pri
uationem esse quid accidens ei. Differunt tñ, cum hæc
sit pars generis, illa vero non. Corruptio autem, q est ip-
sam materiã, ingredi quidem res propter priuatione,
quam hæc materia recipere solebat: ipsum esse, quod est
bonum, res inducitur propter formã. Huiusmodi er-
go naturã apta est recipere bonũ, quod est forma, vel
malum, quod est priuatio, & corruptio. Æternitatis
quoq; priuatã rebus inest, ppter huiusmodi naturam,
hoc est eo, q. [illegible] ei possibilitas priuationis. Hęc
quoq; natura [illegible] tñ appetit recipere formã,
quemadmodum [illegible] tum plectionẽ, sed non appe-
tit corruptio. Immo ipsa [illegible] est quid accidens
ei ratione priuationis. Habes igitur modos, quibus tol-
untur dubitam quo Antiqui generationem negabant.

Caput Quintum.

A Dhæc dicimus huiuscemodi naturam nec genitam p se, nec corruptibilẽ esse. Qm, si generare-
tur, haberet subiectum, ex quo gigneret. &, si
sic, tũc ipsamet esset sibi ipsi subiectũ. nam id, quod in
potẽtia, non separat, neq; distinguit ab eo, quod est in
potentia, & sic esset anteq; fuisset, vel erit in actu, itidẽ,
si corrumperet, oporteret ipsam hr̃e subiectũ. et, si hr̃et
subiectum, tunc alterum illoꝝ duoꝝ sequeretur incon-
uenies, videlicet vel corrumpi anteq; corrumpat, vel
esse quid in actu. per accidens tñ nihil prohibet dicere
ipsam corrumpi, vel gnari, propterea quia res in ea exi
stenti accidit generatio, & corruptio. quẽadmodũ di-
cimus lagœnam corrumpi, cũm vinum, quod in ea exi
stit corrumpit', eamq; meliorem reddi, cũm clarificat.

Ex his ergo patet ꝙ datur materia prima, q̃ est inge
nita, & incorruptibilis, et est primum subiectum oiũ
rerum gñabilium, corruptibiliumue. Tractare autẽ de
esse primę formę, & quid sit, & vtrum vna, vel plures,
et corruptibilis, vel incorruptibilis, et vtra earũ sit sub-
stantia, s. forma, an materia, vel vtraq;, & si vtreq; cui
magis cõueniat nomẽ substantię, hoc incũb totũ ad pri-
mum spectat Philosophum, qui de ente, quatenus est
ens, consyderat.

Atqui contẽplari naturales formas mobiles, q̃ sunt
principia rerum gñabilium, & corruptibilũ ad hanc
propriæ attinet scientiam, de qua re fiet sermo, cũm de sin-
gulo eorum naturalium sensibilũ tractabit. Quod aũt
detur primus motor rerũ naturalium in fine huius ope
ris probabitur. & hic desinit quicquid cõtinet hic Pri-
mus liber de rebus vniuersalibus, mira tamen breuita-
te pro virili nostro, ac veluti pertranseundo, & solus
Deus, qui ad bonum dirigit, laudetur.

AVERROIS
EXPOSITIO MEDIA
IN SECVNDVM LIBRVM PHYSICORVM.

VIt in hoc Secundo libro tracta-
re de his, quæ in hac scientia velut
præmissiones, & principia præsup-
ponenda sunt: & qui hanc profite-
tur scientiam, ea præintelligere, ex-
pertusq; in eis esse debet: quæ om-
nia in tribus continentur summu-
lis.

In Prima Sũmula fiet sermo de ipsa natura, & de quo-
cũq; ad eam refertur, & quot dicatur modis.
In Secunda, qualis sit huius scientię professoris cõtem-
platio, & in quo differat ab ea, quæ Mathematicen et
tandẽ afferet Logicales regulas, ꝑprias huic scientiæ.
In Tertia vero de causis, & earundem diuisione in id,
quod per se, & in id, quod per accidens, et in aliquas
alias diffectiones.

Primæ Summulæ capita sunt Septem.

In Primo capite habetur quid sit natura.
In Secundo, quid sit id, quod habet naturam.
In Tertio, quid sit id, quod est secundum naturam.
In Quarto, quid sint res naturales.
In Quinto, naturam esse, quid notum per se esse.
In Sexto, quot modis dicatur natura.
In Septimo, vtrum materia potius nomen naturæ sibi
vendicet, q̃ forma, vel econtra.

Caput

Caput Primum.

DIcamus igitur iam esse per se notum ꝙ
rerum, quædam à natura, quædam ab
alijs prodeunt causis, vt quæ ex elec-
tione, & arte fiunt, & quæ a casu, &
fortuna: & ꝙ corpora, quæ à natura
producũtur, sunt corpora simplicium
generabilium, vt ignis, aer, aqua, & terra, & quæ ex his com-
ponuntur, vt animalia, & stirpes: & ꝙ hæc ab his, quę
non sunt à natura differunt, cũm quodlibet horum na-
turalium habeat in se principium motus et quietis, vt
pote cœlestia corpora habent in se principium motus
translationis tantum, quædam vero alia corpora ha-
bent in se principium incrementi & decrementi, non-
nulla alia generationis motum & quædam alia alte-
rationis obtinent motum: & horum quædam vnum
duntaxat illorum motuum adipiscuntur, quædam ve-
ro plures, & quædam al a omnes obtinent motus.

2 At in artificialibus principium alterationis, et motus
in ipsis non reperitur, quatenus sunt corpora ar-
tificialia, sed externus. inest enim motus deorum ipsi
fcamno, non quatenus est scamnum, sed eò quòd est
naturale corpus. Inuenitur tamen in artificialibus re-
bus aliquid, cuius transmutationis principium est in
ipso per accidens, non per se, vt Medicus, qui ipsum
sanat: principium enim sanationis in eo existit, non ta-
men per se, sed per accidens, hoc est, quia accidit ægro-
to Medicum sibi esse. Dantur adhuc nonnulla artifi-
cialia, quorum motus principium inest eis per se, non
tamen primo: vt est motus corporis nauis, qui fit a cor-
pore nauæ, mouet enim ipsam mediantibus suis mem-
3 bris. Sit igitur artificialium principium est per se exi-
stens, vel in ipsimet, sed non primo, sequitur ergo ꝙ na-
turalia sunt, quorum transmutationis principium est
in essentia rei, & intra se, & ex primo proposito: & res
naturales sunt, quæ habent naturam: ergo ex his dua-
bus propositionibus manifestè infertur quod natura
est principium, & causa ad hoc vt moueatur, & quie-
scat res, in qua est, primo, & per se, non per accidens.
* 3. Alterat. tionem. In elligit autem hic per motum, & quietem * transmu-
tationem simpliciter, & eius priuationem. Et dixit pri-
mo, propter ea quia motus factus ab arte naturalia-
na non est primo in illa, sed medio nauta. Dixit au-
tem non per accidens, vt excludat Medicum, qui
sese curat.

Caput Secundum.

4 REs autem, quæ naturam habent, sunt quicquid
habet huiuscemodi principium. quoniam na-
turales res ex materia constant, & forma. Natu
ra autem de his duabus dicitur causis: & quidquid ex
eis constat naturam habet.

Caput Tertium.

5 EA vero, quæ secundum ordinem naturæ esse di-
cuntur, sunt motus, & operationes, quæ a rebus
proueniunt naturalibus eo pacto, quo natæ sunt
prouenire, vt est ascensus ignis sursum, & terræ descen-
sus deorsum. Natura autem est ipsum principium: & 60
res naturalis est, quæ habet naturam: & id, quod est se-
cundum naturalem ordinem, est actuo, quæ prouenit
ex ipso principio.

Caput Quartum.

ID vero, quod naturale dicitur, seu secundum natu
ram, ex operationibus naturæ est quid commu-
nius q̃ id, quod dr esse secundum ordinem natura-
lem, quoniam dicitur de operationibus prouenien-
bus à natura, prout in ataq; sunt prouenire ab ea et prout
aliter quàm sint innatæ prouenire euenant, vt defe-
ctus membrorum, vel eorum additio & mutatio.
Ex his igitur habetur quid natura sit, & quid res na-
turales, quidue secundum ordinem naturalem, et quid
secundum naturam.

Caput Quintum.

NAturam autem esse est quid per se notum, &
qui eam esse in hoc ratione inducit, ut ipse co-
uenit, ad quidem non nisi ex defectu eius in
tutis rationalis, quæ a natura acquirunt, prouenire pro-
test: quemadmodum & alię virtutes aliquibus ex defectu
fectum incurrunt. Sicut enim quidam ex defectu ratio-
potest ratione cognoscere, eo modo videlicet, qui de
esse naturæ veritatem non attingit, nam ipsa natura eius pro
creatione nequaquam potest id facere atque. Aut il
le, qui putat definitionem naturæ esse, postquam
fuerit declaratum ꝙ omne, quod mouetur, ab alio
mouetur, est profecto ignorans, eo modo videlicet,
quo posita est hæc definitio naturę, non apposita est
hic naturam esse principium motus & quietis in eo,
cipum mobilitatis in se ipsa ipsum motum in ali
quibus entibus, hoc est duo principia duorum con-
nibus entibus, hoc etiam remotum impedit ꝙ non sit
re naturam esse.

Caput Sextum.

NOmen autem naturæ de tribus dicitur. Primo
modo dicitur de materia, cuius quidem hæc ex
est, propinqua videlicet ex remota, propinqua
quidẽ est per primam materiam ex, videlicet, demo
tam vero, vt fundamentalem. Secundo modo de forma,
& figura. Tertio modo de [illegible] est tractatus ad formam
hoc autem ideo dicitur natura, quia est via ad priorem
tum veræ naturæ, quæ est ipsa forma.

Caput Septimum.

SEd vtrum materia, vel forma debeat potius ap-
pellari natura, cõtemplatione indigum est. Nam
quidam existimant, quod magis debeat appellari na-
turam res, quæ [illegible] quæ [illegible] ex
ducta & affecta, quia [illegible] ideo
opinio, quam habebant de [illegible] quam habebãt de hac natura. Nam
putabant hanc naturam non esse [illegible] ex quibus
res, existimabant substantiam rei esse [illegible],
quot illa natura. Quæ cum ita sint, [illegible]
vnam, putabant quoque substantiam rei esse [illegible]
vtrum vt gratia exempli, si quis velit [illegible]
naturam esse quatuor elementa, [illegible]
essentias rerũ esse ipsa quatuor elementa, sed quia vnum
elementorum, et illud eadem putabãt quo quo [illegible]
rum substantiam, et opinabantur eam [illegible]
eé æternam, reliqua vero mutabilia. [illegible]
ter antiquos autem Aristoteles [illegible]
quid stabile & firmum, formam vero [illegible]
vero, quod est permanens, debere [illegible]
primo debet esse substantia. Dixit. Manifestum habet po
test ꝙ materia permanet, & forma permutat, & quod
mutatur, quoniam si quis [illegible]
tretur, pullulet ex aliquod germen, non erit [illegible]
cio id, quod ex ea erumpit, sed lignum. Dixit, formas igit
turæ non est permanens vt lignum, hoc autem con
tigit * ipsi rei permanenti, quæ est lignea, quod quidem * 2. Ipsa res permanens.

Phy. [illegible] com. Auer. [illegible] est

est rei subsistantia. Hæc tamen ratio non est vera. quoniam, si velit subiectum rerum generabilium esse aliquod vnum in actu designatum, seu singulare, tunc illud erit in accidentibus non in forma naturali. & hoc est manifestum per exemplum illud, quod iduxit. nam forma arcæ, seu lecti, & reliquæ formæ artificiales sunt profecto accidentia. si vero intelligat subiectum esse vnum specie in rebus generabilibus inter se mutuem, nos quoq; idem de forma videmus. homo nāq; ex homine fit. similiter in specie fit. Aristoteles vero dicit formam veras, & simpliciter nomen naturæ sibi vsurpare, q materiam. & hoc tribus probat rationibus. Prima est sumpta a similitudine causarum rerum naturalium ad res artificiales. nam quemadmodum aliquid, cum est* in actu in potentia, non appellatur tactū, neq; videtur affectum fuisse id, quo simpliciter dicatur de eo nomen artis, sic ratione in rebus naturalibus res se habet, cū videamus tam adeptū fuisse id, quo nūcupat naturale, cū aduenerit sibi forma, quare est id, quod est. hoc autem est exemplum, non syllogismus.

* a.l. efficiūt s. finis ē facere.

Secunda sic formatur. forma est id, quo res naturalis est in actu, et ex qua prouenunt operationes rei habentis formam. sed materia est id, quo res existit in potentia. id vero, in quo res naturalis existit in actu, potius debetur ei simpliciter nomen naturæ quàm rei, cui inest in potentia.

Tertia. quia motus i generatione est ex subiecto ad formam, & sicut motus ad terminum ad quem dicitur natura, quæ est forma, non in termino a quo, manifestum est q ipsa magis natura esse debet forma cui⁹ materiæ. cuius rei indicium sumitur, quia motus semper denominatur nomine formæ, ad quam fit motus, non rei a qua fit motus. vt exemplo: ægritudinem abægritudine ad sanitatem. hoc igit humanum, non ægrotare, & eodem modo, cum dicitur ad ægritudinem dici egritudinem motum, cum dicitur ad sanitatem dici sanitatem motum, & in vniuersali q̄libet motus nuncupatur & denominatur a nomine rei, ad quam fit: ergo manifestum est q motus simpliciter appellatur natura nomine finis, ad quem proficiscitur, qui quidem est ipsa forma. &, cum motus consistet ex materia, et forma, hoc est q in eo existit pars, a quo, appellatur tamen natura ab eo, quod habet ab ipsa forma, non a materia. Igitur pius conuenit huiusmodi nomen ipsi formæ quàm materiæ.

Secunda Summula Tria habet Capita.

In Primo habetur differentia, quę est inter contemplationem Physici & Mathematici de eadem re.

In Secundo ostenditur quod non sequitur contra Mathematicos considerantes formam rerum mathematicarum inseparatarum a materia illud inconueniens, quod opponitur contra contemplantes formas naturales coniunctas materiæ, differētia autē inter has duas considerationes est suis manifesta.

In Tertio ostenditur non decere professorem naturalis scientiæ considerare sine materia contemplari, neq; materiam sine forma, immo oportere se vtrunq; simul considerare, sed materiā quatenus est formę subiectum, formā vero prout est perfectio materiæ.

Caput Primum.

16

Finem est huius scientiæ professorem, & Mathematicum in eiusdem rei considerationem communicare. vterq; enim corpora, superficies, lineas, atq; puncta contemplatur. Identidem huius scientiæ, Mathematicæq; professores figuram cœlestis corporis, terrę q̄q; atq; sy derū speculanti, diuersimode tamen. Mathematicus enim quatenus hæc à materia ratione denudat, in eiusq; cogitatione ea à suis subiectis separat. & hoc ideo eis accidit, quia considerantur, prout sunt quanta, hoc est prout sunt lineæ, vel superficies, aut puncta. Naturalis vero eadem considerat, quatenus sunt fines, seu extrema corporum naturalium. & ideo ea cum materia considerat. Tibi autem satis patebit q Mathematici consideratio est materiæ expers. Naturalis vero eiusdem est compos, si animaduertas quo pacto vterq; eorum definitione vtatur. nam rerum mathematicarum definitionibus, vt trianguli, & circuli nihil materiæ perspicuum est. naturalium vero vt in hominis, atque equi definitione materia profecto satis apparet. Quod quidem argumento indicari potest, cùm quoduis mathematicum fuerit scientiæ Naturali propinquius, id quidem minus à materia denudatum existit, vt Geometrica & Perspectiua scientia exempli causa, quarum vtraq; quidem lineam cōsyderat, sed Geometra quatenus est duntaxat linea, Perspectiuus vero vt radiosa sensibilis. materiam igitur quoquo modo innuit. Eademq; est Arithmeticæ & Musicæ ratio ad proportiones numerales, vt est proportio dupli, vel aliqua alia. nam alter eas cōsyderat, cò quòd sunt numerales proportiones, alter vero q̄tenus sunt voces sensibiles.

Caput Secundum.

ETsi Mathematici abstrahāt formam à materia, differepat tamē eorum abstractio ab ea, quam faciunt, qui ideas separatas ponunt. quoniam Mathematici ratione tantum, & non secundum esse abstrahunt formas mathematicas: hoc enim proprium est ipsis formis mathematicis, q̄ scilicet ratione duntaxat, & non realiter secundum esse abstrahantur: sed naturales formæ neq; ratione, neq; secundum esse abstrahuntur: quapropter qui formas separatas ponunt seu ideas, tam abstrahunt quod ratione abstrahi non potest, longe minus secundum esse.

Caput Tertium.

VTrum autem scientiæ Naturalis professor formam expertem materiæ contemplari teneatur, aut seorsum materiam, vel vtrunq;, id dubium habet, cùm hæc duplex sit natura, de qua igitur hanc inuestigare debeat Physicus ambiguitas est: vtrum scilicet alterum horum tātum scrutari debeat, an cogatur vtrunq; inuestigare, postquam tenetur perquirere compositum ex ipsis. &, si vtrunque, vtrum eadem vtriusque habeatur scientia, vel duæ sint notitiæ. Si quis igitur Antiquorum verba perspexerit, purabit profecto de materia speculandum esse: quoniam de forma consyderationem admodum imbecillem habuerunt. Sed, cùm ars imitetur naturam: & in arte ad eundem spectet scire formam, & materiam, vt gratia exempli ad Medicam scientiam scire sanitatem, & eius subiectum, quod est pituita, & bilis: & ad Ædificatoriam artem formam ædium cognoscere, earundemq; materiā, quę est trabes, & rabulæ: oportet igitur vt ad Physicam scientiam hoc magis attineat, scire videlicet vtrasque has naturas. Adde etiam quòd forma est finis, & materia est subiectum finis & præparatio ad eum: oportet autem finem, & id, ad quod est finis, eiusdem esse scientiæ. finis etenim, & id, quod propter finem, est correlatiuum: relatiua aūt ad eandē spectant scientiam, corūq; scientia eadē existit. Quod autem forma sit finis indicium est, quia est finis motus in generatione: quāuis nō sit necesse oē vltimum esse finē, nisi optimū fuerit. ideireo mors ultimū est, non tñ finis. Oūditur iterū notitiā materię, et formę in eadē existere

existere scientia. quoniam Effectrices artes quædam materiam & faciunt, & adinuenunt, quędā vero eam simpliciter adinuenunt, vt Ædificatoria ars, quę clauos, & lateres, ex quibus ędes conficiuntur, adinuenit. quædam altæ materiam præparant, vt ars extruendarum nauium: quę quidem nauem producit, & quo pacto ligna incidi debeant ipsa edocet. Si artes igitur factiuę materiam de nouo efficiunt, opus erit profecto naturalis scientię professorem eam cognoscere: nam, sicut se habet ars ad artificialia, ita scientia in rebus naturalibus: communicant enim in cognoscendo. differunt tamen naturales res ab artificialibus, quoniam hæ* efficiuntur, naturales vero non. Neque inconuenit dicere artes inferiores, quæ scilicet Architectonicis inseruiunt, materiam procreare, propterea quia Architectonicę artes, quarum finis est forma, et artes sibi inferiores ad suum dirigunt finem, solēt eas artes inferiores ad cognoscendam materiam instituere. quoniā generatim Architectonicæ artes duæ sunt. Alia quidem, quæ artem sibi subiectam edocet, artem formæ, materiamq; propriam illi formæ duntaxat notificat, vt Nauicularia, quæ lignariam particularem sibi suppositam docet, figurāq; meliorem, qua nauis nauigare valeat: instituit: qui quo pacto præcingenda sint ligna idonea ad perficiendum huius figuræ opificium. Alia vero est ars, quæ formam efficit, aliam tamen statuit ad præparandam materiam illi formæ, vt ars naugia, quæ formam nauis conficit, & artem incidendi ligna pro naui, id est formam incidendi docet: nam non ex quauis sectione ligna erunt apta vt ex eis fiat nauis. oportet ergo seruiles artes, quę quidē sub se nullam aliam cōmēt artē, materiam innouare. Et hęc ofa cogunt Physicum de materia differere: est enim materia ad aliquid dicta: & ideo quatenus refertur ad formam, eam contemplamur, & formam, quatenus est in materia, quo fit, vt si nostra consyderatio vsque ad formas se extendat, non tamen sequestratur à formis materialibus, immo desinit in immaterialiorem earū, vt est anima: verum eam cōsyderat prout ad materiam sese refert. Quòd autem naturales formæ sint materiales ratione ostenditur, cum omnes à materialibus gignantur formis. hominem enim homo generat, & sol: homo autem propinquum est agens, sol vero remotum. sed tractare de formis separatis ad primam spectat Philosophiam. Ex his igitur habes Physicum consyderare vtrunq;, & qualiter ea contempletur.

* a.l. efficiūt s. finis ē facere.

Tertia Summula habet quatuor capita.

In Primo capite habetur quot sint causæ.

In Secundo de casu, & fortuna tractatur.

In Tertio soluūtur dubia, quæ in causa finali occurrūt.

In Quarto habetur ad quam necessitas in rebus naturalibus referatur causam.

Caput Primum.

28

Ausam quadrifariā dici annuimus. Prima est ea causa, ex qua res fit, & est ipsa materia: vt æs le habet ad statuam, & aurum ad annulum. hæc aūt multiplex existit. nam vel est materia per modum cōpositionis, vt sunt literæ materia syllabarum, & dictionum: vel tranmutationis, vt panis, qui sanguinis est materia: vel est materia vtroque modo insimul, videlicet compositionis, & tranmutationis, vt aqua, & terra, quę animalium, et plantarum existunt materia. Dicimus quoque partes esse subiectum ipsius totius, sed nō eo modo quo supra. Idēidem proponēs syllogismū subiectum appellamus conclusionis, sed alio modo à prædictis oibus. Secunda est forma, & ratio significans qd esse essentiā rei. & hęc quoq; causa tripliciter dī. Vno modo, s. de toto, qđ resultat ex partibus, & est id, quo aliquid dī esse totum, & cōpletum. Alio modo de cōpositione, quæ resultat in ipsis cōpositis. Alio vero de forma naturali in materia. Tertia est de efficiente, à quo principiū actionis oriē, vt se habet medicus ad sanitatē, & ædificator ad ædes. Quarta est id, cuius grā res est, quę quidem finis existit, vt sanitas exempli grā, & exercitium: est. n. exercitium sanitatis grā: & summatim quęcūq; sunt ante finē, pp finē sunt. & hoꝝ alterum alterius est grā iuxta rōnem, qua ad finem magis accedit, vt medicaminis potio exēplī causa est grā extractionis humoris, qui morbum facit, & humoris extractio est sanitatis grā: hoꝝ aūt oium propositū est ipsa sanitas: diffident tñ inter se, cum alia artes, alia vero mīstra existant. Quòd aūt grā harū cārum his quatuor cōtineantur satis est manifestum, cum tñ his quatuor respōdeatur interroganti, pper quid aliquid fit: quibus habitis desyderiū sistit, neq; deineceps quæritur propter qd fit: &, si tandem responsiones, quæ ad interrogationē propter qd perquirant, non nisi in vna harum causarū inuenientur. nam q̄cq; per formam respondemus, vt si quæramur in Geometria, pper quid ista linę sunt ęquales, & respondemus qa a centro circuli ad circumferentiā exeunt. Sed nōnunq; p primum mouens respondemus, vt si interrogemur, propter qd illi hoīes, qui Camelos equitant, currunt cōtra nos, respondemus ad interficiendum Platonem. Aliqñ tñ per finalem respondemus cām, vt, si quæratur cur bellum geritis contra huiusmodi populū, respondebimus vt fidem, quā obseruare teneni, cos subire cogamus. Nōnunq; vero p materialē, vt si quæratur, quare lcamnū est putrefactum, & respōdeat quia est ex ligno. Physicus aūt ad vnū quæritum, vel ad plura pōt oibus his causis respōdere. Vt quidem, vt, si interroget, quam ob causam hō interit, poterimus in huius responsione quatuor afferre causas, vt q̄ dicatur, quia est animal rationale, vel quia eius causa efficiens, aut custodiens remouit, vel ppinquior ei existit, hoc est ignis sol, vel qa ex contrarijs constat, vel quia melius est eū mori. pluribus aūt, atq; variis interrogationibus itidem fiet, vt, si quæratur cur homo moriatur, & afferatur causa materialis ad id, et dicatur quia est compositus ex contrarijs, vel aliquis quærat cur homo remanet vnus post mortem, & respondeatur per causam formalem, & dicatur quia est rationalis.

Tres autem causę in generatione multarum rerum generabilium contingit q̄q: vt eędē sint subiecto, & specie, tres tñ in respectu, & comparatione, agens videlicet, & forma, et finis. quod patet in rebus, quę à sibi similibus in specie generātur. vt causa efficiens hominis exempli causa est ipsa forma hominis, & est vna specie: eius autem finalis causa i generatione est forma ipsius quoq; nam ea pfecta ab agente, cessat agēs mouere. est igitur finis in comparatione ad motū, sed in comparatione ad rem generatā est forma, & in respectu ad gñans est efficiens. Tres igit hæ causę in gñatione sunt vna subiecto, tres in respectu. Hoc tñ accidit in rebus, quę mouentur à motore propinquo, qui est eiusdē speciei ipsius mobilis, cum fuerit etiam mobile. Sed de motore remoto immobili non consyderat huius scientiæ professor. sufficit enim sibi attingere ipsum esse. et propter hoc tres sunt cōmētarii, q de rebus hñtur. Primus est de rebus mobilib⁹ corruptibilibus. Secūdus de mobilibus incorruptibilibus. Tertius vero de immobilibus, atq; incorruptibilibus. & is pmæ Philosophiæ sciam habet. Principia igit mōuētia duo sunt gñe, vnū naturale, qđ quidem mouet, et mouet, aliud non naturale, qđ mouet, & non mouet. Cū igit ex dictis pateant ō, & quot genere sint ipsa principia, indagandum modo est quo

pacto ad ea, quorum sunt principia, quaue ratione ad
72 se inuicem referantur. Dicamus ergo hæc quatuor ad
eandem rem se referre eisdemmet quatuor modis, quibus ei sunt causæ. Vnum, videlicet se esse agens, aliud materiam, aliud vero formam, quartum denique finem dicimus. vt, si dixerimus aliquid ex quo fuerit, & à quo, & quid sit eius quiditas, & propter quid, & fortasse per hæc quatuor respondemus, vt paulo ante diximus, respondēdo ad interrogationem propter quid de eadem re, & forte per duo, vel tria respondebimus.
73 Idemque nonnunq; fortasse referetur ad aliquid, & ad
eius cōtrarium, vario, ac vario tamen modo, vt nauta gratia exempli, qui si naui præsit, est causa eius liberationis, si vero absit, eius perditionis causa erit. Sunt & harum causarum aliæ aliis inuicem causæ, vt exempli causa exercitium est causa sanitatis, atque roboris corporis, huiusq; robur est causa exercitij: hoc tamen vt efficiēs causa, illud vero vt finis. Eademq; est ratio materiæ, & formæ, videlicet quod materia est causa formæ, eo quod est eius materia, & forma est causa materiæ, eo quod est eius perfectio, seu actus.
74 Et, postquam declarata est proportio, quam habent
causæ rei ad ipsam rem, & ad inuicem, nunc de numero specierum inuentarum in vnoquoq; quatuor generum considerandum est: videntur enim in his species generibus similes esse. de generibus autem sermonem præterij, reliqui igitur de speciebus verbum facere. Dicamus ergo species causarum summarum esse quatuor, propinquam scilicet partialem, vel remotam vniuersalem, vel per se, vel per accidens, vel simplicem, vel compositam, & harum quælibet est vel in potentia, vel in actu. propinqua autem exemplum est, vt medicus, qui est causa sanitatis propinqua: remota vero est
75 ipsius medici. per se quoq; cum dicimus medicū esse causam sanitatis, sed per accidēs, vt cum dicimus eundem esse causam sanitatis, si accidat medicum esse egrotum.
76 Huiusmodi autem causæ per accidens possunt vel
simplices, vel compositæ esse: simplices quidē, vt quæ nunc dicta est causa, cōposita vero, vt si dicamus medicum ægrotum. Itidem & simplices, atq; compositæ possunt aliquo modo esse per se, vt ferrum compositū ex cuspide mucronis, & ære deauratum est causa candelabri. At, quæ sunt in actu causæ, sunt illæ, quæ cum rebus, quarum sunt causæ, reperiuntur, vt quod medicat cum medicato, & ædificans cum ædificato. Quæ vero in potentia sunt sine, quę cum patiō non inueniuntur, neque privantur a suis priuationem, nam ædificator inuentus priuata adhuc domo, non tamen corrumpitur ad
77 eius corruptionem. Vnusquisque tamen rei semper
propinquiorem causam inuestigare debemus: in eam enim fit rei rogatio propter quid. Scire quoq; oportet causarum genera esse generum causas, inductionū vero, & singularium singulares, vt ars Medica exempli gratia est causa sanitatis, & singularis medicus est causa sanitatis. Potentiales causæ quoque in potentia sunt earum rerum quarum potentia causę, & quę in actu earum, quę in actu. Habes igitur ex his quę, & quot sunt causæ ex quo vt ad rem, cuius sunt causæ, ad seminem referantur. Nec te latet cognitionem numerum causarum esse nec etiam illi, qui hanc scientiam contemplantur: quoniam habitis generibus vniuersalibus eorum tota natura constantiū inuestigabuntur demceps. Itaq; eam diligentiā in qualibet re particulari. Hęc igitur est via, qua Plotto, quam præscire debet, qui hanc artem contemplatur.

Caput Secundum.

78 POstęq; Arist. tractauit de causis, scilicet quæ, & quot sint, incepit deinceps scrutari de rebus,
quarum euentus ad casum referitur, et ad id, quod sponte fit, vtrum videlicet casus, & id, quod sponte fit, (seu secundum quod ipsum) sint aliqua prędictarum causarum, vel aliquid aliud: & si aliud, quid nam sit illud: &, si aliud, quid interſit inter fortunam, et id, quod sponte fit. Et dicit primo duas esse Antiquorum opiniones de
79 ipsa fortuna, & eo, quod sponte fit. Vna est, quæ tenet
ea esse vnam ex præcedentibus causis, efficientem videlicet causam, & quod fortuna, & casus, & id, quod sponte fit, nihil proprium significant in voce sua. quod duabus probant rationibus. Prima est, quòd ea, quæ * à casu fiunt, nō possunt referri ad causas* terminatas. Secunda est, quòd, si fortuna significaret aliud genus causarum quam prædictarum, Antiqui non subticuissent ipsum. Alia opinio est, quæ tenet fortunam esse
80 aliam causam præter illas quatuor prædictas, diuinam
tamen, cuius essentia est ignota. hæ igitur duæ fuerunt Antiquorum opiniones de fortuna, & eo, quod sponte. Quòd autē ipsa fortuna, et id, quod sponte, sint aliud,
81 quàm prædictæ quatuor causæ, est de se notum. dicimus enim Soc. interfecisse Platonem ex electione, non
82 dicimus tamen eum interfecisse à fortuna: dicimus tamen interfecisse sibi obuium a fortuna: et ideo dicimus persecutum fuisse quēpiam, quem offendisse Deus voluit. Hęc igitur quod casu fit, & id, quod per electionem, manifeste sunt duæ res distinctæ. Idēirdem quod a fortuna, & id, quod à natura prouenit. nam sextus digitus dicitur à fortuna productus, non tamen à natura. sunt igitur, & hęc duo inter se distincta, fortuna videlicet, & natura, cum id, quod ex eis prodijt, sit diuersum.
83 Ratio autem, quam afferūt, quod Antiqui nihil de fortuna locuti fuerunt, nulla est. quoniam tempus potest veritatem ostendere. qui enim fuerunt illis recentiores locuti sunt de fortuna, ad eam q; aliquid rerum asciperunt. & ideo ei id adscribunt, qu a nihil aliud cognoscunt, cui possint id attribuere, & propterea dicūt multa hominis membra esse a fortuna, quia ignorant eorū
84 causas, & propter hoc nonnulli eorum cœlum, eiusque motum, & ordinem ad fortunam referunt: latent enim
85 eos huiusmodi rerum causæ, & hinc apparet quòd nomen fortunæ nihil prædictarum causarum potest significare apud eos. Qui autem putat multas harum rerū
86 inferiorum ad fortunam referri, magis excusatione dignus est, quàm qui ordinem, ac rectitudinem apparentē à corporibus cœlestibus et attribuit. nam nihil à fortuna in hoc genere rerum vt innouari, sicut in generabilium genere vī, quæ subiacent, ſ. cœlestibus corporibus. & propterea Arist. potius arguit contra Democritum, & qui cœlestia corpora ad fortunam refert, q̄ contra eum, qui multa interiora illis ad fortunam refert. Habito igitur q̄ fortuna est aliquid in re, inuestigandum est quid sit. Dicamus ergo neminem latere q̄
88 eorum, quæ fiunt, quædam semper, vt solis ortus, atq; occasus, quædam vero vt frequenter fiunt, vt calor in æstate, & frigus in hyeme. dantū ut raro, sicut frigus in æstate, & calor in hyeme. ea autem, quæ à fortuna fiunt, nec in rebus necessarijs, neq; in his, quæ vt in pluribus sunt, fieri manifestū est. sed in his, quæ vt in paucioribus sunt, quæ à natura, & electione fiunt. Sed, cum ea, quæ raro fiunt, dupliciter se habeant, nam quædam propter aliquam causam, atque finem fiunt, vt res, quæ à natura, & electione sunt. quoniam ea, quæ a natura, & electione oriuntur, propter aliquam causam certe fiunt, cum natura nihil frustra agat: quædam vero alia à rebus, quæ nullam causam intendunt, omnino fiunt, vt cùm temere pilos è mento euellimus, nulloque proposito ad id habito. Constat autem ea, quæ à fortuna fiunt, non esse huius generis, quod raro fit, sed eius, quod propter aliquam fit causam,

causam, & si raro etiam fiat: vt gratia exempli, siquis domum egreditur, id quidem propter aliquam agit causam, siue vt balneum, vel plateam, aliquodue oraculum petat, aut aliqua alia causa proposita. Si autem in itinere contingat se aureum inuenire, tunc dicimus aureī inuentionem fuisse à fortuna, ipsumq; fuisse inuentum propter rem, quæ est à fortuna, quæ scilicet est id, quod raro est, quod fuit ex egressu domus, qui fuit propter aliquam causam. Constat igitur in genere eius, quod raro euenit, fieri aliquid propter aliquam causam. Habitis duabus propositionibus notis, quarum vna est, quòd fortuna fit è his, quæ sunt vt in pauctoribus, alia vero, quòd fortuna fit ex his, quę sunt alicuius causę gratia, cōcluditur in tertia figura quòd aliquid eorum, quæ raro fiunt, prouenit ex rebus, quæ sunt propter aliquā causam. Duo igitur habemus hic, scilicet fortunam, & id, quod à fortuna prodnt. ipsa autem fortuna est causa, & quod ab ea prouenit, causatū. si autem id, quod à fortuna oritur, raro quidem, & ex his, quæ alicuius causæ gratia fit, habemus igitur fortunam esse causam rei, quæ per accidens euenit. nam ideo Socrates è domo egressus fuit, vt balneum, vel forum ad mercaturam peteret: & hoc fit vt ſi pluribus, & per se: sed quòd aureū inuenerit in itinere, causa quidem per accidens fuit ipse exitus e domo. Constat igitur fortunam esse causam efficientem per accidens rei, quæ raro fit, eo, quod huiusmodi res oritur ex rebus, quæ sunt alicuius causæ gratia: quæ quidem res (vt diximus) à natura, & arte prouenitur. cum autem dicimus fortunam esse causam per accidens, intelligi debet quod id, quod ex ea prouenit, est raro: non q̄ sit quid accidens causæ per se, præter hoc, quòd agat aliquid in id, quod per accidens, & à fortuna. nam in hoc differt à cęteris causis per accidens. dicimus enim Geometram esse causam sanitatis per accidens, & raro, cum accidit Geometram esse Medicū: sed nihil penitus agit Geometra in rem aliquam tam vt raro, quàm vt frequenter, sed hoc est quid accidens causæ per se, quæ est ipsa medicina. fortuna autem refertur ad res, quę fiunt à natura, & intellectu propter aliquam causam, cum huiusmodi res non assequuntur suum finem, propter quem sunt, & prodeunt ex eis res non intentæ, eliq; ex causis efficientibus, per accidens tamen. Cum igitur nec id, quod proponitur, neque aliud prodnt, tunc dicimus id esse inane, et frustra. sed, si id, quod non est propositum prouenit ab eis, tunc à fortuna id prouenire dicimus: sed, quia fortuna est causa per accidens, ideo est imperfecta, & interminata, & incognoscibilis. & quemadmodum in causis per se datur aliquid propinquum, & remotum, ita in causa per accidens. vt si quis ægrotans egrediatur domum alicuius rei causa, & cum uentus offenderit, vel caput abraserit ob aliquam causam, & inde sanatus fuerit. nam ventus est propinquior causa sanitatis, quàm abrasio capitis: quoniam ventus ideo ualitudinem efficit, quia ægroto temperaturam contrariam eius ægrotatiuæ temperaturæ præstat, cuius causa sanitatem adeptus est: sed capitis rasio ideo fuit sanitatis causa, quia induxit fungositatem capitis, qua vapores transpirant: & sic ex vaporum exhalatione
56 prouenit sanitas. Bona autem fortuna est, cùm quis
offendit aliquem finem, quem desiderabat præter hoc, quòd eum proposuerit: mala vero, cùm eius rei fini quis obuius fuerit, à qua se præcauebat. Sed casus prosperus est inuenire à fortuna multas res desyderatas: quemadmodum infœlix est malas reperire res fortuna quadam. hinc fit quòd in fortuna, in casuq; forlici firma spes haberi non decet, neque quis seipsum isdem con-
57 solari. Id vero, quod sponte (seu ex se) fit, inuentur
quoque in rebus, quæ raro fiunt, & ex his, quæ ob ali-
quam causam. Interest autem inter hæc, quoniam quod sponte fit, communius est eo, quod fortuna, & casu. Quod enim ex se fit, in rebus, quæ à natura, & electione reperiuntur: id vero, quod à fortuna, in his duntaxat, quæ ab electione: quæ quidem sunt res, quæ aguntur, cuius rei indicium est, qm̄ communis opinio, quæ putat bonum casum, atque fortunam esse quoddam felicitatis genus, adeo, quòd vulgus nullam aliam præter hanc cognoscunt felicitatem, hoc est, vt, cùm homo ambulat ad sua negocia agenda, accidant ei casus per optimi, & res laudabiles, præter hoc, quod eas decreuerit. Quamobrem, nulli felicitas, & casus optimus præterq; homini asscribitur, nisi forte similitudine quadam, atque translatione (seu transumptione) vt cum lapides, ex quibus idolum conficitur, beatos vocamus. Id vero, quod sponte, & in animantibus, & in
60 multis inanimatis reperitur, vt cùm dicimus equum
currentem sponte venisse ad nos, si contigerit eum arripuisse fugam, & nos accepersimus ipsum: vel, cùm dicimus lapidem cecidisse, & fuisse sedes ex se, sup quem aliqut sedeant: vt si, cùm in terram ruit, contingat eum sibi contrahere situm, qui, vt super ipsum sedeatur, idoneus sit. Idēirdem quod ipsōre fit in humana arte, quod
61 bonæ, & malæ fortunæ proprium nomen sibi vsurpa-
62 uit, & apud vulgus felicitas, & infelicitas, (seu dolor)
63 nuncupatur. hoc autem nomen, scilicet quod ex se, vel
64 sponte, à Græca lingua originem assumpsit ab eo videlicet, quod est inane, seu temere. quoniam, cùm aliquæ res propter aliquem reperiuntur finem (vt diximus) & huiusmodi earum finis non eueniat, dicimus tunc eas temere euenisse: &, si in eis inuenerimus aliquid, quod non solet euenire ex ipsis, tunc id spōte fieri assērimus. In idiomate tamen nostro videtur nomen fortunæ esse commune ad id, quod à natura, & electione prouenit, vel dicitur largo modo de eo, quod à natura oritur. sed, vtcūq; sit, hæc non est presentis contemplationis, et, quia id, quod ex se fit, nō prouenit ex suis propriis causis, sed ex eo, quod per accidēs, ideo ex rebus, quæ numero vacant, prodire potest. nam ex multis rebus thesaurus reperiri potest, vt fodiendo terram ad arbores plantandas, vel puteum fiendū, aut ędificandas ædes, vel his similibus, ex quibus thesaurus à fortuna prodire potest. Quid igitur sit fortuna, quidq; id, quod sponte, quid denique inter ipsa interſit iam habes. diximus. n. ea ad genus efficientis causarum per accidens referri, hoc est causarū, quæ à natura, & electione prouenunt. Et, quia iam expositum est fortunam ipsam, atq; id, qđ sponte in his, q̄ ab intellectu, & natura prouenunt, inueniri. intellectus igitur, & natura priora sunt fortuna. & eo, quod ex se: quoniam ea, quę per se priora sunt his, quæ per accidens. Hinc quoq; habent hęc etiamnum eorum, qui causam vniuersi fortunę asscribunt. quoniam, si darentur causæ, e quibus vniuersum totum prodiret, tunc non darentur res, quæ prouenirēt ab illis causis per se: & sic id, quod p accidens, esset expers rei, quę per se, & prius ea, quod est talium.

Caput Tertium.

QVoniam autem ex quatuor causis Antiqui tantum Materialem considerarunt: nam de Formali, Finali, atque Efficienti minimum quid attigerunt: ideo id, quod forma vocatur, & finis, inæqui naturam materiæ putarunt, ex eaq; de necessitate prouenire, & tum primum, tum vltimum negarunt finem. Videtur enim, inquiunt, pluuiam non vt fruges germinent descendere, sed quia accidit ipsi vapori ascendenti infrigidari in superiori parte aeris, ex quo fit pluuia, quæ descendit, & femina pullulare facit. Itidem in membrorum animalis generatione,

ita, vt dẽtes gratia exempli quidam lati, quidam vero acuti reperiuntur, non vt ad terendum lati, & ad incidendum acuti existant, sed quia ipsos molares, qui ex materia terrena, craslaq; oriuntur, contingit esse latos, et ex materię tenuitate acutorum dentium acutos oriri de necessitate. Dicunt aũt generationem aialis tunc perfici, & idoneam reddi, cùm huiusmodi contingẽtia (seu fortuna) accidit i oibus eius mẽbris, sed * defectus (seu destructio) accid t in generatione eius, cùm huiusmodi contingens non euenit in oibus eius membris, q̃ ex ipso aſali genita sunt. Quare naturã posse procreare indiuidua aſalium, ex pluribus spẽbus composita certe affirmant: vt forte fortuna contigit cuidam animali habere quædam eius membra alterius animalis, & alterii alterius, vt Empedocles asserit posse oriri aial, cuius superiores partes sint humanæ, inferiores vero boũmæ, his igitur rationibus priores tollebãt finalem causam. hac quoq; ratione res gigni existimabant.

* a.l. defetur generatio.

77 Nos tamen dicimus quicquid à natura generatur, id vel vt semper gigni, vt aial, quod ex mare, & fœmina procreatum est, vel vt i pluribus, vt quintus digitus in homine, vel vt i paucioribus, vt sextus. in prius autem dictis aperte patuit ea, quæ raro fiunt, sponte, & fortuna fieri. Quod igitur ex animali gignitur, atq; planta, oportet à fortuna, vel à natura prodire: sed non à fortuna: quoniam tunc animal, & planta raro inuenirentur: & oporteret id, quod est per accidens, esse denudatum ab eo, quod per se, et vt nõ postponatur ei. Iam tamen est probatum ipsam fortunam, & id, quod sponte, esse posteriora rei naturali, hinc autem innui potest quòd re vera natura alicuius rei gratia agit.

78 Potest adhuc idem monstrari, si naturam arti comparemus. est enim ipsa causa finalis apertissima in arte. i ídẽdem quicquid est ante finem, esse propter finem,

79 nemo ambigit. si rem igitur animaduertas, non te latebit naturam in hoc æqua lance cum arte procedere. nam, si domus gratia exempli à natura produceretur, non nisi vt ab arte prodiret. hoc tamen primo naturæ, quàm artis tribuendum est. ars enim naturam imitatur. Iccirco suis figuris (seu descriptionibus) inuenimus eam perficere id, in quo natura deficit, vel illius opus facile reddit, vt ars Medica, et Agricultura. constat igitur eandem esse proportionem priorum ad posteriora in arte, quæ est in natura. priora videlicet i his propter posteriora exittere. sed, si in naturalibus priora posteriorum gratia fiunt, & ita q; se habet natura, quæ dicitur de materia cum ea, quę de forma. patet ergo in ea iam propter formam existere, formamq; esse finem in generatione. Neq; quod casu in rebus naturalibus euenire solet, prohibet naturam non agere propter aliquid. Quemadmodum si in arte aliquod committatur crimen, non propterea oportet eam non propter aliquid operari. nam, si grammaticus in suis delinquat sermonibus, medicusq; in potionis exhibitione, id quidem raro, & per accidens contingit. peccata itidem, quæ in animalium procreatione euenire solent, sunt prorsum huius generis, videlicet quod raro euenit, & ex necessitate materiæ corruptionesq; principii, quod est promptum finem assequi, sed eum imperfectum adipiscitur: non q̃ corruptio et aduenial ad recipiendum alium finem, et ideo nos non assentimus aliquod animal gigni, cuius superior, pars media sit humana, & media iterior alterius animalis, vt multi Antiquorum id pro possibi lt in contestio habent. Nam quodlibet ex quolibet non fit, neq; quodlibet principium est cuiuslibet finis principium: immo proportiones finisq; generatione, ad sua principia sunt profecto terminatæ. Impossibile igitur est dari illa portenta, quæ Antiqui arbitrati sunt. Si tamen accidat aliquod monstrum in procreationibus, id quidem in vna duntaxat specie reperitur: vt, si agnus cum duobus capitibus nasci videatur. quod etiam raro euenit. Antiquorum adhuc quidam arbitrati sunt 86 causam finalem inueniri in artibus tantum, quæ intellectu, & consultatione vtunt. nihil tamen dicunt. quoniam id, cuius gratia, perspicuũ est in artibus, quę non exercent intellectum, que nadmodum & in his, quæ eo vtuntˇ, vt Lignaria, Fabrilis, et Sutoria. neminem. n. latet has propter aliquid operari: & si Sutor non consyderet peruentũ finis illius, neq; etiam Faber lignarius, vt cõsyderat Medicus atq; Nauta. In his igitur rebus nihil interest inter cunctas artes inuicem, neq; inter artem, & naturam, nisi quòd ars extra, natura vero intra rem existit. Adest & Tertia ratio, quę ostendit naturã propter aliquid agere perquirendo. videlicet * singulas operationes eius, tum in animalibus, tum in stirpibus, & præsertim in animalibus * discursẽtibus, quę operationes agunt terminatas, non ab arte ordinatas, neque intellectu, vt araneam texere, & apes cellulas sexagonas struere, reliquaq; animalia: ex quorum operationibus abũde apparet ea propter . liquam agere causam, quod & ex vtilitatibus membrorum animalium satis aperte constat. In plantis quoque idem perspicuum est, & si minus pateat, vt folia emittere pro fructus custodia, corticem vero granorum pro eorundem tutela. Porrò quod de pluuia in argumentum afferunt nos non assentimus: neque dicimus pluuiam à casu euenire, sed dicimus hoc, vt semper ex motu, scilicet solis in circulo obliquo. id autem, quod est vt semper, & necessarium, non fit à casu, immo propter aliquem finem. quod quidem ob duo euenit, quorum alterum necessarium, alterum vero melius existit. Necessarium quidem est, vt scilicet elementa remaneant in specie seruata: & ideo ex sese inuicem quibusdam terminatis temporibus generãtur. nam generatio, & corruptio accidit eis propter contrarietates, quas habent: ordo tamẽ, & restitudo propter motus cœlestes. Id vero, quod præstat, seu melioris notæ gratia existit, est propter mixtionem aquæ cum terra, vt plantæ, cæteraq; corpora ex elementis genita oriantur. Ex his igitur habes naturam propter aliquid agere, causamq; rei finalem esse ipsam formam.

* a.l. partes operationũ

* a.l. ꝓpar-tibus.

Caput Quartum.

QVoniam Antiqui præponebant necessitatem 87 ipsi materiæ in generatione: putabant. n. materiam esse generationem, ac si quis diceret murum, ideo esse de necessitate murum, quia natura ipsius grauis ẽ deorsum mergi, leuis vero sursum eleuari. & ideo lapis infertur, lignum vero supertus existunt: contentaneum igitur est perquirere vtrum necessitas rebus naturalibus tribuatur ratione finis earũ, qui est ipsarum forma, vel ratione materiæ. Constat 88 autem necessitatem inuentam in generatione parietis contra id, quod ipsi arbitrabantur, esse habere. non. n. adinuentis lignis, & lapidibus, clausq; paries inuenitur de necessitate: immo econtra scilicet dato pariete, oportet lapides, latereſq; dari. Hoc autem patet per interrogationem, propter quid. nam, si quis nos interroget propter quid paries ex ligno, & lapidibus constet, respondebimus protectionis gratia, & non dicimus, quia ex ligno, & lapidibus est, ideo protegit. Idẽtidem i naturalibus rebus necessitas debet referri ad id, quod in artificialibus referi. quicqd aũt est ante finem, debet nẽcio inueniri, cùm finis inuenit. Extat & in doctrinis 89 necessitas quoquomodo similis ei, quæ in naturalibus. intelligo illud necessarium, quod inter duo se consequentia existit ex suppositione. nam, si præmissæ sunt, oportet dari cõclusionẽ de necessitate, neq; hoc cõuertitur

uitur ita, q̃ data conclusione dentur præmissæ per se existentes. Verũtamen in doctrinis opposito modo consecutionis res se habet cum his, quæ ex natura. quoniã in his ex posterioribus tempore inferuntur priora tempore, veluti se habet materia cũ forma, in illis vero posteriora tempore, hoc est ipsa conclusio, à prioribus tẽpore inferuntur, quæ sunt ipsę præmissę. sed, quia principium cogitationis in rebus actiuis est finis actionis, ideo præmissæ re uera sunt finis, quæ quidem in actione fuerunt principium, et ipsa conclusio ponitur perinde, ac si ante finem. quod quidem ideo euenit, quia accidit rebus posterioribus in generatione, vt sint priores cognitione, & ecõtra posterioribus cognitione, vt sint priores generatione. & propter hoc consecutio ratione cognitionis est oppositа ei, quæ ratione generationis, & principium cogitationis non est principiũ generationis, & neq; finis cogitationis est finis gñationis.

90 Ex his ergo habemus q̃, si forma adest oportet materiam quoq; priorem ei de necessitate adesse. & quòd necessitas in rebus naturalibus * est veluti ꝓportio est materiæ ad formam. & propterea in hac scientia nulla potest dari definitio, quin in ea appareat materia: cum impossibile sit inueniri ipsam formam denudatã à materia. Sed reliqua necessaria, quę res insequitur naturales, vt est ipsa corruptio, & defectus, ratione quidẽ materiæ, etusq; motuum ens insequuntur: ea vero, quæ præsidij gratia res sectantur, id quidem ratione formæ fit. Interest tamen hæc necessitas ab ea, q̃ inter prima, & vltima. quoniã hæc est ex ipsamet natura materiæ, illa vero ex proportione causarum ad esse inuicem. Antiqui tamẽ has duas necessitates domina esse censebãt, formamq; esse quid existens ex necessitate materiæ, quemadmodum & multa accidentia ex eius necessitate reperiuntur. & hic desinit Secundus liber.

* a.l. existit in proportione.

AVERROIS
EXPOSITIO MEDIA
IN TERTIVM LIBRVM PHYSICORVM.

Hic liber Tertius tres continet summas.

In Prima summula probat ad professorem huius scientiæ necessario attinere tractare de accidentibus (seu consequentibus) communibus rerum naturalium: & huius rei causam assignabit, & est veluti præfatio ad ea, quæ postea dicentur.

In Secunda notificat quid sit motus, & eius definitionem tradit, vt ex natura sui tradi potest.

In Tertia muestigat de infinito, & declarat quo pacto reperiatur.

Prima Summula.

1 DIcamus q̃, cum in definitione Naturæ accipiatur motus: cum dictũ iam sit Naturam esse principiũ motus, & quæritur: cogaturq; Physicus tractare de omnib⁹ partibus huius definitionis, & de eius consequentibus, ergo cogitur tractare de definitione motus.

Porrò, cum in definitione motus ipsum continuum appareat: in ipso autem continuo appareat infinitum: ergo qui de motu consyderat, cogitur quoq; de infini-
2 to consyderare, atq; de continuo. Præterea, cum tempus, & locus sint de his, quæ motum consequuntˇ, ideo cogit etiam huius scientiæ professor de eisdem consyderare. Et quoniam vacuum similatur loco, & plures Antiquorum putabant ipsum fuisse necessarium pro multis rebꝰ naturalibus, iccirco cogit & de eo ingrere.

Hæc inquam sunt vniuersalia consequentia, q̃ cunctis entibus naturalibus sunt communia, de quibus cogitur primo tractare huius scientiæ professor in hoc libro, antequam de proprijs consyderet, atq; cõmpletur: quemadmodum hoc idem cogitur agere de causis vniuersalibus, vt tam in huius libri prælatione dictum fuit. Quapropter huius libri propositum nihil aliud est quàm de causis vniuersalibus, ac de vniuersalibus consequentibus consyderare.

Secunda Summula sex continet capita.

In Primo capite agitur de his, quæ præponi, ac præcedere maximè debent, quæ tanquam recepta, & parata proprie esse debent apud eum, qui motum definire intendit.

In Secũdo traditˇ definitio motus ex illis rebus ꝓpriis.

In Tertio traditur adhuc alia definitio motus ex rebus communibus, non propriis, quas Logicales vocãt.

In Quarto, quo nam pacto vna, & eadem res dicatur esse in potentia, & in actu.

In Quito destruitur opinio Antiquorum de definitione motus, & talis destructio erit ratio ad id, quod diximus de motu. Item traditˇ in eo causa, ob quam sit difficile venari definitionem eius, nec non quantum assequatur mouens, & mobile de potentia, & de actu.

In Sexto soluitur dubium de motu, videlicet in quo nã magis supat motus, an in mouente, vel in mobile.

Caput Primum.

EA autem, quæ præscire debet, qui vult 3
veram motus definitionem sucnire, sunt videlicet tres propositiones. quarũ Prima est, quòd entia naturalia quandoque in potentia, quandoq; in actu reperiuntur, & quòd hoc est commune omnibus decem prædicamentis.

Secunda propositio est, quòd motus habet rationẽ relationis, (seu ad aliquid) quãuis in aliquo alio prædicamento reperiri possit: quoniam agens, & patiens, & mouẽs, & mobile, quodlibet horum dicitur in relatione, & respectu ad aliud: licet mouens dicatur esse in prædicamento, quod est agere, & mobile in prædicamento quod est pati. cuius rei ratio est, quia aliqua est relatio per se existens, sicut quantitas, et substantia, vel lutì duplum, & dimidium, pater, & filius: aliqua vero insequitur reliqua prædicamenta, hoc est, quòd se habet veluti quoddam consequens illius prædicamenti. Relatio vero, quæ reliqua insequitur prædicamenta, exempli causa est ipsorum quinq; respectuum, (seu habituum, seu proportionum) hoc est prædicamentum quando, & vbi, & habere, atque agere, & pati.

Tertia propositio est, quòd hoc nomen motus dicitur quodam genere analogię, & quòd non est ex nomi- 4
nibus vnuocis, neq; ex merę æquiuocis. 5

Ex vnuocis autem ideo non est, quia motus non reperitur primo, nisi in mobili.

Mobile vero aliud est in substantia, aliud in quantitate, aliud in qualitate, aliud in prædicamento vbi. in sunt̃q; vnicuiq; horum prædicamentorum duo genera motus contraria, alterum quidẽ * ignobilius, alterũ 6
vero * nobilius, vt motus gñationis, & corruptionis in substãtia, motus incremẽti, & decremẽti in quantitate, & albedinis, & nigredinis in q̃litate, & sursum, ac deorsum in p̃dicamẽto vbi: hęc aũt q̃tuor p̃dicamẽta nullũ

* a.l. fm defectum.
* a.l. fm excellum.

habent genus cõe eis: necessum igitur est nomen motus dict de eis eo modo, quo dr̃ de eis nomen entis, & principij. Manifestum quoq; est nomen motus nõ dici de eis eo modo, quo dr̃ de eis noĩa mere æquiuoca. nã, si ita esset, tunc nullũ reperiretr̃ p̃dicamentum, quod ea amplecteretur: ſ erum illud est ex noĩbus, quæ dr̃ secundum prius, & posterius (vt ita dixerim) velut reliqua nomina, quæ de reliquis omnibus dicuntur prædicamentis, aut de pluribus vno.

Caput Secundum.

6 His igitur sic expositis dicamus, neminem posse ambigere motum non posse ingredi sub genus eoꝝ, quæ sunt in actu: qm̃ hæc quiescunt, neq; etiam sub genus eoꝝ, quæ sunt in potentia pura: qm̃, dum perseuerant esse in potẽtia, sunt priuata. Si motus ergo nõ potest esse sub aliquo horũ generum, relinquit igitur vt consteт ex aliqua re, q̃ sit in potentia, & actu: vt solent esse ipsa media, quæ inter duo extrema opposita, cõtrariaq; reperiunt. Hoc autem ita se hr̃e nõ cium est, cum ipse motus sit quidã incessus procedens ab ipsa potẽtia ad actum. intelligo ipsum, ſ. esse quendã transitum ipsius mobilis, eiusq; extrũ de potentia ad actũ. Manifestum igit est ipsum Motum esse actum (seu perfectionẽ) rei, q̃ est in potentia, ea rõne, qua est i potentia. Addidimus autẽ hęc verba, ſ. ea rõne, qua est in potentia. qm̃ hoc est propria eius dria, quę eius esse custodit. (Qm̃ ipse actus (seu perfectuo) vel est actus quiescẽs, in quo ſ. nihil potentiæ relictum est, quatenus est talis actus: & hoc quidẽ est finis ipsius motus, vel est actus imperfectus, qui nondum est perfectus, qui quidem seruat id, quod est in potentia. hoc aũt est illud, quod correspondet ipsi motui, eiq; conuenit. exempli causa figuræ, quæ quide habet tria tempora: Aliud aũ, subquo est figura in potentia. Aliud vero, sub quo est figura ita tu: Aliud adhuc, sub quo efficitur figura: nempe cum mouetur de potentia ad actum. & propterea eius motus est actus rei, q̃ est in potentia figura, ad id, quod est in actu figura. Manifestumq; est hanc potentiã custodire id, quod est in potentia, in ipsis contrarijs, quæ hñt medium. n.a in contrarijs, in quibus non datur medium, non reperitur huiusmodi actus. hinc fit, q̃ nõ reperitur motus, nisi in cõtrarijs hñtibus medium, vt in Quinto libro huius operis exacte probabit̃. Hinc autẽ apparere põt q̃ continuum (seu cõtinuatio) est de natura motus. qm̃, cum ipsum mobile quieſcit, destruit eius motus, neq; vlla potẽtia in eo relicta est, quatenus iam quiescit. verum, si i eo fuerit aliqua potentia, id qdẽ erit ea ratione, qua * põt mouerι alio motu: & ideo corrupta potentia corrumpitur & motus. si ergo motus debet repetiri, oportet iubnecre q̃ reperiatur potentia contũcta actui eius: & ob id ipsa potentia est eius, ppria differentia. Constat autem hanc definitionem, cunctis generibus motus inhærere. nam motus in substãtia est actus rei, quę in potentia substantia, quatenus est i potentia. Identidem de motu in qualitate, & in quolibet quatuor prædicamẽtorum. Hæc inq̃t est definitio motus, tumpta ex rebus proprijs, (seu proportionalibus.)

* a.l.foret.

Caput Tertium.

7 Dicit adhuc Arist. q̃ motus est actus ipsius mobilis, quatenus est mobile. hæc aũt definitio patet iductiue a similibus, & particularibus. nam Ædificatio est actus ædificabilis, quatenus est ædificabile: & Reuolutio est actus reuolubilis, quatenus est reuolubile: itidem et Caletactio est actus caletactibilis, in quãtum est caletactibile. Ædificatio. n. non est cũ perfectione domus, neq; dum domus est in potẽtia: immo ipsa ędificatio est via à priuatione domus ad esse ipsius domus in actu, & perfectè. ex hac ergo inductione p̃batur motum esse actum mobilis, in quantum est mobile. Sumitur autẽ ipsum mobile in definitione motus, propter id, quod iam p̃diximus: nempe, quia ineſt motui vt sit ad aliquid, sed accipimus ipsum mobile ĩ definitione motus, quia est notius motu. Hæc autem dria, quæ in hac definitione sumit̃, licet non sit illa dria sumpta ĩ prima definitione, cum hæc sit dria sumpta ratione subiecti, tñ adhuc ipsa magis præstat q̃ illa, quæ in 19 prima definitione fuit sumpta: cũ non habeat eã æquiuocationem, quam habet nomen potentię. quontã potentia reperitur in decem prædicamentis: sed illa potentia, quæ in definitione motus accipitur, est illa, quæ in quatuor prædicamentis reperitur.

Caput Quartum.

CVm autem potentia, & actus insint vni, et eidẽ 8 rei, siue duabus diuersis rationibus, & in relatione ad duas res: vt aqua calida, q̃ est actu calida, & frigida potentia: siue respectu eiusdẽ rei, sed duobus varijs temporibus: ideo necesse est, vt qcquid est huius gñis, videlicet quicqd habet in se actum, & potentiam, & est ſ. ipsum compositum ex materia, & forma, vt mouens moueat à mobili, ita vt sit vnũquodq; eoꝝ mouens, & mobile: qm̃ eorum alterum mouet alterum, quatenus est in actu, & mouet ab eo, quatenus est in potentia. Vtrum autem oẽ mobile ita se habeat post hoc iuestigabitur: cum probatum sit dari mouẽs, in quo nulla sit potẽtia: & tale mouẽs non põt esse mobile. Mouet aũt aliquid ratione suæ formæ: sed mouet 9 ratione suæ materiæ. sed, quia id, quod est in potentia, non mouetur, quatenus est in potentia, cũ sit hac ratione priuatio, & ideo materia nunq̃ mouet, ideo est necesse vt mobile sit aliquid i actu. verum non mouetur, in quantum est in actu, qm̃ hac ratione quiesceт, sed mouetur, quatenus est in potẽtia. Si ergo aliqua res fuerit aliquid i actu, & aliqd aliud in potẽtia, tunc eius actio, quatenus est in potentia, erit ipse motus, vt gratia exẽpliæs est in potentia statua, sed in actu æs: sed non mouetur, quatenus est in actu æs, sed mouet, quatenus est in potentia statua. Hoc aũt ita se habet, qa hęc duo esse sunt diuersa, videlicet potentia, & actus. nam, si essent idem, non posset imaginari aliquid tale, q̃ moueatur. Quod aũt hæc duo sint diuersa, & q̃ sint vnum subiecto, & duo ratione, ratio est, quia nos inuenimus vnũ, & idem corpus esse diuersum per potentias cõtrarias, quas habet, sicut homo põt sanari, & ægrotare. Quòd si hõ, & positas, quam obtinet, esset idem, tunc vtræq; potentiæ contrariæ essent idem. quod est impossẽ. Igit̃ mobile est in actu vna res, & in potẽtia alia res, & eius actio, quã habet, inquantũ est in potentia, est ipse motus. & sic debet intelligi potẽtia, & actus i ipso mobili.

Caput Quintum.

EX reprobatione eoꝝ, quæ Antiqui dicebant de 12 definitione motus, probatum est definitiõe motus esse, vt diximus. Nam eorum quidã dicebãt motũ esse alietatẽ (seu nõ ens, seu nihil, seu aliud) & exitum ab æqualitate, alij dicebant ipsum non esse. Et, si motus esset alietas, vt dicunt, sequeretur q̃ quicquid esset aliud, moueretur. oia autem entia sunt alia ad seinuicem, non tñ omnia mouent̃. Et, si dicant q̃ p̃ aliud intelligant alterationem, (seu transmutationẽ) tunc dicemus eis, q̃ permutarunt tantũ nomen synonymũ, vt ensis est gladius. Antiqui autem ideo motum de- 13 nominabant his denominationibus, quia putabant ipsum non habere definitionem, cum non habeat aliquã partem particularem, seu determinatã, vel indiuiduã in actu, nec in substantia, neq; in quantitate, neque in qualitate, neq; in vbi, vel in reliquis prędicamẽtis. en- 14 tia autẽ indiuidua in actu quiescunt quidẽ. putabãt igitur q̃, cũ non sit ens in actu, erit priuatio: quia non datur mediũ apud eos inter ens in actu, & priuationẽ. Si ergo est priuatio, non habet definitionem: & ideo dicebant q̃ est alietas, et quid nõ existens, & non ens. erat autẽ apud eos difficile dare ei definitionem, cũ nõ possint eum ponere in ipso actu, neq; in priuatiõe, quia videbant ipsum esse aliquid, et q̃ differat à priuatione. et ideo dicẽdũ est q̃, licet sit manifestum ex se ipsum esse actũ impfectũ, nihilominus est difficilis apprehensionis, & cõceptiõis: & tõ erat res difficilis apud Antiqs.

Caput Sextum.

18 CVm autẽ dictum sit à nobis, motum esse actũ ipsius mobilis: ex hoc aũt videatur sequi dubiũ quoddã, videlicet si ponamus motum esse in ipso mobili, & non in motore: quod quidẽ dubium dignũ est consideratione. Dubiũ igitur tale est. Si mouẽs est aliud à mobili, & eorũ actio simul est motus, vtrũ 20 eorum actio sit vna, vel duæ. Qm̃, si actio mouẽtis est eadẽmet actio ipsius mobilis, tũc sequeretur q̃ agens, et passum essent idem, & docens, & discens. qd̃ est ab- 19 surdum. At, si eorũ actiones sint diuersę, vt re uera videntur esse, cũ altera motio, altera vero mobilitas nuncupetur, vtrũ igitur ipsa motio existat in agẽte, & mobilitas in patiente, vel vtraq; simul reperiantur siue in agente, siue in patiente, nã non est danda quarta diuisio super has tres diuisiones: qm̃ dicere q̃ motio sit in patiente, & mobilitas in agente esset absurdum. sed, si 30 dicamus mobilitatem esse in passo, & motionẽ in agẽte, ea ratione, qua sunt duæ res, idest duo motus, tunc alterum duorum sequetur, videlicet vel q̃ omne mo- * a.l.mouet uẽs * est mobile, uel q̃ motus reperietur in re imobili, &, vt semel dicam, sequeretur ex hoc vt res moueret seipsam. Quòd, si & motio, & mobilitas essent simul vtraq; in agente, aut in patiente, tunc sequeretur hoc incõueniens, scilicet, q̃ actio propria alicuius rei non esset in ea re: & erit actio ipsius mobilis in ipso mouente, & actio mouentis in ipso mobili: & sic mobile erit mo- 40 uens, & mouens erit mobile respectu eiusdẽ. quod est absurdum. Ad hęc sequeretur, vt in eadẽmet re reperirentur duo motus varij simul. Quid igitur obsecro erunt ij duo motus? Tandẽ, si ponamus vtrunq; motum simul esse in mouente, tũc sequeretur, q̃ * mobile * a.l.mouẽs nõ moueret non moueretur. &, si ponantur in ipso mobili, tunc se- * a.l.mobile non mouetur. quetur q̃ * mouens non mouebit. Hæ igitur sunt difficultates, & ambiguitates, quę insurgunt, si ponamus has duas actiones esse simpliciter vnam, aut duas simpliciter, & absolute.

20 Nos autẽ Dicimus q̃ eorum actio est partim vna, 21 partim duæ. Vna quidẽ ratione subiectu eorũ, quod 22 vocatur motus, Duæ vero in respectu, seu in relatiõe. qm̃, si capiatur id, quod vocatur motus per se, erit quidem in ipso mobili, sed, si referatur ad mouens, vocabitur Motio, & si ad mobile referatur, vocabitur Mobilitas: nam eadẽ est ratio huius, quę est reliquorũ respectuum relationis. Sicut enim scientia, quæ prouenit ex docente in discentem est vna, & eadem: & prouenit in ipsum discipulũ ab ipso doctore. sed, si capiatur in rela- 60 c tione ad docentem, vocabitur Doctrina. (.i. si referamus eam ad doctorem). si vero capiatur in relatiõe ad discipulũ, vocabitur Disciplina. ita etiã illa actio, quæ vocatur Motus, agit quidem eam ipsum mouens in ipso mobili, & reperitur in ipso mobili: sed, si referam⁹ eam ad agens, vocatur Motio: sed, si ad patiens refe- 23 ratur, vocatur Mobilitas. Ex dictis igitur patet quid sit motus, & q̃ est in ipso mobili, & error Antiquorum de motu.

Summa Tertia, in qua agitur de infinito, vtrum scilicet detur, vel ne: &, si datur, quo pacto datur, & quid sit: & q̃ finitum, & infinitum sunt affectus ipsius quãtitatis: idẽtidem & motus, & tempus, de quibus cõsyderat professor huius scientiæ, & diuiditur hęc summa in Octo capita.

In Primo capite agit̃ de opione Antiquoꝝ de infinito.
In Secundo, de rationibus famosis, seu apparentibus de ipso infinito absolute.
In Tertio, quot modis dicatur infinitum.
In Quarto probatur non dari infinitum.
In Quinto probatur dari infinitum in potentia.
In Sexto datur definitio infinit̃, vbi datur, & refellitur definitio habita ab Antiquis de ipso.
In Septimo redditur causa, ob quam non potest reperiri infinitum in actu, & potsit reperiri in potentia.
In Octauo destruentur rationes, quę videntur probare dari infinitum in actu

Caput Primum.

PRactare autẽ de infinito, vt dictum est, 24 ad Naturalem attinet: et ideo quicunq; de hac scięntia fecit mentiõ, tractauit de eo. Qui vero de eo tractarunt, bifariam diuisi sunt: nam alij Naturales, alij Diuini tuerunt. Diuini autẽ, seu Metaphy- 25 sici magnifecerunt ipsum, dixerunt q̃ illud esse principium per se existens: non q̃ sit corpus, aut in corpore, sed q̃ est substantia, cuius quidditas est separata, nõ habens finem, & q̃ est principium oĩum entium. n autẽ conueniunt simul in hoc de hoc principio, sed discrepant in ea re, quæ ita se habet, quid nam sit.

Secta autẽ Pythagoræ putabat q̃ infinitum, quod ita se habet, sunt numeri. putabãt. n. numeros esse principia rerum sensibilũ: & cum hoc credebant ipsos nõ esse separatos ab omnibus sensibilibus.

Plato vero ponebat hoc principiũ esse duplex, ſ. na- 27 turã Magni, & Parui, quæ sunt vnuerſalia intelligibilia separata. quontã ipse ponebat formas separatas, quas dicebat esse Numeros, & principiũ numeri esse Dualitatem, & principiũ dualitatis Magnũ, & Paruum, et paucitatẽ, & Multitudinẽ, et Excessum, et Defectum, & est ipsa materia, quę est infinita.

Quidam vero Antiquorũ, inter quos est Anaxagoras, putabant principium esse ipsum Deum. hi autem sunt quicunq; nõ credunt dari causam efficientem rerum generabilium: non Intellectum quidem, quem ponebat Anaxagoras: neq; Amicitiam, et Litẽ, quas ponebat Empedocles.

Physici uero sunt opinati q̃ Infinitũ accidit illi rei, quam putant esse principiũ materiale, oĩbus entibus naturalibus: & quicunq; illorum putabat hoc principiũ esse Aquam, aut Terrã, aut Aerem, aut Ignẽ, aut aliquid mediũ inter illorum duo, dicebat Infinitũ esse ex affectibus illius rei, quã putabat esse principium. ñ igitur ponebant Infinitum magnitudine.

Sed ili Physici, qui dicebant principia rerum sensibilũ esse partes indiuisibiles, (Atomos vocant) infinitas, vt Democritus, vel partes similares, (Homogeneas appellant) infinitas, vt Anaxagoras, putabãt quidẽ Infinitum esse principiũ ratiõe multitudinis, & quantitatis discretę, nõ ratione magnitudinis, & quãtitatis continuæ: vt dicebant priores. coguntur autem concedere priuationẽ finis, ratiõe magnitudinis. quia illæ partes, quæ numero non consumuntur, necessario sunt infinitæ, magnitudine etiam, & hoc siue tactu, siue contmuitate.

Inquit

Inquit Arist. recte quidē cōuenitūr oēs dicere ipm esse principiū, &, ꝙ est ingenitū, & incorruptibile. & iō putarunt aliqui eoꝝ ꝙ esset ipse Deus gloriosus. Qm quelibet res uel est principiū, vel ex principio: sed quod infinitū est, nō debet habere principiū. si igitur non habet principiū, ergo ipm erit principiū ceteris rebus, & est ingenitū, & incorruptibile. & iō dicebat Anaximā der ipsum esse Deum gloriosum, qui omnia amplectitur, atꝙ gubernat, & regit.

Caput Secundum.

QVincꝙ aūt sunt, quę inducunt credere infinitū dari. Primū est, Tēpus. nā ex sui natura videt esse infinitū, cū non possit imaginari ipm esse generabile, necꝙ corruptibile. qm, si qs posuerit ipm esse generabile, aut corruptibile, ponet quidē tps i re, cū quodlibet generabile, ac corruptibile sit in re. & hanc propositionē concedunt ipsi Antiqui.

Secundum est, Diuisio, quæ in magnitudinibus fit, quæ quidem est infinita. hoc enim est vnum ex suppositis, quæ à Mathematicis supponuntur.

Tertium autem est sumptum ex ipsa generatione, et corruptione. quoniā, cum Antiqui viderint ipsas nullo tempore deficere, iudicarunt oportere principiū generabilium, & corruptibilium esse infinitum.

Quartum, ex natura ipsius finiti. id persuaderi potest, cum res finita desinat in aliam rem, et illa in aliam, & sic oportebit dari infinitum.

Quintum ex ipsa cogitatione, & opione, (seu intellectione,) cū nemo possit cogitare, vel imaginari finē alicuius corpis quin finiat, (seu attingat) alū rē. Sed ex ipsa cogitatione, seu ratiocinio habetur, vel ꝙ totū vniuersum non finiatur, vel, si desinat, ꝙ desinat in ipm vacuū: & ob hoc sunt opinati multi ꝙ extra cēlū datur vacuū infinitū: & ꝙ possint dari in eo infiniti mundi. qm, si detur locus infinitus, poterit quidē dari ifinitū corpus, vel corpa infinita. Pręterea nō uidetur ꝙ magis cōueniat, vt sit mūdus in vno loco ipsius vacui, ꝙ in alio. &, si esset de natura vacui, vt in eo esset is mundus, oporteret vt in eo essent mundi infiniti.

Ar quia rōnes, quæ circa hoc fiunt, non distinguunt quot modis dicat infinitū, ideo qui hoc quęrit exacte scire, cogitur quidē primo distinguere quot modis dicatur infinitum, & tūc incipiat inuestigare de hoc, qm maximam habet difficultatem.

Caput Tertium.

INfinitum autē quinq; modis dicitur. Primo de eo, de cuius natura nō est recipere finē. ut dicitur de pūctus ꝙ sunt infinita. & vocem esse inuisibilē, quia non est de eius natura vt sit visibilis.

Secundo de eo, cuius transitus, & magnitudo nō habet finem in se: & hoc est infinitum in actu.

Tertio d infinito, metaphorice dicto. & hoc bifariā quidem, nempe vel propter eius magnitudinem, licet sit vere finitum, vel propterea quod cum difficultate trāsitur: vt cum dicimus mare esse infinitę profunditatis, quia non potest ipsum transiri.

Quinto, quod dicitur infinitum propter diuisionē: & hoc vel propter additionem, vel propter diminutionem: & hoc est infinitum in potentia.

Illud vero, de quo debet fieri inuestigatio hic, est de infinito in actu, & de infinito in potentia. qm illud, qd dicit metaphorice, & illud qd dicit p abnegationē vniuersalem, non tractatur in scientijs.

Caput Quartum.

HOc capitulū diuiditur in duas partes. In prima arguit cōtra ponētes infinitū esse qd per se existēs ita, vt sit qdā subā, nō accīs oīno alicuius rei. & i hoc Diale ctice ꝓcedit, & vniuersali quadā spe-

c ulatione: nō ꝙ hoc attineat ad ꝓfessorē huius scientię qm sermo, qui cū his habeti debet, est ille, qui Diuino debetur, Metaphysicouē, nō ipsi Physico.

In secunda parte arguit cōtra illos, qui dicunt ꝙ est accīs corpus sensibilis: ꝙ aūt sunt Naturales, cū quibus loqui debet ipse Naturalis philosophus.

In prima ergo parte dicendū est ꝙ non pōt reperiri infinitū p se existens, seorsum sepatū à sensibilibus. qm necesse est vel ꝙ sit diuisibile, vel indiuisibile: si indiuisibile, ergo nō dicetur infinitū, nisi eo mō, quo dicitur punctū infinitū, et color laudibilis. hoc aūt nemo eoꝝ, q ipm ponūt, diceret, necꝙ debet i cōsyderatione veni re. Adde etiā, qa impossibile est reperiri aliquid, qd sit quantū infinitū, & nihilominus sit indiuisibile.

Si vero sit diuisibile, tūc necessario recipiet diuisionē, vel quia est quātitas separata, vel quātitas existens in subiecto, vel vt sit aliqua suba separata: sed non pōt esse quantitas separata, cū numerus, & magnitudo nō sint separata à sensibili: ergo sequitur ꝙ id, qd accidit numero, & magnitudini, nō sit sepabile etiā, qd est priuatio finis. nā habere finē, & non habere finē sunt duo accītia, quę insunt numero, & magnitudini: qm quiditas numeri, & magnitudinis nō est quiditas infiniti, si igitur nō est quantitas separabilis, relinquitur ergo ꝙ erit quātitas inseparabilis: ergo erit ex his, q sunt in subiecto: ergo hoc subiectū erit principium, nō ipsum infinitum. ipsi autem hoc non concedunt.

Et posto ꝓbauimus ꝙ non est quātitas separabilis, necꝙ inseparabilis, ergo nihil aliud dicēdū relinquitur, nisi vt sit suba separata, vt nos dicimus de aia, & intellectu, ita vt sit id, qd supponitur esse infinitū, i. qd denominatur infinitū, & esse infinitū sit idē definitione, & qditate, nō diuersum rōne. Verū, si ita dicamus, et sue rit eius essentia fm suā definitionē, tūc quidē, vt est infinitū, oportet dicere vel ꝙ est diuisibile, vel indiuisibile: si diuisibile, tūc definitio ptis, et totius ipsi⁹ erit eadē hoc, vt sit in rebus simplicibus, similaribus: & sic erit qdē pars ipsius infiniti infinita. qm necesse est vt partes differant à toto infinito definitiōe, vel nō differāt. si differant, tunc infinitū erit cōpositū, et non simplex, & separatū: &, si nō differant, tunc definitio ptis, & totius erit oīno eadem definitione: qm hoc est necessariū i oibus rebus similaribus, sicut. n. ps aeris est aer, & ps carnis caro, sic etiā pars infiniti erit infinita, cum fuerit pars, et totū in eis idē definitione, et quiditate, differenti a vero, atꝙ diuersitas partiū in corpibus similaribus est, ppter subiectū recipiens ptes, nō ppter formā. qm, si imaginemur formā corporis similaris sine subiecto, tunc esset pars, & totū in eis idē oīno iam, & non diuersum. sed, si dicatur ꝙ sit indiuisibile, vt est de natura separati, vt separatū est, tunc nō dicetur esse infinitū, nisi eo mō, quo dicit punctū infinitū. deniq; tractare de re separata infinita non attinet ad hanc scientiam.

In Secunda vero pte dicendū est ꝙ id, qd quęrit ꝓfessor huius scięt iæ, est utrū detur corpus sensibile infinitū actu, vel nō possit dari. Aristo. aūt incipit primo ꝓbare rationē uniuersali ꝙ nō pōt reperiri magnitudo infinita in actu, tū naturalis, tū mathematica: mox ꝓbabit rationibus quibusdam proprijs ꝙ non potest reperiri aliquod corpus sensibile infinitum.

Prima aūt ratio hęc est. Oē corpus circulare vna cō tinetur superficie, pluribus vero nō circulare: sed quicquid continetur vna superficie, vel pluribus est finitū: ergo oē corpus est oīno finitū: et si oē corpus est finitū: ergo oīs superficies est finita, & oīs linea finita: qa superficies nō separatur à corpore, & linea nō separatur à superficie: ergo oīs magnitudo in actu est finita.

Identidem ꝓbabitur oēm numerū i actu esse finitū: quia oīs numerus i actu * est numeratus actu: et oē numeratum

meratū ē vel par, uel impar: ergo oē numeratū ē finitū.

Demonstrationes autem naturales, quibus Aristo. vtitur, sunt Quatuor.

Prima demōstratio est. Quia oē corpus tāgibile infinitū est vel simplex, vel cōpositum: &, si cōpositū, ergo, si elementa, ex quibus constat, sunt finita numero, vt iam probatū est non posse reperiri elemēta infinita numero in ipso cōposito ex ipsis in primo libro huius operis: ergo necesse erit vt vnum illoꝝ sit infinitū magnitudine, vel plura vno: alias enim nō dicetur ipsum cōpositū esse infinitum. sed, si unū eoꝝ esset infinitum, manifestū est ꝙ reliqua simplicia, ex qbus cōstat ipm cōpositum, corrūpantur in ipm: cum elementa sint cōtraria. remanebunt aūt in ea ꝙuitate, et mediocritate, quæ inter eorū vires, seu potētias extat. &, si potēta, vel vis, quæ mest i vna portiūcula elemēti infiniti fuerit imbecillior, q illa, quę mest in particula elementi finiti, ꝙualibi particulæ illius elementi infiniti: vt si dicatur ꝙ potentia, et vis, quę est in vno tractu aeris, est debilior q illa, quæ est in vno tractu aquæ, & terræ, nihil quidē hoc, plubet qum ipm infinitū totum corrū pat ipm finitū. qm, si duplicauerimus hanc portionē, quę habet tum imbecillē in infinitū, aggregabitur qdē ex eo id, qd erit validius, q illa ps finita omnino.

Quòd si infinitū fuerit ex pluribꝰ simplicibus, ergo vnū eoꝝ implebit locum, & nō relinquetur reliquis locus. qm, cum corpus sequatur oēs dimēsiones, i. ipsas sex positiones, (seu angulos), ergo corpus infinitum, quatenus est corpus infinitū, erit in oībus angulis, (seu positionibus). & hoc idē sequetur, si ponamus vnū tātum infinitū in oībus angulis ita, vt non remaneat locus reliquis, siue sint finita, siue infinita. &, si oēs hæ diuisiones sunt impossibiles, ergo nō potest reperiri corpus compositum infinitum.

Ad hęc dicēdū est nō posse reperiri corpus simplex infinitū tangibile, siue sit unum ex quatuor elementis, aut med ū inter ipsa, vt asserunt aliqui naturalium, vt cuiusdā opinionis est id, qd sequitur fm ipsos, i. ut reliquū corrūpatur, aut vt sit elementū additū super quatuor elementis, licet videatur ꝙ nō datur elemētū aliud præter Ignem, Aerē, Aquā & Terrā. qm, si daretur elemētū quintū, tunc ipsa cōponentia viderentur dissolui in ipm, qm, si daretur elementū, ut est elementū, infinitum esse, tūc oporteret reliq elementa corrūpi, hunc q; mundū trāsmutari in naturā illius elemēti: qa elemētū est elemētū per qualitates cōtrarias in eo repertas. & ob hoc oportet vt illud elemētū medtū, qd aliq ponūt habere in se cōtrarietatē, inquātū est elemētū, sit finitū. et, si est ifinitū, corrumperētur reliqua. Si igitur ponamus elemēta finita, non timebimus mundū transmutari in futurū in naturā vnius eoꝝ, vt Heraclitus putabat mundum mutaturū in ignem. Ex his patet nō posse dari elemētū infinitū, neq; cōpositum ex elemento infinito, vt dicunt naturales de elementis. quod ideo putant esse necessarium, quia vident generationem continuari.

Secunda demonstratio talis est. Dico adhuc ꝙ, cum subiiciatur oē corpus sensibile, (tangibile ve,) generabile, & corruptibile habere ꝓprū vbi, ac locū, ad quē mouetur, & in eo quiescat: & quicquid mouetur, & quiescit, s. motu recto, eius quidē locus totus, & partis est idē specie: nam locus vnius miliaris est idem locus totius terræ, qui est locus infimus: & locus vnius scintillæ est idem locus totius ignis, qui est supremus: & ad hunc locū, qui est proprius toti, mouebitur pars, & in eo quiescet. His igitur duabus, ꝓpositionibus existētibus veris, reuertemur, & dicemus ꝙ corpus infinitū, necessario vel erit simile, et idē spē, vel dissimile, et plura specie. &, si simplex simile, vel mouebitur naturaliter motu recto, vel circulari. sed, si recto, tunc locus totius, & ptis eius erit idē. &, si locus totius, & ptis esset idē, et sit infinitū, ergo non mouebitur vllo pacto naturaliter, ergo nō erit corpus naturale, quia oē corpus naturale est mobile, ꝙ aūt nō moueatur vllo pacto, ideo fit, quia quicquid est infinitū eius locus est infinitus. si igitur locus * totius sit infinitus, ergo nō dabit locus, quo quiescat pars, qui sit prior q̄ eius motus, & locus, in quo mouebitur, prior q̄ eius quietis. qa nō dabitur hic duo loca, alter i, in quo res moueatur, & alter i quo quiescat, vt i corporibus simplicibus res se habet. At, si ponamus oēs eius partes naturaliter quiescere, ergo nullus dabitur motus rectus naturaliter: qa oporteret vel totū quiescere, vel ꝙ moueatur circulariter. Sensus tū affirmat dari motū rectū: & qa motus rectus reperitur: ergo corpus mobile erit finitū: quia cā motus recti est * diuisio ipsius vbi ad corpus mobile * naturalis, & nō naturalis. Diuidi aūt ipsum vbi ideo contingit, quia est finitū: ipm vero esse finitū determinat de necessitate extremitatē corporis, qd capitur in eo, esse locū. Eodē mō quoq; sequitur vt auferatur motus rectus, si detur infinitū, quod moueatur circulariter. His igitur sic habitis respondebimus, & dicemus ꝙ, si datur motus rectus, nō dabitur corpus simplex infinitū. Qm, si esset infinitū, tūc esset intimitū per oēs suos diametros: & sic ipm totum vel quiesceret, vel mouebitur per suas ptes circulariter: sed datur motus rectus: ergo non datur corpus simplex infinitum.

At, si ipsum infinitū sit dissimilare, & compositum, tunc oportebit vt illę partes dissimilares, ex quibus cōstat, sint vel infinitæ specie, vel ꝙ sit vna earum, vel plures infinitę magnitudinis, si sint finitę specie. sed, si sint infinitæ forma, & specie, tunc oportebit loca esse infinita: qa loca simplicium variantur ad varietate formarū: vt diuersus est locus terræ à loco ignis. sed, si fuerit vna earū infinita magnitudine, vel plures, tunc corrumperetur totū. siue fuerit infinitū numero, vel magnitudine illud, quod * resultat, vnū: quia ex infinito * partibus fit per contactū, & continuatē vnum infinitum magnitudine. sed id probatū est antea ꝙ nō pōt reperiri corpus similare infinitum, qa, si reperiret in, nō daretur motus rectus: sed, cum loca sint finita qualitate, i. forma, & quantitate. ergo elemēta sunt necessario finita quātitate, & qualitate: &, si simplicia sunt finita, ergo totū aggregatū ex eis erit necessario finitū. qua corpus non potest esse maius tuo loco, ne q; locus naturalis maior ipso.

Causa aūt, ob quā Anaxagoras dicit ꝙ ipm ambitus infinitū nō moueatur in se toto, sed per suas partes moueatur, est quidē causa per accīs: quia, si esset cā per se, tunc idē sequeretur de partibus, qd de toto. Nam dicit ipse ꝙ est immobile, quia est infinitū, & nō habet locū, ad quē moueatur: & ideo est vel ut ipm sustētans, & habet * stabilitatē naturaliter, & eius partes mouētur. * a l. nec. ad aūt, quod facit ipm quiescere, est causa violēta. qm, si esset infinitum, prohiberetur ab eo motus, cū nō haberet locū, ad quē moueretur: ergo, si esset aptū moueri, si moueretur, haberet locū. Quies igitur est ei propter priuationē loci, nō quia eius natura determinet ei quietē. &, si quiesceret naturaliter, oporteret vt quæ libet eius pars quiesceret naturaliter: cū locus quietis totius sit locus quietis partis: & sic nullus dabitur motus: ergo infinitum non potest quiescere naturaliter, & moueri fm suas partes.

Tertia demōstratio talis est. Oē corpus * tangibile habet grauitatē, vel leuitatem. sed, si esset corpus tangibile infinitū necessario habebit grauitatem, vel leuitatē, si grauitatem, ergo erit in loco infimo, & esset separatus ab eo locus superior, quod est falsum. &, si fuerit leue, tūc esset in loco sursum, & esset separatus ab eo locus

* a l. & partes.

* a l. diuersitas.
* a l. in naturale, & nō naturale.

* a l. nec.

* a l. sequitur
* ad ꝓpartes

* a l. sensibile.

eus deorsum. &, si esset in vtroq; , tunc esset simul grauе, & leue. quod est absurdum.

54 Quarta demõstratio hmõi est. Si oẽ corpus sensibile est in loco: & loca sunt finita specie, atq; magnitudine, hoc est q̃litate, et q̃ntate: ergo oẽ corpus erit finitũ. nã nemo ambigit q̃ erit in aliq̃ loco naturali: et huiusmodi locus est finitus: ergo et ipm erit finitum: quia corpus nõ * distinguitur à loco. Quòd aũt loca sint finita specie patet: qa eor differentiæ sunt finitæ, quę sunt Surtum Deorsum, Ante Retro, Dextrũ & Sinistrũ.

* a.l. excedit locum.

55 Identidẽ probatur quẽlibet eor esse finitum quãtitate. qm hę differentiæ nõ possunt esse in * dimẽsionibus infinitis: quia nõ essent cognita hę loca naturaliter, cũ non haberẽt terminos naturales, sed in respectu (seu relatione) ierũt: probatũ aũt est ipa esse naturaliter terminata ex motu ipsor mobiliũ, quæ ad ipta mouentur, & quia in eis q̃scũ. hoc aũt clarius pbabitur, cùm declarabitur q̃ locus est vltimũ ambiens: Ex his ergo habetur q̃ non põt reperiri corpus actu Infinitũ, siue simplex, siue cõpositũ. Verũ harum demõstrationũ quędã habent vniuersaliores cõclusiones, quędã uero nõ. sed ego conatus sum tm̃ probare q̃ nõ reperitur corpus simplex infinitũ. nã quędam earũ probant non posse reperiri corpus simplex infinitũ, quatenus est elementũ, quędã vero aliæ probant nõ posse reperiri infinitũ corpus simplex, quatenus mouetur motu recto, nõnullæ vero aliæ ꝓbant nõ posse reperiri corpus simplex infinitũ, quouis motu moueatur i infinitũ. hoc aũ tẽ particulariter, & proprie probabitur in libro de Cœlo, & mundo, postq̃ fuerit ibi probatus numerus generũ corporũ simplicium similarium partium.

*a.l. distantiis.

Caput Quintum.

56 Dicamus insuper q̃, si non concedamus reperiri infinitũ, tunc sequetur q̃ tẽpus habebit principiũ, & finẽ: quod quidem non põt concipi ex natura tẽporis. Adde etiã q̃ adhuc pbabitur tẽpus ilեq̃ aliquẽ motũ æternũ. Sequetur adhuc, si tollatur absolute infinitum, q̃ tolletur diuisio magnitudinũ i infinitũ: quod est vnũ ex suppositis ipsius Geometrę. hoc tũ in Sexto libro huius operis exactẽ pbabitur, postq̃ ibi probatũ fuerit oem magnitudinẽ diuidi in semper diuisibilia. Cũ hęc igitur, quæ dicta sunt, affirmenti tũ reperi, sed demõstrationes supius dictę tollãt esse eã, relinq̃tur igitur vt alias reptatur, alias nõ reperiatur.

57 Manifestũ aũt est, q̃ ratio, qua tollitur eius esse demõstrationibus tã prędictis, est qdẽ ratio ipsius actus, hoc est nõ reperiri infinitum in actu, & q̃ ea, quę affirmant infinitum reperiri, i. in tpe, & magnitudine, aliud quidẽ sequitur rõne potentiæ, nõ ratione actus. Neq; intelligo hic per potentiã, eã potentiã, quæ deducitur ad actũ, sm se totã: vt cum dicimus æs esse in potentia statuã, quã hęc potentia deducetur ad actũ. &, si infinitũ reperiretur in potentia hoc pacto, deduci ad actũ, tunc reperiretur infinitũ in actu. At q̃ infinitum reperiatur in potentia intelligitur q̃ potẽtia est semp in conseruata. et quãuis egrediatur de eo aliqua pars ad actũ, adhuc erit in eo alia potentia ad aliã partẽ, & hoc in infinitũ, ita, vt actus ipsius infiniti, vt infiniti est, custodiat semp potentiã. quemadmodũ actus ipsius mobilis, quatenus est mobile, est custodire potentiã: sius aũt actus ipsius infiniti semper adhęret potentiæ. si igitur ponamus hanc potẽtiã, q̃ erit quidẽ ipsum infinitũ: et tñ, cũ dicimus hanc potentiã reperiri, nõ debet intelligi q̃ deducatur ad actũ per ores eius partes, sed debet cõcipi eius esse, vt esse ipsius tẽporis, et motus: quoꝝ quilibet pars, si qua reperiatur, in ea certe reperitur possibilitas ad aliã partẽ. et quoties corrumpitur ex eis aliqua pars inouatur alia ps: qa pres ipsius infiniti nõ reperiuntur ibi.

58 Cum dicimus quoq; magnitudines diuidi potentia in infinitũ, intelligimus inesse eis potentiã, quæ custodit in eis continuã diuisionẽ in infinitũ, non q̃ sit in eis potẽtia, qua diuidãtur actu in ptes infinitas. nã multũ interest dicere inesse alicui rei potentiã ad diuisionem ifinitã, & dicere inesse ei potẽtiã ad res diuisibiles actu i infinitũ, videlicet tã diuisas, quarũ diuisio desijt ad infinitũ. In hoc tñ differunt magnitudines, & tẽpus circa hoc, quia illa pars, q̃ est potẽtia in tpe, nõ deducitur ad actũ, nisi fuerit tã priuata alia pars, si in tpe reperiatur aliqua pars in actu: sed in magnitudinibus reperiuntur partes diuisibiles simul actu, & ipsamet diuisibilitas in infinitũ, in ipsisq; magnitudinibus, ut dximus, reperitur diuisibilitas in infinitum, & addito in infinitum: ipsa aũt diuisibilitas, quę eis inest potẽtia, possibilitas ad ipsum infinitũ cõsyderatur quidẽ, si diuisserimus aliquã magnitudinẽ indiuiduã per intellectum, primo in duas medietates, mox unã medietatẽ in alias duas medietates, & iterũ medietatẽ in duas medietates, et sic in infinitũ, præter quod desinat diuisio. qñ, si desineret diuisio, tunc reperiretur aliq̃ magnitudo, quæ non diuideret i duas medietates: natura aũt magnitudinis hoc respuit: huiusmodi tñ diuisio ponit à Mathematico. Additio aũt in magnitudine, quatenus magnitudo est in materia, nõ procedet quidẽ in infinitũ eo mõ, quo procedebat in diuisione magnitudinis, videlicet accipiendo super q̃ uis magnitudinem aliam magnitudinem maiorem illa. nam, si hoc esset possibile, quatenus magnitudo est in materia, tunc posset reperiri corpus infinitum in actu: sed non potest reperiri magnitudo maior mundo: lõge ergo minus poterit reperiri infinita.

59 At appositio, quã putat Arist. posse fieri in magnitudine, quatenus est * finis corpus naturalis, est illa appositio, quę sit cõtrario mõ ipsius diuisionis, videlicet vt addas super eandẽ magnitudinẽ eã partẽ, quam minuis ab ea, & hc semp. nã hoc est illud incrementũ, qd̃ põt fieri, quatenus est * finis corporis naturalis: & hic modus incremẽti magnitudinis in infinitũ, est ille, quẽ putat Arist. esse possibilẽ tñ. Et, si quispiã dixerit lineã diuidi in infinitũ, ea ratione, qua est linea tñ, sed ea ratione, qua est linea ignis, vel aquæ, non diuidetur in infinitũ, sed diuidetur in magnitudinẽ indiuisibilẽ, & est illa exigua magnitudo, quæ nõ põt recipere formã ignis, qñ hęc est magnitudo terminata natura, sic etiã non põt fieri appositio in infinitum, quatenus est linea ignis, vel aquæ, & vt verbo dicã, quatenus est corpus sensibile, uerum quatenus est in ea tñ, põt fieri appositio in ea in infinitum, vt põt fieri diuisio in ea, Geometra. n. põt ponere lineã maiorẽ mũdo, quare ergo Arist. dicit q̃ põt fieri infinita diuisio in magnitudine, nõ aũt infinita appositio, seu in infinitum? Dicendũ est q̃, professor huius scientię cõsyderat magnitudines, put sunt fines (seu extrema, vel termini corporũ naturaliũ materialium, diuisio uero in infinitum accidit magnitudini ratione materiæ, non ratione formæ, finis aũt in diuisione accidit ei ratione formæ. ex ideo non põt diuidi magnitudo ignis in infinitum, quatenus est magnitudo ignis: verum accidit ipsi magnitudini diuisio in infinitũ, non quatenus est magnitudo ignis, sed quatenus est tm̃ magnitudo, nõ quatenus est magnitudo corporis naturalis, qd̃ consyderat professor huius scientię de magnitudine: hoc aũt nihil aliud est q̃ esse i materia.

*a.l. extremum
*a.l. figura.

*a.l. extremum

Incrementum igitur in infinitũ hac ratione, videlicet quatenus magnitudo est i materia, est impossibile in ipsa magnitudine, quia materia cõmetur in magnitudine mundi, & extra ipm nulla existit materia, neq; põt reperiri aliqd̃ corpus vllo pacto, vt multipliciter in libro de Cœlo, & mũdo probatũ est, &, si nõ daretur ibi materia ominno, neq; etiã daretur ibi locus. & hc ponere magnitudine m

f

tudinẽ maiorẽ mũdo est falsum. Geometra aũt manifestum est q̃, licet ponat quantitatẽ, & consyderet eã, non tñ ea consyderat, prout est extremũ, seu finis corporis naturalis, ut Naturalis cõsyderat. ipe etenim abstrahit rationẽ id, qd̃ põt abstrahi ratione tñ, quod tñ nõ est abstractũ fm esse, sed est i materia, hoc est, q̃ qe quid abstrahit (seu denudat) ipse, nõ est denudatũ fm esse. Ergo, si Mathematicus ponat lineã maiorẽ mundo, si ponet rem ficta mendacẽ, quia id, qd̃ ponit esse ratione abstractũ, nõ est ita fm esse oĩno: lõge ergo minus erit abstractũ fm esse. neq; cogitur Geometra ponere talẽ lineã, qa demonstratio de linea magna, & parua erit eadẽ: & ideo, licet ponat ipsam hoc pacto, nõ sequetur ex hoc in sua demonstratõe inconueniens: q̃uis sit talium, & ficta, cũ autẽ dicitur Geometram protrahere lineam in infinitum, intelligitur ipsum ponere lineam in quacunq; magnitudine uelis.

61 In numero vero oppositio mõ res se habet, q̃ in magnitudine circa hoc, qm̃ numerus non põt diuidi in infinitũ: qa forma unitatis iterdicit, atq; interfecat ipsam. est. n. indiuisibilis: additio vero in eo est possibilis in infinitũ. Cuius rei causa est, qua incrementũ in infinitum in ipso numero est res necessaria ex natura materiæ: cũ cant plurabilitas sit ipsa materia, quẽadmodũ forma est unitas unitatis, & ideo desinit diuisio in ipso numero, cum fuerit ipsa forma causa, ob qua desinit diuisio. Ex his ergo patet q̃ datur infinitũ potentia, et quo pacto reperiatur.

*a.l. proxima.

Caput Sextum.

63 Ex his igitur, quæ pbata sunt de natura infiniti in potẽtia, videtur q̃ eius definitio tibi cõgrua esse, licet q̃ est id, à quo, si capiatur aliquid actu, potest esse quidlibet tempe, & magnitudine aliquid ex ratione fm quãtitatẽ. Diximus aũt fm quantitatẽ, qa ppter ipsam primitur ipm ens sensibile sine in diuisione. diuisio. n. quæ fit ratione q̃ntitatis, est quidẽ finita. & ideo, cũ diuiditur res ratione quantitatis, remanet eius qualitas, & forma, vt fiunt, quia pars lineę est linea: sed diuisio lineę in suas species per suas qualitates est quidẽ finita, vide licet diuisio in rectam, & curuam, & arcuatam.

64.65 Illa vero definitio data ab Antiquis, quæ est q̃ infinitũ est id, extra qd̃ impossibile est vt reperiatur q̃q̃, videtur q̃ potius debeat esse definitio ipsius totius perfecti seu integri fm esse actus, q̃ the definitio ipsius infiniti in potentia. Nos. n. definimus totum, plectũq; oibus rebus particularibus, q̃ est id, extra quod nihil reperitur, neq; aliqd̃ est separatũ ab eo, qd̃ ponit ipm perficere: vt, cum dicimus phalã totã, & aream totã, cũ nihil, quod sit pars quiditatis eius, desit ei, cadẽ aũt est ratio de ipso toto cõmente oĩa, quatenus est totũ, & plectũ, quæ est de toto particulari, hoc est, q̃ vtrũq; eorũ est vnũ, quatenus est totum. Totũ praeterea, & perfectũ ve. significant vnã rem, vel duas res * similes vel cõuertibiles, qñ totum dicitur in relatiõe ad partes, à quibus nihil deest. plectũ vero dicitur, cui nihil deest rõne quiditatis, & formę, vt, cum dicimus Medicũ perfectũ, & Grãmaticum plectum. Totũ aũt est plectũ i suis ptib9. & ideo melius dicebat Parmenides, q̃ Melissus. qa Parmenides dicit q̃ totũ est finitũ, Melissus vero dicit totũ nõ esse finitum, ita, vt eius dictũ implicet cõtraria simul, i. totum, & infinitũ, sed, qa putabãt infinitũ nihil habere extra se, & q̃ est plectũ, & totum, nõ magnificant ipm, & ponunt ipm cõtinere oĩa, & am plectoem re. hoc aũt epithetum, (seu denoiatio) cõpetit ens in actu, non ens in potentia, cum non contineatur in se ipso. Ex his igitur patet quę sit definitio infiniti in potentia. probatumq; fuit definitionem Antiquorum esse corruptam.

Caput Septimum.

67 Quod aũt causa, ob quã reperiatur infinitũ, sit materia, sicut cã finiti est forma, ex his, quæ nunc dicã, pspicuũ est. Qm̃, cum infinitũ sit priuatio, i. puatio finis: priuatio aũt est affectus qdã ipsius materiæ: ergo & infinitum erit affectus ipsius materiæ. Ad hęc nemo ambigit diuisionẽ magnitudinis fieri in materia, nõ in forma, cũ forma p̃ se remaneat, finis aũt, et plectio, atq; totum ipsius rei est proprietas formã, & ideo cõuenientius est dicere infinitũ cõtineri, q̃ cõtinere, qa materia includitur, et continet in ipsa forma totius: et ob hãc causam põt fieri diuisio magnitudinis in infinitũ. sed appositio in infinitum est impossibilis, quia totum, & plectũ obtinebunt et nihil aũ tẽ est extra totũ, sed materia includitur in eo. Et ob hãc causam in numeris res se habet cõtra id, qd̃ in magnitudinibus, videlicet q̃ põt fieri additio in eis in infinitũ, qa hoc est possibile, ppter materiã, & nõ est ibi forma, quę obuiet ei sed nõ põt fieri diuisio in eis in infinitum, qa forma unitatis iterdicit, atq; interfecat ipsam. Patet igitur ex hoc q̃ infinitum reperitur ppter materiã, & q̃ finis, & perfectio reperitur propter formam.

Sene aũt debes q̃ hoc, qd̃ dicimus de esse ipsius infiniti, dictum quidẽ accidit priusquam posteriusq; dicetur enim Primo de magnitudine, Secundo de motu, Tertio de tpore, & q̃ reperiatur in tpore, ppterea q̃ reperitur in motu, & reperitur in motu, qua reperitur magnitudine.

Caput Octauum.

Adiectionẽ aũt cuiusdam imaginationis, ob quam putabatur q̃ infinitum in actu reperiretur, dicendum est q̃ hmõi imaginatio, seu consyderatio est tripex, vt diximus. Primo fit consyderatio sumpta à perfectione generationis, qua Generatio põt esse ppetua, nec ex hoc sequetur vt detur infinitum actu. qa, cũ generatur vna pars, corrumpitur alia, & sic totius, seu muersũ seruatur in eo statu, sine additione, vel diminutione.

Secunda vero consyderatio, seu imaginatio est ista, quæ dicit q̃ infinitum de numero inquã, cui nihil addi, & sic procedit in infinitum, hæc aũt imaginatio tollitur, eo quod aliud est dicere q̃ res deficit in re, q̃ dicere q̃ deficit aliquid rem, & ab eo, quod nihil est, quicquid est imitum huc, deficit aliquid rem, hoc aũt accidit cuilibet res, quæ est possibilis esse maior, vt est totus ignis, & totus aer, & vtrũq; horũ, & aliorũ, sunt pars mundi. sed illud totum, extra quod nihil est, hoc nõ accidit ergo hoc accidit toti, quod quidẽ est totum, sed inquantum est pars, & ideo nõ equitur vtrq; quod non est pars rei, vt deficiat in re, qa est extra. Adde etiã, q̃ ex hoc, qd̃ dicitur, q̃ infinitum deficit in aliquã rem, & illa in aliã, sequitur q̃ tempe reperiatur aliquid extra quam res. hoc aũt est impossibile in potentia, non infinitum in actu, quod est id, quod putabãt incurrere ex dicto sed dicimus q̃ id, qd̃ sequitur ex hoc est q̃ totũ non est infinitum, qm̃, cum dicimus q̃ infinitum est illud, extra quod tempe reperitur aliquid, & diximus q̃ extra totũ nihil reperitur, sequitur ex hoc q̃ totum non est infinitũ. & Vna harum propositionum sequitur ex dicto eorum, dicunt enim q̃ q̃q; deficit res de re in aliquã rem extra quam. Secunda propositio est q̃ extra totũ nihil est, notum in eo toto.

Tertia imaginatio, quæ est tumpta ex cogitatione, seu imaginatione, nam nõ possumus imaginari q̃ deficiat aliquod corpus, nisi in respectu ad vacuum, & dicitur, quia hoc accidit ei ratione imaginationis, quia corpora naturalia se habent. Neq; propterea quia quis concedit hoc im̃ginari est medium, nam

[illegible]

Idcirco [illegible] differentiae [illegible] bus infinitis [illegible] non habet [illegible] naturales [illegible] (secundum rationem) [illegible] terminata ex motu [illegible] mobilium, quae ad [illegible] uentur, & quia in eis [illegible] hoc autem clarius [illegible] tum declarabitur [illegible] uitimum ambiens [illegible] ergo habetur [illegible] reperiri corpus [illegible] siue simplex, siue compositum. Verum harum demonstrationum quaedam habent vniuersaliores conclusiones [illegible] conatus [illegible] probare [illegible] corpus simplex [illegible] quaedam [illegible] posse reperiri corpus simplex infinitum, quatenus [illegible] mentum, quaedam vero [illegible] probant non posse reperiri [illegible] corpus simplex, quatenus mouetur [illegible] posse reperiri corpus [illegible] plex infinitum, quatenus motu moueatur infinito [illegible] particulariter, & propriè probabitur in libro de [illegible] lo, & mundo, postquam [illegible] probatus numerus [illegible] corporum simplicium similarium partium.

Caput Quintum.

56 Dicamus [illegible] non concedamus reperiri infinitum, [illegible] tempus habebit principium, & finem [illegible] non potest contingere ex natura temporis. Ad [illegible] probabitur tempus [illegible] aliquem modum [illegible] Geometrae [illegible] in Sexto [illegible] probatur [illegible] probatum fuerit [illegible] magnitudine diuidi in [illegible] diuisibilia. Cum haec [illegible] dicta sunt, affirmet [illegible] tum reperiri [illegible] demonstrationes [illegible] reliquum [illegible] reperitur, aliàs non reperitur.

57 Manifestum [illegible] eius esse demonstrationibus [illegible] ratio ipsius [illegible] hoc est non reperiri [illegible] magnitudine [illegible] quidem sequitur [illegible] non ratione actus. Neque [illegible] potentia, quae deducitur ad actum, [illegible] tota [illegible] statua, quia haec potentia [illegible] tum reperiretur in potentia [illegible] deducta [illegible] tunc reperiretur [illegible]. At infinitum reperiatur in potentia [illegible] potentia est semper conseruata, et quantumcunque [illegible] aliqua pars [illegible] adhuc erit in eo [illegible] aliam partem, & hoc in infinitum, ita, vt actus [illegible] vt infinitum est, [illegible] semper potentia [illegible] ipsius mobilis, quatenus est mobile, [illegible] potentia. actus autem ipsius infiniti semper adhaeret potentiae. si igitur [illegible] hanc potentiam [illegible] ipsum infinitum: et [illegible] cum dicimus hanc potentiam reperiri, non debet intelligi quod deducatur ad actum per omnes eius partes, sed debet [illegible] eius esse, vt esse ipsius temporis, et motus: quorum quidem pars, si qua reperiatur, in ea certe reperietur possibilitas ad aliam partem. et quoties corrumpitur ex eis aliqua pars innouatur alia pars: [illegible] infiniti non reperiatur [illegible].

58 Cum [illegible] quoque magnitudines diuidi potentia [illegible] quae [illegible] non [illegible] in eis [illegible] diuisionem [illegible] diuisibiles actu [illegible] deficit ad infinitum. [illegible] tempus circa [illegible] potentia [illegible] non deducitur ad [illegible] reperiatur [illegible] reperiuntur partes [illegible] diuisibilitas [illegible] magnitudinis, ut diximus, reperiatur diuisio [illegible] in infinitum, & [illegible] in infinitum: [illegible] possibilitatem ad ipsam [illegible] consyderatur [illegible] diuiserimus aliquam magnitudinem indiuiduam per [illegible] primo in duas medietates, mox unam medietatem in alias duas medietates, & [illegible] medietatem in duas medietates, et sic in infinitum, propter quod desinat diuisio [illegible] si desineret diuisio, [illegible] reperiretur aliqua magnitudo, quae non diuideretur in duas medietates: natura [illegible] magnitudinis hoc [illegible] diuisio [illegible] a Mathematico. Ad [illegible] autem in magnitudine, quae [illegible] magnitudo est [illegible] procedet [illegible] eo modo, quo [illegible] in diuisione magnitudinis [illegible] videlicet accipiendo [illegible] magnitudinem [illegible] magnitudinem [illegible] si hoc esset [illegible] quatenus magnitudo est in materia, tunc posset reperiri corpus infinitum in actu, [illegible] non potest reperiri [illegible] magnitudo maior mundo. Longe ergo minus poterit [illegible] infinita.

59 At appositio [illegible], quam putat Arist. posse accidere magnitudini, quatenus est [illegible] corporis naturalis, est illa appositio, quae [illegible] ratio modò ipsius diuisionis, videlicet vt addas super eandem magnitudinem [illegible] parte, quam minuis ab ea, [illegible] hoc est [illegible] incrementum, quod [illegible] naturalis, & hic [illegible] modus incrementi magnitudinis [illegible] est ille, quem putat Arist. [illegible] diuidi in [illegible] ratione [illegible] ratione, quae [illegible] in infinitum, sed [illegible] in magnitudine [illegible] diuisibilis, & est [illegible] exigua magnitudo, quae [illegible] recipere formam [illegible] haec est magnitudo [illegible] natura, sic etiam [illegible] appositio in infinitum [illegible] quatenus est linea [illegible] verbo dicam [illegible] est corpus [illegible] est in [illegible] appositio in infinitum, vt potest fieri [illegible] Geometra. potest ponere lineam maiorem [illegible] ergo Arist. dicit quod potest [illegible] diuisio [illegible] fine, non autem infinita appositio, [illegible] Diuisio autem [illegible] scientiae consyderat [illegible] extrema, vel termina [illegible] naturalium materialium, diuisio uero in infinitum [illegible] magnitudini ratione materiae, non ratione formae [illegible] autem in diuisione accidit [illegible] ratione formae [illegible] potest [illegible] magnitudo [illegible] in infinitum [illegible] magnitudo [illegible] ipsi magnitudini [illegible] non quatenus est magnitudo [illegible] est tamen magnitudo, non quatenus est [illegible] corporis naturalis, quod consyderat [illegible] scientiae de magnitudine. hoc autem nihil aliud est [illegible] esse in materia.

Incrementum igitur in infinitum [illegible] ratione, videlicet quatenus magnitudo est in materia, est impossibile in ipsa magnitudine, quia materia [illegible] in magnitudine mundi, & extra ipsum nulla existit [illegible] neque potest reperiri atque corpus vllo pacto [illegible] de Caelo, & mundo probatum est. &, si non datur [illegible] materia [illegible] neque etiam dabitur ibi locus, & [illegible] magnitudo [illegible]

[illegible] Geometra [illegible] consyderet ea, non [illegible] Geometram [illegible] quod non est [illegible] hoc est, quod [illegible] esse. [illegible] in maiorem [illegible] quod ponat esse [illegible] ergo [illegible] Geometra ponere [illegible] & par [illegible] Geometra [illegible] ponere [illegible] magnitudinem [illegible].

61 Interim [illegible] debet, quod magnitudinem [illegible] diuidi in infinitum [illegible] est [illegible] infinitum [illegible] numero, [illegible] Ex [illegible] datum [illegible] pacto reperiatur.

[illegible]

63 Ex [illegible] quantitatem [illegible] quarta [illegible] formam, [illegible] hec: [illegible]

64.65 Illa vero definitio data ab Antiquis, quae est quod infinitum est id, extra quod impossibile est vt reperiatur quicquam, videtur quod [illegible] definitio ipsius totius perfecti, seu integri [illegible] definitio ipsius infiniti [illegible] Nos enim definimus totum, [illegible] extra quod nihil reperitur, [illegible] separatum ab eo, quod possit ipsum perficere [illegible] & arcam totam, cum nihil, quod [illegible] quiditatis eius, desit ei, eadem autem est ratio [illegible] quatenus est totum, & perfectum, quae [illegible] hoc est, quod [illegible] totum. [illegible] conuertibile [illegible] ad partes, à quibus [illegible] vero dicitur, cui nihil deest [illegible] Medicum [illegible] Parmenides [illegible] Melissus, qui Parmenides [illegible] Melissus [illegible] totum non esse [illegible] contraria simul, [illegible] infinitum, sed [illegible] nihil habere extra [illegible] & totum [illegible] magnitudinem ipsum, & ponunt ipsum continere [illegible] plectitur [illegible] perfectum, seu denominatio [illegible] potentia [illegible] neatur in eo ipso. Ex his igitur patet quae in definitione [illegible] finitum in potentia [illegible] probatum quod [illegible] definitionem Antiquorum esse corruptam.

Caput Septimum.

Quod [illegible] reperitur [illegible] materia [illegible] potentia [illegible] terminum [illegible] potentia [illegible] propter totum [illegible] materia [illegible] potentia [illegible] possibilitas [illegible] extra [illegible] magnitudinibus [illegible] infinitum [illegible] hoc quantitatem [illegible] materia [illegible].

Scire [illegible] Primo [illegible] Secundo [illegible] mota [illegible] magnitudine.

Caput [illegible]

62 Ad rationem [illegible] putabant [illegible] dicam est [illegible] posse esse [illegible] diuisione [illegible].

Secunda vero [illegible] quae dicit [illegible] & sic proceditur [illegible] eo quod [illegible] definitio [illegible] quicquid est [illegible] accidit [illegible] hoc non accidit [illegible] quid non est [illegible]. Adde etiam [illegible] materia [illegible] extra [illegible] totam [illegible] in [illegible] quia [illegible] in aliqua [illegible] extra [illegible].

Tertia [illegible] imaginari [illegible] Neque [illegible] imaginatione [illegible]

[illegible] sperer, cui immaginare- tra corpora cœlestia non est locus, neque vacuum, neq
[illegible] est [illegible] tum tamen hæc tam declara- corpus. Ex dictis ergo probatum est quot modis repe-
[illegible] dari res vere, quæ non possunt ab hom- riatur infinitum in rebus naturalibus, & quot modis
[illegible] magnari, vt est materia prima, & res abstractæ. non. & hic finit liber.
Prout[illegible] est in libro de Cœlo, & Mundo, quod ex-

Trium precedentium librorum hanc mediam Auerroys expositionem cum Iacob Mantinus Hebræus Philosophus ac Medicus excellentissimus fidelissime suisset interpretatus, super reliquos quinque morte præreptus eam intactam reliquit.

REGISTRVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z aa bb cc
Omnes quaterni, * duernio.

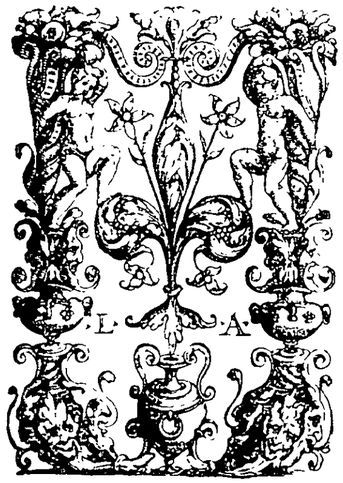

Venetijs, apud hæredes Lucæantonij Iuntæ,
Anno Domini. M D LII.